Vasile BAHNARU, Veronica PURICE-PĂCURARU

DICȚIONAR EXPLICATIV METODIC

PENTRU ELEVI

Chișinău 2014

PREFAȚĂ

Dicționarul explicativ metodic pentru elevi (DEME) reprezintă o variantă, revăzută și extinsă, a *Dicționarului explicativ pentru elevi* publicat la Chișinău în 1991. Astfel, caracteristica principală a *DEME* constă în determinarea exactă a destinatarilor săi: elevii de licee și colegii. Pornind de la ideea că perioada studiilor la

acest ciclu de învățământ este decisivă în procesul de formare a lor ca vorbitori competenți ai limbii naționale, *DEME* are drept scop să pună la dispoziția utilizatorilor săi un repertoriu de cuvinte, sensuri și expresii întâlnite frecvent în procesul de acumulare a cunoștințelor la acest nivel de studii și care au grade de accesibilitate diferite.

Prezența în titlul lucrării a termenului „metodic" relevă tendința autorilor de a conjuga un punct de vedere lexicografic „practic" cu unul „teoretic", fapt care permite a construi un sistem de prezentare a unităților lexicale din dublă perspectivă: atât sub unghiul de vedere al diferitelor relații lexicale ce caracterizează cuvintele descrise ca unități ale codului limbii, cât și sub aspectul particularităților de funcționare discursivă a lor. Prin aceasta se urmărește scopul nu numai de a contribui la îmbogățirea vocabularului destinatarilor nemijlociți ai lucrării, dar și de a-i ajuta să stăpânească cât mai bine și să utilizeze corect limba română în diferite contexte pragmatice, în acțiune și interacțiune comunicativă, oral și în scris. În această ordine de idei, accentul este pus pe *contextualizarea* maximală a unităților de dicționar, operată prin mijloace lexicografice diverse, care permit indicarea *contextului discursiv* obișnuit al cuvintelor descrise, în special al celor cu statut de predicat semantic (verbe, adjective), ilustrarea funcționării discursive a unităților lexicale prezentate, prin intermediul unor exemple clișeizate (sau contexte actualizatoare), relevarea diferitor parametri pertinenți ai *contextelor pragmatice* potențiale ale cuvintelor și sensurilor prezentate, cu ajutorul unor mențiuni lexicografice de natură pragmatică și stilistică, care precizează *domeniul* de practici sociale de care ține, în mod obișnuit, cuvântul sau sensul respectiv, repere ale *situației comunicative* în care poate fi utilizat cuvântul sau sensul corespunzător, *valorile conotative* pe care le comportă sensurile derivate ale unora dintre cuvintele polisemantice inserate în dicționar și *mecanismele de transfer semantic* care le-au generat, *mărcile stilistice* care reflectă diferitele tipuri de *variere* (diatopică, diacronică, socială) a unităților lexicale descrise etc.

Anume din aceste considerente *DEME* nu este o simplă reluare amplificată a *Dicționarului explicativ pentru elevi,* ci o nouă și, în multe privințe, revoluționară lucrare lexicografică care se impune, în primul rând, prin calitatea și numărul unităților de registru, dar și prin modalitatea de explicare a acestora, întrucât ele sunt prezentate nu doar ca elemente ale sistemului limbii, cu funcție denominativă, ci, mai ales, ca unități de limbaj, cu funcție comunicativă.

Problema cardinală, pe care o înaintează redactarea unui atare dicționar, este bineînțeles determinarea registrului de cuvinte și sensuri. Și de această dată, am ținut seamă de necesitățile destinatarilor prioritari ai lucrării, pentru care dicționarul urmează să constituie o sursă de informare sigură și practică. În baza acestui principiu am inclus în *DEME* cuvinte, sensuri și expresii folosite la cursurile și în manualele acestui ciclu de studii preuniversitare, precum și în lucrările subiacente disciplinelor de studiu din această arie curriculară. În mod cert, în condițiile dezvoltării științifico-tehnice contemporane și a transformărilor sociale și economice actuale, reflectate reprezentativ în manuale școlare, ponderea cea mai mare în registrul dicționarului trebuie să o aibă neologismele cu conținut științific, tehnic, politic, în special cele din domeniile științelor socioumanistice, fizicii, chimiei, matematicii, artelor, medicinei, educației, științelor naturii, științei și tehnologiilor informației, comunicării și tehnicii comunicațiilor etc. Pe lângă acestea, am introdus în registru și un număr relativ mare de unități livrești, populare, regionale, arhaice, învechite, precum și sensuri ale unor cuvinte cu valori conotative (sensuri figurate), întâlnite în operele beletristice studiate la acest nivel de învățământ. Cuvintele, sensurile și expresiile comune ale limbii generale sunt consemnate în dicționar în măsură redusă, numai atunci când ele înlesnesc explicarea unor sensuri speciale, dezvoltate pe baza lor și folosite în manualele școlare, în textele

specializate, dar și în vorbirea curentă.

Întrucât *DEME* este destinat unui public în curs de formare intelectuală, el nu înglobează formațiile artificiale ocazionale, întâlnite în unele texte jurnalistice și de specialitate, precum și multitudinea de cuvinte împrumutate în ultimul timp din engleză, care, în mod firesc, ar trebui să aibă puține șanse de a se generaliza în limba română actuală. Totodată, dat fiind că dicționarul trebuie să constituie nu numai o sursă de informare, ci și un mijloc de promovare a limbii normate, din toate punctele de vedere, în *DEME* sunt explicate numai unitățile lexicale literare, în timp ce variantele acestora sunt incluse în registru, făcându-se trimitere la forma literară.

Dat fiind volumul restrâns al *DEME,* deși acesta conține un număr considerabil de unități derivate, întrucât tinde să reflecte relațiile morfo-semantice dintre unitățile sistemului limbii, am renunțat la includerea în registru a unor diminutive sau derivate, ca infinitivele lungi, participiile substantivate și adjectivale, dacă acestea nu cunosc accepțiuni speciale în literatura metodică și în manualele școlare.

Orice dicționar este o listă de cuvinte puse într-o anumită ordine, cea mai frecventă și mai practică pentru lucrările informative fiind cea alfabetică, care însă, după cum se știe, are și o serie de inconveniente, întrucât sinonimele și elementele din aceeași familie de cuvinte sunt separate în ordinea alfabetică de așa-zisele cuvinte „intruse". Acest dezavantaj este, într-o măsură oarecare, neutralizat în *DEME,* datorită aplicării metodei analogice de elaborare a dicționarului, care constă aici în regruparea cuvintelor și a sensurilor, prin intermediul unor definiții metalingvistice și relaționale, după relațiile lor formale și semantice. Astfel, orice derivat este explicat printr-o definiție metalingvistică, care îl raportează la cuvântul primar; orice membru al unei serii sinonimice comportă o definiție analitică identică; orice membru al unei serii antonimice este pus în evidență printr-o definiție metalingvistică (de tipul: *în opoziție cu...),* care specifică și precizează relația de contrarii a cuvântului definit; pentru sensurile derivate ale cuvintelor polisemantice sunt explicitate, de obicei, mecanismele de transfer semantic care le generează *(prin analogie, prin contiguitate, prin restricție, prin extensiune, prin generalizare, prin specializare, prin exagerare* etc.). În cazul polisemiei externe, delimitările diferitelor sensuri ale unui cuvânt polisemantic se operează prin intermediul definițiilor referențiale, dar și prin mențiuni stilistice care indică știința sau domeniul de practică socială, de care ține nemijlocit sensul respectiv al cuvântului. Cuvintele omonime sunt descrise în bloc, fiind unite între ele, dar și separate totodată, ca unități lexicale autonome, prin cifre romane (I, II, III ...).

Fiecare unitate de registru a *DEME* este prezentată, așadar, în strictă ordine alfabetică, indicându-se accentul, variantele de accentuare fiind trimise la formele cu accent literar. Unitățile lexicale cu o singură formă morfologică (conjuncțiile, prepozițiile, interjecțiile, adverbele, substantivele și adjectivele invariabile) sunt urmate de mențiuni gramatical-funcționale speciale privind apartenența la clasa morfologică respectivă, precum și particularitățile lor de funcționare discursivă *(mai ales la pl., la sing., adj. invar., adj. f., adj. m.* etc.).

Celelalte cuvinte sunt prezentate în mod tradițional, cu forma lor inițială, ca fiind cea mai caracteristică: substantivele și adjectivele la masculin singular, după care urmează formele de plural (la substantive), formele de feminin și de plural pentru masculin și feminin (la adjective). Verbele sunt prezentate în forma lor firească, de infinitiv, caracterizat prin morfemele distinctive *a* și *a se,* după care urmează forma de indicativ prezent a persoanei întâi sau a persoanei a treia singular (pentru verbele *unipersonale,* cu specificarea de rigoare) și mențiunea *tranz.* sau *intranz.*

Întrucât verbele și adjectivele sunt cuvintele care posedă prin excelență calitatea de predicat semantic, am

ținut neapărat să reflectăm în dicționar această particularitate referențială a lor, indicând pentru ele, în conformitate cu principiul declarat al contextualizării, elemente de contexte discursive potențiale, reprezentate prin subiectele și obiectele lor semantice (în cazul verbelor) sau prin determinații lor potențiali, adică prin acei referenți cărora le poate fi atribuită cutare sau cutare calitate sau însușire (în cazul adjectivelor), oferind astfel utilizatorilor dicționarului niște scheme actanțiale sau modele comunicative ce corespund normelor uzuale, fapt care urmărește sporirea competențelor lor comunicative, dar nu exclude posibilitatea varierii în exprimare, în situațiile concrete de comunicare. În aceste condiții adjectivele, dată fiind posibilitatea majorității lor de a avea atât funcție atributivă, cât și de nume predicativ, comportă în *DEME* două modalități de definire: una lungă, de tipul „care...” și alta mai scurtă, semantic echivalentă cu prima, dar care, sub aspect formal, corespunde funcției de nume predicativ, întrucât reprezintă o construcție substituibilă în contextele discursive cu adjectivul care joacă rolul de nume predicativ.

Explicarea sensurilor cuvintelor din registru respectă, de regulă, un principiu director major: fiecare sens este dotat cu o definiție lexicografică analitică, care trebuie să corespundă principiului substituibilității, conform căruia definiția lexicografică numai atunci este reușită, când substituie perfect în context cuvântul din registru. În aceste condiții, explicația redusă la simpla corespondență sinonimică a fost exclusă completamente. Dat fiind că formularea definiției analitice a sensului unităților lexicale constituie un miljloc didactic fundamental în procesul de dobândire a competențelor semantice și de comunicare într-o limbă, într-un dicționar destinat unui public în curs de formare intelectuală definiția lexicografică reprezintă realmente cheia succesului, instrumentul care poate asigura însușirea utilizării corecte a cuvintelor din limba română. Din aceste considerente autorii s-au străduit ca definițiile să fie cât mai accesibile, facilitând astfel însușirea semnificației cuvintelor de către beneficiari. Distribuirea sensurilor în cadrul cuvintelor polisemantice urmează în *DEME* atât criteriul istoric, care urmărește scopul de a pune în lumină filiația sensurilor și mecanismele generatoare de sensuri derivate, cât și pe cel al frecvenței de utilizare a lor în contemporaneitate.

Întrucât dicționarul oferă în registrul său un spațiu considerabil modernității, prin prezența masivă a cuvintelor și a sensurilor din limba română contemporană, a unităților din limbajele științifice și tehnice din lumea actuală, care tot mai frecvent apar în mass-media cotidiene, sperăm ca *DEME* să fie de un real folos nu numai destinatarilor săi prioritari, aflați în curs de formare intelectuală și profesională, dar și tuturor acelora care doresc să posede un vocabular cât mai bogat, pentru a înțelege cât mai multe lucruri noi din lumea modernă, și care se îngrijesc de exprimarea lor corectă în limba româna.

Autorii

LISTA ABREVIERILOR

abstr. = abstract
adj. = adjectiv
admin. = administrație
adv. = adverb
agric. = agricultură
anal. = analogie
anatom. = anatomie
arh. = arhaic
arhit. = arhitectură
astrol. = astrologie
astron. = astronomie
biol. = biologie
bis. = biserică; termen bisericesc
bot. = botanică
chim. = chimie
cib. = cibernetică
cinema = cinematografie
concr. = conret
conj. = conjuncție
constr. = construcție
cont. = contabilitate
contig. = (prin) contiguitate
cosm. = cosmografie
cosmet. = cosmetică
culin. = culinărie
depr. = depreciativ
did. = didactică
dipl. = diplomație
econ. = economie
ed. = educație; științe ale educației
electricit. = electricitate
ex. = exemplu
exag. = (prin) exagerare
electron. = electronică
entom. = entomologie
est. = estetică
etc. = etcetera (și alții, și altele)
ext. = (prin) extensiune
f. = (substantiv) feminin
fam. = familiar
farm. = farmaceutică
fig. = figurat
filoz. = filozofie
fin. = finanțe
fiz. = fizică
fiziol. = fiziologie
folc. = folclor
fonet. = fonetică
fotogr. = arta fotografiei
gastron. = gastronomie
gener. = (prin) generalizare
geodez. = geodezie
geogr. = geografie
geol. = geologie
geometr. = geometrie
geomorf = geomorfologie
gram. = gramatică
iht. = ihtiologie
ind. = industrie
inform. = informatică
interj. = interjecție
intranz. = (verb) intranzitiv
invar. = invariabil
iron. = ironic
ist. = istorie
înv. = învechit
jur. = termen juridic
lexicogr. = lexicografie
lexicol. = lexicologie
lingv. = lingvistică
literat. = literatură
livr. = livresc
log. = logică
m. = (substantiv) masculin
manag. = management
mar. = marină; termen marinăresc
matem. = matematică
mec. = mecanică
med. = medicină
meteor. = meteorologie
minier. = minierit
milit. = termen militar
mitol. = mitologie
morfol. = morfologie
muz. = muzică; termen muzical
n. = (substantiv) neutru
ornitol. = ornitologie
pedagog. = pedagogie
peior. = peiorativ
pict. = pictură
pl. = (la) plural
plast. = (arte) plastice
poet. = poetic; poetică
polemol. = polemologie
poligr. = poligrafie
polit. = politică; politologie
pron. = pronunțat
prep. = prepoziție
psihol. = psihologie
reg. = regional
rel. = religie; termen religios
restr. = (prin) restricție
retor. = retorică
s. = substantiv
sing. = (la) singular
silv. = silvicultură
societ. = societate
sociol. = sociologie
spec. = (prin) specializare
stil. = stilistică
teh. = tehnică; termen tehnic
tehn. = tehnologie
telecom. = telecomunicații
teol. = teologie
text. = (industria) textilă
tipogr. = tipografie
transp. = transporturi
tranz. = (verb) tranzitiv
unipers. = (verb) unipersonal
v. = vezi
zool. = zoologie

A ABANDONĂ abandonez *tranz.* 1) *(familie, copii)* A lăsa în voia soartei; a părăsi, lăsând fără sprijin material. 2) *(locuri, persoane)* A lăsa (pentru un timp sau pentru totdeauna); a părăsi. **A-şi abandona patria. A-şi abandona coechipierul.** 3) *(competiţii sportive)* A lăsa, renunţând de a mai participa.

ABANO//S ~şi *m*. 1) *bot.* Copac exotic cu lemn tare, de culoare neagră, foarte preţios. 2) Lemnul acestui arbore.

ABĂ//TE ~ţi *m. rel. (la catolici)* Preot sau superior al unei mănăstiri.

A ABĂTE abat 1. *tranz.* 1) A determina să se îndepărteze (de la o direcţie iniţială sau de la o anumită normă morală sau linie de conduită); a face să devieze (de la ceva). **A-l ~ (pe cineva) din drum.** 2) *(arbori)* A culca la pământ; a doborî. 3) *(persoane)* A face să se abată. **Vestea tristă m-a abătut. 2**. *intranz. (despre intenţii, idei)* A trece (cuiva) prin minte; a veni (cuiva) pe neaşteptate. **Ce ţi-a abătut?**

A SE ABĂTE mă abat *intranz.* 1) A-şi schimba direcţia iniţială; a devia. **Avionul s-a abătut de la culoarul indicat.** 2) *(despre persoane)* A deveni trist; a se amărî; a se scârbi; a se întrista, 3) *(despre persoane)* A se opri, făcând o vizită scurtă şi renunţând la traseul iniţial; a trece. 4) *(despre fenomene ale naturii)* A veni pe neaşteptate şi cu putere; a se declanşa. **S-a abătut o furtună cu grindină asupra localităţii.**

ABAT//OR ~oare *n*. Întreprindere prevăzută cu instalaţii speciale pentru sacrificarea vitelor destinate consumului.

ABĂTU//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj. (despre persoane)* Care este plin de tristeţe şi descurajat; întristat; mâhnit.

ABCES ~e *n*. *med*. Acumulare de puroi (într-o cavitate naturală sau accidentală a corpului); buboi. **~ cald**. **~ rece**.

A ABDICĂ abdic *intranz.* 1) *(despre suverani)* A renunţa la tron. **Regele a abdicat.** 2) *fig. (despre persoane)* A înceta de a mai râvni (la ceva); a renunţa. **Am abdicat de la ideea de a mai obţine acest post.**

ABDOMEN ~e *n*. *anatom. (la om şi la animale)* Parte a corpului, dintre torace şi bazin, în care se află stomacul, intestinele şi alte organe; pântece; burtă.

ABERĂŢI//E ~i *f* 1) Deviere de la normal; abatere de la normele obişnuite. **A constata o ~e.** 2) *fiz.* Deformare a unei imagini într-un sistem optic. 3) *fig.* Abatere de la dreapta judecată şi de la bunul simţ, dusă până la absurd; absurditate. **A spune ~i. ABIL ~ă** (**~i, ~e**) *adj. (despre persoane şi fapte, acţiuni, manifestări ale acestora)* 1) Care vădeşte agerime (în mişcări) şi competenţă; îndemânatic; dibaci; iscusit. **Muncitor ~. Degete ~e**. 2) Care este făcut cu dibăcie şi inteligenţă; iscusit. **Manevră ~ă**.

Operaţie ~ă. **Intrigă ~ă**.

ABILIT//ĂTE ~ăţi *f.* 1) Caracter abil; capacitate de a face totul cu uşurinţă şi iscusinţă; dibăcie; îndemânare; pricepere; dexteritate. **A avea ~ate în mişcări. A acţiona cu multă ~ate.** 2) *mai ales la pl.* Manifestare abilă; lucru sau act făcut cu ingeniozitate şi fineţe. **A ave ~ăţi de comunicare. ABIS ~uri** *n*. *geomorf.* Adâncime fără capăt; prăpastie fără fund; genune; noian; hău.

ABJEC//T ~tă (**~ţi**. **~te**) *adj.* (*despre persoane şi manifestările lor)* Care trezeşte dezgust (prin caracterul său josnic); demn de dispreţ; infam.

Comportament ~.

A ABJUDECĂ abjudec *tranz. jur. (drepturi, titluri)* A anula printr-o decizie judiciară.

ABNEGĂŢIE *f* Jertfire de sine în folosul cuiva; devotament fără rezerve; sacrificare. **A întreprinde un act de ~. A munci cu ~.**

A ABOLI abolesc *tranz. jur. (legi, instituţii, hotărâri, dispoziţii oficiale) A* declara nul printr-un ordin; a

abroga; a desființa; a anula; a infirma; a contramanda; a revoca.

A ABONĂ abonez *tranz.* A face să se aboneze.

A SE ABONĂ mă abonez *intranz.* A-și face un abonament. ~ **la o bibliotecă publică**.

ABONAMENT ~e *n*. 1) Înțelegere dintre o persoană și un furnizor pentru livrarea sistematică (sau pe un anumit timp) a unor produse, publicații ș. a. sau pentru folosirea unor servicii (în schimbul unei sume de bani). ~ **la bibliotecă.** ~ **la o revistă.** ~ **de circulație**. 2) Sumă plătită de abonat. 3) Document pe care-l obține abonatul și care-i oferă dreptul la anumite servicii.

A ABORDĂ abordez. 1. *tranz.* 1) *(probleme, chestiuni, subiecte)* A pune în discuție. 2) *(persoane)* A opri pentru a intra în vorbă. **M-a abordat în plină stradă. 2**. *intranz. (despre nave)*

1) A se apropia de țărm sau de chei; a trage la țărm; a acosta. 2) A se apropia de bord pentru a ataca.

ABORIGEN ~ă (~i, ~e) *adj. și substantival (despre persoane)* Care face parte din populația de bază a unei regiuni; originar din locurile unde trăiește; băștinaș; indigen; autohton.

A ABREVIĂ abreviez *tranz. (cuvinte, expresii)* A face mai scurt prin reducerea numărului de litere sau de silabe; a prescurta.

A ABROGĂ abrog *tranz. jur. (legi, tratate, instituții, dispoziții oficiale)* A declara nul printr-un ordin; a aboli; a desființa; a anula; a infirma; a contramanda; a revoca.

ABRUP//T ~tă (**~ți ~te**) *adj. (despre povârnișuri, pante, căi de comunicație)* Care este aproape vertical; greu de urcat sau de coborât. **Maluri ~te**. **Cărare ~tă**. **Podiș ~.**

A ABRUTIZĂ abrutizez *tranz. (persoane)* A face să se abrutizeze; a transforma în brută.

A SE ABRUTIZĂ mă abrutizez *intranz*. (*despre persoane)* A deveni brută; a se transforma în brută.

ABSEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care este lipsă (de la locul unde ar putea sau ar trebui să fie). 2) *fig*. *(despre persoane sau manifestările lor)* Care vădește lipsă de atenție și desconcentrare; distrat;
neatent. **A avea un aer ~**. **Privire ~tă**.

A ABSENTĂ absentez *intranz.* A fi absent; a nu fi prezent (undeva); a lipsi. **A absenta de la ore.**

A ABSOLVI I absolvesc *tranz*. (*instituții de învățământ, ani sau cicluri de studii)* A termina cu succes (susținând examenele corespunzătoare). **Am ~it liceul teoretic.**

A ABSOLVI II absolv *tranz.* 1) *(acuzați)* A scuti de pedeapsă. 2) *rel. (credincioși)* A elibera de păcate; a ierta.

ABSOLUTISM *n*. 1) *polit.* Formă de guvernământ, în care toată puterea este concentrată în mâinil e unui suveran; regim absolutist; autocrație; totalitarism. 2) Concepție ideologică care stă la baza unei asemenea forme de guvernământ.

A ABSORBI absorb *tranz.* 1) *(despre corpuri poroase)* A trage în sine; a suge; a îmbiba. 2) *fig. (despre lucruri, gânduri, idei, ocupații* etc.) A preocupa în întregime; a captiva. **Romanul acesta mă absoarbe.**

ABSUR//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. și adverbial*. Care este contrar gândirii sănătoase și bunului simț; aberant. **Raționamente ~de**. **Părere ~dă**.
Căsătorie ~dă. **E absurd!**

A SE ABȚINE mă abțin *intranz*. (*despre persoane)* 1) *și absolut* A considera inacceptabil pentru sine. **S-a abținut de la comentarii. Eu mă abțin.** 2) A-și înfrâna pornirile; a se reține; a se stăpâni; a se feri; a se opri. **Mă abțin de la dulciuri.**

A ABUNDĂ abundă *intranz.* 1) A conține ceva în cantitate mare. **Solul abundă în humus.** 2) A fi din belșug; a se conține din abundență. **Fosforul abundă în pește.**

ABUNDENȚ//Ă ~e *f.* Cantitate mare (de resurse, bunuri etc.) care depășește necesitățile; belșug; bogăție; prisosință. ♦ **Din ~,** foarte mult; din belșug;

din plin; cu prisosință.

ACALMIE *f* 1) Stare de liniște (temporară), instaurată după potolirea sau încetarea unui fenomen al naturii (vânt, furtună, ploaie etc.) 2) *fig.* Răstimp scurt de liniște (într-o perioadă de frământări sociale, politice). 3) încetare momentană a unei activități, crize, stări de boală etc.

ACĂR I ~i *m.* 1) Muncitor feroviar care manipulează dispozitivele de acționare a acelor cu macaz la calea ferată, pentru a înlesni trecerea trenurilor de pe o cale pe alta; macagiu. 2) *înv.* Persoană care confecționa (și vindea) ace.

ACĂR II ~e *n*. Cutiuță sau pernuță specială pentru păstrarea acelor; acarniță.

ACARET ~uri *n*. 1) Construcție auxiliară (grajd, șopron, hambar, garaj ș. a.) într-o gospodărie individuală. 2) *la pl.* Totalitatea construcțiilor dintr- o curte.

A ACCELERĂ accelerez *tranz. (acțiuni, procese mișcări* etc.) A face să se desfășoare într-un ritm mai rapid (uneori nejustificat); a grăbi; a pripi; a zori; a precipita. **A accelera pasul.**

ACCENT ~e *n*. 1) Pronunțare mai intensă sau cu vocea acută a unei silabe dintr-un cuvânt sau a unui cuvânt dintr-un grup de cuvinte (pentru a scoate în evidență). **~ tonic**. **~ ritmic**. **♦ A pune ~ul (pe ceva),** a scoate în evidență (ceva); a insista asupra a ceva. 2) Semn diacritic, pus de obicei de asupra unei vocale, pentru a marca anumite particularități de pronunțare. 3) Totalitatea particularităților de pronunție ale unei comunități lingvistice. **A avea un ~ străin.**

A ACCENTUĂ accentuez *tranz*. 1) A evidenția prin accent. **A ~ corect cuvintele.** 2) *fig.* A pune în evidentă în mod deosebit; a reliefa; a sublinia. **Accentuez această idee.**

A ACCEPTĂ accept *tranz.* A primi în mod voluntar. **Accept propunerea ta.**

ACCEPTĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi acceptat. **O propunere ~ă**.

ACCES I ~uri *n*. 1) Posibilitate de a ajunge sau de a pătrunde într-un anumit loc; intrare. **~ul în acest parte este interzis**. **~ liber**. **A avea ~ la o bibliotecă**. 2) Posibilitate de a utiliza ceva sau de a beneficia de ceva. **A avea ~ la internet. A avea ~ la un fișier. A avea ~ la fondurile europene de dezvoltare. ♦ Drum** *(sau* **cale**) **de ~,** drum (sau cale) care face legătură cu o localitate sau cu o rută mai importantă. 2) Posibilitate de a se apropia de cineva. **A avea ~ pe lângă** (*sau* **la**) **ministru**.

ACCES II ~e *n*. 1) Manifestare bruscă și violentă (repetată la intervale diferite) a unei stări (fizice) patologice; criză. **~ de tuse**. 2) Stare emotivă intensă și de scurtă durată, manifestată prin anumite acțiuni irațională. **~ de furie**.

A ACCESĂ accesez *tranz.* 1) A face funcțional; a folosi; a utiliza. **~ fonduri europene.** 2) *tehn. inform. (fișiere, programe, informații, rețele* etc.) A obține prin pătrundere, cu scopul de a folosi. **~ informațiile de pe hard.**

ACCESIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care poate fi ajuns sau obținut fără prea multe eforturi; aflat la îndemână. **Un loc ~. O carte ~ă. O informație de pe internet ~ă.** 2) Care poate fi înțeles cu ușurință. **Un text ~ copiilor**.

ACCIDENT I ~e *n.* 1) Întâmplare nefericită, care aduce pagube materiale, leziuni corporale sau moarte; catastrofă. **~ rutier**. **~ (la locul) de muncă**.

2) Eveniment neprevăzut, care vine să întrerupă în mod neplăcut ritmul obișnuit sau starea normală a ceva; incident; neplăcere. 3) Neregularitate a reliefului. **~e de teren**.

ACCIDEN//T II ~ți *m. muz.* Semn (becar, bemol, diez) care alterează intonația unei note.

A ACCIDENTĂ accidentez *tranz.* A face să se accidenteze.

A SE ACCIDENTĂ mă accidentez *intranz.* A suferi un accident (rutier). **Terenul s-a accidentat. Pasagerii din autocar s-au accidentat.**

ACCIDENTĂ//T ~tă (~ți, ~te) *adj. și substantival (despre persoane)* 1) Care a suferit într-un accident. 2) *(despre terenuri, relief)* Care prezintă accidente; cu neregularități.

A ACETIFICĂ acetific *tranz.* A face să se acetifice.

A SE ACETIFICĂ se acetffică A se transforma în acid acetic.

A ACHITĂ achit *tranz.* 1) *(datorii)* A compensa în bani sau în obiecte; a plăti. 2) *(persoane)* A declara ca fiind nevinovat printr-o hotărâre judecătorească).

3) *fam*. A lipsi de viață; a omorî; a ucide.

ACHIZÎȚI//E ~i *f* 1) Formă de comerț, constând în procurarea unor cantități mari de produse (alimentare) sau de materiale (prin încheierea unor contracte speciale). 2) Bun procurat prin intermediul unei astfel de forme de comerț. 3) Procurare a unor obiecte rare. ♦ **A face o ~,** a procura un lucru rar sau ceva de preț în condiții avantajoase.

A ACHIZIȚIONĂ achiziționez *tranz*. 1) *(materiale, produse agroindustriale)* A procura prin achiziție; a colecta. 2) *(obiecte rare)* A obține prin cumpărare; a procura.

A ACIDULĂ acidulez *tranz. (soluții, lichide, produse alimentare)* A trata cu acidulanți; a face să aibă o aciditate mai mare.

A ACIUĂ aciuez *tranz.* A face să se aciueze.

A SE ACIUĂ mă aciuez *intranz*. A-și găsi adăpost; a se pripăși; a se oploși.

A ACLAMĂ aclam *tranz.* A aproba cu aclamații; a ovaționa.

A ACLIMATIZĂ aclimatizez *tranz.* A face să se aclimatizeze; a adapta; a acomoda; a conforma.

A SE ACLIMATIZĂ mă aclimatizez *intranz*. 1) *(despre plante, animale)* A ajunge în stare de armonie cu un anumit mediu; a se adapta; a se acomoda; a se conforma. 2) *(despre persoane)* A obține o anumită obișnuință; a se obișnui (cu un anumit mediu); a se deprinde; a se acomoda.

ACOLÎ//T ~ți *m*. 1) *și peior*. Persoană care, alături de alta căreia i se supune, ia parte la o acțiune (de obicei, reprobabilă); complice pe care o persoană îl târâie în permanență după ea. 2) *rel*. (*la catolici)* Slujitor de rang inferior, având funcția de a ajuta la oficierea serviciului divin.

A ACOMODĂ acomodez *tranz.* A face să se acomodeze; a adapta; a aclimatiza; a conforma.

A SE ACOMODĂ mă acomodez *intranz*. 1) *(despre plante, animale)* A ajunge în stare de armonie cu un anumit mediu; a se adapta; a se aclimatiza; a se conforma. 2) *(despre persoane)* A obține o anumită obișnuință; a se obișnui (cu un anumit mediu); a se deprinde; a se aclimatiza.

A ACOMPANIĂ acompaniez *tranz*. 1) (*interpreți sau melodii interpretate de cineva)* A susține cu un acompaniament muzical (de obicei, instrumental, dar și vocal). 2) *(persoane)* A urma în calitate de însoțitor; a însoți; a întovărăși; a conduce.

ACOMPANIAMENT ~e *n*. *muz*. 1) Însoțire (instrumentală sau vocală) a unei melodii, pentru a obține o armonie deplină. 2) Parte muzicală (instrumentală sau orchestrală), care susține un solist (vocal sau instrumental) sau un ansamblu coral.

ACONT ~uri *n.* Parte dintr-o sumă de bani (salariu, preț, retribuție, împrumut etc.), plătită sau primită cu anticipație; avans; arvună.

ACORD ~uri *n*. 1) Stare care rezultă din comunitatea sau coincidența de sentimente, idei, intenții etc. ale unor persoane sau comunități; stare de concepții comune asupra unor chestiuni; înțelegere; armonie; concordanță. ♦ **A fi de ~,** a avea aceeași părere sau intenție; a avea opinie comună. ♦ **A cădea de ~,** a accepta propunerea cuiva; a se învoi cu ceva. ♦ **De comun ~,** în deplină înțelegere. ♦ **De ~!** bine, accept. 2) Înțelegere dintre două sau mai multe părți (state, instituții, persoane particulare etc.), prevăzând anumite drepturi și îndatoriri. ~ **comercial**. ♦ **Plată în ~,** sistem de retribuire a muncii prestate în dependență de rezultatele obținute. ♦ **Muncă în ~,** muncă

normată, retribuită în dependență de îndeplinirea normei. 4) *muz.* Îmbinare de (cel puțin trei) sunete muzicale care, emise simultan, formează o armonie. **A cânta un ~ la pian**. **~ de terță**. 5) *lingv.* Raport formal, exprimând potrivirea unor forme gramaticale (gen, număr, caz) ale unor cuvinte aflate în raport sintactic de determinant/determinat. **~ul adjectivului cu substantivul determinat**. **Greșeală de ~**.

A ACORDĂ I acord *tranz.* 1) A pune la dispoziție (printr-un acord); a oferi. **A acorda un drept.** 2) A oferi cu bunăvoință. **A acorda atenția cuvenită.** 3) *(părți de propoziție)* A uni prin acord gramatical.

A ACORDĂ II acordez *tranz.* 1) *(instrumente muzicale)* A regla, stabilind tonalitatea necesară. 2) *(sisteme tehnice)* A regla, egalând frecvența.

A ACOSTĂ acostez 1. *intranz. (despre nave)* A se apropia de bord sau de chei; a trage la țărm; a aborda. 2. *tranz. fig. (persoane)* A opri pentru a intra în vorbă; a aborda. **M-a acostat în plină stradă.**

A ACREDITĂ acreditez *tranz*. 1) A investi cu drepturi de reprezentant diplomatic. **A acredita un ambasador.** 2) A face să dispună de un acreditiv.

ACROBAȚÎ//E ~i *f* 1) Exercițiu complicat de echilibristică sau de gimnastică, executat de un acrobat. 2) Ocupația sau arta acrobatului. 3) *fig. mai ales la pl.* Efort inuman făcut în scopul de a ieși dintr-o încurcătură mare sau de a depăși o situație grea. 4) *fig.* Inconsecvență în idei și atitudini.

ACROSTIH ~uri *n*. *literat.* Poezie sau strofă, în care literele inițiale ale fiecărui vers formează un cuvânt sau o propoziție.

ACT ~e *n*. 1) Hârtie scrisă, emisă de o autoritate, prin care se identifică o persoană sau se constată un fapt, o convenție, o obligație etc. **~ de stare civilă**. **~ de deces**. **~ de succesiune**. ♦ **~ de acuzare,** constatare în scris, alcătuită de organele judiciare, în care sunt enumerate motivele acuzării unui inculpat. ♦ **A lua ~** (**de ceva**), a face cunoștință în mod formal (cu ceva) (în vederea utilizării ulterioare). **Eu iau ~ de promisiunea ta**. 2) Întâmplare care a avut loc în realitate; fapt. **~ istoric**. 3) Manifestare a activității umane; realizare obiectivă a voinței omului; faptă. **~ de curaj civic**. ♦ **A face ~** (**de ceva**), a manifesta (ceva); a da dovadă (de ceva). ♦ **A face ~ de prezență,** a se prezenta în mod formal (undeva) pentru un timp scurt. 4) Parte principală a unei opere dramatice (subdivizată în scene), care conține o etapă din desfășurarea acțiunii.

ACTIV I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și adverbial (în opoziție cu* **pasiv**) *(despre persoane și manifestările lor)* Care vădește energie și inițiativă; energic. ♦ **Membru ~** , membru al unei organizații sau instituții, care are anumite drepturi și obligații permanente. 2) Care se manifestă prin rezultate efective; eficace. **A lua parte ~ la ceva**. **Remediu ~**. ♦ **Metodă ~ă,** metodă de învățământ, care se bazează pe participarea nemijlocită a elevului la propria educație și instruire. ♦ **Populație ~ă,** parte a populației unei țări, care este aptă de muncă. ♦ **Apărare ~ă,** apărare prin contraatacuri. 3) Care implică o activitate. ♦ **Vocabular ~,** parte a vocabularului unei limbi, folosită în mod curent în vorbire; vocabular uzual. 4) *gram. (despre verbe și categorii verbale)* Care are forme ce indică faptul că acțiunea este înfăptuită și suferită de subiect. **Diateză ~ă**. 5) *chim. (despre elemente, corpuri)* Care intră ușor în reacție. 6) *fin. (despre conturi, bilanțuri, operații)* Care aduce profit. 7) *milit.* Care este în serviciu efectiv; aflat sub drapel. **Armată ~ă**. ♦ **Militar ~,** militar de profesie.

ACTIV II ~e *n*. 1) *econ. (în opoziție cu* **pasiv**) Parte a bilanțului contabil, care reflectă sursele mijloacelor financiare după componența, destinația și apartenența lor. 2) *econ.* Totalitatea bunurilor materiale care aparțin unei întreprinderi sau instituții. 3) Totalitatea celor mai energici și devotați membri ai unei organizații, colectivități, întreprinderi, instituții; totalitatea activiștilor.

ACTUÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care există sau se produce în momentul când se vorbește; din timpul de față; de acum; din prezent. **Vocabularul ~ al limbii române.** 2) Care este de o importanță deosebită în timpul când se vorbește; de actualitate. **O lucrare ~ă**.

ACTUALMENTE *adv.* În timpul de față; în prezent; acum.

ACUAREL//Ă ~e 1) *mai ales la pl.* Vopsea, solidă sau în formă de pastă, care, fiind dizolvată în apă, se întrebuințează în pictură. 2) *arte plast.* Tehnică picturală în care sunt folosite culori diluate în apă. 3) Tablou efectuat cu vopsele dizolvate în apă.

ACUITÂTE *f* 1) Grad sporit de sensibilitate; agerime. ~ **vizuală**. 2) Caracter ascuțit; intensitate. **~ea durerii**. ♦ **Cu ~,** în mod necesar. 3) *muz.* Sonoritate puternică (și neplăcută). **~ea vocii**.

A ACUMULÂ acumulez *tranz.* A aduna treptat, sporind mereu cantitatea; a înmagazina.

ACURATEȚE *f* Atenție deosebită și exactitate; stăruință sporită (în executarea unui lucru).

ACU//T ~tă (**~ți. ~te**) *adj.* 1) Care a atins un grad înalt de intensitate și prezintă pericol; ascuțit. **Contradicție ~tă**. **Conflict ~**. 2) *(despre dureri, boli)* Care produce suferințe mari (punând în pericol viața); ajuns la o stare critică. **Apendicită ~tă**. 3) Care necesită o rezolvare urgentă. **Problemă ~tă**. 4) *muz. (despre sunete, note)* Care are frecvență mare; înalt. 5) *muz.* Care cuprinde sunete cu frecvență mare; înalt. **Registru ~**.

A ACUZÂ acuz *tranz. (persoane)* A declara ca fiind culpabil; a învinovăți.

ACVÂRI//U ~i *n*. Vas sau bazin în care, în condiții asemănătoare cu cele naturale, se țin animalele și plantele acvatice.

ÂCVIL//Ă ~e *f* 1) Pasăre răpitoare diurnă, de talie mare, cu cioc puternic și încovoiat la vârf, cu gheare lungi și ascuțite, cu aripi mari, care își face cuibul în regiuni montane; vultur imperial; pajură. 2) Simbol reprezentând o pasăre de acest fel, cu unul sau două capete, care se imprimă de obicei pe steme, blazoane, drapele, monede etc.

ACVILIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre nas)* Care este asemănător cu ciocul acvilei; ca de acvilă; coroiat. 2) *(despre privire, ochi)* Care este pătrunzător și tăios; aspru ca de acvilă; caracteristic pentru acvilă.

ADÂGIO I *adv. muz.* În tempou rar.

ADÂGIO II *n*. Bucată sau piesă muzicală care se execută la un tempou rar, lent.

A ADAPTÂ adaptez *tranz.* 1) A modifica pentru a face să corespundă unor anumite cerințe; a potrivi. 2) *(opere artistice)* A transpune dintr-un gen în altul. **A adapta un roman pentru film.** 3) A face să se adapteze; a ajuta să se conformeze (la ceva sau cuiva); a acomoda; a aclimatiza;.

A SE ADAPTĂ mă adaptez *intranz.* A ajunge în stare de armonie; a se aclimatiza; a se acomoda; a se conforma.

A ADĂSTĂ adăst 1. *tranz. poet.* A întâmpina, stând pe loc un anumit timp; a aștepta. **2**. *intranz.* A sta în expectativă; a aștepta.

ADECVĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care corespunde perfect (stării reale de lucruri); în deplină corespundere (cu realitatea obiectivă); just. **Un răspuns ~. O definiție ~tă**. 2) Care este adaptat unui anumit scop; corespunzător unei anumite situații; convenabil; apropriat. **Am găsit un loc ~**.

A ADEMENI ademenesc *tranz*. 1) A atrage prin calitățile sale deosebite. **Muntele și marea mă ademenesc.** 2) A induce în eroare; a păcăli; a amăgi; a fraieri; a șmecheri; a înșela. **M-a ademenit cu vorbe măgulitoare.** 3) *(persoane)* A determina să întrețină relații sexuale prin promisiuni false, profitând de încredere și abuzând de buna credință; a seduce.

ADEP//T ~ți *m.* Persoană care susține și adoptă ceva (o cauză, o doctrină, un partid); partizan. ~ **al adevărului**. **~ al liberalismului democratic.**

A ADERĂ ader *intranz.* 1) A deveni adept sau membru al unei mișcări sau organizații, al unui partid

sau curent ideologic etc. **Republica Moldova a ~at la CEDO (Convenția Europeană a Drepturilor Omului).** 2) *fiz., teh.* A fi strâns lipit. **ADEVERÎNȚ//Ă ~e** *f* Document oficial prin care se certifică ceva; act oficial prin care se adeverește ceva. **AD-HOC** *adj. și adverbial* Care este făcut special pentru un anumit scop; destinat în exclusivitate pentru un uzaj special. **Este necesară o unealtă ~.**

A elabora o strategie ~.

ADIO I *interj. (se folosește pentru a exprima despărțirea de cineva (sau de ceva) pentru un timp îndelungat sau chiar pentru totdeauna)* Rămas bun (pentru totdeauna); rămâi cu bine.

ADIO II ~uri *n*. Rămas bun (de cineva sau de ceva) pentru totdeauna sau pentru un timp îndelungat. **A sosit momentul ~ urilor**. ♦ **A-și lua ~ de la cineva** (*sau* **de la ceva**), a) a se despărți de cineva (sau de ceva) pentru un timp îndelungat sau pentru totdeauna; b) a socoti pierdut pentru totdeauna.

A ADJUDECĂ adjudec *tranz. (bunuri, lucrări puse în vânzare în cadrul unei licitații)* A atribui persoanei care oferă prețul cel mai mare.

ADJUNC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care este asociat unei persoane pentru a o ajuta în exercitarea unor funcții (de conducere), într-o anchetă etc. **Director ~. Redactor-șef ~. Procuror ~.**

ADJUTĂN//T ~ți *m. milit.* Ofițer de grad mic, îndeplinind funcția de secretar al unui comandant militar superior.

A ADMINISTRĂ administrez *tranz*. 1) (*afaceri, întreprinderi, proiecte etc.*) A conduce în calitate de director administrator; a gestiona. 2) *med. (medicamente)* A introduce în organism în scopuri curative.

A ADMIRĂ admir *tranz.* A privi cu bucurie, mirare și plăcere.

ADMIRĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care merită a fi admirat; demn de admirație.

A ADMITE admit *tranz.* 1) *(urmat, mai ales, de o completivă)* A recunoaște ca fiind adevărat sau posibil. **Admit că el are dreptate.** 2) A accepta provizoriu în calitate de simplă ipoteză. **Admit această idee.** 3) (*cereri*, *doleanțe, reclamații etc.)* A recunoaște ca fiind valabil. 4) *(persoane sau fapte supărătoare)* A accepta în mod conștient și tacit; a suferi; a suporta; a răbda; a tolera; a permite. 5) *(candidați la examene, solicitatori)* A permite să participe.

A ADMONESTĂ admonestez *tranz.* 1) *(persoane) A* mustra cu severitate în calitate oficială. 2) *(subalterni) A* dojeni cu asprime.

A ADNOTĂ adnotez *tranz.* 1) *(lucrări scrise, texte)* A prevedea cu note explicative. 2) *(lucrări scrise)* A prezenta succint, în formă rezumativă.

ADOLESCEN//T ~ți *m.* Persoană aflată la vârsta adolescenței.

ADOLESCENȚĂ *f* Perioadă a vieții omului de trecere de la vârsta copilăriei la cea a maturității.

ADONIS *m*. 1) *mitol.* Numele unui personaj din legendele antice. 2) *fig. mai ales iron.* Tânăr foarte frumos.

A ADOPTĂ adopt *tranz.* 1) *(copii)* A primi în familie cu drept de copil legitim; a lua de suflet; a înfia. 2) *(păreri, idei)* A accepta, considerând valabil; a-și însuși. 3) *(legi, hotărâri* etc.) A accepta prin vot.

ADOPTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre părinți)* Care a adoptat un copil străin. 2) *(despre copii)* Care a fost adoptat; luat de suflet; înfiat. **Fecior ~.** ♦ **Patrie ~ă,** a doua patrie; patrie de adopție.

A ADORĂ ador *tranz.* 1) A iubi cu pasiune nelimitată; a zeifica; a diviniza; a idolatriza. 2) *(divinități, persoane)* A trata cu a stimă exagerată; a venera; a idolatriza; a diviniza.

ADORĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care poate fi adorat; demn de adorație. **Femele ~ă**. 2) Care este de o frumusețe rară; foarte frumos.

Zâmbet ~. Jucărie ~ă.

A ADULMECĂ adulmec *tranz.*1) (*urme, hrană etc.)* A simți cu ajutorul mirosului; a mirosi. 2) *fig. (despre persoane)* A încerca să afle.

ADUL//T I ~tă (~ți, ~te) *adj. (despre ființe, plante)* Care a atins maturitate în dezvoltare; aflat în perioada matură a dezvoltării sale; ajuns la sfârșitul creșterii sale. **Plantă ~tă. Un urs ~.**

ADUL//T II ~ți *m.* Persoană aflată la vârsta maturității; om având vârsta între 18 și 50 de ani; matur. **Profesii pentru tineri și ~ți.**

ADULT//Ă ~e *(feminin de la* **adult***) v.* **ADULT II. A ADUMBRI adumbresc** *tranz.* A cuprinde cu umbra; a ține în umbră; a umbri.

A SE ADUMBRI mă adumbresc *intranz.* A sta la umbră; a se afla sub umbriș; a se umbri.

ADVER//S ~să (~și, ~se) *adj.* 1) Care se află în opoziție; situat de cealaltă parte. **Forțe ~se. Partid ~.** 2) *fig.* Care manifestă dușmănie; dușmănos. ♦ **Parte ~să,** persoană (fizică sau juridică) care se opune alteia într-un proces judiciar.

ADVERSĂR ~i *m. și adjectival* 1) Persoană (sau echipă) care se opune alteia într-o competiție, într-o luptă sau într-un conflict. 2) Persoană care manifestă ostilitate față de ceva (cauză, doctrină, practică etc.). **Prefer să nu am adversari. A fi advresar al agresiunii.**

AE//D ~zi *m. înv.* Poet-cântăreț la grecii antici.

A AERĂ aerez *tranz.* 1) *(corpuri lichide sau granuloase)* A trata cu aer (în vederea păstrării). 2) A expune la soare și la aer pentru a usca; a zvânta.

AEROLÎ//T ~ți *m.* Meteorit format din silicați.

AERONAU//T ~ți *m.* Persoană care dirijează (sau călătorește cu) o aeronavă.

AERONĂV//Ă ~e *f.* Navă aeriană.

AEROSTĂT ~e *n.* Aparat de zbor, având forma unui balon umplut cu un gaz mai ușor decât aerul, care permite ascensiunea și menținerea în atmosferă; balon; dirijabil.

AFĂBIL ~ă (~i, ~e) *adj. (despre oameni și manifestările lor)* Care vădește politețe și bunăvoință în felul de a primi pe cei care se adresează. **Un ministru ~. Ton ~.**

AFACERISM *n. depr.* Mijloc necinstit de a obține profituri personale.

AFACERÎ//ST ~ști *m. depr.* Individ care obține profituri personale prin mijloace necinstite.

AFECT ~e *n. psihol.* Stare emoțională puternică cu evoluție violentă și de scurtă durată.

A AFECTĂ I afectez *tranz. (bani, bunuri materiale)* A destina unui scop determinat; a aloca; a asigna.

A AFECTĂ II afectez 1. *tranz.* 1) *(persoane)* A indispune, provocând un sentiment neplăcut; a aduce în stare de afect. 2) *(stări sufletești, sentimente)* A prezenta ca real, recurgând la înșelăciuni; a simula. **~ sentimente de compasiune. ~ regretul.**

AFECTU//OS ~oasă (~oși, -oase) *adj. și adverbial (despre persoane și manifestările lor)* Care vădește atenție și duioșie; plin de afecțiune; tandru. **Copil ~. Tratament ~. A se comporta ~.**

AFECȚIUN//E I ~i *f* Atitudine plină de atenție și duioșie (față de cineva); tandrețe. **A trata (pe cineva) cu multă ~.**

AFECȚIUN//E II ~i *f* Alterare a sănătății, considerată din punct de vedere al manifestărilor actuale, în afara cauzelor care au generat-o. **~ cardio-vasculară.**

AFERIM *interj. înv. (exprimă aprobare entuziastă)* Bravo! Foarte bine; minunat.

A SE AFILIĂ se afiliază *intranz.* (*despre organizații, instituții, societăți)* 1) A deveni membru al unei afiliații. 2) A fi membru al unei afiliații.

A AFINĂ afinez *tranz.* 1) *(mase metalice)* A curăța prin afinaj. 2) *(fibre textile de bumbac, lână* etc.) A subția prin afinaj; a face foarte fin.

AFINIT//ĂTE ~ăți *f* 1) Apropiere între persoane (pe baza asemănării de păreri, caracter, gusturi, preferințe,

preocupări etc.); asemănare morală. 2) *chim.* Proprietate a două substanțe de a intra în reacție una cu alta. 3) *jur*. Legătură de rudenie, stabilită prin căsătorie între unul dintre soți și rudele celuilalt soț.

A AFIRMĂ afirm *tranz.* 1) A enunța în mod ferm. 2) A declara ca fiind adevărat.

A SE AFIRMĂ mă afirm *intranz*. A se manifesta în mod deosebit (undeva, prin ceva); a se remarca; a se reliefa; a se evidenția; a se impune; a se ilustra; a se deosebi; a se distinge; a se diferența; a diferi; a excela. **M-am ~at în mediul internauților. A se ~ prin competențe speciale într-un domeniu.**

A AFÂNĂ afânez *tranz. (sol, fân, paie* etc.) A face mai puțin îndesat; a înfoia.

AFLUENȚ//Ă ~e *f* Concentrație mare (de oameni) care se îndreaptă spre un loc anumit; sosire masivă (de oameni) într-un loc anumit; aflux.

AFLUX ~uri *n*. 1) Curgere abundentă și intensă (a unui lichid organic, mai ales a sângelui) spre o parte a corpului. 2) *fig.* Concentrație mare (de persoane) care se îndreaptă spre un loc anumit; sosire masivă (de oameni) într-un loc anumit; afluență. **~ de vizitatori**.

AFRONT ~uri *n*. Ofensă adusă cuiva în public (cu scopul de a-l dezonora și/sau de a-l umili).

ĂGĂ agi *m*. *înv*. 1) Ofițer care făcea parte din vechea armată turcă, în perioada de până în sec. XIX. 2) Șef de agie pe teritoriul unui județ, în perioada de până în sec. XIX.

AGĂLE *adv. și adjectival* Fără grabă; în voie; încet; domol; alene; pe îndelete. **A merge ~. Pași ~.**

AGĂP//Ă ~e *f* 1) Petrecere îmbelșugată și plină de fast, organizată de obicei într-un cerc de prieteni; banchet; party. 2) *înv*. Masă comună la care luau parte primii creștini.

A AGASĂ agasez *tranz. (persoane)* A supăra foarte mult; a scoate din răbdări; a mânia; a înfuria; a exaspera; a intoxica.

AGEND//Ă ~e *f.* 1) Carnet special, având prevăzută câte o pagină pentru fiecare zi, în care se notează ceea ce trebuie făcut. 2) Program de chestiuni ce urmează să fie discutate într-o ședință sau de acțiuni care trebuie realizate; ordine de zi. **~a unei reuniuni. ~a unei zile**. 3) Cărțulie specială care cuprinde anumite îndrumări practice într-un domeniu oarecare de activitate. **~ a bibliotecarului**. **AGEN//T ~ți** *m.* 1) Persoană care îndeplinește o misiune specială, fiind angajată în serviciul unui stat, guvern, al unei societăți sau persoane particulare. **~ de securitate**. **~ de asigurări**. **~ comercial**. **~ diplomatic**. **~ de legătură**. 2) Factor (forță, corp, substanță etc.) cu acțiune determinantă în producerea unui anumit fenomen. **~ chimic. ~ atmosferic**. 3) *lingv.:* **Nume de ~,** nume (substantiv, adjectiv) indicând autorul acțiunii exprimate de un verb.

AGENȚÎ//E ~*i* *f* 1) Instituție având funcția principală de intermediar. **~ economică**. **~ de bilete**. **~ de călătorii**. **~de turism. ♦ ~ de presă** *(sau* **telegrafică**), instituție care culege informații din toate domeniile vieții și le furnizează presei sau televiziunii. 2) Reprezentanță diplomatică permanentă a unui stat într-un alt stat străin; ambasadă; consulat. 3) Subdiviziune economico- financiară, situată pe un teren diferit de cel al unității (întreprinderii, instituției) în subordinea căreia se află; sucursală; filială. **~ia unei bănci**.

AGER ~ă (~i, ~e) *adj.* 1) *(despre persoane și manifestările lor)* Care vădește ușurință și rapiditate (în mișcări); iute; vioi; sprinten; agil. **Un copil ~. Mișcările ~e ale degetelor**. 2) *(despre persoane și manifestările lor)* Care vădește promptitudine în efectuarea operațiilor intelectuale; capabil să înțeleagă foarte repede; isteț; agil. **Minte ~ă**. 3) *(despre ochi, privire)* Care cercetează cu multă atenție și descoperă cu ușurință cele mai mici detalii; scrutător.

A AGESTÎ agestesc *tranz. înv. reg. (ape curgătoare)* A opri cu ajutorul unui agest; a zăgăzui; a îndigui; a iezi; a stăvili; a bara.

A SE AGESTÎ mă agestesc *intranz. înv. reg.* 1) *(despre buşteni, crengi etc.)* A forma un agest; a se îngrămădi la cotitura unei ape. 2) *fig.* A găsi adăpost; a se aciua (undeva); a se oploşi; a se pripăşi.

AGHESMUÎ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) *rel.* Care a fost supus aghesmuirii; stropit cu agheasmă; sfinţit. 2) *fig- (despre persoane) pop. peior.* Care a consumat (puţin) alcool; aflat în stare de ebrietate; cherchelit; ameţit; cinstit.

AGHI//OS ~oase *n*. 1) *rel.* Cântare liturgică. 2): ♦ **A trage** (**la**) **-oase**, *pop., fam.* a) a cânta întins şi monoton. b) a dormi sforăind.

AGHIOTÂN//T ~ţi *m*. *înv*. *v.* **ADJUTANT**.

AGÎ//E ~i *f înv. ist. (în Moldova sec. XVIII-XIX)* 1) Organ administrativ însărcinat cu menţinerea ordinii publice în capitală. 2) Totalitatea persoanelor care îşi făceau serviciul la această instituţie. 3) Funcţia de agă.

AGIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane şi manifestările lor)* 1) Care vădeşte uşurinţă şi rapiditate (în mişcări); ager; iute; vioi; sprinten. 2) Care vădeşte dexteritate şi pricepere; îndemânatic; dibaci.

AGILITÂTE *f* Caracter agil.

A AGITÂ I agit *tranz. (persoane)* 1) A convinge (să ia o poziţie, să adopte o atitudine etc. în favoarea a ceva sau a cuiva), făcând agitaţie. 2) A convinge de justeţea unui lucru, pentru a atrage de partea sa.

A AGITÂ II agit *tranz.* 1) A face să se agite. ~ **batista.** 2) *(substanţe lichide)* A amesteca clătinând vasul, pentru a face să se dizolve.

A SE AGITÂ mă agit *intranz.* A se mişca în mod neregulat în direcţii diferite; a se clătina; a flutura. 2) fig. *(despre oameni)* A fi cuprins de agitaţie; a se nelinişti; a se îngrijora; a se frământa; a se impacienta; a se zbuciuma. 3) *(despre ape)* A se mişca în valuri; a se tulbura; a se zbuciuma.

AGITÂŢÎ//E ~i *f* 1) Mişcare continuă, intensă a unei mulţimi (de oameni, vehicule etc.) în diferite sensuri, pe un anumit spaţiu; animaţie. **Pe străzi e mare ~.** 2) Stare de tensiune nervoasă, declanşată de emoţii puternice şi manifestată în mişcări dezordonate şi în acţiuni necontrolate de raţiune. **A manifesta ~.**

A AGLOMERÂ aglomerează *tranz. (despre unele substanţe)* A uni cu un liant, încât părţile componente să formeze un tot omogen.

A SE AGLOMERÂ mă aglomerez *intranz.* A se aduna în număr mare într-un spaţiu restrâns; a se îngrămădi; a se înghesui. **Mulţimea s-a aglomerat la ieşirea de pe stadion.**

AGNOSTIC ~i *m*. *filoz.* Adept al agnosticismului.

AGNOSTICISM *n*. *filoz.* Concepţie filozofică idealistă care declară imposibilitatea cunoaşterii (parţială sau chiar totală) a lumii obiective şi a legităţilor ei.

AGONÎ//E ~i *f* 1) Perioadă (foarte scurtă) din viaţa unui organism, care precedă moartea acestuia. ♦ (**A fi**) **în ~,** (a fi) pe moarte, (a fi) muribund. 2) *fig.* Stare de declin, care precedă dispariţia a ceva! **~ia unui regim politic**.

AGONIS//EÂLĂ ~eli *f* Câştig dobândit prin muncă şi economie.

A AGONISI agonisesc *tranz. (avere, bunuri materiale)* A dobândi prin muncă şi sârguinţă.

A AGONIZÂ agonizez *intranz. (despre fiinţe)* A fi în agonie.

AGRAMÂ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) *şi substantival (despre persoane)* Care face greşeli de limbă elementare. 2) *fig. (despre persoane)* Care nu are cunoştinţe elementare; necărturar; ignorant. 3) *şi adverbial (despre scrieri)* Care conţine greşeli elementare de ortografie şi gramatică; cu multe greşeli de limbă.

AGRÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de pământ şi de exploatarea lui; privitor la pământ şi la proprietatea asupra lui. **Lege ~ă**. **Reformă ~ă**. 2) Care are drept ramură principală a economiei agricultura; bazat pe agricultură. **Stat ~.**

A AGRAVÂ agravez *tranz.* A face să se agraveze; a

înrăutăți; a înăspri; a complica. **Nu agrava și mai tare starea de lucruri.**

A SE AGRAVÂ se agravează *intranz.* A deveni mai grav; a se înrăutăți; a se înăspri; a se complica. **Sănătatea i s-a agravat.**

A AGREÂ agreez *tranz.* 1) *(persoane)* A trata cu agrement; a vedea cu ochi buni; a simpatiza. **El mă agrează.** 2) *(proiecte, inițiative* etc.) A primi favorabil; a obține consimțământul din partea cuiva. **Conducerea a agreat această inițiativă. Proiectul a fost agreat de comisia de experți.** 3) *dipl. (reprezentanți diplomatici)* A accepta în misiune, dându-le agrementul. **Ambasadorul a fost agreat.**

AGREÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care produce plăcere; plăcut. **Muzică ~ă**. **Miros ~.** 2) *(despre persoane și manifestările lor)* Care trezește un sentiment de simpatie. **Are un comportament ~. AGRESIUN//E ~i** *f* 1) Atac armat, brutal și neașteptat, împotriva unui stat cu scopul de a-i cotropi teritoriile. **A comite o serie de ~i contra unui stat.** 2) Atac violent contra unei persoane. **Nu admit ~ea contra nimănui.**

AGRESIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are caracter de agresiune. **Acțiune ~ă**. **Bloc ~**. 2) *(despre persoane)* Care are tendința să atace (mai ales în cuvinte); pornit sau pus pe ceartă.

AGRESOR ~i *m*. *și adjectival* Persoană sau stat care comite o agresiune. **Stat ~.**

AGRICULTUR//Ă ~i *f* 1) Cultivare a pământului. **A avea drept ocupație principală ~a.** 2) Ramură a economiei naționale care cuprinde cultivarea pământului și creșterea animalelor utile omului.

AGROBIOLOGÎE *f.* Ramură a științei, care se ocupă cu studiul acțiunii legilor biologice asupra culturii plantelor și a creșterii animalelor.

AGROTEHNICĂ *f.* Totalitatea procedeelor tehnice, folosite în cultura plantelor.

AGROZOOTEHNICĂ *f* 1) Ramură a agriculturii, care se ocupă de exploatarea pășunilor și de cultivarea plantelor furajere. 2) Totalitatea utilajelor tehnice folosite la cultivarea plantelor furajere și la creșterea animalelor.

AGURÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. (mai ales despre poamă, struguri)* Care are bobițele verzi (de obicei mărunte) și foarte acre.

AGURIDĂ *f* Strugure cu bobitele verzi și foarte acre, (de obicei mărunte).

AHTIÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre persoane)* Care se ahtiază; stăpânit de o dorință puternică (de a face ceva); dornic; setos. **A fi ~ după ceva (**sau **după cineva).**

AIDOMA *adv.* 1) În mod asemănător (cu); la fel (ca); asemenea, 2) *și adjectival* În mod real; în conformitate cu realitatea; realmente; într-adevăr; aievea.

AIEVEA *adv*. *și adjectival* 1) În mod real; în conformitate cu realitatea; realmente; într-adevăr; aidoma. 2) În mod concret; clar; distinct; lămurit.

AISBERG ~uri *n*. Bloc mare de gheață, care s-a desprins de la calotele glaciare polare și plutește prin apele mărilor și oceanelor polare spre zona caldă; ghețar plutitor.

A AIURÂ aiurez *intranz. (dsepre persoane)* 1) A vorbi fără înțeles, fiind în inconștiență; a delira. 2) *fig. fam.* A vorbi mult și fără rost; a trăncăni; a pălăvrăgi; a îndruga.

AIUREA *adv.* 1) În altă direcție decât trebuie; anapoda. 2) *și adjectival* Contrar regulilor moralei; rău; anapoda.

AJUR ~uri *n*. 1) Găuri decorative, obținute prin scoaterea sau tăierea unor fire în interiorul motivelor unei broderii sau dantele. 2) Broderie sau dantelă cu asemenea găuri decorative. 3) *text.* Tricotaj cu găurele decorative, obținute în timpul tricotării prin operații speciale. 4) *arhit.* Ornament constând din diferite rărituri și găurele, care permit pătrunderea luminii.

A AJUSTÂ ajustez *tranz.* 1) *teh. (piese)* A adapta la un ansamblu. 2) *(elemente vestimentare)* A potrivi pe corp.

ALABÂSTRU *m*. *constr.* Ghips microgranulos de

culoare albă, întrebuințat în construcție sau la modelarea unor obiecte ornamentale.

ALÂI ~uri *n*. 1) Mulțime de oameni care participă la o ceremonie, mergând (solemn) în aceeași direcție; procesiune; cortegiu. 2) Mulțime gălăgioasă de oameni, care însoțește pe cineva. 3) Gălăgie produsă de o asemenea mulțime. 4) *înv.* Suită care însoțea sau întâmpina un domnitor. ♦ **Cu mare ~,** cu mare pompă; cu mult fast. ♦ **A face cuiva ~,** a întâmpina sau a petrece pe cineva zgomotos și cu mare pompă.

ALANDÂLA *adv*. 1) Fără rost; fără nici o noimă. **A umbla** ~. 2) La întâmplare; în dezordine. **A pune lucrurile** ~. 3) Contrar normei; pe dos; anapoda. **A îmbrăca o haină** ~. **A face totul** ~.

ALÂRM//Ă ~e *f* 1) Semnal care anunță apropierea (sau existența) unei primejdii. **A da ~a**. ~ **aeriană**. 2) Frică de care este cuprins cineva la apropierea unui pericol sau în fața a ceva necunoscut.

ALBATRO//S ~și *m*. *ornitol.* Pasăre marină de talie mare, cu penaj alb și suriu, cu aripi lungi ascuțite și cu ciocul încovoiat, care trăiește mai ales în mările australe.

ALCHIMÎ//E ~i *f* Chimie ocultă medievală, care avea drept scop principal găsirea pietrei filozofale, care se pretindea că ar preface toate metalele în aur și ar da oamenilor tinerețe și nemurire.

ALCOV ~uri *n*. 1) Adâncitură sau firidă în peretele dormitorului, unde se așează patul (sau paturile). 2) *înv.* Cameră special amenajată pentru dormit; dormitor.

ALDIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre caractere sau litere tipografice)* Care are contur mai gros decât cel obișnuit; gras.

ALEÂN ~uri *n*. 1) Stare de tristețe profundă; suferință provocată de imposibilitatea de a revedea ceva drag și scump; întristare. ♦ **A-l ajunge ~ul (pe cineva)**, a-l apuca dorul (pe cineva). 2) Atitudine dușmănoasă (față de cineva); vrăjmășie; ură; dușmănie; ostilitate.

ALE//E ~i *f* Drum dintr-un parc, așternut cu nisip, prundiș sau asfalt și mărginit de arbori, arbuști și verdeață.

ALEGORIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care conține o alegorie; bazat pe alegorie. **Pictură ~ă**. 2) Care exprimă o alegorie. **Personaj** ~.

ALEGORÎ//E ~i *f* 1) Procedeu artistic de exprimare a unei idei abstracte printr-o imagine concretă, printr-un tablou, printr-o ființă vie etc. 2) Lucrare artistică, care are la bază acest procedeu. **ALENE** *adv. și adjectival* Fără grabă; în voie; încet; domol; agale; (pe) îndelete. **A se mișca** ~. **Vorbă** ~.

A ALFABETIZÂ alfabetizez *tranz. (persoane analfabete)* A învăța să citească și să scrie.

A ALIÂ aliez *tranz.* 1) *(metale sau metale și metaloizi)* A combina prin topire pentru a obține un aliaj. 2) A face să se alieze.

A SE ALIÂ mă aliez *intranz.* 1) *(despre state, popoare, grupări politice* etc.) A încheia o alianță. 2) *(despre persoane)* A se face aliat; a deveni aliat (cu cineva).

ALIÂJ ~*e* *n.* Produs metalic, rezultat din combinarea prin topire a mai multor metale, a unor metale cu metaloizi sau prin incorporarea unora în masa celorlalți. ~ **dur**. ~ **tipografic**. **Oțelul este un** ~ **dur**.

ALIÂNȚ//Ă ~e *f* 1) Înțelegere (dintre două sau mai multe state) în vederea realizării unui scop comun pe bază de un tratat. 2) Legătură sau înțelegere (dintre diferite clase, partide politice sau grupări sociale) în vederea atingerii unui scop comun. **~a pentru integrare europeană.**

ALIBI ~uri *n*. *jur*. 1) Dovadă de nevinovăție, constând în faptul că în momentul comiterii infracțiunii persoana acuzată se găsea într-un loc diferit de cel unde a fost comisă crima. **A invoca un** ~. **A furniza/a asigura (cuiva) un** ~. 2) *fig.* Circumstanță sau activitate care îi permite cuiva să se dezvinovățească.

ALÎC//Ă ~e *f. mai ales la pl.* 1) Proiectile sferice mici

de plumb cu care se încarcă cartușele la armele de vânătoare. 2) *constr.* Piatră sau cărămidă fărâmițată, folosită ca material de umplutură la prepararea betonurilor.

A ALIENÂ alienez *tranz. jur.* (*drepturi*, *proprietăți, bunuri* etc.) A face să intre în posesia altcuiva (printr-un act oficial); a îndepărta.

ALIENÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. jur. (despre drepturi, fonduri, bunuri* etc.) Care poate fi alienat.

ALIENÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care suferă de o boală mintală și necesită internare într-un spital de psihiatrie; dement; nebun. ♦ **Spital de ~ți,** ospiciu.

ALIFÎ//E ~i *f* Preparat medicamentos sau cosmetic sub formă de pastă sau emulsie consistentă, compus din substanțe grase și elemente active; cremă cu proprietăți curative sau cosmetice; unguent; unsoare.

ALIMENT ~e *n.* Substanță sau produs care servește la nutriția unui organism viu; hrană; nutriment.

A ALINĂ alin *tranz.* A face să se aline. **A-i alina cuiva durerea. A alina o persoană.**

A SE ALINĂ mă alin *intranz.* A ajunge la o stare de liniște; a se liniști; a se calma; a se potoli. **Mă alin cu gândul la plecare.**

ALINEĂT ~e *n.* 1) Rând retras dintr-un text scris sau tipărit, care începe mai la dreapta decât celelalte rânduri (pentru a pune în evidentă începutul unui pasaj nou, a anunța o nouă idee); rând nou. 2) Pasaj de text, cuprins între două rânduri de acest fel. 3) *jur.* Pasaj al unui articol de lege.

A ALINIĂ aliniez *tranz.* 1) *(traseul unei străzi)* A aranja pe o linie dreaptă. 2) A face să se alinieze.

A SE ALINIĂ mă aliniez *intranz. (despre persoane)* 1) A se așeza pe o linie dreaptă; a se aranja. 2) *fig.* A se conforma cu fidelitate; a adera. **Mă aliniez la părerea ta.**

ALIOTMĂN *n. înv.* Neam turcesc; turcime.

ALIȘVERÎȘ ~uri *n. înv.* Proces de realizare a mărfurilor sub formă de vânzare-cumpărare; negoț; comerț. ♦ **A face ~,** a se ocupa cu afaceri comerciale.

ALITERÎȚI//E ~i *f stil.* Procedeu stilistic care constă în repetarea aceluiași sunet sau a unui grup de sunete în cuvinte succesive (pentru a crea impresia că aceste cuvinte rimează).

ALIV//ĂNCĂ ~enci *f culin.* Produs alimentar preparat la cuptor, dintr-un amestec de făină de păpușoi cu lapte acru și cu ou bătut.

ALIVĂNTA I *interj. (exprimă un ordin, o supărare)* Pleacă de aici; pe aici ți-e drumul.

ALIVĂNTA II *adv.* Peste cap; de-a dura; de-a rostogolul.

ALIVENCI *f pl.* 1) Dans popular moldovenesc, jucat de mai multe perechi cu pași mărunți, într-un ritm vioi. 2) Melodie după care se execută acest dans.

ALMANĂH ~uri *n.* 1) Calendar cuprinzând informații cu caracter popularizant din diferite domenii ale vieții sau științei. 2) Publicație periodică (de obicei anuală), ce conține materiale cu caracter enciclopedic, având la bază un calendar.

A ALOCĂ aloc *tranz. (bani, materiale)* A destina unui scop determinat; a afecta; a asigna.

ALOCĂȚI/E ~i *f* 1) Acțiunea de a aloca. 2) Sumă de bani acordată de stat sau de o instituție pentru un anumit scop; ajutor bănesc. **A beneficia de o ~ de stat.**

ALOGEN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este străin ca origine și esență de mediul în care trăiește. **Element ~.**

ALPACĂ I *f* Aliaj metalic inoxidabil, asemănător cu argintul, din care se fac tacâmuri, instrumente medicale etc.

ALPACĂ II ~le *f.* 1) *zool.* Animal domestic, înrudit cu lama, răspândit în America de Sud și renumit prin lâna sa fină, lungă și subțire de culoare albă sau neagră. 2) Stofă subțire, fabricată din lâna acestui animal.

ALPIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este caracteristic pentru munții Alpi sau pentru regiunile muntoase; propriu munților Alpi sau regiunilor muntoase. **Climă**

~ă. **Peisaj ~.** 2) Care se află în munții Alpi (sau la munte); din munții Alpi (de munte). **Stațiune ~ ă**.

A ALTERĂ alterez *tranz.* 1) *(acte, texte etc)* A prezenta drept veritabil prin denaturare intenționată; a falsifica; a contraface. 2) *muz. (înălțimea sunetelor muzicale)* A modifica cu ajutorul accidenților muzicali. 3) A face să se altereze.

A SE ALTERĂ se alterează *intranz.* 1) A pierde proprietățile pozitive sub acțiunea factorilor externi; a se strica; a se descompune. 2) *(despre sunete)* Așsi modifica calitatea.

A ALTERNĂ alternez *tranz.* A face să se alterneze.

A SE ALTERNĂ se alternează *intranz.* 1) A se succede prin alternanță. 2) *(despre sunetele vorbirii)* A se modifica prin alternanță.

ALTERNĂNȚ//Ă ~e *f* 1) Succesiune regulată, în timp și în spațiu, a elementelor unei serii. 2) *lingv.* Schimbare regulată a unui sunet din temă prin alt sunet în diferitele forme flexionare ale aceluiași cuvânt. **~ consonantică**. **~ vocalică**.

ALTERNATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care alternează.

ALTERNATÎV//Ă ~e *f* 1) Posibilitate de a alege între două soluții, situații, lucruri etc. care se exclud reciproc. 2) Sistem din două judecăți, dintre care una este adevărată, iar cealaltă este neapărat falsă (din punct de vedere logic).

ALTEȚ//Ă ~e *f* 1) *(folosit mai ales ca formulă de adresare)* Titlu de noblețe, dat prinților sau prințeselor de sânge. **~ a sa prințesa**. 2) Persoană care poartă asemenea titlu.

ALTITUDIN//E ~i *f* Înălțime a unui loc de pe fața pământului, considerată în raport cu nivelul mării.

ALTÎȚ//Ă ~e *f* Porțiune ornamentală (brodată sau împodobită cu găurică), situată în partea de sus a mânecii unei ii.

ALTRUISM *n*. *(în opoziție cu* **egoism**) Atitudine de grijă dezinteresată sau devotament față de alte persoane.

ALURĂ *f* 1) Fel de a se mișca, de a umbla (al unei persoane); mers; umblet. 2) Fel de a se prezenta (al unei persoane); aparență generală; înfățișare.

ALUVIUN//E ~i *f* Strat de nămol, nisip și pietriș, depus în albia unei ape curgătoare sau pe șes.

ALUZI//E ~i *f* Cuvânt sau expresie prin care se evocă ideea unei persoane sau a unui lucru, fără a se face referire directă la ele; subînțeles. **♦ A face ~ (la cineva** *sau* **ceva)**, a vorbi pe ocolite despre cineva sau ceva.

ALVEOL//A ~e *f* 1) Cavitate din osul maxilarului, în care este implantată rădăcina dintelui. **~ dentară**. 2) Cavitate sferică de dimensiuni foarte mici, situată la capătul subdiviziunilor bronhice. 3) Celulă din ceară, făcută de albină în fagure.

ALVÎȚ//Ă ~e *f gastronom.* Preparat culinar dulce, pregătit din zahăr sau miere, nuci și albuș de ou sau amidon; nuga.

AMĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care vădește bun simț și serviabilitate; politicos.

AMALGĂM ~e *n*. 1) Aliaj metalic, conținând mercur. **~ de argint**. 2) *fig.* Amestec de diferite elemente eterogene; îngrămădire haotică de elemente care se exclud; talmeș-balmeș; conglomerat.

A AMALGAMĂ amalgamez *tranz.* 1) A uni, formând un amalgam. 2) *fig. (elemente eterogene)* A combina, formând un amestec.

AMĂN *interj., înv. (exprimă o rugăminte)* Iertare! îndurare! **♦ A fi** (sau **a ajunge**) **la ~,** a fi (sau a ajunge) la mare nevoie; a fi la strâmtoare. **♦ A lasă** (pe cineva) **la ~,** a părăsi (pe cineva) în momentul cel mai greu.

AMĂNET ~e *n*. Obiect depus drept garanție a întoarcerii unei datorii; zălog; gaj. **A pune ~**. **A lăsa ~ un ceas.**

A AMANETĂ amanetez *tranz.* 1) *(obiecte)* A da în calitate de amanet; a zălogi. 2) *(obiecte)* A lua în calitate de amanet; a zălogi.

AMAZOĂN//Ă ~e *f.* 1) *mitol.* (*în mitologia greacă)* Femeie făcând parte dintr-un trib războinic de femei, care erau bune călărețe și arcașe. 2) Femeie care

practică călăria. 3) Costum de călărie pentru femei.

A AMBALĂ I ambalez *tranz*. A pune într-un pachet în vederea transportării, depozitării sau vinderii; a împacheta.

A AMBALĂ II ambalez *tranz.* A face să se ambaleze.

A SE AMBALĂ mă ambalez *intranz.* 1) *(despre cai)* A trece la fuga în galop. 2) *(despre motoare)* A depăși turația normală. 3) *fig. (despre persoane) A* căpăta tot mai mult suflet; a se însufleți; a se înflăcăra; a se anima.

AMBASADOR ~i *m.* Reprezentant diplomatic permanent al unui stat într-o țară străină.

AMBIĂNȚ//Ă ~e *f* Mediu material, moral sau intelectual, care înconjoară o persoană (sau un grup de persoane); atmosferă materială sau spirituală; climat.

AMBIGUIT//ĂTE ~ăți *f* 1) Caracter ambiguu; ambivalență; echivoc. 2) Expresie ambiguă; echivoc.

AMBÎGU//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre cuvinte, expresii, enunțuri)* Care prezintă două sau mai multe sensuri posibile, oferind posibilitatea de a fi interpretat în mai multe feluri; echivoc; ambivalent.

AMBÎȚI//E ~i *f* 1) Dorință puternică și permanentă de onoruri, glorie și succes, izvorâtă din aprecierea (uneori exagerată) a propriilor capacități. 2) Dorință arzătoare de a obține ceva. ♦ **A-și pune ~ia,** a-și pune în gând de a realiza ceva cu orice preț.

A AMBIȚIONĂ ambiționez *tranz*. (*persoane*) A face să se ambiționeze.

A SE AMBIȚIONĂ mă ambiționez *intranz*. *(despre persoane)* 1) A avea ambiție; a fi stăpânit de ambiție. 2) A stărui cu ambiție într-o acțiune sau într-o atitudine; a se îndărătnici; a se încăpățâna; a se obstina.

ĂMBR//Ă ~e *f.* Substanță ceroasă fosilizată, dură, de culoare galben-cenușie și transparentă, formată în intestinul unei specii de animale (acvatice) și folosită în industria parfumurilor; chihlimbar.

A AMBREIĂ ambreiez *tranz. (motoare)* A cupla cu un mecanism care urmează a fi pus în mișcare.

AMBREIĂJ ~e *n. mec.* 1) Organ de mașină care asigură o legătură temporară între doi arbori coaxiali, permițând cuplarea și decuplarea comandate sau automate în timpul funcționării. 2) Dispozitiv prin care se leagă solidar, pe un timp anumit, două mecanisme, permițând cuplarea sau decuplarea în timpul funcționării. ~ **mecanic**.

AMBROZI//E ~i *f* 1) *mitol. (în mitologia greacă)* Substanță aromată, care servea drept hrană zeilor din Olimp, dându-le tinerețe veșnică și nemurire. 2) *fig.* Mâncare delicioasă.

AMBULĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre meșteri, cântăreți, artiști* etc.) (*mai ales în trecut)* Care se deplasează în diferite locuri pentru a-și exercita activitatea profesională. **Negustor ~.** 2) *fig.:* ♦ **Bibliotecă ~tă,** persoană foarte cultă; om erudit, cu multe lecturi.

AMBULĂNȚ//Ă ~e *f* 1) Vehicul special amenajat pentru transportarea bolnavilor sau a răniților la spital; salvare. 2) *mil.* Spital ambulant, care însoțește unitățile militare.

AMBULATORI//U I ~e (**~i**) *adj.* (*despre tratamente medicale)* Care se face fără internare în spital.

AMBULATORI//U II ~i *n*. Instituție curativ-profilactică, în care bolnavilor li se acordă asistență medicală, fără a fi internați.

A AMBUTISĂ ambutisez *tranz*. (*foi de metal*) A prelucra la rece sau la cald, prin deformare plastică, pentru a obține anumite obiecte (cutii, capace, farfurii etc.).

A AMELIORĂ ameliorez *tranz*. A face să se amelioreze; a îmbunătăți.

A SE AMELIORĂ se ameliorează *intranz*. A deveni mai bun (din punct de vedere calitativ) sau a reveni la starea precedentă; a se îmbunătăți.

A AMENAJĂ amenajez *tranz.* 1) *(case, terenuri, interioare* etc.) A prepara în vederea unei utilizări determinate; a aranja. 2) *(valorificarea pădurilor) A*

organiza în așa fel, încât să se poată realiza o productivitate optimă.

A AMENDĂ I amendez *tranz.* *(persoane)* A supune unei amende.

A AMENDĂ II amendez *tranz.* 1) *jur. (legi, texte)* A ameliora printr-un amendament. 2) *(soluri)* A trata cu amendamente.

AMENDAMENT ~e *n.* 1) *jur.* Modificare propusă pentru textul unei legi, destinate unei asamblei deliberative, cu scopul de a-l îmbunătăți. 2) *agron.* Operație efectuată în scopul măririi fertilității solului.

A AMENINȚĂ amenință *tranz.* 1) *ființe)* A speria cu o pedeapsă printr-o vorbă sau printr-un gest. 2) A avertiza cu un gest asupra eventualelor consecințe. 3) A pune în primejdie; a face să fie în primejdie. 4) *înv.* A semnaliza prin sine însuși; a prevesti.

A AMERIZĂ amerizez *intranz.* *(despre hidroavioane)* A se așeza pe apă.

AMETÎST ~e *n.* Piatră scumpă străvezie, de culoare violetă.

AMFÎBI//U ~e (**~i**) *adj. și substantival* 1) *zool.* Care poate trăi și în apă, și pe uscat. 2) *teh. (despre vehicule)* Care poate merge și pe apă, și pe uscat.

AMFITEĂTR//U ~e *n.* 1) *(la vechii greci și la romani)* Construcție (deschisă) de formă circulară sau ovală cu o arenă (în centru) și locuri pentru spectatori, etajate în gradene (trepte), unde aveau loc jocurile publice. 2) Sală mare de conferințe (într-o instituție de învățământ), în care locurile sunt dispuse în gradene. 3) Parte a unei săli de spectacole, în care locurile pentru spectatori sunt dispuse în trepte sau pe plan înclinat.

AMFITRION ~i *m.* 1) Persoană care oferă o masă oaspeților săi; stăpân al casei considerat în raport cu oaspeții sau chiriașii săi; gazdă.

ĂMFOR//Ă ~e *f.* Vas mare de lut, de formă ovoidală sau sferică, cu două torți, în care în antichitate se păstrau grânele sau lichidele (vinul, untdelemnul ș. a.).

AMIC ~i *m.* *(folosit și ca termen de adresare)* Fiecare dintre persoanele legate printr-un sentiment de simpatie, stimă și atașament reciproc, luate în raport una cu alta; prieten.

AMIGDĂL//Ă ~e *f anatom.* Fiecare dintre cele două glande în formă de migdală, așezată în fundul gurii, de o parte și de alta a omușorului.

AMIRĂL ~i *m.* 1) Cel mai înalt grad în flota maritimă. 2) Ofițer de marină cu cel mai înalt grad.

AMIRALIT//ĂTE ~ăți *f* 1) Corp de amirali; comandament superior maritim. 2) Clădirea unde își are sediul acest comandament.

AMNĂR ~*e* *n. înv.* Bucată de oțel menită să scoată, prin lovire, scântei din cremene.

A AMNISTIĂ amnistiez *tranz.* 1) (*deținuți*) A elibera printr-o amnistie. 2) *fig. (persoane)* A scuti de o vină; a ierta; a scuza.

AMNÎSTI//E ~i *f* Act al puterii legislative prin care se prescrie suprimarea pedepsei penale a unei (sau a mai multor) categorii de condamnați; grațiere.

AMOR ~uri *n.* 1) Sentiment de afecțiune puternică (de natură erotică); dragoste; iubire. 2) *fig.:* ♦ **~ propriu** prețuire (deseori exagerată) a propriilor calități; mândrie.

AMORAL ~ă (**~i**, **~a**) *adj.* Care este contrar moralei; în afara moralității; imoral.

AMORF ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre corpuri)* Care nu are o formă anumită; lipsit de formă proprie; fără formă. 2) *fig. (despre persoane)* Care nu are reacție promptă; lipsit de energie și inițiativă.

A AMORTIZĂ amortizez *tranz. econ., fin.* 1) *(credite, datorii)* A stinge treptat prin plăți succesive. 2) *(valoarea mijloacelor fixe)* A scădea treptat, ca urmare a uzării în perioada de utilizare.

A AMPLIFICĂ amplific *tranz.* 1) A face să se amplifice. 2) *(valori electrice, acustice, optice)* A spori în intensitate.

A SE AMPLIFICĂ se amplifică *intranz.* A căpăta amploare; a deveni mai amplu; a se mări.

AMPLITUDIN//E ~i *f.* 1) *fix.* Îndepărtare maximă, în raport cu poziția de echilibru, a unui corp (sau a unei mărimi) care oscilează. **~ea unei unde**. **~ea unei pendule**. **~ea temperaturii diurne**. 2) *mat*. Distanță, pe linie dreaptă, dintre punctele externe ale unui arc sau ale unei curbe. 3) *fig.* Desfășurare largă; amploare; întindere; extindere; anvergură. **AMPLOĂRE** *f* 1) Caracter amplu. 2) *fig.* Desfășurare largă; amplitudine; anvergură. **De mare ~. În toată ~ea**.

ĂMPL//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este de o mărime ce depășește cu mult mărimea medie (în ceea ce privește lărgimea, suprafața, cantitatea, importanța, intensitatea etc.); mare; vast; extins; întins.

AMPRENT//Ă ~e *f* 1) Urmă lăsată de un obiect prin apăsare pe o suprafață sau prin contact cu ea. **~e digitale**. 2) *fig.* Urmă lăsată de o idee, de un sentiment, de o boală etc.; trăsătură specifică; pecete. **~ a unui scriitor**. **~ a vremii**.

A AMPUTĂ amputez *tranz.* 1) (*membre ale corpului)* A tăia pe cale chirurgicală. 2) *fig. (spații, opere artistice* etc.) A reduce ca volum fără discernământ; a ciopârți; a trunchia.

AMULET//Ă ~e *f* Obiect mic, căruia superstițioșii îi atribuie puterea magică de a aduce noroc celui care îl poartă sau de a-l feri de primejdii; talisman; fetiș.

A AMUZĂ amuz *tranz.* A face să se amuze; a înveseli; a distra.

A SE AMUZĂ mă amuz *intranz.* A fi cuprins de amuzament; a se înveseli.

AMUZĂN//T ~tă (~ți, ~te) *adj.* Care amuză; în stare să amuze; hazliu; distractiv. **O întâmplare ~tă de tot.**

AMV//ON ~oane *n*. Construcție specială (catedră sau balcon) în biserică, de unde se predică sau se citește evanghelia.

ANACREONTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre creații poetice)* Care cântă plăcerile vieții; în spiritul odelor erotice ale poetului antic grec Anacreon. ♦ **Vers ~,** vers cu structura metrică proprie poeziilor lui Anacreon.

ANACRONIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*despre fapte*, *lucruri, obiceiuri, idei* etc.) Care este dintr-o epocă trecută; în dezacord cu actualitatea; neactual; învechit; perimat; vetust.

ANAFOR//Ă ~ e *f.* 1) *ret.* Procedeu stilistic, constând în repetarea aceluiași cuvânt (sau grup de cuvinte) la începutul mai multor fraze sau părți de frază, pentru accentuarea unei idei sau pentru obținerea unor simetrii. 2) *lingv.* Fenomen sintactico-semantic de coeziune a discursului, constând în reluarea printr-un substitut (numit anafor sau anaforic) a unui termen deplin referențial, exprimat anterior (numit antecedent).

ANAGRĂM//Ă ~e *f* Cuvânt obținut prin schimbarea ordinii literelor unui alt cuvânt (*de ex.*: **car-rac-arc**).

ANAHORE//T ~ți *m*. *rar* Credincios care s-a retras într-un loc ferit de lume, petrecându-şi viața în post şi în rugăciuni; pustnic; schimnic; sihastru; ermit; ascet.

ANĂLE *f pl.* 1) Scriere istorică, în care evenimentele importante din viața unui popor (a unui oraş, a unei familii) sunt descrise în ordine cronologică, an după an; cronică; letopiseț. 2) Publicație științifică anuală. 3) *fig.* Istorie a unui popor.

ANALFÂBE//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care nu ştie să scrie şi să citească; neştiutor de carte; necărturar.

ANALITIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are la bază analiza; bazat pe analiză. **Gândire ~ă**. ♦ **Chimie ~ă,** ramură a chimiei, care se ocupă cu studiul elementelor chimice şi a combinațiilor acestora. ♦ **Limbă ~ă,** *lingv.* limbă în care raporturile gramaticale sunt exprimate cu ajutorul unor cuvinte aparte (auxiliare).

A ANALIZÂ analizez *tranz.* 1) A supune analizei; a cerceta; a studia; a investiga; a considera. 2) *chim. (structura substanțelor)* A stabili prin analiză.

ANALÎZ//Ă ~e *f* 1) Operație intelectuală, constând în izolarea elementelor esențiale care constituie un întreg (pentru a cunoaște raporturile dintre aceste elemente

și modul în care ele formează acest întreg). 2) *filoz. (în opoziție cu* **sinteză**) Metodă științifică de cercetare a fenomenelor prin descompunerea lor în elemente constitutive; cunoaștere de la compus la simplu. 3) Examinare amănunțită a unui fenomen (pentru a-l cunoaște în detalii). ♦ **În ultimă ~,** în concluzie. 4) *chim.* Procedeu de determinare a compoziției chimice a unei substanțe. 5) *lingv.* Descompunere a cuvintelor și a propozițiilor în elemente constitutive pentru a determina valoarea lor gramaticală și funcția lor. ~ **gramaticală**. ~ **sintactică**. 6) *literat.*: ♦ ~ **literară,** cercetare a conținutului ideatic, a mesajului artistic și a formei unei opere literare.

ANALOG I ~i *m*. Lucru sau ființă care prezintă o asemănare parțială cu ceva sau cu cineva; corespondent; echivalent.

ANALOG II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care prezintă o analogie; asemănător.

ANALOGÎ//E ~i *f* Asemănare (parțială) între două sau mai multe fenomene, obiecte, noțiuni; similitudine. ~ **de păreri**. **A face** ~. ♦ **Prin ~,** prin asociere.

ANALOGIC ~ă (**~i**, **~e**)) *adj.* Care are la bază o analogie; bazat pe analogie. **Raționament** ~. ♦ **Modificare ~ă,** *lingv.* schimbare a unui element de limbă sub influența unui element asemănător.

ANANGHÎ//E ~i *f* Situație materială grea; strâmtoare. **A fi** (sau **a cădea**) **la mare** ~.

ANÂPODA *adv.* 1) Contrar bunului simț; pe dos. **A face totul** ~ 2) În altă direcție decât trebuie; aiurea. **A merge** ~. 3) Tare de tot; strașnic; grozav. **L-au cercetat** ~. 4) *și adjectival* Contrar regulilor moralei; aiurea; rău.

ANARHÎ//E ~i *f* Dezordine (într-un stat sau într-o instituție), rezultând din lipsa unei puteri organizate, a unor legi și norme unice, a unor obligatorii pentru toți. **Țara este în** ~. ~ **în producție**.

ANATEM//Ă ~e *f rel.* Excludere publică din rândul bisericii (a unei persoane declarate eretic sau dușman al credinței); excomunicare; afurisenie.

A ANATEMIZÂ anatemizez *tranz*. (*persoane*) A supune unei anateme; a exclude dintr-o comunitate religioasă; a excomunica; a afurisi; a blestema.

ANCESTRÂL ~ă (**~i**, **~e**)) *adj.* 1) Care este caracteristic pentru strămoși; propriu strămoșilor; din vremuri străvechi; străbun. 2) Care este moștenit de la strămoși; transmis din neam în neam; strămoșesc; străbun. **Tradiții ~e**.

ANCHET//Ă ~e *f* 1) Cercetare amănunțită, efectuată de o persoană oficială autorizată, cu scopul de a stabili împrejurările în care s-a produs un fapt și de a descoperi vinovatul. 2) Fază a unui proces judiciar, incluzând interogarea. 3) Cercetare științifică făcută pe teren, constând în interogarea unui număr mare de persoane după un chestionar pregătit anterior. ~ **dialectală**. ~ **sociologică.**

A ANCHILOZÂ anchilozez *tranz*. A face să se anchilozeze.

A SE ANCHILOZĂ mă anchilozez *intranz.* 1) A căpăta o anchiloză; a se îmbolnăvi de anchiloză. 2) *fig.* A pierde agerimea minții; a deveni rutinar.

ANCHILOZ//Â ~e *f* Suprimare (totală sau parțială) a mișcărilor într-o articulație; înțepenire (totală sau parțială) a unei încheieturi.

A ANCORĂ ancorez *intranz.* 1) *(despre persoane)* A scufunda ancora pentru a opri o navă din plutire. 2) *(despre nave sau corpuri plutitoare) A* se opri din plutire. ~ **în port.**

ANCORZ/Â ~e *f* Dispozitiv greu de metal, cu mai multe brațe, cu gheare ascuțite, care este coborât de pe o navă cu un lanț (sau cu o parâmă) la fundul apei pentru a opri nava și a o imobiliza.

ANDĂNTE I *adv. muz. (despre modul de executare a unei bucăți muzicale)* Cu o mișcare moderată; lin; rar; liniștit.

ANDĂNTE II *n*. 1) Mișcare muzicală moderată. 2) Compoziție muzicală (sau numai o parte din ea),

concepută în această mișcare muzicală.

ANEMÎ//E -i *f* Stare de slăbire a organismului, provocată de scăderea cantitativă sau de schimbarea calitativă a globulelor roșii din sânge.

A ANESTEZIĂ anesteziez *tranz. (persoane, părți ale corpului)* A lipsi de durere cu ajutorul anesteziei.

ANESTEZÎ//E -i *f med.* Diminuare sau suprimare a sensibilității la durere (locală sau totală), obținută în mod artificial prin utilizarea unor substanțe medicamentoase speciale.

ANEVOI//OS -oasă (**-oși**, **-oase**) *adj.* Care prezintă dificultăți în realizare; dificil; greu; obositor.

A ANEXĂ anexez *tranz.* 1) *(obiecte, piese, părți secundare* etc.) A alătura în calitate de anexă. 2) *fig. (teritorii străine)* A alipi cu forța.

ANEXI//E ~i *f polit.* Alipire cu forța a teritoriului unei țări la altă țară; încorporare violentă a teritoriului unei țări la altă țară, fără a ține seamă de părerea populației.

ANGRENĂJ ~e *n*. 1) Sistem de roți dințate care se îmbucă una în alta (pentru a-și transmite mișcarea). 2) *fig.* Înlănțuire de circumstanțe sau de acțiuni care capătă un caracter mecanic.

ANGRO *adv*. 1) (*cu referire la cumpărarea-vânzarea mărfurilor)* În cantitate mare; cu ridicata; cu toptanul; cu hurta. 2) *prin ext.* În linii mari; fără a intra în detalii.

A ANIHILĂ anihilez *tranz. (acțiuni, activități, efecte* etc.) A reduce, la nimic; a neutraliza.

ANGROSÎ//ST -și *m*. Persoană sau întreprindere care vinde și cumpără marfa angro.

A ANIMĂ anim *tranz.* A face să se anime; a însufleți; a înflăcăra; a ambala.

A SE ANIMĂ mă anim *intranz. (despre persoane)* A căpăta tot mai mult suflet; a deveni din ce în ce mai vesel; a se însufleți; a se înflăcăra; a se ambala.

ANIMĂȚI//E -i *f* 1) Mișcare continuă și zgomotoasă a unei mulțimi (de ființe, vehicule) într-un loc public. 2) Manifestare de trăire sufletească intensă; interes; zbucium sufletesc; vivacitate. **A discuta cu** ~.

ANIMOZIT//ĂTE -ăți *f* 1) Dorință persistentă de a cauza cuiva neplăceri (mai ales prin cuvinte sarcastice); atitudine ostilă. 2) Neînțelegere între două persoane.

A ANIVERSĂ aniversez *tranz*. (*evenimente importante, zile memorabile)* A marca printr-o solemnitate; a serba; a sărbători; a celebra.

ANODIN -ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre leziuni corporale)* Care este fără urmări grave. **Torsiune -ă**. 2) *fig.* Care este de mică importanță sau valoare; fără însemnătate; neînsemnat; insignifiant; neprimejdios. **Critică -ă**. 3) *fig.* Care nu are răutate; lipsit de răutate; inofensiv; nevinovat.

ANOMALÎ//E -i *f.* 1) Deviere de la normal; abatere de la starea normală obișnuită sau teoretică. 2) *fig.* Excepție de la regulă; neajuns grav; cusur; meteahnă.

ANONIM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care nu-și indică numele. 2) *(despre texte, lucrări, societăți* etc.) Care nu are autorul cunoscut; cu autor necunoscut.

ANORGÂNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este de origine organică; neorganic.

ANORMÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este normal; ieșit din comun; nenormal.

ANO//ST ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* Care nu prezintă interes; lipsit de interes; plictisitor. **A povesti lucruri ~ste**.

ANSÂMBLU ~ri *n*. 1) Tot alcătuit din mai multe elemente izolate (reunite la un loc) cu însușiri comune; totalitate. ~ **arhitectural**. 2) Unitate, armonie dintre elemente diverse. ♦ **De ~,** general; unitar. **Privire de** ~. ♦ **În** ~, în linii mari; neglijând anumite detalii. 3) Grup de persoane (mai ales de artiști), formând un colectiv (artistic). ~ **vocal**. ~ **instrumental**. 4) Piese de vestimentație (de îmbrăcăminte) asortate, special confecționate pentru a fi postate împreună. ~ **de plajă**. ~ **vestimentar**.

ANTAGONISM ~e *n*. 1) Stare de opoziție dintre elemente, forțe sau principii diferite. 2) Contradicție

de neîmpăcat dintre grupuri sociale sau clase cu interese fundamentale opuse.

ANTÂL ~e *n*. *rar* 1) Vas mare din doage (de stejar) cercuite, cu capetele mai înguste decât mijlocul, (cu o capacitate de 50 de vedre), în care se păstrează mai ales vinul; butoi; poloboc. 2) Conținutul unui asemenea vas.

ANTÂRCTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de Antarctida sau de polul sud; propriu Antarctidei sau polului sud; austral. **Climă ~ă**. 2) Care se află în regiunea polului sud; de la polul sud; austral. **Emisferă ~ă**. **Continent ~**.

ANTEBELIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care a avut loc (a existat, s-a produs, s-a desfășurat) înaintea unui război; de dinaintea unui război; anterior unui război; premergător unui război. **Perioadă ~ă**. **Eveniment ~**.

ANTEBRÂȚ ~e *n*. Parte a mâinii de la cot până la încheietura palmei.

ANTECEDENT ~e *n*. 1) Fapt, acțiune sau întâmplare trecute, care au precedat momentului actual sau unei anumite stări; fapt trecut, pe care se bazează un fapt actual. 2) *mai ales la pl.* Fiecare dintre fenomenele patologice care au precedat o boală considerată în starea ei actuală.

ANTEDILUVIÂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de timpurile străvechi; de dinainte de perioada glaciară; de până la potop. **Perioadă ~ă**. 2) *fig.* Care nu este în corespundere cu cerințele timpului; foarte vechi; demodat; învechit; perimat.

ANTEMERIDI//ÂN ~ană (**~eni**, **~ene**) *adj.* Care ține de prima jumătate a zilei; de până la amiază. **Ora 10 ~**. **ANTEPENULTIM ~ă** (**~i**, **~e**) *adj.* Care vine sau se află pe locul al treilea, socotind de la capăt; înainte de penultimul.

ANTERÎ//OR ~oară (**~ori**, **~oare**) *adj. și adverbial* 1) (*cu valoare temporală)* Care a avut loc înaintea timpului despre care se vorbește; care a precedat în timp; precedent; premergător. **Eveniment ~**. 2) (*cu valoare spațială)* Care se află în partea de dinainte; din față. 3) *lingv. (despre sunete)* Care este articulat în partea de dinainte a cavității bucale. **Vocale ~ oare**.

ANTERÎ//U ~e *n*. 1) Haină lungă până la pământ, de culoare neagră, cu nasturi de sus până jos, purtată de preoți în afara slujbelor religioase; sutană. 2) *înv.* Haină lungă, purtată în vechea Moldovă.

ANTET ~uri *n*. Text, cuprinzând indicații despre o instituție (numele, adresa, numărul de telefon etc.), imprimat în partea de sus a unei hârtii oficiale de corespondență sau pe un plic.

ANTIAERI//ÂN ~ană (**~eni**, **~ene**) *adj.* Care are menirea să combată atacurile aeriene; destinat să apere contra atacurilor aeriene. **Apărare ~ă**.

ANTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care aparține unei epoci foarte îndepărtate; din trecutul de demult; străvechi. **O tradiție ~ă**. 2) Care aparține antichității; din antichitate. **Cultură ~ă**. 3) Care este caracteristic pentru antichitate; propriu antichității. **Stil ~**. 4) *fig.* Care este foarte vechi; ieșit din modă; demodat; vetust; perimat; arhaic. **Automobil ~**.

ANTICÂMER//Ă ~e *f* 1) Vestibul într-un apartament mare. 2) Cameră aflată în vecinătatea nemijlocită a unui birou, cabinet ministerial etc., în care așteaptă cei care vor audiență; sală de așteptare. ♦ **A face ~,** a aștepta audiență la o persoană.

ANTICÂR I *adj. invar. mil.* Care este menit să distrugă tancurile; antitanc.

ANTICÂR II ~i *m*. 1) Persoană care cumpără și vinde obiecte de artă și cărți vechi și rare; vânzător de antichități. 2) Persoană care colecționează obiecte prețioase din punct de vedere istoric; colecționar de antichități.

ANTICHIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Epocă a civilizațiilor vechi (mai ales greco-romane). **~ egipteană**. 2) *la pl.* Monumente și obiecte de artă, care țin de epoca civilizației greco- romane sau a unei civilizații foarte vechi. 3) *la pl.* Obiecte de artă sau de mobilă care țin de o perioadă veche, de trecut. **Vânzător de ~ăți**.

A ANTICIPA anticipez 1) *tranz.* A realiza înainte de

termenul prevăzut. 2) *intranz.* A efectua sau a spune un lucru înainte de timp.

ANTICLERICÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este îndreptat contra clerului şi a influenţei acestuia în viaţa publică şi în învăţământ.

ANTIDOT ~uri *n.* 1) *med.* Substanţă care neutralizează acţiunea unei otrăvi; contraotravă. 2) *fig.* Remediu contra unui rău (moral).

ANTIEPIDEMIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este folosit în lupta contra epidemiilor.

ANTILOP//Ă ~e *f* 1) Animal rumegător sălbatic, de talie medie, care este suplu la corp şi trăieşte în unele ţări din Asia şi Africa. 2) Pielea acestui animal (sau material care imită această piele), folosită la confecţionarea unor obiecte.

ANTIPÂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (în opoziţie cu* **simpatic**) Care inspiră antipatie; nesuferit.

ANTIPÂTI//E ~i (*în opoziţie cu* **simpatie**) Sentiment de ostilitate instinctivă (faţă de o persoană sau faţă de conduita sa). **A inspira ~. A nutri ~ pentru cineva**.

ANTIPO//D ~zi *m.* 1) *geogr.* Punct sau loc de pe suprafaţa globului pământesc, diametral opus altuia. 2) *fig.* Persoană, lucru sau idee cu caracter contrar opus altei persoane, idei sau altui lucru.

ANTIRÂBIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre vaccinuri, medicamente)* Care combate rabia; întrebuinţat contra turbării.

ANTIREÂLI//ST ~stă (**~şti**, **~ste**) *adj.* Care este în opoziţie cu realismul sau cu realitatea; contrar realismului sau realităţii.

ANTISEPTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*despre remedii*, *medicamente)* Care previne sau înlătură infecţia şi împiedica putrefacţia.

ANTITÂNC *adj. invar. mil.* Care este menit să distrugă tancurile; anticar.

ANTITEZ/Ă ~e *f.1)* Fenomen (lucru, persoană, idee, calitate, acţiune etc.) contrar, opus unui alt fenomen 2) *filoz.* Stare de opoziţie totală între doua fenomene, ca proces dialectic; contrast. 3) *lit.* Figură de stil bazată pe opoziţia dintre două cuvinte, expresii, noţiuni, chipuri etc. care se accentuează reciproc.

ANTITOXÎN//Ă ~e *f med.* Substanţă produsă de organism, având proprietatea să neutralizeze acţiunea toxinelor microbiene; anticorp.

ANTOLOGÎ//E ~i *f.* Culegere de texte literare (sau muzicale) reprezentative, aparţinând diferitor autori, alcătuită în urma unei selecţii minuţioase.

ANTONOMASÎ//E ~i *f lit.* Procedeu stilistic, constând în folosirea unui nume propriu în focul unui nume comun şi invers; antonomază.

ANTONOMÂZ//Ă ~e *literat.* Procedeu stilistic, constând în folosirea unui nume propriu în focul unui nume comun şi invers; antonomasie.

ANTRÂCT ~e *n.* 1) Pauză între două acte ale unui spectacol (teatral). 2) Compoziţie muzicală de proporţii mici, interpretată în pauza dintre două acte sau tablouri ale unui spectacol muzical.

A ANTRENÂ antrenez *tranz.* 1) *(persoane, echipe, animale)* A prepara cu ajutorul unor exerciţii speciale pentru a obţine o performanţă sportivă. 2) *(maşini sau organe de maşină)* A pune în mişcare. 3) A face să se antreneze.

A SE ANTRENÂ mă antrenez *intranz*. A căpăta tot mai mult suflet; a deveni din ce în ce mai activ.

ANTREPRÎZ//Ă ~e *f* 1) Formă de organizare şi efectuare a unor lucrări (agricole, de construcţie, de reparaţie etc.) pe bază de contract (cu o unitate specială, cu o persoană particulară sau cu un grup de asociaţi). **Contract de ~.** 2) Întreprindere particulară (aparţinând unei singure persoane sau unui grup de persoane asociate) care execută anumite lucrări pe bază de contract cu o unitate specială. 3) Lucrare executată în asemenea condiţii. **ANTREU ~ri** *n*. Prima cameră prin care se intră într-o locuinţă; tindă; hol; vestibul.

ANTRÎC//OT ~oate *n*. 1) Bucată de carne de vită sau de porc, tăiată din regiunea intercostală. 2) Friptură din asemenea carne.

ANTROPOFÂG ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi substantival* Care mănâncă carne de om; mâncător de oameni; canibal.

ANTROPOÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. şi substantival (despre maimuţe)* Care seamănă cu omul; asemănător omului.

ANTROPOMORFISM *n*. 1) Tendinţă de a reprezenta zeii şi divinitatea în chip de om. 2) Credinţă mistică, conform căreia toate lucrurile, fiinţele şi fenomenele din natură ar avea însuşiri omeneşti.

ANTURÂJ ~e *n*. Totalitatea persoanelor care îl înconjoară în mod obişnuit pe cineva; ansamblu de persoane care formează mediul social obişnuit al cuiva.

ANUÂR ~*e* *n*. Publicaţie care apare anual şi conţine informaţii variabile de natură diferită (comercială, administrativă, ştiinţifică etc.) despre evenimentele anului trecut. **~ telefonic**.

A ANULÂ anulez *tranz.* 1) *(ordine, dispoziţii, legi)* A declara nul printr-o dispoziţie oficială; a desfiinţa; a contramanda; a abroga; a aboli; a revoca. 2) *matem. (expresii matematice)* A egala cu zero.

ANUNŢ ~uri *n*. 1) Informaţie care se aduce la cunoştinţa publicului (pe cale orală sau scrisă); aviz; înştiinţare. **A face un** ~. 2) Text care conţine o asemenea informaţie. **A insera un ~ în ziar**. **A afişa un ~. A posta un ~ pe internet.**

A ANUNŢÂ anunţ *tranz.* 1) *(persoane)* A pune în cunoştinţă de cauză printr-un anunţ; a aduce la cunoştinţă printr-un anunţ; a înştiinţa; a vesti; a informa; a preveni. 2) A stabili din timp prin deducţie sau intuiţie, aducând la cunoştinţă; a prevesti; a prezice. 3) *(numele unei persoane sosite)* A vesti cu voce tare, aducând la cunoştinţă; a prezenta. 4) A semnaliza ca urmând să se producă în viitor. 5) *(ştiri, veşti, informaţii)* A aduce la cunoştinţă publicului larg; a transmite; a comunica; a relata; a emite.

ANVELOP//Â ~e *f.* Înveliş protector de cauciuc sau de piele al camerei de aer a unei mingi sau a unei roţi de vehicul.

ANVERGURZ/Â ~*i* *f.* 1) Lungime a aripilor desfăcute ale unei păsări în zbor sau ale unui avion. 2) *fig.* Desfăşurare largă; amplitudine; întindere; amploare; extindere. ♦ **De mare ~**, a) de importanţă mare; b) foarte mare; vast; extins.

AORT//Â ~e *f anat.* Arteră principală (la vertebrate), care începe de la ventriculul stâng şi distribuie sângele de la inimă prin tot organismul.

APANÂJ ~e *n*. 1) *înv. ist. (în Evul Mediu)* Porţiune din domeniul suveranului, dată în proprietate fiilor săi sau unor membri din familia domnitoare. 2) Bun (material sau spiritual) care este atribuit în exclusivitate unei persoane sau este însuşit cu forţa de către cineva; bun exclusiv al cuiva. 3) *fig.* Particularitate proprie în exclusivitate unei persoane sau unui lucru. **Punctualitatea este ~ul său**.

APAREN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) Care apare (se prezintă) altfel decât este în realitate; nereal; înşelător. 2) Care iese la iveală de la prima vedere; bătător la ochi; vizibil; evident; manifest.

APARENŢ//Â ~e *f* Aspect exterior (al unei persoane sau al unui lucru) care apare (se prezintă) la prima vedere; semn ce se aruncă în ochi la prima vedere. ♦ **În ~,** judecând după exterior, după felul cum apare. ♦ **După toate ~le,** după cum se vede. ♦ **A salva ~le,** a da intenţionat (unui lucru, eveniment, unei situaţii etc.) strălucire exterioară pentru a masca neajunsurile interne.

APARÎŢI//E ~i *f.* 1) Acţiunea de a apărea (undeva), de a se arăta privirii; ivire. ♦ **A-şi face ~ia (undeva),** a apărea (undeva). 2) Faptul de a se naşte, de a lua început; naştere. **~ia vieţii pe Pământ**. 3) Publicaţie (recent) ieşită de sub tipar. **Noi ~ii editoriale**.

APARTAMENT ~e *n*. Local pentru locuit, compus din mai multe încăperi comunicante (şi din dependinţe) într-un imobil care conţine mai multe localuri de acest fel; locuinţă; domiciliu.

APARTENENŢ//Â ~e *f.* Faptul de a aparţine (la un

anumit mediu). ~ **socială. ~ etnică**.

APÂŞ ~i *m. înv.* Persoană cu apucături suspecte, gata oricând să comită fapte urmărite de lege; individ din lumea interlopă a oraşelor mari.

APÂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este cuprins de apatie; stăpânit de apatie; nepăsător; moleşit; pasiv; inert; indolent. **Om ~. Privire ~ă.**

APATIE *f* Stare de indiferenţă totală, de moleşeală sau de depresie, manifestată prin incapacitatea de a reacţiona la ceva; indolenţă; inerţie.

APEDUCT ~e *n*. Instalaţie hidrotehnică, constând dintr-un sistem de conducte prin care apa de la un rezervor este adusă până la locul de consum.

APEL ~uri *n*. 1) Rostire succesivă a numelor unor persoane care fac parte dintr-un grup, pentru a verifica prezenţa lor într-un anumit loc. **A face ~ul**. 2) Chemare (orală sau scrisă) adresată maselor pentru a le mobiliza la o acţiune. **A lansa un ~**. ♦ **A face ~ la cineva**, a cere ajutorul cuiva; a ruga pe cineva să intervină într-o chestiune. 3) *jur*. Recurgere la o instanţă judecătorească superioară pentru a obţine schimbarea sau anularea hotărârii unei instanţe inferioare. ♦ **Fără drept de ~,** iremediabil.

A APELÂ apelez *intranz.* A face apel (la ceva sau cineva); a recurge.

APENDICE *n*. 1) Parte secundară, care prelungeşte o parte principală (a ceva) şi pare a fi adăugată la aceasta. 2) *med., anatom.* Cavitate mică, îngustă, de formă alungită, care constituie o prelungire a intestinului gros (la om). 3) Ansamblu de note, documente, informaţii etc., care nu au încăput în corpul unei lucrări şi sunt plasate ca adaos la sfârşitul acesteia; anexă.

APENDICITĂ *f* Stare patologică, constând în inflamaţia apendicelui. ~ **acută**. ~ **cronică**.

APERITIV ~e *n.* Gustare luată înainte de masă, de obicei pentru a ridica pofta de mâncare.

APETISÂN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj. fig.* Care trezeşte pofta, atrăgând prin aromă sau prin înfăţişare plăcută.

APICULTURA *f* 1) Ramură a ştiinţei care studiază metodele de creştere şi de întrebuinţare a albinelor. 2) Ramură a zootehniei care se ocupă cu creşterea şi îngrijirea albinelor; albinărit. 3) Ocupaţia apicultorului.

A APLANÂ aplanez *tranz.* 1) *(conflicte, neînţelegeri, certuri* etc.) A face să dispară. 2) *(suprafeţe, terenuri, drumuri* etc.) A face să devină plan; a nivela; a netezi; a îndrepta.

A APLICÂ aplic *tranz.* 1) *(lucruri, piese* etc.) A uni, făcând un corp comun. 2) *(metode, procedee, cunoştinţe, teorii* etc.) A pune în practică; a folosi; a întrebuinţa; a utiliza. 3) *(principii generale)* A raporta la un caz concret. 4) *(medicamente, proceduri medicale)* A da sau a recomanda (unui bolnav) în cadrul unui tratament; a dministra. 5) *şi absolut (dosare, candidaturi)* A prezenta (la un concurs) în vederea obţinerii unui post, a unei burse etc.; a depune.

APLICÂŢI//E I ~i *f* 1) Folosire în practică; aplicare. 2) Ornament obţinut în urma aplicării pe o stofă (sau pe un obiect) a unor desene tăiate din altă stofă sau din alt material. 3) *milit.* Formă de pregătire a comandamentelor şui a trupelor, care constă în rezolvarea practică a unor situaţii ipotetice de luptă. 4) *tehn. inform.* Program sau complex de programe destinat unei folosiri specifice (elaborare de texte, gestionare de baze de date etc.) **APLICÂŢI//E II ~i** *f* Însuşire deosebită, cu care natura l-a înzestrat pe cineva; capacităţi deosebite (ale unei persoane) pentru o anumită activitate; aptitudine; vocaţie. **A avea ~ la muzică**.

APLOMB *n*. Îndrăzneală obraznică; tupeu; insolenţă. **A vorbi cu ~**.

APOCALIPS *n*. 1) Scriere religioasă, care descrie sfârşitul lumii în culori negre. 2) Eveniment înspăimântător; catastrofă ale cărei dimensiuni şi gravitate sunt comparabile cu sfârşitul lumii.

APOCRIF ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi substantival (despre*

texte) Care este atribuit altui autor, decât celui adevărat; de o autenticitate îndoielnică. **O scrisoare ~ă a lui Napoleon**.

APOGE//U ~e *n*. 1) Punctul cel mai depărtat de Pământ al orbitei Soarelui sau Lunii. 2) *fig.* Punct culminant (în dezvoltarea unui fenomen); cel mai înalt grad (de intensitate, dezvoltare etc.); culme.

APOLITIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este rupt de viața politică; indiferent față de politică.

APOLOGE//T ~ți *m*. Persoană care susține cu zel, proslăvind (mai ales în mod nejustificat) o persoană, o idee, o concepție, o politică.

APOLOGÎ//E ~i *f* Laudă exagerată (a ceva sau a cuiva); susținere servilă.

APOPLEXÎ//E ~i *f* 1) Pierdere bruscă a sensibilității și a capacităților locomotoare, fără întreruperea respirației și a circulației sângelui. 2) Boală care constă în revărsarea bruscă de sânge într-un organ.

APORT I *interj. (strigăt cu care câinii sunt îndemnați să aducă vânatul sau un obiect aruncat special)* Adă. ♦ **A face ~**, a) a aporta; b) *fig.* a se linguși pe lângă cineva, înjosindu-se, pentru a obține ceva.

APORT II ~uri *n*. Contribuție reală (materială, morală intelectuală, științifică etc.) la realizarea unei cauze comune; concurs; prinos; obol.

APOSTÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane)* 1) Care a renunțat public la o credință; care a săvârșit o apostazie. 2) *fig.* Care a renunțat la convingerile sale anterioare; renegat.

APOSTERIORI *adv. (în opoziție cu* **apriori**) În conformitate cu faptele constatate, bazându-se pe experiență.

A APOSTROFĂ apostrofez *tranz. (persoane)* A trata cu o apostrofă; a întrerupe printr-o adresare bruscă, pentru a cere explicații sau pentru a insulta; a intercepta.

APOTEOZ//Ă ~e *f* 1) *arh., ist. (în Roma antică)* Solemnitate de divinizare a imperatorului (sau a eroilor), după moartea acestora. 2) *fig.* Proslăvire exagerată (ajunsă până la divinizare) a unei persoane; onoruri extraordinare, acordate unei persoane; preamărire; glorificare.

A APRECIĂ apreciez *tranz.* 1) *(bunuri destinate vânzării)* A examina cantitativ și calitativ, stabilind prețul sau valoarea; a prețui; a evalua; a estima. 2) *(persoane)* A trata cu considerație; a cinsti; a considera; a stima; a respecta; a prețui. 3) A prețui printr-o judecată, de obicei, drept favorabil, bun; a socoti (într-un anumit fel); a considera (într-un anumit fel, de obicei bun, pozitiv); a crede.

ĂPRIG ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* 1) Care este foarte energic; iute din fire; înfocat; impulsiv. 2) Care manifestă răutate; fără de milă; aspru; nemilos. **Dușman ~**. **Privire ~ă**. 3) Care este neobișnuit (ca proporții, intensitate ș. a.); nemaipomenit; extraordinar; straşnic. **Ger ~**. **Luptă ~ă**.

APRIORI *adv. și adj. invar. (în opoziție cu* **aposteriori**) 1) Fără a se fonda pe experiență; fără o cercetare prealabilă. 2) În conformitate cu o teorie considerată în prealabil drept intangibilă.

A APROBĂ aprob *tranz.* 1) *(păreri, propuneri* etc.) A susține, exprimându-și acordul; a consimți; a încuviința. 2) (*cereri*, *propuneri)* A soluționa în mod favorabil. 3) A susține în mod oficial printr-un act autentic; a consfinți.

APRO//D ~zi *m. înv.* 1) *ist.* Dregător la curtea domnului, învestit cu diferite funcții (administrative, juridice, fiscale). 2) *ist.* Tânăr dintr- o familie de boieri, aflat în serviciul domnitorului. 3) Slujbaș într-o instituție, având datoria de a păzi sălile și de a introduce persoanele.

A APROFUNDĂ aprofundez *tranz*. 1) (*probleme*, *teze* etc.) A cerceta profund; a studia temeinic; a adânci. 2) *(idei, teorii* etc.) A completa cu idei noi; a dezvolta; a adânci.

APROPO I *interj. (exclamație emisă în timpul unei discuții)* Fiindcă a venit vorba; deoarece veni vorba.

APROPO II *adv*. Referitor la; cu privire la. **Ce ai a**

spune ~ de discuție?

APROPO III ~uri *n*. 1) Vorbă spusă la momentul oportun; cuvânt adecvat momentului. 2) Acțiune întreprinsă la momentul potrivit.

A APROVIZIONĂ aprovizionez *tranz.* A asigura (cu ceva necesar), punând la dispoziție sub formă de provizii.

APROXIMATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este făcut cu aproximație; bazat pe aproximație; imprecis. **Calcul** ~. 2) Care este doar aproape de adevăr; imprecis; vag. **A se exprima în termeni ~i**. **Răspuns** ~.

AP//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre persoane)* Care este înzestrat de la natură cu facultatea/capacitatea de a face ceva; bun de/pentru a realiza ceva. ~ **de muncă.**

APTITUDIN//E ~i *f.* Calitate înnăscută a unei persoane, constând în priceperea de a realiza anumite activități; predispoziție spre un anumit domeniu de cunoaștere sau de activitate practică; capacitate.

ARABESC ~uri *n*. *arhit., arte* Ornament caracteristic monumentelor de artă decorativă arabă. **ARĂBIL ~ă** (**~i**, **~e**) *adj. (despre terenuri)* Care poate fi arat; bun pentru arat.

A ARANJÂ aranjez *tranz.* 1) A așeza într-o anumită ordine; a ordona. 2) *(activități, acțiuni* etc.) A stabili din timp, conform unui plan chibzuit, prestabilit; a organiza. 3) *(aparate, mecanisme, automobile* etc.) A repune în fUncțiune; a repara; a drege; a tocmi. 4) *(afaceri, probleme, chestiuni* etc.) A pune la punct printr-un acord mutual. 5) *fig. (persoane)* A pune la respect. 6) *(persoane)* A pune într-un post sau într-o fUncție bună. 7) *(despre fapte, stări de lucruri* etc.) A satisface sub toate aspectele. 8) *muz. (piese muzicale)* A prelucra pentru a fi interpretat de instrumente sau pentru voce. 9) A face să se aranjeze.

A SE ARANJÂ mă aranjez *intranz.* (*despre persoane)* 1) A-și ajusta toaleta. 2) A-și face un rost (în viață). 3) A se așeza pe o linie dreaptă; a se alinia.

ARANJAMENT ~e *n*. *muz*. Adaptare (a unei compoziții muzicale) la alte instrumente, decât cele prevăzute inițial**. ~ pentru pian**.

A ARBITRÂ arbitrez *tranz.* 1) *(litigii, diferende* etc.) A soluționa în calitate de arbitru. 2) *sport (competiții sportive)* A conduce în calitate de arbitru.

ARBITRÂJ ~e *n*. 1) Rezolvare a unui diferend (a unei neînțelegeri) dintre două părți prin recurgerea de comun acord la un arbitru sau la o comisie de arbitri. 2) Funcția de arbitru. 3) Executarea funcției de arbitru.

ARBITRÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și adverbial (despre acțiuni)* Care depinde de bunul plac sau de capriciul cuiva; realizat fără a se ține seamă de anumite reguli sau legi; samavolnic; despotic; injust. 2) Care depinde de voința omului; lipsit de motivare; nemotivat. **Cuvintele sunt niște semne ~e**.

ARBÎTR//U ~i *m*. 1) Persoană aleasă de părțile în conflict sau autorizată să soluționeze un diferend. 2) *sport* Persoană calificată, aleasă să supravegheze desfășurarea reglementară a unei competiții sau probe de sport.

A ARBORÂ arborez *tranz.* 1) *(steaguri, drapele, pavilioane* etc.) A instala la o anumită înălțime (ca un arbore); a înălța. 2) *(catarge)* A monta la bordul unei nave. 3) *(ținute, atitudini* etc.) A afișa în mod ostentativ.

ARBU//ST ~ști *m*. Plantă lemnoasă de dimensiuni mai mici ca ale arborelui, având mai multe tulpini care se ramifică de la rădăcină. ~ **decorativ**.

ARCÂD//Ă ~e *f* 1) Element arhitectural format din unul sau mai multe arce și din puncte de sprijin (piloni, coloane, ziduri etc.); deschizătură în formă de arc la o construcție. 2) Formație anatomică în formă de arc. ~**a sprâncenelor**.

ARCÂȘ ~i *m*. 1) *arh. ist.* Ostaș înarmat cu arc. 2) Sportiv care practică tragerea ca arcul. 3) *la sing., articulat* Constelație zodiacală din emisfera australă; săgetătorul.

ARCHEBUZ//Ă ~e *f. arh. ist.* Armă de foc portativă

din evul mediu.

ÂRCTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *geogr.* Care ține de Arctica sau de polul nord; propriu Arcticii sau polului nord; boreal. **Faună ~ă**. 2) Care se află în regiunea polului nord; de la polul nord.

A ARCUÎ arcuiesc *tranz.* A face să se arcuiască; a coroia; a încovoia; a cambra; a curba.

A SE ARCUÎ mă arcuiesc *intranz.* A căpăta formă de arc; a se curba; a se cambra; a se încovoia; a se coroia.

ARDEN//T ~ă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre persoane și manifestările lor)* Care vădește ardere interioară; plin de energie și pasiune. **El este o natură ~tă**. **Temperament ~**. 2) Care este la cel mai înalt grad de intensitate; foarte puternic; arzător; înflăcărat. **O dorință ~tă**. 3) *mar. (despre corăbii)* Care se întoarce cu prora în direcția de unde bate vântul.

AREN//Ă ~e *f* 1) *arh. (în antichitatea greco-romană)* Spațiu circular, aflat în centrul unui amfiteatru special amenajat pentru reprezentații și înconjurat de tribunele pentru spectatori. 2) Spațiu (mai ales de formă circulară) special amenajat pentru reprezentații într-un circ. 3) *fig.* Sferă sau loc de desfășurare a unei anumite activități; teren unde se discută anumite probleme. **~a politică**. **~a internațională**.

A ARENDĂ arendez *tranz. (bunuri materiale)* 1) A da în arendă. 2) A lua în arendă.

AREOPĂG ~uri *n.* 1) *arh. ist.* Tribunal suprem în Atena antică, situat pe colina Areios. 2) *fig.* Asamblee sau grup de persoane eminente (scriitori, savanți, pictori, juriști etc.).

A ARESTĂ arestez *tranz.* 1) *(infractori, delincvenți)* A reține prin/în arest. 2) *(bunuri)* A pune sub arest; a sechestra.

A ARGĂSÎ argăsesc *tranz. (piele de animale)* A trata cu tananți (pentru a da însușirile necesare); a dubi; a tăbăci.

ARGÎL//Ă ~e *f* Rocă sedimentară, moale și lipicioasă, care constă, în special, din silicați de aluminiu hidratați și care este folosită în construcție și în olărit; lut. **~ roșie**. **~ albă**. **~ refractară**. **Vas de ~neagră**.

ARGOU ~ri *n.* *lingv.* Totalitatea cuvintelor, expresiilor și a formelor gramaticale, folosite conștient de către vorbitorii unui grup social sau profesional pentru a se distinge de ceilalți vorbitori ai limbii; limbaj convențional. **~ militar**. **~ ul elevilor/liceenilor**.

ARGUMENT ~e *n.* Raționament destinat să susțină sau să respingă o afirmație; dovadă întru susținerea sau combaterea unei teze.

A ARGUMENTĂ argumentez *tranz.* A adeveri prin argumente; a dovedi; a demonstra; a proba.

ARHĂIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de trecutul (foarte) îndepărtat; dintr-o epocă (foarte) îndepărtată. 2) *(despre cuvinte, expresii, construcții* etc.) Care era folosit într-o epocă îndepărtată; ieșit din uzul curent; învechit; vetust.

ARHEOLOGÎ//E ~i *f* Știință care se ocupă cu studiul vestigiilor materiale ale trecutului istoric, descoperite de obicei în timpul unor săpături.

ARHICUNOSCU//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care este foarte cunoscut.

ARHIMILIONĂR ~i *m.* Persoană a cărei avere poate fi evaluată în multe milioane; om extrem de bogat.

ARHIPLIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este foarte plin; extrem de plin; supraplin.

ARHON *m. înv. ist. (în perioada fanariotă)* Titlu de politețe, adresat în vorbirea curentă unui boier.

ARHONDARIC ~e *n.* Încăpere specială într-o mănăstire, rezervată oaspeților.

ARÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) *(despre terenuri)* Care este lipsit de apă sau de umezeală și nu poate produce nimic; sec; uscat; sterp; steril. 2) *(despre climă)* Care se caracterizează printr-o umiditate (extrem de) scăzută.

ĂRI//E I ~i *f* Teren special amenajat (prin bătătorire,

tasare sau cimentare) pentru treieratul cerealelor; fățare; harman. 2) Orice suprafață plană. 3) Mărime a unei suprafețe (exprimată în unități de măsură a suprafeței). **~ia cercului**. 4) Teritoriu ocupat (în permanență) de anumite ființe sau plante; areal; zonă. 5) Loc (de răspândire) al anumitor fenomene, activități; domeniu. **~ lingvistică**. **~ia preocupărilor cuiva**.

ĂRI//E II ~i *f. muz.* 1) Compoziție muzicală interpretată de un solist (acompaniat de obicei de orchestră), reprezentând, de regulă, un fragment dintr-o operă, dintr-o operetă, dintr-un oratoriu. 2) Melodie a unei bucăți muzicale. **A fredona o ~ la modă**.

ARIERG//ĂRDĂ ~ărzi *f.* Parte a unui corp de armată, care merge la o distanță oarecare de grosul trupelor, în urmă, încheind coloana.

ARÎTMIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* Care este lipsit de ritm; fără ritm.

ARIVÎ//ST ~ști *m.* Persoană lipsită de scrupule, care vrea să ajungă cu orice preț și prin orice mijloace la o situație bună în societate.

ARLECHIN ~i *m*. Personaj comic din vechea comedie italiană, purtând un costum făcut din piese triunghiulare de diferite culori și o mască neagră.

ARMÂȘ ~i *m*. *arh. ist.* Dregător domnesc, având misiunea de a păzi temnițele, de a aplica pedepsele corporale și de a aduce la îndeplinire pedepsele capitale.

ARMĂȘE//L ~i *m*. *arh*. *ist. (diminutiv de la* **armaș**) Armaș de grad inferior; subaltern al marelui armaș.

ARMĂȘÎE *f ist.* 1) Funcția de armaș. 2) Instituție unde își exercita funcția armașul.

ARMISTÎȚI//U ~i *n*. Întrerupere temporară a ostilităților în urma unei înțelegeri între părțile beligerante.

ARMONÎ//E ~i *f* 1) Potrivire totală între părțile unui întreg; acord; comunitate; conformitate. 2) Înțelegere bună între două persoane sau colectivități; relații bune între diferite persoane sau colectivități. **A avea ~ în familie**. 3) Frumusețe regulată. **~ia proporțiilor unui tablou**. **~ia feței**. 4) *muz*. Ramură a teoriei muzicii, care are drept obiect de studiu înlănțuirea simultană a sunetelor.

ARMONI//U ~i *n*. Instrument muzical aerofon cu claviatură, asemănător cu orga.

A ARMONIZÂ armonizez 1. *tranz.* 1) *(acompaniamente)* A compune în conformitate cu legile armoniei și ale un stil, tradiție muzicală etc. 2) A face să se armonizeze; a pune în armonie. **2**. *intranz.* A fi în armonie.

A SE ARMONIZÂ mă armonizez *intranz*. 1) A deveni armonios. 2) A fi în concordanță deplină; a se afla în armonie perfectă; a se potrivi; a cadra; a concorda; a corespunde.

ARMUR//Ă ~i *f. ist. (în perioada antică și medievală)* Echipament militar compus dintr-un ansamblu de plăci metalice, purtat de un om de arme pentru protecția individuală.

ARNĂU//T ~ți *m*. *ist.* 1) Soldat mercenar (de obicei de origine albaneză) care slujea în garda domnitorilor din principatele dunărene. 2) Persoană însărcinată cu prinderea răufăcătorilor; poteraș.

ARNÎCI *n*. Ață de bumbac vopsită în diferite culori și folosită la brodat.

A AROGÂ arog *tranz. (drepturi, calități)* A-și atribui cu de la sine putere. **Îmi ~ dreptul de a abandona proiectul.**

AROGÂNȚĂ *f* Atitudine de trufie și de dispreț față de cei din jur, bazată pe o părere falsă despre propria persoană; îngâmfare insultătoare.

AROM//Ă ~e *f.* Miros plăcut (și îmbietor) emanat de diferite substanțe naturale sau artificiale; mireasmă; parfum.

ARPACÂȘ *m*. Crupe obținute din grâu sau din orz decorticat și șlefuit.

ÂRP//Ă ~e *f. v.* **HARPĂ**.

ARSENÂL ~e *n*. 1) *milit.* Fabrică sau depozit de arme și de muniții. 2) *fig.* Totalitate de mijloace și de

posibilități de care dispune cineva în realizarea unui scop sau în practicarea unei profesii, activități etc..

ÂRT//Ă ~e *f* 1) Activitate umană creatoare, constând în exprimarea realității cu ajutorul unor mijloace specifice (pentru a produce valori estetice); exprimare a unui ideal estetic prin creații ale omului. **Operă de ~. Obiect de ~. Om de ~. ~ populară**. 2) Fiecare dintre modalitățile de exprimare a frumosului, a esteticului. **~ teatrală**. **~ cinematografică**. **~e plastice**. **~a dansului.** 3) Totalitate de cunoștințe și de priceperi, necesare pentru activarea într-un anumit domeniu. **~ militară**. **~ oratorică**. **~a scrisului.**

A ARTICULĂ articulez *tranz.* 1) *(sunete, silabe, cuvinte* etc.) A emite cu ajutorul organelor vorbirii; a rosti; a pronunța. 2) *(substantive sau echivalente ale sale)* A prevedea cu articol.

A SE ARTICULĂ se articulează *intranz. fonet. (despre sunete)* A se uni prin articulație.

ARTICULĂȚI//E ~i *f* 1) Legătură între două sau mai multe oase; încheietură. 2) *lingv.* Mod de pronunțare a sunetelor cu ajutorul organelor de vorbire.

ARTIFICIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(în opoziție cu* **natural**) Care este făcut de om după modelul naturii; nenatural. **Mătase ~ă**. **Ploaie ~ă**. 2) *(despre persoane și manifestările lor)* Care vădește lipsă de naturalețe; lipsit de sinceritate; prefăcut; nesincer; fals.

ARTIFÎCI//U ~i *n*. 1) Mijloc iscusit și amăgitor, folosit pentru a deghiza realitatea; înfrumusețare artificială a realității. 2) *la pl.* Amestec de substanțe chimice (colorate) ușor inflamabile și de carburanți, folosit (prin aprindere) la semnalizare sau în scopuri decorative. **Foc de ~ii**.

AS ași *m.* 1) *arh. ist.* Monedă de aramă sau de bronz, folosită în Roma antică drept unitate monetară. 2) Carte de joc cu valoarea cea mai mare, având desenat pe ea un singur ochi. 3) *fig.* Persoană care se evidențiază prin cunoștințe, prin deprinderi și priceperi (într-un anumit domeniu de activitate).

ASĂLT ~uri *n*. *milit.* Atac violent cu caracter decisiv în cucerirea unei fortificații sau în spargerea apărării inamicului, în care sunt angajate în special (mari) forțe umane. ♦ **A lua cu ~,** a cuceri printr-un atac violent.

A ASALTĂ asaltez *tranz.* 1) A lua cu asalt. 2) *(persoane)* A deranja insistent; a copleși. **~ cu întrebări**.

A ASAMBLĂ asamblez *tranz. teh.* (*piese*, *mecanisme* etc.) A reuni, formând un ansamblu.

A ASANĂ asanez *tranz.* 1) *(râuri, mlaștini, terenuri, ape* etc.) A face să rămână sec; a seca; a usca. 2) *(lacuri, bălți* etc.) A face să devină salubru.
3) *fig.* A readuce la starea normală; a îmbunătăți; a redresa.

A ASASINĂ asasinez *tranz.* A omorî prin asasinat.

ASASINĂT I ~te *n.* Omor cu premeditare. **~ul lui J. Kennedy.**

ASASINĂ//T II ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care a fost supus asasinării; omorât prin asasinat. **Prințul ~.**

ASCENDEN//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) (*în opoziție cu* **descendent**) Care urcă; suitor. 2) *fig.* Care constituie un progres; progresiv. **Mișcare ~tă**.

ASCENDEN//T II ~ți *m*. 1) Rudă în linie directă, care face parte dintr-o generație anterioară. 2) *mai ales la pl.* Persoană care aparține generațiilor anterioare; străbun.

AȘCENSIUN//E ~i *f.* 1) Acțiunea de a se ridica; mișcare de jos în sus (a unui corp); suire; urcare. 2) *fig.* Dezvoltare progresivă; mișcare spre progres. **A fi în ~.**

ASCENS//OR ~oare *n*. Cabină sau platformă pentru transportul pe verticală a persoanelor sau a diferitelor greutăți (într-o clădire cu mai multe etaje).

ASCE//T ~ți *m*. 1) *rel*. Credincios care, consacrându-se vieții spirituale, s-a retras într-un loc ferit de lume, petrecându-și timpul în rugăciuni și privându-se de plăceri materiale; sihastru; schimnic; pustnic; anahoret; ermit. 2) *fig.* Persoană care își impune o

viață austeră și retrasă.

A ASEDIĂ asediez *tranz. milit. (cetăți, fortificații)* A supune unui asediu.

ASEDI//U ~i *n*. *milit.* Încercuire a unei fortificații cu scopul de a-i tăia legăturile cu cei din afară și de a grăbi astfel cucerirea ei. ♦ **Stare de ~,** regim special, constând în punerea în aplicație a unei legislații excepționale, care prevede suprimarea libertăților individuale în vederea menținerii ordinii pe timp de război.

A ASELENIZĂ aselenizez *tranz. (despre nave cosmice)* A se așeza pe Lună.

ASENTIMENT *n.* Act prin care cineva aderă în mod voluntar la o opinie, la o poziție sau acceptă o propunere; învoire; consimțământ. ♦ **A-și da ~ul,** a consimți; a-și da consimțământul.

ASERȚIUN//E ~i *f* Propunere înaintată și susținută de cineva ca fiind adevărată.

A ASERVI aservesc *tranz. (popoare, țări* etc.) A aduce în stare de serv; a înrobi; a supune; a subjuga; a îngenunchea.

A ASEZONĂ asezonez *tranz. (mâncăruri, alimente) A* trata cu ingrediente; a drege.

A ASFIXIĂ asfixiez *tranz.* A face să se asfixieze; a înăbuși.

A SE ASFIXIA mă asfixiez *intranz.* A suferi o asfixie; a se înăbuși; a se sufoca.

ASIDUIT//ĂTE ~ăți *f* 1) Stăruință deosebită și permanentă a unei persoane în achitarea de anumite obligații; râvnă. 2) Atenție continuă față de cineva.

A ASIGNĂ asignez *tranz. (bani, materiale)* A destina unui scop determinat; a aloca; a afecta.

A ASIGURĂ asigur *tranz.* 1) A adeveri printr-o garanție; a garanta. ~ **securitatea cuiva.** 2) A face să fie sigur; a încredința. **Te asigur de susținerea mea.** 3) A face să se asigure.

A SE ASIGURĂ mă asigur *intranz.* 1) A încheia un contract de asigurare. 2) A lua măsurile de precauție necesare.

ASIMETRÎ//E ~i *f* Lipsă totală de simetrie.

A ASIMILĂ asimilez *tranz.* 1) *(substanțe nutritive)* A transforma în substanță proprie. 2) *(ființe, fenomene, obiecte)* A considera ca fiind asemănătoare. 3) *(cunoștințe)* A dobândi prin învățătură; a însuși; a-și apropria. 4) *(produse, tehnologii noi)* A introduce în procesul de fabricație. 5) A face să se asimileze.

A SE ASIMILĂ mă asimilez *intranz*. 1) A se integra în alt grup național sau social, pierzând caracteristicile individuale. 2) *(despre sunete)* A deveni asemănător, modificându-și proprietățile fonetice.

ASIN ~i *m*. Mamifer domestic de talie mai mică decât cea a calului, cu păr și piele de culoare cenușie, cu capul mare și urechile lungi, folosit în special ca animal de tracțiune; măgar.

A ASISTĂ asist 1. *intranz.* A fi prezent; a se afla în prezență. **A ~ la ore. 2**. *tranz. (persoane)* A susține, acordând ajutor (în calitate de asistent). **A ~ un chirurg în timpul operației.**

ASISTEN//T ~ți *m*. și *f.* 1) Persoană care asistă pe cineva într-o acțiune sau la o primejdie (pentru a-i acorda ajutor). 2) *ed.* Grad didactic în învățământul superior, inferior lectorului. 3): ~ **medical**, cadru tehnic mediu, specializat în munca medico- sanitară.

A ASOCIĂ asociez *tranz.* 1) *(idei, imagini, reprezentări)* A uni printr-o asociație. 2) *(persoane)* A face să se asocieze.

A SE ASOCIĂ mă asociez *intranz*. 1) A deveni asociat; a se face membru al unei asociații. 2) A lua parte (în calitate de asociat); a participa.

ASOLAMENT ~e *n*. Procedeu de exploatare a terenurilor agricole, constând în schimbarea succesivă și alternativă a culturilor pe un teren pentru a păstra fertilitatea solului.

A ASORTĂ asortez *tranz.* 1) *(obiecte variate, culori, haine* etc.) A face să se asorteze. 2) *(magazine)* A aproviziona cu mărfuri necesare.

A SE ASORTĂ se asortează *intranz.* (*despre obiecte, haine* etc.) A fi în concordantă deplină; a se armoniza; a se combina.

ASPECT -e *n.* 1) Fel în care cineva sau ceva se prezintă privirii cuiva; formă exterioară a unei ființe sau a unui lucru; înfățișare. 2) Fiecare dintre părțile esențiale diferite ale unui obiect sau fenomen complex; fațetă; latură. ♦ **Sub toate ~le,** din toate punctele de vedere. 3) *gram.* Categorie gramaticală, caracteristică anumitor limbi, care arată stadiul și durata de realizare a acțiunii exprimate de un verb.

ASPERIT//ÂTE -ăți *f* Neregularitate (în formă de zgrunț) a unei suprafețe.

ASPÎD//Ă ~e *f* 1) Varietate de viperă; șarpe veninos. 2) *fig.* Femeie foarte rea; viperă; scorpie.

A ASPIRÂ aspir 1 . *tranz.* 1) *(aer sau/'și alte corpuri pulverulente)* A trage în plămâni; a inspira. 2) *(despre aparate, pompe, lichid, praf, gaze)* A trage în sine. **2**. *intranz. fig.* A pretinde, fiind stăpânit de o dorință puternică; a năzui; a tinde; a ținti; a jindui; a râvni.

ASPIRAT//OR I -oare (**-ori**, **-oare**) *adj.* Care aspiră; cu proprietatea de a aspira.

ASPIRAT//OR II -oare *n*. Aparat de ut casnic folosit pentru aspirarea prafului, fumului, gazelor, diferitelor lichide etc.

ASPIRÂȚI//E ~i *f* 1) Aspirare (a unor fluide). 2) *fig.* Dorință puternică; năzuință; tendință.

ASTROLOGIE *f* Pseudoștiință care determină influența aștrilor asupra derulării vieții omului și pretinde să prezică viitorul.

ASTRONOMIE *f* Știință care se ocupă cu studiul corpurilor cerești, a legilor mișcării lor și a structurii Universului.

ÂSTRU aștri *m*. Corp ceresc (planetă, stea, cometă).

A ASUMÂ asum *tranz.* A lua asupra sa.

AȘÎJDERI *adv.* Tot așa; de asemenea.

A ATACÂ atac 1. *tranz.* 1) *(state, adversari, armate* etc.) A lovi, pornind un atac. 2) *fig. (teorii, concepții, situații existente sau adepții acestora)* A combate cu vehemență. 3) *fig. (chestiuni, probleme)* A aborda cu îndrăzneală. 4) A supune unor acțiuni nocive. **Fumatul atacă plămânii**. 5) *(bucăți muzicale)* A executa pentru prima dată. **2**. *intranz.* 1) A fi în atac. 2) *sport* A începe atacul într-un joc sportiv.

ATÂȘ -e *n*. Anexă de metal, prinsă de un vehicul (mai ales de o motocicletă) și destinată transportului de persoane sau de încărcături.

A ATAȘÂ atașez *tranz. (obiecte, persoane* etc.) A alătura temporar.

A SE ATAȘÂ mă atașez *intranz*. A se apropia sufletește (de cineva sau de ceva); a se lega printrun atașament.

ATAȘAMENT *n*. Sentiment de afecțiune (puternică și durabilă) și de fidelitate față de cineva sau de ceva.

ATEISM *n*. Concepție materialistă despre lume, care neagă existenta divinității și a altor puteri supranaturale; negare a lui Dumnezeu.

ATEÎ//ST I -stă (**-ști**, **~ste**) *adj.* Care ține de ateism; propriu ateismului. **Educație - stă**.

ATEÎ//ST II -ști *m*. Adept al ateismului; ateu.

ATENE//U -e *n*. 1) *arh. (în antichitatea greacă)* Sanctuar al zeiței Atena. 2) Clădire publică, în care au loc diferite manifestații cultural-artistice.

A ATENTÂ atentez *intranz.* 1) A comite un atentat; a face o tentativă criminală (la ceva). **~ la viața cuiva.** 2) *fig.* A pretinde (la ceva considerat valoros), punând în pericol. **~ la onoarea cuiva. ~ la siguranța financiară a ceva sau a cuiva.**

ATENTÂT -e *n*. 1) Tentativă criminală contra unei persoane (șef de stat sau de guvern) (mai ales din motive politice). 2) Atac ilegal asupra unor bunuri, drepturi, sentimente colective, consfințite prin lege. 3) Tentativă de răsturnare a ordinii sociale sau politice într-un stat.

A ATENUÂ atenuez *tranz. (procese, acțiuni* etc.) A face să se atenueze; a estompa; a slăbi; a dilua; a

diminua.

A SE ATENUĂ se atenuează *intranz.* A deveni mai puțin intens; a-și încetini ritmul; a se dilua; a slăbi; a se estompa; a diminua.

A ATERIZĂ aterizez *intranz. (despre nave aeriene)* A se așeza pe pământ.

A ATESTĂ atestez *tranz.* 1) A prezenta ca adevărat (prin dovezi sau prin fapte concrete); a demonstra; a proba; a dovedi. 2) A întâlni într-un text. 3) *(cadre didactice, cercetători științifici* etc.) A confirma într-o funcție sau într-un post, stabilind gradul de pregătire profesională.

ATE//U ~i *m.* Adept al ateismului; ateist.

ATITUDIN//E ~i *f.* 1) Poziție a corpului unei persoane; fel de a-și ține corpul; ținută; poză; postură. 2) Fel de a se comporta cu cineva; dispoziție exterioară, vădind anumite sentimente (față de cineva sau ceva).

ATRĂCȚI//E ~i *f.* 1) *fiz.* Proprietate a corpurilor de a se atrage reciproc; acțiune reciprocă între corpuri, care tind să se apropie. **Forță de ~. ~ magnetică**. **Legea ~ei universale**. 2) Afecțiune (puternică și durabilă) pentru o anumită activitate sau pentru o persoană; interes nestăvilit (față de cineva sau de ceva). **~ pentru muzică**. 3) Ceea ce atrage pe cineva; centru de interes. **Acest monument de artă veche este o ~ pentru turiști**.

4) *mai ales la pl.* Număr impresionant dintr-un spectacol de circ sau de estradă.

A ATRIBUI atribui *tranz.* 1) A considera ca fiind propriu (cuiva sau la ceva). 2) A pune pe seama (cuiva sau la ceva); a pune în socoteala cuiva.

ATRIBUȚI//E ~i *f mai ales la pl.* Sferă de activitate, de autoritate sau de competență a cuiva sau a ceva (a unei administrații, a unei funcții, a unui serviciu etc.); puteri atribuite deținătorului unei funcții sau unui organ de stat.

ATROCE *adj. invar. și adverbial* 1) Care este de o cruzime excesivă; extrem de crud; feroce; monstruos; îngrozitor; înspăimântător; oribil. **Crimă ~. Răzbunare ~.** 2) Care este foarte greu de suportat; insuportabil. **Suferinți ~.** 3) Care trezește groază și dezgust; foarte neplăcut. **Timpuri ~. Urâțenie ~.**

A AȚINE aținе *tranz. (persoane)* A opri pentru scurt timp cu un scop predeterminat.

A SE AȚINE mă aținе *intranz.* 1) A sta în cale. 2) A ține mereu în câmpul vizual; a urmări.

A SE ATROFIĂ se atrofiază *intranz.* (*despre țesuturi sau organe)* A suferi o atrofie; a degenera.

A AUDIĂ audiez *tranz.* 1) *jur. (martori)* A asculta în vederea soluționării unui proces. 2) *(concerte, cursuri de lecți, lucrări muzicale* etc.) A asculta, urmărind cu atenție.

AUDIENȚ//Ă ~e *f* Întrevedere oficială, acordată unui solicitator de către o persoană care deține un post de răspundere. **♦ A primi în ~ (pe cineva),** a acorda (la cerere) o întrevedere oficială unei persoane. **<A cere o ~ (unei persoane oficiale),** a solicita o întrevedere **(**unei persoane oficiale**)**.

AUDITORI//U ~i *n.* 1) Mulțime de persoane care ascultă un curs, o conferință sau asistă la un concert; totalitate de auditori; asistență. 2) Sală de conferințe într-o instituție de învățământ (superior).

AUGMENTATIV ~ă (~i, ~e) *adj. și substantival lingv.* 1) *(despre afixe)* Care, fiind atașat la un cuvânt, servește la formarea unui cuvânt nou, ce denumește un obiect de proporții mai mari decât cel denumit prin cuvântul de bază. 2) *(despre cuvinte derivate)* Care este format cu ajutorul unui astfel de afix.

AUGUR I *n.* 1) Prevestire a viitorului (făcută de auguri). 2) Semn căruia i se atribuie rolul de a prevesti ceva. **♦ A fi de bun** (*sau* **de rău**) **~,** a fi semn bun (sau rău). **♦ Pasăre de bun** (*sau* **rău**) **~,** persoană care aduce noutăți bune (sau rele).

AUGUR II ~i *m. arh. ist. (în antichitatea romană)* Preot căruia i se atribuia facultatea de a putea prezice viitorul sau de a descifra voința zeilor după anumite semne.

ÂUL//Ă ~e *f* Sală mare de festivități și/sau de conferințe într-o instituție de cultură sau de învățământ.

AUREOL//Ă ~e *f* 1) *arte pl. (în pictura religioasă)* Cerc sau triunghi luminos (aurit) desenat în jurul capului persoanelor divine; nimb; aură 2) *fig.* Totalitate de calități care impresionează, trezind respect și admirație; nimb; prestigiu; strălucire; grandoare; măreție.

AURIFER ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre minereuri, soluri, râuri, roci* etc.) Care conține aur.

AUROR//Ă ~e *f* 1) Strălucire roșie-portocalie care apare pe cer la orizont înainte de răsăritul soarelui.

2) Interval de timp, înainte de răsăritul soarelui, când pe cer apare o asemenea strălucire; zori de zi. ♦ **~ boreală,** arc luminos care apare în atmosferă în regiunea polară; fenomen atmosferic luminos, propriu regiunilor de la polul nord. 3) *fig.* Moment sau perioadă de început. **~a reformei**. **~a vieții**.

AUSPÎCI//U ~i *n. arh. ist. (în antichitatea romană)* Prevestire făcută după zborul păsărilor. ♦ **Sub ~iile** (cuiva), sub protecția sau sprijinul (cuiva); cu susținerea și ajutorul (cuiva); sub egida (cuiva); sub patronajul (cuiva). ♦ **Sub ~ii favorabile**, în împrejurări favorabile, fericite.

AUSTER ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre oameni)* Care este foarte sever cu sine (privându-se de plăceri materiale și înfrânându-și orice dorință). **Femeie ~ă**. 2) Care nu admite nici o abatere; de o severitate extremă. **Viață ~ă**. **Morală ~ă**. 3) *fig. (despre lucruri)* Care nu are podoabe de prisos; lipsit de ornamente; trist și rece; sever; sobru. **Rochie ~ ă**. **Stil ~**.

AUSTERITÂTE *f.* 1) Manifestare de om auster. 2) Caracter auster. **~ea vieții**. **~ea unui stil**.

AUSTRÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (în opoziție cu* **boreal**)

1) Care ține de polul sud; propriu polului sud; sudic. **Emisferă ~ă**. 2) Care se află la polul sud; de la polul sud; sudic. **Pământuri ~e**.

AUSTRU *n*. Vânt secetos, care bate dinspre sud sau sud-vest.

AUTENTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este în corespundere cu realitatea, cu adevărul; conform cu adevărul, cu realitatea; veridic; veritabil. **Fapte ~e**.

2) Care nu trezește îndoieli în ceea ce privește originea; aparținând cu adevărat persoanei căreia îi este atribuit. **Un testament ~**. **Un Rembrandt ~**. 3) Care exprimă o trăire profundă a unui individ; străin de convenții. **Un sentiment ~**.

A AUTENTIFICÂ autentific *tranz. (acte, scrisori, semnături)* A recunoaște drept autentic (aplicând o ștampilă); a declara ca fiind valabil; a legaliza; a certifica.

AUTOAPĂRÂRE *f* Apărare prin mijloace proprii.

AUTOBÂND//Ă ~e *f.* Șosea modernă largă, cu două sensuri de circulație separate, fără întretăieri și treceri pe alte căi de comunicație, pentru circulația cu viteză mare a autovehiculelor; autostradă.

AUTOBIOGRAFIE ~i *f* Biografie a unei persoane, scrisă de ea însăși.

AUTOCAMÎ//ON ~oane *n*. Automobil mare, cu caroserie deschisă, prevăzut cu o benă sau cu o platformă pentru transportul diferitor încărcături.

AUTOCONSERVÂRE *f.* Conservarea propriei vieți.

AUTOCRAȚÎ//E ~i *f.* 1) Formă de guvernământ, în care toată puterea este concentrată în mâinile unui suveran (monarh, duce) (care nu admite nici un control); regim absolutist; absolutism; totalitarism. **~ ță ristă**. 2) Stat cu asemenea formă de guvernământ.

AUTODETERMIN//ÂRE ~ări *f* Principiu politic, conform căruia un stat sau o națiune are dreptul de a-și determina singur propriul statut politic.

AUTODIDÂC//T ~ți *m. și adjectival* Persoană care și-a însușit singură, fără îndrumarea unui profesor sau fără a frecventa o formă regulată de învățământ, un anumit bagaj de cunoștințe și un nivel de cultură într-un domeniu oarecare.

AUTOGRÂF ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* și *substantival (despre*

semnături sau texte) Care este scris cu mâna proprie a autorului. **Scrisoare ~ ă**.

AUTOHTON ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și substantival* Care face parte din populația de bază a unei regiuni; originar din locurile unde trăiește; băștinaș; indigen; aborigen; 2) *(despre floră, faună, elemente de limbă, obiceiuri* etc.) Care a luat naștere și s-a dezvoltat într-o anumită regiune; specific unui anumit ținut. **Folclor ~**. **Elementul ~ în creația unui poet**.

AUTOMOT//OR ~oare *n*. Vehicul de cale ferată, prevăzut cu motor propriu, folosit pentru transportul de pasageri și de mărfuri.

AUTONOMÎ//E ~i *f* 1) Drept (al unui stat, al unei regiuni, națiuni, minorități naționale, etnii etc.) de a se guverna după propriile legi; drept de autoguvernare; independență, 2) Situație a unei națiuni de a se autoguverna în componența unui stat federal 3) Drept al unei persoane de a dispune liber de propria voință.

AUTOPSÎ//E ~i *f med.* Disecare și examinare a unui cadavru pentru a stabili cauza morții; necropsie.

A AUTORIZÂ autorizez *tranz.* 1) *(persoane)* A învesti cu o autorizație; a pune în dreptul (de a face ceva); a împuternici. 2) *(fondarea unor organizații)* A permite în mod oficial.

AUTOSTR//ÂDĂ ~ăzi *f* Șosea modernă largă, cu două sensuri de circulație separate, fără întretăieri și treceri pe alte căi de comunicație, pentru circulația cu viteză mare a autovehiculelor; autobandă.

AUTOSUGESTI//E ~i *f* Sugestie (voluntară sau involuntară), exercitată asupra propriei persoane.

AUXILIÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ajută la ceva prin concursul său (fără a fi indispensabil). **Mijloc ~**. 2) Care are funcție secundară față de ceva principal; ajutător. 3) *gram. și substantival (despre verbe)*. Care ajută la formarea timpurilor șl modurilor compuse.

AVALÂNȘ//Ă ~e *f.* 1) Cantitate mare de zăpadă, de pietre etc., care se rostogolește din munți la vale; lavină. 2) *fig.* Cantitate mare și năvalnică (de ceva); ploaie; furtună; aversă. **O ~ de injurii**. **O ~ verbală**.

AVANG//ÂRDĂ ~ărzi *f.* 1) Parte a unei armate, care merge înaintea grosului trupelor (pentru a efectua recunoașterea și a le proteja). 2) *fig.* Ceea ce se află în capul progresului sau depășește timpul său (prin îndrăzneală). **Literatură de ~**. **Rol de ~**. ♦ (**A fi**) **în ~,** (a fi) în frunte; (a fi) în primele rânduri. **AVANPOST ~uri** *n*. *milit.* 1) Detașament de armată, dispus în fața grosului trupelor (pentru a le proteja contra unui atac subit). 2) Poziția cea mai înaintată a unei linii de apărare.

AVÂNS ~uri *n*. 1) Parte dintr-o sumă de bani (salariu, preț, retribuție, împrumut etc.), plătită sau primită cu anticipație; acont; arvună. **A primi ~**. **A da** (sau **a lua**) **cu titlu de ~**. 2) *la pl.* Demersuri sau concesii făcute unei persoane pentru stabilirea (sau reînnoirea) unor relații (de prietenie sau de dragoste). **A face** (**cuiva**) **~uri**. 3) Interval de timp sau de spațiu, care anticipează producerea unui fenomen. **~ la aprindere**.

A AVANSÂ avansez 1. *intranz.* 1) A merge înainte; a înainta. 2) A păși înainte pe calea progresului; a progresa; a înainta. 3) *(despre peninsule, proeminențe* etc.) A ieși (cu mult) în afară; â depăși un plan; a înainta. 4) *fig.* A obține un post mai important; a înainta. **A ~ pe scara socială. A ~ în post. 2**. *tranz.* 1) A plăti cu anticipație drept avans. 2) *(persoane)* A ridica într-un post sau grad mai înalt; a promova; a înainta. **A-l ~ (pe cineva) în post.**

AVANSCEN//Â ~e *f* 1) Parte a scenei de dinaintea cortinei. 2) Fiecare dintre cele două loje, dispuse de o parte și de alta a scenei.

AVANTÂJ ~e *n*. 1) Calitate sau bunuri (materiale, spirituale) care permit unei persoane să dețină superioritatea în raport cu alții. **~ natural**. **A poseda ~ul experienței**. 2) Drept excepțional, acordat unei persoane spre deosebire de alții; privilegiu. **A se bucura de ~e**. 3) Câștig (material sau spiritual) pe care o persoană îl are din ceva; folos;

profit; venit; beneficiu. ♦ **În ~ul** (**cuiva**), în folosul (cuiva). **A se pronunța în ~ul** (**cuiva**).

AVÂR I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care adună bani sau bunuri materiale fără a le întrebuința (chiar la necesitate); zgârcit.

AVÂR II ~i *m. ist.* Persoană care făcea parte dintr- o populație nomadă de origine turcică, așezată cu traiul la începutul evului mediu în unele regiuni din Balcani și de pe malurile Mării Caspice, ale Mării Negre și Dunării.

A AVARIÂ avariez *tranz.* A face să se avarieze; a strica; a deteriora.

A SE AVARIÂ se avariază *intranz.* (*despre sistemele tehnice)* A suferi o avarie; a ieși din funcțiune; a se strica; a se deteriora.

AVÂRI//E ~i *f* Stricăciune considerabilă, survenită unor construcții, instalații, vehicule ș. a. (care împiedică buna lor funcționare). **Corabia a suferit o ~ gravă**.

AVARÎȚI//E ~i *f* 1) Manifestare de om avar; zgârcenie. **A fi de o ~ sordidă**. 2) Caracter avar.

AVENTURIER ~i *m.* 1) Persoană care caută aventuri; om care se lansează în acțiuni riscante și nechibzuite. 2) Persoană care se ocupă cu intrigile și cu chestii nelegale (pentru a-și realiza anumite scopuri meschine).

AVERS *n. la sing. (în opoziție cu* **revers**) Fața unei monede sau medalii (reprezentând chipul emițătorului, stema statului, simboluri ale unor evenimente de importanță istorică etc.).

AVERS//Â ~e *f* 1) Ploaie neașteptată și violentă, de scurtă durată. 2) *fig.* Cantitate mare și năvalnică (de ceva) amintind aversa; ploaie; furtună; avalanșă. **O ~ de reproșuri**.

AVERSIUN//E ~i *f* Sentiment sau senzație de dezgust profund (față de cineva sau ceva); antipatie foarte puternică (față de cineva sau ceva); repulsie; repugnanță; scârbă.

AVERTISMENT ~e *n.* 1) Acțiunea de a avertiza; apel la prudență și atenție; prevenire; preîntâmpinare. 2) Măsură disciplinară preventivă, aplicată cu severitate unui subaltern, unui elev etc.

3) *sport* Prevenire (a unui sportiv, a unei echipe) din partea arbitrului pentru comportare nereglamentară în timpul unei competiții.

A AVERTIZÂ avertizez *tranz.* (*persoane*) A înștiința în prealabil printr-un avertisment; a preveni; a preîntâmpina; a aviza.

AVICULTURĂ *f* 1) Știință care se ocupă cu studiul și elaborarea metodelor raționale de creștere a păsărilor de curte în scop economic și de ameliorare a speciilor acestora. 2) Ramură a sectorului zootehnic care se ocupă cu creșterea păsărilor de curte. 2) Ocupația avicultorului. **A practica o ~ modernizată**.

AVIDITÂTE *f* 1) Dorință fierbinte și nestăvilită de a poseda sau de a devora ceva; voracitate. 2) Lăcomie foarte mare; sete de bunuri materiale; cupiditate; voracitate. 3) Vivacitate în satisfacerea unor dorințe puternice.

AVITAMINOZĂ *f* Boală determinată de insuficiența sau lipsa de vitamine în alimentație.

A AVIVĂ avivez *tranz. (țesături sau piei)* A trata cu anumiți coloranți (pentru a obține o nuanță de culoare mai vie).

AVIZ ~e *n.* 1) Document prin care se aduce la cunoștință ceva (în mod oficial); înștiințare; notificare. **A primi un ~ de plată**. **~ de recepție a unei scrisori recomandate**. **A afișa un ~**. 2) Părere oficială competentă a unei instituții sau a unei persoane (din afară) într-o problemă în discuție sau asupra unei lucrări. **A solicita ~ul experților într-o problemă delicată**.

A AVIZĂ avizez 1. *tranz. (persoane)* A înștiința în prealabil printr-un aviz; a preveni; a preîntâmpina; a avertiza. **2**. *intranz.* A-și da avizul; a-și spune părerea.

AVOCĂ//T ~ți *m.* Persoană oficială care reprezintă și apără interesele părților în fața justiției, face actele de procedură sau dă consultații cetățenilor în chestiuni

juridice.

A AVORTĂ avortez *intranz.* 1) A pierde fătul prin avort. 2) *fig*. A suferi un eșec; a eșua.

AX axe *n*. Bară care susține elementele unei mașini, aflate într-o mișcare circulară, sau rotirea unui corp în jurul lui însuși; osie. ~ **cardanic.**

ĂX//Ă ~e *f.* 1) Linie imaginară care trece prin centrul de rotație al unui corp în jurul lui însuși. ~ **a pământului**. 2) Dreapta (reală sau imaginară) care traversează un corp în direcția lungimii sale, trecând prin centru. ~ **a corpului**. 3) *matem.* Dreaptă pe care este definită o valoare. ~ **a lui x**, **y**. ♦ **~ă de simetrie,** dreaptă în raport cu care sunt simetrice punctele unei figuri geometrice.

AXIOM//Ă ~e *f.* Adevăr fundamental evident; teză științifică care nu necesită demonstrație.

AZIL ~uri *n*. Loc de adăpostire în caz de pericol; adăpost de siguranță; refugiu. **A cere ~ politic**.

AZIMUT ~uri *n. geogr.* Unghi format de un plan vertical fix, de obicei planul meridian al unui loc, cu planul vertical care trece prin locul respectiv și printr-un punct dat și care se măsoară de la sud spre vest.

AZUR ~uri *n*. 1) Culoarea valurilor mării; albastru - deschis. **Un cer de ~**. 2) Cer senin de culoare albastru-deschis. 3) Vopsea de culoarea cerului senin.

BABILONÎ//E ~i *f.* 1) Exprimare (orală sau scrisă) încurcată și confuză. 2) Învălmășeală mare; dezordine generală; haos.

BABORD ~uri *n*. 1) *marin.* Partea din stângă a unei nave, privită în direcția mersului acesteia. 2) *aviatică* Partea din stânga longitudinală a fuzelajului unui avion, privit în direcția zborului acestuia.

BACALAUREĂT I ~e *n*. *ed.* 1) Examen general susținut de absolvenții liceului la sfârșitul studiilor pentru a obține o diplomă și un grad special și dreptul de a se înscrie la o instituție de învățământ superior. 2) Titlu obținut în urma promovării acestui examen.

BACALAUREĂ//T II ~ți *m*. *ed.* Persoană care a obținut diploma și gradul de bacalaureat.

BACANĂL//Ă ~e *f. mai ales la pl. arh.* 1) *ist. (în Roma antică)* Sărbătoare cu dansuri, cântece, petreceri, închinată lui Bahus, zeul vinului. 2) Petrecere desfrânată; orgie; saturnalii.

BACÂNT//Ă ~e *f. arh.* 1) *(în Roma antică)* Preoteasă a zeului Bahus, care celebra bacanalele. 2) Femeie desfrânată, de moravuri ușoare.

BACC//EÂ ~ele *f. fam. depr.* Bătrân ramolit, cu idei retrograde.

BÂCI ~ *m*. Cioban care conduce o stână.

BACÎL ~i *m*. Bacterie patogenă în formă de bastonaș.

BACLAVÂ ~le *f culin.* Prăjitură preparată din foi de plăcintă, miez de nucă sau migdale și stropită cu miere sau sirop de zahăr.

BACȘIȘ ~uri *n*. Sumă de bani dată cuiva peste plata cuvenită, pentru un serviciu personal sau pentru a-i câștiga bunăvoința.

BÂFT//Ă ~e *f fam.* Concurs de împrejurări favorabile; noroc; șansă; fortună.

BAGÂ *f* Material obținut din carapacea broaștelor țestoase și folosit la confecționarea de pieptene, brățări, mânere, tabachere, rame de ochelari. **Ochelari de ~.**

BAGATEL//Ă ~e *f.* 1) Lucru sau fapt lipsit de importanță; lucru frivol; fleac; nimic. 2) Compoziție muzicală instrumentală de dimensiuni mici, scrisă pe o temă ușoară.

BAGDADÎ//E ~i *f pop.* Suprafață (orizontală) care

formează partea superioară a unei încăperi; tavan; plafon; pod.

BAGHET//Ă ~e *f* 1) Vergea mică, subțire și flexibilă (cu diferite întrebuințări). ♦ **~ a arcușului,** vergea pe care este întins părul arcușului. ♦ **~ele toboșarului,** fiecare dintre cele două bastonașe cu care se bate toba mică și triangulul. ♦ **~a dirijorului,** bețișor subțire și ușor cu care dirijorii conduc un ansamblu muzical. ♦ **~ă magică,** bețișor de care se servește iluzionistul. ♦ **Sub ~a** (**cuiva**), sub conducerea (dirijorală) (a cuiva).

BAHME//T ~ți *m*. *înv*. Cal tătăresc.

BÂHN//Ă ~e *f. pop. reg.* Loc cu apă stătătoare, provenită mai ales din ploi, acoperit cu iarbă sau cu stuf; smârc.

BAIADER//Ă ~e *f* Dansatoare indiană care execută dansuri de ritual la ceremoniile religioase hinduiste.

BAIONET//Ă ~e *f* Armă ascuțită, care se fixează la țeava puștii și este folosită în luptele corp la corp.

BAIRÂC ~e *n*. *înv*. *ist.* 1) Drapel de mătase, de dimensiuni foarte mari. 2) *ist. (în Principatele Dunărene)* Unitate militară (de voluntari) care servea sub același drapel.

BAIRÂM ~uri *n*. 1) Denumire a două mari sărbători la musulmani. 2) *fam.* Petrecere mare; chef; party.

BALAMUC ~uri *n*. 1) *pop.* Spital pentru alienații mintali; casă de nebuni; ospiciu. 2) *fig.* Gălăgie mare, însoțită de o dezordine extremă.

BALÂNȚ//Ă ~e *f* Aparat pentru măsurarea greutății corpurilor, format dintr-un mecanism cu pârghie, care se echilibrează cu greutăți etalonate.

BALÂST ~uri *n*. 1) Ansamblu de greutăți (saci de nisip sau pietriș) care contribuie la menținerea echilibrului unei nave sau la reglarea înălțimii unui aerostat; lest. 2) Amestec de pietriș și nisip, întrebuințat ca material de construcție. 3) *fig.* Lucru de prisos; greutate sau umplutură nedorită.

A BALASTÂ balastez *tranz. (terasamentul căilor ferate, șoselelor* etc.) A acoperi cu balast.

BALCÂZ ~ă (**~i**, **~e**) *rar pop. reg.* Care are o înfățișare foarte neplăcută; lipsit de frumusețe și armonie; foarte urât.

BALDACHIN ~uri *n*. 1) Acoperământ (fix sau mobil) din stofe scumpe, instalat drept podoabă deasupra unui pat, tron sau catafalc. 2) Lucrare arhitecturală care imită acest acoperământ decorativ. 3) Acoperământ din pânză, purtat deasupra capului unui demnitar laic sau bisericesc la anumite procesiuni.

BALIVERN//Ă ~e *f.* Vorbă goală, lipsită de importanță; palavră; brașoavă.

BÂLMOȘ *n. culin.* Mâncare (ciobănească) preparată de obicei din caș dulce, fiert în lapte de oaie, la care se adaugă făină de porumb.

BALNEÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de băile curative; privitor la băile curative; de băi curative. **Stațiune ~ă**.

A BALONÂ balonez *tranz.* A face să se baloneze.

A SE BALONÂ mă balonez *intranz.* 1) A căpăta forma unui balon; a se umfla ca un balon. 2) *(despre ființe)* A avea abdomenul umflat din cauza acumulării de gaze.

BALOT ~uri *n*. Pachet mare de mărfuri (mai ales de textile) ambalate în pânză sau în hârtie.

A BALOTÂ I balotez *tranz. (obiecte, produse, mărfuri)* A pune într-un balot în vederea transportării, depozitării sau comercializării; a împacheta; a ambala.

BALOTÂJ ~e *n*. Situație în care nici unul dintre candidați n-a obținut la primul tur al unor alegeri cu scrutin majoritar numărul necesar de voturi pentru a fi ales.

BALZÂM ~uri *n*. 1) Substanță mirositoare, secretată de anumite plante și utilizată în farmaceutică, în parfumerie, în pictură etc. 2) *farm.* Preparat mirositor, folosit drept calmant sau pentru a împiedica descompunerea cadavrelor. 3) *fig.* Factor ce face să scadă necazurile, neliniștea; ceea ce calmează

o durere morală; mângâiere; alinare.

BALTÂG ~e *n.* 1) Topor mic, de obicei cu două tăişuri, cu coada lungă, folosit în trecut şi ca armă (mai ales de ciobani). 2) *şi fig.* Lovitură aplicată cu o asemenea armă.

BALUSTRÂD//Ă ~e *f* Element de construcţie în formă de îngrăditură joasă, constând din mai mulţi baluştri uniţi în partea de sus cu o leasă şi folosit pentru a mărgini un balcon, o terasă, o scară etc.; parapet; parmaclâc.

BÂMBU//S ~şi *m.* 1) Nume generic pentru plantele exotice arborescente, care au tulpină dreaptă, cilindrică, cu noduri şi goală pe dinăuntru. 2) *prin restr.* Plantă exotică de acest fel, folosită de obicei la fabricarea mobilei, a bastoanelor etc.

BANÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este lipsit de originalitate; foarte ordinar; comun; obişnuit; trivial. **Stil ~. Răspuns ~. Vorbă ~ă.**

A BANALIZÂ banalizez *tranz.* A face să se banalizeze.

A SE BANALIZÂ se banalizează *intranz.* A deveni banal.

BANÂN ~i *m. v.* **BANANIER**.

BANANIER ~i *m.* 1) *bot.* Plantă tropicală arborescentă înaltă, cu frunze foarte mari şi cu fructe comestibile, dispuse în ciorchini. 2) *prin contig., mar.* Navă care serveşte la transportul bananelor.

BANÂN//Ă ~e *f* Fruct de formă alungită, cu pulpă făinoasă, cu coajă groasă de culoare galbenă, produs de bananier; fructul bananierului.

BÂNC I ~uri *n.* 1) *geomorf* Îngrămădire de diverse materiale (nisip, pietriş sau nămol) formată pe fundul mărilor sau al fluviilor şi care, ajungând până la suprafaţa apei, periclitează navigaţia. 2) Cârd mare de scoici sau de peşti (de mare, de obicei de aceeaşi specie), care se deplasează dintr-un loc în altul.

BÂNC II ~uri *n.* Masă sau platformă special amenajată pentru efectuarea unor lucrări ce ţin de exercitarea profesiilor manuale. **~ de tâmplărie**. **~ de ceasornicar**.

BÂNC III ~uri *n.* 1) Nume dat unui joc de cărţi; bacara. 2) *pop.* Anecdotă scurtă şi glumeaţă.

BANCHER I ~i *m.* Proprietar sau mare acţionar al unei bănci.

BANCHER II ~i *m. (la unele jocuri de cărţi)* Persoană care conduce jocul şi dispune de o sumă suficientă de bani pentru a acoperi mizele celorlalţi jucători.

BANCHET ~e *n.* Masă fastuoasă, de obicei solemnă, care reuneşte un anumit număr de persoane invitate cu ocazia unui eveniment (sărbătoare, căsătorie, aniversare etc.).

BANCHÎZ//Ă ~e *f* Îngrămădire de gheţari plutitori, formată în regiunile polare de-a lungul ţărmurilor marii.

BANCNOT//Ă ~e *f* Hârtie de valoare cu acoperire în aur, emisă de stat şi folosită ca mijloc de plată; bilet de bancă.

BANDÂJ ~e *n.* Fâşie de tifon sau de pânză, cu care se leagă o rană sau se imobilizează o parte a corpului bolnav; pansament.

A BANDAJÂ bandajez *tranz. (răni sau organe vătămate)* A înfăşură cu un bandaj; a pansa.

BÂND//Ă I ~e *f* 1) Grup de răufăcători, având în frunte o căpetenie; ceată de hoţi; clică. 2) *fig. fam.* Ceată de prieteni.

BÂNDĂ II benzi *f* Fâşie (lungă şi îngustă) din diferite materiale (stofă, pânză, hârtie etc.) cu care se înfăşoară, se leagă, se întăreşte sau se împodobeşte ceva. ♦ **~ă izolatoare**, fâşie îngustă de material, acoperită pe una din feţe cu un strat de cauciuc lipicios, folosită la izolarea legăturilor electrice. ♦ **~ă magnetică,** suport material în formă de fâşie îngustă şi lungă, destinat înregistrării magnetice a semnalelor electrice. ♦ **~ă de magnetofon,** fâşie de material plastic, acoperit cu un strat de material magnetic şi folosită la înregistrarea şi reproducerea sunetelor cu ajutorul magnetofonului. ♦ **~ă de imagini,** peliculă

cinematografică. ♦ **~ă rulantă,** fâșie mobilă, acționată mecanic, care servește la transportarea materialelor sau fabricatelor într-o întreprindere producătoare.

BANDEROL//Ă ~e *f* 1) Fâșie de hârtie, cu care se înfășoară prin lipire un ambalaj sau o carte nou apărută (în scopul controlului integrității acestora). 2) Bandă din pânză (purtând o inscripție), care se pune în jurul brațului ca semn al unei anumite însărcinări; brasardă.

BÂNIȚ//Ă ~e *f înv.* 1) Unitate de măsură a capacității pentru cereale, cu valoarea variind între 20 și 30 l. 2) Vas special, făcut din doage, având o asemenea capacitate.

BAOBÂB ~i *m*. *bot.* Arbore tropical de dimensiuni uriașe, care crește în Africa.

BAR baruri *n*. 1) Local public, unde consumatorii servesc cafea sau diferite băuturi stând în picioare sau pe scaune înalte în fața unei tejghele. 2) Local de noapte luxos cu program muzical-distractiv; cabaret. 3) Dulap special amenajat sau compartiment dintr-un dulap, unde se păstrează sticle cu băuturi alcoolice fine.

A BARÂ barez *tranz.* 1) (*căi*, *drumuri, accese)* A opri cu ajutorul unei bare. 2) *(torente de apă)* A opri cu ajutorul unui baraj; a stăvili; a iezi; a zăgăzui; a îndigui.

BARÂJ ~e *n*. Construcție hidraulică, care are menirea de a ridica nivelul apei unui râu (prin stăvilire), de a forma un lac de acumulare sau de a schimba cursul unui râu; dig; zăgaz.

BÂR//Ă ~e *f* 1) Bucată lungă și rigidă (de lemn, metal etc.) cu diferite întrebuințări în construcție, în tehnică etc.; druc. 2) Fiecare dintre cele trei elemente constitutive ale porții la unele jocuri sportive (hochei, fotbal, polo, handbal). **A trimite balonul în ~**. 3) *jur.* Loc într-o sală de judecată rezervat avocaților pentru a ține pledoaria. 4) Linie (verticală sau orizontală) care separă anumite părți în interiorul unui text.

BARBARÎ//E ~i *f.1)* Stare de înapoiere social-culturală a unui popor. 2) Comportament care denotă obrăznicie și lipsă de respect față de cultură și civilizație; atitudine de barbar. 3) Crimă odioasă, bazată pe ură și dispreț față de cultură și civilizație; act de vandalism sălbăticie; cruzime.

BARBARISM ~e *n.* Cuvânt care, la o etapă anumită, nu există într-o limbă, dar se folosește în mod greșit, fiind împrumutat din altă limbă străină.

BARBET//Ă ~e *f. mai ales la pl.* Barbă lăsată special să crească de o parte și de alta a feței (de la tâmple până la bărbie); favorit.

BARCAGÎ//U ~i *m*. Persoană care are ocupația de a conduce o barcă; luntraș.

BARCAROL//Ă ~e 1) Cântec al gondolierilor venețieni. 2) Piesă muzicală lirică, cu mișcare ritmică (în care se imită legănatul valurilor și ritmul bătăilor de vâslă).

BÂRCĂ bărci *f.* Vas de navigație mic, fără punte, pus în mișcare de vâsle, pânze sau motor și destinat transportului de oameni și de încărcături la distanțe mici; luntre.

BARD barzi *m*. 1) *ist. (la celți)* Poet care celebra eroii și faptele lor vitejești. 2) Poet eroic. 3) *prin ext.* Poet național.

BÂREM *adv.* Cel puțin; măcar; încaltea.

A BARICADÂ baricadez *tranz. (căi de acces, drumuri etc.)* A închide cu o baricadă.

A SE BARICADÂ mă baricadez *intranz.* A se pune la adăpost, ascunzându-se după o baricadă.

BARICÂD//Ă ~e *f* Întăritură improvizată din materiale și obiecte diverse aflate la dispoziție, folosită ca mijloc de apărare, mai ales în luptele stradale, în unele acțiuni de insurecție. ♦ **A fi de cealaltă parte a ~ei,** *literal și fig.* a fi în tabăra opusă, adeversă.

BARÎȘ ~e *n*. 1) Țesătură fină și subțire de lână. **Rochie de ~.** 2) Broboadă de lână, subțire și ușoară.

BAROC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se distinge printr-o neregularitate bizară; de un caracter șocant. **Ce idee**

~ă! 2) *și substantival (despre un stil artistic)* Care se caracterizează prin libertatea formelor, prin bogăția și profunzimea ornamentelor și prin tendința spre monumentalism. 3) *(despre construcții, mobilă, sculptură, pictură* etc.) Care este realizat în acest stil.

BARON ~i *m*. 1) *ist. (în perioada feudalismului timpuriu, în apusul și centrul Europei)* Titlu dat unui mare senior, posesor al unui domeniu. 2) *ist.* Titlu de noblețe, în ierarhia feudală, superior cavalerului și inferior vicontelui. 3) *ist.* Posesor al unui asemenea titlu. 4) Persoană aparținînd acestui grad nobiliar.

BAR//OS ~oase *n*. Ciocan mare și greu, folosit mai ales în lucrările de fierărie.

BARO//U ~uri *n*. 1) *înv*. (*în vechea organizare a justiției)* Corp constituit care îngloba totalitatea avocaților pledanți dintr-un județ. 2) Organizație profesională a avocaților; corp de avocați (pe lângă un tribunal sau pe lângă o curte de apel); colegiu al avocaților. 3) Sediul local al acestei organizații.

BASAMÂC *n*. *pop.* Rachiu de calitate inferioară, obținut în condiții casnice.

BÂSCĂ băști *f* Acoperământ moale de cap fabricat din lână, de formă rotundă și plată, cu marginile îndoite înăuntru; beretă.

BASCUL//Ă ~e *f* Aparat pentru cântăritul corpurilor cu greutăți mari cu ajutorul unor greutăți etalon mici.

BÂSM ~e *n*. 1) Creație populară epică, în care se redau întâmplări fantastice cu personaje aflate în luptă cu forțele nefaste ale naturii sau ale societății; poveste. 2) *fig.* Vorbe plăsmuite special și puse în circulație cu rea voință; născocire; scornire.

BASORELIEF ~uri *n*. Lucrare de sculptură, executată în relief pe un fond (de piatră) uni, cu care face corp comun.

BASTÂR//D ~zi *m. si adj.* Copil născut în afara căsătoriei; urmaș nelegitim; copil din flori. **Un copil legitim și un** ~.

BASTIMENT ~e *n. mar.* Navă militară de mare tonaj; vas maritim mare de război.

BASTI//ON ~oane *n*. 1) *milit. ist.* Fortificație proeminentă de formă cilindrică, construită la colțurile unei fortărețe. 2) *fig.* Ceea ce constituie centrul de rezistență (al unei organizații, teorii, doctrine etc.) **~ul radicalismului**. **~ul păcii**.

BÂȘBUZUC ~i *m*. 1) *înv. ist.* Ostaș voluntar în armata neregulată turcească, care trăia din jaf. 2) *fig.* Om care încalcă în mod grosolan legile de conviețuire socială; persoană violentă și grosolană.

BAȘ-CIOHODÂR ~i *m*. *înv*. *ist.* Primul ciohodar; mai marele cămărașilor la curtea domnească.

BAȘ-RĂZEȘ ~i *m*. *înv*. *ist.* Răzeș de frunte, înstărit, avut.

BÂȘTIN//Ă ~e *f* Loc unde cineva s-a născut și a trăit (tot timpul sau o bună parte din viața sa); pământ natal; patrie. ♦ **De ~ă,** de loc; originar. ♦ **Locuitor de ~ă,** băștinaș; localnic; autohton; indigen.

BATALI//ON ~oane *n*. *milit*. Subunitate de infanterie formată din două sau mai multe companii.

BÂTÂR *adv.* Cel puțin; măcar; barem.

BATERÎ/E ~i *f* 1) *milit.* Subunitate de artilerie, înzestrată cu tunuri sau aruncătoare de mine. 2) *fiz.* Grup de aparate, dispozitive sau piese care îndeplinesc aceeași funcție. ♦ ~ **electrică,** ansamblu de acumulatoare electrice legate în serie; pile uscate. 3) Vas cu gheață, în care se pun la răcire sticle cu băuturi (de obicei, una cu vin și una de sifon).

BATIC ~uri *n*. 1) Țesătură imprimată în culori. 2) Basma (subțire și colorată) în patru colțuri.

BATIST ~uri *n*. Țesătură foarte subțire și fină din fire de bumbac sau de in.

BATIR *n.* Fir de bumbac răsucit ușor, întrebuințat la însăilat.

BATOG ~uri *n*. 1) Carne de pe spinarea unui morun sau nisetru, sărată și afumată. 2) *prin ext.* Carne de pește sărată și afumată.

BATOZ//Ă ~e *f* Mașină pentru treieratul cerealelor; treierătoare.

A BAZÂ bazez *tranz. (organizații, grupări,*

publicații, teorii, argumente etc.) A posta pe o bază reală (ajutând să ia ființă sau să existe); a întemeia; a înființa; a fonda; a inaugura.

A SE BAZÂ mă bazez *intranz.* A pune bază; a se întemeia; a se sprijini; a se fonda.

BAZACONI//E ~i *f* 1) Lucru bizar, de necrezut. 2) *fam.* Faptă sau vorbă nesocotită cu urmări neplăcute, dar lipsită de gravitate; năzbâtie; poznă.

BAZA//OCHI ~oache (**~ochi**, **-oăche**) *adj. rar* 1) Care este orientat cruciș; încrucișat; sașiu. **Ochi ~.** 2) *fam (despre persoane*) Care se ține de nebunii; pus pe șotii; nebunatic; șotios.

BAZILÎC//Ă ~i *f* 1) *arh. ist. (la vechii romani)* Edificiu public cu interiorul împărțit, prin șiruri de coloane, în trei sau cinci părți egale, care servea drept loc de judecată sau de adunări. 2) (*la catolici)* Biserică sau catedrală impunătoare, de proporții mari, cu coloane în interior. ~ **Sfântul Petru de la Roma.**

BAZIN ~e *n*. 1) Rezervor deschis de proporții mari, construit special pentru colectarea și păstrarea diferitelor lichide destinate unor operații tehnice sau pentru practicarea înotului; piscină. 2) Regiune din care un fluviu, un lac, o mare etc. își colectează apele. **~ul Mării Negre.** 3) Regiune bogată în zăcăminte minerale. ~ **carbonifer**. 4) *anat.* Cavitate formată de cele două oase iliace; pelvis.

BĂBĂTÎ//E ~i *f. fam.* 1) Femeie bătrână (urâtă și răutăcioasă); babă. 2) Soție bătrână și urâtă.

BĂCĂNÎ/E ~*i* *f.* 1) Magazin mic sau raion al unui magazin unde se vând diferite produse alimentare. 2) *la sing.* Ocupația băcanului. 3) *mai ales la pl. înv.* Substanță cu un gust și aromă puternică, menită să îmbunătățească gustul alimentelor; mirodenie.

A BĂDĂDĂÎ bădădăiesc *intranz. reg.* A umbla fără rost; a se plimba de colo-colo.

BĂDĂRAN ~i *m*. *fam.* Persoană care manifestă grosolănie în comportare; mitocan; mojic.

BĂHNÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. pop. (despre ape)* Care are miros greu (ca de bahnă); clocit; stătut; bâhlit; stagnant.

BĂI *f. numai la pl.* Loc cu izvoare și ape minerale cu proprietăți curative, unde oamenii vin pentru a-și vindeca anumite boli; stațiune balneară.

A BĂIȚUÎ băițuiesc *tranz. (suprafața unor obiecte)* A acoperi cu un strat subțire de baiț.

BĂJENÂR ~i *m*. *înv.* Persoană nevoită să-și părăsească temporar locul de baștină din cauza invaziei dușmanilor, a persecuției politice sau a asupritorilor; refugiat.

A BĂLĂCI bălăcesc *tranz.* A face să se bălăcească.

A SE BĂLĂCI mă bălăcesc *intranz.* 1) A se zbengui în apă (la scăldat); a se bălăcări. 2) A se tăvăli într-o băltoacă.

BĂLĂRÎ//E ~i *f* 1) Buruiană mare și stufoasă. 2) Loc năpădit de asemenea buruieni.

BĂLTĂR//EȚ ~eață (**~eți**, **~ețe**) *adj.* 1) Care este din regiunea bălților; de baltă. 2) *și substantival (despre vânturi)* Care este cald și umed, suflând dinspre miazăzi, (din partea bălților).

BĂLȚÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre părul sau penajul animalelor)* Care are pete sau dungi de altă culoare; tărcat. 2) *fam. (despre stofe, haine)* Care este multicolor și fără gust.

BĂNÂT ~uri *n*. *pop.* Stare de durere sufletească; dispoziție rea; mâhnire; amărăciune; supărare; indispoziție. ♦ **A nu-i fi cuiva cu ~,** a nu-i fi cuiva cu supărare; a nu lua în nume de rău ceva (o întrebare, o rugăminte etc.).

BĂRĂGÂN ~uri *n*. Loc neted și întins, situat la o altitudine mică, prezentând caractere de stepă.

BĂRBÂNȚ//Ă ~e *f pop. reg.* Vas de dimensiuni medii, făcut din doage, folosit mai ales pentru păstrarea laptelui și a brânzeturilor.

BĂRDÂC//Ă I ~e *f pop.* 1) Cană de lut, emailată (sau de lemn) cu toartă, folosită pentru băut. 2) Conținutul unei astfel de căni. **Toarnă o ~ de apă.**

BĂRDÂC//Ă II ~e *f. bot.* Varietate de prune indigene

dulci, de formă lunguiață, puțin strangulate spre coadă, care se coc vara devreme.

A BĂSNÎ băsnesc *tranz. înv.* A crea în imaginație (ca o basnă); a izvodi; a născoci; a ticlui; a inventa; a broda.

BĂTELIȘT//E ~i *f pop. reg.* 1) Loc bătătorit de vite. 2) Loc unde se adună animalele sălbatice. 3) Loc de întâlnire, de adunare (a oamenilor).

A BÂIGUI bâigui *intranz.* 1) *(despre copii)* A vorbi, articulând sunetele neclar și incoerent. 2) *fig. (despre persoane)* A vorbi incoerent și confuz.

BÂLCI ~uri *n*. 1) Târg mare, cu petreceri și sărbători populare, organizat în anumite perioade ale anului la zile de sărbători; iarmaroc. 2) *fig.* Gălăgie mare, produsă de o mulțime de oameni care strigă, se ceartă, se amuză; hărmălaie; zarvă; vacarm; tevatură.

A BÂRFI bârfesc 1. *tranz. (persoane)* A face subiect de bârfe; a trata cu bârfe; a vorbi de rău. **2**. *intranz.* A vorbi mult și fără rost; a pălăvrăgi; a trăncăni.

A SE BÂRFI mă bârfesc *intranz.* (*despre persoane)* A face schimb (concomitent) de bârfeli (unul cu altul); a se ponegri.

BÂRLIGÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *fam. (despre nas)* Care este întors în sus; cârn. 2) *(despre coada animalelor)* Care este îndoit în formă de cârlig și ridicat în sus.

BÂRN//Ă ~e *f* 1) Grindă de copac cojit, folosită, mai ales, în construcții. 2) Aparat de gimnastică, constând dintr-o grindă îngustă, dispusă orizontal la o anumită înălțime, pe care se fac exerciții de echilibru.

BÂRNEȚ ~e *n. înv.* 1) Brâu îngust, brodat, cu care se încingeau femeile peste catrință. 2) Șiret, sfoară sau curea cu ajutorul cărora țăranii își legau ițarii, ciorapii etc.; brăcinar.

BÂRSÂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și substantival (despre oi)* Care are lână lunga și aspră. 2) *(despre lâna oilor)* Care este lung și aspru. 3) Care ține de Țara Bârsei; din Țara Bârsei.

BÂRZOI *adv.:* ♦ **A-și face coada ~,** a o rupe la fugă cu coada ridicată în sus.

BÂT//Ă ~e *f pop.* Băț lung și gros (cu măciulie la un capăt); măciucă; ghioagă; ciomag.

BÂZDÂG//ÂNIE ~ănii *f pop, fam.* Ființă urâtă, de dimensiuni neobișnuit de mari și neproporționate; matahală.

BEATITUDINE *f* Stare de fericire deplină; euforie.

BEC ~uri *n*. 1) *înv*. Partea din interior sub formă de sită a unei lămpi (cu gaz), în care se formează flacăra. 2) Lampă alcătuită dintr-un soclu și un bulb de sticlă având în interior un filament care devine incandescent când este străbătut de curentul electric; corp de iluminat electric. ~ **electric.**

BECER ~i *m*. *înv*. *ist. (în epoca fanariotă, în Țările Românești)* Boier de rang inferior, însărcinat la curtea domnească cu supravegherea beciului și a bucătăriei domnești.

BECHER ~i *m*. *fam.* Bărbat adult necăsătorit; flăcău tomnatic; holtei; celibatar; burlac.

BECÎSNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival pop. (despre oameni)* 1) Care este lipsit de putere fizică și trezește milă; neputincios; slăbănog; debil. 2) *fig.* Care este lipsit de individualitate și inteligență; nepriceput; incapabil; neputincios.

BEDREÂG ~uri *n*. *reg.* Butuc sau scaun de lemn, care, fiind așezat vertical, servește drept suport de lucru lemnarului, rotarului, cizmarului.

BEDUIN ~i *m*. *și adjectival,* 1) *mai ales la pl.* Persoană care aparține unei populații arabe nomade din Peninsula Arabă și din nordul Africii; arab nomad. 2) *adj.* Care aparține acestei populații de nomazi.

BEI *m*. *ist. (în Evul Mediu, în Imperiul Otoman)* 1) Guvernator al unui oraș sau al unei provincii turcești. 2) Titlu de guvernator dat de turci domnitorilor din Principatele Dunărene.

BEIZAD//EÂ ~ ele *m*. *înv. ist.* Fiu de domnitor; prinț; principe.

BEJ *adj. invar.* Care este de culoarea cafelei cu lapte; cafeniu foarte deschis.

BEJĂNÂR ~i *vezi* **BĂJENÂR**

BEL//EÂ ~ ele *f fam.* Situație complicată, din care este greu să găsești o ieșire; încurcătură; bucluc. **A intra în ~. A-și găsi ~ua. A da de ~.**

BELETRISTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre scrieri, stil* etc.) Care ține de (sau este caracteristic pentru) literatura artistică; propriu literaturii artistice.

BELETRISTICĂ *f* 1) Totalitatea operelor literare; literatură artistică. 2) *înv.* Științe frumoase (gramatica, elocvența și poezia).

BELIC//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) Care este totdeauna gata de război; pus pe luptă; războinic. **Un șef de stat ~.** 2) *și fig.* Care cheamă la luptă; care îndeamnă la proteste, nesupunere. **Un discurs ~.** 3) *fig. iron., peior. (despre persoane)* Care este mereu pus pe ceartă și bătaie; bătăios; agresiv. **Un copil ~.**

BELIGERÂN//T ~tă, (**~ți**, **~te**) *adj. (despre state, popoare)* Care este în stare de război; aflat în litigiu. **Puterile ~te**.

BELZEBU//T ~ți *m.* 1) Unul dintre numele date dracului. 2) *prin restr.* Căpetenia dracilor. 3) *fig.* Om rău, cu apucături ca de drac.

BEN//Ă ~e *f transp., constr.* 1) Parte a autocamionului, în care se pune încărcătura (în special, betonul armat și alte materiale de construcție); coș. 2) Cupă metalică la macarale, escavatoare etc., formată din două semicupe care se unesc și cu care se ridică diferite încărcături.

BENCHET ~e și **~uri** *n. pop.* Petrecere mare cu oaspeți mulți și lăutari, organizată cu ocazia unui eveniment fericit; chef; zaiafet; party.

A BENEFICIA beneficiez *intranz.* A avea un beneficiu; a profita.

BENEVOL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care face ceva din proprie dorință, fără a avea vreun profit. **O infirmieră ~ă**. 2) Care se face din propria dorință a cuiva; oferit din proprie inițiativă și în mod gratuit. **Ajutor ~.**

BENGHI ~uri *n. pop.* Semn pe obraz sau pe corp, în formă de pată mică (naturală sau artificială), având de obicei culoarea neagră.

BERBÂN//T ~ți *m. înv. și fam.* Bărbat care înclină să flirteze cu orice femeie; bărbat ușuratic; afemeiat; crai.

BERC bearcă (**berci**, **berce**) *adj.* 1) *(despre animale)* Care are coada scurtă sau tăiată; cu coadă scurtă sau fără de coadă. 2) *(despre căciuli)* Care nu are vârf; fără țugui; teșit; turtit.

BERECHE//T I *n. pop. reg.* 1) *și adverbial* Cantitate care depășește cu mult necesarul; cantitate mai mare decât necesarul; (din) belșug; (din) abundență. **A avea timp ~.** 2) Situație înfloritoare (neașteptată); prosperitate; noroc.

BERECHE//T II ~ți *m. pop. reg.* Persoană care umblă cu șiretlicuri și înșelăciuni; om șiret și viclean.

BEREGÂT//Ă ~e *f pop.* 1) Partea superioară a traheii, unde se află coardele vocale; laringe. 2) Cavitatea interioară a gâtului, care cuprinde organe ale aparatelor digestiv, respirator și articulator; gâtlej. ♦ **A lua pe cineva de ~**, *fig.* a) a trage pe cineva la răspundere; b) a pune cu forța pe cineva să accepte ceva.

BERET//Ă ~e *f* Acoperământ moale de cap, fabricat din lână, de formă rotunda și plată, cu marginile îndoite înăuntru; bască.

BERNĂ *f*: ♦ **Pavilion** (sau **drapel) în ~,** pavilion sau drapel național coborât pe jumătate, în semn de doliu (sau, uneori, în semn de pericol). ♦ **A fi în ~,** a fi în doliu

BERT//Ă ~e *f reg.* Broboadă croșetată din lână și purtată de femei pe umeri sau pe cap.

BESACT//EÂ ~ele *f înv.* Cutie mică (din lemn sau din alt material) frumos ornamentată, în care se păstrau bijuterii, obiecte de cusut, tutun etc.

BESCHI//E ~i *f* Ferăstrău alcătuit dintr-o pânză lată cu muchia tăietoare curbată, prevăzut cu mânere la ambele capete (pentru a fi acționat de doi lucrători) și folosit, în special, la tăiatul bușteni lor.

BESTIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre oameni)* 1) Care este asemănător cu bestiile; ca bestiile. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care este propriu bestiilor; (ca) de bestie; animalic; crud; feroce.

BESTI//E ~i *f* 1) Animal sălbatic de talie mare, cu instincte sângeroase; fiară. 2) *fig.* Om crud, lipsit de milă, cu apucături sau cu instincte de animal sălbatic; fiară.

BEŞL//EÂGĂ ~egi *m*. 1) *înv. ist.* Căpitan de beşlii. 2) *fig. fam.* Bătrân neputincios şi urât; babalâc; boşorog.

BEŞLÎ//U ~i *m*. *înv. ist.* Soldat (turc) de cavalerie, care făcea serviciul de curier domnesc sau de jandarm.

BET//EÂLĂ ~eli *f.* 1) Mănunchi de fire metalice lungi, lucioase (argintii sau aurii), cu care se împodobesc miresele; podoabă pentru mirese, făcută din fire metalice lungi şi lucioase. 2) *literal şi fig.* Fir lung de metal auriu sau argintiu.

BEZMETIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi adverbial* Care şi-a pierdut temporar limpezimea minţii (din cauza fricii, somnului, unei mari neplăceri etc.); zăpăcit; buimac; năuc. ♦ **A umbla ~,** a umbla fără rost.

BEZNĂ *f.* 1) Întuneric de nepătruns. 2) *fig.* Adâncime fără capăt; abis.

BIANUÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi adverbial* 1) Care are loc de două ori pe an. **Întâlnire ~ă.** 2) *(despre publicaţii periodice)* Care apare de două ori pe an. **Almanah ~.**

BIATOMIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre molecule ale substanţelor)* Care are doi atomi; format din doi atomi; cu doi atomi.

BIBELOU ~ri *n.* Obiect decorativ mic şi curios, cu care se împodobesc interioarele.

BIBILÎC//Ă ~i *f* Pasăre domestică de talie medie, cu penajul pestriţ (cenuşiu şi alb) şi cu o ridicătură cornoasă mai sus de cioc; pichere.

BIBÎLURI *m. pl.* 1) Dantelă lucrată cu acul sau cusătură cu zimţişori, aplicată ca garnitură la marginea obiectelor de lenjerie. 2) *fig.* Lucruri migăloase.

BIBLIOFIL ~i *m*. Persoană care are pasiunea de a colecţiona cărţi (în special, rare şi preţioase).

BIBLIOGRAFÎ//E ~i *f* 1) Listă (cu indicaţii asupra autorului, titlului, anului şi locului tipăririi) a scrierilor care se referă la o anumită problemă. 2) Totalitate de materiale informative asupra unei teme (de cercetare, de studiu etc.) 3) Totalitatea operelor unui autor.

A BICHIRÎ bichiresc *intranz. pop. reg.* A lucra cu multă tărăgăneală.

BICOLOR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are două culori; cu (sau de (în) două culori.

BICORN ~uri *n*. 1) *înv.* Pălărie bărbătească cu două prelungiri în formă de corn, purtată în trecut drept uniformă de către ofiţeri şi jandarmi. 2) Pălărie bărbătească (de uniformă) cu două colţuri, care se mai poartă şi azi în Occident de către academicieni, diplomaţi, militari etc. la solemnităţi. **BIDIN//EÂ ~ele** *f* Perie mare din păr, de obicei rotundă, cu coada lungă, folosită la văruitul pereţilor.

BIDIVÎ//U ~i *m*. *şi adj.* Cal tânăr, iute şi frumos, folosit mai ales în călărie.

BIENÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *şi s.f (despre manifestaţii)* Care are loc o dată la doi ani. **Expoziţie ~ă**. **Festival ~. ~a teatrului absurdului.**

2) Care durează doi ani; de doi ani. **Rotaţie ~ă**.

A SE BIFURCÂ se bifurcă *intranz*. A se diviza/despica în două (în formă de furcă).

BIGÂM ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane)* Care, fiind deja căsătorit, încheie o nouă căsătorie, fără a o desface legal pe prima; aflat în două căsătorii concomitent.

BIGO//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj. şi substantival (despre persoane)* Care respectă orbeşte şi cu strictеţe toate prescripţiile religiei; bisericos; habotnic; fanat.

BIJUTERÎ//E ~i *f.* 1) Mic obiect lucrat, preţios datorită materialelor din care este confecţionat (de obicei, metale nobile şi pietre scumpe) sau felului în care este executat şi folosit ca podoabă; giuvaier. 2)

mai ales la pl. Magazin în care se vând (iar uneori și se repară, se confecționează) asemenea obiecte. 3) *fig.* Lucrare (de obicei, de proporții și forme relativ mici), care se distinge prin eleganță și prin minuțiozitatea detaliilor; obiect asemănător cu o bijuterie (în ceea ce privește formele și eleganța).

BILÂNȚ ~uri *n.* 1) *fin.* Tablou rezumativ al inventarului și al contabilității (activului și pasivului) unei întreprinderi financiare într-o anumită perioadă. 2) Document care reflectă acest tablou. 3) *fig.* Rezultat global (al unei activități desfășurate într-o anumită perioadă).

BILATERAL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are două laturi; cu două laturi. 2) Care ține concomitent de două laturi (sau aspecte) ale unui întreg. 3) *(despre frunze, flori* etc.) Care este așezat simetric față de un ax. 4) *(despre convenții, contracte* etc.) Care obligă în egală măsură ambele părți contractante.

BILĂ I *f med., anat.* Lichid galben-verzui, amar, care este secretat de ficat și contribuie la digestie; fiere.

BÎL//Ă II ~e *f* Obiect sferic din diferite materiale (metal, os, lemn, sticlă, mase plastice etc.) și cu diverse întrebuințări (în tehnică, la unele jocuri etc.).

BILINGV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane)* Care cunoaște și vorbește în mod curent două limbi. 2) Care este făcut în două limbi. **Învățământ ~. Ziar ~. Dicționar ~.** 3) *(despre medii, comunități* etc.) Care are două limbi de comunicare; cu două limbi de comunicare. **Buletin lingvistic ~.**

BIMILENAR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care durează două milenii. **Dezvoltare ~ă**. 2) Care are o vechime de două milenii. **Civilizație ~ă**. **Cultură ~ă**.

BINA ~le *f înv.* Clădire de zidărie în curs de construcție sau de reparație.

A SE BINDISÎ mă bindisesc *intranz. reg. (construit cu prep.* de) A fi cuprins de neliniște; a avea grijă; a se îngrijora; a se neliniști; a se sinchisi. **BINEȚE** *f. pl. pop.:* ♦ **A(-și) da ~ (unul altuia),** a se saluta.

BINÎȘ ~uri *n. înv. ist.* Haină lungă, strânsă pe bust și largă în poale, cu mânecile largi și despicate, căptușită cu blană și purtată de boieri la diferite ceremonii.

BIOBIBLIOGRAFICE ~i *f.* Scriere cuprinzând biografia și lista lucrărilor unui autor.

BIOCHIMIE *f.* Ramură a chimiei, care studiază compoziția chimică a materiei vii în corelație cu procesele ei biologice; chimie biologică.

BIOLOGIE *f.* Știință care se ocupă cu studiul naturii vii și al legilor de dezvoltare a vieții organice.

BIOMETRÎE *f.* 1) Metodă de cercetare a organismelor și organelor vii, prin măsurători și prin aplicarea calculului probabilităților. 2) Totalitatea măsurătorilor efectuate asupra organismelor vii, în scopul cercetării lor.

BIOMETRIC ~ă (**~ci**, **~ce**) *adj.* 1) Care ține de biometrie; propriu biometriei. ♦ **Pașaport ~,** pașaport care conține un chip cu informații personalizate (imaginea feței, amprente digitale etc.), unice pentru un individ**.** 2) *tehn. inform. (despre sisteme de securitate computerizate)* Care este capabil să recunoască amprentele digitale, timbrul vocii, matricele vaselor de sânge de pe retină, ritmul de lucru la tastele unui calculator sau la clapele unei mașini de scris, pentru a identifica o persoană, permițându-i accesul în interiorul unei clădiri ori instalații, la un birou, la un calculator etc. **BIPE//D ~dă** (**~zi**, **~de**) *adj. și substantival* Care are două picioare; cu două picioare. **Ființă ~dă**.

BIPLAN ~e *n*. Avion cu două rânduri de aripi, aşezate unul deasupra altuia.

BIRJÂR ~i *m. înv.* Vizitiu (şi posesor) al unei birje.

BÎRJ//Ă ~e *f înv.* Trăsură special amenajată pentru transportul pasagerilor.

BÎRNIC ~i *m. înv. ist.* Persoană obligată să plătească bir.

BIROCRÂ//T ~ţi *m.* Funcţionar care practică birocratismul; persoană oficială care se preocupă în mod exagerat de aspectele secundare, formale în rezolvarea unor chestiuni.

BIROU ~ri *n.* 1) Masă de scris (cu sertare). 2) Cameră într-o instituţie, unde este instalată masa de scris şi mobilierul necesar; cabinet. **~ul directorului**. 3) Loc de lucru al funcţionarilor şi slujbaşilor unei instituţii. 4) Secţie administrativ- cancelărească sau instituţie cu caracter gospodăresc şt financiar. 5) Organ de conducere electiv al unor organizaţii politice, de masă, obşteşti. **~ de partid**. **~ul Parlamentului.** 6) Grup de persoane ales de o adunare pentru a conduce lucrările acesteia.

BIRT birturi *n*. *înv*. Restaurant particular, mic şi modest.

A BISÂ bisez *tranz.* 1) *(despre spectatori)* A aclama cu strigăte de „Bis". 2) *(numere de program)* A repeta la cererea spectatorilor. **Pianista a bisat.**

BISCUÎ//T ~ţi *m*. Prăjitură dulce, bine deshidratată prin coacere.

BISECT *adj. m.:* ♦ **An ~,** an de 366 de zile, adică an care are cu o zi mai mult în luna februarie.

BISTURÎ//U ~e *n*. Instrument chirurgical în formă de cuţit; cuţit de disecţie.

A BITUMÂ bitumez *tranz.* 1) *(mase granulare)* A amesteca cu bitum. 2) *(şosele)* A acoperi cu bitumaj. 3) *(spaţiile dintre pavelele sau dalele de beton ale unei şosele)* A umplea cu o substanţă bituminoasă.

BIV- *înv.* Element de compunere care, adjectiv invariabil ce serveşte drept , fiind antepus unui nume ce denumeşte un titlu sau o funcţie, are valoarea de „fost" şi contribuie la formarea unor substantive; de ex.: **biv vel vornic.**

BIVUÂC ~uri *n*. 1) *mil.* Popas temporar (în corturi sau sub cerul liber) al unor trupe aflate în marş, în afara localităţilor; tabără; cantonament; campament. 2) Loc de oprire în timpul unui marş; loc de popas; cantonament; tabără. 3) *prin ext.* Adăpost pentru noapte făcut de alpinişti sau turişti.

A BIVUACÂ bivuachez *intranz. (despre unităţi militare, turişti, alpinişti etc.*) A se afla în bivuac.

BIZANTIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ţine de Bizanţ; propriu Bizanţului; din Bizanţ. **Imperiul ~.**

BIZÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care iese din comun prin felul său de a fi; ciudat; straniu; insolit.

BIZON ~i *m*. 1) Mamifer din familia bovidelor, de talie mare, având părul cafeniu-închis, frunte mare, bombată şi coarne scurte, care trăieşte în rezervaţiile naturale din S.U.A. şi Canada. 2) Pielea prelucrată a acestui animal, din care se fac diferite obiecte.

BÎHL//Ă ~e *f.* 1) *pop. reg.* Loc cu apă stătută; acumulare de apă stagnantă (bâhlită). 2) *fig.* Mâhnire profundă; tristeţe amară.

BLAJIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care are multă bunătate; cu suflet bun; blând. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care vădeşte bunătate şi căldură sufletească; blând. **Privire ~ă**.

BLAM blamuri *n*. Dezaprobare publică; condamnare publică; opropbriu.

A BLAMÂ blamez *tranz.* 1) A dezaproba în public printr-un blam. 2) *prin ext.* A vorbi de rău; a defăima; a critica.

A BLAZÂ blazez *tranz.* A face să se blazeze.

A SE BLAZÂ mă blazez A deveni indiferent.

BLAZÂ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* Care este dezgustat de toate; indiferent faţă de tot şi de toate; incapabil de sentimente sau de emoţii puternice.

BLAZ//ON ~oane *n.* Ansamblu de semne distinctive, care constituie emblema unui stat, a unei colectivităţi,

familii nobile etc.; armoarii; herb.

♦ **A-şi păta blazonul,** *fam.* a se dezonora, a se compromite.

BLEG bleagă (**blegi**, **blege**) *adj.* 1) *(despre animale)* Care are urechile mari, atârnând în jos; cu urechile mari şi lăsate în jos; clăpăug. 2) *(despre urechi)* Care este moale şi atârnă în jos; pleoştit. 3) *fig. fam. (despre oameni)* Care este lipsit di vigoare şi energie; molău; prost; molatec; nătărău.

A BLEOJDÎ I bleojdesc *tranz. pop. fam. (ochii)* A deschide larg (de spaimă, nedumerire sau mirare); a holba; a zgâi.

A SE BLEOJDÎ I mă bleojdesc *intranz. pop. fam.* A se uita cu ochii larg deschişi şi cu prea mare insistenţă şi curiozitate; a se holba; a se zgâi.

A BLEOJDÎ II bleojdesc *tranz. pop. fam.* A face să se bleojdească; a pleoşti.

A SE BLEOŞDÎ III se bleojdesc *intranz. pop. fam. (despre părţi ale corpului, la unele animale şi la om)* A atârna, pierzându-şi forma; a se pleoşti.

A BLEŞTÎ bleştesc *intranz. pop. fam.* 1) A răsufla (din) greu. 2) A vorbi, pronunţând cu greu şi nedesluşit cuvintele. 3) A vorbi mult şi fără rost; a trăncăni; a flecări; a pălăvrăgi; a bârfi.

BLEUMARIN *adj. invar. şi substantival* Care este de culoare albastru-închisă.

BLIDĂR ~e *n.* Dulap de bucătărie (cu sau fără uşi), prevăzut cu polițe pe care se pun blidele; dulap pentru veselă.

A BLINDĂ blindez *tranz. (tancuri, maşini de luptă, vase maritime de război* etc.) A acoperi cu blindaj.

BLINDĂJ ~e *n.* Înveliş protector din plăci metalice groase, cu care se acoperă tancurile, maşinile, vasele de război etc.

BLINDĂ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) Care are blindaj; înzestrat cu blindaj. **Tren ~.** 2) *(despre unităţi militare)* Care este dotat cu maşini de luptă cu blindaj.

BLOC blocuri *n.* 1) Bucată mare dintr-o materie solidă şi grea. **Bloc de piatră**. 2) Ansamblu de elemente care alcătuiesc o masă unică, compactă, omogenă. ♦ **~ de desen,** grup de foi de hârtie (de obicei de format mare), prinse între două scoarţe tari şi folosite la desenat. ♦ **În ~,** împreună, fără a despărţi; în totalitate. 3) Clădire mare cu multe etaje; blochaus. **A locui la ~**. 4) Înţelegere încheiată între diferite părţi (state, partide, grupuri etc.) pentru realizarea unor scopuri comune; coaliţie (politică). **~ul celor de dreapta**.

A BLOCĂ blochez *tranz.* 1) *(state, oraşe, porturi* etc.) A izola prin blocadă; a supune unei blocade. 2) (*căi de comunicaţie, mişcarea vehiculelor sau a persoanelor)* A închide printr-un blocaj; a bara. 3) *(folosirea unor produse sau a unor fonduri)* A interzice în mod legal pentru o anumită perioadă de timp. 4) *(completarea unor posturi vacante)* A întrerupe ca fiind suficient; a suspenda. 5) *sport* A neutraliza printr-un blocaj. 6) A face să se blocheze.

A SE BLOCĂ se blochează *intranz.* 1) *teh. (despre organe de maşini)* A se opri brusc din cauza unei defecţiuni; a se gripa. 2) *(despre organe ale corpului)* A înceta să mai funcţioneze din cauza unei maladii.

BLOCĂD//Ă ~e *f* Sistem de măsuri (politice, economice, militare), aplicate faţă de un stat, oraş etc. cu scopul de a-l izola de lumea înconjurătoare, obligându-l să accepte anumite condiţii impuse.

BLOG bloguri *n. tehn. inform. (în internet)* Jurnal în linie (online) creat de o persoană pentru a-şi împărtăşi gândurile şi pe care îl completează, de obicei, zilnic.

BLOGGER ~i *m. tehn. inform. (în internet)* Autor al unui blog.

BLUF blufuri *n.* Şiretlic folosit pentru a speria sau a induce în eroare pe cineva; faptă sau atitudine menită să deruteze sau să intimideze un adversar.

BOÂ *m.* Şarpe tropical mare (cu lungimea de până la 4 m), neveninos şi care îşi omoară victima încolăcind-o.

BOÂIT//Ă ~e *f pop.* 1) Vită slabă. 2) *fig. fam.* Om care comite fapte reprobabile, nedemne; nemernic; mârșav; ticălos; netrebnic.

BOÂCĂN ~ă (**~i**, **~e**) *fam.* Care este lipsit de inteligență și deplasat; absurd; stupid; prostesc; inept; inadecvat. ♦ **A o face ~ă,** a face ceva cu totul nepotrivit; a proceda în mod prostesc.

BOÂRE *f* Suflare ușoară, răcoroasă și plăcută (de vânt); adiere; briză.

A BOBINÂ bobinez *tranz. (fire, cabluri* etc.) A înfășura pe o bobină.

BOBÂRNÂC ~e *n*.1) Lovitură dată cu degetul mijlociu, destins brusc și cu putere de sub degetul mare. 2) *fig. fam.* Aluzie răutăcioasă (la adresa cuiva); înțepătură.

BOCÂNC ~i *m*. Gheată din piele brută și durabilă, cu talpa groasă și grea (destinată, mai ales, militarilor, sportivilor).

BOCC//EÂ ~ele *f* Legătură cu diferite obiecte (menite a fi transportate), făcută dintr-o bucată de pânză cu colțurile înnodate în cruce.

BODEG//Ă ~e *f* Local mic, unde se consumă aperitive și băuturi alcoolice.

BOEM I ~i *m*. Persoană care face parte din populația de bază a Boemiei (Cehia) sau este originar de acolo.

BOEM II ~i *m*. Persoană, mai ales artist, care duce o viață dezorganizată, manifestându-și astfel spiritul nonconformist față de societate; om care trăiește de azi pe mâine, fără a se gândi la viitor.

BOGDÂN ~i *m*. *înv. ist.* Persoană care face parte din populația de bază a Moldovei (istorice); originar din Moldova (istorică); moldovean.

BOIANGÎ//U ~i *m*. *înv*. Meseriaș care se ocupă cu vopsitul diferitelor materiale (țesăturilor, obiectelor de îmbrăcăminte, firelor de lână etc.); persoană care practică vopsitul fibrelor, al țesăturilor etc.; vopsitor.

BOICOT ~uri *n*. 1) Metodă de luptă (politică sau economică) constând în sistarea organizată a oricăror relații sau a oricăror munci prestate (în semn de protest). 2) Suspendare a relațiilor cu cineva în semn de protest față de anumite acțiuni.

A BOICOTÂ boicotez *tranz.* A supune unui boicot. **~ alegerile.**

BOIERESC I *n*. *înv*. *ist. (în Evul mediu)* Muncă neplătită pe care țăranii erau obligați să o presteze pe moșiile boierilor (pentru o bucată de pământ, primită spre folosire).

BOIER//ESC II ~ească (**~ești**) *adj.* Care este propriu boierilor; caracteristic pentru boieri; de boier. **Conac ~. Moravuri ~ești**.

BOJDEUC//Ă ~i *f pop.* Casă mică, veche și sărăcăcioasă.

BOJOC ~i *m*. *pop. (la om și la unele animale)* Fiecare dintre cele două organe de respirație, așezate în cavitatea toracică; plămân; pulmon.

A BOLDI boldesc *tranz.* 1) *v.* **A ÎMBOLDI**. 2) *(ochii) fam.* A deschide larg, privind încordat.

A SE BOLDI mă boldesc *intranz. fam.* A se uita cu ochii larg deschiși și ațintiți într-un punct fix.

BOLF//Ă ~e *f pop.* 1) Umflătură pe corp de proveniență diferită. 2) *fam.* Falcă mare și groasă.

BOLÎ//D ~zi *m*. 1) Meteorit de dimensiuni mari care cade pe Pământ cu viteză mare. 2) *și fig.* Verhicul de mare viteză.

BOL//TĂ ~ți *f* 1) Element de construcție (din piatră, cărămidă, beton) cu suprafața interioară de formă concavă, care acoperă spațiul unei încăperi. 2) Încăpere (gang, galerie) cu tavanul concav. ♦ **~a cerească** *sau* **~a cerului,** cerul. **~a palatină,** palatul; cerul gurii. 3) Construcție specială din vergele de lemn sau metal, îndoită în formă de arc, care servește drept sprijin plantelor agățătoare.

A BOLTI boltesc *tranz.* A face să se bolteaască; a face să capete formă de boltă.

A SE BOLTI se boltește *intranz.* 1) A căpăta formă de boltă. 2) A avea formă de boltă.

A BOMBĂ bombez *tranz.* A face să se bombeze; a face să devină arcuit sau convex.

A SE BOMBĂ mă bombez *intranz.* A deveni arcuit sau convex.

BOMBĂSTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre stil, felul de a se exprima)* Care abundă de cuvinte tari şi mizează pe efecte ieftine; plin de emfază; pretenţios; pompos; emfatic.

BOMBĂ//T ~tă (**~ţi ~te**) Care este rotunjit în afară (ca o bombă); convex. **Frunte ~tă**.

A BOMBARDĂ bombardez *tranz.* 1) (*state*, *localităţi, obiective* etc.) A supune unui bombardament; a ataca, lansând bombe sau obuze. 2) *fig. fam. (persoane chestionate)* A ataca vehement; a deranja mereu, cu insistenţă. ~ **(**pe cineva**) cu întrebări.** 3) *fig. fam. (deţinători de posturi)* A numi brusc şi pe neaşteptate (într-un post). 4) *fiz. (nuclee atomice)* A acţiona cu particule elementare.

A BOMBĂNI bombănesc 1. *intranz.* 1) A vorbi încet şi nedesluşit; a bodogăni; a îngăima; a îndruga; â zbârnâi. 2) *(despre copiii mici)* A vorbi nearticulat. **2**. *tranz.* 1) *(persoane)* A sâcâi, manifestându-şi nemulţumirea prin vorbe spuse încet şi confuz.

BOMBONIER//Ă ~e *f* Vază sau cutie în care se servesc sau se păstrează bomboanele.

BON bonuri *n*. 1) Document care dă dreptul deţinătorului să primească suma indicată pe el sau să procure anumite bunuri. 2) Notă de plată cu care se achită sau se ridică marfa într-un magazin. ~ **de casă.** 3) *fin.* Hârtie de valoare, emisă de stat sau de o instituţie bancară. ♦ ~ **de tezau**r, obligaţie emisă de stat pentru a obţine împrumuturi (cu dobândă) de la cetăţeni sau de la bănci; titlu de credit emis de stat pentru a atrage investiţii private.

BON//Ă ~e *f* Femeie angajată într-o familie înstărită pentru a se ocupa de educaţia şi îngrijirea copiilor.

BOND//OC ~oacă (**~oci**, **~oace**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care este mic de statură şi gros; îndesat. **Un băiat ~.** 2) *fig. (despre lucruri, obiecte)* Care este de talie mică şi gros.

BONET//Ă ~e *f* 1) Acoperământ de cap, pentru femei sau copii, confecţionat din pânză sau stofă şi având două panglici, care se leagă sub bărbie. 2) Tichie din pânză albă, purtată mai ales de personalul sanitar, de bucătari etc. în scopuri igienice. ~ **de bucătar.** 3) Capelă fără cozoroc, de formă lunguiaţă, purtată de militari. ♦ *ist.:* ~ **frigiană,** acoperământ de cap, purtat în antichitate de robii frigieni eliberaţi, iar mai apoi, în sec. XVIII, de revoluţionarii francezi, ca simbol al libertăţii.

BONGOĂSE *f pl. pop.* Istorioare cu haz; poveşti hazlii; snoave.

A BONIFICĂ bonific *tranz. ec.* 1) *(sume de bani)* A scădea din valoarea unei facturi în calitate de despăgubire. 2) *(preţuri)* A micşora prin rabat. 3) A face să se bonifice.

A SE BONIFICĂ se bonifică *intranz*. A deveni mai calitativ; a se ameliora; a se îmbunătăţi. **Solul s-a bonificat.**

BONJURÎ//ST ~ şti *m*. *înv.* Nume (adesea ironic) dat pe la mijlocul sec. XIX tinerilor întorşi de la studii din Franţa (de regulă, cu idei progresiste şi având obiceiul de a saluta cu „bonjour”).

BONT boantă (**bonţi**, **boante**) *adj.* 1) Care are vârful rotunjit sau retezat; cu vârful tocit. **Cui ~.** 2) *(despre degete, mâini, picioare)* Care este scurt şi gros.

BONTON *n.* 1) Cod de maniere elegante al înaltei societăţi. 2) *fam. (adesea ironic)* Ansamblu de reguli de comportament ce trebuie respectate de cineva care doreşte să fie pe placul aşa-zisei societăţi alese.

BOR boruri *n*. Margine circulară, răsfrântă, care înconjoară calota unei pălării. **Pălărie cu boruri**.

BORANGÎC *n*. 1) Fire de mătase naturală, obţinute din gogoşile viermilor de mătase. 2) Pânză ţesută din asemenea fire de mătase.

BORCĂN ~e *n*. Vas de formă cilindrică, fără torţi, din sticlă (sau din plastic), folosit pentru păstrarea diferitor produse, medicamente etc.

BORD borduri *n*. *marin.* 1) Fiecare dintre cele două

părți laterale ale punții unei nave. **Bordul navei.** 2) Fiecare dintre cele două margini ale fuzelajului unei nave aeriene sau ale unui profil de aripă. ♦ (**A se afla) la bord,** (a fi prezent) pe puntea unei nave (sau într-un avion).

BORDEROU ~ri *n*. Document (tabel sau listă) în care se înregistrează sumele unui cont, materialele dintr-un depozit, documentele și hârtiile dintr-un dosar.

BORDO *adj. invar. și substantival* Care este de culoarea vișinei coapte; roșu-închis.

BORDUR//Ă ~i *f* 1) Margine a unui obiect, făcută din alt material, pentru a-l proteja sau a-l înfrumuseța. 2) Bandă îngustă, formată din blocuri de piatră, cu care se mărginesc de obicei trotuarele.

BOREĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este situat în partea de nord a globului pământesc; de la nord; din emisfera nordică; septentrional. 2) Care ține de regiunile de nord; propriu regiunilor de nord; nordic; septentrional. ♦ **Aurora ~ă,** fenomen luminos, care se produce în ionosferă deasupra regiunilor polare în emisfera nordică.

BORFĂȘ ~i *m*. *pop.* Hoț de boarfe; tâlhar de lucruri mărunte.

BORMAȘÎN//Ă ~i *f* Mașină de găurit materialele dure (metale, piatră etc.), prevăzută cu un burghiu rotitor (acționat de un motor electric).

A BORNĂ bornez *tranz. (terenuri, drumuri, suprafețe)* A însemna cu borne; a demarca prin borne.

BOSCĂR ~i *m*. *pop. reg.* Actor de circ care face scamatorii; scamator; prestidigitator; iluzionist.

BOSCHET ~e *n*. Grup de arbori sau de arbuști plantați într-o grădină pentru umbră sau pentru agrement.

BOSCHETĂR ~i *m*. 1) Persoană fără adăpost, care doarme prin parcuri, sub poduri etc.; vagabond. 2) *fig. fam. peior.* Persoană cu apucături îndoielnice; personaj dubios.

BOȘOR//OG ~oagă (**~ogi**, **~oage**) *adj.* (*despre persoane)* 1) *pop.* Care suferă de hernie; bolnav de vătămătură. 2) *și substantival fam.* Care este lipsit de vigoare fizică și intelectuală; bătrân și neputincios; ramolit.

BOȘTÎN//Ă ~e *f pop.* 1) Masă rămasă din fagure după ce s-a stors mierea și ceara. 2) Masă rămasă din struguri, după ce aceștia au fost trași la teasc; hoștină.

A BOTANIZĂ botanizez *tranz.* (*plante*) A colecționa în scopuri științifice.

BOTÎN/Ă ~e *f* Gheată înaltă (pentru dame sau copii) ajustată pe picior. **~ă cu șireturi**.

BOUR ~i *m*. 1) Taur sălbatic, care trăia odinioară și pe meleagul nostru, considerat strămoș direct al vitelor cornute mari. 2) *ist.* Stema veche a Moldovei, reprezentând capul acestui animal. 3) Partea de dinainte a tălpii de la sanie, ridicată în sus (în formă de coarne de bour).

A BOXĂ boxez 1. *intranz.* 1) A fi boxer; a practica boxul. 2) A fi angajat într-o luptă de box. **2**. *tranz. fam.* A lovi cu pumnii (ca la box).

BOX//Â ~e *f* Compartiment de dimensiuni reduse, îngrădit sau izolat, în interiorul unui local. ♦ **~a acuzaților,** parte izolată dintr-o sală de tribunal, rezervată pentru inculpați, în timpul proceselor judiciare.

A BRACONĂ braconez *intranz.* A face braconaj; a fi braconier.

BRACONIER ~i *m*. Persoană care practică braconajul; om care vânează sau pescuiește fără a deține permisiune legală.

BRĂGÂ brăgi *f* Băutură răcoritoare cu gust acrișor, preparată din făină (de grâu, porumb, orz etc.) fiartă și fermentată sau din bucățele de pâine fermentate în apă.

BRĂNDENBURG ~uri *n*. Șiret sau șnur folosit ca podoabă, mai ales la uniformele militare; ceapraz; pasmant; firet; găitan.

BRANCĂRD//Â ~e *f* Pat portativ, constând de obicei dintr-o pânză tare, bine întinsă și fixată pe două bare

paralele de lemn sau de metal, folosit pentru transportul bolnavilor și al răniților; targă.

BRĂNIȘT//E ~i *f* 1) Pădure rară sau parte de pădure (cu copaci bătrâni), în care este interzisă tăierea arborilor; pădure (bătrână) rezervată pentru păstrare. 2) *înv. reg.* Pământ moșieresc, rezervat pentru pășune și fâneață.

BRĂNȘ//Â ~e *f* 1) Diviziune a unui sistem complex (economie, industrie etc.); ramură. 2) Domeniu de activitate (în meserii, negoț etc.).

Sindicat de ~ă.

BRAȘOĂV//Â ~e *f fam. mai ales la pl.* Vorbă goală; afirmație neserioasă; balivernă; palavră.

A BRAVĂ bravez 1. *tranz. (primejdii)* A înfrunta cu bărbăție; a sfida. 2. *intranz.* A se expune inutil, făcând demonstrație de bravadă.

BRAVĂDÂ *f* Manifestare faptică sau verbală, prin care cineva sau ceva este sfidat; cutezanță; sfidare.

BRAVÎSIMO *interj. (forma superlativă de la* bravo) Excelent; foarte bine; extraordinar.

BRĂVO *interj. (exclamație de laudă, de apreciere, care însoțește, de regulă, aplauzele)* Foarte bine; extraordinar.

BRAVUR//Â ~i *f* 1) Caracter brav; vitejie; curaj. 2) Faptă de om brav; manifestare de curaj.

BRÂDET ~uri *n*. Pădure de brazi; brădiș.

BREĂSLÂ bresle *f.* 1) *înv. ist. (în orânduirea feudală)* Asociație de meșteșugari din aceeași branșă, creată cu scopul de a lupta contra exploatării feudale și pentru limitarea concurenței pe piață. 2) *prin ext.* Ramură specială a practicilor sociale (producție, știință, tehnică, artă etc.); specialitate. 3) Categorie socială sau profesională; tagmă.

BRET//ON I ~oane *n*. Păr lăsat pe frunte și retezat în linie dreaptă.

BRETON II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care face parte din populația de bază a provinciei Bretagne din Franța; din Bretagne.

BREȘ//Â ~e *f* 1) Spărtură făcută într-o fortificație a inamicului cu scopul de a o cuceri; străpungere a unui front sau a unui dispozitiv de luptă. 2) Spărtură făcută într-un gard, zid, dig etc. 3) *fig.* Punct slab, care prezintă pericol pentru un lucru oarecare.

BREVET ~e *n*. Document oficial, care permite titularului să exercite anumite funcții sau drepturi. **~ de studii**. ♦ **~ de invenție,** document prin care organul de stat competent îi conferă autorului invenției dreptul exclusiv de proprietate; patentă.

A BREVETĂ brevetez *tranz. (invenții, descoperiri* etc.) A recunoaște în mod oficial prin eliberarea unui brevet; a patenta.

BREVIĂR ~e *n.* 1) *rel.* (*la catolici)* Carte a oficiului divin, care conține rugăciunile pe care preoții și călugării le citesc la anumite ore ale zilei.

2) Lucrare în care sunt expuse sumar noțiuni, date indispensabile dintr-un anumit domeniu.

BRIC bricuri *n. mar.* Corabie (militară sau comercială) cu două catarge și cu pânze pătrate.

BRIC//EÂG ~ege *n*. Cuțitaș de buzunar, cu una sau mai multe limbi pliante, care încap între plăsele.

A BRICHETÂ brichetez *tranz. (materiale mărunte sau pulverulente)* A face brichete; a comprima în formă de brichetă.

BRICHET//Ă I ~e *f.* Aparat de buzunar, care produce foc și servește la aprinsul țigărilor. **~ cu gaz**. **~ cu benzină**.

BRICHET//Ă II ~e *f* Produs de formă geometrică regulată, obținut prin presarea (brichetarea) unor materiale mărunte sau pulverulente.

BRIGHID//ÂU ~ăie *n*. *pop. reg.* Instrument sub forma unui băț cu o rotiță cu găuri la capăt, cu ajutorul căruia se bate smântâna în putinei pentru a alege untul; bătător.

BRILIÂNT ~e *n*. Diamant mic șlefuit, cu numeroase fațete care accentuează reflexul luminii (folosit de obicei ca podoabă aplicată la bijuterii).

BRÎȘ//CĂ ~ti *f pop.* Trăsurică cu două roți, pe arcuri, ușoară și neacoperită.

BRODERÎ//E ~i *f* 1) Cusătură decorativă efectuată în relief pe o țesătură, cu fire din același material sau speciale. 2) Obiect brodat; țesătură împodobită cu motive decorative brodate. 3) Arta de a broda.

A BRODI brodesc *tranz. pop. fam.* 1) A termina cu succes. 2) *(planuri, trebi* etc.) A pune la cale; a aranja. 3) *(persoane)* A întâlni din întâmplare, la momentul potrivit; a întâlni pe neașteptate.

A SE BRODI mă brodesc *intranz. pop. fam.* A se afla din întâmplare; a se întâmpla; a se nimeri.

A BRONZÂ bronzez *tranz.* 1) *(obiecte sau piese de metal)* A acoperi cu un strat subțire de bronz; a spoi cu bronz. 2) A face să se bronzeze; a pârli; a înnegri.

A SE BRONZÂ mă bronzez *intranz.* 1) (*despre persoane și corpul lor)* A deveni negru (ca urmare a acțiunii razelor solare); a se pârli; a se înnegri. 2) *(despre persoane)* A se supune acțiunii razelor solare (pentru a înnegri corpul).

A BROȘÂ broșez *tranz.* 1) *(coli sau foi)* A coase într-o copertă moale. 2) *(piese de metal)* A prelucra cu broșa; a uzina prin așchiere.

BROȘUR//Ă ~i *f* Lucrare tipărită sub formă de carte cu un număr redus de pagini, legate într-o copertă subțire și moale.

BROWSER [cuvânt engl.] *n. tehn. inform. (în internet)* Interfață grafică pentru accesarea paginilor de Web.

A BRUIÂ bruiez *tranz. (emisiuni radiofonice, convorbiri telefonice etc.*) A împiedica să fie audiat; a perturba prin emiterea de semnale parazite cu aceeași frecvență.

BRUMÂR *m*. Numele popular al lunii noiembrie.

BRUN brună (**bruni**, **brune**) *adj.* 1) Care este de culoare cafenie-închisă. **Urs ~. Zahăr ~.** 2) *(despre oameni)* Care are tenul întunecat și părul negru; negricios; smad.

A BRUNÂ brunez *tranz. (obiecte sau piese de metal)* A acoperi cu un strat subțire de oxizi pentru a proteja de coroziune.

BRU//SC bruscă (**bruști**, **bruște**) *adj. și adverbial* 1) Care se produce repede și pe neașteptate; fără pregătire prealabilă; neașteptat; subit. **Oprire ~scă.** 2) *(despre persoane și manifestările lor)* Care este fără menajamente; cu brutalitate; brutal. **A întrerupe ~ pe cineva**.

A BRUSCÂ bruschez *tranz.* 1) A trata cu vorbe aspre; a repezi. 2) *(desfășurarea unor acțiuni)* A accelera în mod forțat.

BRUT brută (**bruți**, **brute**) *adj.* 1) *(despre materiale)* Care n-a fost încă prelucrat; aflat în stare naturală; netransformat încă în produs finit; neprelucrat. 2) *(despre greutatea unor mărfuri)* Care constă din greutatea propriu-zisă și greutatea ambalajului sau a vehiculului de transport. 3) *(despre venituri)* Care este evaluat fără a scădea impozitul sau cheltuielile aferente. 4) *fig.* Care nu a fost supus unor operații intelectuale. **Fapte ~e**.

BRUTĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care face uz de violență și grosolănie în relațiile cu oamenii; lipsit de delicatețe; grosolan; dur. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care vădește lipsă de delicatețe; fără menajamente; (ca) de brută; șocant. **Sinceritate ~ă**.

A BRUTALIZĂ brutalizez *tranz. (persoane)* A trata în mod brutal; a maltrata.

BRUTO *adv.* 1) În total; fără a scădea greutatea ambalajului. 2) Fără a scădea impozitul și taxele.

BRUT//Ă ~e *f.* 1) Animal sălbatic, care nu poate fi îmblânzit. 2) *fig. fam.* Om cu manifestări de animal; persoană care vădește violență în comportare și lipsă de intelect.

BUCĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de gură; propriu gurii; de gură. **Cavitate ~ă**. ♦ **Pe cale ~ă**, a) prin gură; b) oral.

BUCHETIER//Ă ~e *f înv.* Fată sau femeie care vinde flori; vânzătoare de flori; florăreasă. **~a din Florența.**

BUCIUM ~e *n*. Instrument muzical de suflat, de forma unui tub conic, lung de aproape 3 m,

confecționat din coajă de tei sau din lemn, folosit (mai ales de ciobani) pentru a da semnale.

BUCL//Ă ~e *f* 1) Șuviță de păr răsucită în spirală; zuluf; cârlionț. 2) Îndoitură a firului din care e alcătuit ochiul unui tricot. 3) *tehn. inform.* Secvență din instrucțiunile unui program care se execută de mai multe ori până se satisfac anumite condiții

BUCOĂVN//Ă ~e *f înv.* 1) Manual pentru învățarea scrisului și a cititului; abecedar (cu caractere chirilice)

2) Orice carte tipărită cu alfabet chirilic.

BUCOLIC//Ă ~i *f. literat.* Creație artistică de dimensiuni mici, în care sunt idealizate frumusețile vieții rurale (în special, a păstorilor); poem pastoral de dimensiuni mici; eglogă; idilă; pastorală.

BUDÂ//I ~e *n. pop. reg.* 1) Vas (de dimensiuni reduse) din doage, mai strâmt la gură decât la bază, în care se păstrează laptele, diferite băuturi sau se duc bucatele în câmp. 2) Uluc la fântână, făcut dintr-un trunchi de copac scobit.

BUDISM *n. rel., filoz.* Religie și filozofie a popoarelor din Asia de Sud-Est, întemeiată în India în sec. 6-5 î.e.n. de către Buddha, care propovăduiește renunțarea la plăcerile vieții și scufundarea în neființă (nirvana).

BUDOĂR ~*e* *n.* Odaie intimă a unei femei (mai ales în așa-zisa societate înaltă).

BUFON ~i *m.* 1) *ist.* Personaj comic care era angajat la curțile medievale să distreze un suveran sau un senior cu diferite glume, caraghioslâcuri; măscărici. 2) *fig. fam.* Persoană care amuză prin glume sau prin gesturi ridicole.

BUFONĂD//Ă ~e *f.* 1) Reprezentație scenică comică, în care râsul rezultă dintr-o intrigă de situație; farsă. 2) Vorbă sau gest de bufon, care provoacă râsul; bufonerie

BUGET ~e *n. econ., fin.* Balanță a veniturilor și cheltuielilor unui stat (sau a unei instituții, familii, etc.) pe o perioadă determinată (de regulă, un an).

BUI//ĂC ~ACĂ (~eci, ~ece) *adj. pop.* (*despre plante)* Care crește foarte repede și mare; des. 2) *(despre ființe)* Care este foarte energic și vesel; zburdalnic; neastâmpărat.

BUIESTRU *n.* Mers particular al calului și al altor animale, în timpul căruia acestea calcă deodată cu ambele picioare din aceeași parte.

BUJENIȚĂ *f pop. reg.* Mușchi afumat de căprioară sau de iepure.

BUJÎ//E ~i *f. teh.* Dispozitiv prevăzut cu doi electrozi, între care se produce scânteia necesară aprinderii combustibilului unui motor cu aprindere electrică.

BULDOZER ~e *n.* Mașină alcătuită dintr-un tractor foarte puternic cu șenile, având în față o lamă mare de oțel, folosit în lucrări de terasament, de deszăpezire a drumurilor etc.

BULEVÂRD ~e *n.* Stradă urbană, largă și dreaptă, de mare circulație, de obicei plantată cu arbori pe margini.

BULEVARDIER ~ă (~i, ~e) *adj.* 1) *rar* Care este propriu bulevardelor; de bulevard. 2) *depr. (despre spectacole, reprezentații* etc.) Care este de valoare dubioasă; în spiritul bulevardului; ușor.

BULUC I *adv.* 1) În masă; cu grămada. 2) Unul peste altul; înghesuindu-se.

BULUC II ~uri *n.* 1) Mulțime de oameni strânși la un loc în dezordine; droaie; gloată. 2) *înv. ist. (în Evul Mediu)* Unitate militară formată din mercenari, având aproximativ efectivul unei companii.

BULUCBÂȘ//Ă ~i *m. înv. ist.* Comandant de buluc.

BUMERÂNG ~uri *n.* 1) Armă a aborigenilor din Australia, din lemn curbat, care, fiind aruncată, revine la locul inițial, dacă n-a atins ținta. 2) *fig.* Acțiune ostilă orientată împotriva cuiva, care însă se întoarce împotriva acelei persoane care a inițiat-o.

BUND//Ă ~e *f* 1) Cojocel scurt, fără mâneci, din piele de miel, împodobit cu ornament din piele sau brodat cu fire de lână colorată. 2) Haină bărbătească lungă și largă din piei de oaie cu lâna în afară.

BUNGET ~uri *n*. Codru sau porțiune de pădure deasă; desiș de pădure.

BURGHEZÎ//E ~i *f* 1) Clasă socială dominantă, care, în societatea capitalistă, stăpânește principalele mijloace de producție, exploatează munca salariată și deține puterea de stat. ♦ **Marea ~e,** pătură a clasei burgheze, care stăpânește întreprinderile industriale mari și băncile. ♦ **Mica ~e**, categorie socială, intermediară între burghezie și proletariat, formată din micii producători și comercianți. 2) *înv. ist. (în societatea feudală)* Ansamblu de locuitori de la orașe. 3) *înv*. Totalitatea burghezilor (dintr-o țară sau dintr-o localitate).

BURGHÎ//U ~e *n*. Unealtă, constând dintr-o tijă de oțel spiralată cu muchii ascuțite, cu care prin rotație se pot face găuri cilindrice într-un material solid; sfredel. **~ electric. ~ de foraj. ♦ Regula ~ului,** regula prin care se asociază unei mișcări de rotație un sens de înaintare de-a lungul axei de rotație. **BURLÂC ~i** *m*. Bărbat neînsurat; holtei; celibatar. **BURLÂN ~e** *n*. 1) Tub de tinichea, prin care se scurge apa de ploaie de pe acoperișurile caselor. 2) Tub de tinichea sau de olane, prin care trece fumul din sobă. 3) Tub de oțel, de mare rezistență, care se introduce în găurile sondelor pentru a susține pereții acestora.

BURLE//SC ~scă (**~ști**) *adj*. 1) Care este de un comism extravagant; foarte comic și vulgar. **Film ~**. 2) Care este foarte ridicol și absurd; grotesc; caraghios. **O idee ~scă**.

BURS//Ă I ~e *f* Ajutor bănesc acordat (de către stat sau de anumite organizații, instituții, persoane etc.) unui elev sau student, pentru efectuarea studiilor; pensiune acordată unui elev sau student. **BURS//Ă II ~e** *f* 1) Reuniune periodică a unor persoane pentru a negocia anumite hârtii de valoare și valute străine sau pentru a încheia tranzacții de mărfuri. 2) Instituție sau piață, unde au loc asemenea reuniuni. ♦ **~a neagră,** comerț clandestin. **~a muncii,** instituție care înregistrează șomerii și aranjează angajarea lor la lucru.

A BURZULUI burzuluiesc *tranz*. A face să se burzuluiască.

A SE BURZULUI mă burzuluiesc *intranz. înv.* 1) A se ridica la luptă împotriva nedreptăților (sociale și/sau economice); a face răscoală; a se răscula; a se răzvrăti; a se revolta. 2) A se mânia brusc. 3) *pop. (despre timp)* A se schimba în rău; a deveni nefavorabil; a se strica. 4) *(despre păr) A* se face vâlvoi; a se zbârli; a se ciufuli.

BUST busturi *n*. 1) Partea superioară a corpului omenesc, de la cap până la brâu. 2) Sculptură care reprezintă această parte a corpului omenesc.

BUTC//Ă ~i *f. înv.* Trăsură de lux, pe arcuri foarte flexibile; caleașcă.

BUTNĂR ~i *m. pop.* Meșter care face sau repară vase din doage (butoaie, căzi, putine etc.); dogar.

BUTONIER//Ă ~e *f.* 1) Tăietură mică într-un obiect de îmbrăcăminte sau lenjerie, cu marginile întărite, prin care se trece un nasture sau buton. 2) Parte a reverului unei haine, unde se înfige o floare, o broșă.

A BUTUCI butucesc *tranz. înv. (persoane)* A trage în butuci.

BUZDUGĂN ~e *n*. 1) Măciucă sau ghioagă cu măciulia țintuită, folosită în trecut ca armă de luptă. 2) *înv*. Simbol al puterii domnești.

CABĂZ ~i *m. pop. reg.* Persoană poznașă; om năzbâtios și glumeț.

CABESTĂN ~e *n*. Dispozitiv de ridicat și de deplasat greutăți pe distanțe relativ scurte, constând dintr-un

troliu cu arbore vertical pe care se înfășoară cablul de tracțiune, folosit mai ales pe nave și pe autovehicule grele.

CABÎN//Ă ~e *f* 1) Cameră pentru pasageri la bordul unui vas (de navigație). 2) Încăpere mică unde persoanele se pot izola pe o plajă pentru a se îmbrăca sau pentru a se dezbrăca. 3) Local rezervat piloților sau mașiniștilor, în avion și în tren. 4) Loc special amenajat pentru șoferul unui camion. 5) Încăpere mică amenajată într-un loc public, în care este instalat un post de telefon. 6) : ~ **spațială**, compartiment al unei nave cosmice în care stau astronauții în timpul zborului; capsulă cosmică.

A CABLĂ cablez *tranz.* 1) *(fire metalice)* A uni prin răsucire sau împletire, în vederea confecționării unui cablu; a transforma în cablu, răsucind sau împletind. 2) *(blocuri, case* etc.) A uni la un cablu de telecomunicații. 3) *înv. (telegrame, știri, vești, informații* etc.) A transmite de la distanță prin cablu telegrafic; a telegrafia.

CĂBLU ~ri *n*. 1) Frânghie groasă din fire vegetale sau metalice răsucite, folosită la tracțiune, la ridicat greutăți etc. 2) Conductă formată dintr-un fascicul de fire metalice izolate, servind la transportul energiei electrice.

CABOTIN ~i *m*. 1) *înv. ist. (în Franța din trecut)* Actor ambulant. 2) Actor mediocru; comediant fără talent. 3) *prin ext.* Persoană care caută să obțină succes prin mijloace ieftine.

A CABRĂ cabrez 1. *intranz.* 1) *(despre animale patrupede, mai ales despre cai)* A se ridica pe picioarele din urmă. 2) *(despre avioane)* A se ridica cu partea anterioară în sus. 3) *fig. (despre persoane)* A-și manifesta revolta; a se revolta; a se indigna. **2**. *tranz. (animale patrupede)* A face să se ridice pe picioarele din urmă.

CABRIOLET//Ă ~e *f* Vehicul ușor, cu două roți, cu capot mobil, tras de obicei de un singur cal; trăsurică ușoară; brișcă.

CACOFONÎ//E ~i *f* 1) Asociație de sunete dezagreabile în vorbire. 2) *muz*. Amestec de sunete discordante; lipsă de armonie.

CÂCTU//S ~și *m*. *bot.* Plantă exotică, adaptată la secetă prin tulpina cărnoasă și grasă, plină cu suc apos sau lăptos, și prin frunzele sale verzi în formă de spini, cultivată (la noi) ca plantă ornamentală.

A CADASTRÂ cadastrez *tranz.* 1) *(proprietăți funciare)* A determina din punct de vedere cantitativ, prin lucrări de cadastru. 2) *(bunuri imobiliare)* A înscrie în cadastru.

CADÂVR//U ~e *n*. Corp al unui om sau al unui animal mort; trup neînsuflețit.

CÂDĂ căzi *f* 1) Vas pentru îmbăiat. 2) Recipient (de lemn, de metal sau de beton) pentru lichide, folosit în diverse operații tehnologice. 3) Vas conic din doage, în care se strivesc strugurii pentru a fi lăsați să fermenteze; zăcătoare.

A CADENȚÂ cadențez *tranz.* 1) *(melodii, versuri* etc.) A reliefa prin elemente de cadență; a ritma. 2) *(mișcări)* A conforma unei anumite cadențe.

CADENȚÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care are cadență; executat în cadență; ritmat. **Pas ~**. **Frază ~tă**.

CADENȚ//Ă ~e *f* 1) Mișcare regulată și uniformă; ritm. 2) *(în muzică, versificație, dans)* Succesiune regulată și armonioasă a sunetelor sau a mișcărilor după o anumită frecvență; ritm; tact. 3) Succesiune regulată în timp (a unor elemente); ritm. 4) Număr de lovituri pe care o armă le poate trage pe minut. 5) Grad de iuțeală în sistemul de producție; ritm al muncii. ~ **înaltă**.

CADE//T I ~ți *m*. *înv*. *ist.* 1) (*în Rusia țaristă, în Germania și Franța din trecut)* Elev al unei școli militare; iuncher. 2) Fiu de nobil sau de ofițer care se pregătea pentru cariera militară.

CADE//T II ~ți *m*. *înv*. *ist*. (*în Rusia țaristă)* Membru al partidului constituțional-democrat.

CADÎ//U ~i *m*. *înv*. *ist.* Judecător musulman care exercita funcții civile și religioase.

A CADMIÂ cadmiez *tranz. (obiecte sau piese de metal)* A acoperi cu un strat subțire de cadmiu; a spoi cu cadmiu.

CADOU ~ri *n*. 1) Obiect oferit unei persoane pentru a-i produce plăcere; obiect primit sau oferit în dar; suvenir; prezent. **A face ~. A oferi (cuiva) un ~.** 2) *înv.* Divertisment (concert, bal, plimbare etc.) oferit unei dame.

A CADRÂ cadrez *intranz.* A fi în acord deplin; a se afla în armonie perfectă; a se potrivi; a se armoniza; a concorda; a corespunde. **A ~ cu ceva.**

CADRÂN ~e *n*. 1) (*la ceasuri, la aparate și instrumente de măsurat)* Suprafață plană sau rotundă, divizată și gradată, pe care se deplasează un ac, indicând o anumită valoare (de timp, de presiune, de viteză, de diferență, de potențial etc.) 2) Arc care echivalează ca un sfert de cerc.

CADRIL ~uri *n*. 1) Dans de origine franceză, la modă în sec. XIX, executat de patru perechi, cu mișcări lente, în cursul căruia partenerii se schimbă între ei. 2) Melodie după care se execută acest dans.

CADRILÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre țesături)* Care are desene cu carouri contigue; ornat cu carouri contigue.

CÂDR//U I ~e *n*. 1) Bordură rigidă, ovală sau patrulateră, în care se fixează un obiect (un tablou, o fotografie, o oglindă, o sticlă etc.); ramă. 2) Tablou sau fotografie dispusă într-o astfel de bordură. 3) *fig.* Persoană foarte frumoasă. 4) Chenar de scânduri care acoperă spațiul dintre tocul unei uși sau al unei ferestre și perete; pervaz; ramă. 5) Deschizătură în zid formată de locul ocupat de o ușă sau de o fereastră. 6) Desen care mărginește o hartă, un text sau o fotografie. 7) Spațiu care cuprinde o imagine pe o peliculă fotografică sau cinematografică. 8) Schelet din bare de lemn, de metal sau de beton, folosit în diferite construcții (clădiri, poduri, galerii etc.) ca suport de rezistență; osatură; carcas. 9) *fig.* Ansamblu de circumstanțe materiale sau morale care înconjoară o persoană; situație materială sau morală; ambianță; climat; mediu; anturaj; atmosferă; decor. 10) *prin ext.* Ansamblu de limite prevăzute sau impuse într-o acțiune, într-o activitate, în soluționarea unei probleme etc.

CÂDR//U II ~e *n*. 1) *mai ales la pl.* Efectiv de bază care include oamenii dintr-o întreprindere, instituție sau organizație. 2) *mai ales la pl.* Personal de conducere și de comandă din armată. 3) Persoană care face parte din efectivul unei întreprinderi, instituții, organizații etc. **~ didactic.**

CADUC ~ă (**~i**, **~e**) *adj*. 1) *(despre frunze, flori)* Care cade în fiecare an și de timpuriu; cu proprietatea de a cădea devreme. 2) *fig.* Care este sortit pieirii; trecător; muritor. 3) *(despre acte juridice)* Care a căzut în desuetudine; fără putere legală.

CAFTÂN ~e *n*. *înv. ist.* Haină lungă șl largă, de culoare albă, împodobită cu fire de aur sau de mătase, pe care o purtau domnitorul și boierii.

CAIÂF//Ă ~e *f* 1) Persoană fățarnică; om care își ascunde caracterul veritabil; ipocrit. 2) *prin ext.* Persoană aflată în serviciul cuiva pentru a culege și furniza informații; informator.

CAIC ~e *n*. 1) Ambarcație îngustă cu două catarge. 2) Luntre ușoară, lungă și îngustă, încovoiată la capete.

CAID I ~uri *n*. Catalog public sau particular în care se înscriu diferite date sau însemnări cu caracter administrativ; registru; catastif.

CAÎ//D II ~zi *m*. *ist*. (*în Africa de Nord)* Funcționar musulman care deține concomitent funcțiile de guvernator, judecător și șef de poliție.

CAIMÂC ~uri *n*. 1) Strat subțire de grăsime care se formează la suprafața laptelui fiert. 2) Spumă care se formează la suprafața cafelii ca urmare a fierberii.

CAIMACÂM ~i *m*. *înv. ist. (în Moldova medievală)* Locțiitor al domnitorului, însărcinat cu adlministrarea Moldovei și Țării Românești până la instalarea pe tron

a noului domn.

A CALÂ calez *tranz. (vehicule, organe sau piese de mașină)* A imobiliza cu ajutorul unei cale; a pune în poziție fixă.

CALAFÂT *n.* Material alcătuit din călți (sau cărpe) destrămat și îmbibat cu smoală, cu care se etanșează bărcile și punțile navelor.

A CALAFATÂ calafatez *tranz. (spațiile dintre scândurile de bordaj ale unei nave, bărci etc.)* A astupa cu calafat.

CALAMBUR ~uri *n*. Joc de cuvinte fondat pe echivocul rezultat din similitudinea sonoră a unor cuvinte cu sens distinct.

CALAMIT//ÂTE ~ăți *f* Nenorocire mare, care se abate asupra unei colectivități; dezastru; catastrofă; urgie; flagel; prăpăd; cataclism.

CALAP//OD ~oade *n*. 1) Piesă de lemn de forma labei piciorului, pe care se lucrează încălțămintea sau pe care se pune încălțămintea pentru a nu se deforma. 2) Formă de lemn pe care se întind căciulile sau pălăriile; calup. 3) Obiect după care se reproduc multiple exemplare identice; model; tipar; șablon; formă; calup.

CÂL//Ă I ~e *f* Piesă de forma unei prisme, din lemn sau din metal, care se așează în fața roții unui vehicul pentru a-l imobiliza.

CÂL//Ă II ~e *f. mar.* Încăpere în fundul unei nave, destinată încărăcăturilor care se transportă pe aceasta; hambar

CÂL//Ă III ~e *f. bot.* Plantă erbacee perenă, din familia araceelor, cu flori mari, albe, răsucite în formă de cornet, cultivată în scopuri decorative.

CÂLC ~uri *n.* 1) Hârtie transparentă folosită la calchiere. 2) Copie a unui desen tehnic executată pe această hârtie. 3) *lingv.* Fenomen de limbă constând în atribuirea de sensuri noi, după un model străin, unor cuvinte și expresii existente în limbă sau în formarea unor cuvinte sau expresii noi prin traducerea dintr-o limbă străină a elementelor componente ale acestora. **~ semantic.**

CALCAVUR//Ă ~i *f înv.* Lovitură dată cu palma sau cu un obiect; scatoalcă.

A CALCHIÂ calchiez *tranz.* 1) *(desene sau schițe tehnice)* A copia cu ajutorul hârtiei de calc; a decalca. 2) *(cuvinte, expresii, sensuri* etc.) A forma prin calc lingvistic.

A SE CALCIFICÂ se calcfică *intranz*. 1) (*despre țesuturi, oase* etc.) A căpăta consistență prin depunerea sărurilor de calciu. 2) *(despre substanțe)* A acumula (în cantități mari) carbonat de calciu.

A CALCINÂ calcinez *tranz. (substanțe chimice)* A supune acțiunii unei temperaturi înalte (în vederea eliminării apei, a unor compuși volatili etc.).

CÂLCUL I ~e *n*. 1) Ansamblu de operații matematice efectuate în vederea determinării valorii unei mărimi; socoteală. 2) *mat*. Succesiune de operații efectuate cu ajutorul unor simboluri ce reprezintă anumite valori. 3) *fig. mai ales la pl.* Ansamblu de reflecții realizate în scopul de a obține un avantaj sau de a realiza o acțiune; planuri; combinații; socoteli.

CÂLCUL II ~i *m*. *med.* Concrețiune care se formează în unele organe interne ca urmare a depunerii de săruri minerale conținute în lichidul din organism; piatră. **~ biliar**. **~ renal**.

A CALCULÂ calculez *tranz.* 1) A determina prin calcul; a socoti. 2) *fig. (planuri, proiecte)* A elabora din timp. **CALCULÂBIL ~ă** (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi calculat; în stare să fie calculat; pasibil de a fi calculat.

CALCULÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. fig.* (*despre persoane)* Care își calculează acțiunile; preocupat de propriile interese; socotit.

CALCULAT//OR ~oare *n.* 1) Dispozitiv tehnic pentru efectuarea automată a unor calcule matematice și logice. **~ de buzunar.** 2) *cibern., electron., tehn. inform.* Instalație sau aparat constituite din sisteme mecanice, electromecanice și electronice, cu ajutorul cărora se efectuează automat anumite operații

matematice și logice și se prelucrează informații; computer; ordinator. 3) Aparat electronic pentru prelucrarea și vizualizarea informațiilor provenite de la o serie de periferice; computer; ordinator. **Calculator electronic. Calculator numeric (**sau **digital). Calcultor personal (**sau **PC).**

CALDARÂM ~uri *n*. 1) Strat de material rezistent (lemn, piatră, asfalt etc.) cu care se acoperă un drum pentru a înlesni circulația pe orice timp al anului; pavaj. 2) Drum pietruit sau asfaltat.

CALE//ÂȘCĂ ~ești *f* Trăsură luxoasă și elegantă cu patru roți pe arcuri foarte flexibile.

CALEIDOSC//OP ~oape *n*. 1) Jucărie pentru copii constând dintr-un tub cilindric opac, în fundul căruia sunt dispuse fragmente mobile de sticlă colorată, care prin rotire produce o infinitate de combinații de imagini multicolore. 2) *fig.* Succesiune rapidă de senzații sau de impresii vii și variate.

CALEMBEC *m*. *înv.* Arbore exotic cu lemn negru, plăcut mirositor.

CALENDE *f pl. arh. (în Roma antică)* Prima zi a fiecărei luni. ♦ **La ~le grecești,** niciodată.

CÂLF//Ă ~e *f. înv.* Lucrător calificat care, după perioada de ucenicie, era obligat să mai lucreze un timp la patronul său.

A CALIBRÂ calibrez *tranz.* 1) *(piese sau semifabricate metalice)* A prelucra mecanic pentru a obține un anumit calibru. 2) *(produse industriale finite)* A măsura pentru a determina calibrul. 3) *(produse agricole, puieți* etc.) A sorta după mărime sau după calitate.

A CALICI calicesc 1. *tranz. pop.* A face să se calicească; a schilodi; a ologi; a schilăvi; a mutila. **2**. *intranz. pop. fam.* A umbla cu cerutul; a cerși.

A SE CALICI mă calicesc *intranz*. *pop.* 1) A deveni calic; a căpăta o infirmitate fizică vizibilă; a se ologi; a se schilodi; a se schilăvi; a se mutila. 2) *fam. (despre persoane)* A deveni sărac; a se ruina; a sărăci; a scăpata. 3) *fam.* A manifesta zgârcenie; a se zgârci; a se scumpi.

CALIF ~i *m*. *ist. (la unele popoare orientale din trecut)* Conducător politic și religios al statului, considerat drept succesor al lui Mahomed.

CALIFÂT ~e *n*. 1) Teritoriu supus autorității unui calif. 2) Durată de domnie a unui calif sau a unei dinastii musulmane. 3) Demnitate de calif.

A CALIFICÂ califIc *tranz.* 1) A face să se califice. 2) *(ființe sau obiecte)* A caracteriza reieșind din calitățile interne sau externe, intrinsece sau extrinsece; a numi; a face; a eticheta; a taxa; a caracteriza.

A SE CALIFICÂ mă califIc *intranz.* 1) A obține calificație; a însuși cunoștințe speciale; a se specializa. 2) A obține dreptul de a concura la o etapă superioară (în competiții sportive).

CALIFICÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care a obținut o calificare profesională; pregătit profesional. 2) *jur. (despre infracțiuni)* Care este comis în circumstanțe agravante; săvârșit în împrejurări speciale. **Furt ~**.

A CALIGRAFIÂ caligrafiez *tranz*. (*caractere*, *litere)* A scrie caligrafic.

CALM I calmă (**calmi**, **calme**) *adj. și adverbial* 1) *(despre natură)* Care se caracterizează prin lipsă de agitație; aflat în stare de liniște deplină. 2) *(despre persoane)* Care își stăpânește sentimentele și acțiunile; stăpân pe sine; cu stăpânire de sine. 3) *(despre sentimente și manifestări ale oamenilor)*. Care denotă stăpânire de sine; caracterizat prin cumpănire; cumpănit.

CALM II *n*. 1) Lipsă de agitație în natură; stare de liniște în atmosferă; acalmie. 2) Lipsă de nervozitate; stăpânire de sine; sânge rece.

A CALMÂ calmez *tranz.* A face să se calmeze; a liniști; a potoli; a astâmpăra; a domoli; a tempera.

A SE CALMÂ mă calmez *intranz.* A deveni calm; a se liniști; a se potoli; a se astâmpăra; a se domoli; a se tempera.

CALMÂN//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre substanțe,*

tratamente, factori etc.) Care calmează; capabil să calmeze; sedativ; consolant; reconfortant. **CALMÂNT II ~e** *n*. Medicament care are proprietatea de a calma durerea sau excitațiile nervoase. **A administra (cuiva) un ~.**

CALOMNIATOR ~i *m*. Persoană care calomniază; hulitor; defăimător; detractor; bârfitor; clevetitor.

A CALOMNIÂ calomniez *tranz*. (*persoane*) A ataca cu calomnii; a defăima; a denigra; a bârfi; a blama; a cleveti; a detracta.

A SE CALOMNIÂ mă calomniez *intranz*. A se ataca cu calomnii (cu cineva); a se bârfi; a se defăima; a se denigra; a se cleveti.

CALOMNÎ//E ~i *f* Acuzație falsă care atacă reputația sau onoarea cuiva; defăimare; bârfă; detractare.

CALOMNI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* Care conține o calomnie; bazat pe calomnie; clevetitor; defăimător; denigrator. **Acuzații -oase.**

CALORIFER ~e *n.* 1) Instalație de încălzire a interiorului caselor cu ajutorul unui fluid (abur, aer sau apă caldă) încălzit într-o centrală termică și care circulă printr-un sistem de țevi și de corpuri de încălzire. 2) Bloc din această instalație de încălzire, constând din tuburi sau coloane tubulare, prin care circulă un fluid cald; radiator.

CALOT/ZÂ ~e *f* 1) Parte a unei sfere obținută prin secționarea acesteia cu un plan; emisferă. **~ă sferică.** 2) Boltă cu suprafața interioară în formă de semicerc. 3): ♦ **~ă craniană,** partea superioară rotunjită a cutiei craniene; boltă craniană. 4) Parte a unei pălării care acoperă creștetul capului și este mărginită de boruri. 4) Bonetă mică ce acoperă numai vârful capului; tichie.

CALP calpă (**calpi**, **calpe**) *adj. și adverbial* 1) *înv. (despre monede)* Care este imitat în scopuri frauduloase; cu autenticitate aparentă; fals; contrafăcut. 2) *și adverbial fig.* Care este lipsit de valoare și sinceritate; fățarnic; ipocrit; prefăcut. **Vorbe care sună ~.**

CALTABOȘ ~i *m*. Varietate de cârnați făcut din măruntaie de porc amestecate cu orez și mirodenii.

CALUP ~uri *n*. *pop.* 1) Obiect după care se reproduc multiple exemplare identice; model; tipar; șablon; formă; calapod. 2) Bucată de material (săpun, brânză etc.) de formă paralelipipedică. 3) Formă de lemn pe care se întind căciulile sau pălăriile; calapod.

CALVÂR ~uri *n*. Succesiune de suferințe fizice sau morale grele; chin îndelungat și dureros.

CALVINISM *n*. *ist. rel.* Curent religios reformator în biserica catolică, apărut în sec. XVI în Franța.

A CALVINIZÂ calvinizez *tranz. ist.* A face să se calvinizeze.

A SE CALVINIZÂ mă calvinizez *intranz*. *ist.* A trece la calvinism; a deveni calvinist; a dopta calvinismul.

CAMARÂ//D ~zi *m*. 1) Tovarăș de arme. 2) *prin ext.* Persoană care își petrece timpul liber cu alte persoane, având deprinderi și ocupații comune și stabilind relații de familiaritate; prieten; amic; tovarăș.

CAMARADERIE *f* Relație (familiară) între camarazi; legătură prietenească; colegialitate; prietenie; tovărășie.

CAMARÎL//Â ~e *f.1) ist.* Grup de curteni din anturajul regelui (sau al unui șef de stat) care influențează politica statului (de obicei, în interesul lor personal). 2) *prin ext.* Grup de intriganți (politici) cu mare forță de influență.

CÂM//ÂTÂ ~ete *f* Dobândă (excesivă) încasată de o persoană pentru sumele date cu împrumut.

CAMBIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de cambie; de cambie. **Drept ~. Act ~.**

CÂMBI//E ~i *f* Document financiar prin care semnatarul se obligă să achite la un anumit termen o sumă de bani.

CÂMBIUM *n*. Țesut vegetal dintre lemn și liber care asigură creșterea în grosime a tulpinii și rădăcinii.

A CAMBRÂ cambrez *tranz.* A face să se cambreze;

a arcui; a curba; a încovoia; a coroia.

A SE CAMBRÂ mă cambrez *intranz.* A căpăta formă de arc; a se arcui; a se curba; a se încovoia; a se coroia.

CAMELEON ~i *m.* 1) Reptilă arboricolă şi insectivoră care are proprietatea de a-şi modifica culoarea corpului în funcţie de mediul înconjurător. 2) *fig.* Persoană care îşi schimbă cu facilitate opiniile şi conduita, în conformitate cu circumstanţele de moment.

CAMELI//E ~i *f* 1) Arbust ornamental, originar din China şi din Japonia, cu frunze ovale, strălucitoare şi persistente, cu flori mari şi foarte frumoase. 2) Floare a acestui arbust. **„Dama cu ~i" CAMELOT/ZÂ ~e** *f* 1) Marfă de valoare mică. 2) Lucru de cârpaci; obiect de calitate proastă.

CAMERÎ//ST ~şti *m. înv.* Om de serviciu, care îngrijea camerele într-o instituţie; odăiaş.

CAMERÎST//Â ~e *f.* 1) *înv*. Femeie aflată în serviciul personal al unei doamne; fată în casă. 2) Femeie de serviciu, care face curat în camerele unui hotel, motel etc.

CAMIZOL ~e *n. înv.* Haină scurtă pentru femei, cu mâneci, purtată în casă.

A CAMPĂ campez *intranz.* A se stabili într-un campanament.

CAMPĂNI//E ~i *f.* 1) Ansamblu de operaţii militare; expediţie militară. 2) Acţiune politică, economică, culturală, comercială etc., susţinută de importante mijloace de propagandă şi promovare. ~ **electorală**. ~ **agricolă**. ~ **de presă**. ~ **publicitară. ~ promoţională.**

CAMPE//STRU ~stră (~ştri, ~stre) *adj. poet. rar* Care este caracteristic câmpului (sau vieţii de la ţară); de câmp; câmpenesc; pastoral; bucolic. **Tablou ~.**

CĂMPUS ~uri *n.* 1) *ed. (în învăţământul superior)* Complex cuprinzând ansamblul de construcţii şi dotări necesare pentru învăţământ, cercetare, locuit, agrement etc. 2) Teren pe care este situat un asemenea complex din învăţământul superior, cu toate dotările necesare. ~ **universitar.**

CAMPION ~i *m.* 1) Persoană sau echipă care obţine cele mai bune rezultate (într-o competiţie sportivă, într-un concurs etc.). 2) *fig.* Persoană care susţine o cauză cu multă ardoare; luptător înflăcărat al unei cauze.

A CAMUFLĂ camuflez *tranz.* 1) *milit. (surse de lumină)* A ascunde pentru a nu fi văzut în timpul nopţii, ca să nu servească drept ţintă pentru inamic. 2) *(obiective militare)* A ascunde de inamic, prin diverse mijloace şi procedee. 3) A face sau a determina să se camufleze. 4) *prin ext.* A prezenta sub aparenţe înşelătoare, cu scopul de a induce în eroare. ~ **adevărul.**

A SE CAMUFLĂ mă camuflez *intranz.* 1) A se proteja de vederea inamicului; a se ascunde de inamic prin diverse mijloace şi procedee. 2) *prin ext.* A se ascunde sub aparenţe înşelătoare cu scopul de a induce în eroare; a se masca; a se deghiza; a se travesti.

CAMUFLĂJ ~e *n.* 1) Artă de camuflare a tehnicii, a obiectivelor şi a trupelor militare. 2) Material întrebuinţat pentru camuflare.

CANĂBIS *n. livr.* 1) Cânepă indiană. 2) Substanţă cu proprietăţi toxice, extrasă din cânepă indiană; stupefiant obţinut din cânepă indiană.

CANĂF ~uri 1) *n.* Element ornamental de formă conică sau rotundă, constând dintr-un mănunchi de fire legate sau împletite cu care se împodobesc diferite obiecte; ciucure; motocel; pompon.

CANĂLI//E ~i *f* Persoană care săvârşeşte fapte nedemne; nemernic; mişel; ticălos.

A CANALIZĂ canalizez *tranz.* 1) *(cursuri de apă)* A direcţiona printr-un canal. 2) *(localităţi, terenuri, sisteme tehnice)* A prevedea cu canale de scurgere; a dota cu sistem de scurgere. 3) *fig. (acţiuni)* A orienta într-o anumită direcţie.

CANAP//EĂ ~ele *f* Mobilă în formă de scaun lung, cu spătar şi cu braţe, de obicei capitonate, pe care se

poate ședea și dormi.

CANĂR ~i *m*. Pasăre cântătoare exotică originară din insulele Canare, de talie mică, cu penaj de culoare galbenă.

A CANARISÎ canarisesc *tranz*. (*nave*) A înclina transversal, descoperind parțial carena, în vederea curățării sau reparației.

A SE CANARISÎ se canarisește *intranz*. (*despre nave)* A se înclina transversal din cauza dezechilibrului sau a unei spărturi.

CANĂT ~uri *n*. Parte mobilă a unei uși, a unei porți sau ferestre.

CANAVĂ ~le *f* 1) Pânză rară, din fire groase de bumbac, care servește drept fundal pentru o broderie. 2) *prin comp., fig.* Ansamblu de momente principale dintr-o operă literară; planul schițat al unei lucrări literare.

CANCĂN I ~uri *n.* 1) Dans excentric francez, de cabaret, executat de femei, pe o melodie vioaie. 2) Melodie după care se execută acest dans.

CANCĂN II ~uri *n*. 1) *mai ales la pl.* Pălăvrăgeală calomnioasă răspândită pe seama cuiva; vorbe răutăcioase despre cineva; bârfeală; bârfe. 2) Întâmplare sau faptă scandaloasă, devenită publică.

CANCELĂR ~i *m*. 1) *(în Austria și Germania)* Șef al guvernului. 2) *ist. (în unele țări din Evul mediu)* Șef al cancelariei și al arhivelor statului.

CĂNCER *n*. 1) *med.* Tumoare malignă, constând în multiplicarea dezordonată a celulelor dintr-un țesut; neoplasm; rac. 2) Boală a plantelor provocată de unele ciuperci și bacterii parazite. 3) Semn zodiacal, situat pe locul al patrulea și corespunzând perioadei dintre 22 iunie și 22 iulie.

A CANCERIZĂ cancerizează *tranz.* A face să se cancerizeze.

A SE CANCERIZĂ se cancerizează *intranz*. A se transforma în cancer; a deveni canceros. **Tumoarea s-a ~at.**

CANDELĂBR//U ~e *n*. Suport de luminat, cu mai multe brațe pentru lumînări sau becuri electrice, suspendat de plafon.

CANDÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) Care are candoare; plin de candoare; inocent; neprihănit; pur; ingenuu; cast. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care exprimă candoare; caracterizat prin candoare. **Privire ~dă**.

A CANDIDĂ candidez *intranz.* 1) A fi candidat; a fi propus în calitate de candidat (la un concurs, la un post etc.). 2) A-și înainta candidatura.

CANDOĂRE *f* Curățenie morală; nevinovăție; inocență; puritate; simplitate; ingenuitate.

A CANELĂ canelez *tranz. (piese, coloane)* A înzestra cu caneluri (prin așchiere).

CANELUR//Ă ~i *f* Șanț îngust, făcut pe suprafața unui obiect (piesă, arbore, coloană etc.).

CĂNGE cângi *f* 1) Prăjină de lemn prevăzută cu un cârlig de fier la un capăt, care servește la împingerea sau la apucarea unor obiecte aflate la distanță. 2) Formație cornoasă, ascuțită și curbată de la vârful degetelor unor animale (reptile, păsări, mamifere), care servește drept organ de apărare și de atac; gheară ascuțită și încovoiată, la unele păsări răpitoare.

A SE CANGRENĂ se cangrenează *intranz. (despre țesuturile unui organism animal)* A contracta o cangrenă; a deveni cangrenos.

CANIBĂL ~i *m*. *și adjectival* 1) Animal care se hrănește cu indivizi din aceeași specie. 2) Persoană care se hrănește cu carne de om; antropofag. 3) *fig., depr.* Om care vădește cruzime excesivă; persoană feroce.

CANIBĂLIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de canibali; propriu canibalilor; de canibal. **Ferocitate ~ă**.

CANIBĂLISM *n*. 1) Practică a canibalilor; obișnuință de a se hrăni cu carne de om; antropofagie. 2) *fig.* Caracter feroce; ferocitate; cruzime.

CANOE *f* 1) *sport* Ambarcație sportivă ușoară, condusă cu o pagaie. 2) *sport* Gen de sport practicat cu astfel de ambarcație. 3) Ambarcație îngustă și

lungă, făcută dintr-un trunchi de copac scobit, din scoarță de copac sau din piei cusute (folosită de amerindieni, de populația din Oceania etc.); pirogă.

CAN//ON ~oane *n*. 1) *bis.* Lege ecleziastică. 2) *bis.* Dogmă bisericească. 3) Regulă de conduită. 4) Ansamblu de cărți religioase, considerate ca fiind inspirate de Dumnezeu. 5) Pedeapsă aplicată pentru încălcarea legilor bisericești. 6) Suferință fizică sau morală cumplită; caznă; tortură; supliciu. 7) *est.* Principiu în artă care se cere a fi urmat cu strictețe. 8) *prin ext.* Regulă rigidă, bazată pe principii formale. 9) *muz.* Compoziție riguroasă, pentru două sau mai multe voci care execută aceeași melodie într-o anumită succesiune. 10) Cântec bisericesc.

CANONÂD//Ă ~e *f.* Ansamblu de trageri de proiectile, executate concomitent de mai multe piese de artilerie. **CANON//EÂLĂ ~eli** *f. pop.* Suferință cumplită; tortură; supliciu; chin.

A CANONI canonesc *tranz.* A face să se canonească; a supune unui canon; a chinui; a munci; a tortura.

A SE CANONI mă canonesc *intranz.* A se supune unui canon; a suporta o suferință morală grea; a se căzni; a se chinui; a se munci; a se trudi.

CANONIC I ~i *m*. 1) Preot catolic care face parte din consiliul episcopal. 2) Superior al unei catedrale.

CANONIC II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de canoane; propriu canoanelor. 2) Care este bazat pe canoane; în conformitate cu canoanele. 3) Care coincide cerințelor bisericești; recunoscut de biserică.

CANONIER//Ă ~e *f* Navă militară mică și ușoară, echipată cu tunuri și folosită pe fluvii și în apropierea coastei la patrulare, escortare și în serviciul de pază.

A CANONIZÂ canonizez *tranz. rel. (persoane decedate)* A trece în rândul sfinților; a ridica la rang de sfânt; a sfinți; a sanctifica; a sacraliza.

CANOTÂJ *n*. *sport* Gen de sport nautic, practicat în ambarcații cu vâsle.

CANOTOR ~i *m*. Sportiv care practică canotajul.

CANTÂT//Ă ~e *f. muz.* Compoziție muzicală religioasă sau profană, cu caracter solemn sau liric, pentru voci, solo, cor și orchestră.

CANTÎN//Ă ~e *f* Local unde se servește masa, pe lângă o întreprindere sau instituție. ~ **studențească.**

CANT//ON ~oane *n*. 1) Clădire aflată în imediata apropiere a unei căi de comunicație, în care se păstrează diferite utilaje și care servește drept locuință pentru persoana care supraveghează calea de comunicație. 2) Subdiviziune silvică condusă de un pădurar. 3) Locuință a pădurarului; casa pădurarului. 4) *(în unele țări)* Diviziune administrativ-teritorială. 5) Fiecare dintre statele care compun Federația Elvețiană.

A CANTONÂ cantonez *intranz*. (*despre militari*) A se stabili într-un cantonament; a face cantonament.

CANTONAMENT ~e 1) *milit.* Staționare temporară a trupelor într-o localitate, efectivul fiind cazat pe la case particulare. 2) Loc de cantonare a trupelor; cartier. 3) Loc special de cazare a sportivilor în vederea pregătirii lor pentru a participa la o competiție sportivă.

CANTONIER ~i *m*. Persoană însărcinată cu supravegherea și întreținerea unui canton.

CANȚONET//Ă ~e *f.* 1) Cântec popular italian, de proporții reduse. 2) Poezie lirică italiană constituită din versuri scurte. 3) Cântec scurt.

CÂNURĂ *f.* Lână scurtă rămasă în dinții pieptenului după dărăcit.

CAPÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(urmat de determinări introduse cu prepoziția* **de**) Care poate; în stare; apt. 2) Care posedă calități deosebite; dotat cu calități necesare. **Elev ~. Director ~.**

CAPACIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Cantitate care poate încăpea într-un recipient; volum. 2) Proprietate a unui corp sau sistem de a conține o anumită cantitate de substanță sau de energie. 3) Posibilitate de acțiune; facultate; aptitudine. 4) Proprietate de pătrundere în esența lucrurilor; competență.

A CAPELĂ capelez *tranz. mar. (cabluri, parâme)* A

lega de un catarg.

CAPEL//Â I ~e *f* Șapcă de postav cu cozoroc, purtată de militari.

CAPEL//Â II ~e *f* 1) *muz.* Ansamblu coral care întrunește un număr mare de coriști. 2) Orchestră de proporții reduse.

CAPEL//Â III ~e *f* 1) Biserică mică într-un cimitir sau într-o clădire; paraclis; oratoriu. 2) Parte a bisericii unde se află altarul.

CAPELMĂI//STRU ~ștri *m*. *muz.* 1) Dirijor al unei orchestre mici. 2) Dirijor al unei fanfare militare.

CAPICHEHĂIE ~ *m*. *v.* **CAPUCHEHAIE**.

CAPIȘ//ON ~oane *n*. Bonetă largă de stofă sau de lână, care acoperă capul, formând partea superioară a unui mantou, a unei pelerine sau scurte.

CĂPIȘTE *f înv. ist.* 1) Templu sau altar păgân destinat zeităților din antichitate. 2) Biserică de rit neortodox.

CAPITĂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este foarte important; de primă importanță; esențial; primordial; principial; suprem; cardinal. 2) *tipogr. (despre caractere tipografice)* Care are dimensiuni mai mari și o formă distinctă; majuscul; verzal. 3) *(despre litere)* Care este mai mare decât literele obișnuite, fiind folosit la începutul frazei sau al versurilor și al numelor proprii; majuscul; verzal.

CAPITĂL II ~uri *n*. 1) *econ.* Avuție sub formă de bani, mărfuri, bunuri materiale. **Capital mobil și imobil.** 2) Sumă de bani investiți într-o afacere. 3) Ansamblu de mijloace de producție. 4) *fig.* Totalitate de bunuri intelectuale, spirituale sau morale. **Capital de cunoștințe.**

A CAPITALIZĂ capitalizez 1. *tranz*. (*sume de bani)* A transforma în capital. **2**. *intranz.* A acumula capital.

CAPITEL ~uri *n*. *arhit.* Parte superioară a unei coloane sau a unui pilastru.

A CAPITONĂ capitonez *tranz*. 1) (*obiecte de mobilier)* A acoperi cu materiale speciale (stofă, pânză, piele etc.); a tapisa. 2) *(uși, pereți)* A acoperi cu un material izolator de zgomote. 3) *(pereții unei încăperi)* A acoperi cu tapet; a tapeta.

CAPITONĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care a fost supus capitonării; căptușit. **Ușă ~tă.**

CAPITOLIU *m*. *la sing.* 1) (*în Roma antică)* Colină unde se află o mică cetate cu templul lui Zeus. 2) (*în unele țări)* Edificiu public care servește drept centru al vieții municipale și politice.

A CAPITULĂ capitulez *intranz*. 1) A se preda unui inamic printr-un pact. 2) *fig.* A-și abandona poziția; a ceda în fata greutăților.

CAPITULĂN//T ~ți *m*. 1) Persoană care capitulează. 2) *fig.* Om laș, care evită acțiunile fățișe.

CAPODOPER//Â ~e *f* Operă artistică care atinge perfecțiunea.

CAP//OT I ~oate *n*. Haină comodă, lungă și largă, de casă; halat.

CAP//OT II ~oate *n*. *înv. ist.* Manta boierească sau militară.

A CAPOTĂ capotez *intranz*. 1) (*despre autovehicule)* A se răsturna peste cap în urma unui accident. 2) *(despre avioane)* A cădea, intrând cu partea anterioară în pământ.

CAPOT//Â ~e *f* 1) Acoperitoare metalică, care protejează un motor. 2) (*la autovehicule)* Acoperiș pliabil.

CAPRICI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* *(despre persoane și manifestările lor)* Care are capricii; cu capricii; cu mofturi; cu toane; inconsecvent; schimbător; mofturos. **Copil ~. Decizie ~oasă**. 2) *(despre lucruri)* Care își modifică deseori forma; cu aspect variabil. **Construcție ~oasă**. **Modă ~oasă**. **Proiect ~**. 3) *fig. (despre timp)* Care se schimbă des și pe neașteptate; schimbător. **Vreme ~oasă.**

CAPRÎCI//U ~i *n.* 1) Dispoziție de moment, bruscă și stranie; moft; naz; toană. 2) Dorință extravagantă și trecătoare. 3) Modificare imprevizibilă și frecventă. **~ile modei**. 4) Compoziție muzicală instrumentală sau vocală, de formă liberă, cu caracter

de improvizație, care prezintă surprize compoziționale și treceri neașteptate.

CAPRICORN *n*. 1) Constelație din emisfera australă. 2) Semn zodiacal situat pe locul al zecelea și corespunzând perioadei dintre 22 decembrie 21 ianuarie.

A CAPSĂ capsez *tranz.* 1) *(obiecte, foi)* A prinde cu o capsă. 2) A prevedea cu o capsă.

CAPSAT//OR -oare *n*. Dispozitiv de birou, care servește la prinderea foilor de hârtie cu ajutorul capselor.

CĂPS//Ă ~e *f* 1) Piesă metalică folosită la legarea unor foi de hârtie, la încheierea unor obiecte de îmbrăcăminte sau de încălțăminte și la consolidarea unei butoniere. 2) Dispozitiv prevăzut cu materie explozivă, folosit ca detonator la cartușele armelor de foc la provocarea unei explozii.

A CAPSULĂ capsulez *tranz. (sticle)* A închide ermetic cu o capsulă.

CAPSUL//Ă ~e *f* 1) Fruct cu învelitoare uscată și dură, în care se dezvoltă și se păstrează până la maturitate semințele unor plante. 2) Formație anatomică cu funcție de învelitoare. **~ă articulată**. **~ă bacteriană**. 3) Înveliș solubil, în care se conțin diverse medicamente cu gust dezagreabil. 4) Vas semisferic, de metal sau dintr-un material refractar, care servește la încălzirea sau la evaporarea unor substanțe chimice în condiții de laborator. 5) Cilindru mic de metal, care conține bioxid de carbon sub presiune, folosit la prepararea unei băuturi gazoase în sifoane speciale. 6) Capac metalic cu care se astupă unele sticle. 7): ♦ **~ă cosmică** *sau* **spațială,** aparat cosmic de formă sferică, în care se instalează cosmonauții în timpul zborului.

A CAPTĂ captez *tranz.* 1) *(lichide, gaze)* A colecta într-un recipient special. 2) *fig. (persoane)* A atrage de partea sa cu ajutorul unor șiretlicuri; a prinde în mreji; a ademeni.

CAPTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* 1) Care este făcut prizonier în timpul războiului; prins și privat de libertate. 2) Care sa află în stare de constrângere; supus unei constrângeri.

A CAPTIVĂ captivez *tranz.* 1) *(persoane)* A preocupa în întregime; a absorbi. 2) A face captiv prin însușiri deosebite; a prinde în mreji; a capta; a ademeni; a fermeca; a subjuga; a fascina.

CAPTIVĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care captivează; cu proprietate de a captiva. **Film ~**. **Lectură ~tă**.

CAPTIVĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care a fost supus captivării; reținut prin seducție; cucerit; fermecat; subjugat.

CAPTIVITĂTE *f.* Stare de captiv; lipsă de libertate; prizonierat.

A CAPTURĂ capturez *tranz.* 1) *(unități militare, militari)* A face prizonier; a lua în prizonierat. 2) *(bunuri materiale aparținând inamicului)* A lua în posesie prin luptă. 3) *(răufăcători)* A retine, privând de libertate; a prinde. 4) *(animale sălbatice)* A lua în stăpânire, folosind diverse mijloace; a prinde.

CAPTUR//Ă ~i *f.* 1) Bun material capturat de la inamic; pradă de război; trofeu. 2) *tehn. inform.* Informație audio sau video înregistrată în calculator cu ajutorul plăcii video sau al plăcii de sunet. **~ de ecran.**

CAPUCHEHUIE *f. ist.* Reprezentant sau agent diplomatic al domnitorului la Poarta Otomană.

CAPUGÎ//U ~i *m*. *ist*. Persoană trimisă de sultan în scopul de a schimba domnitorul.

CARACTER ~e *n.* 1) Ansamblu de proprietăți psihice și morale fundamentale care condiționează comportamentul, ideile și acțiunile unei persoane; natură; temperament; fire. **~ optimist**. 2) Ansamblu de dispoziții înnăscute, care constituie structura psihică a unui individ. **~ flegmatic**. 3) Personalitate care demonstrează fermitate în acțiuni. **~ puternic**. 4) Proprietate morală care se manifestă prin perseverență, vigurozitate și corectitudine. **A avea ~**. 5) Erou literar dotat cu proprietăți psihice și morale

complexe. 6) Semn particular al unui lucru sau al unei persoane, care exprimă un aspect remarcabil; proprietate; indice; marcă; calitate; atribut; trăsătură; particularitate. ~ **ereditar**. 7) Ansamblu de trăsături care denotă specificul personal; originalitate. **Stil lipsit de** ~. 8) Formă particulară de existentă; fel de a fi; mod. 9) Semn convenţional. ~ **algebric**. 10) Ansamblu de semne de scriere sau de tipuri de imprimare. **~e grase**. **~e italice**. **~e gotice**. 11) *tehn. inform.* Semnal sau element de informaţie folosit în codul unui calculator.

CARACTERISTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care reprezintă proprietăţile de bază ale unui caracter; cu funcţie de semn remarcabil; tipic; specific; distinctiv; determinant; esenţial; particular; personal; propriu.

CARACTERÎSTIC//Ă ~i *f* 1) Marcă distinctivă; trăsătură particulară. ~ **a motorului**. 2) Curbă care reprezintă relaţiile dintre diferite mărimi variabile ale unor fenomene, sisteme sau dispozitive tehnice.

A CARACTERIZA caracterizez *tranz.* 1) *(persoane, lucruri)* A descrie, indicând trăsăturile caracteristice; a defini. 2) *(persoane)* A prezenta ca aparţinând în mod inerent. **Modestia îl caracterizează**.

CARACUD//Ă ~e *f* 1) Peşte dulcicol teleostean, de baltă, de talie mică, cu corpul plat şi lung. 2) Peşte mic. 3) *fig.* Participant la o adunare sau membru al unei organizaţii sau al unui partid, care nu are nici o importanţă.

CARAGHI//OS ~oasă (**~oşi**, **-oase**) *adj. şi substantival* Care provoacă râsul; în stare să stârnească râsul; comic; ridicol.

CARAGHIOSLÂC ~uri *n.* 1) Faptă sau vorbă caraghioasă; lucru care provoacă râsul. 2) Faptă sau glumă nepotrivită, de prost gust.

CARAMBOL ~uri *n.* 1) (*la jocul de biliard*) Atingere cu bila proprie a celorlalte două bile (prin care se marchează un punct). 2) Punct marcat astfel.

A CARAMBOLÂ carambolez *tranz.* (*bile de biliard)* A lovi, realizând un carambol.

CARAMEL ~uri *n.* Zahăr topit de culoare brună-roşcată, obţinut prin deshidratare la încălzire şi folosit în cofetărie şi la colorarea unor băuturi.

CARAM//EÂ ~ele *f. v.* **CARAMELĂ**.

CARAMEL//Ă ~e *f* Bomboană cu caramel.

A CARAMELIZÂ caramelizez *tranz. (zahăr)* A face să se caramelizeze. 2) *(apă sau alte lichide)* A amesteca cu caramel.

A SE CARAMELIZÂ se caramelizează *intranz. (despre zahăr)* A se transforma în caramel.

CARANTINĂ *f* 1) Izolare preventivă de durată variabilă (la origine de patruzeci de zile), impusă călătorilor şi mărfurilor care au fost în contact cu un bolnav contagios sau care vin dintr-o ţară sau regiune unde bântuie o epidemie. 2) Punct sanitar special amenajat pentru cercetarea şi izolarea persoanelor, vaselor şi mărfurilor care vin dintr-o ţară sau dintr-o regiune bântuită de o epidemie.

CARAPÂCE *f* Organ dur, format din tegumente osoase care protejează corpul unor animale; ţest.

CARÂT ~e *n.* 1) Cantitate de aur curat conţinută într-un aliaj al acestui metal şi constituind a douăzeci şi patra parte din masa totală. 2) Unitate de măsură pentru masa pietrelor preţioase, egală cu 0,2 g.

CARAUL//Ă ~e *f.* 1) Serviciu constând în supravegherea unor obiective militare sau a unei stări de lucru; pază; strajă; gardă. 2) Soldat sau grup de soldaţi care are misiunea de a supraveghea un loc sau o persoană; pază; gardă; strajă; santinelă.

CARAVÂN//Ă ~e *f.* 1) Grup. de persoane şi de animale de povară, mai ales, cămile, care merg în şir şi care transportă mărfuri prin pustiuri. 2) Grup de persoane sau de vehicule care urmează acelaşi itinerar.

CARAVANSERÂI ~uri *n. (în ţările din Orient)* Han mare pentru caravane.

CARAVEL//Ă ~e *f* Navă rapidă cu pânze, de tonaj mic sau mediu, folosită de spanioli şi portughezi în

sec. XV-XVI pentru călătorii în scopul de a descoperi pământuri noi.

CARBONÂR ~i *m. ist. (în Italia din sec. XIX)* Membru al unei organizații secrete care lupta pentru libertatea națională.

CARBONIFER ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre roci, terenuri)* Care conține zăcăminte de cărbuni; cu cărbuni în componență. 2) Care ține de extracția și prelucrarea cărbunilor; referitor la extracția și prelucrarea cărbunilor. **Proces ~**.

A CARBONIZÂ carbonizez *tranz.* A face să se carbonizeze.

A SE CARBONIZÂ se carbonizează *intranz.* 1) *(despre substanțe)* A se transforma în carbon. 2) *(despre lemne)* A se preface în cărbuni prin ardere. 3) *(despre materii organice, cărbuni)* A se descompune sub acțiunea unei surse puternice de căldură.

A CARBURÂ carburez *tranz.* 1) (*fier sau aliaje ale acestuia)* A trata cu carbon. 2) *(carburanți)* A amesteca cu aer.

CÂRCER//Ă ~e *f (în închisori, cazărmi, școli)* Cameră foarte mică și întunecoasă pentru detențiunea temporară a unei persoane pedepsite.

A CARDÂ cardez *tranz. (lână sau alte materiale fibroase)* A prelucra la cardă; a răsfira cu carda, înfoind (pentru a îndepărta corpurile străine și pentru a înlesni torsul); a dărăci; a scărmăna.

CARDIÂC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de inimă; propriu inimii. **Arteră ~ă**. **Nerv ~**. **Insuficiență ~ă**. **Centru ~**. **Mușchi ~**. **Nevralgie ~ă**. 2) *și substantival* Care suferă de inimă; bolnav de inimă.

CARDINÂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este foarte important; de primă importanță; esențial; primordial; principal; fundamental; suprem. 2): ♦ **Punct ~,** fiecare dintre cele patru puncte de reper (nord, sud, est, vest) care permit orientarea în spațiu. 3): ♦ **Numeral ~,** numeral care exprimă un număr întreg sau un număr determinat de obiecte.

CARDINÂL II ~i *m*. Prelat care ocupă cel mai înalt post în ierarhia bisericii catolice, după cel de papă, având funcția de consilier papal și participând la guvernarea bisericii.

CARDIOGRÂF ~e *n*. Aparat care execută înregistrarea grafică a activității cardiace.

A CARENÂ carenez *tranz.* 1) (*nave*) A repara în partea carenei. 2) (*nave*) A curața de corpurile străine (alge, scoici etc.), lipite de carenă. 3) (*nave*) A instala pe o coastă, în vederea reparației. 4) *(vehicule de mare viteză)* A acoperi cu tablă pentru a micșora rezistența aerodinamică.

CAREU ~ri *n*. 1) Suprafață cu patru unghiuri drepte și cu patru laturi rectilinii egale. 2) *mil.* Trupă dispusă în formă de pătrat pentru a putea respinge atacul inamicului din patru părți. 3) Grup de persoane sau de obiecte dispuse în formă de pătrat. 4) (*la unele jocuri sportive)* Suprafață delimitată cu linii albe, în care se aplică unele reguli speciale. 5) *(pe navele maritime)* Cameră comună, unde ofițerii iau masa. 6) (*la pocher)* Grup de patru cărți de aceeași culoare, ținute într-o singură mână.

CARGOBOT ~uri *n.* Navă maritimă comercială pentru distanțe mari.

CARGOU ~ri *n. v.* **CARGOBOT**.

CARIATÎD//Ă ~e *f (în arhitectura greacă)* Statuie de femeie care susține cu capul o coloană sau o cornișă.

CARICATURAL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de caricatură; referitor la caricatură. **Profil ~**. **Trăsătură ~**. 2) Care deformează realitatea prin exagerarea unor aspecte defavorabile; prezentat în formă de caricatură; grotesc; burlesc. **Descriere ~ă**. **Interpretare ~ă**.

CARICATUR//Ă ~i *f.* 1) Portret simplificat al unei persoane, realizat prin, exagerarea unor trăsături defavorabile în scopuri satirice sau de agrement; șarjă. 2) Reproducere sumară, care denaturează sau desfigurează realitatea. 3) *fig.* Persoană îmbrăcată sau machiată în mod ridicol.

A CARICATURIZA caricaturizez *tranz. (persoane sau lucruri)* A prezenta printr-o caricatură; a înfățișa într-o formă caricaturală.

A CARIA cariază *trariz.* A face să se carieze. **Un dinte cariat poate caria și dinții vecini**.

A SE CARIA se cariază *intranz. (despre dinți)* A face carii.

CARIER//Ă I ~e *f* 1) Teren de unde se extrage un material de construcție (piatră, marmură, roci etc.). 2) Exploatare minieră la suprafața solului.

CARIER//Ă II ~e *f* 1) Profesiune căreia i se consacră toată viața; domeniu de activitate. 2) Ansamblu de etape parcurse în ierarhia profesională sau socială. 3) Poziție socială; situație, bună.

CARIERISM *n*. Activitate profesională sau socială care urmărește numai satisfacerea ambițiilor personale; tendință spre a face o carieră.

CARIERÎ//ST ~ști *m.* Persoană pentru care activitatea profesională socială sau politică nu este decât un pretext pentru a-și face carieră.

CARITABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) (*despre persoane*) Care manifestă caritate; plin de caritate; milos; generos. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă caritate; inspirat de caritate. **Inimă ~ă**. **Atitudine ~ă**. **Gest ~**. **Operă ~ă**. **Acțiune ~ă**.

CARITATE *f* 1) Virtute manifestată prin dragoste față de cei apropiați. 2) Binefacere constând în ajutorarea și ocrotirea celor săraci; filantropie.

CARLÎNG//Ă ~i *f* Compartiment al unui avion, unde se află pilotul și unde sunt instalate comenzile și aparatele de zbor.

CARMIN *n*. *și adjctival* 1) Colorant roșu-aprins de origine vegetală sau animală, folosit în cosmetică și în pictură; cârmâz. 2) Culoare roșie aprinsă.

CARNAVAL ~uri *n*. 1) (*în unele țări)* Perioadă care precedă postul și când au loc petreceri populare cu deghizări, care alegorice și focuri de artificii. 2) Spectacol popular de divertisment, însoțit de jocuri mimice, deghizări, mascări, care are loc cu diferite ocazii.

CARNAXÎ *interj. înv. (exprimă supărare, ciudă sau spaimă)*.

CARO carale *n*. (*la cărțile de joc)* Serie de cărți a căror marcă distinctă este un romb de culoare roșie.

CAROSABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și s.n.* 1) *(despre drumuri)* Care permite circulația vehiculelor rutiere; bun pentru circulația vehiculelor rutiere. 2) *(despre partea unui drum)* Care este prevăzut pentru circulația rutieră; rezervat circulației rutiere. **Partea ~ă a drumului. A merge pe ~.**

CAROSERÎ//E ~i *f* Carcas al unui automobil, care acoperă roțile și osiile, special amenajat pentru transportul mărfurilor (sau al oamenilor).

CAROU ~ri *n*. Figură pătrată, imprimată sau țesută pe o stofă, fiind formată din dungi de altă culoare decât fondul.

CART carturi *n*. *mar*. Serviciu de patru ore (inițial de șase ore), executat pe schimburi, de către o parte a echipajului unei nave. **Ofițer de ~**. **Marinar de ~**. **A lua ~ul**.

A CARTĂ cartez *tranz.* 1) *(detalii ale unui teren)* A transpune pe o hartă topografică prin semne convenționale. 2) *(corespondența poștală)* A distribui după adresele destinatarilor.

CARTEL ~uri *n*. *econ.* Uniune monopolistă, în cadrul căreia se concentrează întreprinderile din aceeași ramură de producție, printr-o convenție, în vederea stabilirii prețurilor, a piețelor de desfacere, a eliminării concurentei și a obținerii unui profit maxim.

CARTEL//Ă ~e *f* 1) Carnețel, bucată de hârtie sau de carton cu bonuri detașabile, cu ajutorul cărora se procură produse deficitare. 2) Suport informațional de carton, de hârtie sau de material plastic. ♦ **~ magnetică**, dreptunghi din material plastic, acoperit cu substanță magnetică, pe care poate fi înregistrată informația, prin magnetizarea unor zone de suprafață într-un cod prestabilit. 3) *tehn. inform.*: ♦ **~ perforată,** carton mic de format special sau bandă de hârtie care

conține informații sub formă de perforații, utilizabile direct în calculatoare.

CARTIER ~e *n*. 1) Parte a unui oraș, care are o fizionomie proprie și o anumită unitate. 2) *milit.* Organ de conducere militară, care include și personalul de deservire, și mijloacele de transmisiuni. **Marele ~ general.** 3) Loc de cantonare a trupelor; cantonament.

CARTOGRAFIE *f* Artă și tehnică grafică care se ocupă de întocmirea, redactarea și editarea hărților și a planurilor topografice.

A CARTONĂ cartonez *tranz.* *(cărți, caiete, planșe* etc.) A prevedea cu scoarță de carton (de pânză sau de piele); a lega în copertă.

CARTOTEC//Ă ~i *f* 1) Totalitate de fișe de evidență care cuprind date speciale, aranjate după anumite criterii, într-o ordine dată; cartonieră. **A completa ~a.** 2) Dulap sau cutie în care se păstrează o totalitate de fișe; fișieră.

CARTUȘ I ~e *n*. 1) Tub de metal sau de carton, care conține încărcătura unei arme de foc portative. 2) Tub de metal sau de carton prevăzut cu exploziv sau cu praf de pușcă, folosit la producerea exploziilor în găurile de mină. 3) Cutie de carton care conține un anumit număr de pachete de țigări.

CARTUȘ II ~e *n*. 1) Ornament sculptat, gravat sau desenat, în formă de sul desfăcut parțial, având la mijloc diferite inscripții. 2) Text încadrat de pe o pagină. 3) Chenar care încadrează un text tipărit.

A CASĂ I casez *tranz.* 1) *jur. (sentințe ale unei instanțe judecătorești inferioare)* A anula în urma unui recurs sau a unui apel. 2) *(mijloace fixe, lucruri vechi, mașini deteriorate)* A scoate din folosință; a da la reformă; a reforma.

A CASĂ II casez *tranz. rar (obiecte fragile)* A face să-și piardă integritatea (prin lovire, ciocnire, apăsare etc.); a sparge.

CASĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) (*despre decizii judecătorești)* Care poate fi casat; în stare să fie casat. 2) *v.* **CASANT**.

CASĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care se sparge sau se sfărâmă ușor; fragil. **Metal ~. Oțel ~.**

CASĂP ~i *m*. *reg.* 1) Persoană care se ocupă de tăierea animalelor pentru consum și de vânzarea cărnii lor; măcelar. 2) *prin ext. fig., fam.* Om crud și brutal; măcelar.

CASĂȚIE *f jur.* Organ judecătoresc superior, care este în drept să caseze o sentință pronunțată de un organ judecătoresc inferior. **Curtea de ~.**

CASCĂD//Ă ~e *f. geogr.* Cădere naturală de apă pe cursul unui râu; cataractă. **~a Niagara.**

CASCADOR ~i *m*. 1) (*la circ*) Acrobat care execută căderi, salturi periculoase. 2) *cinema* Acrobat care execută într-un film secvențele periculoase, în calitate de dublor al actorului de bază.

CĂSCĂ căști *f.* 1) Acoperământ pentru cap, din metal, piele sau cauciu, folosit de militari, de unii sportivi și muncitori pentru protecția capului. 2) Dispozitiv metalic, în forma unei căciuli, folosit la uscatul părului în atelierele de coafat. 3) *uneori la pl.* Dispozitiv alcătuit din unul sau două receptoare fixate pe urechi, care servește la scultarea transmisiunilor radiofonice, telefonice etc., fără a-i deranja pe cei din jur.

CASCHET//Ă ~e *f* 1) Șapcă de stofă cu cozoroc, cu fund lat și rotund, făcând parte, de obicei, din uniforma militarilor, polițiștilor etc. 2) Bonetă de cauciuc sau de material plastic, folosită de înotători pentru a feri părul de apă.

CAST castă (**căști**, **caste**) *adj.* Care are candoare; plin de candoare; fără prihană; neprihănit; curat; pur; inocent; ingenuu; candid.

CASTANIET//Ă ~e *f* Instrument de percuție constând din două plăci de lemn sau de fildeș unite între ele cu un cordon și prinse de degete, care, fiind lovite una de alta, acompaniază un dans.

CĂST//Ă ~e *f* 1) *(în India și alte țări orientale)* Clasă socială delimitată prin originea, ocupația și

privilegiile comune. 2) *prin ext.* Grup social închis, cu privilegii şi spirit exclusiv; clan; clică.

CASET//Ă ~e *f* 1) Cutie mică în care se păstrează bani sau mici obiecte preţioase. 2) Cutie ermetică ce conţine un film de cinema sau o bandă magnetică, care se pot mişca în ambele direcţii. 3) *video, cinema* Cutie anexă a camerelor de luat vederi, în interiorul căreia se află pelicula cinematografică.

CASIER ~i *m*. Persoană care are în sarcina sa casa de bani, distribuirea şi încasarea banilor într-o întreprindere sau într-o instituţie.

CASIERI//E ~i *f* Cameră într-o instituţie sau într-o întreprindere unde se încasează, se distribuie şi se păstrează banii.

CASTITĂTE *f* Însuşirea de a fi cast; caracter cast; feciorie; nevinovăţie; inocenţă.

A CASTRĂ castrez *tranz. (animale)* A lipsi de glande sexuale (pe cale terapeutică), făcând incapabil de a procrea; a jugăni; a scopi; a steriliza; a emascula; a evira.

CAŞALO//T ~ţi *m*. Mamifer marin de talie mare, asemănător cu balena, dar care diferă de aceasta prin prezenţa dinţilor pe falca inferioară.

CAŞCAVĂL *n*. Varietate de brânză fină, în formă de turte sau de roţi, preparată din caş de lapte de vaci sau de oaie.

CAŞMÎR ~uri *n*. 1) Rasă de capre cu păr foarte fin şi mătăsos, crescută în Caşmir şi în Tibet. 2) Ţesătură foarte fină şi moale confecţionată din părul acestei rase de capre.

CATACLISM ~e *n*. 1) Schimbare bruscă, distrugătoare şi neaşteptată, de mare intensitate, care are loc ca urmare a dezlănţuirii unor fenomene naturale; calamitate. 2) *fig.* Nenorocire mare care se abate asupra unei colectivităţi; răsturnare bruscă, distrugătoare în viaţa socială; dezastru; catastrofă; urgie; flagel; prăpăd; calamitate.

CATACOMB//Ă ~e *f.* 1) *ist.* Galerie subterană naturală, unde se reuneau primii creştini, servind ca loc de refugiu şi de înmormântare. 2) Galerie subterană artificială în formă de coridor lung şi îngust, apărută ca urmare a exploatării unor minereuri.

CATAFĂLC ~uri *n*. Postament înalt, decorat, pe care se aşează sicriul unui defunct în vederea unei ceremonii funebre.

CATAHREZ//Ă ~e *f. stil.* Figură de stil care constă în folosirea unui cuvânt cu alt sens decât cel obişnuit.

A CATALIZĂ catalizez *tranz. chim. (reacţii chimice)* A supune unei catalize; a influenţa, cu ajutorul unui catalizator.

CATAL//6G ~oage *n*. Listă dintr-un caiet, registru sau sistem de fişe care conţine prezentarea metodică a unor nume de fiinţe, de obiecte sau titluri de cărţi după anumite criterii şi cu anumite scopuri.

A CATALOGĂ cataloghez *tranz.* 1) *(cărţi, tablouri, materiale de expoziţie)* A înregistra într-un catalog. 2) *fig. (idei, fapte, evenimente)* A expune pe rând; a înşira; a rândui. 3) *(persoane)* A aprecia într-o manieră definitivă; a clasa; a califica; a taxa. ~ **pe cineva la leneşi**.

A CATAPULTĂ catapultez *tranz. (corpuri, avioane* etc.) A lansa cu catapulta.

CATAPULT//Ă ~e *f.* 1) *ist. (în antichitate şi în Evul Mediu)* Maşină de război care servea la aruncarea pietrelor sau a butoaielor cu substanţe inflamabile asupra inamicului. 2) Dispozitiv de lansare a avioanelor. 3) Dispozitiv pentru aruncarea din avion a pilotului, împreună cu scaunul sau cu cabina, în vederea paraşutării lui în caz de pericol.

CATĂRG ~e *n*. Stâlp de lemn sau de metal fixat vertical pe o navă, de care se susţin pânzele sau antenele de telegraf fără fir; arbore.

CATASTIF ~uri *n. înv. şi fam.* Caiet gros, de format mare, în care se notează diferite date sau însemnări cu caracter administrativ; condică; registru.

CATASTROFĂL ~ă (~i, ~e) *adj.* Care are caracter de catastrofă; cu proporţii de catastrofă; dezastruos.

CATASTR6F//Ă ~e *f* 1) Eveniment tragic şi brusc,

care provoacă nenorociri de mari proporții. 2) Accident în care își pierde viața un număr mare de oameni.

CATEG6RIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care lansează decizii definitive; caracterizat prin judecăți definitive. 2) *(despre comportament, judecăți, afirmații)* Care exclude orice incertitudine; fără echivoc.

CATEGORÎ//E ~i *f.* 1) Ansamblu de persoane, de obiecte sau de fenomene care prezintă proprietăți distinctive comune. 2) Noțiune fundamentală și de maximă generalizare, care exprimă proprietățile și relațiile esențiale ale obiectelor și fenomenelor din realitate. ~ **estetică.** 3) Grup special în care sunt clasați sportivii sau echipele după anumite proprietăți (greutate, vârstă, sex etc.). ~ **de vârstă.** 4) *filoz.* Proprietate care poate fi atribuită unui subiect. ~ **filozofică.** 5) Clasă care include obiecte de aceeași natură; specie; familie; gen; ordin; serie. 6) Ansamblu de persoane care au anumite caracteristici sociale comune. ~ **socială.**

A CATEGORISI categorisesc *tranz*. 1) A divide sistematic în categorii sau în clase; a clasa. 2) *fig. (persoane)* A aprecia într-o manieră definitivă; a cataloga; a clasa; a taxa; a califica. 3) *fig. (persoane)* A vorbi de rău.

CATEHISM ~e *n*. 1) *rel.* Expunere a principiilor religiei creștine sub formă de întrebări și răspunsuri. 2) Carte religioasă care cuprinde această expunere. 3) *fig.* Lucrare în care se expune în mod riguros esența unei doctrine sau a unei concepții.

CATERÎNC//Ă ~i *f* Instrument muzical portativ, asemănător unei orgi, acționat cu ajutorul unei manivele; flașnetă; minavet.

CATIF//EĂ ~ele *f* Stofă moale, de mătase sau bumbac, având pe față fire dese și scurte, perpendiculare pe suprafața țesăturii.

CATIFELĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care are finețea catifelei; cu aspect de catifea. 2) *fig. (despre sunete sau voce)* Care are sonoritate dulce; plăcut la auz.

CATIGORÎ//E ~i *f. înv.* Acuzație falsă, care atacă reputația sau onoarea cuiva; clevetire; defăimare; calomnie.

CATIHE//T ~ți *m*. *înv*. Învățător care preda elevilor catehismul; profesor de religie.

CATREN ~e *n.* 1) *literat.* Poezie constând din patru versuri. 2) Strofă de patru versuri.

CATRÎNȚ//Ă ~e *f* Piesă de îmbrăcăminte din portul popular femeiesc, constând dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă brodată, care servește ca fustă sau ca șorț.

CAȚAVEÎC//A ~i *f* Haină țărănească scurtă (îmblănită), cu mâneci largi, purtată mai ales de femei; scurteică.

A CAUCIUCĂ cauciuchez *tranz. (obiecte, țesuturi textile)* A acoperi cu un strat subțire de cauciuc.

A CAUTERIZĂ cauterizez *tranz. (obiecte, țesuturi bolnave)* A arde cu cauterul (sau cu o substanță caustică) în vederea dezinfectării sau vindecării.

A CAUZĂ cauzez *tranz.* A face să se producă; a provoca în calitate de cauză; a pricinui; a produce; a provoca.

CAUZĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care exprimă un raport de cauză; referitor la cauză; de cauză.

CAUZALITĂTE *f* Raport cauzal; relație obiectivă între cauză și efect. ♦ **Principiul** *(sau* **legea**) **~ății,** axiomă conform căreia orice fenomen are o cauză.

CĂUZ//Ă ~e *f* 1) Fenomen care provoacă sau determină direct alt fenomen; factor care generează un efect; pricină; motiv. 2) Problemă socială care interesează o întreagă colectivitate și pentru realizarea căreia se duce o luptă susținută. **~a păcii**. 3) Pretext al unei acțiuni; motiv; pricină; mobil. 4) *jur.* Bază juridică a unei acțiuni; pricină. 5) *jur*. Acțiune judecătorească; proces, pricină. ~ **penală.**

CAVĂL ~e *n*. Fluier mare, făcut de obicei din lemn de paltin sau de alun.

CAVALCĂD//Ă ~e *f* 1) Plimbare călare în grup;

alergare de cai. 2) Grup de călăreți.

CAVALER ~i *m.* 1) *ist. (în Evul mediu, în țările occidentale)* Nobil militar. 2) *ist. (în unele țări din trecut)* Membru al unui ordin laic sau religios. 3) (*în unele țări)* Posesor al unei decorații importante. **~ al Palmelor Academice.** 4) Persoană călare; călăreț. 5) Persoană care însoțește o doamnă. 6) Persoană politicoasă, care manifestă eleganță și amabilitate în purtări; gentilom. 7) Tânăr neînsurat; holtei; burlac.

CAVALERÎ//ST ~ști *m*. Militar din cavalerie.

CAVERN//Ă ~e *f.* 1) Cavitate naturală și adâncă, scobită într-o rocă; peșteră; grotă. 2) *med.* Cavitate patologică, formată într-un organ ca urmare a eliminării unui țesut necrozat, fiind de cele mai multe ori de origine tuberculoasă.

CAVIĂR *n*. Icre negre sărate.

CAVIT//ĂTE ~ăți *f.* 1) Spațiu vid în interiorul unui corp solid. 2) Parte concavă și vidă a corpului uman, unde sunt situate diverse organe. **Cavitatea bucală. Cavitatea abdominală.**

CAVOU ~ri *n*. Construcție subterană într-un cimitir sau într-o biserică, servind în calitate de mormânt; criptă.

CAZ I cazuri *n*. 1) Stare de lucruri; realitate concretă; împrejurare; circumstanță; situație. **A face un studiu de ~.** 2) Eveniment fortuit și imprevizibil; situație neașteptată; accident. **Un ~ tragic.** 3) Fenomen caracteristic unei boli; îmbolnăvire. **Un ~ de scarlatină.** 4) Acțiune definită prin legea penală. **A supune un ~ judecății**. **Un ~ grav**.

CAZ II cazuri *n*. *lingv.* 1) Categorie gramaticală a numelui care exprimă raporturile logice dintre nume și diferite părți ale propoziției, indicând funcțiile sintactice ale acestuia. 2) Forma concretă a numelui care corespunde unei funcții sintactice determinate în frază.

A CAZĂ cazez *tranz.* 1) *(persoane)* A stabili cu traiul. **~ un oaspete la hotel**. 2) *(unități militare sau militari)* A instala vremelnic într-o localitate; a încartirui.

CAZÂN ~e *n.* 1) Vas mare de metal, folosit în gospodărie la încălzit sau la fiert. 2) Instalație constând dintr-un rezervor mare și un sistem de țevi, folosită pentru încălzirea apei sau pentru vaporizarea acesteia în vederea utilizării vaporilor la încălzirea caselor. 3) Instalație care servește la distilarea alcoolului.

CAZANGERÎ//E ~i *f* Atelier de reparat și construit cazane și alte utilaje din tablă groasă de oțel.

CAZANGÎ//U ~i *m.* 1) Muncitor specializat în construirea și repararea cazanelor. 2) Muncitor care lucrează într-o cazangerie.

CAZÂNI//E ~i *f rel.* 1) Discurs rostit de un reprezentat al cultelor în biserică la sfârșitul liturghiei, în care se explică și se comentează un text biblic sau se dau credincioșilor indicații morale; omilie; predică. 2) Carte religioasă care cuprinde predici sau comentarii ale textelor din noul testament. **~a lui Varlaam.**

CAZEMÂT//Ă ~e *f* Adăpost, construit de obicei din beton armat, care protejează de proiectile și bombe și în care sunt instalate tunuri sau mitraliere. **CAZIER ~e** *n*. 1) Dulap compartimentat în care se păstrează diverse documente (acte, dosare, scrisori etc.). 2) *jur.* Fișă de evidență a antecedentelor penale ale unei persoane. **~ juridic.**

CAZINOU ~ri *n*. Local public unde sunt autorizate jocurile de noroc, prevăzut și cu restaurant, săli de dans, de spectacole etc.

CAZMÂ ~le *f* 1) Unealtă pentru săpat pământul, constând dintr-o lamă metalică ascuțită, fixată la o coadă de lemn; hârleț. 2) Unealtă pentru desfundarea pământurilor tari sau pentru spargerea rocilor, constând dintr-o bara de oțel, ascuțită la un capăt și lată la celălalt, fixată la o coadă de lemn.

CÂZN//Ă ~e *f* 1) Suferință fizică sau morală foarte puternică; tortură; supliciu. 2) *fig.* Efort fizic sau intelectual extrem; străduință; silință; sârguință.

CAZON ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de cazarmă; propriu cazărmii; de cazarmă; milităresc. 2) *prin ext., peior.* Care exclude abaterile de la normă; lipsit de indulgență; aspru; sever; dur; milităros. **A vorbi pe un ton ~.**

CAZUÂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de un caz concret; cu caracter întâmplător; accidental.

CAZUÂL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. lingv.* Care indică cazul gramatical; cu valoare de caz. **Desinență ~ă**. **Raport ~.**

CAZUALITÂTE *f* Caracter cazual.

CAZUISTICĂ *f* 1) Parte a teologiei și a eticii, care se ocupă de cazurile de conștiință. 2) *fig.* Subtilitate excesivă și sofisticată, în baza căreia se argumentează o teză falsă sau dubioasă.

A SE CĂCIULI mă căciulesc *intranz. fam.* A se închina cu umilință (scoțând căciula), spre a obține ceva.

A CĂFTĂNÎ căftănesc *tranz.* 1) *arh. ist. (domnitori)* A urca în tron, dăruind un caftan ca semn distinctiv. 2) *ist. (înalți demnitari)* A pune în posesia unui rang de boierie; a face boier. 3) *fig. fam. (persoane)* A bate tare peste spate.

A CĂINÂ căinez *tranz. (persoane)* A trata cu compasiune; a compătimi; a deplânge; a deplora; a jelui; a jeli.

A SE CĂINÂ mă căinez *intranz.* A-și împărtăși neplăcerile, jeluindu-se cuiva; a se plânge; a se tângui; a se văita.

CĂÎNȚ//Ă ~e *f* Părere de rău; regret.

CĂLĂ//U ~i *m.* 1) Persoană însărcinată cu execuția condamnaților la moarte; gâde; hoher. 2) *fig.* Om crud; persoană sângeroasă; tiran; satrap; ucigaș.

CĂLĂUZ//Ă ~e *f.* 1) Persoană însoțitoare, care arată drumul; ghid; cicerone. 2) Carte care conține reguli și recomandații utile; îndreptar; îndrumar. **~ de conversație română-engleză.** 3) *v.* **CĂLĂUZITOR**.

CĂLĂUZIT//OR ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj. și substantival* Care călăuzește; cu misiunea de a călăuzi; îndrumător; conducător.

CĂLIN ~i *m. bot.* Arbust sălbatic cu flori albe și cu fructe roșii necomestibile, grupate în ciorchine.

CĂLUȘE//L ~i *f m.* 1) *(diminutiv de la* **cal**) Cal mic; căluț. 2) *la pl.* Instalație constând din mai mulți cai mici de lemn pe care încalecă copiii și care se rotește în jurul unui ax; carusel.

CĂMIN I ~e 1) Construcție pentru copt pâinea și alte produse de panificație; cuptor; vatră. 2) Construcție făcută deasupra vetrei, care trage fumul din cuptor; horn. 3): ♦ **~ cultural,** instituție care propagă cultura, mai ales la sate; casă de cultură. 4): ♦ **~ studențesc,** bloc locativ pentru studenți.

CĂMIN II ~uri *n*. 1) Sobă joasă, cu vatra larg deschisă, zidită în peretele camerei. 2) *fig.* Casă părintească; vatră. 3) Totalitate a membrilor unei case; familie. **~ul familial.** 4) *constr.* Încăpere subterană, zidită și acoperită cu un capac de fontă, care permite accesul la o conductă de apă sau de canalizare.

CĂRĂUȘ ~i *m*. *înv.* Persoană care transporta mărfuri sau persoane cu căruța; căruțaș.

A CĂSĂPI căsăpesc *tranz.* A tăia în bucăți; a măcelări.

CĂSĂPÎ//E ~i *f. înv.* Prăvălie în care se vindea carne; măcelărie.

A CĂȘUNĂ cășunez 1. *tranz.* A face să aibă loc, servind drept cauză; a pricinui; a provoca; a produce; a cauza. **2**. *intranz.* 1) A trece prin cap pe neașteptate; a veni în gând prin surprindere. 2) A avea dușmănie; a fi cuprins de ostilitate.

CĂTĂN//Ă ~e *f înv.* Militar de rând în termen; soldat; ostaș.

CĂTĂNIE *f înv.* Serviciu militar; militărie.

A CĂTRĂNI cătrănesc *tranz.* 1) *(stâlpi, traverse, ziduri, frânghii* etc.) A îmbiba cu catran pentru a proteja de acțiunea umezelii. 2) *fig. (inima, sufletul)* A face să se cătrănească; a otrăvi; a învenina; a mâhni; a întrista; a amârî.

A SE CĂTRĂNI mă cătrănesc *intranz.* 1) A depune mult efort (pentru realizarea unui lucru); sa se chinui; a se munci; a se necăji; a se căzni; a se trudi. 2) *fig.* A devini trist; a se întrista; a se mâhni; a se amârî; a se scârbi.

CĂTUN ~e *n.* Sat mic cuprinzând câteva case, care nu formează o unitate administrativă aparte.

CĂTUȘ//Ă ~e *f* Dispozitiv constând din două inele de metal unite cu un lanț, cu care se imobilizează mâinile sau picioarele unui arestat.

CĂUZĂȘ ~i *m. înv.* Persoană care participa la o conspirație; participant la o cauză secretă; conspirator.

CÂRCĂ *f:* ♦ (**A duce**) **în ~,** a) (a duce) în spinare. b) *fig.* a avea în grija sa; a avea drept povară.

CÂRCIOG ~uri *n. pop., fam.* Mijloc viclean, folosit pentru a înșela buna credință; șiretlic; truc; manevră; tertip.

CÂRCOTĂȘ ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* Care caută mereu ceartă; înclinat în permanență spre ceartă, certăreț; gâlcevitor.

CÂRLIONȚ ~i *m.* Șuviță de păr răsucită în formă de spirală; buclă, zuluf.

A CÂRNOSÎ cârnosesc *tranz.* 1) A rupe în bucăți (cu mâinile, colții, ghearele etc.); a sfâșia; a sfârteca. 2) *(piei de animale)* A pregăti pentru tăbăcit, înlăturând rămășițele de carne.

CÂRPĂCI ~ *m.* 1) Meseriaș care repară încălțămintea sau îmbrăcămintea. 2) *fam.* Persoană care lucrează prost.

CÂRP//Ă ~e *f.1)* Bucată de stofă sau de pânză veche folosită în gospodărie (la ștergerea prafului, a vaselor, la spălatul podelelor etc.); petică 2) *fig. fam.* Persoană lipsită de caracter; petică.

A CÂRTI cârtesc *intranz. pop., fam.* A-și manifesta mereu nemulțumirea, bombănind sau criticând în surdină.

CÂRTIT//OR -oare (**-ori**, **-oare**) *adj.* Care cârtește; nemulțumit mereu.

CEACĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre ochii unei ființe)* Care au culori diferite; de diferite culori; sașiu; zbanghiu; ponciș; strabic. 2) *și substantival (despre ființe)* Care are ochi de culori diferite; cu ochi de diferite culori; sașiu; zbanghiu; ponciș; strabic. 3) *(despre persoane)* Care suferă de strabism; cu privire încrucișată; strabic.

CEAÎR ~uri *n. înv. și reg.* 1) Teren, de regulă împrejmuit, din apropierea unei ape, folosit pentru pășunat. 2) Teren necultivat din apropierea unei ape.

CEALMĂ ~le *f (în unele țări orientale)* Acoperământ de cap pentru bărbați, format dintr-o fâșie lungă de stofă care se înfășoară în jurul capului; turban.

CEAPRĂZ I -uri *n.* Sfoară de bumbac îmbrăcată în mătase sau în fir și folosită ca podoabă pentru unele obiecte (uniforme militare, draperii, tapițerii etc.); șnur; găitan; brandenburg; pasmant.

CEAPRĂZ II -uri *n.* 1) Poziție a dinților ferăstrăului, constând în înclinarea acestora într-o parte și în alta în raport cu planul pânzei, pentru a ușura tăierea materialului. 2) Unealtă constând dintr-o lamă plană de oțel prevăzută cu crestături pentru rostuirea pânzelor de ferăstrău; călcător.

CEĂRCĂN ~e *n.* 1) Dungă vânătă care se formează în jurul ochilor unui om obosit sau bolnav. 2) *pop.* Cerc luminos de vapori care se formează uneori în jurul unui astru sau al unei surse de lumină; țărcălan; halo.

CEĂRDAȘ -uri *n.* 1) Dans popular maghiar, executat de perechi și constând dintr-o parte lentă și alta din ce în ce mai rapidă. 2) Melodie după care se execută acest dans.

CEASL//OV -oave *n. rel.* Carte bisericească de rugăciuni și cântări religioase, care servea în trecut și ca abecedar.

CEĂTĂ cete *f.* 1) *(despre persoane)* Grup numeros și, de obicei, neorganizat; droaie. **O ~ de copii**. 2) *înv. ist. (în Evul mediu)* Unitate militară cu efectiv redus; pâlc; stol.

CECITĂTE *f* Lipsă a vederii; ablepsie; orbire. ~

nocturnă.

A CEDĂ cedez 1. *tranz.* 1) *(bunuri aflate în proprietatea cuiva)* A da (benevol) din propria posesiune. ~ **locul**. ♦ **- poziția** (*sau* **pozițiile**), a se retrage. 2) *(mărfuri, mai ales deficitare)* A trece prin vânzare (în posesia altei persoane); a abandona în schimbul unei despăgubiri. **2**. *intranz.* 1) A înceta de a mai opune rezistență (fizică sau morală); a se recunoaște învins. **- într-o discuție**. ~ **unei ispite**. 2) *(despre lucruri, construcții, piese* etc.) A nu mai rezista (la acțiunea unor factori exteriori). **Digul a ~at sub presiunea apelor**. 3) *fig*. *(despre boli, dureri* etc.) A scădea din intensitate; a se potoli; a se domoli; a se ogoi.

CEDR//U -i *m.* 1) Arbore exotic uriaș, cu ramuri dispuse orizontal și cu lemn foarte rezistent, folosit ca arbore decorativ sau în scopuri industriale. 2) Lemn al acestui arbore.

CEFĂLIC -ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de cap; caracteristic capului; din zona capului. **Arteră -ă**.

CEG//Ă -i *f* Pește dulcicol de talie medie sau mare, cu botul alungit în formă de cioc și cu o serie de discuri osoase pe partea dorsală și pe laturi.

A CELEBRĂ celebrez *tranz.* 1) *(acte publice sau private)* A înfăptui cu solemnitate; a oficia. ~ **o căsătorie**. **- o mesă**. 2) *(evenimente importante, zile memorabile)* A marca în mod solemn; a serba; a sărbători. ~ **o aniversare**.

CELEBRIT//ĂTE -ăți *f.* 1) Caracter celebru; notorietate. 2) Reputație celebră. 3) Persoană celebră.

CELEBR//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se bucură de mare faimă; foarte cunoscut; renumit; vestit; ilustru.

CELE//ST ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* 1) Care ține de cer; caracteristic pentru cer; ceresc. **Spațiu** ~. 2) *fig.* Care se impune printr-o frumusețe ieșită din comun; uimitor de frumos; minunat; splendid; divin.

CELIBATÂR ~i *m.* Bărbat neînsurat; burlac; holtei.

CELOFÎBR//Ă ~e *f* Fibră textilă sintetică, obținută din celuloză.

CELULOZĂ *f* Substanță organică din grupul glucidelor, care se conține în membrana celulelor vegetale și care are diferite întrebuințări (la fabricarea hârtiei, fibrelor sintetice, lacurilor, maselor plastice, explozivelor etc.).

CENÂCLU ~ri *n.* 1) Cerc de literați sau de oameni de creație, având un program estetic comun. ~ **literar.** 2) Reuniune periodică a unui asemenea cerc.

CENTENÂR I ~e *n*. 1) Aniversare de o sută de ani. 2) Solemnitate consacrată unei asemenea aniversări.

CENTENÂR II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are o sută de ani; de o sută de ani; secular.

CENTIR//ON ~oane *n*. Centură militară purtată peste uniformă.

A CENTRÂ centrez *tranz.* 1) A fixa în centru (pe o axă comună sau într-o poziție corectă); a regla după o axă; a axa. ~ **o roată**. 2) A amplasa în centru. ~ **un desen**. ~ **imaginea fotografică**. 3) *fig. (elemente răzlețe)* A dispune în jurul unui nucleu.
4) *sport. (mingi)* A trimite de la marginea terenului spre centru.

CENTRÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se află în centru; situat în centru. **Punct** ~. **Cartier** ~. 2) *(despre instituții, organe, foruri* etc.) Care conduce și dirijează activitatea într-un anumit domeniu; cu rol conducător. **Putere ~ă**. 3) *fig.* Care constituie o esență; cu valoare de esență. **Idee ~ă**.

CENTRÂLISM *n*. Sistem de organizare și de conducere centralizată a vieții politice, economice și administrative, conform căruia organele locale se află în subordinea celor centrale.

A CENTRALIZÂ centralizez *tranz*. 1) A concentra într-un singur centru. ~ **puterea de stat**. 2) A face să depindă de un singur centru. ~ **un stat**. ~ **economia**.

CENTR//U I ~e *n*. 1) Punct interior situat la distanțe egale în raport cu toate punctele unei linii sau suprafețe exterioare. 2) *fiz.* Punct în care acționează rezultanta unui sistem de forme. ~ **de gravitate**. ~ **de**

atracție. 3) *fig.* Punct esențial; lucru principal. **Problema dată este ~ul discuției**. 4) Mijloc (sau parte de mijloc) al unui spațiu sau al unei suprafețe. **Provincie de ~u**. 5) Loc sau localitate unde este concentrată o anumită activitate. ~ **universitar**. ~ **științific**. 6) *fig.* Punct în care sunt concentrate anumite forțe. **~ul răului**.

CENTR//U II ~i *m*. 1) *med.:* ♦ ~ **nervos,** grup de celule nervoase care reglează funcțiile organismului. 2) *sport.* Jucător care acționează în mijlocul liniei de atac sau de apărare.

CENTURI//E ~i *f ist. (în antichitatea romană)* 1) Subunitate militară constând din o sută de soldați. 2) Subdiviziune politică și administrativă constând din o sută de cetățeni.

CENTURION ~i *m*. *ist. (în armata romană)* Comandant al unei centurii.

CENZOR ~i *m*. 1) *ist. (în antichitatea romană)* Magistrat însărcinat cu recensământul persoanelor și al averilor și cu dreptul de a controla moravurile cetățenilor. 2) Persoană oficială care efectuează cenzura. 3) Persoană care efectuează recensământul persoanelor și/sau al bunurilor populației.

A CENZURÂ cenzurez *tranz. (publicații, emisiuni, spectacole* etc.) A supune cenzurii.

CENZUR//Ă ~i *f.* 1) Control prealabil (de stat) asupra conținutului publicațiilor, a emisiunilor de radioteleviziune, a spectacolelor și a corespondenței, pentru a le autoriza apariția sau difuzarea. 2) Organ oficial care exercită acest control. 3) *arh., ist. (în Roma antică)* Funcție de cenzor

CERAMICĂ *f.* 1) Artă și tehnică de fabricare a vaselor prin modelarea și arderea argilelor. 2) Material obținut prin modelarea și arderea argilelor. 3) Obiect produs din asemenea material.

CERÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care este tratat cu ceară; acoperit sau impregnat cu un strat de ceară.

CERBER ~i *m*. 1) *mitol. (în mitologia greacă)* Ființă imaginară reprezentată în chip de câine fioros cu trei capete, care păzește poarta infernului. 2) *fig, mai ales depr.* Paznic sever și intransigent.

CERBÎC//E ~i *f. (la om și la animale)* Parte posterioară a gâtului; ceafă; grumaz.

A CERCETA cercetez *tranz.* 1) A supune unui examen atent (pentru a cunoaște mai bine); a analiza sub toate aspectele; a studia; a investiga. ~ **terenul**. ~ **cazul**. 2) *jur*. A supune unei anchete (pentru a afla și restabili detaliile, circumstanțele); a ancheta. ~ **un acuzat**.

CERCETÂȘ ~i *m*. 1) *milit.* Soldat care cercetează pozițiile inamicului în caz de război. 2) Persoană care are misiunea de a culege informații secrete din alte țări.

CERCEV//EÂ ~ele *f* Cadru în care se fixează geamul la o fereastră sau la o ușă.

CEREÂL//Ă ~e *f bot.* 1) *la pl.* Grup de plante graminee (reprezentanți; grâul, secara, orzul, porumbul etc.) cu tulpini neramificate și fructele cariopse, cultivate pentru boabele lor și folosite ca hrană pentru om, ca nutreț pentru animale și ca materie primă pentru industria ușoară. 2) *la sing.* Plantă care face parte din acest grup.

CEREBRÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de creier; caracteristic pentru creier. **Congestie ~ă**. 2) Care ține de spirit; bazat pe intelect; spiritual; intelectual; rațional; mintal. 3) Care se conduce numai de rațiune; preocupat în exclusivitate de gândirea abstractă. **Persoană ~ă**. 4) Care se bazează mai ales pe rațiune; realizat pe principiile rațiunii. **Poezie ~ă**.

CEREMONIAL ~e *n* Ansamblu de ritualuri după care se desfășoară o ceremonie.

CEREMONÎ//E ~i *f* 1) Act solemn și regularizat de desfășurare a unui eveniment social important. 2) Eveniment solemn care se desfășoară după anumite reguli prestabilite. 3) Politețe exagerată; etichetă excesivă.

CER//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care este lipsit de îndoială; fără îndoială; neîndoielnic; sigur.

A CERTÂ cert *tranz.* 1) A trata cu vorbe de ocară sau dojeneală, exprimându-şi nemulţumirea sau supărarea; a ocărî. 2) A face să se certe; a sfădi.

A SE CERTÂ mă cert *intranz*. 1) A face (concomitent) schimb de vorbe de ocară (unul cu altul); a se sfădi; a se gâlcevi. 2) A rupe relaţiile de prietenie; a se sfădi.

CERTIFICÂT ~e *n*. Act oficial, eliberat de o instituţie competentă, prin care se certifică un statut sau anumite drepturi ale purtătorului. **~ de studii. ~ de căsătorie.**

CERTITUDIN//E ~i *f* Caracter cert; convingere fermă.

A CERUÎ ceruiesc *tranz.* A acoperi cu un strat subţire de ceară.

CERVICÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ţine de cerbice; din regiunea cefei; de la ceafă. **Vertebră ~ă**. **Nerv ~. Zonă ~ă.**

A CERŞI cerşesc 1. *intranz.* A umbla cu cerutul. **2**. *tranz.* 1) A cere de pomană. 2) *fig.* A cere cu umilinţă (ca un om calic).

CESIONĂR ~i *m.* Persoană care beneficiază de o cesiune.

CESIUN//E ~i *f. jur.* 1) Act juridic prin care o persoană cedează altei persoane un drept de creanţă în baza unui contract. 2) Drept sau bun cesionat. **A da cuiva un bun în ~e.**

CETĂŞ ~i *m*. 1) Membru al unei cete; ortac. 2) Căpitan al unei cete de haiduci.

CETĂŢENIE *f* 1) Condiţie juridică a cetăţeanului; drept juridic de cetăţean. 2) Calitatea de a fi cetăţean al unui stat; naţionalitate. **A avea ~a Republicii Moldova. A avea ~a română.**

CETERĂŞ ~i *m*. *înv.* Muzicant care cânta la ceteră; viorist.

CETER//Ă ~e *f* Instrument muzical constând dintr-o cutie ovală de rezonanţă, pe care sunt întinse patru coarde care produc sunete fiind atinse cu arcuşul sau ciupite; scripcă; vioară; violină.

CETIN//Ă ~i *f* 1) Creangă de brad. 2) Arbust sau arbore conifer.

CEZĂR ~i *m*. *ist.* 1) *arh. (în Roma antică)* Titlu dat împăraţilor. 2) Conducător absolut al ţării; suveran; monarh; împărat.

CEZUR//Ă ~i *f (în versificaţie)* Pauză ritmică în interiorul unui vers după o silabă accentuată, care împarte versul în două emistihuri, susţinând cadenţa poeziei şi uşurând recitarea ei.

CHAT ~uri [cuvânt engl.**]** *n. tehn. inform.* Mod de comunicare în scris şi, de regulă, în direct, a mai multor utilizatori de calculatoare concetate într-o reţea; convorbire în scris în reţea, pe internet.

A CHEFNÎ chefneşte *intranz. (despre câini)* A lătra sacadat, repetat şi agitat, urmărind vânatul sau exprimându-şi bucuria.

CHEHAIĂ chehaiele *f înv. ist.* 1) Slujbaş vamal. 2) Şef de poştă. 3) Şef al pădurarilor. 4) Intendent al unui vizir sau al unui paşă turc. 5) Reprezentant diplomatic al domnitorului la Poarta otomană.

CHEI ~uri *n*. 1) Construcţie special amenajată într-un port pentru acostarea, încărcarea şi descărcarea navelor, servind concomitent la consolidarea malului şi la apărarea acestuia de acţiunea apelor. 2) Stradă de-a lungul malului unei ape. 3) Platformă în gară servind la îmbarcarea şi debarcarea pasagerilor, la încărcarea şi descărcarea mărfurilor.

A CHELFĂNÎ chelfănesc *tranz. pop., fam. (persoane)* A bate puternic.

A SE CHELFĂNÎ mă chelfănesc *intranz. pop., fam. (despre persoane)* A se bate puternic (unul cu altul).

A CHELI chelesc *intranz.* A deveni chel; a pierde părul de pe cap; a pleşca: a pleşuvi; a chelboşi.

CHELNER ~i *m*. Persoană (mai ales bărbat) care serveşte consumatorii într-un local de consumaţie; ospătar; servitor.

A CHELTUI cheltuiesc *tranz.* 1) *(bani)* A folosi în calitate de contravaloare (a unei mărfi) la cumpărare. 2) *(bani, avere)* A folosi în mod

nechibzuit; a irosi; a prăpădi; a pierde; a toca. 3) (*energie*, *putere, timp* etc.) A folosi (excesiv) într- un anumit scop.

A SE CHELTUI mă cheltuiesc *intranz*. (*despre persoane)* A-şi risipi forţele intelectuale şi/sau fizice.

CHENĂR ~e *n*. 1) Margine colorată sau desenată, care circumscrie o suprafaţă plană (hartă, desen, ilustraţie etc.). 2) Element decorativ construit în jurul unui obiect (panou, uşă, fereastră etc.).

A CHENĂRUÎ chenăruiesc *tranz*. (*obiecte*) A prevedea cu un chenar.

CHENZÎN//Ă ~e *f* 1) Salariu pentru o jumătate de lună. 2) Perioadă de timp pentru care se plăteşte acest salariu.

CHEPENG ~uri *n*. Uşă orizontală sau uşor înclinată în podeaua unei încăperi (pivniţă, demisol etc.) sau în puntea unei nave; trapă.

CHERĂ *f. înv. (folosit şi ca termen de adresare)* Femeie căsătorită; cucoană; doamnă.

CHEREM ~uri *n...* ♦ **A fi la ~ul cuiva**, a fi la discreţia, la bunul plac al cuiva.

CHEREST//EÂ ~ele *f* Material lemnos de construcţie, obţinut din tăierea buştenilor la gater.

CHERHÂN//Ă ~e *f.* Construcţie pe malul unei ape unde se sortează, se prelucrează şi se depozitează peştele prins pentru realizare.

CHERSÎN ~e *n. reg.* Covată adâncă, largă şi scurtă, folosită mai ales la frământarea aluatului.

CHESTI//E ~i *f v.* **CHESTIUNE**.

A CHESTIONÂ chestionez *tranz.* 1) *(persoane)* A determina să răspundă asupra unei probleme; a întreba; a interoga. 2) *(martori, inculpaţi) A* supune la un interogatoriu; a interoga. 3) *(elevi sau studenţi)* A supune unui examen oral; a întreba; a asculta; a examina; a interoga.

CHESTIONÂR ~e *n*. 1) Serie de întrebări puse după o anumită metodă, în vederea realizării unei anchete. 2) Formular în care este înscrisă această serie de întrebări.

CHESTIUN//E ~i *f* 1) Subiect despre care există cunoştinţe incomplete şi care necesită a fi examinat sau discutat; problemă. **~ea zilei.** 2) Situaţie complicată cu aspecte discutabile sub aspect teoretic sau practic; problemă; obiect al unei preocupări; temă. 4) Întrebare pusă de un examinator unui elev, student sau candidat. 5) Fapt divers; întâmplare.

CHEZÂŞ ~i *m. pop.* 1) Persoană care garantează cu averea sa pentru altul; garant. 2) Persoană care îşi asumă responsabilitatea morală pentru altul.

A CHEZĂŞUÎ chezăşuiesc *tranz. înv., pop.* 1) A asigura în calitate de chezaş; a garanta. 2) A asigura printr-o chezăşie; a garanta.

A CHIBZUÎ chibzuiesc 1. *tranz*. 1) (*acţiuni*, *situaţii, stări* etc.) A cumpăni, luând în considerare eventualele posibilităţi. 2) *(acţiuni)* A pune la cale, elaborând un plan de acţiune; a plănui; a chiti. **2**. *intranz.* 1) A gândi adânc şi îndelung; a cugeta; a medita; a reflecta. 2) A sta pe gânduri; a cugeta; a cumpăni.

CHIBZUINŢĂ *f* 1) Analiză atentă a situaţiei. 2) Judecată cumpănită.

CHICIURĂ *f meteor.* Fenomen hidrometeorologic constând într-o pojghiţă subţire de cristale de gheată poroasă, care se formează şi se depune iarna pe ramurile copacilor şi pe obiecte; promoroacă.

CHICHIN//EÂŢĂ ~eţe *f pop., fam.* Casă mică şi sărăcăcioasă; cocioabă.

CHICLÂZ ~uri *n. reg.* Sulfat fieros.

A CHICOTI chicotesc *intranz.* A produce chicote; a râde pe ascuns cu hohote sau cu izbucniri zgomotoase, intermitente.

CHÎFL//Ă ~e *f* Produs de panificaţie rotund sau oval, ca o pâine mică, făcut din făină albă de grâu.

A CHIFTI chifteşte *intranz.* 1) *(despre lichide)* A ieşi din pământ la o apăsare uşoară. 2) *(despre obiecte, alimente îmbibate cu lichid)* A elimina lichid sub acţiunea unei presiuni mici.

CHIHLIMBÂR ~e *n*. Substanţă răşinoasă,

transparentă sau translucidă, de culoare galbenă, brună sau verzuie, extrasă din anumite specii de pini și folosită la confecționarea unor obiecte de podoabă.

CHILÎ//E ~i *f* 1) Odăiță într-o mănăstire, în care locuiește un călugăr sau o călugăriță. 2) *prin ext., fam.* Cameră mică de locuit; cămăruță.

CHILIM ~uri *n*. 1) Covor (turcesc) cu două fețe. 2) Broderie cusută cu fire de lână sau de mătase, pe etamină sau pe canava.

CHIMIR ~uri *n*. 1) Cingătoare lată de piele, frumos ornamentată și prevăzută cu buzunare, purtată de țărani; șerpar. 2) Săculeț de piele sau de pânză cu băieri, în care se țin banii sau alte obiecte mărunte; pungă.

A CHIMIZĂ chimizez *tranz.* 1) *(plante, sol, materiale industriale)* A supune prelucrării chimice. 2) *(agricultura, industria) A* prevedea cu procedee și mijloace chimice de prelucrare.

CHIMONO ~uri *n*. 1) Haină japoneză lungă și largă, confecționată dintr-o singură piesă, cu capetele puse unul peste altul în partea din față și susținută de o cingătoare. 2) Haină comodă, lungă și largă, purtată de femei acasă. 3) Croială de haină femeiască cu mânecile dintr-o singură bucată cu restul hainei.

CHINCHÎN//Ă ~e *f bot.* 1) Arbore tropical din scoarța căruia se extrage chinina. 2) Scoarța acestui arbore.

CHINDÎ//E ~i *f* 1) Parte a zilei, când soarele începe să scapete spre asfințit. 2) Masă care se servește în această parte a zilei. 3) Loc pe cer unde se află soarele în această parte a zilei. 4) Dans popular asemănător cu sârba. 5) Melodie după care se execută acest dans.

CHINTĂL [scris și **quintal] ~*e*** *n*. Unitate de măsură, mai ales pentru masa cerealelor, egală cu 100 kg.

CHINTESENȚĂ *f* 1) *(în filozofia și cosmologia antică)* Principiu material al lumii, substanță eterată, considerată ca fiind al cincilea element material din care sunt compuse corpurile cerești. 2) Principiu care rezumă esența profundă a unei idei sau fenomen.

A CHINUI chinuiesc *tranz.* 1) A face să se chinuie. 2) *(persoane)* A supune unor necazuri; a necăji; a supăra.

A SE CHINUI mă chinuiesc *intranz*. 1) A suferi un chin; a îndura suferințe fizice sau morale. 2) A depune eforturi susținute; a se strădui din răsputeri; a se trudi; a se căzni; a se munci.

CHIOȘC ~uri *n*. 1) Pavilion mic în grădini sau în parcuri. 2) Construcție ușoară și mică, instalată în locuri publice (străzi, gări, stadioane, parcuri), unde se vând lucruri mărunte (ziare, răcoritoare, dulciuri etc.); gheretă; tonetă.

A CHIOTÎ chiotesc *intranz.* 1) A produce chiote; a chiui; a hăuli. 2) *(despre o încăpere, un loc întins* etc.) A se umple de sunete puternice, prelungite prin ecou; a răsuna.

CHIPARO//S ~și *m*. *bot.* Arbore rășinos cu coroană conică, cu frunze persistente și cu lemn rezistent și parfumat, întrebuințat în industrie.

CHIPEȘ ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are aspect atrăgător; cu chip frumos.

CHIPIU ~ri *n*. Șapcă de stofă cu cozoroc, cu fund rotund și tare.

A CHIIRĂÎ chfrăi *intranz.* 1) *(despre greieri)* A scoate sunete repetate, scurte și ascuțite; a țârâi; a sfârâi. 2) *(despre păsări)* A produce sunete scurte și repetate. 3)*fam*. *depr. (despre persoane)* A vorbi pe un ton răstit; a striga; a răcni; a țipa; a vocifera.

A CHIRCI chircesc *tranz.* A face să se chircească.

A SE CHIRCI mă chircesc *intranz*. *pop., fam.* 1) *(despre ființe)* A se strânge ghem; a se aduna grămadă; a se ghemui. 2) A se opri din dezvoltare sau a-și micșora dimensiunile; a rămâne sau a deveni mic; a se pipernici; a se prizări.

CHIRFOS//EĂLĂ ~eli *f reg.* Tulburare mare, însoțită de gălăgie și scandal; tărăboi; hărmălaie; tevatură.

CHIRIĂȘ ~i *m*. Persoană care închiriază o locuință.

CHIRÎ//E ~i *f* Plată pentru folosirea temporară a unui

lucru străin (mai ales a unei locuințe).

CHIRIGÎ//U ~i *m*. *înv*. Persoană care transportă cu căruța oameni sau mărfuri; cărăuș.

CHIROMĂN//T ~ți *m*. Persoană care practică chiromanția.

CHIROMANȚÎE *f* Practică superstițioasă care pretinde că poate determina caracterul și prezice viitorul unei persoane prin interpretarea liniilor din palmă.

CHIS//EÂ I ~ele *f.* Vas mic în care se ține dulceață.

CHIS//EÂ II ~ele *f.* Pungă în care se ține tutunul sau banii.

CHISNOVÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival, pop. reg.* Care face pozne; pus pe năzbâtii; poznaș; șotios; năzbâtios.

CHIT I *adv.* 1): ♦ **A fi ~**, a se debarasa de o datorie. 2): ♦ **~ că,** chiar dacă; cu riscul de; admițând posibilitatea.

CHIT II *n. constr.* Pastă care se întărește în aer și care este folosită la fixarea geamurilor în cercevele și la astuparea găurilor din lemn în vederea vopsirii. **CHIT III chfți** *m. înv.* Mamifer marin de talie foarte mare, cu lame cornoase lungi în loc de dinți; balenă.

CHITÂNȚ//Ă ~e *f.* Document scris, prin care se certifică primirea unei sume de bani sau a unor bunuri materiale.

CHITANȚIER ~e *n*. Carnet cu foi detașabile pentru eliberarea chitanțelor.

CHITÂR//Ă ~e *f* Instrument muzical cu coarde care produce sunete prin lovire sau ciupire cu degetele.

CHITARÎ//ST ~ști *m*. Persoană care cântă la chitară; interpret la chitară.

A CHITI I chitesc *tranz. pop.* 1) A lua la ochi; a ochi; a ținti. 2) A atinge cu un proiectil sau cu un obiect aruncat; a nimeri; a ochi; a ținti.

A CHITI II chitesc *pop.* **1**. *tranz.* 1) A găsi de cuviință; a gândi; a crede; a socoti; a considera. 2) A pune la cale, elaborând un plan de acțiune; a chibzui; a plănui. 3) A face să se chitească. **2**. *intranz.* A gândi adânc și îndelung; a cugeta; a medita; a reflecta; a chibzui.

A SE CHITI mă chitesc *intranz.* A se îngriji de propriul exterior, îmbrăcându-se frumos.

CHITIC ~i *m*. *iht., reg.* Pește neajuns la maturitate; pește mic; peștișor.

CHÎTR//Ă ~e *f bot.* Fruct al chitrului.

CHÎTR//U ~i *m*. *bot.* Arbore exotic cu flori frumoase mari, de culoare albă, cu fructe comestibile.

A CHITUÎ chituiesc *tranz.* 1) *(geamuri)* A lipi cu chit, fixând de rama ferestrei. 2) *(suprafețe, tavan, pereți)* A da cu chit. 3) *(găuri, crăpături* etc.) A astupa cu chit, pentru a obține o suprafață netedă.

CHIȚIBUȘ ~uri *n*. *fam.* 1) Obiect lipsit de importanță; mărunțiș; fleac. 2) Manevră iscusită prin care se maschează realitatea; șiretlic; truc; tertip.

CHIȚIBUȘÂR ~i *m*. *fam.* Persoană care acordă importanță chițibușurilor.

A CHIȚĂÎ chițăie *intranz. (despre șoareci, guzgani* etc.) A scoate sunete stridente și repetate.

A CHIUI chiui *intranz. pop.* 1) *(despre persoane)* A scoate un strigăt ascuțit, puternic și prelung, de bucurie sau de chemare; a produce chiote; a hăuli; a chioti. 2) A declama chiuituri în timpul jocului; a striga.

CHÎVĂR//Ă ~e *f. înv. ist.* Chipiu înalt, purtat de militari.

CHIVERNIS//EÂLĂ ~eli *f. înv., reg.* 1) Situație materială bună; bunăstare. 2) Totalitate de bunuri care a fost chivernisită de o persoană; avere.

A CHIVERNISI chivernisesc *tranz. reg.* 1) *înv.* A conduce în calitate de administrator; a administra. 2) (*avere*, *bunuri, materiale)* A dobândi prin muncă și sârguință; a agonisi; a aduna. 3) A face să se chivernisească.

A SE CHIVERNISI mă chivernisesc *intranz. pop., reg.* 1) A-și crea o situație materială bună în viață; a se pricopsi; a se căpătui. 2) A ajunge să fie îndestulat.

CHIX chixuri *n*. *fam.* Rezultat rău; lipsă de reușită;

nereușită; insucces; eșec. ♦ **A da ~,** a da greș; a suferi eșec; a nu reuși.

CICATRÎC//E ~i *f* 1) Urmă lăsată pe piele de o rană, constând din țesut conjunctiv. 2) *fig.* Urmă lăsată de o suferință morală.

A CICATRIZĂ cicatrizează *tranz.* A face să se cicatrizeze.

A SE CICATRIZĂ se cicatrizează *intranz.* 1) *(despre răni)* A se prinde la loc, închizându-se și formând o cicatrice. 2) *fig. (despre dureri sufletești)* A înceta de a se mai manifesta; a se atenua.

A CICĂLÎ cicălesc *tranz. (persoane)* A nu lăsa în pace, reproșând mereu diferite lucruri; a morocăni.

CICLIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și adverbial* Care se produce în cicluri; cu proprietatea de a se realiza la intervale regulate; periodic. **Mișcare ~ă**. **Criză ~ă**. 2) *(despre compuși chimici)* Care este constituit din molecule ce formează un ciclu închis. 3) *(despre opere muzicale sau literare)* Care conține câteva părți independente; constituit din câteva părți independente.

CICLISM *n*. Gen de sport practicat cu biciclete speciale. **Turul de ciclism al Franței.**

CICL//ON ~oane *n*. 1) *meteo* Vânt foarte puternic, caracteristic, mai ales, pentru zonele tropicale, cu mișcarea giratorie a aerului, însoțit de ploi torențiale. 2) *tehn.* Aparat pentru separarea particulelor materiale din aer sau dintr-un gaz cu ajutorul forței centrifuge.

CICLOP ~i *m*. 1) *mitol. (în mitologia greacă)* Ființă imaginară reprezentată în chip de uriaș antropofag cu un singur ochi în mijlocul frunții. 2) *biol.* Crustaceu dulcicol, minuscul, cu un singur ochi.

CICLU ~ri *n*. 1) Ansamblu de fenomene care se produc în evoluția unui proces și care constituie un cerc închis. 2) Succesiune de manifestări sau activități având o temă și obiective comune. ~ **de lecții**. ~ **de învățământ**. ~ **de studii la licență**. 3) *chim.* Lanț închis de atomi din molecula unor compuși chimici.

A CIFRĂ cifrez *tranz.* 1) (*texte*) A transpune într- un sistem de semne convenționale, folosind un cifru; a nota cu ajutorul unui cifru; a codifica; a coda. ~ **un mesaj. ~ o telegramă**. 2) *(indici economici, financiari* etc.) A nota cu cifre; a evalua în cifre.

CIFRU ~ri *n*. 1) Sistem de semne convenționale folosit pentru a transmite o informație secretă; cod secret. 2) Combinație de cifre sau de litere, care permite deschiderea unei încuietori secrete.

A CIMENTĂ cimentez *tranz.* 1) A acoperi cu un strat de mortar (pentru a lega trainic, pentru a face durabil etc.). ~ **o casă**. 2) *fig.* A face să se cimenteze; a întări; a consolida. ~ **prietenia**.

A SE CIMENTĂ se cimentează *intranz.* A deveni durabil.

CIMILITUR//Ă ~i *f* Creație populară, mat ales în versuri, în care se descrie în termeni metaforici un obiect ce urmează a fi identificat; ghicitoare.

CIMITIR ~e *n*. Loc special unde se îngroapă morții; țintirim.

CIMP//OI ~oaie *n*. Instrument muzical popular de suflat, constând dintr-un burduf și din mai multe fluiere care produc sunete la trecerea prin ele, sub presiune, a aerului din burduf.

CIN cinuri *n*. *înv*. Poziție într-o ierarhie administrativă; stare socială; rang.

A CINĂ cinez *intranz.* A lua cina; a servi masa de seară.

CÎN//Ă ~e *f* 1) Masa de seară. 2) Mâncare pregătită pentru masa de seară. 3) Timp când se servește masa de seară.

CINCINĂL I ~e *n*. *înv.* 1) Perioadă de cinci ani. 2) Plan economic întocmit pentru cinci ani.

CINCINĂL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care durează cinci ani; prevăzut pentru cinci ani.

CINEÂ//ST ~ști *m.* Persoană specializată în arta sau în tehnica cinematografică.

CINEMÂ *n. v.* **CINEMATOGRAF**.

CINEMATEC//Ă ~i *f.* 1) Colecție de filme; filmotecă. 2) Cinematograf unde se pot viziona filme vechi.

CINEMATOGRÂF ~e *n.* 1) Local special unde se proiectează filme. 2) *v.* **CINEMATOGRAFIE**.

CINEMATOGRÂFIE *f* 1) Artă și tehnică de înregistrare pe o peliculă specială a unor secvențe din realitate și de a le proiecta pe ecran, creând impresia unei realități vii. 2) Industrie producătoare de filme.

CINERÂR//Ă ~e *adj. f:*. ♦ **Urnă ~ă,** vas în care se păstrează cenușa morților după incinerare; cenușar.

CINETIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de mișcare; caracteristic mișcării. **Energie ~ă.**

CINIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care exprimă fără menajamente gânduri și sentimente contrare moralei și convențiilor sociale; brutal; amoral. 2) *(despre manifestări ale omului)* Care denotă o atitudine sfidătoare; caracterizat prin sfidarea normelor sociale; brutal; amoral. 3) *și substantival filoz.* Care ține de filozofia socratică ce preconiza revenirea în natură și disprețul pentru normele și convențiile sociale.

CINISM ~e *n*. 1) Filozofie cinică. 2) Atitudine cinică. 3) Faptă sau vorbă cinică.

CIOB ~uri *n*. Fragment dintr-un vas spart; hârb.

CIOCOI *m*. *înv.* 1) Persoană bogată, parvenită din rândul arendașilor sau vătafilor; boier parvenit; ciocofleandră. 2) Servitor la un boier.

CIOFLINGÂR ~i *m*. *pop., fam.* 1) Om de nimic; persoană care pierde timpul în zadar; pierde-vară; târâie-brâu. 2) *depr.* Persoană care purta haine orășenești; pantalonar.

CIOHODÂR ~i *m*. *înv., ist. (în Moldova feudală)* Slujbaș la curtea domnească, care răspundea de încălțămintea domnului.

A CIONDĂNÎ ciondănesc *tranz*. *pop., fam. (persoane)* A certa în mod insistent și permanent.

A SE CIONDĂNÎ mă ciondănesc *intranz*. *pop., fam.* A se certa ușor (unul cu altul) pentru lucruri mărunte; a se ciorovăi.

A CIOPÂRȚI ciopârțesc *tranz.* 1) *(ființe sau obiecte)* A tăia la nimereală, în bucăți mărunte și neregulate; a bucăți; a ciocârti. 2) *(materiale, piese* etc.) A lucra rău, inestetic, dând dovadă de neîndemânare.

CIORBAGÎ//U ~i *m*. *înv*. *ist.* 1) Ofițer de ieniceri. 2) Comandant al unei unități de ieniceri.

CIORB//Ă ~e *f* Fel de mâncare lichidă, preparată din carne sau din pește și acrită; zeamă.

CIORCHÎN//E ~i *f bot.* 1) Inflorescență cu florile grupate pe o axă centrală. 2) Grup de fructe dezvoltate dintr-o inflorescență; strugure.

CIORN//Ă ~e *f.* Variantă inițială a unei lucrări; lucrare scrisă în prima redacție; concept; bruion.

A SE CIOROVĂI mă ciorăvăiesc *intranz*. *pop., fam.* A ce certa ușor (unul cu altul) pentru lucruri mărunte; a se ciondăni.

CIRITE//L ~i *m*. 1) Tufiș de arbuști sau de copăcei. 2) *la pl.* Totalitate de copăcei care formează un tufiș. **CIRCA** *adv.* Cam; cam la; la vreo; aproximativ; aproape.

CIRCUIT ~e *n*. 1) Mișcare pe un cerc închis, cu revenire la punctul inițial. 2) Sistem de medii sau de conducte prin care circulă un fluid. 3) Succesiune continuă de conductori electrici.

A CIRCULÂ circul *intranz.* 1) *(despre pietoni, vehicule* etc.) A se mișca (incontinuu) într-un anumit sens; a se deplasa încolo și încoace (pe căile de comunicație). 2) *(despre gaze, lichide, aer* etc.) A se mișca (incontinuu) într-un anumit circuit; a se schimba în permanență prin mișcare. 3) *(despre bani)* A fi în uz; a trece din mână în mână. 4) *(despre zvonuri, idei, vorbe, informație* etc.) A trece de la unul la altul; a deveni cunoscut unui cerc larg de persoane; a se propaga; a se răspândi.

CIRCULÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are formă de cerc; în formă de cerc. **Bazin** ~. 2) Care descrie un

cerc; de jur împrejur; giratoriu; rotativ. **Mișcare ~ă.**

CIRCULÂR//Ă ~e *f* Scrisoare a unui organ superior, reprodusă în mai multe exemplare și expediată mai multor destinatari aflați în subordine, pentru a le transmite diferite ordine, dispoziții sau informații.

CIRCULÂȚI//E ~i *f.* 1) Mișcare circulară. 2) Deplasare a oamenilor sau a vehiculelor pe o cale de comunicație; mișcare rutieră.

CIRCUMSPEC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care dă dovadă de prudență cugetată; caracterizat prin atenție deosebită; prevăzător; prudent; precaut. **Om ~. Atitudine ~tă.**

CIRCUMSPECȚI//E ~i *f* Caracter circumspect; precauție; prudență.

CIRCUMSTÂNȚ//Ă ~e *f* 1) Ansamblu de fapte care însoțesc un eveniment. 2) Situație care caracterizează un moment concret; conjunctură. **A profita de ~e**. 3) Eveniment particular.

CIRCUMVOLUȚI//E ~i *f* 1) *anatom.* Cută sinuoasă de pe suprafața creierului. 2) Mișcare circulară în jurul unui punct central sau al unei axe. **A CISLUÎ cisluiesc 1**. *tranz. înv. ist.* 1) A supune unui impozit. 2) A considera vinovat; a învinui; a acuza. **2**. *intranz. pop., fam.* A întreține o conversație plăcută pe teme lipsite de importanță; a sta la taifas; a tăifăsui; a sporovăi.

CISTERN//Ă ~e *f* Rezervor cilindric cu mare capacitate, folosit la transportarea sau la păstrarea lichidelor.

CITÂȚI//E ~i *f* Act oficial prin care o persoană este invitată să se prezinte în fața unei instanțe judecătorești sau a unei autorități.

CITEȚ I ~i *m. rel.* Slujitor bisericesc care citește unele texte religioase în timpul slujbei; anagnost.

CIT//EȚ II ~eață (**~eți**, **~ețe**) *adj. (despre scris, texte* etc.) Care se poate citi ușor; lizibil.

CIUBUC I ~uri *n. pop., fam.* Câștig obținut fără muncă; venit ilicit. **A da (**sau **a lua) ~.**

CIUBUC II ~e *n*. 1) Pipă de tip oriental cu tub lung. 2) *constr.* Ornament în formă de dungă în relief, la un perete sau la o fereastră.

CIUCUR//E ~i *m*. 1) Ornament de formă conică sau rotundă, constând dintr-un mănunchi de fire legate sau împletite, cu care se împodobește marginea unor obiecte; canaf; motocel; popmpon.

2) Țurțure de gheață. 2) Ornament de cristal sau de sticlă, ce atârnă la o lustră.

CIUDÂ//T ~tă (**~ți**. **~te**) *adj.* Care șochează prin exteriorul său; ieșit din comun; straniu; bizar.

CIUDĂȚENI//E ~i *f* 1) Comportament ciudat. 2) Caracter ciudat; bizarerie.

CIUFULI ciufulesc *tranz.* 1) *(părul, barba)* A face vâlvoi; a zbârli. 2) *(persoane)* A bate, trăgând de păr.

CIUNG ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre mâini)* Care a fost retezat; supus retezării; ciunt. 2) *(despre persoane)* Care este lipsit de o mână; fără o mână.

3) *prin ext. (despre plante)* Care are părți rupte sau tăiate; cu crengi rupte sau tăiate; ciunt.

CIUN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre părți ale corpului)* Care a fost retezat; supus ciuntirii; ciung. 2) *și substantival (despre ființe)* Care este lipsit de o parte a corpului; fără o parte a corpului 3) *prin ext. (despre plante)* Care are părți rupte sau tăiate; cu crengi , rupte sau tăiate; ciung.

A CIUNTI ciuntesc *tranz.* 1) *(persoane)* A face să devină ciunt; a lipsi de o parte a corpului. 2) *(plante)* A scurta prin tăierea crengilor, vârfurilor.

CIUR ~uri *n.* 1) Unealtă de cernut materiale granulare sau pulverulente. 2) Mașină de sortat materiale granulare.

CIURD//Ă ~e *f.* 1) *(despre vite cornute mari)* Mulțime de reprezentanți ai aceleiași specii adunați împreună; cireadă. 2) *prin ext., fig., fam.* Mulțime neorganizată de persoane.

CIUREC ~uri *n*. Plăcintă cu brânză.

CIUT ciută (**ciuți**, **ciute**) *adj. și substantival (despre animale cornute)* Care este lipsit de coarne; fără coarne.

CIUT//Ă ~e *f* 1) Femelă a cerbului; cerboaică. 2) *fig.* Femeie suplă și elegantă.

CIVIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care aparține cetățenilor; propriu cetățenilor; caracteristic pentru cetățeni; cetățenesc. **Drept ~. Curaj ~. Atitudine ~ă.**

CIVIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de raporturile dintre cetățeni sau dintre cetățeni și stat; caracteristic raporturilor dintre cetățeni sau dintre cetățeni și organele puterii de stat. **Drept ~.** 2) *și substantival (în opoziție cu* **militar**) Care este în afara vieții militare; fără caracter militar. **Aviație ~ă**. **Autoritate ~ă**. **Populație ~ă**. **Militarii și ~ii**.

A CIVILIZĂ civilizez *tranz.* A face să se civilizeze.

A SE CIVILIZĂ mă civilizez *intranz*. 1) (*despre colectivități)* A atinge la un înalt grad de dezvoltare (materială și spirituală); a trece la o stare socială mai evoluată; a deveni dezvoltat sub toate aspectele. 2) *(despre persoane)* A căpăta deprinderi de comportare politicoasă; a deveni manierat; a se ciopli; a se șlefui; a se cultiva; a se cizela.

CIVILIZĂȚI//E ~i *f* 1) Nivel de dezvoltare materială și spirituală, atins de o formație social- economică. 2) Nivel înalt de dezvoltare a unei societăți. 3) *prin ext.* Epocă istorică, caracterizată printr-o anumită cultură materială și spirituală. **~a antică. ~a contemporană.**

A CIZELĂ cizelez *tranz.* 1) (*mai ales piese metalice)* A aduce la condițiile dorite, perfecționând prin anumite operații; a definitiva; a finisa. 2) *fig. (texte)* A îmbunătăți prin redactare minuțioasă; a ciopli; a șlefui 3) A face să se cizeleze.

A SE CIZELĂ mă cizelez *intranz*. (*despre persoane)* A căpăta deprinderi de comportare politicoasă; a deveni manierat; a se cultiva; a se ciopli; a se șlefui; a se civiliza.

CLĂD//Ă ~e *f pop., reg.* Cantitate relativ mare de obiecte sau de materiale strânse în dezordine la un loc; grămadă; movilă; claie.

CLĂIE clăi *f* 1) *(despre snopi de cereale, fân* etc.) Grămadă mare și înaltă, clădită în formă de cilindru cu vârf conic; stog. 2) *prin ext.* Cantitate relativ mare de obiecte sau de materiale strânse în dezordine la un loc; grămadă; movilă; cladă.

CLĂM//Ă ~e *f* Piesă de metal care servește la prinderea părului la femei sau a mai multor foi volante împreună.

CLAN clanuri *n*. 1) *ist. (în societatea primitivă)* Comunitate gentilică, bazată pe relații de rudenie și de limbă. 2) *fig.* Grup social închis, cu privilegii și cu spirit exclusiv; clică.

CLANDESTIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are un caracter ilicit; făcut în ascuns; ilegal; conspirativ. **Comerț ~.**

CLĂNȚ//Ă ~e *f* 1) Mâner la broasca ușii. 2) Limbă de metal instalată sub clempuș, cu care se deschide ușa; clampă. 3) *fig. fam., depr.* Organ de vorbire și de hrană; gură; cloanță; clanț.

A CLAPONI claponesc *tranz. (cocoși)* A face să devină clapon; a lipsi de glandele sexuale pe cale terapeutică; a castra; a steriliza; a emascula; a evira; a jugăni; a scopi.

CLAR clară (**clari**, **clare**) *adj.* 1) *(despre imagini vizuale)* Care se distinge bine; posibil de a fi văzut distinct; vizibil. 2) *(despre ape)* Care este străveziu ca urmare a lipsei de impurități; curat și transparent; limpede. 3) *(despre cer, vreme)* Care este fără nori; lipsit de nori; limpede; senin. 4) *(despre surse de lumină)* Care luminează bine; cu lumină strălucitoare. 5) *(despre sunete sau voce)* Care este distinct și curat; cu timbru distinct. 6) *(despre idei, gânduri, vorbe)* Care are un sens distinct; exprimat fără echivoc; ușor de înțeles; lămurit; deslușit; evident; inteligibil. 7) *(despre facultățile intelectuale)* Care pătrunde în esența lucrurilor; în stare să înțeleagă ușor esența. **Minte ~ă**. **Judecată ~ă**. **Spirit ~.** 8) *(despre persoane)* Care se exprimă limpede; caracterizat prin exprimare limpede, fără echivocuri.

A CLARIFICĂ clarific *tranz.* 1) A face să se clarifice. 2) *(probleme, chestiuni, situații confuze)* A

face clar; a lămuri; a limpezi; a desluși; a elucida; a decanta.

A SE CLARIFICĂ mă clarific *intranz.* 1) *(despre persoane)* A ajunge să înțeleagă clar. 2) *(despre lichide)* A deveni clar; a se face limpede; a se limpezi; a se decanta.

CLARITĂTE *f* Caracter clar; limpezime.

CLARVĂZĂT//6R -oare (**~ori**, **~oăre**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care vede clar desfășurarea evenimentelor în timp; dotat cu capacitatea de a vedea clar desfășurarea evenimentelor în timp. 2) *(despre acțiuni)* Care vădește perspicacitate; caracterizat prin spirit pătrunzător.

CLARVIZIUNE *f* Caracter clarvăzător, viziune clară și lucidă.

A CLASĂ clasez *tranz.* 1) *(mărfuri, produse, obiecte* etc.) A repartiza în clase sau categorii pe baza unei selecții; a tria. 2) *(obiecte)* A așeza într-o anumită ordine; a aranja; a ordona. 3) *(procese penale)* A declara ca fiind încheiat din lipsă de dovezi. 4) *(materiale)* A scoate din uz ca urmare a degradării sau a învechirii. 5) *(persoane)* A aprecia într-o manieră definitivă; a cataloga; a categorisi; a taxa; a califica.

CLASAMENT ~e *n*. Ordine în care sunt clasate persoanele sau obiectele după anumite criterii.

CLĂSIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de clasicism; propriu clasicismului. **Literatură ~ă**. **Muzică ~ă**. **Arhitectură ~ă**. 2) Care ține de antichitatea greco-romană; din antichitatea greco-romană. **Studii ~e**. **Limbi ~e**. **Latina ~ă**. 3) Care servește drept model de perfecțiune; considerat ca fiind demn de imitat.

4) Care este elaborat în conformitate cu canoanele tradiționale; realizat în conformitate cu tradiția. 5) Care constituie o autoritate recunoscută; de valoare mare. 6) *(despre scriitori) și substantival* Care a scris o operă de valoare incontestabilă; inclus în patrimoniul cultural al unui popor sau al lumii.

CLASICISM *n*. 1) *estet.* Ansamblu de caractere proprii marilor opere literare și artistice ale antichității greco-romane, bazate pe un ideal de frumusețe armonioasă, echilibrată și senină. 2) Curent în arta și cultura europeană, apărut în sec. XVII în Franța, caracterizat prin cultul pentru cultura greco-romană, prin căutarea perfecțiunii în formă, prin respectul pentru măsură, prin gustul pentru analiza psihologică, prin ordine, echilibru și claritate. 3) Ansamblul de producții literare și artistice și al autorilor lor care țin de acest curent.

CLASICÎ//ST ~ști *m*. Persoană care studiază limbile și cultura clasică din antichitate.

A CLASIFICĂ clasific *tranz*. 1) A divide sistematic în clase sau în categorii; a categorisi. 2) *(persoane)* A face să se clasifice.

A SE CLASIFICĂ mă clasific *intranz*. (*despre persoane)* A se plasa pe un anumit loc pe baza rezultatelor obținute în cadrul unui concurs sau examen.

A CLAUSTRĂ claustrez *tranz*. A face să se claustreze.

A SE CLAUSTRA mă claustrez *intranz.* 1) A se retrage într-o mănăstire; a deveni călugăr; a se călugări. 2) *fig.* A se îndepărta de tumultul vieții, trăind în singurătate; a se retrage; a se închide; a se pustnici; a se sihăstri; a se schimnici; a se călugări; a se izola.

CLAVECIN ~e *n*. Instrument muzical cu claviatură și cu coarde.

CLAVIATUR//Ă ~i *f* Totalitate de clape cu care este dotat un instrument muzical, o mașină de scris sau un dispozitiv tehnic.

CLAVIR ~e *n*. *rar* Instrument muzical de percuție, constând dintr-o cutie mare de rezonanță așezată pe trei picioare și dintr-un sistem de coarde metalice, care produc sunete când sunt lovite de niște ciocănașe acționate cu ajutorul claviaturii; pian.

CLAX//ON ~oane *n*. Dispozitiv de semnalizare sonoră cu comandă electrică sau mecanică, folosit la autovehicule.

A CLAXONA claxonez *intranz*. A semnala cu claxonul.

CLĂBUC ~i *m.* 1) Spumă de săpun. 2) Spumă la suprafața unor lichide agitate. 3) Sudoare care apare pe corpul animalelor (mai ales al cailor) din cauza efortului sau al căldurii. 4) Salivă spumoasă, care apare, mai ales, la cai. 5) *la pl.* Succesiune de rotocoale de fum.

CLĂCÂȘ ~i *m*. 1) *înv.* Țăran obligat să facă clacă pe moșia feudalului. 2) Persoană care participă la o clacă.

CLĂTÎT//Ă ~e *f culin.* Produs alimentar făcut din foi subțiri de aluat umplute cu dulceață, marmeladă, carne sau brânză, rulate și prăjite în grăsime.

A CLEFĂÎ clefăi *intranz.* 1) A mânca lacom, făcând zgomot cu limba și cu buzele; a plescăi 2) A plesni din buze, în semn de plăcere sau de uimire; a plescăi. 3) *fig.* A vorbi nedeslușit, producând un zgomot urât la pronunțarea cuvintelor.

CLEPSÎDR//Ă ~e *f.* Ceasornic de apă sau de nisip.

CLEPTOMÂN ~i *m*. Persoană care suferă de cleptomanie.

CLEPTOMANIE *f* Manie patologică, caracterizată prin impulsul obsedant și irezistibil de a comite furturi fără a urmări un profit personal.

CLERICALISM *n*. Curent politic care susține imixtiunea bisericii și a clerului în viața politică, socială și culturală a unei țări.

CLEȘTÂR *n*. *V*. **CRISTAL**.

A CLEVETI clevetesc *tranz. (persoane)* A ataca cu calomnii; a defăima; a denigra; a bârfi; a blama; a detracta; a calomnia.

A SE CLEVETI mă clevetesc *intranz. (despre persoane)* A se ataca cu calomnii (cu cineva); a se calomnia.

CLÎC//Ă ~i *f.* Grup de persoane unite în scopuri reprobabile; bandă; gașcă.

CLICK clfckuri [cuvânt engl.**]** *n. tehn. inform.* Acțiunea de a apăsa pe unul din butoanele șoricelului, în timp ce cursorul este poziționat pe una din imaginile-aplicații afișate pe ecranul calculatorului, pentru a selecta imaginea necesară sau fișierul dorit sau pentru a inița o comandă. **A face click pe dreapta.**

CLIEN//T ~ți *m*. 1) Persoană care face cumpărături regulat la un magazin sau care consumă regulat într-un local public. 2) Persoană care se adresează după servicii unuia și aceluiași specialist (avocat, medic, frizer etc.). 3) *pop., fam., depr.* Om nedeterminat; reprezentant al speciei umane; individ; persoană; cetățean; tip.

CLIENTEL//Ă ~e *f.* Totalitate de clienți ai unei persoane.

CLIMATERIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de climă; referitor la climă.

CLÎNIC//Ă ~i *f. med.* 1) Așezământ medical în care viitorii medici își fac practica la patul bolnavilor sub îndrumarea profesorilor. 2) Ansamblul de cunoștințe acumulate prin observații directe asupra bolnavilor.

A CLINTI clintesc *tranz.* A face să se clintească.

A SE CLINTI mă clintesc *intranz.* 1) A se mișca (puțin) din loc; a se strămuta; a se urni. 2) A se abate de la convingerile și deciziile anterioare. **CLÎP//Ă ~e** *f* Timp scurt; moment; secundă.

A CLIPI clipesc *intranz.* 1) A mișca repede și ritmic pleoapele. ♦ **Cât ai clipi din ochi,** foarte repede. 2) *(despre surse de lumină) v.* **A SCLIPI**.

CLIPÎT//Ă ~e *f. v.* **CLIPĂ**.

CLIPOC//EÂLĂ ~eli *f* Stare intermediară între somn și trezie; moleșeală; toropeală; piroteală; moțăială; somnolență.

A CLIPOCI I clipocesc *intranz.* 1) *(despre ființe)* A mișca des din pleoape pentru a îndepărta somnul. 2) A ațipi repetat, la intervale scurte, șezând sau stând în picioare; a moțăi; a picoti; a dormita; a somnola; a picura.

A CLIPOCI II clipocește *(despre ape curgătoare)* A produce un zgomot lin, continuu și plăcut; a murmura; a susura; a șopti.

CLIRONOM ~i *m. înv. jur.* Moştenitor al unui bun sau al unui drept.

A CLIRONOMISÎ clironomisesc *tranz. înv. jur. (drepturi, bunuri materiale)* A obține în calitate de clironom; a căpăta prin clironomie; a moşteni.

CLÎS//Ă ~e *f* 1) Pământ argilos, îmbibat cu apă, având aspectul unei mase cleioase. 2) Aliment nedospit sau necopt bine, cu aspect de masă cleioasă. 3) *rar* Grăsime care formează un strat gros între pielea şi carnea porcului; slănină.

CLIŞE//U ~e *n*. 1) *fotogr.* Imagine negativă, după care se realizează fotografiile. 2) Placă sau film fotografic developat. 3) *tipogr.* Placă metalică comportând reproducerea în relief a unei pagini de compoziție care urmează a fi imprimată. 4) *fig.* Expresie sau idee banalizată ca urmare a utilizării frecvente; loc comun; şablon; stereotip.

CLIT clfturi *n*. *(despre obiecte omogene)* Movilă cu elementele constitutive aşezate ordonat unele peste altele; teanc; vraf.

CLOÂNȚ//Ă ~e *f* 1) *fam.* Babă urâtă, fără dinți şi arțăgoasă. 2) *pop., fam., depr.* Organ de vorbire şi de hrană; gură; clanță.

CLONDIR ~e *n*. Vas de sticlă cu gâtul îngust şi scurt, în care se păstrează băuturi.

CLONȚ clonțuri *n*. 1) Organ cornos care constituie o prelungire a capului păsărilor; plisc; cioc; clanț. 2) *pop., fam., depr.* Organ de vorbire şi de hrană; plisc; cioc; clanț; clanță; cloanță.

A CLORIZÂ clorizez *tranz. (apă potabilă)* A trata cu clor pentru a dezinfecta.

A CLORURÂ clorurez *tranz. (molecule ale unor compuşi organici)* A trata cu atomi de clor.

CLOVN clovni *m*. Comediant de circ.

CLUCER ~i *înv. ist.* Dregător care se ocupa de aprovizionarea curții domneşti.

CNEZÂT ~e *n*. *înv. ist.* Regim social-economic guvernat de un cneaz; principat.

CNOCÂUT ~uri *n*. *sport.* Scoatere din luptă a boxerului care, ca urmare a loviturii aplicate de adversar, nu se poate ridica de jos înainte de a fi trecut zece secunde, fiind astfel considerat învins.

A CNOCAUTÂ cnocautez *tranz*. (*boxeri*) A învinge prin cnocaut; a scoate din luptă prin cnocaut.

CNOCDÂUN ~uri *n*. *sport.* Situație a unui boxer căzut la pământ ca urmare a unei lovituri aplicate de adversar, care se ridică şi reia lupta înainte de a expira zece secunde.

A COABITÂ coabitez *intranz.* A locui împreună; a conviețui; a conlocui.

COACUZÂ//T ~ți *m*. Persoană care este acuzată în acelaşi timp cu alta.

A COAFĂ coafez *tranz.* 1) *(părul)* A aranja în coafură. 2) *(persoane, mai ales femei)* A supune unei acțiuni de aranjare a părului în coafUră. **COAFEZ//Ă ~e** *f.* Femeie care coafează.

COAFOR I ~i *m.* 1) Bărbat care coafează. 2) *prin gener.* Mețter care coafează

COAFOR II ~uri *n*. 1) Salon de coafură. **A merge la ~.**

COAFUR//Ă ~e *f (mai ales la femei)* Aranjament al părului; mod de dispunere a părului.

A COAGULĂ coagulez *tranz*. A face să se coaguleze; a închega; a conglutina.

A SE COAGULĂ se coagulează *(despre substanțe organice lichide)* A deveni vâscos; a căpăta un grad mai mare de densitate (intermediar între starea lichidă şi cea solidă); a se închega; a se conglutina; a se prinde. **Sângele se coagulează. Laptele s-a coagulat.**

COALIȚÎ//E ~i *f* Reuniune temporară între state, forțe, partide sau persoane în vederea realizării unor scopuri comune; alianță.

A SE COALIZĂ mă coalizez *intranz*. A se uni printr-o coaliție; a constitui o coaliție.

COĂPS//Ă ~e *f* 1) (*la persoane)* Parte a piciorului, cuprinsă între şold şi genunchi. 2) (*la animale)* Parte superioară a membrelor posterioare, cuprinsă între crupă şi gambă.

COASOCIĂ//T ~ți *m*. Persoană care este asociată într-o acțiune comună cu alte persoane.

COAUTOR ~i *m*. 1) Autor care a scris o carte împreună cu altă persoană. 2) Persoană care a comis o crimă împreună cu altă persoană.

COBE *f.* 1) Boală a găinilor constând în apariția unei excrescențe sub limbă. 2) Găină care suferă de această boală. 3) *(în superstiții)* Pasăre sau ființă care prevestește o nenorocire.

A COBI cobesc 1. *intranz.* A prevesti o nenorocire.

2. *tranz. (nenorociri)* A stabili din timp prin deducție sau intuiție.

COBILÎȚ//Ă ~e *f* Unealtă constând dintr-o bucată de lemn curbată, cu toartă, cârlige sau crestături la capete, care se poartă pe umeri și servește la transportul găleților cu apă sau a coșurilor; coromâslă.

COBLIZĂN ~i *m*. *pop., fam., peior.* Băiat sau tânăr înalt și voinic; lungan; vlăjgan.

COBUZ ~e *n*. 1) Varietate de fluier sau de caval. 2) Instrument muzical cu coarde, asemănător cu lăuta.

COBZĂR ~i *m*. Lăutar care cântă la cobză.

COBZ//Ă ~e *f* Instrument muzical cu coarde, constând dintr-o cutie de rezonanță foarte bombată, care produce sunete prin ciupire.

COC cocuri *n*. Pieptănătură femeiască, realizată prin strângerea și răsucirea părului la ceafă sau în creștetul capului în formă ovoidală; moțoc; conci.

COCĂRD//Ă ~e *f* Insignă cu culorile naționale, purtată de militari la chipiu sau de civili la piept cu diferite ocazii.

COCĂ *f* 1) Pastă obținută din făină amestecată cu apă și cu alte ingrediente, din care se prepară produse de panificație sau de patiserie; aluat. 2) Pastă cleioasă, preparată din făină și apă, folosită la lipit hârtie; pap.

COC//EĂN ~eni *m*. 1) (*la plantele cultivate)* Tulpină folosită ca nutreț. 2) Știulete eliberat de boabe, folosit în calitate de combustibil; ciocălău. 3) *(la fructe și legume)* Mijloc tare; cotor.

COCHE//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) (*despre persoane*) Care cochetează; preocupat de ideea de a plăcea unei persoane de sex opus. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă eleganță; cu purtare plăcută. **Gest ~**. **Zâmbet ~**. 3) *(despre obiecte)* Care se impune prin eleganță; cu aspect plăcut. **Mobilier ~**. **Interior ~**. **Vilă ~tă**.

A COCHETĂ cochetez *intranz.* A fi cochet; a face cochetării.

COCHETĂRÎ//E ~i *f.* 1) Comportament cochet. 2) Dorință de a plăcea prin originalitatea exteriorului și a comportării.

COCLĂURI *n. pl. pop., fam.* Locuri pustii și prăpăstioase.

COCOAȘ//Ă ~e *f* 1) Protuberanță pe spinarea unor animale, formată din grăsime. 2) Deformare patologică a coloanei vertebrale, care duce la formarea unei proeminențe dorsale; gheb; cifoză.

COCOL//OȘ ~oașe *n*. 1) Bucată sferică dintr-un material; boț; ghemotoc. 2) Bulgăre de făină, rămas nefiert într-o mâncare care nu a fost bine amestecată. **Mămăligă cu ~oașe.**

COCOS *m*.: ♦ **Nucă de ~,** fruct comestibil al cocotierului. ♦ **Lapte de ~,** suc lăptos, extras din fructul cocotierului. ♦ **Ulei de ~,** substanță grasă, extrasă din fructul cocotierului și folosită la fabricarea săpunurilor de toaletă.

COCOȘĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival* Care a făcut cocoașă; care s-a cocoșat; cu cocoașă.

COCOTIER ~i *m*. *bot.* Palmier cu trunchiul lung, în vârf având un fascicul de frunze, care produce fructe comestibile.

COCTEIL ~uri *n*. 1) Băutură obținută din amestec de alcooluri și de siropuri. 2) *prin ext.* Recepție cu un număr redus de participanți (la care se servește această băutură).

COD coduri *n*. 1) Ansamblu de reguli, de precepte sau de prescripții referitoare la conduită. **~ de onoare**. **~ul vieții**. 2) Act normativ care cuprinde o culegere sistematică de reguli juridice dintr-o anumită ramură

a dreptului. ~**ul muncii**. ~ **penal**. 3) Culegere de legi; codice. 4) Sistem de simboluri care are destinația de a reprezenta și a transmite o informație; cifru. ~ **secret**. 5) Culegere de simboluri. ~ **internațional**. 6) Sistem riguros de relații structurale între semne și ansambluri de semne. ~ **lingvistic**. ~ **grafic**. ♦ ~ **poștal,** sistem de șase cifre, primele trei indicând localitatea, iar ultimele trei oficiul poștal al destinatarului, care se înscrie pe trimiterile poștale, pentru ca acestea să fie identificate cu ajutorul tehnicii automate. ♦ ~ **genetic,** sistem de înregistrare, conservare și de transmitere a informației ereditare.

A CODĂ codez *tranz. (texte, informații)* A transpune într-un sistem de semne convenționale, folosind un cod; a cifra.

CODĂLB ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre animale)* Care are coadă albă; cu coadă albă. 2) *(despre persoane)* Care are păr blond; cu pâr blond; bălan.

CODĂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre animale)* Care are coadă lungă și stufoasă; cu coadă lungă și stufoasă.

CODĂN//Ă ~e *f.* Fată tânără (cu cozi); fetișcană.

COD//EĂLĂ ~eli *f fam.* Stare de codire; șovăială; ezitare; nehotărâre.

CODEX ~uri *n. înv. v.* **CODICE**.

CODICE *n*. 1) Culegere de legi; cod. 2) Culegere de texte vechi manuscrise.

A CODIFICĂ codific *tranz. (norme, dispoziții legislative)* A reuni într-un cod.

CODR//U ~i *m*. 1) Pădure mare și bătrână. **~ii Moldovei.** 2) Bucată mare dintr-un produs alimentar (pâine, mămăligă, brânză etc.).

COECHIPIER ~i *m*. Persoană care face parte dintr-o echipă împreună cu alte persoane.

COEREN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care constă din elemente strâns legate între ele; constituit din părți unite ordonat între ele; închegat; logic; armonios.

COERENȚ//Ă ~e *f* 1) Legătură internă strânsă; caracter coerent; unitate; aderență; coeziune. 2) Relație armonioasă între idei; lipsă de contradicții.

A COEXISTĂ coexist *intranz.* A exista simultan; a viețui paralel, tolerându-se reciproc.

COEXISTENȚ//Ă ~e *f* Existență simultană. ♦ **~ă pașnică,** principiu de bază al relațiilor internaționale dintre state cu sisteme sociale diferite potrivit căruia statele renunță la aplicarea forței, pledând pentru soluționarea tuturor litigiilor pe calea tratativelor.

COEZIUN//E ~i *f* 1) Forță care unește părțile componente ale unei substanțe materiale; atracție moleculară. 2) *fig.* Legătură internă strânsă; caracter unitar; aderență; coerență; unitate.

COGNOSCIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi cunoscut; în stare să fie cunoscut.

COHORT//Ă ~e *f* 1) *ist. (în armata romană)* Unitate de infanterie, egală cu a zecea parte dintr-o legiune. 2) *fig.* Grup mare de oameni.

COIF ~uri *n.* 1) *înv.* Acoperământ de metal pentru protecția capului în timpul luptei. 2) Caschetă de hârtie cu care se joacă copiii sau folosită pentru a proteja capul de soare.

A COINCIDE coincide *intranz.* 1) *(despre acțiuni, evenimente, fenomene)* A se produce simultan; a avea loc în același timp. 2) *(despre scopuri, sarcini* etc.) A corespunde exact; a se potrivi întocmai. 3) *mat. (despre figuri geometrice)* A se suprapune perfect; a se acoperi pe toate liniile.

COINCIDEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care coincide; cu proprietate de a coincide; corespunzător; congruent; echivalent.

COINCIDENȚ//Ă ~e *f.* 1) Caracter coincident; concordanță; corespondență. **~a figurilor**. 2) Eveniment care se produce întâmplător împreună cu altul; concurs de circumstanțe; corespondență. **Prin ~ă**. **~ă curioasă**.

A COINTERESA cointeresez *tranz*. (*persoane*) A interesa să participe la realizarea unei acțiuni comune împreună cu alții; a face să participe la o acțiune comună, trezind interesul material sau spiritual.

COINTERESÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care este interesat împreună cu altă persoană.

A COLABORÂ colaborez *intranz.* 1) A lucra împreună; a participa la elaborarea unei opere sau acțiuni comune; a coopera; a conlucra; a concurge. 2) A scrie sistematic materiale (pentru o publicație periodică). ~ **la un ziar**.

COLABORATOR ~i *m*. Persoană care lucrează împreună cu alte persoane asupra unei opere comune; om care colaborează.

COLÂN ~e *n*. 1) Podoabă purtată în jurul gâtului; salbă; colier. 2) Salbă cu decorații purtată la gât. 3) Cingătoare împodobită purtată de femei; colier.

A COLAȚIONÂ colaționez *tranz. (texte manuscrise sau imprimate, copii* etc.) A compara pentru a stabili exactitatea sau pentru a constata asemănările și deosebirile existente; a confrunta.

A COLECTÂ colectez 1. *tranz.* 1) *(obiecte, monede, timbre)* A aduna după anumite principii într-un singur loc pentru un anumit scop; a strânge, formând o colecție. 2) *înv. (produse agroindustriale)* A strânge în mod organizat în conformitate cu prevederile planului de stat; a procura prin achiziție; a achiziționa. ~ **fructe**. 3) *(fluide)* A aduna într-un recipient. **2**. *intranz. med. (despre abcese sau răni)* A face puroi.

COLECTIV I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se face împreună; realizat prin participarea mai multor persoane; comun. **Muncă ~ă**. **Operă ~ă**. **Contract ~.** 2) Care aparține tuturor; aflat în posesiunea tuturor; comun; general; public; universal. **Proprietate ~ă**.

COLECTIV II ~e *n*. Grup de persoane antrenate într-o activitate comună.

COLECTIVIT//ÂTE ~ăți *f* Grup social ai cărui membri trăiesc împreună sau posedă bunuri materiale și interese comune; comunitate.

A COLECTIVIZÂ colectivizez *tranz. înv. ist.* 1) *(mijloace de producție)* A trece din proprietate particulară în proprietate colectivă prin naționalizare sau expropriere. 2) *(agricultura)* A transforma pe principii socialiste, prin unirea gospodăriilor țărănești individuale în gospodării colective mari; a cooperativiza. 3) *(țărani individuali)* A face să se colectivizeze; a cooperativiza.

A SE COLECTIVIZA mă colectivizez *intranz. înv. ist.* A se uni în gospodării colective mari; a se cooperativiza.

COLECTUR//Ă ~i *f* Oficiu de colectare a cărților pentru aprovizionarea bibliotecilor.

COLECȚI//E ~i *f* 1) Ansamblu de obiecte colectate și clasate din curiozitate, din intenții estetice sau științifice. 2) Serie de publicații formând o unitate, apărute în cadrul unei edituri. 3) *med.* Acumulare de puroi.

A COLECȚIONA colecționez *tranz. (obiecte, monede, timbre* etc.) A aduna după anumite principii într-un singur loc pentru un anumit scop; a strânge, formând o colecție; a colecta.

COLECȚIONER ~i *m*. Persoană care face colecții.

COLEG ~i *m*. Persoană care învață sau activează împreună cu alte persoane; confrate.

COLEGIAL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de colegi; propriu colegilor; de coleg; tovărășesc; camaraderesc. 2) Care se face în colectiv; exercitat în comun. **Conducere ~ă**. **Convenție ~ă**.

COLEGIALITATE *f* 1) Caracter colegial. 2) Comportament colegial.

COLEGI//U I ~i *n. ed. (în unele țări)* Instituție de învățământ mediu sau superior.

COLEGI//U II ~i *n*. 1) Organ de conducere colectivă. ~ **redacțional**. **~ul ministerului de cultură**. 2) Reuniune de persoane cu demnitate sau funcțiune identică. ~ **de cardinali**. ~ **de avocați**.

COLET ~e *n*. Pachet expediat destinatarului prin poștă.

COLIBRI *m*. Pasăre exotică de talie foarte mică, cu penaj viu colorat, cu cioc lung, care zboară foarte repede; pasăre-muscă.

COLIER ~ e *n*. 1) Podoabă purtată de femei la gât; colan; salbă. 2) Cingătoare împodobită purtată de femei; colan.

COLILÎ//E ~i *f. bot.* Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpină subțire, erectă, cu peri albi în vârful semințelor.

COLILÎ//U ~e (**~i**) *adj.* Care este alb ca și colilia; de culoarea coliliei.

COLÎN//Ă ~e *f.* Ridicătură mică de teren de formă rotundă.

COLIVÎ//E ~i *f* Cușcă mică din vergele de metal sau de lemn, în care sunt ținute păsările cântătoare sau decorative.

COLÎZI//E ~i *v*. **COLIZIUNE**.

COLIZIUN//E ~i *f.* 1) Ciocnire bruscă și violentă între două corpuri; șoc. 2) Dispută contradictorie; lipsă de acord; dezacord.

COLNIC ~e *n*. 1) *v*. **COLINĂ**. 2) Drum îngust care trece peste o colină sau prin pădure.

COLOCATAR ~i *m*. Persoană care este locatar cu alții în același imobil.

COLOCVI//U ~i *n*. 1) Discuție pe o temă științifică. 2) *ed. (în unele sisteme de învățământ)* Control periodic al cunoștințelor studenților, constând în discuții, lucrări practice sau lucrări de laborator.

COLONAD//Ă ~e *f* Serie de coloane, aranjate în unul sau mai multe rânduri, formând un ansamblu arhitectural.

COLONIAL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de colonii; provenit din colonii.

COLONIALE *f pl.* Articole de băcănie (ceai, cafea etc.), importate din colonii.

COLONIALISM *n*. Politică a unor state imperialiste, constând în cucerirea, subjugarea economică și politică a unor țări slab dezvoltate și în transformarea lor în colonii.

COLONÎ//E ~i *f.* 1) *arh., ist. (la fmicienii și grecii antici)* Cetate sau oraș întemeiate în scopuri militare sau comerciale pe un teritoriu străin. 2) Țară slab dezvoltată, aflată sub dominația politică și economică a unui stat expansionist. 3) Grup compact de persoane de aceeași naționalitate, care locuiesc într-o țară străină sau în alt teritoriu. 4) Reuniune de animale din aceeași specie, care trăiesc în comun.

COLONÎ//ST -ști *m.* Persoană originară dintr-o metropolă și stabilită cu traiul într-o colonie.

A COLONIZĂ colonizez *tranz.* 1) *(teritorii, țări)* A transforma în colonie. 2) *(țări sau regiuni cucerite)* A popula cu coloniști. 3) *(regiuni slab populate sau depopulate)* A popula cu oameni aduși din alte regiuni (ale țării).

COLONIZAT//OR -oare (**-ori**, **-oare**) *adj. (despre persoane, state, popoare)* Care exploatează o colonie; cu posesiuni coloniale. **Națiune ~ă**.

A COLORĂ colorez *tranz.* 1) (*obiecte*) A acoperi cu o culoare sau cu un colorant; a vopsi. 2) *fig. (stilul, exprimarea)* A reliefa prin nuanțe expresive; a nuanța.

COLORĂN//T I ~tă (**-ți**, **~te**) *adj.* Care colorează; cu proprietatea de a colora. **Materie ~tă**. **Șampon ~**. **Substanță ~tă**.

COLORĂN//T II ~ți *n*. Substanță de proveniență naturală sau artificială, care servește la colorarea diverselor materiale.

COLORATUR//Ă ~i *f* 1) Virtuozitate tehnică în interpretarea vocală, manifestată prin triluri, rulade și cadențe. 2) Varietate de culori. 3) Aspect particular de culoare. **~ a pielii**.

COLORIT -uri *n*. 1) Nuanță delicată și agreabilă a culorilor. 2) Artă de folosire a culorilor. 3) Efect care rezultă din îmbinarea armonioasă a culorilor unui tablou. 4) Totalitate de culori ale unui obiect sau tablou. 5) *fig. (despre stil, opere literare)* Nuanță expresivă; varietate de imagini.

COLO//S -și *m*. 1) Statuie de măreție și proporții enorme. 2) Obiect de mărime neobișnuită. 3) *prin ext. fig.* Persoană de statură și cu forță foarte mare.

COLOSĂL -ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are proporții de colos; extraordinar de mare; gigantic; titanic; enorm.

2) *și adverbial* Care depășește cu mult un anumit nivel de calitate, intensitate etc.; extraordinar; nemaipomenit; teribil; fabulos.

A COLPORTĂ colportez *tranz.* 1) (*cărți*) A transporta cu sine pentru vânzare. 2) *(știri, zvonuri false)* A aduce la cunoștință; a transmite; a relata; a comunica.

COLȚĂR -e *n*. 1) Dulăpior sau poliță situată în colțul unei camere. 2) Instrument folosit la trasarea unghiurilor drepte sau a liniilor perpendiculare; echer. 3) *constr.* Piesă de metal sau de lemn în formă de unghi drept, folosită la consolidarea unei îmbinări.

COLUMN//Ă -e *f arhit.* Monument (antic) în formă de coloană izolată, ridicat în cinstea unui eveniment istoric important. **~a lui Traian.**

A COMANDĂ comand *tranz*. 1) (*armate*, *trupe*, *detașamente, echipe, vase militare)* A conduce, exercitându-și autoritatea printr-o comandă. 2) *(acțiuni)* A anunța printr-o comandă sau printr-un semnal. 3) *(urmat de o propoziție complementară)* A cere în mod autoritar și oficial; a porunci; a ordona; a dispune. 4) *(îmbrăcăminte, încălțăminte, obiecte, lucruri)* A solicita să producă la comandă. 5) *(mâncare, băuturi)* A solicita, făcând comandă într-un local de consum.

COMANDAMENT -e *n*. 1) *milit.* Organ de conducere militară. 2) *fig.* Ordin scurt.

COMANDĂN//T -ți *m*. *milit.* Persoană (de obicei militar cu grad de ofițer) aflată la post de comandă; conducător. **~ul trupelor aeropurtate. ~ul navei.**

COM//ĂNDĂ -enzi *f* 1) Dispoziție, scrisă sau orală, emisă de o autoritate sau de o persoană oficială, spre a fi îndeplinită de cei vizați; ordin; poruncă. 2) Funcție de conducere militară. 3) Cerere prin care se solicită livrarea unui produs, executarea unei lucrări sau prestarea unui serviciu. 4) Marfă comandată. 5) Operație prin care se manevrează un sistem tehnic. 6) Element al unui mecanism, care asigură funcționarea ansamblului. 7) *tehn. inform.* Instrucțiune transmisă calculatorului spre îndeplinire; parte integrantă a informației transmise calculatorului de către utilizator.

A COMANDITĂ comanditez *tranz. econ., fin. (fonduri)* A pune la dispoziție prin comandită unei întreprinderi industriale sau comerciale.

COMĂRNIC ~e *n*. *pop., reg.* 1) Construcție primitivă în care locuiesc ciobanii la stână. 2) Poliță la stână pe care se pune cașul la uscat.

A COMASĂ comasez *tranz. (terenuri, instituții, unități agricole, industriale sau comerciale)* A uni în vederea obținerii unui randament optim; a uni pentru a optimiza.

COMBATĂN//T ~tă (~ți, **~te**) *adj. și substantival* 1) Care ia parte la lupte; participant la un război. 2) *fig.* Care luptă activ pentru o cauză; luptător înfocat; militant.

A COMBĂTE combat *tranz*. 1) (*idei*, *teorii*, *atitudini sau persoane care le susțin)* A respinge, aducând contraargumente. 2) *(calamități naturale, epidemii, maladii)* A face să dispară, făcând uz de eforturi și procedee corespunzătoare.

COMBĂTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care luptă cu dârzenie și cu perseverență; caracterizat prin luptă activă și dârză. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă dorință de luptă; orientat spre luptă. **Instinct ~. Spirit ~.**

COMBATIVITĂTE *f* Caracter combativ.

A COMBINĂ combin 1) *(lucruri, elemente diferite)* A uni într-o ordine determinată. 2) *(intenții, planuri, idei* etc.) *fam.* A reprezenta în minte; a schița în gând; a urzi; a zămisli; a plăsmui; a concepe. 3) *chim.* A face să se combine.

A SE COMBINĂ se combină *intranz. chim. (despre atomi, molecule sau radicali ai unor substanțe)* A se uni printr-o reacție chimică, formând un compus stabil.

COMBINĂT I ~e *n*. Unitate economică care reunește mai multe întreprinderi cu activitate de producție

interdependentă; complex. **~ul chimic.**

COMBINĂ//T II ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care este format prin combinarea mai multor elemente; realizat prin reunirea unor componente diferite.

COMBINĂȚI//E ~i *f* 1) Asamblare a elementelor într-o ordine determinată; reunire combinată a elementelor; aranjament. **~ia culorilor**. 2) Măsură luată în vederea asigurării succesului unei acțiuni reprobabile; manevră iscusită, prin care se maschează realitatea; șiretlic; truc; tertip. 3) *chim.* Reacție chimică dintre două substanțe simple. 4) Substanță compusă obținută din această reacție.

COMBINEZ//ON ~oane *n*. 1) Articol de lenjerie femeiască purtat sub rochie, împodobit cu dantelă sau cu aplicații; furou. 2) Îmbrăcăminte de lucru, constând dintr-o vestă unită cu pantalonii, purtată peste hainele obișnuite, pentru a le proteja de murdărie; salopetă.

COMEDÎ//E ~i *f.* 1) Piesă de teatru destinată să producă râsul prin prezentarea ridicolului de situații, de moravuri și de caractere. 2) Ansamblu de acțiuni care provoacă râsul. 3) *literat.* Gen literar care este bazat pe comicul situațiilor și caracterelor. **COMEDI//E ~i** *f pop., fam.* 1) Întâmplare sau situație ciudată; poznă. 2) Acțiune sau lucru surprinzător și dezagreabil.

COMEMOR//ĂRE ~ări *f* Ceremonie solemnă prin care se comemorează amintirea unei persoane sau a unui eveniment.

COMEMORATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care comemorează un eveniment sau o personalitate; destinat să comemoreze. **Monument ~**. **Placă ~ă**.

COMENSURABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. mat. (despre două sau mai multe mărimi)* Care are o unitate de măsură comună; în stare a fi măsurat cu aceeași unitate de măsură. **Linii ~e**. **Numere ~e**.

A COMENTĂ comentez *tranz.* 1) *(evenimente, fapte, fenomene)* A expune, atribuind o semnificație personală; a interpreta. 2) *(texte literare, istorice, articole de lege)* A explica printr-un comentariu.

COMENTĂRI//U ~i *n*. 1) Ansamblu de note scrise sau de remarci orale prin care se comentează un text. 2) Expozeu critic de noutăți sau informații. 3) Material publicistic care conține un astfel de expozeu.

COMENTATOR ~i *m.* 1) Autor de comentarii literare, istorice sau juridice. 2) Persoană care comentează știri de actualitate (la radio, la televiziune, în presă).

COMERCIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de comerț; propriu comerțului; de negoț; negustoresc. **Bancă ~ă. Muzică ~ă.**

A COMERCIALIZA comercializez *tranz*. *(mărfuri, bunuri materiale)* A face să devină obiect de comerț; a pune în circulație în calitate de obiect de comerț.

COMERCIĂN//T ~ți *m*. Persoană care face comerț privat; negustor.

COMERȚ *n*. 1) Activitate economică de realizare a mărfurilor prin procesul de vânzare-cumpărare; negoț. 2) Ramură a economiei naționale, în care se realizează circulația mărfurilor.

COMESTIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate servi drept aliment pentru om; bun de mâncat. **Ciuperci ~e. Fructe ~e.**

COMET//Ă ~e *f* Astru nebulos care descrie în jurul soarelui o elipsă foarte alungită și care este însoțit de un apendice luminos; stea cu coadă.

COMIC I ~i *m*. 1) Actor de comedie. 2) Autor de comedii.

COMIC II *n*. 1) *est.* Categorie estetică care include în sfera sa motivele și situațiile ce provoacă râsul.
2) Factor care provoacă râsul.

COMIC III ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de comedie; propriu comediei. **Stil ~**. **Piesă ~ă**. 2) Care provoacă râsul; plin de haz; hazliu; nostim; amuzant. **Situație ~ă**. **Față ~ă**. **Gând ~**

COMICS ~uri *n.* Povestire în imagini (desene), însoțite de scurte texte, sub forma unor seriale publicate în presă sau în broșuri; bandă desenată.

COMI//S ~și *m*. *înv. ist.* Dregător care avea în grija sa

caii și grajdurile curții domnești.

COMISI//ON ~oane *n*. 1) Sarcină dată unei persoane constând în procurarea sau în transmiterea unui obiect. 2) Plată în bani ce revine persoanei care a îndeplinit o astfel de sarcină.

A COMISIONĂ comisionez *tranz*. (*mărfuri*, *bunuri* etc.) A procura prin comision; a obține prin intermediul unui comisionar.

COMISIONĂR ~i *m*. 1) Persoană care mijlocește o operație comercială în schimbul unei remunerații; intermediar. 2) Persoană care se ocupă de transmiterea scrisorilor și pachetelor pe cale particulară.

A COMITE comit *tranz. (acțiuni reprobabile)* A transpune în fapt; a face să aibă loc; a săvârși; a înfăptui.

COMITET ~e *n*. Organ de conducere colectivă.

COMO//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) Care poate fi folosit sau mânuit cu ușurință; potrivit la utilizare; ușor de întrebuințat; practic; convenabil; confortabil. 2) *fig. (despre persoane)* Care duce o viață liniștită; obișnuit să trăiască fără eforturi deosebite; indolent.

COMOD//Â ~e *f.* Mobilă joasă cu sertare mari suprapuse în care se păstrează lenjeria; scrin.

COMODIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Stare comodă; confort. 2) Atitudine comodă. 3) *la pl.* Ansamblu de obiecte care formează o stare de confort.

COMOȚI//E ~i *f* 1) *med.* Traumă a organismului sau a unei părți a acestuia, cauzată de un șoc brusc și violent. **~e cerebrală**. 2) *fig.* Emoție violentă.

COMPÂC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care este format din elemente coerente; constituit din elemente strâns legate între ele; îndesat; dens. 2) *(despre mulțimi, grupuri de oameni)* Care este format din multe persoane strânse la un loc.

A COMPACTÂ compactez *tranz.* 1) *(materiale, sol* etc.) A face să devină compact; a presa pentru a reduce volumul. 2) *(cărți)* A coase într-o copertă moale; a lega; a broșa.

COMPANÎ//E ~i *f* 1) Grup de companioni uniți prin relații de prietenie; tovărășie. 2) Reuniune de persoane care își petrec timpul liber împreună; societate. 3) *econ.* Întreprindere comercială sau industrială cu un statut comun; societate.

COMPÂNI//E ~i *f milit.* Subunitate militară mai mare decât plutonul și mai mică decât batalionul, sub ordinele unui căpitan; roată.

COMPANION ~i *m*. Persoană care își petrece timpul liber împreună cu alte persoane, având deprinderi și ocupații comune și stabilind relații de familiaritate; prieten; amic; camarad, tovarăș.

A COMPARÂ compar *tranz. (ființe, obiecte)* A examina simultan sau succesiv în vederea stabilirii similitudinilor și diferențelor; a confrunta.

COMPARTIMENT ~e *n*. 1) Cabină într-un vagon de cale ferată separată prin pereți subțiri și având banchete pentru două, patru sau șase persoane; cupeu. 2) Spațiu limitat, obținut prin divizarea unei suprafețe plane. 3) Diviziune dintr-o încăpere sau dintr-o mobilă. 4) Domeniu de activitate; sector; sferă. 5) Porțiune a unei lucrări scrise; parte; subdiviziune.

COMPASIUNE *f* Sentiment de înțelegere a suferințelor și a nenorocirilor cuiva; milă; compătimire.

COMPATIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate exista sau activa împreună; în stare să existe sau să activizeze împreună. **Factori ~i. Caractere ~e.**

COMPATRIO//T ~ți *m*. Persoană care este originară din aceeași țară, în raport cu altele.

A COMPĂTIMI compătimesc 1 . *tranz. (persoane)* A trata cu compasiune; a deplânge; a deplora; a jeli. **2**. *intranz.* A fi cuprins de compasiune față de suferințele cuiva; a suferi împreună.

A COMPENSÂ compensez *tranz*. 1) (*pierderi*, *lucruri consumate sau cheltuite)* A acoperi printr-o compensație. 2) *(pagube, prejudicii)* A plăti atât cât costă; a răsplăti. 3) *(efectul unor forțe)* A neutraliza în mod reciproc. 4) *(organisme)* A face să se compenseze.

A SE COMPENSÂ se compensează *intranz. (despre organisme)* A-şi restabili echilibrul funcţional; a reveni la starea de funcţionare normală.

COMPENSÂŢI//E ~i *f.* 1) Avantaj care compensează o pierdere 2) Operaţie financiară de reglare a vânzărilor şi cumpărărilor prin virament reciproc.

COMPETEN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) Care dispune de informaţie vastă; cu cunoştinţe profunde. 2) Care are atribuţie legală de a se ocupa de o anumită problemă; în drept să studieze o afacere. **Autoritate ~tă**. **Judecată ~tă**.

COMPETENŢ//Â ~e *f* 1) Caracter competent. 2) Ansamblu de informaţii teoretice şi deprinderi practice; cunoştinţă. **A avea ~ă**. **A studia cu ~ă**. **A dobândi ~ele profesionale necesare.** 3) Persoană competentă (într-un domeniu de practici sociale). **A consulta o ~ă**.

COMPETÎŢI//E ~i *f* 1) Luptă între două sau mai multe persoane sau state, organizaţii care urmăresc acelaşi avantaj sau acelaşi rezultat; concurs; concurenţă; rivalitate; întrecere. 2) Reuniune constând în lupta pentru întâietatea în una sau în mai multe probe sportive, învingătorii căreia sunt declaraţi campioni şi li se acordă o anumită distincţie; întrecere sportivă; concurs.

A COMPILĂ compilez *tranz. (idei, fapte de împrumut, documente variate)* A reuni, elaborând o lucrare lipsită de originalitate.

COMPILĂŢI//E ~i *f* Lucrare compilată; operă lipsită de originalitate, conţinând idei extrase din diverse surse.

A COMÂNDĂ comândez *tranz. pop. înv.* A da în calitate de comând.

A SE COMPLĂCEĂ mă complac *intranz.* 1) A avea plăcere; a găsi satisfacţie. 2) A fi mulţumit (de o anumită situaţie), fără a căuta să o depăşească.

COMPLEC//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj. v.* **COMPLET**. **A COMPLECTĂ complectez** *tranz. v.* **A COMPLETA**.

COMPLE//T I ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) Care include elemente necesare; constituit din toate părţile componente impuse; desăvârşit; întreg; deplin. **Joc ~**. **Serviciu ~**. **Opere ~te**. **Echipaj ~**. **Eşec ~**. 2) *(despre recipiente, săli, vehicule de transport în comun)* Care are toate locurile ocupate; fără locuri libere. 3) *(despre persoane)* Care are toate facultăţile dezvoltate; fără lacune în dezvoltare.

COMPLET II ~uri *n*. 1) Obiect de îmbrăcăminte din două (sau trei) piese asortate; costum. 2) *jur.*: **~ de judecată,** colectiv alcătuit din numărul legal de judecători şi asesori care iau parte la soluţionarea unui litigiu, în sala de judecată.

A COMPLETĂ completez *tranz*. A face să fie complet (adăugind ceea ce lipseşte); a întregi; a complini.

COMPLE//X I ~xă (**~cşi**, **~xe**) *adj.* 1) Care conţine mai multe elemente diferite; format din mai multe părţi; complicat. **Frază ~xă**. **Personaj ~**. 2) Care reclamă un efort intelectual pentru a fi înţeles; greu de înţeles; complicat; dificil. **Situaţie ~xă**. **Mecanism ~**.

COMPLEX II ~e *n*. 1) *econ.* Unitate economică care reuneşte mai multe întreprinderi cu activitatea de producţie interdependentă, combinat. 2) *arhit.* Ansamblu de construcţii reunite în funcţie de utilitatea lor. **~ turistic**. **~ sportiv**. 3) *psihol.* Ansamblu de sentimente, de tendinţe şi de stări de spirit inconştiente, formate în copilărie, care condiţionează comportamentul ulterior al unei persoane. ♦ **A avea ~e,** a fi timid. ♦ **Fără ~e,** care acţionează în mod firesc; fără ezitare. ♦ **~ de inferioritate,** sentiment de neîncredere în forţele proprii. ♦ **~ul lui Oedip** ataşament erotic faţă de un părinte de sex opus.

COMPLEXITĂTE *f* Caracter complex. **~ a situaţiei**. **~ de calcul**.

A COMPLICĂ complic *tranz.* A face să se complice.

A SE COMPLICĂ se complică *intranz*. (*despre stări de lucruri, situații)* A deveni mai dificil, mai grav; a se înrăutăți; a se înăspri; a se agrava.

COMPLÎC//E I ~i *m*. Persoană care participă sau contribuie la realizarea unei fapte reprobabile; acolit. **~ele asasinului**.

COMPLICE II *adj*. *invar.* Care favorizează săvârșirea unei acțiuni reprobabile; caracterizat printr-un acord secret. **Ton ~**. **Tăcere ~**. **Aparență ~**. **Atitudine ~**. **Surâs ~**.

COMPLICITĂTE *f* 1) Acțiune complice; participare intenționată la săvârșirea unei fapte reprobabile. 2) Acord tacit, spontan și deseori inexprimabil între persoane. **Zâmbet de ~**.

COMPLOT ~uri *n.* Proiect elaborat în secret, prin care un grup de persoane unelteşte săvârșirea unor acțiuni împotriva statului sau a unei persoane; conspirație; conjurație. **~ul lui Brutus.**

A COMPLOTĂ complotez *intranz.* A pune la cale un complot; a unelti; a conspira; a conjura.

COMPLOTÎ//ST ~ști *m.* Persoană care participă la un complot; om care complotează.

COMPONEN//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care constituie, intră în compoziția unui ansamblu; aflat în compoziția unui corp; alcătuitor. **Parte ~tă**. **Element ~**. **Forță ~tă**.

COMPONEN//T II ~ți *m*. 1) Element din structura unui corp. 2) Substanță care face parte dintr-un compus chimic. 3) Element integrant dintr-un sistem tehnic.

COMPONENȚ//Ă ~e *f.* 1) Modalitate de structurare internă a elementelor componente ale unui întreg; compoziție. 2) Ansamblu de elemente componente; compoziție.

A COMPORTĂ comport *tranz.* 1) A include în sine; a conține. Toate regulile comportă excepții. 2) A implica în mod necesar; a cere; a necesita; a reclama.

A SE COMPORTĂ mă comport *intranz.* A se impune prin conduită; a se purta.

A COMPOSTĂ compostez *tranz. (bilete, facturi* etc.) A viza sau a valida cu compostorul.

A COMPRIMĂ comprim *tranz.* 1) *(corpuri, obiecte* etc.) A reduce din volum cu ajutorul unei forțe exterioare. 2) *(sentimente, stări sufletești)* A împiedica să se manifeste; a stăvili printr-un efort de voință; a înăbuși; a înăduși; a înfrâna. 3) *(personalul unei întreprinderi)* A face mai mic, ca urmare a limitării statelor; a reduce. 4) (*texte*) A micșora din volum; a reduce; a condensa; a prescurta.

COMPRIMĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi comprimat; în stare să fie comprimat; compresibil.

COMPRIMĂT I ~e *n*. Preparat farmaceutic, dozat, de forma unui disc, care se administrează pe cale bucală; pastilă; tabletă; hap; bulin.

COMPRIMĂ//T II ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care a fost supus comprimării; cu volumul redus prin presare. **Aer ~**. **Pudră ~tă**.

COMPROMÎ//S I ~să (**~și**, **~se**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care s-a compromis; cu reputația pătată; discreditat; dezonorat. 2) *(despre acțiuni, planuri* etc.) Care este pus în pericol; aflat în primejdie; primejduit; zădărnicit. **Recoltă ~să**.

COMPROMIS II ~uri *n*. 1) Acord obținut prin cedări reciproce; concesie. 2) Convenție prin care părțile cointeresate apelează la un arbitru în vederea rezolvării unui litigiu dintre ele.

A COMPROMITE compromit *tranz*. 1) *(persoane, teorii, cauze* etc.) A face să se compromită; a discredita. 2) A expune unui pericol; a primejdui; a periclita.

A SE COMPROMITE mă compromit *intranz*. Și pierde buna reputație, admițând un compromis; a se discredita.

COMPROMIȚĂT//OR ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj.* Care compromite; în stare să compromită. **Opinie ~oare**. **Scrisoare ~ oare**. **Om ~or**. **Relații ~oare**.

A COMPUNE compun *tranz*. 1) (*ansambluri*, *totalități* etc.) A forma prin reunire; a constitui.

Literatura de lingvistică compune partea cea mai mare a bibliotecii sale. 2) *(opere artistice)* A produce în urma unui efort susținut; a plăsmui; a crea; a realiza.

COMPU//S I ~să (**~și**, **~se**) *adj.* Care constă din mai multe elemente; format din mai multe părți componente.

COMPU//S II ~și *m*. *chim.* Corp constând din mai multe substanțe; substanță compusă; combinație.

COMPUTER ~e *n. cibern., electron., tehn. inform.* Aparat electronic pentru prelucrarea și vizualizarea informațiilor provenite de la o serie de periferice; calculator (electronic); ordinator.

COMUN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care aparține mai multor persoane; referitor la mai multe persoane. **Casă ~ă**. **Pământ ~**. **Caracter ~**. 2) Care se face împreună; realizat de mai multe persoane; colectiv. **Muncă ~ă**. **Operă ~ă**. **Acțiune ~ă**. 3) Care aparține tuturor; aflat în posesiunea tuturor; obștesc; general; public; universal; colectiv. **Bun ~**. **Interes ~**. **Voință ~ă**. **Drept ~**. 4) Care este lipsit de originalitate; de rând; obișnuit; ordinar; banal; uzual; vulgar. **Metodă ~ă**. **Figură ~ă**. **Stil ~**. **Manieră ~ă**. ♦ **În ~,** împreună. ♦ **Loc ~,** idee banală; banalitate. ♦ **A ieși din ~,** a se deosebi; a se distinge.

COMUNÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care aparține unei comune; referitor la o comună. **Școală ~ă**. **Drum ~.**

COMUNÂR//D ~zi *m*. *ist.* Participant la Comuna din Paris (1871).

A COMUNICÂ comunic 1. *tranz.* 1) *(informații, noutăți, știri* etc.) A face cunoscut; a aduce la cunoștință; a transmite; a relata. 2) *(căldură, mișcare* etc.) A face să treacă (de la un obiect la altul); a transmite; a conduce. **2**. *intranz.* 1) *(despre persoane, comunități sociale)* A întreține relații permanente; a fi în legături de prietenie. 2) A fi în legătură printr-o trecere. **Coridorul comunică cu bucătăria.**

COMUNIC//ÂRE ~ări *f* 1) Informație anunțată publicului pe cale orală sau scrisă; anunț; știre; veste; înștiințare. 2) Referat științific de proporții reduse.

COMUNICÂT ~e *n*. Anunț pe care un organ competent îl comunică publicului. **~ de presă.**

COMUNICÂTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care comunică ușor; capabil să stabilească ușor relații cu oamenii; sociabil. **Spirit ~**. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care comunică cu facilitate; caracterizat prin tendința de a câștiga simpatie. **Privire ~ă**. **Râs ~**.

COMUNICÂTIVITATE *f* Caracter comunicativ.

COMUNICÂȚI//E ~i *f.* 1) Mijloc de comunicare între diferite puncte; legătură; contact. 2) Sistem tehnic prin care comunică persoanele. 3) Mesaj comunicat prin acest sistem tehnic; anunț; aviz.

COMUNIT//ÂTE ~ăți *f.* 1) Caracter comun; unitate. **~atea gusturilor**. **~ate de interese**. 2) Grup social ale cărui membri trăiesc împreună sau posedă bunuri materiale și interese comune; colectivitate. 3) Totalitate de persoane care trăiesc în aceeași localitate. 4) Ansamblu de state, unite prin interese economice, politice și culturale comune. **~atea Europeană.**

A COMUTÂ comut 1. *tranz.* 1) *(conexiunile unui circuit electric)* A modifica succesiv. 2) *(aparate electrice)* A racorda la rețea. 3) *(unități de limbă)* A substitui consecutiv. **2**. *intranz. (despre unități de limbă)* A putea fi substituit într-un anumit context.

COMUTATOÂRE *f* Mașină electrică care transformă curentul alternativ în curent continuu și invers.

COMUTAT//OR ~oare *n*. Dispozitiv care permite comutarea unui circuit electric sau a conexiunilor între circuituri; întrerupător.

CONABÎ//U ~e (**~i**) *adj. și substantival* Care are culoare roșie-închisă; de culoarea vișinei coapte; vișiniu.

CONAȚIONÂL ~i *m*. Persoană care face parte din aceeași națiune împreună cu alte persoane.

A CONĂCĂRÎ conăcăresc *intranz.* A fi conăcar; a practica ocupația de conăcar.

A CONĂCÎ conăcesc *înv.* **1**. *intranz.* A face un popas (la un conac); a poposi. **2**. *tranz. (persoane)* A primi temporar în gazdă; a găzdui.

A CONCASĂ concasez *tranz. (materiale solide)* A sparge în bucăți mici.

A CONCEDE conced *tranz. (drepturi, privilegii)* A acorda în calitate de favoare.

A CONCEDIĂ concediez *tranz. (persoane) A* da afară ca fiind necorespunzător; a elibera; a scoate; a răsturna; a zbura; a destitui.

CONCEDI//U ~i *n*. Perioadă de timp în care salariații sunt scutiți în mod legal de a munci, fiind remunerați în mod corespunzător. ~ **de odihnă**. ~ **medical**.

A CONCENTRĂ concentrez *tranz*. 1) A face să se concentreze. 2) *milit. (rezerviști) A* chema temporar în timp de pace sub arme pentru instrucție, pentru perfecționarea pregătirii militare sau pentru alte motive. 3) *(trupe militare)* A aduna într-un singur loc în scopuri strategice.

A SE CONCENTRĂ mă concentrez *intranz.* 1) A se strânge în cantitate mare (într-un singur loc). **Demonstranții s-au concentrat în fața gării.** 2) Aşi fixa în mod conştient forțele intelectuale sau fizice (într-o singură direcție); a se încorda.

A CONCEPE concep 1 . *tranz.* 1) A elabora printrun concept; a realiza în gând; a schița; a eboșa. 2) A pătrunde cu mintea; a pricepe; a înțelege; a sesiza.

2. *intranz.* A rămâne însărcinată; a purcede grea.

CONCEPT ~e *n*. 1) Idee generală; reprezentare generală şi abstractă; noțiune. 2) Variantă inițială schematică a unei lucrări; ciornă; schiță; eboșă; crochiu.

CONCEPTUĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de concepte; referitor la concepte; abstract.

CONCEPȚI//E ~i *f* 1) Mod de concepere. 2) Proces de apariție a unei ființe ca urmare a fecundării. 3) Ansamblu de idei generale; sistem de concepte.

A CONCERTĂ concertez *intranz.* A da concerte; a fi în concert.

CONCESI//E ~i *f* 1) Renunțare benevolă la un drept în folosul altuia. 2) Acord obținut prin cedări reciproce; compromis.

A CONCESIONĂ concesionez *tranz. jur. (bunuri materiale)* A da în concesiune; a pune la dispoziție printr-un act oficial.

CONCESIUN//E ~i *f jur.* Contract prin care unei persoane fizice sau juridice i se acordă dreptul de a exploata diferite servicii (publice) sau bunuri (ale statului).

CONCETĂȚ//EĂN ~eni *m*. Persoană care este cetățean al aceluiaşi stat împreună cu alte persoane.

A CONCHIDE conchid 1. *tranz*. A termina, trăgând o concluzie; a conclude. **2**. *intranz.* A trage o concluzie.

CONCI ~uri *n*. Pieptănătură femeiască realizată prin strângerea şi răsucirea părului la ceafă sau în creştetul capului în formă ovoidală; coc; moțoc.

A CONCILIĂ conciliez *tranz.* 1) *(opinii, interese* etc.) A face să devină compatibil, înlăturând contradicțiile; a pune în concordanță, făcând abstracție de divergențele existente. 2) *jur. (persoane)* A împăca, aplanând un litigiu.

CONCILIĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care cade de acord; înclinat spre cedări.

CONCILIAT//OR -oare (**~ori**, **-oare**) *adj.* 1) Care conciliază; orientat spre concilierea unor părți opuse. **Remediu ~**. 2) *şi substantival* Care caută o soluție de compromis; cu caracter de compromis; împăciuitorist. **Rol de ~**.

CONCÎ//S ~să (**~şi**, **~se**) *adj. şi adverbial* Care constă din puține cuvinte; exprimat în puține cuvinte; succint; laconic; lapidar; concentrat.

Informație ~să. A se exprima ~.

CONCIZIE *f* Caracter concis; exprimare laconică; laconism.

A CONCLUDE conclud *tranz*. *rar* A termina trăgând o concluzie; a conchide.

CONCLUDEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. şi adverbial* 1)

Care convinge; care aduce o confirmație; bazat pe probe convingătoare; confirmativ; probant. **Experiență ~tă**. **Rezultat** ~. 2) Care conclude; exprimat în calitate de concluzie; conclusiv. **Decizie ~tă**.

CONCLUSIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care conclude; exprimat în calitate de concluzie; concludent. **Decizie ~ă**. **Propoziție ~ă.**

CONCLUZI//E ~i *f* 1) Consecință dedusă dintr-o serie de argumente sau constatări; raționament final; deducție. 2) Parte finală a unei opere sau a unei expuneri, care cuprinde ideile esențiale de bază.

CONCOMITEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial* Care se produce în același timp; coincident în timp; simultan. **Evenimente ~e. A vorbi ~.**

A CONCORDĂ concordă *intranz.* A fi în acord deplin; a se afla în armonie perfectă; a se potrivi; a cadra; a se armoniza; a corespunde.

CONCORDĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care concordă; cu proprietatea de a concorda; corespunzător. **Versiuni ~te**.

CONCORDĂNȚ//Ă ~e *f* Caracter concordant; corespondență; coincidență; congruență. **~a timpurilor.**

CONCORDIE *f* Stare de bună înțelegere între membrii unui grup; acord; armonie. **Aici domnește ~ia**.

A CONCREȘTE concrește *intranz. (despre organisme vegetale sau animale, lucruri, fenomene* etc.) A crește împreună, unindu-se într-un tot.

CONCRE//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival* 1) Care poate fi perceput cu organele de simț; cu proprietatea de a fi perceput cu simțurile; real; material; palpabil; perceptibil. **Lucru ~.** 2) Care exprimă realitatea cu claritate; lipsit de confuzii; precis. **Spirit ~**. **Idee ~tă**. **Imagine ~tă**.

A CONCRETIZĂ concretizez *tranz.* 1) A prezenta în mod concret. 2) A face să se concretizeze.

A SE CONCRETIZĂ se concretizează *intranz.* A deveni concret; a căpăta contururi reale.

A SE CONCREȚIONĂ se concreționează *intranz. (despre compuși metalici sau organici)* A se transforma în concrețiune; a deveni solid ca urmare a unui tratament termic.

A CONCURĂ concurez 1. *intranz*. 1) A participa la un concurs; a lua parte la o competiție. 2) A duce spre un scop comun; a tinde spre același rezultat; a converge. 3) *econ., comerț* A fi în concurență; a se afla în concurență (unul cu altul). 4) A lupta pentru întâietate. **2**. *tranz. (persoane, întreprinderi* etc.) A întrece în concurență.

A SE CONCURĂ mă concurez *intranz.* A se lupta (unul cu altul) făcând concurență.

CONCUREN//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care concurează; aflat în concurență. **Monopoluri ~te**. 2) Care tinde spre același rezultat; orientat spre același scop. **Forțe ~te**.

CONCUREN//T II ~ți *m*. 1) Persoană care concurează cu alta în vederea atingerii aceluiași scop; rival; adversar. 2) Participant la un concurs; emul. 3) Agent economic sau comercial aflat în concurență.

CONCURENȚ//Ă ~e *f* 1) Luptă între două sau mai multe persoane (sau state, organizații) care urmăresc același avantaj sau același rezultat; concurs; întrecere; competiție; rivalitate. 2) Raport între doi sau mai mulți producători, comercianți care luptă pentru acapararea pieței, a clientelei, în vederea obținerii unui profit maxim.

A CONCURGE concurg *intranz*. *înv*. 1) A se orienta spre un punct comun, venind din diferite direcții; a converge. 2) A lucra împreună; a participa la elaborarea unei opere sau acțiuni comune; a colabora; a conlucra; a coopera.

CONCURS ~uri *n.* 1) Luptă între două sau mai multe persoane fizice sau juridice (state, organizații) care urmăresc același avantaj sau același rezultat; întrecere; concurență; competiție; rivalitate. 2) Probă prin care mai mulți candidați concurează pentru ceva

(pentru obținerea unui post, a unei burse, pentru admiterea într-o instituție de învățământ etc.), în condițiile unui număr de locuri limitat. 3) *sport.* Reuniune constând în lupta pentru întâietate în una sau mai multe probe sportive, învingătorii cărora sunt declarați campioni și li se acordă o anumită distincție; întrecere sportivă; competiție. 4) Aport material; ajutor; sprijin; contribuție. ♦ ~ **de împrejurări,** ansamblu de împrejurări care influențează la un moment dat o stare de lucruri; coincidență de fapte.

A CONDAMNĂ condamn *tranz.* 1) *(persoane culpabile)* A pedepsi printr-o hotărâre judecătorească; a supune unei osânde; a osândi. 2) *(fapte, acțiuni, persoane* etc.) A blama cu severitate. 3) *(bolnavi)* A declara ca fiind fără nici o speranță de salvare. 4) *(persoane)* A supune unei acțiuni penibile. **Situația financiară ne condamnă la economie maximă**. 5) A interzice în mod formal. **Legea condamnă bigamia**. 6) *(uși, ferestre, deschizături* etc.) A astupa definitiv.

CONDAMNĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poale fi condamnat; în stare să fie condamnat; pasibil de condamnare; reprobabil.

CONDE//I ~ie *n*. 1) Unealtă de scris în formă de bețișor, prevăzut la un capăt cu un dispozitiv special pentru peniță; toc. 2) Creion special folosit la înnegrirea sprâncenelor. 3) *fig.* Talent scriitoricesc; pană.

A CONDENSĂ condensez *tranz*. 1) A face să se condenseze. 2) (*texte*) A micșora în volum; a reduce; a prescurta; a comprima.

A SE CONDENSĂ se condensează *intranz*. *(despre vapori)* A trece din stare gazoasă în stare lichidă; a se transforma în lichid. 2) A deveni mai dens.

CONDESCENDEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care manifestă bunăvoință; plin de respect; respectuos.

CONDESCENDENȚĂ *f.* 1) Caracter condescendent. 2) Comportament condescendent; deferentă; stimă; respect; considerație. **A da dovadă de condescendență.** 3) *fig.* Aer de superior; trufie; semeție. **A trata pe cineva cu condescendență.**

CONDIC//Ă ~i *f* Caiet gros de mare format, în care se notează diferite date sau însemnări cu caracter administrativ; registru; catastif.

CONDIMENT ~e *n*. Substanță savuroasă care este folosită pentru a da gust sau aromă unor produse alimentare; ingredient; mirodenie.

A CONDIMENTĂ condimentez *tranz*. *(mâncăruri, preparate culinare)* A trata cu condimente.

CONDÎȚI//E ~i *f* 1) Factor exterior de care depind ființele sau lucrurile; stare; situație; poziție; circumstanță; împrejurare. 2) *mai ales la pl.* Concurs de împrejurări în care se produce un fenomen; context; conjunctură; circumstanță. 3) *(despre acorduri, convenții* ș. a.) Dispoziție suplimentară; clauză. 4) Situație socială; loc în societate. ♦ **De ~e,** care are calități morale înalte; nobil. 5) Situație de moment. **În ~ia noastră.** 6) Situație juridică. **~ia unei persoane**.

A CONDIȚIONĂ condiționez *tranz*. 1) A determina printr-o condiție. 2) *(acțiuni, stări de lucru)* A admite cu anumite condiții.

CONDIȚIONĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care depinde de o condiție; supus unei condiții; ipotetic. **Eveniment** ~. **Clauză ~ă**.

CONDOLEĂNȚE *f pl.* Mărturie verbală de participare la durerea unei persoane căreia i-a murit cineva apropiat.

CONDOR ~i *m.* Specie de vultur de talie mare, cu penaj negru, cu pete albe pe aripi, cu capul și gâtul golaș, complet mut, care trăiește în munții din America de Sud.

A CONDUCE conduc *tranz.* 1) *(instituții, organizații, colectivități, activități)* A îndruma în calitate de șef; a orienta, stând în frunte; a dirija; a dirigui. 2) *(persoane)* A urma în calitate de însoțitor; a însoți; a întovărăși; a acompania**. ~ copilul la școală**. 3) *(persoane)* A însoți pe parcursul unui drum (din

politețe, pentru siguranță etc.); a petrece. 4) *(animale, vehicule)* A face să meargă într-o anumită direcție (printr-o acțiune continuă). 5) *(electricitate, căldură)* A face să
treacă (de la un corp la altul); a transmite; a comunica. 6) *(discuții)* A supraveghea în calitate de responsabil.

A SE CONDUCE mă conduc *intranz*. A fi în imediata apropiere, conformându-se; a se ține.

CONDUCT//Ă ~e *f* 1) Țeava sau ansamblu de țevi prin care se transportă fluide sau materiale pulverulente. 2) Fir sau cablu prin care circulă un curent electric.

CONDUCTÎBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate conduce curentul electric; în stare să transporte curentul electric.

CONDUCTIBILITÂTE *f* Caracter conductibil; proprietate de a conduce curentul electric.

CONDUÎT//Ă ~e *f* Modalitate de comportare; comportament; manieră.

CONDUR ~i *m*. *înv., poet.* Pantof femeiesc de stofă, cu toc înalt, împodobit cu broderii.

A CONECTÂ conectez *tranz*. 1) (*conducte electrice, de apă, de căldură, de gaze* etc.) A uni prin conexiune; a lega împreună. 2) *(abonați ai unei rețele telefonice sau diferite posturi telegrafice)* A pune în legătură directă.

CONECT//OR -oare *n*. *teh.* Dispozitiv care conectează.

A CONEXÂ conexez *tranz. (lucruri, probleme, chestiuni* etc.) A uni conex.

CONFECȚI//E ~i *f* 1) Proces de confecționare. 2) *mai ales la pl.* Articol vestimentar confecționat în serie după un anumit model.

A CONFECȚIONÂ confecționez *tranz*. 1) *(mărfuri, produse, piese* etc.) A produce în serie, prelucrând materia primă sau semifabricatele (la o fabrică sau la o uzină); a fabrica. 2) *(îmbrăcăminte, încălțăminte)* A crea prin muncă; a produce.

CONFEDERÂȚI//E ~i *f* 1) Uniune de state asociate pe baza păstrării suveranității lor. 2) Reunire de organizații obștești în vederea apărării intereselor comune.

CONFERENȚIÂR ~i *m*. 1) Persoană care ține o conferință. 2) *ed.* Grad didactic în învățământul superior, intermediar între lector și profesor. 3) Persoană care deține acest grad (și postul corespunzător într-o instituție de învățământ superior).

A CONFERI confer 1. *tranz. (premii, decorații, distincții, titluri* etc.) A da drept recompensă pentru succesele obținute într-un anumit domeniu de activitate; a decerna. **2**. *intranz.* A discuta asupra unor probleme importante.

A SE CONFESÂ mă confesez *intranz*. A încredința o confesiune; a face confidență; a se destăinui; a se spovedi; a se confia.

CONFESÎUN//E ~i *f. 1)* Comunicare în secret a unor fapte sau gânduri ascunse; spovedanie; pocăință; penitență; confidență. 2) *rel.* Ritual creștin constând în mărturisirea păcatelor pentru a obține iertarea lor; spovedanie. 3) Formă a conștiinței sociale, în care realitatea este reflectată și interpretată în mod fantastic, ca fiind dependentă de forțe și ființe supranaturale; religie; cult. 4) *literat.* Scriere literară cu caracter autobiografic, în care autorul este de o sinceritate totală.

CONFETI *f la pl.* Hârtie multicoloră, tăiată în cerculețe sau în fâșii lungi, pe care participanții la baluri și la carnavaluri și le aruncă unii altora.

A CONFIÂ confiez *tranz.* 1) *(lucruri, misiuni, copii* etc.) A lăsa în grijă; a da în primire (unei persoane demne de încredere); a încredința. 2) *(secrete, gânduri intime)* A comunica în mod confidențial; a face cunoscut pentru a găsi sprijin spiritual sau moral; a împărtăși.

A SE CONFIÂ mă confiez *intranz.* 1) A încredința o confesiune; a face confidențe; a se destăinui. 2) *rel.* A-și mărturisi păcatele, pentru a obține iertarea lor; a se

spovedi; a se confesa.

CONFIDEN//T ~ți *m*. Persoană aflată în relații confidențiale; persoană care deține o confidență. **A fi ~tul cuiva.**

CONFIDENȚ//Ă ~e *f* Declarație făcută în secret; comunicare în taină a unor gânduri sau fapte ascunse; spovedanie; confesiune; penitență. **A face ~țe cuiva.**

CONFIDENȚIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are caracter de confidență; bazat pe confidență. **Scrisoare ~ă**. **Convorbire ~ă. Întâlnire ~ă.**

A SE CONFIGURÂ se configurează *intranz*. A căpăta o anumită configurație.

CONFIGURÂȚI//E ~i *f* 1) Formă exterioară; aspect general; conformație; contur. **Lucrurile capătă ~e.** 2) Ansamblu de relații existente între părțile componente ale unui sistem. **~a forțelor politice.**

A CONFIRMÂ confirm *tranz*. 1) (*fapte* , *adevăruri, afirmații, ipoteze* etc.) A susține ca fiind autentic; a adeveri; a corobora; a valida. 2) *(persoane)* A numi definitiv (într-un post sau într-o situație); a definitiva; a întări. 3) *(decizii, sentințe ale unei instanțe inferioare)* A susține ca fiind just. 4) *rel. (în biserica catolică) (copii)* A unge cu mir; a supune confirmației.

A CONFISCÂ confisc *tranz. (bunuri materiale)* A lua cu forța și fără despăgubire în baza unei decizii judecătorești sau a unei autorități.

CONFLICT ~e *n*. 1) Ciocnire materială sau morală violentă; situație controversată; stare de dușmănie; dezacord; diferend; disensiune; dispută; divergentă; gâlceavă; litigiu; vrajbă; neînțelegere. 2) Luptă armată dintre state sau dintre clase sociale; război. **~ armat.**

CONFLUENȚ//Ă ~e *f.* Loc de unire; punct de întâlnire. **~ a râurilor**. **~ă a două cursuri de ape**.

CONFORM I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are același conținut; cu același conținut, analog; identic. **Copie ~ă a unui act civil**. 2) Care corespunde; în acord cu cerințele. **Viață conformă tradiției.**

CONFORM II *adv.* În conformitate cu; după; potrivit. **A se comporta conform uzanțelor.**

A CONFORMÂ conformez *tranz.* A face să se conformeze; a adapta: a aclimatiza; a acomoda. **A-si conforma sentimentele atmosferei create.**

A SE CONFORMÂ mă conformez *intranz*. 1) A deveni conform; a ajunge în stare de armonie; a se adapta; a se acomoda; a se aclimatiza. 2) A se supune din proprie inițiativă (unor dispoziții sau prescripții). **Mă conformez rigorilor.**

CONFORMÂȚI//E ~i *f* Formă exterioară; aspect general; configurație; constituție.

CONFORMISM *n*. 1) Respect absolut și servil față de tradiție și față de uzanțele sociale. 2) Atitudine deliberat pasivă (în raport cu ceva sau cineva). **A manifesta conformism în atitudine.**

CONFORMÎ//ST I ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care se conformează; înclinat spre conformism. 2) Care este bazat pe conformism. **Spirit ~**. **Morală ~stă**.

CONFORMÎ/ST II ~ști *m*. Persoană care se conformează; adept al conformismului.

CONFORMITATE *f* Caracter conform; acord total; concordanță.

CONFORT *n.* Ansamblu de condiții care constituie comoditatea vieții materiale.

CONFORTABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* Care oferă confort; cu confort. **Casă ~ă**. **A se instala ~ în fotoliu.**

CONFRA//TE ~ți *m.* Persoană care învață sau activează împreună cu alte persoane; coleg (de studii, de profesiune, de meserie etc.).

A CONFRUNTA confrunt *tranz.* 1) *(ființe, fenomene, obiecte)* A examina simultan sau succesiv în vederea stabilirii similitudinilor și diferențelor; a compara. **~ textul cu originalul**. 2) *jur. (martori)* A interoga concomitent pentru a verifica autenticitatea declarațiilor anterioare.

A CONFUNDA confund *tranz. (ființe, noțiuni, obiecte)* A percepe în mod confuz; a identifica,

comițând o confuzie.

A SE CONFUNDA mă confund *intranz.* A se uni, formând un tot; a se împreuna; a se îmbina; a se contopi.

CONFUZ ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se distinge cu multă greutate; lipsit de claritate; indistinct. **Masă ~ă**. **Murmur ~**. **Amintire ~ ă**. 2) *(despre persoane și manifestările lor)* Care este tulburat de sentimente; cuprins de zăpăceală; încurcat; zăpăcit. **Spirit ~**.

CONFUZI//E ~i *f* 1) Caracter confuz; stare confuză; lipsă de claritate; încâlcitură; încurcătură.

2) Eroare rezultată din confundarea lucrurilor sau a ființelor. ♦ **~ mintală,** formă de alienare mintală pasageră sau persistentă, constând în pierderea clarității gândirii.

A CONGELA congelez *tranz.* 1) *(lichide)* A solidifica prin răcire. 2) *(produse alimentare)* A supune acțiunii frigului pentru a conserva. **A congela fructele.**

CONGELA//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care a fost supus congelării; conservat prin congelare; înghețat. **Pește ~. Fructe ~e.**

CONGENITAL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se trage din viața intrauterină; din naștere; înnăscut. **Malformație ~ă**. **Cretin ~**.

CONGESTI//E ~i *f.* 1) Aflux excesiv de sânge într-o parte a corpului. 2) Boală provocată de un astfel de aflux. **~e cerebrală.**

A SE CONGESTIONA mă congestionez *intranz.* 1) A căpăta o congestie. 2) A deveni roșu la față; a se înroși; a se îmbujora.

CONGESTIONA//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) (*despre persoane)* Care are o congestie; aprins la față; îmbujorat. 2) *(despre părți ale corpului)* Care denotă prezența unei congestii; cu un aflux anormal de sânge. **Ten ~**.

CONGLOMERAT ~e *n.* 1) Rocă sedimentară, formată din fragmente ale unor roci mai vechi, cimentate cu calcar pe cale naturală. 2) *fig.* Structură constituită din părți diferite; corp de elemente eterogene; amestec. **Un ~ de citate disparate.**

A CONGLUTINA conglutinez *tranz.* A face să se conglutineze; a coagula; a închega.

A SE CONGLUTINA se conglutinează *intranz. (despre substanțe organice lichide)* A deveni vâscos; a căpăta un grad mai mare de densitate (intermediar între starea lichidă și cea solidă); a se închega; a se coagula; a se prinde.

CONGRUEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care concordă; cu proprietatea de a coincide; corespunzător; coincident; echivalent. 2) *(despre numere întregi)* Care, fiind împărțit la un număr întreg, dă același rest.

CONGRUENȚ//Ă ~e *f* Caracter congruent; coincidență; corespondentă; concordanță. **~ ă a figurilor**.

A CONJECTURA conjecturez *tranz.* A judeca după conjectură.

A CONJUGA conjug *tranz. (verbe)* A face să se conjuge.

A SE CONJUGĂ se conjugă *intranz.* 1) *(despre verbe)* A se modifica după categoriile gramaticale de persoană, timp, mod și diateză. 2) *fig. A* se uni într-o ordine determinată. **Culorile se conjugă armonios.**

CONJUGĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de soți; legat de căsătorie. **Amor ~**.

CONJUNC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.*: ♦ **Forme ~te,** forme scurte ale verbului **a fi** la indicativ prezent (**oamenii-s duși**) și forme neaccentuate ale pronumelui personal la dativ și acuzativ (**mi-a spus**, **l-am văzut**).

CONJUNCTUR//Ă ~i *f* Concurs de împrejurări în care se produce un fenomen; condiție; circumstanță; context. **~ă favorabilă.**

A CONJURĂ conjur 1. *tranz. (persoane)* A ruga cu insistență și cu umilință. **2**. *intranz.* A pune la cale o conjurație; a unelti; a complota; a conspira.

CONJURĂȚI//E ~i *f* Proiect realizat în secret, prin care un grup de persoane unelteşte săvârşirea unor acțiuni împotriva statului sau a unei persoane;

complot; conspirație. **~a lui Catilina.**

A CONLOCUI conlocuiesc *intranz.* A locui împreună; a conviețui; a coabita.

CONLOCUIT//OR ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj. și substantival* Care locuiește împreună cu altcineva.

A CONLUCRĂ conlucrez *intranz*. A lucra împreună (cu cineva); a participa la elaborarea unei opere sau acțiuni comune; a colabora; a concurge.

A CONSACRĂ consacru *tranz.* 1) *(o operă proprie)* A destina printr-o dedicație; a dedica. 2) *(timp, perioadă din viață, tinerețe* etc.) A oferi în întregime; a dedica; a destina. **~ viața luptei pentru pace**. **Consacru mult timp lecturii. Consacru tot timpul educației copiilor.** 3) *(biserici)* A inaugura printr-un ritual special; a târnosi; a sfinți. 4) *(acte, mandate, hotărâri, proceduri)* A recunoaște ca fiind valabil; a valida; a consfinți. **Adunarea a consacrat această inițiativă**. 5) A face să se consacre; a statornici; a încetățeni; a înrădăcina; a împământeni; a consfinți.

A SE CONSACRĂ mă consacru *intranz*. 1) *(despre obiceiuri, idei* etc.) A intra adânc în uz; a deveni obișnuit; a se statornici; a se încetățeni; a se împământeni; a se înrădăcina. 2) *(despre persoane)* A se pune la dispoziție în întregime; a se dedica; a se deda; a se devota. **M-am consacrat copiilor.**

CONSACRĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care este stabilit prin uz sau prin tradiție; sancționat de uz sau de tradiție. **Termen ~. Formulă ~tă**. 2) *(despre persoane)* Care are merite deosebite într-un anumit domeniu; recunoscut ca fiind o autoritate într-un anumit domeniu; notabil; renumit; celebru. **Scriitor consacrat.**

CONSĂT//EĂN ~eni *m*. Persoană care locuiește sau este originară din același sat cu alta.

CONSECÎNȚ//Ă ~e *f.* Situație provocată de o acțiune; urmare; rezultat. **A avea ~e grave.**

CONSECUTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care urmează neîntrerupt unul după altul; cu proprietatea de a se succeda; în raport de succesiune; succesiv. **Evenimente ~e.**

CONSECVEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) (*despre persoane)* Care acționează în conformitate cu principiile proprii; credincios convingerilor sale. **A fi ~.** 2) *(despre fenomene, acțiuni* etc.) Care se produce în mod logic; produs ca urmare firească. **Luptă ~tă.**

CONSECVENȚ//Ă ~e *f.* Caracter consecvent.

CONSEMN ~e *n*. 1) Ansamblu de obligații stricte, date unui militar în timpul exercitării serviciului de pază. 2) Sarcină imperativă, scrisă sau orală, emisă de o autoritate; ordin; dispoziție. 3) Sancțiune disciplinară constând în interzicerea ieşirii militarilor pentru un anumit timp din cazarmă sau din navă.

A CONSEMNĂ consemnez *tranz.* 1) *(mențiuni din cadrul unui proces juridic)* A reda în scris într-un proces-verbal; a înregistra; a nota. 2) *(militari, elevi interni* etc.) A opri printr-un consemn să iasă din cazarmă, de pe navă, din internat (din diferite motive). 3) *(bani)* A pune la păstrare; a depune.

A CONSERVĂ conservez *tranz*. 1) (*alimente*) A prelucra pentru a preface în conserve. 2) *(sănătatea, forțele* etc.) A menține în stare bună; a păstra. 3) A face să se conserveze.

A SE CONSERVĂ mă conservez *intranz*. 1) *(despre persoane)* A avea grijă de sănătate, fără a abuza de propriile forțe; a se menaja; a se păstra. 2) A rămâne neschimbat (în timp); a se păstra; a se menține. **Datinile s-au conservat**.

CONSERVATISM *n*. Atașament față de formele vechi ale vieții (sociale, politice, economice, culturale, cotidiene etc.), manifestat în tendința de a le menține și de a se opune față de ce e nou.

CONSERVĂTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *v.* **CONSERVATOR I**. 2) *fiz. (despre câștiguri de forță)* Care conservă energia; cu proprietatea de a conserva energia.

CONSERVĂT//OR I ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj. și substantival* 1) Care conservă alimente; cu

proprietatea de a conserva alimente. **Produs ~**. 2) *polit. (despre persoane, partide)* Care susține conservatismul; atașat de conservatism.

CONSERVĂTOR II ~i *m*. Persoană însărcinată cu păstrarea și administrarea unui bun public. **~ de muzeu**. **~ de bibliotecă**.

CONSERVĂT//OR III ~oare *n*. Instituție de învățământ superior, unde se studiază muzică și în care se pregătesc compozitori, interpreți vocali și instrumentali, dirijori, muzicologi, profesori de muzică, actori și regizori de teatru.

A SE CONSFĂTUÎ mă consfătuiesc *intranz*. A face schimb de sfaturi (cu cineva); a se consulta.

A CONSFINȚI consfințesc *tranz*. 1) (*obiceiuri, idei, tradiții, ritualuri* etc.) A face să intre adânc în uz; a consacra; a încetățeni; a statornici; a înrădăcina; a împământeni. 2) *(mandate, acte, proceduri, hotărâri)* A recunoaște ca fiind valabil; a valida; a consacra. **Consiliul a consfințit planul elaborat.** 3) *(relații, atitudini* etc.) A face să capete caracter legal; a legaliza; a oficializa. **Și-au consfințit dragostea prin căsătorie.**

A CONSIDERĂ consider *tranz*. 1) (*de regulă, urmat de o completivă)* A spune, exprimând o opinie; a socoti; a opina; a crede. 2) A prețui printr- o judecată favorabilă; a socoti; a crede; a gândi; a aprecia; a estima. **Acest semn îl consider de bun augur**. 3) *(persoane)* A caracteriza, reieșind din calitățile interne sau externe; a numi; a face; a eticheta; a califica; a taxa. **Îl consider drept răufăcător**. 4) *(persoane)* A trata cu considerație; a prețui; a cinsti; a respecta; a aprecia; a stima. **Satul îl consideră în mod sincer**. 5) A supune analizei; a analiza; a cerceta; a studia; a investiga; a observa.

CONSIDERĂBIL ~ă (~i, ~e) *adj*. 1) Care merită să fie luat în seamă; de o importanță ce nu poate fi neglijată; remarcabil; notabil; important. **Personalitate ~ă**. **Poziție ~ă**. 2) Care se impune prin cantitate mare; caracterizat prin cantitate mare; impunător; enorm; important. **Depășire ~ă**. **Sumă ~ă**. **Muncă ~ ă**.

CONSIDERĂȚI//E ~i *f*. 1) Sentiment de prețuire înaltă; dragoste fierbinte și afectuoasă; deferență; condescendență; stimă; respect; cult. 2) *v*. **CONSIDERENT**. ♦ **A avea** (*sau* **a lua**) **în ~e,** a avea în vedere; a ține cont.

CONSIDERENT ~e *n*. 1) Pretext al unei acțiuni; pricină; motiv; suport; cauză; mobil; rațiune; temei. **Din ce ~e ai procedat astfel?** 2) Poziție intelectuală; punct de vedere; părere; judecată; idee; opinie; reflecție. **Care sunt ~ele tale?** 3) *jur*. Factor care motivează o decizie a unui organ de jurisdicție.

CONSIGNÂȚI//E ~i *f* 1) Depunere a unui obiect spre păstrare sau vânzare la un magazin specializat.

2) Magazin specializat, în care se vând sau se păstrează obiecte depuse de persoanele particulare. **A CONSILIÂ consiliez** *tranz. (persoane)* A trata cu sfaturi; a sfătui.

CONSILIER ~i *m*. 1) *înv. ist*. Persoană cu care se sfătuia un monarh în problemele de conducere; sfetnic. 2) *fig*. Persoană care dă sfaturi; sfetnic; povățuitor; sfătuitor. 3) Membru al unui consiliu, ales prin sufragiu general. **~ municipal.** 4) Specialist care rezolvă problemele deosebite într-un domeniu. **~ în probleme de marketing. ~ juridic.** 5) Înalt funcționar de stat, aflat în serviciul unui șef de stat. **~ prezidențial.** 6) *jur*. Titlu al unor funcționari din înaltele instanțe de judecată sau de verificare.

CONSÎLI//U ~i *n*. 1) Organ de conducere (electiv), constituit dintr-un grup de persoane care au sarcina de a dezbate, de a-și spune părerea asupra unor probleme sociale sau particulare. **~l de administrație. ~l director al băncii.** 2) Organ executiv superior de stat sau politic. **~ municipal.**

3) Organ colegial de conducere; sfat. **~ pedagogic**.

CONSIMȚĂM//ÂNT ~inte *n*. 1) Act prin care se consimte o propunere; acord între persoane; asentiment; aprobare; încuviințare. 2) Aprobare

benevolă; adeziune. **A-și da ~ul.**

A CONSIMȚI consimt 1. *tranz. (de regulă, urmat de o completivă)* A-și exprima consimțământul, susținând; a încuviința. **2**. *intranz.* A-și da consimțământul; a fi de acord.

A CONSISTÂ consistă *intranz.* 1) A fi compus; a consta. **Apartamentul consistă din patru camere**. 2) A se manifesta ca bază a existenței; a consta; a rezida; a se reduce. **În ce consistă esența problemei?**

CONSISTEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre corpuri)* Care este în stare de pastă; cu fluiditate redusă; solid; vârtos; dur. 2) *(despre hrană)* Care conține multe substanțe nutritive; bogat în substanțe nutritive; substanțial.

CONSISTENȚĂ *f.* 1) Caracter consistent; grad de coeziune dintre părțile unui corp; soliditate; densitate. 2) *fig.* Spirit ferm; fermitate; stabilitate; trăinicie. **Consistența unui argument.**

CONSOÂN//Ă ~e *f* 1) *fonet.* Sunet uman produs la trecerea curentului de aer prin canalul fonator, în care întâmpină obstacole. 2) Semn grafic care notează un asemenea sunet.

CONSOÂRT//Ă ~e *f.* Persoană căsătorită de sex feminin în raport cu soțul ei; soție; nevastă; femeie. **A CONSOLÂ consolez** *tranz. (persoane)* A face să se consoleze; a liniști.

A SE CONSOLÂ mă consolez *intranz.* A ajunge la o stare mai liniștită sau mai favorabilă; a se liniști.

CONSOLÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care consolează; capabil să consoleze; reconfortant; calmant; liniștitor. **Noutate ~tă**. **Gând ~**.

A CONSOLIDÂ consolidez *tranz.* A face să se consolideze.

A SE CONSOLIDÂ se consolidează *intranz.* 1) A deveni solid. **Construcția s-a consolidat.** 2) A deveni stabil, durabil. **Relația noastră s-a consolidat.**

CONSONÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care produce consonanțe; format din consonanțe; armonios. **Acord ~**. **Interval ~**. **Fraze ~te**.

CONSONÂNȚ//Ă ~e *f* 1) Ansamblu de sunete armonioase. 2) Uniformitate de sunete finale a două sau a mai multor cuvinte. 3) Succesiune de sunete. 4) *fig.* Potrivire de idei, de păreri; armonie; înțelegere; acord. **A fi în ~ă cu cineva.**

A CONSPECTĂ conspectez *tranz. (expuneri, lucrări)* A nota într-un conspect.

A CONSPIRĂ conspir *intranz.* 1) A pune la cale o conspirație; a unelti; a complota; a conjura. 2) *fig.* A acționa în vederea atingerii unui scop comun.

CONSPIRATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are caracter de conspirație; făcut în conspirație; ilegal; clandestin.

CONSPIRATOR ~i *m.* Persoană care participă la o conspirație; căuzaș.

CONSPIRĂȚI//E ~i *f* Proiect elaborat în secret, prin care un grup de persoane unelteşte săvârşirea unor acțiuni împotriva statului sau a unei persoane; complot; conjurație.

A CONSTĂ constă *intranz.* 1) A fi compus (din...); a consista. **Apartamentul constă din patru odăi.** 2) A se manifesta ca bază a existenței; a consista; a rezida; a se reduce.

CONSTĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care persistă într-o anumită stare; existent într-o stare neschimbată; permanent; continuu; statornic; persistent. **Preocupare ~tă**. **Interes ~**. 2) *(despre persoane)* Care are convingeri neschimbate; caracterizat prin fermitate de convingeri; perseverent; stabil; ferm; statornic.

CONSTĂNȚĂ *f* Caracter constant; statornicie; perseverență; permanență; continuitate; stabilitate.

A CONSTATĂ constat *tranz. (adevărul, realitatea)* A identifica prin experiență directă ca fiind real sau adevărat; a stabili. **Medicul a constatat absența simptoamelor.**

CONSTELAȚÎ//E ~i *f* 1) Ansamblu aparent de stele care prezintă o figură convențională și stabilă. 2) *fig.* Grup de persoane ilustre, unite în activitatea lor prin idei și scopuri comune; pleiadă.

A CONSTERNĂ consternez *tranz.* (*persoane*) A uimi provocând nedumerire amestecată cu indignare și mâhnire.

CONSTERNĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care a fost supus consternării; cuprins de uimire profundă; stupefiat; contrariat.

A CONSTIPĂ constipă *tranz.* A face să se constipe; a astupa; a încuia.

A SE CONSTIPĂ mă constip *intranz.* A căpăta constipație; a se astupa; a se încuia.

CONSTITUĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* v. **CONSTITUTIV**. ♦ **Adunare ~tă,** *polit.* reuniune a reprezentanților aleși de popor în vederea adoptării sau modificării unei constituții.

CONSTITUENT I ~e *n.* Element constitutiv.

CONSTITUEN//T II ~tă (~ți, **~te**) *adj.* v. **CONSTITUTIV**.

A CONSTITUI constitui *tranz.* 1) *(ansambluri, totalități* etc.) A forma prin reunire; a compune. **Acest capitol constituie un tot unitar.** 2) A însemna prin sine; a reprezenta.

CONSTITUTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care constituie un întreg; din constituția unui întreg; alcătuitor. **Elemente ~e**.

CONSTITUȚI//E I ~i *f.* 1) Mod de constituire a elementelor unui întreg; structură; factură; compoziție. 2) Ansamblu de particularități morfologice, funcționale și psihologice ale unui om. 3) Aspect general; formă exterioară; conformație; configurație. **~ia corpului**.

CONSTITUȚI//E II ~i *f* 1) Lege fundamentală a unui stat, care determină forma de guvernământ, structura social-economică și politică, modul de organizare și de funcționare a organelor de stat, drepturile esențiale și obligațiile cetățenilor. 2) Carte care cuprinde această lege.

CONSTITUȚIONĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este în conformitate cu constituția; bazat pe constituție. **Lege ~ă**. 2) Care ține de constituție; referitor la constituție. **Drept ~. Consiliu ~.** 3) *(despre administrații, forme de guvernământ)* Care este supus unei constituții; limitat de constituție. **Monarhie ~ă**.

A CONSTRÂNGE constrâng *tranz. (persoane)* A face să acționeze într-un anumit fel împotriva voinței; a forța; a sili; a obliga; a impune.

A CONSTRUI construiesc *tranz.* 1) *(clădiri, case edificii* etc.) A realiza prin lucrări de construcție; a zidi; a clădi; a dura; a ridica; a înălța; a edifica. 2) *(mașini)* A face după un plan determinat. 3) *(figuri geometrice)* A trage după o schemă. 4) *fig.* A transforma în fapt printr-un efort creator; a făuri; a edifica. 5) *(enunțuri, fraze, propoziții)* A emite, așezând cuvintele în conformitate cu regulile gramaticale sau cu efectul stilistic scontat. 6) *fig.* A crea în imaginație; a născoci; a ticlui; a izvodi; a zidi; a inventa. **~ o lume nouă**.

CONSTRUCTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care construiește; destinat să construiască. 2) *fig.* Care servește la elaborarea unei soluții pozitive; capabil să elaboreze o soluție bună; creator. **Spirit ~. Critică ~ă**.

CONSTRUCȚI//E c *f* 1) Proces de construire. 2) Obiect care se construiește; edificiu. 3) Obiect construit; clădire; edificiu. 4) Ansamblul tehnologiilor care permit construirea diferitelor obiecte. 5) Industrie care se ocupă de construirea diferitelor obiecte. 6) *lingv.* Grup stabil de cuvinte. **~e participială.** 7) Mod de eșalonare a cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze.

CONSUL ~i *m.* 1) *ist. (în Roma antică, în Franța din trecut)* Titlu dat magistraților care dețineau puterea executivă supremă. 2) Agent diplomatic cu misiunea de a apăra interesele compatrioților săi din străinătate și de a furniza guvernului său informații politice și comerciale.

A CONSULTĂ consult *tranz.* 1) (*persoane*) A întreba pentru a obține o părere sau un sfat. **~ un prieten**. **~ medicul**. 2) *(texte, lucrări, științifice)* A

examina pentru a se documenta.

A SE CONSULTĂ mă consult *intranz*. A face schimb de sfaturi (cu cineva); a se consfătui.

CONSULTĂN//T ~ți *m*. Persoană care activează într-o instituție, având misiunea de a da indicații într-un anumit domeniu; consilier.

CONSULTATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este instituit pentru a da consultații; cu caracter de consultație. **Vot ~. Comitet ~.**

CONSULTĂȚI//E ~i *f.* 1) Indicație dată în legătură cu anumite probleme de specialitate. 2) Examinare a unui pacient de către medic în vederea stabilirii diagnosticului și a indicării tratamentului. 3) Formă de consolidare a cunoștințelor elevilor, studenților, doctoranzilor etc., constând în dezbaterea unor probleme teoretice sau practice împreună cu profesorul sau cu conducătorul științific.

CONSUM ~uri *n*. 1) Proces de consumare a produselor naturale sau industriale. **~ curent.** 2) Cantitate de materiale, alimente, materii prime, energie etc. consumate în procesul de satisfacere a necesităților umane sau economice. **~ul de energie estimativ.**

A CONSUMĂ consum *tranz.* 1) *(bunuri materiale, mărfuri)* A întrebuința în procesul de consum; a folosi pentru a-și satisface cerințele proprii sau pentru a obține alte produse. 2) *(produse alimentare)* A întrebuința în calitate de hrană; a mânca. 3) *(băuturi)* A bea în mod regulat. 4) *(combustibil, energie* etc.) A folosi în mod curent. **Soba consumă multe lemne. Motorul consumă multă benzină.** 5) *(probleme, teme, discuții subiecte* etc.) A trata sub toate aspectele; a cerceta din toate punctele de vedere. 6) A face să se consume; a epuiza.

A SE CONSUMĂ mă consum *intranz.* 1) *(despre bunuri materiale)* A se termina prin folosire; a se epuiza. 2) *(despre persoane)* A pierde forța și energia; a se obosi peste măsură; a se istovi; a se sfârși; a se slei; a se extenua; a se epuiza.

CONSUMATOR ~i *m*. 1) Persoană care consumă bunuri materiale pentru satisfacerea necesităților sale. 2) Client care consumă mâncare sau băutură într-un local public.

CONSUMĂȚI//E ~i *f* 1) Proces de consumare a bunurilor naturale sau industriale. 2) Totalitate a alimentelor consumate de o persoană într-un local public.

CONȘTIEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care are conștiință; caracterizat prin existența conștiinței. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă conștiință; bazat pe conștiință.

CONȘTIINCI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care se supune conștiinței morale; caracterizat prin înaltă conștiință morală; cu scrupule; scrupulos. 2) *(despre acțiuni)* Care este făcut cu conștiință; executat cu conștiință. **Vizită ~oasă**.

CONȘTIINCIOZITĂTE *f.* Caracter conștiincios; corectitudine; scrupulozitate.

CONT conturi *n*. 1) Ansamblu de operații constând din debit și credit, care exprimă valoric existența și mișcarea unui mijloc sau proces economic într-o anumită perioadă de timp 2) Registru care conține astfel de operații. 3) Listă în care este trecut prețul unei consumații într-un local public. 4) Sumă de bani depusă la o bancă de economii de o persoană. 5) *tehn. inform.* Adresă care certifică înscrierea la o rețea, pe un site în internet. **Mi-am făcut un ~ Yahoo.**

A CONTĂ contez *intranz.* 1) A pune temei; a se întemeia; a se sprijini; a se fonda; a se baza. 2) A reprezenta o anumită valoare; a se impune prin calitățile sale; a prețui; a valora. **Aceasta puțin contează**.

CONTĂBIL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de contabilitate; referitor la contabilitate. **Plan ~. Chitanță ~ă. Evidență ~ă.**

CONTĂBIL II ~i *m*. Persoană specializată în lucrări de contabilitate.

CONTABILIT//ĂTE ~ăți *f.* 1) Ansamblu de operații constând în înregistrarea și în evidența fondurilor materiale și financiare ale unei întreprinderi sau instituții; totalitate de conturi. 2) Secție a unei întreprinderi sau instituții unde se fac aceste operații. 3) Știință care se ocupă de teoria și practica înregistrării și evidenței fondurilor materiale și financiare.

A CONTABILIZĂ contabilizez *tranz. (operații economice sau financiare)* A înscrie la contabilitate; a opera într-un cont.

CONTĂCT ~e *n*. 1) Poziție a unor corpuri care se ating. 2) Conexiune între două conductoare de curent. 3) Piesă care servește la realizarea acestei conexiuni. 4) Relație între persoane.

A CONTAGIĂ contagiez *tranz. (persoane)* A face să se contagieze; a contamina; a infecta; a molipsi; a umple.

A SE CONTAGIĂ mă contagiez *intranz*. A contracta o contagiune; a deveni contagios; a se infecta; a se contamina; a se molipsi.

CONTAGI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) *(despre boli)* Care contagiază; cu proprietatea de a se transmite de la om la om; molipsitor; pestilențial. 2) *și substantival (despre persoane)* Care suferă de o boală molipsitoare; susceptibil să transmită o boală. 3) Care favorizează o contagiune; cu proprietatea de a contribui la o contagiere. **Agent ~**. **Miasmă ~oasă**.

CONTAGIUN//E ~i *f* Transmitere a unei boli prin contact direct sau printr-un agent intermediar.

A CONTAMINĂ contaminez *tranz. (persoane)* A face să se contamineze; a infecta; a molipsi; a umple; a contagia.

A SE CONTAMINĂ mă contaminez *intranz.* A contracta o infecție; a se îmbolnăvi, venind în contact cu o sursă de infecție; a se molipsi; a se infecta; a se contagia; a se umple.

CONTÂȘ ~e *n*. *înv.* 1) *ist.* Haină boierească, îmblănită, lungă și luxoasă. 2) Haină bărbătească, îmblănită, scurtă până la brâu.

CON//TE ~ți *m.* 1) *înv. ist. (în Europa occidentală din Evul mediu)* Conducător al unei provincii, având funcții militare și administrative. 2) Nobil cu titlu ereditar, intermediar între viconte și marchiz.

A CONTEMPLĂ contemplu *tranz. (viața, realitatea, natura* etc.) A privi atent și meditativ, cu admirație și cu emoție.

CONTEMPLATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care contemplă; înclinat spre contemplare; visător; meditativ. **Spirit ~**. 2) Care se reduce la contemplare; limitat la contemplare. **Viață ~ă**.

CONTEMPORĂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de timpurile noastre; existent în epoca noastră; actual; modern. **Limbă ~ă**. **Istorie ~ă**. 2) *și substantival (despre persoane)* Care trăiește în aceeași epocă; din aceeași epocă.

CONTEMPORANEITĂTE *f* 1) Epocă contemporană. 2) Caracter contemporan; existență simultană.

A CONTENI contenesc 1. *intranz*. (*despre procese)* A-și opri desfășurarea; a înceta. **2**. *tranz. (acțiuni)* A opri să se producă; a înceta. **~ vorba**.

A CONTESTĂ contest *tranz*. (*adevăruri*, *fapte*, *fenomene* etc.) A pune la îndoială; a considera ca fiind discutabil; a tăgădui; a contrazice.

CONTESTĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi contestat; în stare să fie contestat; discutabil. **Fapt ~**. **Argument ~**. **Idee ~ă**.

CONTEXT ~e *n*. 1) Parte a unui text în care se găsește un cuvânt sau o frază, care determină semnificația sau valoarea acestora. 2) Coincidență de fapte; condiție; conjunctură; circumstanță.

CONTINENT ~e *f* Suprafață vastă de pământ limitată, total sau parțial, de mări și de oceane.

CONTINENTĂL I ~e (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de continent; propriu continentului. **Climă ~ă.** 2) Care se află pe continent; situat pe continent. **Ape ~e.**

CONTINENTĂL II ~i *m*. (*în opoziție cu* **insular**)

Persoană care locuiește pe continent.

CONTINGENT I ~e *n*. 1) *milit.* Totalitate de persoane născute în același an și luate la evidența comisariatelor militare. 2) *milit.* Efectiv de recruți chemați în același timp să-și facă serviciul militar. 3) *milit.* An de recrutare; leat. 4) Grup omogen de persoane.

CONTINGEN//T II ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care se produce printr-o întâmplare; caracterizat prin realizare imprevizibilă; ocazional; accidental; întâmplător; fortuit.

A CONTINUĂ continuu 1. *intranz*. 1) (*despre acțiuni)* A se desfășura în timp; a ține; a dura; a se prelungi. 2) *(despre localități, lanuri, păduri, drumuri* etc.) A se prelungi în spațiu; a se întinde. **2**. *tranz.* 1) *(acțiuni începute)* A duce mai departe. ~ **discuția**. ~ **lupta pentru pace**. 2) *(linii, rute)* A prelungi în spațiu.

CONTINUATOR ~i *m* Persoană care continuă o acțiune, o cauză etc. începute de altul.

CONTINUIT//ĂTE ~ ăți *f* Caracter continuu; statornicie; perseverență; permanență; constanță.

CONTÎNU//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se produce fără întrerupere în timp sau în spațiu; lipsit de întrerupere; neîntrerupt; neîncetat; constant; persistent. **Mișcare ~ă**. **Efort** ~. 2) Care se prelungește fără întrerupere; constituit din părți neseparate. **Linie ~ă**. **Funcție ~ă**.

A CONTOPI contopesc *tranz.* A face să se contopească; a împreuna.

A SE CONTOPI mă contopesc *intranz.* A se uni, formând un tot; a se împreuna; a se îmbina; a se confUnda.

A CONTORSIONA contorsionez *tranz. (articulații, părți ale corpului)* A face să se contorsioneze.

A SE CONTORSIONA se contorsionează *intranz. (despre articulații, părți ale corpului)* A contracta o contorsiune.

CONTORSIUN//E ~i *f* Contracție involuntară și violentă a mușchilor; crispație.

A CONTRA contrez *tranz.* 1) *(persoane)* A întrerupe, exprimând o opinie contrară; a contrazice. 2) *sport (la box, scrimă, lupte, judo)* A da o contră.

A SE CONTRA mă contrez *intranz*. 1) A discuta în contradictoriu (cu cineva), a se contrazice. 2) A fi contra **El se contrează când vine vorba de muncă**.

CONTRAATAC ~uri *n*. Atac brusc, constând în trecerea de la defensivă la ofensivă.

A CONTRAATACA contraatac *tranz*. 1) *(inamici)* A lovi printr-un contraatac. 2) *sport (adversari)* A respinge printr-o ripostă.

A CONTRABALANSA contrabalansez *tranz*. 1) A aduce în stare de echilibru; a cumpăni. 2) *fig. (acțiuni)* A compensa prin altă acțiune.

CONTRABANDĂ *f* 1) Trecere clandestină într-o țară a unor mărfuri interzise sau sustrase de la achitarea taxei vamale. 2) Marfă trecută peste granița unui stat în acest fel.

CONTRABANDIST ~ști *m*. Persoană care face contrabandă.

CONTRACANDIDA//T ~ți *m*. Persoană care candidează împotriva alteia pentru ocuparea unei funcții sau a unei demnități.

A CONTRACARA contracarez *tranz. (planuri, intenții, acțiuni* etc.) A face să eșueze; a împiedica; a zădărnici; a strica; a dejuca.

CONTRACT ~e *n*. 1) Acord permanent între două persoane sau între două grupuri sociale; convenție. 2) Tratat internațional cu caracter bilateral sau multilateral; pact; convenție.

A CONTRACTA I contractez *tranz*. (*acorduri*, *tratate, convenții, datorii, obligații)* A adopta printr-un contract; a consimți să respecte printr-o înțelegere reciprocă; a încheia. ♦ **~ o datorie,** a se îndatora; a se împrumuta.

A CONTRACTA II contractez *tranz*. 1) (*maladii*) A prinde venind în contact cu o sursă de infecție. 2) *(deprinderi, obișnuințe, sentimente* etc.) A căpăta prin

anumite eforturi; a obține; a dobândi.

A CONTRACTA III contract *tranz.* A face să se contracteze.

A SE CONTRACTA mă contract *intranz.* 1) *(despre ființe)* A se face ghem; a se ghemui; a se zgribuli; a se zgârci; a se strânge. 2) *(despre corpuri)* A-și reduce dimensiunile sau volumul sub acțiunea unor factori fizici sau chimici. **Mușchii se contractă**.

CONTRADICTORI//U ~e (**~i**) *adj.* 1) Care conține o contradicție; caracterizat prin contradicție **Afirmație ~e**. **Reuniune politică ~e**. 2) Care se află în relații de excludere reciprocă; în raport de lipsă de coexistență; antinomic; incompatibil. **A vădi o tendință ~e**.

CONTRADÎCȚI//E ~i *f* 1) Situație dintre fenomene, idei, expresii etc., care se contrazic reciproc; contrazicere. 2) Relație internă dintre obiectele și fenomenele din natură și societate, constând în existența unei opoziții reciproce. 3) Lipsă de armonie; caracter opozit.

A CONTRAFACE contrafac *tranz.* (*acte, adevăruri, obiecte* etc.) A prezenta drept veritabil, denaturând în mod intenționat; a imita în scop de fraudă; a falsifica.

A SE CONTRAGE se contrage *intranz. lingv. (despre vocale învecinate)* A se uni formând o singură emisiune vocalică.

A CONTRAMANDA contramandez *tranz. (ordine, dispoziții, legi, convenții)* A declara nul printr-o dispoziție oficială; a desființa; a abroga; a aboli; a anula; a infirma; a revoca.

CONTRAM//ÂRCĂ ~ărci *f* Parte a unui bilet de spectacol, care rămâne la spectator ca dovadă a dreptului său de a ocupa locul indicat; cupon.

CONTRAORDIN ~e *n*. Ordin prin care se anulează un ordin dat anterior.

CONTRAPÂGIN//Ă ~i *f* Parte din dos a unei pagini; verso.

CONTRAR I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se află în opoziție totală; caracterizat prin diferență maximă; advers; opus; invers; potrivnic.

CONTRAR II *prep.* Contra; împotriva.

CONTRAR III ~ii *n. mai ales la pl.* Ansamblu de trăsături, de tendințe ale obiectelor opuse unele altora. **A susține ~ul**. **Principiul filozofic al luptei și unității contrariilor.**

A CONTRARIA contrariez *tranz.* (*persoane*) A indispune puternic prin vorbe și acțiuni neașteptate și nedorite.

CONTRARIA//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre persoane)* Care a fost supus contrarierii; cuprins de uimire profundă; consternat; stupefiat.

CONTRARI//U ~i *n. v.* **CONTRAR III**.

A CONTRASEMNA contrasemnez *tranz. (documente, acte)* A semna după o persoană superioară în ierarhia respectivă.

CONTRASEMNĂTUR//Ă ~i *f* Semnătură pusă pe un act după ce a fost semnat de superior.

CONTRAST ~e *n*. Opoziție puternic marcată între două obiecte, persoane sau acțiuni.

A CONTRASTA contrastez *intranz*. A fi în contrast; a se opune în mod frapant. **Culorile contrastează**.

CONTRATORPIL//OR ~oare *n. milit.* Navă militară ușoară și rapidă, destinată să atace și să distrugă torpiloarele inamicului; distrugător.

A CONTRAVENI contravin *intranz*. A fi împotrivă; a se opune. **Faptele lui ~ legii**.

CONTRAVENIEN//T ~ți *m* Persoană care a comis o contravenție.

CONTRAVENȚÎ//E ~i *jur. f.* 1) Infracțiune reglementară, care nu este pedepsită de legea penală, ci este sancționată pe cale administrativă. 2) Amendă pentru comiterea unei astfel de infracțiuni. **A CONTRAZICE contrazic** *tranz*. 1) (*persoane*) A întrerupe, exprimând o opinie contrară; a contra. 2) *(declarații, fapte, fenomene)* A pune la îndoială; a considera ca fiind discutabil; a contesta; a tăgădui.

Mărturiile contrazic această declarație.

A SE CONTRAZICE mă contrazic *intranz*. 1) A emite idei contrare celor afirmate anterior; a-și exprima dezacordul cu sine însuși. 2) *(despre adepții unor opinii, teze* etc.) A discuta în contradictoriu; a se contra. 3) *(despre opinii, afirmații* etc.) A fi în contradicție; a se bate cap în cap; a se ciocni.

A CONTRIBUI contribui *intranz*. A-și aduce contribuția; a lua parte; a participa. **A ~ material și logistic la ceva.**

CONTRIBUȚÎ//E ~i *f* Parte cu care cineva contribuie la o acțiune sau la o cheltuială comună. ♦ **A pune la ~,** a folosi.

A CONTROLA controlez *tranz.* 1) A supune unui control; a inspecta. ~ **activitatea unei instituții**. 2) A ține sub control; a avea în dominație. **Stat care controlează această regiune.** 3) *(emoții, reacții, pasiuni* etc.) A stăvili printr-un efort de voință; a înăbuși; a înfrâna; a domina. **Trebuie să-ți controlezi emoțiile.**

A SE CONTROLĂ mă controlez *intranz.* A-și înfrâna pornirile; a se stăpâni; a se reține. **E bine să înveți a te controla.**

CONTROLĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi controlat; în stare să fie controlat.

A CONTROVERSĂ contraversez *tranz*. *(probleme de principiu) A* dezbate, subliniind controversele.

CONTROVERS//Ă ~e *f* Discuție în contradictoriu, motivată de lipsă de coincidență în opinii; polemică.

CONTUR ~uri *n*. 1) Limită exterioară. **~ul tablei**. 2) Linie sinuoasă. **~ul râului**.

A CONTURĂ conturez *tranz.* 1) *(obiecte, corpuri* etc.) A prezenta în contur. 2) *(planuri, proiecte* etc.) A face să se contureze; a schița; a trasa.

A SE CONTURĂ se conturează *intranz.* A apărea ca ceva distinct; a căpăta forme precise; a se închega.

A CONTURBĂ conturb *tranz. (persoane)* A împiedica să se simtă liber în acțiuni; a stingheri; a stânjeni; a incomoda.

A CONTUZIONĂ confuzionez *tranz*. (*persoane*, *părți ale corpului)* A supune unei contuzii; a trauma, provocând o contuzie.

CONTUZI//E ~i *f.* Leziune fără manifestare exterioară, produsă de un șoc.

CONȚ conțuri *n*. *înv.* Teanc format din 24 de coli de hârtie; ansamblu de 24 de coli de hârtie așezaite una peste alta.

A CONȚINE conțin *tranz.* 1) *(despre recipiente)* A avea în interior; a permite să încapă în interiorul său. 2) *(despre texte, cărți, minerale* etc.) A avea în sine; a cuprinde; a îngloba.

CONȚOPÎ//ST ~ști *m*. *înv*. Funcționar care exercita lucrări mărunte de cancelarie.

CONVALESCEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival* Care se află în convalescență; pe cale de însănătoșire. **Pacient ~.**

CONVALESCENȚĂ *f* Perioadă de tranziție între starea activă a unei boli și revenirea deplină la sănătate. **A fi (**sau **a se afla) în convalescență.**

CONVENĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care convine; în conformitate cu cerințele; acceptabil; favorabil. **Moment ~. Salariu ~. A se afla într-o situație ~ă. A CONVENI convin 1**. *intranz.* 1) A fi pe plac; a fi conform anumitor dorințe, gusturi sau posibilități. **Ora aceasta îmi convine.** 2) A cădea de acord; a ajunge la o înțelegere; a se împăca; a se învoi; a se înțelege. **Am convenit referitor la ora de întâlnire. 2**. *tranz.* A recunoaște ca fiind adevărat sau posibil; a admite.

CONVENIENȚ//Ă ~e *f.* Regulă de conduită, statornicită prin tradiție; practică uzuală; uzanță; convenție.

CONVENȚI//E ~i *f* 1) Acord permanent stabilit între două persoane sau între două grupuri sociale; contract. 2) *jur.* Tratat internațional cu caracter bilateral sau multilateral; pact; contract. **A semna o ~e de colaborare interuniversitară.** 3) Principiu admis în

mod tacit şi ipotetic pentru comoditatea descrierii sistematice. 4) *mai ales la pl.* Regulă de conduită, statornicită prin tradiție; practică uzuală; uzanță; convenienţă.

CONVENȚIONĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este stabilit prin convenție; rezultat dintr-o convenție; arbitrar. **Valoare ~ă**. **Limbă ~ă**. **Semn ~**. 2) Care corespunde unei convenții sociale învechite; în conformitate cu o convenție perimată; artificial. **Politețe ~ă**. **Purtare ~ă**. 3) *(despre fire, caracter, vorbe, afirmații* etc.) Care conține o prefăcătorie; lipsit de naturalețe; nenatural; prefăcut; factice; artificial. ♦ **Armament ~,** armament care nu include armele atomice. ♦ **Mijloace ~e,** mijloace clasice.

CONVENȚIONALISM *n.* 1) Caracter convențional. **~ul ideilor**. 2) Procedeu convențional. **A face uz de un ~**.

A CONVERGE converg *intranz.* 1) A se orienta spre un punct comun, venind din diferite direcții. 2) *fig.* A tinde spre acelaşi rezultat; a se mişca apropiindu-se; a concura. **Interesele noastre converg.**

CONVERGEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care converge; orientat în aceeaşi direcție. **Linie ~tă**. ♦ **Lentilă ~tă,** lentilă care adună toate razele într-un singur focar. 2) Care tinde spre acelaşi rezultat; orientat spre acelaşi scop. **Eforturi ~te**.

CONVERGENȚ//Ă ~e *f* 1) Caracter convergent. **~a liniilor**. **~a eforturilor**. 2) *mat.* Proprietate a unei serii suma termenilor căreia este un număr finit. 3) *fiz. optică* Distanță focală inversă a unei lentile, exprimată în dioptrii.

A CONVERSĂ conversez *intranz*. A ține o conversație; a sta de vorbă; a convorbi; a discuta.

CONVERSĂȚI//E ~i *f* 1) Schimb de vorbe sau de idei, realizat de obicei pe cale orală (dar şi în scris); discuție; convorbire; dialog. **~e telefonică. ~e pe internet. A avea o ~e între patru ochi cu cineva.** 2) Manieră de a conversa. 3) Discuție purtată în vederea încheierii unui acord sau a unei convenții; negociere; tratative. **~e secretă**. **~e diplomatică**.

CONVERSIUN//E ~i *f* 1) *fin.* Modificare a condițiilor unui împrumut. 2) *fin.* Schimbare a unei sume de bani în alta (aparținând altui stat). **~e în valută forte.** 3) Trecere la altă credință. **~ea unui eretic la creştinism**. 4) Modificare a esenței unui lucru. **~ea metalelor**. 5) *lingv.* Trecere de la o parte de vorbire la alta. **~ea adjectivului în adverb.**

A CONVERTI convertesc *tranz*. 1) A face să se convertească. 2) *(bani de hârtie, avere, imobile* etc.) A trece în aur, în alte bunuri materiale sau în altă valută; a schimba.

A SE CONVERTI mă convertesc *intranz*. A trece de bună voie la o altă convingere religioasă; a-şi schimba benevol confesiunea religioasă. **S-a convertit la creştinism.**

A CONVIEȚUI conviețuiesc *intranz*. A viețui împreună; a conlocui; a coabita.

CONVINGĂT//OR ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj.* Care convinge; cu putere de convingere. **Argument ~. Faptă ~oare**.

A CONVINGE conving *tranz. (persoane)* A face să recunoască ca fiind adevărat sau necesar, aducând argumentele de rigoare.

A SE CONVINGE mă conving *intranz*. 1) A fi impus de circumstanțe să accepte ca fiind adevărat. 2) A accepta ca fiind adevărat, bazându-se pe argumente probatoare.

A CONVOCĂ convoc *tranz. (persoane, organe oficiale* etc.) A chema la o reuniune. **Am fost convocat de urgență în ședință. A fost convocată sesiunea consiliului municipal.**

CONV//OI ~oaie *n*. 1) Grup de vehicule care fac aceeaşi rută, orientându-se spre un punct comun. **Un ~oi militar.** 2) Grup de persoane care însoțește o ceremonie sau o personalitate; suită; alai; cortegiu.

A CONVORBI convorbesc *intranz*. A sta de vorbă; a conversa; a disputa; a discuta.

CONVULSI//E ~i *f* 1) Contracție violentă,

involuntară și sacadată a mușchilor; spasm; crampă; comă. 2) *fig.* Agitație violentă; tulburare bruscă.

A SE CONVULSIONĂ mă convulsionez *intranz*. A fi cuprins de convulsii.

CONVULSIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care produce convulsii; caracterizat prin convulsii; spasmodic. **Maladie ~ă**. **Tuse ~ă**. 2) Care are caracter de convulsie; caracterizat prin violență. **Agitație ~ă**. **Mișcare ~ă**. **Râs ~**. **Gest ~**.

A COOPERA cooperez *intranz.* A opera în comun (cu cineva); a activa împreună; a conlucra; a concurge; a colabora.

A COOPERATIVIZA cooperativizez *tranz. înv. econ. (muncitori, mici producători)* A atrage în cooperative (pe baza liberului consimțământ).

COOPERAȚI//E ~i *f econ.* Formă de organizare colectivă a muncii; sistem cooperativ.

A COOPTA cooptez *tranz. (persoane)* A admite într-o colectivitate, într-un proiect etc. cu consimțământul membrilor acestora.

COOKIE [cuvânt engl.**]** *n. tehn. inform. (în internet)* Fișier de mici dimensiuni, în general alcătuit din litere și cifre, dar și din anumite icoane, care este descărcat în memoria unui calculator (sau a altui echipament folosit pentru navigare în linie - telefon mobil, tabletă etc.), atunci când utilizatorul accesează un anumit site web.

A COORDONA coordonez *tranz.* 1) *(părți componente)* A dispune într-o anumită ordine pentru a obține un ansamblu coerent. 2) *(activități, acțiuni)* A orienta în vederea obținerii rezultatului scontat; a dirija; a gestiona.

COP//AIE ~ăi *f pop. reg.* 1) Vas de lemn de formă alungită, făcut dintr-un trunchi scobit; albie; covată. 2) Ladă de lemn în care curge făina la moară.

COPĂRTAȘ ~i *m. pop.* Persoană care participă împreună cu alta la o afacere.

A COPERTA copertez *tranz. (cărți, caiete* etc.) A prevedea cu un înveliș proptector; a pune în coperte; a lega; a broșa.

A COPIA copiez 1 . *tranz.* 1) *(texte scrise)* A reproduce în scris cu exactitate; a transcrie. 2) *(opere de artă)* A reproduce cu servilism, elaborând o copie lipsită de originalitate. 3) *(felul de a fi, de a gândi, de a acționa al cuiva)* A lua drept model; a adopta în mod servil drept exemplu de urmat; a imita. 4) *(vocea, felul de a vorbi al cuiva)* A reda cu fidelitate; a imita. **2**. *intranz. (despre elevi)* A scrie o lucrare, folosind pe furiș, în mod fraudulos, necinstit lucrarea unui coleg sau alte surse de inspirație (notițe, manuale, copiuțe etc.).

A COPILĂRI copilăresc *intranz.* A petrece anii de copilărie.

A COPILÎ copilesc *tranz. (plante)* A curăța de copili; a lipsi de copileți.

COPI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj. și adverbial* Care abundă; în cantitate mare; din abundență; abundent; îmbelșugat; bogat. **Masă ~oasă. A mânca ~os.**

COPÎ//ST ~ști *m. înv.* Persoană care se ocupa de copierea actelor, manuscriselor, notelor muzicale etc.

A COPLEȘI copleșesc *tranz.* 1) *(despre stări sufletești sau fizice)* A cuprinde brusc și cu putere; a năpădi; a doborî. **M-a copleșit tristețea. M-a copleșit somnul.** 2) *(persoane) înv.* A înconjura din toate părțile, anunțând înfrângerea; a doborî; a învinge. 3) *(persoane)* A emoționa puternic; a mișca, producând emoții puternice.

COPLEȘIT//OR ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj.* Care copleșește; în stare să copleșească; covârșitor. **Bucurie ~oare. Insistență ~oare.**

COPOI ~ *m*. 1) Câine de vânătoare de talie mare, care urmărește vânatul după miros. 2) Câine polițist folosit la urmărirea infractorilor. 3) *fam. depr.* Agent de poliție. 4) *fam. depr.* Persoană care se poartă ca un câine, urmărind și adulmecând.

COPUL//Ă ~e *f* 1) *lingv.* Cuvânt de legătură. 2) *log*. Cuvânt care face legătura dintre subiect și predicat.

CORAL I ~e *n. muz., rel. (în biserica protestantă)* 1)

Cântec religios liturgic pentru cor. 2) Compoziție pentru orgă pe tema unui cântec liturgi. **Coralele lui Bach.**

CORAL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este destinat corului; pentru cor. **Cântec ~**. **Muzică ~ă**.

CORAL III ~i *m.* 1) *zool.* Animal din mările calde, cu scheletul calcaros de culoare roșie sau albă, care trăiește la o anumită adâncime în colonii, fromând recife; polip din mările calde; mărgean. 2) Bijuterie confecționată din scheletul acestui polip.

CORAN *n.* 1) *rel.* Carte care conține dogmele și tezele religiei musulmane. 2) *fig.* Carte de căpătâi.

CORAP//ORT -oărte *n*. Raport care completează un raport principal, prezentat de altă persoană.

CORAPORTOR ~i *m*. Persoană care prezintă un coraport.

A SE CORĂSLÎ se corăslește *intranz. (despre lapte)* A căpăta aspectul coraslei; a se face dens la fierbere; a se brânzi.

CORBÎ//U ~e (**~i**) *adj.* Care are culoarea penelor de corb; negru ca pana corbului.

A SE CORCI mă corcesc *intranz. pop. reg.* 1) *(despre animale sau plante de specii diferite)* A deveni corci; a se modifica prin amestecul de specii; a se amesteca. 2) *fig.* A pierde proprietățile inițiale (prin amestec, încrucișare etc.).

A CORCOLI corcolesc *tranz. pop.* A face să se corcolească.

A SE CORCOLI mă corcolesc *intranz. pop.* 1) A se alinta peste măsură (simțindu-se admirat); a se răzgâia; a se răsfăța. 2) A acționa extrem de încet; a zăbovi mult asupra unui lucru.

CORD I corduri *n*. Organ central al aparatului circulator, situat în partea stângă a toracelui, care asigură circulația sângelui în organism; inimă. **Atac de ~**.

CORD II *n*. 1) Țesătură subțire și rară, cu urzeală din fire răsucite și foarte rezistente. 2) Țesătură specială, folosită la fabricarea anvelopelor.

CORD III corduri *n*. Cuțit special, folosit în pielărie în operațiile de depilare.

CORD//EA ~ele *f* 1) *înv.* Fâșie îngustă de material textil folosită ca ornament pentru îmbrăcămintea feminină; panglică. 2) *zool.* Vierme plat și foarte lung, care parazitează în intestinul subțire al mamiferelor și al omului; tenie. 3) *zool.* Pește teleostian marin în formă de panglică.

CORDIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care pornește din inimă; plin de afecțiune. **Manieră ~ă**. **Sentiment ~**. **CORDIALITATE** *f.* Caracter cordial; afecțiune; simpatie; căldură.

CORD//ON ~oane *n*. 1) Panglică de piele sau de alt material, care servește la încins sau la ajustat îmbrăcămintea; cingătoare; centură; curea; brâu. 2) Panglică lată de mătase purtată diagonal pe piept, pe care sunt prinse decorații înalte. 3) *anatom.*: ♦ **~ ombilical**, organ care face legătură între făt și placenta corpului mamei. 4) Succesiune omogenă; serie; rând; șir. **Soldații formează un ~ interminabil**. **Un ~ de milițieni**. 5) *înv.* Linie de demarcație care desparte diferite țări sau regiuni; graniță; frontieră; hotar.

COREC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial* 1) Care corespunde normelor; în conformitate cu normele; conform; exact; fidel. **Copie ~tă**. **Frază ~tă**. **A vorbi și a scrie ~.** 2) Care corespunde uzanțelor sociale; în corespundere cu morala; decent. **Conduită ~tă**. **Ținută ~tă**. **A proceda ~.** 3) *(despre persoane)* Care respectă convenințele sociale; caracterizat prin respect pentru principiile moralei sociale; cinstit.

A CORECTĂ corectez *tranz.* 1) *(greșeli, note, lacune, defecte* etc.) A modifica în bine; a îndrepta; a corija. 2) A face să se corecteze.

A SE CORECTĂ mă corectez *intranz.* (*despre persoane)* A deveni mai bun; a reveni la starea normală de comportare; a se îndrepta; a se îmbunătăți; a se corija.

CORECTITUDINE *f.* 1) Caracter corect; lipsă de

greșeli. 2) Ținută corectă. 3) Comportament corect.

CORECTIV ~e *n.* Vorbă sau faptă prin care se corectează ceva. **A introduce ~ele necesare.**

CORECȚÎ//E ~i *f.* Pedeapsă corporală; bătaie. ♦ **Casă de ~,** instituție unde își ispășesc pedeapsa infractorii minori.

CORECȚIONÂL ~ă (~i, ~e) *adj.* 1) Care ține de o acțiune calificată drept delict; referitor la o infracțiune. **Pedeapsă ~ă**. 2) Care reprimă infracțiunile; însărcinat cu reprimarea infracțiunilor. **Poliție ~ă**. **Tribunal ~**.

COREGRÂFIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de coregrafie; referitor la coregrafie. **Ansamblu ~.**

COREGRÂFIE *f* Artă a dansului și a baletului.

A CORELÂ corelez 1. *tranz.* A pune în corelație; a face să fie în legătură reciprocă. **2**. *intranz.* A fi în corelație; a se afla în legătură reciprocă.

CORELATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care corelează; în corelație.

CORELÂȚI//E ~i *f* 1) Relație reciprocă; reciprocitate. 2) Dependență reciprocă; interdependență; corespondență.

A CORESPONDÂ corespondez *intranz*. A fi în corespondență; a întreține relații prin scrisori.

CORESPONDEN//T I ~ți *m.* 1) Colaborator al unei publicații periodice, care furnizează informații (de la locul sau din localitatea în care se află). 2) Persoană care întreține relații epistolare cu cineva.

CORESPONDEN//T II ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1): ♦ **Membru ~,** membru al unei academii sau instituții științifice cu drept de vot consultativ. 2) *geometr.*: ♦ **Unghiuri ~,** unghiuri formate de două drepte paralele tăiate de o secantă și situate de aceeași parte a secantei, unul fiind intern, iar altul extern.

CORESPONDENȚ//Ă ~e *f* 1) Schimb de scrisori sau de mesaje. 2) Totalitate de scrisori sau de mesaje, primite sau expediate. 3) Cronică realizată într-o publicație periodică de către un corespondent. 4) Dependență reciprocă; interdependență; corelație.

A CORESPUNDE corespund *intranz.* 1) A fi conform; a coincide prin calități, esență etc. **Spusele tale corespund adevărului.** 2) A fi în raport de simetrie; a se afla pe același plan. **Fiecărei camere îi corespunde un balcon.** 3) A răspunde unor așteptări; a satisface; a aranja. **Propunerea ta îmi corespunde.**

CORIFE//U ~i *m*. 1) *înv. ist. (în tragedia și în comedia greacă antică)* Conducător de cor. 2) *fig.* Personalitate de frunte.

CORIGEN//T ~ți *m*. Elev care, la încheierea anului școlar sau a unei sesiuni de examene, nu a obținut nota de trecere la una sau la mai multe discipline din curriculum, urmând să fie reexaminat.

CORIGENȚ//Ă ~e *f.* 1) Situație de corigent. 2) Examen susținut repetat de un corigent.

CORIGÎBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi corijat; în stare să fie corijat; pasibil de a fi corijat.

A CORIJÂ corijez *tranz.* 1) *(greșeli, note, lacune, defecte* etc.) A modifica în bine; a îndrepta; a corecta. 2) A face să se corijeze.

A SE CORIJÂ mă corijez *intranz. (despre persoane)* A deveni mai bun; a reveni la starea normală de comportare; a se îndrepta; a se îmbunătăți; a se corecta.

CORNÂC ~i *m*. Persoană care îngrijește și conduce elefanții (sau alte animale).

CORNÂR ~i *m*. *înv*. *ist.* Slujbaș care încasa cornăritul.

A CORNĂRÎ I cornăresc *vorb. intranz. înv. reg.* A ara, ținând plugul de coarne.

A CORNĂRÎ II cornăresc *intranz. înv. ist.* A fi cornar; a strânge cornăritul.

CORNĂRÎT *n*. *înv*. *ist.* Impozit perceput pentru vitele cornute.

CORNET I ~e *n*. 1) Pachet în formă de corn; recipient conic de hârtie; fâșic. 2): ♦ **~ acustic,** aparat în formă de pavilion, destinat să amplifice sunetele, folosit de persoanele cu auzul slab. 3) *anatom.*: ♦ **~ nazal,** ansamblu de șase lame osoase care sunt situate

pe pereții laterali ai foselor nazale. 4) Instrument muzical de suflat, din alamă, asemănător cu trompeta, dar de dimensiuni mai mici, cu registru intermediar între cel al cornului și cel al trompetei. 5) *culin.* Produs de patiserie cu cremă, în formă de corn.

CORNE//T II ~ți *m. înv. ist.* 1) Ofițer inferior de cavalerie. 2) Portdrapel de cavalerie.

A CORNIFICĂ corniffc *tranz.* A face să se cornifice.

A SE CORNIFICĂ se corniffcă *intranz.* A se transforma în țesut cornos.

CORN//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* Care are consistența cornului (de animale); cu consistență de corn. **Piele ~oasă**. **Strat ~os**.

A COROBORĂ coroborez *tranz. (fapte, adevăruri, afirmații, ipoteze* etc.) A susține ca fiind autentic; a adeveri; a confirma.

A CORODĂ corodez *tranz. (materiale, metale)* A distruge lent și progresiv printr-o reacție chimică. **Umiditatea corodează metalele.**

A COROIĂ coroiez *tranz.* A face să se coroieze; a arcui; a încovoia; a cambra; a curba.

A SE COROIĂ se coroiază *intranz.* A căpăta formă de arc (asemănătoare cu ciocul coroiului); a se încovoia; a se arcui; a se curba; a se cambra.

COROIĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre ciocul păsărilor și nasul oamenilor)* Care este curbat în sus; cu vârful ridicat în sus; acvilin. 2) *(despre persoane)* Care are nasul încovoiat; cu nasul ridicat în sus.

COROLĂR ~e *n.* 1) *mat.* Concluzie care se deduce direct dintr-o teoremă demonstrată. 2) Idee care derivă din alta. 3) Stare ce rezultă dintr-o acțiune; consecință; rezultat; urmare; efect.

COROPCĂR ~i *m.* 1) *înv.* Negustor ambulant, care își punea marfa în cutii. 2) *fig. fam., depr.* Persoană care se deplasează fără încetare și fără rost; hoinar; vagabond.

COROZÎV ~e (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre substanțe, medii, agenți)* Care corodează; cu proprietatea de a coroda. **Amestec acid ~.** 2) *fig. (despre persoane și manifestările lor)* Care exprimă aluzii răutăcioase; caracterizat prin critică violentă; înțepător; urzicător; usturător; caustic. **Inteligență ~ă**.

CORPOLEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care are corp mare și gras; cu corp mare și gras; trupeș.

CORPOLENȚĂ *f* Caracter corpolent; însușirea de a fi corpolent; configurație viguroasă; trupeșie.

CORPORĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de corp; propriu corpului; trupesc. **Necesitate ~ă**. **Pedeapsă ~ă**. **Percheziție ~ă**.

CORPORĂȚI//E ~i 1) *ist. (în feudalism)* Asociație de meseriași, grupați în vederea apărării intereselor lor; breaslă; isnaf; rufet. 2) Organizație profesională; comunitate organizată (prin lege) de persoane care au aceeași profesie. 3) (*în SUA și în unele țări)* Societate pe acțiuni. 4) *econ.* Întreprindere mare. ♦ **~e-mamut,** corporație foarte dezvoltată.

CORPUSCUL ~i *m.* 1) Corp de dimensiuni foarte mici; porțiune mică de materie. 2) *fiz.* Element atomic de dimensiuni extreme; particulă elementară care provine din dezintegrarea unui atom.

CORSĂR ~i *m.* 1) *înv., ist. (în trecut)* Căpitan al unei nave particulare care, fiind autorizat de guvern, jefuia și captura navele ce aparțineau altor state. 2) *prin ext.* Hoț de mare; pirat.

CORT corturi *n.* Adăpost portativ și demontabil, constând dintr-o pânză rezistentă și impermeabilă sau din material plastic, care se întinde pe o carcasă; tabernacol; șatră.

CORTEGI//U ~i *n.* Grup de persoane care însoțește o ceremonie sau o personalitate; alai; suită; convoi.

CORTÎN//Ă ~e *f* Perdea de stofă sau de catifea care închide și deschide scena într-o sală de spectacole.

CORUPAT//OR -oare (**~ori**, **-oare**) *adj. și substantival* Care corupe; cu capacitatea de a corupe; înclinat spre corupție. **Spectacol ~or**.

A SE CORUPE mă corup *intranz.* 1) A ajunge în stare de declin moral; a se desfrâna; a se destrăbăla; a

se dezmăța; a se strica; a se vicia; a decădea; a se deprava; a degrada; a se perverti; a se declasa; a se deșănța. 2) *(despre idei, sentimente, fenomene sociale* etc.) A pierde integritatea sau puritatea inițială.

CORUP//T ~tă (~ți, ~te) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care încalcă normele morale; în stare să se corupă; înclinat spre corupție; depravat; desfrânat; stricat. 2) *(despre cuvinte)* Care are formă sau semnificație deformată; cu formă sau semnificație deformată; impropriu; deformat; denaturat. 3) *(despre persoane)* Care a luat mită; implicat în acte de luare de mită; mituit. **Judecător ~. Medic ~.**

CORUPTIBIL ~ă (~i, ~e) Care poate fi corupt; în stare să fie corupt; ușor de corupt; pasibil de corupere; venal. **Judecător ~.**

CORUPȚÎ//E ~i *f* 1) Stare de corupere; situație în care se produce coruperea. 2) Abatere de la moralitate; desfrâu; depravare.

CORVET//Ă ~e *f* 1) *înv.* Vas militar cu trei catarge, prevăzut cu artilerie ușoară, intermediar între fregată și bric. 2) *mar.* Navă militară mică, de mare mobilitate, echipată cu armament special și folosită împotriva submarinelor și în escortare.

A COSI cosesc *tranz.* 1) *(cereale, plante de nutreț iarbă etc.)* A tăia cu coasa (sau cu cositoarea). 2) *fig. (persoane)* A omorî în masă; a nimici în cantități mari.

A SE COSI mă cosesc *intranz.* 1) *(despre cai)* A se lovi potcoavă de potcoavă în mers. 2) *(despre persoane)* A merge, lovind picior de picior. 3) *(despre manșeta pantalonilor)* A se roade în timpul mersului.

COSMETIC ~ă (~i, ~e) 1) *adj. și substantival (despre preparate, produse, cremuri, loțiuni)* Care servește la îngrijirea feței sau a părului; folosit pentru îngrijirea feței sau a părului. 2) Care ține de cosmetică; referitor la cosmetică. **Industrie ~ă. Laborator ~.** 3) *fig. (despre reparații, îmbunătățiri, operațiuni* etc.) Care nu atinge sau nu vizează fondul; de suprafață; superficial. **Rezolvare ~ă a unei probleme.**

COSMETICĂ *f.* 1) Artă și practică de îngrijire igienică a tenului cu ajutorul unor metode și preparate speciale. 2) Ocupație a cosmeticianului.

COSMETICI//ÂN ~eni *m*. Persoană care se ocupă de cosmetică.

COSMIC ~ă (~i, ~e) *adj.* Care ține de cosmos; referitor la cosmos. **Spațiu ~. Navă ~că.**

COSMOGONIE *f* Compartiment al astronomiei care studiază formarea și evoluția corpurilor cerești.

COSMOGRAFÎ//E ~i *f* Compartiment al astronomiei care se limitează la simpla descriere a universului și a fenomenelor cosmice.

COSMOLOGIE *f* Compartiment al astronomiei care se ocupă de cercetarea legilor generale ce guvernează universul, a structurii și a evoluției universului.

COSMOPOLÎ//T ~tă (~ți. ~te) *adj.* 1) Care ține de cosmopolitism; propriu cosmopolitismului. **Concepție ~tă**. 2) Care se consideră cetățean al universului; capabil să trăiască în orice țară. 3) Care cuprinde persoane originare din toate țările; populat de naționalități diferite. **Oraș ~.**

COSMOPOLITISM *n*. Concepție politică care preconizează indiferența față de patrie, de tradiție și de cultura națională, suveranitatea și independența națională fiind considerate perimate.

COSMOS *n.* 1) Spațiu infinit, ce înconjoară atmosfera Pământului și în care materia se află în continuă mișcare și transformare; univers. 2) Spațiu extraterestru.

COST costuri *n. econ.* 1) Sumă de bani cheltuită pentru cumpărarea, producerea, extragerea unui produs sau pentru prestarea unui serviciu. 2): ♦ Costul vieții, totalitatea cheltuielilor necesare pentru consumul unei familii standard, care înregistrează variațiile de preț ale unor bunuri alimentare și nealimentare, precum și ale serviciilor utilizate, ale locuinței etc. într-o perioadă determinată.

A COSTĂ costă 1. *intranz.* 1) A avea un anumit cost;

a reprezenta o anumită valoare; a face; a prețui; a valora. **Cartea costă douăzeci de lei**. 2) A avea un preț mare; a fi scump. **A cumpărat o casă care costă**. **2**. *tranz. (persoane)* A obliga la eforturi (sau cheltuieli) fizice sau morale susținute. **Biruința ne-a costat mult**.

COSTELIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are corp format numai din mușchi și oase; cu corp constând numai din mușchi și din oase; uscățiv.

COSTISIT//OR -oare (**-ori**, **-oare**) *adj.* Care costă mult; care impune cheltuieli mari; cu preț ridicat; scump. **Studii -oare.**

A COSTUMĂ costumez *tranz.* A face să se costumeze; a îmbrăca cu un costum.

A SE COSTUMĂ mă costumez *intranz*. 1) *(despre persoane)* A se îmbrăca cu un costum special (pentru balul mascat). 2) *(despre actori)* A îmbrăca un costum corespunzător rolului dat (pentru a ieși în scenă).

COSTUMIER -i *m.* Persoană care răspunde de păstrarea costumelor actorilor de teatru, al artiștilor, interpreților etc. implicați în spectacole.

COȘĂR I -e *n*. 1) Loc îngrădit pentru închiderea vitelor; ocol; țarc. 2) Construcție cu pereții din nuiele împletite sau din scânduri bătute rar pentru păstrarea porumbului în știuleți; pătul; porumbar; sâsâiac; leasă.

COȘĂR II -i *m*. Lucrător specializat în curățatul coșurilor de funingine; persoană care curăță coșurile și sobele de funingine; homar.

COȘĂR III - i *m*. Persoană care face coșuri.

COȘCIUG -uri *n*. Ladă de formă specială, în care se pune mortul pentru a fi înmormântat; raclă; sicriu.

COȘMĂR -uri *n*. 1) Vis penibil și apăsător. 2) *fig.* Grijă mare și obsedantă.

A COTĂ cotez 1. *tranz.* 1) A marca cu cote; a numerota conform unei anumite ordine. ~ **un plan**. 2) *(cursul la bursă al hârtiilor de valoare, al acțiunilor* etc.) A fixa pornind de la valoarea reală și de la conjunctura pieței. 3) *(persoane)* A trata cu considerație; a prețui; a cinsti; a respecta; a aprecia; a stima; a considera. 4) *(dimensiuni ale unor obiecte)* A nota pe un desen tehnic. **2**. *intranz. (despre hârtii de valoare, acțiuni* etc.) A avea o anumită valoare la bursă.

COT//Ă ~e *f* 1) Contribuție bănească la o acțiune comună; cotizație. 2) Cifră care indică o dimensiune pe un desen sau o diferență de nivel dintre două puncte. 3) Altitudine indicată pe o hartă. ♦ **~a apelor,** nivelul apelor.

COTIDI//ĂN I -ană (**~eni**, **-ene**) *adj.* Care se face în fiecare zi; de fiecare zi; zilnic.

COTIDI//ĂN II ~ene *n*. Gazetă care apare în fiecare zi.

A COTIZĂ cotizez *intranz.* A plăti o cotizație; a vărsa o cotă-parte, aducând o anumită contribuție.

A SE COTIZĂ mă cotizez *intranz*. A accepta să contribuie cu o anumită sumă de bani la o cheltuială comună.

COȚIZÂȚI//E ~i *f* 1) Sumă fixă de bani, plătită periodic de membrii unei organizații sau asociații. 2) Contribuție bănească la o acțiune comună; cotă.

COT//OR -oare *n.* 1) *(la plante)* Tulpină care susține frunzele, florile și fructele. 2) Parte de jos a tulpinii. **~ul viței de vie**. 3) *(la chitanțiere)* Parte rămasă după ruperea foilor detașabile. 4) *(la cărți, registre, caiete* etc.) Parte laterală unde se leagă foile. 5) *(la fructe, legume)* Mijloc tare; cocean.

COTOROÂNȚ//Ă ~e *f fam., depr.* Femeie bătrână și rea; hoanghină; hoașcă; hoancă; hârcă; babornță; zgripțuroaică.

A COTROPI cotropesc *tranz.* 1) *(teritorii, țări)* A ocupa prin violență; a lua în stăpânire cu forța, încălcând hotarul; a invada. 2) *fig.* A cuprinde din toate părțile; a învălui; a învălura; a împresura; a înfășura.

COTROPIT//OR I -oare (**~ori**, **-oare**) *adj. (despre persoane, puteri, state)* Care cotropește; năvălitor; invadator.

COTROPITOR II ~i *m*. Persoană sau popor care

cotropește teritorii străine; năvălitor; invadator.

COTRUȚ//Ă ~e *f pop.* 1) Vatră mică. 2) Spațiu gol între cuptor și perete, folosit în calitate de blidar.

COȚCÂR ~i *m*. Persoană necinstită, care înșeală pe alții, profitând de naivitatea și credulitatea lor; potlogar; șarlatan; șnapan; pungaș.

COȚCĂRÎ//E ~i *f* Faptă de coțcar; șarlatanie; pungășie; potlogărie.

A COVĂSI covăsesc *tranz. pop. (laptele dulce)* A acri cu smântână sau cu lapte prins; a acidula.

A COVÂRȘI covârșesc *tranz.* 1) A lăsa (cu mult) în urmă (din punctul de vedere al dimensiunii, cantității sau al forței); a întrece; a depăși. 2) A bate într-o luptă sau într-o întrecere; a birui; a învinge; a înfrânge.

COVÂRȘIT//OR ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj.* Care covârșește; mai mare ca număr, ca dimensiuni sau ca forță; copleșitor. **Diferență ~oare.**

COVERT//Ă ~e *f* Punte superioară a unei nave; punte de manevră.

COVILTIR ~e *n*. Acoperiș de căruță, constând dintr-un schelet de nuiele peste care se întinde o rogojină sau o pânză groasă.

A COXIFICÂ coxffic *tranz. (cărbune de pământ sau reziduuri de petrol)* A face să se coxifice.

A SE COXIFICÂ se coxffică *intranz.* (*despre cărbune de pământ sau despre reziduuri de petrol)* A se transforma în cox.

CRÂI *m. înv.* 1) *înv. ist. (în unele state feudale)* Conducător absolut al țării; rigă; rege; monarh; suveran; împărat. 2) *fig., peior.* Bărbat ușuratic, care se ține de chefuri și de aventuri amoroase; craidon.

CRAIDON ~i *m. peior.* Bărbat ușuratic, care se ține de chefuri și de aventuri amoroase: crai.

CRÂINIC ~i *m*. 1) *înv. ist.* Persoană care aducea la cunoștință mulțimii poruncile suveranului sau ale autorităților; vestitor. 2) Persoană care citește informațiile, comunicările oficiale, anunță programul la un post de radio sau de televiziune; spicher.

CRÂM//Ă ~e *f.* Clădire la o vie, unde se prelucrează strugurii, se prepară și se păstrează vinul și uneltele de lucru.

CRÂMP//Ă~e *f* 1) Contracție violentă, involuntară și sacadată a mușchilor; spasm; convulsie. 2) *la pl.* Durere gastrică, provocată de contracția mușchilor pereților stomacali.

A SE CRAMPONÂ mă cramponez *intranz*. 1) A se agăța cu putere, ținându-se ca un crampon. 2) *fig.* A sta cu fermitate pe aceleași poziții, fără a ceda; a se înverșuna; a persista.

CRANI//ÂN ~ană (**~ene**, **~ene**) *adj.* Care ține de craniu; referitor la craniu. **Os ~an**.

CRÂNI//U ~i *n.* 1) Ansamblu de oase ale capului; țeastă; tidvă. 2) Schelet al capului descarnat al unui om sau animal mort; hârcă.

CRATER ~e *n*. Depresiune situată în partea superioară a unui vulcan, prin care se revarsă lava în timpul erupțiilor.

CRÂTIM//Ă ~e *f* Liniuță de unire.

A CRAVAȘA cravașez *tranz.* A bate cu cravașa.

CRAVÂȘ//Ă ~e *f* Vărguță flexibilă de piele sau îmbrăcată în piele, cu care călăreții îndeamnă caii la mers.

CRÂMPEI ~e *n*. 1) Parte mică; fărâmă; frântură; porțiune. 2) *(despre fraze, vorbe, gânduri* etc.) Parte izolată fără semnificație; fragment; frântură.

A CRÂMPEIÂ crâmpeiez *tranz. (obiecte integrale)* A împărți în crâmpeie.

CRÂNCEN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane, războaie, lovituri, bătăi* etc.) Care aduce multă vărsare de sânge; cu înverșunare mare; cumplit; aprig; crud; înverșunat; feroce. **Luptă crâncenă. CRÂNG ~uri** *n*. Pădurice tânără; tufăriș; desiș.

A CREÂ creez *tranz.* 1) A realiza prin efort fizic sau intelectual; a face. 2) A produce în urma unui efort intelectual sau fizic susținut; a realiza; a plăsmui; a inventa; a născoci; a scorni. ♦ **~ un rol,** a interpreta un rol cu multă pricepere și originalitate. 3) *(persoane)* A pregăti temeinic (pentru o anumită ocupație).

CREÂNȚ//Ă ~e *f fin.* 1) Drept al creditorului de a cere debitorului executarea unei obligații. 2) Act care certifică acest drept.

CREATOR ~i *m.* 1) Persoană sau colectivitate care creează; făuritor. 2) *rel. (în religia creștină)* Ființă imaginară, înzestrată cu puteri supranaturale, care ar fi creat lumea; dumnezeu.

CREATUR//Ă ~i *f* 1) Ființă creată; vietate; făptură. 2) *fam.* Persoană necunoscută; tip; individ.

CREÂȚI//E ~i *f* 1) Proces de creare. 2) Obiect creat.

CREDIT ~e *n.* 1) *fin.* Operație prin care o persoană împrumută o sumă de bani altei persoane. 2) Sumă de bani acordată prin această operație. 3) Parte a unui cont unde se înregistrează sumele de bani împrumutate. 4) *fig.* Autoritate de care se bucură o persoană; trecere. **A da credit de încredere cuiva.**

A CREDITÂ creditez *tranz.* 1) *fin. (sume de bani, bunuri materiale)* A da pe credit; a acorda prin credit. 2) *(sume de bani)* A da pentru un timp (cu condiția restituirii); a împrumuta. 3) *(mărfuri)* A vinde pe credit. 4) *(sume de bani, materiale)* A înscrie în creditul unui cont.

CREDITOR ~i *m.* Persoană care a acordat un credit.

CREDUL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care crede ușor; lesne crezător; naiv.

CREDULITÂTE *f* Caracter credul; naivitate.

A CREIONÂ creionez *tranz.* 1) *(desene, tablouri, chipuri* etc.) A executa în prealabil în linii generale cu creionul; a schița; a eboșa. 2) *(portrete, caractere generale)* A prezenta sumar, în linii generale; a schița.

CREM *adj. invar.* Care este de culoarea untului; alb-gălbui.

A CREMÂ cremez *tranz. (cadavre sau substanțe organice)* A arde, transformând în cenușă; a supune cremației; a incinera.

CREMATORI//U ~i *n.* 1) Clădire prevăzută cu instalații speciale pentru incinerarea cadavrelor. 2) Cuptor pentru arderea gunoaielor.

CREMAȚIUN//E ~i *f* Ardere a cadavrelor; incinerare.

CREM//Ă ~e *f* 1) Preparat culinar obținut printr-un amestec de lapte, ouă, zahăr, unt, ciocolată etc., care se servește la desert ori se adaugă la unele prăjituri. 2) Produs cosmetic obținut din grăsime, uleiuri și ingrediente; alifie. 3) Lichior siropos fin. 4) *fig* Parte de calitate superioară; frunte; smântână; lamură; floare; elită. **Crema societății.**

CRENEL ~uri *n.* Deschizătură în partea superioară a parapetului unui turn de apărare, a unei cetăți sau a unui castel, prin care se aruncau proiectile asupra asediatorilor.

CRENELÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care are creneluri; prevăzut cu creneluri.

CRENVURȘT ~i *m.* Cârnăcior preparat din carne de vită și slănină tocate fin.

CREOL ~i *m.* Persoană de rasă albă, născută în coloniile intertropicale.

CREP *n.* 1) Cauciuc natural, din care se fac tălpi pentru încălțăminte. 2) Țesătură subțire și fină, confecționată din fire de mătase sau de lână suprarăsucite.

CREPON *n.* Țesătură gofrată, având ondulații în relief; crep gros.

CREPONÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre țesături, hârtie* etc.) Care are aspect de crepon; asemănător cu creponul; încrețit; gofrat.

CREPS *n. înv.* Joc cu zaruri, originar din Anglia.

CREPUSCUL ~e *n.* 1) Perioadă a zilei dinainte de răsăritul soarelui și după apusul lui, când întunericul nu este complet. 2) Lumină slabă; semiîntuneric. 3) *fig.* Perioadă de declin; sfârșit; apus. **Crepusculul vieții.**

CREPUSCULÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de crepuscul; propriu crepusculului. **Lumină ~ă.**

CRESCENDO *adv. muz.* Crescând progresiv în intensitate.

CREȘ//Ă ~e *f ed.* Instituție pentru educația și îngrijirea copiilor până la vârsta de trei ani.

A CREȘTINÂ creștinez *tranz.* A face să se creștinizeze.

A SE CREȘTINÂ mă creștinez *intranz.* A deveni creștin; a adopta creștinismul; a se boteza în religia creștină.

CRETIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane)* 1) Care suferă de cretinism; atins de cretinism; idiot; imbecil. 2) *fig., fam., depr.* Care denotă lipsă de inteligență; lipsit de inteligență, prost; neghiob; nătărău; nătâng; netot; nerod; stupid; tâmpit.

CRETINISM *n*. 1) Formă de debilitate mintală și de degenerare psihică, provocată de dezvoltarea insuficientă a glandei teroide și a creierului 2) *fig.* Lipsă de inteligență; tâmpenie; idioțenie; imbecilitate; stupiditate.

CREUZET ~e *n*. Vas produs dintr-un material rezistent la căldură, folosit pentru reacții chimice la temperaturi înalte.

CREZ crezuri *n*. 1) Ansamblu de principii și convingeri; concepție despre viață. 2) *rel.* Simbol al credinței creștine.

CRICHET *n*. *sport* Joc sportiv de origine engleză între două echipe a câte unsprezece persoane care lovesc mingea cu niște bastoane speciale pentru a o introduce în poarta adversarului.

CRÎM//Ă ~e *f* 1) Infracțiune foarte gravă, pedepsită aspru de lege. 2) Infracțiune constând în uciderea unei persoane; omor; omucidere.

CRIMINÂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care constituie o crimă; cu caracter de crimă. **Acțiune ~ă**. 2) Care a comis o crimă; vinovat de săvârșirea unei crime; culpabil. **Șef ~**. 3) Care ține de crime; referitor la crime. **Drept ~**. **Cod de instrucțiune ~ă**.

CRIMINÂL II ~i *m*. Persoană care a săvârșit o crimă.

CRIMINALÎ//ST ~ști *m*. Specialist în criminalistică.

CRIMINALISTICĂ *f* Știință și practică care se ocupă de cercetarea mijloacelor și metodelor folosite pentru descoperirea și prevenirea infracțiunilor.

CRIMINALITÂTE *f.* 1) Caracter criminal. 2) Ansamblu de infracțiuni comise într-o țară dată pe parcursul unei perioade date.

CRIMINOLOGIE *f* Știință care studiază criminalitatea, cauzele și determinarea metodelor de prevenire a ei.

CRIN crini *m.* 1) *bot.* Plantă erbacee perenă, cu tulpina erectă, cu flori albe, strălucitoare, în formă de pâlnie, cu miros foarte puternic. 2) Floare a acestei plante.

CRÎPT//Ă ~e *f* 1) Construcție subterană într-un cimitir sau într-o biserică, servind în calitate de mormânt; cavou. 2) Capelă subterană folosită ca loc de înmormântare sau de păstrare a relicvelor, fiind, de regulă, mai veche decât biserica sub care se află. 3) *anat.* Cavitate de formă neregulată pe suprafața unui organ.

CRIPTOGRAFIE *f* 1) Cod grafic care poate fi descifrat numai de autor și destinatar. 2) Disciplină care se ocupă cu descifrarea criptogramelor.

CRIPTOGRÂM//Ă ~e *f* Text scris cu caractere secrete; scriere cifrată.

A CRISPĂ crispez *tranz.* A face să se crispeze. **El și-a crispat fața.**

A SE CRISPĂ se crispează *intranz. (despre față, degete, persoane* etc.) A se strânge involuntar ca urmare a unei convulsii. **Ce te crispezi?**

CRISTALIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are transparență de cristal; cu transparentă de cristal; limpede; transparent. 2) *(despre sunete, voce)* Care sună ca și cristalul; cu sonoritate puternică (ca de cristal); sonor; sunător.

A CRISTALIZĂ cristalizez 1. *tranz*. A face să se cristalizeze. **2**. *intranz.* A trece în stare cristalină.

A SE CRISTALIZĂ se cristalizează. A deveni cristal; a se transforma în cristale.

CRITERI//U ~i *n*. 1) Principiu de apreciere sau de clasificare; punct de vedere. **Criteriu de evaluare. A pune mai multe criterii la baza unei clasificări.** 2) Suport rațional (al unei aserțiuni). **Criteriile**

adevărului. Criterii de dezbatere.

CRITIC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care decide calitățile și defectele unei opere, situații, ale unor fenomene sau persoane; orientat spre determinarea calităților și defectelor. **Analiză ~ă**. **Imaginație ~ă**. **Considerații ~e**. 2) Care examinează valoarea logică a unei aserțiuni sau autenticitatea unui text; realizat în scopul determinării valorii sau autenticității. **Notă** ~ă. **Remarcă ~ă**. **Bibliografie ~ă**. ♦ **Ediție ~ă**, ediție realizată pe baza colaționării textelor originale. ♦ **Spirit ~,** atitudine care nu acceptă nici o aserțiune fără a examina autenticitatea ei. 3) Care ține de o criză; referitor la o criză. **Fază ~ă**. **Perioadă ~ă a unei boli**. 4) Care produce o schimbare importantă; caracterizat printrun moment de criză; hotărâtor; decisiv; crucial. **Situație ~ă**. **Vârstă ~ă**. **Punct** ~. 5) Care ține de critică; referitor la critică. **Materiale ~e.**

CRITIC II ~i *m*. Specialist care analizează, interpretează și apreciază operele de artă. **Critic literar. Critic de teatru. Critic muzical.**

A CRITICĂ critic *tranz.* 1) *(persoane, stări de lucruri)* A examina, evidențiind calitățile și defectele și indicând cauzele și mijloacele de îndreptare. 2) *(opere de artă)* A aprecia critic, subliniind valorile etice și artistice. 3) *(persoane, lucruri)* A condamna cu răutate, inventând defecte și greșeli; a vorbi de rău; a blama; a defăima.

CRITICĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi criticat; pasibil de critică; în stare să fie supus criticii.

CRÎTIC//Ă ~i *f.* 1) Disciplină estetică, care se ocupă de analiza, interpretarea și aprecierea operelor de artă. **Critică literară. Critică muzicală.** 2) Ansamblu de aprecieri asupra unei opere de artă. 3) Ansamblu de persoane care se ocupă de aprecierea valorii operelor artistice. 4) Examinare detaliată a exactitudinii sau a autenticității. **~a declarațiilor**. 5) Judecată ostilă; tendință spre a emite aprecieri defavorabile. **A lansa critici virulente în adresa cuiva.**

CRÎZ//Ă ~e *f.V)* Moment grav în viața socială, constând în manifestarea violentă a contradicțiilor economice, politice și sociale. 2) Lipsă acută pe scară largă; penurie. **~ă de profesori**. **~ă de cereale**. 3) Moment critic în evoluția unei boli. **~ă cardiacă**. **~ă de epilepsie**. 4) *fig.* Zbucium sufletesc; tensiune.

CROAZIER//Ă ~e *f* Călătorie turistică pe mare.

CROCHET *n. sport* Joc sportiv de origine engleză în aer liber, în care participanții lovesc pe rând niște bile de lemn cu un ciocan special cu coadă lungă, făcându-le să treacă prin niște portițe instalate pe terenul de joc.

CROCHIU ~ri *n*. 1) Desen rapid executat, mai ales, în creion sau în cerneală, care reprezintă numai trăsăturile esențiale; creionare; schiță; eboșă. 2) Relatare succintă.

A CROHMĂLÎ crohmălesc *tranz. reg. (rufe, țesături sau fire textile)* A clăti în apă cu crohmală, dând rigiditate și aspect; a scrobi; a apreta.

CROMĂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de culori; referitor la culori. **Aspect** ~. 2) Care posedă semitonuri consecutive; cu semitonuri consecutive. **Gamă ~ă**. **Scară ~ă**.

CROMOFOTOGRAFÎ//E ~i *f* 1) Procedeu de realizare a fotografiilor în culori. 2) Fotografie obținută prin acest procedeu.

CRONIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre boli)* Care durează mult timp; cu evoluție lentă și de durată. **Bronșită ~ă**. 2) *fig.* Care se prelungește multă vreme; de lungă durată. **Șomaj** ~. **Lipsă ~ă de bani.**

CRONICĂR ~i *m.* 1) *înv.* Autor de cronici sau de letopisețe. 2) Colaborator al unei publicații periodice, care scrie sau redactează cronici.

CRONIC//Ă ~i *f* 1) Culegere în care faptele istorice sunt descrise în ordinea succesiunii lor în timp; letopiseț; anale. 2) Articol de ziar sau de revistă, emisiune radiodifuzată sau televizată, consacrate

zilnic sau periodic informațiilor și comentariilor de actualitate; curier. 3) Ansamblu de noutăți care circulă la un moment dat. **~ă locală**.

CRONOGRĂF I ~e *n*. Scriere populară, care reprezintă o sinteză a istoriei universale.

CRONOGRĂF II ~e *n*. Aparat automat de precizie, prevăzut cu un mecanism de ceasornic, care înregistrează durata desfășurării unui eveniment sau fenomen.

CRONOLOGIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de cronologie; referitor la cronologie; bazat pe cronologie. **Date ~e.** 2) Care corespunde ordinii desfășurării în timp; dispus în ordinea succesiunii în timp. **Expunere ~ă a evenimentelor.**

CRONOLOGÎ//E ~i *f* 1) Compartiment auxiliar al istoriei, care urmărește stabilirea datelor de desfășurare a evenimentelor istorice. 2) Succesiune de evenimente în timp.

A CRONOMETRĂ cronometrez *(durata unei acțiuni, a unui proces, fenomen* etc.) A măsura cu ajutorul cronometrului.

CRONOMETR//U ~e *n*. Instrument de precizie, care funcționează pe principiul ceasornicului și permite măsurarea timpului în minute, secunde și fracțiuni de secundă.

CROS crosuri *n*. Probă sportivă de alergare pe distanțe lungi, cu teren variat și cu obstacole.

A CROȘETĂ croșetez *(dantele, tricoturi* etc.) A împleti cu croșeta.

CROȘET//Ă ~e *f* Ac lung de metal, de os sau de material plastic, cu vârful în formă de cârlig, folosit la mașinile de tricotat sau ca unealtă pentru croșetat și împletit.

CRUCIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care produce o schimbare importantă; de importanță mare; hotărâtor; decisiv; radical; critic. **Chestiune ~ă**.

Punct ~. Moment ~.

A CRUCIFICÂ crucific *tranz.* 1) *înv. ist. (un condamnat, în antichitate)* A executa prin pironire pe cruce; a pune pe cruce; a răstigni. **Christos a fost crucificat.** 2) *fig.* A supune la chinuri groaznice; a schingiui; a tortura; a răstigni.

CRUCIȘĂT//6R ~oare *n*. *mar.* Navă militară rapidă, protejată de o cuirasă și înzestrată cu tunuri de mare calibru și cu rachete, folosită în calitate de avangardă a unei escadre și în misiunile de recunoaștere.

CRUN//T cruntă (**crunți**, **crunte**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care provoacă suferințe grave; însetat de sânge; crud; neomenos; barbar; feroce; sălbatic. 2) *și adverbial (despre lupte, încleștări, lovituri* etc.) Care aduce multă vărsare de sânge; cu multe victime omenești; sângeros; crâncen; crud; cumplit; aprig; înverșunat; feroce. 3) Care inspiră groază; caracterizat prin groază; înfiorător; înspăimântător; îngrozitor; înfricoșător; groaznic; sinistru.

CRUST/Ă ~e *f* 1) Strat format prin solidificare sau prin uscare la suprafața unor corpuri moi. **~a laptelui**. 2) Strat exterior, care acoperă tulpina și ramurile plantelor lemnoase; scoarță; coajă. 3) Strat solid de săruri depuse pe pereții unui recipient sau ai unei țevi, în care se află sau prin care curge un lichid; sediment. 4) Strat uscat, care se formează la suprafața terenului arabil. 5) Înveliș impregnat cu săruri de calciu la unele animale nevertebrate; carapace.

A CRUȘÎ crușesc *tranz. pop. reg. (piei de animale)* A trata cu tananți (pentru a da însușirile necesare); a dubi; a argăsi.

A CRUȚÂ cruț *tranz.* 1) *(persoane)* A scuti de pedeapsă; a trata cu bunăvoință, iertând greșelile. ♦ **~ viața cuiva,** a lăsa pe cineva în viață după ce i-a fost hotărâtă moartea. 2) *(persoane)* A trata cu înțelegere; a supune unui comportament delicat; a menaja. 3) *(obiecte, provizii* etc.) A consuma cu economie; a economisi. 4) *(obiecte)* A folosi cu moderație, pentru ca să țină mai mult. 5) *(viața, sănătatea, eforturile* etc.) A păzi cu prudență.

CRUȚĂT//6R ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj. pop.* 1) Care cruță; plin de milă; milos; milostiv; îndurător; iertător.

Om ~. A avea o atitudine ~oare. 2) Care cheltuieşte cu măsură; caracterizat prin cheltuieli cumpătate; econom. **Om ~.**

A CTITORI ctitoresc 1) *(biserici, mănăstiri)* A întemeia, suportând cheltuielile necesare; a fonda fiind ctitor. 2) *fig. (instituţii, aşezăminte, proiecte, asociaţii* etc.) A face să ia fiinţă; a întemeia; a înfiinţa; a fonda.

CUÂNTUM *n*. Sumă de bani (de obicei, neprecizată) la care se ridică o cheltuială sau un credit. **Cuantumul cheltuielilor.**

A CUCERI cuceresc *tranz.* 1) A lua în stăpânire cu forţa armată; a ocupa. 2) *fig.* A face captiv prin însuşiri deosebite (pentru a câştiga simpatia, dragostea sau bunăvoinţa); a capta; a ademeni; a fermeca; a subjuga; a fascina; a robi. 3) A obţine prin luptă sau prin muncă susţinută. ~ **simpatia maselor**.

CUCUR//Ă ~e *f înv.* Toc pentru săgeţi; tolbă; faretră.

CUF//ĂR ~ere *n*. 1) Ladă cu capac în care se păstrează sau se transportă diferite obiecte. 2) *pop., înv.* Geamantan de lemn.

CUGET ~e *n*. 1) Facultate de gândire. 2) Reprezentare intelectuală elaborată în procesul de gândire; idee; gând. 3) Facultate de formare a imaginilor ideale; imaginaţie; fantezie. **Are un ~ bogat**. 4) Aptitudine intelectuală; isteţime în gândire; minte; intelect; deşteptăciune; inteligenţă. 5) *fig.* Scop precis (al unei acţiuni); intenţie; obiectiv; ţintă. 6) Capacitate de înţelegere; simt de răspundere; conştiinţă.

A CUGETĂ -cuget 1. *intranz.* A fi cu cugetul concentrat; a se gândi adânc şi îndelung; a reflecta; a chibzui; a medita. **2**. *tranz.* 1) *(mai ales, urmat de o subordonată completivă)* A avea în vedere; a lua în consideraţie; a gândi; a crede. **Cuget că vei pleca**. 2) A plăsmui în minte; a-şi închipui; a-şi imagina. **Te cuget cu ochii închişi**.

A SE CUGETĂ mă cuget *intranz. rar* A sta pe gânduri; a cumpăni; a chibzui.

CUGETĂTOR -i *m*. Persoană care cugetă; gânditor. **Celebra sculptură a lui Rodin reprezintă un ~.**

CUIRASĂT -e *n*. *mar.* Navă militară de mare tonaj, blindată puternic şi armată cu artilerie grea.

CUJB//Ă -e *f.* 1) Bucată de lemn cu un capăt bifurcat, care se fixează în pământ şi de care se agaţă ceaunul deasupra focului. 2) *reg.* Nuia pârlită în foc şi răsucită, folosită în loc de frânghie.

CULEŞER ~e *n*. *reg.* Unealtă de bucătărie în formă de băţ cilindric, folosită la mestecarea mămăligii; melesteu; făcăleţ.

CULINĂR -ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ţine de bucătărie; referitor la pregătirea bucatelor. **Reţetă -ă**. **Produs ~.** ♦ **Artă -ă,** pricepere deosebită în pregătirea şi servirea bucatelor.

CULÎS//Ă ~e *f* 1) Parte a scenei, situată în dosul decorului sau a cortinei şi ascunsă spectatorilor, de unde actorii intră în scenă. 2) *mai ales la pl, prin ext., fig.* Parte ascunsă a unei acţiuni sau a unei stări de lucruri. **El cunoaşte -ele politicii**.

CULM//E -i *f* 1) Parte superioară prelungită (a unui munte, deal); vârf; creastă; creştet; pisc; coamă; spinare. 2) *astronom.* Punct aflat la o altitudine maximală în drumul parcurs de un corp ceresc. 3) *fig.* Punct culminant; grad superior (de intensitate); apogeu; zenit. **-ea măreţiei**. **~ea obrăzniciei. -ea ignoranţei.** 4) *pop., reg.* Prăjină lungă, fixată orizontal de grinzi într-o casă ţărănească, de care se atârnă haine sau diferite obiecte casnice.

A CULMINĂ culminez *intranz.* 1) *astronom. (despre aştri)* A atinge punctul culminant; a ajunge la apogeu. 2) *fig.* A ajunge la culme; a atinge nivelul maxim.

CULMINĂN//T -tă (**-ţi**, **~te**) *adj.* Care culminează; aflat la nivelul maximal. **Proces ~.** ♦ **Punct ~,** moment de vârf.

CULOĂR -e *n*. 1) *arhit.* Loc de trecere, îngust şi lung, care permite accesul în mai multe camere; coridor. 2) Loc de trecere în compartimentele unui vagon de cale

ferată.

CULPĂBIL -ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care a comis o culpă; responsabil de o culpă; vinovat. 2) Care a comis o crimă; vinovat de săvârşirea unei crime; criminal.

CULPABILITĂTE *f.* 1) Caracter culpabil; vinovăţie. **Ancheta a stabilit -ea acuzaţiei**. 2) Situaţie de culpă. **A fi în ~**.

CULPĂŞ -i *m. înv.* Persoană care a comis o culpă.

CULP//Ă -e *f.* 1) Faptă ilicită cu urmări păgubitoare; vină. 2) Abatere de la anumite reguli sau obligaţii; greşeală; vină; vinovăţie. **A comite un accident din -ă.**

CULT I culte *n*. 1) Dragoste fervent şi afectuoasă; sentiment de preţuire înaltă; deferentă; condescendenţă; consideraţie; respect; stimă. 2) *filoz.* Formă a conştiinţei sociale, în care realitatea este reflectată şi interpretată în mod fantastic, ca fiind dependentă de forţe şi fiinţe supranaturale; religie; confesiune. 3) *rel.* Ansamblu de ritualuri dintr-o anumită religie. 4) Serviciu religios; slujbă religioasă.

CUL//T II cultă (**culţi**, **culte**) *adj.* Care a acumulat multă cultură şi cunoştinţe; cu o cultură avansată şi cunoştinţe vaste; instruit; erudit; cultivat. **Spirit ~. Om ~.**

A CULTIVĂ I cultiv *tranz.* 1) *(pământ, sol terenuri* etc.) A lucra pentru a produce plante folositoare omului. 2) *(plante agricole)* A supune unor acţiuni pentru a favoriza dezvoltarea. 3) *prin ext. (relaţii, atitudini, sentimente* etc.) A consolida în mod sistematic; a inspira cu regularitate. **A-i cultiva cuiva dragostea faţă de ceva sau cineva.**

A CULTIVĂ II cultiv *tranz.* 1) *(persoane)* A face să se cultive; a învăţa; a pregăti; a prepara; a instrui. 2) *(spiritul, gustul, memoria)* A dezvolta prin lectură sau experienţă.

A SE CULTIVĂ mă cultiv *intranz.* A deveni cult; a-şi îmbogăţi cunoştinţele (şi/sau experienţa); a se instrui.

CULTIVĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi cultivat; în stare să fie cultivat. **Teren ~.**

CULTIVĂ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) *(despre terenuri)* Care este prelucrat în scopuri agricole; pus în valoare; valorificat. 2) *(despre plante)* Care se cultivă; supus cultivării. 3) *(despre persoane)* Care are multă cultură şi cunoştinţe vaste; cu o cultură avansată şi cunoştinţe vaste; erudit; cult; instruit.

A CULTURALIZĂ culturalizez *tranz.* A face să se culturalizeze.

A SE CULTURALIZĂ mă culturalizez *intranz.* A deveni cultural; a creşte din punct de vedere cultural.

CULTUR//Ă ~i *f* 1) Ansamblu complex de bunuri materiale şi spirituale create de o comunitate umană în procesul practicii social-istorice, care se transmite de la o generaţie la alta. 2) Stare de spirit a unui om aflat în posesiunea unor cunoştinţe (şi a unei experienţe) vaste şi variate. 3) Ansamblu de cunoştinţe achiziţionate care permit dezvoltarea spiritului critic, a gustului şi a raţiunii; educaţie; ştiinţă; instruire. 4) Nivel înalt de dezvoltare intelectuală. 5) Ansamblu de vestigii materiale şi spirituale, aparţinând unei civilizaţii. **~a greacă**. **~a latină. ~ă occidentală**. 6) *ed.*: ♦ **~ fizică,** ansamblu de exerciţii fizice efectuate în vederea fortificării şi antrenării organismului. 7) *sociol.:* ♦ **~ă de masă,** ansamblu de bunuri spirituale comune unei mase de persoane, luate în afara deosebirilor lor sociale, difuzate cu ajutorul mijloacelor tehnice, industriale, mass-media etc. 8) *agric.* Teren cultivat; plantaţie. 9) Plantă cultivată. 10) Ansamblu de operaţii agrotehnice necesare pentru cultivarea plantelor agricole şi a animalelor domestice.

CUMBARĂ ~le *f înv.* Proiectil de artilerie; obuz.

A CUMINECĂ cuminec *tranz. rel.* 1) *(credincioşi, creştini)* A supune ritualului de cuminecătură; a împărtăşi; a griji. 2) *(păcate, greşeli)* A ierta prin cuminecătură.

A SE CUMINECĂ mă cuminec *intranz. rel.* A primi

cuminecătura; a se împărtăşi; a se griji.

CUMINECĂTUR//Ă ~i *f. rel.* 1) Ritual creştin constând în gustarea unor bucăţele de pâine (anafură) cu vin roşu, care simbolizează „trupul şi sângele lui Christos"; grijanie; împărtăşanie. 2) Amestec de anafură cu vin roşu, folosit în acest ritual.

A CUMINŢI cumineţesc *tranz*. A face să se cumineţească.

A SE CUMINŢI mă cumineţesc *intranz*. 1) A deveni cuminte; a se face ascultător. 2) A deveni mai serios sau mai cumpătat; a prinde la minte.

CUMPĂT *n*. Judecată dreaptă; echilibru sufletesc; stăpânire de sine; calm; chibzuinţă; înţelepciune; moderaţie; socoteală.

CUMPĂTĂ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) *şi adverbial* Care are simţul măsurii; cu stăpânire de sine; cu cumpăt; calculat; echilibrat; măsurat; moderat; ponderat. 2) Care manifestă reţinere în satisfacerea necesităţilor; reţinut la plăceri; stăpânit; rezervat; temperat; sobru.

CUMPLÎ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) Care terorizează; aducător de teroare; teribil; terifiant; groaznic. **Viscol ~. Veste ~tă.** 2) Care aduce multă vărsare de sânge; cu mare înverşunare; crud; crâncen; aprig; înverşunat; feroce. **Război ~.**

CUMUL ~uri *n*. Deţinere concomitentă a mai multor funcţii remunerate.

A CUMULĂ cumulez *tranz.* 1) *(posturi, funcţii remunerate)* A deţine prin cumul; a avea în stăpânire simultan. 2) *(acţiuni, operaţii, sume de bani)* A uni formând o totalitate; a aduna la un loc pentru a face un tot.

CUMULĂR//D ~zi *m*. Persoană care cumulează mai multe funcţii remunerate.

CUNEIFORM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are formă de cui; cu formă de cui. **Os ~. Scriere ~ă**. **Caractere ~e**.

CUNOŞTÎNŢ//Ă ~e *f. 1)* Activitate intelectuală, constând în acumularea de informaţii teoretice şi practice. 2) Ansamblu de informaţii teoretice şi practice; competentă. 3) Persoană cunoscută; relaţie. 4) Aptitudine intelectuală; isteţime în gândire; judecată; intelect; gândire; minte; raţiune; cuget. 4): ♦ **A-şi pierde ~a,** a nu mai şti de sine; a leşina.

CUPĂR ~i *m*. *înv. ist.* Dregător domnesc, care ajuta paharnicul să umple cupele cu vin.

CUP//Ă ~e *f* 1) Pahar de metal sau de sticlă, cu picior lărgit în partea superioară, din care se beau băuturi alcoolice. 2) Conţinut al acestui pahar. 3) *sport* Vas sau obiect de artă, în general din metal preţios, care se atribuie drept recompensă învingătorului sau echipei victorioase într-o competiţie sportivă. 4) *sport* Competiţie sportivă, învingătorul căreia obţine un astfel de vas. **Cupa mondială la fotbal.** 5) Recipient deschis al unei maşini, în care se încarcă diverse materiale. **~a excavatorului**.

CUPEU ~ri *n*. 1) *înv*. Vehicul luxos închis, cu tracţiune animală sau mecanică, cu patru roţi, prevăzut cu două locuri. 2) Cabină într-un vagon de cale ferată, separată prin pereţi subţiri şi având banchete pentru două, patru sau şase persoane; compartiment.

CUPÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* Care caută să se îmbogăţească cu orice preţ; lacom de câştig; hrăpăreţ; rapace; avid. **Rubedenii ~de.**

CUPIDITĂTE *f* Caracter cupid; rapacitate; aviditate.

A CUPLĂ cuplez *tranz.* 1) *teh. (aparate)* A uni între ele, formând un cuplu. **~ două motoare în serie**. 2) *prin ext. (piese, aparate, forţe motrice* etc.) A uni două câte două pentru a putea acţiona solidar şi simultan.

A SE CUPLĂ mă cuplez *intranz*. (*despre persoane)* A se uni (unul cu altul), formând un cuplu; a face o pereche.

CUPLET ~e *n*. 1) *muz.* Piesă vocală de proporţii reduse, cu caracter vesel sau satiric. 2) *literat.* Poezie satirică, constând din mai multe strofe şi un refren. 3) *muz.* Parte a unui cântec, care conţine acelaşi număr de versuri şi care este separată prin refren; strofă.

CUPLU ~ri *n*. 1) Grup de două persoane de sex opus

(uniți prin căsătorie sau ocazional); pereche. ~ **potrivit**. ~ **de dansatori**. 2) *prin ext.* Ansamblu de două forțe egale și antiparalele.

CUPOL//Ă ~e *f* Boltă semisferică, care formează acoperișul unui edificiu. **~a bisericii.**

CUP//ON ~oane *n*. 1) Parte detașabilă dintr-un bilet sau document, care conferă deținătorului un anumit drept. 2) Rest dintr-un val de stofă (sau din orice alt material).

A CURĂ I curez *tranz. med. (bolnavi, maladii)* A supune unei cure; a trata printr-un regim curativ.

A CURA II curez *tranz. (instituții, colective, persoane)* A ține în câmpul de observații, urmărind activitatea.

CURĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane, boli)* Care poate fi vindecat; în stare să fie tratat.

CURÂN//T ~tă (**~ți**, ***~te)****adj., med.* : **Medic** *(sau* **doctor**) ~, medic care îngrijește un bolnav (într-o clinică).

CURATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care vindecă; cu proprietatea de a vindeca. **Tratament ~. Remediu ~. Regim alimentar ~.**

CUR//Ă ~e *f* 1) Tratament medical de o anumită durată. 2) Metodă terapeutică particulară. ~ **de slăbire**.

A CURBĂ curbez *tranz.* A face să se curbeze; a arcui; a coroia; a încovoia; a cambra.

A SE CURBĂ mă curbez *intranz.* A deveni curb; a căpăta formă de curbă; a se arcui; a se cambra; a se coroia; a se încovoia.

CUREN//T I ~ți *m*. 1) Mișcare continuă orientată, provocată de o diferență de temperatură; flux. ~ **de aer**. 2) Mișcare în direcția pantei; curs. ~ **de apă**. 3) Deplasare a particulelor electrice printr-un conductor. ~ **electric**. ~ **alternativ**. ♦ **A fi la ~,** a fi informat. ♦ **A ține la ~,** a informa.

CURENT II ~e *n*. Ansamblu de idei, opinii (politice, științifice, artistice, estetice etc.), adoptate la un moment dat de un grup de persoane. ~ **literar.**

CUREN//T III ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre vorbire)* Care se produce liber; ușor și plăcut; curgător; cursiv; fluent. 2) *(despre an, lună, zi, perioadă* etc.) Care există sau se desfășoară în momentul de față; în curs; actual. 3) Care se produce în fiecare zi; de fiecare zi; zilnic; uzual; obișnuit; ordinar. **Limbaj ~. Afaceri ~te**. **Practică ~tă**. **Expresie ~tă**. 4) Care circulă; aflat în circulație; în curs. **Preț ~. Monedă ~tă**. **Valoare ~tă**. **Bani ~ți**. 4): ♦ **Apă ~tă,** instalație de apă potabilă care poate fi folosită în permanență.

A CURENTĂ curentez 1. *tranz*. 1) (*despre conductori electrici)* A expune curentului electric prin atingere. 2) *(persoane)* A expune curentului de aer dintr-o încăpere. **2**. *intranz.* A provoca un șoc ușor, fiind expus acțiunii curentului electric sau curenților de aer.

A SE CURENTĂ mă curentez *intranz*. A se atinge de un conductor electric, contractând un șoc ușor.

CURIER I ~i *m*. 1) Factor poștal; poștaș. 2) Persoană din serviciul unei instituții, care duce la destinație corespondența. 3) *înv.* Persoană care duce scrisori sau mesaje urgente; ștafetar.

CURIER II ~e *n*. 1) Publicație periodică cu caracter informativ. 2) Articol de ziar sau de revistă, consacrat zilnic sau periodic informațiilor sau comentariilor de actualitate; cronică. ~ **extern**.

CURI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) Care vrea să cunoască; animat de dorința de a cunoaște. **Spirit ~.** 2) Care manifestă un interes nemotivat; caracterizat prin interes lipsit de discreție; indiscret. 3) Care atrage atenția; cu proprietatea de a surprinde; amuzant; surprinzător. **Comportament ~. Remarcă ~oasă.**

CURIOZIT//ĂTE ~ăți *f.* 1) Caracter curios. **~atea științei**. 2) Comportament curios; atitudine curioasă; indiscreție. **A da dovadă de multă ~ate. A manifesta ~ate excesivă față de ceva sau cineva.** 3) Lucru curios. **Magazin de ~ăți**.

CURÂND *adv.* 1) Peste puțin timp, îndată; imediat.

2) Degrabă; repede.

CURMĂL ~i *m. bot.* Palmier din Africa de Nord și din Orientul Mijlociu, cu trunchiul lung și frunze foarte mari, care produce fructe comestibile, grupate în ciorchine, lungi, cu miez zaharos. **CURMĂL//Ă ~e** *f* Fruct al curmalului.

CURMEI ~e *n.* 1) Capăt de funie. 2) Funie de calitate inferioară.

CURS I cursuri *n.,* 1) Mișcare în direcția pantei; curent. ~ **de apă**. ~ **impetuos**. 2) Spațiu temporal; interval. **Voi veni în ~ul zilei.** 3) Mișcare în timp; mers**. ~ul anilor**. 4) Preț de vânzare. **A se interesa asupra ~ului de autovehicule**. **~ul aurului**. **~ul la zi al leului.** 5) Putere de circulație. ~ **legal**. ~ **de schimb**. **~ul banilor**.

CURS II cursuri *n. ed.* 1) Materie de studii, predată sub forma unui ciclu de lecții sau de prelegeri. ~ **de filozofie**. 2) Ciclu de lecții asupra materiei date. 3) Grad sau nivel de studii. ~ **gimnazial.** ~ **liceal.** ~ **inferior**. ~ **seral**. ~ **elementar**. ~ **complementar**. 4) Carte (în formă publicată sau postată în linie) care reproduce materia de studii predată în cadrul unui ciclu de lecții.

CURSÂN//T ~ți *m. ed.* Persoană (elev, student) care urmează un curs special; cursist.

CURS//Ă I ~e *f.* 1) Traseu parcurs regulat într-o direcție și în cealaltă; navetă. 2) Vehicul sau vas de transport în comun (autobuz, vagon, garnitură de tren, avion, vapor etc.) care parcurge regulat un asemenea traseu; navetă. 3) Probă sportivă, constând în parcurgerea unei distanțe date. 4) *mai ales la pl, hip.* Alergare de cai. 5) *teh.* Mișcare rectilinie alternativă a unui organ mecanic (piston, bielă etc.).

CURS//Ă II ~e *f* 1) Dispozitiv de prins animale sălbatice; capcană. 2) Teren pregătit special în jurul acestui dispozitiv pentru a ademeni animalul; capcană. 3) *fig.* Mijloc viclean folosit pentru a înșela buna credință; șiretlic; truc; manevră; tertip; cârciog. **A-l prinde pe cineva în ~ă.**

CURSIV ~ă (~i, -e) *adj.* 1) *(despre scriere sau vorbire)* Care se produce liber; ușor și plăcut; fluent; curent; curgător. 2) *(despre caractere de tipar)* Care seamănă cu scrisul de mână; aplecat spre dreapta; italic. **Litere ~e.**

CURSIVITÂTE *f.* Caracter cursiv; fluență. **~ea unui discurs, a unei expuneri.**

CURS//OR -oare *n.* 1) Piesă mică mobilă, care alunecă pe o riglă, pe o tijă etc. gradată sau care se învârtește în jurul unei piese circulare gradate, permițând citirea gradațiilor; glisor. 2) *tehn. inform.* Linie de subliniere clipitoare, afișată de un calculator pe prima poziție liberă.

A CURTÂ curtez *tranz. (femei)* A trata cu atenție deosebită pentru a câștiga favoarea, simpatia sau dragostea.

CUR//TE I ~ți *f* 1) Spațiu îngrădit în jurul unei case; ogradă. 2) *înv.* Casă boierească la țară; conac.
3) Palat al unui suveran. 4) Reședință a suveranului. 5) Suită a suveranului. 6) Ansamblu de persoane care dețin funcții înalte la palat.

CURTE II *f* Comportament politicos și galant față de o femeie, adoptat pentru a-i câștiga favoarea, simpatia sau dragostea. **A-i face cuiva curte.**

CURT//EÂN ~eni *m*. 1) *înv., ist.* Persoană care exercita anumite funcții la curtea unui suveran sau care făcea parte din suita suveranului. 2) *înv., ist.* Oștean care făcea parte din garda curții domnești sau din garda personală a domnitorului.

CUSUR ~uri *n.* 1) *(despre persoane)* Insuficiență fizică sau spirituală; meteahnă; neajuns; slăbiciune; lipsă; carență; defect; deficiență; lacună; viciu. **A avea multe -uri.** 2) Înclinație spre rău; patimă; năravș; dar; neajuns; viciu. 3) *(despre lucruir)* Insuficiență sau fizică sau axiologică; defect; neajuns; imperfecțiune; lipsă; carență; deficiență; lacună.

A CUTÂ cutez *tranz.* A face să se cuteze.

A SE CUTÂ mă cutez *intranz.* 1) *(despre produse textile, confecții* etc.) A face cute; a căpăta cute. 2)

(despre scoarța terestră) A se deforma în cute sub acțiunea proceselor interne. 3) *(despre față, piele* etc.) A căpăta cute; a se încreți; a se zbârci; a se rida. 4) *(despre persoane)* A deveni bătrân (la față acoperindu-se cu cute).

CUT//Ă ~e *f* 1) Îndoitură adâncă într-un obiect de îmbrăcăminte; încrețitură; fald; pliu. 2) Loc cutat, pe o pânză sau pe o hârtie. 3) Încrețitură apărută pe piele; creț; zbârcitură; rid.

A CUTEZĂ cutez *tranz. (urmat, mai ales, de o subordonată completivă)* A risca, biruind frica sau jena; a îndrăzni; a se încumeta.

CUTEZĂNȚ//Ă ~e *f* Caracter cutezător; atitudine cutezătoare; bărbăție; curaj; îndrăzneală; temeritate. **A avea ~ă. A vădi ~ă.**

CUTEZĂT//OR -oare (**~ori**, **-oare**) *adj.* Care cutează; plin de hotărâre; îndrăzneț; brav; curajos; inimos; temerar.

A SE CUVENI se cuvine *intranz. unipers.* 1) *(drepturi, sarcini, bunuri materiale sau spirituale)* A aparține în mod firesc; a reveni; a se impune; a incumba. 2) A fi dator, reieșind din cerințele morale; a se cădea. ♦ **Cum se cuvine,** bine; cum se cere; cum se cade, cum trebuie.

CUVERTUR//Ă ~i *f.* Piesă de stofă cu care se învelește o masă, un pat sau un om când doarme; învelitoare.

CUVIINCI//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* Care se poartă frumos; cu purtare respectuoasă; politicos; amabil.

CUVIÎNȚ//Ă ~e *f* Conduită care corespunde moralei sociale; comportament cuviincios; politețe; amabilitate.

A CUVÂNTĂ cuvântez 1. *tranz*. 1) A reda prin cuvinte; a exprima prin grăi; a vorbi; a zice; a spune; a relata; a comunica; a declara. 2) *(discursuri)* A prezenta în fața unui public. **2**. *intranz.* A fi în stare să-și exprime gândurile prin cuvinte; a avea facultatea de a se exprima prin viu grai; a vorbi.

A SE CVADRUPLĂ se cvadruplează *intranz*. A deveni de patru ori mai mare; a se împătri. **Eforturile s-au cvadruplat.**

CVADRILATERĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are patru laturi; cu patru laturi. **Poligon ~. Figură ~ă.**

DACĂPO *adv.* 1) *muz*. Din nou; de la început; încă o dată. 2): ♦ **~ al fine,** de la început până la sfârșit; integral.

DACTILOGRĂF ~i *m*. Persoană care practică dactilografia.

A DACTILOGRAFIĂ dactilografiez *tranz*. (*texte*) A scrie la mașina de scris; a tapa.

DACTILOGRAFÎE *f* 1) Tehnică de a scrie la mașina de scris. 2) Profesie de dactilograf.

DADAISM *n*. *literat.* Curent în literatură și în artă, apărut în 1916 în Europa occidentală, care neagă legătura dintre gândire și forma de expresie, ridicând hazardul la rangul de principiu de creație; dada.

DĂFIN ~i *m*. *bot.* Copac tropical înalt, cu frunze lucioase și mirositoare, folosite drept condiment; laur.

DĂJDIE dăjdii *f înv.* Plată obligatorie, în bani sau în natură, stabilită prin lege, pe care cetățenii o vărsau din venitul lor în bugetul statului; bir; dare; impozit.

DAMĂSC ~uri *n., mai ales la sing.* Țesătură de in, de bumbac sau de mătase, cu desene în relief, folosită mai ales la confecționarea fețelor de masă, a lenjeriei de pat etc.

A DAMASCHINĂ damaschinez *tranz.* 1) A tapisa cu damasc. 2) *(obiecte de oțel sau de fier)* A incrusta

cu firicele de aur sau argint.

DAMBLĂ ~le *f pop.* 1) Stare patologică, constând în oprirea bruscă şi aproape completă a funcţiilor sistemului nervos, cu pierderea conştiinţei şi a capacităţii de a face mişcări voluntare; paralizie; apoplexie. 2) *fam.* Acces de furie. ♦ **A-l apuca (pe cineva) ~ua,** a avea un acces de furie. 3) *fam.* Dorinţă nestăvilită de a avea sau de a face ceva; chef; gust; poftă.

DANDANĂ ~le *f pop.* 1) Gălăgie mare; zarvă, tămbălău; tărăboi 2) Situaţie complicată, fără ieşire; belea, încurcătură; daraveră; bucluc.

A DANTELĂ dantelez *tranz. (batiste, pânze)* A cresta pe margine, dând aspect de dantelă.

DARĂC ~e *n*. Unealtă pentru pieptănat lâna, cânepa sau inul, constând din dinţi de metal montaţi pe un suport de lemn.

DARAVEL//Ă ~e *f v.* **DARAVERĂ**.

DARAVER//Ă ~e *f pop.* 1) Situaţie complicată, fără ieşire; belea; încurcătură; bucluc. 2) *fam.* Combinaţie negustorească; afacere.

DARN *adv. arh.:* ♦ **În ~,** zadarnic; degeaba.

A DATĂ datez 1. *tranz.* 1) *(evenimente, fapte din trecut)* A localiza în timp, stabilind data exactă. 2) *(scrieri, acte* etc.) A prevedea cu data de realizare. **2**. *intranz.* A avea început; a-şi trage existenţa. **Fenomenul datează din secolul trecut.**

DĂTIN//Ă ~i *f* Obişnuinţă de viaţă, proprie unui popor sau unei comunităţi omeneşti, consfinţită ca tradiţie şi devenită lege nescrisă.

DĂUN//Ă ~e *f* 1) Act sau eveniment care provoacă cuiva pierderi morale sau materiale; pagubă; stricăciune. 2) *mai ales la pl.* Pierdere (morală sau materială) cauzată cuiva. ♦ **În ~a** (**cuiva**), în detrimentul (cuiva); în paguba (cuiva).

A DĂINUI dăinuiesc *intranz.* 1) A-şi perpetua existenţa; a continua să fie; a dura; a se menţine; a stărui; a persista. 2) *(despre fiinţe)* A se afla în viaţă; a fi viu; a vieţui; a trăi.

A DĂNUÎ dănuiesc *tranz. înv. (bunuri materiale)* A pune la dispoziţie printr-o danie; a aduce în dar; a dărui; a dona.

A DĂRUI dăruiesc *tranz. (bunuri materiale)* A aduce în dar; a face cadou; a dona.

A DĂSCĂLI dăscălesc 1. *tranz.* 1) *înv. (persoane)* A face să capete anumite cunoştinţe şi/sau deprinderi; a învăţa; a pregăti; a prepara; a instrui 2) *(persoane)* A trata cu dojeni; a dojeni; a mustra. 3) *pop. fam.* A trata cu poveţe; a sfătui; a îndruma; a povăţui. 4) *(persoane)* A bate la cap, reproşând mereu diferite lucruri; a cicăli; a morocăni. **2**. *intranz.* A practica ocupaţia de dascăl; a fi dascăl.

A DEBARASĂ debarasez *tranz*. A face să se debaraseze; a descotorosi; a degaja; a dezbăra.

A SE DEBARASĂ mă debarasez *intranz*. A reuşi să sa izbăvească; a scăpa; a se descotorosi; a se degaja; a se dezbăra.

A DEBARCĂ debarc 1. *intranz*. 1) A părăsi o navă; a coborî pe mal de pe o navă. 2) A ieşi din tren sau din alt vehicul. 3) *fam. glumeţ* A se aşeza cu traiul pentru mai mult timp. **2**. *tranz.* 1) A face să iasă de pe o navă. 2) *(persoane)* A da afară; a scoate; a izgoni; a alunga.

DEBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane, organisme)* Care este lipsit de rezistentă fizică şi vigoare; firav; slab; plăpând. 2) *şi substantival (despre persoane):* ♦ **~ mintal,** individ care se caracterizează prin slabe capacităţi mintale native.

A DEBILITĂ debilitez *tranz*. A face să se debiliteze.

A SE DEBILITĂ mă debilitez *intranz*. A deveni debil.

DEBIT I ~e *n. fin., cont.* 1) Sumă pe care cineva o datorează unei persoane fizice sau juridice creditoare. 2) Coloană a unui registru contabil, unde se înscriu veniturile şi reducerile de pasiv (cheltuielile).

DEBIT II ~e *n.* 1) Cantitate de fluid care trece într- o unitate de timp prin secţiunea unui canal, a unei conducte. 2) Vânzare permanentă a mărfurilor cu bucata. 3) *fig*. Fel de a vorbi al unei persoane. **~ rapid**,

lent.

A DEBITĂ I debitez *tranz.* 1) *(mărfuri)* A vinde prin debit; a realiza cu amănuntul. 2) (*fUizi*, *materiale, energie)* A pune la dispoziție în mod sistematic; a furniza. 3) *fig., fam.* A reda în cuvinte multe, inoportune și plictisitoare. **A debita prostii.** 4) *(bușteni)* A tăia la gater, pentru a obține cherestea.

A DEBITĂ II debitez *tranz. fin., cont. (sume de bani, materiale)* A înscrie în coloana de debit.

DEBITOR ~i *m*. Persoană care datorează cuiva sume de bani (sau mărfuri).

A DEBLOCĂ deblochez *tranz.* 1) (*artere de comunicație)* A elibera de obstacole (pentru a repune în circulație); a degaja. 2) *teh. (mașini, instalații blocate)* A repune în funcțiune. 3) *econ. (sume de bani sau valori bănești blocate)* A repune în circulație.

A DEBORDĂ debordez 1. *intranz. (despre ape curgătoare)* A ieși din albie; a trece peste maluri; a se revărsa; a erupe. **2**. *tranz. (alimente)* A da afară din stomac pe gură; a vomita.

A DEBREIĂ debreiez *tranz. teh. (legătura dintre motor și roți)* A întrerupe prin debreiaj.

DEBUȘEU ~ri *n*. 1) *comerț* Mijloc de a asigura larga desfacere a mărfurilor. 2) Loc unde are loc vinderea ușoară și pe scară largă a mărfurilor.

DEBUT ~uri *n*. 1) Prima încercare, pe care cineva o face într-un anumit domeniu de activitate (în special, literară și artistică); început. 2) Lucrare cu care se realizează intrarea într-o profesiune.

A DEBUTĂ debutez *intranz.* 1) *(despre persoane)* A-și face debutul. 2) *(despre acțiuni)* A se manifesta prin primele semne caracteristice.

A DECALCĂ decalc *tranz.* 1) *(desene sau schițe)* A copia cu ajutorul hârtiei de calc; a calchia. 2) *(cuvinte, expresii, sensuri* etc.) A forma prin calc lingvistic; a calchia.

A SE DECALIBRĂ se decalibrează *intranz. (despre arme de foc)* A deforma calibrul din cauza uzurii sau a unui accident.

A DECAPITĂ decapitez *tranz*. 1) (*condamnați*) A executa prin tăierea capului. 2) *(bovine)* A tăia, înlăturând capul. 3) *fig. (bande, organizații periculoase)* A reduce la neputință prin înlăturarea capilor; a anihila.

A DECARBURĂ decarburez *tranz*. (*aliaje de fier)* A face să-și reducă cantitatea de carbon din componență.

DECASILĂBIC ~ă (**~i**, **~ e**) *adj. (despre versuri)* Care are zece silabe; alcătuit din zece silabe.

A DECĂDEĂ decad *intranz.* 1) A cădea într-o stare inferioară celei precedente; a se afla în declin; a regresa. 2) A ajunge în stare de declin moral; a degrada; a se desfrâna; a se destrăbăla; a se dezmăța; a se strica; a se deprava; a se perverti; a se declasa; a se deșănța; a se corupe; a se vicia; a degenera.

A DECEDĂ decedez *intranz. (despre persoane)* A înceta de a mai trăi; a se stinge din viață; a se sfârși; a muri; a se petrece; a răposa; a sucomba.

DECEDĂ//T ~ă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care a încetat din viață; mort; răposat; defunct.

DECEMVIR ~i *m*. *arh.. ist. (în Roma antică)* Fiecare dintre cei zece magistrați romani, care în anii 451-450 î.e.n. au luat parte la întocmirea codului de legi cunoscut sub numele de „cele 12 table”.

DECENÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care durează un deceniu; de zece ani. **Perioada ~ă**. 2) *și adverbial* Care are loc o dată într-un deceniu; din zece în zece ani. **Întrunire ~ă**.

DECENI//U ~i *n.* Perioadă de zece ani succesivi.

DECEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care este în conformitate cu decența; cum cere buna cuviință; cuviincios; rezervat.

DECENȚĂ *f* Respectare a regulilor de bună purtare, a convenienței și a moralei; bunăcuviință; pudoare.

DECEPȚI//E ~i *f* Pierdere a iluziilor; înșelare a speranțelor; dezamăgire; deziluzie.

A DECEPȚIONÂ decepționez *tranz. (persoane)* A face să se decepționeze; a deziluziona; a dezamăgi.

A SE DECEPȚIONÂ mă decepționez *intranz. (despre persoane)* A cădea în decepție; a ajunge în stare de decepție; a se deziluziona; a se dezamăgi.

A DECERNÂ decernez *tranz. (premii, decorații, distincții, titluri* etc.) A da drept recompensă pentru succesele obținute într-un anumit domeniu de activitate; a conferi.

DECES ~e *n*. Încetare din viață (a unei persoane); moarte (naturală).

A DECIDE decid *tranz.* 1) *(persoane)* A face să se decidă. **L-am decis să participe la concurs.** 2) *(despre persoane)* A admite cu fermitate; a hotărî; a dispune. **Am decis să nu mai plec.**

A SE DECIDE mă decid *intranz*. (*despre persoane)* A lua o decizie; a se hotărî.

A DECIMÂ decimez *tranz.* 1) *(despre războaie, epidemii* etc.) A omorî în proporții mari; a cosi; a zeciui. 2) *înv., ist. (unități militare din Roma antică și medievală)* A pedepsi, executând pe câte unul din zece soldați, prin tragere la sorți.

DECÎ//S ~să (**~și**, **~se**) *adj*. 1) *(despre persoane)* Care nu ezită în luarea unei hotărâri; hotărât; neșovăielnic. 2) Care este ferm în principii și convingeri. 3) *(despre evenimente, acțiuni* etc.) Care a fost stabilit din timp; stabilit cu anticipație.

A DECLAMÂ declam *tranz.* 1) *(texte, mai ales în versuri)* A spune pe de rost, expresiv și cu intonația adecvată; a recita. 2) *(cuvinte, propoziții)* A pronunța pe un ton retoric, cu emfază.

A DECLANȘÂ declanșez *tranz.* A face să se declanșeze.

A SE DECLANȘÂ se declanșează *intranz*. 1) *(despre acțiuni, stări, fenomene)* A începe brusc și cu violență; a se stârni; a se dezlănțui; a izbucni; a se declara. **S-a declanșat o furtună puternică. S-a declanșat războiul. S-a declanșat o maladie gravă. Explozia s-a declanșat subit.** 2) *(despre mecanisme sau dispozitive)* A se pune brusc în funcțiune, prin înlăturarea unei piedici.

A DECLARÂ declar *tranz.* 1) A aduce la cunoștință pe cale orală sau scrisă. **I-am declarat noutatea.** 2) *(intenții, acțiuni)* A comunica în mod oficial. **A declara zi de doliu național.** 3) *(sentimente, atașamente, atitudini)* A face să fie cunoscut; a mărturisi; a destăinui. **A-i declara cuiva credință.** 4) *(persoane)* A califica pe baza anumitor circumstanțe sau motive. **A declara învingător în concurs. A declara pe cineva în afara pericolului.** 5) *(persoane)* A învinui printr-o declarație; a pârî; a turna; a denunța. **L-au declarat la poliție.**

A SE DECLARÂ mă declar *intranz*. 1) A expune o părere; a da un aviz. **Mă declar solidar cu tine.** 2) *(despre procese, fenomene)* A începe brusc și cu violență; a se stârni; a se dezlănțui; a izbucni; a se declanșa.

A DECLASĂ declasez *tranz. sport.* 1) *sport (sportivi, jucători, echipe)* A deplasa într-o clasă inferioară. 2) A face să se declaseze.

A SE DECLASĂ mă declasez *intranz. (despre persoane)* A ajunge în stare de declin moral; a degrada; a degenera; a decădea; a se desfrâna; a se destrăbăla; a se dezmăța; a se strica; a se deprava; a se perverti; a se deșănța; a se corupe.

DECLASĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care și-a pierdut locul ce-l deținea în societate; decăzut din punct de vedere moral și social; degradat.

DECLIN ~uri *n.* 1) Coborâre a unui astru pe bolta cerului înspre orizont; apus; asfințit. 2) *fig.* Stare de decădere morală, spirituală (a unei persoane, colectivități, civilizații), care poate duce la dispariție treptată.

A DECLINĂ I declin *tranz.* 1) *gram. (substantive, adjective, pronume, numerale, articole)* A trece prin paradigma cazurilor și numerelor. 2) *(nume de persoane)* A face să fie cunoscut; a prezenta; a

recomanda. 3) *(sarcini, funcţii, obligaţii)* A supune unei soluţionări negative; a respinge. **Îmi declin orice obligaţie.** 4) A pune la îndoială; a considera ca fiind nesigur.

A DECLINĂ II declin *intranz. (despre aştri)* A se lăsa spre sau după orizont; a asfinţi; a apune; a scăpăta. **Soarele a declinat.**

A DECODĂ decodez *tranz. (mesaje codificate)* A transpune în limbaj natural, folosind un cod; a descifra.

A DECOFRĂ decofrez *tranz.* (*piese sau construcţii de beton)* A elibera de cofraj.

A DECOLĂ decolez *intranz. (despre nave aeriene)* A se ridica în aer; a-şi lua zborul.

A DECOLONIZĂ decoionizez *tranz.* (*state coloniale)* A elibera de sub jugul colonial.

A DECOLORĂ decolorez *tranz.* 1) A face să se decoloreze. 2) A trata cu un decolorant, pentru a-şi pirde culoarea; a face incolor.

A SE DECOLORĂ se decolorează *intranz.* A pierde culoarea; a deveni incolor.

DECOLORĂN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj. şi substantival (despre substanţe)* Care are proprietatea de a decolora; capabil să decoloreze.

A DECOLTĂ decoltez *tranz. (haine de damă)* A prevedea cu decolteu.

A DECONECTĂ deconectez *tranz.* (*curentul electric)* A face să se deconecteze.

A SE DECONECTĂ mă deconectez *intranz.* 1) *(despre curentul electric)* A înceta să alimenteze un consumator, fiind întrerupt. 2) *(despre persoane)* A se odihni după o perioadă de încordare fizică sau mintală; a se destinde; a se relaxa.

A DECONGELĂ decongelez *tranz.* (*corpuri, produse congelate)* A readuce în starea de dinainte de congelare.

A DECONTĂ decontez *tranz.* (*sume de bani cheltuite, bunuri materiale)* A motiva printr-un decont.

A DECONTAMINĂ decontaminez *tranz. (obiecte, spaţii etanşe)* A curăţa de substanţe radioactive.

DECOR ~uri *n.* 1) Totalitatea obiectelor folosite pentru a crea cadrul necesar desfăşurării acţiunii într-un spectacol sau film. 2) *fig.* Ansamblu de împrejurări şi obiecte, în care se petrece o acţiune; cadru; ambianţă; atmosferă. 3) Ornament sau podoabă care serveşte pentru a împodobi ceva (o clădire, un interior etc.); ornamentaţie.

A DECORA I decorez *tranz. (săli, clădiri* etc.) A împodobi cu decoruri; a înzestra cu elemente ornamentale; a ornamenta.

A DECORĂ II decorez *tranz.* (*persoane*) A menţiona cu o decoraţie.

DECORATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care serveşte pentru a decora ceva; folosit pentru înfrumuseţare; ornamental. **Motiv ~.** 2) Care produce efect ornamental de suprafaţă, exterior.

A DECORTICĂ decortichez *tranz.* 1) *(seminţe)* A curăţa de coajă în vederea consumului sau prelucrării ulterioare; a egrena. 2) *(arbori)* A curăţa de coajă în scopul nimicirii insectelor vătămătoare. 3) *med. (creier, rinichi)* A dezveli de învelişul cortical printr-o intervenţie chirurgicală.

DECRET ~e *n.* Act oficial, emis de şeful statului sau de organismul careexercită această funcţie, care conţine o decizie prin care se reglementează situaţiile generale sau individuale concrete. **Decret prezidenţial.**

A DECRETĂ decretez *tranz.* 1) A stabili prin decret. **A decreta independenţa. A decreta starea de asediu.** 2) *fig.* A declara în mod categoric; a exprima cu ton sentenţios.

A DECUPĂ decupez *tranz. (figuri, desene)* A tăia după un anumit model sau contur desenat pe hârtie sau pe stofă.

A DECUPLĂ decuplez *tranz. teh.* (*sisteme tehnice)* A scoate din cuplaj.

A DECURGE decurge *intranz.* 1) A avea drept rezultat; a rezulta; a urma; a reieşi. **Din aceasta decurge că trebuie să pleci imediat.** 2) A avea loc; a se petrece; a se întâmpla. **Cum decurge examenul?** 3) A-şi urma cursul (firesc); a evolua. **Boala decurge normal**.

DECURS *n.*: ♦ **În ~ de** *sau* **în ~ul a,** în timp de; pe durata a; în răstimp de. **Voi reveni în decursul a 3 zile.**

A SE DEDĂ mă dedau *intranz.* 1) A se pune la dispoziţie în întregime; a se consacra; a se devota; a se dedica. **M-am dedat complet muzicii.** 2) A se da din obişnuinţă.

A DEDICĂ dedic *tranz.* 1) *(opere proprii)* A destina printr-o dedicaţie; a închina; a consacra. 2) A face să se dedice. 3) *(viaţă, tinereţe* etc.) A oferi în întregime; a destina; a consacra. ~ **viaţa luptei pentru adevăr şi dreptate**.

A SE DEDICĂ mă dedic *intranz*. A se pune la dispoziţie în întregime; a se devota; a se deda; a se consacra.

A DEDUBLĂ dedublez *tranz*. A face să se dedubleze.

A SE DEDUBLĂ mă dedublez *intranz*. A căpăta simultan sau succesiv două aspecte sau două forme distinctive.

A DEDUCE deduc *tranz. (concluzii)* A desprinde prin deducţie. **Din spusele tale am dedus adevărul.**

DEDUCTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care operează cu deducţii; bazat pe deducţii.

DEDUCŢI//E ~i *f* 1) Operaţie mintală, prin care se deduce. 2) Raţionament căpătat în rezultatul unor operaţii mintale; rezultat al deducerii.

DEFAVORĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este favorabil; nefavorabil; neprielnic; nociv.

A DEFAVORIZĂ defavorizez *tranz*. (*persoane*) A lipsi de favoruri; a pune în defavoare; a dezavantaja; a frustra.

A DEFALCĂ defalchez *tranz.* 1) *(părţi componente)* A desprinde dintr-un tot. 2) *fin. (sume băneşti)* A da la o parte dintr-un cont. 3) *(proiecte, lucrări* etc.) A repartiza pe etape sau pe oameni. 4) *(terenuri)* A împărţi în loturi.

A DEFAZĂ defazez *tranz. (circuite electrice)* A prevedea cu un defazaj.

A DEFĂIMĂ defăimez *tranz*. (*persoane*) 1) A lipsi de faimă; a vorbi de rău; a critica; a blama. 2) A aprecia sub valoarea reală; a subaprecia; a subestima; a subevalua. 3) A pune într-o situaţie de inferioritate, lezând demnitatea; a umili; a înjosi.

A SE DEFĂIMĂ mă defăimez *intranz*. A se face de râs; a căpăta faimă rea.

DEFEC//T I ~e (**~i**, **~e**) *adj.* Care prezintă imperfecţiuni; cu neajunsuri; imperfect. **Aparat de cafea defect. Post de telefon defect.**

DEFECT II ~e *n.* Lipsă a unei însuşiri necesare sau dorite; neajuns; cusur. **Om cu defecte morale şi fizice.**

A DEFECTĂ defectez *tranz. (sisteme tehnice)* A face să se defecteze; a strica; a deteriora.

A SE DEFECTĂ se defectează *intranz. (despre sisteme tehnice)* A căpăta un defect; a ieşi din funcţiune (ca urmare a exploatării îndelungate sau a unui accident); a se deteriora; a se strica. **Aparatul de radio s-a defectat.**

A DEFEMINIZĂ defeminizez *tranz*. A face să se defeminizeze.

A SE DEFEMINIZĂ mă defeminizez *intranz*. Aşi pierde calităţile de femeie.

DEFENSIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este destinat pentru apărare; de apărare. **Tactică ~ă.** 2) Care dă prioritate apărării. **Strategie ~ă**.

A DEFERI defer *tranz.* 1) *(persoane)* A trimite spre judecare. ~ **justiţiei un acuzat**. 2) *(distincţii, onoruri, demnităţi)* A pune la dispoziţie.

A DEFERIZĂ deferizez *tranz*. *teh*. (*ape feruginoase)* A epura de excesul de fier în vederea consumării.

A DEFERTILIZĂ defertilizez *tranz. (solul)* A face să se defertilizeze.

A SE DEFERTILIZĂ se defertilizează *intranz. (despre sol)* A deveni nefertil; a pierde fertilitatea.

DEFICIEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care produce mai puțin decât e prevăzut. 2) *și substantival (despre persoane și manifestările lor)* Care prezintă o insuficiență organică sau mintală; slab dezvoltat. **Inteligență ~tă**. **Copil ~**.

DEFICIT ~e *n.* 1) *econ., fin.* Sumă de bani, reprezentând diferența cu care cheltuielile depășesc venitul; pierderi. **~ bugetar**. 2) Absență a unei însușiri strict necesare; lipsă.

A DEFILĂ defilez *inlranz.* 1) *(despre trupe sau coloane organizate de oameni)* A trece în pas cadențat în coloană de marș prin fața unui comandament sau autorități (cu ocazia unei parade, inspecții, demonstrații sau serbări). 2) *fig. (despre persoane, cortegii)* A trece în șir prin fața cuiva. 3) A se succeda fără întrerupere.

DEFILEU ~ri *n.* Vale îngustă și adâncă, cu versanți abrupți, constituind o cale naturală de trecere între munți; trecătoare; pas.

A DEFINI definesc *tranz.* 1) *(concepte, noțiuni)* A determina printr-o formulă concisă, indicând ansamblul de trăsături identificatoare specifice; a prevedea cu o definiție. 2) A stabili cu exactitate; a preciza; a determina; a delimita. 3) *(cuvinte)* A descrie, enumerând sensurile. 4) *(persoane, lucruri)* A descrie, indicând trăsăturile esențiale; a caracteriza.

A SE DEFINI mă definesc *intranz.* (*despre persoane)* 1) A se caracteriza pe sine însuși; a se autocaracteriza. 2) A pătrunde cu mintea; a se clarifica; a se limpezi. **M-am definit în această problemă**.

DEFINITIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* Care este fixat în așa fel, încât nu mai necesită (sau nu admite) o revenire; irevocabil; iremediabil. ♦ **În ~,** în cele din urmă; la urma urmelor.

A DEFINITIVĂ definitivez *tranz.* 1) (*obiecte, piese)* A aduce în stare definitivă; a face să capete forma finală. 2) *(persoane)* A numi definitiv (într- un post sau într-o situație); a confirma; a întări.

DEFINIȚÎ//E ~i *f* 1) Operație prin care se definește conținutul unui concept, enumerându-se trăsăturile lui identificatoare sau obiectele cu care acesta se asociază. 2) Frază care definește (prezintă explicația) unui element de lexic (cuvânt, expresie etc.). **~e lexicografică**. **~e enciclopedică.**

A DEFLORA deflorez *tranz. (fecioare)* A face să- și piardă virginitatea; a dezvirgina.

A DEFOLIA defoliez *tranz. (plante)* A lipsi de frunze (înainte de vreme) cu ajutorul unor substanțe chimice, (în scopul de a urgenta coacerea sau de a mecaniza recoltarea).

A DEFORMA deformez *tranz.* 1) A face să se deformeze. 2) *fig. (adevărul, realitatea)* A prezenta în mod voit inexact; a denatura; a altera; a falsifica.

A SE DEFORMA mă deformez *intranz.* A-și modifica forma primitivă; a-și pierde forma inițială. **A DEFRAUDA defraudez** *tranz. (bani publici)* A sustrage prin fraudă din avutul statului; a delapida; a deturna.

A DEFRIȘA defrișez *tranz. (terenuri)* A face bun pentru agricultură sau pentru construcții prin tăierea sau arderea arborilor și arbuștilor; a despăduri.

DEFUNC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care a încetat din viață; mort; răposat; decedat.

A DEGAJA degajez *tranz.* 1) A face să se degajeze; a răspândi; a propaga; a exala; a emana. 2) (*gaze*) A elimina dintr-o combinație chimică. 3) *(artere de circulație)* A elibera de obstacole (pentru a repune în circulație); a debloca. 4) *(persoane)* A elibera de o obligație. 5) *(terenuri, suprafețe)* A elibera de surplusul de materiale pentru a înlesni lucrările ulterioare. 6) *sport (situații periculoase)* A descărca prin trimiterea balonului cât mai departe de

poarta proprie.

A SE DEGAJA mă degajez *intranz.* 1) (*despre lumină, căldură, sunete, mirosuri* etc.) A cuprinde spații tot mai mari; a se răspândi; a se propaga. 2) *fig. (despre idei, concluzii, sentimente* etc.) A reieși dintr-un text, dintr-un discurs, dintr-o faptă etc; a decurge.

DEGAJA//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial (despre persoane și manifestările lor)* Care vădește libertate (în mișcări, în comportament); liber (în mișcări); nestânjenit; dezinvolt. **A fi ~. A avea un aer ~.**

A DEGAZA degazez *tranz. (spații închise, suprafețe gazate)* A curața de gaze sau de substanțe toxice prin ventilație sau cu ajutorul unor substanțe speciale.

A DEGAZIFICA degazffic *tranz.* 1) (*cărbune de pământ)* A curața de substanțe volatile. 2) *(lichide)* A elibera de gaze.

A DEGENERA degenerez *intranz.* 1) A pierde calitățile ereditare caracteristice genului sau speciei. 2) *fig.* A ajunge în stare de declin moral; a degrada; a decădea; a se desfrâna; a se destrăbăla; a se dezmăța; a se strica; a se deprava; a se perverti; a se delăsa; a se deșănța; a se corupe; a se vicia. 3) *fig.* A se schimba în (mai) rău; a se preface în ceva (mai) rău sau mai grav, pierzând aspectul sau caracterul inițial. **Discuția a degenerat în ceartă.**

A DEGERMINA degerminez *tranz.* (*semințe de cereale)* A separa de embrion (în procesul de obținere a făinei sau a crupelor).

A DEGHIZA deghizez *tranz.* A face să se deghizeze; a travesti.

A SE DEGHIZA mă deghizez *intranz.* 1) A-și schimba îmbrăcămintea pentru a nu putea fi recunoscut; a se travesti. 2) A se ascunde sub aparențe înșelătoare, cu scopul de a induce în eroare; a se masca; a se camufla; a se travesti.

A DEGRADA degradez 1. *tranz.* 1) A face să ajungă în stare de declin moral; a corupe; a perverti; a strica. 2) *(militari)* A lipsi de grad sau a coborî în grad. 3) *(sol, terenuri agricole)* A face să-și piardă productivitatea; a face infertil. 4) *(terenuri)* A face să-și pairdă integritatea; a eroda; a șubrezi. **2**. *intranz.* 1) A ajunge în stare de declin moral; a decădea; a se desfrâna; a se deșănța; a se deprava; a se corupe; a se destrăbăla; a se perverti; a se dezmăța; a se strica; a se vicia; a se declasa; a degenera. 2) *(despre sisteme tehnice sau obiecte materiale)* A înceta să funcționeze normal; a se deteriora; a se strica. 3) *(despre sol, terenuri agricole)* A-și pierde productivitatea; a deveni infertil. 4) *(despre terenuri)* A-și pairde integritatea; a se eroda; a se șubrezi.

A DEGRESĂ degresez *tranz.* 1) *(lucruri, obiecte, inclusiv vestimentare)* A curăța de pete de grăsime. 2) *teh*. *(obiecte de metal)* A debarasa de grăsimea de pe suprafață prin diverse procedee chimice în vederea prelucrării ulterioare. 3) *(alimente grase)* A lipsi de grăsimi în scopuri dietetice sau tehnologice. **A DEGROȘĂ degroșez** *tranz.* (*piese brute*) A prelucra prin așchiere, atribuind o formă apropiată de cea definitivă.

A DEGUDRONĂ degudronez *tranz. (cărbune distilat)* A separa de gudron.

A DEGUSTĂ degustez *tranz. (băuturi sau alimente)* A gusta pe îndelete pentru a aprecia calitatea. **Sommelierii degustează vinul.**

A DEHIDROGENĂ dehidrogenez *tranz*. *(molecule ale compușilor organici)* A elibera de atomii de hidrogen pe cale termică sau catalitică.

A DEIFICĂ deffic *tranz.* 1) *(persoane)* A iubi fără limite și fără argumente logice (ca pe un zeu); a adora; a diviniza; a zeifica. 2) (*/iin/e*) A trece în rândul zeităților; a diviniza; a se zeifica.

A DEJUCĂ dejoc *tranz. (acțiuni, planuri, uneltiri)* A face să devină zadarnic; a face să eșueze; a împiedica; a strica; a zădărnici; a contracara.

DEJUN ~uri *n*. Mâncare de dimineață (sau de amiază). ♦ **Micul dejun**, mâncarea de dimineață.

A DEJUNĂ dejunez *intranz.* 1) A mânca de amiază; a lua masa de prânz; a lua dejunul; prânzi. 2)

A mânca de dimineață; a lua masa de dimineață; a lua micul dejun.

A DELAPIDĂ delapidez *tranz*. (*bani sau alte bunuri materiale)* A sustrage din avutul statului; a defrauda; a deturna; a fura.

A DELECTĂ delectez *tranz.* A face să se delecteze; a fermeca; a vrăji; a incita; a fascina; a bucura. **Variietatea delectează.**

A SE DELECTĂ mă delectez *intranz.* A fi cuprins de uimire și admirație; a se bucura; a se desfăta.

A DELEGĂ deleg *tranz. (persoane)* 1) A însărcina cu o delegație. 2) A numi temporar responsabil de efectuarea sau organizarea unor lucrări.

A DELIBERĂ deliberez 1. *intranz*. (*mai ales*, *despre membrii unei instanțe judecătorești, ai unei adunări legislative)* A examina sub toate aspectele pentru a lua o hotărâre. **2**. *tranz. (probleme, chestiuni)* A examina în detaliu, oferind o soluție; a rezolva; a dezlega; a soluționa.

DELIBERATIV ~ă (~i, **~e)** *(în opoziție cu* **consultativ**) Care deliberează; în drept să ia anumite decizii. ♦ **Vot ~,** vot cu caracter decisiv și rezultat obligatoriu.

DELÎCI//U ~i *n*. Plăcere foarte mare și aleasă, delicată; desfătare; încântare.

DELICT ~e *n*. *jur.* 1) Încălcare a legii, pedepsită cu amendă penală sau cu închisoare corecțională; infracțiune de gravitate mai mică. ♦ **Corp de ~,** dovadă materială a încălcării legii. 2) Act nepermis de lege și sancționat printr-o pedeapsă corecțională; contravenție; infracțiune; crimă. ♦ **În flagrant ~,** infracțiune care e în curs de a se comite sau care s-a comis recent. **A fost surprins în flagrant delict.**

A DELIMITĂ delimitez *tranz*. 1) A determina prin trasarea limitelor; a demarca; a hotărnici; a țărmui. **A delimita un teren de construcție.** 2) A reduce la anumite limite; a restrânge; a limita. 3) *(poziții, atitudini)* a preciza într-un anume context; a determina; a defini. 4) A stabili cu exactitate, indicând trăsăturile distinctive; a determina; a defini. **A delimita noțiunea de metaforă de cea de metonimie.** 4) A face să se delimiteze; a profila; a contura.

A SE DELIMITA se delimitează *intranz.* A căpăta limite precise; a se închega în contururi precise; a se profila; a se contura.

DELICVEN//T ~ți *m. și adjectival jur. v.* **DELINCVENT**

DELINCVEN//T ~ți *m. și adjectival jur.* Persoană care a comis un delict.

DELIR ~uri *n*. 1) *med.* Stare a unui bolnav (mintal sau cu febră mare) caracterizată prin tulburarea conștiinței, halucinații; aiureală. 2) *fig.* Stare de exaltare, cauzată de emoții sau de pasiuni puternice; entuziasm exuberant; extaz.

A DELIRA delirez *intranz.* A fi în delir; a aiura.

DELÎ//U ~e (~i) *înv. adj. (despre persoane)* Care este voinic și curajos; viteaz.

DELUVI//U ~i *n*. Material sedimentar, provenit din dezagregarea unor roci și transportat de ape pe pantele unor versanți.

A DEMACHIA demachiez *tranz*. (*persoane*) A face să se demachieze.

A SE DEMACHIA mă demachiez *intranz*. A-și șterge machiajul, grima sau fardul.

A DEMAGNETIZA demagnetizez *tranz. (corpuri magnetizate sau magnetice)* A face să se demagnetizeze. **A demagnetiza ceasul.**

A SE DEMAGNETIZA se demagnetizează *intranz. (despre corpuri magnetice)* A pierde magnetismul.

DEMAGOG ~i *m*. Persoană care folosește demagogia; om care face demagogie.

DEMAGOGÎ//E ~i *f* Metodă de înșelare a maselor populare, practicată de politicieni, constând în flatarea pasiunilor poporului pentru a le putea exploata mai cu ușurință.

A DEMARA demarez 1. *intranz*. 1) (*despre*

autovehicule) A se pune în mișcare; a porni. 2) *sport.* A porni cu avânt; a se avânta. **2**. *tranz. mar. (corăbii)* A elibera de parâme (în vederea plecării).

A DEMARCA demarchez *tranz.* A determina prin demarcație; a delimita; a hotărnici; a țărmui. **A demarca terenul.**

A SE DEMARCA mă demarchez *intranz. sport. (despre jucători de fotbal, handbal* etc.) A ieși de sub supravegherea unui adversar.

A DEMASCA demasc *tranz.* A face să se demaște.

A SE DEMASCA mă demasc *intranz.* 1) A-și scoate masca. 2) *fig.* A-și arăta adevăratele intenții. 3) *milit. (despre inamic, intenții ascunse, obiective militare)* A se descoperi din cauza nerespectării cerințelor de mascare.

A DEMATERIALIZA dematerializez *tranz.* A face să se dematerializeze.

A SE DEMATERIALIZA mă dematerializez *intranz.* A pierde caracteristicile materiale.

DEMEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* (*despre persoane*) Care are tulburări psihice grave; atins de demență; ieșit din minți; nebun; alienat; smintit; scrântit.

DEMERS ~uri *n.* Intervenție făcută pe lângă o persoană sau pe lângă o administrație cu scopul de a obține ceva. **A face un ~ la primăria orașului.**

A DEMILITARIZA demilitarizez *tranz.* (*țări, regiuni, persoane)* A face să se demilitarizeze; a dezarma.

A SE DEMILITARIZA mă demilitarizez *intranz.* 1) *(despre țări, regiuni, persoane)* A renunța (total sau parțial) la forța armată, armament, instalațiile aferente și orice acțiune militară; a se dezarma. 2) *(despre instituții militarizate)* A obține din nou statut civil.

A DEMINERALIZA demineralizez *tranz. (substanțe organice)* A elimina dintr-un amestec, dintr-o substanță organică.

A SE DEMINERALIZA se demineralizează *intranz. (despre substanțe organice)* A pierde sărurile minerale proprii.

DEMÎSI//E ~i *f.* 1) Declarație (scrisă) prin care cineva renunță la un post sau la o funcție (de bună voie sau fiind constrâns). 2) Act care susține o asemenea declarație. **Ministrul apărării și-a depus demisia de onoare.**

A DEMISIONĂ demisionez *intranz.* A-și da (sau a-și depune) demisia.

DEMIURG ~i *m.* 1) *filoz. (în concepțiile idealiste)* Nume dat creatorului lumii. 2) *fig.* Forță creatoare.

DEMN demnă (**demni**, **demne**) *adj.* 1) Care merită (ceva); vrednic (de ceva); destoinic. **O persoană ~ă de admirație**. 2) Care corespunde după anumite criterii (cu ceva sau cuiva); în concordanță (cu ceva sau cu cineva); pe măsura (cuiva sau a ceva). **Un roman ~ de un mare scriitor**. 3) Care impune respect; respectabil; sobru.

DEMNITĂR ~i *m.* Persoană care deține un înalt post de stat; înalt funcționar de stat.

DEMNIT//ĂTE ~ăți *f.* 1) Caracter demn; destoinicie; prestigiu; măreție. 2) Înaltă funcție de stat.

A DEMOBILIZĂ demobilizez *tranz. milit.* 1) *(persoane mobilizate)* A lăsa la vatră; a trece la viața civilă. 2) A face să se demobilizeze.

A SE DEMOBILIZĂ mă demobilizez *intranz.* 1) *fig. (despre persoane)* A slăbi forța, combativitatea, vigilență sau tenacitatea în realizarea unui scop. 2) *milit. (despre militari în termen sau de profesie)* A se retrage din armată.

A DEMOCRATIZĂ democratizez *tranz.* (*state, instituții)* A reorganiza pe principii democratice.

A SE DEMOCRATIZĂ mă democratizez *intranz.* A deveni democrat; a se conforma unor principii democratice. **Statul s-a democratizat. Limba s-a democratizat.**

DEMOCRAȚÎ//E ~i *f* 1) Formă de organizare și de conducere politică a societății, prin care poporului i se consfințește suveranitatea. 2) Orânduire politică în care puterea supremă aparține poporului.

A SE DEMODĂ mă demodez *intranz.* A înceta să

corespundă modei; a ieşi din modă; a se învechi.

DEMOGRAFÎ//E ~i *f.* Ştiinţă care studiază statistica, repartiţia geografică, structura şi mişcarea populaţiei umane.

DEMOGRĂFIC ~ă (~i, ~e) *adj.* Care ţine de demografie; referitor la demografie. **Indice ~.**

Factor ~.

A DEMOLĂ demolez *tranz.* 1) *(construcţii)* A dărâma, desfăcând piesă cu piesă (în scopul amplasării unei construcţii noi sau al realizări unei amenajări). 2) *fig. (persoane sau creaţii, realizări, convingeri, idei, teze ale acestora)* A distruge în întregime; a nimici.

A DEMONETIZĂ demonetizez *tranz*. (*monede*) A retrage din circulaţie.

A SE DEMONETIZĂ se demonetizează *intranz*. *(despre monede)* A pierde valoarea; a se devaloriza. **Rubla s-a demonetizat.**

A DEMONSTRĂ demonstrez 1. *tranz*. A adeveri prin raţionamente sau prin fapte concrete; a dovedi; a proba; a valida. **2**. *intranz.* A participa la o demonstraţie; a manifesta. **A demonstra contra discriminării sociale.**

A DEMONTĂ demontez *tranz*. 1) (*mecanisme*, *aparate, instalaţii montate)* A desface în părţile componente. 2) *fig. (persoane)* A face să piardă siguranţa în forţele proprii; a descuraja; a demoraliza; a deprima.

A DEMORALIZĂ demoralizez *tranz*. A face să se demoralizeze; a demonta; a descuraja; a deprima.

A SE DEMORALIZĂ mă demoralizez *intranz*. A pierde siguranţa în forţele proprii; a se descuraja; a se demoraliza; a se deprima.

A DEMULĂ demulez *tranz. (obiecte mulate)* A scoate din mulaj.

A DEMULTIPLICĂ demultfplic *tranz. (mişcări de rotaţie)* A transforma în altă mişcare de rotaţie, mai înceată, cu ajutorul unui angrenaj.

A DENATURĂ denaturez *tranz.* 1) *(substanţe, produse)* A prezenta drept veritabil, în realitate fiind amestecat cu substanţe străine; a altera; a falsifica. 2) *(sensul unor cuvinte, conţinutul unor idei* etc.) A schimba în mod intenţionat (mai ales, în scopuri necinstite)

A DENEGĂ deneg *tranz.* 1) *(fapte, fenomene, afirmaţii)* A declara ca neadevărat; a tăgădui; a nega. 2) *(drepturi ale unei persoane)* A pune la îndoială.

A DENICOTINIZĂ denicotinizez *tranz*. (*tutun*, *ţigări)* A lipsi (total sau parţial) de nicotină.

A DENOTĂ denotă *tranz.* A arăta printr-o trăsătură caracteristică. **A denota indiferenţă.**

DEN//S densă (**denşi**, **dense**) *adj.* 1) *(despre corpuri, substanţe)* Care se caracterizează printr-un înalt grad de concentraţie; foarte concentrat; des; gros. **Ceaţă ~ă**. **Lapte ~.** 2) Care conţine multe elemente într-un spaţiu restrâns. **Populaţie ~ă**.

A DENUCLEARIZĂ denuclearirez *tranz*. (*state*, *zone* etc.) A face să renunţe la producerea, stocarea, experimentarea şi folosirea armei nucleare.

DENUNŢ ~uri *n*. Informaţie despre comiterea unei infracţiuni de către o persoană, pusă la dispoziţia unei instanţe penale sau a unei autorităţi; pârâ.

A DENUNŢĂ denunţ *tranz.* 1) *(persoane)* A învinui printr-un denunţ; a pârî; a turna; a declara. 2) *(tratate, acte* etc.) A declara în mod unilateral ca încetând a fi în vigoare; a delcalara nul, nevalabil.

A DEPANĂ depanez *tranz. (autovehicule, maşini)* A repune în funcţiune, înlăturând o pană; a repara.

A DEPARAZITĂ deparazitez *(încăperi, plante, animale)* A curaţa de microorganisme şi organisme parazite.

DEPARTAMENT ~e *n*. 1) Sector administrativ care revine unui ministru. 2) (*în unele state)* Subdiviziune a unui minister. ♦ **Deparatmentul de stat**, titulatura oficială a Ministerului Afacerilor Externe al SUA. .3) Diviziune administrativă a teritoriului unui stat (de exemplu, a Franţei).

A DEPAVĂ depavez *tranz. (străzi, trotuare, pieţe*

etc.) A curăța de pavaj.

A DEPĂȘI depășesc *tranz.* 1) A lăsa în urmă; a întrece; a dovedi. 2) *(limite, norme, măsuri, niveluri)* A întrece sub aspect cantitativ. 3) A întrece din punctul de vedere al competenței.

DEPENDEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care depinde (de ceva sau de cineva); subordonat.

DEPENDENȚĂ *f* 1) Caracter dependent. 2) Situație a două lucruri, fapte etc., când unul depinde de altul; raport; corelație. **Lucrurile vor evolua în dependență de circumstanțele geopolitice.** 3) Situație sau stare dependentă; subordonare. **A fi în dependență finaciară față de cineva.**

DEPENDÎNȚ//Ă ~e *f mai ales la pl.* 1) Ansamblu de încăperi accesorii (baie, bucătărie etc.) ale unei locuințe. 2) Ansamblu de construcții (garaj, magazie etc.) care constituie accesoriile unei clădiri. **A DEPERSONALIZĂ depersonalizez** *tranz*. A face să se depersonalizeze.

A SE DEPERSONALIZĂ mă depersonalizez *intranz.* A pierde personalitatea; a deveni impersonal.

DEPEȘ//Ă ~e *f înv.* Înștiințare transmisă pe cale urgentă; telegramă.

A SE DEPIGMENTĂ se depigmentează *intranz*. *(despre piele sau păr)* A se decolora ca urmare a dispariției sau micșorării conținutului de pigment melanic.

A DEPILĂ depilez *tranz.* 1) *(piei pentru tăbăcit)* A curăța de păr. 2) *(părți ale corpului)* A lipsi de păr în scopuri igienice sau estetice; a epila.

A DEPINDE depind *intranz.* 1) A fi în dependență (de ceva sau de cineva); a ține. **Decizia consiliului depinde de evoluția ulterioară a evenimentelor.** 2) *(despre acțiuni, manifestări, sentimente* etc.) A fi în funcție (de ceva sau cineva) ; a fi legat în mod necesar. 2) A se afla în subordine; a fi subordonat.

A DEPISTĂ depistez *tranz. (obiecte tăinuite)* A da de urmă; a descoperi.

A DEPLASĂ deplasez *tranz.* 1) *(persoane, obiecte)* A schimba dintr-un loc în altul; a muta. 2) A face să se deplaseze.

A SE DEPLASĂ mă deplasez *intranz.* 1) *(despre persoane)* A pleca în altă localitate (în interes de serviciu). 2) *(despre terenuri, obiecte)* A-și schimba poziția inițială; a se disloca; a aluneca.

DEPLAS//ĂRE ~ări *f* 1) Acțiunea de a deplasa sau a se deplasa. ♦ **În ~,** în călătorie în altă localitate pentru interes de serviciu. 2) *fiz.* : ♦ **Deplasare virtuală**, ansamblul deplasărilor în spațiu, geometric posibile, ale elementelor unui sistem mecanic (puncte rigide), chiar dacă acestea nu se produc în mod real.

DEPLASĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care a fost supus deplasării sau s-a deplasat; strămutat. 2) Care nu este la locul său; aflat în situație inapropriată; nepotrivit. 3) *fig.* Care contravine convenienței; de prost gust; incorect. **Vorbe ~te**. **A adresa o întrebare ~tă**.

A DEPLÂNGE deplâng *tranz. (persoane, situații)* A trata cu compasiune; a compătimi; a deplora; a jelui; a jeli; a căina.

A DEPLORĂ deplor *tranz. (persoane)* A trata cu compasiune; a compătimi; a deplânge; a jelui; a jeli.

DEPLORĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care merită a fi deplâns; demn de a fi deplorat; lamentabil; jalnic.

A DEPOLARIZĂ depolarizez *tranz*. *fiz.* A face să se depolarizeze.

A SE DEPOLARIZĂ se depolarizează *intranz*. *fiz. (despre electrozi, fascicule de lumină)* A pierde capacitatea de polarizare.

A DEPOLUĂ depoluez *tranz*. (*apa*, *solul*, *atmosfera* etc.) A curăța de substanțe poluante; a dezinfecta, înlăturând poluarea sau distrugând sursele care o provoacă.

DEPONEN//T ~ți *m*. Persoană care depune undeva sau la cineva ceva de valoare pentru păstrare; depunător. **A fi deponent la o bancă.**

A DEPORTĂ deportez *tranz. (persoane)* A trimite forțat într-o regiune îndepărtată ca măsură represivă; a trimite în exil; a exila; a surghiuni.

A DEPOSEDĂ deposedez *tranz. (persoane)* A face să nu mai posede ceva; a face să ducă lipsă (de ceva); a lipsi; a priva. **Un hoț de buzunare m-a deposedat de portmoneu.**

DEPOU ~ri *n*. Clădire specială, în care se adăpostesc și se repară locomotivele și vagoanele de tren sau de tramvai.

DEPOZIT ~e *n*. 1) Loc sau construcție specială, unde se păstrează mărfuri, obiecte de valoare, materiale; magazie. 2) Obiect sau sumă de bani care au fost depuse pentru păstrare (la o bancă). **A avea un depozit bancar.**

A DEPOZITĂ depozitez *tranz.* 1) *(materiale, produse, mărfuri* etc.) A pune în depozit; a înmagazina. 2) *(lucruri)* A pune la păstrare ca depozit.

A SE DEPOZITĂ se depozitează *intranz*. (*despre substanțe solide)* A forma un depozit; a se separa dintr-o soluție, așezându-se în strat, la fund; a se depune; a se sedimenta; a se precipita. **Sărurile sau depozitat pe fundul vasului.**

DEPOZÎȚI//E ~i *f jur*. Declarație făcută de un martor în fața organelor de anchetare sau a instanței judecătorești, prin care face cunoscut fapte care pot contribui la lămurirea pricinei; mărturie; testimoniu.

A SE DEPRAVĂ mă depravez *intranz.* A ajunge în stare de declin moral; a se corupe; a se desfrâna; a decădea; a se perverti; a se destrăbăla; a se dezmăța; a se strica; a se vicia; a se deplasa; a degenera; a se deșănța; a degrada.

DEPRAVÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane și manifestările lor)* Care a decăzut din punct de vedere moral; corupt moralicește. **A avea un comportament ~.**

A DEPRECIÂ depreciez *tranz.* 1) *(persoane sau lucruri)* A aprecia sub valoarea reală; a subaprecia; a subestima; a subevalua. 2) *econ., fin.* A face să se deprecieze. **Fluctuația dolarului depreciază leul.**

A SE DEPRECIÂ se depreciază *intranz. econ., fin. (despre monede, hârtii de valoare)* A-și pierde valoarea; a se devaloriza; a se degrada. **Leul s-a depreciat simțitor.**

DEPRECIATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane și manifestările lor)* Care vădește lipsă de considerație sau dispreț. **A avea o atitudine ~ă față de cineva.** 2) *(despre cuvinte, expresii, sensuri)* Care redă o atitudine defavorabilă; cu valoare defavorabilă; peiorativ. **A folosi un cuvânt cu sens depreciativ**.

DEPRESIUN//E ~i *f* 1) *geomorf* Formă de relief concavă, aflată la un nivel mai jos în comparație cu regiunile din jur; adâncitură a reliefului. 2) *psih.* Stare patologică de apăsare sufletească profundă și persistentă; deprimare; dezolare.

A DEPRIMÂ deprim *tranz. (persoane)* A aduce în stare de depresiune.

DEPRIM//ÂRE ~ări *f psihol.* Stare patologică de apăsare sufletească profundă și persistentă; depresiune; dezolare.

A DEPUNE depun *tranz.* 1) *(obiecte)* A lăsa din mâini, punând într-un anumit loc. 2) *(bani, hârtii de valoare, bagaje* etc.) A pune la păstrare; a consemna. 3) *(acte, cereri, memorii* etc.) A înainta (unui for competent) spre examinare. ♦ ~ **mandatul,** a renunța la o demnitate, la un post, invocând diverse motive. ♦ ~ **muncă** (*sau* **efort**, **osteneală**), a munci cu sârguință. ♦ ~ **armele,** a se lăsa învins, a se preda. ♦ ~ **jurământ,** a jura în mod solemn. 4) *(despre martori la un proces)* A jura în privința autenticității faptelor care urmează să fie declarate. 5) *(despre militari)* A jura în mod solemn privind îndeplinirea datoriei față de patrie. ♦ ~ **mărturie,** *(despre martori)* a face declarații în fața unei instanțe judecătorești sau penale.

A DERAIÂ deraiez *intranz.* 1) *(despre trenuri, tramvaie)* A sări de pe șine. 2) *(despre persoane)* A se abate de la subiect. 3) *fig.* A pierde facultatea de a judeca normal; a-și ieși din minți; a se țicni; a se scrânti; a se sminti; a înnebuni.

A DERANJÂ deranjez *tranz.* 1) (*lucruri*) A supune unui deranj; a pune în dezordine. 2) *(persoane)* A împiedica să se simtă liber în acțiuni; a stingheri; a stânjeni; a incomoda; a conturba.

A SE DERANJÂ mă deranjez *intranz.* 1) *uneori și iron.* A depune eforturi susținute; a se osteni; a se obosi; a se strădui. 2) *fam.* A se strica la stomac.

A DERAPÂ derapează *intranz. (despre roți de cauciuc sau despre vehicule cu astfel de roți)* A aluneca într-o direcție deviată față de direcția de mers din cauza aderenței reduse.

A DERATIZÂ deratizez *tranz. (spații, încăperi)* A debarasa de șoareci sau de șobolani.

A DEREGLÂ dereglez *tranz.* A face să se deregleze.

A SE DEREGLÂ se dereglează *intranz.* (*despre sisteme tehnice)* A ieși din funcțiune; a înceta să funcționeze normal; a se strica; a se defecta.

A DERIVÂ deriv 1. *intranz.* 1) A fi de origine; a se trage; a proveni; a rezulta. 2) *(despre cuvinte)* A fi format prin afixare. 3) *(despre vase plutitoare sau avioane)* A se abate de la direcția de mers sub influența vânturilor sau a curenților; a devia. **2**. *tranz.* 1) *lingv. (cuvinte)* A forma cu ajutorul afixelor. 2) *mat. (funcții)* A determina prin calcul pentru a obține derivata. 3) *(ape curgătoare)* A abate din albie, dând cursului o direcție nouă. 4) *(vehicule)* A orienta de pe o cale de comunicație pe alta.

A DEROGĂ derog *intranz.* A se abate în mod excepțional (de la prevederile unui act normativ, ale unui statut, ale unei convenții etc.) în baza unei permisiuni speciale. **~ de la lege**.

A DERULĂ derulez *tranz. (materiale textile, fire* etc.) A desfășura de pe un sul.

A DERUTĂ derutez *tranz.* A abate de la ruta aleasă; a induce în derută; a zăpăci; a dezorienta; a încurca.

A SE DERUTĂ mă derutez *intranz*. A-și pierde siguranța în modul de a gândi sau acționa; a fi în derută; a se zăpăci; a se dezorienta; a se încurca.

DERVIȘ ~i *m*. *(la musulmani)* Călugăr cerșetor.

A DESALINIZĂ desalinizez *tranz.* A face să se desalinizeze; a desăra.

A SE DESALINIZĂ se desalinizează *intranz. (despre ape)* A deveni mai puțin sărat; a se desăra.

A DESĂVÂRȘI desăvârșesc *tranz.* 1) A face să se desăvârșească; a perfecționa. 2) *(lucrări, opere* etc.) A produce în urma unui efort susținut; a crea; a plăsmui; a realiza. 3) *(acțiuni)* A face să se desăvârșească.

A SE DESĂVÂRȘI mă desăvârșesc *intranz.* 1) A deveni mai bun din punct de vedere calitativ; a se perfecționa. 2) *(despre acțiuni)* A căpăta formă definitivă.

A DESCALIFICĂ descalific *tranz*. 1) (*persoane*) A face să se descalifice. 2) *sport (sportivi sau echipe sportive)* A exclude dintr-o competiție pentru purtare nedemnă sau pentru încălcarea regulamentului.

A SE DESCALIFICĂ mă descalific *intranz*. 1) A deveni nedemn de stima altora (din cauza unei fapte reprobabile). 2) A-și pierde calificarea profesională. **A DESCĂLECĂ descalec** *intranz.* 1) A se da jos de pe cal. 2) *înv. ist.* A se stabili definitiv (într-un loc) punând începuturile unei țări. 3) *înv*. A se opri pentru odihnă (în cursul unui drum); a face un popas; a poposi.

DESCĂLEC//ĂRE ~ări *f. v.* **DESCĂLECAT**.

DESCĂLECĂT *n*. 1) Acțiunea de a descăleca; coborâre de pe cal. 2) *ist*. Termen folosit mai ales de cronicari pentru a denumi întemeierea Moldovei (și a altor provincii) ca stat. **Descălecatul Țării Moldovei.**

DESCĂLECĂTOR ~i *m*. *înv. ist.* Întemeietor de țară (în limba cronicarilor).

A DESCĂTUȘĂ descătușez *tranz*. A face să se descătușeze.

A SE DESCĂTUȘĂ mă descătușez *intranz*. 1) A se elibera din cătușe, din fiare sau din lanțuri. 2) *fig.* A deveni liber; a redobândi libertatea; a se elibera; a se dezrobi. 3) *fig.* A scăpa de o constrângere morală sau de un complex inferior.

DESCENDEN//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care coboară; în coborâre; coborâtor. **Accent** ~.

DESCENDEN//T II ~ți *m*. Persoană care descinde dintr-un anumit neam sau dintr-o familie oarecare; om care are anumiți strămoși; urmaș; coborâtor. **A fi descendent dintr-o familie de vechi nobili.**

A DESCINDE descind *intranz.* 1) A avea drept descendență; a-și avea originea; a se trage. 2) A se da jos; a coborî. 3) *(despre drumeți, călători* etc.) A se opri pentru odihnă; a poposi. 4) *(despre organele în drept)* A se deplasa la locul incidentului sau al criemi (pentru a cerceta sau pentru a percheziționa). **A DESCIFRĂ descifrez** *tranz*. 1) (*mesaje*, *texte cifrate sau scrise într-o limbă străină)* A transpune în limbaj natural, folosind un cifru; a decoda. 2) *(texte necitețe)* A citi în urma unui efort. 3) *(planuri, hărți)* A interpreta, explicând locurile neclare. 4) *(bucăți muzicale)* A interpreta după partitură, citind la prima vedere. 5) *fig. (sensul unor lucruri obscure)* A pătrunde cu mintea; a înțelege; a sesiza.

A DESCÂNTĂ descânt 1. *intranz.* A fi descântător; a se ocupa cu descântecele; a rosti descântece. **2**. *tranz. (persoane)* 1) A supune acțiunii unui descântec. 2) *pop.* A trata cu vorbe de ocară; a ocărî; a certa; a dojeni; o mustra.

A DESCOMPLETĂ descompletez *tranz*. A face să se descompleteze.

A SE DESCOMPLETĂ mă descompletez *intranz.* A deveni incomplet.

A DESCOMPUNE descompun *tranz.* A face să se descompună.

A SE DESCOMPUNE mă descompun *intranz*. 1) *(despre corpuri)* A se desface în părțile componente; a se disocia; a se dezagrega; a se dezasambla. 2) *fig. (despre colectivități)* A-și pierde coeziunea internă; a se dezmembra; a se dezagrega; a se dezarticula. 3) *(despre substanțe organice)* A pierde proprietățile pozitive (sub influența factorilor exteriori); a se strica; a se altera. 4) *(despre persoane)* A-și modifica aspectul moral sau fizic. 5) *(despre față)* A se convulsiona momentan și involuntar (sub acțiunea unei suprasolicitări nervoase); a se crispa; a se contracta.

A DESCONCENTRĂ desconcentrez *tranz. (militari concentrați)* A lăsa la vatră; a elibera din efectivul activ al armatei; a demobiliza.

A DESCONGESTIONĂ descongestionez *tranz*. A face să se descongestioneze.

A SE DESCONGESTIONĂ se descongestionează *intranz. unipers.* 1) *(despre organe sau părți ale corpului)* A se elibera de o congestie. 2) *(despre localități, regiuni)* A se elibera de surplusul de populație. 3) *(despre căi de comunicație)* A deveni mai puțin aglomerat.

A DESCONSIDERĂ desconsider *tranz. (persoane)* A lipsi de considerație; a trata cu desconsiderație; a nesocoti; a ignora; a neglija.

A DESCOTOROSI descotorosesc *tranz. pop.* A face să se descotorosească.

A SE DESCOTOROSI mă descotorosesc *intranz. pop.* A reuși să se elibereze; a se dezbăra.

A DESCRIE descriu *tranz.* 1) *(aspecte din realitate)* A reprezenta în scris sau oral, enumerând detaliile. 2) *(curbe, arcuri* etc.) A marca printr-o linie subțire; a trasa. 3) *(traiectorii* etc.) A lăsa în formă de urmă, ca rezultat al mișcării.

A SE DESCUAMĂ se descuamează *intranz. (despre epidermă)* A pierde coaja (din cauza unei boli contagioase sau de piele); a se coji.

A DESCURAJĂ descurajez *tranz*. A face să se descurajeze.

A SE DESCURAJĂ mă descurajez *intranz*. A-și pierde curajul.

A DESECĂ desec *tranz.* 1) *(terenuri mlăștinoase)* A lipsi de surplusul de apă (în vederea valorificării sau în scopuri sanitare); a face sec (în scopuri sanitare sau de cultivare). 2) *(materiale)* A lipsi (complet sau parțial) de apă; a deshidrata.

A DESEMNĂ desemnez *tranz*. 1) (*persoane*) A numi în vederea exercitării unei activități sau ocupării unei funcții sau demnități. 2) *(lucruri, scopuri* etc.) A indica printr-un gest sau printr-un semn.

A DESENĂ desenez 1) A reprezenta sau a sugera prin desen. 2) A face să se deseneze: a profila; a contura.

A SE DESENĂ mă desenez *intranz.* A se arăta în contururi precise; a se profila; a se contura; a se zugrăvi.

A DESENSIBILIZĂ desensibilizez *tranz*. *(persoane, părți ale corpului acestotra)* A face să se desensibilizeze.

A SE DESENSIBILIZĂ mă desensibilizez *intranz. (despre persoane, părți ale corpului acestotra)* A pierde sensibilitatea (față de anumite medicamente, vaccinuri, seruri sau față de acțiunea anumitor factori).

DESERT ~uri *n*. 1) *gastron.* Fel de mâncare constând de obicei din fructe, dulciuri, brânzeturi și servit la sfârșitul mesei. 2) Moment al mesei, când se servește acest fel de mâncare.

A DESERVI I deservesc *tranz. (persoane)* A face să suporte un rău serviciu; a prejudicia.

A DESERVI II deservesc *tranz.* 1) *(persoane, colectivități)* A servi cu mult zel. 2) *(mașini, agregate)* A supraveghea în timpul funcționării.

DESFĂCER//E ~i *f* 1) Acțiunea de a desface sau de a se desface; despărțire; descompunere. 2) *jur.* Suprimare retroactivă (a efectelor unui act juridic); anulare. **~ea unui contract**. **~ea unei căsătorii.** 3) *comerț* Transmitere (a unei mărfi) în proprietatea unui achizitor în schimbul unei sume de bani; vânzare; realizare.

A DESFĂTĂ desfăt *tranz.* A face să fie cuprins de uimire și admirație; a fermeca; a vrăji; a fascina; a încânta. **Lectura cărților desfată spiritul.**

A SE DESFĂTĂ mă desfăt *intranz*. 1) A fi cuprins de uimire și admirație; a se bucura; a se delecta. 2) A consuma timpul în distracții; a se deda petrecerilor lumești; a petrece; a se veseli; a se distra; a se delecta.

A DESFĂTUÎ desfătuiesc *tranz*. (*persoane*) A sfătui să renunțe (la o intenție); a disuada.

A DESFERECĂ desferec *tranz*. A face să se desferece.

A SE DESFERECĂ mă desferec *intranz*. 1) *(despre roți, car)* A pierde șinele de fier. 2) *(despre persoane)* A se elibera din fiare, din cătușe sau din lanțuri; a se descătușa. 3) *(despre pietre de moară)* A-și toci zimții de fier, care zdrobesc boabele.

A DESFIDE desfid *tranz.* 1) *(persoane)* A provoca la o acțiune sortită eșecului. 2) *(persoane)* A declara ca fiind incapabil de o activitate concretă. 3) *(persoane, acțiuni periculoase, lucruri* etc.) A înfrunta cu dispreț; a sfida.

A DESFIINȚĂ desființez *tranz*. 1) A face să-și înceteze existența; a lichida; a nimici; a suprima. 2) *(legi, contracte, decrete, convenții)* A declara nul printr-o dispoziție oficială; a abroga; a aboli; a anula; a infirma; a contramanda; a revoca.

A SE DESFRÂNĂ mă desfrânez *intranz*. (*despre persoane)* A se deda desfrâului; a ajunge în stare de declin moral; a degrada; a decădea; a se destrăbăla; a se dezmăța; a se strica; a se deprava; a se perverti; a se deplasa; a se deșănța; a se corupe; a se vicia; a degenera.

A DESHIDRATĂ deshidratez *tranz.* A face să se deshidrateze; a deseca.

A SE DESHIDRATĂ se deshidratează *intranz*. A pierde (parțial sau total) apa din componență.

A DESHUMĂ deshumez *tranz. (cadavre, oseminte)* A scoate din humă; a dezmormânta; a dezgropa; a exhuma.

A DESIGILĂ desigilez *tranz. (încăperi, obiecte sigilate)* A deschide, scoțând sigiliul aplicat la închidere; a despecetlui.

DESINENȚ//Ă ~e *f lingv.* Element morfologic

variabil, care se adaugă la tema cuvintelor flexibile pentru a exprima anumite categorii gramaticale (forme de declinare sau de conjugare); terminație.

A SE DESOLIDARIZĂ mă desolidarizez *intranz*. A înceta de a mai fi solidar; a rupe relațiile de solidaritate. **Mă desolidarizez de afirmațiile tale.**

A DESPĂDURÎ despăduresc *tranz*. 1) (*locuri*) A lipsi de pădure prin tăierea nerațională a acesteia. 2) *(terenuri, suprafețe)* A face bun pentru agricultură sau construcții prin tăierea arborilor și arbuștilor; a defrișa.

A DESPERA desper 1. *intranz.* A-și pierde speranța; a ajunge în stare de deznădejde; a deznădăjdui. **Nu despera din această cauză. 2**. *tranz. (persoane) A* face să-și piardă speranța; a aduce în stare de deznădejde; a deznădăjdui. **Rezultatele obținute la examene l-au desperat.**

A DESPERSONALIZA despersonalizez *tranz. v.* **A DEPERSONALIZA**.

A SE DESPERSONALIZA mă despersonalizez *intranz. v.* **A SE DEPERSONALIZA**.

DESPO//T ~ți *m. și adjectival* 1) Suveran care guvernează în mod absolut și arbitrar; tiran; dictator. **Un rege despot.** 2) *fig.* Persoană care exercită o autoritate tiranică. **Un copil ~**.

A DESPUIA despoi *tranz.* 1) A face să se despoaie. 2) *(persoane) A* lipsi (complet) de avere; a prăda; a jecmăni; a jefui; a jupui. 3) *(animale)* A curăța de piele; a beli; a jupui; a jumuli. 4) *rar (arbori, plante* etc.) A curața de coajă; a coji; a jupui. 5) *(materiale dintr-un text, dintr-un dosar sau dintr-o lucrare, publicație* etc.) A extrage în vederea studierii sau întocmirii unui studiu științific; a excerpta. ♦ **~ scrutinul,** a extrage din urnă buletinele de vot pentru a stabili rezultatele unei alegeri.

A SE DESPUIA mă despoi *intranz*. 1) (*despre persoane)* A se dezbrăca în pielea goală; a-și scoate toate hainele. 2) *(despre arbori)* A rămâne fără verdeață; a se desfrunzi.

DESTIN ~e *n*. 1) Putere supranaturală care, conform unor credințe, ar determina în mod irevocabil cursul evenimentelor; fatalitate; soartă; ursită. 2) Ansamblu de evenimente consecutive, întâmplătoare, care nu depind de voința unui om și compun viața lui; soartă. **Destinul i-a fost crud. A avut un destin fericit.**

A DESTINA destinez *tranz.* 1) A stabili dinainte prin destin. 2) A stabili din timp pentru un anumit scop. 3) A prepara din timp și temeinic. 4) *(viață, tinerețe* etc.) A oferi în întregime; a dedica; a consacra. **~ viața luptei pentru pace**. 5) *v.* **A PREDESTINA**.

DESTINAȚI//E ~i *f* 1) Întrebuințare hotărâtă dinainte (a unui lucru sau a unei persoane). **Banii aceștia au o destinație specială.** 2) Loc către care se îndreaptă cineva sau unde se trimite ceva. **A ajunge cu bine la ~e**. **A decolat avionul cu ~a Roma.**

A DESTINDE destfnd *tranz.* 1) A face să se destindă. **Periodic, trebuie să-ți destinzi ochii.** 2) *(părți ale corpului)* A trage înapoi; a retrage; a strânge. **Destindeți picioarele!**

A SE DESTINDE mă destfnd *intranz*. 1) A deveni mai puțin încordat; a se relaxa. 2) *(despre nervi sau stări de spirit)* A reveni la starea normală; a pierde tensiunea, la care a fost expus. 3) *(despre ființe, corpul lor sau părți ale corpului)* A se întinde în toată lungimea în scopuri de relaxare; a se deșira.

A DESTITUI destitui *tranz. (persoane în exercițiul funcției)* A înlătura (dintr-un post) ca fiind necorespunzător; a da afară (din post); a elibera; a concedia; a scoate; a răsturna; a zbura. **~ din postul de președinte**.

A SE DESTRĂBĂLA mă destrăbălez *intranz*. A deveni destrăbălat; a ajunge în stare de declin moral; a se desfrâna; a se deprava; a se perverti; a degenera; a degrada; a se deșănța; a se corupe.

A DESTROIENÎ destroienesc *tranz*. (*drumuri, locuri, spații* etc.) A curăța de troiene; a deszăpezi.

DESUE//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care nu mai corespunde

timpului actual; dintr-o epocă veche; demodat; învechit; perimat. **O gravură ~tă**.

DESUETUDINE *f.:* ♦ **A cădea în ~e,** a ieși din uz; a fi părăsit; a se învechi. **Legea a căzut în ~e**.

A DESULFITA desulfitez *tranz. (vin)* A curăța de bioxid de sulf.

A DESZĂPEZI deszăpezesc *tranz. (drumuri, locuri, spații* etc.) A curăța de zăpadă; a destroieni.

A SE DEȘĂNȚĂ mă deșănțez *intranz. (despre persoane) A* deveni deșănțat; a ajunge în stare de declin moral; a se destrăbăla; a se desfrâna; a se dezmăța; a se strica; a decădea; a se deprava; a degrada; a se corupe; a se perverti; a se delăsa; a degenera.

A DEȘELĂ I deșel *tranz. v*. **A DEȘEUA**.

A DEȘELĂ II deșel *tranz. (persoane sau animale de tracțiune)* A face să se desele; a speti.

A SE DEȘELĂ mă deșel *intranz*. (*despre persoane sau animale de tracțiune)* A-și vătăma șalele din cauza unor eforturi excesive; a se îmbolnăvi de speteală; a se speti.

DEȘERT I ~uri *n.* 1) *biogeogr.* Regiune cu condiții improprii pentru viață, cu ariditate pronunțată (sau cu înghețuri veșnice), lipsită de populație (sau cu populație foarte rară, cu adaptări speciale); pustiu. **Beduinii locuiesc în deșertul Sahara.** 2) *prin ext. fig*. Spațiu gol, ; pustietate; pustiu.

DEȘ//ERT II ~artă (~erți, ~erte) *adj.* 1) *(despre recipiente, spații)* Care nu conține nimic în interior; gol; vid. **A avea paharul ~.** 2) *(despre terenuri, țări, regiuni)* Care este lipsit de vietăți și de vegetație; pustiu. 3) *fig. (despre vorbe, afirmații, promisiuni* etc.) Care este lipsit de temei ; amăgitor ; înșelător. 4) *fig. (despre speranțe, iluzii, planuri)* Care este lipsit de siguranță, de statornicie ; trecător ; zadarnic ; pierdut ; van.

A DEȘERTĂ deșert *tranz.* 1) *(recipiente)* A lăsa deșert, lipsind de conținut; a goli; a zvânta. 2) *fam., depr. (pahare cu băuturi)* A bea până la fund.

A SE DEȘERTĂ se deșartă *(despre localități)* A deveni deșert; a rămâne pustiu.

DEȘEU ~ri *n. mai ales la pl.* Parte a unei materii prime sau a unui material, care a fost respinsă ca fiind inutilizabilă sau inconsumabilă.

A DEȘEUĂ deșeuez *tranz. (animale de călărie)* A elibera de șa.

A DEȘIRĂ deșir *tranz.* A face să se deșire.

A SE DEȘIRĂ mă deșir *intranz*. 1) (*despre obiecte înșirate pe ață, mai ales despre mărgele)* A ieși de pe ață (împrăștiindu-se). **Perlele s-au deșirat.** 2) *(despre ghemuri sau ața înfășurată pe un ghem)* A se desface într-un fir lung și incontinuu; a se desfășura. 3) *(despre obiecte împletite)* A se desface, îndepărtându-se fir de la fir; a se răsfira. 4) *(despre persoane sau corpul acestora)* A se întinde în toată lungimea (în scopuri de relaxare); a se destinde. 5) *(despre priveliști)* A se întinde în fața privitorului; a se deschide privirii; a se deșterne.

A DEȘTEPTĂ deștept *tranz*. A face să se deștepte.

A SE DEȘTEPTĂ mă deștept *intranz*. 1) A trece de la starea de somn la cea de veghe; a se trezi; a se scula. 2) A reveni (dintr-o stare de letargie, de visare sau de amorțeală) la starea de sesizare conștientă a vieții; a se trezi. 3) *(despre natură)* A începe un nou ciclu de vegetație; a reveni la viață; a se trezi. **Primăvara natura se trezește la viață,** 4) *(despre sentimente, idei, dorințe* etc a.) A începe să capete contururi precise; a prinde consistență; a se înfiripa; a înmuguri; a încolți. 5) *(despre persoane)* A deveni conștient; a ajunge să înțeleagă realitatea. 6) A deveni mai inteligent.

A DEȘTERNE deștern *tranz. (așternuturi, fețe de masă, cuverturi, covoare* etc.) A strânge de pe o suprafață (pat, masă, podea etc.) unde era așternut, întins.

A SE DEȘTERNE se deșterne *intranz*. 1) (*despre așternuturi, cuverturi, covoare* etc.) A se aduna pe o

suprafață unde era așternut, întins; a se îngrămădi. 2) *fig. (despre priveliști)* A se întinde în fața privitorului; a se deșira.

A DEȘURUBĂ deșurubez *tranz.* 1) *(șuruburi)* A scoate prin învârtire din locul de înșurubare. 2) *(obiecte înșurubate)* A desprinde din șuruburi.

DETALIĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care scoate în evidență cele mai mici detalii; în detalii; cu de-amănuntul; amănunțit. **Am prezentat o descriere ~tă a evenimentului la care am asistat.**

DETĂLI//U ~i *n.* 1) Element (neesențial) dintr-un ansamblu; parte (secundară) a unui lucru; amănunt. ♦ **În ~,** amănunțit; detaliat. 2) *comerț* : ♦ (**A vinde** sau **a cumpăra) în ~u,** (a vinde sau a cumpăra) în cantități mici; cu bucata; cu amănuntul.

A DETALIĂ detaliez *tranz.* A prezenta în detalii; a expune în mod amănunțit.

A DETAȘĂ detașez *tranz.* 1) A face să se detașeze. 2) *(militari sau unități militare)* A trimite cu o misiune specială.

A SE DETAȘĂ mă detașez *intranz.* 1) *(despre sportivi)* A se desprinde de concurenții unei competiții, întrecându-i cu mult. 2) A ieși în evidență; a se evidenția. 3) *(despre slujbași)* A se transfera temporar.

DETAȘAMENT ~e *n*. Grup (mic) de oameni, reuniți pentru a îndeplini o misiune specială.

A DETECTĂ detectez *tranz. (obiecte, fenomene ascunse)* A identifica ca fiind existent în realitate; a descoperi.

DETECTIV ~i *m*. *jur. (în unele state)* Agent secret, aflat în serviciul poliției sau al unor persoane particulare, având misiunea de a efectua o anchetă sau anumite investigații. **Am angajat un detectiv care să-l urmărească.**

A DETERIORĂ deteriorez *tranz*. A face să se deterioreze.

A SE DETERIORĂ se deteriorează *intranz*. 1) *(despre sisteme tehnice)* A ieși din funcțiune (ca urmare a exploatării îndelungate sau a unui accident); a se defecta; a se detraca; a se delabra. 2) *fig.* A-și pierde calitățile; a a junge în stare rea; a se strica. **Sănătatea mi s-a deteriorat.**

DETERIORĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj*. Care a fost supus deteriorării; ajuns într-o stare rea sub acțiunea unor factori nocivi (defavorabili); uzat; stricat.

A DETERMINĂ determin *tranz.* 1) A face să se producă în mod necesar; a provoca; a pricinui; a genera; a cauza; a condiționa; a produce. 2) *(timp, dată, termene, valoare, mărime, clauze ale unui tratat* etc.) A fixa printr-o înțelegere prealabilă; a stabili; a hotărî; a decide. 3) *(corpuri, plante* etc.) A delimita cu precizie pe baza trăsăturilor specifice; a identifica. 4) A stabili cu exactitate; a preciza; a defini; a delimita. 5) *gram. (cuvinte, propoziții)* A preciza în calitate de determinant; a explica. 6) A face să se determine; a decide.

A SE DETERMINĂ mă determin *intranz.* A lua o decizie; a se decide; a se hotărî.

A DETESTĂ detest *tranz. (persoane, lucruri)* A trata cu aversiune.

A SE DETESTĂ mă detest *intranz*. (*despre persoane)* A se disprețui profund (unul cu altul).

A DETONĂ detonez 1. *tranz*. (*bombe*, *proiectile* etc.) A face să producă detonație; a exploda. **2**. *intranz.* A produce detonație; a exploda. **Bomba a detonat.**

A SE DETRACĂ *intranz. (se folosește numai la timpurile compuse)* 1) *(despre oameni)* A pierde facultatea de a judeca normal; a-și ieși din minți; a se sminti; a se scrânti; a înnebuni; a se trăsni; a se țicni. 2) *(despre sisteme tehnice)* A ieși din funcțiune (ca urmare a exploatării îndelungate sau a unui accident); a se deteriora.

A DETRACTĂ detractez *tranz. (persoane)* A trata cu vorbe de ocară; a vorbi de rău; a huli; a ponegri; a ponosi; a denigra.

DETRIMENT *n*.: ♦ **În ~ul cuiva** (*sau* **a ceva**), în

paguba cuiva (sau a ceva); în dauna...; în dezavantajul... **Navigarea îndelungată în internet este în detrimentul sănătății.**

A DETRONĂ detronez *tranz.* 1) A deposeda de tron; a lipsi de suveranitate. 2) A înlătura dintr-o funcție sau dintr-o demnitate.

A DETUNĂ detun 1. *intranz.* 1) A se produce un zgomot puternic (în urma unei descărcări electrice în atmosferă): a trăsni. 2) A bubui puternic; a se auzi sunând tare și prelung; a răsuna. 3) *fig., fam. (despre persoane)* A-și descărca mânia în mod zgomotos; a trăsni. 4) *(despre arme de foc)* A se descărca cu zgomot; a bubui; a trăsni. **2**. *tranz.* 1) *(ființe, lucruri)* A lovi trăsnetul; a trăsni; a fulgera. 2) *fig., fam. (persoane)* A nimici prin cuvinte. 4) A face să răsune.

A DETURNĂ deturnez *tranz.* 1) *(bunuri materiale, fonduri bănești* etc.) A folosi în mod ilegal în alte scopuri decât cele prevăzute de stat. 2) *(sume de bani sau alte bunuri materiale)* A sustrage din avutul statului; a delapida; a defrauda. 3) *(avioane, aparate de zbor)* A face să-și schimbe direcția de zbor. 4) *(avioane)* A fura în scopuri de șantaj sau ca act de piraterie aeriană.

A DEȚINE dețin *tranz.* 1) *(bunuri materiale, acte de identitate* etc.) A avea în posesie (sau în păstrare); a stăpâni; a poseda. **A deține un pașaport biometric.** 2) *(secrete, premii, recorduri, putere* etc.) A avea în stăpânire (în mod legitim sau ca urmare a unui efort). 3) *(persoane)* A ține în captivitate.

DEȚINU//T ~ți *m*. Persoană care este menținută în detențiune; om aflat în stare de arest; arestat; captiv; întemnițat. ~ **politic**.

A DEVALORIZĂ devalorizez *tranz.* A face să se devalorizeze.

A SE DEVALORIZĂ mă devalorizez *intranz*. Își reduce valoarea.

A DEVANSĂ devansez *tranz.* 1) A lăsa în urmă; a întrece; a depăși. 2) A face să se devanseze. **A devansa un eveniment.**

A SE DEVANSĂ se devansează *intranz.* A se produce înainte de timpul prevăzut sau cel normal.

A DEVASTĂ devastez *tranz.* 1) *(teritorii străine, localități, case* etc.) A transforma în ruine; a pustii; a ruina. **Tornada a devastat localități întregi.** 2) *(persoane, ținuturi* etc.) A lipsi cu forța de avere; a prăda; a jefui.

A DEVELOPĂ developez *tranz*. 1) (*pelicule*, *plăci, hârtii fotografice, filme)* A trata cu un reactiv chimic special pentru a obține imaginea; a releva. 2) *(scrisori cifrate)* A trata cu cerneală simpatică pentru a putea citi.

A DEVIĂ deviez *intranz.* 1) A se abate de la direcția dată, sub influența vânturilor sau a curenților; a deriva. **Mingea lansată a deviat.** 2) *fig. (despre persoane)* A se abate de la calea bună, comițând fapte reprobabile. 3) *fig.* A se abate de la subiectul discuției.

DEVÎZ//Ă ~e *f.* Formulă care exprimă concis crezul, linia de conduită și de activitate a cuiva.

A DEVORĂ devorez *tranz.* 1) *(despre animale)* A mânca sfâșiind cu dinții. 2) *fig., iron. (despre persoane)* A mânca repede și cu lăcomie (înghițind fără a mesteca); a înfuleca. 3) *(despre flăcări)* A arde până la temelie; a mistui. 4) *fig. (despre persoane)* A citi repede și cu aviditate. ♦ ~ (*sau* **a sorbi**) **cu privirea** (*sau* **cu ochii**) **pe cineva,** a se uita cu multă dragoste la cineva.

A SE DEVOTĂ mă devotez *intranz*. (*despre persoane)* A se pune la dispoziție în întregime; a se dedica; a se deda; a se consacra. **S-a devotat familiei și copiilor.**

DEVOTAMENT *n*. Atașament sincer și total față de o persoană sau față de o cauză anumită.

DEXTERITĂTE *f.* Însușirea de a face ceva cu multă ușurință; îndemânare (mai ales manuală), iscusință, dibăcie; abilitate.

A DEZABONĂ dezabonez *tranz. (persoane)* A lipsi de un abonament.

A DEZACORDĂ dezacordez 1. *tranz. (instrumente*

muzicale) A face să se dezacordeze; a lipsi de acordaj. **2**. *intranz.* A fi în dezacord; a discorda, a distona.

A SE DEZACORDĂ se dezacordă *intranz. (despre instrumente muzicale cu coarde)* A pierde acordajul; a se discorda. **Pianul s-a dezacordat.**

A DEZACTIVĂ dezactivez *tranz.* 1) *(spații etanșe, obiecte* etc.) A curăța de substanțe radioactive; a decontamina. 2) *(particule de substanțe)* A face inactiv.

A DEZAERĂ dezaerez *tranz*. (*conducte*, *cazane de abur, rezervoare, seringi* etc.) A lipsi de aer prin evacuarea acestuia.

A DEZAGLOMERĂ dezaglomerez *tranz.* A lipsi de aglomerație; a face mai puțin aglomerat; a descongestiona.

DEZAGREĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care displace; în stare să producă un sentiment de neplăcere; neplăcut; supărător. **Priveliște ~ă.**

A DEZAGREGĂ dezagreg *tranz.* A face să se dezagrege.

A SE DEZAGREGĂ se dezagregă *intranz.* 1) *(despre corpuri)* A se separa în părți agregate; a se desface în părțile componente; a se descompune; a se disocia; a se dezmembra. 2) *(despre nuclee atomice)* A se transforma spontan în alte nuclee atomice; a se dezintegra. 3) *(despre comunități)* Își pierde coeziunea internă; a se dezmembra; a se dezarticula; a se descompune. 4) *(despre roci)* A se distruge sub acțiunea factorilor externi (ploaie, vânt etc.).

A DEZAMĂGI dezamăgesc *tranz*. A face să se dezamăgească; a deziluziona; a decepționa.

A SE DEZAMAGÎ mă dezamăgesc *intranz*. A cădea în deziluzie; a ajunge în stare de deziluzie; a se deziluziona; a se decepționa.

A DEZAPROBĂ dezaprob *tranz. (acțiuni, fapte, afirmații)* A considera ca fiind defavorabil sau reprobabil.

A SE DEZARTICULĂ se dezarticulează *intranz.* 1) *(despre mâini, picioare, degete)* A ieși din articulație; a se disloca; a se luxa; a se scrânti. 2) *fig. (despre colectivități)* A pierde coeziunea internă; a se dezagrega; a se dezmembra; a se descompune.

A DEZASAMBLĂ dezasamblez *tranz*. (*despre obiecte, lucruri asamblate)* A face să se dezasambleze; a dezagrega.

A SE DEZASAMBLĂ se dezasamblează *intranz. (asamblaje)* A se separa în părțile asamblate; a se desface în părțile constitutive; a se dezagrega; a se descompune; a se disocia.

A DEZASFALTĂ dezasfaltez *tranz*. (*suprafețe asfaltate)* A curăța de asfalt.

DEZĂSTR//U ~e *n*. 1) Eveniment funest, cu consecințe dăunătoare. 2) Nenorocire mare și grea (produsă de dezlănțuirea violentă a unor forțe), care se abate asupra cuiva; calamitate; catastrofă; cataclism.

DEZAVANTĂJ ~e *n*. 1) Situație de inferioritate (față de cineva sau ceva). **A fi în ~ față de cineva.**

2) Împrejurare care cauzează o situație nefavorabilă (pentru cineva sau ceva); inconvenient. **Am avut ~ul de a fi primul în listă.**

A DEZAVANTAJĂ dezavantajez *tranz*. *(persoane)* A pune în dezavantaj; a lipsi de un avantaj; a frustra. **Condițiile concursului mă dezavantajează.**

A DEZAVUĂ dezavuez *tranz*. 1) (*acțiuni*, *vorbe*) A declara ca fiind neplauzibil; a condamna; a combate; a dezaproba. 2) A refuza să recunoască pentru sine.

A DEZAXĂ dezaxez *tranz.* A face să se dezaxeze.

A SE DEZAXĂ mă dezaxez *intranz.* 1) *(despre obiecte fixate)* A-și schimba poziția prin deplasarea axei. 2) *fig. (despre persoane) A* pierde echilibrul moral sau mintal; a se dezechilibra.

A SE DEZBĂIERĂ dezbăierez *tranz.* A desprinde din băieri.

A SE DEZBĂRĂ mă dezbar *intranz.* 1) A reuși să se izbăvească (de ceva sau de cineva), renunțând; a scăpa; a se dezobișnui; a se dezvăța. **S-a dezbărat de unele obiceiuri proaste.** 2) A obține să se elibereze; a se descotorosi.

A DEZBOBINĂ dezbobinez *tranz. (fire, sârmă)* A desfăşura de pe o bobină.

A DEZECHILIBRA dezechilibrez *tranz*. A face să se dezechilibreze.

A SE DEZECHILIBRĂ mă dezechilibrez *intranz.* 1) *(despre obiecte)* A pierde echilibrul; a ieşi din echilibru. 2) *(despre persoane)* A pierde echilibrul moral sau fizic; a se dezaxa. 3) *econ., fin. (despre buget)* A ajunge la dezechilibru între venituri şi cheltuieli.

DEZECHILIBRU *n*. 1) Lipsa de echilibru; instabilitate. **Dezechilibru total.** 2) Stare psihică caracterizată prin lipsă de judecată clară; tulburare mintală. **Dezechilibru psihoemoţional.**

A DEZECHIPĂ dezechipez *tranz. milit. (trupe, militari, vase de război)* A lipsi de echipament.

A DEZERTĂ dezertez *intranz.* 1) *(despre militari)* A părăsi serviciul militar fără permisiune. 2) A trece de partea inamicului. 3) A trece de partea adversarului politic, ideologic sau de clasă. 4) *fig.* A abandona în mod nejustificat locul sau obligaţiile.

A DEZGROPĂ dezgrop *tranz*. 1) (*obiecte îngropate)* A scoate din groapă (prin săpături); a aduce la suprafaţă. ~ **via**. 2) *(cadavre, oseminte)* A scoate din mormânt; a dezmormânta; a deshuma; a exhuma. 3) *fig*. A readuce în memoriesau în actualitate; a scoate din uitare; a dezmormânta; a deshuma; a exhuma.

A DEZGUSTĂ dezgust *tranz*. A face să se dezguste.

A SE DEZGUSTĂ mă dezgust *intranz*. 1) A pierde gustul. 2) *(despre persoane)* A fi cuprins de dezgust; a avea dezgust.

DEZIDERĂT ~e *n*. 1) Lucru râvnit, sperat; dorinţă; vrere. 2) Cerinţă exprimată în mod oficial; doleanţă.

DEZILUZI//E ~i *f.* Pierdere a iluziilor; înşelare a speranţelor; dezamăgire; decepţie.

A DEZILUZIONĂ deziluzionez *tranz*. (*persoane*) A face să se deziluzioneze; a dezamăgi; a decepţiona.

A SE DEZILUZIONĂ mă deziluzionez *intranz*. *(despre persoane)* A cădea în deziluzie; a ajunge în stare de deziluzie; a se dezamăgi: a se decepţiona.

DEZINENŢ//Ă ~e *f v.* **DESINENŢĂ**.

A DEZINFECTĂ dezinfectez *tranz. (spaţii, suprafeţe, lucruri, produse* etc.) A trata cu un dezinfectant.

A DEZINFORMĂ dezinformez *tranz*. (*persoane*) A induce în eroare cu o dezinformaţie.

A DEZINTEGRĂ dezintegrez *tranz*. A face să se dezintegreze; a dezagrega.

A SE DEZINTEGRĂ se dezintegrează *intranz*. *(despre nuclee atomice)* A se transforma spontan în alte nuclee atomice; a se dezagrega.

A SE DEZINTERESĂ mă dezinteresez *intranz*. A manifesta dezinteres; a avea lipsă de interes; a pierde interesul.

DEZINTERESĂ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj. şi adverbial* Care nu urmăreşte nici un interes personal; străin de orice scop utilitar. **Un gest ~.**

A DEZINTOXICĂ dezintoxic *tranz*. A face să se dezintoxice.

A SE DEZINTOXICĂ mă dezintoxic *intranz.* A se vindeca de o intoxicaţie.

DEZINVOL//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj. (despre persoane şi manifestările lor)* Care manifestă exces de libertate şi un pic de insolenţă; degajat; nonşalant.

DEZINVOLTURĂ *f* 1) Comportare dezinvoltă. 2) Caracter dezinvolt.

A SE DEZMĂŢĂ mă dezmăţ *intranz*. (*despre persoane, societăţi* etc.) A se deda dezmăţului; a ajunge în stare de declin moral; a degrada; a decădea; a se desfrâna; a se destrăbăla; a se deşănţa; a se strica; a se deprava; a se perverti; a se declasa; a se corupe; a se vicia; a degenera.

A DEZMORMÂNTĂ dezmormântez *tranz*. 1) *(cadavre, oseminte)* A scoate din mormânt; a dezgropa; a deshuma; a exhuma. 2) *fig, fam.* A readuce în memorie; a scoate din uitare; a dezgropa; a

deshuma; a exhuma. ~ **o teorie veche**.

A DEZNAȚIONALIZĂ deznaționalizez *tranz*. 1) A face să se deznaționalizeze. 2) *(întreprinderi, instituții naționalizate)* A înapoia vechilor stăpâni.

A SE DEZNAȚIONALIZĂ mă deznaționalizez *intranz.* A pierde particularitățile naționale (ca urmare a unei politici șovine).

A DEZNADĂJDUÎ deznădăjduiesc 1. *intranz*. A ajunge în stare de deznădejde; a-și pierde speranța; a dispera. **2**. *tranz.* A aduce în stare de deznădejde; a face să-și piardă speranța; a despera.

A DEZODORIZĂ dezodorizez *tranz. (obiecte, spații închise)* A trata cu un dezodorant.

A DEZOLĂ dezolez *tranz. (persoane)* 1) A mâhni profund. 2) A supune unei depresiuni psihoemoționale; a deprima.

DEZOL//ĂRE ~ări *f* Stare sufletească apăsătoare; mâhnire profundă; tristețe adâncă; depresiune; deprimare.

DEZOLĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care este stăpânit de dezolare; foarte trist; mâhnit. **Sunt ~.**

A DEZONORĂ dezonorez *tranz*. (*persoane*) A face să se dezonoreze; a face de rușine; a necinsti.

A SE DEZONORĂ mă dezonorez *intranz*. *(despre persoane)* A pierde onoarea; a se face de rușine.

A DEZORGANIZĂ dezorganizez *tranz*. *(persoane)* A face să se dezorganizeze.

A SE DEZORGANIZĂ mă dezorganizez *intranz*. *(despre persoane)* A pierde buna organizare.

A DEZORIENTĂ dezorientez *tranz*. (*ființe*) A face să se dezorienteze.

A SE DEZORIENTĂ mă dezorientez *intranz*. 1) A pierde simțul orientării; a se zăpăci. 2) *(despre persoane) fig.* A pierde siguranța în modul de a acționa sau de a cugeta; a se zăpăci.

A DEZOXIDĂ dezoxidez *tranz. chim. (substanțe, corpuri)* A lipsi de oxigen; a trata cu un dezoxidant.

A DEZUMANIZĂ dezumanizez *tranz.* A face să se dezumanizeze.

A SE DEZUMANIZĂ mă dezumanizez *intranz*. A pierde caracteristicile umane.

A DEZVINOVĂȚI dezvinovățesc *tranz.* 1) *(persoane)* A face să se dezvinovățească; a disculpa; a dezvinui; a justifica. 2) *(acuzați)* A scoate din culpă; a recunoaște ca fiind nevinovat; a disculpa.

A SE DEZVINOVĂȚI mă dezvinovățesc *intranz*. *(despre persoane)* A-și demonstra nevinovăția; a se disculpa; a se dezvinui; a se justifica.

A DEZVINUI dezvinuiesc *tranz*. (*persoane*) A face să se dezvinuiască; a dezvinovăți; a disculpa; a justifica.

A SE DEZVINUI mă dezvinuiesc *intranz*. (*despre persoane)* A-și demonstra nevinovăția; a se dezvinovăți; a se disculpa; a se justifica.

A DEZVIRGINĂ dezvirginez *tranz*. (*fecioare*) A face să-și piardă virginitatea; a deflora.

DIABOLIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de diavol; propriu diavolului; (ca) de diavol; drăcesc; demonic. **Putere ~ă**. 2) Care vădește răutate și viclenie; drăcesc. **Invenție ~ă**.

DIÂC dieci *m.* 1) *arh. ist. (în Moldova și Muntenia medievală)* Slujbaș în cancelaria și vistieria domnească, însărcinat cu scrierea uricelor; uricar; grămătic. 2) *rel.* Mai marele peste cântăreții unui cor bisericesc.

DIACRITIC *adj*. *lingv.:* ♦ **Semn ~,** semn grafic care, fiind pus la o literă, îi conferă acesteia o anumită valoare.

DIACRONIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este în plan istoric; în desfășurare istorică; evolutiv. **Abordare ~ă a unor fapte de limbă.**

DIADEMĂ//~e *f* 1) Podoabă în formă de cunună, confecționată din metal și împodobită cu pietre scumpe, purtată pe cap de suverani sau de unele fețe bisericești. 2) Obiect de podoabă în formă de cunună, purtat de femei pe cap sau pe frunte (la anumite ocazii).

DIAFÂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre materiale sau*

corpuri) Care lasă să pătrundă prin sine razele de lumină, fără a permite să se distingă clar forma obiectelor; translucid. **Pânză ~ă**. 2) *fig.* Care este foarte subțire și delicat. **Piele ~ă**. **Mâini ~e**.

A DIAFANIZÂ diafanizez *tranz.* A face să se diafanizeze.

A SE DIAFANIZÂ mă diafanizez *intranz*. A deveni diafan.

DIAGNOSTIC ~e *n*. *med.* Identificare a unei boli după simptoame sau după rezultatele examenului de laborator; diagnoză.

A DIAGNOSTICÂ diagnostichez *tranz. (boli)* A recunoaște punând diagnosticul.

DIAGRÂM//Ă ~e *f.* 1) Reprezentare geometrică sumară a părților unui ansamblu și a dispoziției lor unele în raport cu altele. 2) Reprezentare grafică a desfășurării și variațiilor unui fenomen.

A DIALOGÂ dialoghez *intranz*. A întreține un dialog.

DIAMÂNT ~e *n*. 1) Piatră scumpă, transparentă, foarte strălucitoare șt foarte dură 2) Instrument de tăiat sticlă, având la un capăt o lamă de diamant.

DIÂT//Ă ~e *f arh.* Document în care o persoană își fixează dispozițiile (în special cu privire la avere), care urmează să fie îndeplinite după moartea acesteia; testament.

DIBÂC//I ~e (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care vădește pricepere și îndemânare; îndemânatic; abil; iscusit. **A avea mâini ~e.**

A DIBĂCÎ dibăcesc *tranz.* 1) *(lucruri)* A potrivi cu multă iscusință. 2) A căuta cu multă stăruință. 3) A descoperi după o căutare îndelungată; a găsi; a dibui.

A DIBUI dibuiesc *pop.* **1**. *intranz.* 1) A merge șovăielnic, căutând un drum. **A dibui prin întuneric.** 2) *prin ext.* A căuta cu stăruință. **2**. *tranz.*

1) A căuta pipăind prin întuneric; a bâjbâi. 2) *(lucruri)* A descoperi după o căutare îndelungată; a găsi; a dibăci. 3) *(persoane care se ascund)* A descoperi unde se află.

A DICHISI dichisesc *tranz. pop.* 1) A face să se dichisească. 2) *(lucruri)* A prevedea cu toate dichisurile.

A SE DICHISI mă dichisesc *intranz*. *pop.* 1) A se îmbrăca cu dichis; a se găti frumos și curat. 2) A se găti prea mult, manifestând o grijă exagerată față de aspectul exterior; a se ferchezui; a se spilcui; a se sclivisi.

A DICTÂ dictez *tranz.* 1) *(fraze, texte)* A pronunța rar și deslușit (pentru a fi scris). 2) A impune printrun dictat; a obliga în mod forțat. 3) *fig.* A îndemna la o acțiune. **Fă cum îți dictează conștiința.**

DIDÂCTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de învățământ; propriu învățământului. **Activitate ~ă.** 2) Care este menit să instruiască; destinat instruirii. **Metode ~e.**

DIEREZ//Â ~e *f. lingv., fonet.* Disociere a unui diftong în elementele sale componente în timpul pronunției.

A DIEZĂ diezez *tranz.* 1) *(sunete muzicale)* A urca cu un diez. 2) *(note muzicale) A* marca cu un diez.

DIET//Â ~e *f* Regim alimentar special, recomandat de medici în scopuri terapeutice sau pentru scăderea greutății corpului.

A DIFERENȚIĂ diferențiez *tranz.* 1) *(ființe, lucruri)* A delimita stabilind diferența. 2) *mat. (funcții)* A stabili prin calcul diferențial.

A SE DIFERENȚIĂ mă diferențiez *intranz*. *(despre persoane)* A se impune prin trăsături distincte; a se manifesta în mod deosebit; a se remarca; a se reliefa; a se evidenția; a se distinge; a diferi; a se deosebi; a excela.

A DIFERI diferă *intranz.* A se impune prin trăsături distincte; a se manifesta în mod deosebit; a se remarca; a se reliefa; a se evidenția; a se distinge; a se diferența; a se deosebi; a excela.

DIFICIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) (*în opoziție cu* **facil**) Care se face cu mari eforturi; greu de realizat; penibil; dur;

anevoios. 2) Care necesită un mare efort intelectual şi capacităţi. **Problemă ~ă**. 3) Care provoacă griji şi incomodităţi. **O situaţie ~ă**. **Poziţie ~ ă**. 4) *(despre persoane)* Care se împacă greu cu alţii; greu de satisfăcut; exagerat de exigent; capricios; mofturos. **Copil ~**.

DIFICULT//ĂTE ~ăţi *f* 1) Caracter dificil. 2) *şi la pl.* Factor care face ca ceva să fie dificil de realizat; greutate. ♦ **A face** (*sau* **a crea**) **~ăţi,** a pune piedici; a se opune.

DIFORM ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (mai ales despre fiinţe şi părţi ale corpului lor)* Care nu are forma şi proporţiile naturale; cu anomalii; deformat; pocit.

A DIFRACTĂ difractez *tranz. fiz., opt. (raze de lumină, fascicule de radiaţie, unde acustice)* A face să se difracte.

A SE DIFRACTĂ se difactă *intranz. fiz., opt. (despre raze de lumină, fascicule de radiaţie, unde sonore)* A suferi o difracţie.

A DIFTONGĂ diftonghez *tranz. fonet.* (*vocale*) A face să se diftongheze.

A SE DIFTONGĂ se diftonghează *intranz. fonet. (despre sunete vocale)* A se transforma în diftong.

DIFUZ ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este răspândit în toate direcţiile; împrăştiat; risipit. **Lumină ~ă**. **Durere ~ă**. 2) *fig. (despre persoane şi manifestările lor)* Care vădeşte incoerenţă; confuz; echivoc;
haotic; încâlcit. **Scriitor ~**. **Stil ~**.

A DIFUZĂ difuzez *tranz.* 1) A face să se difuzeze; a propaga; a răspândi; a transmite. 2) *(idei, ştiri* etc.) A aduce la cunoştinţa publicului larg; a transmite; a propaga; a răspândi. 3) *(cărţi, publicaţii* etc.) A pune în vânzare; a vinde.

A SE DIFUZĂ se difuzează *intranz.* 1) (*despre lumină, căldură, sunete, mirosuri, boli* etc.) A cuprinde spaţii tot mai mari; a se împrăştia în toate părţile; a se răspândi; a se propaga. 2) *(despre moleculele unui corp)* A pătrunde în masa altui corp.

DIFUZ//OR ~oare *n*. Aparat care transformă energia electrică în energie acustică, fiind întrebuinţat în radiorecepţie, la televizoare sau la instalaţiile de amplificare a sunetelor.

DIG diguri *n*. Construcţie (de piatră, beton sau pământ), făcută de-a lungul malului unui curs de apă şi menită să apere malurile de năvălirea apei.

A DIGERĂ diger *tranz.* 1) *fiziol. (produse alimentare)* A supune digestiei; a mistui. 2) *fig. (lucruri plictisitoare sau supărătoare)* A suporta cu răbdare.

DIGESTI//E ~i *f fiziol.* Proces fiziologic, constând în transformarea alimentelor ingerate în substanţe asimilabile.

DIGRESIUN//E ~i *f.* Abatere de la subiectul tratat (în cursul unei expuneri orale sau scrise), menită să înviorеze şi să varieze expunerea.

DIHONI//E ~i *f. pop.* Neînţelegere violentă şi durabilă între persoane; dezbinare; discordie; disensiune; conflict; litigiu.

DÎJM//Ă ~e *f arh. ist. (în Evul Mediu)* Plată obligatorie, în natură, reprezentând a zecea parte din recoltă, pe care ţăranii o dădeau boierilor; zeciuială.

A DIJMUÎ dijmuiesc *tranz.* 1) *arh. ist. (ţărani)* A face să plătească dijma; a zeciui. 2) *(bunuri străine)* A-şi însuşi în mod abuziv, în baza unei situaţii privilegiate; a zeciui.

A DILATĂ dilat *tranz.* A face să se dilate.

A SE DILATĂ se dilată *intranz.* 1) (*despre corpuri)* A-şi mări volumul sau dimensiunile sub acţiunea căldurii. 2) *(despre organe sau unele părţi ale corpului)* A deveni mai mare; a se mări. **Mi sau dilatat venele. I s-au dilatat pupilele.**

DILEM//Ă ~e *f* 1) *log.* Judecată care conţine două soluţii contrare sau contradictorii ale uneia şi aceleiaşi probleme, dintre care trebuie aleasă una, deşi ambele duc la acelaşi rezultat. 2) *prin ext.* Situaţie în care se afla cineva, când trebuie sa aleagă între două posibilităţi cu perspective (aproape) identice; încurcătură; alternativă. **A fi în dilemă.**

DILETĂN//T ~ți *m.* Persoană care se ocupă de ceva (artă, știință, tehnică) numai din plăcere, fără a poseda cunoștințele profesionale respective; amator.

DILIGENȚ//Ă ~e *f înv.* Trăsură mare, cu multe locuri, care servea în trecut ca mijloc de transport pentru pasageri și poștă la distanțe mari; poștalion.

A DILUĂ diluez *tranz.* 1) *(lichide, soluții)* A trata cu un diluant; a face să aibă o concentrație mai mică (cu ajutorul unui diluant). 2) *fig.* A face să se dilueze; a slăbi; a estompa; a atenua.

A SE DILUĂ se diluează *intranz*. (*despre procese*, *acțiuni* etc.) A deveni mai puțin intens; a-și încetini ritmul; a slăbi; a se atenua; a se estompa.

DILUVI//ĂN ~ană (**~eni**, **~ene**) *adj.* 1) Care ține de diluviu; propriu diluviului; provenit din diluviu. **Ape ~ene**. 2) *și substantival (despre perioade istorice)* Din timpuri străvechi; pleistocen.

DILUVI//U ~i *n*. 1) *rel.* Inundație de mari proporții, care înecă totul; potop biblic. 2) Perioada glaciară din istoria omenirii; pleistocen.

A DIMENSIONĂ dimensionez *tranz*. 1) (*piese*, *aparate, mașini, construcții)* A măsura pentru a stabili dimensiunile. 2) *(lucruri)* A sorta pe dimensiuni.

DIMERLÎ//E ~i *f înv.* Veche măsură pentru cereale; baniță; merță.

A DIMINUĂ diminuez *tranz.* A face să se diminueze; a micșora; a reduce; a împuțina.

A SE DIMINUĂ se diminuează *intranz.* A deveni mai mic la număr, dimensiune sau intensitate; a se micșora; a se împuțina; a scădea; a se reduce; a descrește.

DIMINUTIVĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre afixe, particule)* Care servește la formarea diminutivelor; cu valoare diminutivă. 2) *(despre cuvinte)* Care este derivat cu un sufix diminutiv.

DINAMISM *n*. 1) *filoz. (în opoziție cu* **statism**) Doctrină filozofică care consideră mișcarea sau devenirea drept factor primordial al existenței. 2) Putere de acțiune și mișcare; energie; vitalitate.

A DINAMITĂ dinamitez *tranz*. A distruge cu ajutorul dinamitei sau al altui exploziv; a arunca în aer cu dinamită sau cu alt exploziv.

A DINAMIZĂ dinamizez *tranz.* A face să devină (mai) dinamic; a activiza.

DINASTÎ//E ~i *f* 1) Familie de suverani (regi, împărați) ai cărei reprezentanți se perindă consecutiv la cârma țării. 2) Serie de suverani dintr- o astfel de familie; neam domnesc. **~ia domnească a Mușatinilor**.

A DINȚĂ dințez *tranz. (obiecte)* A prevedea cu crestături în formă de dinți.

DIONISIĂC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de Dionisos (zeul vinului la greci); propriu lui Dionisos; bahic. **Serbări ~e**.

A DIRIGUI diriguiesc *tranz. înv. (instituții, organizații, colectivități, activități)* A îndruma în calitate de diriguitor; a conduce; a dirija.

A DIRIJĂ dirijez 1. *tranz.* 1) *(instituții, organizații, colectivități, activități)* A îndruma în calitate de dirijor; a conduce; a dirigui. 2) *(orchestre, coruri* etc.) A conduce în calitate de dirijor. **2**. *intranz.* A fi dirijor; a practica ocupația de dirijor.

DISCERNĂMÂNT *n*. Însușirea de a discerne; facultatea de a pătrunde lucrurile, apreciindu-le la justa lor valoare; bun simț. **A avea ~. A fi fără ~.**

A DISCERNE discern *tranz.* 1) *(lucruri confundabile)* A distinge prin discernământ. 2) *(lucruri)* A aprecia la justa valoare.

A DISCIPLINĂ disciplinez *tranz.* A face să se disciplineze.

A SE DISCIPLINĂ mă disciplinez *intranz*. A se obișnui cu disciplina; a căpăta spirit de disciplină.

DISCIPOL ~i *m.* Persoană care adoptă (și continuă) învățătura unui maestru cu renume (mai ales în domeniul științelor umanistice), care î-a fost îndrumător; ucenic; elev.

DISCONTINUIT//ĂTE ~ăți *f* Lipsa de

continuitate.

DISCONTINU//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este continuu; lipsit de continuitate; cu întreruperi; intermitent.

A DISCORDĂ discordez 1. *intranz.* A fi în discordanță; a distona; a dezacorda. **2**. *tranz. (instrumente muzicale cu coarde)* A face să se discordeze; a dezacorda.

A SE DISCORDĂ se discordează *intranz. (despre instrumente muzicale)* A pierde acordajul; a se dezacorda.

DISCORDĂNȚ//Ă ~e *f* Nepotrivire între două sau mai multe obiecte sau fenomene; lipsă de armonie.

DISCORDI//E ~i *f* Neînțelegere violentă și durabilă între persoane; disensiune; dezbinare.

A DISCREDITĂ discreditez *tranz.* (*persoane*, *teorii, organizații* etc.) A face să se discrediteze; a compromite.

A SE DISCREDITĂ mă discreditez *intranz.* A-și pierde creditul, considerația; a se compromite.

A DISCRIMINĂ discriminez *tranz.* (*în societatea bazată pe exploatarea omului de către om) (persoane)* A lipsi de egalitate în drepturi; a limita în drepturi (în comparație cu ceilalți cetățeni).

DISCRIMIN//ĂRE ~ări *f.* 1) Deosebire defavorabilă făcută între două sau mai multe lucruri. **A face ~ ea între esențial și ireleveant.** 2) Diferențiere însoțită de restricția drepturilor pentru o parte a populației unei țări sau pentru o organizație; limitare în drepturi. **~ rasială. ~ religioasă. ~ națională.**

A DISCUÎ discuiesc *tranz. (solul)* A lucra, mărunțind bulgării cu ajutorul plugului cu disc.

A DISCULPĂ disculp *tranz.* 1) *(persoane)* A face să se disculpe; a dezvinovăți; a dezvinui; a justifica. 2) *(acuzați)* A scoate din culpă; a recunoaşte ca fiind nevinovat; a dezvinovăți; a dezvinui.

A SE DISCULPĂ mă disculp *intranz.* A-și demonstra nevinovăția; a se dezvinovăți; a se dezvinui; a se justifica.

DISCURS ~uri *n*. 1) Expunere oratorică (mai ales politică), făcută în fața unei reuniuni de persoane; alocuțiune, cuvântare. **~ politic. ~ funerar. ~ inaugural. ~ final. ~ de recepție.** 2) *Ungv.* Secvență continuă de propoziții sau fraze, structurată și coerentă, scrisă sau orală, considerată ca sistem abstract al limbii; vorbire.

A DISCUTĂ discut 1. *intranz* 1) A ține o discuție; a sta de vorbă; a disputa; a conversa; a convorbi. 2) A vorbi în contradictoriu; a disputa. **2**. *tranz. (lucrări, proiecte, probleme* etc.) A analiza într-un colectiv printr-un schimb de păreri (în vederea luării unei hotărâri).

A DISECĂ disec *tranz.* 1) *(organisme animale sau vegetale)* A supune unei disecții; a diviza prin tăiere în părțile componente (pentru a studia structura). 2) *fig.* A examina minuțios (pentru a descoperi proprietățile ascunse).

DISECȚI//E ~i *f* Deschidere sau secționare prin mijloace chirurgicale a unui corp sau a unor părți ale lui în scopul studierii lor anatomice sau pentru a efectua o operație.

A DISJUNGE disjung *tranz. jur.* 1) *(pricini, cauze, procese)* A despărți în două pentru a cerceta și judeca în mod separat. 2) *(chestiuni)* A separa în două în mod conştient.

A DISIMILĂ disimilez *tranz. fonet. (sunete ale vorbirii)* A face să se disimileze.

A SE DISIMILĂ se disimilează *intranz. fonet. (despre sunetele vorbirii)* A suferi o disimilație.

A DISIMULĂ disimulez *tranz.* A prezenta într-o formă aparentă, ascunzând adevărul; a camufla; a masca.

A DISLOCĂ disloc *tranz.* 1) A face să se disloce. 2) *(trupe)* A muta din locul de staționare. 3) *lingv. (termeni ai unei construcții sintactice)* A separa prin intercalarea altor elemente. 4) (*nave*) A repartiza în porturi sau în baze maritime speciale.

A SE DISLOCĂ mă disloc *intranz*. 1) A se mișca din

loc; a se strămuta; a se deplasa. 2) *(despre oase sau membre)* A ieşi din articulaţii; a se dezarticula; a se luxa; a se scrânti. 3) *(despre straturi geologice)* A-şi modifica poziţia iniţială sub acţiunea mişcărilor tectonice.

A DISOCIĂ disociez *tranz.* 1) *(corpuri, substanţe)* A face să se disocieze. 2) *(probleme, idei)* A despărţi, făcând o delimitare riguroasă.

A SE DISOCIĂ se disociază *intranz*. (*despre corpuri, substanţe)* A se separa în părţile asociate; a se desface în părţile componente; a se descompune; a se dezasambla; a se dezagrega.

DISONĂN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* Care produce o disonanţă. **Sunet ~t.**

DISONĂNŢ//Ă ~e *f* 1) Lipsă de consonanţă între sunete. 2) Împreunare de sunete, a căror succesiune simultană produce o impresie dezagreabilă.

DISPARĂ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* Care nu are legătură cu obiecte de acelaşi fel; răzleţ; izolat; desperecheat. **Lucruri, obiecte ~e.**

A DISPĂREĂ dispar *intranz.* 1) A se face nevăzut; a înceta să mai fie în câmpul vizual; a pieri; a se eclipsa. 2) A înceta să mai existe; a se stinge. 3) A se pierde fără urmă. 4) *fig. (despre fiinţe)* A înceta de a mai trăi; a se stinge din viaţă; a se sfârşi; a muri; a se petrece; a răposa; a sucomba. **DISPECER ~i** *m*. Slujbaş sau sistem automat, care urmăreşte şi reglementează în permanenţă desfăşurarea unui proces (tehnic sau de producţie) sau a unei circulaţii rutiere.

A DISPENSĂ dispensez *tranz. (persoane)* A face să fie liber; a scuti; a elibera. **A dispensa pe cineva de plata unei taxe.**

A SE DISPENSĂ mă dispensez *intranz*. A înceta de a mai fi dornic; a se lipsi. **~ de comodităţi**.

DISPENSĂR ~e *n*. *med*. Aşezământ medico- sanitar, unde se acordă asistenţă medicală ambulatorie şi consultaţii.

A DISPENSARIZĂ dispensarizez *tranz*. *med*. *(persoane)* A trata într-un dispensar.

A DISPERSĂ dispersez *tranz.* A face să se disperseze.

A SE DISPERSĂ mă dispersez *intranz.* 1) A se răspândi în diferite direcţii sau pe un spaţiu mai mare; a se împrăştia; a se risipi. 2) *chim. (despre particule de substanţe). A* produce o dispersie. 3) *chim. (despre substanţe)* A fi în dispersie. 4) *fiz. (despre unde, radiaţie)* A se descompune într-un spectru de frecvenţă diferită sau de radiaţii monocromatice. 5) *poemol. (despre populaţia sau instituţiile dintr-o localitate mare)* A se evacua din centrele aglomerate, care pot fi atacate de inamic, în regiuni mai îndepărtate. 6) *(despre persoane)* A se ocupa de activităţi foarte variate.

A DISPLĂCEĂ displac *intranz.* A înceta de a fi pe plac; a nu plăcea.

DISPONIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care poate fi folosit după bunul plac al cuiva; la dispoziţia cuiva. **Un loc ~.** 2) *(despre persoane)* Care nu este ocupat cu nimic; liber. **La moment, sunt ~ă.**

DISPONIBILIT//ĂTE ~ăţi *f* 1) Caracter disponibil. 2) Situaţie a unui funcţionar care nu este angajat şi poate fi rechemat la serviciu. ♦ **A pune în ~e** (pe cineva)**,** a concedia. 3) *mai ales la pl.* Lucru de care poate dispune cineva la nevoie; rezervă. **Poţi beneficia de toate ~ile.**

DISPOZITIV ~e *n*. 1) Ansamblu de piese sau de organe legate între ele şi dispuse în aşa fel, ca să poată îndeplini o anumită funcţie într-un sistem tehnic. 2) *milit.* Ansamblu de mijloace şi forţe militare, dispuse în conformitate cu un plan în vederea unui anumit scop.

DISPOZÎŢI//E ~i *f* 1) Acţiunea de a dispune anumite obiecte; aranjare a unor obiecte într-o anumită ordine; distribuire. 2) *admin., legisl.* Precept obligatoriu (conţinut într-un act normativ), emis de o persoană (oficială) sau de o instanţă. ♦ **La ~,** la îndemână. **A avea la ~ o oră,** a dispune de o oră. ♦ **A fi (***sau* **a sta**)

la ~ia cuiva, a aştepta ordinele cuiva, fiind gata să le îndeplinească. 3) Stare sufletească (bună sau rea). **A avea ~ bună.**

DISPREŢ *n*. Atitudine care denotă lipsă de considerație (de respect) față de cineva sau ceva. **A trata cu ~**.

A DISPREŢUÎ dispreţuiesc *tranz*. A trata cu dispreț; a desconsidera.

DISPROPORŢÎ//E ~i *f* Lipsă de proporție (între două sau mai multe lucruri, fenomene etc.); diferență mare (între două sau mai multe lucruri).

A DISPUNE dispun 1 . *tranz.* 1) *(soluții, verdicte* etc.) A admite cu fermitate; a decide; a hotărî. 2) A cere în mod autoritar şi oficial; a porunci; a ordona. 3) *(obiecte, ființe)* A aşeza într-o anumită ordine; a aranja; a orândui; a insera; a ordona. **2**. *intranz.* 1) A se folosi (de ceva) după bunul plac. 2) A repurta o victorie într-o competiție sportivă; a învinge; a birui.

A SE DISPUNE mă dispun *intranz*. A căpăta o bună dispoziție; a deveni vesel; a se înveseli.

A DISPUTĂ disput 1. *tranz. (despre persoane, colectivități* etc.) A pune în luptă pentru a avea în posesiune. ~ **un premiu**. **2**. *intranz.* 1) A ține o dispută; a discuta; a conversa. 2) A vorbi în contradictoriu; a discuta.

A SE DISPUTĂ se dispută *intranz*. (*despre competiții sportive)* A avea loc; a se petrece.

DISTĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj*. (*despre persoane*) Care ține la distanță pe cei din jur, afișând un aer de superioritate; rezervat; necomunicativ; rece.

A DISTANŢĂ distanţez *tranz*. (*lucruri*) A îndepărta la o anumită distanță.

A SE DISTANŢĂ mă distanţez *intranz*. 1) A se depărta tot mai mult ~ **de fruntea coloanei**. 2) *fig*. A se deosebi sub aspect calitativ (în idei sau concepții). 3) *fig*. A se distinge prin valoarea fizică sau intelectuală.

DISTIH ~uri *n.* Grup de două versuri, de obicei cu structură metrică diferită, care exprimă împreună un gând şi alcătuiesc o strofă.

A DISTILĂ distilez *tranz. (lichide)* A curăța de substanțe străine (prin evaporare şi condensare succesivă).

DISTÎNC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care se distinge de ceva sau cineva apropiat sau analog; diferit. 2) *(despre voce, sunete* etc.) Care este perceput net; fără ambiguitate; deslușit; clar; lămurit.

DISTINCŢÎ//E ~i *f.* 1) Acțiunea de a distinge, de a recunoaşte ceva (sau pe cineva) ca diferit; diferențiere. **A face ~e între bine şi rău.** 2) Caracter distinct. 3) *(în opoziție cu* **vulgaritate**) Atitudine de delicatețe şi rezerve în ținută şi în maniere. **Gesturile sale vădesc multă ~e.** 4) Marcă de stimă şi onoare, care recompensează un merit al cuiva. **A se învrednici de o înaltă ~e de stat.**

A DISTINGE disting *tranz.* 1) *(persoane)* A învesti pentru meritele deosebite. ~ **pe cineva cu o medalie**. 2) *(obiecte, fenomene)* A percepe distinct; a deosebi. 3) A face să se distingă.

A SE DISTINGE mă disting *intranz*. 1) A se manifesta în mod deosebit; a se remarca; a se reliefa; a se evidenția; a excela; a se deosebi; a se diferenția; a diferi; a se afirma; a se ilustra. 2) A se afirma prin merite, rezultate sau realizări deosebite. **DISTÎN//S ~să** (**~şi**, **~se**) *adj.* 1) Care se impune prin anumite însuşiri; remarcabil prin rangul sau meritele sale; eminent; deosebit; ilustru. 2) Care are o atitudine de demnitate (exagerată); plin de distincție.

A DISTONĂ distonez *intranz*. 1) A fi în distonanță; a dezacorda; a discorda. 2) *(despre sunete)* A suna fals.

A DISTRĂ distrez *tranz.* 1) A face să se distreze. 2) *(persoane sau manifestările lor)* A abate de la o preocupare sau de la un gând, încurcând; a sustrage; a distrage.

A SE DISTRĂ mă distrez *intranz.* A consuma timpul în distracții, a se deda plăcerilor lumeşti; a petrece; a se veseli; a se desfăta.

DISTRĂCȚI//E ~i *f* 1) Lipsă de atenție (obișnuită sau momentană); neatenție. 2) Ocupație care îl face pe om să uite de problemele esențiale ce ar trebui să-l preocupe; petrecere plăcută a timpului de scurtă durată; divertisment; amuzament.

A DISTRIBUI distribui *tranz.* *(persoane sau obiecte)* A împărți în mai multe locuri sau la mai multe persoane; a repartiza. **A distribui corespondența.**

A DISTRUGE distrug *tranz.* 1) A face să se distrugă; a ruina. 2) *(persoane, animale, plante, localități* etc.) A face să nu mai existe; a șterge de pe fața pământului; a nimici; a prăpădi; a zvânta; a zdrobi.

A SE DISTRUGE mă distrug *intranz.* 1) (*despre construcții)* A se preface în ruine; a se dărâma; a se ruina. 2) *fig. (despre persoane)* A deveni sărac; a-și pierde întreaga avere; a se ruina. 3) A pierde sănătatea.

A DISUADĂ disuadez *tranz. (persoane)* A face să renunțe (la o intenție); a desfătui; a deconsilia.

DITIRĂMB ~i *m.* 1) *arh.* Poem liric antic, dedicat zeului Dionisos și recitat la serbările dionisiace. 2) *fig.* Laudă exagerată adusă cuiva; elogiu emfatic; panegiric; apologie.

DITIRĂMBIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. retor.* (*despre vorbe, stil* etc.) Care are caracter de ditiramb; plin de laude exagerate. **A vorbi în termini ~i**.

DIURN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are loc în timpul zilei; de zi. **Temperaturi ~e.** 2) Care presupune o zi; de o zi; de 24 de ore. **Medicul mi-a recomandat o doză ~ă de 5 mg.**

DIURN//Ă ~e *f* Sumă de bani, plătită cuiva de către întreprinderea sau instituția unde lucrează pentru acoperirea cheltuielilor zilnice, făcute în interes de serviciu într-o deplasare în altă localitate. **A DIVAGĂ divaghez** *intranz.* 1) A se abate de la tema luată în discuție; a face o divagație. 2) *fig., fam.* A vorbi aiurea; a bate câmpii.

DIVĂN ~e *n.* 1) Canapea fără spate, pe care se poate ședea sau dormi. 2) *arh. ist. (în Moldova și Muntenia medievală)* Sfat domnesc. 3) *arh. ist.* Adunare, ședință ținută de acest sfat.

DIVERGEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) (*un opoziție cu* **convergent**) *(despre linii, raze dintr-un fascicul)* Care diverge; care, plecând din același punct, se depărtează în diverse direcții. 2) *fig. (despre concepții, idei, atitudini, viziuni* etc.) Care vine în contradicție unul cu altul.

DIVERGENȚ//Ă ~e *f.* 1) Caracter divergent. 2) Nepotrivire de păreri, concepții; dezacord; contrazicere; neînțelegere. **Între ei există multe ~e de opinie.**

DIVER//S ~să (**~și**, **~se**) *adj.* Care prezintă aspecte sau trăsături diferite; variat; felurit. ♦ (**Fapte**) **~se,** fapte care nu pot fi reunite la o rubrică specială și formează, de obicei, ultimul punct din ordinea de zi a unei adunări, întruniri. ♦ **Fapt ~**, întâmplare banală. **Totul nu e decât un fapt ~.**

A DIVERSIFICĂ diversific *tranz.* A face să se diversifice.

A SE DIVERSIFICĂ se diversifică *intranz.* A deveni divers; a obține forme multiple și variate.

DIVERSIT//ĂTE ~ăți *f* Caracter divers; varietate; felurime.

DIVERTISMENT ~e *n.* 1) Ocupație care îl face pe om să uite de problemele esențiale ce ar trebui să-l preocupe; petrecere plăcută a timpului de scurtă durată; distracție; amuzament. 2) *muz.* Compoziție muzicală instrumentală cu caracter distractiv. 3) *muz.* Suită alcătuită dintr-o serie de bucăți muzicale cu caracter distractiv și variat.

A DIVIDE divid *tranz.* A face să se dividă.

A SE DIVIDE se divide *intranz. (despre obiecte integrale)* A se desface în două sau în mai multe părți; a se împărți: a se diviza.

DIVIDEND ~e *n.* Cotă parte din profitul unei societăți pe acțiuni, care îi revine unui acționar, în raport cu valoarea acțiunilor pe care le posedă.

DIVIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este considerat ca

provenind de la Dumnezeu sau de la zei; dumnezeiesc. 2) Care este făcut în cinstea lui Dumnezeu. **Cult ~**. 3) *fig.* Care se caracterizează printr-un înalt grad de desăvârșire într-o ierarhie de valori; sublim. **Muzică ~ă**. 4) *fig.* Care este uimitor de frumos; încântător; minunat; splendid; celest.

DIVINIT//ĂTE ~ăți *f* 1) Presupusă forță naturală, care în concepțiile religioase e prezentată sub formă de ființă omenească și considerată a fi cârmuitoarea lumii; Dumnezeu; zeu. 2) *fig.* Natura dumnezeiască; caracter divin. 3) *fig.* Ființă sau lucru foarte adorat.

A DIVINIZĂ divinizez *tranz.* 1) *(persoane)* A iubi ca pe o divinitate; a zeifica; a adora. 2) *(ființe)* A trece în rândul divinităților; a zeifica; a deifica; a idolatriza. 3) *(divinități, persoane)* A trata cu o stimă exagerată; a idolatriza; a venera; a adora.

A DIVIZĂ divizez *tranz.* 1) A face să se divizeze. 2) *mat*. A supune operației aritmetice prin care se determină de câte ori un număr se cuprinde în altul; a împărți. 3) *(instrumente de măsură)* A prevedea cu diviziuni.

A SE DIVIZĂ mă divizez *intranz*. 1) (*despre obiecte integrale)* A se desface în două sau mai multe părți; a se împărți; a se divide. 2) *(despre persoane)* A înceta de a se mai înțelege; a se dezbina.

DIVIZIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi divizat.

DIVIZIBILITĂTE *f.* 1) Caracter divizibil. 2) *mat*. Proprietate a două numere de a se împărți exact (fără de rest) între ele.

DIVIZIONAR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *econ., fin.:* ♦ **Monedă ~ă,** monedă care reprezintă o fracțiune a unității bănești. **Banul este moneda ~ă a leului.** 2) *și substantival (despre persoane)* Care face parte dintr-o divizie.

DIVIZIUN//E ~i *f* 1) Acțiunea de a divide; împărțire; separare. 2) Fragment (de ceva) obținut în urma unei împărțiri. 3) Liniuță care corespunde unei anumite valori, marcată pe scara sau pe cadranul unui instrument de măsură.

DIVORȚ ~uri *n*. Desfacere legală a unei căsătorii.

A DIVORȚA divorțez 1. *intranz. (despre soți)* A se despărți prin divorț; a desface căsătoria în mod legal. **2**. *tranz.* 1) A determina la divorț. 2) A despărți printr-un proces civil de divorț.

A DIVULGA divulg *tranz. (taine, secrete)* A aduce la cunoștința publicului.

A DIZGRAȚIA dizgrațiez *tranz. înv.* A lipsi de favorurile acordate; a scoate din grații.

A DIZOLVA dizolv *tranz.* A face să se dizolve.

A SE DIZOLVA mă dizolv *intranz*. 1) (*despre substanțe)* A se dispersa într-o substanță lichidă, formând o soluție omogenă. 2) *(despre societăți, organizații, adunări)* A-și înceta activitatea; a se desființa.

DOBÂN//DĂ ~zi *f* 1) Sumă de bani, plătită de către un debitor creditorului pentru un împrumut bănesc; câștig căpătat din banii dați cu împrumut. 2) *fam.* Câștig pe care îl are cineva din ceva; profit; venit; beneficiu.

A DOBÂNDI dobândesc *tranz*. 1) A deține în posesie în urma unui efort; a căpăta; a obține; a achiziționa; a procura. 2) *înv. (orașe, cetăți* etc.) A lua în stăpânire prin luptă; a cuceri.

A DOBORI dobor *tranz. (obiecte sau ființe aflate în poziție verticală)* A culca la pământ; a prăvăli.

A DOBZĂLA dobzălez *tranz. pop. (persoane)* A bate foarte tare; a zdrobi în bătăi; a toropi; a tăbăci; a făcălui; a stâlci; a ucide; a stropși; a snopi.

DOC I *n*. Țesătură groasă de bumbac, din care se confecționează obiecte de îmbrăcăminte, salopete, prelate; dril.

DOC II docuri *n*. 1) Bazin vast, înconjurat de cheiuri și destinat încărcatului navelor. 2) Construcții speciale, situate pe malurile unui asemenea bazin și destinate reparațiilor și lansării pe apă a navelor.

DOCAR ~e *n*. Trăsură mică și ușoară cu două sau cu patru roți.

DOCHER ~i *m*. Muncitor care lucrează în docuri.

DOCIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ascultă de cineva cu ușurință; ascultător; supus.

DOC//T doctă (**docți**, **docte**) *adj.* Care posedă cunoștințe vaste și temeinice; cu orizont larg; erudit; savant.

A DOCTORI doctoresc 1. *tranz. (bolnavi)* A trata cu mijloace empirice. **2**. *intranz.* A fi doctor.

A SE DOCTORI mă doctoresc *intranz*. (*despre bolnavi)* A se face sănătos în urma unui tratament.

DOCTRÎN//Ă ~e *f* Ansamblu de teze și principii fundamentale, prin care se pretinde a furniza o interpretare a lumii sau a unor fenomene și a dirija dezvoltarea lor; dogmă; sistem; teorie. ~ **filozofică**, **religioasă**, **științifică**.

A DOCUMENTA documentez *tranz*. A argumenta pe bază de documente. **A-și documenta discursul.**

A SE DOCUMENTA mă documentez *intranz*. A se pune la curent pe bază de materiale documentare; a se informa.

DOG//E ~i *m*. *arh. ist.* 1) Titlu purtat în trecut de conducătorii politici ai unor republici italiene Veneția și Geneva. 2) Persoană carea deținea acest titlu; prim magistrat.

A DOGI dogesc *tranz.* A face să se dogească.

A SE DOGI se dogește *intranz.* 1) *(despre butoaie, putini* etc.) *A* fi cu doagele desfăcute. 2) *fig., fam. (despre voce)* A căpăta un timbru răgușit și înfundat; a suna ca din butoi.

DOGÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care este făcut din doage. 2) Care are doagele desfăcute; cu doagele desfăcute. 3) *fig., fam. (despre voce)* Care este îngroșat și slab (din cauza unei inflamații); răgușit.

A DOGMATIZĂ dogmatizez 1. *tranz. (teorii, concepții* etc.) A transforma în dogmă; a prezenta în calitate de dogmă. **2**. *intranz.* A-și exprima opiniile în formă de dogmă.

A DOGORI dogoresc 1. *intranz.* 1) *(despre surse de căldură)* A emite radiații fierbinți; a răspândi căldură foarte mare; a arde; a pârjoli; a pârli; a frige. **Soarele dogorește.** 2) *(despre persoane sau părți ale corpului)* A fi înfierbântat (din cauza unei boli sau emoții); a avea fierbințeală. **Obrazul îi dogorește. 2**. *tranz.* 1) A înroși ușor la față sub acțiunea unei senzații de căldură puternică sau a unei emoții puternice. 2) A face să devină fierbinte; a înfierbânta.

A SE DOGORI mă dogoresc *intranz*. (*despre persoane)* A se expune la fierbințeala (dogoarea) unei surse de căldură (foc, soare etc.) pentru a se încălzi. **M-am dogorit la soare.**

DOIC//Ă ~i *f* Femeie angajată să alăpteze și să îngrijească un copil străin.

A DOICI doicesc *intranz.* A fi doică.

DOIN//Ă ~e *f folc.* 1) *literat.* Specie a liricii populare românești, care exprimă un sentiment de dor, de jale, de dragoste, de revoltă etc., (de obicei, însoțită de o melodie adecvată conținutului). 2) *muz.* Specie muzicală a creației folclorice românești, care exprimă diferite sentimente (jale, dor, dragoste etc.).

A DOINI doinesc 1. *tranz. (melodii de jale, de dor* etc.) A interpreta din gură, din fluier sau din frunză. **2**. *intranz.* A cânta o doină.

DOJ//ĂNĂ ~eni *f* Observație făcută cuiva pentru faptul de a comite o greșeală (ușoară); mustrare.

A DOJENI dojenesc *fam.* A trata cu dojeni.

A SE DOJENI mă dojenesc *intranz*. *fam.* A se trata cu dojeni (unul cu altul).

DOLDORA *adj. invar.* 1) Care este plin peste măsură; umplut până la refuz; arhiplin; ticsit. **Avea rucsacul ~.** 2) *(urmat de determinări cu prepoziția* **de**) Care are o cantitate sau un număr mare (de ceva). **Copac ~ de mere**.

DOLEĂNȚ//Ă ~e *f.1)* Stare sufletească a celui care dorește ceva; dorință. 2) *mai ales la pl.* Cerere oficială, adresată unei autorități pentru înlăturarea unei nedreptăți; plângere; reclamație.

DOLIU ~ri *n*. 1) Durere adâncă, provocată de moartea cuiva sau da o mare nenorocire comună. ~

național. ♦ **Zi de ~,** zi care amintește de un eveniment tragic. 2) Semn exterior consacrat (îmbrăcăminte de o anumită culoare sau bandă la mână), prin care cineva își exprimă doliul. **A fi în ~. A purta ~.**

DOLMĂN ~e *n*. Haină militară scurtă, îmblănită și împodobită cu brandenburguri, purtată de ofițeri.

DOLOFĂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are forme pline și rotunjite; durduliu; rotofei; grăsulean.

A DOMESTICI domesticesc *tranz.* 1) (*animale sălbatice)* A face să se deprindă cu omul, să trăiască pe lângă casă și să fie folosit în avantajul acestuia; a îmblânzi. 2) A face să se domesticească.

A SE DOMESTICI se domisticește *intranz*. 1) *(despre animale)* A deveni domestic. 2) *(despre persoane)* A deveni mai liniștit sau mai sociabil.

DOMICÎLI//U ~i *n*. Loc (casă) în care locuiește cineva în permanență și în mod legal.

A DOMICILI//Ă domiciliez *intranz*. A-și avea domiciliu; a locui. **Domiciliez în Chișinău.**

A DOMINĂ domin 1. *tranz.* 1) *(persoane, idei, concepții* etc.) A ține în supremația sau în dominația sa. 2) *(lucruri, împrejurimi* etc.) A depăși în mod considerabil prin înălțime. 3) *(emoții, reacții, pasiuni* etc.) A stăvili printr-un efort de voință; a înăbuși; a înfrâna; a controla. 4) *(adversari)* A întrece prin superioritate într-o competiție sportivă.

2. *intranz.* 1) *v.* **A PREDOMINA**. 2) A se afla într- o poziție de superioritate (prin volum, forță, intensitate, valoare, înălțime etc.) față de ceea ce este în jur; a trona; a domni; a se înălța.

A SE DOMINĂ mă domin *intranz*. A-și înfrâna pornirile; a se stăpâni; a se reține; a se controla.

DOMINĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care domină ceva sau pe cineva.

DOMINĂȚI//E ~i *f* 1) Acțiunea de a domina. 2) Autoritate absolută; stăpânire nemărginită. 3) Influență exercitată asupra cuiva sau a ceva.

DOMINI//ON ~oane *n*. *polit., admin.* Fiecare dintre statele care formau Uniunea Britanică, duceau aceeași politică ca și metropola și care se bucurau de o anumită independență.

DOMINO ~uri *n*. 1) Vechi costum de bal mascat, constând dintr-o mantie lungă cu glugă. 2) *fig.* Persoană îmbrăcată în asemenea costum. 3) Joc de societate, la care se folosesc 28 de piese plate dreptunghiulare împărțite în două, fiecare având însemnate pe ea un număr de puncte (de la 0 la 6).

A DOMNI domnesc *intranz.* 1) *ist.* A fi domn; a conduce un stat (un principat, o țară) în calitate de domn; a trona; a guverna. **Ștefan cel Mare a domnit în Moldova în secolele XV-XVI.** 2) A se afla într-o poziție de superioritate (prin volum, forță, intensitate, valoare, înălțime etc.) față de ceea ce este în jur; a domina; a trona. 3) A fi stăpânitor; a stăpâni. 4) *fig.* A o duce foarte bine (ca un domn).

DOMOL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre oameni și manifestările lor)* Care vădește lipsă de iuțeală, de repeziciune; încet; liniștit; blând; blajin. 2) *fig. (despre senzații, sentimente)* Care este de o intensitate scăzută; moderat. 3) *(despre climă, vânt, atmosferă)* Care este de o intensitate mică sau medie în manifestare; nici rece, nici cald; dulce; temperat. 4) *și adverbial* Care este fără grabă; încet; lin. **Mers ~. A vorbi ~.**

A DOMOLI domolesc *tranz.* 1) A face să se domolească; a potoli; a modera; a tempera. 2) (*caii*) A stăpâni cu ajutorul frâului sau al hățurilor; a struni.

A SE DOMOLI mă domolesc *intranz*. 1) A se mișca mai domol. 2) *(despre fenomene ale naturii)* A pierde din intensitate (până la încetare); a se potoli; a se ogoi. **Gerurile s-au domolit.** 3) *(despre persoane)* A deveni calm în manifestări, înfrânându-se; a se calma; a se potoli.. 4) *(despre pante, dealuri* etc.) A deveni mai lin; a-și reduce unghiul de înclinare.

A DONĂ donez *tranz. (bunuri materiale)* A pune la dispoziție printr-o donație; a aduce în dar; a dărui.

DONATĂR ~i *m*. Persoană care primește un dar; om

căruia i se face o donație.

DONATOR ~i *m*. Persoană care face o donație; om care donează ceva.

DONĂȚI//E ~i 1) Act prin care o persoană (donatorul) transmite cu titlu gratuit și irevocabil un bun al său altei persoane (donatarului) care îl acceptă.

DONCHIȘO//T ~ți *m*. 1) Erou principal din romanul cu același nume de Cervantes. 2) *fig., fam.* Persoană nerealistă, generoasă, care ia partea oprimaților, bravează pericole imaginare, urmărind scopuri irealizabile.

A DONDĂNI dondănesc *pop., fam.* **1**. *intranz.* 1) A vorbi încet pentru sine în semn de nemulțumire; a bombăni; a bodogăni; a mormăi. 2) A vorbi mult și fără rost; a pălăvrăgi; a flecari; a trăncăni **2**. *tranz.* 1) *(persoane)* A deranja întruna, repetând insistent același lucru; a necăji; a plictisi; a pisa. 2) A spune vorbe multe și lipsite de legătură.

DONJUÂN ~i *m.* 1) Personaj dintr-o comedie a lui Moliere. 2) *fam., iron.* Bărbat care umblă după aventuri amoroase; seducător fără scrupule; fante.

DORIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. arhit. (despre stil)* Care se caracterizează prin coloane robuste, fără bază și cu capitel lipsit de ornamente; simplu și sobru.

Coloană ~ ă.

DORMEZ//Â ~e *f* Canapea fără speteze, de obicei cu căpătâi, pe care se poate dormi.

A DORMITÂ dormitez *intranz.* A ațipi repetat, la intervale scurte, pe șezute, culcat sau stând în picioare; a clipoci; a moțăi; a picoti; a picura; a somnola.

DORMIT//OR -oare *n*. 1) Odaie de dormit. 2) Garnitură de mobilă specială pentru camera de dormit.

DORN//Â ~e *f pop.* Loc pe cursul unei ape, unde curentul de apă capătă o mișcare de rotație, formând o adâncitură și antrenând tot ce nimerește acolo; bulboană; vârtej; sorb.

DOROBÂNȚ ~i *m*. *mil. arh. ist. (în Moldova și Muntenia)* 1) *la pl.* Corp de ostași pedeștri, care primeau leafă. 2) Ostaș care făcea parte dintr-un astfel de corp.

DORSÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de spate; propriu spatelui. **Partea ~ă a corpului.** 2) Care se află în regiunea spatelui; de la spate. **Mușchii ~i.**

DOSELNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj., înv., pop.* Care se află într-un loc puțin umblat; dosnic; retras; lăturalnic; izolat.

A DOSI dosesc 1. *tranz. pop.* 1) A face să se dosească; a ascunde. 2) *(bunuri străine)* A pune la dos în scopul sustragerii ulterioare. ♦ **A o ~,** a pleca grăbit și pe neobservate, a o șterge.

A SE DOSI mă dosesc *intranz. pop.* A se pune la dos (pentru a nu fi văzut); a se ascunde.

A DOSPI dospesc *intranz.* 1) *(despre aluat)* A crește, transformându-se într-o masă afinată sub acțiunea drojdiilor sau a altor fermenți. 2) *(despre substanțe lichide sau amestecuri)* A fi în proces de transformare sub acțiunea fermenților; a fermenta; a fierbe.

A DOTÂ dotez *tranz.* 1) *(obiecte, întreprinderi, instituții, laboratoare)* A asigura pentru a putea să acționeze normal; a înzestra. **A dota o întreprindere cu tehnică modernă.** 2) *(fete la căsătorie)* A pune în posesia unei dote; a înzestra. 3) *fig. (despre natură)* A prevedea în mod firesc (cu anumite avantaje spirituale). **Natura l-a dotat cu talent artistic.**

DOTÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* (*despre persoane*) Care posedă însușiri native (artistice, intelectuale, morale) deosebite; înzestrat.

A DOVEDI dovedesc *tranz.* 1) A adeveri prin dovezi sau prin fapte concrete; a demonstra; a proba; a atesta; a valida. 2) *pop. (adversari, inamici* etc.) A înfrânge într-o luptă sau într-o întrecere; a învinge; a birui; a depăși. 3) A duce până la capăt; a sfârși; a isprăvi; a încheia; a mântui; a termina. 4) A reuși în realizarea unei acțiuni. **Am dovedit să ajung la timp.** 5) A însemna prin sine; a vădi în mod evident; a demonstra; a arată. **Aceasta dovedește că el a avut**

dreptate.

A DOZÂ dozez *tranz.* 1) *(substanțe sau materiale)* A potrivi într-o doză justă, pentru a forma amestecul dorit. 2) *(componentele unui tot)* A distribui după o anumită doză. 3) *fig. (lucruri, vorbe, acțiuni, argumente* etc.) A folosi în doze judicioase. **Trebuie să-ți dozezi spusele.**

DOZ//Â ~e *f.* l) Cantitate anumită de o substanță oarecare. 2) *med*. Cantitate precisă de un medicament oarecare, care trebuie administrată o singură dată.

DRACONIC ~ă (~i, ~e) *adj. (despre legi, dispoziții, măsuri* etc.) Care se caracterizează printr- o severitate excesivă; foarte aspru; drastic; violent.

A DRAGĂ draghez *tranz.* 1) *(fundul unei ape)* A săpa cu draga în vederea curățării sau adâncirii. 2) (*căi navigabile)* A curața de mine maritime; a demina cu draga.

DRĂGHIN//Ă ~e *f.* Fiecare dintre cele două bare de lemn de la loitra unui car sau a unei căruțe.

DRAGOMĂN ~i *m. arh. ist.* Tălmaci oficial, care însoțea în țările din orient o solie străină.

DRĂHM//Ă ~e *f* 1) *arh.* Monedă de aur din Grecia antică. 2) Unitate monetară din Grecia de azi.

DRAGEU ~ri *n.* 1) Bomboană mică, de formă sferică, acoperită cu glazură de ciocolată sau de zahăr. 2) *farm.* Medicament de o asemenea formă, acoperit cu glazură.

DRAM dramuri *n*. 1) *arh., ist.* Veche unitate de măsură a greutății și a capacității, folosită în Moldova și Muntenia. 2) *fig.* Cantitate foarte mică; țâră; pic; strop; fărâmitură.

A DRAMATIZĂ dramatizez *tranz.* 1) *(opere epice)* A transforma în dramă. **A dramatiza un roman.** 2) *fig.* A face să devină dramatic. 3) *fig. (situații, evenimente* etc.) A prezenta cu un dramatism exagerat; a lua în tragic. **Nu dramatiza lucrurile!**

DRĂNIȚ//Ă ~e *f pop. reg.* Scândurică din lemn de brad, folosită pentru acoperitul caselor țărănești.

A DRAPĂ drapez *tranz.* 1) *(ferestre, uși)* A prevedea cu o draperie. 2) *(pereți, mobile)* A acoperi cu stofă (aranjată în pliuri). 3) *(elemente vestimentare)* A prevedea cu pliuri dispuse artistic. 4) *(persoane)* A face să se drapeze.

A SE DRAPĂ mă drapez *intranz.* A se îmbrăca cu o draperie.

DRAPERÎ//E ~i *f* Perdea grea de stofă groasă, căzând în falduri și așezată la o fereastră, ușă sau nișă.

DRĂSTIC ~ă (~i, ~e) *adj.* 1) *(despre măsuri, legi, dispoziții* etc.) Care se caracterizează printr-o severitate excesivă; foarte aspru; draconic; violent. 2) *(despre medicamente sau tratamente)* Care are efect puternic și rapid; foarte efectiv.

A DRĂCUÎ drăcuiesc *tranz. pop., fam.* A certa, pomenind de dracul.

A SE DRĂCUÎ mă drăcuiesc *intranz. pop., fam. (despre persoane)* A face schimb de vorbe de ocară (unul cu altul); a se sfădi; a se gâlcevi; a se certa.

DRĂGĂNELE *f pl. pop.* 1) Putere de atracție deosebită a unei femei; farmec; nuri. 2) Soi de cireșe mari, cărnoase și cu gust dulce.

A DRĂGOSTÎ drăgostesc *tranz. pop., fam.* A trata cu cuvinte sau cu gesturi de dragoste.

A SE DRĂGOSTÎ mă drăgostesc *intranz. pop., fam. (despre persoane)* A se afla în relații de dragoste (unul cu altul); a se iubi.

A DRĂMĂLUÎ drămăluiesc *tranz*. 1) (*materiale*, *substanțe* etc.) A măsura sau a împărți (dram cu dram) cu multă precizie sau cu multă minuțiozitate; a cântări; a socoti. 2) *fig.* A cântări profund și în amănunt (cu mintea); a cumpăni.

A DRĂNIȚÎ drănițesc *tranz. pop., reg. (case, clădiri)* A acoperi cu draniță.

DREGĂTOR ~i *m. arh. ist. (în Moldova și Muntenia)* Mare demnitar la curtea domnească, având atribuții administrative, militare și judecătorești.

A DRENĂ drenez *tranz.* 1) *(terenuri)* A debarasa de excesul de apă cu ajutorul drenurilor. 2) (*răni*) A curăța de puroi cu ajutorul drenului.

DRENĂJ ~e *n*. 1) Uscare a unui teren mlăştinos prin scurgerea excesului de apă din sol cu ajutorul unui dren (sistem de tranşee şi canale). 2) *med*. Scurgere a puroiului dintr-o rană cu ajutorul unui dren.

A DRESĂ I dresez *tranz.* 1) *(animale)* A învăţa să execute la poruncă, cu docilitate şi regularitate, anumite figuri, mişcări sau comenzi. 2) *fig. (persoane)* A deprinde să se comporte într-un mod prestabilit.

A DRESĂ II dresez *tranz. (acte, procese-verbale* etc.) A întocmi în scris.

DREZÎN//Ă ~e *f* Vehicul mic de cale ferată, acţionat manual, cu pedale sau cu un motoraş, folosit la transportul unor încărcături uşoare.

A DRIBLĂ driblez 1. *intranz. sport (la fotbal, handbal, baschet, hochei)* A conduce mingea sau pucul cu abilitate, ocolind adversarii cu mişcări înşelătoare. **2**. *tranz.* 1) *(adversari în diferite sporturi)* A depăşi prin conducerea înşelătoare a mingii sau a pucului. 2) *fig. (persoane)* A face să ia un neadevăr drept adevăr; a păcăli; a amăgi; a înşela; a fraieri; a şmecheri.

DRIBLING ~uri *n*. *sport* Procedeu tehnic de înaintare cu mingea, constând în driblarea adversarului.

DRIC dricuri *n*. 1) Corp al unui car sau al unei căruţe, fără loitre şi roţi. 2) Trăsură folosită pentru transportarea mortului la cimitir; car mortuar; car funebru. ♦ **A fi pe ~**, a) a fi pe patul de moarte; b) a fi pe punctul de a eşua. 3) *fig.* Punct culminant al unui fenomen în desfăşurare; toi. **În ~ul iernii**.

DRIL driluri *n* Ţesătură groasă de bumbac, din care se confecţionează obiecte de îmbrăcăminte, salopete, prelate; doc.

DROĂIE *f* Grup numeros (de fiinţe) în dezordine; ceată. **O droaie de copii.**

DROG droguri *n*. *mai ales la pl.* 1) Substanţă de origine vegetală, animală sau minerală, folosită la prepararea unor medicamente. 2) *farm.* Substanţă psihotropă cu efect toxic, nociv; stupefiant. 3) *fig., fam.* Lucru de care cineva nu se poate dispensa. **Muzica clasică este ~ul meu. Sportul e ~ul meu.**

DROGHERÎ//E ~i *f* Magazin unde se vând produse de parfumerie, chimice, farmaceutice şi articole de tualetă de primă necesitate.

DROMADER ~i *m*. Cămilă cu o singură cocoaşă.

DRON//Ă ~e *f cibernet.* Robot de ultimă generaţie, de obicei sub forma unui aparat de zbor fără pilot, ghidat la distanţă, calitativ mai performant, uşor de controlat şi de dimensiuni foarte mici.

DROŞ//CĂ ~te *f înv.* Trăsură mică, descoperită, pe arcuri.

DRUÎ//D ~zi *m*. *arh*. *ist.* Preot la vechii celţi sau gali.

A DRUMUÎ drumuiesc 1. *tranz. pop. (suprafeţe pe teren)* A compara cu triangulaţia geodezică respectivă. **2**. *intranz.* A merge pe drum; a fi în drum.

DUBĂS ~uri *n*. Luntre mare, folosită pentru pescuit şi transport.

DUB//Ă ~e *f.* Vehicul închis, cu ferestruici prevăzute cu gratii, folosit la transportul deţinuţilor.

A DUBI dubesc *tranz.* 1) *(piei de animale)* A trata cu tananţi (pentru a avea însuşirile necesare); a tăbăci; a argăsi. 2) *fig. fam.* A bate foarte tare; a zdrobi în bătăi; a snopi; a toropi; a stâlci; a stropşi; a tăbăci; a făcălui; a ucide. 3) *(plante textile)* A ţine în apă pentru a separa fibrele de tulpină; a topi.

DUBÎ//OS ~oasă (**~oşi**, **~oase**) *adj.* Care trezeşte dubiu; îndoielnic; nesigur; suspect. **Circumstanţe ~oase.**

DUBI//U ~i *n*. Lipsă de încredere; neîncredere; îndoială. **Apune ceva la ~. A sta la ~i. Nu am nici un ~ în privinţa lui.**

A DUBLĂ dublez *tranz.* 1) A face să se dubleze; a îndoi. 2) *(materiale)* A pune în dublu; a uni două câte două. 3) *(opere, lucrări, obiecte)* A mări de două ori, producând un exemplar similar şi cu scopuri identice. 4 *(titularul unui rol de teatru)* A înlocui din diferite motive în interpretarea unui rol. 5) *(roluri de teatru)* A interpreta alternativ cu

titularul. 6) *(filme)* A transpune în altă limbă prin dublaj. 7) *(haine)* A prevedea cu o căptușeală; a căptuși.

A SE DUBLĂ se dublează *intranz.* A se mări de două ori; a deveni dublu.

DUBL//U ~ă (~i, ~e) *adj.* 1) Care se repetă de două ori. 2) *și adverbial* Care este de două ori mai mare; îndoit. **Trebuie să muncești ~.** 3) Care este alcătuit din două elemente identice sau asemănătoare. **Odaie ~ă (la hotel).**

DUC//E ~i *m*. 1) Titlu purtat de conducătorul unui ducat. **Ducele de Luxembourg.** 2) *ist. (în feudalism)* Titlu nobiliar superior marchizului și inferior prințului. 3) Persoană care purta acest titlu.

DUEL ~uri *n*. 1) Luptă desfășurată după anumite reguli între două persoane înarmate, dintre care una cere rezolvarea unui diferend. 2) *fig.* Schimb viu de opinii sau replici între două părți adverse (persoane sau publicații).

A DUELĂ duelez *intranz.* A lupta la duel.

A SE DUELĂ mă duelez *intranz.* A fi în duel (unul cu altul).

A SE DUELGÎ mă duelgesc *intranz. înv.* A fi duelgiu.

DUELGÎ//U ~i *m. înv*. Persoană care are mania de a se duela; om pus pe dueluri.

DUELÎ//ST ~ ști *m*. Fiecare dintre persoanele care participă la un duel.

DUGLIȘ ~ă (~i, ~e) *adj. și substantival pop. fam., depr. (despre persoane)* Care evită munca, efortul fizic; căruia nu-i place să muncească; trândav; leneș; lenos.

DUIUM *n. pop.* Mulțime mare, compactă de ființe sau lucruri. ♦ **Cu ~ul,** în număr mare; cu grămada.

DULĂM//Ă ~e *f arh. ist.* 1) Haină scumpă, îmblănită și împodobită cu decorații din metale scumpe, purtată în trecut de domni și de boieri la diferite ceremonii. 2) Haină lungă, de obicei îmblănită, purtată în trecut de țărani.

DULGHER ~i *m*. Muncitor calificat, care execută construcții și obiecte din lemn; lemnar; tâmplar.

A DULGHERI dulgheresc *intranz*. A practica ocupația de dulgher; a fi dulgher; a lemnari; a tâmplări.

DULUȚĂ *f. pop., reg.*: **A se duce ~,** a pleca urgent; a fugi în graba mare; a-și lua tălpășița.

DUMBR//ĂVĂ ~ăvi *f* 1) Pădure de stejari. 2) Pădure tânără și rară.

DUMBRĂVNIC ~i *m. bot.* Plantă erbacee perenă, medicinală și meliferă, cu frunze late și cu flori purpurii sau albe, având un miros plăcut.

DUMBRĂV//EĂN ~eană (~eni, ~ene) *adj.* Care ține de dumbravă; propriu dumbrăvii; de dumbravă.

DUMBRAVEĂNCĂ dumbrăvence *și* **dumbrăvenci** *f* Pasăre migratoare de talie medie, cu penajul albastru-verzui (care trăiește de obicei prin dumbrăvi).

A DUMERI dumeresc *tranz. (persoane)* A face să se dumerească; a clarifica; a lămuri; a edifica.

A SE DUMERI mă dumeresc *intranz*. (*despre persoane)* A ajunge să pătrundă clar cu mintea; a se lămuri; a se clarifica; a se edifica.

A DUMICĂ dumic *tranz. pop.* 1) *(produse alimentare)* A rupe în bucăți; a bucăți; a fărâma. 2) *(alimente)* A frământa în gură cu dinții; a mesteca. 3) *(persoane)* A tăia la nimereală în bucăți mărunte și neregulate; a bucăți; a ciocârti; a ciopârți. 4) A face să nu mai existe; a distruge; a nimici; a fărâma.

DUMICĂ//T ~ți *m. pop.* Cantitate dintr-un aliment, cât poate fi mușcată cu gura o dată; îmbucătură.

DUN//Ă ~e *f geomorf* Val sau colină de nisip fin, format de vânt pe malul unei mări sau într-un deșert.

A DUPLICĂ duplic *tranz.* 1) *(acte oficiale)* A copia pentru a realiza un duplicat. 2) *rar* A mări de două ori; a dubla.

DUPLICÂT ~e *n.* 1) Exemplarul doi al unui document sau act. 2) Copie textuală a unui document sau act, având aceeași valoare ca și originalul.

DUPLICITÂTE *f* Atitudine a unei persoane, ale cărei gânduri şi sentimente sunt în dezacord cu felul de a se comporta; ipocrizie.

DUR dură (**duri**, **dure**) *adj.* 1) *(despre corpuri solide)* Care nu se lasă a fi distrus cu uşurinţă; rezistent la acţiunea unor forţe din exterior; tare. 2) Care este greu de suportat; penibil. **Climă ~ă**. **Pedeapsă ~ă**. 3) *(despre apă)* Care conţine săruri peste limita admisă. 4) *fig. (despre persoane şt manifestările lor)* Care vădeşte lipsă de milă şi de indulgenţă; inuman.

A DURÂ I durez *tranz.* 1) *(clădiri)* A realiza prin lucrări de construcţie; a ridica; a clădi; a înălţa; a construi; a edifica. 2) *(stoguri, girezi, căi)* A ridica prin aşezarea materialului în straturi; a clădi. 3) *(obiecte)* A produce prin muncă. 4) (*fOc*) A face să se aprindă.

A DURÂ II durează *intranz. unipers.* 1) *(despre acţiuni)* A se desfăşura în timp; a ţine; a continua. 2) A-şi perpetua existenţa; a continua să fie; a se menţine; a dăinui; a stărui; a persista. 3) *(despre obiecte)* A rezista multă vreme la uzură; a fi trainic.

DURD//Ă ~e *f arh.* Armă de foc primitivă, cu ţeava lungă, cu cremene şi cu fitil; flintă.

DURDULÎ//U ~e (**~i**) *adj.* Care are forme pline şi rotunjite; dolofan; grăsulean; rotofei. **Bebeluş ~. A**

DURIFICÂ durific *tranz.* A face să se durifice.

A SE DURIFICÂ mă durific *intranz*. A deveni mai dur.

DURITÂTE *f* 1) Însuşirea de a fi dur. **Duritatea apei.** 2) Caracter dur.

DURLÎGI *f pl. pop., reg.:* **În** *sau* **cu ~,** cu- picioarele goale; desculţ.

A DUŞMĂNI dușmănesc *tranz. (persoane)* A trata cu duşmănie; a vrăjmaşi.

A SE DUŞMĂNI mă dușmănesc *intranz*. (*despre persoane, comunităţi* etc.) A se afla în relaţii de duşmănie (unul cu altul); a se vrăjmăşi.

DUŞUM//EÂ ~ele *f* Pardoseală de scânduri (a unei încăperi). **În caz de infecţii respiratorii, ~eaua urmează a fi curăţată zilnic.**

DUZÎN//Ă ~e şi **~i** *f* Grup de douăsprezece obiecte de acelaşi fel. ♦ **De ~**, a) de calitate inferioară; b) cu capacităţi ordinare; mediocru. **Lucruri de ~ă.**

EBEN *n*. Lemn de culoare întunecată, obţinut din arbori exotici, în special din abanos, folosit la confecţionarea mobilei de lux şi a unor instrumente muzicale.

EBENÎN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este de culoarea abanosului; negru ca abanosul; de culoarea ebenului.

EBRÂIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care aparţine vechilor evrei; propriu vechilor evrei.

EBRIETÂTE *f* Stare provocată de consumul excesiv de alcool; beţie.

A ECARISÂ ecarisez *tranz. teh.* 1) *(buşteni)* A tăia, transformând în scânduri prismatice. 2) *(animale moarte)* A priva de piele prin înlăturare; a jupui.

ECARTAMENT ~e *n*. *teh.* 1) Distanţă dintre urmele roţilor de pe aceeaşi osie ale unui vehicul. 2) Distanţă interioară dintre şinele unei căi ferate.

A ECHILIBRA echilibrez *tranz.* 1) A face să se echilibreze; a aduce în stare de echilibru. 2) *(valori, preţuri, bugete)* A proporţiona just.

A SE ECHILIBRA se echilibrează *intranz.* 1) A ajunge în stare de echilibru. 2) A fi în stare de echilibru.

ECHILÎBR//U ~e *n.* 1) Stare a ceva care este supus acţiunii unor forţe egale şi opuse, care se anulează

reciproc, fără a-i modifica starea de repaos sau de mișcare; moment de stabilitate (a unui corp, fenomen, sistem etc.). ♦ **A avea echilibru,** a avea stabilitate bună. 2) Poziție verticală sau atitudine stabilă (a unui corp sau a unei persoane ♦ **A pierde ~ul,** a fi pe punctul de a cădea. 3) Concordanță între lucruri opuse sau diferite; armonie. 4) *fig.* Stare de liniște sufletească. **Echilibru emoțional.**

A ECHIPĂ echipez *tranz.* 1) (*nave*, *avioane, trupe militare, soldați)* A prevedea cu cele necesare (în vederea realizării unei acțiuni). 2) *(întreprinderi, instalații* etc.) A dota cu echipament.

A SE ECHIPĂ mă echipez *intranz. (despre persoane)* A-și pune echipamentul.

ECHIPĂJ ~e *n*. 1) Personal care conduce și deservește o navă (sau un vehicul militar). 2) *arh.* Trăsură luxoasă cu personalul care o deservește și cu caii înhămați la ea. **~ul prințului**.

ECHIPAMENT ~e *n*. 1) Totalitate a obiectelor de îmbrăcăminte, încălțăminte și a accesoriilor care servesc pentru a echipa o persoană. 2) Totalitate a aparatelor, dispozitivelor și mecanismelor care asigură funcționarea unei mașini sau instalații.

ECHÎP//Ă ~e *f* 1) Grup de oameni care au scopuri comune și îndeplinesc o acțiune comună sub conducerea unui șef. ~ **de pompieri**. 2) Grup de sportivi care se antrenează împreună și participă la competiții. ~ **de fotbal.**

ECHIPIER ~i *m*. Membru al unei echipe (mai ales sportive).

ECHITĂBIL că (**~i**, **~e**) *adj.* Care este bazat pe adevăr; just; cinstit; imparțial. **Relații ~e.**

ECHIT//ĂTE ~ăți *f.* Principiu care preconizează reglarea raporturilor socio-culturale dintre oameni și state pe bază de dreptate și egalitate.

A ECHIVALĂ echivalez 1. *tranz*. A face să se echivaleze; a face să devină egal, identic (cu ceva). **A echivala scorul jocului. A echivala o diplomă de studii. 2**. *intranz.* A fi egal (cu ceva); a avea valoare identică (cu ceva). **Tăcerea ta echivalează cu refuzul.**

A SE ECHIVALĂ mă echivalez *intranz*. A deveni echivalent; a se face egal.

ECHIVALEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care are aceeași valoare sau funcție; cu parametri la fel.

ECHIVALENȚ//Ă ~e *f* 1) Caracter echivalent. 2) Stare de egalitate (de valoare, mărimi, semnificație etc.). ♦ **Examen de ~ă,** examen pe care trebuie să-l susțină persoanele care cer recunoașterea, cu drepturi egale, a unei diplome de studii (nerecunoscute de stat) sau care vor să treacă de la un tip de școală (sau studii) la altul.

ECHIVOC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi înțeles în mai multe feluri; permițând mai multe interpretări; neclar; ambiguu. **Expresie ~ă.**

ECHIVOC II ~uri *n*. 1) Cuvânt sau expresie cu sens ambiguu, neclar. 2) Situație sau atitudine neclară.

A ECLATĂ eclatez *intranz.* 1) A străluci cu putere. 2) A se manifesta brusc și violent.

ECLATĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care produce un efect puternic; manifestat cu o intensitate deosebită. **Culoare ~tă**. **Voce ~tă**.

ECLECTISM *n*. 1) Îmbinare mecanică a mai multor idei sau concepții eterogene sau opuse. 2) Lipsă de consecvență în convingeri sau în idei. 3) *filoz.* Curent filozofic care împrumută elemente din mai multe sisteme filozofice.

A ECLIPSĂ eclipsez *tranz.* 1) *(aștri)* A pune în eclipsă. **Soarele a eclipsat Luna.** 2) *fig.* A face să pălească (în fața altui lucru); a pune în umbră; a umbri; a întuneca. 3) *(persoane) A* depăși prin merite sau prin strălucire.

A SE ECLIPSĂ mă eclipsez *intranz. fam. (despre persoane)* A se face nevăzut; a înceta să mai fie în câmpul vizual; a pleca pe furiș; a dispărea; a pieri.

A ECLUZĂ ecluzez 1. *tranz.* 1) *(ape navigabile) A* închide cu o ecluză. 2) *(nave) A* face să treacă printr-o ecluză. **2**. *intranz. (despre nave) A* trece printr-o

ecluză.

ECLUZ//Ă ~e *f* Construcție hidrotehnică, situată pe traseul unei căi navigabile și destinată să rețină apa sau să-i dea drumul după necesități, pentru a permite trecerea navelor mari prin locuri cu nivel de apă diferit.

A ECRANĂ ecranez *tranz. (sisteme tehnice, acustice, optice, electrice, magnetice* etc.) A prevedea cu un ecran.

A ECRANIZĂ ecranizez *tranz*. 1) (*spectacole de balet sau de teatru)* A înregistra pe o peliculă specială în vederea proiectării pe ecran; a filma; a cinematografia. 2) *(opere literare sau muzicale)* A pune la baza creării unei opere cinematografice.

ECUMENIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. rel.* Care se extinde asupra întregii biserici creștine. **Mișcare ~ă.**

ECUS//ON ~oane *n*. 1) Bucată mică de stofă, cusută pe anumite uniforme și indicând apartenența la o unitate, organizație. 2) Mică bucată de metal sau de plastic, având imprimată pe ea unele date identificatoare privind persoana care o poartă.

EDECLÎ//U ~i *m*. *înv. ist.* Slujitor la curtea domnească.

A SE EDEMAȚIĂ se edemațiază (*despre țesuturi)* A forma un edem.

EDEM ~e *n. med.* Umflătură, de obicei nedureroasă, rezultată din infiltrarea sau din acumularea unui lichid seros într-un țesut celular subcutanat.

EDEN *n*. 1) *rel.* Loc al fericirii supreme, unde se crede că ar nimeri după moarte sufletele celor evlavioși; rai; paradis. 2) *fig.* Loc care încântă și desfată; rai; paradis. 3) *fig.* Stare de fericire absolută; rai; paradis.

EDICT ~e *n*. *înv*. *ist.* 1) (*în antichitate și în Evul Mediu)* Program de activitate al unui magistrat. 2) Decret de mare importanță, emis de un monarh sau de o autoritate bisericească superioară. **Edictul de la Nantes.**

A EDIFICĂ edific *tranz.* 1) *(construcții monumentale)* A făuri prin lucrări de construcție; a construi; a înălța. 2) *(persoane)* A face să se edifice; a lămuri; a clarifica; a dumeri; a explicita.

A SE EDIFICĂ mă edific *intranz*. (*despre persoane)* A ajunge să pătrundă clar cu mintea; a se dumeri; a se clarifica; a se lămuri. **M-am edificat în privința acestei chestiuni.**

EDIFICAT//OR ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj.* Care edifică; în stare să lămurească ceva. **Date ~oare.**

EDIFICÎ//U ~i *n*. 1) Construcție arhitecturală de proporții impunătoare (de obicei, cu destinație publică). 2) Ansamblu vast și organizat.

EDIL ~i *m*. 1) *arh*. *ist. (în antichitatea romană)* Magistrat însărcinat cu administrarea construcțiilor, instalațiilor publice și cu aprovizionarea unui oraș. 2) Persoană din conducerea unui oraș, care se ocupă cu administrarea și aprovizionarea orașului. **Edilii municipiului Chișinău.**

A EDITĂ editez *tranz.* 1) *(cărți, reviste, broșuri, articole* etc.) A face să apară pe calea tiparului; a publica; a tipări. 2) *(opere literare sau științifice)* A pregăti pentru tipar, înzestrând cu adnotările și comentariile necesare; a îngriji. 3) *tehn. inform. (imagini, texte, articole, bloguri, știri, pagini web* etc.) A face să apară în linie; a publica în spațiul virtual; a posta.

A EDUCĂ educ *tranz. (persoane, deprinderi, calități, însușiri* etc.) A dezvolta prin educație; a forma.

EFECT ~e *n*. 1) Rezultat al unei cauze; consecință. ♦ **A-și face ~ul,** a provoca urmările scontate; a da rezultatul dorit. 2) Impresie puternică (produsă de cineva sau de ceva asupra cuiva).

EFECTIV I ~e *n*. Număr reglementar de oameni care constituie o colectivitate organizată, mai ales o unitate militară. **~ul diviziei. ~ul corporației.**

EFECTIV II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. adesea și adverbial* Care se încununează de rezultate reale; cu efect; real; adevărat.

A EFECTUĂ efectuez *tranz.* 1) A transforma în fapt; a face să devină realitate; a înfăptui; a realiza. **A efectua pregătirile necesare de călătorie.** 2) A face în conformitate cu prevederile; a aduce la efectul urmărit; a îndeplini. **A efectua controlul de rutină.**

EFEMER ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (în opoziție cu* **durabil**) Care trece foarte repede; de scurtă durată; trecător. **Stare depresivă ~ă. Floare cu existență ~ă.**

EFEMINĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre bărbați)* Care are caractere fizice și psihice aparținând tradițional femeilor; cu aspect sau caracter feminin. 2) *fig. (despre persoane)* Care este lipsit de forță (morală); fără vlagă (și voință); slab. **EFENDI** *m. arh.* 1) Termen de politețe, folosit de către turci pe lângă numele proprii, de obicei ale învățătorilor și funcționarilor civili. 2) Persoană care avea acest titlu.

EFERVESCEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre lichide, medicamente* etc.) Care are capacitatea de a fierbe zgomotos, degajând cu putere gaze. **Aspirină ~tă.** 2) *fig. (despre persoane și manifestărilșe lor)* Care este în efervescență; agitat; exaltat; frământat; avântat. **Spirit ~.**

EFERVESCENȚ//Ă ~e *f* 1) Fierbere zgomotoasă, provocată de degajarea activă a unor gaze în masa unui lichid, care intră în reacție cu o substanță oarecare. 2) *fig.* Stare pasageră a unui om cuprins de griji și neliniște; stare emotivă puternică, dar trecătoare; agitație; frământare.

EFICĂCE *adj. invar. și adverbial* Care produce efectul dorit; cu acțiune pozitivă; eficient. **Un tratament ~. Un primar ~. A interveni ~.**

EFICIEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial* Care produce efectul dorit; cu acțiune pozitivă; eficace. **Un manager ~. A lucra ~.**

EFIGÎ//E ~i *f* Reprezentare în relief a figurii unei personalități (în special, a unui suveran) pe o monedă sau pe o medalie.

EFORT ~uri *n*. Încordare a forțelor fizice și/sau morale pentru obținerea unui rezultat dorit.

EFUZIUN//E ~i *f* Exprimare puternică a unor sentimente nobile.

EGĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este la fel cu altul sau cu altcineva în ceea ce privește anumiți parametri (cantitate, dimensiuni, calitate, valoare etc.). 2) *(despre oameni)* Care are aceleași drepturi și îndatoriri; de același rang. ♦ **Fără ~,** care nu are asemănare; fără seamăn; inegalabil. ♦ **A trata pe cineva de la ~ la ~**, a trata pe cineva ca fiind de același rang sau în aceeași situație; a fi pe picior de egalitate cu cineva. 3) Care rămâne neschimbat în permanență; mereu același; constant. **Puls ~. Ritm cardiac ~.**

A EGALĂ egalez *tranz.* 1) A face să se egaleze. 2) *(suprafețe, terenuri)* A face să devină neted; a netezi; a îndrepta; a nivela. 3) *(scoruri, meciuri)* A face să ajungă la egalitate de puncte marcate.

A SE EGALĂ mă egalez *intranz.* A deveni egal (sub aspect calitativ sau cantitativ).

A EGALIZĂ egalizez *tranz. (obiecte, mărimi, situații* etc.) A face să fie egal; a echivala.

EGÎD//Ă ~e *f.* Putere protectoare,care ajută la realizarea unor acțiuni (culturale, sociale, politice etc.); auspiciu. ♦ **Sub ~a** (**cuiva** *sau* **a ceva**), cu ajutorul protector (al cuiva sau a ceva); sub auspiciile. **Întrunire realizată sub ~a UNESCO. EGOISM** *n. (în opoziție cu* **altruism**) 1) *psihol.* Trăsătură morală negativă, constând în preocuparea exagerată de propria persoană și în neglijarea intereselor obștești; dragoste de sine exagerată. 2) Tendință (a membrilor unui grup social) de a subordona totul propriilor interese. **~ social**.

A EGRENĂ egrenez *tranz.* 1) *(semințe)* A separa cu ajutorul unei mașini speciale din fibrele de bumbac, pentru a obține ca puful de bumbac să fie curat. 2) *(grăunțe)* A curăța de coajă în vederea consumului sau prelucrării ulterioare; a decortica.

EGUMEN ~i *m. rel.* Călugăr căruia i s-a încredințat conducerea unei mănăstiri; stareț.

A EGUMENI egumenesc *intranz. rel.* A exercita

funcția de egumen; a fi egumen.

A ELABORĂ elaborez *tranz.* 1) *(idei, doctrine, planuri, texte, programe, lucrări, proiecte* etc.) A produce printr-un efort intelectual susținut, în baza documentării, a consultării unor date, a efectuării unor calcule necesare etc.; a crea; a realiza; a plăsmui. 2) A obține ca urmare a efectuării unor investigații speciale; a descoperi; a inventa. **A elabora un nou sistem de protecție anticorozivă. ELĂN I ~uri** *n*. Stare de excitare puternică a spiritului, cauzată de un viu sentiment; imbold lăuntric puternic; entuziasm; exaltare; înflăcărare; ardoare; avânt. **A avea ~ tineresc. A lucra cu ~.**

ELĂN II ~i *m*. *zool.* Mamifer rumegător din ținuturile de nord, de talie mare, cu cap mare și coarne plate, ramificate ca un evantai.

ELĂSTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are proprietatea de a reveni la forma și volumul inițial după încetarea acțiunii unei forțe exterioare. 2) *fig. (despre persoane și manifestările lor)* Care este lipsit de rigoare; ușor adaptabil la situații diferite; maleabil; schimbător. **Conștiință ~ă**.

ELASTICITĂTE *f* 1) Însușirea de a fi elastic. 2) Caracter elastic.

ELECTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este numit sau conferit prin alegeri; bazat pe alegeri. **Organ ~**.

ELECTORĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și s.f* Care ține de alegeri; propriu alegerilor. **Lege ~ă**. **Listă ~ă**. **Campanie ~ă.**

A ELECTRIFICĂ electrific *tranz*. 1) (*regiuni*, *localități, case, ramuri ale economiei naționale* etc.) A dota cu energie electrică. 2) A face să funcționeze folosind energia electrică. **A electrifica calea ferată**.

A ELECTRIZĂ electrizez *tranz*. 1) (*corpuri*) A dota cu electricitate; a înzestra cu o sarcină electrică. 2) *fig. (persoane)* A face să se electrizeze; a înflăcăra; a însufleți; a anima.

A SE ELECTRIZĂ mă electrizez *intranz*.1) *(despre corpuri)* A căpăta sarcină electrică. 2) *fig. (despre persoane)* A căpăta tot mai mult suflet; a se însufleți, a se înflăcăra, a se anima.

A ELECTROCAUTERIZĂ electrocauterizez *tranz. med. (țesuturi patologice)* A prelucra cu electrocauterul.

A ELECTROCUTĂ electrocutez *tranz*. A face să se electrocuteze.

A SE ELECTROCUTĂ mă electrocutez *intranz*. *(despre persoane)* A fi afectat de curentul electric; a muri sub influența curentului electric.

ELEGĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *și adverbial (despre persoane și creațiile lor)* Care se distinge prin armonie, grație și simplitate; cu grație și simplitate; grațios. **Bărbat ~. Mișcări ~te. Gest ~.** 2) *(despre atitudini, manifestări ale persoanelor)* Care este privat de brutalitate; plin de rafinament; ales. **Maniere ~te. Comportament ~.** 3) *(despre îmbrăcăminte)* Care este făcut cu gust și conferă persoanei un aspect frumos. **Un costum ~.**

ELEGIÂC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are caracter de elegie; trist, melancolic. **Accente ~e**. **Versuri ~e**. **Ton ~.** 2) *(despre poeți)* Care scrie elegii sau lucrări cu caracter de elegie.

ELEMENTÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de esența unui lucru sau fenomen; de foarte mare importanță; esențial; fundamental. **Principiu ~.** 2) Care cuprinde principiile și noțiunile de bază ale unei discipline sau arte. **Curs ~**. **Carte ~ă.** 3) Care este puțin complicat; simplu de tot; primitiv; rudimentar. **Noțiuni ~e.**

ELEN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de Grecia antică; propriu Greciei antice. **Cultură ~ă.**

ELENISM *n.* Cultură a epocii elene.

ELEVAT//OR -oare *n*. Dispozitiv folosit pentru transportul greutăților pe direcție verticală și la distanțe relativ mici.

A ELIBERÂ eliberez *tranz.* 1) A face să se elibereze. 2) *(angajați)* A da afară (dintr-un post, dintr-o funcție) ca fiind necorespunzător; a destitui; a concedia. **~ dintr-un post**. 3) *(adeverințe, acte*

oficiale) A pune la dispoziție ca urmare a unei solicitări; a emite. ~ **unei persoane un certficat de naștere**. 4) *(marfă)* A preda în baza bonului de plată achitat. 5) *(încăperi, terenuri)* A lăsa liber. ~ **camera**. 6) *(deținuți)* A pune în libertate. ~ **un criminal**. 7) *(militari în exercițiu)* A face să fie liber de serviciul militar.

A SE ELIBERÂ mă eliberez *intranz.* 1) *(despre popoare, state, regiuni* etc.) A deveni liber; a redobândi libertatea; a se dezrobi; a se descătușa. 2) A reuși să se izbăvească; a scăpa. ~ **de prejudecăți**. ~ **de urmăritori**. 3) A căpăta timp liber; a avea răgaz. **Vin după ce mă eliberez.** 4) *(despre militari)* A termina serviciul militar; a se retrage din armată; a se demobiliza. 5) *chim. (despre atomi)* A se desprinde dintr-o moleculă, rămânând în stare liberă.

ELICE ~ *f.* Dispozitiv rotitor, format din două sau mai multe pale dispuse simetric pe un ax care, fiind acționat de un fluid, pune în mișcare avioane, nave, ventilatoare. **Motor cu ~.**

A ELIMINÂ elimin *tranz.* 1) *(substanțe, materii, alternative* etc.) A îndepărta printr-o selecție. 2) (*elevi*) A da afară (pentru nereușită sau lipsă de disciplină); a exclude; a exmatricula. ~ **un elev din școală**. 3) A face să nu mai existe; a suprima; a lichida. ~ **dificultățile**. ~ **o necunoscută**.

ELÎPS//Ă ~e *f lingv.* Omitere (în vorbire sau în scris) a unui sau a mai multor cuvinte dintr-o frază care, în consecință, continuă să-și păstreze neschimbat sensul.

ELÎT//Ă ~e *f* 1) Ansamblu de persoane remarcabile, făcând parte dintr-un grup social, dintr-o comunitate. ♦ **De ~**, a) care aparține elitei; b) cu calități deosebite; distins; ales; eminent. 2) *fig., adesea depr.* Grup de oameni privilegiați, care se identifică, de obicei, cu aristocrația și care au pretenții de superioritate.

ELIXIR ~e *n.* 1) *înv.* Băutură cu proprietăți miraculoase, pe care tindeau s-o descopere alchimiștii din evul mediu. **Elixirul dragostei. Elixirul tinereței veșnice.** 2) *farm.* Preparat farmaceutic cu proprietăți terapeutice, reprezentând un amalgam de siropuri, uleiuri volatile și alcool.

ELIZE//U ~e *n. mitol.* Loc unde, conform credinței vechilor greci, se duc după moarte sufletele oamenilor vârstnici.

ELOCVEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care are elocvență. 2) Care este plin de conținut și expresivitate; expresiv. **Un gest ~.** 3) Care vorbește de la sine, constituind o dovadă; probant. **Cifre ~te**.

ELOCVENȚĂ *f* Însușirea de a vorbi frumos și convingător; arta de a se exprima bine; vervă; elocință.

A ELOGIÂ elogiez *tranz.* A trata cu elogii; a ridica în slavă; a preamări; a slăvi; a glorifica; a exalta. **A elogia o persoană.**

ELOGI//OS -oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* 1) Care conține elogii. **Un discurs ~.** 2) Care are caracter de elogiu. **A vorbi în termeni -**.

ELOGI//U ~i *n.* 1) Vorbe de celebrare â cuiva sau a ceva, conținând o apreciere foarte favorabilă. **A aduce ~i cuiva.** 2) *fig.* Laudă exagerată, adusă cuiva; proslăvire neîntemeiată; panegiric; ditiramb; apologie.

ELUCUBRÂȚI//E ~i *f mai ales la pl.* Combinație de idei haotice și absurde, construită cu exces de zel.

A ELUCIDÂ elucidez *tranz. (probleme, chestiuni, situații confuze)* A face clar; a clarifica; a lămuri; a limpezi; a desluși; a descâlci.

A ELUDÂ eludez *tranz. (persoane, discuții* etc.) A trece în mod conștient cu vederea; a înconjura în mod intenționat, ferindu-se; a evita; a ocoli. ~ **o discuție**.

A EMAILÂ emailez *tranz. (obiecte de metal sau de ceramică)* A acoperi cu un strat subțire de email; a smălțui.

A EMANÂ eman 1. *tranz. (mirosuri, arome, parfumuri, gaze, vapori* etc.) A împrăștia în toate părțile; a face să cuprindă spații tot mai largi; a răspândi; a propaga; a degaja; a exala. **2**. *intranz.* A-

șt trage originea; a avea o anumită origine; a proveni; a deriva. **Decretul emană de la guvern.**

A EMANCIPÂ emancipez *tranz.* 1) (*persoane*) A face să se emancipeze. 2) *jur. (în unele state) (minori)* A scoate de sub tutelă, conferind dreptul de a dispune de bunurile sale înainte de majorat.

A SE EMANCIPÂ mă emancipez *intranz.* 1) *(despre persoane)* A deveni independent, eliberându-se de convenienţele morale şi sociale; aşi dobândi libertatea sau independenţa. 2) *fig., fam., peior. (despre minori)* A se comporta prea liber pentru vârsta pe care o are; a avea purtări libertine.

A EMASCULÂ emasculez *tranz.* 1) *(fiinţe de sex masculin)* A lipsi de glandele sexuale pe cale chirurgicală; a scopi; a castra; a steriliza; a jugăni; a evira. 2) A face să se emasculeze; a evira.

A SE EMASCULÂ mă emasculez *intranz.* (despre *fiinţe de sex masculin)* A deveni impotent; a se evira.

EMBARGO -uri *n.* 1) Interdicţie statală, constând în oprirea importului şi exportului de mărfuri în sau din alt stat, ca sancţiune pentru încălcarea unor reguli sau a unor drepturi internaţionale sau ca mijloc de presiune politică. 2) Reţinere de către un stat a navelor străine ancorate în porturile sale în caz de conflict cu alte state.

EMBLEM//Ă -e *f* 1) Obiect sau imagine cărora li se atribuie o anumită semnificaţie; figură simbolizând ceva. 2) Figură sau atribut, destinate să reprezinte o colectivitate, a autoritate, o meserie.

EMERÎ//T -tă (**-ţi**, **~te**) *adj.* 1) *(folosit pe lângă substantivele ce denumesc profesii)* Care s-a afirmat din plin, evidenţiindu-se în mod deosebit în domeniul unde activează. **Învăţător -. Artist -.** 2) Care posedă cunoştinţe profunde şi experienţă bogată într-un anumit domeniu; experimentat; versat; priceput.

EMFÂTIC -ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este plin de emfază. **Un discurs ~. Ton ~. Stil ~. Accent ~.**

EMFÂZĂ *f* l) Lipsă de naturaleţe şi simplitate în comportare şi în vorbire; atitudine nenaturală şi pretenţioasă, manifestată în vorbire şi în comportare. 2) *fig., depr.* Folosire abuzivă sau deplasată a tonului declamator şi a stilului elevat.

A EMIGRÂ emigrez *tranz. (despre cetăţenii unui stat)* A părăsi patria pentru a se stabili cu traiul în altă ţară; a se expatria.

EMIGRÂN//T ~ţi *m.* Persoană care a emigrat; om care din anumite motive şi-a părăsit patria.

EMINAMENTE *adv. (precedă adjectivul pe care îl determină, mai ales la superlativul absolut)* La cel mai înalt grad; în măsura cea mai mare; prin excelenţă; cu deosebire; deosebit de; foarte tare. **Este o persoană ~ distinsă.**

EMINEN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) Care este mai sus de nivelul comun; de ordin superior. **Un savant ~. Un diplomat ~.** 2) *(despre persoane, creaţii, realizări ale acestora)* Care se impune prin calităţi (intelectuale) deosebite; demn de preţuire; remarcabil; excelent. **O pictură ~tă. Un sculptor ~.** 3) *şi substantival (despre elevi, studenţi) (mai ales în trecut)* Care este apreciat cu nota maximă (la examene).

EMIR ~i *m.* 1) Titlu dat guvernatorilor sau principilor domnitori din unele ţări musulmane. 2) Persoană care poartă acest titlu.

EMISÂR I ~e *n.* Bazin sau canal unde se colectează apele uzate sau cele menajere, provenite de la întreprinderi industriale sau din centre populate.

EMISÂR II ~i *m.* 1) Agent al unui stat, împuternicit să îndeplinească o misiune secretă (neoficială). 2) *fig.* Persoană trimisă undeva să îndeplinească o anumită misiune.

A EMITE emit *tranz.* 1) *(ipoteze, teorii, opinii)* A exprima în termini neţi sau într-o formă precisă; a lansa; a enunţa. 2) *(legi, decrete)* A pune în vigoare în mod oficial; a elabora. 3) *(bancnote, hârtii de valoare)* A pune în circulaţie. 4) *(adeverinţe, acte oficiale)* A pune la dispoziţie ca urmare a unei solicitări. 5) *(raze de lumină sau de căldură, unde electromagnetice sau*

sonore etc.). A împrăștia în toate direcțiile; a transmite radial; a radia; a iradia. 6) *(știri, vești, informații)* A aduce la cunoștință publicului larg; a transmite; a comunica; a relata; a anunța; a difuza.

EMOTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de emoții; propriu emoțiilor; de emoție; emoțional. **Stare ~ă**. 2) *(despre persoane)* Care poate fi emoționat cu ușurință; predispus la emoții puternice; impresionabil. **Un copil ~.**

EMOȚI//E ~i *f* Stare afectivă intensă, de durată relativ scurtă, provocată de factori externi și caracterizată printr-o bruscă perturbație fizică și psihică.

A EMOȚIONÂ emoționez *tranz*. (*persoane*) A face să se emoționeze.

A SE EMOȚIONÂ mă emoționez *intranz*. (*despre persoane)* A fi cuprins de o emoție; a ajunge în stare emotivă.

EMPIRIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se bazează exclusiv pe experiență și pe simțuri. **Metodă ~ă.**

EMUL ~i *m*. Persoană care, concurând cu cineva într-un domeniu oarecare de activitate, caută să-l egaleze sau să-l depășească; concurent.

EMULÂȚI//E ~i *f* Tendință de a egala sau de a întrece pe cineva într-un domeniu oarecare de activitate; întrecere; competiție.

A EMULSIONÂ emulsionez 1. *tranz*. 1) *(substanțe)* A transforma în emulsie. 2) *(suporturi fotografice)* A acoperi cu emulsie. **2**. *intranz. (despre substanțe)* A se transforma în emulsie; a forma o emulsie.

ENCICLOPEDIE ~i *f* Lucrare de tip lexicografic, care conține informații complete dintr-un singur domeniu sau din toate domeniile de activitate umană. **Enciclopedia universală. Om- enciclopedie.**

ENCICLOPEDIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are caracter de enciclopedie; atotcuprinzător. **Dicționar ~. A avea o pregătire ~ă.**

ENCICLOPEDIST ~ști *m*. 1) *și adjectival* Persoană care posedă cunoștințe enciclopedice; om care denotă cunoștințe vaste, în diverse domenii. **Un spirit ~.** 2) *ist.* Nume purtat de cugetătorii progresiști francezi din sec. XVIII, care s-au grupat în jurul „Enciclopediei științelor, artelor și meșteșugurilor”.

ENERGÎ//E ~i *f* 1) Capacitate de a acționa efectiv, cu multă forță și fermitate; vitalitate fizică. 2) Mărime care este egală cu capacitatea unui sistem material de a efectua un lucru mecanic și care există sub forme diferite. **~ mecanică**, **termică**, **electrică**. **A ENERVĂ enervez** *tranz.* A face să se enerveze. **A SE ENERVĂ mă enervez** *intranz.* A deveni din ce în ce mai nervos; a se irita.

ENIGMĂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are caracter de enigmă; greu de pătruns cu înțelegerea; misterios. **ENÎGM//Ă ~e** *f* Lucru necunoscut sau greu de pătruns cu mintea omenească; mister; taină.

ENORM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este de proporții foarte mari; din cale afară de mare; gigantic; uriaș; colosal; imens. **O statuie ~ă. Pierderi ~e.** 2) *și adverbial* Care depășește cu mult limitele admisibile; anormal; exagerat. **Eforturi ~e. Am cheltuit ~ de mult.** 3) Care este foarte intens; foarte tare; foarte puternic; foarte viu. **Bucurie ~ă. Dureri ~e.**

ENORMIT//ĂTE ~ăți *f* 1) Caracter enorm; dimensiuni anormale sau exagerat de mari. **M-a impresionat ~atea pădurii.** 2) Greșeală foarte gravă; faptă sau vorbă de necrezut; absurditate. **Aceasta e o adevărată ~ate.**

A ENTUZIASMĂ entuziasmez *tranz. (persoane)* A face să se entuziasmeze.

A SE ENTUZIASMĂ mă entuziasmez *intranz. (despre persoane)* A căpăta tot mai mult entuziasm; a se înflăcăra; a se însufleți; a se anima.

ENTUZIĂSM *n*. Stare de excitare puternică a spiritului, cauzată de un viu sentiment; imbold lăuntric puternic; elan; exaltare; înflăcărare; ardoare; avânt.

ENTUZIĂ//ST ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj. și substantival* 1) *(mai ales despre persoane)* Care vădește entuziasm;

plin de entuziasm. 2) Care este foarte devotat unei cauze sau idei. **Spirit ~.**

A ENUMERĂ enumăr *tranz.* (*idei*, *fapte*, *evenimente)* A număra succesiv; a expune pe rând; a înşira; a cataloga.

ENUMERATÎV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care enumeră.

ENUNŢ ~uri *n*. 1) Succesiune de unităţi de limbă, care exprimă o judecată sau un conţinut complet. 2) *mat*. Formulare a datelor unei probleme.

A ENUNŢĂ enunţ *tranz. (ipoteze, teorii, opinii)* A exterioriza printr-un enunţ; a exprima în termeni neţi sau într-o formă precisă; a lansa; a emite.

A EPATĂ epatez *tranz. şi absolut (despre persoane şi manifestările lor, lucruri, fenomene* etc.) A uimi peste măsură; aului; a stupefia. **El îi epata pe toţi cu eleganţa sa. Luxul lor epatează.**

A SE EPATĂ mă epatez *intranz*. (*despre persoane)* A rămâne uluit; a fi puternic impresionat; a se extazia.

EPĂV//Ă ~e *f* 1) Rest al unei nave naufragiate. 2) Urmă care rămâne după un cataclism. 3) *fig., fam., depr.* Persoană care a decăzut şi nu-şi mai găseşte locul în societate.

EPICENTR//U ~e *n*. 1) Punct de pe suprafaţa Pământului situat deasupra focarului unui cutremur de pământ. 2) Centru sau focar al unui eveniment. **~ul revoltei studenţeşti.**

EPIDEMÎ//E ~i *f.1) med.* Maladie contagioasă, care se extinde în acelaşi timp şi în aceeaşi localitate asupra unui număr mare de fiinţe. 2) *fig., fam., depr.* Extindere prin contaminare a unei deprinderi (urâte), a unei mode etc. **~a scrisului. ~a copiatului.**

EPIGON ~i *m*. Succesor al unor predecesori iluştri (scriitori sau artişti) care imită fără spirit creator ideile şi metodele lor. **~ii lui Eminescu.**

EPIGRAF ~e *n.* 1) Citat scurt, pus în capul unei opere sau al unui capitol pentru a sublinia ideea principală a scrierii. 2) *arh.* Inscripţie scurtă, făcută pe o piatră de mormânt sau pe faţada unei construcţii, a unui edificiu antic etc.

EPIGRÂFI//E ~i *f* 1) Ştiinţă istorică auxiliară, care se ocupă cu studiul inscripţiilor vechi, făcute pe piatră, lemn, metal etc. 2) Totalitate de epigrafe (inscripţii vechi), care constituie obiectul unui studiu. **~a latină.**

EPILOG ~uri *n* Rezumat al unei lucrări literare, plasat la sfârşitul acesteia.

A EPILOGA epiloghez *tranz.* 1) *(acţiuni, procese* etc.) A termina cu un epilog firesc. 2) *fig.* A spune în plus, aducând comentarii lungi.

EPIS//OD ~oade *n*. 1) Acţiune secundară într-o operă artistică (film, piesă, roman), menită să varieze expunerea. 2) Secvenţă (de mică importanţă) din viaţa unui om sau din desfăşurarea unui eveniment.

EPISTOLAR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de epistole. **Relaţii ~e**. 2) Care are caracter de epistolă; realizat sub formă de epistolă. **Roman ~. Stil ~.**

EPÎSTOL//Ă ~e *f.* 1) Comunicare în scris, transmisă cuiva (de obicei, prin poştă); scrisoare; răvaş. 2) *literat.* Lucrare literară care are forma de scrisoare.

EPITAF ~uri *n*. Inscripţie funerară, făcută pe placa de la mormântul cuiva.

EPITROP ~i *m.* 1) *înv.* Persoană care tutela pe cineva; om care avea grijă de o persoană incapabilă de a acţiona independent (minor, bătrân etc.) şi administra bunurile lui materiale. 2) *arh*. Administrator al unor bunuri, mai ales bisericeşti.

EPOCAL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care formează o epocă. **Descoperire ştiinţifică ~ă.** 2) Care face epocă; de importanţă deosebită pentru o perioadă anumită; memorabil. **Întâlnire ~ă.**

EPOC//Ă ~i *f.* 1) Perioadă de timp din dezvoltarea istorică a omenirii sau a universului, marcată de anumite evenimente importante sau caracterizată printr-o stare de lucruri; eră. **~a bronzului**. 2) Timp marcat de un anumit eveniment sau de anumite fenomene caracteristice. **~ a marilor ninsori**.

EPOLE//T ~ţi *m*. Ornament militar, constând dintr- o fâşie mică de stofă, prinsă pe umăr şi indicând gradul militar (şi genul de arme). **Poartă ~ţi de general.**

A EPUIZA epuizez *tranz.* 1) A face să se epuizeze; a consuma. 2) *(probleme, teme, discuții* etc.) A trata sub toate aspectele; a cerceta din toate punctele de vedere.

A SE EPUIZA mă epuizez *intranz.* 1) (*despre bunuri materiale)* A se termina prin folosire; a fi folosit până nu mai rămâne nimic; a se termina; a se sfârși; a se consuma. 2) *(despre persoane)* A pierde forța și energia; a se obosi peste măsură; a se istovi; a se sfârși; a se slei; a se extenua; a se consuma.

A EPURA epurez *tranz.* 1) *(amestecuri, soluții, substanțe* etc.) A face pur prin eliminarea corpurilor străine. 2) *fig. (instituții, organizații, întreprinderi)* A consolida prin eliminarea persoanelor necorespunzătoare; a curăța. 3) *(gustul, moravurile, limba, biblioteci* etc.) A curăța de lucruri inutile sau dăunătoare.

ERAT//Ă ~e *f.* Listă anexată la sfârșitul unei cărți, în care se trec rectificările greșelilor observate.

ER//Ă ~e *f* 1) Perioadă de timp îndelungată, care pornește de la un anumit eveniment sau fapt ce constituie punctul de la care începe numărătoarea anilor. 2) Perioadă de timp din dezvoltarea istorică a omenirii sau a universului, marcată de anumite evenimente importante sau caracterizată printr-o anumită stare de lucruri; epocă. **Era glaciară. Era cosmosului. Era atomului.**

EREDITÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre particularitățile fizice sau psihice ale ființelor)* Care se transmite prin ereditate. **Boală ~ă**. 2) *jur. (despre bunuri, privilegii, drepturi* etc.) Care se moștenește; transmis prin succesiune; moștenit. 3) Care vine de la strămoși ca tradiție sau obișnuință. **Dușman ~.**

EREDITÂTE *f* Însușire fundamentală a organismelor vii de a transmite caracterele și particularitățile lor (morfologice, fiziologice, biochimice) la urmași.

ERETIC ~i *m.* Persoană care propovăduiește sau susține o erezie.

EREZÎ//E ~i *f* 1) Doctrină sau credință religioasă, născută ca opoziție în sânul bisericii catolice și persecutată de aceasta. 2) *fig.* Opinie, teorie sau practică contrară celor firești sau considerate ca unicele juste; rătăcire.

A ERIJÂ erijez *tranz. (monumente, statui* etc.) A pune în poziție verticală; a înălța.

A SE ERIJÂ mă erijez *intranz. (despre persoane) fam., depr.* A se prezenta în mod ilegal sau din proprie inițiativă. **~ în rol de moralist**.

ERMETIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre sisteme dispozitive de închidere)* Care închide sau astupă la maxim de perfect; etanș. **Capac ~.** 2) *(despre recipiente)* Care nu permite nici intrarea, nici ieșirea fluidelor; etanș. **Vas ~.** 3) *fig.* Care este dificil sau imposibil de înțeles; impenetrabil; obscur. **Stil ~. Scriitor ~.**

ER//OÂRE ~ori *f* Cunoștință greșită sau falsă despre realitate; viziune greșită; greșeală. ♦ **A induce** (**pe cineva**) **în ~,** a înșela (pe cineva); a amăgi.

ERONÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial* Care conține erori; constituind o eroare; fals; greșit; inexact. **Afirmație ~tă**. **Părere ~tă. A gândi ~.**

EROTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de dragoste; propriu dragostei. 2) *(despre lucrări artistice)* Care proslăvește dragostea; de dragoste. **Poezie ~ă**.

ERUDÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane)* Care are erudiție; cultivat; doct. 2) *(despre lucrări științifice)* Care denotă erudiție.

ERUDIȚIE *f* Cunoaștere profundă și temeinică a uneia sau a mai multor științe (mai ales umanistice), a surselor, documentelor și textelor istorice.

A ERUPE erupe *intranz.* 1) *(despre lavă, magmă, petrol, gaze)* A ieși cu putere printr-o deschizătură îngustă; a țâșni; a izbucni. 2) *(despre vulcani)* A produce erupție. 3) *(despre pete, bășicuțe* etc.) A se forma în număr mare pe piele.

ERZÂȚ ~uri *n.* 1) Produs calitativ inferior unui alt produs pe care îl substituie și cu care are doar o asemănare aparentă; surogat. 2) *fig.* Rezultat al unei

contrafaceri.

A ESCALADÂ escaladez *tranz*. (*obstacole înalte*) A frece, cățărându-se sau folosind o scară.

ESCÂL//Ă ~e *f.* 1) Oprire prevăzută a unei nave maritime sau aeriene, făcută pe cursul itinerarului pentru a îmbarca sau a debarca pasagerii (sau mărfurile) și pentru aprovizionare. **A face o ~ă în port.** 2) Localitate unde se face o asemenea oprire.

ESCAPÂD//Ă ~e *f.* 1) Plecare de scurtă durată de acasă sau de la serviciu, făcută uneori pe ascuns, cu scopul de a petrece sau de a se odihni. 2) Părăsire pentru scurt timp a obligațiilor și obișnuințelor cotidiene.

A SE ESCHIVÂ mă eschivez *intranz*. (*despre persoane)* 1) A se da la o parte, folosind șiretenia sau frauda; a se sustrage ~ **de la muncă**. 2) A se retrage, evitând să fie văzut. **Când l-a văzut, el s-a eschivat.**

A ESCORTÂ escortez *tranz*. 1) (*persoane oficiale)* A conduce sub escortă; a acompania pentru a face onoare sau pentru a asigura securitatea în timpul deplasării; a însoți. 2) *(deținuți)* A ține sub escortă; a avea în pază pentru a împiedica să fugă. **A escorta un arestat**. 3) *(nave comerciale sau de transport)* A proteja de atacul inamicului.

Escadrila escortează două nave petroliere.

ESCORT//Â ~e *f.* 1) Grup de oameni înarmați care însoțesc un deținut în timpul mersului, păzindu-l să nu fugă. 2) Grup de oameni care însoțesc un înalt demnitar pentru a-l onora sau pentru a-i asigura securitatea; suită.

ESCROC ~i *m*. Persoană care obține anumite bunuri nemeritate prin înșelătorii și prin manevre frauduloase; om care face șarlatanii; pungaș; șarlatan.

A ESCROCĂ escrochez *tranz. (persoane)* A înșela printr-o escrocherie; a păgubi prin manopere frauduloase.

ESCROCHERI//E ~i *f.* Faptă de escroc; șarlatanie; pungășie.

ESENȚ//Â I ~e *f.* Ansamblu de trăsături fundamentale stabile ale unui lucru, care fac ca acesta să se deosebească de altele; natură internă a unui lucru. **Trebuie să vezi ~a problemei.**

ESENȚ//Â II ~e *f.* Substanță mirositoare concentrată sau amestec de asemenea substanțe, extrase din plante și folosite în stare diluată în parfumerie sau în cofetărie.

ESENȚIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care constituie esența unui fenomen sau lucru; de esență. **Trăsătură ~ă.** 2) Care este de primă importanță; foarte important; principial; primordial. **Deosebire ~ă.**

ESEU ~ri *n*. Lucrare literară, filozofică sau științifică în proză, de factură liberă, care tratează un subiect fără a-l epuiza.

ESPERĂNTO *n*. *numai la sing, lingv.* Limbă artificială, creată la sfârșitul sec. XIX cu scopul de a servi drept limbă internațională.

ESTE//T ~ți *m*. Adept al estetismului.

ESTETIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de estetică; propriu esteticii. **Principiii ~e.** 2) Care este în corespundere cu normele esteticii. **Gust ~.**

Comportament ~.

ESTETICĂ *f.* Știință care studiază formele frumosului în artă (considerată ca cea mai înaltă formă de creare și de receptare a frumosului) și în viață.

ESTETISM *n*. Curent în artă, care absolutizează latura estetică, aspectul formal al artei, neglijând importanța conținutului artistic.

A ESTIMĂ estimez *tranz. (obiecte)* A examina calitativ și cantitativ, stabilind valoarea; a aprecia; a evalua; a prețui. ~ **importanța unei lucrări. ~ prețul unei construcții.**

A ESTOMPĂ estompez *tranz*. 1) (*desene*) A prelucra cu o estompă. 2) *(contururile unui desen)* A slăbi din intensitate, dotând cu o umbră imprecisă. 3) A face să se estompeze; a atenua; a dilua; a slăbi.

A SE ESTOMPĂ mă estompez *intranz*. (*despre imagini, culori, senzații* etc.) A deveni mai puțin intens; a se face vag; a se atenua; a se dilua; a slăbi.

Durerea s-a estompat.

ESTOMPĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre desene, tablouri)* Care are umbrele și contururile șterse, potrivite cu o estompă. 2) *fig.* Care se vede ca prin ceață; cu contururi neclare; cețos; șters; vag. **A ESTORCĂ estorchez** *tranz.* 1) *(lucruri, favoruri* etc.) A obține prin mijloace necinstite. 2) *(persoane)* A despuia de bani sau de alte bunuri materiale; a jecmăni; a jefui; a jumuli.

EȘAFOD ~uri *n. arh. (în Evul Mediu)* Platformă de lemn înălțată în piețele publice, destinată executării condamnaților la moarte.

A EȘALONĂ eșalonez *tranz.* 1) (*acțiuni*, *manifestări)* A distribui în timp; a repartiza la date succesive. 2) *(lucruri)* A dispune la anumite distanțe unele de altele. 3) *(trupe militare)* A dispune pe eșaloane.

EȘÂRF//Ă ~e *f* 1) Fâșie de formă dreptunghiulară, confecționată din stofă sau tricotată, care se poartă în jurul gâtului sau pe umeri (în scopuri decorative sau pentru a proteja de frig); fular. 2) Fâșie lungă de stofă, care se poartă de-a curmezișul pieptului, ca semn al unei distincții, al unei funcții sau demnități. **EȘEC ~uri** *n.* Nerealizare a unei acțiuni, la care s-a depus un efort fizic sau intelectual susținut; insucces; nereușită. **A suferit un mare ~.**

A EȘUÂ eșuez *intranz.* 1) *(despre persoane)* A suferi un eșec. 2) *(despre acțiuni)* A se termina printr-un eșec. 3) *(despre nave)* A se așeza cu fundul pe un banc de nisip; a se împotmoli în nisip.

A ETAJÂ etajez *tranz.* A face să se etajeze; a suprapune.

A SE ETAJÂ se etajează *intranz.* A se dispune în etaje; a se așeza în rânduri suprapuse; a se suprapune.

A ETALÂ etalez *tranz.* 1) *(merite, bunuri materiale sau spirituale* etc.) A demonstra cu ostentație publicului; a exhiba. **~ erudiția**. **~ talentul**. 2) *(mărfuri de vânzare)* A expune în vitrină.

ETAL//ON ~oane *n. și adjectival* Model legal de mare precizie al unei unități de măsură a greutății, lungimii, timpului etc., care servește ca bază de comparare. **~ul metrului. ~ul kilogramului. Ceas-etalon. Gram-etalon.**

A ETALONÂ etalonez *tranz.* 1) *(instrumente de măsură)* A verifica cu ajutorul unui etalon. **~ un termometru**. 2) *(scara unor instrumente de măsură)* A grada în conformitate cu un etalon. **~ scara unui manometru**. 3) *(măsuri-model)* A compara cu un etalon; a determina cu ajutorul unui etalon. **A etalona metrul**.

A ETANȘÂ etanșez *tranz. (aparate, recipiente încăperi* etc.) A face să fie etanș; a aduce în stare de etanșietate. **A etanșa ferestrele unei încăperi.**

ETÂTE *f* Timp socotit de la nașterea unei ființe până la un anumit moment din viața ei; vârstă. ♦ **(A fi) în ~, (**a fi) la o vârtsă înaintată, respectabilă.

A ETATIZÂ etatizez *tranz.* 1) (*pământuri*, *imobile, întreprinderi* etc.) A trece din proprietate particulară în proprietatea statului; a naționaliza. 2) *(instituții, organizații)* A trece de sub conducere particulară sub conducerea statului.

A ETERIZÂ eterizez *tranz.* 1) *(pacienți sau organe, părți ale corpului acestora)* A anestezia cu eter. 2) A face să se eterizeze.

A SE ETERIZÂ mă eterizez *intranz.* A obține caracter de eter; a deveni diafan ca eterul.

ETERN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu are nici început, nici sfârșit în timp; în afara timpului; veșnic. **Primăvară ~ă. Viață ~ă. Dragoste ~ă.**

ETERNITÂTE *f.* 1) Ființare fără sfârșit. 2) Caracter etern. 3) Perioadă de timp foarte lungă. **Despărțirea a durat o ~e.** 4) Durată având un început, dar neavând sfârșit.

A ETERNIZÂ eternizez *tranz.* A face să dureze la nesfârșit; a face să devină etern; a înveșnici.

A SE ETERNIZÂ se eternizează *intranz.* A rămâne în memorie pentru posteritate.

ETEROGEN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*în opoziție cu* **omogen**)

1) Care este de natură sau de origine diferită. **Eroi ~i. Substanțe ~e.** 2) Care este compus din elemente diferite. **Amestec ~.**

Concepție ~ă.

ETIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de morală; propriu moralei. **Principiu ~.** 2) Care este în corespundere cu principiile morale dintr-o anumită epocă; bazat pe morală. **Comportament ~.**

A ETICHETÂ etichetez *tranz.* 1) (*obiecte*) A marca cu o etichetă. 2) *fig. (persoane)* A caracteriza pe baza calităților interne sau externe; a numi; a face; a taxa; a califica; a considera. 3) *fig. (idei, concepții)* A clasa după anumite criterii.

ETICHET//Â I ~e *f* 1) *comerț* Bucată de hârtie, carton etc. care se fixează pe un obiect pentru a indica conținutul, destinația, prețul și alte informații. 2) *tehn. inform.* Semn sau ansamblu de semne servind pentru a indica o anumită instrucțiune în programul unui calculator; marcă; tag.

ETICHETĂ II *f* Ceremonial stabilit prin tradiție și obișnuit în relațiile diplomatice sau cu ocazia unor acte solemne; protocol. **Așa presupune ~.**

ETIMOLOGÎ//E ~i *f. lingv.* 1) Ramură a științei lingvistice, care studiază provenirea cuvintelor, stabilind evoluția formei și a sensului lor. 2) Stabilire a originii unui cuvânt.

A ETIRÂ etirez *tranz. (metale)* A alungi sau a întinde prin tragere.

ETNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de rasă sau de etnie; referitor la rasă sau etnie. **Apartenență ~că.** 2) Care ține de cultura materială și spirituală a unui popor; bazat pe cultura materială și spirituală a unei rase sau etnii. **Comunitate ~că.**

ETUV//Â ~e *f* Instalație cu temperatură înaltă, destinată menținerii unor substanțe sau piese la temperatură ridicată, în scopul sterilizării sau al deparazitării.

EUFONÎ//E ~i *f fonet., poet.* Succesiune de sunete vocale și consonante, care produce o impresie plăcută auzului.

EUNUC ~i *m. înv.* Bărbat castrat, care îndeplinea la turci funcția de paznic al haremului sultanului.

EUROPARLAMENTÂR I ~i *m.* Deputat în Parlamentul European; membru ales în Parlamentul Uniunii Europene.

EUROPARLAMENTÂR II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se referă la Parlamentul Uniunii Europene; propriu Parlamentului Uniunii Europene. **Alegeri ~e.**

Comisie ~ă.

A EUROPENIZÂ europenizez *tranz.* A face să se europenizeze; a occidentaliza.

A SE EUROPENIZÂ mă europenizez *intranz.* A adopta limba, cultura și obiceiurile europenilor; a deveni asemănător cu europenii occidentali; a se occidentaliza.

EUROSCEPTIC ~i *m. și adjectival* Persoană care manifestă euroscepticism.

EUROSCEPTICÎSM *n.* Atitudine defavorabilă față de procesele economice și politice de integrare europeană.

EV evuri *n.* Perioadă mare din istoria omenirii, care se distinge prin anumite trăsături proprii. ♦ **Evul Mediu,** perioadă istorică, care se extinde de la apariția modului de producție feudal până la începutul celui capitalist.

A EVACUÂ evacuez *tranz.* 1) *(spații, localități, regiuni, imobile* etc.) A părăsi în masă (din necesitate sau prin ordin). 2) *(persoane, bunuri materiale, animale)* A expedia în mod organizat dintr-o regiune expusă primejdiei (în timp de război sau în timpul dezlănțuirii calamităților naturale), pentru a preveni eventuale distrugeri. 3) *(răniți, bolnavi* etc.) A transporta din teatrul operațiilor militare în spatele frontului. 4) *(trupe militare)* A scoate din motive tactice sau sub presiunea inamicului (dintr-o regiune sau dintr-o localitate deținute anterior); a retrage. 5) (*gaze*, *apă*, *reziduuri* etc.) A elimina printr-o operație specială. 6) *(fecale)* A elimina din intestine.

A EVADÂ evadez *intranz.* 1) *(despre deținuți)* A scăpa din detenție prin fugă și pe ascuns; a fugi. **A evada din închisoare.** 2) A se izola de tumultul vieții; a se retrage. ~ **în lectură**. ~ **la țară**.

A EVALUÂ evaluez *tranz.* 1) *(bunuri destinate vânzării)* A examina calitativ și cantitativ, stabilind prețul; a prețui; a aprecia; a estima. **A evalua costul unui produs.** 2) *(greutatea, durata, măsura, cantitatea, numărul, mărimea unui lucru)* A determina cu aproximație.

A EVANGHELIZĂ evanghelizez *tranz.* A face să se evanghelizeze; a creștina.

A SE EVANCHELIZĂ mă evanghelizez *intranz.* A trece la creștinism; a se creștina.

EVANTĂI ~e *n.* Obiect pliabil, din hârtie, mătase sau alte materiale, folosit mai ales de femei pentru a-și face vânt.

A EVAPORĂ evapor *tranz.* A face să se evapore; a vaporiza.

A SE EVAPORĂ mă evapor *intranz.* 1) *(despre lichide)* A se transforma în vapori; a trece din stare lichidă în stare gazoasă; a se vaporiza. 2) *fig. fam. (despre persoane)* A se face nevăzut; a înceta să mai fie în câmpul vizual; a dispărea; a pieri.

A EVAZĂ evazez *tranz. (obiecte)* A lărgi la una din extremități. **A evaza pantalonii.**

EVAZIV ~ă (**~i**, **~e**) *aadj. și adverbial* Care este lipsit de claritate și precizie; imprecis; vag. **Răspuns** ~.

EVENIMENT ~e *n*. Întâmplare de importanță pentru om sau pentru societate.

A EVENTRĂ eventrez *tranz. med. (persoane)* A opera la vintre.

EVENTUĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* Care se poate întâmpla în viitor; posibil în viitor. **O ~ă întâlnire la vârf. Dacă o voi întâlni ~, am să-i spun totul.**

EVGHENIC//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj. arh.* Care ține de evghenie; propriu nobililor; nobil.

EVGHENI//E ~i *f arh.* Condiție de nobil; noblețe; boierie.

A EVIDĂ evidez *tranz. (obiecte din lemn sau din alt material)* A lăsa vid în interior, scoțând o parte de materie; a exciza; a scobi.

EVIDEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial* Care se impune și nu necesită dovezi; manifest; neîndoielnic; vădit. **Un furt intelectual ~.**

EVIDENȚ//Ă ~e *f.* 1) Caracter evident. ♦ **A scoate** (*sau* **pune**) **în ~ă,** a face să apară clar; a reliefa; a evidenția; a sublinia. 2) Oglindire (într-un document) a stării de lucruri într-un anumit domeniu. ♦ **A ține ~a,** a avea la îndemână tabloul stării de lucruri dintr-un anumit domeniu.

A EVIDENȚIĂ evidențiez *tranz*. 1) A face să se evidențieze; a reliefa; a distinge; a remarca; a deosebi. 2) *(meritele sau succesele unei persoane)* A recunoaşte în mod oficial.

A SE EVIDENȚIĂ mă evidențiez *intranz*. (*mai ales, despre persoane și manifestările lor)* A se manifesta în mod deosebit; a se distinge; a se reliefa; a se remarca; a se afirma; a se impune; a se deosebi; a se diferenția; a diferi; a se ilustra; a excela.

A EVÎNGE evfng *tranz. rar* A supune unei evicțiuni; a face să sufere o evicțiune.

A EVIRĂ evirez *tranz.* 1) *(ființe)* A lipsi de glandele sexuale pe cale terapeutică sau chirurgicală; a jugăni; a scopi; a castra; a steriliza; a emascula. 2) *fig.* A face să se evireze; a emascula.

A SE EVIRĂ mă evirez *intranz*. A-și pierde vigoarea; a deveni impotent; a se emascula.

A EVITĂ evit *tranz.* 1) *(persoane, discuții* etc.) A înconjura în mod intenționat, ferindu-se; a ocoli; a eluda. ~ **o întâlnire**. ~ **o ceartă**. ~ **inamicul.** 2) *(acțiuni reprobabile)* A preîntâmpina pentru a nu se produce. 3) A ocoli, apelând la motive false. ~ **munca fizică**.

EVITĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (în opoziție cu* **inevitabil**) Care poate fi evitat. **Un final ~.**

EVLĂVIE *f.* 1) Sentiment religios, manifestat în

îndeplinirea scrupuloasă a practicilor bisericești; pietate; cucernicie. 2) *fig.* Atitudine de respect și duioșie față de cineva sau ceva; pietate.

EVLAVI//OS -oasă (**-oși**, **-oase**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care este stăpânit de evlavie; plin de evlavie; cuvios; cucernic; pios; religios.

A EVOCĂ evoc *tranz.* 1) *(fapte, evenimente din trecut)* A aduce în memorie; a aminti. 2) *(persoane, lucruri din trecut* etc.) A descrie (prin cuvinte) cu multă măiestrie artistică.

EVOCAT//OR -oare (**-ori**, **-oare**) *adj.* Care are proprietatea de a evoca ceva; cu putere de evocație. **Imagine ~oare**.

A EVOLUĂ evoluez *intranz.* 1) A trece printr-o serie de schimbări spre o treaptă superioară; a se afla în evoluție; a progresa; a propăși; a se dezvolta; a se transforma. 2) A-și urma cursul (firesc); a decurge. **Boala -ează normal**. 3) *(despre avioane, nave* etc.) A descrie mișcări circulare; a executa evoluții; a se roti. 4) *(despre trupe)* A-și schimba poziția printr-o serie de manevre. 5) *sport* A susține un meci; a juca. 6) *(despre artiști, echipe, ansambluri, formații, trupe* etc..) A se prezenta în fața publicului în cadrul unei competiții sportive sau în cadrul unui program artistic; a se produce.

EVOLUȚI//E -i *f* Proces treptat de dezvoltare continuă; dezvoltare gradată relativ lentă; schimbare; transformare. **~ia lucrurilor**. **~ia unei specii biologice**. **~ia ideilor**.

A EXACERBĂ exacerbez *tranz*. (*dureri*, *sentimente, pasiuni* etc.) A aduce la paroxism; a intensifica în cel mai înalt grad.

EXĂC//T -tă (**-ți**, **~te**) *adj.* 1) (*despre lucruri*) Care corespunde totalmente realității și adevărului; conform realității și adevărului; întocmai; precis. 2) Care reproduce cu fidelitate realitatea, originalul sau modelul; conform originalului. **Copie -tă a unui text**. 3) Care este egal cu o mărime supusă măsurii; precis. **Valoare -tă**. 4) *(despre persoane)* Care face cele promise la timpul convenit; punctual.

EXACTITĂTE *f* Caracter exact.

EXACTITUDÎN//E -i *f. v.* **EXACTITATE**.

A EXAGERĂ exagerez *tranz*. 1) (*fapte*) A denatura, mărind proporțiile reale; a prezenta în proporții denaturate. 2) *(realitatea)* A deforma mărind proporțiile unui fapt; a denatura.

A EXALĂ exal *tranz. (mirosuri, arome, parfumuri, gaze, vapori* etc.) A împrăștia în toate părțile; a face să prindă spații tot mai largi; a răspândi; a propaga; a degaja; a emana.

A EXALTĂ exaltez *tranz.* 1) A face să se exalteze; a însufleți; a înflăcăra; a anima. 2) A trata cu exaltație; a ridica în slăvi; a slăvi; a preamări; a glorifica; a elogia.

A SE EXALTĂ mă exaltez *intranz*. A se ridica deasupra unei stări de spirit ordinare; a căpăta tot mai mult suflet, elan; a se însufleți; a se înflăcăra; a se anima.

EXALT//ĂRE -ări *f* Stare de excitare puternică a spiritului, cauzată de un viu sentiment; imbold lăuntric puternic; ardoare; entuziasm; înflăcărare; elan.

EXALTĂ//T -tă (~ți, **~te**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care s-a exaltat; aflat în stare de excitare puternică a spiritului; entuziasmat; înflăcărat. **Spirit ~.**

A EXAMINĂ examinez *tranz*. 1) (*elevi*, *studenți*, *candidați la un post* etc.) A supune urnii examen; a face să răspundă pentru a verifica cunoștințele, competențele; a întreba; a interoga; a asculta; a chestiona. 2) *(lucruri, situații* etc.) A privi cu atenție (pentru a cunoaște mai bine); a analiza din toate punctele de vedere; a cerceta; a studia; a investiga. 3) *(bolnavi)* A cerceta pentru a pune diagnosticul și pentru a stabili tratamentul. **Medicul ~ează pacientul.**

A EXASPERĂ exasperez *tranz*. A aduce în stare de iritare excesivă; a enerva foarte mult.

EXASPERÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care exasperează. **Un comportament ~.**

EXASPER//ÂRE ~ări *f.* Stare de iritare puternică; enervare extremă; supraexcitare.

A EXCAVÂ excavez *tranz.* *(pământ)* A săpa făcând o cavitate (mai ales cu excavatorul).

A EXCEDÂ excedez *tranz.* 1) A depăși din punct de vedere cantitativ sau calitativ. 2) *(despre stări sufletești sau fizice)* A cuprinde brusc și cu putere; a copleși; a năvăli; a năboi; a năpădi.

A EXCELÂ excelez *intranz.* A fi excelent; a se manifesta în mod deosebit; a se distinge; a se remarca; a se reliefa; a se evidenția; a se deosebi; a se diferenția; a diferi.

EXCELEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care excelează; impunător prin calitățile sale; minunat.

EXCELENȚ//Ă ~e *f* 1) Titlu onorific, folosit ca adresare pentru anumiți demnitari (ambasadori, miniștri etc.). 2) Caracter excelent. ♦ **Prin** ~, a) într-un mod foarte reprezentativ, caracteristic; b) în cel mai înalt grad; cu deosebire; eminamente.

EXCENTRIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care depășește limitele bunului simț; ieșit din comun; extravagant; neobișnuit; ciudat; bizar. **Persoană ~ă**. **Coafură ~ă**. 2) *(despre puncte)* Care este situat în afara centrului unei figuri.

A EXCEPTÂ exceptez *tranz.* A lăsa la o parte; a da afară; a lipsi de atenție; a exclude; a elimina; a înlătura.

EXCEPȚI//E ~i *f* Ceea ce vine în contradicție cu normele generale, obișnuite. ♦ **Cu excepția** (**cuiva** *sau* **a ceva**), în afară de (cineva sau ceva); exceptând. ♦ **Fără ~,** fără deosebire. ♦ **De ~,** care constituie o excepție; excepțional.

EXCEPȚIONÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care constituie o excepție. **Un caz ~.** 2) Care se distinge prin anumite calități și suscită mirare sau admirație; curios; neobișnuit; nemaipomenit; nemaiauzit; extraordinar; insolit. **Capacități muzicale ~e.**

EXCES ~e *n*. Ceea ce depășește limitele normalului; abuz. ~ **de viteză**. ♦ **Cu ~,** fără măsură; exagerat. ♦ **Fără ~,** moderat**.** ♦ ~ **de putere,** acțiune care depășește prevederile legii.

EXCESIV I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care constituie un exces; depășind limita dorită sau admisibilă; peste măsură; exagerat. **Temperaturi ~e.**

EXCESIV II *adv.* Peste măsură (de); din cale afară (de); exagerat. **Fire ~ de zbuciumată.**

A EXCITÂ excit *tranz.* 1) *fiziol. (țesuturi, organe, celule și funcții ale lor)* A face să-și intensifice activitatea; a stimula. 2) *(sisteme fizice)* A prevedea cu un surplus de energie. 3) *(mașini electrice)* A asigura cu un câmp magnetic. 4) *(persoane)* A face să se excite; a întărâta; a stârni; a irita; a aținta; a zădărî.

A SE EXCITÂ mă excit *intranz.* 1) A ajunge în stare de iritație. 2) A deveni senzual.

A EXCÎZÂ excizez *tranz. med.* 1) *(tumori, organe sau părți ale unor organe bolnave)* A înlătura printr-o intervenție chirurgicală; a scoate printr-o excizie; a extirpa. 2) *(obiecte de lemn sau de alt material)* A lăsa vid în interior, scoțând o parte de materie; a evida; a scobi.

A EXCLAMÂ exclam *tranz*. (*cuvinte*, *sunete, fraze)* A rosti cu un ton ridicat, exprimând spontan o emoție sau un sentiment.

EXCLAMÂȚI//E ~i *f.* Cuvânt sau strigăt, rostit cu o intonație deosebită, care exprimă o stare afectivă puternică. **A emite o ~e de surpriză.**

A EXCLUDE exclud *tranz.* 1) A da afară; a lăsa la o parte; a elimina; a înlătura; a excepta. **A ~ un candidat din concurs. A ~ pe cineva din serviciu, ca măsură represivă.** 2) A respinge ca finnd incompatibil, străin sau contrar. **A ~ orice amestec străin.**

A SE EXCLUDE se exclude *intranz.* A se respinge (unul cu altul) ca fiind incompatibili.

EXCLU//S I ~să (**~și**, **~se**) *adj.* 1) Care a fost supus excluderii; înlăturat; îndepărtat; eliminat. **Jucător ~**

din competiție. 2) *(despre lucruri, acțiuni)* Care nu poate avea loc; imposibil. **Împăcare ~să.**

EXCLUS II *adv.* Cu neputință; imposibil; inadmisibil. **~ ca el să mai vină.**

EXCLUSIV I *adv.* 1) Excluzând alte alternative; în exclusivitate; numai. 2) În afară de; cu excepția; exceptând.

EXCLUSIV II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care exclude orice împărțire; prevăzut numai pentru o singură persoană. **Privilegii ~e**. 2) Care exclude tot ce este străin sau jenant. **Pasiune ~ă de pictură.** 3) *(despre lucruri abstracte)* Care exclude orice alternativă. **Opiniii ~e.**

EXCLUSIVÎ//ST ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care manifestă exclusivism; refractar la părerile altora.

A EXCOMUNICĂ excomunic *tranz. (persoane)* A exclude dintr-o comunitate religioasă; a supune unei anateme; a anatemiza; a afurisi; a blestema.

A EXCORIĂ excoriez *tranz. (piele)* A face să se excorieze.

A SE EXCORIĂ se excoriază *intranz. (despre piele)* A se răni ușor; a se juli; a se jupui; a se zdreli.

A EXCRETĂ excretez *tranz. (substanțe inutile sau dăunătoare)* A elimina din organism; a evacua.

EXCURS ~uri *n*. Abatere de la subiectul tratat (în cursul unei expuneri orale sau scrise) pentru a lămuri o chestiune secundară. **A face un ~ în istoria picturii impresioniste.**

A EXECUTĂ execut *tranz.* 1) A realiza printr-un efort fizic sau spiritual. 2) *(exerciții de gimnastică sau figuri de dans, de balet)* A face cu multă iscusință și cu multă dexteritate. 3) *(melodii, piese muzicale)* A cânta în mod personal; a interpreta. 4) *(sancțiuni judiciare, măsuri* etc.) A aduce la îndeplinire; a transpune în fapt. 5) *(condamnați la moarte)* A supune la pedeapsa cu moartea. 6) *(sentințe de condamnare la moarte)* A traduce în viață; a aplica. 7) *(debitori)* A face să-și îndeplinească obligațiile.

A SE EXECUTĂ mă execut *intranz*. 1) A proceda în modul corespunzător. 2) A se pune în dependență totală față de cineva; a da ascultare; a se supune.

EXECUTĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care execută ceva (un ordin, o misiune, o lucrare etc.).

EXECUTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are sarcina de a pune în aplicare legile, dispozițiile unui organ superior (legislativ); obligat să execute legile, dispozițiile. **Putere ~ă**. **Organ ~**.

EXECUT//OR I ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj. v.* **EXECUTANT**.

EXECUTOR II ~i *m*. 1) Persoană care execută un condamnat; călău. 2) *jur.:* ♦ **~ judecătoresc,** funcționar care execută hotărârile unei instanțe judecătorești. ♦ **~ testamentar,** persoană care asigură executarea ultimei voințe a autorului unui testament.

EXEMPLĂR I ~e *n*. 1) Obiect făcând parte dintr-o serie de obiecte la fel; obiect dintr-o serie de obiecte care reproduc un tip comun. 2) Reprezentant izolat al unei specii; individ făcând parte dintr-o specie.

EXEMPLĂR II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care merită a fi luat drept exemplu (datorită calităților sale pozitive); pilduitor. **Cetățean ~.** 2) Care poate servi drept avertisment; de învățătură. **Pedeapsă ~ă**.

EXEMPL//U ~e *n*. 1) Lucru, acțiune, persoană, conduită etc., care trebuie sau poate fi imitat; model. ♦ **A da** (*sau* **a fi**) **~ (pentru cineva),** a servi drept model de urmat (pentru cineva). 2) Fapt tipic, care este citat pentru a demonstra sau a sprijini o teză; pildă. 3) Lucru comparabil sau asemănător cu altul, despre care se vorbește.

A EXERCITĂ exercit *tranz.* 1) *(meserii, profesii, specialități* etc.) A pune în aplicare în mod sistematic; a practica; a profesa; a exersa. **Exercit meseria de cofetar.** 2) *(influență, drepturi)* A face să aibă efect. **A exercita influență asupra cuiva.**

EXERCÎȚI//U ~i *n*. 1) Activitate (fizică sau intelectuală) desfășurată sistematic cu scopul formării

sau perfecționării anumitor deprinderi. 2) *milit.* Antrenament al soldaților în vederea însușirii artei militare. 3) Ansamblu de acțiuni, mișcări etc., destinat să exerseze într-un domeniu particular. **~i vocale**. **~i gramaticale**. 4) Temă dată elevilor pentru a controla și a consolida competențele dobândite. 5): ♦ **În ~ul funcțiunii,** în timpul sau în cadrul serviciului legal (al unui funcționar sau al unei persoane oficiale).

A EXERSĂ exersez 1. *tranz.* A face exerciții. **2**. *tranz. (meserii, profesii, specialități* etc.) A pune în aplicare în mod sistematic; a practica; a profesa; a exercita.

EXHAUSTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care tratează un subiect epuizându-l; în întregime; complet.

A EXHIBĂ exhibez *intranz. (merite, bunuri materiale sau spirituale* etc.) A demonstra cu ostentație publicului; a etala. **A-și ~ hainele**.

EXHIBÎȚI//E ~i *f* Prezentare ostentativă în public a unor lucruri.

EXHUMĂ exhumez *tranz.* 1) *(cadavre, oseminte)* A scoate din mormânt; a dezgropa; a dezmormânta; a deshuma. 2) *fig.* A readuce în memorie; a scoate din uitare; a dezmormânta; a dezgropa; a deshuma.

EXIGEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care vădește multe pretenții față de ceva sau cineva; sever. **Un profesor ~.** 2) Care manifestă grijă sporită și corectitudine în îndeplinirea anumitor obligații sau lucrări. **Un elev ~ în raport cu sine.**

EXIGENȚ//Ă ~e *f* 1) Atitudine exigentă. **A da dovadă de ~ă.** 2) Caracter exigent. **Comportamentul său denotă ~ă.** 3) Sarcină sau condiție care trebuie îndeplinită neapărat; cerință. **Lucrarea corespunde tuturor ~elor.**

EXIL ~uri *n*. 1) *(în unele țări)* Măsură represivă aplicată față de o persoană, constând în obligarea de a părăsi locul de trai în semn de pedeapsă; expulzare; deportare; surghiun. **A trimite în ~ pe cineva**. **~ politic.** 2) Situație a unei persoane supuse unei asemenea măsuri represive. **A fi în ~.** 3) Plecare benevolă din propria țară a unei persoane, de regulă din motive politice; expatriere.

A EXILĂ exilez *tranz.* A trimite în exil; a surghiuni; a deporta.

A SE EXILĂ mă exilez *intranz.* A pleca în exil.

A EXISTĂ exist *intranz.* 1) A se afla în realitate; a fi; a ființa. 2) *(despre ființe)* A se afla în viață; a fi viu; a trăi; a viețui.

EXISTEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care există; aflat în realitate.

EXISTENȚ//Ă ~e *f* 1) Faptul de a exista; ființare. 2) Viață a unui individ, considerată în durata și conținutul ei. 3) Totalitate a mijloacelor materiale necesare pentru trai.

A EXMATRICULĂ exmatriculez *tranz.* (*elevi*, *studenți)* A exclude dintr-o instituție de învățământ.

EXORBITĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care depășește limitele normale; exagerat de mare; excesiv. **Preț ~.**

A EXORCIZĂ exorcizez *tranz. (în credințele mistice) (diavolul)* A alunga din corpul omului, pronunțând cuvinte magice, rugăciuni sau descântece.

A EXORTĂ exortez *tranz.* (*persoane*) A determina prin discursuri persuasive (să realizeze o acțiune); a îndemna.

EXOTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre locuri, ținuturi)* 1) Care se află foarte departe și are trăsături neobișnuite. 2) *(despre plante, fructe, animale* etc.) Care provine dintr-o regiune foarte îndepărtată și posedă însușiri neobișnuite. 3) *(despre lucruri, persoane)* Care are un caracter sau un aspect neobișnuit.

EXOTISM *n*. 1) Caracter exotic. 2) Totalitate de lucruri și fenomene exotice.

EXPANSÎBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care tinde să se dilate la nesfârșit; susceptibil de expansiune. **Gaz ~.**

EXPANSIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*despre persoane*) Care se exprimă cu efuziune; predispus să-și deschidă cu ușurință sufletul; comunicativ; exuberant.

A EXPATRIĂ expatriez *tranz.* A face să se expatrieze; a expulza.

A SE EXPATRIĂ mă expatriez *intranz.* A părăsi patria, stabilindu-se cu traiul în altă țară; a emigra.

A EXPECTORĂ expectorez *tranz. (flegmă, mucozități)* A elimina prin tuse din căile respiratorii.

A EXPEDIĂ expediez *tranz.* 1) *(corespondență, colete, mărfuri)* A trimite (prin poștă) la o destinație. 2) *fig., fam. (persoane)* A trimite în altă parte (pentru a se debarasa).

EXPEDIENT ~e *n*. 1) Procedeu (ingenios) de a ieși dintr-o încurcătură. 2) Mijloc, adesea ilicit, de a procura bani.

EXPEDITIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care își face repede și cu ușurință obligațiunile; activ. 2) Care rezolvă lucrurile repede și fără ezitări. 3) *fig., fam. (despre persoane și manifestările lor)* Care vădește grabă și lipsă de respect.

EXPERIMENT ~e *n*. Procedeu de cercetare în știință, constând în provocarea intenționată a unor fenomene pentru a le studia în anumite condiții; experiență.

A EXPERIMENTĂ experimentez *tranz*. A verifica prin experimente.

EXPER//T ~ți *m*. 1) Specialist cu o pregătire înaltă; om care posedă cunoștințe fundamentale într-un anumit domeniu de activitate. 2) Specialist însărcinat de un organ de stat să facă o expertiză.

A EXPIĂ expiez *tranz. (greșeli, fapte reprobabile)* A răscumpăra prin acțiunile ulterioare.

A EXPIRĂ expir 1. *tranz. (aer inspirat)* A elimina din plămâni în procesul respirației. **2**. *intranz.* 1) *(despre contracte, convenții* etc.) A înceta de a mai fi valabil. 2) *(despre perioade de timp, termene* etc.) A ajunge la sfârșit; a se consuma în întregime; a se împlini. 3) *fig.* A înceta de a mai trăi; a muri; a pieri; a deceda.

A EXPLICĂ explic *tranz.* 1) *(persoane)* A face să înțeleagă; a lămuri. 2) *(lecții, materie de studiu)* A expune oral în fața auditoriului (într-o instituție de învățământ) cu scop instructiv; a preda. 3) *(cauze, motive* etc.) A afla printr-o analiză serioasă.

A SE EXPLICĂ mă explic *intranz*. 1) A-și motiva acțiunile sau vorbele; a se justifica. 2) A se edifica în privința unei chestiuni litigioase.

EXPLICÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(în opoziție cu* **implicit**) *(despre vorbe, idei, gânduri* etc.) Care este exprimat clar, concis și nu lasă loc la nici un dubiu. 2) *(despre persoane)* Care se exprimă clar și fără echivocuri.

A EXPLOATĂ exploatez *tranz*. 1) *econ., societ. (colectivități, persoane)* A asupri, însușind fără echivalent o parte a muncii străine. 2) *(state coloniale)* A asupri din punct de vedere politic și economic, obținând un profit maxim. 3) *(solul, bogățiile naturale, zăcămintele minerale)* A prelucra în vederea obținerii unui profit. 4) *(forțe și mijloace de producție, mecanisme, construcții, edificii* etc.) A folosi conform destinației. 5) *și fig.* A folosi în mod abuziv, trăgând profit personal. **A ~ munca minorilor. A ~ din plin aceste circumstanțe favorabile.**

A EXPLODĂ explodez 1. *intranz*. 1) (*despre explozive, proiectile, gaze* etc.) A produce explozie; a detona. 2) *(despre instalații care acționează cu gaze sau substanțe explozive)* A se sfărâma sub acțiunea presiunii interne; a sări în aer. 3) *(despre vulcani)* A erupe brusc. 4) *fig. (despre persoane)* A interveni brusc și violent într-o discuție; a izbucni. **2**. *tranz. (bombe, proiectile* etc.) A face să producă explozie; a detona.

A EXPLORA explorez *tranz.* 1) *(țări, ținuturi, regiuni necunoscute)* A cerceta cu grijă în scopuri științifice. 2) A analiza din toate punctele de vedere; a cerceta; a studia; a investiga. 3) *(zăcăminte minerale)* A cerceta pentru a determina posibilitățile de exploatare.

EXPLORATOR ~i *m*. 1) Persoană care explorează ceva (o țară, o regiune etc.) în scopuri științifice,

economice, culturale etc. 2) *fig.* Persoană care descoperă noi drumuri, noi piste de cercetare într-un domeniu de practică socială.

EXPONĂT ~e *n*. Obiect expus într-un muzeu, în cadrul unei expoziții, într-o vitrină etc. **~ de muzeu.**

EXPONEN//T ~ți *m*. 1) Persoană (sau grup de oameni) care reprezintă și apără anumite idei, concepții, interese. 2) *matem.* Semn (număr sau literă) scris sus la dreapta unei mărimi matematice, pentru a arăta puterea la care această mărime trebuie ridicată.

A EXPORTĂ export *tranz. (mărfuri)* A expedia în altă țară pentru vânzare sau pentru schimb comercial.

EXPOZEU ~ri *n*. 1) Expunere amănunțită și sistematică a unor fapte, idei etc., făcută oral sau în scris; dare de seamă; analiză; raport. 2) Discurs scurt pe un subiect anume; comunicare.

EXPOZITIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are scopul de a explica. **Propoziție ~ă.** 2) *did. (despre lecții)* Care are caracter de expozeu; în formă de expunere. ♦ **Metodă ~ă,** metodă de predare în învățământ, care constă în prezentarea conținutului unei lecții în formă de expozeu, de narațiune.

EXPOZÎȚI//E ~i *f.* 1) Prezentare publică a unor opere de artă, a unor produse etc. 2) Totalitate de obiecte expuse. 3) Loc sau clădire unde sunt expuse obiecte speciale; salon. 4) *lit.* Parte inițială a unei lucrări literare. 5) *fot.* Timp necesar pentru întipărirea imaginii pe un material fotosensibil.

EXPRE//S I ~să (**~și**, **~se**) *adj.* 1) *și substantival:* ♦ (**tren**) **~,** (tren) care merge la destinație cu o viteză mare, oprindu-se doar la un număr restrâns de stații (principale). 2) *(despre scrisori, colete)* Care, în schimbul unei suprataxe, ajunge la destinatar mai repede decât în mod obișnuit.

EXPRE//S II ~să (**~și**, **~se**) *adj.* 1) Care este exprimat cu claritate; clar; limpede; lămurit. **Un ordin ~.** 2) *și adverbial* Care se realizează cu o intenție specială; făcut din intenție; deliberat; intenționat. **A efectua o vizită ~ă. Am venit ~ pentru tine.** 3) *jur.* Care este formulat în termeni clari; exprimat fără echivoc. **O clauză ~ă.**

EXPRESIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care exprimă ceva în mod clar și adecvat; elocvent; semnificativ. **Un gest ~. O liniște ~ă**. 2) Care evocă ceva în mod viu și plastic; sugestiv. **O fizionomie ~ă**.

A EXPRIMĂ exprim *tranz, (gânduri, sentimente, idei* etc.) A exterioriza prin cuvinte sau prin gesturi; a zugrăvi; a reda.

A SE EXPRIMĂ mă exprim *intranz*. A-și reda gândurile sau sentimentele.

A EXPROPRIĂ expropriez *tranz*. 1) *econ., societ. (producători)* A deposeda în mod forțat de produsele muncii și de mijloacele de producție. 2) *(proprietari)* A lipsi în mod forțat de mijloacele de producție și de bunurile acumulate (prin exploatarea muncii altora).

A EXPULZĂ expulzez *tranz*. 1) (*persoane*) A obliga să părăsească țara; a izgoni dintr-un stat. 2) A da afară; a forța să iasă.

A EXPUNE expun *tranz.* 1) *(gânduri, idei, concepții* etc.) A reda prin cuvinte sau în scris; a relata. 2) *(obiecte)* A prezenta în fața publicului, de obicei în scopuri comerciale. 3) *(obiecte, persoane)* A pune pentru a fi supus unei acțiuni. **L-ai expus primejdiei.** 4) *(filme, plăci fotografice) A* supune acțiunii luminii pentru a obține un clișeu sau o fotografie. 5) A face să se expună.

A SE EXPUNE mă expun *intranz.* A se afla într-o situație periculoasă sau neplăcută.

A EXPURGĂ expurg *tranz. (cărți, texte)* A curăța, eliminând pasajele sau expresiile indecente, care contravin unor principii morale, idei politice sau ideologice.

EXTĂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are caracter de extaz; caracteristic extazului. **Viziune ~ă**. 2) Care este în extaz. **Persoană ~ă**.

EXTĂZ ~e *n*. 1) Stare psihică de mare intensitate, când omul pare că pierde legătura cu lumea exterioară. 2) Stare de exaltare, provocată de o bucurie mare sau

de o admirație extremă.

A EXTAZIĂ extaziez *tranz.* A face să se extazieze.

A SE EXTAZIĂ mă extaziez *intranz.* A ajunge în stare de extaz; a cădea în extaz.

EXTENSIUN//E ~i *f* 1) Acțiunea de a se extinde; extindere; mărire; creștere; amplificare. **~ea teritoriilor.** 2) *med*. Mișcare prin care un membru se întinde sau se alungește (în caz de luxație sau de fractură). **A avea o ~ a ligamenttelor la gambă.**

A EXTENUĂ extenuez *tranz*. A face să se extenueze; a epuiza; a istovi.

A SE EXTENUĂ mă extenuez *intranz.* A ajunge într-o stare de slăbiciune totală; a se obosi peste măsură; a se epuiza; a se sfârși; a se slei; a se istovi.

EXTENU//ĂRE ~ări *f* Acțiunea sau starea de a (se) extenua; oboseală extremă; istovire. **A ajunge în stare de ~are.**

EXTERI//OR I -oare *n*. 1) Parte de dinafară a unui obiect (și spațiul care-l înconjoară). **~ul unei case.** 2) Aspect al unei persoane (ținuta, îmbrăcămintea, fizionomia, comportarea) care este accesibil privirii. **Are un ~ agreabil.**

EXTERI//OR II -oară (**-ori**, **-oare**) *adj.* 1) Care este situat în spațiul de dinafară a ceva (sau a cuiva); extern. **A efectua lucrări de amenajare ~oare.** 2) Care poate fi văzut de dinafară; vizibil. **Aspect ~. Manifestare -oară**. 3) Care este dincolo de o limită; extern. ♦ **Comerț ~**, comerț făcut (de o țară) cu țările străine.

A EXTERIORIZĂ exteriorizez *tranz*. (*idei*, *gânduri, sentimente* etc.) A face să se exteriorizeze.

A SE EXTERIORIZĂ se exteriorizează *intranz. (despre gânduri, idei, sentimente)* A căpăta manifestare exterioară (prin cuvinte, gesturi sau fizionomie).

EXTERITORIĂL -ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane diplomatice)* Care, aflându-se pe teritoriul unei țări străine, are privilegiul de a se supune legilor țării sale; supus principiului exteritorialității. **A EXTERMINĂ extermin** *tranz*. (*ființe*) A distruge în întregime; a nimici în masă; a extirpa.

EXTERN I -ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este situat în spațiul de dinafară a ceva (sau al cuiva); exterior. **Pereții ~i ai clădirii.** 2) Care vine din afară; străin. **Ministerul de Afaceri Externe. Forțe ~e.** ♦ **Politică -ă,** politică a unui stat în raport cu alte state. 3) *(despre medicamente și felul lor de aplicare)* Care se aplică numai la suprafața corpului. **Medicament de uz ~.** 4) *mat.*: ♦ **Unghi ~,** unghi format de o latură a unui triunghi cu prelungirea altei laturi.

EXTERN II -i *m*. 1) Elev care urmează cursurile la o școală, dar ia masa și locuiește în afara acesteia.

2) Student în medicină, care face practica într-un spital.

A EXTINDE extind *tranz.* A face să se extindă.

A SE EXTINDE mă extind *intranz.* A cuprinde spații tot mai largi; a se răspândi; a se întinde; a se propaga.

EXTÎNDER//E ~i *f.* Acțiunea de a (se) extinde.

A EXTIRPĂ extirp *tranz.* 1) *(plante dăunătoare)* A smulge din rădăcini. 2) *(tumori, organe sau părți ale unor organe bolnave)* A înlătura printr-o intervenție chirurgicală; a exciza. 3) *fig.* A distruge în întregime, din rădăcină; a nimici; a stârpi. **A ~ un obicei prost.**

A EXTORCĂ extorchez *tranz. (lucruri, promisiuni, bunuri, favoruri* etc.) A obține fără liberul consimțământ (prin amenințări, violentă, șantaj) al deținătorului. **A ~ pe cineva de bani.**

EXTRABUGETĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este în afara bugetului; neprevăzut de buget. **Mijloace ~e. Cheltuieli ~e. Venituri ~e.**

A EXTRĂGE extrag *tranz.* 1) *(substanțe)* A separa dintr-un material (prin diverse procedee). **A ~ benzina din petrol.** 2) *(zăcăminte minerale)* A dobândi prin extracție; a scoate. **A ~ cărbune din mină.** 3) *(obiecte)* A scoate din locul în care s-a format sau în care a intrat. **~ un dinte**. **~ un glonte.** 4)

(citate, fragmente) A copia (dintr-un text) cu un anumit scop. 5) *mat. (rădăcina pătrată sau cubică)* A determina prin calcul; a calcula.

EXTRAORDINĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care vine în contradicție flagrantă cu normele obișnuite; ieșit cu totul din comun; neobișnuit; anormal. **Întâmplare ~ă.** 2) Care se distinge prin anumite calități și suscită mirare sau admirație; curios; insolit; neobișnuit; excepțional; nemaipomenit; nemaiauzit. **Talent ~.** 3) *(despre persoane)* Care se deosebește vădit de toți ceilalți; înzestrat cu calități deosebite. **Un om ~.** 4) *(despre evenimente, ședințe, adunări* etc.) Care nu a fost prevăzut din timp; în afara planului stabilit anterior. **Ședința ~ă a Parlamentului.**

EXTRĂS ~ e *n*. 1) Fragment scos dintr-o scriere sau dintr-un document (proces-verbal, regulament, lege etc.) ♦ **În ~,** reprodus parțial. 2) Articol dintr-o publicație comună (revistă, culegere) prezentat separat (sub formă de broșură).

EXTRAȘCOLĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este făcut în afara programului sau activității școlare.

EXTRAURBĂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este situat în afara orașului; din afara orașului.

EXTRAVAGĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care depășește limitele bunului simț; ieșit din comun; bizar; neobișnuit; ciudat. **Idei ~te**. **Îmbrăcăminte ~tă**. 2) *(despre persoane)* Care acționează contra bunului simț; ieșit din comun; excentric.

EXTRAVAGĂNȚ//Ă ~e *f.* 1) Comportare extravagantă. 2) Caracter extravagant.

A SE EXTRAVAZĂ se extravazează *intranz. med. (despre sânge, lichide organice, tumori)* A se vărsa din canalele sale.

A EXTRĂDĂ extrădez *tranz*. (*criminali*, *condamnați)* A preda la cerere, în conformitate cu convențiile internaționale, statului față de care s-a făcut vinovat.

EXTREM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este la cel mai înalt grad; foarte mare; extraordinar. **Frumusețe ~ă**. **Răutate ~ă**. ♦ **La ~,** foarte tare; în afara oricărei măsuri; până la ultima limită. 2) Care termină un spațiu, o durată; aflat la cel mai îndepărtat punct; ultim**. Limită ~ă**.

EXTREM//Ă ~e *f* 1) Partea cea mai îndepărtată a unei suprafețe; limită maximă; margine; capăt. ♦ **A cădea dintr-o ~ în alta,** a trece de la o atitudine exagerată la alta, tot exagerată. ♦ **A cădea în ~,** a avea o atitudine greșită, exagerată. 2) *sport* Jucător al unei echipe de fotbal, hochei, handbal etc., care ocupă locul cel mai înaintat din stânga sau din dreapta. **A fi ~a dreaptă.**

EXTREMIT//ÂTE ~ăți *f.* 1) Partea de la capătul unui spațiu sau al unui lucru; parte extremă (a unui spațiu sau lucru); capăt; terminație. **Mă aflu la ~ea dreaptă a peronului.** 2) *mai ales la pl.* Parte periferică a corpului; parte terminală a unui organ.

3) *la pl. societ.* Decizie sau acțiune extremă; abuz de violență. **A ajunge la ~ăți**.

EXTRINSEC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (în opoziție cu* **intrinsec**) Care nu aparține esenței unui lucru; străin de natura unui lucru sau fenomen. **Cauze ~e**.

A EZITÂ ezit *intranz. (despre persoane)* A fi în stare de incertitudine; a fi inapt de a lua o decizie; a sta la îndoială; a pregeta; a șovăi.

FABUL//OS ~oasă (**~oși**, **~oasă**) *adj.* 1) *(despre averi, prețuri, sume de bani* etc.) Care depășește imaginația; colosal de mare; foarte mare; extraordinar; fantastic. **A avea venituri ~oase.** 2)

Care ține de fabule, de domeniul imaginației; imaginar. **Un personaj ~.**

FÂBUL//Ă ~e *f.* 1) *literat.* Creație literară alegorică de proporții mici, de obicei în versuri, în care sunt satirizate unele moravuri umane, prin alegorie și prin personificarea animalelor, plantelor sau lucrurilor. 2) *fig.* Relatare în care elementele imaginare nu se disting de cele reale; istorisire mincinoasă; plăsmuire. **Nu spune ~e! Nu este adevărat, e o ~ă.** 3) (*în creațiile literare)* Sistem de fapte, în ordinea lor temporală și cauzală, folosit ca material de către scriitor, într-un text narativ; schemă a acțiunii; element narativ; subiect; tramă. **Care este ~a acțiunii?**

FACHIR ~i *m*. 1) (*în țările din Orient)* Călugăr sau ascet musulman sau hindus, care practică exercițiile ioga. 2) *prin ext.* Actor de circ sau de estradă, care, făcând uz de agerimea mâinilor și rapiditatea gesturilor, produce iluzii optice; prestidigitator; iluzionist.

FACIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de față; propriu feței. **Nerv ~. Pareză ~ă**.

FACIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se face fără efort; ușor realizabil. **Operație ~ă**. **Calcul ~**. 2) Care necesită eforturi mici pentru realizare; realizat cu puține eforturi. **Versuri ~e**. **Literatură ~ă**. 3) *(despre persoane și caracterul, spiritul lor)* Care se acomodează cu ușurință; care se lasă mulțumit cu puțin. **Om ~. Spirit ~.**

FACILIT//ÂTE ~ăți *f.* 1) Caracter facil. 2) *mai ales la pl.* Condiție specială acordată unei persoane. **A beneficia de ~ăți.**

FACSIMIL ~e *n*. Reproducere exactă (prin copiere, fotografiere, scanare etc.) a unui text sau a unui desen.

FÂCTOR I ~i *m*. 1) Condiție esențială, care determină apariția unui proces sau fenomen; element care contribuie la producerea unui fenomen sau proces. **~i externi, interni. ~ determinant.** 2) *mat*. Element constitutiv al unui produs; termen al unei înmulțiri. **~ul la înmulțire.** 3) *fiz.* Raport dintre două valori ale aceleiași mărimi. **~ de presiune**.

FÂCTOR II ***[****acc. și* **factor] ~i** *m*.: **♦ ~ poștal,** funcționar la un oficiu poștal, care duce și distribuie corespondența și publicațiile periodice destinatarilor; poștaș.

FACTUR//Ă I ~i *f.* 1) Mod de organizare a elementelor sau a părților constituente ale unui ansamblu; constituție; structură. 2) Constituție intelectuală, psihică, morală etc. a unei persoane. 3) Caracter specific al unei opere de artă. **Roman de ~ă psihologică.**

FACTUR//Ă II ~i *f.* 1) Act contabil sau comercial care indică cantitatea, calitatea și prețul mărfurilor sau serviciilor executate. 2) Notă de plată. 3) Formular tipărit, pe care se întocmește o astfel de notă de plată.

FACULT//ÂTE I ~ăți *f. ed.* Subdiviziune didactică și administrativă în cadrul unei instituții de învățământ superior, condusă de un decan și care cuprinde un ansamblu de specialități și discipline de studiu înrudite, în cadrul căreia se pregătesc specialiști de calificare înaltă într-un anumit domeniu.

FACULT//ÂTE II ~ăți *f* 1) Posibilitate de acțiune; capacitate; aptitudine; proprietate. **Magnetul are ~atea de a atrage fierul**. 2) Dispoziție naturală (a persoanelor) pentru o anumită activitate (intelectuală); capacitate; aptitudine. **A dezvolta ~ățile copilului**. 3) Forță morală sau intelectuală.

FA//D fadă (**fazi**, **fade**) *adj.* 1) *gastronom. (despre mâncăruri)* Care este lipsit de gust; fără de gust; searbăd; insipid. 2) *fig.* Care este lipsit de expresie; fără expresivitate; șters; spălăcit; palid; searbăd. **Culoare ~ă**. **Miros ~.**

FAET//ON I ~oane *n*. 1) Trăsură înaltă cu arcuri, cu patru roți și cu o capotă pliabilă pentru scaunul din față. 2) Vehicul ușor, cu două roți, cu arcuri, cu o singură banchetă pentru persoane, tras de un singur cal; șaretă; cabrioletă. 3) Autoturism de model vechi, fără capotă, cu două sau cu patru locuri.

FAETON II ~i *m*. Pasăre acvatică exotică, de talie medie, cu cioc ascuțit și cu coadă prelungită cu două pene mari, care se hrănește cu pește.

FAIÂNȚ//Ă ~e *f.* Produs ceramic poros, emailat, de culoare albă, din care sunt confecționate obiecte de uz casnic sau tehnico-sanitare. **Plăci de ~ă pentru căptușirea pereților.**

FÂIM//Ă ~e *f.* 1) Apreciere publică înaltă pentru calitățile deosebite; renume; slavă; reputație; popularitate. **Are ~a de bun familist.** 2) Opinie publică (favorabilă sau defavorabilă); reputație. **Un local de proastă ~ă.** 3) *rar* Veste surprinzătoare; știre falsă; zvon. **S-a împrăștiat ~a unui divorț la curtea regală .**

FALÂNG//Ă I ~e *f.* Os mic, care formează scheletul unui deget.

FALÂNG//Ă II ~e *f* 1) *arh., ist. (în Grecia antică)* Formațiune de luptă, constituită dintr-o unitate compactă de pedestrași înarmați cu lănci. 2) *înv., filoz. (în doctrina utopistă a lui Ch. Fourier)*. Ansamblu de locuitori ai unui falanster. 3) *ist. (în Spania franchistă)* Grupare politică și paramilitară de orientare fascistă. 4) *prin ext.* Grup compact și omogen de persoane, care luptă pentru o cauză comună.

FALÂNG//Ă III ~e *f înv., ist.* 1) (*în feudalism)* Instrument de tortură, constând dintr-un sul de lemn cu care se imobilizau picioarele unui vinovat pentru a fi bătut la tălpi. 2) Pedeapsă executată cu acest instrument de tortură.

FALÂNSTER ~e *n*. 1) *înv., filoz. (în doctrina utopistă a lui Ch. Fourier)* Asociație mare de producători care lucrează și trăiesc în comun. 2) Loc unde trăiește și muncește această asociație. 3) *fig., prin ext.* Grup de ființe care trăiesc în comun.

FALEZ//Ă ~e *f.* 1) Țărm înalt și abrupt, format sub acțiunea erozivă a valurilor. 2) Fâșie de teren de-a lungul unui țărm, special amenajată pentru plimbări.

FALIMENT ~e *n*. 1) *econ.* Situație de insolvabilitate a unui om de afaceri, constatată de o instanță judecătorească. 2) *fin.* Stare a unui debitor care nu-și poate plăti datoriile sau nu-și poate respecta angajamentele. 3) *fig.* Eșec complet; nereușită totală; fiasco.

FALÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane)* 1) Care este declarat insolvabil de o instanță judecătorească; aflat în faliment. 2) *fig.* Care a suferit eșec total.

FÂLNIC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care manifestă fală; plin de fală; îngâmfat; înfumurat; semeț. **Om ~. Mers ~.** 2) Care are un aspect impresionant; cu aspect senzațional; măreț; grandios; impunător. **Marș ~. Ținută ~ă.** 3) *(despre persoane)* Care trădează demnitate și mândrie; plin de demnitate și mândrie; măreț; trufaș; semeț.

FÂLNIC II *adv.* Cu fală. **A păși ~ înainte.**

FAL//S I falsă (**falși**, **false**) *adj.* 1) Care induce în eroare; contrar adevărului; mincinos. **Mărturie ~să**. **Impresie ~ă.** 2) Care constituie un adevăr aparent; lipsit de autenticitate; imitat; artificial; contrafăcut. **Document ~**. 3) *(despre persoane și manifestările tor)* Care denotă lipsă de sinceritate; fără sinceritate; prefăcut; nesincer; artificial; ipocrit; fățarnic. **Zâmbet ~.** 4) *și adverbial (despre sunete)* Care contravine legilor armoniei; cu armonie incorectă.

FALS II falsuri *n*. 1) Lucru contrafăcut. 2) Act care denaturează adevărul, conținând adaosuri, ștersături sau imitarea semnăturii cuiva în scopuri frauduloase.

FALSET ~e *n*. *muz.* 1) Sunet din registrul cel mai acut al vocii unui interpret. 2) Executare falsă a unei piese muzicale.

FÂMEN ~i *m*. 1) *înv.* Bărbat castrat, care păzea femeile în harem; eunuc; hadâmb. 2) *fig.* Bărbat decăzut din punct de vedere moral.

FANARI6//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. ist*. Care aparținea fanarioților; caracteristic fanarioților.

FANARI6//T II ~ți *m*. 1) *ist.* Grec nobil, care locuia în cartierul Fanar din Constantinopol. 2) *ist.* Dregător sau domn originar sau descendent din grecii din

Fanar. 3) *fig., fam., depr.* Persoană fără scrupule.

FANÂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* 1) *(despre persoane)* Care este dominat de un zel excesiv; animat de o pasiune exagerată. **Naționalist ~**. **Suporter ~**. 2) *(despre sentimente și manifestări ale oamenilor)* Care denotă exces de zel; caracterizat prin pasiune exagerată. **Idei ~e**. **Credință ~ă**. **Violență ~ă**.

FANATISM *n*. 1) Comportament fanatic. 2) Credință fanatică.

A SE FANDOSI mă fandosesc *intranz. pop., fam.* A se comporta pretențios și nechibzuit; a face fasoane; a se marghioli; a se fasoni; a se sclifosi. **FANFAR6N ~ă** (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane)* Care se laudă în mod exagerat cu bravura sa (reală sau presupusă); caracterizat prin exces de laudă pentru calitățile sale; lăudăros. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă o afecțiune de bravură; marcat prin bravură exagerată.

Atitudine ~ă în fața pericolului.

FANFARONÂD//Ă ~e *f* Comportament fanfaron; laudă de sine exagerată; lăudăroșenie.

FANFÂR//Ă ~e *f* Orchestră constând din interpreți care cântă la instrumente de suflat din alamă și la instrumente de percuție. **~ă militară.**

FANI//6N ~oane *n*. 1) Steag mic, de formă triunghiulară, care servește drept indiciu de întâietate într-o competiție. **~ transmisibil**. 2) Steag mic, folosit pentru semnalizare; flamură.

FANTASMÂGORI//E ~i *f* 1) Fantezie bizară și absurdă; ansamblu haotic de idei eterogene și lipsite de sens; elucubrație. 2) Priveliște fantastică; spectacol ireal; vedenie; nălucire. 3) *înv.* Spectacol de teatru cu fantome. 4) Efect artistic obținut prin folosirea abuzivă a mijloacelor supranaturale și fantastice.

FANTÂSM//Ă ~e *f.* 1) *(în superstiții)* Ființă imaginară, creată de fantezie, care provoacă spaimă și care se crede că ar fi manifestarea unei persoane decedate; nălucă; arătare; vedenie; fantomă. 2) Imagine vizuală bizară; iluzie; himeră; halucinație.

FANTÂ//ST ~ști *m.* 1) Persoană cu idei fantastice. 2) Scriitor care face literatură fantastică.

FANTÂSTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și substantival* Care este creat de imaginație; inexistent în realitate; plăsmuit de fantezie; ireal. **Personaj ~.** 2) Care este bazat pe fantezie; dominat de supranatural. **Roman ~**. 3) *și adverbial (mai ales, la superl. absolut)* Care iese din comun prin aspectul exterior; cu calități excepționale; extraordinar. **Lux ~**. **Frumusețe ~ă**.

Ea dansează ~. Ai evoluat ~ de bine.

FANTEZÎ//E ~i *f.* 1) Imaginație creatoare; spirit original. 2) Operă de imaginație, în care creația artistică nu este supusă, de regulă, unor reguli formale. 3) *fam., depr.* Dorință ieșită din comun; gust bizar; capriciu. 4) *fig., fam., iron.* Lucru născocit; plăsmuire. 5) *muz.* Piesă muzicală instrumentală de formă liberă.

FANTOM//Ă ~e *f* 1) *(în superstiții)* Ființă imaginară, creată de fantezie, care provoacă spaimă și care se crede că ar fi manifestarea unei persoane decedate; nălucă; arătare; vedenie; fantasmă. 2) *fig.* Fapt ireal; lucru imaginar care nu are corespondent în realitate.

FAR faruri *n*. 1) Turn înalt, construit pe o coastă sau pe o insulă, prevăzut cu o sursă puternică de lumină în partea superioară, servind în calitate de reper la orientarea navelor și avioanelor în timpul nopții. 2) Dispozitiv de iluminare, instalat în partea din față a unui vehicul și destinat să lumineze drumul. 3) *fig.* Lucru care luminează o cale nouă. 4) *fig.* Persoană care se află în fruntea unui domeniu de activitate, servind drept exemplu demn de urmat.

FARAON ~i *m*. 1) *arh., ist. (în Egiptul antic)* Conducător absolut al țării; monarh; suveran. 2) *fig., fam., depr.* Persoană rea sau poznașă.

FARD farduri *n*. Produs cosmetic care se aplică pe piele pentru a-i modifica aspectul natural sau pentru a masca un defect.

FARISEIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj., depr.* Care ține de

moravurile fariseilor; caracteristic pentru farisei; de fariseu; lipsit de sinceritate; ipocrit; fățarnic. **Comportament ~. Zâmbet ~. Laude ~e.**

FARISE//U ~i *m*. 1) *arh., ist. (la vechii evrei)* Membru al unei grupări politico-religioase din perioada precreștină, care exprima, mai ales, interesele păturilor înstărite ale populației orășenești și care se caracteriza prin pedantism și ipocrizie în respectarea ritualului mozaic. 2) *fig.* Persoană ipocrită și orgolioasă.

FARMAZON ~i *m*. 1) Persoană care face vrăjitorii; vrăjitor. 2) *fig.* Persoană șireată și vicleană.

FÂRS//Ă I~e *f* 1) *literat.* Piesă comică de proporții mici cu un subiect simplu, în care comicul rezultă din vorbe de spirit și din situații amuzante. 2) *fig.* Faptă prin care este păcălită o persoană; păcăleală; festă. **A face cuiva o ~ă.**

FÂRS//Ă II~e *f culin.* Carne tocată și condimentată, cu care se umple o pasăre, un pește, o legumă etc.; umplutură.

FASCICUL ~e *n*. Mănunchi de obiecte similare. **Un ~ de vergele. Un ~ de raze luminoase.**

FASCÎCUL//Ă ~e *f.* 1) Parte a unei lucrări de mari proporții, care se publică pe etape în broșuri succesive. **~le ale unui dicționar.** 2) Broșură care conține o parte dintr-o operă artistică publicată în fragmente succesive. **O ~ă dintr-un roman.** 3) *tipogr.* Coală tipografică fălțuită.

A FASCINÂ fascinez 1) A face să fie cuprins de uimire și admirație; a atrage în mod irezistibil (prin anumite calități excepționale, frumusețe rară, șarm, prestigiu, conținut neobișnuit etc.); a încânta; a fermeca; a vrăji; a hipnotiza. 2) A pune stăpânire pe deplin, împiedicând să reacționeze prompt sau să înțeleagă starea reală a lucrurilor.

FASCINÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care fascinează; cu proprietatea de a produce o impresie foarte puternică; hipnotizant; seducător; captivant; fermecător. **Spectacol ~. Privelițe ~tă.**

FAS//ON ~oane *n.* 1) Mod de realizare a unui lucru. 2) Obiect care servește drept formă ideală pentru o serie de obiecte ce urmează să fie reproduse sau imitate după acesta; model. ♦ **~ de costum,** croială a unui costum. 3) *mai ales la pl. pop., fam.* Dispoziție de moment, neașteptată și stranie; naz; moft; toană; capriciu. **A face ~oane.**

A FASONÂ fasonez *tranz.* 1) *(obiecte)* A aduce în corespundere cu un fason; a face să capete (prin prelucrare) o anumită formă; a modela. 2) *fig. rar (caractere, firi, individualități* etc.) A supune unei influențe dirijate pentru a modifica; a modela.

FAST I *n*. Demonstrare de măreție și de lux excesiv; splendoare; pompă. **A da o petrecere cu mult ~.**

FA//ST II fastă (**fești**, **faste**) *adj. (despre zile, evenimente)* Care aduce fericire; în stare să fie reușit; favorabil. **Zile ~ste și nefaste.**

FATÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are consecințe dezastruoase; cu urmări extrem de grave; nefast; funest. **Greșeală ~ă**. 2) Care aduce moarte; aducător de moarte; mortal. **Lovitură ~ă**. **Accident ~**. **Maladie ~ă**. 3) *și adverbial* Care urmează să se producă în mod obligatoriu; imposibil de a fi evitat; inevitabil. **Deznodământ ~. Destin ~**.

FATALIT//ÂTE ~ăți *f* 1) *(în unele superstiții)* Forță supranaturală, care se crede că ar predetermina desfășurarea evenimentelor; soartă; ursită. 2) Concurs de circumstanțe imprevizibile și inexplicabile; hazard. **Nu cred în ~.** 3) Caracter fatal. **~atea morții**.

FATIDIC ~*ă* (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care denotă o intervenție a destinului; fixat prin destin. **Noapte ~ă**. **Sentință ~ă**. 2) Care duce la nenorociri; aducător de nenorociri. **Semn ~.**

FATUITÂTE *f* Comportament care denotă satisfacție față de propria persoană și înfumurare sfidătoare și disprețuitoare; trufie; vanitate; superbie.

FÂTUM *n*. Destin implacabil.

FAȚÂD//Ă ~e *f* 1) Parte anterioară a unei clădiri, unde se află intrarea principală. 2) Parte exterioară

verticală a unei clădiri**. ~ă laterală**.

FAȚET//Ă ~e 1) Suprafață plană mică a unui corp. 2) Față șlefuită a unui corp. **~ele unei piramide.** 3) *fig.* Aspect specific. **~a problemei**. **~ele situației**.

FÂUN ~i *m*. *mitol. (în mitologia romană)* 1) Zeu al fecundității. 2) Personaj imaginar, reprezentat cu un corp de bărbat cu coarne, urechi lungi și picioare de țap, care era considerat drept protector al câmpiilor, al pădurilor și al turmelor. «**Amiaza unui ~ ».**

FÂUN//Ă ~e *f* Ansamblu de animale care populează globul sau o regiune determinată; regn animal.

FÂUR I ~i *m*. *înv*. *v*. **FĂURAR I**.

FÂUR II *m*. *pop.* Lună a anului, care urmează după ianuarie; februarie.

FAV//OÂRE ~ori *f* Bunăvoință care avantajează o persoană; avantaj acordat cu preferință unei persoane. ♦ **În ~oarea (cuiva),** în folosul (cuiva); în profitul (cuiva).

FAVOR ~uri *v*. **FAVOARE**.

FAVORÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre fenomene, circumstanțe, acțiuni* etc.) Care favorizează; caracterizat prin favoare; prielnic; propice. **Vânt ~ zborului. Climă ~ă sănătății.** 2) *(despre persoane sau manifestări ale oamenilor)* Care denotă favoare; cuprins de favoare; binevoitor. **Opinie ~ă**. **Privire ~ă**. 3) Care convine; cu proprietăți avantajoase; convenabil; comod; oportun. **Teren ~**. **Zi ~ă**. **Moment ~**. **Timp ~**.

FAVORÎ//T I ~tă (~ți, **~te**) *adj.* 1) Care constituie o preferință; care place în mod deosebit; preferat în mod particular. **Formația mea ~tă.** 2) *și substantival (despre persoane)* Care se află în favoarea cuiva; protejat în mod deosebit.

FAVORÎ//T II ~ți *m.* Participant la o competiție, considerat ca având cele mai mari șanse de reușită.

FAVORÎ//T III ~ți *m*. *mai ales la pl.* Barbă care încadrează fața de ambele părți, lăsând bărbia liberă.

A FAVORIZĂ favorizez *tranz.* 1) *(acțiuni, fenomene, evenimente* etc.) A înlesni, creând condiții favorabile, a avantaja**. ~ comerțul**. **~ o pasiune**. 2) *(persoane)* A susține în mod abuziv, acordând favoruri (adesea nemotivat și în detrimentul altora); a avantaja; a privilegia; a proteja.

FAZĂN ~i *m*. Pasăre sedentară de talie medie, cu coadă lungă și ascuțită, cu penaj viu colorat, înalt apreciată pentru carnea delicioasă.

FĂZ//Ă ~e *f* 1) Spațiu temporal în evoluția unui fenomen natural sau social; etapă; stadiu. **Proces inflamatoriu în ~ă incipientă.** 2) Aspect sub care se prezintă succesiv Luna sau alte planete unui observator terestru în timpul mișcării lor de revoluție. 3) *electricit.* Circuit care face parte dintrun sistem de circuite electrice.

FĂGĂȘ ~uri *n*. 1) Urmă adâncă și continuă, făcută în pământ de apele de ploaie sau de roțile unui vehicul. 2) *fig.* Cale de dezvoltare; direcție; orientare. **A fi pe un bun ~ de dezvoltare. A schimba ~ul discuției.**

FĂGET ~e *n*. Pădure de fagi.

FĂT feți *m*. 1) *(la om și la mamifere)* Organism în stadiul intrauterin de viață, din momentul când începe să se miște și până la naștere. 2) *poet.* Persoană de sex masculin în raport cu părinții săi; băiat; fiu; fecior; copil.

FĂURĂR I ~i *m*. 1) *înv.* Meșter care confecționa obiecte de fier sau din alte metale; fierar. 2) *poet.* Persoană care are darul făuririi.

FĂURĂR II *m*. *v*. **FAUR II**.

A FAURI făuresc *tranz.* 1) *poet. (obiecte impunătoare cu caracter abstract)* A concepe și a transforma în fapt printr-un efort creator (ca un meșter faur); a construi cu mult elan. **~ o viață nouă**. **~ viitorul**. 2) *înv*. *(metale)* A prelucra la cald sau la rece, bătând cu ciocanul (pentru a da o formă bine definită) **~ zale ostășești**. **~ aurul**.

FEBR//Ă ~e *f* 1) Stare maladivă, caracterizată prin ridicarea anormală a căldurii corpului; temperatură. 2) Boală caracterizată prin temperatură ridicată. **~ cerebrală**. **~ă eruptivă**. 3) *fig.* Stare de tensiune sau

de agitație; emoție; neliniște. **A fi în ~a pregătirilor de examen.**

FECUN//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) *(despre ființe)* Care este apt de reproducere; capabil să se reproducă. 2) Care se înmulțește ușor și repede; cu proprietatea de a se înmulți ușor și repede. 3) *(despre sol, terenuri, pământ* etc.) Care dă roade mari; cu productivitate mare; roditor; mănos; fertil. 4) *fig. (despre persoane)* Care produce mult și repede; cu capacitatea de a produce mult și repede; fructuos. **Autor ~. Romancier ~.** 5) *(despre idei, imaginație, principii, subiecte* etc.) Care oferă posibilități variate de dezvoltare; inepuizabil.

FEDELEȘ ~uri *n. înv., pop.* Butoi mic, prevăzut cu o toartă, în care se transporta sau se păstra apă ori vin. ♦ **A lega ~,** a lega strâns.

FEE *~ f mitol. (în mitologia populară)* Ființă imaginară în chip de femeie, înzestrată cu forță supranaturală și cu influență asupra destinelor omenești; zână.

FEERIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de lumea feelor; propriu feelor. 2) Care seamănă cu o feerie; de o frumusețe ireală; încântător; splendid. **Spectacol ~. Privelițe ~ă.**

FEERÎ//E ~i *f.* 1) *mitol.* Lume fantastică, unde acționează feele. 2) Reprezentație de teatru sau de circ cu fee și alte personaje fantastice, îmbrăcate în costumație plină de fantezie, care necesită o montare specială și efecte scenice considerabile. 3) *fig.* Spectacol splendid; privelițe de o frumusețe încântătoare.

A FELICITĂ felicit *intranz.* A trata cu urări de bine, exprimând admirație (în legătură cu un eveniment).

FELIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de feline; propriu felinelor. **Corp ~. Rasă ~ă**. 2) *(despre feline și manifestările lor)* Care denotă grație și eleganță; suplu. **Mișcare ~**ă.

FELÎN//Ă ~e *f* 1) *la pl.* Familie de mamifere carnivore cu corpul mlădios, cu coadă lungă și cu gheare (reprezentanți: pisica, leul, tigrul, leopardul, jaguarul etc.). 2) *la sing.* Mamifer din această familie.

FENIX *m.* 1) *mitol.* : ♦ **Pasărea ~**, pasăre fabuloasă, imaginată ca un vultur care, conform legendei, trăia mai multe secole și care simțindu-și sfârșitul vieții, se arunca în foc și renăștea din propria ei cenușă. 2) *fig.* Persoană superioară, unică în genul său. 3) *fig.* Simbol al reînnoirii eterne.

FERCHEȘ ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial (despre persoane și manifestările lor)* Care denotă mult gust (în felul de a se îmbrăca, a se purta etc.); cu înfățișare plăcută; dichisit; elegant.

A FERECĂ ferec *tranz.* 1) *(obiecte)* A înveli cu plăci de metal (pentru a mări rezistența sau pentru a înfrumuseța). 2) *(ființe)* A pune în fiare; a lega cu lanțuri; a încătușa. 3) *(porți, uși* etc.) A închide trainic (cu zăvorul); a zăvorî. 4) *(pietre de moară)* A acoperi cu crestături; a cresta. 5) *(monede)* A înzestra cu zimți pe la muchii; a zimțui. 6) *fig.* A izola închizând undeva; a claustra.

FERM fermă (**fermi**, **ferme**) 1) *adj. și adverbial* Care denotă decizie și siguranță; plin de decizie și de siguranță; neclintit, neșovăitor; sigur. **Persoană ~ă. Decizie ~ă. Poziție ~ă.** 2) *(despre tranzacții, contracte, acorduri* etc.) Care este stabilit definitiv; fără posibilitatea de a fi schimbat.

FERM//Ă I ~e *f. econ., agric.* 1) Exploatație agricolă mare, specializată în producția animală și/sau vegetală; întreprindere agricolă cu profil vegetal, zootehnic sau mixt. 2) Subunitate agricolă mică, aflată în gestiune proprie; gospodărie agricolă particulară, care include construcții, efective de animale, suprafețe de teren și utilajele cu care sunt prelucrate acestea.

FERM//Ă II ~e *f. constr.* Ansamblu format din bare de lemn, de metal sau de beton, constituind scheletul unei construcții și destinat să susțină acoperișul acesteia.

FERMEN//T ~ți *m.* 1) *biochim.* Substanță proteică, care catalizează reacțiile biochimice din organismele

animale şi vegetale şi care facilitează procesele metabolice; enzimă. 2) Microorganism care contribuie la transformarea substanţelor organice dintr-o formă în alta.

FERMIER ~i *m*. Proprietar sau arendaş al unei ferme.

FERMITĂTE *f.* 1) Caracter ferm; energie morală. 2) Siguranţă în acţiuni; hotărâre; decizie. **A acţiona cu multă fermitate.**

FEROC//E ~e (**~i**, **~e**) *adj. şi adverbial* Care vădeşte multă cruzime; extrem de crud; atroce. **Animal ~e. Om ~e. Privire ~e. Crimă ~e.**

FEROVIĂR I ~i *m*. Funcţionar sau muncitor la calea ferată.

FEROVIÂR II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ţine de calea ferată. **Reţea ~ă**.

FERTIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre sol, pământ, terenuri* etc.) Care dă roade mari; cu productivitate mare; roditor; mănos; fecund. 2) *fig.* Care produce mult; cu proprietatea de a produce mult; productiv; rodnic.

FERTILITÂTE *f* Caracter fertil; fecunditate; rodnicie.

FERVEN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care acţionează cu fervoare; caracterizat prin fervoare în acţiuni; zelos, înflăcărat; pasionat. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă fervoare; cuprins de fervoare. **Amor ~.**

FERVENŢĂ *f v.* **FERVOARE**.

FERVOÂRE *f* 1) Caracter fervent. **~ea credinţei**. 2) Pasiune ferventă; ardoare; zel. **A lucra cu ~.**

FES//Ă ~e *f* Fiecare dintre cele două părţi pereche cărnoase, care formează partea dorsală a omului şi a unor animale; bucă.

FEST//Ă ~e *f* Faptă prin care este păcălită o persoană; păcăleală; farsă. ♦ **A face** (sau **a juca**) cuiva **o festă** (sau **festa**), a păcăli (pe cineva).

FETÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) *(despre mirosuri, emanaţii, aer)* Care este extrem de dezgustător; imposibil de suportat; extrem de respingător. 2) *(despre substanţe sau corpuri)* Care are miros respingător; cu miros dezagreabil.

FETIŞ ~uri *n*. 1) *arh. (în societatea primitivă)* Obiect căruia i se atribuie calităţi supranaturale, forţă magică şi benefică, crezându-se că e în stare să-l ajute pe posesorul acestuia. 2) *fig.* Obiect al unei veneraţii exagerate.

FETIŞISM *n*. 1) Cult al fetişurilor; credinţă în fetişuri. 2) *fig.* Admiraţie exagerată şi fără rezerve faţă de o persoană sau faţă de un lucru.

FIÂSCO *n*. Eşec complet; nereuşită totală (într-o acţiune sau într-o afacere); faliment. **A suferi un ~.**

FÎBR//Ă ~e *f.* 1) Corp subţire şi lung, de origine vegetală sau animală, în formă de fir. 2) Formaţie organică filiformă din componenţa unui ţesut vegetal sau animal. **~ă lemnoasă**. **~ă musculară**.

FICTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi adverbial* 1) Care există numai în aparenţă; creat în imaginaţie; imaginar. **Personaj ~.** 2) Care există numai în virtutea unui acord între persoane; realizat printr-o convenţie; convenţional. **Căsătorie ~ă**. **Valoare ~.**

FIDEL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi adverbial* 1) Care manifestă un ataşament constant; caracterizat prin statornicie în convingeri; credincios; devotat. **Câinele e un animal ~.** 2) Care reproduce cu exactitate un model; conform originalului. **Traducere ~. Copie ~. A reproduce ~ un text.**

FIDELITÂTE *f.* 1) Caracter fidel; devotament. **~ conjugală**. 2) Exactitate în reproducerea unui model. **~ea traducătorului**.

A FIGURÂ I figurez *intranz.* 1) *(despre persoane sau obiecte)* A fi prezent (în calitate de participant) într-un ansamblu sau la o acţiune. **~ ca martor**. **~ printre delegaţi**. 2) A fi înscris (ca obiect de discuţie sau de analiză, ca participant etc.). **~ în listă**. **Spectacolul figurează în repertoriul actual al teatrului.** 3) *(despre persoane)* A juca în calitate de personaj accesoriu (în spectacolele de teatru sau de

cinema).

A FIGURÂ II figurez *tranz. înv (construit cu un substantiv în dativ)* A-şi reprezenta în gând; a-şi închipui; a-şi imagina. **Îţi figurează că eu pot veni.**

FIGURÂN//T ~*ţi* *m.* 1) Dansator de balet, care execută figuri de dans secundare. 2) Personaj de teatru sau de cinema, care interpretează un rol secundar şi, de regulă, mut. 3) *fig., fam.* Persoană care figurează numai de formă în desfăşurarea unui eveniment.

FIGURÂ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) *(despre sensuri)* Care comportă un transfer semantic; întrebuinţat cu valoare semantică modificată. 2) *(despre limbaj, stil, exprimare)* Care conţine figuri de stil sau tropi; bogat în figuri de stil sau în tropi.

FIGURÎN//Ă ~e *f* Figură mică, ce reprezintă o fiinţă şi serveşte în calitate de ornament; statuetă de dimensiuni mici.

FILANTROP ~i *m.* Persoană care practică filantropia.

FILANTROPIE *f* Binefacere în folosul celor săraci; faptă de caritate.

FILATELIE *f* 1) Disciplină care studiază timbrele poştale. 2) Ocupaţie care constă în colecţionarea timbrelor poştale; îndeletnicirea filatelistului.

FILATELÎ//ST ~şti *m*. Colecţionar de timbre poştale; persoană care practică filatelia.

FILATOR ~i *m*. *text.* Muncitor specializat în filarea fibrelor textile.

FILATUR//Ă ~i *f text.* Întreprindere industrială, în care se filează fibrele textile; torcătorie.

FILDEŞ I ~uri *n.* Substanţă osoasă, dură, de culoare albă, din care sunt formaţi colţii elefantului şi din care se fac diverse obiecte ornamentate şi de toaletă; ivoriu.

FILDEŞ II ~i *m*. 1) Colţ de elefant; dinte incisiv al elefantului. 2) *înv.* Mamifer exotic cu corpul masiv, cu trompă lungă, mobilă, cu urechi mari şi cu doi colţi mari; elefant.

FILFIZON ~i *m*. *pop., fam., peior.* Tânăr lipsit de seriozitate, având pretenţii de eleganţă.

FILIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care emană de la fii; propriu fiilor; de fiu. **Dragoste ~. Pietate ~ă**.

FILIÂL//Ă ~e *f* Unitate (industrială, comercială, bancară etc.) aflată în subordinea unei unităţi centrale.

FILIÂŢIE *f* 1) Legătură de rudenie între copii şi părinţi; descendenţă. 2) Legătură de rudenie în linie dreaptă între generaţii. 3) *fig.* Succesiune logică. **~ de idei**.

FILIER//Ă ~e *f.* 1) *tehn.* Piesă de oţel prevăzută cu un orificiu prin care se trece un metal pentru a-l transforma în fire cu o anumită secţiune. 2) Piesă cilindrică de metal, prevăzută cu un orificiu, prin care se trag fire textile obţinute pe cale artificială. 3) Unealtă folosită pentru tăierea fileturilor exterioare. 4) *fig.* Cale mediatoare; intermediu. **Am obţinut aceşti bani printr-o ~ă străină.**

FILÎPIC//Ă ~i *f. retor.* Discurs violent, acuzator împotriva unei persoane. **Filipicele lui Cicero.**

FILISTIN ~i *m*. Persoană cu gusturi vulgare.

FILOMEL//Ă ~e *f poet.* Pasăre migratoare de talie mică, cu penajul brun-cafeniu, care produce sunete foarte melodioase; privighetoare.

FIL//ON ~oane *n*. *geodez.* Masă compactă şi continuă de roci eruptive sau de substanţe minerale, existentă în crăpăturile scoarţei; vână.

FILOZOFÎ//E ~i *f* 1) Concepţie generală despre lume şi viaţă; formă a conştiinţei sociale asupra lumii şi vieţii. 2) Ştiinţă care se ocupă de studierea legilor şi principiilor generale ale existentei şi dezvoltării naturii, societăţii şi gândirii. 3) Bază metodologică; ansamblu de principii metodologice. **~a limbii**. 4) Atitudine specifică; comportament personal. **~a vieţii mele.** 5) *prin ext., fig.* Problemă greu de rezolvat; lucru greu de făcut.

FIN I fini *m*. (*în ritualul creştin)* Persoană luată în raport cu naşii săi (de botez sau de cununie).

FIN II fină (**fini**, **fine**) *adj.* 1) *(despre obiecte)* Care este foarte mic; cu dimensiuni extrem de reduse; cu

aspect plăcut. **Talie ~ă**. 2) Care denotă multă gingăşie; plin de gingăşie; delicat. **Faţă ~ă**. **Mâini ~e**. 3) Care se impune prin grosime foarte mică; foarte subţire şi transparent. **Pânză ~**. **Hârtie ~ă**. **Dantelă ~ă**. 4) Care se impune prin calitate foarte bună; de calitate superioară. **Parfum ~**. **Vin ~**. 5) *(despre persoane)* Care se distinge prin comportament subtil; cu purtări alese; manierat. 6) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă o sensibilitate delicată; caracterizat prin nuanţe subtile. **Aluzie ~ă**. **Ironie ~ă**. 7) *(despre simţuri)* Care vădeşte sensibilitate şi rafinament; de acuitate puternică. **Miros ~**. **Ureche ~ă**. **Auz ~**. **Gust ~**. **Nas ~**. 8) *(despre metale)* Care este de o mare puritate; foarte pur. 9) Care discerne cele mai subtile relaţii dintre lucruri; caracterizat prin subtilitate spirituală deosebită; ingenios. **Spirit ~**. **Judecată ~ă**. **Observaţie ~ă**.

FINÂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se află la fine; plasat la sfârşit. **Acord ~**. **Vocală ~ă**. **Punct ~**. 2) Care indică scopul; de scop. **Propoziţie ~ă**. **Complement ~**.

FINÂL II ~e *şi* **~uri** *n.* 1) Etapă care constituie finele unei acţiuni sau al unei lucrări. 2) *muz.* Parte care încheie, constituind finele unei compoziţii muzicale. **~ul operei.**

FINE *n*. Moment prin care un lucru sau o fiinţă încetează să existe ori să se producă; punct terminal; sfârşit.

A FINISÂ finisez *tranz. (fabricate, piese, lucrări* etc.) A aduce la condiţiile dorite prin anumite operaţii; a duce la bun sfârşit; a definitiva.

FINISÂJ ~e *n*. Operaţie prin care se finisează un obiect.

FIOL//Ă ~e *f* Flacon mic de sticlă, închis ermetic, în care se păstrează medicamente în stare sterilă.

FIORD ~uri *n*. *geomorf.* Golf marin sinuos şi îngust, cu maluri înalte şi abrupte, care pătrunde adânc în interiorul uscatului.

FIONG ~uri *n*. Fundă confecţionată din panglici cu ciucuri, purtată de femei ca podoabă.

FIRAV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are un aspect fizic delicat; cu constituţie fără vigoare; slab; plăpând; gingaş, fragil. 2) *(despre idei, teorii, concepţii* etc.) Care poate fi uşor combătut; slab argumentat; şubred.

FIREŞTE *adv.* Bineînţeles; desigur; natural; negreşit.

FIRÎD//Ă ~e *f arhit.* Cavitate arcuită în partea superioară, făcută într-un perete în scop decorativ sau utilitar; ocniţă.

FIRMAMENT ~e *n*. *poet.* Boltă cerească; cer.

FIRMÂN ~e *n*. *înv., ist. (în Imperiul Otoman)* Ordin emis de sultan privind numirea sau mazilirea guvernatorilor şi domnitorilor aflaţi în dependenţă turcească.

FISC *n*. Instituţie de stat care se preocupă de stabilirea şi perceperea impozitelor şi taxelor.

FÎSTUL//Ă ~e *f med.* 1) Canal artificial sau de origine congenitală sau patologică, prin care un organ comunică în mod anormal cu alt organ sau cu exteriorul şi prin care se scurg secreţiile interne. 2) Ulceraţie adâncă într-un ţesut al organismului.

FISUR//Ă ~i *f* Crăpătură pe suprafaţa sau în interiorul unui corp, organ sau material.

FÎŞ//Ă I ~e *f* Foaie mică şi groasă de hârtie sau din carton de formă dreptunghiulară, pe care se fac diferite însemnări.

FÎŞ//Ă II ~e *f* Piesă metalică care se adaptează la capetele unui cordon, utilizată în electricitate pentru a stabili contact între un receptor mobil şi reţeaua electrică; ştecăr.

FIX fixă (**ficşi**, **fixe**) *adj.* 1) *şi adverbial* Care se află într-o poziţie sau într-un loc determinat; situat într-un loc sau într-o poziţie care nu se schimbă; neclintit; nemişcat; imobil. **Bară ~ă. Telefon ~. Suport ~.** 2) Care are valoare constantă; cu valoare constantă pentru un timp determinat; neschimbat; stabil; invariabil. **Preţ ~**. **Meniu ~. Mijloace ~e.** 3) *(despre ore)* Care este indicat cu precizie maximă; exact; precis.

FÂRTÂ//T ~ți *m*. *pop*. *fam*. Prieten nedespărțit, legat prin jurământ; frate de cruce.

FLAGEL I ~uri *n*. 1) *înv.* Vargă sau mănunchi de vergi folosită în trecut pentru aplicarea pedepselor corporale. 2) *fig*. Catastrofă de mari proporții; prăpăd; dezastru; calamitate.

FLAGEL II ~i *m.* 1) Filament nobil care servește drept organ locomotor la unele protozoare și la spermatozoizi. 2) Excrescență care crește din tulpină și se întinde la suprafața solului.

FLAGRÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care a avut loc în prezența unui martor ocular; comis sub ochii celui care constată. **Delict ~**. 2) Care sare în ochi; imposibil de a fi negat din cauza caracterului său evident. **Injustiție ~tă**. **Contradicție ~tă**.

FLAGRÂNȚĂ *f* 1) Caracter flagrant. 2) Fapt incontestabil.

FLÂMUR//Ă ~e *f* 1) Piesă de stofă atașată la un suport, purtând culorile, emblemele unei națiuni, ale unui stat, ale unei unități militare sau ale unei organizații și servind ca semn distinctiv sau simbol al acestora; steag; drapel; stindard. 2) Pavilion mic în formă de steag triunghiular, reprezentând emblema marinei unui stat sau semnul distinctiv al unui stat. 3) Pavilion mic în formă de steag triunghiular, folosit în codul internațional de semnalizare pentru semnalizarea cifrelor; fanion.

FLAȘNET//Ă ~e *f* Instrument muzical portativ, asemănător cu o orgă mică, acționat cu o manivelă; caterincă; minavet.

A FLATÂ flatez *tranz. (persoane)* A lăuda în mod exagerat (pentru a câștiga bunăvoința); a linguși; a măguli; a adula.

FLEGMÂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care își poate controla ușor emoțiile; cu un caracter calm; cu sânge rece; indiferent; impasibil; imperturbabil; placid. **Temperament ~.**

FLEGMATÎSM *n*. 1) Caracter flegmatic. 2) Comportament flegmatic.

FLEGMĂ I *f* Caracter calm; spirit lipsit de emotivitate; impasibilitate; indiferență; placiditate; nepăsare; răceală.

FLEGM//Ă II ~e *f.* Mucozitate care se expectorează pe căile respiratorii prin tuse; expectorație; spută.

FLEXIBIL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care poate fi ușor deformat sub acțiunea unei forțe exterioare; cu proprietatea de a se curba ușor; mlădios; elastic; pliabil; suplu. **Material ~. Țeavă ~ă. Tub ~. Disc ~.** 2) *fig. (despre persoane)* Care cedează ușor; adaptabil la circumstanțe; maleabil; docil; maniabil. 3) *fig*. Care poate fi adaptat cu ușurință; mobil. **Program de muncă ~**. 4) *lingv., gram. (despre cuvinte sau părți de vorbire)* Care dispune de forme speciale pentru exprimarea categoriilor gramaticale; dotat cu flexiune. **Parte de vorbire ~ă.**

FLEXIBIL II ~e *n*. *teh*. Dispozitiv constând dintrun grup de lamele subțiri de cupru, utilizat drept element de legătură electrică dintre două piese capabile a se deplasa una față de alta.

FLEXIONÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj. lingv. (despre limbi)* Care posedă flexiune.

FLEXIUN//E ~i *f* 1) Mișcare de îndoire; mlădiere. **~ea genunchilor.** 2) *lingv., gram.* Ansamblu de modificări pe care le suferă un cuvânt, pentru a exprima diverse valori gramaticale.

FLÎNT//Ă ~e *f* Pușcă primitivă, cu cremene și cu fitil; sâneață.

FLIRT flirturi *n*. 1) Conversație curtenitoare între un bărbat și o femeie. 2) Aventură amoroasă; relație de dragoste ocazională și superficială.

FLORET//Ă ~e *f. sport* 1) Sabie sportivă, lungă și flexibilă, cu lama în patru muchii, cu gardă și mâner, folosită în exercițiile de scrimă. 2) Probă sportivă practicată cu această armă.

A FLUCTUÂ fluctuează *intranz. și fig.* A fi în continuă mișcare și schimbare; a vădi inconsistență. **Cadrele ~ează**. **Opinia publică ~ează**.

FLUCTUÂȚI//E ~i*f* 1) Abatere mică și temporară în raport cu o constantă. 2) Mișcare alternativă continuă; oscilație. **~a cadrelor.**

FOIȘ//OR -oare *n.* 1) Construcție ușoară și pitorească într-o grădină, într-un parc sau în curtea unei case, care servește, de regulă, drept adăpost de ploaie sau de soare; chioșc; pavilion. 2) Terasă deschisă, ieșită din linia fațadei unei case, cu balustradă, cu acoperiș susținut de stâlpi; cerdac; pridvor.

FOILET//ON ~oane *n*. 1) Articol (de literatură, de știință, de artă sau de critică) sau fragment de roman, care apare cu regularitate, fiind plasat în partea de jos a unui ziar. 2) *prin ext.* Spațiu din partea de jos a paginii unui ziar, rezervat unei rubrici permanente. 3) Articol publicistic cu caracter satiric, pe o temă de actualitate, publicat într-un ziar sau într-o revistă și în care sunt criticate și condamnate fenomenele negative din viața socială.

A FOJGĂÎ fojgăiesc *intranz. pop. și fig. (despre mulțimi de ființe, mai ales de insecte, aflate pe un spațiu restrâns)* A se mișca fără întrerupere, grăbit și haotic (pe același loc); a umbla iute încolo și încoace (ca furnicile); a furnica; a foi; a forfoti; a mișuna; a roi; a viermui.

FOND fonduri *n*. 1) *filoz. (în opoziție cu* **formă**) Parte interioară de bază, care poate fi sesizată cu ajutorul rațiunii; esență; conținut. 2) (*în pictură)* Plan uniform al unui tablou, pe care sunt imprimate motivele sau desenele; culoare de bază; câmp. 3) Bază sensibilă, care pune în valoare senzațiile de altă natură. ~ **sonor**. 4) Element de bază, esențial sau permanent. **~ul onestității**. **~ul popular al limbii**. 5) *econ., fin.* Totalitate de mijloace financiare și materiale cu o anumită destinație. 6) Totalitate de valori esențiale, aparținând unui domeniu. ~ **de cărți**. 7) Instituție menită să acorde asistență materială sau sprijin social-cultural. ~ **literar**. ~ **de caritate.**

A FONDÂ fondez *tranz.* 1) A face să ia ființă (asigurând cheltuielile lucrărilor de început sau baza conceptuală); a crea; a întemeia; a înființa. ~ **un oraș**. ~ **un partid**. ~ **o teorie**. ~ **un ziar**. 2) A face să aibă drept fundament; a baza.

A SE FONDÂ mă fondez *rar intranz*. (*urmat de un substantiv cu prepoziția* **pe**) 1) A pune temei; a se întemeia; a se sprijini; a se baza. **Mă fondez pe teoria relativității.** 2) A avea drept bază; a se baza. **Mă fondez încrederea reciprocă.**

FONOGRÂM//Ă ~e *f.* 1) Bandă pe care sunt înregistrate sunetele cu ajutorul mijloacelor tehnice. 2) Mesaj transmis prin telefon sau prin telegraf și înregistrat automat pe un formular special.

FONOTEC//Ă ~i *f* Colecție de înregistrări sonore pe discuri sau pe benzi magnetice. **~a radio.**

FOR foruri *n*. 1) *arh., ist. (în Roma antică)* Piață publică unde era concentrată viața socială, economică și culturală și unde se țineau procesele judiciare. **Forul lui Traian.** 2) Organ de stat; autoritate. **~ul legislativ.** 3) Organ politic sau științific, care se bucură de mare autoritate.

FORMÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de formă; propriu formei. **Analiză ~ă**. **Plan ~**. **Clasificare ~ă**. 2) *și adverbial* Care acordă atenție deosebită formei; făcut de formă. **Politețe ~ă**. **Act ~**. **Participare ~ă**. 3) Care cultivă mai ales forma; preocupat mai ales de formă. **Scriitor ~**. **Muzică ~ă**.

FORMALIT//ÂTE ~ăți *f.* 1) Norma formală de conduită, impusă de regulile de politețe. 2) Operație prescrisă, folosită la întocmirea unor acte legale. 3) Act legal lipsit de importanță, eliberarea căruia nu prezintă dificultăți.

FORMIDÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* Care uimește prin însușiri sau dimensiuni neobișnuite; cu calități sau dimensiuni ieșite din comun; extraordinar; colosal, uluitor; uimitor. **Efect ~**. **Lovitură ~ă**. **Carte ~**. **Dansează ~.**

FORT forturi *n.* Construcție de fortificație în formă

de poligon, care face parte dintr-un sistem de întăriturii și care e destinată apărării unui centru important sau a unei linii strategice.

FORTĂR//EÂȚĂ ~ețe *f* Cetate cu un sistem suplimentar de fortificații.

FORTIFIÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre substanțe, medicamente, factori* etc.) Care fortifică organismul; cu proprietatea de a fortifica organismul; reconfortant; tonic. **Medicament ~. Exerciții fizice ~te.** 2) *fig. (despre ființe, activități, ocupații* etc.) Care dă forțe noi (fizice și morale); capabil să fortifice; tonic; reconfortant. **Ea este o prezență ~tă în viața mea. Lectură ~tă.**

FORȚ//Ă ~e *f* 1) Capacitate a ființelor vii de a depune un efort fizic sau intelectual; vigoare; tărie; putere. 2) Ansamblu de capacități fizice sau morale. **A-și menaja ~ele**. 3) *fig.* Persoană înzestrată cu multă energie și putere; autoritate. **El este o mare ~ în partid.** 4) Grup politic sau social, care are mare influență asupra maselor; putere. **~ă politică. ♦ ~e armate** (*sau* **militare**), armată. 5) Capacitate de rezistență. **~a barierei**. **~a unui perete**. 6) Intensitate de acțiune. **~a vântului**. **~a loviturii**. **~a medicamentului**. 7) Putere de constrângere; violență. **~a justiției**. **A recurge la ~**. 8) Caracter irezistibil. **~a obișnuinței**. 9) *pedagog.* Putere de convingere, de educare, de influențare. **(Prin) ~a exemplului.** 10) *fiz., teh.* Cauză care poate modifica starea de repaos sau de mișcare a unui corp. **~ă centripetă.**

FORUM I ~uri *n.* Adunare sau întrunire (de mare amploare și importanță), în care au loc dezbateri și negocieri; for. **~ul mondial al tineretului studios.**

FORUM II ~uri *n. tehn. inform.* 1) Instrument de comunicare foarte utilizat pe internet, care permite promovarea dezbaterilor prin mesaje publicate în legătură cu o chestiune de interes larg. 2) Discuție pe internet referitoare la un subiect de interes comun.

FOSFORESCEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care emite lumină în obscuritate; dotat cu fosforescență. **Animal ~. Vestă ~tă. Fâșie ~tă.**

FOSFORESCENȚ//Ă ~e *f.* 1) Luminiscență a fosforului. 2) *fiz.* Proprietate a unor substanțe de a emite lumină după ce au absorbit radiații (ultraviolete). 3) *biol.* Proprietate a unor organisme de a emite lumină în obscuritate.

FOSIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre resturi de organisme animale sau vegetale)* Care a rămas conservat în rocile sedimentare din trecutul geologic al pământului.

FOSÎL//Ă ~e *f* 1) Rest de organism animal sau vegetal din epocile geologice anterioare, conservat în rocile sedimentare ale Pământului. 2) *fig. fam., depr.* Persoană de vârstă înaintată, cu concepții despre viață demodate sau cu idei retrograde.

FOT//Ă ~e *f* Fustă care face parte din costumul național femeiesc, constând dintr-o bucată de stofă de lână de formă dreptunghiulară, bogat ornamentată, care se înfășoară în jurul corpului, sau din două părți, una acoperind partea din față a corpului, iar alta, pe cea din spate.

FOTOGENIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) (*despre persoane*) Care posedă o aparență plăcută, în film sau pe fotografie. **Actor ~.** 2) Care impresionează bine o placă fotografică. **Claritate ~ă**.

FOTOLI//U ~i *n.* 1) Scaun mare și comod, cu spetează și cu brațe, de obicei capitonat, pentru o singură persoană; jilț. 2) *fig., prin ext.* Post de conducere. **~ de ministru**. **~ de președinte**. 3) Loc situat în primele rânduri ale unei săli de spectacole.

FRACTUR//Ă ~i *f.1) med.* Leziune constând în ruperea unui os sau a unui membru. 2) Loc unde s-a produs o asemenea leziune. 3) *geod.* Ruptură în scoarța terestră; falie.

FRACȚIUN//E ~i *f.* 1) Parte dintr-un întreg sau dintr-o totalitate. **~e de secundă.** 2) Grupare politică cu o platformă distinctă în raport cu linia generală a unui partid sau altei organizații. **~e parlamentară.** 3) *chim.* Produs obținut prin distilarea unui amestec de lichide.

FRAGIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre obiecte)* Care se sparge, se sfarmă sau se frânge uşor; lipsit de rezistentă la acţiunea unor forţe externe mici. 2) *fig. (despre fiinţe)* Care are un aspect fizic delicat; cu constituţie fără vigoare; slab; plăpând; gingaş; firav.

FRANC I francă (**franci**, **france**) *adj.* 1) *şi adverbial (despre persoane)* Care se exprimă deschis; cu claritate; fără reticenţe; neprefăcut, sincer; onest. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă claritate în exprimare; prezentat în mod direct. **Ostilitate ~ă**. **Surâs ~**. **Faţă ~ă**. 3) *(despre acţiuni)* Care corespunde legilor de onoare şi probitate; în conformitate cu onoarea şi probitatea morală; loial; onest; cinstit. **Mulţumire ~ă**. **Procedeu ~**.

FRANC II francă (**franci**, **france**) *adj. ist.* Care aparţine francilor; referitor la franci. **Limbă ~ă**. **Trib ~**. **Colonie ~ă**.

FRANC III franci *m*. *mai ales la pl., ist.* Persoană făcând parte din triburile germanice de vest, care locuiau în sec. III pe cursul inferior şi mediu al Rinului şi în regiunea maritimă din Belgia şi Olanda.

FRANC IV franci *m*. 1) *înv.* Unitate monetară principală din Franţa, Elveţia, Belgia şi din alte ţări. 2) *la pl.* Sumă nedeterminată de bani.

FRANCHEŢE *f* Caracter franc; sinceritate; onestitate; cinste.

A FRAPĂ frapez *tranz.* 1) A impresiona puternic (prin caracteristici ieşite din comun); a uimi; a fermeca; a încânta. **Asemănarea lor m-a frapat**. 2) A răci cu ajutorul gheţii. **A frapa vinul, şamapania**.

FRAPĂN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* Care frapează; cu proprietatea de a produce o impresie vie; izbitor; şocant; impresionant. **Discordanţă ~tă.**

A FRATERNIZĂ fraternizez *intranz.* 1) (*despre persoane sau colectivităţi)* A intra în relaţii fraterne (unul cu altul); a face act de fraternitate (unul cu altul); a se înfrăţi. 2) *(despre militari sau unităţi militare)* A înceta ostilităţile (ca protest împotriva unui război nedrept). **Soldaţii au ~ cu populaţia**. **FRĂUD//Ă ~e** *f.* 1) Faptă de rea credinţă, comisă de o persoană în scopul de a sustrage bunuri materiale încredinţate ei pentru păstrare. 2) Sumă de bani sustrasă prin comiterea unei astfel de fapte. **FRECVEN//T ~tă** (**~ţi**, **~te**) *adj.* Care se produce des; repetat la intervale mici; curent; ordinar; obişnuit. **Întâlniri ~te.**

A FREDONĂ fredonez *tranz.* A cânta cu jumătate de voce, fără cuvinte şi fără a deschide gura**. ~ o arie de operă**.

A FREMĂTĂ freamăt *intranz.* 1) *(despre frunze, păduri, ape, codri* etc.) A produce un zgomot uşor şi înăbuşit, mişcându-se încet (sub acţiunea vântului, ploii etc.). 2) *(despre grupuri de oameni)* A-şi exprima atitudinea (mai ales, dezaprobarea) prin agitaţie şi murmur. 3) *(despre persoane)* A se agita profund (din cauza unei emoţii puternice); a palpita; a vibra. 4) *fig.* A se mişca în tremur. **Freamătă dealul.**

FRENETIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi adverbial* Care este cuprins de frenezie; stăpânit de exaltare violentă; în stare de frenezie; cu frenezie. **Căutare ~ă. A sărit ~ în sus.**

FRENEZÎ//E ~i *f* Exaltare violentă; pasiune puternică.

FRESC//Â ~e *f.* 1) Pictură murală monumental-decorativă, executată pe tencuiala încă umedă. 2) *fig.* Operă literară vastă, care prezintă un tablou de ansamblu al unei epoci sau al unei societăţi.

FRIGÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) Care manifestă indiferenţă; lipsit de afectivitate; rece. **Inimă ~dă**. **Suflet ~**. 2) *(despre persoane)* Care vădeşte aversiune şi indiferenţă faţă de actul sexual; lipsit de plăcere sexuală.

FRIGIDER ~e *n.* Dulap prevăzut cu o instalaţie frigorigenă electrică, în care se păstrează la temperaturi scăzute alimente uşor alterabile; frigorifer de uz casnic.

FRIGIDITATE *f* 1) Caracter frigid. **~ de marmură**. 2) Absenţă permanentă a atracţiei sexuale şi incapacitate de a obţine satisfacţie sexuală;

anafrodizie.

FRIGORIFER I ~e *n. teh.* Sistem tehnic pentru producerea frigului artificial, instalat într-un local, unde se păstrează în cantităţi mari produse uşor alterabile; instalaţie frigorifică.

FRIGORIFER II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre sisteme fizico-chimice, tehnice sau despre agenţi fizici)* Care produce şi menţine frigul artificial; prevăzut pentru producerea şi menţinerea frigului artificial.

FRIGORIGEN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care produce frig (artificial); producător de frig. **Aparat ~.**

FRIS//ON ~oane *n*. Succesiune de convulsii slabe, susţinută de senzaţia de frig, care indică, de obicei, începutul unei maladii febrile.

FRÎŞCĂ *f* 1) Smântână proaspătă, care se ridică la suprafaţa laptelui nefermentat sau care se extrage din acesta cu ajutorul separatorului. 2) *gastronom.* Smântână proaspătă, bătută cu zahăr şi folosită ca desert sau ca garnitură la prăjituri.

FRIVOL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care se ocupă de lucruri neserioase; lipsit de seriozitate; uşuratic. 2) *(despre lucruri, acţiuni* etc.) Care are puţină importanţă; lipsit de importantă; de nimic; insignifiant.

FRIVOLIT//ÂTE ~ăţi *f.* 1) Caracter frivol. 2) Vorbă sau faptă frivolă. 3) Comportament frivol. 4) Lucru frivol.

FRONTISPÎCI//U ~i *n*. 1) *arhitect.* Parte superioară a faţadei unui edificiu sau a unui monument. 2) Faţadă principală a unui edificiu. 3) Pagină a unei cărţi, pe care este imprimat titlul şi numele autorului; foaie de titlu. 4) Parte superioară a primei pagini de ziar, cuprinzând numele ziarului şi alte indicaţii.

FRUGÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre mese, recepţii* etc.) Care constă din alimente simple şi puţine; alcătuit din bucate puţin abundente şi simple. **Un dejun ~.**

FUNEBR//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de procesul înmormântării unei personalităţi; de înmormântare; mortuar; funerar. **Pompă ~ă**. **Serviciu ~**. **Marş ~**. 2) Care evocă ideea morţii; care suscită o tristeţe profundă; plin de o tristeţe sumbră; funest; lugubru. **Motiv ~.**

FUNERÂLII *n. pl.* Ceremonie fastuoasă de înmormântare a unei personalităţi; ceremonie funebră. **Funeralii naţionale.**

FUNERÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de procesul înmormântării unei personalităţi; de înmormântare; mortuar; funebru. 2) Care ţine de un mort; referitor la un mort. **Cruce ~**. **Piatră ~ă**. **Coloană ~ă**.

FUNE//ST ~stă (**~şti**, **~ste**) *adj.* 1) Care are consecinţe dezastruoase; cu urmări extrem de grave; nefast; fatal. **Eroare ~stă**. 2) Care evocă ideea morţii; care suscită o tristeţe profundă; plin de o tristeţe sumbră; funebru; lugubru. **Cântec ~.**

FURNÂL ~e *n*. Construcţie specială în formă de turn, care serveşte în calitate de cuptor pentru topirea minereurilor în vederea extragerii metalelor; cuptor înalt.

A FURNIZĂ furnizez *tranz.* 1) *(mărfuri, materiale, provizii* etc.) A pune la dispoziţie, dând în posesie, în mod sistematic (în baza unor înţelegeri prealabile); a livra. 2) *(informaţii, ştiri* etc.) A pune la dispoziţie cu regularitate. **Agenţia furnizează ştiri în flux permanent.**

FURTUN ~uri *n.* Tub flexibil de cauciuc sau de material plastic, care serveşte la transportarea fluidelor la distanţe. **~ de udat**. **~ de pompier**.

FUZELĂJ ~e *n*. Corp al unui aparat de zbor (avion, elicopter, planor), de care sunt fixate aripile.

A FUZIONĂ fuzionez *intranz. (despre lucruri distincte)* A realiza o fuziune; a se uni formând un tot; a se contopi. **Organizaţiile mici au ~at**.

FUZIUNE *f* 1) Unire într-un singur tot (a unor organizaţii, instituţii, societăţi etc.) prin combinare sau prin întrepătrundere; contopire. **~ea inimilor şi spiritelor**. 2) *fiz.* Unificare prin trecere la stare lichidă sub acţiunea căldurii. ♦ **Punct de ~,** temperatură de topire a unui corp solid. ♦ **~ nucleară,** reacţie nucleară

prin care două nuclee atomice ușoare se unesc, formând unul mai greu.

GABARIT ~e *n* Contur care constă din liniile ce mărginesc dimensiunile maxime ale unui obiect, ale unei construcții. **~ul unui camion de mare tonaj.**

GARRIOLETĂ *f v.* **CABRIOLETĂ**.

GADGET [cuvânt engl.] **~uri** *n.* 1) Termen generic, care denumește o categorie de obiecte tehnologice mici (dispozitive, aparate etc.), care îndeplinesc anumite funcții, fiind de obicei o noutate. 2) *prin ext. fig., fam.* Orice mărunțiș ingenios, de folos practic. 3) *fig., fam.* Obiect de utilitate frivolă, în măsură să satisfacă un capriciu.

GĂF//Ă ~e *f* Acțiune sau vorbă nesocotită și intempestivă (nelalocul ei), care poate ofensa pe cineva. **Am făcut o mare ~ă.**

GAJ gajuri *n*. 1) Obiect sau sumă de bani depusă pentru a garanta achitarea unei datorii; amanet; zălog. **A pune casa în gaj.** 2) (*la jocurile de societate)* Penitență pe care trebuie s-o execute jucătorul care pierde.

GALĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre bărbați)* Care este foarte politicos cu femeile; cu maniere alese; curtenitor; manierat. 2) *(despre persoane)* Care este foarte atent (cu cineva); politicos; amabil.

GALANTĂR ~e *n*. Vitrină a unui magazin, în care se expun mostre de mărfuri.

GALANT//ON ~oană (**~oni**, **~oane**) *adj. fam. (despre persoane)* Care este gata să ofere cu ușurință și dezinteresat altora ceea ce îi aparține personal; generos; darnic.

GALERÎ//E ~i *f.* 1) *minier.* Drum subteran, în forma unui coridor lung, care asigură accesul minerilor la zăcământ. 2) *arhit.* Coridor de formă boltită, mai mult lungă decât largă și acoperit cu sticlă sau cu un material transparent, care servește drept loc de plimbare sau de trecere dintr-o clădire în alta; pasaj; pasarelă. 3) *arhit.* Balcon situat la cel mai înalt nivel într-o sală de teatru. 4) Muzeu sau secție a unui muzeu, unde sunt expuse opere de pictură și sculptură; sală de expoziții pentru opere de artă . **~e de artă. Galeria de la Drezden.** 5) Magazin unde se vând obiecte și opere de artă. 6) Centru comercial (de obicei, de lux). **Galeriile Lafayette.**

GĂLĂ ~e *f* Sărbătoare mare, cu caracter solemn, cu reprezentații artistice. ♦ **De ~,** de sărbătoare; solemn; de ceremonie. ♦ **~ de box,** spectacol de sport, constând din mai multe meciuri de box.

GALIMĂTIAS *n.* Vorbire sau scriere confuză.

GALIMĂTI//E ~i *f v.* **GALIMATIAS**.

GALICÎSM ~e *n*. *lingv.* 1) Cuvânt sau expresie specifică pentru limba franceză (și greu de tradus în altă limbă). 2) Împrumut francez într-o altă limbă.

GALOMANIE *f* Admirație exagerată față de tot ce vine din Franța.

GAL//ON I ~oane *n*. 1) Unitate de măsură a volumului, egală cu circa 4 l. și folosită în țările anglofone. 2) Garafă mare pentru băuturi, având o asemenea capacitate.

GAL//ON II ~oane *n*. 1) Fâșie de stofă sau bandă de metal care se prinde pe epoleții sau pe mâneca unei uniforme de ofițer pentru a indica gradul. 2) Șiret de mătase, de lână etc., cusut ca podoabă la haine sau la pălării.

GALOP ~uri *n*. 1) Mersul cel mai rapid, în salturi succesive, al calului. 2) Vechi dans de societate francez, cu ritm sacadat și cu mișcări foarte iuți. 3) Melodie după care se execută acest dans.

A GALOPĂ galopez *intranz.* 1) *(despre cai)* A alerga în galop. 2) *fig., fam. (despre persoane)* A se deplasa repede (ca un cal în galop). 3) *(despre motoare)* A funcționa neuniform, având variații mari de viteză.

GĂM//Ă ~e *f.* 1) *muz.* Succesiune de note muzicale în ordine naturală (ascendentă sau descendentă), cuprinse într-un interval de o octavă, care ia numele notei cu care începe succesiunea. **~a do major.** 2) *prin ext.* Serie de culori într-o gradație naturală și armonioasă.

GAMEL//Ă ~e *f.* Vas de metal, prevăzut cu capac, în care soldații își primesc porția de mâncare de la bucătăria de campanie.

A GALVANIZĂ galvanizez *tranz.* 1) (*obiecte sau piese de metal)* A supune galvanostegiei; a metaliza. 2) *med. (țesuturi sau organe ale corpului)* A trata prin galvanoterapie. 3) *fig.* A anima cu o energie neașteptată. **A galvaniza publicul.**

GANG ganguri *n.* Loc de trecere, situat la nivelul terenului între clădiri sau pe sub boltitura unei case cu mai multe etaje; pasaj.

GĂNGSTER ~i *n*. Nume dat în S.U.A. membrilor unei bande organizate, ai unei asociații de răufăcători; escroc.

A GARĂ garez *tranz.* 1) *(automobile, troleibuze, tramvaie* etc.) A pune la adăpost într-un garaj, într- un depou sau într-o parcare. 2) *(trenuri, locomotive)* A manevra pe o linie de garaj.

A GARANTĂ garantez 1 . *tranz.* 1) A asigura în calitate de garant. 2) A asigura printr-o garanție. 3) A lua pe răspunderea proprie. 4) A asigura de calitatea și funcționarea bună. **2**. *intranz.* A răspunde de plata unei datorii făcute de altă persoană.

GARANȚÎ//E ~i *f* 1) Obligație în virtutea căreia cineva asigură cuiva posibilitatea de a beneficia de un lucru, de un drept sau îl protejează pe cineva de o primejdie oarecare. 2) Mijloc prin care se asigură executarea unei asemenea obligații. 3) Ceea ce garantează ceva, servește drept asigurare.

GARDEROB//Ă ~e *f.* 1) Loc special amenajat la intrarea într-un local public sau într-o sală de spectacole, unde vizitatorii pot lăsa paltoanele și pălăriile; vestiar. **Mi-am lăsat umbrela la ~ă.** 2) Totalitate a obiectelor de îmbrăcăminte ale unei persoane. **~a unei femei.**

GARDI//ĂN ~eni *m*. Persoană care are misiunea de a păzi o instituție, o închisoare.

A GARNISI garnisesc *tranz.* A prevedea cu o garnitură; a împodobi; a înfrumuseța; a orna.

GARNITUR//Ă ~i *f* 1) Accesoriu folosit drept completare sau ornament al unui obiect. 2) Adaos de legume, salată, orez etc., care se servește la friptură și la alte mâncăruri. 3) Grup de obiecte asortate, care alcătuiesc un ansamblu; totalitate de obiecte de același gen cu destinație specială. **~ de scule**. **~ de mobilă**.

♦ **~ de tren,** totalitatea vagoanelor care formează un tren.

GÂȘCĂ găști *f. fam. depr.* Grup restrâns de oameni, care, unindu-se, recurg la acțiuni reprobabile pentru a-și satisface anumite interese personale.

GAVOT//Ă ~e *f* 1) Vechi dans franțuzesc, dansat la curte. 2) Melodie după care se execută acest dans.

A GAZĂ gazez *tranz.* 1) *(spații limitate)* A expune acțiunii unor gaze toxice în vederea distrugerii unor organisme dăunătoare. 2) *(persoane)* A intoxica cu un gaz de luptă. 3) *(câmpuri de luptă sau zone cu populație civilă)* A trata cu gaze toxice. 4) *(lichide)* A satura cu gaze. 5) *(țesuturi)* A trece peste o flacără pentru a arde capetele de fibre ieșite la suprafață.

GAZEL ~uri *n*. *literat.* Poezie lirică orientală, în care se cântă, de obicei, plăcerile vieții, cu formă fixă, constând din distihuri, strofa întâia având rimă împerecheată, iar în strofele următoare al doilea vers rimând cu versurile primei strofe.

A GAZIFICĂ gazffic *tranz.* 1) *(combustibili solizi sau lichizi)* A transforma în combustibil gazos. 2) *(localități, spații locative, întreprinderi* etc.) A asigura cu gaze naturale pentru consum.

GAZ//ON ~oane *n* 1) Iarbă scurtă și fină, semănată în scopuri decorative, stropită și tunsă des. 2) Teren (de o anumită formă), semănat cu asemenea iarbă; peluză.

GĂITÂN ~e *n*. Șiret din fire de bumbac, mătase, lână sau metal, cusut ca podoabă la obiectele de îmbrăcăminte; pasmant.

GĂLIGÂN ~i *m*. *pop., fam.* Om foarte lacom la

mâncare; mâncău.

GĂOÂCE găoci *f* 1) Coajă tare a oului. 2) Fiecare dintre jumătățile unei coji de nucă sau de alună. 3) Căpăcel al unei ghinzi. 4) *pop. (la animale)* Organ cavitar musculos, care face parte din aparatul genital feminin, în care se dezvoltă embrionul și fătul la mamifere; mitră; uter.

GĂTEJ ~e *n*. *pop. mai ales la pl.* Ramură sau creangă subțire și uscată, cu care se face focul; vreasc.

GĂVÂN ~e *n*. 1) Adâncitură într-un obiect; cavitate; scobitură. 2) *pop.* Orbita ochiului. 3) Strachină sau blid de lemn.

A GĂVOZDÎ găvozdesc *tranz. pop., fam.* A face să se găvozdească.

A SE GAVOZDÎ mă găvozdesc *intranz. pop., fam.* A se aduna în număr mare într-un spațiu restrâns, împingându-se în dezordine; a se înghesui; a se îmbulzi; a se buluci.

GEAMANTÂN ~e *n*. Obiect portabil, de formă rectangulară și relativ plată, confecționat din carton, piele sau plastic și servind la transportul lucrurilor necesare pentru călătorie; valiză; cufăr.

GEAMBÂȘ ~i *m*. Negustor de cai.

GEAMGÎ//U ~i *m*. Persoană care se ocupă cu vânzarea sau instalarea geamurilor.

GEAMÎ//E ~i *f* Locaș de cult la musulmani.

GEAMLÂC ~uri *n*. 1) Perete constând din geamuri. 2) Coridor sau verandă cu pereții din geamuri.

GEAMPARÂLE *f pl.* 1) Dans popular cu mișcări foarte vioaie. 2) Melodie după care se execută acest dans. 3) Instrument muzical de percuție, constând din două piese mici de lemn în formă de găvan, unite printr-un șiret, care, fiind lovite una de alta, produc un sunet special; castaniete.

A GELATINIZÂ gelatinizez *tranz. (granule de amidon, soluții coloidale)* A face să se gelatinizeze.

A SE GELATINIZĂ se gelatinizează *intranz.* 1) *(despre granule de amidon, soluții coloidale)* A se transforma în gelatină. 2) *(despre obiecte) A* se îmbiba cu gelatină.

A GELIFICĂ gelffic *tranz. (soluții coloidale) A* transforma în gel.

GELOZÎ//E ~i *f.* 1) Sentiment de îndoială chinuitoare și obsedantă, provenit din faptul sau presupunerea că ființa iubită nu este credincioasă. 2) Sentiment de nemulțumire egoistă, provocat de realizările cuiva; invidie; pizmă; zaviste.

GEL//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* Care are gelozie; stăpânit de gelozie.

A GELUÎ geluiesc *tranz. (piese de lemn)* 1) A prelucra cu gealăul. 2) A prelucra cu rindeaua; a da la rindea.

A GEME gem *intranz.* 1) *(despre ființe)* A scoate sunete înfundate (din cauza unei dureri fizice sau spirituale). 2) *fig. prin anal. (despre frunze, păduri, ape* etc.) A produce un zgomot surd și înăbușit; a fremăta; a murmura. 3) *fig. prin anal. (despre vânt)* A produce un zgomot prelung, puternic și înăbușit; a vui; a vâjâi. 4) *fig.* A fi arhiplin; a fi supraîncărcat.

Trenul geme de lume.

GENEALOGÎ//E ~i *f* 1) Succesiune de membri de diferite generații ale unei familii, care alcătuiesc o filiație. 2) Știință care are ca obiect de studiu diferite filiații; istorie a unui neam.

GENEALOGIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de genealogie; propriu genealogiei. **Document** ~. ♦ **Arbore** ~, reprezentare grafică, sub formă de arbore, a unei genealogii.

A GENERĂ generez *tranz.* A face să ia naștere în mod necesar; a provoca; a pricinui; a cauza; a condiționa; a produce; a determina.

A GENERALIZĂ generalizez *tranz.* 1) (*fapte*, *fenomene, situații* etc.) A aplica la un ansamblu sau la majoritatea indivizilor; a extinde asupra unui tot, atribuindu-i caracter general. 2) A folosi, extinzând asupra unui ansamblu ceea ce este specific pentru un număr limitat de cazuri. 3) A face să se generalizeze; a universaliza.

A SE GENERALIZĂ se generalizează *intranz.* 1) A

obține caracter general; a se universaliza. 2) *(despre boli)* A se extinde asupra întregului organism.

GENERĂȚI//E ~i *f* 1) Totalitate a indivizilor dintr-o comunitate, care trăiesc în același timp, fiind cam de aceeași vârstă. 2) Totalitate a animalelor de anumită rasă sau specie, născute în același an.

GENERIC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de un gen; propriu unei categorii. 2) Care îmbrățișează toate lucrurile sau fenomenele de același fel; identificator. **Nume ~.**

GENERIC II ~e *n*. Parte a unui film (de obicei, de la început), unde este indicat titlul și numele autorilor, colaboratorilor, actorilor etc.

GENER//OS ~oasă (**~oși**, **~oasă**) *adj. (despre persoane)* Care are sentimente nobile și e gata să acorde altora ajutor dezinteresat; foarte bun la suflet; mărinimos; darnic.

GENEROZIT//ĂTE ~ăți *f* 1) Atitudine generoasă. 2) Caracter generos.

GENETIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de geneză; propriu genezei. 2) Care ține de ereditate; transmis prin ereditate. **Boală ~ă**. **Cod ~.**

GENEZ//Ă ~e *f* Procesul nașterii și formării unui lucru sau al unei ființe.

GENIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este dotat cu (sau vădește) calități creatoare deosebite; înzestrat cu geniu; de geniu. **Savant ~. Descoperire ~ă.**

GENI//U I ~i *n*. 1) Ansamblu de aptitudini spirituale superioare, care oferă unei persoane posibilitatea de a crea lucrări de o extraordinară valoare și originalitate. ~ **muzical**. ~ **poetic**. ♦ **de ~,** genial. 2) *prin ext.* Persoană care posedă asemenea aptitudini. 3) Trăsături distinctive, care formează esența unui lucru sau a unei ființe. **~ul poporului**.

4) *milit.:* ♦ **Trupe de ~,** trupe specializate în executarea unor lucrări tehnice.

GENIU II *m. mitol.* Ființă supranaturală, care se crede că influențează asupra destinului cuiva; spirit protector.

GENTIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care vădește delicatețe morală și tact; curtenitor; amabil.

GENTILEȚE *f* l) Comportare gentilă. 2) Caracter gentil.

GENTILOM ~i *m*. 1) *înv. (în Europa apuseană din Evul Mediu)* Persoană din societatea înaltă; nobil; aristocrat. 2) *fig.* Persoană cu purtare curtenitoare; om amabil.

GENUN//E ~i *f* Prăpastie foarte mare; abis; hău.

GEOLOGIE *f* Știință care se ocupă cu studiul structurii și evoluției scoarței terestre.

A GERĂ gerez *tranz. econ. (întreprinderi, instituții, afaceri* etc.) A administra în locul (și pe socoteala) altei persoane.

A GERMANIZĂ germanizez *tranz. (popoare, oameni)* A face să se germanizeze; a nemți.

A SE GERMANIZĂ mă germanizez *intranz. (despre popoare, oameni)* A adopta limba, cultura și obiceiurile germanilor; a deveni asemănător cu germanii; a se nemți.

GERMEN ~i *m*. 1) *biol.* Element (microscopic) care, dezvoltându-se în condiții prielnice, dă naștere unui organism viu nou. 2) Primul vlăstar care crește dintr-un grăunte, bob, tubercul. 3) *fig.* Element sau principiu esențial din care se dezvoltă ceva; cauză. ♦ **În ~,** la începutul devenirii; într-un stadiu inițial.

Răul trebuie distrus în ~.

A GERMINĂ germinează *intranz.* 1) (*despre semințe, tuberculi, bulbi, plante)* A da germen; a începe un ciclu nou de vegetație; a încolți. 2) *(despre organe sau materii organice)* A trece de la o stare latentă sau embrionară la viața activă.

GERMINĂȚI//E ~i *f* Proces biologic, prin care un germene pornește dezvoltarea și dă naștere unui nou organism.

A GERUÎ geruiesc 1. *intranz.* A fi ger; a fi frig foarte mare. **Afară geruiește de câteva zile. 2**. *tranz. (rufe, lucruri)* A ține la ger (pentru a usca sau a împrospăta).

GEST gesturi *n*. 1) Mișcare a corpului (în special a

capului sau a mâinilor), care înlocuiește vorbirea și exprimă o stare psihologică sau o intenție. 2) *fig.* Faptă cu o anumită semnificație. **A face un gest generos.**

A GESTICULĂ gesticulez *intranz.* A face gesturi; a da din mâini.

GET-BEGET *adj. invar. (despre persoane)* Care are o apartenență etnică de netăgăduit; din moși- strămoși; veritabil.

GHEENĂ *f rel.* Loc de chinuri veșnice, unde se crede că ar nimeri după moarte sufletele celor păcătoși; iad; infern.

GHEIZER ~e *n*. Izvor intermitent, care la anumite intervale de timp aruncă apă fierbinte și vapori de forma unei coloane.

GHERGHEF ~uri *n*. 1) Cadru de lemn sau de metal, pe care se întinde o bucată de pânză pentru brodat. **A coase sau a broda la ~.** 2) Țesătură întinsă pe un asemenea cadru.

GHERET//Ă ~e *f* 1) Construcție mică din scânduri, care servește drept adăpost (pentru un paznic, o santinelă etc.). 2) Construcție specială, având forma unei case de proporții mici, de obicei din lemn, în care se vând alimente, ziare etc.; chioșc.

GHERL//Ă ~e *f. pop. și fam.* Instituție în care își ispășesc pedeapsa cei condamnați la privațiune de libertate; închisoare; pușcărie; temniță; penitenciar.

GHIAUR ~i *m. arh. ist.* Nume batjocoritor, dat în trecut de către turci popoarelor de altă credință decât cea mahomedană (mai ales creștinilor).

GHI//D I ghizi *m.* Persoană care conduce un grup de turiști, de vizitatori prin diferite locuri, dându-le explicațiile necesare.

GHID II ghfduri *n.* Broșură sau carte care cuprinde informații utile pentru orientare într-un muzeu, oraș, într-o regiune, într-un anumit domeniu de activitate etc. **Ghid de conversație român- francez.**

A GHIDĂ ghidez *tranz.* 1) *(persoane)* A conduce în calitate de ghid; a îndruma; a călăuzi; a orienta. 2) *(funcționarea unor mecanisme)* A conduce prin ghidaj, inprimând o anumită mișcare.

GHIDUȘÎ//E ~i *f* Glumă nevinovată; faptă sau vorbă de om ghiduș; poznă.

A GHILÎ ghilesc *tranz. pop. reg. (pânză)* A înălbi, muind în apă și întinzând la soare de mai multe ori.

GHILOȘ ~uri *n.* 1) Ornament gravat, constând din linii fine întretăiate. 2) Desen complex, folosit la obținerea fondului unor hârtii de valoare (bancnote, cecuri etc.).

A GHILOȘĂ ghiloșez *tranz. (obiecte de sticlă, de lemn, de metal sau hârtii de valoare)* A prevedea cu un ghiloș. **A ghiloșa bancnotele.**

A GHILOTINĂ ghilotinez *tranz. ist.* A decapita cu ghilotina.

GHILOTÎN//Ă ~e *f* Instrument de execuție a condamnaților la moarte prin decapitare (folosit pentru prima dată în Franța în Evul Mediu).

GHINI//ON ~oane *n*. Întâmplare sau concurs de împrejurări nefavorabile; lipsă de noroc; nenoroc; nonșansă; neșansă. **A avea ~. A fi cu ~.**

GHIOĂG//Ă ~e *f* 1) *arh.* Bâtă cu gămălie la un capăt, folosită în trecut ca armă de luptă; măciucă. 2) *pop.* Capăt bombat și nituit al unui buzdugan.

GHIOL ~uri *n . pop.* Lac cu apă stătătoare și fundul mâlos.

CHIONOAÎE ghionoi și **ghionoaie** *f pop.* Pasăre sedentară de talie mică, cu cioc drept, puternic, cu ajutorul căruia sparge coaja copacilor prin ciocănit pentru a căuta insecte; ciocănitoare.

GHIORLĂN ~i *m. fam. înv. (în limbajul claselor dominante din trecut)* Persoană cu apucături grosolane; bădăran; țopârlan; necioplit; mitocan; mârlan; toromac.

GHIRLĂND//Ă ~e *f* 1) Împletitură decorativă în formă de lanț, confecționată din frunze sau flori naturale sau artificiale etc. 2) Ornament de acest fel. **GHIȘE//U ~e** *n*. Deschizătură mică, făcută în ușa sau în peretele unui birou, prin care se poate vorbi sau se pot face anumite operații cu funcționarii biroului.

GHIUJ ~i *m. pop., fam.* Om bătrân și neputincios; moșneag.

GHIUL//EĂ ~ele *f. milit. înv.* Proiectil sferic, de metal, cu sau fără substanță explozivă, folosit în vechea artilerie.

GHIVEC//I I ~e *n*. Vas de lut ars, în care se plantează flori; glastră.

GHIVECI II ~uri *n*. 1) *culin.* Mâncare preparată dintr-un amestec de zarzavaturi (cu sau fără carne), tăiate mărunt și coapte la cuptor. 2) *fig. peior.* Creație artistică eterogenă și lipsită de valoare.

GHIZD ghizduri *n*. 1) Căptușeală (din piatră, bârne de lemn și alte materiale) cu care se prevede o fântână. 2) Împrejmuire (din piatră, ciment și alte materiale) a unei fântâni, de la pământ în sus.

A GHIZDUÎ ghizduiesc *tranz. (fântâni)* A prevedea cu ghizduri.

GIGĂN//T ~ți *m. și adjectival* 1) Persoană care are o talie anormală, ce o depășește cu mult pe cea medie; om de proporții vădit exagerate. 2) *fig.* Persoană care se impune prin aptitudini spirituale superioare; geniu. **~ în știință. Constructor de avioane ~.** 3) *fig.* Construcție, întreprindere, eveniment, acțiune etc. de importanță și proporții foarte mari; uriaș; colos. **~t al industriei. Întreprindere ~t. Descoperire ~t.**

GIMNAZÎ//U ~i *n.* 1) *arh. ist. (în Grecia antică)* Școală în care tinerii absolvenți ai palestrei își desăvârșeau educația fizică și intelectuală. 2) *ed.* Școală în care se poate învăța după terminarea școlii primare. 3) *ed.* Ciclu de studii preuniversitare, care vine după școala primară și precede liceul.

GIN ginuri *n*. Băutură alcoolică, fabricată în țările anglo-saxone din cereale, prin adăugarea boabelor de ienupăr.

A GINERI gineresc *tranz. rar (tineri)* A face ginere, dând fiica de soție.

GINGAȘ ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este foarte delicat și sensibil la influențele exterioare; dotat cu o mare delicatețe și sensibilitate; fin. **Plantă ~ă**. **Ființă ~ă.** 2) *Și fig*- Care are o constituție lipsită de vigoare; slab; plăpând; firav. **Copil ~.**

GINGĂȘÎ//E ~i *f* 1) Aparență gingașă. **Ea are multă ~e.** 2) Caracter gingaș. **Gesturile sale vădesc ~e.** 3) Comportare gingașă. **M-a tratat cu ~e.**

GÎN//TĂ ~ți *f* 1) *arh. ist.* Comunitate de oameni, bazată pe rudenie de sânge, constituind principala formă de organizare socială în comuna primitivă; neam. 2) *fig.* Apartenență etnică; neam; origine. **Suntem de ~tă latină.**

GIR giruri *n*. Semnătură pusă pe dosul unei cambii, prin care semnatarul garantează achitarea ei. **A-și pune girul. ♦ A-și da girul,** a consimți.

A GIRA girez *tranz. (polițe, cambii)* A garanta printr-un gir.

GIUB//EÂ ~ele *f arh.* Haină de postav, lungă și largă, purtată în trecut de boieri.

A GIUGIULI giugiulesc *tranz. pop., fam. (persoane)* A atinge ușor și repetat cu palma, în semn de afecțiune, spunând concomitent vorbe de dragoste; a mângâia; a drăgosti.

A SE GIUGIULI mă giugiulesc *intranz. pop., fam. (despre persoane)* A-și demonstra (unul altuia) afecțiunea prin atingeri ușoare de mână sau prin vorbe de dragoste; a se mângâia; a se drăgosti.

A GIULGIU! glulgiuiesc *tranz.* A acoperi cu un giulgiu.

GIULGIU ~ri *n*. 1) Pânză foarte subțire și fină. 2) Bucată de pânză subțire, cu care se acoperă mortul; lințoliu.

GIUVAIER ~e *n*. 1) Obiect confecționat din metale prețioase și pietre scumpe, servind ca podoabă; bijuterie. 2) *fig.* Obiect de mare valoare artistică; podoabă.

G**Â//DE gâzi** *m. arh. pop.* Persoană care execută condamnații la moarte; călău.

GLACIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este rece ca gheața; foarte rece; de gheață. **Vânt ~.** 2) *fig.* Care este lipsit de căldură; de o răceală care îngheață; rece; distant. **Privire ~ă**.

GLADIATOR ~i *m. arh. ist. (în Roma antică)* Rob sau

prizonier de război, care lupta pe arena unui circ cu un luptător sau cu o fiară sălbatică.

GLÂSTR//Ă ~e *f* Vas de lut ars, în care se plantează flori; ghiveci.

GLÎ//E ~i *f.* 1) Brazdă de pământ cu iarbă, care poate fi desprinsă o singură dată cu hârleţul. 2) Teren pregătit special pentru culturi agricole; ogor; ţarină. 3) *poet.* Pământ strămoşesc. ♦ **Sub ~,** în mormânt.

GLIGÂN ~i *m*. 1) *înv*. Porc sălbatic; mistreţ. 2) *fig. fam.* Om foarte înalt; lungan.

A GLISÂ glisez *intranz.* 1) *(despre piese tehnice)* A aluneca de-a lungul altei piese. 2) *(despre hidroavioane)* A aluneca la suprafaţa apei.

GLOÂT//Ă ~e *f* 1) *pop., fam.* Grup de oameni strânşi într-un loc în dezordine; mulţime. 2) Totalitate a oamenilor simpli; prostime. 3) *arh*. *ist.* *(în Moldova şi Muntenia medievală)* Ceată de pedestraşi, formată din ţărani.

GLOBĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este aplicat la un ansamblu; de ansamblu. **O abordare ~ă.** 2) Care este luat în întregime; întreg; total. **Populaţia ~ă. Venit ~.**

A GLOBALIZĂ globalize/ *tranz.* 1) *(elemente disparate)* A reuni într-un tot. 2) *(economie, cultură, fenomene* etc.) A face să se răspândească sau să se producă la scară mondială; a determina să capete caracter universal.

GLOBALIZ//ĂRE ~ări *f polit.* Fenomen de transformare a lumii într-o unitate, care se manifestă la scara întregului glob, prin mijloace specifice.

GLOBULĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are formă de glob; în formă de glob; sferic; rotund. **Jucărie ~ă.** 2) *anat.* Care ţine de globulele sângelui; propriu globulelor. **Indice ~.**

GLORI//E ~i *f* 1) Apreciere publică înaltă (a unei persoane sau a unui lucru) pentru calităţi deosebite; recunoaştere unanimă; faimă; renume; slavă; popularitate. **A merita ~a.** 2) Succes deosebit de care se bucură cineva datorită meritelor sale; slavă; strălucire; splendoare. **A se acoperi de ~e. A avea ~e.** 3) *prin ext., fig.* Persoană de o valoare deosebită; om celebru; celebritate.

A GLORIFICĂ glorific *tranz.* A trata cu glorie; a ridica în slavă; a slăvi; a preamări; a exalta; a elogia.

A GLOSĂ glosez *tranz.* 1) *(cuvinte, forme gramaticale dintr-un text)* A explica prin glose. 2) (*texte*) A comenta prin note speciale; a adnota.

GLOSĂR ~e *n*. Listă de cuvinte puţin cunoscute (regionale, învechite, rare etc.), însoţite de explicarea lor.

GLOS//Ă ~e *f* 1) Scurtă notă explicativă, care însoţeşte un cuvânt dificil sau un pasaj neînţeles dintr-un text; comentariu; adnotare. 2) *literat.* Poezie cu formă fixă, în care fiecare vers din prima strofă este comentat succesiv în strofele următoare, ultima strofă reproducând în ordine inversă versurile primei strofe.

GOĂRN//Ă ~e *f* Instrument muzical de suflat, confecţionat din alamă şi folosit pentru semnalizări (mai ales în armată); trompetă; trâmbiţă.

GOELET//Ă ~e *f mar.* Corabie uşoară cu două catarge.

A GOFRĂ gofrez *tranz. (stofe, ţesături, hârtie, carton, tinichea* etc.) A prevedea cu gofraj.

GOFRĂJ ~e *n*. 1) Serie de cute paralele (şi ondulate), imprimate pe o ţesătură, pe o tablă de tinichea, pe o hârtie etc. 2) *text.* Efect de finisare a unor ţesături, care constă în aplicarea de desene imprimate în relief.

GOLF I *n. sport* Joc de origine scoţiană, practicat în aer liber, care consta în introducerea mingii lovite cu un baston special în mai multe găuri aranjate succesiv pe un teren.

GOLF II ~uri *n*. *geomorf.* Parte a unei ape mari (ocean, mare, lac), care înaintează în uscat printr-o deschizătură largă.

GONDOL//Ă ~e *f* Luntre lungă şi uşoară, cu prora şi pupa încovoiate în sus, condusă cu o singură vâslă şi folosită pentru transportul de persoane (mai ales pe canalurile Veneţiei).

GONDOLIER ~i *m*. Persoană care conduce o gondolă. **~ii de la Veneția.**

GONG gonguri *n*. 1) Instrument de metal, în formă de disc, care, fiind suspendat și lovit cu un ciocănaș, produce un sunet caracteristic, folosit ca semnal (la teatru, radio, jocurile sportive etc.). 2) Sunet produs ca semnal de un asemenea instrument.

Gongul anunță începutul spectacolului.

GORGĂN ~e *n*. Movilă mare de pământ, care se crede că ar fi un mormânt străvechi.

GORNÎ//ST ~ști *m.* Ostaș care dă semnale din goarnă; trompetist; trâmbițaș.

GOȘTIN//Ă ~e *f arh. ist. (în Moldova și Muntenia medievală)* Bir constând din porci și oi.

GOT goți *m.* 1) *la pl. ist.* Popor migrator din ramura vechilor germani. 2) Persoană făcând parte din acest popor.

GOTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de goți; propriu goților. **Cultură ~ă. Elemente ~e. ♦ Stil ~,** stil arhitectural, răspândit în Europa în secolele XIIXVI, caracterizat prin monumente zvelte, cu arcuri și bolti ogivale. **♦ Scriere ~ă** (sau **litere ~e),** scriere cu caractere drepte, colțuroase, întrebuințată în Evul Mediu în Europa apuseană.

A GRADĂ gradez *tranz.* 1) *(instrumente sau scări de măsură)* A diviza în grade. 2) A argumenta în gradație. 3) *(persoane)* A mări în grad. **A grada un militar. A grada un profesor de liceu.**

GRAFÎ//E ~i *f* 1) Sistem de semne grafice; scriere; scris. **~e latină. ~e chirilică.** 2) Mod de scriere a unui cuvânt sau text.

GRAFOLOGÎ//E ~i *f* 1) Disciplină care se ocupă cu studiul scrisurilor individuale, în vederea stabilirii autenticității unor acte, semnături etc. 2) Arta de a cunoaște caracterul unei persoane după felul cum scrie ea.

GRANDI//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* 1) Care impresionează prin proporții și aspectul său; impunător; măreț. **Peisaj ~.** 2) Care uimește prin caracterul său neobișnuit și prin amploarea sa; măreț; magnific; maiestuos **Victorie ~oasă**. **Construcție ~oasă. Proiect ~os.**

GRANDOMANÎ//E ~i *f* Atitudine bolnăvicioasă a unui om care se crede mare, important.

A GRANULĂ granulez *tranz.* (*materiale compacte sau pulverulente)* A transforma în granule.

GRANUL//Ă ~e *f* 1) Particulă mică, asemănătoare cu un grăunte, care face parte din componența unor corpuri eterogene sau rezultă în urma sfărâmării unui corp solid. 2) *la pl., med.* Preparat farmaceutic, constând din bobițe zaharoase, având înăuntru substanțe medicamentoase.

A GRASEIĂ graseiez *intranz.* A pronunța sunetul „r” velar sau uvular (ca francezii).

GRĂTIS *adv. și adjectival* În mod gratuit; fără plată; pe degeaba.

GRATITUDIN//E ~i *f.* Sentiment durabil de afecțiune, nutrit de o persoană față de cineva pentru un bine făcut; recunoștință.

A GRATIFICĂ gratific *tranz. (persoane)* A răsplăti printr-o gratificare; a recompensa.

GRATUÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care este dat sau primit fără plată. **Învățământ** ~. 2) *fig.* Care nu are nici o bază reală; fără temei; arbitrar, neîntemeiat. **Ipoteză ~tă**. **Vorbe ~te**.

A GRAȚIĂ grațiez *tranz. (condamnați)* A scuti de pedeapsă printr-o grație.

GRĂȚI//E ~i *f* 1) Finețe și ușurință în mișcări, forme, atitudini; drăgălășenie. 2) *la pl. mitol. (în mitologia greacă):* **♦ Cele trei ~ii,** cele trei zeițe (Aglaia, Euphrosyne și Thalia), considerate drept întruchipare a feminității și gingășiei. **♦ A face ~ii**,

a) a căuta să pară atrăgător; b) a face mofturi. 3) *înv.*. Favoare acordată cuiva, constând în absolvirea unei pedepse; iertare a unui păcat; grațiere. 4) (*cu valoare de prepoziție)* Mulțumită (cuiva sau ceva); datorită. **A m reușit grație sprijinului tău.** 5) Bunăvoință cu care este tratat cineva. **♦ Lovitură de** ~, a) acțiune care încununează de succes o luptă;

b) argument suprem. ♦ **A intra în ~a cuiva,** a câștiga bunăvoința cuiva.

GRAȚIOZIT//ĂTE ~ăți *f.* 1) Atitudine curtenitoare față de cineva; amabilitate excesivă. 2) *la pl.* Atitudine plină de afectare; politețe exagerată.

GRAȚI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* Care are (multă) grație; cu (multă) grație; elegant. **Femeie ~oasă. Ținută ~oasă.**

GRAV gravă (**gravi**, **grave**) *adj.* 1) Care poate avea urmări grele; susceptibil să aibă consecințe serioase; primejdios, periculos; critic. **Boală ~ă**. **Situație ~ă**. 2) Care necesită o atenție deosebită; cu multă pondere; important; serios. **Chestiune ~ă**. 3) *(despre persoane și manifestările lor)* Care vădește multă seriozitate și demnitate; foarte serios; solemn. **Un ton ~**. 4) *(despre sunete)* Care este produs de oscilații cu frecvență joasă; profund; jos. 5) *lingv.:* ♦ **Accent ~,** semn diacritic, orientat oblic de la stângă la dreapta, care se pune în unele limbi pentru a nota timbrul vocalelor deschise sau pentru a distinge anumite omonime.

A GRAVĂ gravez *tranz.* *(imagini, ornamente, litere* etc.) A trasa pe suprafața unui material cu ajutorul unor instrumente sau al unor procedee tehnice speciale, pentru a obține un clișeu grafic sau în scopuri decorative.

A GRAVITĂ gravitez *intranz.* 1) A se afla într-un câmp de gravitație. **Satelitul gravitează în jurul Pământului.** 2) A tinde ca urmare a acțiunii legii de gravitație. **Pământului gravitează în jurul axei sale.** 3) *fig.* A fi într-o anumită sferă de influență. **GRAVOR ~i** *m*. Persoană specializată în arta gravării.

GRAVUR//Ă ~i *f* 1) Arta gravării; măiestria de a grava. 2) Lucrare realizată de un gravor. 3) Reproducere a unei asemenea lucrări, obținută printr-un procedeu special; stampă.

GRĂDÎȘT//E ~i *f* 1) *geomorf* Ridicătură de pământ, rămasă izolată în lunca unei ape curgătoare în urma deplasării meandrelor acesteia. 2) *ist.* Loc al unei așezări istorice.

GRĂMĂTIC ~i *m*. *arh. (în Evul Mediu)* Scriitor sau secretar la cancelaria domnească sau la una particulară.

GRĂTĂR ~e *n*. 1) Obiect constând din vergele de fier dispuse paralel și prinse pe la capete, folosit pentru a frige carnea de asupra jarului. 2) *prin ext.* Friptură preparată pe un asemenea obiect. 3) Dispozitiv din bare metalice, paralele sau încrucișate, sau dintr-o tablă găurită, care se pune în sobe sau plite pentru a lăsa să pătrundă aerul și să cadă cenușa, înlesnind arderea.

GREDER ~e *n*. *teh., constr.* Mașină grea, de tipul excavatorului, folosită la lucrări rutiere (în special, la nivelarea pământului excavat).

A GREFĂ grefez *tranz. med. (organe, țesuturi)* A substitui printr-o grefă, pe cale chirugicală. **A grefa ficatul.**

GREFIER ~i *m*. *jur.* Secretar la o instanță judecătorească.

A GRESĂ gresez *tranz. (piese de mașini sau de mecanisme)* A da cu unsoare.

A GREVĂ grevez *tranz.* 1) *(proprietăți, bugete)* A împovăra cu cheltuieli sau cu ipoteci. 2) *fig. (persoane)* A însărcina cu multe misiuni.

GREV//Ă ~e *f* Încetare organizată a muncii, totală sau parțială, cu scopul de a determina patronul, angajatorul, guvernul etc. să satisfacă anumite revendicări economice, politice etc. **Grevă generală. Grevă pasivă. ♦ Grevă japoneză,** grevă în care angajații continuă lucrul, dar poartă banderole sau alte însemne care atenționează că există un conflict de muncă.

GRI *adj. invar.* Care este de culoarea cenușii; cenușiu; sur. **A avea ochi gri. Țesătură gri.**

GRILĂJ ~e *și* **~uri** *n*. Îngrăditura făcută din zăbrele de metal, stinghii de lemn sau plasă de sârmă, pusă la o fereastră, la o ușă, în jurul unei grădini etc.

A GRIMĂ grimez *tranz. (persoane)* A face să se grimeze; a machia.

A SE GRIMĂ mă grimez *intranz*. (*despre persoane)* A se da cu grimă; a se machia.

GRIMÂS//Ă ~e *f.* Contorsiune involuntară sau voită a

mușchilor feței; schimonosire a feței; strâmbătură. ~ **de dezgust**. ~ **de durere**.

A GRIPÂ I gripează 1. *intranz. unipers. (despre motoare) v.* **A SE GRIPA I**. **2**. *tranz.* A face să se gripeze.

A GRIPÂ II gripez *tranz.* A face să se gripeze; a molipsi de gripă. **Nu te apropia de mine, că mă vei gripa.**

A SE GRIPÂ I se gripează *intranz. (despre motoare)* A se bloca în timpul funcționării din cauza lipsei de lubrifianți.

A SE GRIPÂ II mă gripez *intranz. A* contracta gripă; a se îmbolnăvi de gripă.

GROBI//ÂN ~ană (**~eni**, **~ene**) *adj. (despre persoane)* Care vădește lipsă de educație; prost crescut; necioplit; bădăran; grosolan; mitocan.

GROMOVNIC ~e *n*. Carte populară cu caracter astrologic, conținând preziceri făcute pe baza interpretării tunetelor și a fulgerelor, în funcție de zodia în care se produc acestea.

GROT//Ă ~e *f.* Cavitate de proporții într-o stâncă sau într-un munte, cu ieșire la suprafață; peșteră; cavernă. **Grote preistorice.**

GROTESC I *n*. Corp de literă de tipar, având linii de o grosime egală și fără talpă.

GROTE//SC II ~scă (**~ști**) *adj*. Care stârnește râsul prin aparența sa bizară; de un comic exagerat; ridicol; bizar; caraghios; burlesc; extravagant. **Un tip ~. Vorbe ~ești. Îmbrăcăminte ~ească.**

GROTESC III ~uri *n.* 1) Caracter grotesc. **El este de un grotesc respingător.** 2) Categorie a esteticii, care reflectă realitatea în forme caricaturale, bizare, voit disproporționate. **Grotescul în artă.**

A GRUNDUÎ grunduiesc *tranz. constr. (obiecte, pereți, ziduri* etc.) A acoperi cu grund.

A GRUPÂ grupez *tranz.* 1) A face să se grupeze.

2) A împărți în grupuri; a clasifica. 3) *(întreprinderi, instituții* etc.) A uni într-o singură unitate; a comasa.

A SE GRUPÂ mă grupez *intranz*. 1) A se reuni într-un grup; a se aduna în grup. 2) A adera la o mișcare pe baza comunității de idei sau de scopuri.

A GUDRONÂ gudronez *tranz.* (*obiecte, suprafețe)* A acoperi cu gudron.

A GUMÂ gumez *tranz.* 1) *(obiecte)* A acoperi cu un strat subțire de gumă. 2) *(etichete, mărci poștale, timbre)* A trata cu clei în vederea lipirii.

GURMÂN//D ~dă (~zi, ~de) *adj. și substantival (despre persoane)* Care preferă și, de obicei, știe să aprecieze mâncărurile gustoase; amator de mâncăruri bune și gustoase; mâncăcios; gurmet.

A GUVERNÂ guvernez *tranz*. 1) (*state*, *popoare*) A dirija, stând în fruntea guvernului. 2) *(persoane sau conduita lor)* A susține cu sfaturi, cu recomandații; a povățui; a sfătui; a îndruma; a învăța.

GUVERNATOR ~i *m*. (*în unele state)* 1) *admin.* Conducător al unei mari unități teritorial- administrative (provincie, ținut, colonie etc.). 2) Conducător al unei instituții de credit, numit de obicei de guvern. ~ **ul Băncii Naționale.**

HABOTNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival rel. (despre persoane)* Care respectă cu strictețe prescripțiile religiei; cuprins de o pasiune excesivă pentru respectarea prescripțiilor religioase; bigot.

HAGIOGRAF ~i *m.* Autor de hagiografii.

HAGIOGRAFÎ//E ~i *f. 1)* Literatură religioasă care descrie viața sfinților. 2) Ramură a teologiei care se ocupă de studierea vieții sfiiților. 3) Scriere despre sfinți și lucruri sfinte. 4) *fig.* Biografie excesiv de înfrumusețată.

HAHÂM ~i *m*. 1) *(la mozaicii)* Persoană însărcinată cu tăierea după un anumit ritual religios a vitelor și păsărilor. 2) *înv. (la evrei)* Marele rabin.

HÂIDĂ//U ~i *m*. 1) *înv*. Persoana care păștea vitele; văcar. 2) *pop., fam. depr.* Bărbat înalt și puternic, care umblă fără rost; haidamac.

HAIMANÂ ~le *f* Persoană care umblă fără rost, neavând o ocupație definită; hoinar; vagabond; derbedeu.

HAIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre oameni)* 1) Care este rău la inimă; fără milă; câinos; hapsân; crud. 2) *înv*. Care și-a călcat legământul dat; trădător; sperjur. **HALÂL** *interj. (exprimă o admirație)* Bravo.

HÂL//Ă ~e *f* 1) Piață acoperită. 2) Sală de dimensiuni foarte mari, servind pentru diverse destinații (pentru expoziții, competiții sportive sau culturale, ca atelier, depozit etc.).

HÂLB//Ă ~e *f* 1) Pahar special, cu o capacitate de o jumătate de litru, din care se servește berea. 2) Conținutul unui asemenea recipient.

HALEBÂRD//Ă ~e *f înv.* Armă albă, în formă de lance, având la capătul ascuțit o bardă și un cârlig. **HÂLT//Ă ~e** *f* 1) *înv*. Stație mică de cale ferată; gară mică. 2) Oprire de scurtă durată în timpul unui marș sau al unei călătorii; popas. **Am făcut o ~ă pe malul lacului din pădure.**

HALUCINÂȚI//E ~i *f* 1) Stare psihică constând în perceperea unor lucruri inexistente în realitate. 2) Imagine vizuală bizară; iluzie; himeră.

HALVÂ ~le *f* Produs alimentar de cofetărie, preparat din semințe oleaginoase (tahân, floarea soarelui, arahide etc.) și zahăr.

HAMÂC ~uri *n*. Pat suspendat, confecționat dintr- o bucată de pânză sau dintr-o plasă și folosit în aer liber sau în încăperi mici. ~ **marin**. **A dormi în ~**. **HAMÂL ~i** *m*. 1) Muncitor care transportă bagajele pasagerilor (în gări și în porturi). 2) Muncitor specializat în lucrări de încărcare, descărcare și transportare a greutăților.

HAMBÂR ~e *n*. 1) Magazie în care se păstrează produsele agricole, în special, cerealele. 2) *mar.* Loc sub puntea inferioară a unui vapor, unde se depozitează mărfurile transportate; cală.

HAN I hanuri *n*. *înv*. Local cu camere de dormit, cu ospătărie și cu grajduri, unde se adăposteau peste noapte călătorii cu caii și căruțele.

HAN II hani *m*. *ist*. (*în Evul Mediu) (la popoarele din Orient, în special, la mongoli și tătari)* Conducător suprem și unic al unui stat; monarh; suveran. **Hanul tătăresc.**

HANDICÂP I ~uri *n sport* 1) Avantaj acordat unui concurent mai slab. 2) Diferență de puncte dintre echipa învingătoare și cea învinsă.

HANDICÂP II ~uri *n.* 1) Deficiență (fizică, mintală, senzorială etc.) a unei persoane sau a unui animal; beteșug; infirmitate. **A avea un ~.** 2) *fig.* Situație de inferioritate (determinată de obicei de o infirmitate, de o boală etc); dezavantaj; nenoroc. **Am avut ~ul de a mă naște în alt timp.**

HANGER ~e *n*. Pumnal mare, cu lama încovoiată.

HÂOS ~uri *n*. 1) *mitol. (în mitologia și în filozofia greacă)* Spațiu nemărginit, văzut în calitate de amestec confuz de elemente și materie, care ar fi existat până la crearea lumii. 2) Ființă imaginară, care personifică acest spațiu nemărginit. 3) *fig.* Dezordine completă; confuzie generală. **Domină**
un haos total.

HAOTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de haos; asemănător haosului; de haos. **Mers ~.** 2) *și adverbial fig.* Care se caracterizează printr-o dezordine completă; lipsit de logică; dezordonat; dezorganizat. **Discuție ~ă**. **A vorbi mult și ~.**

HAP I *interj. pop., fam. (se folosește, uneori repetat, pentru a reda zgomotul produs la înghițirea sau la apucarea bruscă a ceva).*

HAP II hapuri *n. farm.* Preparat medicamentos în formă de pastilă sau de capsulă, pentru a putea fi înghițit ușor.

HAPSÂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre oameni și manifestările lor)* 1) Care este rău la inimă; fără milă; câinos; hain; crud. **Privire ~ă.** 2) Care vădește o dorință cumplită; cuprins de o dorință nemoderată; lacom; cupid; avid; rapace. **Om ~.**

HAR haruri *n*. 1) Calitate naturală care trezește admirație. **A avea mult har.** 2) *fig.* Aptitudine naturală deosebită (pentru o activitate artistică sau științifică); talent; dar; vocație. **A avea harul desenului.** 3) (*în credința creștină)* Grație divină acordată omului. **Har**

dumnezeiesc. 4) *înv*. Bunăvoință care avantajează o persoană; avantaj acordat cu preferință unei persoane; favoare.

HARABĂ ~le *f reg.* Car mare cu loitre lungi și înalte, folosit la transportarea poverilor, grânelor, paielor sau fânului.

HARDUGHÎ//E ~i *f pop., fam. depr.* Clădire mare, veche, dărăpănată și inestetică; șandrama.

HARNAȘAMENT ~e *n*. Totalitate de obiecte necesare la înhămarea, înșeuarea și conducerea unui cal.

HĂRP//Ă ~e *f* Instrument muzical constând dintrun cadru triunghiular pe care sunt întinse coarde cu lungimi inegale, producând sunete plăcute la ciupirea coardelor cu degetele de la ambele mâini.

HĂRȚ//Ă ~e *f.* 1) Ceartă însoțita de bătaie. **A se lua la ~ă cu cineva.** 2) *înv*. Ciocnire armată ușoară între două detașamente potrivnice.

A HAȘURĂ haşurez *tranz. (desene, hărți, planșe* etc.) A acoperi cu haşuri.

HAȘUR//Ă ~i *f mai ales la pl.* Ansamblu de linii paralele sau întretăiate, de grosime egală și trasate la distanțe egale, pe o porțiune de desen, pe o hartă sau pe o gravură pentru a indica umbrele, semitonurile sau accidentele de teren.

HĂTMAN ~i *m. ist.* 1) (*în Moldova medievală)* Boier de divan, care era însărcinat de domn cu comanda întregii oștiri; mare spătar. 2) (*la cazaci și polonezi)* Mare comandant de oști.

HAVAI//ĂNĂ ~ene *f* Instrument muzical cu coarde asemănător chitarei, care produce sunete line, melodioase și tărăgănate.

HAVAL//EĂ ~ele f *înv. ist. (în Moldova medievală)* Muncă pe care țăranii erau obligați să o presteze în folosul domniei sau al moșierilor.

HAZĂRD ~uri *n*. 1) Concurs de circumstanțe imprevizibile și inexplicabile; eveniment fortuit; fatalitate. 2) (*în superstiții și în creația folclorică)* Forță supranaturală, care se crede că ar predetermina desfășurarea evenimentelor; ursită; destin; soartă; fatalitate. **Nu cred în ~.**

HĂITĂȘ ~i *m*. (*la vânătoare)* Persoană care hăituiește vânatul; gonaș.

A HĂITUI hăituiesc *tranz.* 1) *(animale)* A face să meargă, gonind (într-o anumită direcție); a mâna prin alungare din urmă; a goni. 2) *fig., fam. (persoane)* A urmări permanent cu scopul de a face un rău; a prigoni cu insistență.

A HĂLĂDUI hălăduiesc *intranz.* 1) *pop.* A trăi în tihnă, într-un loc ferit de primejdie. 2) *înv*. A ajunge la rezultatul dorit (după o serie de eforturi); a izbuti. **A HĂRĂZI hărăzesc** *tranz.* 1) *(despre soartă, destin, ursită* etc.) (*în superstiții și în creația folclorică)* A determina în prealabil ca având un caracter inevitabil; a soroci; a sorti; a ursi; a predestina. **Destinul mi-a hărăzit acest noroc.** 2) *înv.* A destina din timp în semn de omagiu; a închina; a dedica; a consacra. 3) *înv. (titluri, posturi, distincții, privilegii* etc.) A acorda din timp printr-un angajament.

HÂRȚÂȘ ~i *m. înv. ist.* Soldat care începea primul harța, lupta.

A HÂRȚUÎ hărțuiesc *tranz.* 1) *(persoane)* A deranja întruna cu repetarea insistentă a aceluiași lucru (a unor pretenții, reproșuri etc.); a necăji; a pisa. 2) *(dușmani)* A ataca repetat și des, la intervale de timp mici, pentru a slei de puteri. 3) *(ființe)* A irita peste măsură, în mod intenționat; a zădărî; a întărâta; a aţâța; a indigna.

HÂU I hăuri *n*. Prăpastie fără fund; genune; abis. **A cădea în hău.**

HÂU II hăuri *n*. Zgomot produs de un obiect care hăuie.

A HÂUÎ hăuie *intranz.* A răsuna prelung și monoton; a aui; a vui. **Hăuie valea.**

HÂULÎ hăulesc 1. *intranz.* 1) *(despre oameni)* A emite un sunet puternic, ascuțit și prelung (în semn de bucurie sau de chemare); a produce chiote; a chiui. 2) *v.* **A HÂUI**. **2**. *tranz.* A cânta prelung și cu chiuituri. **~ o**

doină.

HÂȚÂȘ ~i *m*. *(la atelaje)* Cal înhămat alături de un lăturaș, care se mână cu hățurile.

HÂD hâdă (**hâzi**, **hâde**) *adj. și substantival, depr. (despre persoane)* Care provoacă repulsie prin exteriorul său; foarte urât; hidos; dezgustător; scârbos.

HÂRC//Â ~i *f* 1) *fam., depr.* Femeie bătrână și rea; hoanghină; hoașcă; hoancă. 2) *pop.* Craniu de om sau de animal mort.

HÂRȚOÂG/Â ~e *f pop., fam., depr.* 1) Hârtie scrisă, lipsită de valoare. 2) Carte veche și fără valoare.

HÂRZ//OB ~oabe *n*. *pop., reg.* 1) Frânghie groasă și rezistentă, folosită la coborârea sau la ridicarea greutăților din adâncime. 2) Coșuleț împletit din crengi de cetină, în care se păstrează peștele afumat.

HEGEMON ~i *m*. *polit.* Forță conducătoare principală; forță motrice. **Hegemonul unei revoluții.**

HEGEMONIE *f polit.* Rol de conducere (al unei clase sau al unui stat) față de alte clase sau state; poziție dominantă; supremație; dominație; preponderență.

HELBET *interj. (exprimă siguranță, acord, convingere* etc.) Se înțelege. Fii fără grijă. Fii pe pace.

HEMORAGÎ//E ~i *f. med.* Efuziune (internă sau externă) a sângelui (în cazul unor leziuni ale vaselor sangvine).

HERÂLDICÂ *f* 1) Compartiment auxiliar al istoriei, care se ocupă cu studierea stemelor și a blazoanelor. 2) Colecție de steme și blazoane.

HERCULE//ÂN ~ană (**~eni**, **~ene**) *adj.* 1) Care aparține eroului antic grec Hercule; caracteristic pentru Hercule. **Munci ~ene**. 2) *fig. (despre oameni și acțiunile, faptele lor)* Care are o forță fizică excepțională; extrem de puternic. **Efort ~an.**

HEXAMETR//U ~i *m*. (*în versificația antică)* Vers compus din șase picioare.

HEXAPO//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. și substantival (despre ființe)* Care are șase picioare; cu șase picioare.

HIÂT ~uri *n*. 1) *lingv., fonet.* Fenomen fonetic constând în întâlnirea a două vocale pronunțate succesiv în silabe diferite, fie în interiorul unui cuvânt, fie între două cuvinte enunțate fără pauză. 2) *prin ext., fig.* Lipsă de continuitate între două fenomene; soluție de continuitate; discontinuitate; pauză; întrerupere; gol.

HID//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) Care provoacă repulsie prin exteriorul său; foarte urât; hâd; dezgustător; scârbos.

HIDRAULI//C ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care utilizează energia statică sau dinamică a apei; funcționând cu ajutorul unui lichid; mișcat de un lichid. **Motor ~. Turbină ~ă**. **Presă ~ă**. **Frână ~ă**. **Ascensor ~**. 2) Care ține de circulația sau de distribuția apei; referitor la circulația sau la distribuția apei. **Instalație ~ă**. **Aparat ~. Lucrări ~e**. **Nod ~.** 3) Care ține de hidraulică; propriu hidraulicii.

HIDRAULICĂ *f.* Compartiment al fizicii, care studiază legile mișcării și ale stării de echilibru a lichidelor, precum și metodele de aplicare a acestor legi în tehnică.

HIDROAVI//ON ~oane *n.* Avion special construit pentru a putea decola, ateriza și staționa pe suprafața apei.

HIDROCARBUR//Ă ~i *f chim.* Combinație organică, constituită numai din carbon și hidrogen.

HIDROCENTRĂL//Ă ~e *f electricit.* Centrală hidroelectrică.

HIDROFÎL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este predispus să absoarbă apa; cu proprietatea de a absorbi apa; avid de apă. **Sarea e o substanță ~ă.** 2) *și substantival (despre plante)* Care are flori ce se polenizează în apă sau la suprafața apei; cu proprietatea de a se poleniza în apă sau la suprafața acesteia.

HIDROFOB I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este incapabil să absoarbă apa; lipsit de proprietatea de a absorbi apa. 2) *(despre substanțe)* Care este lipsit de afinitate pentru apă; incapabil să intre în reacție cu apa.

HIDROFOB II ~i *m*. Persoană care suferă de hidrofobie.

HIDROFOBÎE *f* 1) Caracter hidrofob. 2) Teamă patologică pentru apă.

HIMER//Ă ~e *f.* 1) *mitol. (în mitologia greacă)* Monstru fabulos, imaginat cu cap de leu, corp de capră şi coadă de şarpe. 2) Motiv decorativ reprezentând un astfel de monstru. 3) *fig.* Imaginaţie vană; idee fantastică; iluzie. **A avea ~e.** 4) Organism viu, cu formă neobişnuită.

HIMERIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se bazează pe himere; lipsit de temei real; închipuit; iluzoriu; fantastic; imaginar; ireal; utopic. **Vis ~**. **Fiinţă ~ă**. **HINGHER ~i** *m*. Lucrător din serviciul de ecarisaj, care se ocupă de prinderea câinilor vagabonzi. **HIPERBOL//Ă I ~e** *f. matem.* Curbă formată din ansamblul punctelor unui plan, pentru care diferenţa distanţelor faţă de două puncte fixe, numite focare, este constantă.

HIPERBOL//Ă II ~e *f stil.* Figură de stil constând în evidenţierea unei idei cu ajutorul unei expresii exagerate, pentru a intensifica impresia artistică.

HIPERSENSIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este foarte sensibil; excesiv de sensibil.

HIPERTENSIUNE *f. med.* Tensiune arterială superioară celei normale; hipertonie.

HIPERTONÎE *f. med.* 1) Exces de tensiune musculară. 2) Tensiune osmotică excesivă a unui lichid. 3) Tensiune arterială superioară celei normale; hipertensiune.

HIPERTROFIE *f. med.* 1) Stare patologică constând în creşterea excesivă a volumului unui organ sau ţesut. 2) *fig.* Dezvoltare excesivă.

HIPERURBANÎSM ~e *n. lingv.* Element de limbă folosit greşit din intenţia de a atribui exprimării un aspect mai literar.

HIPÎSM *n. sport* Gen de sport practicat cu caii de curse; exerciţiu ecvestru; călărie.

HIPNOTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de hipnoză; propriu hipnozei. **Stare ~ă**. 2) *şi substantival* Care provoacă hipnoză; cu proprietatea de a provoca hipnoză. **Sugestie ~ă**. **Substanţă ~ă**. 3) *v.* **HIPNOTIZANT**.

A HIPNOTIZA hipnotizez *tranz.* 1) A aduce în stare de hipnoză; a adormi prin hipnoză. 2) *fig.* A face să fie cuprins de uimire şi admiraţie; a atrage în mod irezistibil (prin anumite calităţi excepţionale); a încânta; a fermeca; a vrăji.

HIPNOTOZÂN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) Care hipnotizează; cu proprietatea de a hipnotiza. 2) *fig.* Care produce o impresie irezistibilă; cu proprietatea de a produce o impresie foarte puternică; fermecător; seducător; captivant; fascinant.

HIPNOZ//Ă ~e *f.* 1) Stare de somn incomplet, provocată artificial, fie prin metode mecanice, psihice sau fizice, fie cu ajutorul substanţelor chimice. 2) Atracţie irezistibilă; fascinaţie.

HIPOCENTR//U ~e *n*. Centrul real al unui cutremur, situat în adâncul scoarţei terestre; focar seismic.

HIPODROM ~uri *n*. Teren pentru hipism; stadion de curse.

HIPOFÂG ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi substantival* Care mănâncă carne de cal.

HIPOTENSIUNE *f med.* Tensiune arterială inferioară celei normale; hipotonie.

HIPOTONÎE *f med.* 1) Deficit de tensiune musculară. 2) Tensiune osmotică în insuficienţă a unui lichid. 3) Tensiune arterială interioară celei normale; hipotensiune.

HIPOTROFÎE *f med.* Stare patologică constând în creşterea insuficientă a organismului sau a volumului unui organ sau ţesut.

A HIROTONISI hirotonisesc *tranz. bis. (diaconi)* A trece în tagma clerului; a face sa devină cleric.

HLAMÎD//Ă ~e *f arh., ist.* 1) (*în antichitatea greacă şi romană)* Mantie confecţionată dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă de culoare albă sau roşie, purtată la ceremonii sau în călătorii, fiind prinsă cu o agrafă pe umăr. 2) (*în Imperiul bizantin)* Mantie de împărat sau de arhiereu.

HOÂNGHIN//Ă ~e *f. pop., fam., depr.* Femeie bătrână şi rea; hoaşcă; hârcă.

HOÂRD//Ă ~e *f.* 1) *arh., ist. (la popoarele*

mongole și turcice din evul mediu) Organizație militar-administrativă a nomazilor. 2) *fig.* Oștire cotropitoare.

HOÂȘ//CĂ ~te *f pop., fam., depr.* Femeie bătrână și rea; hoanghină; hârcă; hoancă.

HOBBY */cuvânt engl.] n.* Ocupație sau îndeletnicire, care pasionează o persoană în afara profesiei. **Mașinile retro sunt un ~ de al său.**

HOLD//Ă ~e *f.* 1) Teren agricol semănat cu plante de același fel (în special cerealiere). 2) *mai ales la pl.* Semănătură de grâu.

HOMERIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care aparține scriitorului antic grec Homer; propriu lui Homer. 2) *fig.* Care este în felul operelor lui Homer; de proporții foarte mari; grandios; monumental. ♦ **Râs ~,** râs puternic, zgomotos, cu hohote.

A HORNĂÎ horhăiesc *pop.* **1**. *intranz*. A umbla mult fără orientare și fără rost (producând zgomot). **2**. *tranz. (locuri)* A străbate în lung și în lat; a cutreiera.

HORMON ~i *m*. Substanță secretată de glandele endocrine. **~ii secretați de glanda tiroidă.**

HORTATÎV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. lingv. (despre propoziții sau forme verbale)* Care exprimă un îndemn, o poruncă.

HORTICOL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de horticultura; referitor la horticultura. **Procedeu ~.**

HORTICULTURĂ *f.* Ramură a agriculturii, care se ocupă de metodele cultivării pomilor, a arbuștilor fructiferi și decorativi, a plantelor legumicole și a florilor.

HOTNOG ~i *m*. *înv. ist. milit.* Comandant peste o sută de ostași; sutaș.

A HRENTUÎ hrentuiesc *tranz*. *pop*. A face să se hrentuiască. **Vântul a ~it ușa**.

A SE HRENTUÎ mă hrentuiesc *intranz. pop.* 1) *(despre construcții, vehicule* etc.) A se învechi, șubrezindu-se; a se hârbui; a se răblegi. 2) A se răspândi în diferite direcții; a se risipi; a se împrăștia. 3) *fig. (despre persoane)* A-și pierde sănătatea și vigoarea; a se ramoli; a se hodorogi; a se șubrezi.

HRUB//Ă ~e *f* 1) *geomorf* Galerie subterană servind ca loc de trecere. 2) Cavitate subterană servind pentru depozitarea și păstrarea produselor alimentare. 3) *pop.* Locuință rudimentară, aflată pe jumătate sub pământ.

HUL//Ă I ~e *f pop.* 1) Vorbă jignitoare; ofensă; invectivă; injurie. 2) Faptă prin care se hulește un lucru sau o ființă, considerate ca fiind sfinte sau demne de respect; profanare; blasfemie; sacrilegiu.

HUL//Ă II ~e *f* Mișcare ondulatorie succesivă, care agită suprafața mării după furtună.

A HULI hulesc *tranz. pop.* 1) *(persoane)* A trata cu hule (pentru a calomnia); a vorbi de rău; a ponegri; a denigra. 2) *(lucruri sau ființe considerate sfinte)* A supune unui sacrilegiu; a pângări; a batjocori; a profana.

HULPAV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial, depr.* Care mănâncă și bea peste măsură; nesățios la mâncare; mâncăcios.

HUSÂR ~i *m*. *înv. ist. (în armata Rusiei țariste și în armatele unor state)* Militar mercenar din cavalerie.

HUSĂȘ ~i *m*. *reg. înv.* Numele unei vechi monede ungurești de argint, cu circulație și în Transilvania.

HUZUR *n* . *pop., fam.* 1) Trai îmbelșugat și lipsit de griji; lăfăială; răsfăț. 2) Viață inactivă; lipsă de activitate; lenevie; trândăvie. **A o duce într-un huzur.**

A HUZURI huzuresc *intranz. pop., fam.* A trăi o viață fără de griji; a o duce în huzur (neștiind ce-i amarul); a se lăfăi. ♦ **~ de bine,** a nu mai putea de bine.

HYPERTEXT ~e [scris și **HIPERTEXT]** *n. tehn. inform.* 1) Mod nonsecvențial de organizare și de accesare a informațiilor interconectate într-un grup complex în internet, prin intermediul legăturilor (hyper-linkurilor). 2) Ansamblu de texte digitalizate și înmagazinate pe un suport optoelectronic.

I

IAC iaci *m. zool.* Mamifer rumegător, asemănător cu bivolul, dar de talie mai mică, cu păr lung și cu o cocoașă pe ceafă.

IACOBIN I ~i *m.* 1) *ist.* Membru al clubului revoluționar-democrat de orientare radicală în timpul revoluției burgheze din Franța de la sfârșitul sec. XVIII. 2) *înv.* Persoană cu concepții revoluționare avansate.

IACOBIN II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. ist.* Care este caracteristic pentru iacobini; propriu iacobinilor.

IÂDEȘ ~e *n. anatom.* Os în formă de furcă din toracele păsărilor.

IÂHT ~uri *n.* 1) Navă mică și elegantă, cu pânze sau cu propulsie mecanică, folosită pentru călătorii de agrement. 2) Navă mică cu pânze, folosită pentru regate.

IÂLOVIȚ//Ă ~e *f reg., înv.* Vacă stearpă, mare și grasă, ținută pentru carne.

IÂMĂ *adv.:* ♦ **A da ~,** a da năvală, a se năpusti. ♦ **A da ~ prin,** a risipi (un bun); a cheltui fără rost (un bun).

IÂSCĂ *f.* 1) Ciupercă parazită lemnoasă în formă de copită, care crește pe trunchiul unor arbori. 2) *înv.* Material preparat din această ciupercă și folosit la aprins focul cu ajutorul amnarului și al cremenei.

IASOMÎ//E ~i *f bot.* Arbust cu coroana larg ramificată, cu ramuri lungi și verzi, cu flori albe sau galbene plăcut mirositoare, cultivat ca plantă decorativă, industrială și medicinală.

IATÂC ~uri *n. reg.* Cameră mică de dormit; dormitor.

IATAGÂN ~e *n. înv.* Sabie turcească de lungime medie, cu lamă lată și curbată și cu două tăișuri.

IAURT ~uri *n. gastronom.* Produs lactat cu gust acid și plăcut, cu (sau fără) aromă specifică, care se prepară din lapte de vacă, de oaie, de capră sau de bivoliță, prin fermentare, cu bacterii lactice din adaosul de maia; lapte acru.

IÂZMĂ iezme *f* 1) (*în superstiții)* Forță supranaturală cu înfățișare respingătoare, care face rău. 2) *fig., fam., depr.* Persoană slabă, urâtă și respingătoare.

IBIDEM *adv. (cuvânt folosit într-un text, la citare)* În aceeași lucrare sau în același pasaj; tot acolo.

ÎBI//S ~și *m.* 1) *zool.* Pasăre din regiunile Africii și Americii, asemănătoare cu un cocostârc, având penajul alb-roșu și ciocul lung, curbat în jos. 2) *mitol. antic.* Pasăre considerată sfântă de către egiptenii antici.

IBRIC ~e *n.* Vas de metal, cu toartă lungă în formă de coadă și cu cioc, folosit pentru a fierbe cafeaua.

IBRIȘÎN ~e *n.* Fir răsucit de ață de mătase sau bumbac, folosit la cusut, brodat sau tricotat. ♦ **A-i trage (cuiva) cu ~ pe la nas**, a) a lua în râs; b) a vorbi despre ceva neplăcut.

A ICNI icnesc *intranz. pop.* 1) *(despre persoane)* A scoate un sunet scurt și adânc, provocat de un efort fizic puternic sau de o durere neașteptată; a produce icnete. 2) A scoate involuntar un sunet scurt, nearticulat, cauzat de contracția bruscă a diafragmei; a produce sughițuri; a sughița.

ICOSÂR ~i *m. înv.* 1) Monedă turcească de argint (sau de aur) care a circulat în trecut în Moldova și Muntenia. 2) Podoabă femeiască confecționată din astfel de monede.

IDEÂL I ~uri *n.* 1) Reprezentare sau întruchipare a unui tip perfect sau a unui model absolut. 2) Scop suprem și greu de atins, către care tinde cineva în viață sau într-un domeniu de activitate.

IDEÂL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care reprezintă cel mai înalt grad de perfecțiune; desăvârșit sub toate aspectele. **Bărbat ~. Curățenie ~ă. La modul ~.** 2) Care ține de domeniul ideilor; existent numai în închipuirea omului; imaginar; nereal; ireal; închipuit. **Elemente materiale și ~e. Lume ~ă.**

Dragoste ~ă.

A IDEALIZÂ idealizez *tranz.* (*ființe*, *obiecte*,

fapte, idei) A prezenta ca având calități ideale, excepționale.

IDEM *adv. (cuvânt folosit în texte la citare pentru a evita repetarea unui nume sau a unei referințe bibliografice)* În mod identic; la fel; tot așa.

IDENTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este absolut la fel; întru totul același; întocmai.

A IDENTIFICÂ identific *tranz.* 1) A considera ca fiind identic. ~ **două noțiuni**. 2) A stabili (pe baza însușirilor caracteristice ca aparținând la o specie sau la alta, la o clasă, la o categorie etc. ~ **o plantă**. 3) *persoane)* A recunoaște pe bază de acte civile; a stabili ca atare, în baza actelor de identitate.

A SE IDENTIFICÂ mă identific *intranz.* (*despre persoane)* A deveni identic; a se confunda în gând sau în fapt. **Adesea actorii se identifică cu personajele pe care le interpretează.**

IDENTIT//ÂTE ~ăți *f.* 1) Caracter identic sub toate aspectele. 2) Proprietate a unui lucru de a-și păstra timp îndelungat caracterele fundamentale. 3) Ansamblu de date care contribuie la identificarea unei persoane. **Buletin de ~ate.**

I**DEOGRAFÎE** *f.* Sistem de scriere constând din ideograme.

IDEOGRÂM//Ă ~e *f* Semn grafic, folosit în scrierea unor limbi (egipteană, chineză, japoneză etc.) și redând un cuvânt întreg (o idee).

IDEOLOG ~i *m.* Teoretician şi susținător al unei ideologii. **~ii Kremlinului. ~ul unui partid.**

IDEOLOGÎ//E ~i *f.* Ansamblu de doctrine sau credințe, care caracterizează o societate, un grup social sau un partid politic. **~e liberal-democrată.**

IDÎL//Ă ~e *f.* 1) *literat.* Lucrare poetică de dimensiuni reduse, cu largă circulație în sec. XVIIIXIX, având un subiect pastoral și amoros; poem în care se idealizează viața fără griji în sânul naturii, într-un cadru rustic; bucolică. 2) *fig.* Existență pașnică și plină de fericire (a unor tinere persoane de sex opus); mică aventură amoroasă și naivă (a unor tineri de sex opus).

IDILIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre creații artistice)* Care are caracter de idilă; bucolic; câmpenesc; pastoral. 2) *(despre natură)* Care amintește idila; caracteristic vieții de la țară; câmpenesc; pastoral.

A IDILIZĂ idilizez *tranz. (realitate, viață, fapte* etc.) A prezenta în mod idilic; a reda ca într-o idilă.

Multe scene din roman idilizează realitatea.

IDIOM ~uri *n. lingv.* Sistem lingvistic cu o structură și cu trăsături proprii, vorbit de un anumit grup etnic; limbă.

IDIOMĂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. lingv.* Care ține de un idiom; propriu unui idiom. ♦ **Expresie ~ă,** expresie caracteristică unui idiom; idiotism.

IDIOTISM ~e *n. lingv.* Construcție sau expresie caracteristică unui idiom, care nu poate fi tradusă în altă limbă cuvânt cu cuvânt, ci doar printr-un echivalent; expresie idiomatică.

A IDIOTIZĂ idiotizez *tranz.* A face să se idiotizeze; a imbeciliza; a cretiniza; a îndobitoci.

A SE IDIOTIZĂ mă idiotizez *intranz.* (*despre oameni)* A deveni idiot; a pierde calitățile intelectuale și morale; a se imbeciliza; a se cretiniza; a se îndobitoci.

IDIOȚÎ//E ~i *f* 1) Stare de idiot; insuficiență mintală. 2) *fig., fam., depr.* Vorbă sau faptă de idiot; neghiobie; prostie; nerozie; stupiditate; absurditate. **IDOL ~i** *m.* 1) *înv.* Reprezentare antropomorfă a unei divinități (în formă de statuie, imagine etc.), constituind obiect de adorație la păgâni; divinitate păgână. 2) *fig.* Persoană sau lucru care este obiectul unei adorații.

IDOLATRIE *f.* 1) Credință în idoli; cult al idolilor. 2) *fig.* Dragoste nemărginită față de cineva sau ceva; admirație exagerată.

A IDOLATRIZĂ idolatrizez *intranz.* 1) *(persoane)* A iubi cu idolatrie; a zeifica; a deifica; a diviniza; a adora. 2) *(divinități, persoane)* A trata cu o stimă exagerată; a diviniza; a venera; a adora. 3) *(ființe)* A trece în rândul idolilor; a diviniza; a deifica; a zeifica.

IE ii *f* Bluză femeiască din componența costumului

național românesc, confecționată din pânză albă (de borangic) și ornamentată cu broderii sau cusături, de obicei geometrice, pe piept, la mâneci și la guler. **A IEFTINI ieftinesc** *tranz. (mărfuri)* A face să se ieftinească.

A SE IEFTINI se ieftinește *intranz. (despre mărfuri)* A deveni mai ieftin; a se reduce la preț.

A IERARHIZĂ ierarhizez *tranz.* A așeza după o irarhie; a organiza într-o ordine ierarhică.

A IERNĂ iernez 1. *intranz.* A-și petrece iarna; a trăi în timpul iernii. ~ **la țară**. **2**. *tranz. (vite)* A îngriji în timpul iernii.

A IERTĂ iert *tranz.* 1) *(persoane)* A înceta de a considera vinovat; a scuza. **Vecinul l-a iertat**. ♦ **A-l ierta dumnezeu (pe cineva),** a înceta din viață (după o boală grea și îndelungată). ♦ **Dumnezeu să- l ierte,** formulă spusă de credincioși la adresa unui mort. ♦ **Doamne**, **iartă-mă**! expresie folosită de o persoană care a spus sau e pe cale de a spune o vorbă necuviincioasă. ♦ **Ba să mă iertați**: a) nu sunt de acord; b) nici vorbă. 2) *(greșeli, fapte reprobabile)* A trece cu vederea; a înceta de a lua în considerare; a da uitării. ~ **o greșeală**. 3) *(persoane)* A scuti de o pedeapsă. **Instanța l-a iertat.** 4) *(datorii, obligații* etc.) A declara nul; a anula; a suprima. ~ **o datorie**. 5) A da voie; a îngădui; a încuviința; a permite. **Iertați-mă, că am și eu o propunere**.

A SE IERTĂ mă iert *intranz. (despre persoane)* A-și lua rămas bun.

A IEZI iezesc *tranz. pop. reg. (torente de apă)* A opri cu ajutorul unui baraj; a stăvili; a zăgăzui; a îndigui; a bara.

IGIENĂ *f.* 1) Ramură a științei medicale, care studiază mijloacele de ocrotire a sănătății omului și de prevenire a bolilor. 2) Ansamblu de principii și de măsuri practice, menit să prezerve sănătatea.

ÎGLIȚ//Ă ~e *f* Unealtă specială în formă de ac lung, cu un cârlig la capăt, folosită pentru brodat și croșetat; croșetă.

A IGNORĂ ignorez *tranz.* 1) *(studii, legi, carte* etc.) A refuza în mod conștient să cunoască. 2) *(persoane)* A trata fără considerație; a neglija. 3) *(probleme, datorii* etc.) A trece cu vederea; a lăsa fără atenție; a neglija; a omite.

IGNORĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane)* 1) Care vădește lipsă de cunoștințe sau de practică într-un anumit domeniu de activitate; incompetent; necompetent; neștiutor. 2) *depr.* Care vădește lipsă totală de cunoștințe și de cultură; incult.

IGNORĂNȚĂ *f* 1) Stare de ignorant; lipsă de cunoștințe sau de practică într-un anumit domeniu de activitate; incompetență. **A da dovadă de ~ în materie de matematici.** 2) Caracter ignorant; lipsă totală de instruire și de cultură generală; incultură. **A demonstra o totală ~.**

IGRASIE *f* Umezeală persistentă a pereților unei clădiri, datorată reținerii apei în porii materialelor din care sunt construiți.

IHTIOLOGÎE *f* Ramură a zoologiei, care se ocupă cu studiul peștilor.

ILĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care provoacă râsul; în stare să stârnească râsul (general); hazliu; ilariant; amuzant; nostim; comic. **Situație ~ă.**

ILARIĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care provoacă râsul; în stare să stârnească râsul (general); hazliu; ilar; amuzant; nostim; comic. **Un caz ~t.**

ILARITĂTE *f.* Explozie generală de râs: acces brusc de veselie (generată). **A stârni ~e.**

ILEGĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este contrar legii; nelegal. **Vânzări ~e. Venituri ~e.** 2) Care nu este recunoscut de lege sau de autorități; neadmis de lege; clandestin; conspirativ. **Organizație ~ă**. **Activitate ~ă**.

A ILEGALIZĂ ilegalizez *tranz. rar* A considera ilegal; a declara în afara legii.

ILEGALIT//ĂTE ~ăți *f.* 1) Caracter ilegal. 2) Activitate ilegală. 3) Situație ilegală.

ILÎC ~e *n*. Obiect de îmbrăcăminte țărănească fără mâneci, acoperind corpul până la brâu și împodobit cu găitane și cu mărgele.

ILIZIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre scris, texte)* Care nu poate fi citit; neciteț; indescifrabil.

ILOGIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este logic; contrar logicii; alogic; nelogic. **Afirmații ~e.**

ILO//T ~ți *m*. 1) *arh. ist. (în Sparta antică)* Sclav aparținând statului și împrumutat proprietarilor funciari pentru a le lucra pământul. 2) *fig.* Persoană exploatată crunt; om oprimat.

A ILUMINĂ iluminez 1. *tranz.* 1) *(încăperi, străzi, suprafețe* etc.) A învălui cu lumină; a face luminos. 2) *(persoane)* A face să se ilumineze. **2**. *intranz.* A degaja lumină.

A SE ILUMINĂ mă iluminez *intranz*. (*despre față, ochi, spirit, minte, persoane)* A deveni luminos; a-și recăpăta buna dispoziție; a se însenina; a se înveseli.

ILUMINAȚIE ~i *f.* Iluminare puternică (a unui oraș, a unor străzi etc.), realizată cu ocazia unor festivități. **~ii de Crăciun.**

A ILUSTRA ilustrez *tranz.* l) *(probleme, teze, teorii* etc.) A clarifica prin exemple. 2) *(cărți, texte comicsuri* etc.) A prevedea cu ilustrații. 3) *(idei, planuri, concepții)* A reprezenta prin material ilustrativ; a reda printr-un desen sau printr-o imagine.

A SE ILUSTRA mă ilustrez *intranz*. (*despre persoane)* A deveni ilustru; a se manifesta în mod deosebit; a se distinge; a se remarca; a se reliefa; a se evidenția; a excela; a se deosebi; a se diferența; a diferi.

ILUSTRAT//Ă ~e *f* Carte poștală care are imprimată o ilustrație sau o imagine pe una dintre fețe; vedere.

ILUSTRATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ilustrează ceva; menit să ilustreze ceva. **Materiale ~e pentru lecții.**

ILUSTRAȚI//E ~i *f* Imagine sau desen care însoțește un text pentru a-l împodobi, a-l completa sau a-l explica. ♦ **~ muzicală,** fond muzical, care însoțește o reprezentație teatrală, o emisiune de radio sau de televiziune.

ILU//STRU ~stră (**~ștri**, **~stre**) *adj.* Care este foarte vestit prin calitățile sale excepționale sau datorită anumitor merite; celebru; renumit; faimos; glorios; notabil. **Un pictor ~stru. Un vinificator ~stru.**

ILUZI//E ~i *f.* 1) Interpretare falsă, denaturată a ceea ce este perceput din realitatea înconjurătoare.* **~ optică,** percepere vizuală denaturată a unor obiecte sau imagini din realitate. 2) Aparență neadecvată, ireală. **A da ~e de prospețime**. 3) *fig.* Idee cu caracter seducător, care înșeală; speranță neîntemeiată; amăgire; înșelare. **~ii deșarte, pierdute. ♦ A-și face ~i,** a spera lucruri irealizabile; a crede în van.

A ILUZIONA iluzionez *tranz*. (*persoane*) A face să se iluzioneze.

A SE ILUZIONA mă iluzionez *intranz*. (*despre persoane)* A-și face iluzii; a se amăgi.

ILUZORI//U ~e (**~i**) *adj.* Care are caracter de iluzie; lipsit de posibilități reale; amăgitor; înșelător; nereal. **Securitate ~e**.

IMACULA//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) (*despre obiecte de culoare albă)* Care nu are nici o urmă de atingere; fără nici o pată; de o albeață perfectă; curat. **Zăpadă ~tă. Rochia e de un alb ~.** 2) *fig. (despre persoane)* Care este foarte curat sufletește; fără nici un păcat; neprihănit; cast. **Tânăr și ~.**

A IMAGINA imaginez *tranz. (construit deseori cu un pronume în dativ)* A crea în imaginație; a închipui; a născoci; a ticlui; a izvodi; a zidi; a inventa. **Mi-am imaginat cum voi arăta peste zece ani.**

IMAGINABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi imaginat. **Rezultat ~.**

IMAGINAR ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* Care există numai în imaginație; închipuit; ireal; nereal; ideal. **Personaj ~. ~ul romanului. ~ul colectiv. ~ul lingvistic.**

IMAGINAȚI//E ~i *f.* 1) Facultate a creierului uman de a crea idei sau reprezentări noi, pe baza reprezentărilor sau a ideilor anterioare, sau de a evoca

imaginile obiectelor percepute anterior. 2) Produs al acestei facultăți. **A avea o ~e bolnavă. Copiii au multă ~e.**

IMAGIN//E ~i *f* 1) Reflectare a unui obiect din realitatea obiectivă în conștiința omului în formă senzorială sau logico-abstractă. 2) Reprezentare plastică a unui obiect sau a unui tablou din realitate prii mijloace artistice. **~e artistică. ~e poetică.**

IMĂM ~i *m.* 1) *arh. ist.* Șef suprem religios, politic și militar al unui stat feudal arab. 2) *rel.* Preot mahomedan; conducător al rugăciunii colective într-o moschee.

IMAM//EĂ ~e *f arh.* Parte a ciubucului turcesc, care e ținută în gură; mușțiuc.

IMĂNEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care se conține în însăși natura sau esența unui lucru sau fenomen; decurgând din natura lucrurilor sau fenomenelor; intrinsec. **Neliniște este trăsătură ~tă a existenței umane.**

IMATERIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu are natură materială; existent numai în conștiință; nematerial. **Folclor ~.** 2) *și poet.* Care este lipsit de consistență; fără formă precisă; impalpabil. **Ființă ~ă.**

IMBECIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane)* Care este lipsit de inteligență; cu capacități mintale foarte reduse; neghiob; nerod; netot; stupid. 2) *(despre manifestări ale persoanelor)* Care vădește lipsă de inteligență; propriu unei persoane cu capacități mintale reduse; stupid; idiot.

A IMBECILIZĂ imbecilizez *tranz. (persoane)* A face să se imbecilizeze; a îndobitoci; a cretiniza.

A SE IMBECILIZĂ mă imbecilizez *intranz. (despre persoane)* A deveni imbecil; a pierde însușirile intelectuale și morale; a se îndobitoci; a se cretiniza.

IMBERB ~i *adj. m. (despre persoane) și substantival* 1) Care (încă) nu are barbă; fără barbă. **Tânăr ~.** 2) *fig.* Care este foarte tânăr; tânăr de tot; fără experiență. **Un medic ~.**

IMBOLD ~uri *n.* Factor (intern sau extern) care îndeamnă la o acțiune; impuls; îndemn; stimulent. **A avea un ~.**

IMBROHOR ~i *m. arh. ist. (în Moldova și Muntenia medievală)* Trimis al sultanului turcesc, având misiuni diplomatice înalte.

IMEDIĂT I *adv.* În momentul cel mai apropiat; fără întârziere; chiar acum; îndată; acuși; neîntârziat.

IMEDIĂ//T II ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial* 1) Care precedă sau urmează fără intermediar (în spațiu sau în timp), nemijlocit. **Succesor ~. În ~ta apropiere**. 2) Care are loc fără nici o întârziere; neîntârziat. **Răspuns ~. Plec ~.**

IMEMORIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de o epocă atât de îndepărtată, încât a ieșit din memorie; din vremuri străvechi. **Timpuri ~e.**

IMENS I *adv. (urmat de un determinativ precedat de prepoziția* **de** *exprimă ideea de superlativ)* La cel mai înalt grad; extraordinar (de); enorm (de). **Mă bucur ~ de mult.**

IMEN//S II ~să (**~și**, **~se**) *adj.* Care se impune prin dimensiuni, proporții, intensitate; foarte mare; enorm; vast; uriaș. **Întindere ~să. Suprafață ~să. Eforturi ~se.**

IMENSIT//ĂTE ~ăți *f* 1) Caracter imens. **M-a impresionat ~ea efortului său.** 2) Întindere fără margini; nemărginire. **Mă fascinează ~ea mării.** 3) Mărime extraordinară; proporții uriașe. **O ~ate de valuri.**

A IMIGRĂ imigrez *intranz. (despre ăpersoane)* A sosi într-o țară străină, pentru a se stabili aici cu traiul.

IMIGRĂN//T ~ți *m.* Persoană care imigrează (sau a imigrat recent) într-o țară străină. **A avea statut de ~t.**

IMINEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care este pe punctul de a se produce și nu poate fi amânat sau evitat; inevitabil. **O criză ~tă**. **Un pericol ~**. **În mod ~.**

A IMITĂ imit *tranz.* 1) *(felul de a fi, de a gândi de a acționa al cuiva)* A lua drept model; a adopta în mod

servil în calitate de exemplu; a copia. 2) *(gesturile, felul de a vorbi sau de a cânta al cuiva)* A reproduce cu măiestrie, provocând efecte comice; a maimuțări. 3) *(opera, stilul sau felul de a lucra al unui autor)* A accepta în calitate de model; a considera ca fiind demn de urmat. 4) A reproduce cu exactitate; a reda cu fidelitate; a copia. **Copiii imită pe cei vârstnici.**

IMITĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi imitat; susceptibil de imitare.

IMITATOR ~i *m.* Persoană care imită ceva sau pe cineva.

IMOBIL ~e *n*. 1) Construcție pentru locuit (cu mai multe etaje); clădire; casă; edificiu. 2) Avere care nu poate fi transportată sau mișcată dintr-un loc în altul.

IMOBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (în opoziție cu* **mobil**) 1) Care nu se mișcă; nemișcat; țeapăn; rigid. **Picioare ~e.** 2) Care nu poate fi mișcat din loc; de neclintit. **Perete ~. Dulap ~.**

IMOBILITĂTE *f* 1) Stare imobilă; nemișcare; neclintire. **Imobilitatea e dăunătoare sănătății.** 2) Caracter imobil.

A IMOBILIZĂ imobilizez *tranz. (ființe sau părți ale corpului)* A face să devină imobil; a aduce în stare de imobilitate sau de inactivitate; a înțepeni; a încremeni.

IMORĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este în contradicție cu principiile moralei; contrar moralei; nemoral. **Comportament ~. Faptă ~ă.**

IMORALITĂTE *f* 1) Caracter imoral. **Imoralitatea gestului său mă deprimă.** 2) Faptă sau purtare imorală. **A comite o imoralitate. A da dovadă de imoralitate.**

A IMORTALIZĂ imortalizez *tranz*. (*nume*, *persoane, acțiuni, opere* etc.) A face să devină imortal în memoria oamenilor. **A imortaliza opera cuiva.**

A IMPACIENTĂ impacientez *tranz*. (*persoane*) A face să se impacienteze. **Așteptarea mă impacientează.**

A SE IMPACIENTĂ mă impacientez *intranz*. 1) A deveni impacient; a ajunge la impacientă. 2) A fi impacient; a manifesta impacientă.

IMPACIENȚĂ *f.* 1) Caracter impacient; lipsă de răbdare; nerăbdare. 2) Stare de nerăbdare.

IMPĂR ~ă (**~i**, ~e) *(despre numere întregi)* Care nu se împarte la doi fără rest și fără a da numere fracționare; nedivizibil cu 2; fără soț.

IMPARȚIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane)* 1) Care nu ține parte nimănui; neutru; nepărtinitor. **Trebuie să fii imparțial.** 2) Care procedează în conformitate cu adevărul și dreptatea; just; obiectiv.

IMPARȚIALITĂTE *f* 1) Caracter imparțial; nepărtinire; obiectivitate. 2) Atitudine imparțială. **A da dovadă de ~ate.**

IMPĂS ~uri *n*. 1) Situație încurcată, fără ieșire favorabilă. **A fi în ~. A ajunge în ~.** 2) Stradă mică, fără ieșire; fundătură.

IMPASIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*despre persoane*) Care nu trăiește sau nu trădează nici o emoție, nici un sentiment în orice împrejurări; indiferent în orice situație; nepăsător; insensibil; nesimțitor; imperturbabil.

IMPECĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este desăvârșit sub toate aspectele; fără nici un defect sau neajuns; ireproșabil; perfect. **Ținută ~ă. Comportament ~. Coafură ~ă. Lucrare ~ă. Răspuns ~.**

IMPENETRĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu poate fi traversat de nimic; de nestrăbătut. **Un zid ~.** 2) *fig.* Care este greu sau imposibil de înțeles; de nepătruns; de neînțeles. **Rezistență ~ă.**

IMPERATIV I ~e *n*. 1) Necesitate categorică și necondiționată; problemă de stringentă actualitate. **Plecarea ta e un adevărat ~.** 2) Prescripție de ordin moral, estetic. **~ele modei**.

IMPERATIV II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care exprimă sau impune un ordin; poruncitor. **Un ton ~. ♦ Modul ~,** *lingv., gram.* mod personal al verbului, prin care se exprimă un ordin, un îndemn, o rugăminte. ♦ **Propoziție ~ă,** *lingv., gram.* propoziție care exprimă un ordin, un îndemn, o rugăminte.

IMPERCEPTIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi perceput cu ajutorul simțurilor sau al gândirii; de neperceput. **Maliție ~ă.**

IMPERFEC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care nu este perfect; cu defecte; nedesăvârșit. **Construcție ~ă.** 2) Care nu este complet; neterminat; incomplet. **Roman ~. Lucrare ~ă.**

IMPERFECȚIUN//E ~i *f.* Lipsă de perfecțiune; caracter imperfect.

IMPERIAL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de un imperiu sau de un împărat; propriu unui imperiu sau împărat; de imperiu sau de împărat; împărătesc. **Armată ~ă. Viena e fostă capitală ~ă.**

IMPERI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* Care este absolut necesar; necesitând o soluționare imediată; de mare actualitate; stringent; obligator. **Schimbarea se impune în mod ~.**

IMPERI//U ~I *n*. 1) Stat condus de un împărat; împărăție. **Imperiul Austro-Ungar.** 2) Teritoriu cuprinzând un stat dominant împreună cu teritoriile cucerite și dominate de el (cu posesiunile sale coloniale). **Fostul Imperiu Britanic.** 3) *fig.* Loc sau perioadă în care domină anumite stări de lucruri; împărăție. **Imperiul miracolului. Imperiul răului.**

IMPERMEABIL I ~e *n*. Haină lungă de ploaie, confecționată dintr-un material impermeabil (care nu permite trecerea prin el a ploii).

IMPERMEABIL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu permite trecerea prin el a lichidelor (în special, a apei) sau a gazelor.

A IMPERMEABILIZA impermeabilizez *tranz.* A face să se impermeabilizeze. **A impermeabiliza o țesătură.**

A SE IMPERMEABILIZA se impermeabilizează *intranz. (despre materiale, straturi* etc.) A deveni impermeabil; a căpăta caracter impermeabil.

IMPERSONAL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu se referă la o persoană anumită; nepersonal. **Legea este ~ă.** 2) *lingv. gram. (despre verbe)* Care exprimă o acțiune fără subiect propriu-zis și se întrebuințează numai la persoana a treia singular. 3) *fig.* Care este lipsit de individualitate; fără trăsături particulare; neutru. **Stil ~.**

IMPERTINEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care vădește neruşinare şi obrăznicie; de o familiaritate şocantă; necorect; insolent. **Un om ~. Întrebare ~tă. Comportament ~. O statuie ~tă.**

IMPERTINENȚ//Ă ~e *f.* 1) Caracter impertinent; insolență. **~a comportamentului său m-a șocat.** 2) Atitudine sau conduită impertinentă; insolență. **Are o ~ță fără egal.**

IMPERTURBABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*despre persoane)* Care nu poate fi tulburat de nimic; stăpân pe sine în orice împrejurări.

IMPETU//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) Care nu poate fi stăvilit; cu manifestări violente; năvalnic. **Un vânt ~. Un orator ~. O pornire ~oasă.**

IMPIEGA//T ~ți *m*. Funcționar de la calea ferată, cu pregătire specială, având grijă de mișcarea și manevra trenurilor într-o gară.

IMPIETATE *f* Lipsă de pietate, de respect față de ceva considerat sfânt sau față de cineva demn de considerație; sacrilegiu.

IMPLACABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*despre persoane*) Care nu poate fi convins, înduplecat; de neînduplecat; neîndurător; inexorabil; intransigent; inflexibil.

A IMPLICA implic *tranz.* 1) A avea drept urmare; a conține în sine în calitate de consecință. **Studiile implică multă asiduitate.** 2) *(persoane)* A antrena în mod conștient. **~ într-un proces**. **~ într-o afacere ilicită**.

IMPLICÎ//T ~tă (**~ți**, **-te**) *adj. și substantival (în opoziție cu* **explicit**) Care se cuprinde în mod virtual în ceva, fără a avea expresie formală; de la sine înțeles. **Sens ~. Răspuns ~.**

A IMPLORA implor *tranz.* 1) *(persoane)* A ruga cu insistență și cu umilință; a solicita cu lacrimi în ochi.

2) *(ajutor, favoruri* etc..) A cere cu insistență. **IMPORT ~uri** *n. econ., comerț* 1) Totalitate de operații privind cumpărarea și introducerea pe teritoriul național a unor produse sau mărfuri provenind din țări străine. **~ul de produse agricole.** 2) Totalitate a mărfurilor și produselor importate. **~ul depășește cu mult exportul.**

A IMPORTĂ I import *tranz.* 1) *comerț (mărfuri)* A achiziționa prin import. 2) *fig. (obiceiuri, mode străine)* A-și însuși de la alte popoare prin import; a împrumuta; a adopta.

A IMPORTĂ II importă *intranz. unipers.* A avea importanță; a prezenta interes. **Nu importă cât costă.**

IMPORTĂN//T ~tă (**~ți**, **-te**) *adj.* 1) Care prezintă valoare; însemnat. **A avea rezultate ~te. Un scriitor ~t.** 2) Care se impune prin mărime; considerabil. **A avea un profit ~.** 3) *(despre persoane)* Care se impune prin situația sa; în stare să influențeze pe alții datorită situației sale; cu pondere; influent. **Un funcționar ~.** 4) *fig. și substantival (despre persoane)* Care își dă aere; plin de trufie; trufaș; vanitos; infatuat. **A o face pe ~tul.** **IMPORTUN ~i** *m*. Persoană care plictisește sau jenează pe alții prin prezența sau prin atitudinile sale; om plicticos, supărător.

IMPOSIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu este posibil; cu neputință de realizat; irealizabil. **Lucru ~.** 2) Care nu poate să existe. **Un final de acțiune ~.** 3) *fig. fam. (despre persoane)* Care nu poate fi suportat; nesuferit; insuportabil. **Un om ~.**

IMPOSIBILIT//ĂTE ~ăți *f.* Caracter imposibil; lipsă de posibilitate; neputință. **A fi în ~ea de a face ceva.**

IMPOSTOR ~i *m*. 1) Individ care abuzează de bunăvoință, căutând să înșele și uzurpând o calitate; om care înșeală pe alții, profitând de naivitatea sau de încrederea lor; șarlatan; escroc. 2) Persoană care încearcă să se substituie cuiva pentru a lucra în numele lui.

IMPOSTUR//Ă ~i *f* 1) Faptă de impostor; înșelătorie; șarlătănie. 2) Situație de impostor. **A fi în ~ă.**

IMPOTEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (depsre persoane)* Care nu are putere (pentru a face, a realiza ceva); lipsit de vigoare; fără putere; neputincios.

IMPOZĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* (*depsre persoane*) Care impune respect sau admirație datorită calităților sale deosebite (înfățișare, aspect, ținută etc.); impunător; impresionant; mândru.

IMPOZIT ~e *n. econ.* Plată obligatorie, stabilită prin lege, pe care particularii (cetățenii, instituțiile etc.) o varsă din venitul lor în bugetul statului în conformitate cu anumite norme de impunere. **~ direct. ~ indirect. -funciar. ~ imobiliar.**

IMPRACTICĂBIL ~ă (**~i**, **-e**) *adj.* 1) Care nu poate fi pus în practică; imposibil de aplicat în practică; inaplicabil; nerealizabil; irealizabil. **Proiect -.** 2) *(despre drumuri, terenuri* etc.) Care nu poate fi folosit (din cauza stricăciunilor); stricat. **Rută ~ă. Pistă ~ ă.**

IMPRECĂȚI//E ~i *f* 1) Cuvânt sau expresie prin care cuiva i se dorește răul; blestem proferat împotriva cuiva. 2) *retor.* Figură de stil care conține un blestem.

IMPRECÎ//S ~să (**~și**, **-se**) *adj.* Care nu este precis; lipsit de precizie; neprecis; inexact. **Date -se.**

A IMPREGNĂ impregnez *tranz.* 1) A face să se impregneze; a îmbiba. **A impregna o țesătură cu amidon.** 2) *fig.* A influența profund. **Educația i a impregnat conștiința cu anumite prejudicii.**

A SE IMPREGNĂ se impregnează *intranz.* A se umplea în toată masa sa cu o substanță (lichidă, gazoasă etc.); a se îmbiba. **Casa s-a impregnat de mirosuri străine.**

IMPRESĂR ~i *m.* Persoană care se ocupă cu organizarea materială a unui spectacol, concert etc. și cu angajarea unui artist; organizator de spectacole, concerte, turnee. **Un artist bun trebuie sa aibă un ~.**

IMPRESI//E ~i *f.* 1) Efect axiologic asupra unei persoane sau asupra unui lucru (produs de o cauză din

afară); urmă morală (lăsată asupra unei persoane). **Ce ~e ți-a lăsat acest candidat? Am o ~e foarte bună despre lucrarea ta.** 2) Conștiință imediată, elementară și vagă după o primă luare de contact (cu ceva sau cineva); convingere proprie; senzație; sentiment. **Am ~a că el va pleca. Am ~a că va ploua în curând.** 3) *mai ales la pl.* Imagine sau gând, întipărit în memorie. **~ii de călătorie.**

A IMPRESIONĂ impresionez *tranz.* 1) *(persoane)* A supune unei impresii vii; a zgudui sufletește: a pătrunde. 2) *(filme, pelicule fotografice, plăci* etc.) A acționa cu ajutorul luminii, pentru a obține imagine.

IMPRESIONĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se impresionează repede; ușor de impresionat; emotiv; sensibil. **Om ~.**

IMPRESIONĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care impresionează puternic; în stare să impresioneze; zguduitor; emoționant. **Un tablou ~t.**

IMPRESIONĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre persoane)* Care este stăpânit de o impresie puternică; mișcat; emoționat; tulburat.

A IMPRIMĂ imprim *tranz.* 1) A face să se imprime (prin apăsare, deformare etc.); a întipări. **A imprima amprentele digitale.** 2) *(bucăți muzicale, discursuri, lecturi, convorbiri)* A fixa prin metode electromagnetice (pe discuri sau pe bandă de magnetofon); a înregistra; a înscrie. 3) *(texte, imagini* etc.) A reproduce pe hârtie cu mijloace tipografice; a tipări. 4) *(mișcări, impulsuri* etc.) A comunica de la un organ de mașină la altul; a transmite. 5) *fig. (calități, semnificații* etc.) A atribui în mod conștient. **Scriitorul a imprimat nuvelei un suflu romantic.**

A SE IMPRIMĂ se imprimă *intranz. (despre urme, desene* etc.) A se reproduce prin apăsare; a se întipări.

IMPRIMĂNT//Ă ~e *f. tehn. inform.* Unitate periferică a unui calculator care, fiind conectată la acesta, permite imprimarea documentelor de pe calculator; dispozitiv care permite tipărirea documentelor de pe un calculator.

IMPRIMĂT I ~e *n.* 1) Foaie de hârtie, pe care este imprimat ceva. 2) Formular care servește pentru scrierea unor acte oficiate. 3) *la pl.* Producție tipografică gata; tipăritură.

IMPRIMĂ//T II ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre produse textile)* Care are tipărite pe suprafață desene sau figuri colorate. 2) *(despre texte)* Care este reprodus pe hârtie cu caractere tipografice; tipărit.

IMPRIMERÎ//E ~i *f* 1) Atelier sau secție dintr-o întreprindere textilă, unde se imprimă țesături. 2) Întreprindere în care se multiplică textele prin tipar; tipografie.

IMPRIMEU ~ri *n.* 1) Țesătură împodobită cu desene și figuri colorate. 2) Desen imprimat pe o țesătură.

IMPROBĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu poate fi probat, dovedit. 2) Care nu poate să se întâmple; puțin probabil; nesigur; incert.

IMPROPRI//U ~e (**~i**) *adj.* 1) Care nu este propriu pentru ceva sau cineva; neindicat pentru ceva sau cineva; necorespunzător; nerecomandabil. 2) *(despre cuvinte, expresii)* Care nu redă exact ideea ce trebuie exprimată.

A IMPROVIZĂ improvizez 1. *tranz.* 1) *(poezii, compoziții muzicale, discursuri* etc.) A compune la moment, fără pregătire prealabilă. 2) *(obiecte, bucate* etc.) A face repede, pentru moment, din mijloace avute la îndemână. **2**. *intranz.* A compune o poezie sau o piesă muzicală, la momentul cerut.

IMPROVIZĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care are caracter de improvizație; făcut la repezeală (din mijloace avute la îndemână).

IMPRUDEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care nu este prudent; fără prudență; neprudent; nesocotit. **A face un pas ~. A lua o decizie ~tă.**

IMPUBER ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care încă nu a atins vârsta pubertății.

IMPUDIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care nu este pudic; lipsit de pudoare; fără pudoare; indecent; neruşinat; necuviincios. **Cuvinte ~ce. Comportament ~.**

IMPULS ~uri *n*. Factor (intern sau extern) care îndeamnă (la o acțiune); imbold; îndemn; stimulent.

A IMPULSIONĂ impulsionez *tranz*. 1) *(persoane)* A determina prin impulsuri; a îndemna; a îmboldi. 2) *(mișcarea)* A face să se producă continuu.

IMPULSIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care este dirijat în acțiuni de primul impuls; enervabil; nestăpânit; năvalnic; violent. **Un gest ~.**

IMPUNĂT//OR ~oare (**~ori**, **-oare**) *adj.* Care impune respect sau admirație datorită calităților sale deosebite; impozant; impresionant; mândru; încântător. **O clădire ~oare. O privelişte ~oare.**

A IMPUNE impun 1. *tranz.* 1) (*idei și sarcini, obligații* etc.) A prezenta în mod autoritar drept sarcină (pentru a accepta și a urma). 2) *(persoane)* A face să acționeze într-un anumit fel împotriva voinței; a sili; a obliga, a forța; a constrânge. **A impune pe cineva să accepte o ofertă.** 3) *(persoane)* A face să plătească în mod obligator. **A ~e populația unui impozit.** 4) *(persoane)* A face să se impună. **2**. *intranz.* A inspira stimă, datorită calităților inerente.

A SE IMPUNE mă impun *intranz*. A se manifesta în mod deosebit; a se remarca; a se reliefa; a se evidenția; a se afirma; a se distinge; a se deosebi; a se diferența; a se diferi; a se ilustra. **S-a impus drept un bun cunoscător în materie. S-a impus prin inteligență.** 2) *(despre sarcini, obligații)* A aparține în mod firesc; a incumba; a reveni; a se cuveni.

IMPUR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este pur; cu impurități; murdar. **Apă ~ă**. 2) *chim. (despre substanțe)* Care are în componența sa substanțe străine. 3) *fig. (despre persoane și manifestările, acțiunile lor)* Care este contrar moralei și bunului simț; lipsit de principii morale; imoral; corupt. **A avea intenții ~e. Afacere ~ă.**

A IMPURIFICĂ impurific *tranz.* A face să se impurifice. **A impurifica apa. A impurifica aerul.**

A SE IMPURIFICĂ se impurifică *intranz*. A deveni impur.

A IMPUTĂ imput *tranz.* 1) *(acțiuni sau fapte reprobabile)* A atribui ca imputație; a reproșa. 2) *fin. (persoane)* A obliga să plătească în calitate de despăgubire.

IMPUT//ĂRE ~ări *f* Dezaprobare verbală adusă cuiva în semn de nemulțumire (pentru fapte sau vorbe condamnabile); reproș.

IMUĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu se schimbă nicicând; permanent același; constant; neschimbător.

IMUN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are imunitate; rezistent la boli contagioase. 2) *fig.* Care este rezistent la anumite lucruri (de obicei, neplăcute). **A fi imun la critici.**

IMUNIT//ÂTE ~ăți *f* Capacitate (înnăscută sau dobândită) a unui organism de a rezista la anumite boli (infecțioase) sau la un produs nociv organismului. **A avea imunitate**.

A IMUNIZÂ imunizez *tranz. (ființe)* A face să se imunizeze.

A SE IMUNIZÂ mă imunizez *intranz*. A deveni imun; a căpăta imunitate.

INABORDÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) 1) *adj. și fig.* Care nu poate fi abordat; nepermițând accesul; de neabordat; inaccesibil. **O persoană ~ă. O înălțime ~ă**. **O problemă ~ă**. 2) Care nu este pe măsura posibilităților tuturor; extrem de mare. **Preț ~**.

INACCEPTÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi acceptat; de neacceptat; neacceptabil. **Condiții ~e. Situație ~ă.**

INACCESIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu este accesibil; nepermițând accesul; de neabordat; inabordabil. **Cale ~ă** 2) Care nu poate fi înțeles; de neînțeles. **Materie ~ă.**

INACTIV ~ă (**~i**, **~e**) Care nu este activ; neactiv. **Factor ~.**

A INACTIVÂ inactivez *tranz. (agenți patologici)* A face să se inactiveze; a neutraliza.

A SE INACTIVÂ se inactivează *intranz. (despre agenți patogeni)* A deveni inactiv; a se neutraliza.

INACTUÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este actual; neactual. **Subiect ~.**

INADAPTÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu poate fi adaptat; neadaptabil. **Plantă ~ă mediului**. 2) Care nu se poate adapta; lipsit de posibilitatea de a se adapta; neadaptabil. **Copil ~.**

INADECVÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care nu este adecvat; neadecvat. **Răspuns ~.**

INADEREN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care nu aderă (la ceva). **Persoană ~ă.**

INADMISIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi admis; de neadmis; neadmisibil. **Situație ~ă.**

INADVERTENȚ//Ă ~e *f.* 1) Greșeală comisă din neatenție. ♦ **Prin ~,** din neatenție. 2) Lipsă de concordanță; neconcordanță; nepotrivire.

INALIENÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. jur.* Care nu poate fi alienat, înstrăinat, cedat. **Teritoriu ~**. **Drepturi ~e**.

INALTERÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu se alterează sau nu poate fi alterat; nealterabil. **Produs ~.** 2) *fig.* Care nu poate fi influențat, schimbat cu nimic; de neclintit; constant. **Dispoziție ~ ă**. **Sentiment ~**.

INAMIC I ~i *m.* 1) Persoană care manifestă aversiune pentru cineva (sau ceva), căutând să-i facă rău; dușman; vrăjmaș. **Un ~ mortal al progresului.** 2) Stat (sau armată) cu care un alt stat este în stare de război; dușman; vrăjmaș.

INAMIC II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care aparține dușmanului; propriu dușmanului; de dușman; dușmănos; ostil. **Teritorii ~e. Forțe ~e.**

INAMOVIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre funcționari)* Care nu poate fi destituit sau mutat din funcția pe care o deține.

INANÎȚIE *f* Slăbiciune fizică extremă, provocată de lipsa cronică de hrană sau de unele mari defecte în asimilarea hranei. **A suferi de ~e.**

INAPLICÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi aplicat (în practică); de neaplicat; inutilizabil. **Cunoștințe ~e**.

INAPRECIÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu poate fi apreciat; de neapreciat; de foarte mare valoare; inestimabil; prejos. **Merite ~e.**2) Care nu poate fi măsurat (din cauza micimii). **Cantitate ~ă.**

INÂP//T ~tă (**~tă**, **~te**) *adj.* Care nu este apt (să facă ceva); lipsit de aptitudini; incapabil. **A fi ~ de a înțelege unele lucruri.**

INAPTITUDIN//E ~i *f* Lipsă de aptitudine; incapacitate.

INATACĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi atacat; de neatacat. **Persoană ~ă. Chestiune ~ă.**

A INAUGURĂ inaugurez *tranz.* 1) *(instituții, întreprinderi, expoziții, monumente, proiecte* etc.) A deschide în mod solemn; a pune cu solemnitate la dispoziția publicului. 2) *fig. (teorii, școli, orientări* etc.) A face să ia ființă; a întemeia; a înființa; a fonda; a baza.

INAUGUR//ĂRE ~ări *f* Ceremonie prin care se inaugurează ceva (un așezământ, un local, o expoziție etc.).

INAVUĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu poate fi mărturisit; de nemărturisit. **Impresii ~e.** 2) Care constituie o rușine; nedemn; rușinos. **O situație ~ă.**

INC incuri *n. pop.* Dispoziție de joc și zbenguială.

INCALIFICĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi calificat (din cauza caracterului său negativ); peste măsură de rău; nedemn; revoltător. **Purtare ~ ă**.

INCALCULĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi calculat; imposibil sau foarte greu de apreciat; de necalculat; considerabil; incomensurabil. **Cheltuieli ~e. Eforturi ~e. Sume ~e.**

INCANDESCEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care emite lumină și radiații infraroșii datorită temperaturii înalte; în stare de incandescență. **Corp ~.**

INCAPĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care nu este capabil (să facă ceva); lipsit de capacitatea (de a face ceva); inapt.

A INCARNĂ incarnez *tranz.* 1) *(ființe spirituale)* A face să se incarneze. 2) *(personaje)* A reprezenta într-un spectacol.

A SE INCARNĂ mă incarnez *intranz*. 1) (*despre ființe spirituale)* A se transforma în om sau animal; a se întrupa. 2) *fig*. A-și găsi expresie materială; a căpăta formă concretă; a se întrupa; a se întruchipa; a se materializa.

INCASĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi (ușor) spart. **Sticlă ~ă.**

A INCENDIĂ incendiez *tranz*. 1) A supune acțiunii unui incendiu; a face să ardă; a aprinde. **A incendia o construcție.** 2) *fig. (persoane)* A determina la acțiuni dușmănoase; a împinge; a tulbura; a zădărî; a răscoli; a stârni; a aţâța; a monta; a instiga; a incita.

A SE INCENDIĂ mă incendiez *intranz*. 1) A începe să fie cuprins de incendiu; a prinde să ardă; a se aprinde. 2) *fig. (despre persoane, mulțimi)* A începe acțiuni violente; a se ridica la acțiuni dușmănoase; a se aprinde; a se înfoca.

INCENDI//U ~i *n*. Foc mare, care se propagă, cauzând mari pierderi materiale: pojar.

INCER//T ~tă (**~te**, **~tă**) *adj.* Care nu este cert; nesigur; îndoielnic; ipotetic. **Lucru ~t.**

INCERTITUDIN//E ~i *f* 1) Situație incertă. 2) Lucru incert. 3) Stare a unei persoane incerte; indecizie; perplexitate; nehotărâre; încurcătură. **A fi în ~e totală.**

INCHIZITOR ~i *m*. 1) *arh., ist.* Judecător din tribunalul inchiziției. 2) *fig.* Persoană care anchetează în mod autoritar și foarte aspru.

INCHIZIȚIE *f* 1) *arh*. *ist. (în sec. XIII-XIX)* Instituție judiciară, instituită de biserica romano- catolică pentru judecarea celor acuzați de erezie sau de nesupunere față de biserică și vestită prin sentințele sale de o mare cruzime. 2) *fig.* Atitudine de inchizitor; tiranie; despotism.

INCIDENT ~e *n*. Întâmplare neplăcută, care survine în cursul unei acțiuni sau într-o situație. **Am avut un ~.**

INCIDENTĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.și adverbial* Care are caracter de incident; neprevăzut; întâmplător; accidental. **Întâlnire ~ă.**

A INCINERĂ incinerez *tranz*. (*cadavre sau substanțe organice)* A arde, transformând în cenușă; a supune cremației; a crema.

INCÎNT//Ă ~e *f* 1) Spațiu închis, îngrădit, din interiorul unei construcții. **În incinta cetății**. 2) Sală mare de ședințe. **Festivalul are loc în incinta Sălii cu Orgă.**

INCIPIEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care se află la început; de la început; începător. **Stadiul ~ al bolii. A**

INCITĂ incit *tranz.* A determina la acțiuni dușmănoase; a împinge; a tulbura; a răscoli; a zădărnici; a stârni; și monta; a instiga; a incendia. **A incita masele la revoltă.**

INCITATOR ~i *m.* Persoană care incită la ceva; instigator. **~ de grevă.**

A INCLUDE includ *tranz.* 1) A conține în sine; a cuprinde; a întruni; a însuma; a îngloba. **Lucrarea include analize serioase.** 2) A introduce ca parte componentă într-un tot; a îngloba; a încorpora; a integra. **Trebuie să incluzi și elemente de ordin practic.** 3) A face să se includă; a integra.

A SE INCLUDE mă includ *intranz. (despre persoane)* A se încadra într-un colectiv sau într-o acțiune; a se integra.

INCLUSIV *adv.* Împreună cu...; cuprinzând și... **Au plecat toți, inclusiv directoarea.**

INCOGNITO *adv*. Făcând tot posibilul de a nu fi recunoscut. **A călători ~.**

INCOLOR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu are culoare; fără culoare. **Un gaz ~.** 2) *fig.* Care este lipsit de individualitate; fără expresie; șters; fad; palid; spălăcit; searbăd. **Expresii ~e.**

INCOMENSURĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu poate fi măsurat; fără măsură; de proporții foarte mari; de nemăsurat; incalculabil. **Efort ~.** 2) *(despre mărimi)* Care nu este comensurabil; fără o măsură comună. **Cantitatăți ~e.**

INCOMO//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) Care nu este comod; fără comoditate. **O haină ~ă. Un loc ~.** 2) *fig. (despre persoane)* Care stinghereşte.

A INCOMODĂ incomodez *tranz*. (*persoane*) A face să aibă o jenă psihică în acțiuni; a împiedica să se simtă liber în acțiuni; a zăticni; a stingheri; a stânjeni; a conturba. **Haina mă incomodează. Situația mă incomodează.**

A SE INCOMODĂ mă incomodez *intranz*. . *(despre persoane)* A fi cuprins de incomoditate sau de emoție; a se stingheri; a se stânjeni. **Mă incomodez să plec.**

INCOMODIT//ĂTE ~ăți *f.* 1) Lipsă de comoditate; situație incomodă. **A avea incomodități.** 2) Caracter incomod. **Incomoditatea situației mă deprimă.** 3) Situație neplăcută; jenă; deranj; neplăcere. **A fi în incomoditate.**

INCOMPARĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre lucruri, ființe* etc.) Care nu poate fi comparat unul cu altul; completamente diferit. 2) Care nu poate fi egalat (în ceea ce privește calitățile); de neîntrecut; inegalabil. **Succesele sale sunt ~e cu ale altora de vârsta sa.**

INCOMPATIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este compatibil (cu ceva sau cineva).

INCOMPATIBILITĂTE *f.* 1) Lipsă de compatibilitate. 2) *med.* Nepotrivire biologică a unor organe, țesuturi. **~ea unor grupe sanguine**.

INCOMPETEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care nu este competent; fără competență. **Un specialist ~.** 2) *jur. (despre organe de stat)* Care nu are competență juridică de a rezolva anumite probleme.

INCOMPLE//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care nu este complet; fără unul sau mai multe elemente constitutive; necomplet.

INCONCILIĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi conciliat; de neîmpăcat. **Adversari ~i.**

INCONSECVEN//T ~tă (**~țe**, **~te**) *adj.* (*despre persoane și manifestările lor)* Care nu este consecvent; lipsit de consecvență (în acțiuni, atitudini etc.); nestatornic; schimbător; neconsecvent; instabil; nestabil.

INCONSECVENȚ//Â ~e *f.* Lipsă de consecvență (în idei sau în acțiuni); atitudine inconsecventă.

INCONSISTENT ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și fig.* Care nu este consistent; fără consistentă; neconsistent. **O mâncare ~ă. O contribuție ~ă.**

INCONSOLĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi consolat; de neconsolat. **Persoană ~ă. Durere ~ă.**

INCONSTĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre persoane și manifestările, atitudinile lor)* Care nu este constant (în păreri, atitudini); nestatornic; schimbător; inconsecvent.

INCONSTĂNȚ//Â ~e *f* Lipsă de constanță; atitudine inconstantă; nestatornicie. **A da dovadă de ~ă în atitudini.**

INCONȘTIEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care nu este conștient; fără cunoștință. 2) Care nu-și dă seama de ceea ce face; lipsit de conștiință; fără minte. 3) *(despre acțiuni, fapte, lucruri* etc.) Care este făcut fără participarea conștiinței.

INCONTESTĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi contestat; de netăgăduit; indiscutabil; sigur; cert. **Probă ~ă. Argument ~.**

INCONVENĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este convenabil; neconvenabil. **Condiții ~e.**

INCONVENIENT ~e *n*. 1) Factor sau latură a unui lucru, care nu convine; dezavantaj. 2) Consecință neplăcută a unei acțiuni sau situații.

INCOREC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care nu este corect; eronat; greșit; inexact. **Răspuns ~.** 2) *(despre persoane și manifestările lor)* Care vine în

contradicție cu buna cuviință; contrar bunului simț; deplasat.

INCORECTITUDIN//E ~i *f* Purtare incorectă; lipsă de bună cuviință.

INCORIGIBIL ~ă (**~i**, **~e**) Care persistă în greșeli și neajunsuri; imposibil de a fi corijat; incurabil. **Ești un leneș ~.**

INCORUPTIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane, în special aflate în funcție de stat)* Care nu poate fi corupt; de o onestitate exemplară; integru; onest; cinstit.

INCREDUL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane)* 1) Care nu este credul; necredincios; neîncrezător; sceptic. 2) *rel.* Care încalcă dogmele unei religii sau nu crede în ea; eretic; necredincios.

A INCRIMINĂ incriminez *tranz. (crime, delicte, fapte, acțiuni* etc.) A atribui în mod deliberat.

A INCRUSTĂ incrustez *tranz.* 1) *(obiecte, suprafețe* etc.) A orna cu cruste de metal prețios sau de fildeș; a înzestra cu incrustații. 2) *fig. (amintiri, fapte, întâmplări* etc.) A face să se incrusteze.

A SE INCRUSTĂ se incrustează *unipers. intranz.* 1) *(despre amintiri, fapte* etc.) A se fixa, lăsând urme adânci pentru mai mult timp; a se întipări. **~ în memorie grozăviile războiului**. 2) *(despre săruri dizolvate)* A se depune sub formă de crustă pe pereții unui recipient, al unei conducte sau al unui țesut.

INCRUSTĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) adj. *(despre obiecte)* Care este împodobit cu incrustații; prevăzut cu incrustații.

INCRUSTĂȚI//E ~i *f* Ornament tăiat de obicei dintr-un material prețios și implântat în masa unui obiect.

A INCULCĂ inculc *tranz. rar (idei, concepții* etc.) A fixa în memorie, prin repetare permanentă.

A INCULPĂ inculpez *tranz. (culpe, delicte, crime, fapte, acțiuni* etc.) A atribui în mod oficial (cuiva).

INCULPĂ//T ~ți *m. jur.* Persoană care este acuzată de o infracțiune și este parte într-un proces penal; acuzat; învinuit.

INCUL//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* (*despre persoane și manifestările lor)* Care nu este cult; lipsit de cultură elementară; ignorant.

A INCUMBĂ incumbă *intranz. (despre sarcini, obligații)* A aparține în mod firesc; a reveni; a se impune; a se cuveni. **Voi face totul pentru a-mi onora obligațiile ce-mi incumbă.**

INCURĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *med. (despre boli sau bolnavi)* Care nu poate fi vindecat; de nevindecat. 2) *fig. (despre persoane)* Care persistă în greșeli și neajunsuri; imposibil de a fi corijat; incorijibil.

INCURSIUN//E ~i *f* 1) *milit.* Pătrundere masivă (a unor forțe armate străine) pe teritoriul unui stat cu scopul de a-l cuceri sau de a-l subjuga; invazie. 2) Abordare (momentană) a unui subiect străin de tema tratată, de preocupările obișnuite. **A face o incursiune în istoricul problemei.**

INDECEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* (*despre persoane și manifestările lor)* Care nu este decent; lipsit de decență; contrar decenței; necuviincios; impudic.

INDECENȚ//Ă ~e *f.* 1) Lipsă de decență; comportare indecentă; nerușinare. 2) Caracter indecent; impudicitate.

INDECÎ//S ~să (**~și**, **~se**) 1) *(despre persoane și manifestările lor)* Care nu este decis, hotărât; nehotărât; șovăitor. 2) Care nu este clar; lipsit de claritate; indefinit; nesigur. **Un răspuns ~.**

INDECLINĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. lingv. gram (despre părți de vorbire, cuvinte)* Care nu se declină; nedeclinabil.

INDEFINÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care nu este definit; cu limite nedeterminate; nedefinit; nedeterminat; vag. **Suprafață ~ă.** 2) Care nu este clar; lipsit de claritate; nelămurit; neclar; confuz. **Condiții ~e.** 3) *gram.* Care indică caracterul nedeterminat al unui obiect. **Articol ~.**

INDELICATEȚE *f* 1) Lipsă de delicatețe atitudine indelicată; nedelicatețe. 2) Comportament indelicat.

A INDEMNIZĂ indemnizez *tranz. rar* A dota cu o

indemnizație; a despăgubi.

INDEMNIZĂȚI//E ~i *f.* 1) Sumă de bani, acordată cuiva în afara retribuției, pentru acoperirea unor cheltuieli excepționale (deplasare în interes de serviciu, transfer etc.) sau pentru prestarea unei munci speciale în afara funcției de bază. 2) Sumă de bani plătită salariaților pentru timpul aflării în concediu. 3) Despăgubire pentru un prejudiciu sau pentru o pagubă suferită.

INDEPENDEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care nu este dependent de nimeni sau nimic; liber de orice dependență; nedependent; autonom; neatârnat. **Stat ~.** 2) Care nu vrea să se supună nimănui; cu inițiativă personală. **Spirit ~.**

INDEPEDENȚĂ *f* 1) Caracter independent; nonconformism. 2) Stare independentă; libertate de a acționa sau de a judeca independent. 3) Stare de libertate (politică, economică, națională) a unui stat sau popor; suveranitate; neatârnare. **Statul și-a căpătat ~a.**

INDESCIFRĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre texte sau scrisuri)* Care nu poate fi descifrat; de nedescifrat; ilizibil; neciteț.

INDESCRIPTIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi descris sau redat în cuvinte; de nedescris. **A avea niște trăiri ~e.**

INDESTRUCTIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și fig.* Care nu poate fi (sau pare a nu putea fi) distrus; de nedistrus; trainic; rezistent. **Convingeri ~e. Relații ~e. Argumente ~e.**

INDEX ~uri *n*. Listă (alfabetică) a numelor citate, termenilor sau materiilor cuprinse într-o carte, însoțită de referințe; indice.

INDIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. rar* Care aparține Indiei sau populației ei; din India; indian.

A INDICĂ indic tranz. 1) *(ființe sau lucruri)* A face să fie văzut printr-un indice (gest, semn etc.).

2) *(tratamente sau medicamente)* A recomanda printr-o rețetă; a prescrie. 3) *(persoane) A* propun ca fiind potrivit; a numi.

INDICAT//OR I -oare *n*. 1) Semn (săgeată, tăbliță etc.), care prezintă anumite indicații (de direcție, circulație, distanță etc.). 2) Instrument sau parte componentă a unui sistem tehnic, care indică valoarea unei mărimi. **~ de viteză.** 3) Text tipărit, care furnizează date sistematizate dintr-un anumit domeniu.

INDICATOR II ~i *m*. *chim.* Substanță care, prin schimbarea culorii, indică caracterul acid sau bazic al altei substanțe.

INDICAT//OR III -oare (**~ori**, **-oare**) *adj.* Care indică (ceva).

INDICÂȚI//E -i *f* 1) Ceea ce indică ceva; semn aparent care indică ceva cu probabilitate; indiciu. 2) Ceea ce este indicat; lămurire; îndrumare; recomandație. **~ii metodice.**

ÎNDIC//E ~i *m*. 1) *mat., chim.* Semn (număr sau literă), pus alături de o literă (la dreapta ei și mai jos) pentru a-i preciza valoarea și semnificația. 2) Ac sau piesă mobilă care, la un instrument de măsură, arată pe o scară gradată valoarea unei mărimi măsurate. 3) Listă (alfabetică) a numelor citate, termenilor sau materiilor cuprinse într-o carte, însoțită de referințe; index.

INDÎCI//U ~i *n*. 1) Semn după care poate fi recunoscut un obiect sau fenomen. **-iu al calității.** 2) Semn după care se deduce existența unui lucru sau fenomen. **Norii pe cer sunt ~ de ploaie.**

INDIFEREN//T -tă (**-ți**, **~te**) *adj. și adverbial* 1) *(despre persoane)* Care nu manifestă interes pentru nimeni și pentru nimic; nepăsător; insensibil. 2) Care nu prezintă nici un interes; fără însemnătate; neimportant; neînsemnat. **Indiferent de rezultat, voi merge înainte.**

INDIFERENȚĂ *f* 1) Caracter indiferent; lipsă de interes față de tot. **A da dovadă de -ță.** 2) Atitudine indiferentă; lipsă de atenție și bunăvoință față de cineva; insensibilitate; răceală; nepăsare. **A**

trata lumea cu -ță.

INDIGEN I -ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care face parte din populația de la începuturi a unei țări sau a unei regiuni; băștinaș; aborigen. **Populație -ă**. 2) *(despre animale, plante, mărfuri* etc.) Care a luat naștere și s-a dezvoltat pe un teritoriu anumit; specific pentru o regiune anumită.

INDIGEN II ~i *m*. Persoană care face parte din populația de la începuturi a unei țări sau a unei regiuni; aborigen; băștinaș.

A INDIGENÂ indigenez *tranz. înv. (persoane, animale, plante* etc.) A face să se indigeneze; a naturaliza; a încetățeni.

A SF INDIGENÂ mă indigenez *intranz*. A deveni indigen; a obține dreptul de cetățean al statului în care s-a mutat cu traiul; a se naturaliza; a se încetățeni.

INDIGESTI//E -i *f* Indispoziție, cauzată de tulburarea digestiei și manifestată prin dureri de cap, greață, vome.

A INDIGNÂ indignez *tranz. (persoane)* A face să se indigneze.

A SE INDIGNÂ mă indignez *intranz*. (*despre persoane)* 1) A ajunge în stare de revoltă. 2) A fi cuprins de revoltă; a manifesta revoltă; a se revolta.

INDIGN//ÂRE -ări *f.* Sentiment de mânie puternică (provocat de o acțiune nedemnă, o nedreptate, o insultă etc.); revoltă sufletească. **A fi cuprins de ~are. A-și arăta -ea.**

INDIGO -uri *n*. 1) Una dintre culorile de bază ale spectrului de lumină, situată între albastru și violet; culoare intermediară între albastru și violet. 2) Colorant natural albastru-închis, extras dintr-un arbust exotic. 3) Hârtie subțire colorată, tratată cu grafit, cu ajutorul căreia se pot multiplica materiale scrise; hârtie-carbon.

INDIREC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care nu este direct. **Itinerar ~**. 2) Care se face prin mijlocirea cuiva sau a ceva; cu intermediari. **Influență ~tă.**

INDISCRE//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* 1) Care nu este discret; fără discreție. 2) Care vădește lipsă de discreție. **Întrebare ~tă.**

INDISCREȚI//E ~i *f* 1) Lipsă de discreție; destăinuire a unor secrete încredințate de cineva. 2) Comportare indiscretă; lipsă de măsură în vorbă.

INDISCUTABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* Care nu poate fi pus în discuție; de nediscutat; sigur; evident; neîndoielnic. **Decizie ~ă.**

INDISOLUBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi distrus, desfăcut, destrămat; de nezdruncinat. **Legătură ~ă**.

INDISPENSABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este absolut necesar; de care nu te poți lipsi.

INDISPONIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este disponibil; de care nu poți dispune (la nevoie); nedisponibil.

INDISPONIBILIT//ATE ~ ăți *f* Stare de lucru indisponibil.

INDISPOZÎȚI//E ~i *f* 1) Lipsă de dispoziție. 2) Boală ușoară.

A INDISPUNE indispun *iranz.* A face să se indispună.

A SE INDISPUNE mă indispun *intranz.* A ajunge în stare de indispoziție; a pierde buna dispoziție.

INDISPU//S ~să (**~și**, **~se**) *adj.* 1) Care este prost dispus; fără dispoziție. 2) Care este afectat de o indispoziție; ușor bolnav.

INDISTÎNC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.*Care nu este distinct; greu de distins.

INDIVÎ//D ~zi *m.* 1) Organism, având o existență proprie și considerat ca unitate distinctă față de specia din care face parte; exemplar. 2) Persoană considerată ca unitate particulară, distinctă față de toate celelalte persoane; ins. 3) *fig.* Persoană (necunoscută) care trezește dispreț; om suspect.

INDIVIDUAL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* 1) Care ține de individ; propriu individului. Caracter **~.** 2) Care aparține unui singur individ; al unui singur

individ. **Regim ~.** 3) Care este realizat de im singur individ. **Lucrare ~. A lucra ~.**

INDIVIDUALISM *n*. 1) Concepție retrogradă sau tendință care consideră individul drept valoare supremă în toate domeniile vieții (economice, politice, morale etc.). 2) Concepție etică având ca punct de plecare individul rupt de societate. 3) Tendință nesănătoasă de a se preocupa în mod exclusiv de propria persoană, ignorând interesele altora. **A da dovadă de individualism.**

INDIVIDUALIST ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj. și substantival (despre persoane și manifestările lor)* 1) Care manifestă individualism. **A avea porniri ~ste.** 2) Care împărtășește individualismul.

INDIVIDUALIT//ATE ~ăți *f.* 1) Totalitate a trăsăturilor caracteristice prin care un individ, un specimen diferă de alții. **Lucrarea aceasta denotă ~e.** 2) Persoană înzestrată cu calități deosebite, excepționale.

A INDIVIDUALIZA individualizez *tranz*. A face să se individualizeze; a particulariza; a singulariza. **A-și individualiza stilul.**

A SE INDIVIDUALIZA mă individualizez *intranz.* A căpăta trăsături strict individuale; a deveni individual; a se particulariza; a se singulariza.

INDIVIZIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi divizat; de neîmpărțit. **Proprietate ~ă. Număr ~.** **INDIVIZIBILITATE** *f* Caracter indivizibil; imposibilitate de a fi divizat.

INDOLEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care nu este în stare sau evită să facă eforturi; lipsit de energie; molatic; nepăsător; leneș; nonșalant. **Martor ~.**

INDOLENȚ//Â ~e *f* Stare de indolent; dispoziție de a evita orice efort fizic sau moral; moleșeală; nonșalantă.

INDUBITĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi pus la îndoială; cert; incontestabil; neîndoielnic. **Rezultat ~.**

A INDUCE induc *tranz.* 1) *(raționamente)* A afla prin inducție. 2): ♦ **~ în eroare,** a face să ia un neadevăr drept adevăr; a păcăli; a amăgi; a fraieri; a șmecheri. 3) *(câmpuri electrice) A* crea prin inducție electromagnetică.

INDUCTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este bazat pe inducție; format prin inducție. **Raționament ~.**

INDUCȚI//E ~i *f (în opoziție cu* **deducție**) Operație mintală, constând în trecerea de la fapte la generalizări, de la particular la general.

INDULGEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care scuză; în stare să ierte cu ușurință greșelile cuiva; îngăduitor; tolerant. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care vădește bună înțelegere; îngăduitor. **O apreciere ~ă**.

INDULGENȚĂ *f* 1) Atitudine de persoană indulgentă; ușurință de a ierta; îngăduință; toleranță. **A trata pe cineva cu ~ță.** 2) Caracter indulgent.

A INDUSTRIALIZĂ industrializez *tranz*. 1) *(state, regiuni, ținuturi)* A înzestra cu întreprinderi industriale; a face să devină industrial (prin dezvoltarea industriei). 2) *(ramuri ale economiei naționale)* A exploata în mod industrial; a transforma în industrie. ~ **agricultura**. 3) *(materii prime)* A prelucra în vederea obținerii produselor industriale.

INDUSTRIĂȘ ~i *m*. *înv.* Proprietar al unei întreprinderi industriale; fabricant.

INEFICĂCE *adj*. *invar.* Care nu produce efectul dorit; fără eficacitate; neeficace; neeficient. **Activitate ~.**

INEDÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre lucrări, texte, documente)* Care nu a mai fost editat; publicat pentru prima dată. 2) Care anterior nu a fost cunoscut; nou; necunoscut. **Un autor ~. Un film ~. INEGALĂBIL ~ă** (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi egalat (în ce privește calitățile); de neegalat; de neîntrecut; incomparabil. **Succes ~. Rezultat ~.**

INEGALIT//ĂTE ~ăți *f* 1) Lipsă de egalitate; neegalitate; diferență; disproporție. 2) Lipsă de uniformitate; neuniformitate; iregularitate. **~ăți ale**

terenului.

INEGĂL ~ă (**~ă**, **~e**) *adj.* 1) Care nu este egal; neegal. **Părți ~e. Eforturi ~e. Cheltuieli ~e.** 2) Care are dimensiuni diferite. **Masă cu picioare ~e.**
3) Care nu este uniform; neted; neuniform. **Teren ~.** 4) Care nu este constant; inconstant; neregulat. **Ritm ~. Puls ~.**

A INELĂ inelez *tranz.* 1) *(păsări, pești)* A marca cu inele speciale (pentru a stabili locul de migrație sau unele aspecte ale modului de viață). 2) *(pomi)* A prevedea cu inele cleioase (pentru a proteja de unele insecte dăunătoare).

INEPUIZĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu se epuizează; de neepuizat; interminabil. **Energie ~ă.** 2) Care este din abundență; foarte abundent; extrem de bogat. **Resurse ~e.**

INEREN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care ține în mod firesc de natura unui lucru sau fenomen; propriu esenței unui lucru sau fenomen; intrinsec. **Caracteristică ~tă.**

INER//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care nu are mișcare proprie; fără mișcare proprie; nemișcat. **Gaz ~.** 2) *fig.* Care nu dă semne de viață; lipsit de vigoare; molatic; molâu. **Persoană ~tă**. 3) *chim. (despre elemente sau substanțe)* Care nu poate provoca reacția elementelor sau substanțelor, cu care intră în contact; lipsit de reactivitate.

INERȚIE *f* 1) Stare inertă. 2) *fiz.* Proprietate a corpurilor de a-și menține starea de repaos sau de mișcare atâta timp, cât asupra lor nu acționează o forță exterioară.

A INERVĂ inervez *tranz. med. (organe sau țesuturi)* A asigura cu o rețea de nervi.

INESTETIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este estetic; urât. **Râs ~.**

INESTIMĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi estimat; de foarte mare valoare; de neapreciat; inapreciabil. **Contribuție ~ă.**

INEVITĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi evitat; de neocolit; ineluctabil; iminent. **Pericol ~.**

INEXĂC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care nu este exact; lipsit de exactitate; neexact; fals. **Date ~e.** 2) Care vădește lipsă de punctualitate; nepunctual. **Persoană ~ă.** 3) Care nu corespunde adevărului; neadevărat; greșit; incorect; eronat. **Vorbe ~e.**

INEXACTIT//ĂTE ~ăți *f* 1) Lipsă de exactitate. 2) Comportare inexactă; lipsă de punctualitate; nepunctualitate. 3) Deviere de la adevăr; neadevăr; greșeală; eroare. **A comite o ~ate.**

INEXISTEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care nu există; ireal; nereal. **Lucru ~.** 2) *fig.* Care nu are valoare; fără eficacitate; nul; neeficient.

INEXORĂBIL ~ă (**~i**, **~e)** *adj. (despre persoane)* Care nu poate fi înduplecat; fără milă; de neînduplecat; neîndurător; implacabil; intransigent; inflexibil.

INEXPLICĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu poate fi explicat; imposibil sau foarte greu de explicat; de neexplicat. **Cruzime ~ă.** 2) *fig.* Care iese din comun (prin felul de a fi); straniu; ciudat; bizar. **Fenomen ~.**

INEXPLORĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi explorat; imposibil de explorat; neexplorabil. **Ținuturi ~e.**

INEXPRESIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este expresiv; lipsit de expresivitate; neexpresiv; șters; fad. **Limbaj ~.**

INEXPRIMĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi exprimat; imposibil sau foarte greu de exprimat; de neexprimat; indicibil; inefabil. **Stare ~ă.**

INEXPUGNĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate îi luat cu asalt; de necucerit; de neînvins; invincibil. **O fortăreață ~ ă**.

INFAILIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care nu poate greși; nesupus greșelilor. 2) Care are rezultatele asigurate; sigur. **Un remediu ~.**

INFĂM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane și manifestările lor)* Care posedă pronunțate calități morale negative; în stare să comită fapte nedemne; josnic; nemernic; ticălos; mârșav. 2) Care

provoacă scârbă; respingător; dezgustător; repugnant; repulsiv. **Faptă ~ă**. **Timp ~. Prostie ~ă.**

INFAMÎ//E ~i *f* 1) Caracter infam; ticăloşie; josnicie; nemernicie. 2) Faptă infamă; ticăloşie; josnicie; mişelie; mârşăvie. ♦ **Stâlpul ~ei,** loc unde în trecut erau ţinuţi legaţi infractorii şi criminalii, pentru a putea fi dezaprobaţi şi loviţi de mulţime. ♦ **A ţintui la stâlpul ~ei,** a supune oprobriului public; a înfiera.

INFANTIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este caracteristic pentru copii (în ceea ce priveşte nivelul intelectual şi afectiv); propriu copiilor; copilăresc; pueril. **Judecată ~ă.** 2) Care ţine de prima copilărie. **Boală ~ă**. 3) *fig. (despre oameni maturi)* Care manifestă lipsă de seriozitate; neserios; copilăros; naiv; pueril.

A INFATUĂ infatuez *tranz.* A face să se infantueze.

A SE INFATUĂ mă infatuez *intranz.* (*despre persoane)* A deveni foarte fudul; a-şi da aere; a se umfla în pene; a se îngâmfa; a se împăuna; a se înfumura.

INFEC//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) *(despre aer)* Care este imposibil de respirat; cu miros greu; viciat; stricat; puturos. 2) *(despre oameni)* Care provoacă dezgust (prin aspectul exterior neîngrijit); cu înfăţişare respingătoare; dezgustător; repugnant; neîngrijit; scârbos. 3) *(despre obiecte)* Care este de proastă calitate; rău; necalitativ.

A INFECTĂ infectez *tranz.* 1) A face să se infecteze; a umplea; a contamina; a molipsi; a contagia. **A infecta apa din râu. A infecta sângele.** 2) *fig. (limba, vorbirea)* A invada cu unităţi străine (xenisme, barbarisme) sau incorecte.

A SE INFECTĂ mă infectez *intranz.* 1) A contacta o infecţie; a deveni infect; a se umplea; a se contagia; a se molipsi; a se contamina. 2) *fig. depr. (despre persoane)* A decădea din punct de vedere moral; a se destrăbăla; a se desfrâna; a se corupe; a se deprava; a se dezmăţa; a se strica.

INFECŢI//E ~i *f* 1) Pătrundere a unor agenţi patogeni într-un organism (animal sau vegetal). 2) *med.* Proces patologic care are loc într-un organism infectat. 3) *rar* Miros rău, provenit de la materii organice în putrefacţie; duhoare.

INFECŢI//OS ~oasă (**~oşi**, **-oase**) *adj. (despre boli, procese)* Care trece uşor de la un organism la altul; provocat de o infecţie; contagios; molipsitor.

INFERI//OR -oară (**~ori**, **-oare**) *adj.* 1) *(în opoziţie cu* **superior**) Care se află în partea de jos; situat în partea de jos; de (din) jos. **Etajul ~or.** 2) *(despre cursul unei ape curgătoare mari)* Care este mai aproape de mare; de aproape de mare. **Cursul ~ al apei.** 3) Care ocupă treapta cea mai joasă într-o ierarhie. **Titlul de conferenţiar este ~ celui de profesor.** 4) Care este de valoare mai mică; mai puţin important din punct de vedere calitativ.

INFERIORIT//ĂTE ~ăţi *f* 1) Caracter inferior. 2) Sfare inferioară. **A pune pe cineva în ~ate.** 3) Factor care face ceva sau pe cineva inferior; dezavantaj.

INFERN *n*. 1) *rel.* Loc de chinuri veşnice, unde se crede că ar nimeri după moarte sufletele păcătoşilor; iad; gheenă. 2) *fig.* Loc cu condiţii insuportabile; iad.

INFERNĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de infern; propriu infernului; de infern; diavolesc. **Chinuri ~e. Munci ~e. Pedeapsă ~ă.** 2) *fig. (despre zgomote)* Care trezeşte groază; teribil; înspăimântător; îngrozitor. 3) *fig.* Care evocă infernul; ca din infern. **Legi ~e**.

INFIDEL ~ă (**~i, ~e**) *adj.* 1) Care nu este fidel (în dragoste, sentimente); necredincios. 2) Care nu redă sau nu exprimă fidel adevărul, realitatea; inexact. **Traducere ~ă**.

INFIDELIT//ĂTE ~ăţi *f.* Atitudine sau purtare infidelă; lipsă de fidelitate.

A INFILTRĂ infiltrez *tranz.* A face să se infiltreze.

A SE INFILTRĂ mă infiltrez *intranz*. 1) A pătrunde cu abilitate şi pe neobservate; a se insinua. 2) *(despre lichide)* A pătrunde treptat (într-un mediu poros).

INFIM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este foarte mic; extrem de mic; minim; minuscul. **Particulă ~ă. Contribuţie**

~ă.

INFINÎ//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care nu are nici o limită; fără capăt; nelimitat; nesfârșit; nemărginit. **Spațiu ~.** 2) Care nu are sfârșit; fără sfârșit; etern. **Dragoste ~ă**. **Recunăștință ~ă.** **3**) Care este considerabil sub aspectul mărimii, intensității, duratei, numărului etc.; nelimitat; imens. **Putere ~tă**. **Răbdare ~tă**.

INFINIT II ~uri *n*. Mărime abstractă care nu are nici început, nici sfârșit.

INFINITA/ĂTE ~ăți *f.* Cantitate infinită; număr infinit.

INFIRM ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care a pierdut o parte a corpului sau nu se poate folosi de ea; cu beteșug; calic; schilod.

A INFIRMĂ infirm *tranz.* 1) *(acte, decizii)* A declara nul printr-o dispoziție oficială; a anula; a aboli; a abroga; a infirma; a contramanda; a revoca. 2) *(teorii, teze, afirmații)* A demonstra ca fiind nefondat.

INFIRMERÎ//E ~i *f* Local destinat îngrijirii și examinării bolnavilor într-o cazarmă, într-un internat.

INFIRMIER ~i *m.* Persoană din cadrul personalului sanitar inferior, care îngrijește bolnavii într-un spital sau într-o infirmerie.

INFIRMIT//ĂTE ~ăți *f* 1) Stare de infirm. 2) Defect fizic; beteșug.

A SE INFLAMĂ se inflamează *intranz. (despre țesuturi, organe* etc.) A ajunge în stare de inflamație; a se irita.

INFLAMĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se poate aprinde cu ușurință. **Substanță ~ă. Gaz ~.** 2) *fig. (despre persoane)* Care manifestă o emotivitate sporită; aprins; înfocat; entuziast.

INFLAMĂȚI//E ~i *f* Proces patologic, cauzat de pătrunderea unui agent patogen într-un organ sau țesut și caracterizat prin umflarea și înroșirea acestuia.

INFLĂȚI//E ~i *f econ., fin.* Dezvoltare și scădere a puterii de cumpărare a banilor dintr-o țară, datorită existenței lor excedentare în circulație.

INFLEXIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu este flexibil; neflexibil; nemlădios. 2) *fig. (despre persoane)* Care vădește hotărâre nestrămutată; de neînduplecat; ferm; intransigent;.

INFLUEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care poate influența (pe cineva sau ceva) prin autoritatea sa; cu prestigiu. **Persoană ~tă. Factor ~t.**

A INFLUENȚĂ influențez 1. *tranz. (ființe, lucruri)* A supune unei influențe; a acționa printr-o influență; a înrâuri. **2**. *intranz.* A avea influență.

A SE INFLUENȚĂ se influențează *intranz.* A fi în influență (unul cu altul).

INFLUENȚ//Ă ~e *f* 1) Acțiune pe care o exercită cineva sau ceva asupra unui lucru sau a unei ființe, modificându-i forma, conținutul, atitudinea, caracterul, cursul etc. 2) Putere de a influența.

A INFORMĂ informez *tranz. (persoane)* A face să dispună de informație; a pune în cunoștință de cauză printr-o informație; a înștiința; a vesti; a anunța.

A SE INFORMĂ mă informez *intranz*. A strânge informații; a se pune la curent pe bază de informații; a se documenta.

INFORMĂTICĂ *f* 1) Totalitate de cunoștințe asupra calculatorului și a calculului. 2) Disciplină științifică, care se ocupă cu studiul proceselor algoritmice care descriu și transformă informația. **INFORMATOR ~i** *m*. Persoană care dă informații.

~ al poliției. ~ al agențiilor secrete.

INFORMĂȚI//E ~i *f.* 1) Date (despre ceva sau cineva) care au menirea de a informa. 2) Semnal material, capabil să declanșeze o reacție a unui sistem.

INFRACTOR ~i *m*. *jur.* Persoană care comite o infracțiune; delicvent.

INFRACȚIUN//E ~i *f jur.* Violare a unei legi, care merită a fi sancționată prin pedeapsă penală; faptă care prezintă pericol social.

INFRUCTU//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* Care nu este fructuos; fără rezultate; neeficace; ineficace.

Tratative ~oase.

INFUZÎBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*despre unele materiale)* Care nu poate fi topit sau care se topește foarte greu.

A INHALĂ inhalez *tranz.* 1) (*gaze*, *vapori sau lichide)* A absorbi pe căile respiratorii (de obicei, în scopuri terapeutice). 2) (*aer*) A trage în plămâni în procesul respirației; a inspira.

INHALÂȚI//E ~i *f* Proces constând în inhalarea (unor aburi, gaze etc.) în scop terapeutic.

A INHIBÂ inhibez *tranz. (procese fiziologice, reacții chimice)* A împiedica să se manifeste; a frâna.

A SE INHIBÂ mă inhibez *intranz. (despre persoane)* A-și înfrâna pornirile; a se stăpâni; a se reține; a se abține.

INGENI//OS ~oasă (**~oși**, **-oase** *adj.)* 1) *(despre persoane)* Care are imaginație bogată; ager la minte' abil; iscusit; isteț. 2) Care denotă multă pricepere; inventiv. **Răspuns ~. Soluție ~oasă.**

INGENIOZITÂTE *f* Spirit ingenios; inventivitate; dibăcie; abilitate.

A INGERÂ ingerez *tranz. rar (alimente)* A face să treacă din gură în stomac; a înghiți; a ingurgita.

INGRÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care nu manifestă recunoștință (pentru ceva); nerecunoscător. 2) *fig.* Care nu recuperează eforturile depuse; necorespunzător muncii depuse; dezavantajos. **Efort ~.**

INGRATITUDINE *f* Caracter ingrat; lipsă de recunoștință; nerecunoștință.

INIMAGINÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi imaginat; de neînchipuit. **Frumusețe ~ă.**

INIMITÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi imitat; de neimitat. **Măiestrie ~ă.**

ININTELIGIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi înțeles; de neînțeles; incomprehensibil. **Vorbe ~e.**

ÎNIȘT//E ~i *f* Teren cultivat cu in.

A INIȚIÂ inițiez *tranz.* 1) *(persoane)* A face să se inițieze. 2) *(acțiuni, activități, mișcări* etc.) A realiza în partea inițială; a începe; a porni; a intenta. **A inițiia un concurs.**

A SE INIȚIÂ mă inițiez *intranz.* A acumula noțiunile inițiale, pentru a se putea descurca (într-un domeniu de activitate). **M-am inițiat în biologie.**

INIȚIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (în opoziție cu* **terminal**) *și adverbial* Care constituie primul element; aflat la început; de la început; începător; incipient. **Fază ~ă. Ciclu ~.**

INIȚIÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care a beneficiat de (primele) cunoștințe într-un domeniu.

INIȚIATÎV//Ă ~e *f* 1) Predispoziție de a întreprinde primul ceva sau de a avea îndrăzneală să facă ceva. **Tânăr cu ~ă.** 2) Chemare la o acțiune și organizarea realizării ei. **A înainta o ~ă legislativă în Parlament.**

INIȚIATOR ~i *m*. Persoană care ia o inițiativă; om care inițiază ceva. **~ al unei mișcări ecologiste.**

A INJECTÂ injectez *tranz.* 1) *(medicamente)* A introduce (cu seringa) în organism; a inocula. 2) *(lichide sau suspensii)* A face să pătrundă sub presiune în masa unui corp sau într-un spațiu închis.

A SE INJECTÂ se injectează *intranz. unipers. (despre ochi)* A se înroși ușor (din cauza unui aflux de sânge); a se congestiona.

INJECȚI//E ~i *f* 1) *med*. Introducere (cu seringa) sub presiune a unui medicament fluid în organism. **~e intravenoasă**. 2) Medicament astfel introdus în organism. 3) Introducere sub presiune a unui fluid într-un material sau într-un spațiu închis. **Motor cu ~e**. 4) Pătrundere sub presiune a unui lichid într-o substanță.

INJURI//E ~i *f* 1) Vorbă care lezează demnitatea sau reputația cuiva; insultă; ofensă. 2) Ofensă gravă, adusă cuiva în public; afront.

INJURI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* Care constituie o injurie; cu caracter de injurie; insultător; ofensator. **Vorbe ~oase.**

INJU//ST ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* Care nu este just; nedrept. **Ești ~ cu mine. Judecată ~ă.**

INJUSTÎȚI//E ~i *f* 1) Lipsă de dreptate; nedreptate. **A comite o ~e în raport cu cineva.** 2) Act sau decizie care contravine dreptății,
adevărului; neadevăr. **E o ~e tot ceea ce ați decis.**

INOBSERVĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi observat; de neobservat. **Plecare ~ă.**

INOCEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* 1) Care nu face nici un rău; predispus să facă numai bine; curat la suflet; candid. **A fi ~t ca un copil.** 2) Care denotă curățenie sufletească; cuminte; senin. **Zâmbet ~. Privire ~ă.** 3) *fig.* Care nu este la curent cu toate; naiv; credul; prostănac. 4) Care nu este vinovat de nimic; nevinovat. **Copil ~t.** 5) Care nu poate fi condamnat; nevinovat. **Jocuri ~te**. **Un gest ~t.**

INOCENȚĂ *f* 1) Caracter inocent; curățenie morală; candoare; nevinovăție. 2) Vorbă sau faptă de om inocent; naivitate; prostie.

A INOCULĂ inoculez *tranz.* 1) *(medicamente, vaccinuri, seruri, substanțe* etc.) A introduce (cu seringa) în organism; a injecta. 2) *fig. (pasiuni, idei, concepții, optimism* etc.) A băga în cap; a sădi în minte.

INODOR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu emană nici un miros; lipsit de miros; fără miros. **Un gaz ~**.

INOFENSIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu produce nimănui nici un rău; incapabil de a produce vreun rău; anodin; cuminte. **Câine ~.** 2) Care nu este vătămător; nevătămător; anodin. **Tratament ~.**

INOPINĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care se produce pe neașteptate; fără a fi anunțat din timp; neprevăzut; neașteptat. **Vizită ~tă**. **Inspecție ~tă**.

INOPORTUN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu este oportun; produs la timpul sau locul nepotrivit; intempestiv; deplasat. **Control ~.** 2) Care jenează, stinghereşte; jenant; stingheritor; plictisitor. **Vizită ~ă.**

INOROG ~i *m*. (*mai ales în arta și literatura medievală)* Animal fabulos, imaginat sub forma unui cal cu un corn în frunte.

INOSPITALIER ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și fig.* Care nu este ospitalier; neprimitor; neospitalier. **Persoană ~ă. Primire ~ă. Încăpere ~ă.**

A INOVĂ inovez 1. *tranz. (domenii de activitate, sisteme tehnice* etc.) A supune unei inovații; a înnoi. **2**. *intranz.* A face inovații într-un anumit domeniu de activitate.

INOVATOR ~i *m*. Persoană care inovează ceva; om care introduce o inovație.

INOVĂȚI//E ~i *f* 1) Descoperire tehnică sau organizatorică, care constituie o noutate și este introdusă într-o practică sau într-o activitate (pentru a mări productivitatea muncii). 2) Achiziție sau realizare nouă (introdusă intr-un domeniu de activitate); noutate; schimbare.

INOXIDĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*despre metale și aliaje)* Care nu se oxidează.

INS inși *n*. Persoană considerată ca unitate particulară, distinctă față de toate celelalte persoane; individ.

INSALUBRITĂTE *f* 1) Caracter insalubru. 2) Factor care înrăurește dăunător asupra sănătății.

INSALUBR//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este salubru; dăunător sănătății. **Condiții de trai ~e.**

INSAȚIĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane)* Care nu se poate sătura; nesățios; lacom.

INSCRÎPȚI//E ~i *f* Text scurt, gravat sau scris pe un obiect pentru a păstra o amintire, a consemna o dată sau a indica destinația. **~e pe o piatră de mormânt.**

INSENSIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu are sensibilitate fizică. **A avea un deget ~.** 2) *(despre persoane)* Care nu se impresionează; lipsit de sensibilitate morală; nesimțitor; nepăsător; impasibil; indiferent; rece. 3) Care nu poate fi sesizat cu simțurile; imperceptibil; insesizabil. **Miros ~. Efect ~.**

INSENSIBILITĂTE *f.* 1) Lipsă de sensibilitate fizică; nesimțire. 2) Lipsă de sensibilitate morală; nepăsare față de suferințe străine; indiferență.

A INSENSIBILIZA insensibilizez *tranz. (persoane sau părți ale corpului)* A face să se insensibilizeze.

A SE INSENSIBILIZA mă insensibilizez *intranz. (despre persoane sau părți ale corpului)* A deveni insensibil; a fi inapt de a simți durere.

INSEPARABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu poate fi separat (de ceva). 2) *(despre persoane)* Care se află tot timpul alături (unul de altul); de nedespărțit. **Prieteni ~i**.

A INSERA inserez *tranz.* 1) *(materiale suplimentare)* A introduce într-un text, într-un tabel sau într-un șir de numere ca parte integrantă. **A insera o referință în text.** 2) *(materiale scrise)* A include în sumar. 3) *teh. (materiale textile sau metalice)* A introduce în masa unui alt material. 4) *(obiecte, ființe)* A așeza într-o anumită ordine; a aranja; a orândui; a ordona; a dispune.

INSERȚI//E ~i *f* 1) Acțiunea ade a insera și rezultatul ei; inserare. 2) Informație inserată într-o publicație (text, revistă, ziar etc.). 3) *teh*. Strat de material inclus în interiorul altui material sau între fețele de contact a două materiale. 4) *anat.* Mod de fixare a capătului unui mușchi pe un os.

INSESIZABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi sesizat; imperceptibil; insensibil. **Schimbare ~ă.**

INSÎGN//Ă ~e *f* Obiect mic de diferite forme, cu indicații grafice sau cu imagini simbolice, purtat ca semn distinctiv de membrii unui grup, ai unei grupări, ai unei organizații etc.

A INSINUA insinuez *tranz*. 1) (*aluzii*, *idei calomnioase* etc.) A strecura cu dibăcie; a exprima pe ocolite. 2) *(persoane)* A face să se insinueze.

A SE INSINUA mă insinuez *intranz.* A pătrunde cu abilitate și pe nesimțite; â se infiltra.

INSINUAN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care conține o insinuare; cu caracter de insinuare. **Vorbe ~te la adresa cuiva.** 2) *(despre persoane)* Care se insinuează undeva. 3) Care este propriu unei persoane ce se insinuează.

INSINU//ARE ~ări *f.* 1) Aluzie calomnioasă, făcută la adresa cuiva cu scopul de a-l defăima. 2) Acțiunea de a se insinua; pătrundere pe nesimțite undeva a unei persoane.

INSIPÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) Care nu are nici un gust; fără gust; fad; searbăd. **Mâncare ~ă** . 2) *fig*. Care este lipsit de interes; fără spirit; plicticos; anost; fad; searbăd; fastidios. **Glume ~e.**

A INSISTA insist *intranz.* 1) A manifesta fermitate în acțiuni sau sentimente; a stărui; a persevera. 2) A se opri în mod special asupra unei teme.

INSISTEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care insistă; neclintit în hotărâri, acțiuni, atitudini; stăruitor; perseverent; tenace. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care vădește statornicie și fermitate; stăruitor.

INSISTENȚ//Ă ~e *f* Caracter insistent; neclintire în susținerea unei păreri sau în realizarea unei acțiuni; stăruință; perseverență; tenacitate.

INSOLAȚI//E ~i *f.* Stare de tulburare a organismului, provocat de expunerea îndelungată la soare.

INSOLEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* (*despre persoane și manifestările lor)* Care vădește nerușinare și obrăznicie; de o familiaritate șocantă; necorect; impertinent. **Un răspuns ~t.**

INSOLENȚ//Ă ~e *f.* 1) Caracter insolent; impertinență. 2) Atitudine sau conduită insolentă; impertinență.

INSOLUBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu este solubil; care nu se dizolvă (intr-un anumit lichid); nerezolvabil. **Substanță ~ă.** 2) *fig.* Care nu poate fi soluționat, rezolvat: de nedezlegat. **Situație ~ă**

INSOLVABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este în stare să-și achite datoriile. **Client ~. Întreprindere ~ă.**

INSOMNÎ//E ~i *f.* Stare de tulburare a organismului, caracterizată prin absența totală sau prin reducerea duratei și a profunzimii somnului; absență anormală a somnului.

INSONDÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu poate fi

sondat (din cauza adâncimii mari). **Teren ~. Mare ~ă.** 2) *fig.* Care nu poate fi cercetat sau explicat; insesizabil.

A INSPIRÂ inspir *tranz.* 1) *(aer)* A trage în plămâni în procesul respirației; a inhala. 2) *(gânduri, sentimente, decizii* etc.) A face să apară în minte; a insufla. **I-am inspirat o soluție**.

A SE INSPIRÂ mă inspir *intranz.* A împrumuta gânduri, idei, mijloace de expresie, elemente, motive etc., folosindu-le în procesul pe elaborare a unei opere; a lua în calitate de izvor de inspirație.

INSPIRÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* l) *(despre persoane)* Care este cuprins de inspirație; stăpânit de un puternic avânt creator. 2) Care vădește inspirație; pătruns de un puternic spirit creator. **Versuri ~te. Discurs ~t.**

INSPIRÂȚI//E ~i *f* 1) *(în opoziție cu* **expirație**) Fază a respirației, constând în introducerea aerului în plămâni; inhalare a aerului în plămâni. 2) Stare psihică care contribuie în cel mai înalt grad la crearea unor bunuri spirituale; forța lăuntrică creatoare; avânt. 3) *fig.* Idee apărută spontan în conștiință. **Artiștii au nevoie de ~e.**

INSTABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu este stabil; schimbător; nestabil. **Climă ~ă. Circumstanțe ~e.** 2) *(despre persoane)* Care își schimbă des starea afectivă și comportamentul; nestabil; nestatornic; schimbător.

INSTABILITÂTE *f* 1) Lipsă de stabilitate; caracter instabil; nestabilitate. **Instabilitate vertebrală.** 2) Atitudine instabilă; nestatornicie. **A demonstra instabilitate în opinii.**

A INSTALÂ instalez *tranz.* 1) *(mașini, aparate tehnice* etc.) A așeza la locul destinat, fixând toate piesele pentru a funcționa; a monta. 2) *(persoane)* A pune cu solemnitate (într-o funcție). 3) *(persoane)* A face sa se instaleze.

A SE INSTALÂ mă instalez *intranz.* 1) A se așeza într-un loc determinat sau într-un mod specific. 2) A se așeza cu traiul; a se statornici; a se stabili; a se fixa.

INSTANTANE//U I ~e (**~i**, **~e**) *adj.* Care se produce cu o repeziciune foarte mare, de scurtă durată; momentan; fulgerător.

INSTANTANE//U II ~e *n.* Fotografie obținută cu expunere de foarte scurtă durată.

INSTÂNȚ//Ă ~e *f* 1) Organ de putere de decizie în ierarhia unor organe de stat. 2) Organ de stat însărcinat cu aplicarea justiției. **~ judecătorească**. ♦ **Primă ~,** prima treaptă în ierarhia jurisdicției. ♦ **În ultimă ~,** în cele din urmă; până la urmă.

A INSTAURÂ instaurez *tranz.* 1) A face să se instaureze. 2) A transpune în viață (pentru prima dată); a face să ia ființă; a stabili, a statornici; a înființa. **~ alte reguli interne**.

A SE INSTAURÂ mă instaurez *intranz.* (*despre stări)* A se stabili domnind; a se întrona; a se înscăuna**. S-a instaurat pacea în țară.**

A INSTIGÂ instig *tranz. (persoane)* A determina la acțiuni dușmănoase; a împinge; a ațâța; a incita; a monta; a incendia. **A instiga la nesupunere civică.**

INSTIGATOR ~i *m*. Persoană care instigă; om care îndeamnă la ceva; incitator; ațâțător.

A INSTILÂ instilez *tranz. (medicamente, lichide)* A introduce picătură cu picătură; a administra printr-o instalație; a pica; a picura.

A INSTITUI institui *tranz. (întreprinderi, asociații, societăți, grupări, teorii* etc.) A organiza în mod oficial; a fonda prin lege; a înființa; a întemeia; a fonda.

INSTITUȚI//E ~i*f* Organ sau unitate (de stat) care îndeplinește anumite funcții (administrative, economice, politice, cultural-educative etc.) sau îmbrățișează un anumit domeniu de activitate.

INSTRUCTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care instruiește; în stare să ofere anumite învățăminte. **Exemplu ~. Proces ~.**

INSTRUCȚI//E ~i *f.* 1) Ansamblu de cunoștințe și deprinderi care se predau și se însușesc într-o instituție de învățământ; învățătură; instruire. 2) Activitate de pregătire teoretică și practică a militarilor. 3) *jur.*

Activitate de cercetare prealabilă și de adunare a probelor în vederea unui proces penal. ♦ **Judecător de ~,** magistrat însărcinat cu cercetarea cauzelor penale.

INSTRUCȚIUN//E ~i *mai ales la pl.* Lămurire (orală sau scrisă) dată cuiva pentru a ști cum să procedeze în vederea realizării unei acțiuni sau a unei misiuni speciale.

A INSTRUI instruiesc *tranz.* 1) *(persoane)* A pune în posesiunea unor cunoștințe și deprinderi noi; a face să capete cunoștințe și deprinderi într-un domeniu oarecare; a pregăti; a prepara; a învăța; a cultiva. 2) *(militari)* A pregăti după un program special în vederea însușirii teoriei și practicii militare. 3) *jur. (cazuri, persoane)* A supune unei anchete; a cerceta în prealabil; a ancheta.

A SE INSTRUI mă instruiesc *intranz*. A-și îmbogăți cunoștințele și/sau experiența; a se cultiva.

INSTRUIT ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care denotă o instruire solidă; cu cunoștințe profunde; învățat. 2) *(despre ostași)* Care a însușit cunoștințele de teorie și practică militară.

A INSTRUMENTĂ instrumentez 1. *tranz*. 1) *(piese muzicale)* A aranja pe grupuri de instrumente. 2) *(unelte, piese)* A scoate cu ajutorul unor dispozitive speciale (dintr-o mină sau dintr-o sondă). **2**. *intranz.* A elabora contracte, procese- verbale și alte acte publice.

INSUCCES ~e *n*. Lipsă de succes; nereușită; eșec.

INSUFICIEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial* Care nu este suficient; neîndestulător; nesatisfăcător. **A fi ~ de pregătit în domeniu.**

A INSUFLĂ insuflu *tranz.* 1) (*raze*, *vapori, substanțe pulverulente)* A face să pătrundă printr-un suflu (într-un spațiu închis). 2) *fig. (gânduri, sentimente, idei* etc.) A face sa apară în minte; a inspira.

INSULĂR I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de insule; propriu pentru insule. **Domeniu ~. Teritorii ~e ale unui stat.** 2) Care se află pe o insulă; situat pe o insulă; de pe o insulă. **Bază militară ~ă.**

INSULĂR II ~i *m*. Persoană care trăiește pe o insulă; locuitor al unei insule.

A INSULTĂ insult *tranz. (persoane)* A trata cu insulte; a înjosi prin vorbe sau purtare necorespunzătoare; a jigni; a ofensa.

INSULT//Ă ~e *f* Vorbă sau faptă care lezează demnitatea cuiva; jignire; ofensă.

INSUPORTĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu poate fi suportat; greu de suportat; de nesuferit; intolerabil. **Climă ~ă. Condiții ~e.** 2) *(despre persoane)* Care este foarte dezagreabil și răutăcios; nesuferit.

INSURECȚI//E ~i *f.* Formă de luptă armată organizată, la care participă forțele sociale progresiste, având ca scop răsturnarea unui regim politic reacționar sau izgonirea unei armate ocupante.

INSURGEN//T ~ți *m*. Persoană care participă la o insurecție; răsculat.

INTĂC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care nu a suferit nici o daună; neștirbit; întreg. 2) *(despre ființe)* Care nu a căpătat nici o leziune, infirmitate; teafăr; nevătămat; întreg.

INTANGIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care trebuie menținut intact; de neatins; inviolabil; sacru. **Principii ~e**.

A INTEGRA integrez *tranz.* 1) A face să se integreze; a incorpora. 2) *mat. (funcții)* A supune unui calcul integral.

A SE INTEGRA mă integrez *intranz. A* intra într-un ansamblu ca parte integrantă; a se uni cu alte elemente, formând un corp integral; a se incorpora.

INTEGRAL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* Care nu a suferit nici o diminuare, nici o divizare; cu integritatea neatinsă; în totalitate; în toată integritatea sa; întreg; complet; neîmpărțit. **Text ~.** ♦ **Făină ~ă,** făină brută. ♦ **Pâine ~ă,** pâine din făină integrală.

INTEGRÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* : ♦ **Parte ~tă,** parte

care intră în mod obligator în componența unui tot.

INTEGRITATE *f* 1) Caracter integru; sentiment al demnității, dreptății și conștiinciozității, care servește drept călăuză în conduita omului; onestitate; cinste; probitate. 2) Stare a unui lucru întreg, intact.

INTEGR//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane)* Care este corect și de bună credință; onest; cinstit; incoruptibil.

INTELECT ~e *n*. Facultate a omului de a cugeta și de a înțelege sensul și legătura fenomenelor; judecată; gândire; minte; cuget; rațiune.

INTELECTUAL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de intelect; propriu intelectului. **Activitate ~ă. Proprietate ~ă.**

INTELECTUAL II ~i *m*. Persoană care se ocupă cu munca intelectuală; om cu pregătire specială, care lucrează în domeniul științei, artei etc.

INTELECTUALITATE *f* Totalitate a intelectualilor, considerată ca o pătură socială.

INTELIGEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care vădește inteligență; plin de inteligență. **Vorbă ~tă.** 2) Care are capacități intelectuale deosebite. **Copil ~t.**

INTELIGENȚĂ *f* Facultatea de a înțelege ușor și profund fenomenele, lucrurile; agerime a minții; deșteptăciune; înțelegere.

INTELIGIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi înțeles; ușor de înțeles; clar; limpede; comprehensibil. **Scris ~.**

INTEMPERÎ//E ~i *f. mai ales la pl.* Schimbare nefavorabilă a stării atmosferice; vreme rea.

INTEMPESTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se produce la timpul nepotrivit; inoportun; deplasat. **Plecare ~ă.**

INTENDEN//T ~ți *m*. Administrator al unei instituții sau al unui local.

INTEN//S ~să (**~și**, **~se**) *adj. și adverbial* Care se produce cu forță; foarte tare; viu; puternic. **Un proces ~. Plouă ~.**

A INTENSIFICA intensific *tranz*. A face să se intensifice; a înteți; a întări; a potența.

A SE INTENSIFICA se intensifică *intranz*. A deveni (mai) intens; a crește în intensitate; a se întări; a se înteți; a se potența. **Durerea s-a intensificat. Vântul s-a intensificat.**

INTENSIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Grad de activitate, putere sau forță. **Vântul scade din ~ate. Plouă cu ~tate.** 2) Caracter intens. **Mișcarea are ~ate.**

INTENSIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* Care se face printr-un efort intens, susținut; cu intensitate mare. **Ritm ~. Mișcă-te mai ~.**

A INTENTA intentez *tranz. (acțiuni juridice)* A realiza în partea inițială; a începe; a porni; a iniția.

INTENȚI//E ~i *f* 1) Pornire interioară conștientă, însoțită de un efort volitiv (de a înfăptui ceva); dorință; gând. 2) Plan premeditat (de a realiza ceva).

A INTENȚIONA intenționez *tranz*. A avea în intenție; a proiecta în gând.

INTENȚIONA//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial* Care se face cu o anumită intenție; cu premeditare; premeditat. **Gest ~t. Am venit ~.**

INTERACȚIUN//E ~i *f* Acțiune reciprocă (dintre obiecte sau fenomene); influență reciprocă.

INTERASTRÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se află între aștri; dintre aștri. 2) Care cuprinde doi sau mai mulți aștri. **Spațiu ~.**

A INTERCALĂ intercalez *tranz.* A face să se intercaleze.

A SE INTERCALĂ se intercalează *intranz.* A se introduce într-o serie sau într-un ansamblu.

INTERCELULĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se află între celulele unui țesut.

A INTERCEPTĂ interceptez *tranz.* 1) *(obiecte)* A cuprinde în timpul mișcării sale, prin surprindere. 2) *(obiecte în zbor)* A descoperi cu ajutorul unei instalații speciale. 3) *(convorbiri telefonice)* A asculta fără permisiune.

INTERCONTINENTĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se raportează la două sau mai multe continente. **Rachetă balistică ~ă.** 2) Care se află între (două sau mai multe)

continente; dintre continente. **Ape ~e.**

INTERDEPARTAMENTĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se realizează cu participarea mai multor departamente. **Proiect ~.** 2) Care coordonează activitatea mai multor departamente. **Comisie ~ă.** 3) Care ține de diferite departamente; dintre departamente. **Relații ~e. Drum ~.**

INTERDEPENDENT ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care depinde unul de altul; în stare de dependentă reciprocă. **Factori ~ți. Discipline ~te.**

INTERDEPENDENȚĂ *f* Dependență reciprocă (dintre diferite fenomene sau obiecte).

INTERDÎCȚI//E ~i *f* Măsură (prevăzută de lege) prin care se interzice (de a săvârși ceva); prohibiție. **A pune (ceva) sub ~e. A avea ~a de a părăsi domiciliul. A fi sub ~a de a părăsi țara.**

A INTERESĂ interesez *tranz.* 1) *(persoane)* A face să aibă interes; a preocupa în mod special, trezind interes. 2) *(persoane, colectivități* etc.) A avea in vedere în mod obișnuit; a ține în centrul de interese; a privi; a viza; a ținti, a ochi. **Această problemă îi interesează pe toți.** 3) *(persoane)* A asocia la un profit; a face asociat la un câștig sau la o acțiune.

A SE INTERESĂ mă interesez *intranz.* A se preocupa cu interes deosebit; a avea grijă; a întreba; a se îngriji.

INTERF//ĂȚĂ ~ețe *f.* 1) *fiz., chim.* Suprafață de separare a porțiunilor care reprezintă faze diferite dintr-un sistem fizico-chimic.2) *tehn. inform.* Frontieră convențională între două sisteme sau unități, care permite schimbiul de informații după anumite reguli. **~ață grafică. ~ață de încărcare. ~ața cu utilizatorul e deconectată.** 3) Dispozitiv care convertește semnalele electronice astfel, încât două aparate sau sisteme să poată comunica între ele. **~ață electronică.**

A INTERFERĂ interferează *intranz. unipers. (despre mișcări vibratorii, unde* etc.) A produce interferență.

INTERIMĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care exercită o funcție un timp limitat, până la întoarcerea sau la alegerea titularului; provizoriu; temporar. **Președinte ~ al țării.**

INTERIMĂT ~e *n.* 1) Funcție interimară. **A exercita ~ul.** 2) Perioadă de timp, cât este exercitată o asemenea funcție. **A fi în ~.**

INTERI//OR I ~oare *n.* 1) Parte de dinăuntru a unui obiect; spațiu limitat. 2) *fig.* Natură morală a unei persoane; univers spiritual. 3) Post telefonic special în cadrul unei stații centrale, care face legătura între diferite telefoane interne.

INTERI//OR II ~oară (**~ori**, **~oare**) *adj.* 1) Care se află în partea de dinăuntru a ceva; de dinăuntru; intern; lăuntric. **Spațiu ~.** 2) *fig.* Care ține de psihic sau de spirit. **Lume ~oară a omului**.

INTERLOCUTOR ~i *m.* Persoană cu care discută cineva; persoană cu care se întreține cineva. **~ul meu. El este un bun ~.**

INTERLOP ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are o aparență suspectă. 2) Care are o reputație rea. 3) Care desfășoară o activitate nelegală, suspectă. **Lumea ~ă.**

A INTERMEDIA intermediez *tranz.* A susține în calitate de intermediar; a mijloci. **~ negocierile. ~ o afacere.**

INTERMEDIAR I ~i *m.* 1) Persoană care face legătura dintre două părți interesate în vederea încheierii unei tranzacții; mijlocitor; mediator. 2) Persoană care mijlocește afaceri comerciale; mijlocitor; mediator.

INTERMEDIAR II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se află la mijloc; de la mijloc. **Stadiu ~.** 2) Care realizează legătura dintre două elemente**. Agent ~. Spațiu ~.**

INTERMEDI//U ~i *n.* 1): ♦ **Prin ~ul cuiva** *(sau* **a ceva**), prin mijlocirea cuiva (sau a ceva); cu ajutorul cuiva (sau a ceva). 2) Divertisment prezentat între actele unei piese de teatru sau între părțile unui spectacol.

INTERMINABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu are

sfârșit (în timp sau în spațiu); nesfârșit. **Călătorie ~ă. Vacanță ~ă.** 2) Care are proporții foarte mari; de dimensiuni (sau de intensitate) foarte mari. **Construcție ~ă.**

INTERMITEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care încetează și reîncepe la anumite intervale; cu întreruperi. **Lumină ~tă.**

INTERMITENȚ//Ă ~e *f.1)* Caracter intermitent. 2) Oprire de scurtă durată în desfășurarea unei acțiuni, a unui proces; lipsă de continuitate; întrerupere; pauză. **Ploaie cu ~țe.**

INTERN I ~ă (**~i, ~e**) *adj.* Care se află în partea de dinăuntru a ceva; de dinăuntru; lăuntric. ♦ **Organe ~e,** organe din cavitatea toracică și din cea abdominală. ♦ **Boli ~e,** boli ale acestor organe.

INTERN II ~i *m. ed.* Elev sau ucenic care locuiește și ia masa în instituția școlară pe care o frecventează.

A INTERNA internez *tranz.* 1) *(bolnavi, accidentați, răniți)* A instala (în spital) pentru tratament medical; a spitaliza. 2) *(persoane)* A închide (într-un ospiciu sau într-un loc de detențiune), pentru a ține sub supraveghere sau pentru reeducație; a izola de societate.

INTERNAU//T ~ți *m. tehn. inform.* Persoană conectată la internet, care utilizează frecvent internetul.

INTERNAUT//Ă ~e *f tehn. inform., (feminin de la* **INTERNAUT),** *v.* **INTERNAUT**

INTERNET *n. și adjectival tehn. inform.* Rețea informatică mondială între calculatoare conectate la diferite rețele locale, cu ajutorul căreia persoane din diferite părți ale lumii pot face schimb de informații, pot trimite și primi mesaje, pot comunica în timp real etc. **Adresă internet. Conexiune internet. ♦ A intra (**sau **a naviga) pe internet,** a căuta informații cu ajutorul internetului. **A INTEROGA interoghez** *tranz.* 1) (*persoane*) A determina să răspundă asupra unei probleme; a întreba; a chestiona. 2)*(martori, inculpați)* A supune la un interogatoriu; a chestiona. 3) *(elevi sau studenți)* A supune unui examen oral; a întreba; a asculta; a examina; a chestiona.

INTEROGATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care conține o întrebare; întrebător. **Privire ~ă. Propoziție ~ă.**

INTEROGATORI//U ~i *n.* 1) Totalitate a întrebărilor puse unui inculpat sau împricinuit de către judecătorul de instrucție și a răspunsurilor la ele. 2) Document în care se înregistrează mersul unei anchete.

A INTERPELA interpelez *tranz.* 1) (*persoane*) A întrerupe printr-o adresare bruscă, pentru a cere explicații sau pentru a insulta; a apostrofa. 2) *(membri ai guvernului')* A impune să dea explicații asupra unui fapt.

INTERPEL//ÂRE ~ări *f* Întrebare adresată în ședință publică de către un deputat în parlament unui membru al guvernului pentru a-i cere explicații asupra unui fapt.

INTERPENETRÂȚI//E ~i *f* Pătrundere reciprocă (a două sau a mai multe substanțe, corpuri, materii etc.); întrepătrundere.

INTERPLANETÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se află între planete; dintre planete. **Spațiu ~.** 2) Care cuprinde două sau mai multe planete. **Zbor ~.**

A INTERPOLÂ interpolez *tranz.* 1) *(cuvinte, fraze, fragmente)* A introduce într-un text (pentru al explica sau pentru a-l completa). 2) *mat. (termeni și valori intermediare)* A introduce într-o serie de valori și de termeni cunoscuți, pentru a calcula expresia analitică aproximativă a funcției pentru valorile unei variabile.

INTERPRE//T ~ți *m.* 1) Persoană care realizează traducerea orală dintr-o limbă în alta, mijlocind comunicarea între oameni care vorbesc limbi diferite; traducător. 2) Persoană care interpretează (cu vocea sau la un instrument) un rol de spectacol sau o piesă muzicală; artist.

A INTERPRETÂ interpretez *tranz.* 1) *(fapte,*

fenomene, evenimente) A expune, atribuind o semnificație personală; a comenta. 2) *(texte, visuri, acte* etc.) A explica, clarificând locurile obscure; a prevedea cu comentariile necesare; a comenta. 3) *(opere muzicale)* A cânta în mod personal; a executa. 4) *(roluri dintr-un spectacol sau dintr-un film)* A juca într-o manieră proprie.

INTERPRETATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de interpretare; propriu interpretării. 2) Care interpretează.

A INTERPUNE interpun *tranz.* A pune între două lucruri sau ființe (pentru a modifica mediul).

A SE INTERPUNE mă interpun *intranz.* (*despre persoane)* 1) A se pune între două persoane pentru a le face să ajungă la o înțelegere. 2) A se amesteca în relațiile dintre două persoane.

A INTERSECTÂ intersectez *tranz.* A tăia de-a curmezișul; a întretăia.

A SE INTERSECTÂ se intersectează *intranz. (despre drumuri, linii* etc.) A veni din direcții diferite, întâlnindu-se într-un punct; a se încrucișa; a se întretăia.

INTERURBÂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de două sau mai multe orașe; dintre două sau mai multe orașe. **Relații de colaborare ~e.** 2) Care cuprinde două sau mai multe orașe. **Transport ~.**

A INTERVENI intervin *intranz.* 1) (*despre evenimente)* A avea loc în momentul oportun și/sau pe neașteptate. 2) *(despre persoane)* A lua cuvântul (într-o discuție); a-și expune opiniile (în cadrul unei dezbateri). 3) *(despre persoane)* A face o mediație sau un demers (în favoarea cuiva). 4) *(despre evenimente, fenomene)* A se produce între timp și pe neașteptate; a surveni.

A INTERVERTÎ intervertesc *tranz.* (*elementele unui tot, ale unei serii* etc.) A schimba, inversând ordinea inițială, punând un element în locul altuia.

INTERVÎ//U ~uri *n.* 1) *jurnalism* Convorbire între un jurnalist și o personalitate politică, culturală etc., în timpul căreia jurnalistul pune întrebări, pentru a obține păreri, informații, opinii în legătură cu unele probleme (de actualitate), în vederea difuzării lor în mass-media. **A lua (cuiva) un ~. A da un ~ fulger.** 2) Text al unei asemenea convorbiri, publicat sau difuzat prin mass-media. 3) *sociol.* Convorbire a unui sociolog-anchetator cu persoana sau persoanele supuse cercetării sociologice. 4) *management* Convorbire între un angajator (sau un reprezentant al acestuia) și un candidat în vederea obținerii unui loc de muncă. **A merge (**sau **a se prezenta) la un ~ de angajare.**

A INTERZICE interzic *tranz.* 1) *(desfășurarea sau producerea unor acțiuni)* A încurca în mod voit; a opri. **I-am interzis să fumeze. A interzice o manifestație publică.** 2) *(producerea, vânzarea, importul sau exportul de mărfuri)* A pune sub interdicție în mod oficial; a prohibi. 3) *(publicații)* A face să-și înceteze apariția.

INTESTIN I ~e *n. anat.* Parte a aparatului digestiv în formă de tub, care urmează în continuarea stomacului; mat.

INTESTIN II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. fig.* Care se produce în interior; din interior; intern; lăuntric. **Luptă ~ă**.

INTIM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de însăși esența unui lucru, fenomen; conținut în adâncul unui lucru, al unui fenomen; esențial; profund. **Natură ~ă a unui lucru.** 2) *(despre persoane) și substantival* Care este strâns legat prin ceea ce există mai frumos, mai profund; atașat prin sentimente puternice. **Prieten ~.** 3) Care ține de viața personală și este tăinuit de alții. **Relații ~e**. **Preocupări ~e**. 4) Care este foarte apropiat (unul cu altul). 5) Care se produce într-un cerc restrâns. **O sărbătoare ~ă**.

A INTIMIDA intimidez *tranz.* (*persoane*) A face să se intimideze.

A SE INTIMIDA mă intimidez *intranz.* (*despre persoane)* A deveni timid; a se sfii.

INTIMIT//ATE ~ăți *f* 1) Caracter intim. 2)

Atmosferă intimă. **A se întâlni în ~ate.** 3) Prietenie intimă; legătură strânsă. 4) *la pl.* Chestiuni intime; probleme pur personale.

INTOLERABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi tolerat; de netolerat. **Atmosferă ~ă. Chinuri ~e. Un om ~.**

A INTONA intonez *tranz.* 1) *(piese muzicale)* A cânta, indicând tonul melodiei. 2) A cânta încet şi fără cuvinte, ca pentru sine; a cânta; a fredona. 3) *(compoziţii muzicale)* A interpreta în mod solemn. **A ~a imnul ţării.** 4) *(cuvinte, fraze* etc.) A rosti cu un ton specific.

A INTOXICA intoxic *tranz.* 1) A face să se intoxice; a otrăvi. 2) *fig. (persoane)* A supăra foarte mult; a scoate din răbdări; a mânia; a înfuria; a exaspera; a agasa.

A SE INTOXICA mă intoxic *intranz.* A-şi supune (involuntar) organismul acţiunii unei substanţe toxice; a se otrăvi.

INTRADUCTIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi tradus, de netradus; netraductibil. **Expresie idiomatică ~ă. Versuri ~e.**

INTRANSIGENT ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj. (despre persoane şi manifestările lor)* Care nu admite nici o concesie sau nici un compromis; consecvent în acţiuni şi în convingeri; intratabil. **Un ton ~.**

INTRANSIGENŢĂ *f* 1) Caracter intransigent. 2) Atitudine intransigentă.

INTRANZITIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre verbe)* Care exprimă o acţiune ce nu trece direct asupra unui obiect.

INTRATABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu poate fi tratat; de netratat; incurabil. **Maladie ~ă.** 2) *fig. (despre persoane)* Care nu poate fi convins să cedeze; consecvent în acţiuni şi în convingeri; intransigent; incoruptibil.

A INTRIGA intrig 1. *tranz. (persoane)* A pune pe gânduri, excitând curiozitatea, suspiciunea sau îngrijorarea. **2**. *intranz. (despre persoane)* A face intrigi; a recurge la intrigi.

INTRIGAN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj. (despre persoane)* Care face intrigă pentru a-şi atinge scopurile.

INTRÎG//Ă ~i *f.* 1) Acţiune reprobabilă, pusă la cale în taină pentru a stârni vrajbă sau a zădărnici ceva; uneltire. 2) *literat.* Ansamblu de evenimente şi conflicte principale, care constituie subiectul unei lucrări artistice; acţiune; colizie.

INTRINSEC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se conţine în însăşi natura sau esenţa unui lucru sau fenomen; decurgând din natura lucrurilor sau fenomenelor; imanent.

INTRU//S ~şi *m.* Persoană care se introduce undeva fără a fi invitată sau dorită; oaspete nepoftit. **A INTUI intuiesc** *tranz. (esenţa lucrurilor sau fenomenelor)* A înţelege prin intuiţie.

INTUITIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este bazat pe intuiţie; făcut prin intuiţie. **Deducţie ~ă.**

INTUÎŢI//E ~i *f* 1) Formă de cunoaştere a adevărului pe baza experienţei şi a cunoştinţelor achiziţionate anterior, fără raţionamente logice preliminare. 2) Sentiment instinctiv de intuire a celor ce urmează să se întâmple; presentiment; presimţire. **A avea o ~e.**

INUMÂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este uman; fără milă; nemilos. **Tratament ~.**

A INUNDĂ inundez *tranz.* 1) *(terenuri, sonde, mine, locuinţe* etc.) A acoperi cu apă; a potopi; a îneca. 2) *fig. (încăperi, pieţe, suprafeţe)* A aglomera peste măsură; a supraaglomera; a invada. 3) *fig. (despre sudoare, lacrimi, umbră, lumină* etc.) A acoperi din abundenţă.

INUNDĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre terenuri)* Care poate fi inundat; supus inundaţiilor.

INUNDĂŢI//E ~i *f* 1) Acoperire a unei întinderi de pământ cu apă provenită din ploi abundente, din revărsarea apelor etc. 2) Ape care inundă un teren.

INUTIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu este util; nefolositor; netrebuincios. **Detalii ~e.** 2) Care nu are nici un rost; de prisos; zadarnic; van. Efort **~.**

Cheltuieli ~e.

INUTILIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Caracter inutil. 2) Lipsă de utilitate; zădărnicie; netrebuință.

INUTILIZÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este utilizabil; imposibil de a fi utilizat; de neutilizat. **Spațiu ~.**

INUZITÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care nu este uzitat; nefolosit. **Instrumente~e. Cuvinte vechi ~e.**

A INVADÂ invadez *tranz.* 1) *(state, teritorii* etc.) A ocupa prin violență; a lua în stăpânire cu forța; a încălca; a cotropi. 2) *fig. (despre sentimente, emoții* etc.) A lua în stăpânire deplină. 3) *(despre plante și animale dăunătoare)* A cuprinde în întregime. **Lăcustele au invadat plantația.** 4) *(încăperi, suprafețe* etc.) A aglomera peste măsură; a supraaglomera.

INVALÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane)* Care nu este valid; inapt pentru muncă (din cauza sănătății rele sau a unor infirmități). 2) *(despre acte, mandate, raționamente* etc.) Care nu este valid; nevalavil; ineficace.

A INVALIDÂ invalidez *tranz*. (*acte*, *mandate*, *legi, alegeri* etc.) A considera ca fiind lipsit de validitate; a anula ca nevalabil.

INVARIÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este variabil; neschimbător; constant. **Mărime ~ă. Climă ~ă ă Atitudine ~ă.**

INVÂZI//E ~i *f* 1) Pătrundere masivă (a unor forțe armate străine) pe teritoriul unui stat cu scopul de al cuceri sau de a-l subjuga; incursiune. 2) Apariție rapidă și masivă a unor paraziți sau a unor dăunători într-o regiune.

INVECTÎV//Ă ~e *f* Cuvânt sau expresie violentă, jignitoare (la adresa cuiva). **A ploua cu ~e la adresa cuiva.**

A INVENTÂ inventez *tranz.* 1) A produce în urma unui efort (intelectual sau fizic) susținut; a născoci; a scorni; a plăsmui; a realiza; a crea. **A inventa o nouă tehnologie.** 2) A crea în imaginație; a izvodi, a născoci; a ticlui. **A inventa un motiv.**

INVENTÂR ~e *n*. Document în care sunt trecute și evaluate sub aspect cantitativ și valoric toate mijloacele de care dispune la un anumit moment o persoană fizică sau juridică.

A INVENTARIÁ inventariez *tranz. (bunuri materiale)* A înregistra în inventar.

INVENTATOR ~i *m*. Persoană care a inventat ceva; om care a efectuat o invenție.

INVENTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are capacitatea de a inventa; în stare să inventeze. **Spirit ~.**

INVENȚI//E ~i *f.1)* Descoperire realizată pentru prima dată, constituind un progres într-un anumit domeniu (știință, cultură, economie etc.). 2) Lucru inventat; noutate științifică, tehnică etc. 3) *fig.* Afirmare a unor lucruri neadevărate, imaginate.

ÎNVER//S ~să (**~și**, **~se**) *adj. și adverbial* Care este opus (direcției, stării inițiale sau firești); contrar. **În sens ~. Părere ~ă.**

A INVERSĂ inversez *tranz.* 1) A schimba în invers. **A inversa direcția.** 2) A prezenta invers. **~ lucrurile**. ♦ **~ rolurile,** a schimba rolurile invers.

INVERSIUN//E ~i *f* 1) Schimbare în opus (a stării sau a ordinii obișnuite). 2) *lingv.* Deplasare (a unui cuvânt sau grup de cuvinte) în raport cu ordinea firească a cuvintelor dintr-o frază sau construcție.

A INVERT! invertesc *tranz.* 1) *(sisteme tehnice)* A supune unei inversii; a face să se transforme; a transforma; a schimba; a preface; a preschimba; a modifica. 2) *(zahăr)* A transforma în glucoză și fructoză cu ajutorul invertazei sau al unor acizi diluați.

A INVESTI investesc *tranz. (sume, capitaluri, eforturi* etc.) A da ca investiție pentru a fi folosit într-o întreprindere; a plasa.

A INVESTIGĂ investighez *tranz.* A supune unei investigații; a analiza din toate punctele de vedere; a studia; a cerceta. **A investiga un subiect de cercetare. A investiga un pacient. A investiga un caz de evaziune fiscală.**

INVESTIGĂȚI//E ~i *f* 1) Studiu amănunțit, făcut în mod sistematic (cu scopul de a cunoaște ceva); cercetare. 2) Lucrare scrisă, în care este studiat ceva amănunțit; studiu. 3) *med.* Cercetare chimică și de laborator a probelor luate de la un bolnav. **A face ~i de laborator, pentru a stabili un diagnostic.**

INVETERĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* (*despre persoane și manifestările lor)* Care este într-un anumit fel (mai ales, negativ) de foarte mult timp; învechit. **Un alcoolic ~.**

A INVIDIĂ invidiez *tranz.* 1) A trata cu invidie; a zavistui; a pizmui. 2) *(lucruri străine)* A dori foarte mult, intenționând să acapareze; a râvni; a pofti; a jindui.

A SE INVIDIĂ mă invidiez *intranz.* A se afla în relații de invidie (unul cu altul); a se pizmui.

INVÎDI//E ~i *f* Sentiment de nemulțumire egoistă, provocat de succesele, situația sau calitățile cuiva; pizmă.

INVINCIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi învins; de neînvins; de nebiruit. **Un adversar ~. O pasiune ~ă.**

INVINCIBILITĂTE *f* 1) Caracter invincibil. 2) Situație de invincibil.

INVIOLĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre legi, drepturi)* Care nu poate fi încălcat; de neviolat. 2) *(despre persoane)* Care este apărat în mod legal de orice urmărire, atingere sau de orice pedepsire. 3) *(despre domicilii, lăcașe* etc.) Care nu poate fi percheziționat decât doar cu autorizația procurorului, în cazuri excepționale.

INVIOLABILITĂTE *f.* 1) Caracter inviolabil. **~ea unei legi.** 2) Situație inviolabilă. **A respecta ~ea persoanei și a drepturilor sale.**

A INVITĂ invit *tranz.* 1) *(persoane)* A chema în mod politicos; a solicita printr-o invitație; a pofti. 2) *fig. (persoane)* A impune în mod categoric și insistent; a soma.

INVITĂȚI//E ~i *f* Acțiunea de a invita pe cineva sau de a fi invitat (undeva); poftire. 2) Bilet sau scrisoare prin care cineva este invitat undeva.

INVIZIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poale fi văzut; nevăzut.

INVIZIBILITÂTE *f* 1) Caracter invizibil. 2) Situație de invizibil.

A INVOCÂ invoc *tranz.* 1) *(divinități)* A chema în ajutor. 2) A aduce drept argument. ~ **legea**.

INVOCÂȚI//E ~i *f* 1) Acțiunea de a invoca; chemare în ajutor. 2) Citare ca argument întru susținerea unei afirmații.

INVOLUNTÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu este rezultatul unui act voluntar; făcut fără voie; neintenționat. **Gest ~.** 2) *(despre persoane)* Care se află fără voie într-o anumită situație. **Martor ~.**

INVULNERÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu poate fi vătămat, rănit; nevulnerabil. 2) *fig.* Care nu poate fi atacat sau acuzat. **Diplomații sunt ~i.**

INVULNERABILITÂTE *f* 1) Situație invulnerabilă. 2) Caracter invulnerabil.

IOBÂG ~i *m. arh. ist. (în epoca feudală)* Țăran care depindea cu tot ce avea de stăpânul feudal, căruia era obligat să-i presteze muncă și impozite în bani sau în natură; șerb; serv.

A IOBĂGÎ iobagesc *intranz.* 1) *înv. ist.* A fi iobag. 2) *fig.* A munci din greu; a presta o muncă grea.

IOC *adv. fam.* Nici câtuși de puțin; de loc; nimic.

IOL//Ă ~e *f* Ambarcație sportivă de dimensiuni mici, condusă de o persoană cu ajutorul unei singure vele.

IONI//ÂN ~ană (**~eni**, **~ene**) *adj. arh. ist.* Care ține de Ionia (regiune din Grecia antică); din Ionia.

IONIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. arhit.:* ♦ **Stil ~,** stil în arhitectura veche greacă, caracterizat prin prezența unor coloane zvelte, cu capiteluri împodobite cu volute.

A IONIZÂ ionizez *tranz.* 1) *(medii, particule)* A încărca cu ioni. 2) *med. (persoane)* A trata cu ioni medicamentoși.

IORDÂN ~e *n. rel.* Sărbătoare a botezului lui Isus

Christos; bobotează.

IOT//Ă ~e *f fam.:* ♦ **Nici o ~ă,** nimic; defel. **Nu înțelege nici o iotă.**

IPING//EÂ ~ele *f arh.* Haină lungă bărbătească cu glugă, confecționată din postav și împodobită cu găitane.

IPOCHIMEN ~i *m. arh.* Persoană considerată ca unitate particulară, distinctă față de toate celelalte persoane; ins; individ.

IPOCRÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane și manifestările lor)* Care nu este sincer; prefăcut; fățarnic. **Zâmbet ~.**

IPOCRIZÎ//E ~i *f.* 1) Caracter ipocrit (al unei persoane); fățărnicie; prefăcătorie; falsitate. 2) Atitudine ipocrită; fățărnicie; prefăcătorie.

IPOSTÂZ//Ă ~e *f.* Stare sau situație în care se găsește cineva.

A IPOTECÂ ipotechez *tranz. (bunuri, imobile)* A garanta printr-o ipotecă; a supune unei ipoteci.

IPOTETIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* Care are caracter de ipoteză; bazat pe presupuneri; nesigur; îndoielnic; incert. **Raționamente ~ce. Gândesc ~. ~ admit, dar în realitate nu pot sa accept situația.**

IPOTEZ//Ă ~e *f* Presupunere bazată pe probabilități, prin care se încearcă a explica esența, cauza unui fenomen. **A face ~e.**

A IRADIÂ iradiez *tranz. (raze de lumină sau de căldură, unde sonore sau electromagnetice)* A împrăștia în toate direcțiile; a transmite radial; a emite; a radia.

IRADIÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care iradiază lumină sau căldură. **Sursă ~tă. Aparat ~t de unde electromagnetice.**

IRASCIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*despre persoane și manifestările lor)* Care se irită sau se înfurie foarte ușor; supărăcios; iritabil. **Ton ~.**

IRAȚIONÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este rațional; contrar logicii; nerațional; alogic. **Argument ~.** ♦ **Număr ~,** *matem.* număr care nu este egal cu câtul nici unei perechi de numere întregi.

IRAȚIONALISM *n. filoz.* Curent în filozofie, care neagă posibilitatea de a cunoaște realitatea pe cale rațională, postulând primatul intuiției, al instinctului, al credinței.

IREÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este real; nereal; imaginar. **Personaj ~.**

IREALIZÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi realizat; de nerealizat; nerealizabil. **Angajament ~.**

IREGULÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este regulat; neregulat. **Puls, ritm ~.**

IREGULARIT//ÂTE ~ăți *f.* 1) Aspect iregular; lipsă de regularitate; neregularitate. 2) Atitudine sau faptă iregulară; abatere de la regula generală, de la lege. **A admite multe ~ăți.**

IREMEDIÂBIL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi remediat; de neîndreptat; ireparabil; irecuperabil. **Situație ~ă. Eroare ~ă.**

IREMEDIÂBIL II *adv.* Pentru totdeauna; în mod definitiv. **L-am pierdut ~.**

IREPARÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu poate fi reparat; de nereparat. **Mobilă ~ă.** 2) Care nu poate fi îndreptat; iremediabil; irecuperabil. **Gafă ~ă.**

IREPROȘÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu necesită sau nu admite nici un reproș; fără neajunsuri; foarte corect; impecabil; perfect. **Ținută ~ă. Comportament ~. Lucrare ~ă.**

IRESPIRÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre aer)* Care este penibil sau periculos de a fi respirat; sufocant.

IRESPONSÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care nu poate fi făcut responsabil (de actele sale) în fața legii. 2) *(despre persoane)* Care este lipsit de simțul răspunderii; fără răspundere. 3) *(despre manifestări ale persoanelor)* Care vădește lipsă de răspundere. **Atitudine ~ă.**

IRESPONSABILIT//ÂTE ~ăți *f* Atitudine sau faptă iresponsabilă; lipsa de responsabilitate.

IREVERENȚI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care nu este

reverențios; fără respect; nerespectuos; necuviincios.

IREVERSIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se produce numai într-un singur sens, neputând a fi întors sau oprit. **Fenomen ~. Evoluție ~ă**.

IREVOCÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu poate fi revocat; de neschimbat; hotărât; definitiv. **Decizie ~ă.**

IREZISTIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care face să nu poți rezista. **O tartă ~ă.** 2) Care face să râzi. **Un spectacol ~.**

A IRIZÂ irizez *intranz.* A iradia lumini multicolore; a scânteia cu lumini de curcubeu.

A IRITÂ irit *tranz.* A face să se irite.

A SE IRITÂ mă irit *intranz.* 1) A deveni din ce în ce mai nervos; a se enerva. 2) *(despre țesuturi, organe* etc.) A ajunge în stare de inflamație; a se inflama.

IRITÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se irită foarte ușor; irascibil.

IRITÂN//T ~tă (**~ți, ~te**) *adj.* Care irită; în stare să irite; enervant; agasant.

IRITÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care a fost supus iritării; în stare de iritare; enervat; surescitat. 2) *med. (despre țesuturi, organe* etc.) Care este ușor inflamat sau congestionat.

A IRIGÂ irighez (și **irig**) *tranz. (suprafețe arabile)* A uda prin irigație; a supune irigației.

IRMILÎC ~i *m. înv. ist.* Monedă turcească de aur sau de argint, cu circulație în sec. XIX.

IRM//OS ~oase *n. arh. bis.* Început al unei cântări bisericești.

IRO//D ~zi *m.* 1) *la pl. folc.* Dramă populară, care se joacă la sărbătorile de iarnă de către tineri costumați; vicleim. 2) Persoană costumată, care umblă pe la case, interpretând această dramă.

IRONIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are caracter de ironie; batjocoritor. **Vorbe ~e.** 2) Care vădește ironie; cu ironie; batjocoritor. **Surâs ~.**

IRONÎ//E ~i *f.* Vorbă conținând o ușoară batjocură (la adresa cuiva sau a ceva). ♦ **~ia soartei,** joc al întâmplării, care pare a fi o urmare a unei intenții rele.

A IRONIZĂ ironizez *tranz. (persoane)* A trata cu ironii; a lua în râs; a batjocori; a zeflemesi.

A IROSI irosesc *tranz. pop. (bani, avere, produse alimentare sau industriale, puteri* etc.) A face să se irosească; a pierde; a prăpădi; a risipi; a toca; a consuma. **A-și irosi în van puterile. Ai irosit prea mult zahăr cu dulceața.**

A SE IROSI mă irosesc *intranz. rar* 1) (*despre bani, avere, produse alimentare sau industriale* etc.) A fi folosit în mod nechibzuit; a se consuma prin risipă. **Materia primă s-a irosit în întregime. Mi s-a irosit toată averea.** 2) *(despre persoane)* A se consuma, depunând eforturi mari și inutile. **Nu te irosi, nu are rost.**

A IRUPE irup *intranz.* 1) *(despre acțiuni, stări, fenomene ale naturii)* A începe brusc și cu violență; a se stârni; a izbucni; a se dezlănțui; a se declanșa; a se declara. 2) *(despre lichide, aburi, gaze* etc.) A ieși cu putere printr-o deschizătură îngustă; a țâșni; a izbucni. 3) *fig. (despre persoane)* A intra cu violență (undeva). 4) *(despre ape curgătoare)* A ieși din albie; a trece peste maluri; a se revărsa; a deborda.

IRUPȚI//E ~i *f* Pătrundere în masă, bruscă și violentă (într-un loc); invazie neașteptată.

A ISCĂ isc *tranz.* 1) A face să se iște. 2) A crea în imaginație; a izvodi; a ticlui; a născoci; a inventa. 3) A face să se producă; a avea drept efect; a pricinui; a provoca; a produce; a cauza.

A SE ISCĂ mă isc *intranz.* A-și face brusc apariția; a lua ființă pe neașteptate; a apărea; a se arăta; a se zări; a izbucni; a izvorî; a se ivi.

A ISCĂLI iscălesc *pop.* **1**. *tranz. (acte, articole, cereri, scrisori* etc.) A autentifica prin iscălitură; a adeveri prin semnătură; a semna; a subscrie. **2**. *intranz.* A pune iscălitura sub un text, într-un registru sau într-un act oficial; a semna.

ISCOĂD//Ă ~e *f.* 1) *milit. înv.* Persoană care culegea pe ascuns informații în interesul cuiva; spion. 2) *pop., fam., peior.* Persoană care iscodește; spion.

A ISCODI iscodesc *tranz.* 1) *(persoane, lucruri)* A urmări pe ascuns (cu scopul de a raporta cuiva cele aflate); a spiona. 2) *(persoane)* A întreba cu insistență, recurgând la diverse vicleșuguri (pentru a afla un secret); a ispiti. 3) A examina în mod insistent cu privirea. 4) A pătrunde cu mintea în esența lucrurilor. 5) *fig., fam.* A crea în imaginație; a izvodi; a ticlui; a născoci; a inventa.

A ISCUSI iscusesc *tranz.* A face să se iscusească.

A SE ISCUSI mă iscusesc *intranz.* 1) *pop., reg.* A obține iscusință; a deveni mai îndemânatic. 2) A deveni mai fin; a se rafina.

ISCUSÎNȚ//Ă ~e *f.* Calitatea de a fi iscusit; îndemânare; abilitate; dibăcie; măiestrie.

ISCUSÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care face totul cu ușurință și competent; abil; îndemânatic; dibaci. **Meșter iscusit.** 2) Care este realizat cu dexteritate și inteligență. **Manevră ~tă**.

ISLĂM *n. rel.* 1) *v.* **ISLAMISM**. 2) Totalitate a popoarelor musulmane și civilizația lor.

ISLAMISM *n. rel.* Religie monoteistă, răspândită în Asia și Africa, întemeiată de profetul Mahomed și bazată pe perceptele Coranului; mahomedanism.

ISLĂZ ~uri *n. v.* **IZLAZ**.

IS//ON ~oane *n.* Acompaniament muzical monoton, constând din sunete prelungi. ♦ **A-i ține cuiva ~ul**, a) a acompania pe cineva care cântă o melodie. b) *fig., fam.* a susține vorbele sau faptele cuiva.

ISPĂȘĂ *f. arh. ist.* Amendă plătită pentru paguba pricinuită de o vită care a pătruns pe un teren străin. **A ISPĂȘI ispășesc** *tranz.* 1) *(păcate, greșeli, fapte reprobabile* etc.) A răscumpăra prin suferință. 2) *(pedepse privative de libertate)* A răscumpăra prin condamnare. 3) *înv. (pagube aduse de vite unui proprietar)* A stabili în baza faptelor reale.

ISPĂȘIT//OR -oare (**~ori**, **-oare**) *adj.* Care ispășește o vină sau o greșeală. ♦ **Țap ~,** *fig., fam.* persoană asupra căreia se aruncă vina pentru o faptă comisă de altcineva.

ISPIS//OC ~oace *n. arh. ist. (în Moldova medievală)* Carte domnească, prin care unui boier i se dădeau anumite drepturi sau privilegii; hrisov.

A ISPITI ispitesc *tranz.* 1) A supune unei ispite; a ademeni; a momi; a tenta; a atrage. **Mă ispitesc călătoriile la munte.** 2) *înv. (persoane sau caracterul și sentimentele lor)* A pune la încercare. 3) *(persoane)* A întreba cu insistență, recurgând la diverse vicleșuguri (pentru a afla un secret); a iscodi. **Ce mă tot ispitești?**

A SE ISPITI mă ispitesc *intranz. înv.* A cădea în ispită; a greși.

ISPRĂVNIC ~i *m. înv. ist.* Conducător al unui județ sau al unui ținut.

A ISPRĂVI isprăvesc *tranz. pop., reg.* 1) *(acțiuni)* A duce până la capăt; a sfârși; a termina; a mântui; a încheia. **A isprăvi o treabă importantă.** 2) A face să se isprăvească.

A SE ISPRĂVI mă isprăvesc *intranz. pop., reg.* 1) A ajunge până la capăt; a se sfârși; a se termina; a se încheia; a se mântui. **S-a isprăvit cu traiul fericit.** 2) *(despre persoane)* A înceta să mai existe; a se pierde; a se prăpădi.

ISPRĂVNICE//L ~i *m. înv. ist.* Supraveghetor al argaților în timpul muncii la o moșie; subaltern al vătafului.

A ISPRĂVNICÎ isprăvnicesc *înv.* **1**. *tranz.* A face să se isprăvnicească. **2**. *intranz.* A practica ocupația de ispravnic; a fi ispravnic.

A SE ISPRĂVNICÎ mă isprăvnicesc *intranz. înv.* A deveni ispravnic.

ISPRĂVNICÎ//E ~i *f. înv. ist.* 1) Instituție condusă de un ispravnic. 2) Local unde se află această instituție. 3) Funcție de ispravnic.

ISTERI//C ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care suferă de isterie; bolnav de isterie. 2) Care manifestă isterie. 3) Care este caracteristic pentru isterie. **Simptoame ~e.**

ISTERICĂLE *f pl. fam.* Acces de isterie. **A face (**sau

a avea) istericale.

ISTERIE *f* 1) Excitare nervoasă extremă, manifestată printr-un comportament violent şi prin pierderea controlului asupra propriei persoane. 2) *med*. Boală de nervi, manifestată prin convulsii şi prin accese de râs sau de plâns.

IST//EŢ ~eaţă (**~eţi**, **~eţe**) *adj.* (*despre persoane*) Care manifestă agerime a minţii şi deşteptăciune.

A SE ISTEŢI mă isteţesc *intranz. înv*. A deveni (mai) isteţ; a căpăta isteţime; a se deştepta.

ISTORIOGRAFÎ//E ~i *f.* 1) Ramură a ştiinţei istorice, care studiază izvoarele istorice. 2) Totalitate a scrierilor istorice dintr-o anumită ţară într-o anumită perioadă. 3) Totalitate a lucrărilor istorice privitoare la o problemă.

A ISTORISI istorisesc *tranz. (lucruri auzite, văzute sau însuşite)* A relata într-o succesiune logică şi într-o formă anumită; a povesti; a nara.

ISTORISM *n. filoz.* Principiu metodologic, conform căruia obiectele şi fenomenele din realitate trebuie privite în dezvoltare istorică, în legătură cu condiţiile concrete care le-au generat şi cu celelalte fenomene existente în momentul istoric dat.

ISTOV *n. înv.* Parte cu care se termină sau se încheie ceva; sfârşit; capăt. ♦ **De ~,** în întregime; cu totul. ♦ **Fără ~** fără încetare; necontenit.

A ISTOVI istovesc *tranz.* A face să se istovească; a extenua; a epuiza; a consuma. **Munca grea istoveşte de puteri.**

A SE ISTOVI mă istovesc *intranz.* 1) *(despre persoane, fiinţe)* A ajunge într-o stare de slăbiciune totală; a se obosi peste măsură; a se sfârşi; a se slei; a se epuiza; a se extenua; a se consuma. **M-am istovit de oboseală.** 2) *(despre bunuri materiale)* A se termina prin folosire; a fi folosit până nu mai rămâne nimic; a se epuiza; a se consuma. **Proviziile s-au istovit.**

ISTOVIT//OR -oare (**~ori**, **-oare**) *adj.* Care istoveşte; foarte obositor; extenuant. *Muncă* **~oare.**

IŞLÎC ~e *n. arh. ist.* Căciulă mare de blană sau de postav, rotundă sau cu fundul pătrat, purtată odinioară de domn şi de boieri.

IŞLICĂR ~i *m. arh*. 1) Producător sau vânzător de işlice. 2) Persoană care purta işlic. 3) *fam.* Boier conservator.

ITERATIV *adj. lingv., gram. (despre forme verbale sau propoziţii temporale)* Care exprimă o acţiune repetată.

ITINERĂR ~e *n*. 1) Drum fixat în prealabil, pe care circulă un vehicul sau pe care se desfăşoară o călătorie. 2) Orar al mişcării vehiculelor de transport în comun.

IŢĂRI *m. pl. pop., reg.* Pantaloni ţărăneşti, lungi şi strâmţi, confecţionaţi din bumbac sau din lână (albă).

A SE IŢI mă iţesc *intranz.* 1) A se expune vederii pe furiş şi pentru un singur moment. 2) *fig.* A privi pe furiş şi în fugă; a se uita repede şi curios.

IUB//EŢ ~eaţă (**~eţi**, **~eţe**) *adj. şi substantival pop., fam.* Care iubeşte mult; pătimaş în dragoste.

IUFT *n*. Piele de bovine groasă, tăbăcită, din care se confecţionează feţe de încălţăminte.

IUNCHER ~i *m. înv. ist.* 1) (*în Rusia ţaristă şi în Germania din trecut)* Elev al unei şcoli militare; cadet. 2) (*în Germania din trecut)* Proprietar funciar.

IUREŞ ~uri *n*. 1) Act violent şi furtunos; năvală; atac; asalt. 2) Mers impetuos; fugă; goană. **A o porni în ~.**

A IUREŞÎ iureşesc *intranz. rar* A veni în iureş; a da năvală; a năvăli; a se năpusti. **Caii iureşeau.**

IUŞCĂ I *f pop., fam.* : ♦ **~ de femeie,** femeie şireată şi plină de temperament.

IUŞCĂ II iuşte *f* Bici scurt şi subţire; biciuşcă.

ÎVĂR ~e *n. reg.* 1) Încuietoare primitivă la uşile caselor ţărăneşti; clanţă. 2) Încuietoare la uşi, constând dintr-o bară orizontală mobilă, care intră într-o ureche fixată pe uşor. **Am închis uşa şi am tras ~ul.**

A SE IVI mă ivesc *intranz.* A-şi face brusc apariţia;

a se lăsa văzut pe neașteptate; a apărea; a se arăta; a se zări; a izbucni; a izvorî; a se isca. **A se ivi o ocazie potrivită.**

IZ izuri *n. pop., fam.* Miros (sau gust) specific, de obicei neplăcut. **A veni un iz de la ceva sau de la cineva.**

A IZBĂVI izbăvesc *tranz. pop., reg. (persoane)* A face să se izbăvească. **A izbăvi de păcate.**

A SE IZBĂVI mă izbăvesc *intranz. pop., reg.* A obține să se elibereze; a se dezbăra; a se descotorosi. **M-am izbăvit de rele.**

IZBÂN//DĂ ~zi *f* 1) Câștig într-o luptă; succes deplin; biruință; victorie. **A avea (**sau **a căpăta) izbândă în luptă.** 2) Rezultat bun, precedat de un efort fizic sau intelectual; reușită; succes. **A se alege cu izbânda.**

A IZBÂNDI izbândesc 1. *intranz.* A obține o izbândă; a ieși victorios; a birui; a învinge. **2**. *tranz.* 1) *(urmat, de obicei, de o completivă)* A obține după o serie de eforturi a izbuti; a reuși. **Am izbândit să prezint lucrarea în termen.** 2) A aduce la rezultatul cerut; a realiza; a îndeplini. **Am izbândit amânarea procesului pentru mai târziu. A IZBI izbesc** *tranz. pop.* 1) *(persoane, obiecte) A* face să se izbească. 2) *(despre lumină) A* bate drept în față. **Lumina m-a izbit în ochi.** 3) *(inamicul) A* lovi, pornind un atac; a ataca. 4) *fig. (persoane) A* impresiona puternic. **Impertinența lui m-a izbit.**

A SE IZBI mă izbesc *intranz.* 1) A se lovi cu putere. **Automobilul s-a izbit de parapet.** 2) *(despre persoane)* A se arunca cu violență; a se năpusti; a năvăli; a se repezi; a tăbărî; a năpădi. **Mulțimea s-a izbit spre ieșire**.

A IZBUCNI izbucnesc *intranz.* 1) *(despre acțiuni, stări, fenomene ale naturii)* A începe brusc și cu violență; a se dezlănțui; a se declanșa; a irupe; a se declara; a se stârni. 2) *(despre lichide, aburi, raze, flăcări* etc) A ieși cu putere printr-o deschizătură îngustă; a țâșni; a irupe. 3) *fig.* A-și face brusc apariția; a se lăsa văzut pe neașteptate; a apărea; a se arăta; a se zări; a se ivi; a se isca. 4) *(despre zgomot, sunete, vorbire* etc.) A începe brusc și cu intensitate. 5) *(despre persoane)* A interveni brusc și violent într-o discuție; a exploda.

A IZBUTI izbutesc 1. *intranz.* A avea succes; a reuși. **A izbuti în toate. A izbuti în viață. 2**. *tranz. (urmat, mai ales, de o completivă)* A obține după o serie de eforturi; a reuși. **Am izbutit să previn un grav accident.**

A IZGONI izgonesc *tranz. (ființe)* A forța să plece (în altă parte); a alunga; a goni. **L-au izgonit din propria țară.**

IZLÂZ ~uri *n*. Loc necultivat, crescut cu iarbă și destinat păscutului vitelor; imaș; pășune; suhat.

A SE IZMENI mă izmenesc *intranz. rar pop. fam., depr.* 1) A avea o comportare de om mofturos; a se fasoni; a se fandosi; a se marghioli; a se sclifosi. 2) A-și schimba expresia normală a feței (în mod voit sau involuntar); a face grimase; a se strâmba; a se sluți; a se schimonosi.

IZNOÂV//Ă ~e *f înv. pop.* : ♦ **De ~,** de la început; din nou; iarăși.

A IZOLÂ izolez *tranz.* 1) *(obiecte, ființe)* A despărți de mediul înconjurător; a separa. 2) *(bolnavi contagioși)* A separa de oamenii sănătoși pentru a evita contagiunea. 3) A proteja cu un material izolant, pentru a exclude transmiterea căldurii, frigului, umezelii, zgomotului etc. dintr-un mediu în altul. **Am izolat odaia de frig printr-un strat termoizolator.** 4) *(conductori electrici)* A acoperi cu un material, separând de alte corpuri care conduc curentul electric (pentru a evita accidentele).

A SE IZOLÂ mă izolez *intranz. (despre persoane)* A se ține la depărtare (de tumultul vieții), trăind în singurătate; a se retrage; a se pustnici; a se sihăstri; a se schimnici; a se claustra; a se închide. **M-am izolat de restul lumii. S-a izolat la țară.**

IZV//OD ~oade *n. arh*. 1) *ist. (în Moldova medievală)*

Manuscris vechi. 2) Carte groasă, în care erau înscrise diferite date sau însemnări cu caracter administrativ; catastif; registru; condică.

A IZVODI izvodesc *tranz. înv. pop.* 1) A crea în imaginație; a închipui; a născoci; a ticlui; a inventa. **A izvodi în minte un plan de răzbunare.** 2) *(texte acte* etc.) A formula în scris; a scrie; a redacta. **A izvodit o plângere.**

A SE IZVODI mă izvodesc *intranz. pop., reg.* A se arăta în contururi precise; a se profila; a se contura; a se desena; a se zugrăvi.

A IZVORÎ izvorăște *intranz.* 1) *(despre ape)* A ieși din izvor; a țâșni din pământ. 2) *(despre ape curgătoare)* A-și avea începutul; a începe să curgă. **Nistrul izvorăște din munții Carpați.** 3) *(despre lacrimi, sânge)* A porni să curgă cu putere; a curge în șiroaie; a șiroi. **Sângele tot izvora și izvora.** 4) *fig.* A-și face brusc apariția; a apărea pe neașteptate; a se ivi; a răsări; a se isca; a se arăta; a se zări. **A izvorît ca din pământ.** 5) *fig.* A fi de o anumită origine; a-și avea obârșia; a se trage; a proveni. **Nu se știe nicicând de unde izvorăște prostia.**

A ÎMBARCĂ îmbarc *tranz.* 1) *(persoane)* A face să se îmbarce. 2) *(lucruri, încărcături)* A pune sau a lua la bordul unui vehicul (mai ales, al unei nave aeriene sau maritime).

A SE ÎMBARCĂ mă îmbarc *intranz. (despre persoane)* A se urca în calitate de călător într-un vehicul (mai ales într-o navă).

A ÎMBĂLSĂMĂ îmbălsămez *tranz.* 1) *(aerul, spații, încăperi* etc.) A umple cu miros plăcut; a înmiresma; a parfuma. 2) *(cadavre)* A îmbiba cu balsam (pentru a preveni sau a întârzia putrezirea).

A ÎMBIBĂ îmbib *tranz.* 1) A face să se îmbibe; a impregna. 2) *(despre materiale poroase)* A trage în sine; a lăsa să pătrundă în sine, reținând sau făcând să dispară; a suge; a absorbi. 3) *fig. (persoane)* A face să știe prea multe, împuindu-i capul; a impregna.

A SE ÎMBIBĂ se îmbibă *intranz.* (*despre materiale poroase, spații, încăperi* etc.) A se umple în toată mărimea sa (cu un lichid, cu un gaz etc.); a se impregna.

A ÎMBINĂ îmbin *tranz. (elemente concrete sau abstracte)* A face să se îmbine; a împreuna. **~ teoria cu practica**.

A SE ÎMBINĂ se îmbină *intranz.* (*despre elemente concrete sau abstracte)* A forma un tot organic (pe baza unor afinități, elemente comune); a se împreuna. **Glasurile se îmbină armonios.**

A SE ÎMBUFNĂ mă îmbufnez *intranz.* (*despre persoane)* A deveni ursuz ca urmare a nemulțumirii de acțiunile sau vorbele cuiva; a se bosumfla, a se oțeti, a se șifona.

A ÎMBUIBĂ îmbuib *tranz.* A hrăni peste măsură; a ghiftui; a supraalimenta; a supranutri. **A ~ un copil.**

A ÎMPILĂ împilez *tranz. (colectivități sau persoane)* A lipsi de drepturi prin abuz de putere; a asupri; a oprima.

A ÎMPÂCLÎ împâclesc *tranz.* A face să se împâclească.

A SE ÎMPÂCLÎ se împâclește *intranz.* A se acoperi cu pâclă.

A ÎMPREJMUÎ împrejmuiesc *tranz.* 1) (*terenuri*, *suprafețe de pământ* etc.) A prevedea cu un gard sau cu un zid de jur împrejur (pentru a separa); a îngrădi. 2) *fig.* A cuprinde din toate părțile (ca într- un cerc); a încercui; a înconjura; a împresura.

A ÎMPRESURĂ împresor *tranz.* 1) A cuprinde din toate părțile (ca într-un cerc); a înconjura; a încercui. 2) *fig.* A strânge în brațe; a înconjura cu brațele; a îmbrățișa; a cuprinde. 3) *fortificații, trupe inamice* etc.) A ataca din mai multe părți pentru a scoate din

luptă; a încercui. ~ **cetatea**. ~ **o divizie**. 4) *înv*. A deposeda în mod abuziv.

A ÎMPUIĂ împuiez *tranz.:* ♦ ~ **capul** (*sau* **urechile**) **cuiva,** a repeta cuiva insistent un lucru; a ameți pe cineva cu vorbăraia.

A ÎMPURPURĂ împurpurez *tranz*. A face să se împurpureze.

A SE ÎMPURPURĂ mă împurpurez *intranz*. A deveni roșu-aprins (ca purpura); a căpăta culoarea purpurei.

A ÎNAMORĂ înamorez *tranz*. A face să se înamoreze; a îndrăgosti; a amoreza.

A SE ÎNAMORA mă înamorez *intranz.* A se pierde de dragoste (față de o persoană de sex opus); a se îndrăgosti; a se amoreza. ~ **de cineva**.

A ÎNCADRA încadrez *tranz.* 1) A face să se încadreze. 2) *(persoane) A* angaja în baza unei legislații; a primi. **A încadra o persoană în câmpul muncii.** 3) *(tablouri, oglinzi, fotografii) A* pune într-un cadru; a înconjura cu o ramă; a înrăma. **A SE ÎNCADRA mă încadrez** *intranz.* 1) A fi în armonie (cu un mediu oarecare); a se îmbina în mod armonios; a se armoniza. **Tabloul se încadrează bine în această ambianță.** 2) A accepta să participe; a consimți să ia parte; a se integra. **A se încadra într-un concurs**. 3) A intra (într-un ansamblu) ca parte componentă; a se integra. **A se încadra într-o echipă.**

A ÎNCASĂ încasez *tranz. (sume de bani)* A primi în calitate de venit. ♦ ~ **o palmă,** a primi o palmă ♦ **A o ~,** a mânca bătaie.

A ÎNCHIRIĂ închiriez *tranz. (spații, locuințe, obiecte* etc.) 1) A da în chirie contra unei plăți. 2) A lua în chirie contra unei plăți.

ÎNCLINĂȚI//E ~i *f* 1) Unghi format de o dreaptă (sau de un plan) cu o dreaptă (sau cu un plan) de referință. 2) Destinație naturală; atracție înnăscută; aplecare; vocație; predispoziție. **A avea ~i pentru dans.**

A ÎNCONDEIĂ încondeiez *tranz.* 1) (*mai ales obiecte de ceramică)* A împodobi cu desene. 2) *(genele sau sprâncenele)* A vopsi cu negru; a da cu rimel; a înnegri. 3) *fig. (persoane)* A prezenta în lumină defavorabilă.

A ÎNCORPORĂ încorporez *tranz*. 1) A face să intre ca parte componentă (într-un tot); a uni cu alte elemente pentru a forma un corp; a îngloba; a include; a integra. **A încorpora făina în aluat.** 2) *(teritorii)* A alipi cu forța; a anexa. 3) A încadra în calitate de membru activ (în efectivul armatei); a înrola. **A încorpora pe cineva în armată.**

A ÎNCRÂNCENĂ încrâncenez *și* **încrâncen** *tranz.* A face să se încrânceneze.

A SE ÎNCRÂNCENĂ mă încrâncenez *și* **mă încrâncen** *intranz.* 1) *(despre corp sau părți ale lui)* A se contracta în mod involuntar sub acțiunea unei tensiuni nervoase; a se încreți; a se înfiora. 2) *(despre lupte)* A deveni (mai) crâncen; a se desfășura tot mai intens; a se înverșuna; a se îndârji. **A SE ÎNCUMETĂ mă încumet** *intranz*. (*urmat*, *mai ales, de o propoziție completivă cu verbul la modul conjunctiv)* A risca, biruind frica sau jena; a cuteza; a îndrăzni. **Mă încumet să-ți reproșez unele lucruri.**

A ÎNCUVIINȚĂ încuviințez *tranz.* 1) A susține, exprimându-și acordul; a aproba. 2) *(acțiuni)* A da voie (să se efectueze sau să aibă loc); a îngădui; a permite.

ÎNDĂRĂT *adv.* 1) În partea din spate; în spate; în urmă; înapoi. **A da îndărăt. A se uita îndărăt.** 2) La locul ocupat anterior; la locul de unde provine. **A se întoarce îndărăt.** 3) Într-o perioadă trecută; mai demult; în urmă; înapoi.

ÎNDĂRĂTNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* 1) *(despre ființe)* Care manifestă lipsă de supunere; caracterizat prin rezistență în poziția ocupată sau în convingerile împărtășite; încăpățânat; recalcitrant; obstinat; nărăvaș. 2) *(despre persoane)* Care vădește stăruință în acțiuni; caracterizat prin acțiuni sigure; perseverent; tenace; stăruitor.

ÎNDĂRĂTNICÎ//E ~i *f.* 1) Caracter îndărătnic; încăpățânare; obstinație. 2) Acțiune îndărătnică; stăruință; perseverență; tenacitate.

ÎNDELETE *adv*. Fără grabă; încet; în voie. ♦ **Pe ~,** cu încetul; fără pripă.

A SE ÎNDELETNICI mă îndeletnicesc *intranz*. A-și petrece timpul de muncă sau pe cel liber; a se ocupa. **~ cu pescuitul**.

ÎNDEMÂNĂRE *f.* Caracter îndemânatic; ușurință în realizarea unui lucru; abilitate; dibăcie; iscusință; pricepere. **A mânui un instrment cu multă ~.**

ÎNDEMÂNĂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care lucrează cu ușurință; caracterizat prin iscusință în acțiuni; iscusit; dibaci; priceput; abil. 2) *(despre instrumente, aparate, dispozitive, lucruri, obiecte* etc.) Care poate fi folosit cu ușurință; în stare a fi mânuit cu multă ușurință; comod. **Șurubelniță ~ă**.

ÎNDEMÂNĂ *adv.* Ușor; comod. ♦ **La** ~, la dispoziție; accesibil. **A avea o bibliotecă întreagă la ~a sa.**

ÎNDOI//ĂLĂ ~eli *f* Lipsă de încredere; neîncredere; rezervă; ezitare; șovăială; dubiu. **Am mari ~eli.**

ÎNDOIELNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) (*despre persoane și manifestările lor)* Care provoacă îndoieli; lipsit de siguranță; suspect; echivoc; dubios. **Fapte ~e. Vorbe ~e.** 2) *(despre lucruri, fenomene, evenimente, acțiuni* etc.) Care pare puțin probabil; învăluit în nesiguranță; nesigur. **Știre ~ă.** 3) *(despre persoane)* Care se îndoiește; cuprins de îndoieli; șovăitor; nehotărât; indecis; ezitant.

ÎNDOLIĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care poartă doliu; îmbrăcat în haine de doliu. 2) *fig.* Care este adânc îndurerat; cuprins de o durere adâncă.

ÎNDRĂZN//EȚ ~eață (**~eți**, **~ețe**) *adj.* 1) (*despre persoane)* Care înfruntă cu temeritate greutățile și primejdiile; caracterizat prin temeritate în acțiuni; curajos; cutezător. 2) *(despre acțiuni și manifestări ale oamenilor)* Care are proprietăți specifice; caracterizat prin noutate și cutezanță; original. **Atitudine ~eață**. **Răspuns ~**. **Conduită ~eață**. 3) *depr.* Care își permite prea multe; lipsit de rușine; obraznic; nerușinat; impertinent; insolent; necuviincios; neobrăzat.

ÎNDREPTĂR ~e *n*. Carte ce cuprinde o colecție de norme, reguli și recomandații practice într-un anumit domeniu; călăuză; îndrumar; ghid. **~ ortografic și ortoepic.**

ÎNDRUMĂR ~e *n*. Carte ce cuprinde o colecție de norme, reguli și recomandații practice într-un anumit domeniu; călăuză; îndreptar; ghid. **~ de gramatică.**

A ÎNDUPLECĂ înduplec *tranz.* (*persoane*) A face să se înduplece; a convinge.

A SE ÎNDUPLECĂ mă înduplec *intranz*. (*despre persoane)* A se lăsa convins (în urma unor rugăminți insistente).

A ÎNFIĂ înfiez *tranz. (copii)* A primi în familie cu drept de copil legitim; a lua de suflet; a adopta.

A ÎNFIERĂ înfierez *tranz.* 1) *(animale)* A însemna cu un fier roșu; a marca printr-o danga; a dăngălui; a săgni. 2) *fig. (persoane, fapte* etc.) A condamna în mod public; a osândi; a stigmatiza; a blama.

A ÎNFRÂNĂ înfrânez *tranz.* 1) (*cai*) A stăpâni, ținând în frâu. 2) *pop. (animale sălbatice)* A face să se deprindă cu omul; a domestici. 3) *fig. (sentimente, stări, sufletești* etc.) A stăvili printr-un efort de voință; a înăbuși. **A-și ~ dorințele, pornirile**.

INFUMURĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care vădește o părere exagerată față de meritele sale; plin de sine; fudul; încrezut; îngâmfat; trufaș; semeț; țanțoș; grandoman; infatuat; megaloman; orgolios. **A avea un aer ~.**

A ÎNGĂIMĂ îngăimez *tranz. (cuvinte, propoziții)* A pronunța nedeslușit, confuz; a îndruga.

ÎNGER ~i *m*. 1) *(în concepțiile religioase)* Ființă supranaturală, considerată ca fiind mediator între oameni și divinitate. 2) *fig.* Persoană perfectă; om cu conștiința nepătată. 3) *fig., poet.* Ființă pură, nevinovată; inocent.

A ÎNGLOBĂ înglobez *tranz.* 1) A face să intre ca parte componentă (intr-un tot); a include; a încorpora; a integra. 2) A avea în sine; a conține; a cuprinde; a întruni; a însuma; a comporta.

A ÎNHUMĂ înhumez *tranz. (defuncți)* A pune în mormânt (respectând ritualul); a înmormânta; a îngropa.

A ÎNLESNI înlesnesc *tranz.* 1) *(procese)* A face mai lesne de realizat; a ușura; a facilita. ~ **munca cuiva**. ~ **înțelegerea unei teme**. 2) *rar (persoane)* A sprijini, făcând activitatea sau viața mai ușoară. ~ **pe cineva la învățătură**. ~ **cu bani pe cineva**.

A ÎNMĂRMURI înmărmuresc *tranz.* 1) *(despre ființe)* A pierde capacitatea de a se mișca (din cauza unor emoții puternice); a rămâne nemișcat; a îngheța; a încremeni; a înlemni; a împietri. ~ **de groază**. 2) *fig. (în basme)* A deveni stană (de piatră); a se preface în stană (de piatră).

ÎNMIRESMĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care conține sau produce o mireasmă; plăcut mirositor; parfumat. **Aer ~t.**

ÎNSEMN ~e *n. rar* Semn distinctiv al unei demnități, al unui rang, al unui ordin, al unui grad etc.; simbol; logo; marcă. **Steagul poartă ~ul puterii suverane.**

ÎNSPICĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care a dat în spic; cu spice. **Grâu ~t.** 2) *(despre păr)* Care are fire cărunte; cu fire albe. 3) *(despre păr)* Care are vârful în formă de spic. 4) *(despre părul sau blana unor animale)* Care are vârful de culoare mai deschisă. 5) *(despre țesături și obiecte confecționate din ele)* Care conține fire de altă culoare; cu fire de altă culoare; împestrițat.

A ÎNSUMĂ însumez *tranz.* A avea în sine; a conține; a cuprinde; a întruni; a îngloba; a comporta.

A ÎNTÂMPINĂ întâmpin *tranz.* 1) (*persoane*) A aștepta, ieșind în cale (conform unei înțelegeri prealabile). ♦ ~ **o sărbătoare** (*sau* **o dată**), a fi în așteptarea unei sărbători (sau a unei date), pregătind cele necesare pentru celebrare. 2) *(obstacole, greutăți* etc.) A găsi în calea sa; a întâlni.

ÎNTORTOCH//EĂT ~eată (**~eți**, **~ete**) *adj.* 1) *(despre drumuri, cursuri de apă* etc.) Care are coturi neregulate; cu multe cotituri; sinuos; cotit. 2) *(despre linii, fire* etc.) Care are o orientare neregulată; răsucit în direcții diferite; încâlcit. 3) *fig. (despre modul de exprimare scrisă sau orală)* Care este greu de înțeles; lipsit de claritate; neclar; confuz. **Stil ~eat.** 4) *fig. (despre clădiri)* Care are o arhitectură bizară; cu planificare ieșită din comun.

A ÎNTREMĂ întremez *tranz.* A face să se întremeze; a înzdrăveni; a înfiripa. **A-și întrema sănătatea.**

A SE ÎNTREMĂ mă întremez *intranz.* (*despre persoane)* A-și reveni după o boală; a recăpăta puteri; a se înfiripa; a se înzdrăveni.

A ÎNTREPRINDE întreprind *tranz.* (*acțiuni*) A începe a efectua.

A ÎNTREVEDEĂ întrevăd *tranz.* 1) (*obiecte, ființe)* A vedea vag (din cauza depărtării, a întunericului etc.); a întrezări. 2) *fig.* A vedea în perspectivă (pornind de la unele date cunoscute sau intuite); a prevedea; a întrezări. **Eu ~ viitorul acestei afaceri.**

A SE ÎNTREVEDEĂ mă întrevăd *intranz. (despre obiecte, ființe, lucruri* etc.) A se vedea vag (printre alte elemente, lucruri, ființe etc.); a se întrezări.

A ÎNTREZĂRI întrezăresc *tranz.* 1) (*obiecte, ființe)* A vedea foarte vag (din cauza depărtării, a întunericului etc.); a întrevedea. 2) *fig.* A vedea în perspectivă (pornind de la unele date cunoscute sau intuite); a prevedea; a întrevedea.

A SE ÎNTREZĂRI mă întrezăresc *intranz. (despre obiecte, ființe, lucruri* etc.) A se vedea foarte vag; a se zări (printre alte elemente, lucruri, ființe etc.); a se întrevedea.

A ÎNTRUCHIPA întruchipez *tranz.* 1) *(despre proiecte, lucruri imaginare)* A face să se întruchipeze; a întrupa; a materializa. **A întruchipa în viață un**

proiect. 2) A prezenta, dând expresie materială; a personifica; a întrupa; a încarna. **El întruchipează generozitatea.**

A SE ÎNTRUCHIPA se întruchipează *intranz. (despre proiecte, lucruri imaginare)* A-şi găsi expresie materială; a căpăta chip concret; a se întrupa; a se materializa.

A ÎNTRUPA întrupez *tranz.* 1) A face să se întrupeze; a întruchipa; a materializa. 2) *înv.* A uni într-un trup comun. 3) A prezenta, dând expresie materială; a personifica; a întruchipa; a încarna.

A SE ÎNTRUPA se întrupează *intranz*. (*despre proiecte, lucruri imaginare)* A-şi găsi expresie materială; a căpăta formă concretă; a se întruchipa; a se materializa.

A ÎNVĂPĂIA învăpăiez *tranz*. A face să se învăpăieze.

A SE ÎNVĂPAIA mă învăpăiez *intranz*. 1) A deveni roşu-aprins (ca văpaia); a căpăta culoarea văpăilor; a se înroşi tare. 2) *fig. (despre persoane)* A căpăta tot mai mult suflet; a se înflăcăra; a se încinge; a se însufleţi; a se anima; a se aprinde; a se entuziasma.

A ÎNVEDERA învederez *tranz.* 1) A face să iasă la iveală cu claritate; a arăta în mod evident; a demonstra. **Opera lui învederează un talent veritabil**. 2) *rar (acţiuni sau rezultate ale acestora)* A face să devină cunoscut; a aduce la cunoştinţă.

ÎNVEDERA//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* Care se vede bine; expus vederii; vizibil; evident.

A ÎNVERŞUNA înverşunez *tranz.* A face să se înverşuneze; a îndârji.

A SE ÎNVERŞUNA mă înverşunez 1) (*despre persoane)* A acţiona cu dârzenie sporită; a deveni mai aprig; a se îndârji. 2) *(despre lupte)* A se desfăşura tot mai intens; a deveni (mai) crâncen; a se încrâncena; a se îndârji.

ÎNVERŞUNA//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* Care atacă cu înverşunare; cuprins de dârzenie; îndârjit; neînduplecat; aprig.

A ÎNVESTI învestesc *tranz.* 1) *(persoane)* A pune în mod oficial (într-o funcţie, într-un drept sau într- o demnitate). 2) *înv., ist. (în Evul Mediu)* A supune învestiturii; a dota cu o demnitate.

ÎNVESTITUR//Ă ~i *f.* Act prin care cineva este învestit cu o demnitate.

A ÎNVEŞMÂNTA înveşmântez *tranz*. 1) A îmbrăca în veşminte speciale (cu ocazia unei solemnităţi). 2) *fig. (idei, gânduri)* A înzestra cu veşmânt verbal; a exprima prin cuvinte.

ÎNV//OLT ~oaltă (**~olţi**, **~oalte**) *adj.* 1) *(despre flori)* Care are petale multe şi dese; cu petale multe şi dese; bătut; înfoiat. 2) *(despre petale)* Care este din abundenţă; în cantitate mare; bogat; numeros. 3) *(despre păr, pene, coamă)* Care are fire multe şi dese; cu fire multe şi dese; bogat.

JACK jackuri *n. telecom.* 1) *înv.* Piesă folosită la telefonia manuală, care stabileşte legătura între două linii prin introducerea unei fişe. 2) Dispozitiv de interconectare electrică la aparatura audio, video etc.

JAD jaduri *n.* Piatră semipreţioasa, foarte dură, de culoare variind de la alb până la verde întunecat, folosită la confecţionarea unor obiecte decorative; jadeit.

JAF jafuri *n*. Furt mare, însoţit de violenţă; prădare; despuiere.

JAGUĂR ~i *m*. *zool.* Animal răpitor din familia felinelor, care are blana de culoare galbenă-roşcată cu pete negre şi trăieşte în America de Sud.

JAL//ON ~oane *n*. 1) Tijă de lemn sau metal, cu dungi albe şi roşii, folosită în lucrările de topografie pentru marcarea unei linii, a unei direcţii etc. 2) *fig.* Element care marchează un moment semnificativ sau crucial în dezvoltarea unei acţiuni.

A JALONĂ jalonez *tranz.* 1) *(linii sau puncte)* A marca pe un teren cu ajutorul jaloanelor. 2) *fig. (planuri, orientări, etapele principale ale unui proiect sau ale unei activităţi)* A elabora din timp în linii

generale; a schița; a trasa.

JALUZ//EĂ ~ele *f.* Stor confecționat din șipci subțiri de lemn, metal sau plastic dispuse paralel în așa fel, încât să poată fi strâns sau desfăcut la necesitate.

JAMBON ~oane *n*. *gastronom.* Produs alimentar preparat din pulpă de porc ținută în saramură cu ingrediente și mai apoi afumată sau fiartă; șuncă.

JARDINIERĂ ~e *f* Suport de metal sau de lemn, așezat la ferestre sau la balcoane, în care se pun ghivece cu flori.

JARGON ~oane *n*. *lingv.* Limbaj particular, folosit de un grup social sau profesional și caracterizat prin abundență de cuvinte pretențioase și gramatică proprie; idiolect social.

JARTIER//Ă ~e *f.* Obiect de îmbrăcăminte accesoriu, confecționat din elastic, care ține ciorapul întins pe picior.

JAZ jazuri *n*. *muz.* 1) Muzică ușoară (de dans) cu ritm viu, sincopat, având, de cele mai multe ori, caracter de improvizație. 2) Orchestră sau formație care execută asemenea muzică.

A JĂRUÎ jăruiesc 1. *tranz. (jăratic)* A răscoli pentru a face să ardă mai bine cărbunii. **2**. *intranz. (despre foc)* A arde înăbușit (ca jarul); a mocni.

JDER jderi *m*. *zool.* Mamifer carnivor, de talie mică, având corpul lung și picioarele scurte, cu blană prețioasă de culoare cafenie.

JECMĂN//EĂLĂ ~eli *f pop., reg.* Delict constând în lipsirea cuiva de bunuri materiale prin folosirea forței și a anumitor privilegii sociale.

A JECMĂNI jecmănesc *tranz*. *pop., reg. (persoane)* 1) A lipsi (complet) de avere; a prăda; a jefui; a despuia; a jupui. 2) A despuia de bani sau de alte bunuri materiale (prin exploatare sau prin violență); a jefui; a estorca; a jumuli.

A JEFUI jefuiesc *tranz. pop., reg. (persoane)* 1) A lipsi (complet) de avere, comițând un jaf; a prăda; a jupui; a jecmăni; a despuia. 2) A lipsi de bani sau de alte bunuri materiale (prin exploatare sau prin violență); a jecmăni; a estorca; a jumuli.

A JELI jelesc *pop., reg.* **1**. *tranz.* 1) *(morți)* A deplânge cu jale; a boci. 2) *(persoane)* A trata cu compasiune; a compătimi; a deplora; a deplânge; a jelui. 3) *(fapte sau acțiuni)* A îndura cu greu, fiind cuprins de regret; a regreta. **2**. *intranz.* A deplânge un mort; a boci.

A SE JELI mă jelesc *intranz. pop., reg.* A-și împărtăși jalea; a se tângui; a se plânge; a se căina; a se văieta.

A JELUI jeluiesc *tranz. pop., reg. (persoane)* A trata cu compasiune; a compătimi; a deplânge; a jeli; a deplora.

A SE JELUI mă jeluiesc *intranz. pop., reg.* 1) A-și împărtăși jalea; a se tângui; a se plânge; a se căina; a se văieta; a se jeli. 2) A se adresa cu o reclamație; a se plânge; a reclama.

JEMN//Â ~e *f. pop., reg.* Pâine albă, de obicei împletită, coaptă la anumite ocazii (mai ales la nuntă).

A JENĂ jenez *tranz.* 1) *(persoane)* A face să se jeneze. 2) *(despre încălțăminte și îmbrăcăminte) A* incomoda la mișcare; a supăra.

A SE JENĂ mă jenez *intranz. (despre persoane) A* fi cuprins de jenă; a se rușina; a se sfii.

A JERPELI jerpelesc *tranz. A* face să se jerpelească; a ponosi.

A SE JERPELI se jerpelește *intranz. (mai ales despre obiecte de îmbrăcăminte și de încălțăminte)* A se învechi prin întrebuințare excesivă; a se uza; a se jerpeli.

JERSE//U ~e *și* **~uri** *n.* 1) Obiect de îmbrăcăminte tricotat, lung până la brâu și deschis în față, purtat peste bluză. 2) Țesătură elastică, tricotată, din lână, bumbac sau mătase, folosită la confecționarea unor obiecte de îmbrăcăminte; tricot.

A JERTFI jertfesc *tranz.* 1) *arh. (în antichitate) (ființe)* A ucide după un anumit ritual, ca dar adus divinității; a sacrifica. 2) A lipsi de viață premeditat; a omorî; a ucide. 3) *(persoane)A* face să se jertfească.

A SE JERTFI mă jertfesc *intranz*. (*despre persoane)* A manifesta abnegație; a se devota fără rezerve; a se sacrifica.

JET I jeturi *n*. Curent de lichid sau de gaz, care țâșnește cu presiune printr-un orificiu sau printr-un ajutaj.

JET II jeturi *n*. Avion cu reacție, pentru transportul de pasageri.

JEȚ jețuri *n*. *înv*. Scaun cu spătar înalt și cu brațe; jilț.

A SE JIGÂRÎ mă jigăresc *intranz. pop., fam.* A slăbi foarte mult; a-și pierde vlaga; a se sfriji.

A JIGNI jignesc *tranz.* 1) A înjosi prin vorbe sau purtare necorespunzătoare; a ofensa; a insulta. 2) *înv*. A face să suporte un prejudiciu; a prejudicia.

JIGNIT//OR ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj.* Care jignește; în stare să rănească demnitatea cuiva; ofensator; insultător. **Ton ~. Comportament ~.**

Aluzie ~oare.

JILĂV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care conține apă sau alt lichid; pătruns de umezeală; umed. **Pământ ~.**

Haine ~e.

A JILÂVÎ jilăvesc *tranz.* A face să se jilăvească; a umezi.

A SE JILÂVÎ se jilăvește *intranz.* A deveni jilav; a se îmbiba ușor cu apă; a se umezi.

A JIMBĂ jimbez *tranz. pop., reg. (persoane)* A face să se jimbeze.

A SE JIMBĂ mă jimbez *intranz. pop., reg.* 1) *fam., depr. (despre persoane)* A-și strâmba gura, arătând dinții și râzând într-un fel nefiresc; a rânji. 2) *fig-(despre suprafața unei ape)* A se mișca în valuri; a se tulbura; a se agita.

JÎMBL//Â ~e *f înv., pop., reg.* Pâine din făină albă, de obicei de formă lunguiață; franzelă.

JIND *n*. Dorință arzătoare de a căpăta ceva care e greu de obținut; râvnire. ♦ **A privi (**sau **a se uita) cu ~,** a privi sau a se uita cu dorință mare.

A JINDUÎ jinduiesc *(despre persoane)* **1**. *tranz.* A dori cu jind; a vrea foarte mult; a râvni; a pofti. **2**. *tranz.* A avea jind; a pretinde țintind să acapareze; a râvni.

JÎNTIȚ//Â ~e *f* Urdă nestrecurată, amestecată cu zer, care rămâne la fundul vasului după ce a fost scoasă urda prin fierbere.

A JINTUÎ jintuiesc *tranz. (caşul)* A frământa pentru a separa de zer.

JIR *n*. Fruct al fagului, servind ca hrană pentru porci.

♦ **A mâna (**sau **a duce) porcii la ~,** *fam., peior.* a sforăi (tare) în timpul somnului.

JITÂR ~i *m*. *înv.* Paznic la semănături; pândar. **A JITĂRÎ jităresc** *intranz.* A fi jitar; a pândări.

JITNICER ~i *m*. *înv*. *ist.* Boier de la curtea domnească, care avea în grija sa jitnițele.

JÎTNIȚ//Ă ~e *f. înv*. Magazie pentru păstratul cerealelor; grânar; hambar.

JIU-JÎTSU *n*. *sport* Gen de luptă în stil liber, de origine japoneză.

A JNĂPĂÎ jnăpăi *tranz. pop., fam.* A bate cu varga sau cu palma, producând lovituri răsunătoare.

JOÂRD//Ă ~e *f* v. **JORDIE**.

JOBEN ~uri *n*. *înv.* Pălărie înaltă, cilindrică, cu boruri înguste, purtată în trecut de bărbați; cilindru.

JOCHE//U ~i *m*. *hipism* Călăreț profesionist, specializat în conducerea cailor la alergările de galop și de obstacole.

JOIMÎR ~i *m*. *arh*. *ist. (în Moldova medievală)* Soldat de origine poloneză, angajat cu leafă în armata Moldovei; mercenar polonez.

JONCȚIUN//E ~i *f* 1) Punere în contact a unor părți, elemente sau lucruri; legătură; asamblare; împreunare. 2) Loc unde se realizează acest contact.

A JONGLÂ jonglez *intranz.* 1) A lansa și a prinde alternativ și cu multă iscusință mai multe obiecte care își intersectează traiectoria de zbor. 2) *fig. (cuvinte, expresii, maxime, date, cifre* etc.) A folosi cu multă îndemânare și cu dezinvoltură; a mânui; a manevra; a manipula; a mania.

JORDI//E ~i *f pop., reg.* Ramură lungă, subțire și flexibilă, curățată de ramificații și de frunze; nuia; vargă.

JOSNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre acțiuni activități* etc.) Care înjosește; demn de dispreț; umilitor; degradant; înjositor. 2) *(despre persoane și manifestări ale acestora)* Care vădește lipsă de scrupule; capabil să săvârșească lucruri nedemne; infam; ticălos; nemernic.

JOVIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care este plin de veselie sinceră și spirit comunicativ; voios.

A JUBILÂ jubilez *intranz. (despre persoane)* A încerca o mare satisfacție (în urma unei victorii); a se bucura foarte mult; a triumfa.

JUBILIÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre solemnități)* Care are loc cu ocazia unui jubileu. 2) *și substantival (despre persoane)* Care are sau își sărbătorește un jubileu.

JUBILE//U ~e *n.* 1) Sărbătoare organizată în onoarea unei persoane care deține o funcție de 50 de ani (sau de 25 de ani). 2) *prin ext.* Sărbătoare organizată cu prilejul împlinirii a 50 de ani. 3) *prin ext.* Sărbătoare organizată cu prilejul împlinirii unui anumit număr de ani de la producerea unui eveniment important sau a unui număr de ani de activitate, de apariție a unui periodic etc. **~ul de 70 de ani ai revistei de filologie.**

JU//DE ~zi *m*. *arh*. *jur.* Persoană oficială, care avea atribuția de a soluționa într-o instanță judecătorească; judecător.

A JUDECÂ judec 1 . *tranz.* 1) *jur. (cauze, conflicte, procese, persoane* etc.) A supune unei decizii judiciare. 2) *(persoane)* A caracteriza într-un anumit fel, analizând argumentele, circumstanțele și eventualele efecte. 3) A examina calitativ și cantitativ (pentru a stabili valoarea); a aprecia; a prețui; a estima; a evalua. ~ **lucrurile după aparențe**. 4) A fi de părere; a găsi de cuviință; a gândi; a crede; a socoti; a considera. 5) A face să se judece. **2**. *intranz.* A se gândi adânc; a medita profund; a cugeta; a reflecta. **El judecă serios**.

A SE JUDECÂ mă judec *intranz.* 1) *jur.* A se afla în proces judiciar (unul cu altul). 2) *fam.* A se trata cu vorbe de ocară (unul cu altul).

JUDEȚ ~e *n. admin. (în unele țări)* Unitate administrativ-teritorială, de rang superior, în componența căreia intră mai multe orașe și comune.

JUDICIÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de activitatea de judecată; propriu justiției; de justiție; judecătoresc. **Proces ~.**

JUDICI//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care are calitatea de a judeca adânc și drept; cu judecată sănătoasă. 2) *(despre idei, concluzii, păreri* etc.) Care rezultă dintr-o bună judecată; bine gândit, chibzuit.

JULF//Ă ~e *f pop., reg.* 1) Sămânță de cânepă. 2) Mâncare de post, preparată prin fierbere din sămânță de cânepă pisată și amestecată cu apă îndulcită.

A JULÎ julesc *tranz. (piele)* A face să se julească; a excoria; a zdreli. **Mi-am julit un deget.**

A SE JULÎ mă julesc *intranz. (despre persoane)* A se răni ușor; a se zdreli; a se excoria; a se jupui. **Mam julit la mână.**

A JUMULI jumulesc *tranz.* 1) *(păsări tăiate)* A curăța de pene; a peni. 2) *(păr, pene)* A scoate din rădăcină; a smulge. 3) *(animale)* A curăța de piele; a beli; a jupui; a despuia. 4) *fig., fam. (persoane)* A despuia de bani sau de alte bunuri materiale; a jecmăni; a jefui; a estorca.

JUN//E ~ă (**~i**, **~e**) *adj. înv. (despre persoane)* Care încă nu este matur; tânăr.

JUNEȚ//E ~i *f înv.* Perioadă a vieții omului, de la adolescență până la vârsta medie.

JUNGHER ~e *n*. *înv.* Armă albă, având vârf ascuțit și lamă cu două tăișuri; pumnal.

JUNGL//Ă ~e *f* Pădure subtropicală și tropicală deasă, cu multe tufișuri și liane.

JUNIOR ~i *m*. 1) *sport* Sportiv tânăr, având vârsta

între 13 și 19 ani și făcând parte dintr-o categorie intermediară. 2) *(folosit pe lângă un nume de persoană)* Fiul considerat în raport cu tatăl său. **Busch ~.**

JUPÂN ~i *m.* 1) *înv. (folosit ca termen de adresare politicoasă față de persoane care ocupau o anumită demnitate sau funcție)* Reprezentant al claselor avute; boier; domn. ~ **Dumitrache.** 2) *înv.* Proprietar al unei întreprinderi, luat în raport cu salariații săi; patron. 3) *fam., iron.* Patron sau stăpân, considerta în raport cu subalternii săi.

A JUPUI jupuiesc *tranz.* 1) *(animale)* A curăța de piele; a beli; a jumuli; a despuia. 2) *(arbori, plante)* A curăța de coajă; a coji; a despuia. 3) *fig., fam. (persoane)* A lipsi (complet) de avere; a prăda; a jecmăni; a jefui; a despuia. 4) A face să se jupuiască; a juli.

A SE JUPUI mă jupuiesc *intranz.* (*despre persoane)* A se răni ușor; a se zdreli; a se excoria; a se juli.

A JURÂ jur *(despre persoane)* **1**. *tranz.* 1) A promite prin jurământ. ~ **fidelitate**. 2) *(depoziții sau mărturii)* A confirma la judecată prin jurământ. 3) *(persoane)* A ruga cu multă stăruință; a conjura. **2**. *intranz.* A presta un jurământ.

A SE JURÂ mă jur *intranz. (despre persoane)* 1) A se angaja prin jurământ; a jurui. 2) A se lega prin jurământ; a se afurisi; a se blestema. **Mă jur pe tot ce vrei, că nu eu am spus-o.**

JURIDIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de drept sau de legi; propriu dreptului sau legilor; de drept. 2) Care se face în fața justiției. **Acțiune ~ă**.

JURISCONSUL//T ~ți *m. jur.* Specialist în materie de drept, care dă consultații juridice.

JURISDÎCȚI//E ~i *f jur.* Drept întărit prin lege, al unui judecător sau al unei instanțe judecătorești, de a efectua procese judiciare; putere de a judeca. **A fi sub ~a statului.**

JURISPRUDENȚ//Ă ~e *f.* 1) Ansamblu de decizii sau soluții date de jurisdicție în anumite probleme de drept. 2) Ansamblu de principii juridice; știință juridică.

JURÎ//ST ~ști *m.* 1) Persoană cu studii juridice speciale; specialist în drept. 2) Persoană care practică dreptul.

JURI//U ~i *n.* Grup constituit din specialiști într-un domeniu oarecare, având misiunea de a aprecia și de a clasifica candidații sau concurenții la un concurs, la o competiție.

A JURUÎ juruiesc *tranz. pop., reg.* 1) *(bunuri materiale)* A promite în mod public și în mod solemn. 2) *(tineri de însurat)* A făgădui de soț sau de soție.

A SE JURUÎ mă juruiesc *intranz. pop., fam.* A se angaja prin jurământ; a se jura.

JUST I *adv.* În corespundere cu adevărul; adevărat; drept. 2) Pe bună dreptate.

JUST II justă (**jușt**i, **juste**) *adj.* 1) Care este în corespundere cu realitatea, cu adevărul; adevărat; drept. **Decizie justă. Concluzie justă.** 2) *(despre persoane)* Care acționează și judecă îi conformitate cu adevărul, cu dreptatea; drept; corect; cinstit.

A JUSTIFICĂ justific *tranz.* 1) *(acțiuni, opinii* etc.) A considera ca fiind just sau legitim; a îndreptăți. ~ **absența**. 2) *(cheltuieli financiare sau materiale)* A demonstra documentar ca fiind folosit după destinație. 3) *(persoane)* A face să se justifice; a dezvinovăți; a disculpa; a dezvinui.

A SE JUSTIFICĂ mă justific *intranz.* (*despre persoane)* A-și demonstra nevinovăția; a se disculpa; a se dezvinui; a se dezvinovăți.

JUSTIFICĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi justificat. **Faptă ~ă.**

JUSTIFICATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* Care servește pentru a justifica ceva; justificator. **Acte ~e. Trebuie să aduci un ~, ca să-ți motivezi absența.**

JUV//ĂȚ ~ețe *n.* Ochi care se poate strânge, fiind format prin înnodare la capătul unei frânghii (și folosit pentru a prinde un animal); laț.

JUVENIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este caracteristic

pentru tineri; propriu tinerilor; tineresc. **Elan ~. Aparență ~ă.**

A JUXTAPUNE juxtapun *tranz. (obiecte)* A pune alături; a așeza unul lângă altul; a alătura. 2) *lingv., gram. (părți de propoziție)* A face să se juxtapună.

A SE JUXTAPUNE se juxtapun *intranz. lingv., gram. (despre părți de propoziție)* A îmbina prin juxtapunere.

KAKI I *adj invar.* Care are culoare cafenie cu nuanță galben-verzuie; de culoare cafenie cu nuanță galben-verzuie.

KAKI II *n. bot.* Fruct al unui arbore exotic, cu pulpa moale și dulce, având aspectul unei tomate.

KILOGRĂM ~e *n*. Unitate de măsură a greutății (egală cu o mie de grame).

KILOCALORÎ//E ~i *f* 1) Unitate de măsură a energiei termice (egală cu o mie de calorii). 2) Calorie mare.

A KILOMETRĂ kilometrez *tranz*. (*distanțe*, *rute* etc.) A marca cu borne kilometrice.

KILOMETRĂJ ~e *n*. 1) Proces de determinare în kilometri a unei distanțe parcurse. 2) Distanță parcursă într-o anumită unitate de timp. 3) Instrument montat la unele vehicule pentru a determina distanța parcursă.

KILOMETR//U ~i *m.* Unitate de măsură a distanței (egală cu o mie de metri).

KILOVOL//T ~ți *m*. *fiz.* Unitate de măsură a tensiunii electrice (egală cu o mie de volți).

KILOWĂ//TT ~ți *m*. *fiz.* Unitate de măsură a puterii (egală cu o mie de wați).

KRIPTON *n. chim.* Element chimic, gaz nobil, incolor, fără miros și fără gust.

LABIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de buze; propriu buzelor. **Mușchi ~i**. 2) *(despre sunete)* Care se produce cu ajutorul buzelor; articulat cu participarea buzelor. **Consoane ~e.**

LABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane și manifestările lor)* Care este lipsit de stabilitate; fără statornicie; instabil; schimbător. **Dispoziție ~ă. Caracter ~. Comportament ~.** 2) *med. (despre stări, procese)* Care se schimbă des și rapid.

LABIRINT ~uri *n*. 1) Edificiu constituit dintr-un număr foarte mare de camere, așezate astfel încât ieșirea poate fi găsită cu foarte mare dificultate. 2) *fig.* Compoziție extrem de încurcată; lucru foarte complicat, încâlcit..

LABORI//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* 1) Care necesită multă muncă și eforturi mari; cu mare osteneală și sforțare. **Studii ~oase**. 2) *(despre persoane)* Care muncește mult și cu folos; cu multă dragoste pentru muncă; harnic.

LACHE//U ~i *m*. 1) *înv.* Servitor la curțile boierești; valet; fecior. 2) *fig., fam., depr.* Persoană josnică și servilă; slugoi.

LACONIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* 1) *(despre acte dei vorbire)* Care constă din puține cuvinte;

exprimat în cuvinte puține; concis; lapidar; succint. 2) *(despre persoane)* Care vorbește puțin și precis.

LACRIMOGEN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre substanțe)* Care provoacă secreția lacrimilor; producător de plâns. **Gaz ~. Grenadă ~ă**. 2) *fig.* Care provoacă râsul cu mijloace ieftine. **Film ~.**

LACTĂT I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care este produs din lapte; făcut din lapte. **Produs ~.** 2) Care conține lapte în componență.

LACTĂT II *n*. Sare a acidului lactic.

LACTEE *adj. astron.*: ♦ **Calea ~**, mulțime de stele având forma unui brâu luminos, care se vede pe bolta cerească în timpul nopților clare; Calea Laptelui; Calea (sau Drumul) robilor.

LĂCTIC *adj.*: ♦ **Acid ~,** acid-alcool care se conține, mai ales, în laptele acru.

LACUNĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care prezintă lacune; cu lacune; lacunos. **Sistem ~. Cunoștințe ~e.**

LACUN//Ă ~e *f.* 1) Spațiu vid în interiorul unui corp. ♦ **~ă lexicală,** *lingv.* lipsă a unei unități lexicale, în sistemul unei limbi, pentru a denumi o anumită noțiune, un anumit obiect, lucru etc.; vid lexical. 2) Omisiune în textul unui autor sau în corpul unei opere. 3) *fig.* Parte ce lipsește pentru o persoană, pentru un lucru sau un proces, ca să poată fi considerate perfecte. **A avea multe ~e în cunoștințe.**

LACU//STRU ~stră (**~ștri**, **~stre**) *adj.* 1) Care ține de lacuri; propriu lacurilor. **Mal ~.** 2) Care se află pe lacuri sau pe malurile lor. **Locuință ~stră**. 3) Care trăiește sau crește în lacuri. **Faună ~stră**. **Floră ~stră**.

LAGUN//Ă ~e *f geomorf.* Întindere de apă marină, separată printr-o fâșie de pământ.

LÂI laie, **lăi** *adj. (despre oi și lâna lor)* Care este de culoare neagră sau neagră-cenușie; negru sau negru-cenușiu.

LÂIE *f* 1) Grup de țigani nomazi. 2) *pop.., fam.* Ceată zgomotoasă de copii sau de oameni.

LÂIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu ține de biserică; independent de toate confesiunile religioase; nebisericesc; lumesc. **Învățământ ~.**

LAITMOTIV ~e *n.* 1) *muz.* Motiv muzical, care caracterizează un personaj sau o situație și care se reia când apare în scenă personajul sau situația dată. 2) Fragment sau motiv repetat într-o operă muzicală. 3) *fig.* Idee principală asupra căreia se insistă în repetate rânduri (într-o operă științifică sau artistică).

LÂM//Ă I ~e *f* 1) Placă subțire de material dur (metal, plastic, sticlă sau lemn) cu diverse întrebuințări în aparatura tehnică. 2) Parte ascuțită a unui instrument, a unei unelte de tăiat sau a unei arme albe; ascuțiș; tăiș; custură; cuțitură. **~a cuțitului.** 3) Placă dreptunghiulară de oțel, foarte subțire, de obicei cu două tăișuri, care se adaptează la un aparat mecanic de ras. **~ă de ras.** 4) Placă mică și subțire de sticlă, pe care se așează materialele ce urmează a fi examinate la microscop. **LÂM//Ă II ~e** *f* 1) *zool.* Mamifer rumegător, mai mic decât cămila și fără cocoașe, care trăiește în regiunile montane din America de Sud și care, fiind domesticit, este folosit la transportul greutăților. 2) Postav gros, care se face din lâna acestui animal. **Un palton de ~ă.**

A SE LAMENTÂ mă lamentez *intranz. (despre persoane)* A-și exprima îndelung suferințele (fizice sau morale), scoțând strigăte de jale sau de durere; a se văieta; a se văicări; a se tângui.

LAMENTÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se lamentează. **Voce ~ă**. 2) Care provoacă milă. **Spectacol ~. Orator ~. Un tip ~. Situație ~ă.**

A LAMINÂ laminez *tranz. teh. (metale, aliaje* etc.) A prelucra cu ajutorul laminorului (transformând în plăci subțiri). 2) *(fibre textile)* A lucra cu ajutorul laminorului, întinzând și omogenizând. **A lamina bumbacul.**

LAMIN//OR ~oare *n*. *teh.* 1) Instalație care transformă metalul în lame sau fire. 2) Mașină care întinde un material textil, pentru a-i uniformiza grosimea și a-i face firele paralele. 3) Mașină folosită

la fărâmițarea sau la măcinarea anumitor materiale, pentru a obține o pastă.

LAMPADÂR ~e *n*. Suport vertical, având în partea superioară un aparat de iluminare a locurilor publice.

LAMPAGÎ//U ~i *m. înv.* Persoană specializată în aprinderea și stingerea lămpilor de pe străzi; fanaragiu.

LAMPÂNT *adj.:* ♦ **Gaz** (*sau* **petrol**) **~,** amestec de hidrocarburi, obținut prin distilarea petrolului brut și folosit drept combustibil în lămpi sau în unele motoare.

LAMPI//ON ~oane *n*. Felinar de hârtie transparentă și colorată, folosit pentru înfrumusețarea ceremoniilor, a locurilor și localurilor publice în zile de sărbătoare; lanternă venețiană. **A lansa un ~.**

LÂMURĂ *f.* Parte a unui lucru sau colectivități, care se caracterizează prin calități sau valoare superioară; partea cea mai bună a unui lucru sau a unei colectivități; frunte; floare; smântână; cremă.

LAN lanuri *n*. 1) Suprafață de pământ semănată cu același fel de plante (de obicei, cereale); holdă. 2) Semănătură de cereale aflate într-un stadiu avansat de dezvoltare, care cresc pe un astfel de teren agricol. **Un ~ de grâu.**

LÂNCE lănci *f. înv.* Veche armă albă de atac, constând dintr-o vergea sau prăjină lungă, prevăzută cu un vârf metalic ascuțit; suliță.

LANDOU ~ri *n.* 1) Vehicul luxos, cu două banchete a câte două locuri și așezate față în față, cu capotă formată din două părți pliabile. 2) Cărucior pentru copiii mici, spațios și confortabil, acoperit cu o capotă.

LANDȘÂFT ~uri *n*. Porțiune de suprafață terestră cu proprietăți și aspect specific.

LANGUR//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care manifestă o melancolie sentimentală; plin de melancolism sentimental. **Voce ~oasă.**

LANGUST//Ă ~e *f* Animal crustaceu marin, asemănător cu racul, dar fără clești, cu antene foarte lungi, cu carapace spinoasă, de culoare violacee, foarte apreciat pentru carnea delicioasă.

A LANSÂ lansez *tranz.* 1) *(idei, realizări, proiecte, știri, publicații* etc.) A face cunoscut unui cerc larg de persoane; a pune în circulație; a răspândi; a difuza; a propaga. 2) (*nave*, *bărci etc. nou construite)* A pune să plutească pentru prima dată. 3) *(rachete, torpile, sateliți* etc.) A propulsa (cu ajutorul unui dispozitiv special), trimițând înspre o țintă.

LANTERN//Ă ~e *f.* 1) Dispozitiv de iluminat în afara încăperilor, fix sau portativ, prevăzut cu un schelet metalic pentru petrol, pe care se instalează un glob de sticlă pentru a proteja fitilul aprins; felinar. 2) Lampă electrică portativă, de proporții mici, care acționează cu baterii. ♦ **~ venețiană**, lampion. ♦ **~ magică,** dispozitiv optic, cu ajutorul căruia se proiectează pe un ecran imaginea figurilor de pe o placă de sticlă sau imprimate pe o placă fotografică. 3) *arhit. v.* **LANTERNOU**.

LANTERNOU ~ri *n*. *arhit.* 1) Parte mai ridicată a acoperișului unei clădiri înalte, prevăzută cu multe ferestre pentru ventilare și iluminare. 2) Turn mic cu colonete, așezat în vârful unui edificiu.

LAPIDÂR I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre inscripții, ornamente)* Care este cioplit în piatră. 2) *(despre formule, expresii, stil, vorbire)* Care se impune prin concizie; exprimat în puține cuvinte; concis; laconic; succint.

LAPIDÂR II ~i *m*. Meseriaș specializat în prelucrarea pietrelor scumpe (cu excepția diamantelor).

LÂPOVIȚĂ *f meteor.* Depunere atmosferică sub formă de ploaie amestecată cu zăpadă.

LÂPSUS ~uri *n*. 1) *lingv.* Eroare mecanică, comisă din neatenție, în scris sau în vorbire. **~ de limbă.** 2) Imposibilitate momentană de a-și aminti ceva. **~ de memorie.**

LAPTOP [cuvânt engl.] **~uri** *n.* Microcalculator

personal portabil, de greutate și dimensiuni reduse.

LARGHEȚE *f* Atitudine binevoitoare, însoțită de bunătate; generozitate; dărnicie; mărinimie.

LÂRMĂ *f* Gălăgie mare; tămbălău.

LARVÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de larve; propriu larvelor. **Stare ~ă**. 2) Care se află în stare de larvă. 3) *fig.* Care este lipsit de posibilitatea de a se manifesta în exterior; fără capacitatea de a se exterioriza; ascuns; nevăzut; latent.

LÂRV//Ă ~e *f* Animal care se dezvoltă prin metamorfoză, aflat în prima fază evolutivă, când se caracterizează printr-o formă diferită de cea din perioada adultă.

LAȘ lașă (**lași**, **lașe**) *adj. și substantival (despre persoane și manifestările lor)* Care denotă lipsă de curaj și de onestitate; fără curaj și demnitate.

LAȘITÂTE *f* 1) Lipsă de curaj în fața unui pericol. 2) Faptă sau atitudine a unei persoane lașe.

LATEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care există, fără însă a se manifesta în exterior; existent în stare ascunsă. **Maladie în formă ~tă. Proces ~t.**

LATERAL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se află pe una din laturile unui lucru; situat pe o parte a unui obiect. 2) *fig.* Care se situează pe al doilea plan, din punctul de vedere al importanței; de importanță mai mică; secundar; marginal. **Problemă ~ă.** 3) ***(****despre căi de comunicație)* Care face o ramificație, desprinzându-se de la linia principală. **Drum ~.**

LATIFUNDIAR ~i *m. ist.* Proprietar al unui latifundiu; moșier care posedă mari domenii agricole.

LATIFUNDI//U ~i *n. ist.* Proprietate mare; moșie de proporții foarte mari; domeniu.

LÂUR ~i *m.* 1) Arbust meridional, cu frunze persistente, lucioase și aromatice, folosite în calitate de condiment. 2) *fig. mai ales la pl.* Cunună din frunzele acestui arbust, oferită în trecut eroilor, oratorilor drept semn distinctiv. ♦ **A culege ~ii,** a deveni celebru. ♦ **A se culca pe ~i,** a rămâne satisfăcut de succesele obținute anterior, fără a mai depune eforturi suplimentare spre autodepășire. 3) Plantă veninoasă cu miros neplăcut, cu flori mari albe și cu fructul capsulă epoasă, folosită în medicină. ♦ **A mâncat ~** *(sau* **~i**) *sau* **Doar n-am mâncat ~i,** doar nu mi-am ieșit din minți, vezi bine că n-am înnebunit.

LAUREÂ//T ~ți *m.* Persoană sau colectiv care a obținut un premiu (la începuturi, o cunună de lauri) într-un concurs.

LAVABOU ~ri *n.* 1) Recipient conectat la o sursă de apă și dotat cu un canal de evacuare a apei consumate, care servește la spălatul curent al oamenilor; chiuvetă; lavoar. 2) Spălător comun în cămine și internate, prevăzut cu mai multe chiuvete și cu alte instalații sanitare.

LÂVĂ *f* Materie în stare lichidă, incandescentă, aruncată la suprafață în timpul erupției unui vulcan.

LAVÎN//Ă ~e *f* Masă de zăpadă, care se desprinde de pe un munte și se rostogolește în jos cu o putere distrugătoare; avalanșă.

LAVOÂR ~e *f.* 1) Mobilă de toaletă, de înălțimea unei mese, prevăzută cu chiuvetă, robinete și cu un sistem de evacuare, servind la spălat și la păstrarea obiectelor necesare pentru spălat. 2) Recipient conectat la o sursă de apă și dotat cu un canal de evacuare a apei consumate, care servește la spălatul curent al oamenilor; chiuvetă; lavabou.

LÂVR//Ă ~e *f rel, bis.* Mănăstire de mari proporții, în unele țări ortodoxe (Egipt, Grecia, Rusia), în care călugării locuiesc în chilii separate, ca și casele dintr-un sat aparte.

A SE LĂBĂRȚ//Â mă lăbărțez *intranz. pop.* A crește excesiv în dimensiuni (mai ales în lățime), pierzând forma; a se lăți; a se deforma.

A SE LĂFĂI mă lăfăiesc *intranz. fam.* 1) A sta comod, întinzându-și corpul în voie. 2) A trăi din belșug și fără griji; a huzuri. **A se lăfăi în bine.**

LĂL//ÂU ~âie (**~âi**, **~âie**) *adj. fam., depr.* Care se mișcă neîndemânatic și greoi; cu mișcări lipsite de grație.

LĂNCIER ~i *m. înv.* Ostaș înarmat cu lance: sulițaș.

LĂPT//OC ~ oace *n. pop., reg.* Canal de scânduri, prin care curge apa pentru a pune în mișcare roata unei mori; uluc; scoc.

A LĂRMUÎ lărmuiesc *intranz. pop., fam. (despre mulțimi de ființe)* A face larmă; a ridica o gălăgie foarte mare.

LĂSTÂR ~i *m.* Ramură tânără, care crește din rădăcina sau din tulpina unei plante lemnoase. **Copacul a dat ~i.**

LĂTUNO//ÂIE ~i *f. pop., reg.* 1) Răritură la marginea pânzei țesută manual, formată prin ruperea unor fire din urzeală. 2) Scândură cu o parte plană, iar cu alta convexă, tăiată de la marginea unui buștean.

LĂUTÂR ~i *m.* 1) *înv.* Muzicant care cânta din lăută. 2) Muzicant popular, care cântă la un instrument cu coarde sau la orice alt instrument din componența unui taraf.

LĂUT//Ă ~e *f.* 1) Instrument muzical cu coarde asemănător cu cobza. 2) *prin ext.* Instrument muzical cu coarde, în genere.

LÂNCE//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) Care este lipsit de vigoare; fără energie și forță vitală. 2) *înv.* Care este lipsit de puteri; slăbit de puteri din cauza unei boli.

LE ÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre oameni și manifestările lor)* Care denotă respect și fidelitate în raport cu angajamentele luate; caracterizat prin onestitate și probitate; loial. **A avea o atitudine ~ă față de cineva sau ceva.**

LEALITÂTE *f* Caracter leal; loialitate.

LEFEGÎ//U ~i *m.* 1) *înv. ist. (În Moldova și Muntenia medievală)* Oștean tocmit cu leafă; mercenar. 2) *fig., fam.* Persoană care primește leafă; salariat; funcționar; slujbaș.

LEF//T I lefți *m. înv.* Monedă de metal scump (din aur sau argint), din care se făceau salbe.

LEFT II left uri *n.* Salbă de monede din metal scump.

LEFTER ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu are lefți; fără bani. ♦ **A rămâne** (sau **a lăsa pe cineva**) **~,** a rămâne (sau a lăsa pe cineva) fără bani.

A LEFTERI lefteresc *tranz. fam. (persoane)* A face să se lefterească; a face lefter.

A SE LEFTERÎ mă lefteresc *intranz. fam.* (*despre persoane)* A deveni lefter; a rămâne fără nici un ban.

LEFTERÎ//E ~i *f fam.* Reputație bună. ♦ **A-și mânca** (sau **a-și pierde**) **~ia,** a-și pierde buna reputație.

LEGÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este prescris de lege; în conformitate cu legea. **Expulzare ~.** 2) Care ține de lege; propriu legii. **Dispoziție ~ă**. **Act ~.**

A LEGALIZÂ legalizez *tranz.* 1) *(situații, stări de lucruri* etc.) A face să fie legal; a face să fie în corespundere cu legea, a regulariza. 2) *(acte, documente, semnături)* A califica drept autentic (prin aplicarea unei ștampile); a face să fie valabil; a autentifica; a certifica; a valida.

LEGÂȚI//E ~i *f* 1) Reprezentanță diplomatică permanentă a unui guvern în alt stat, unde nu există ambasadă. 2) *prin ext.* Local sau sediu al acestei reprezentanțe.

LEGĂM//ÂNT ~fnte *n.* 1) Promisiune solemnă. 2) Situație dintre persoane sau dintre comunități care ajung să se înțeleagă asupra unui lucru; înțelegere; acord; convenție.

LEGEND ÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de legendă; caracteristic legendelor; de legendă; fabulos. **Personaj ~.** 2) *fig.* Care a intrat în legendă prin celebritatea sa; cu calități de legendă. **Erou ~.**

LEGEND//Ă ~e *f* 1) *liter.* Povestire tradițională, în proză sau în versuri, de obicei, transmisă cale orală, în care faptele fantastice sau miraculoase pot avea un suport istoric real, trecut prin imaginația populară. 2) Piesă muzicală instrumentală cu caracter narativ. 3) *rel.* Povestire din viața sfinților. ~ **biblică.** 4) *fig.* Povestire deformată și înfrumusețată de imaginație. 5) Tabel cu care se dotează o ilustrație, o gravură, o hartă sau un plan și care conține o explicație textuală a semnelor convenționale.

LEGHE *f* Unitate de măsură a distanțelor terestre sau

maritime, folosită în unele țări din Europa Occidentală, care variază între 3000 și 7500 m.

A LEGIFERÂ legiferez 1. *intranz* . A elabora legi. **2**. *tranz.* A stabili prin lege; a face să fie legal. **A legifera importul de produse.**

LEGISLATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) **C**are ține de legi; cu referire la legi. **Alegri ~e.** 2) Care elaborează și adoptează legi; cu dreptul de a adopta legi. **Organ ~**. **Putere ~ă**.

LEGISLATOR ~i *m.* 1) Organ public, care are misiunea de a elabora legi. 2) Persoană în drept să legifereze; legiuitor.

LEGISLATUR//Ă ~i *f.* 1) Corp legislativ în fUncțiune. 2) Perioadă de timp pentru care este ales un organ legislativ.

LEGISLÂȚI//E ~i *f.* 1) Totalitate de legi referitoare la un anumit domeniu. **~ia muncii**. 2) Corp de legi ale unul stat.

LEGÎ/ZST I ~ști *m*. 1) Specialitate în legislație; jurist. 2) Persoană care studiază legile; student la drept.

LEGIST II *adj. și substantival* : ♦ **Medic ~,** medic care efectuează expertize ce interesează organele judiciare.

LEGITZZÂTE ~ăți *f* Caracter legic; proprietate de a fi în conformitate cu legile obiective. **Legități de edzvoltare.**

LEGITIM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este consacrat prin lege; fondat pe lege. **Drept ~**. **Revendicare ~ă**. ♦ **~ă apărare,** act de violență, folosit în scop de apărare și justificat de lege, comis împotriva unei persoane care săvârșește un atac ilegal. 2) *(despre căsătorie)* Care este consfințit prin lege; încheiat cu respectarea prescripțiilor legale. 3) *(despre soți)* Care se află în căsătorie consfințită prin lege; căsătorit legal. 4) *(despre copii)* Care a căpătat viață dintr-o căsătorie legală sau este recunoscut de tată; născut din părinți aflați în căsătorie legală sau recunoscut de tată. 5) Care este considerat ca fiind just; calificat ca fiind drept; îndreptățit; justificat. **Observație ~ă.**

A LEGITIMÂ legitimez *tranz.* 1) *(persoane)* A identifica pe bază de acte oficiale. 2) *fig. (acțiuni, opinii* etc.) A califica drept legitim, just; a îndreptăți.

LEGITIMÂȚI//E ~i *f.* Document eliberat de o autoritate, prin care se legitimează identitatea unei persoane (sau se certifică anumite date jur idice).

LEGIUIT//OR I ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj. (despre persoane)* Care legiuiește; în drept să elaboreze legi.

LEGIUITOR II ~i *m.* Persoană în drept să legiuiască; legislator.

LEGIUITOÂRE ~ *f (feminin de la* **legiuitor II**) *v.* **LEGIUITOR II**.

LE IZZT ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care se aseamănă perfect; foarte asemănător. ~ **taică-său**. 2) *(despre haine)* Care este bine ajustat pe corp; turnat.

LEJER ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*mai ales despre îmbrăcăminte)* Care, nefiind ajustat pe corp, nu incomodează mișcările.

LELA *adv.pop., fam.:* ♦ **A umbla ~,** a fi hoinar; a merge din loc în loc fără a urmări un scop precis; a hoinări; a vagabonda.

LENITIV I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. med.* Care poate domoli durerea; cu proprietatea de a potoli durerea; calmant. **Remediu ~.**

LENITIV II ~e *n*. Medicament care calmează durerea; calmant.

LENZZT lentă (**lenți**, **lente**) *adj. și adverbial* 1) Care manifestă lipsă de rapiditate; fără grabă. **Mers ~.** 2) Care se desfășoară încet; cu ritm scăzut. **Proces ~.**

LENTICULÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are formă de lentilă; cu formă de lentilă.

LENTÎL//Ă ~e *f* Piesă din sticlă, folosită în aparatele optice și servind la convergența sau divergența unui fascicul de raze care o străbat. **Lentile de ochelari.**

LESNE *adv.* Cu ușurință; fără multă greutate. ♦ ~ **crezător,** om credul.

LESPE//DE ~zi *f.* Placă de piatră (de obicei, de forma

dreptunghiulară) având diverse întrebuinţări.

LEST lesturi *n.* Încărcătură specială din material greu (nisip, pietriş etc.), care asigură stabilitatea unei nave sau a unui dispozitiv de zbor; balast; savură.

LEŞ leş uri *n.* Animal mort; mortăciune; zdohnitură; hoit; stârv; cadavru.

LEŞIN ~uri *n.* 1) Stare de pierdere subită şi temporară a cunoştinţei; nesimţire. **A cădea în ~.** 2) *fig., prin ext.* Stare de slăbiciune totală (provocată de foame, de sete sau de un efort fizic foarte puternic); lipsă totală de forţă fizică.

LETARGÎ//E ~i *f* 1) Stare patologică, caracterizată prin somn profund şi de lungă durată şi prin suspendarea aparentă a funcţiilor vitale ale organismului; somn letargic. 2) *fig., prin ext.* Lipsă de activitate totală; apatie completă. **A cădea în ~e.**

LETÂRGIC ~ă (**~i**, ~e) *adj.* 1) Care ţine de letargie; propriu letargiei. **Somn ~. Stare ~ă**. 2) *fig.* Care duce la somn; cu proprietatea de a provoca somnul. **Discurs ~.**

LEŢC//ÂIE ~ăi *f înv.* 1) *înv.* Monedă de aramă cu valoarea egală cu jumătate de para, care a circulat în jumătatea a doua a sec. XVIII în Principatele dunărene. 2) *prin ext.* Monedă de valoare foarte redusă. ♦ **A nu face o ~,** a fi lipsit de valoare. ♦ **A nu avea nici o ~ frântă** (sau **chioară**), a fi fără nici un ban; a nu avea nici un ban.

LEXIC *n. lingv.* Totalitate a cuvintelor dintr-o limbă sau dintr-o operă literară; vocabular. **Lexic activ. Lexic pasiv. Lexic fundamental (**sau **de bază).**

LEXICÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. lingv.* Care ţine de lexic; propriu lexicului; de lexic. **Fond ~. Sens ~.**

LEXICOGRÂF ~i *m.* Persoană cu pregătire specială, care elaborează dicţionare; specialist în lexicografie.

LEXICOGRÂFIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ţine de lexicografie; propriu lexicografiei; de lexicografie. **Lucrare ~ă. Concepţie ~ă.**

LEXICOGRAFIE *f.* 1) Disciplină a lingvisticii, care stabileşte principiile teoretice şi metodele practice de întocmire a dicţionarelor. 2) Ocupaţia lexicografului; activitate de elaborare a dicţionarelor. 3) Totalitatea dicţionarelor dintr-o ţară, dintr-o epocă, dintr-un domeniu etc. **Lexicografia franceză din sec. XIX.** 4) Totalitatea dicţionarelor consacrate unei limbi. **Lexicografia română. Lexicografia franceză.** 5) Studiu teoretic al dicţionarelor; metalexicografie.

LEXICOLOG ~i *m.* Persoană specializată în lexicologie.

LEXICOLOGIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ţine de lexicologie; propriu lexicologiei; de lexicologie. **Studiu ~.**

LEXICOLOGIE *f* Compartiment al lingvisticii, care studiază lexicul limbii.

LEXIC//ON ~oane *n.* Dicţionar special, care include terminologia unui anumit domeniu.

A LEZÂ lezez *tranz.* 1) *arh.* A supune unei leziuni corporale; a vătăma printr-o rană; a răni; a traumatiza. 2) *fig.* A înjosi prin vorbe sau purtare nedemnă; a jigni; a insulta.; a ofensa. **A leza demnitatea şi onoarea cuiva.**

LEZIUN//E ~i *f.* Parte a unui ţesut organic, lezată prin acţiunea unor factori cu efect traumatic; rană; plagă. **~e corporală.**

LIÂN//Ă ~e *f* Plantă agăţătoare, cu tulpina foarte lungă, subţire şi flexibilă, care creşte încolăcindu-se de trunchiurile şi ramurile copacilor, mai ales, în pădurile tropicale, în junglă.

LIB//ÂRCĂ ~ărci *f* Gândac nocturn brun-roşcat, care trăieşte mai ales prin bucătării şi se hrăneşte cu produse alimentare; gândac de bucătărie; şvab; taracan.

LIBELUL//Ă ~e *f.* Insectă din ordinul adonatelor, cu corp alungit, cu capul mare şi cu patru aripi membranoase şi transparente, care zboară repede, aproape de suprafaţa apei, capturând insecte mai mici şi ale cărei larve se dezvoltă în mediul acvatic; calul-popii.

LIBER I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane)* 1) Care

dispune de drepturi politice și cetățenești; independent din punct de vedere social și politic; slobod. 2) *(despre state, colectivități)* Care nu se află sub stăpânire străină; în stare de independență socială și națională; autonom; independent; suveran. 3) Care este consfințit prin lege; garantat de constituție. **Votare ~ă**. 4) *(despre acțiuni)* Care se efectuează fără restricții; care se face cu ușurință; fără efort; slobod. **Respirație ~ă**. 5) *(despre persoane)* Care nu este ocupat (la un moment dat); caracterizat prin disponibilitate temporară; neocupat; disponibil; slobod. 6) *(despre persoane)* Care poate acționa după cum dorește; care nu este lipsit de dreptul de a se deplasa după bunul său plac; aflat în stare de independență fizică și psihică.

Ești ~ să pleci când vrei.

LIBER II ~e *n*. 1) Țesut fibros al plantelor, prin ale cărui vase se transportă seva asigurând nutriția. 2) Ansamblu de vase din țesutul plantelor, prin care circulă seva.

LIBERAL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *polit.* Care ține de liberalism; propriu liberalismului. **Partid ~. Doctrină ~ă.** 2) *înv.* Care preferă libertatea; iubitor de libertate. 3) *(despre persoane)* Care tolerează greșelile și purtările altora; caracterizat prin indulgență față de alte persoane.

LIBERAL II ~i *m. polit.* Adept al liberalismului.

LIBERALISM *n*. 1) Concepție politică și economică, care promovează ideile de libertate individuală, politică, socială, economică, de gândire etc., limitarea puterii statului în ceea ce privește libertățile individuale, inițiativa privată etc. și care se opune socialismului și dirijismului. 2) *fig.* Atitudine de toleranță excesivă.

LIBERT//ÂTE ~ăți *f* Situație liberă; stare de independență.

LIBERTIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane și manifestările lor)* Care vădește o comportare și o morală decăzută; dedat fără reținere plăcerilor carnale. **Spirit ~. Mod de viață ~.**

LIBRÂR ~i *m*. 1) Proprietar al unei librării. 2) Vânzător într-o librărie. 3) Negustor de cărți. 4) *înv*. Persoană care edita cărți; editor.

LIBRĂRÎ//E ~i *f* 1) Magazin unde se vând cărți. 2) *înv*. Ocupația librarului.

LIBRET ~e *n*. Text al unei creații muzicale (operă, operetă, oratoriu etc.).

LIBRETÎ//ST ~ști *m*. Autor de librete.

LICĂR ~e *n*. 1) Lumină slabă. 2) *prin ext.* Obiect care sclipește.

A LICĂRI licărește *intranz.* 1) *(despre o sursă de lumină)* A răspândi o lumină difuză și interminentă. 2) *fig.* A apărea abia deslușit; a căpăta contururi vagi.

LICENȚ//Ă ~e *f* 1) *ed. (în unele țări)* Grad de studii universitare, intermediar între cel de bacalaureat și cel de masterat, obținut după absolvirea studiilor superioare și care permite exercitarea profesiunii corespunzătoare. 2) *ed.* Examen susținut pentru a obține acest grad universitar. 3) *ed.* Diplomă care confirmă acest grad. 4) *econ.* Permisiune oficială de a practica o anumită pr ofesiune, de a importa sau de a exporta anumite mărfuri. 5) Autorizație în baza căreia posesorul unui brevet de invenție cedează dreptul de exploatare a invenției altei persoane. 6) Brevet care acordă acest drept. 7) Lipsă de bună cuviință; purtare lipsită de respect. 8) *literat.* : ♦ **~ poetică,** abatere conştientă de la normele limbii literare, condiționată de legile versificației sau de necesitatea obținerii unor efecte stilistice distincte.

LICH//EÂ ~ele *f. fam., depr.* Om lipsit de demnitate.

A LICHEFIÂ lichefiez *tranz. (gaze, corpuri solide)* A face să se lichefieze; a transforma în lichid.

A SE LICHEFIÂ se lichefiază *intranz.* A deveni lichid; a trece în stare lichidă.

LICHEN ~i *m.* 1) *la pl. bot.* Familie de plante inferioare, cu talul format dintr-o ciupercă și o algă aflată în simbioză, foarte rezistente la secetă, la frig și la căldură, care cresc pe scoarța arborilor bătrâni, pe

ziduri, pe stânci și pe sol. 2) *la sing.* Plantă care face parte din această familie.

LICHÎ//D I ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) *(despre corpuri, substanțe)* Care curge sau tinde să curgă; în stare de agregare intermediară între starea gazoasă și cea solidă. 2) *fin. (despre creanțe)* Care poate fi convertit imediat în bani; cu proprietatea de a fi transformat imediat în bani. *3)econ., fin.* : ♦ **Bani ~zi,** bani care sunt imediat disponibili; bani peșin; bani gheată. 4) *lingv.*, *fonet. (despre consoanele* **l**, **m**, **n** și **r**) *și substantival* Care se pronunță ușor, atunci când precedă un iot; cu pronunție ușoară.

LICHID II ~e *n*. 1) Substanță în stare de agregare, intermediară între starea cea solidă și cea gazoasă, lipsită de formă stabilă proprie, din care cauză curge sub propria greutate și ia forma vasului în care se află. 2) Substanță care se bea (apă, lapte, vin etc.).

A LICHIDÂ lichidez *tranz.* 1) A face să nu mai existe. 2) *(datorii)* A compensa în bani sau în natură; a plăti; a achita.

A LICITÂ licitez 1. *tranz.* A supune unei licitații; a vinde la licitație. **2**. *intranz.* A participa la o licitație (înaintând propuneri asupra prețului).

LICITÂȚI//E ~i *f* Vânzare în public a unor bunuri materiale ce revin persoanei care oferă cel mai înalt preț; mezat.

LIC//OÂRE ~ori *f.* 1) Băutură delicioasă, îndulcită și aromatizată. 2) Soluție cu proprietăți medicamentoase. 3) Sare lichidă, folosită în calitate de reactiv în diverse reacții chimice.

LÎCTOR ~i *m*. *arh. ist. (în Roma antică)* Gardă care însoțea înalții demnitari, mergând înaintea acestora și ducând fasciile.

LIDER ~i *m*. 1) Persoană aflată în fruntea unei mișcări sociale sau în fruntea unui partid politic. 2) Sportiv care se află în fruntea unei echipe sau competiții. 3) *prin ext.* Persoană care conduce o echipă în vederea desfășurării unei acțiuni sau activități. **~ul unui proiect.**

LIED ~uri [pronunțat **lid**] *n*. *muz.* Compoziție muzicală vocală, de natură lirică, având la bază o poezie de proporții reduse.

LIFT lifturi *n*. Aparat care servește la transportarea pasagerilor sau a mărfurilor pe linie verticală în clădiri cu mai multe etaje sau în mine; ascensor.

LÎFT//Ă ~e *f fam. depr.* 1) Termen injurios, folosit în raport cu o persoană sau cu un popor de altă religie. 2) Persoană sau popor care cotropește teritorii străine; năvălitor; cotropitor; invadator. 3) *fig.* Om rău la suflet, la inimă.

LIGAMENT ~e *n*. *anatom.* Fascicul de fibre conjunctive, elastice și rezistente, orientate în aceeași direcție, care unesc oasele în articulații sau servesc la menținerea pe loc a unor organe sau a unor părți de organe.

LIGATUR//Ă ~i *f med.* 1) Operație ce constă în legarea provizorie sau definitivă a unui vas sangvin, a intestinului sau a ureterului, pentru a opri o hemoragie sau pentru a închide orificiul lor. 2) Fir de ață specială, cu ajutorul căruia se efectuează o atare operație.

LÎG//Ă ~i *f* Asociație (de state, de orașe, de colectivități, de sportivi etc.) constituită în vederea realizării unui scop comun.

LIGHIOÂN//Ă ~e *f pop., reg.* 1) Animal sălbatic. 2) Pasăre de casă; orătanie. 3) *fig. depr.* Persoană mișelă și josnică (ca un animal sălbatic).

LIGNIT *n.* Cărbune natural de calitate inferioară, negru sau brun, compact.

LIHNÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. pop., fam.* Care este lipsit de puteri din cauza foamei; lipsit de vlagă; hămesit.

LIMÂN ~uri *n*. 1) Margine de pământ situată de-a lungul sau în jurul unei ape; țărm; mal. ♦ **A ieși la ~,** a) a ieși la mal; b) a scăpa dintr-o încurcătură. 2) Loc de adăpost; refugiu; azil. **A ajunge la** (**un**) **~** *sau* **a ajunge la ~,** a atinge scopul urmărit. 3) Lac în cursul inferior al unui fluviu, separat de mare printr- o dună de nisip, care comunică cu marea prin una sau mai

multe guri.

LIMBU//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. fam., depr și substantival (despre persoane)* Care spune vorbe goale; care limbuțește; flecar; guraliv.

A LIMITÂ limitez *tranz.* A reduce la anumite limite; a restrânge. **~ puterea cuiva**. **A ~ un buget**. **A SE LIMITÂ mă limitez** *intranz.* A avea limită; a se mărgini.

LÎMIT//Ă ~e *f* 1) Parte extremă, care marchează sfârșitul unei întinderi sau al unei suprafețe. ♦ **~ teritorială,** linie de demarcație, care desparte diferite țări; hotar; graniță; frontieră. 2) Ton al unei voci sau al unui instrument, caracterizat prin înălțime sau prin profunzime extremă. 3) Punct extrem al unei acțiuni; linie de sus a unei evoluții. ♦ **~ de vârstă,** vârstă după care o persoană nu mai poate exercita o anumită funcție publică. 4) *mat*. Valoare fixă, spre care tind valorile unei mărimi variabile. 5) *fig.* Punct final, pe care îl pot atinge posibilitățile, mijloacele sau capacitățile unei persoane.

LIMUZÎN//Ă ~e *f* Automobil de lux pentru patru sau șase persoane.

LINGOÂRE *f pop., reg.* Febră tifoidă.

LINGOU ~ri *n*. Masă de metal sau de aliaj turnat. **Un ~ de aur**.

LINK li'nkuri [cuvânt engl.] *n. tehn. inform.* Conexiune a două (sau a mai multor) elemente într- o structură de date, prin utilizarea unor variabile; legătură.

A LINȘÂ linșez *tranz.* A supune linșajului; a executa prin linșaj.

LINȘÂJ ~e *n*. Omor fără judecată.

LÎOT//Ă ~e *f. pop., fam.* Grup numeros (de persoane); ceată; droaie.

LÎPCĂ *adv. pop., fam.*: ♦ **A ședea ~,** a sta mult și nemișcat, incomodând alte persoane. ♦ **A se ține ~ de cineva,** a se ține scai de cineva.

LIPICI ~uri *n*. 1) Substanță care servește la lipit (mai ales hârtia). 2) Grup de plante erbacee, care secretă o substanță lipicioasă. 3) *fig.* Calitate prin care o persoană încântă sau seduce alte persoane. ♦ **Cu ~** , care farmecă. **O fată cu ~.**

LIPSCÂN ~i *m. arh.* Negustor de mărfuri aduse din Lipsea (Leipzig).

LÎR//Ă I ~e 1) Instrument muzical din antichitate, cu coarde fixate pe o cutie de rezonanță și pe două brațe în formă de coarne, servind la acompanierea recitalurilor de poeme. 2) *fig.* Simbol al poeziei lirice; talent poetic. 3) *teh.*: **~ de dilatație,** dispozitiv semicircular, care se introduce într-o conductă, prin care curge un fluid fierbinte, pentru a-i permite fluidului de a se dilata liber.

LÎR//Ă II ~e *f* Unitate monetară a unor țări, în trecut și în prezent. **~ italiană**. ♦ **~ sterlină,** unitate monetară din Marea Britanie.

LITERÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și adverbial* Care este reprodus în strictă conformitate cu textul original; transpus literă cu literă sau cuvânt cu cuvânt; textual. **Traducere ~ă. ♦ Sens ~,** sensul direct al unui cuvânt sau al unei expresii**.** 2) *mat. (despre expresii sau mărimi)* Care este reprezentat prin litere; notat literă cu literă.

LITERALMENTE *adv.* În mod literal; în sensul strict al cuvântului. **A înțelege ceva ~.**

LITERAR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de literatură; propriu literaturii. **Concurs ~. Proces ~. ♦ Limbă ~ă,** forma cea mai elaborată a unei limbi naționale, prelucrată de scriitori, de publiciști și de oameni de știință și constituind o sinteză a posibilităților de exprimare ale întregului popor.

LITERÂ//T ~ți *m*. Specialist în teoria, istoria literaturii.

LITERATOR ~i *m. v.* **LITERAT**.

LITIGI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* Care provoacă un litigiu; cu caracter de litigiu.

LITIGÎ//U ~i *n. jur.* Conflict (între persoane, instituții, state etc.) care poate constitui obiect de dezbatere într-un proces.

LITORAL I ~uri *n*. Porțiune de teren aflat în zona de contact dintre apa mărilor sau a oceanelor și uscat.

LITORAL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de zona de contact dintre apa mărilor sau a oceanelor și uscat; propriu malului mării sau oceanelor.

LITOSFERĂ *f* Parte exterioară solidă a globului pământesc; scoarță terestră.

LIVÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) *(despre fața omului)* Care este foarte pal; de culoare vânătă. 2) *(despre persoane)* Care are fața palidă (de emoție, de frig etc.); cu fața vânătă. 3) *fig. (despre lumină)* Care este lipsit de intensitate; fără strălucire; palid.

LIVIDITÂTE *f* 1) Aspect livid (al feței). 2) Colorație violacee a pielii. ~ **cadaverică**.

A LIVRÂ livrez *tranz. (mărfuri, materiale, provizii* etc.) A da în posesiune în mod sistematic (în baza unor înțelegeri prealabile); a furniza.

LIVR//EÂ ~ele *f* Uniformă prevăzută cu galoane și fireturi, purtată de ușieri, ospătari și lachei.

LIVR//ESC ~escă (**~ești**) *adj.* 1) Care se reduce numai la cunoștințele aflate din cărți; întemeiat numai pe informația din cărți. **Cunoaștere ~escă**. 2) *(despre unități de limbă)* Care are circulație numai în cărți și în limbajul oamenilor instruiți; caracteristic limbajului cărturăresc și persoanelor culte.

LIVRET ~e *n*. Document eliberat supușilor militari, care indică situația militară și datele necesare referitoare la deținător. ♦ ~ **de economii,** document eliberat de casele de economii, în care se notează operațiile de depunere și de decontare a banilor.

LIZIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre scris, texte* etc.) Care se poate citi ușor; citeț.|

LIZIER//Ă ~e *f* 1) Margine a unei păduri. 2) Garnitură de stofă sau de mătase, aplicată la cusăturile sau la îndoiturile unui obiect vestimentar. 3) Margine care limitează în lungime stofa și pe care este imprimată denumirea fabricii și calitatea stofei.

LOCÂL I ~uri *n*. 1) Clădire sau încăpere cu destinație publică. ~ **al universității**. 2) Sală unde se servește publicului mâncare și băutură. **A merge într-un ~ pentru a lua cina.**

LOCÂL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de un anumit loc; caracteristic pentru locul dat. **Vreme ~ă**. 2) *med.* Care afectează numai un anumit loc al corpului; cu acțiune numai asupra unei părți a organismului. **Anestezie ~ă**. **Tratament ~**.

LOCALIT//ÂTE ~ăți *f* Așezare omenească; loc de trai.

A LOCALIZÂ localizez *tranz*. 1) A face să se localizeze. 2) *(acțiuni, evenimente, fenomene* etc.) A determina în spațiu sau în timp. 3) *(opere literare)* A înzestra cu un colorit local. 4) *med. (afecțiuni interne)* A detecta prin stabilirea locului situării.

A SE LOCALIZĂ se localizează *intranz.* 1) A se stabili într-un anumit loc sau într-un spațiu. **Durerea s-a ~at în plămâni**. 2) A se limita la un teritoriu redus de răspândire; a căpăta o arie de răspândire restrânsă; a deveni local. **Incendiul s-a ~at**. **Epidemia s-a ~at**. 3) A căpăta proporții reduse; a obține caracter local. **Conflictul s-a ~at**.

LOCĂȘ ~uri *n*. Încăpere de locuit; locuință. ♦ ~ **sfânt** *(sau* **dumnezeiesc**), biserică sau mănăstire.

LOCATĂR ~i *m.* Persoană care închiriază o casă sau un apartament; chiriaș.

LOCATIV I ~e *n. lingv., gram.* Caz al complementului circumstanțial de loc.

LOCATIV II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de casele de locuit; propriu caselor de închiriat. **Spațiu ~.**

LOCĂȚI//E ~i *f* 1) Situație de luare de dare în chirie; închiriere. 2) Sumă plătită la intervale regulate pentru închirierea unui apartament sau a unui obiect; taxă, de închiriere. 3) *fur.* Contract de închiriere.

LOCO *adv. (despre destinația unei scrisori sau a unui colet poștal)* În aceeași localitate cu expeditorul.

LOCOMOBÎL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se poate mișca pentru a-și schimba locul; cu proprietatea de a se mișca din loc.

LOCOMOBÎL//Ă ~e *f* Maşină cu aburi sau cu motor de explozie, montat pe roţi, care se poate deplasa dintr-un loc în altul pentru a pune în funcţiune alte maşini (industriale sau agricole).

LOCOMOTÎV//Ă ~e *f* Vehicul motor de cale ferată (cu sursă de energie proprie sau străină), care serveşte la remorcarea sau la deplasarea vagoanelor.

LOCOMOT//OR ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj.* Care ţine de locomoţie; caracteristic pentru locomoţie. **Aparat ~.**

LOCOMOŢIE *f* 1) Mişcare dintr-un loc în altul. **Mijloc de ~e.** 2) Funcţie a organismelor vii, mai ales a animalelor, care asigură deplasarea lor în spaţiu. **A avea capacitatea de ~e.**

LOCŢIITOR ~i *m*. Persoană care ţine provizoriu locul unui titular într-o funcţie sau care îndeplineşte o parte din sarcinile acestuia.

LOCUŢIUN//E ~i *f* Îmbinare de cuvinte formând un tot unitar din punct de vedere semantic şi sintactic.

LOGIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi adverbial* Care este în conformitate cu cerinţele logicii; potrivit cu regulile raţiunii; raţional. **Un răspuns ~.**

LOGICĂ *f* 1) Ştiinţă care se ocupă de studierea formelor şi legilor fundamentale ale gândirii. 2) Manual în care sunt expuse elementele de bază ale acestei ştiinţe. 3) Modalitate de a gândi; fel de a raţiona. **A avea o logică originală.** 4) Raţiune coerentă, consecventă şi temeinică. 5) Temei firesc al unei acţiuni; raţiune; motiv. **Logica lucrurilor.**

LOGODN//Ă ~e *f* 1) Ceremonie prin care un tânăr şi o tânără se angajează solemn să se căsătorească, făcând schimb de verighete. 2) Promisiune solemnă făcută de logodnici. 3) Petrecere organizată cu acest prilej. 4) Perioadă cuprinsă între această ceremonie şi nuntă.

LOGODNIC ~i *m*. Persoană care s-a logodit; tânăr care s-a legat prin logodnă cu o tânără.

LOGODNIC//Ă ~e *f (feminin de la* **logodnic**) *v.* **LOGODNIC**.

LOGOF//ĂT ~eţi *m*. *ist*. 1) (*în Moldova medievală; folosit şi ca titlu pe lângă numele respectiv)* Boier cu funcţia de preşedinte al divanului, care avea în grija sa pecetea domnească şi întocmirea hrisoavelor domneşti. 2) Şef al cancelariei domneşti. 3) *înv*. Slujbaş într-o cancelarie, însărcinat cu copierea şi întocmirea actelor; copist; grămătic; pisar; scrib. 4) Supraveghetor al slugilor de la o curte domnească sau boierească; vătaf.

LOIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane şi manifestările lor)* Care respectă fidel angajamentele luate; caracterizat prin onestitate şi probitate; leal. **A fi ~ statului. Atitudine ~ă.**

LOIALIT//ÂTE ~ăţi *f* Caracter loial; lealitate.

LOJ//Â ~e *f* 1) Compartiment dintr-o sală de spectacole, separat de celelalte printr-un perete foarte subţire, având locuri numai pentru câteva persoane. 2) *bot.* Cavitate a florii unei plante, în care se află ovulele sau polenul. 3) *bot.* Cavitate în fructul unei plante, unde se află seminţele.

LOMBÂRD ~uri *n.* 1) Împrumut de bani cu garanţie constituită din hârtii sau obiecte, depuse în calitate de gaj. 2) Instituţie de credit. care acordă un astfel de împrumut.

LONGEVIV I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care trăieşte mult; caracterizat prin viaţă lungă. **Om ~. Plantă ~ă.**

LONGEVIV II ~i *m.* Persoană care trăieşte mult.

LONGEVIT//ÂTE ~ăţi *f* 1) Durată lungă a vieţii; viaţă lungă. 2) Durată a vieţii în genere.

LONGER//ON ~oane *n*. *teh.* 1) Grinda longitudinală, de metal sau de lemn, din osatura unei maşini sau a unui agregat, care sporeşte rigiditatea şi rezistenţa acestora. 2) Bară metalică principală din aripa avionului.

LONGITUDINÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ţine de longitudine; aşezat în lungime.

LONGITUDIN//E ~i *f* 1) Coordonată sferică a unui punct de pe suprafaţa terestră. 2) Distanţă unghiulară, măsurată în grade pe ecuator dintre meridianul ce

trece prin punctul dat al suprafeței terestre și meridianul zero.

LORD lorzi *m*. *(în Anglia)* 1) Proprietar feudal cu domenii funciare mari. 2) Titlu nobiliar transmis prin ereditate sau conferit de monarh. 3) Persoană care poartă acest titlu nobiliar. 4) Membru al camerei superioare în parlament.

LORI *m*. *zool.* Mamifer nocturn din subordinul lemurianilor, cu corpul subțire și lung, fără coadă, care trăiește în India și Ceilon și se hrănește mai ales cu fructe și semințe.

LORNIET//Â ~e *f* Binoclu mic, folosit la vizionarea spectacolelor.

LORNI//ON ~oane *n*. 1) Ansamblu constituit din două lentile care se fixează pe nas cu ajutorul unui resort și care apropie majorând imaginea. 2) *v.* **LORNIETÂ**.

LOTR//U ~i *m*. *pop. reg.* 1) Persoană care fură și ucide. 2) *fig., depr.* Ființă șmecheră și poznașă.

LOTU//S ~și *m*. *bot.* Plantă tropicală cu flori mari, plăcut mirositoare, albastre, trandafirii sau albe, crescând la suprafața apelor stătătoare.

LOZINCÂR//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* Care este exprimat în termini de lozincă (fără a pătrunde în esență); cu caracter de lozincă. **Discurs ~.**

LOZÎNC//Â ~i *f* 1) Adresare care exprimă într-o formă clară și laconică o idee călăuzitoare sau o cerință politică. 2) Placardă ce conține o astfel de adresare.

LUBRIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* 1) Care manifestă exces de senzualitate brutală; înclinat în permanență spre senzualitate. 2) Care provoacă senzualitate; cu proprietatea de a excita plăcerile senzuale.

LUBRIFIÂN//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care lubrifiază; cu proprietatea de a lubrifia. **Materie ~tă**.

LUBRIFIÂN//T II ~ți *m*. Material, mai ales de origine organică, cu proprietatea de a lubrifia suprafețele de contact a două piese în procesul de funcționare a acestora sau în cel de fabricare a semiproduselor.

LUCÂRN//Â ~e *f* 1) Fereastră mică în acoperișul unei case, care servește la iluminarea și aerisirea încăperilor aflate la nivelul podului; lucernariu. 2) Ferestruică prin care se poate privi în exterior.

LUCEÂFĂR luceferi *m.* 1) Nume popular al unor stele foarte strălucitoare (în special, planeta Venus). 2) *fig.* Personalitate cu calități deosebite într-un anumit domeniu de activitate spirituală.

LUCÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. (despre persoane)* Care înțelege și exprimă clar realitatea; cu mintea clară.

LUC//OARE ~ori *f.* 1) *arh.* Radiație electromagnetică, emisă de unele corpuri luminiscente sau incandescente, care, acționând asupra retinei ochiului, permite ca lumea înconjurătoare să fie vizibilă; lumină. 2) *fig.* Sursă care luminează spiritul.

LUCRATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care aduce câștig; aducător de profit; rentabil. **Întreprindere ~ă**. **Ocupație ~ă**.

LUDOVIC ~i *m*. *înv.* Monedă de aur franceză (pusă în circulație de Ludovic al XIII-lea).

LUGUBR//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este semn al morții; prevestitor de moarte. **Glas ~**. 2) *fig.* Care inspiră tristețe profundă; în stare să provoace o tristețe sumbră. **Versuri ~e.**

LUJER ~i *m*. 1) *bot.* Tulpină sau porțiune de tulpină (a unei plante erbacee). 2) Ramură tânără de 1-2 ani (a unei plante lemnoase).

LUMEN I ~i *m*. *fiz.* Unitate de măsură a intensității fluxului luminos, corespunzând fluxului luminos emis dintr-un unghi solid de un steradian de o sursă de lumină punctiformă cu o intensitate de o candelă.

LUMEN II ~i *n*. *anatom.* Canal în interiorul unui organ anatomic (intestin, vas sangvin) sau al unor fibre textile sau plante (vase liberiene și vase lemnoase).

LUM//ESC ~ească (**~ești**) *adj.* 1) Care ține de lume;

propriu lumii; de lume. **Moravuri ~eşti.** 2) Care desfată simțurile; privitor la satisfacerea necesităților sexuale; trupesc; senzual. **Plăceri ~eşti.** 3) Care nu ține de biserică; independent de toate confesiunile religioase; nebisericesc; laic. **Poezie ~ească**.

LUMINISCEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care produce luminiscență; cu proprietatea de a emite raze luminoase reci. **Piatră ~tă. Substanță ~tă. Sursă ~tă.**

LUMINISCENȚĂ *f.* Proprietate a unor corpuri lipsite de incandescență de a emite raze luminoase la temperaturi scăzute.

LUMINIŞ ~uri *n*. 1) Teren fără arbori (acoperit cu iarbă şi flori) într-o pădure; poiană; colnic. **Am ieşit la ~.** 2) Porțiune de cer senin.

LUNÂTIC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care este bolnav de somnambulism; suferind de somnambulism; somnambul; noctambul. 2) *(despre somn, comportare, acțiuni)* Care ține de somnambulism; propriu somnambulismului; de somnambul; somnambulic. 3) *fig. (despre persoane)* Care are idei şi comportări ciudate; cu idei şi purtări bizare. 4) *(despre persoane)* Care au apărut pe lume în aceeaşi lună; născuți într-o lună.

LUNÂTIC II ~i *m*. Persoană care suferă de somnambulism; somnambul; noctambul.

LUNÂTIC//Ă ~e *f (feminin de la* **lunatic I**) *v.* **LUNATIC I**.

LUNC//Ă ~i *f* 1) *geomorf.* Porțiune de teren situată de-a lungul unei ape curgătoare şi caracterizată printr-o vegetație specifică. 2) Pădurice situată pe malul unei ape curgătoare; zăvoi.

LUNETÎ//ST ~şti *m*. *milit.* Trăgător specializat în folosirea armei cu lunetă.

LUNET//Ă ~e *f* Instrument optic compus din mai multe lentile şi servind la mărirea dimensiunilor obiectelor îndepărtate.

LUNOMOBÎL ~e *n*. Vehicul autopropulsat, folosit pentru explorarea Lunii.

LUNONAU//T ~ți *m*. Explorator al Lunii.

LUPÂN I ~i *m.* Pui de lupi.

LUPÂN II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este de culoarea blănii de lup.

LUP//Ă ~e *f.* Instrument optic constând dintr-o lentilă convexă care formează imagini vizuale mărite ale obiectelor cercetate.

LUTERÂN I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. rel.* Care ține de luteranism; propriu luteranismului.

LUTERÂN II ~i *m*. *rel.* Adept al luteranismului.

LUTERANISM *n. rel.* Protestantism german întemeiat de Martin Luther, care punea accentul pe credință, dar nu pe cultul religios şi care a fost supus simplificării din acest motiv.

LUX lucşi *m*. *fiz.* Unitate de măsură a iluminării, echivalând cu iluminarea unei suprafețe care primeşte un flux de lumină de un lumen, repartizat uniform pe un metru pătrat.

A LUXÂ luxez *tranz. med. (mâini, picioare, degete* etc.) A scoate din articulație; a scrânti.

LUXÂȚI//E ~i *f med.* 1) Traumatism constând în deplasarea unui os din articulație; scrântitură. 2) Loc luxat; scrântitură.

LUXMETR//U ~e *n*. Instrument fotometric pentru măsurarea iluminării.

LUX//OS ~oasă (**~oşi**, **~oase**) *adj.* 1) Care se impune prin lux; caracterizat prin lux; plin de lux; somptuos; fastuos. **Trai ~os. Vilă ~oasă. Ținută vestimentară ~oasă.** 2) *(despre persoane)* Care are lux; îmbrăcat cu lux.

LUXURIÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre vegetație)* Care este foarte luxos; caracterizat prin dezvoltare şi abundență remarcabilă. 2) *fig.* Care se impune prin bogăție şi vigoare; caracterizat prin varietate şi forță. **Imaginație ~tă**. **Stil ~**.

MACÂBR//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care evocă moartea sau morții; referitor la moarte său la morți. ♦ **Dans ~,** reprezentare alegorică a morții, care antrenează într-un cerc comun toți morții. 2) *fig.* Care provoacă groază; în stare să îngrozească; îngrozitor; înfricoșător; înspăimântător; înfiorător; sinistru. **Tablou ~.**

MACADÂM ~uri *n*. *constr.* Pavaj rutier format din piatră măruntă, îndesată cu compresorul (și impregnată, de regulă, cu gudron sau cu alt material de legătură).

MACAGÎ//U ~i *m*. Muncitor feroviar specializat în manevrarea macazurilor; acar.

MACARÂ ~le *f* Sistem tehnic construit pe principiul scripeților, care servește la ridicarea și deplasarea greutăților mari pe distanțe mici.

MACARAGÎ//U ~i *m*. Muncitor care manipulează o macara.

MACÂT ~uri *n*. Cuvertură sau covor subțire, de lână sau de bumbac, cu desene, care se pune pe perete.

MACÂZ ~uri *n*. Dispozitiv montat la locul de ramificare a unei linii de cale ferată sau de tramvai, care servește la trecerea vagoanelor de pe o linie pe alta; schimbător de cale; ac.

MACHET//Ă ~e *f.* 1) Model redus, care respectă fidel proporția dimensiunilor și aspectul exterior (al unui decor, a unei construcții, a unui aparat sau a unei opere de artă). 2) *tipogr.* Text imprimat integral sau fragmentar al unei lucrări, care premerge tipărirea ei definitivă.

MACHIAVELIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care vădește abilitate, perfidie și lipsă de scrupule în atingerea scopului urmărit; plin de viclenie și perfidie în comportare. **Zâmbet ~.**

MACHIAVELISM *n.* 1) Concepție politică aparținând lui Machiavelli, conform căreia scopul scuză mijloacele, fapt care face dovada lipsei de scrupule în atingerea scopului urmărit. 2) *prin ext. fig.* Conduită machiavelică; comportare perfidă și lipsită de scrupule.

MACROCOSM ~uri *n*. Cosmos considerat ca lume în totalitatea ei, manifestată în diversele ei forme de existență și infinită în timp și spațiu; univers.

MACULAT//OR ~oare *n*. Caiet, de regulă, din hârtie de calitate inferioară, folosit de elevi și de studenți pentru a lua note la lecție sau pentru a realiza o ciornă.

MACULATURĂ *f* 1) Deșeu de hârtie obținut din operațiile de imprimare tipografică. 2) Hârtie scrisă sau tipărită, care și-a pierdut importanța, folosită în calitate de materie primă la fabricarea ambalajelor. 3) Hârtie de calitate inferioară, care servește pentru ambalaj. 4) *fig., depr.* Scriere lipsită de valoare artistică.

MADRIGĂL ~uri *n*. 1) *literat.* Poezie lirică de proporții reduse, care exprimă sentimente delicate sau complemente galante (adresate unei femei). 2) *muz.* Compoziție muzicală polifonică, de natură lirică, de regulă fără acompaniament instrumental.

MAE//STRU ~ștri *m*. 1) Persoană care manifestă măiestrie (de obicei în dans, muzică, arte, sport) și care instruiește pe alții în domeniul respectiv. 2) Persoană cu calități deosebite și cu contribuții valoroase într-un anumit domeniu (mai ales în arte), considerată, de regulă, model, creator de școală.

MAG magi *m*. 1) *arh., rel.* Preot antic la popoarele orientale. 2) Persoană care prezice viitorul (după poziția aștrilor); astrolog. 3) *fig.* Om înțelept; persoană atotștiutoare; filozof. 4) Persoană care face vrăji; vrăjitor. 5) *rel*. Rege mitic (fiecare din cei trei) despre care se spune că ar fi venit din Orient la Bethleem, ca să se închine lui Isus Christos la nașterea lui. 6) *fig.* Persoană care duce sau aduce vești; vestitor.

MAGAZÎ//E ~i *f.* 1) Construcție specială sau încăpere în care se păstrează, în cantități mari, mărfuri sau diferite materiale; depozit. 2) Cutie metalică la armele de foc, în care se află cartușele înainte de tragere. 3) *v.* **MAGAZIN I**.

MAGAZIN I ~e *n*. Întreprindere comercială, în care mărfurile se păstrează, se expun și se vând direct consumatorilor.

MAGAZIN II ~e *n*. 1) Publicație periodică ilustrată, care apare lunar, bilunar sau trimestrial, tratând subiecte diverse; revistă. ~ **istoric.** 2) Emisiune periodică radiodifuzată sau televizată cu un anumit subiect. ~ **sportiv**.

MAGAZINER ~i *m*. Persoană responsabilă de păstrarea și eliberarea lucrurilor depozitate într-o magazie.

MAGAZINER//Ă ~e *f (feminin de la* **magaziner**). *v.* **MAGAZINER**.

MAGHIĂR I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care aparține Ungariei sau populației ei; din Ungaria; unguresc.

MAGHIĂR II ~i *m*. Persoană care face parte din populația de bază a Ungariei; ungur.

MAGHIĂR//Ă ~e *f (feminin de la* **maghiar II**). *v.* **MAGHIAR II**.

MAGHIĂRĂ II *f.* Limbă vorbită de maghiari; ungară.

MAGHIARISM ~e *n*. *lingv.* Element de limbă împrumutat din limba maghiară de altă limbă (și încă neadaptat la sistemul limbii care l-a preluat).

MAGHERNIȚ//Ă ~e *f* 1) Casă mică, dărăpănată și sărăcăcioasă; construcție primitivă. 2) Prăvălioară sărăcăcioasă. 3) *înv.* Bucătărie la o mănăstire.

MĂGIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de magie; referitor la magie. **Baghetă ~ă.** 2) *fig.* Care influențează în mod extraordinar; cu proprietatea de a exercita o influență foarte puternică. **Efect ~**.

MAGÎ//E ~i *f* 1) Ansamblu de procedee oculte, cu ajutorul cărora unele persoane încearcă să producă fenomene inexplicabile, care contravin legilor naturii. 2) *fig.* Influență puternică, inexplicabilă, pe care o exercită arta sau natura asupra omului. 3) Ocupație de magician.

MAGISTRĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de magistru sau de maestru; propriu magistrului sau maestrului; de maestru. 2) Care corespunde absolut tuturor cerințelor; lipsit de defecte; desăvârșit; perfect. **O teză de doctorat ~ă. Un proiect ~.** 3) *(despre conducte, căi de comunicație* etc.) Care este cel mai important; de importanță mare; principal.

MAGISTRĂL//Ă ~e *f* Arteră de circulație rutieră sau feroviară de mare importanță.

MAGÎ//STRU ~ștri *m.* 1) *livr., înv.* Profesor cu cultură aleasă; dascăl cu cunoștințe vaste. 2) *ed.* Grad conferit la sfârșitul ciclului de studii superioare la masterat. 3) Persoană care deține acest grad.

MAGIUN *n*. *gastronom.* Produs alimentar sub formă de pastă dulce, obținută prin fierberea îndelungată a prunelor (sau a altor fructe).

MAGMĂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de magmă; propriu magmei; de magmă. **Lavă ~ă**. **Proces ~**.

MĂGM//Ă ~e *f* Masă minerală incandescentă, fluidă sau vâscoasă, aflată în interiorul scoarței terestre și formată din silicați cu un anumit conținut de vapori de apă și de gaze, care, ca urmare a cutremurelor de pământ și a erupțiilor vulcanice, iese la suprafață și, solidificându-se, formează rocile eruptive.

MAGNĂ//T ~ți *m*. 1) *înv., ist.* Proprietar de mari latifundii din Polonia și Ungaria medievală. 2) Capitalist bogat și cu mare influență. **Acesta este un ~ al petrolului.** 3) *fig.* Persoană bogată și influentă, care deține o funcție înaltă sau un loc de frunte. **Un ~ literar**.

MAGNE//T ~ți *n*. Corp de fier sau cu compuși ai fierului în componență, cu proprietatea de a atrage fierul și alte câteva metale și de a acționa asupra acestora, precum și asupra conductoarelor străbătute de curent electric, transmițându-le calitatea de a atrage fierul.

MAGNETIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre forţe, fenomene)* Care ţine de magnet sau de magnetism; cu proprietăţi de magnet sau de magnetism. 2) *(despre corpuri)* Care poate fi magnetizat; în stare să fie magnetizat. 3) *fig.* Care atrage în mod irezistibil; în stare să influenţeze foarte puternic. **Un roman ~.**

MAGNETIZĂN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) *(despre câmpuri magnetice)* Care magnetizează; cu proprietatea de a magnetiza. 2) *(despre dispozitive)* Care produce un câmp magnetic; în stare să producă un câmp magnetic. 3) *fig.* Care produce impresie foarte puternică; fascinant; hipnotizant.

MAGNEZIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. chim. (despre compuşi chimici)* Care conţine magneziu; cu magneziu în componenţă.

MAGNEZIE *f. chim.* Oxid sau hidroxid de magneziu, sub formă de pudră albă, folosit în medicină în calitate de laxativ şi în industrie la fabricarea cărămizii refractare.

MAGNEZÎT *n. chim.* Silicat de magneziu de culoare albă-gălbuie sau brună, cu luciu sticlos, solubil în acizi, folosit în industria materialelor de construcţie.

MAGNEZIU *n. chim.* Metal solid, de culoare albă-argintie, uşor maleabil, ductil şi fuzibil, care arde în aer, producând lumină puternică şi eliminând magnezie şi care este folosit, mai ales, la fabricarea aliajelor uşoare, în pirotehnică, în fotografie şi în metalurgia nichelului.

MAGNIFIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care impresionează prin perfecţiunea calităţilor; cu calităţi perfecte; superb; splendid. 2) *(cu valoare de superlativ)* Care se impune prin calităţi extraordinare; foarte frumos. **Peisaj ~.**

MAGNOLI//E ~i *f. bot.* Arbore exotic, originar din Asia şi America, cu frunze strălucitoare, alterne, cu flori mari, albe, roz sau violete, foarte mirositoare, cultivat ca plantă decorativă pentru eleganţa sa.

MAHARADJÂH ~i *m.* Prinţ indian.

MÂHĂR ~i *m.* 1) *fam.* Persoană puternică şi influentă în lumea interlopă. 2) *arg.* Persoană aflată într-un post sau într-o funcţie în raport cu cele din subordinea sa; şef. **Mare ~.**

MAHMUR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este încă buimac de beţie sau de somn; în stare de indispoziţie provocată de beţie sau de nesomn. 2) *fig.* Care se află într-o stare de indispoziţie sufletească; lipsit de bună dispoziţie; posomorât; supărat.

MAHOMEDÂN I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. rel.* 1) Care ţine de mahomedanism; propriu mahomedanismului; musulman; islamic. 2) Care profesează mahomedanismul; din credinţa lui Mahomed; musulman.

MAHOMEDÂN II ~i *m. rel.* Adept al mahomedanismului; musulman.

MAHOMEDÂN//Ă ~e *f rel. (feminin de la* **mahomedan II**) *v.* **MAHOMEDAN II**.

MAHOMEDANISM *n. rel.* Religie monoteistă fondată de Mahomed în sec. VII şi profesată de unele popoare orientale; islamism.

MAHON ~i *m.* 1) *bot.* Specie de arbore tropical, care creşte în America, cu lemn de culoare brună- roşietică, foarte rezistent şi înalt apreciat la fabricarea mobilei fine. 2) Lemn al acestei specii de arbori.

MAHONÎ//U ~e (**~i**, **~e**) *adj.* Care este de culoarea lemnului de mahon; brun-roşcat. **A avea părul ~.**

MAIDÂN ~e *n.* Loc viran în interiorul sau la marginea unei localităţi, unde se joacă copiii, folosit în trecut şi ca loc de desfacere a mărfurilor.

MAIEST//ÂTE ~ăţi *f.* 1) Caracter maiestuos; aspect măreţ şi solemn care provoacă admiraţie. 2) Conducător suprem şi unic al unui stat (rege, împărat, ţar, sultan etc.); monarh; suveran.

MAIESTU//OS I ~oasă (**~oşi**, **-oase**) *adj.* Care impresionează prin caracterul său măreţ; impunător; grandios; falnic. **Imn ~.**

MAIESTUOS II *adv.* 1) Cu măreţie. 2) Cu gravitate (exagerată); cu importanţă (forţată).

MAIONEZ//Ă ~e *f gastronom.* Preparat culinar sub

formă de sos rece, consistent, obținut din gălbenuș de ou bătut cu untdelemn, suc de lămâie (sau oțet) și muștar, folosit în calitate de condiment. **MAIOU ~ri** *n*. Articol de lenjerie (cu sau fără mâneci), care se îmbracă direct pe corp, acoperind partea superioară a acestuia.

MAJOR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care a atins vârsta când poate beneficia de drepturi civile și politice depline; ajuns la vârsta majoratului. **A fi deja ~.** 2) Care se caracterizează prin importanță deosebită; foarte important. **De interes ~.**

A MAJORÂ majorez *tranz. (prețuri, tarifari, taxe, lefuri* etc.) A face să fie mai mare (în număr, volum, cantitate, intensitate etc.); a mări; a spori. **~ producția**. **~ salariile bugetarilor.**

MAJORÂT *n*. 1) Vârstă începând cu care o persoană beneficiază de toate drepturile civice și politice, devenind totodată responsabilă de acțiunile sale în fața legii. **A atinge ~ul.** 2) Situație a unei persoane majore. **A fi la ~.**

MAJORDOM ~i *m.* 1) *înv., ist. (în Franța medievală)* Persoană responsabilă de administrarea domeniilor sau a palatului regal sau princiar. 2) *prin ext.* Șef al personalului de serviciu din casele nobililor și ale marilor bogătași.

MAJORITÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care reprezintă majoritatea; care ține de majoritate; propriu majorității. **Fracțiune parlamentară ~ă.**

MAJORIT//ÂTE ~ăți *f* Parte sau număr dintr-o colectivitate; ansamblu ce reprezintă numărul cel mai mare dintr-o colectivitate. **~e covârșitoare.**

MAJUSCUL//Ă ~e *f* Literă mare; literă capitală; literă verzală. **A scrie cu ~e.**

MALEÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre metale)* Care poate fi prelucrat în foi subțiri; susceptibil de a fi întins în foi subțiri. 2) *(despre unele materiale)* Care poate fi modelat cu facilitate; în stare să fie prelucrat ușor. 3) *(despre persoane)* Care se adaptează cu multă ușurință; ușor adaptabil.

MALIȚIE *f* 1) Înclinare spre rău; stare de spirit constând în plăcerea de a face rău; răutate. **A avea ~e.** 2) Acțiune sau faptă răutăcioasă.

MALIȚI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* (*despre persoane și manifestările lor)* Care posedă maliție; înclinat spre rău; caustic; răutăcios. **Zâmbet ~os**.

A MALTRATÂ maltratez *tranz. ființe)* 1) A trata cu brutalitate. **~ un copil.** 2) A chinui, producând dureri fizice sau morale.

MAMELUC ~i *m*. 1) *arh., ist.* Soldat de cavalerie, care făcea parte din corpul de gardă al sultanilor egipteni. 2) Soldat care face parte din escadronul gărzii imperiale franceze. 3) *fig., peior.* Persoană lipsită de individualitate; om fără păreri proprii.

MAMU//T ~ți *m*. Elefant gigantic, cu păr lung și cu fildeșii foarte dezvoltați, care a trăit în epoca glaciară.

MANAGER ~i *m*.1) Specialist în management. **~ al unui proiect.** 2) Persoană care însoțește la competiții un sportiv sau o echipă sportivă, fiind responsabilă de probleme financiare și organizatorice.

MÂNĂ *f* 1) *bot.* Lichen comestibil, care crește pe stânci în formă de mici ghemuri cenușii (în Asia și în Nordul Africii). 2) *prin ext.* Pâine făcută din această plantă. 3) Boală infecțioasă a plantelor, provocată de unele ciuperci parazite. 4) *meteor.* Ploaie pe vreme însorită de vară, care dăunează plantelor. 5) Daună provocată plantelor imediat după ploaie de soarele prea fierbinte. 6) *fig.* Lapte al unor animale mulgătoare, folosit în alimentație; frupt. 7) *fig.* Cantitate mare, care depășește necesitățile; abundență.

MANDARIN I ~i *m*. *înv., ist.* Funcționar public din ierarhia superioară a Chinei feudale.

MANDARIN II ~i *m*. *bot.* Arbust fructifer exotic, cu fructe sferice comestibile, de culoare galbenă-roșietică, mai mici decât portocalele.

MANDARÎN//Ă ~e *f* Fruct al mandarinului.

MANDÂT ~i *n*. 1) Misiune acordată unei persoane de o altă persoană de a acționa în numele ei. 2) Document

care certifică o astfel de misiune. 3) Funcțiune deținută de un membru ales prin vot. ~ **de deputat parlamentar**.

MANDATÂR ~i *m*. Persoană căreia i s-a conferit un mandat; deținător al unui mandat.

MANECHIN I ~e *n*. Figură confecționată din diverse materiale (lemn, ceară, plastic etc.), care reprezintă corpul omenesc sau o parte a lui și este folosită ca model în sculptură și pictură sau ca formă-suport pentru probarea și expunerea hainelor. **MANECHIN II ~i** *m*. 1) Persoană care prezintă într-o casă de mode noile modele de îmbrăcăminte; față publicitară; model. 2) *fig., peior.* Persoană lipsită de caracter, influențabilă și condusă ușor.

MANEJ ~uri *n*. 1) Loc special amenajat, folosit pentru dresarea cailor sau pentru antrenamente la călărie. 2) Arenă de circ, unde evoluează animalele dresate. 3) *prin ext.* Ansamblu de exerciții folosite la dresarea sau antrenarea cailor. 4) Instalație constituită dintr-un arbore vertical și o prăjină orizontală, la care se înhamă un cal pentru a pune în mișcare o mașină agricolă. 5) *fig.* Comportament abil și artificios, folosit pentru a atinge un scop anumit.

MANET//Ă ~e *f teh.* Pârghie mică, folosită la declanșarea, oprirea și manevrarea manuală a unui mecanism sau a unei instalații.

MANEVR//Ă ~e *f* 1) *mai ales la pl. milit* Deplasare a trupelor, susținută de regruparea organizată și rapidă a acestora în timpul operațiilor militare, pentru a ataca inamicul pe neașteptate sau pentru a le reorganiza în urma unui insucces. 2) *prin ext.* Ansamblu de exerciții tactice, prevăzut pentru instruirea militară a trupelor în condiții asemănătoare cu cele de luptă. 3) Totalitate de operații necesare pentru constituirea sau desfacerea unei garnituri de tren. 4) Ansamblu de operații executate în vederea schimbării direcției de deplasare a unei nave, mai ales în timpul acostării sau ieșirii din port. 5) Parâmă folosită la fixarea și mânuirea pânzelor și a catargelor. 6) *fig.* Mijloc de a acționa în vederea atingerii unui scop.

MANGÂL ~uri *n*. 1) Cărbune obținut prin arderea lentă și incompletă a lemnului în cuptoare speciale. 2) *prin ext.* Vas de metal, în care se aprind cărbuni, servind la încălzit în aer liber.

MANGÂN *n*. *chim.* Metal alb-cenușiu, foarte dur și foarte fărâmicios, care există în natură în stare de oxid și este folosit în metalurgie la fabricarea unor aliaje.

MANÎ//E ~i *f* 1) *med.* Stare patologică, caracterizată prin diverse tulburări mintale (exaltare euforică, instabilitate, expansibilitate, incoerență de idei și de activitate motrice). 2) Tulburare a spiritului, manifestată prin prezența permanentă a unei idei fixe. 3) Obișnuință exagerată și obsedantă; preocupare bizară.

MANIERÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* 1) Care se distinge prin purtare aleasă și cuviincioasă; cu maniere frumoase. **Comportament ~.** 2) Care manifestă afecțiune exagerată; lipsit de naturalețe și simplitate.

MANIER//Ă ~e *f* 1) Mod personal și obișnuit de a se purta; ținută; comportare. 2) Comportament conform regulilor bunei cuviințe; amabilitate; politețe. 3) Mijloc de a acționa în vederea atingerii unui anumit scop; mod de a proceda; modalitate; manoperă.

MANIFEST I ~e *n*. 1) Declarație publică solemnă, prin care un guvern, o personalitate sau o grupare politică își expune programul său sau își justifică poziția sa. 2) Expunere teoretică lansată de o mișcare literară. **~ul dadaiștilor. ~ul Pleiadei.**

MANIFE//ST II ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* 1) Care este declarat direct; prezentat fără ocolișuri; fățiș. **Refuz ~.** 2) Care se caracterizează prin existență evidentă; cu existență certă; indiscutabil. **În mod ~.**

A MANIFESTÂ I manifest *tranz.* 1) *(atitudini, intenții, voință* etc.) A face cunoscut în mod manifest; a declara; a exprima; a revela. 2) A face să se manifeste; a exterioriza. ~ **nemulțumire.** ~ **nerăbdare.**

A MANIFESTÂ II manifestez *intranz*. A face manifestație (politică sau sindicală).

A SE MANIFESTÂ mă manifest *intranz.* 1) *(despre sentimente, calități, divergențe* etc.) A căpăta expresie exterioară; a se exterioriza. 2) *(despre persoane)* A apărea (într-un anumit fel) în fața unei colectivități. **~ în sens bun. ~ ca un mare iubitor de artă.**

MANIFESTÂN//T ~ți *m*. Persoană care participă la o manifestație; demonstrant.

MANIFESTÂNT//Ă ~e *f. (feminin de la* **manifestant**) *v.* **MANIFESTANT**.

MANIFESTÂȚI//E ~i *f.* 1) Formă colectivă și organizată de a manifesta solidaritatea sau protestul față de un eveniment de interes general. 2) Mulțime de oameni ieșită pe străzile unei localități pentru ași manifesta solidaritatea sau protestul în legătură cu un eveniment de interes general.

A MANIPULÂ manipulez *tranz.* 1) *teh. (aparate, mecanisme)* A face să funcționeze (cu mâna); a mânui; a manevra. 2) A aranja cu grijă (în vederea executării unor experiențe sau a unor operații tehnice, științifice, medicale etc.).

MANIPULÂN//T ~ți *m*. Persoană care manipulează (un sistem tehnic, un aparat sau o mașină).

MANIPULÂNT//Ă ~e *f (feminin de la* manipulant) *v*. **MANIPULANT**.

MANIPULÂȚI//E ~i *f* Acțiune necinstită, făcută cu scopul de a înșela (pe cineva); șarlatanie; potlogărie; matrapazlâc; tripotaj.

MANÎȘ//CĂ ~te *f* 1) Garnitură în formă de piepți scrobiți, care se aplică în partea din față a unei cămăși bărbătești; plastron. 2) Garnitură detașabilă din partea din față a unei bluze sau a unei rochii; plastron.

MANIVEL//Ă ~e *f* Pârghie curbată, care servește la imprimarea unei mișcări de rotație a unui mecanism.

MANOMETRÎE *f* Tehnică de măsurare a presiunii gazelor sau a vaporilor dintr-un spațiu închis cu ajutorul manometrului.

MANOMETR//U ~e *n*. Instrument care servește la măsurarea presiunii fluidelor aflate în recipiente închise.

MANOPER//Ă ~i *f* 1) Muncă manuală, care este necesară pentru efectuarea unei lucrări. 2) Remunerație plătită pentru această muncă. 3) Mijloc de a acționa în vederea atingerii unui anumit scop; manieră; modalitate; procedeu; manevră.

MANSÂRD//Ă ~e *f* 1) Încăpere de locuit, situată direct sub acoperișul unei case. 2) Etaj aflat sub acoperiș.

MÂNȘ//Ă I ~e *f teh.* Pârghie de comandă a unui avion.

MÂNȘ//Ă II ~e *f sport (în motociclism, schi, tir* etc.) Etapă competițională dintr-o probă.

MANȘET//Ă I ~e *f* 1) Bandă fixă sau mobilă de pânză, aplicată în partea de jos a mânecii unei cămăși sau bluze. 2) Margine răsfrântă în partea de jos a pantalonilor. 3) Piesă de cauciuc sau de piele în formă de inel sau de cilindru, care servește la etanșarea unor deschizături în instalațiile tehnice.

MANȘET//Ă II ~e *f* 1) Titlu cu caractere grase, imprimat pe prima pagină a unui ziar sau a unei publicații periodice, care anunță o știre importantă. 2) Text scurt folosit ca titlu generic pentru mai multe articole de ziar care tratează aceeași temă.

MANȘ//ON ~oane *n*. 1) Accesoriu vestimentar feminin, confecționat din blană sau din stofă, de formă cilindrică, deschis la ambele capete și folosit pentru a proteja mâinile de frig. 2) Piesă cilindrică, care servește la îmbinarea a două țevi sau cabluri. 3) Capăt lărgit al unei țevi sau tub, care servește la îmbinarea acestora cu un alt tub sau cu altă țeavă. **MANTOU ~ri** *n*. Palton sau pardesiu pentru femei.

MANUFACTUR//Ă ~i *f.1) econ. înv.* Formă de producție capitalistă premergătoare marii industrii, caracterizată prin folosirea preponderentă a muncii manuale. 2) *prin restr.* Întreprindere industrială, unde predomină munca manuală. 3) Produs textil; țesătură.

MAPAMOND ~uri *n*. Hartă care reprezintă globul pământesc pe o suprafață plană; planiglob; planisferă.

MÂP//Ă ~e *f* 1) Obiect de birou, confecționat din carton, piele sau material plastic, în care se păstrează anumite hârtii sau documente. 2) Copertă de protecție a unei cărți. 3) Servietă plată cu mai multe deschizături.

MARABU *m.* 1) Pasăre mare cu penaj alb-cenușiu, cu capul și gâtul golaș, asemănătoare cu barza. 2) *prin restr.* Pană din coada acestei păsări, folosită ca podoabă.

MARAFET ~uri *n. adesea la pl., pop., fam.* 1) Dispoziție de moment, neașteptată și stranie; macaz; moft; naz; toană; capriciu. 2) Obiect lipsit de valoare; fleac. 3) Podoabă pretențioasă. 4) Capacitate de a lucra cu multă ușurință și dexteritate; dibăcie; măiestrie; iscusință; pricepere.

A MARCĂ marchez *tranz.* 1) A prevedea cu o marcă (pentru a putea deosebi sau recunoaște); a evidenția printr-un semn distinctiv; a însemna. 2) *(obiecte din metale prețioase, mărfuri industriale)* A înzestra cu un semn oficial (pentru a garanta calitatea și autenticitatea). 3) *(terenuri, suprafețe)* A indica printr-un jalon (stabilind limitele). 4) A indica printr-un semn; a scoate în evidență. ~ **greșelile**. 5) *sport (goluri, puncte* etc.) A trece la activul său ori al echipei sale; a înscrie. 6) *sport (jucători din echipa adversă)* A supraveghea îndeaproape, împiedicând să înscrie liber un gol. 7) A însemna prin sine; a fi un semn care permite a distinge sau a nota; a constitui; a reprezenta. 8) *fig.* A servi drept dovadă care adevărește; a demonstra; a dovedi; a proba.

MAREE *f* Mișcare zilnică oscilatorie a apelor mărilor și oceanelor, al căror nivel crește și descrește alternativ ca urmare a atracției lunii sau a soarelui.

MARGINĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se află la margine; situat la margine. 2) *(despre note, observații, comentarii)* Care este scris pe marginea unui text imprimat sau a unui manuscris; realizat pe marginea unui text tipărit sau a unui manuscris. 3) *(despre chestiuni, probleme)* Care este mai puțin important; de importanță minoră; secundar. 4) *fig. (despre limbaj)* Care vine în contradicție cu normele etice ale societății; plin de injurii și cuvinte scabroase; licențios

MARGINĂLIA *f. livr.* Comentariu făcut pe marginea unui text tipărit (sau a unui manuscris); notă marginală.

MARIĂJ ~e *f* Uniune legalizată dintre un bărbat și o femeie; alianță matrimonială; căsnicie; căsătorie.

MARIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de mare; propriu mării; de mare. **Flotă ~ă.** 2) *(despre picturi)* Care reprezintă marea; reprezentând un peisaj de mare. 3) *v*. **MARITIM**.

MARINĂR ~i *m*. 1) Persoană care face parte din echipajul unei nave maritime; matelot. 2) Militar care își face serviciul în marină.

MARÎN//Ă ~e *f* 1) Totalitate de nave maritime ale unui stat, luate împreună cu personalul respectiv; flotă năvală a unui stat. 2) Pictură care reprezintă un peisaj de mare.

MARIONET//Ă ~e *f* 1) Figurină reprezentând o ființă umană sau un animal, acționată cu mâna sau cu ajutorul unei sfori de o persoană ascunsă, pentru a interpreta un rol în teatrul de păpuși. 2) *fig., fam., peior.* Persoană ușor influențabilă, lipsită de voință și de personalitate; păpușă; manechin.

MARITIM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este în legătură cu marea; aflat pe malul mării. **Port** ~. 2) Care este influențat de mare; determinat de acțiunea mării. **Climă ~ă**. 3) Care se produce pe mare; realizat pe mare. **Navigație ~ă**. 4) Care ține de navigația pe mare; propriu navigației de mare. **Drept** ~.

MARO *adj. invar.* Care are culoarea castanei coapte; de culoare brun-roșcată; castaniu; cafeniu; maroniu.

MAROCHIN *n*. Piele subțire de capră, mai rar de oaie sau de vițel, tăbăcită cu extracte vegetale și folosită la confecționarea unor articole de galanterie

și de încălțăminte; saftian.

MARSUPIÂL ~e *n. zool.* 1) *la pl.* Ordin de mamifere, femela cărora își poartă puii născuți în marsupiu (reprezentanți: cangurul, ursul australian, sariga). 2) *la sing.* Animal din acest ordin.

MARSUPÎ//U ~i *n. zool.* Cavitate abdominală în formă de pungă, în care femela marsupialelor își poartă puii.

MARTIR ~i *m.* 1) Persoană care a murit sau a suferit pentru o cauză; mucenic. 2) *bis.* Persoană care a acceptat condamnarea la moarte fără a se dezice de credința creștină. 3) *fig.* Persoană supusă unor suferințe, tratamente sau persecuții inumane.

MARTÎRI//U ~i *n.* 1) Suferință îndurată pentru anumite idei sau convingeri. 2) Suferință mare, mai ales de natură morală.

MARȚAFOI *m. fam. depr.* Om de nimic; persoană fără preocupări serioase; pușlama; derbedeu; secătură.

MARȚIÂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de război; propriu războaielor; de război; războinic. **Arte ~e. ♦ Curte ~ă,** tribunal militar care funcționează pe timp de război. 2) Care manifestă deprinderi militare; cu purtări de militar. **Voce ~ă**. **Alură ~ă**. 3) Care denotă solemnitate și gravitate; solemn și grav. **A vorbi cu un ton ~.**

MARȚIÂL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre substanțe)* Care conține fier; cu fier în componentă. **♦ Carență ~ă,** insuficiență alimentară, care duce la anemie.

MARȘRUT ~e *n.* 1) Cale de urmat pentru a ajunge dintr-un loc în altul; itinerar; traseu. 2) Act în care se indică stațiile de pe parcurs și orele de plecare și sosire ale unui vehicul. 3) *teh.* Metodă de deservire a mai multor mașini într-o consecutivitate prestabilită.

MAS masuri *n. pop., reg.* 1) Oprire pentru odihnă (peste noapte). 2) Loc de odihnă peste noapte.

A MASÂ I masez *tranz.* 1) A strânge într-un tot; a dispune în masă; a reuni; a îngrămădi. **A masa forțe militare.** 2) A face să se maseze.

A MASÂ II masez *tranz. (corpul sau părți ale acestuia)* A supune masajului (pentru a înviora circulația sângelui, a activiza metabolismul sau a favoriza eliminarea toxinelor din organism).

A SE MASÂ se masează *intranz.* 1) *(despre persoane)* A se concentra în număr mare; a se îngrămădi. 2) *(despre trupe militare)* A se dispune mar aproape unul de altul; a se restrânge; a se concentra.

A MASACRÂ masacrez *tranz.* 1) A supune unui masacru; a nimici în masă; a măcelări. 2) *fig., fam. (lucruri)* A aduce intr-o stare dezastruoasă. 3) *fig. (materiale, piese* etc.) A strica involuntar în timpul executării, dând dovadă de neîndemânare și brutalitate; a ciopârți.

MASÂCR//U ~e *n.* Omor în masă; măcel.

MASÂLĂ ~ le *f arh.* Dispozitiv constând dintr-un băț prevăzut la un capăt cu câlți, cârpe sau cu un alt material îmbibat cu petrol, care servește la luminat, în special în timpul unor manifestații de masă; faclă; torță.

MASALAGÎ//U ~i *m. arh.* Persoană care purta sau aprindea masalalele pe străzi.

A MASCÂ maschez *tranz.* 1) A ascunde vederii; a face să nu se vadă; a camufla. 2) *fig.* A ascunde, creând aparențe false (pentru a induce în eroare pe cineva); a disimula. **~ adevărul**. 3) *(mirosuri)* A înlocui prin altul de natură diferită.

A SE MASCÂ mă maschez *intranz.* (*despre persoane)* A-și acoperi fața sau numai o parte a ei cu o mască (pentru a nu fi recunoscut).

MÂSCĂ măști *f.* 1) Obiect dintr-un material rigid (stofă, carton etc.), reprezentând o față de om sau figura unui animal, cu care se acoperă fața pentru ai schimba aspectul natural. **~ de carnaval**. 2) *prin ext.* Persoană mascată. 3) *cosmet.* Produs cosmetic acre se aplică pe față sau pe aalte părți ale corpului. 4) Dispozitiv care acoperă fața sau alte părți ale corpului, pentru a le proteja. **~ antigaz.**

MASCUL ~i *m. și adjectival* 1) Individ de sex

bărbătesc. 2) *fam., mai ales depr.* Bărbat cu capacități sexuale normale; macho.

MASCULIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de mascul; propriu masculului. **Caractere ~e. ♦ Gen ~,** *lingv., gram.* Formă gramaticală care cuprinde ființele de sex bărbătesc, cât și numele de obiecte considerate prin tradiție ca făcând parte din această categorie gramaticală. 2) *lingv., gram. (despre substantive, adjective* etc.) Care ține de genul bărbătesc; propriu genului bărbătesc. 3) *(despre rime, versuri)* Care are accent pe ultima silabă; cu accent pe ultima silabă.

MASIV I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care posedă o masă bine închegată; cu masa constituită din părți strâns unite între ele. **Un corp ~.** 2) *(despre obiecte)* Care constituie o masă grea și compactă; cu masă compactă și lipsită de goluri; plin; greu. 3) *(despre ființe, construcții* etc.) Care se caracterizează prin dimensiuni impunătoare; de mari proporții. 4) *fig.* Care se produce pe scară largă; realizat în masă. **Bombardament ~. Plecare ~ă**.

MASIV II ~e *n.* 1) *geomorf* Ansamblu de forme identice de relief, care constituie o unitate. **~ central**. **~ muntos**. 2) Grup compact, care formează o totalitate (de arbori, de plante, de blocuri locative etc.). **~ de pini**. 3) Cantitate mare, care formează o masă compactă. **~ de cărbuni**.

MASTODON//T ~ți *m. arh.* Animal fosil uriaș, asemănător cu elefantul, care a trăit în erele terțiară și cuaternară.

MAȘALĂ *interj. arh. (se folosește pentru a exprima admirația, entuziasmul, animația generală, aprobarea)* Bravo! De minune! Minunat!

MAȘINĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și adverbial* Care este făcut fără participarea rațiunii sau a voinței (așa cum funcționează o mașină); realizat independent de rațiune sau de voință; inconștient; automat; mecanic; involuntar. 2) *rar* Care ține de mașini; propriu mașinilor; de mașină.

MAȘINAȚÎ//E ~i *f* Ansamblu de combinații secrete și complicate vizând succesul sau eșecul unei afaceri; intrigă; uneltire. **A face ~i.**

MAȘINÎ//ST ~ști *m.* Persoană care conduce sau supraveghează un vehicul sau un motor; mecanic. **~ de tren.**

MĂȘTER II ~ă (**~i**, **~e**) *adj., înv., reg.* 1) *(despre frați, surori)* Care nu este rudă de sânge; devenit rudă printr-o nouă căsătorie a unuia dintre părinți; vitreg. 2) *fig., fam.* Care este rău la inimă; lipsit de milă; câinos; crud; hain.

MĂȘTER//Ă ~e *f înv., reg.* Mamă vitregă.

MAT I mată (**mâți**, **mate**) *adj.* 1) Care este lipsit de luciu; fără strălucire. **Culoare mată. Privire mată.** 2) *(despre sticlă sau obiecte de sticlă)* Care este lipsit de transparență. 3) *(despre sunete)* Care este lipsit de sonoritate; fără rezonanță; șters; surd; înfundat.

MAT II *n.* (*la șah)* Situație în cadrul unei partide de șah, în care regele uneia dintre părți nu-și poate părăsi locul fără a fi prins, determinându-se astfel sfârșitul partidei în favoarea părții adverse.

MATADOR ~i *m.* (*la corida)* Toreador căruia îi revine sarcina să aplice taurului lovitura mortală.

MĂTCĂ mătci *f* 1) *hidrol.* Albie a unei ape curgătoare; pat; făgaș. 2) Izvor al unei ape curgătoare. 3) *fig.* Apartenență socială sau etnică; obârșie; origine; proveniență. 4) *apicult.* Albină femelă care depune ouă.

MATELO//T ~ți *m. mar.* Persoană care face parte din echipajul unei nave maritime; marinar; matroz.

MATEMĂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de matematică; bazat pe principiile matematicii; de matematică.

MATEMĂTIC//Ă ~i *f* Știință care studiază mărimile, relațiile cantitative și formele spațiale care pot fi calculate și măsurate.

MATEMATICI//ĂN ~eni *m.* Specialist în matematică.

MATEMATICI//ĂNĂ ~ene *f (feminin de la*

matematician) *v.* **MATEMATICIAN**.

MATERIĂL I ~ă (~i, **~e**) *adj.* Care ține de materie; format din materie. **Corp ~**. 2) Care există independent de conștiința omului; cu existență independentă; real. **Lume ~ă.** 3) Care poate fi perceput cu ajutorul simțurilor; cu aspect exterior ce poate fi palpat; tangibil; palpabil. **Obiect ~.** 4) Care ține de corpul omenesc; propriu trupului; corporal; carnal. **Plăcere ~ă**. 5) Care ține de cerințele cotidiene ale aspectului economic sau pecuniar al existenței; de trai sau de întreținerea vieții. **Nivel ~**. **Interes ~**. **Avantaj ~**. **Dificultate ~ă**.

MATERIĂL II ~e *n.* 1) Totalitatea de materii prime sau semifabricate din care se produc diverse obiecte. **~e de construcție.** 2) *textil.* Produs textil; țesătură; stofă; pânză; materie. **~ de paltoane.** 3) Ansamblu (de date, informații, documente etc.) necesare pentru realizarea unei lucrări științifice. ~ de analiză. 4) Totalitate de fapte, date sau informații (referitoare la o anumită problemă sau domeniu de activitate). **A culege ~e informative.**

MATERIALICEȘTE *adv.* Din punct de vedere material; sub aspect material.

MATERIALISM *n. filoz. (în opoziție cu* **idealism**) Concepție filozofică care consideră materia, lumea înconjurătoare, natura, existența în genere ca fiind factor primordial, determinant, iar conștiința, spiritul, gândirea ca fiind factori secundari, derivați.

MATERIALÎ//ST I ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj. filoz.* Care ține de materialism; propriu materialismului.

MATERIALÎ//ST II ~ști *m.* 1) *filoz.* Adept al materialismului. 2) *depr.* Persoană care urmărește în activitatea sa să obțină doar profit material.

MATERIALÎST//Ă ~e *f. (feminin de la* **materialist II**) *v.* **MATERIALIST II**.

MATERIALMENTE *adv. v.* **MATERIALICEȘTE**.

MATERI//E ~i *f* 1) *filoz.* Realitatea obiectivă fundamentală, prin care există toate obiectele, calitățile, fenomenele și relațiile dintre acestea independent și în afara conștiinței și care sunt reflectate de aceasta. 2) Substanță din care sunt formate obiectele și care posedă o masă mecanică. **Structura ~ei**. ♦ **~ colorantă,** substanță folosită la colorarea diverselor obiecte. ♦ **~ cenușie,** a) substanță a sistemului nervos central, aflată la suprafața creierului și în componența măduvei spinării, care dă naștere fluxului nervos; b) *fig.* capacitate de a pătrunde în esența lucrurilor; inteligență. ♦ **~ primă,** produs semifabricat destinat prelucrării sau transformării într-un produs finit. 3) Produs textil; țesătură; stofă; pânză; material. 4) Obiect de care se ocupă autorul unei lucrări sau al unei expuneri; temă. 5) Ansamblu de cunoștințe care constituie conținutul unui obiect de studiu.

MATERN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de mamă; propriu mamei; provenit de la mamă. **Dragoste ~ă**. ♦ **Limbă ~** , limbă învățată în fragedă copilărie în sânul familiei.

MĂTIM//Ă ~i *f înv.* 1) Oră școlară consacrată unui obiect de studiu. 2) Obiect de studiu. 3) Concluzie dedusă din practica vieții sociale sau individuale; învățătură; învățământ; lecție.

MATINĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de dimineață; care se produce dimineața; de dimineață. **Oră ~ă. Plimbare ~ă.** 2) *(despre persoane)* Care se trezește de dimineață; obișnuit să înceapă activitatea devreme.

MATINE//U ~e *n.* 1) Spectacol care are loc în timpul primei jumătăți de zi. 2) Festivitate organizată la grădinița de copii sau la școală (de obicei, în prima jumătate de zi).

MATRAPAZLÂC ~uri *n. mai ales la pl. fam.* Acțiune săvârșită în scopuri frauduloase; șarlatanie; înșelăciune; șmecherie.

MATRIARHĂT *n.* 1) *arh., ist.* Perioadă istorică în dezvoltarea orânduirii comunei primitive, în care apartenența etnică se stabilea pe linia apartenenței materne și în care femeii îi revenea rolul principal în

viața economică și socială. 2) *fig., peior.* Formă de viață soacială, în care femeia deține rolul și locul central.

MATRICOL//Ă ~e 1) Registru de evidență, în care se înscrie numele persoanelor într-o instituție. 2) *ed.* Registru care conține numele, datele personale și reușita elevilor. 3) *ed.* Carnet în care se notează reușita studenților pe tot parcursul studiilor într-o instituție de învățământ.

MATRICE I ~ *f.* 1) *matem.* Sistem de numere grupate într-un tablou dreptunghiular, care are un anumit număr de coloane, linii sau rânduri în care se trec anumite date, informații. 2) *log.* Tabel care reprezintă valoarea de adevăr a unui enunț, pe baza valorii de adevăr a elementelor sale componente.

MATRICE II ~ *f.* 1) *înv., anat.* Organ al mamiferelor, în care se dezvoltă fătul până la naștere; uter. 2) *prin ext.* Formă în care își are originea și premisele de dezvoltare un fenomen (social, individual, cultural, spiritual, de creație etc.). ♦ ~ **stilistică,** totalitate de factori inconștienți, care, conform lui Lucian Blaga, determină structura stilistică a creațiilor unor colectivități sau a unui individ, cu relativitate istorică sau geografică.

MATRICEĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de matrice; propriu matricei; de matrice. 2) Care constituie o matrice; cu proprietăți de matrice. **Sursă ~ă.**

MATRICÎ//D I ~zi *m. și adjectival* Persoană care și-a ucis mama.

MATRICÎD II ~e *n. jur.* Crimă comisa de o persoană care și-a ucis mama.

MATRIMONIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de matrimoniu; propriu matrimoniului; de matrimoniu. **Servicii ~e. Anunțuri ~e.**

MATRIMONI//U ~i *n.* Uniune legalizată dintre un bărbat și o femeie; căsătorie; mariaj.

MĂTRIȚ//Ă ~e *f.* 1) *teh.* Unealta folosită la modelarea prin deformare plastică sub presiune a unor materiale. 2) *tipogr.* Formă în care se toarnă caracterele la tipografie.

MATROĂN//Ă ~e *f.* 1) *arh. ist.* Soție de cetățean roman. 2) *prin ext.* Femeie căsătorită, care impune respect prin ținuta exterioară și gravitatea sa. 3) *fam. depr.* Femeie în vârstă, corpolentă și vulgară.

MATROZ ~i *m.* Persoană care face parte din echipajul unei nave maritime; marinar; matelot.

MATUR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre organisme, ființe)* Care se află în stare de dezvoltare deplină; ajuns în faza de dezvoltare completă. 2) *(despre persoane și manifestările lor)* Care denotă profunzime și seriozitate; cu înțelepciune profundă și serioasă. **Om ~. Judecată ~ă. Studiu ~.**

MATURĂȚI//E ~i *f.* 1) *biol.* Ansamblu de transformări sau de faze succesive prin care trece un organism până a ajunge la nivelul dezvoltării morfologice complete. 2) Ansamblu de modificări suferite de o celulă sexuală până a ajunge să fie aptă de fecundare. 3) Totalitate de transformări fizice sau chimice, prin care trece o substanță pentru a ajunge la proprietățile ei optime.

MATURITĂTE *f.* 1) Stare de dezvoltare fizică și intelectuală completă. **A ajunge la ~e.** 2) Caracter matur. **A avea ~e în gândire.** 3) Perioadă din viața unui om, cuprinsă între tinerețe și bătrânețe. 4) Stare de dezvoltare deplină (a unui fruct). 5) Nivel avansat de experiență, acumulat odată cu înaintarea în vârstă.

MÂUR I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care aparține părții din nord-vestul Africii sau populației ei; din nord-vestul Africii; arab.

MÂUR II ~i *m. ist.* Persoană care făcea parte din populația de bază din nord-vestul Africii; arab.

MÂUR//Ă ~e *f (feminin de la* **maur II**) *v.* **MAUR II**.

MÂUS ~uri *n. tehn. inform.* Dispozitiv periferic conectat la calculator, care, fiind acționat manual și deplasat pe o suprafață, antrenează deplasarea cursorului pe ecran; șoricel.

MAUZOLE//U ~e *n.* Monument funerar somptuos,

de proporții foarte mari, ridicat în memoria unei personalități marcante sau a unor eroi.

MÂXIM I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. v.* **MAXIMAL I**.

MÂXIM II ~uri *n. v.* **MAXIMUM**.

MAXIMÂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre dimensiuni, intensitate, durată, valoare* etc.) Care constituie un maximum; în gradul cel mai înalt.

MAXIMÂL II ~uri *n*. Tabel care indică limita superioară a prețurilor în piață pentru marfa micilor producători.

MÂXIMĂ I *f* Valoare extremă a unei mărimi variabile.

MÂXIMĂ II ~e *f* Enunț formulat concis, care exprimă un principiu etic, o normă de conduită etc.; aforism; sentință; adagiu. **~e latinești.**

MÂXIMUM I *n*. Valoare în cel mai înalt grad (atinsă de o cantitate variabilă); limită superioară. **~ul temperaturii**.

MÂXIMUM II *adv.* Cel mult.

MAZÎL ~i *m. arh. ist.* 1) Domnitor sau mare demnitar destituit din funcție. 2) Boier mic (fără funcție publică). 3) Cavalerist dintr-o unitate militară constituită din boieri scoși din funcțiile publice. 4) Slujbaș însărcinat cu strângerea birurilor.

A MAZILI mazilesc *tranz.* 1) *arh. ist.* A face mazil; a scoate din domnie; a detrona. 2) *fam. (persoane)* A scoate dintr-o funcție, dintr-un post; a destitui; a detrona.

MĂDULÂR I ~e *n. pop. mai ales la pl.* Parte exterioară articulată a corpului uman sau a unor animale, care servește la deplasare sau la simțire; membru.

MĂDULÂR II ~i *m. înv., pop.* Persoană considerată ca fiind parte componentă (a unei comunități); membru.

A MĂGULI măgulesc *tranz. (persoane)* A lăuda în mod exagerat sau pe nedrept (pentru a-i câștiga bunăvoința); a flata; a linguși.

A SE MĂGULI mă măgulesc *intranz. înv.* A trăi cu speranțe; a-și face iluzii.

MĂGULIT//OR ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care măgulește; înclinat spre măgulire; lingușitor. **Ton ~.**

MÂGUR//Ă ~i *f geomorf* 1) Deal mare izolat. 2) Ridicătură de pământ din regiunea de câmpie, mai mică decât dealul; movilă.

A MĂIESTRI măiestresc *tranz*. 1) A executa cu iscusință de maestru; a realiza cu multă pricepere și dibăcie. 2) *înv. (acțiuni dușmănoase)* A întreprinde pe ascuns; a pune la cale în taină; a țese; a unelti.

MĂIESTRÎ//E ~i *f* Iscusință deosebită în realizarea unui lucru.

MÂRE *interj*. *(exprimă nedumerire, admirație, surprindere)*.

MĂRGĂRITÂR I ~e *n*. 1) Formație dură și strălucitoare, de cele mai multe ori sferică, extrasă din scoicile unei moluște și folosită la confecționarea bijuteriilor; perlă. 2) Obiect de valoare foarte mare.

MĂRGĂRITÂR II ~i *m.* 1) *bot.* Plantă cu formă de arbust ramificat, care crește pe crengile unor specii de stejar; vâsc de stejar. 2) *pop., poet.* Plantă erbacee cu flori mici și albe, de forma lacrimilor, plăcut mirositoare; lăcrămioară.

MĂRGEÂN ~uri *n.* 1) *zool.* Animal celenterat cu schelet calcaros de culoare roșie sau albă, care trăiește în colonii în mările calde; coral. 2) *prin contig.* Bijuterie confecționată din scheletul calcaros al acestui animal; coral.

MĂRGINÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care a fost supus mărginirii; redus printr-o margine; limitat. 2) *fig., depr. (despre persoane și manifestările lor)* Care denotă inteligență redusă; lipsit de agerime; limitat.

MĂRINIMIE *f* Sentiment care constă în sacrificarea interesului personal în favoarea altei persoane; generozitate; bunăvoință; larghețe.

MĂRINIM//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care dă dovadă de mărinimie; plin de mărinimie; generos.

MĂRȚIȘ//OR I -oare *n. folc. (la români și la unele popoare balcanice)* Obiect mic de podoabă, legat de un fir împletit de culoare roșie și albă, care se poartă în cursul lunii martie ca simbol al primăverii.

MĂRȚIȘOR II ~i *m*. 1) *pop.* Nume dat primei luni de primăvară; luna martie. 2) *bot.* Plantă erbacee din familia rozaceelor, cu frunze adânc crestate și cu flori galbene.

MĂSCĂRICI ~ *m*. 1) Actor comic de circ sau de bâlci, vopsit și îmbrăcat caraghios; paiață; comediant. 2)*fig., fam., depr.* Persoană ridicolă; om neserios; saltimbanc.

A MĂSLUÎ măsluiesc *tranz.* 1) *(cărțile de joc)* A prevedea cu anumite semne sau a aranja într-un fel nepermis (cu scopul de a înșela pe ceilalți jucători). 2) *fig., fam.* A denatura în mod intenționat, prezentând drept veritabil.

A MĂTRĂȘI mătrășesc *tranz. fam*. 1) (*persoane nedorite)* A îndepărta în mod forțat și obraznic; a da fără; a sili să plece; a alunga; a goni. 2) A face să se mătrășească. 3) *(oameni, animale, plante, așezări* ș. a.) A face să nu mai existe; a șterge de pe fața pământului; a nimici; a prăpădi.

A SE MĂTRĂȘI mă mătrășesc *intranz.* A pleca în grabă și fără voie; a se cărăbăni; a se căra.

A MÂNECÂ mânec *intranz. pop. reg.* 1) A se scula în zorii zilei; a se trezi cu noaptea în cap. 2) A pleca disdedimineață.

MEÂNDRIC ~ă (**~e**, **~i**) *adj.* Care formează sau are meandre.

MEÂNDR//U ~e *n*. 1) *geomorf* Porțiune sinuoasă (a unui drum sau a unui curs de apă); cotitură; șerpuitură; corbură; sinuozitate. 2) Ornament arhitectural sau desen, format din linii ondulate care amintesc valurile unei ape curgătoare. 3) *fig.* Manevră iscusită, prin care se maschează realitatea; șiretlic; truc; tertip. **~ele politicii liberale**.

MECÂNIC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de mecanică; propriu mecanicii. **Fizică ~ă.** 2) *teh.* Care este pus în mișcare de o mașină sau de un mecanism; funcționat de o mașină sau de un mecanism. **Ceas ~.** 3) *fig.* Care este făcut fără participarea rațiunii sau a voinței (așa cum funcționează o mașină); realizat independent de rațiune sau de voință; inconștient; automat; mașinal; instinctiv; involuntar. **Gest ~.** 4) Care rezultă din mișcare; produs prin mișcare. **Energie ~ă**. **Reacție ~ă**.

MECÂNIC II ~i *m*. 1) Fizician specializat în mecanică. 2) *teh.* Persoană specializată în montarea, întreținerea și repararea mașinilor, mecanismelor, motoarelor sau aparatelor. 3) Persoană care conduce sau supraveghează un vehicul sau un motor; mașinist. **~ de locomotivă.**

MECÂNICĂ *f* 1) *fiz.* Ramură a fizicii, care studiază mișcarea și echilibrul corpurilor sub acțiunea forțelor exercitate asupra lor. 2) *teh.* Ramură a tehnicii, care se ocupă de construirea și de funcționarea mașinilor, îndeosebi a pieselor și mecanismelor care servesc la transmiterea mișcării. **MECENA** *m.* Persoană avută și generoasă, care protejează artele, literatura și știința.

MECENÂ//T ~ți *m*, *v.* **MECENA**.

MECET ~uri *n. rel.* 1) Moschee mică. 2) Cimitir turcesc.

MECI ~uri *n*. *sport* Competiție sportivă între doi sau mai mulți concurenți ori între două sau mai multe echipe. **~ de box**. **~ de fotbal**.

MEDALI//ON ~oane *n*. Bijuterie de formă rotundă sau ovală, în care se închide o fotografie sau o șuviță de păr a unei persoane scumpe și care se păstrează, de obicei, la gât.

MEDIATOÂRE I ~ *f (feminin de la* mediator) *v.* **MEDIATOR I**.

MEDIATOÂRE II ~ *f geom.* Perpendiculară dusă prin mijlocul unui segment de dreaptă.

MEDIATOR I ~i *m*. Persoană care mediază un acord între două sau mai multe persoane sau părți;

mijlocitor; intermediar.

MEDIAT//OR II ~oare *n*. *med.* Substanța secretată de fibrele nervoase, care transmite influxul nervos celulelor adiacente.

MEDIAT//OR III ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj.:* ♦ **Plan ~,** *geom.* plan geometric care este perpendicular pe mijlocul unui segment de dreaptă.

MEDI//E ~i 1) Valoare mijlocie a multor mărimi. 2) Rezultat obținut din adunarea notelor primite de un elev sau de un student și împărțirea acestora la numărul lor total. **~ semestrială. ~a academică**.

MEDIEVÂL ~ă (**~i ~e**) *adj.* Care ține de Evul Mediu; propriu Evului Mediu.

MEDIOCRIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Situație sau lucru mediocru. 2) Insuficiență de calitate, de valoare sau de merite. **~atea unei opere**. 3) *fig., depr.* Persoană mediocră.

MEDIOCR//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se află între două părți extreme sau între două lucruri de aceeași natură; lipsit de trăsături particulare; mijlociu; ordinar. **Pasiune ~ă**. 2) Care este insuficient în cantitate sau în calitate; lipsit de valoare cantitativă sau calitativă. **Salariu ~u**. **Hrană ~ă**. 3) *(despre persoane și manifestările lor)* Care manifestă insuficiență intelectuală; lipsit de inteligență. **Elev ~u**. **Spirit ~u**. **Capacitate ~ă**.

A MEDITÂ meditez ***(****despre persoane****)*** **1**. *intranz.* A gândi mult și profund (asupra unui lucru); a cugeta; a reflecta. **2**. *tranz.* 1) *înv.* A supune unui examen amănunțit (pentru a cunoaște mai bine); a analiza atent și sub toate aspectele; a studia; a cerceta; a investiga. 2) *înv. (acțiuni dușmănoase sau lucruri reprobabile)* A organiza pe ascuns; a pune la cale; a urzi; a țese. 3) *(planuri, lucrări, idei)* A-și reprezenta în minte; a pregăti îndelung în gând; a concepe; a plăsmui; a proiecta; a zămisli. 4) *(elevi, studenți* etc.) A face să capete cunoștințe adăugătoare într-un domeniu oarecare (în mod particular).

MEDITATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care meditează; înclinat spre meditație. **Fire ~ă. Aer ~.**

MEDITATOR ~i *m*. Persoană care meditează un elev; preparator.

MEDITÂȚI//E ~i *f* 1) Concentrare a gândurilor asupra unui lucru; cugetate adâncă; reflecție. 2) *literat.* Poezie lirică în care se meditează asupra problemelor fundamentale ale existenței umane. 3) Lecție particulară dată de un meditator.

MEDITERAN//EÂN ~eană (**~eni**, **~ene**) *adj.* Care ține de Marea Mediterană; propriu Mării Mediterane. **Bazin ~an**. **Climă ~ană**. **Regiune ~ană**.

MEDI//U I ~i *n.* 1) Ansamblu de factori, de obiecte materiale și de condiții fizice, chimice, climaterice, care înconjoară și influențează organismele. **~u favorabil.** 2) Spațiu material în care se află un corp sau în care se desfășoară un fenomen fizic. **~u acvatic.** 3) Ansamblu de condiții externe în care trăiește și se dezvoltă un individ uman. **~u ambiant.** 4) Anturaj material sau moral al unei persoane; ambianță; atmosferă. **~u intelectual.**

MEDI//U II ~i *m. (în practicile oculte)* Persoană dotată cu facultatea de a comunica cu spiritele, servind ca intermediar între spirite și cei vii.

MEDI//U III ~e (**~i**) *adj.* 1) Care se află la mijloc; situat între două lucruri de același fel; de mijloc; mijlociu. **Cursul ~u al unui fluviu**. 2) Care este de proporții sau de valoare moderată; de natură foarte obișnuită; mijlociu. **Altitudine ~e**. 3) Care reprezintă o medie; cu valoare de mijloc. **Preț ~u. Rezultat ~u**.

MEFISTOFELIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* Care denotă răutate și viclenie; cu perfidie și dușmănie; satanic; diabolic; demonic. **Râs ~**.

MEGAF//ON ~oane *n*. Aparat care servește la amplificarea sunetelor; portavoce.

MEGALOMÂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane și manifestările lor)* 1) Care suferă de megalomanie; atins de megalomanie. 2) Care manifestă un orgoliu excesiv; cu ambiție

nejustificată.

MEGALOMANÎ//E ~i *f* 1) Stare patologică, caracterizată prin delir de grandoare şi prin delir de persecuţie. 2) Orgoliu excesiv.

MELANCOLIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de melancolie; propriu melancoliei. **Acces ~**. 2) Care suferă de melancolie; bolnav de melancolie. **Individ ~.** 3) Care este cuprins de melancolie; domnit de melancolie. **Caracter ~**. 4) Care inspiră melancolie; în stare să producă melancolie. **Muzică ~ă**. **Atitudine ~ă**. **Faţă ~ă**. **Privelişte ~ă**.

MELANCOLÎ//E ~i 1) Stare de tristeţe susţinută de reverie şi de dorinţa de izolare. 2) Stare patologică caracterizată prin tristeţe profundă, prin pesimism general, prin diverse obsesii.

MELÂNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. med.* 1) Care ţine de melanină; propriu melaninei. **Tumoare ~ă**. 2) Care conţine melanină; cu melanină în componenţă. **Sarcom ~**. **Pigment ~**.

MELANINĂ *f* Pigment organic brun-închis care atribuie coloratură normală pielii, părului şi irisurilor.

MELANOCÎT ~e *n*. Celulă dermică care conţine melanină.

MELANODERMÎE *f. med.* Pigmentare excesivă, parţială sau generală, a pielii.

MELEÂG ~uri *n*. Teritoriu de mare întindere, având anumite particularităţi proprii; ţinut; regiune; zonă. **~ natal.**

MELIFER ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre plante)* Care are flori cu mult nectar şi polen (din care albinele produc miere); cu flori care conţin nectar şi polen. 2) *(despre regiuni)* Care este acoperit cu multe plante producătoare de miere; bogat în plante producătoare de miere.

MELIFER//Ă ~e *s.f entomol.* 1) *la pl.* Grup de insecte (reprezentanţi: albina, viespea) care culeg nectarul şi polenul din flori, producând miere şi ceară. 2) *la sing.* Insectă din acest grup.

MELODIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de melodie; propriu melodiei. **Ritm ~**. **Fraza este puţin ~ă**.

MELODICĂ *f* Ramură a muzicologiei, care se ocupă de studiul melodiei.

MELODÎ//E ~i *f* 1) *muz.* Succesiune de sunete cu înălţime şi durată diferită, ordonate după regulile ritmului şi ale modulaţiei, pentru a constitui o formă, o structură perceptibilă şi agreabilă; melos. 2) Compoziţie muzicală, formată dintr-o serie de fraze cu acest caracter. **Motivul ~ei**. 3) Piesă vocală compusă pe baza unui text scris; cântec. 4) *fonet., poet.* Ansamblu de caractere (sunete, accente, ritm) combinate agreabil; sonoritate plăcută; eufonie; armonie; muzicalitate. **~ a versului**.

MELODI//OS ~oasă (**~oşi**, **-oase**) *adj.* 1) Care formează o melodie; plăcut auzului; armonios. **Versuri ~oase.** 2) Care produce sunete plăcute auzului; în stare să emită sunete agreabile. **Voce ~oasă**. **Pasăre ~ oasă**.

MELODRAMATIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este de natura melodramei; cu caracter de melodramă. 2) *fig., peior.* Care denotă patetism exagerat; cu caracter patetic exagerat.

MELODRÂM//Ă ~e *f* 1) Operă dramatică acompaniată de muzică. 2) Operă teatrală în care scenele dramatice alternează cu cele comice.

MELOMÂN ~i *m.* Persoană care manifestă pasiune mare pentru muzică.

MELOPE//E ~i *f* Melodie monotonă.

MELOS ~uri *n*. *muz.* 1) Succesiune de sunete cu înălţime şi durată diferită, ordonate după regulile ritmului şi ale modulaţiei, pentru a constitui o formă, o structură perceptibilă şi agreabilă; melodie. **~ popular.** 2) Compoziţie muzicală; muzică. 3) Parte melodică a muzicii.

MEMBRÂN//Ă ~e *f* 1) Ţesut subţire şi suplu, natural sau vegetal, cu structură variată, care acoperă, uneşte, susţine sau delimitează anumite celule, organe sau alte părţi de organe; piele subţire; peliţă. **~ fibroasă**. **~ celulară**. 2) Corp subţire şi foarte flexibil în formă de

foaie care, vibrând, produce sau transmite sunete. ~ **a telefonului**.

MEMBRAN//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) Care are aspectul membranei; asemănător cu o membrană. **Țesut ~**. **Aripă ~oasă**. 2) Care conține membrane; format din membrane. **Cataractă ~oasă**.

MEMBR//U I ~e *n*. 1) *anatom.* Parte exterioară articulată a corpului uman și a unor animale, care servește la deplasare sau la simțire. ♦ ~ **superior,** mână. ♦ ~ **inferior,** picior. ♦ **~e toracice,** membre superioare. ♦ **~e abdominale,** membre inferioare. ♦ ~ **fantomă,** senzație, uneori dureroasă, cauzată de prezența unui membru (sau a unei părți a acestuia) amputat. 2) Organ genital masculin; penis; mădular. 3) *lingv.* Parte componentă a unui enunț. **~le frazei**.

MEMBR//U II ~i *m*. 1) Persoană considerată ca fiind parte componentă (a unei comunități). 2) *și adjectival* Unitate, organizație sau stat, luată aparte ca parte componentă (a unei organizații, asociații sau alianțe). **Țară ~ al Uniunii Europene.** 3) *mat.* Parte a unei ecuații sau inegalități matematice, situată fie în stânga, fie în dreapta semnului.

MEMENTO *n*. 1) Notă sau semn care este făcut în scopul de a reaminti un lucru trecut sau un lucru care urmează să fie făcut. 2) Carnet mic de buzunar, în care se notează anumite informații; agendă; blocnot. 3) Carte de format mic, în care se expun sumar elementele de bază ale unei anumite discipline sau științe; memorator. 4) Anunț publicat în presa cotidiană, care indică lista spectacolelor și ale diverselor manifestări culturale; agendă.

A MEMORÂ memorez *tranz. (despre persoane, sisteme informaționale)* A fixa în memorie (în mod involuntar sau printr-un efort special).

MEMORÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care trebuie să fie memorat; demn de a fi conservat în memorie. **Eveniment ~**. **Zi ~ ă**.

MEMORANDUM ~uri *n*. 1) *dipl.* Document diplomatic în care se expune punctul de vedere al unui guvern asupra unei probleme referitoare la relațiile dintre state, care va constitui obiectul viitoarelor negocieri. **A semna un ~. A prezenta un ~.** 2) *arh.* Carnet de note.

MEMORAT//OR -oare *n.* 1) Carnet de format mic, în care se expun sumar elementele de bază ale unei discipline sau științe; memento. 2) *tehn. inform.* Dispozitiv al computerului care înregistrează și conservează informațiile care necesită a fi prelucrate ulterior; memorie.

MEMORIAL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care servește să aducă în memorie (un eveniment sau o personalitate remarcabilă); cu destinația de a aminti; comemorativ. **Muzeu ~. Casă ~ă**. 2) Care este conservat în memorie; stocat, reținut în memorie. **Eveniment ~.**

MEMORIAL II ~e *n*. 1) *literat.* Scriere literară asemănătoare cu notele de călătorie și cu memoriile, care conține observații științifice, impresii sau amintiri personale din timpul vieții autorului. 2) Monument în memoria unui eveniment, a unor persoane celebre sau a unor eroi căzuți pentru Patrie.

MEMORIALIST ~ști *m*. Autor de memoriale sau de memorii.

MEMORIALÎST//Ă ~e *f (feminin de la* **memorialist**) *v.* **MEMORIALIST**.

MEMORI//E ~i *f* 1) Facultatea creierului care permite conservarea, recunoașterea și reproducerea în conștiință a experienței din trecut (fapte, evenimente, senzații, sentimente, impresii, cunoștințe). **A avea o ~e bună. ~e vizuală. ~e auditivă.** 2) Reprezentare mintală; păstrare în amintire; aducere aminte; amintire. 3) Minte considerată ca fiind sediul procesului de memorare.

4) Amintire despre oamenii celebri și despre evenimentele marcante din trecut, păstrată de posteritate. **A purta ~a cuiva.** 5) *tehn. inform* Dispozitiv al computerului care înregistrează și conservează informațiile ce necesită a fi prelucrate

ulterior; memorator.

MEMORI//U ~i *n*. 1) Expunere în care se descrie în mod amănunțit, documentat și argumentat opinia autorului asupra unei probleme sau a unei activități. 2) *la pl.* Colecție de conferințe, referate, comunicări și discuții, publicate de o societate savantă. 3) *la pl. literat.* Scriere beletristică în care sunt evocate evenimente din timpul vieții autorului. 4) Cerere scrisă, mai ales colectivă, adresată unui organ al puterii de stat, prin care se formulează o revendicare, aducându-se motivele de rigoare; petiție.

MENAJ ~uri *n*. 1) Administrare a treburilor casnice; gospodărire; gestiune. 2) Activitate de administrae a treburilor casnice; ocupația unei gospodine. ♦ **Femeie de ~,** menajeră**.** 3) Trai în comun al unui cuplu (de obicei, persoane căsătorite); căsnicie. **A face ~ împreună.**

A MENAJA menajez *tranz.* 1) *(persoane)* A trata cu menajamente (pentru a nu umili). 2) *(bunuri)* A întrebuința cu măsură; a consuma cu economie și grijă; a economisi; a cruța. **A-și ~ hainele**. **A-și ~ forțele**. 3) A pregăti cu multă grijă și abilitate; a aranja. **~ o întrevedere**.

A SE MENAJA mă menajez *intranz*. (*despre persoane)* A-și păstra sănătatea și forțele; a avea grijă de sine.

MENAJAMENT ~e *n*. Procedeu de comportare folosit pentru a menaja o persoană sensibilă și perceptibilă.

MENAJER ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de menaj; de uz casnic; de menaj. **Obiect ~.**

MENAJER//Ă ~e *f.* Femeie care administrează gospodăria cuiva; femeie care face menaj.

MENAJERÎ//E ~i *f* 1) Loc special amenajat, unde sunt ținute animale sălbatice, pentru a fi studiate. 2) Totalitate de animale ținute într-un astfel de loc.

MENDRE *f la pl. fam.*: ♦ **A-și face ~le,** a-și face de cap; a-și satisface capriciile.

MENESTREL ~i *m*. *arh. (în Franța medievală)* Poet și muzicant ambulant.

MENINGE *n.* Membrană care acoperă creierul și măduva spinării.

MENINGÎT//Ă ~e *f med.* Stare patologică, caracterizată prin inflamarea meningelor.

MENÎSC ~uri *n.* 1) Lentilă cu o parte convexă și cu cealaltă concavă. 2) *anatom.* Formație fibro-cartilaginoasă în formă de disc, situată între unele articulații ale corpului.

MENIU ~ri *n.* 1) Totalitate de bucate care se servesc la o masă. 2) Listă de bucate și de băuturi care se servesc într-un local public.

MENOPĂUZĂ *f* 1) Proces fiziologic care constă în încetarea funcției ovariene, caracterizată prin încheierea definitivă a menstruației. 2) Epocă când se produce acest proces.

MENSTRUĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de menstruație; propriu menstruației; de menstruație. **Ciclu ~.**

MENSTRUĂȚI//E ~i *f* Hemoragie fiziologică din mucoasa uterină a femeilor, care se produce lunar (cu întreruperi temporare în perioada de sarcină și de alăptare), începând din perioada pubertății și până la menopauză.

MENSUĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se produce sau apare o dată pe lună; la interval de o lună; lunar. **Revistă ~ă.**

MENTALIT//ĂTE ~ăți *f* Mod particular de a gândi.

MENTOR ~i *m*. Îndrumător spiritual experimentat.

MENUET ~e *n*. 1) Dans francez vechi în trei timpi, cu caracter ceremonios, devenit dans de salon. 2) Melodie după care se execută acest dans.

A MENȚINE mențin *tranz.* 1) A face să se mențină; a păstra; a conserva. 2) *fig. (persoane, familii)* A asigura cu cele necesare pentru trai; a întreține.

A SE MENȚINE mă mențin *intranz.* A rămâne în aceeași formă, stare sau situație; a rămâne neschimbat (în timp); a se conserva; a se păstra; a dura; a dăinui;

a subzista.

A MENȚIONĂ menționez *tranz.* 1) A aduce la cunoștință, atrăgând atenția în mod special; a semnala. 2) A aminti printre altele; a pomeni. 3) *(persoane)* A aprecia printr-o mențiune.

MEOȚIĂN *n. ist.* Stadiu de început al paliocenului.

MERCANTIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de negustorie; propriu negustoriei; negustoresc; comercial. 2) *fig., depr.* Care urmărește câștig material; preocupat de interese materiale. 3) *(despre sentimente)* Care este fondat pe interese materiale; bazat pe interese de căpătuire.

MERCANTILISM *n.* 1) Doctrină economică apărută la începutul dezvoltării capitalismului, în conformitate cu care avuția statului era identificată cu banii și cu metalele prețioase, iar sursa principală a veniturilor nu era considerată producția, ci circulația mărfurilor. 2) *prin ext.* Spirit mercantil. **El vădește mercantilism în relațiile cu prietenii.**

MERCENĂR I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de ostașii aflați în solda unei armate străine; propriu lefegiilor. **Spirit ~. Echipă ~ă**.

MERCENĂR II ~i *m.* 1) Ostaș în solda unei armate străine; lefegiu. 2) *fig., fam.* Persoană care prestează orice activitate în schimbul unor avantaje materiale.

MERCEOLOG ~i *m.* Persoană specializată în merceologie.

MERCEOLOG//Ă ~e *f (feminin de la* **merceolog**) *v.* **MERCEOLOG**.

MERCEOLOGÎ//E ~i *f* Disciplină care studiază proprietățile fizice și chimice ale mărfurilor, pentru a stabili calitățile și condițiile de păstrare a acestora.

MERCUR *n. chim.* Metal de culoare alb-argintie, lichid la temperatură obișnuită, foarte dens și mobil, cu diverse întrebuințări în tehnică și în medicină; argint-viu; hidrargir.

MERCURIĂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care conține mercur; cu mercur în componență. **Vapori ~i**. **MERCURIĂL II ~e** *n. comerț* Listă a prețurilor curente pentru produsele alimentare, afișată zilnic în piețe.

MERCURIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. chim. (despre săruri)* Care conține mercur bivalent; cu mercur bivalent în componență.

MERCUR//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj. chim. (despre săruri)* Care conține mercur monovalent; cu mercur monovalent în componență.

MEREU I *adv.* 1) Fără încetare; fără întrerupere; fără răgaz; întruna; continuu. **A zâmbi mereu.** 2) Tot mai mult; fără sfârșit. **A fi mereu în creștere**.

MERE//U II ~e (**~i**, **~e**) *adj.* Care se întinde fără întrerupere; neîntrerupt.

MERIDIĂN ~e *n. geogr.* Linie imaginară formând un cerc, care trece prin cei doi poli geografici ai pământului și care servește drept punct de reper pentru determinarea longitudinii geografice.

MERIDIONĂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este situat la sud față de un punct de referință; de sud; sudic. 2) Care ține de regiunile de sud; specific pentru regiunile de sud; sudic.

MERIDIONĂL II ~i *m.* Persoană care este originară de la sud; om care locuiește în țările de sud.

MERIDIONĂL//Ă ~e /: *(feminin de la* **meridional**) *v.* **MERIDIONAL**.

MERINDE *f pl.* Hrană (rece) luată cu sine la lucru sau la drum.

MERIT ~e *n.* 1) Calitate deosebită care impune respect, laudă sau recompensă. 2) Ansamblu de calități intelectuale sau morale.

A MERITĂ merit 1. *tranz.* 1) *(avantaje sau inconveniențe)* A obține sau a suferi prin merit (în conformitate cu cele înfăptuite). **~ laudă**. **~ o pedeapsă**. **~ respectul**. 2) *(despre acțiuni, lucruri)* A face să fie necesar; a necesita; a impune; a cere; a reclama. **Această noutate merită confirmarea.** 3) A fi demn de a avea alături de sine (în viață). **2**. *intranz.* A avea merite (într-un anumit domeniu).

MERITORI//U ~e (**~i**) *adj.* Care are merite mari;

demn de laudă sau de recompensă; merituos.

Savant ~. Eforturi ~ii.

MERITU//OS ~oasă (**~oşi**, **~oase**) *adj.* Care are merite mari; demn de laudă sau de recompensă; meritoriu. **Elev ~os.**

METRIC ~e *n*. 1) Vas care servea drept măsură pentru cereale. 2) *înv.* Unitate veche de măsură a cerealelor, egală cu 2,5 kg. 3) Cantitate de cereale care încape într-un vas cu această măsură. 4) Plată cu bani sau în natură, care se da la moară pentru măcinat. 5) Porție de hrană care se dă cailor sau altor animale pentru un timp anumit; tain.

MESAGER ~i *m*. Persoană care transmite un mesaj; sol.

MESAGER//Ă ~e *f (feminin de la* **mesager**) *v.* **MESAGER**.

MESĂJ ~e *n*. 1) Adresare orală sau scrisă, cu caracter oficial, destinată întregului popor; apel. 2) Conținut al unei astfel de adresări. 3) Informație care devine cunoscută; știre; veste. 4) *tehn. inform.* Grup ordonat de caractere și de comenzi de funcțiuni, destinat a comunica informații și care este transmis ca un tot de către un emițător spre un receptor. ♦ **Mesaj electronic**, scrisoare trimisă sau primită prin poșta electronică; mesaj de poștă electronică; e-mail.

MESCHIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane, scopuri, gânduri* etc.) Care urmărește interese personale mărunte; preocupat de interese neînsemnate. 2) *(despre persoane, scopuri, gânduri* etc.) Care denotă lipsă de noblețe sufletească; lipsit de generozitate. 3) *(despre lucruri abstracte)* Care manifestă lipsă de importanță; lipsit de valoare; neînsemnat; mărunt; banal.

MESCHINĂRÎ//E ~i *f* 1) Lipsă de generozitate. 2) Lipsă de importanță. 3) Faptă meschină.

METABOLISM *n.* Ansamblu de transformări chimice și biologice, pe care le suferă substanțele într-un organism viu.

METABOLIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de metabolism; propriu metabolismului. **Procese ~e.**

METACÂRP ~uri *n*. *anatom.* Ansamblu din cinci oase, dispuse radiar, care formează scheletul mâinii între corp și falange.

METACARPI//ÂN ~ană (**~eni**, **~ene**) *adj. anatom.* Care ține de metacarp; propriu metacarpului. **Ligament ~.**

METAFIZIC ~ă (**~i**, **~e**) Care ține de metafizică; propriu metafizicii; de metafizică.

METAFIZICĂ *f.* 1) *filozof.* Parte a filozofiei care cercetează existența în sine (ca ontologie), în scopul cunoașterii cauzelor, principiilor primordiale și a esenței lumii, precum și cele mai generale principii ale cunoașterii, ale gândirii (ca epistemologie), înscopul stabilirii capacității acesteia de a cuprinde și explica existența. 2) *prin ext.* Teorie generală abstractă; explicație filozofică. 3) *fig.* Judecată subtilă și extrem de abstractă; abstracțiune.

METAFIZICI//ÂN ~eni *n*. Adept al metafizicii.

METAFIZICI//ÂNĂ ~ene *(feminin de la* **metafizician**) *v.* **METAFIZICIAN**.

METÂFOR//Ă ~e *f stil.* Procedeu stilistic prin care semnificația proprie a unui cuvânt este transmisă altui cuvânt în virtutea stabilirii unei comparații subînțelese.

METAFORIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de metaforă; propriu metaforei. **Expresie ~ ă**. 2) Care se distinge prin folosirea unui număr mare de metafore; abundent în metafore. **Stil ~.**

METÂL ~e *n*. 1) *chim.* Element chimic cu luciu specific, caracterizat prin conductibilitate termică și electrică, opacitate, ductibilitate și maleabilitate, care formează în combinare cu oxigenul acizi bazici. 2) Aliaj format din două sau mâi multe elemente de acest fel.

METALAZBEST ~uri *n*. Țesătură de fire metalice și de azbest, folosită la garnisirea diferitelor piese de mașini; ferodou.

METÂLIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este făcut din

metal; produs din metal. **Înveliș ~.** 2) *(despre luciu, culori, aspecte ale obiectelor)* Care este asemănător cu metalul; cu caracteristici de metal. **Strălucire ~ă**. **Luciu** ~. 3) *(despre sunete, zgomote)* Care are sonoritatea de metal; cu rezonanță de metal.

METALOID *m*. *chim.* Element chimic, fără luciu specific, cu conductibilitate termică și electrică slabă, care formează în combinație cu oxigenul compuși acizi sau neutri (reprezentanți: hidrogenul, fluorul, clorul, iodul, oxigenul, sulful, seleniul, telurul, azotul, fosforul, arseniul, carbonul, siliciul și borul).

METALURGIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de metalurgie; propriu metalurgiei; de metalurgie; siderurgic. **Combinat ~.**

METAMORFOZ//Ă ~e *f.* 1) *biol.* Ansamblu de modificări biologice succesive care survin în procesul dezvoltării unor animale inferioare la ieșirea din ou până la maturitate. 2) Modificare a formei, a naturii sau a structurii unui organism vegetal în procesul dezvoltării istorice. 3) *prin ext.* Modificare completă a stării sau a caracterului unei persoane sau a unui lucru. 4) *literat. (în basme, în mitologie)* Schimbare miraculoasă a naturii sau a unei persoane, constând mai ales în transformarea omului în animal.

METEÂHN//Ă ~e *f.* 1) Lipsă a unei calități necesare; neajuns; defect; cusur. 2) Înclinație puternică, care nu poate fi înfrânată; viciu; patimă; slăbiciune; pasiune; năravi. 3) Parte vătămată a corpului.

METEOR ~i *m.* 1) Fenomen care se produce în atmosfera terestră (fulger, trăsnet, ploaie etc.). 2) Corp celest care, traversând atmosfera terestră, produce o dâră de lumină de scurtă durată; stea căzătoare.

METEORIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de meteori; propriu meteorilor. **Apă ~ă**. 2) Care apare pe neașteptate și dispare repede; cu apariție bruscă și dispariție rapidă.

METEORICĂ *f astronom.* Capitol al astronomiei care se ocupă de studiul meteorilor.

METEORÎ//T ~ți *m*. Fragment de meteor care, traversând atmosfera, cade la suprafața pământului, fără a se volatiliza definitiv.

METEORÎTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de meteoriți; propriu meteoriților. **Tuf ~.**

METEORÎTICĂ *f. astronom.* Capitol al astronomiei care se ocupă de studiul meteoriților.

METEOROLOG ~i *m*. Specialist în meteorologie.

METEOROLOG//Ă ~e *f* *(feminin de la* **meteorolog**) *v.* **METEOROLOG**.

METEOROLOGIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de meteorologie; propriu meteorologiei. **Buletin ~c**. **Previziuni ~ce.**

METEOROLOGIE *f* Compartiment al geofizicii, care se ocupă de studiul fenomenelor atmosferice și, în special,de pronosticarea timpului.

METEREZ ~e *n*. 1) Întăritură, constând dintr-un val de pământ susținut cu bârne sau nuiele, prevăzută cu mici deschizături pentru tragere. 2) Parte superioară dintr-un turn sau dintr-un zid de apărare al unei cetăți, prevăzută cu creneluri.

METERHAN//EĂ ~ele *f arh.* 1) Fanfară (militară) turcească în care predominau tobele. 2) Instrument muzical de percuție, constând dintr-un cilindru cu interiorul vid, ambele capete ale căruia sunt prevăzute cu o membrană subțire de piele bine întinsă, care produce sunete înfundate prin lovire cu baghete speciale; tobă.

METICUL//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care acordă atenție deosebită detaliilor; preocupat în mod special de amănunte. 2) *(despre obiecte)* Care este produs cu rigoare și cu scrupulozitate; realizat cu multă atenție și răbdare.

METICULOZITATE *f* Spirit meticulos; stăruință deosebită; migală.

METIL *m*. *chim.* Radical organic monovalent, derivat din metan și format dintr-un atom de carbon și trei atomi de hidrogen.

METÎLIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. chim.* Care conține metil; cu metil în componență.

METÎ//S ~şi *m*. 1) Persoană care provine din căsătoria a doi indivizi de rase diferite (de obicei, dintre albi şi negri). 2) Organism (animal sau vegetal) provenit din încrucişarea a două specii diferite; corcitură; hibrid.

METÎS//Ă ~e *f (feminin de la* **metis**) *v*. **METIS**.

METOD//Ă ~e *f* 1) Mod de cercetare, de cunoaştere şi de transformare a realităţii obiective. 2) Mod de a proceda; manieră; modalitate; procedeu. 3) Ansamblu de procedee folosite în vederea atingerii unui anumit scop. 4) *didact.* Compartiment al didacticii generale, care studiază principiile, metodele şi formele de predare proprie fiecărei discipline de învăţământ; metodică. 5) Carte în care se tratează şi se ilustrează elementele de bază ale acestui compartiment didactic; metodă.

METODIC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este realizat aplicându-se o metodă; rezultat după o anumită metodă; bazat pe un anumit sistem; sistematic. **Verificare ~ă**. 2) Care ţine de metodică; propriu metodicii. **Consiliu ~**.

METODIC II *adv.* Cu metodă; în mod regulat; sistematic.

METODIC//Â ~i *f.* 1) Compartiment al didacticii generale care studiază principiile, metodele şi formele de predare proprie fiecărui obiect de învăţământ; metodă. 2) Carte în care se tratează elementele de bază ale acestui compartiment didactic; metodă.

METODÎ//ST ~şti *m.* Specialist în metodică. **METODÎST//Â ~e** *f (feminin de la* **metodist**) *v.* **METODIST I**.

METODOLOGIE *f* 1) Compartiment al filozofiei care studiază metodele de cercetare ştiinţifică şi de transformare a realităţii. 2) Ansamblu de metode de investigaţie folosite într-o anumită ştiinţă. **~a cercetării.** 3) Metodă de cunoaştere caracterizată printr-un grad înalt de generalizare.

METONIMÎ//E ~i *f. stil.* Figură de stil prin care un concept se exprimă prin intermediul unui termen ce desemnează alt concept în baza unui raport de contingitate (parte pentru tot, cauza pentru efect, recipient pentru conţinut etc.).

METONIMIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de metonimie; propriu metonimiei. **Transfer de sens ~.** 2) Care conţine multe metonimii; abundent în metonimii. **Conţinut ~.**

METRIC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre sisteme de unităţi de măsură pentru distanţe)* Care are metrul drept unitate de bază pentru lungime; bazat pe metru. **Sistem ~**. 2) Care ţine de metru; măsurat în metri. **Spaţiu ~**.

METRIC II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. literat.* Care ţine de structura ritmică a versurilor; propriu măsurii versului. ♦ **Vers ~,** vers antic bazat pe alternanţa regulată a silabelor lungi şi scurte.

METRICĂ I *f* 1) Compartiment al teoriei literaturii, care studiază structura ritmică a versurilor. 2) Ansamblu de reguli referitoare la structura ritmică a versurilor; sistem de versificaţie. **METRIC//Â II ~e** *f. înv.* Certificat de naştere.

METROPOL//Â ~e *f.* 1) Centru urban (de mari dimensiuni); oraş principal; capitală. 2) *arh., ist.* Oraş-stat din antichitate (luat în raport cu coloniile întemeiate). 3) Stat imperialist considerat în raport cu coloniile sale exterioare.

METROPOLITAN I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de metropolă; propriu metropolei. **Biserică ~ă**. 2) *şi substantival* Care descinde dintr-o metropolă; originar dintr-o metropolă. **Locuitor ~.**

METROPOLITAN II ~uri *n*. *v*. **METROU**.

METROU ~ri *n*. 1) Cale ferată parţial sau total subterană, cu tracţiune electrică, care serveşte la transportul în comun al pasagerilor cu ajutorul unor trenuri speciale în perimetrul unei metropole. 2) Tren electric care circulă pe o astfel de cale ferată.

METR//U I ~i *m*. 1) Unitate principală de măsură a lungimii, egală cu aproximativ a zecea milioana parte din sfertul meridianului terestru. 2) Instrument de

măsură a lungimii, egal cu această unitate de măsură.

METRU II *m*. 1) *retor.* Grup de silabe lungi şi scurte (constituind măsura versului antic). 2) Grup de silabe accentuate şi neaccentuate (constituind structura versului modern).

MEZAT ~uri *n*. *înv.* Vânzare publică a averii unui datornic; licitaţie.

MEZEL ~uri *n*. *mai ales la pl. gastronom.* Produs alimentar din carne afumată (salam, şuncă, jambon etc.).

MEZELÎC ~uri *n*. 1) *mai ales la pl., gastronom.* Mâncare care se serveşte înainte de masă pentru a stimula pofta de mâncare; gustare; aperitiv. 2) Mâncare frugală. 3) *fig.* Obiect lipsit de valoare; fleac; bagatelă.

MEZENTER ~e *n*. *anatom.* Membrană a peritoneului care acoperă intestinul subţire şi îl uneşte cu partea posterioară a abdomenului.

MEZENTERIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. anatom.* Care ţine de mezenter; propriu mezenterului; de mezenter. **Arteră ~ă**. **Ganglion ~**.

MEZIN ~ă (**~i**, **~e**) *şi substantival* 1) *(despre copii)* Care este cel mai mic în familie; cel mai tânăr în raport cu ceilalţi copii. 2) *(despre fraţi)* Care este născut al doilea în raport cu ceilalţi fraţi; de mijloc; mijlociu.

MEZODERM ~e *n. anatom.* Foiţă mijlocie a embrionului, situată între ectoderm şi endoderm şi care este generatoare a ţesutului conjunctiv, a oaselor, a sângelui, a inimii, a aparatului circulator şi a celui urogenital.

MEZODERMIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. anatom.* Care ţine de mezoderm; propriu mezodermului.

MEZOLÎTIC I *n*. 1) *ist.* Perioadă mijlocie din epoca pietrei, cuprinsă între paleolitic şi neolitic. 2) Strat geologic din această perioadă.

MEZOLÎTIC II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. ist.* Care ţine de perioada dintre paleolitic şi neolitic; propriu mezolitului.

MIÂSM//Ă ~e *f mai ales la pl.* Miros neplăcut; emanaţie rău mirositoare; duhoare; putoare.

MICHIDUŢĂ *m*. *pop.* 1) *(în tradiţiile populare)* Personaj imaginar care reprezintă spiritul răului; drac; diavol; satană. 2) *fig, peior.* Persoană cu apucături rele.

MICROCOSM *n*. 1) Imagine a lumii cu dimensiuni reduse. 2) Univers al omului ca parte componentă a lumii.

MICROCOSMIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ţine de microcosm; propriu microcosmului.

MICROF//ON ~oane *n*. *teh.* Aparat folosit în radioteleviziune şi telecomunicaţii, care transformă undele sonore în energie electrică care, după ce este transmisă prin fir sau prin unde electromagnetice, poate fi transformată în sunete.

MICROSC//OP ~oape *n*. Instrument optic constituit dintr-un sistem de lentile care permite a fi văzute obiecte invizibile cu ochiul liber.

MICROSCOPIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care poate fi văzut numai la microscop; vizibil numai la microscop. **Particulă ~ă.** 2) Care se realizează la microscop; produs la microscop. **Operaţie ~ă**. **Examen ~**. 3) *fig.* Care are valoare, mărime, cantitate foarte mică; mic din punct de vedere cantitativ sau calitativ; infim.

MIELÎNĂ *f. med.* Substanţă lichidă prozodică complexă care înveleşte fibrele nervoase.

MIGÂLĂ *f* Stăruinţă deosebită; spirit meticulos; meticulozitate.

MIGĂL//OS ~oasă (**~oşi**, **~oase**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care lucrează cu migală; caracterizat prin migală în acţiuni. 2) *(despre obiecte, lucruri)* Care se produce cu migală; realizat cu migală.

A MIGRÂ migrez *intranz.* 1) *(despre colectivităţi)* A se deplasa dintr-o regiune în alta sau dintr-o ţară în alta (pentru a căuta condiţii mai prielnice de trai). 2) *(despre specii animale, mai ales despre păsări sau peşti)* A se deplasa periodic în masă dintr-un loc în altul (pentru a găsi condiţii favorabile de trai sau de

reproducere).

MIGRAȚIUN//E ~i *f* 1) *(despre persoane, colectivități)* Deplasare în vederea schimbării locului de trai și de muncă, determinată de factori sociali, politici, economici sau naturali. 2) *(despre unele animale)* Deplasare periodică în masă, condiționată de factori climaterici, de necesități de reproducere sau de dobândire a hranei.

MIGREN//Ă ~e *f* 1) Durere intensă care afectează o singură parte a capului și care se manifestă sub formă de crize însoțite de greață și vărsături. 2) *prin ext.* Durere de cap.

MÎL//Ă ~e *f* 1) Sentiment de înțelegere și de compătimire față de suferințele și nenorocirile altora; compasiune; milostenie. **A avea ~ă față de cineva.** 2) Atitudine binevoitoare; bunăvoință; îngăduință; înțelegere. **A da dovadă de ~ă față de cineva.**

MILENĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are un mileniu; existent de o mie de ani. **Tradiție ~ă**. 2) Care există de milenii; foarte vechi. **Arbore ~. Civilizație ~ă.**

MILENI//U ~i *n.* Perioadă de timp de o mie de ani. **A MILITĂ militez** *intranz.* 1) A participa în mod activ la viața dintr-un domeniu social (făcând parte dintr-un partid, sindicat, asociație etc.). 2) A desfășura o luptă intensă, fără violență, pentru biruința unei idei sau a unei cauze.

MILITĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival* Care militează; în stare de luptă; luptător; combatant. **Politică ~tă**. **~ sindicalist**.

MILOG ~i *m. pop., fam.* 1) Cerșetor infirm. 2) Persoană care se milogește cu insistență pentru a obține ceva. 3) Persoană care are un beteșug; om calic.

MIL//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) Care manifestă milă; sensibil la suferințele și nenorocirile altuia; milostiv, îngăduitor. 2) Care dă de pomană; bun la suflet; darnic; generos.

MILOSTENI//E ~i *f* 1) Sentiment de înțelegere și de compătimire față de suferințele și nenorocirile altora; milă; compasiune. 2) Dar făcut unui nevoiaș; milă; pomană.

MIM mi'mi *m*. Actor de pantomimă; pantomim.

MIMIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de mim; propriu mimului; de mim. **Poezie ~ă**. **Mișcări ~e.**

MIMICĂ *f* 1) Artă de exprimare pe scenă sau în film a gândurilor și sentimentelor prin gesturi sau prin modificarea expresiei feței. 2) Ansamblu de gesturi expresive și de modificări ale fizionomiei, care însoțesc sau înlocuiesc limbajul verbal, muzica etc. 3) Ansamblu de trăsături specifice feței; expresie a feței; mină; fizionomie.

A MINĂ minez *tranz.* A înzestra cu mine sau cu explozive (pentru a arunca în aer).

MINARET ~e *n*. *arhit.* Turn înalt al unei moschee, prevăzut în partea superioară cu un foișor sau cu un balcon, de unde preoții musulmani (muezinii) cheamă credincioșii la rugăciune.

MINAVET ~uri *n*. *înv.* Flașnetă de dimensiuni mici.

MÎN//Ă I ~e 1) Teren de unde se extrag zăcăminte minerale. **~ subterană**. **~ de suprafață**. 2) Ansamblu de lucrări și de instalații aflate în subterană sau la suprafață și legate de extragerea zăcămintelor minerale. **~ de cărbune**. 3) Parte centrală, de grafit sau de alt material, a unui creion. 4) *fig.* Sursă inepuizabilă (de bogăție). 5) *milit., polemol.* Armă explozivă, dispozitivul căreia poate exploda prin contact direct sau la distanță și care se instalează pe pământ sau în apă. **Câmp de ~e**.

MÎN//Ă II ~e *f* Expresie specifică a feței, care denotă o anumită stare de spirit sau o anumită atitudine; fizionomie; figură; mimică. **A avea o ~ă tristă.**

MÎN//Ă III ~e *f arh. ist. (în antichitatea greacă)* Greutate sau monedă egală cu o sută de drahme.

MINDÎR ~e *n*. *reg.* 1) Saltea umplută cu paie. 2) Învelitoare de pat.

MINER ~i *m*. Muncitor specializat în lucrările din mine.

MINERĂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de corpurile anorganice; propriu substanțelor formate din materie

neorganică. **Regn** ~. **Chimie** ~**ă**. 2) Care conţine corpuri anorganice; constituit din materie anorganică. **Combustibil** ~. **Apă** ~**ă**.

MINERĂL II ~**e** *n*. Corp solid natural anorganic, cu o anumită compoziţie chimică, din componenţa rocilor şi minereurilor, care există în natură în stare cristalină sau amorfă.

MINEREU ~**ri** *n*. Rocă cu unul sau mai multe minerale în componenţă care pot fi extrase pe scară industrială; zăcământ mineral.

MINIATUR//Ă ~**i** *f.* 1) Operă de artă (în special pictură) de dimensiuni mici, realizată cu multă măiestrie. 2) Desen decorativ care ornamenta manuscrisele vechi. 3) Obiect de artă de proporţii reduse, lucrat din lemn, os, fildeş, metal. 4) Operă de artă (muzicală, dramatică sau literară) de proporţii mici.

MINIATURÎ//ST ~**şti** *m.* Pictor specializat în executarea miniaturilor.

MINIATURÎST//Ă ~**e** *f (feminin de la* **miniaturist**) *v.* **MINIATURIST**.

MINIM I ~**ă** (~**i**, ~**e**) *adj.* Care este cel mai mic (din punct de vedere al duratei, al intensităţii, al valorii etc.) foarte mic; infim; minimal.

MINIM II ~**uri** *n*. *v*. **MINIMUM**.

MINIMÂL ~**ă** (~**i**, ~**e**) *adj.* 1) Care este cel mai mic (din punct de vedere al duratei, al intensităţii, al valorii etc.) foarte mic; infim; minim. 2) Care constituie un minim; cu valoare inferioară.

A MINIMALIZÂ minimalizez *tranz. (valoarea unei persoane, a unui lucru, a unei idei)* A reduce la minimum; a subaprecia pe nedrept.

MINIMUM ~**uri** *n*. Valoare inferioară a unei mărimi variabile; limită inferioară.

MINOR ~**ă** (~**i**, ~**e**) *adj.* 1) *şi substantival (despre persoane)* Care încă nu a ajuns la majorat; neajuns la vârsta majoratului. **Copil** ~. 2) *(despre lucruri)* Care este de importanţă sau de interes secundar; lipsit de importanţă sau de interes; neînsemnat.

MINORÂT *n*. 1) Stare de minor. 2) Durată a acestei stări.

MINORITÂR I ~**ă** (~**i**, ~**e**) *adj.* Care ţine de minoritate; propriu unei minorităţi. **Parte** ~**ă**. **Fracţiune parlamentară** ~**ă.**

MINORITÂR II ~**i** *m*. Persoană care face parte dintr-o minoritate naţională sau politică.

MINORITÂR//Ă ~**e** *f (feminin de la* **minoritar II**) *v.* **MINORITAR II**.

MINORIT//ÂTE ~**ăţi** *f.* 1) Parte inferioară sub aspect cantitativ a unei colectivităţi sau a unei colecţii de obiecte. 2) Grupare inferioară în număr în cadrul unor alegeri. 3) Stare de minor; minorat.

MINOTÂUR ~**i** *m*. *mitol. (în mitologia greacă)* Monstru cu trup de om şi cap de taur.

A MINŢI mint 1. *tranz.* A induce în eroare (recurgând la minciuni); a face să ia un neadevăr drept adevăr; a înşela; a păcăli; a amăgi. **2**. *intranz.* A spune minciuni; a fi mincinos; a amăgi; a minciuni.

A MINUNÂ minunez *tranz.* A face să se minuneze; a impresiona prin ceva neprevăzut; a surprinde; a uimi; a mira. ~ **lumea**.

A SE MINUNÂ mă minunez *intranz.* A fi cuprins de admiraţie; a rămâne profund impresionat; a se uimi; a se mira.

MINUNÂ//T ~**tă** (~**ţi**, ~**te**) *adj.* 1) Care minunează; ieşit din comun. 2) Care încântă prin calităţile sale; cu calităţi fermecătoare; uimitor; încântător. 3) (*în basme)* Care face minuni; cu proprietăţi supraomeneşti. 4) *fam., peior. (despre persoane şi manifestările lor)* Care manifestă ciudăţenie; cu spirit ieşit din comun; straniu; ciudat; bizar. **Purtare** ~**tă**.

MINUN//E ~**i** *f* 1) (*în concepţiile religioase, în superstiţii)* Fenomen ieşit din comun; fapt supranatural; miracol. 2) Lucru cu calităţi extraordinare şi imprevizibile, care provoacă admiraţie; fapt care minunează; miracol. 3) *fig.* Persoană cu calităţi (fizice sau morale) ieşite din comun.

MINUSCUL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are dimensiuni foarte mici; cu dimensiuni reduse la minimum; minim; miniatural. **Grădină ~. Obiect ~.**

MINUT ~e *n*. 1) Diviziune de timp egală cu a șaizecea parte dintr-o oră; interval de timp echivalent cu șaizeci de secunde. 2) Unitate de măsură a timpului care echivalează cu a șaizecea parte dintr-o oră și care cuprinde șaizeci de secunde. 3) Răstimp de durată foarte mică; clipă; moment. 4) *matem.* Diviziune de arc sau de unghi egal cu a șaizecea parte dintr-un grad. 5) *matem.* Unitate de măsură pentru unghiuri și arcuri, care echivalează cu a șaizecea parte dintr-un grad și cuprinde șaizeci de secunde.

MINUTÂR ~e *n.* Ac de ceasornic care indică minutele.

MINUT//Ă ~e *f* 1) *v.* **MINUT**. 2) Notă scrisă care cuprinde problemele luate în discuție într-o ședință.

MINUȚI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care acordă atenție deosebită detaliilor; preocupat în mod special de amănunte; meticulos. 2) *(despre obiecte)* Care este produs cu rigoare și scrupulozitate; făcut cu multă atenție și răbdare; meticulos.

MINUȚIOZIT//ÂTE ~ăți *f* Caracter minuțios; proprietate minuțioasă; migală; meticulozitate.

MI//OP ~oapă (**~opi**, **~oape**) *adj. și substantival* 1) Care are miopie; atins de miopie. 2) *fig.* Care este lipsit de clarviziune; lipsit de perspicacitate. **Politică ~oapă**.

MIOPIE *f* 1) *med.* Anomalie de vedere constând în imposibilitatea de a vedea distinct obiectele aflate la distanță. 2) *fig.* Lipsă de perspicacitate. **~ intelectuală**.

A MIRÂ mir *tranz.(persoane)* A face să se mire; a impresiona prin ceva neprevăzut; a uimi; a surprinde; a minuna.

A SE MIRÂ I mă mir *intranz. (despre persoane)* A fi cuprins de admirație; a rămâne profund impresionat; a se uimi; a se minuna. ♦ **Te miri unde,** în orice loc; oriunde. ♦ **Te miri cine,** un om întâmplător; oricine. ♦ **Te miri ce,** o cantitate neînsemnată; foarte puțin.

A SE MIRÂ II mă mirez *intranz. înv.* A se privi (îndelung) în oglindă; a se oglindi.

MIRÂCOL ~e *f* 1) Fenomen inexplicabil prin cauze obiective, atribuit intervenției forței divine; fapt supranatural; minune. 2) *fig.* Lucru cu calități extraordinare și imprevizibile, care provoacă admirație; minune.

MIRÂJ ~e *n*. 1) Fenomen optic datorat refracției inegale a razelor de lumină, când acestea străbat straturi de aer cu densități și temperaturi diferite, provocând iluzia existenței unei întinderi de apă la orizont sau a reflecției unor obiecte îndepărtate însoțite de imaginea lor răsturnată. **~ de deșert**. 2) *fig.* Aparență seducătoare și înșelătoare; iluzie deșartă; himeră. **~ul gloriei**. 3) *fig.* Ansamblu de calități care trezesc admirație; farmec; vrajă; fascinație.

MIRACUL//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) Care ține de miracol; referitor la miracol. **Intervenție ~oasă**. 2) Care provoacă admirație; cu efecte extraordinare și imprevizibile. **Spectacol ~.**

MIR//EÂN I ~eană (**~eni**, **~ene**) *adj.* Care nu ține de biserică; independent față de confesiunile religioase; laic.

MIR//EÂN II ~eni *m*. *rel.* Creștin care nu face parte din tagma religioasă; laic.

MIREÂNC//Ă ~e *f. (feminin de la* **mirean II**) *rel. v.* **MIREAN II**.

MIR//EÂSMĂ ~esme *f.* Miros plăcut și îmbietor; parfum; aromă. **~ele primăverii.**

MIRIÂD//Ă ~e *f mai ales la pl.* Cantitate incalculabilă; număr foarte mare.

MIRIFIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. poet.* Care provoacă admirație ieșită din comun; în stare să producă admirație extraordinară.

MIRODENI//E ~i *f* 1) Parte de plantă (frunză, coajă, floare sau fruct) care se folosește pentru a drege

bucatele, dându-le un gust picant sau aromat. 2) *gastronom.* Substanță savuroasă care se pune în bucate pentru a trezi pofta de mâncare; condiment. 3) *bot.* Plantă erbacee din familia cruciferelor cu tulpina erectă, cu flori galbene, plăcut mirositoare, care crește la marginea pădurilor. 4) *bot.* Plantă erbacee cu tulpina erectă, cu frunze dințate, alungite, cultivată pentru florile sale plăcut mirositoare; nopticoasă.

MIRONOSÎȚ//Ă ~e *f.* 1) *rel.* Femeie evlavioasă. 2) *fig., peior.* Femeie ipocrită, care simulează evlavie și nevinovăție.

MIR//T mfrți *m.* 1) *bot.* Arbust ornamental din regiunile meridionale cu frunze persistente, cu flori mici, albe și plăcut mirositoare. 2) Frunză a acestui arbust. **Coroană de ~**.

A MIRUÎ miruiesc *tranz.* 1) *rel. (credincioși, creștini)* A unge cu mir pe frunte. 2) *(clerici, domnitori)* A supune ritualului de consfințire în funcție. 3) *fig. fam.* A lovi puternic drept în frunte.

MISIONĂR ~i *m*. Persoană care are misiunea de a propaga religia creștină sau doctrinele unor secte creștine în statele cu înaltă credință dominantă.

MISIONĂR//Ă ~e *f (feminin de la* **misionar**) *v.* **MISIONAR**.

MISIR ~i *m*. Cal de rasă, originar din Misir (Egipt).

MISÎ//T ~ți *m*. 1) *înv.* Persoană care negocia o afacere; mijlocitor într-o tranzacție comercială; samsar. 2) Persoană împuternicită cu o misiune specială; trimis; delegat; sol; emisar.

MISIUN//E ~i *f.1)* Sarcină acordată în vederea realizării unei anumite acțiuni. 2) Grup de persoane care reprezintă o anumită colectivitate; delegație. 3) Scop care este determinat de natura internă (a lucrurilor sau a ființelor). **~ea universității**. 4) Delegație de persoane (oficiale) trimisă de un stat în străinătate cu un scop determinat (în special diplomatic). ♦ **~ diplomatică**, oficiu sau reprezentanță diplomatică a unui stat, cu grad de ambasadă sau de legație, condusă de un ambasador sau de un ministru plenipotențiar și care este creată prin acordul dintre state, în urma stabilirii relațiilor diplomatice. 5) *rel.* Organizație de creștini care propagă religia creștină în statele cu altă credință dominantă.

MISÎV//Ă ~e *f fam. glumeț* Comunicare adresată cuiva în scris și transmisă, de regulă, prin poștă; scrisoare; epistolă; răvaș.

MISOGIN I ~i *m*. Bărbat cate manifestă ură față de femei.

MISOGIN II ~i (**~ă**, **~e**) *adj.* Care urăște femeile; cu atitudine ostilă față de femei.

MISTER ~e *n*. 1) Lucru necunoscut sau nepătruns de rațiune; taină; enigmă. 2) *rel*. Dogmă creștină considerată ca fiind inaccesibilă rațiunii omenești. 3) *arh. (în antichitatea greco-latină)*. Ansamblu de dogme și de practici religioase cunoscute numai persoanelor inițiate. 4) *arh. (în Evul Mediu)* Operă dramatică cu caracter religios.

MISTERI//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* Care conține un mister; plin de mistere; învăluit în mister; tainic; enigmatic; mistic. **Plecare ~oasă.**

Vizită ~oasă.

MISTIC I ~ă (**~i**, **~e**) 1) Care ține de misticism; propriu misticismului. **Idei ~e**. 2) *(despre persoane)* Care vădește misticism; cu manifestări de misticism. 3) Care conține o taină; plin de mister; învăluit în mister; tainic; misterios; enigmatic. **Un personaj ~.**

MISTIC II ~i *m*. Adept al misticismului.

MISTICĂ I *f (feminin de la* **mistic II**) *v*. **MISTIC II**.

MISTICĂ II *f* 1) Orientare în cadrul religiei sau al gândirii filosofico-religioase care afirmă existența forțelor supranaturale și posibilitatea comunicării directe dintre suflet și divinitate. **~ medievală**. 2) Ansamblu de practici și ritualuri religioase prin intermediul cărora sufletul ar intra în contact cu divinitatea.

MISTICISM *n*. 1) Concepție idealistă despre lume de natură religioasă, bazată pe mistică. 2) Stare de spirit

provocată de mistică.

A MISTIFICĂ mistific *tranz.* 1) *(fapte, adevăruri* etc.) A denatura în mod intenționat, prezentând ca veritabil; a prezenta într-o lumină seducătoare, dar falsă. 2) *(persoane)* A induce în eroare; a face să ia un adevăr drept neadevăr (recurgând la diferite mijloace necinstite); a înșela; a amăgi; a păcăli; a șmecheri.

MISTIFICATOĂRE *f (feminin de la* **mistificator**) *v.* **MISTIFICATOR**.

MISTIFICATOR I ~i *m*. Persoană care mistifică.

MISTIFICAT//OR II -oare (**~ori**, **-oare**) *adj.* Care mistifică; înclinat spre mistificare.

MISTRĂL *n*. Vânt violent, rece și uscat din Franța, care descinde din valea Ronului, fiind provocat de depresiunile atmosferice din Marea Mediterană.

MISTREȚ ~i *m*. Porc sălbatic.

MISTRÎ//E ~i *f* Unealtă de zidărie, constând dintr- o placă de oțel de diferite forme, prevăzută cu un mâner și folosită în lucrările de construcție.

A MISTUI mistui *tranz.* 1) *(alimente ingerate)* A transforma în substanțe asimilabile de organism; a digera. 2) *fig.* A consuma până la terminare; a epuiza; a irosi. **Boala i-a ~ puterile**. ♦ **A nu ~ pe cineva** *sau* **ceva,** *fig.* a nu putea suferi pe cineva sau ceva. 3) *fig.* A provoca chinuri sufletești; a chinui.

4) A face să se mistuie.

A SE MISTUI mă mistui *intranz*. 1) A se distruge prin ardere; a se transforma în cenușă. 2) A dispărea din câmpul de vedere al cuiva; a se face nevăzut; a se evapora. **Trenul s-a mistuit în depărtare.** 3) *fig.* A pierde treptat vigoarea fizică și/sau morală (sub influența unor factori nocivi).

MISTUIT//OR -oare (**~ori**, **-oare**) *adj.* Care mistuie; cu proprietate de a mistui; nimicitor; ucigător; zdrobitor; distrugător. **Durere ~oare**.

MIȘ//EL ~ea (**~ei**, **~ele**) *adj. și substantival* 1) Care comite fapte nedemne; cu comportare josnică; ticălos; mârșav; nemernic; netrebnic. 2) *înv.* Care are o condiție socială modestă; de rând. 3) *înv.* Care dispune de mijloace materiale foarte limitate; cu surse de existență foarte reduse; sărac; sărman; mizer.

MIȘEL//ESC ~ească (**~ești**) *adj.* (*despre fapte*) Care este comis de un mișel; de mișel.

MIȘELÎ//E ~i *f* 1) Caracter mișel; spirit mișelesc; ticăloșie. 2) Faptă de mișel; ticăloșie; josnicie; mârșăvie.

A MIȘUNĂ mișună *intranz.* 1) *(despre mulțimi de ființe)* A se mișca în grabă, intermitent și haotic (pe același loc); a umbla grăbit încolo și încoace (ca furnicile); a forfoti; a fojgăi; a furnica; a roi; a viermui; a foșni. 2) *(despre insecte, păsări* etc.) A fi în număr mare.

MIT mituri *n*. 1) *literat.* Povestire de origine populară cu conținut fabulos, care explică în mod alegoric originea lumii, fenomenele naturii și viața socială. 2) *fig.* Lucru sau relatare lipsită de un temei real; invenție; scornitură.

MÎT//Ă ~e *f* Dar în bani sau alte valori materiale dat cuiva sau primit de cineva în schimbul unui serviciu ilegal; șperț.

MITEN//Ă ~e *f mai ales la pl.* Mănușă care acoperă numai primele falange ale manii, lăsând descoperite vârfurile degetelor.

MITIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de mit; propriu mitului; legendar; fabulos. **Personaj ~.**

MITING ~uri *n*. Reuniune publică organizată în vederea dezbaterii unor probleme politice sau sociale de mare importanță.

MITOCĂN ~i *m. fam., depr.* Persoană cu comportare grosolană; bădăran.

MITOCANÎ//E ~i *f fam.* Comportare de mitocan; bădărănie; grosolănie; mojicie.

MITOLOGIE *f* 1) Ansamblu de mituri, de legende care aparțin unei civilizații, unui popor, unei religii sau, în special, antichității greco-latine. 2) Disciplină științifică care studiază miturile.

MIXT mixtă (**micști**, **mixte**) *adj.* Care este format din mai multe elemente de natură diferită; constituit

din părți eterogene; amestecat; combinat. ♦ **Școală mixtă,** *ed.* școală în care învață elevi de ambele sexe. ♦ **Cor ~,** *muz.* cor în care participă bărbați și femei. ♦ **Număr ~,** *matem.* număr care constă din numere întregi și fracții ordinare. ♦ **Mariaj ~,** căsătorie între persoane de religii, de rase sau de naționalități diferite. ♦ **Tren ~,** tren care asigură concomitent transportul de pasageri și de mărfuri.

MIXTUR//Ă ~i *f. 1) farm.* Preparat farmaceutic lichid obținut prin amestecarea unor substanțe după o anumită corelație cantitativă. 2) *fig.* Amestec bizar și întâmplător de elemente diferite; amestecătură. 3) *constr.* Amestec de substanțe sau materiale lichide sau granulare, folosit la prepararea unor mortare sau a betonului.

A MIZĂ mizez *tranz.* 1) A pune în joc drept miză; a ponta; ~ **o sumă mare de bani**. 2) *fig.* A pune temei; a se sprijini; a se bizui; a se baza; a conta.

Mizez pe bunăvoința ta.

MIZANTROP ~i *m*. 1) Persoană care manifestă aversiune față de specia umană. 2) *fig.* Persoană cu caracter sumbru, care preferă singurătatea, evitând contactul cu societatea.

MIZANTROPIE *f* 1) Ură față de oameni. 2) Spirit de mizantrop.

MIZANTROPIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are caracter de mizantropie; provocat de mizantropie. **Idee ~ă**.

MÎZ//Ă ~e *f* 1) Sumă de bani pe care o depune fiecare participant la un joc de noroc și care revine câștigătorului. 2) *fig. prin ext.* Obiectiv al unei dispute.

MIZER ~ă (**~i**, **~e**) 1) *adj. și substantival (despre persoane)* Care nu dispune de mijloace de existență; lipsit de mijloace materiale; sărman; sărac; nevoiaș. 2) Care manifestă sărăcie extremă; în stare de mare sărăcie. **Venituri ~e. Viață ~ă.**

MIZERĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane)* Care este de nimic; în stare să comită fapte nedemne; ticălos; mârșav; netrebnic; infam. 2) *fig.* Care este de calitate proastă; lipsit de valoare. **Fizician ~**. 3) Care trăiește în mizerie; în stare de sărăcie. 4) Care manifestă sărăcie; cu aspect de mizerie.

MIZERI//E ~i *f.* 1) Sărăcie extremă; caracter mizer. **A trăi în ~e.** 2) Aspect exterior care denotă sărăcie, murdărie sau dezordine. 3) *prin ext., fig.* Factor care provoacă o stare mizeră (greutăți, griji, neplăceri, necazuri, suferințe).

MIZERICORDIE *f* Sensibilitate față de mizeria altora; milă; îndurare.

MLĂDĂ mlăzi *f* 1) Ramură tânără, subțire și flexibilă a unei plante lemnoase; lăstar; vlăstar. 2) Mulțime de lăstari; cârlig de lăstari; lăstăriș. 3) Pădure tânără și deasă.

MLĂJĂ mlăji *f* 1) Arbust asemănător cu salcia, cu ramuri lungi, subțiri și flexibile, care crește mai ales pe malurile râurilor; răchită; lozie. 2) Ramură a acestui arbust, folosită la împletitul diferitelor obiecte sau la legatul viței de vie. 3) Crâng de arbuști de acest fel.

A MLĂDIĂ mlădiez *tranz.* A face să se mlădieze.

A SE MLĂDIĂ mă mlădiez *intranz*. 1) (*despre persoane sau alte ființe)* A se îndoia cu ușurință și grație. 2) *(despre voce)* A trece ușor dintr-o tonalitate în alta; a se modula. 3) *fig.* A se adapta cu ușurință la o anumită situație sau la anumite împrejurări; a se acomoda.

MLADI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) Care poate fi ușor mlădiat (îndoit, întins, deformat etc.) sub acțiunea unei forțe exterioare; cu proprietatea de a fi mlădiat ușor; flexibil; elastic; suplu. 2) *(despre ființe, corpul lor sau părți ale corpului)* Care vădește grație și eleganță; cu mișcări grațioase și elegante. 3) *(despre persoane sau caracterul lor)* Care se lasă influențat ușor de voința altora; ușor influențabil de altcineva; maleabil. 4) *(despre sunete, voce* etc.) Care este plăcut auzului; cu inflexiuni agreabile; armonios; melodios.

MOÂC//Ă ~e *f* 1) Bâtă ciobănească. 2) Băț mare, gros și noduros, având o măciulie la un capăt; bâtă; măciucă; ghioagă; ciomag. 3) *arh.* Ansamblu de trăsături specifice feței; chip; figură; fizionomie. 4) *fam., depr.* Persoană (mai ales de sex feminin) proastă, fără vioiciune și înceată la lucru.

MOBIL I ~e *n*. 1) Fapt ce determină desfășurarea unei acțiuni; cauză; motiv; impuls; imbold. **Care-i mobilul acțiunii tale?** 2) Corp care se află în mișcare.

MOBIL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care poate fi mișcat; cu proprietatea de a-și schimba locul sau poziția. **Piesă ~ă**. 2) Care se modifică mereu; cu proprietatea de a se schimba; schimbător; variabil. 3) *(despre față, ochi, figură)* Care își modifică mereu-expresia; aflat în continuă schimbare. 4) *comunic. (despre mijloace de comunicare, în special telefonie)* Care permite comunicarea la distanță mare între persoane aflate de obicei în mișcare.

MOBIL III ~e *n*. *telecom.* Dispozitiv electronic portabil care funcționează fără fir (prin radio) pe baza rețelei GSM și este folosit în general pentru comunicații personale la distanță mare; telefon celular; telefon mobil.

A MOBILÂ mobilez *tranz. (încăperi, locuințe* etc.) A prevedea cu mobilă; a completa cu mobilierul necesar.

MOBILIT//ÂTE ~ ăți *f* Caracter mobil. ♦ **~ate academică,** *ed.* schimb de elevi, studenți, profesori între instituții de învățământ din state diferite, cu diverse programe de studii.

A MOBILIZÂ mobilizez *tranz.* 1) *(forțele armate ale unui stat)* A pune pe picior de război (adaptând structura la timpul de război). 2) *(rezerviști)* A chema sub arme în legătură cu trecerea la starea de război. 3) *(colectivități, persoane)* A atrage într-o acțiune simplă de interes comun. 4) A concentra pentru a pune pe deplin în acțiune. **A-și ~ forțele**.

A SE MOBILIZÂ mă mobilizez *intranz*. A-și concentra toate forțele în vederea realizării unei acțiuni.

MOBILIZAT//OR -oare (**~ori**, **-oare**) *adj.* Care mobilizează. **Factor ~.**

MOCÂN ~i *m*. *pop., reg.* 1) Cioban de la munte. 2) Locuitor din regiunile muntoase, mai ales în Transilvania.

MOCÎRL//Ă ~e *f* 1) Apă stătătoare, plină de nămol și noroi. 2) *fig. fam., depr.* Mediu social decăzut din punct de vedere moral.

MOCIRL//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* Care are (multe) mocirle; plină de mocirle; mlăștinos. **Teren ~os.**

MOCOFÂN ~i *m*. *fam.* 1) Persoană lipsită de inteligență. 2) Om necioplit; bădăran; mitocan; moglan; modoran; țopârlan; mârlan; toromac; ghiorlan; mojic.

A MOCOȘÎ mocoșesc *intranz. fam.* A realiza un lucru cu prea multă încetineală și migală (pierzând prea mult timp); a se mocăi.

MOD moduri *n*. 1) Formă particulară de existență, de viață sau de gândire; fel; chip. **Mod de viață sănătos.** 2) Mijloc de a acționa în vederea realizării unui anumit scop; modalitate; procedeu; manieră.. 3) *lingv., gram.* Categorie a verbului prin care se exprimă atitudinea subiectului față de acțiune.

MODALIT//ÂTE ~ăți *f* Mijloc de a acționa în vederea realizării unui anumit scop; mod; procedeu; manieră.

MODEL ~e *n.* 1) Obiect care servește drept orientare pentru o reproducere sau o imitație; mostră. 2) Obiect cu dimensiuni reduse, care reprezintă un obiect real; machetă. 3) Obiect determinat după care se reproduc obiecte similare; tipar; calapod. 4) Reprezentare simplificată a unui proces sau a unui sistem. 5) Operă de artă care, prin calitățile sale, poate servi drept exemplu. 6) Persoană care pozează unui pictor și sculptor. 7) Persoană care prezintă pe podium obiecte sau colecții vestimentare; față publicitară.

A MODELĂ modelez 1. *tranz.* 1) *(substanțe*

maleabile) A prelucra (prin frământare) pentru a aduce la forma dorită. 2) *(obiecte)* A face să capete (prin prelucrare) o anumită formă; a aduce în corespundere cu un model; a fasona. 3) A înzestra cu o formă particulară. **Eroziunea ~ează relieful**. **Rochia ~ează corpul**. 4) *fig. (caracterul, firea, individualitatea* etc.) A supune unei influenţe dirijate. 5) *(obiecte sau fenomene inaccesibile cercetării directe)* A studia cu ajutorul unui model. **2**. *intranz.* A realiza modelul unor obiecte, folosind ca materie primă substanţe maleabile.

A MODERĂ moderez *tranz.* 1) A face să se modereze. 2) *(şedinţe, lucrări ale unor conferinţe, discuţii, dezbateri, mese rotunde* etc.) A conduce, îndrumând şi trăgând concluziile.

A SE MODERĂ mă moderez *intranz.* 1) *(despre fenomene ale naturii)* A deveni mai puţin intens; a pierde intensitatea; a se domoli; a se ogoi; a se potoli; a se tempera. 2) *(despre persoane şi manifestările lor)* A deveni mai puţin violent; a se calma, înfruntându-se; a se tempera.

MODERĂ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* Care a fost supus moderării.

MODERATOR ~i *m.* Persoană care moderează o discuţie, o dezbatere, o masă rotundă etc.

MODERĂŢIE *f* Comportament lipsit de orice exces; purtare moderată.

MODERN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de timpul prezent sau de trecutul apropiat; propriu timpului prezent sau trecutului apropiat; actual; contemporan. **Literatura ~ă.** 2) Care beneficiază de progresul recent al ştiinţei şi tehnicii; bazat pe rezultatele recente ale ştiinţei şi tehnicii. **Cercetare ~ă.** 3) Care ţine de epoca posterioară antichităţii; propriu epocii posterioare antichităţii. **Istoria ~ă a românilor.**

MODERNISM *n*. 1) Curent în arta şi literatura modernă, constând în negarea totală sau parţială a tradiţiei şi în adoptarea unor principii noi de creaţie. 2) Preferinţă pentru tot ce este modern.

A MODERNIZĂ modernizez *tranz.* 1) A face modern. **A-şi ~ traiul. A-şi ~ gândirea.** 2) A organiza în conformitate cu necesităţile şi mijloacele moderne. **~ învăţământul. ~ o întreprindere**. **~ construcţia unui avion**. 3) *(limba unor texte vechi)* A adapta la normele limbii actuale.

MODERNIZĂ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* Care a fost supus modernizării. **Un roman vechi ~.**

MODE//ST ~stă (**~şti**, **~ste**) *adj.* (*despre persoane*) Care manifestă atitudine rezervată faţă de propriile merite; lipsit de îngâmfare. 2) Care se caracterizează prin purtare moderată; lipsit de pretenţii. 3) Care este simplu şi fără fast; lipsit de strălucire. **Viaţă ~stă**. 4) Care este de valoare mică; cu valoare redusă. **Contribuţie ~stă**. **Salariu ~**.

MODESTIE *f.* Caracter modest; lipsă de îngâmfare.

A MODIFICĂ modific *tranz*. A face să se modifice; a schimba; a preface; a preschimba; a transforma.

A SE MODIFICĂ mă modific *intranz*. A căpăta o altă formă şi un alt conţinut, fără a-şi schimba esenţa; a suferi schimbări; a se schimba; a se transforma; a se preface.

MODÂRLÂN ~i *m. pop., fam. depr.* Om necioplit; mitocan; bădăran; moglan; ţopârlan; mârlan; toromac; ghiorlan; mojic; mocofan; modoran.

MODORÂN ~i *m*. *pop., fam. depr.* Om necioplit; mitocan; bădăran; moglan; ţopârlan; mârlan; toromac; ghiorlan; mojic; mocofan; modârlan.

MODUL I ~i *m*. 1) Valoare absolută (a unui număr real). 2) Rădăcină pătrată luată cu semnul plus rezultată din suma pătratelor componentelor unui număr complex.

MODUL II ~e *n.* 1) *(în arhitectura clasică)* Unitate de măsură adoptată pentru determinarea proporţiilor elementelor componente ale unei construcţii. 2) Coeficient care caracterizează proprietatea de rezistenţă mecanică a materialelor. **~ de rigiditate**. **~ de torsiune**. 3) Parte principală a unui vehicul spaţial.

4) *ed., didact.* Compartiment al unui curs, al unei discipline de studiu. 4) *tehn. inform.* Ansamblu de rutine și structuri de date care execută o anumită aplicație sau un anumit subprogram ori introduce un anumit tip de date într-un calculator sau sistem.

MODULÂȚI//E ~i *f* 1) *muz.* Trecere de la o tonalitate la alta, în conformitate cu regulile armoniei. 2) *fiz.* Variație a amplitudinii, a intensității sau a frecvenței unui curent sau a unei oscilații în vederea transmiterii unui semnal purtător de informație.

MOGÂLD//EÂȚĂ ~e *f* 1) Imagine a unei persoane sau a unui lucru, care apare neconturată din cauza ceții, a întunericului sau a distanței. 2) *fig.* Persoană de statură mică.

A MOGOROGÎ mogorogesc *pop. reg.* **1**. *intranz.* A vorbi nedesluşit, exprimându-şi în felul acesta supărarea sau nemulțumirea; a bodogăni; a mormăi; a bombăni. **2**. *tranz. (persoane)* A nu lăsa în pace, reproșând mereu diferite lucruri; a morocăni; a cicăli.

MOIN//Ă ~e *f* 1) Vreme umedă şi relativ călduroasă, care se stabilește iarna după perioada înghețurilor; timp moale. 2) Teren agricol lăsat necultivat pentru a-i spori productivitatea.

MOJIC ~i *m*. 1) Om necioplit; mitocan; bădăran; moglan; modoran; țopârlan; mârlan; toromac; ghiorlan. 2) *pop. înv., reg.* Persoană care se ocupă cu agricultura şi creșterea vitelor, trăind la țară; țăran. 3) *prin ext.* Om de rând.

MOLCOM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care a pierdut din intensitate sau din violență; cu intensitate sau violență redusă; potolit; domol; liniştit; lin. **Ploaie ~ă. Om ~.**

MOLEȘ//EÂLĂ ~eli *f* Stare de slăbire a forței fizice, însoțită de somnolență. **A fi cuprins de ~.**

MOLETIER//Ă ~e *f* Element de vestimentație format dintr-o fâşie de stofă cu care se înfăşoară piciorul de la încălțăminte până la genunchi, mai ales la bărbați.

MOLIM//Ă ~e *f med.* Maladie cu caractere de epidemie.

MOLOZ *n*. Mulțime de materiale de construcție (tencuială, cărămidă, mortar), provenite din demolarea unei construcții sau din lucrările de construcție.

MOM//EÂLĂ ~eli *f.* 1) Hrană folosită pentru ademenirea şi prinderea unor vietăți (pești, păsări, animale); nadă. 2) *fig.* Mijloc viclean prin care o persoană este atrasă într-o cursă.

MOMENT ~e *n*. 1) Interval scurt de timp; clipă; secundă. 2) Interval de timp în desfăşurarea unui proces sau fenomen din natură sau din societate; etapă; stadiu; fază. 3) Epizod din acțiunea unei opere literare. 4) Timp când urmează să se producă un eveniment; termen. **Vei afla totul al ~ul potrivit.** 5) Situație favorabilă; ocazie; prilej. **Trebuie să prinzi ~ul.**

MOMENTĂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care durează un moment; cu durată de moment; temporar; vremelnic.

MONĂH ~i *m. bis.* Bărbat care, prin legământ, duce o viață de ascet şi trăiește într-o mănăstire; călugăr.

MONAHĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. bis.* Care ține de monah; propriu monahului; de monah.

MONĂHI//E ~i *f bis.* Femeie care, prin legământ, duce o viață de ascet şi trăiește într-o mănăstire; călugăriță. **MONĂRH ~i** *m*. *(în unele state)* Conducător absolut al țării; rigă; rege; suveran.

MONARHÎ//E ~i *f polit.* 1) Formă de guvernământ în care puterea politică supremă aparține unei singure persoane şi are caracter ereditar. **~e constituțională.** 2) Stat guvernat de un monarh.

MONARHÎ//ST I ~stă (**~ști**, **~ște**) *adj.* Care ține de monarhie; propriu monarhiei.

MONARHÎ//ST II ~ști *m*. Adept ai monarhiei.

MONARHÎST//Ă ~e *f (feminin de la* **monarhist**) *v.* **MONARHIST II**.

MONĂSTIC ~ă (**~e**, **~i**) *adj.* 1) Care ține de mănăstire; referitor la mănăstire; mănăstiresc. 2) Care ține de călugăr; propriu călugărului; călugăresc.

MONDEN ~ă (~i, **~e**) *adj.* 1) Care ține de păturile

privilegiate ale societății; caracteristic pentru societatea înaltă. **Viață ~ă**. 2) *(despre persoane)*. Care are o deosebită preferință pentru viața societății înalte; caracterizat prin atracție pentru distracțiile din societatea înaltă.

MONDENIT//ĂTE ~ăți 1) *de obicei la pl.* Eveniment sau particularitate din viața mondenă. 2) Caracter monden; stare specifică pentru societatea înaltă.

MONDIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de lumea întreagă; referitor la lumea întreagă. **Pace ~ă. Deflagrație ~ă. La scară ~ă.**

A MONDIALIZĂ mondializez *tranz.* A face să devină mondial.

A SE MONDIALIZĂ se mondializează *intranz.* A deveni mondial; a căpăta caracter mondial; a se răspândi pe întreg globul pământesc.

MONDIALIZĂRE *f* 1) Acțiunea de a (se) mondializa și rezultatul ei. 2) *econ.* Proces care relevă faptul că activitățile realizate de anumite firme sau companii devin expresia unor operațiuni economice care se desfășoară la scară mondială, atât în ceea ce privește producția, cât și în ceea ce privește comercializarea.

MONOCLU ~ri *n*. 1) Lentilă concavă sau convexă, care se fixează în orbita unui ochi pentru a corecta un defect de vedere. 2) *med.* Pansament la un singur ochi.

MONOGĂM ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* 1) *(despre persoane)* Care practică monogamia; caracterizat prin monogamie. 2) *(despre căsătorie, familie)* Care are la bază monogamia; bazat pe monogamie.

MONOGĂMIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care deține de monogamie; bazat pe monogamie.

MONOGAMIE *f.* Formă de căsătorie în care bărbatul poate avea o singură soție, iar femeia un singur soț.

MONOGRĂM//Ă ~e *f.* Cifru compus din literele inițiale ale numelui și prenumelui unei persoane, aplicat pe diverse obiecte prin scriere, brodare sau gravare.

MONOLÎ//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care constă dintr-un singur bloc de piatră; format dintr-un singur bloc de piatră. **Construcție ~ă.** 2) *fig.* Care constituie un tot întreg; bine închegat; unitar. **Stat ~. Sistem ~.**

MONOLIT II ~e *n*. Monument constând dintr-un singur bloc de piatră.

MONOL//OG ~oage *n.* 1) Scenă dintr-o lucrare dramatică, în care un personaj vorbește cu sine însuși. 2) Lucrare dramatică de mici proporții, destinată să fie interpretată de un singur actor. 3) Discurs lung al unei persoane, care nu permite intervenția interlocutorilor.

MON//OM ~oăme *n*. *matem.* Expresie algebrică compusă dintr-un singur termen.

MONOPOL ~uri *n*. 1) *econ.* Drept exclusiv asupra unor bunuri sau valori, asupra efectuării unor operații etc; privilegiu exclusiv de a fabrica, de a vinde, de a exploata anumite bunuri sau servicii, de a ocupa anumite piețe. 2) Asociație de mari întreprinderi, care concentrează sub conducerea lor producția și desfacerea produselor industriale în vederea obținerii unor profituri maxime. 3) *prin ext., fig.* Drept exclusiv asupra a ceva; privilegiu special.

MONOPOLÎ//ST ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* 1) Care ține de monopol; referitor la monopol. 2) Care ține de un monopol; cu drept de monopol.

MONOTON ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre sunete, melodii)* Care păstrează mereu același ton; caracterizat prin același ton. 2) Care se caracterizează prin lipsă de variație; lipsit de variație; fără variații; uniform. **Viață ~ă. MONOTONÎ//E ~i** *f* Caracter monoton.

MON//STRU ~ștri *m*. 1) *mitol., folc.* Ființă mitologică cu corpul format din părți ale unor animale diferite sau din unele părți de om și alte animale. 2) Animal real de dimensiuni gigantice. ~ **marin**. 3) *fig., fam.* Ființă cu mari anomalii fizice; pocitanie. 4) *fam.* Persoană cu mari defecte morale.

MONSTRU//OS ~oasă (**~oase**, **~oși**) *adj.* 1) Care are

aspect de monstru; asemănător cu un monstru. 2) *fig.* Care se caracterizează prin calități morale de monstru; cu calități morale oribile. 3) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care vădește cruzime sau oroare puternică; caracterizat prin cruzime și oroare excesivă. **Caracter ~os. Crimă ~oasă.**

A MONTĂ montez *tranz.* 1) *(elemente ale unui sistem)* A uni, formând un tot întreg, în vederea funcționării; a asambla. 2) *(obiecte sau părți ale acestora)* A fixa definitiv, amplasând la locul de funcționare. 3) *(pietre prețioase)* A fixa în găvanul unei bijuterii. 4) *(piese de teatru)* A pregăti pentru reprezentație; a reda prin mijloace scenice; a pune în scenă; a înscena. 5) *fig. (acțiuni dușmănoase sau lucruri reprobabile)* A organiza pe ascuns; a pune la cale; a țese; a urzi. 6) *fig. (persoane)* A aduce în mod intenționat într-o stare de agitație; a porni; a aţâța.

MONTUR//Ă ~i *f.* 1) Accesoriu al unui sistem tehnic, care servește la montarea unor părți componente ale sistemului dat. 2) Garnitură de metal în care se montează mecanismul unui ceasornic sau piatra prețioasă a unei bijuterii. **~ unui inel.**

MONUMENT ~e *n.* 1) Operă arhitecturală sau sculpturală, remarcabilă prin valoarea sa istorică, estetică sau prin dimensiunile sale. 2) Construcție arhitectonică care se impune prin valoarea sa ori prin proporțiile sale. 3) *fig.* Operă artistică, istorică sau științifică de importanță universală.

MONUMENTĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de monumente; referitor la monumente. 2) *fig.* Care are valoare de monument; cu importanță de monument. **Operă ~ă.** 3) Care se caracterizează prin proporții de monument; cu dimensiuni de monument. **Construcție ~ă.**

MONUMENTALITĂTE *f.* Caracter monumental; grandoare; măreție.

MOPS I mopși *m.* 1) Rasă de câini cu trup mic și îndesat, cu cap mare și botul turtit, cu falca de jos proeminentă, cu labe scurte și groase și cu păr scurt și neted; buldog. 2) *fam.* Persoană cu nasul turtit.

MOPS II mopsuri *n.* Clește cu fălci curbate folosit în operațiile de montare a țevilor.

MORAL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de morală; referitor la morală. **Cod ~.** 2) Care corespunde moralei; în conformitate cu morala. **Om ~. Conduită ~ă.** 3) Care ține de lumea interioară a omului; referitor la spiritul omului. **Profilul ~ al unei persoane.**

MORAL II *n.* 1) Ansamblu de calități psihice și spirituale ale unui om. 2) Stare de spirit în procesul de suportare a dificultăților; tărie de caracter.

MORÂL//Ă ~e *f* 1) Formă a conștiinței sociale care reflectă și fixează ansamblul deprinderilor, sentimentelor, convingerilor, atitudinilor și relațiilor dintre individ și societate, încălcarea cărora nu este sancționată de lege, ci de opinia publică. 2) Disciplină științifică care se ocupă de studiul acestei forme a conștiinței sociale. 3) Manual care conține elemente de bază ale acestei discipline științifice. 4) Observație cu caracter moralizator. 5) Concluzie moralizatoare dedusă dintr-un eveniment sau dintr- o operă literară; învățătură morală. **Morala unei fabule, a unei povești.**

MORALIZAT//OR ~oare (**~ori**, **oare**) *adj.* 1) Care moralizează; caracterizat prin elucidarea sensului moral al vieții. **Roman ~. Ton ~.** 2) *și substantival (despre persoane)* Care propagă principiile morale cu ostentație; propagator ostentativ al principiilor morale.

MORAVURI *n. pl.* Ansamblu de obiceiuri, tradiții și deprinderi ale unui popor, ale unei clase, ale unui mediu sau ale unei persoane; conduită morală; moralitate**. ~uri noi, ~uri vechi.**

MORB morburi *n.* Proces care afectează organismele vii; boală; maladie.

MORBÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) Care ține de morb; referitor la un morb; patologic; bolnăvicios.
2) Care rezultă dintr-un morb. **Stare ~dă**.

MORBIDITATE *f* 1) Caracter morbid; stare

patologică. 2) Ansamblu de cauze care pot provoca un morb. 3) Număr care indică raportul dintre persoanele bolnave și cele sănătoase de pe un teritoriu dat într-o anumită perioadă de timp.

MORDÂN//T ~ți *m*. Substanță utilizată la fixarea coloranților pe fibrele textile.

MORG//Ă I ~i *f* 1) Clădire specială într-un spital unde se depun cadavrele neidentificate pentru a fi recunoscute și unde se fac autopsii când se cere să fie constată cauza morții. 2) Sală într-un spital sau într-o clinică unde se păstrează temporar morții până la înmormântare.

MORGĂ II *f* Atitudine orgolioasă și disprețuitoare; trufie; aroganță. **A avea ~ă.**

MORMÂN ~e *n*. Cantitate mare de obiecte sau de materiale omogene; grămadă.

MORMOLOC ~i *m*. 1) Larvă a batracienilor. 2) *fig.* Copil mic și zglobiu. 3) *fig. peior.* Persoană lipsită de energie și cu mișcări încetinite.

MORTEZ//Ă ~e *f teh.* Mașină de prelucrare, prin așchiere, a suprafețelor metalice cu profil complex.

MORTUÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de înmormântare; caracteristic pentru funeralii; funebru; funerar. **Cortegiu ~.**

MOSTR//Ă ~e *f* 1) Parte dintr-o serie de obiecte identice, dintr-o marfă, dintr-un material sau dintr-o substanță, după care se poate stabili calitatea întregului; probă; eșantion. 2) Obiect care servește drept orientare pentru o reproducere sau o imitație; model. 3) Fapt ce poate fi considerat drept învățătură sau ca fiind demn de imitat sau de urmat; model; exemplu.

MOTIV ~e *n*. 1) Fenomen care provoacă sau care determină un alt fenomen; factor ce generează un efect; pricină; cauză. 2) Considerație susținută de anumite argumente pentru a ascunde mobilul veritabil; pretext. 3) *muz.* Frază sau pasaj care formează desenul melodic sau ritmic al unei compoziții muzicale; temă. 4) *arte plast., arhit.* Subiect pictural sau sculptural fundamental dintr-o compoziție decorativă sau arhitecturală. 5) *literat.* Idee de bază (a unei opere literare).

A MOTIVĂ motivez *tranz.* 1) *(acțiuni, atitudini, hotărâri* etc.) A prezenta drept just, legitim, aducând motive întru susținere; a justifica. 2) A explica servind drept motiv.

MOTO motouri *n*. Aforism sau citat scurt luat dintr-o operă consacrată sau semnată de un autor celebru, care se pune la începutul unei opere artistice, al unui studiu științific sau al unui capitol pentru a evidenția ideea de bază; epigraf.

MOTONĂV//Ă ~e *f* Navă maritimă sau fluvială cu motor cu ardere internă.

A MOTORIZĂ motorizez *tranz*. 1) *rar* A înzestra cu motor. 2) A dota cu vehicule cu motor; a înzestra cu motor; a înzestra cu tracțiune mecanică; a mecaniza. **~ o diviziune de infanterie**. **~ agricultura**.

MOTORIZĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care folosește motoarele; prevăzut cu motor. **Divizie ~ă. Transport ~.**

MOTRICE *adj. invar.* Care mișcă; capabil să pună în mișcare; motor. **Forță ~ce.**

A MOȚĂI moțăiesc *intranz.* A ațipi, repetat, la intervale scurte, șezând sau stând în picioare; a dormita; a picoti, a piroti; a somnola.

MOȚIONĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. lingv., gram.* Care ține de moțiune; referitor la moțiune. **Procedeu ~. Derivare ~ă**.

MOȚIUN//E I ~i *f lingv.* Procedeu de formare a substantivelor feminine de la cele masculine sau a celor masculine de la cele feminine prin atașarea unor sufixe speciale.

MOȚIUN//E II ~i *f* Decizie a unei adunări, aprobată prin vot, prin care se exprimă o atitudine, o doleanță sau anumite revendicări într-o problemă de importanță generală. ♦ **~ de cenzură,** *polit.* moțiune făcută într-o adunare națională, într-un parlament,

care pune în cauză guvernul.

MOZAIC ~uri *n*. 1) Operă de artă decorativă, formată prin asamblarea estetică a unor bucăți de materiale (piatră, sticlă, marmură, ceramică, smalț) de culori diverse, fixate între ele cu mortar sau cu mastic. 2) *prin ext.* Ansamblu de elemente eterogene.

MOZĂIC I ~ă (**~i**, **~e**) *rel.* Care ține de mozaism; propriu mozaismului. **Cultul ~.**

MOZĂIC II ~i *m*. *rel.* Adept al mozaismului.

MOZAICĂR *m*. *arte plast.* Persoană specializată în lucrări de mozaic.

MOZAISM *n*. *rel.* Religie monoteistă răspândită la evrei și legată de numele lui Moise, bazele căreia sunt cuprinse în Vechiul Testament; iudaism.

MREĂJĂ mreje *f* 1) Plasă de prins pește în apele stătătoare sau în porțiunile liniștite ale unei ape curgătoare. 2) Îngrăditură rotundă de nuiele împletite cu papură, folosită la prins pește; coteț. 3) *fig.* Mijloc de ademenire a unei persoane pentru a o înșela; cursă; laț. 4) Situație a unei armate atrasă prin atare mijloc abil și viclean. 5) Factor care încătușează libertatea sau independența.

MUCALÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival, și adverbial* Care poate provoca râsul, păstrând un aer de seriozitate; în stare să stârnească râsul fără a pierde din seriozitate.

MUEZIN ~i *m*. *rel.* Preot musulman care anunță din minaret rugăciunea ordinară.

MULĂJ ~e *n*. 1) Tipar negativ obținut după un obiect prin mulare. 2) Reproducere prin mulare a unei opere originale. 3) Model din hârtie sau din stofă, după care se croiește o haină; tipar.

MULĂTR//Ă ~e *f (feminin de la* mulatru) *v.* **MULATRU**.

MULÂTR//U ~i *m.* Persoană născută dintr-un bărbat alb și o negresă sau dintr-o femeie albă și un negru.

MULTIFORM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se prezintă sub mai multe forme; cu forme, aspecte sau stări numeroase și variate.

MULTILATERÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care conține mai multe laturi; cu mai multe laturi. **Acord ~. Relații ~e.** 2) Care ține de mai multe aspecte ale unei probleme; cu referire la diverse laturi ale realității. **Abordare ~ă.**

A MULTIPLICÂ multiplic *tranz.* 1) A face să se multiplice; a înmulți. 2) *(obiecte, texte)* A reproduce în mai multe exemplare prin diferite procedee tehnice; a xeroxa; a fotocopia. 3) *mat*. *(numere)* A mări de atâtea ori, de câte ori indică celălalt număr; a înmulți.

A SE MULTIPLICÂ mă multiplic *intranz*. A crește numeric sau cantitativ; a se înmulți.

MULTIPLICAT//OR I -oare *n*. Dispozitiv de multiplicare (mai ales a textelor, imaginilor); fotocopiator; xerox.

MULTIPLICATOR II ~i *m*. 1) Factor al unui produs. 2) Persoană specializată în lucrări de multiplicare.

MULTIPLICATOÂRE *f (feminin de la* **multiplicator II**) *v.* **MULTIPLICATOR II**.

MULTISECULÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are o existență de mai multe secole.

MULTITUDIN//E ~i *f* Cantitate mare (de ființe, de obiecte etc.) considerată sau nu ca formând un ansamblu; mulțime. **O ~e de exemple de același fel.**

MULUR//Ă ~i *f arhit.* Ornament arhitectural cu profil pronunțat.

MUMI//E ~i *f* 1) Cadavru conservat prin îmbălsămare specială. 2) *fig., fam.* Persoană foarte slabă și lipsită de puteri.

MUNÎȚI//E ~i *f* Totalitate de proiectile și de accesorii ale acestora, folosite la armele de foc.

MUNICIPÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de municipiu; referitor la municipiu; de municipiu. **Consiliu ~. Edil ~.**

MUNICIPIALIT//ÂTE ~ăți *f* Ansamblul organelor de conducere și de administrare a unui municipiu.

MUNICÎPI//U ~i *n*. Oraș mare, care se impune prin importanță deosebită în viața economică, socială,

politică și culturală a statului.

MURIBUN//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane)* Care trage să moară; pe moarte. 2) *fig.* Care este pe punct de dispariție. **Economie ~dă**.

MURMUR ~e *n*. 1) Zgomot surd și confuz de voci; rumoare; freamăt. 2) Zgomot monoton și continuu, produs de un motor sau de o mașină în acțiune. 3) *poet.* Zgomot continuu, ușor și monoton, produs de unele fenomene naturale (frunze, vânt, ape curgătoare etc.). ~ **de izvor.** 4) Protest al unei mulțimi, manifestat prin producerea simultană a unor sunete surde și confuze.

A MURMURÂ murmur 1. *tranz*. 1) (*cuvinte, sunete, propoziții)* A pronunța cu voce joasă și nedeslușit. 2) *(melodii, cântece)* A cânta încet și fără cuvinte, ca pentru sine; a îngâna; a fredona. **2**. *intranz. (despre ape curgătoare, frunze mișcate de vânt)* A face să se audă un murmur; a produce un zgomot lin, continuu; a susura; a șopti.

MURS//Ă I ~e *f* Băutură alcoolică slabă, obținută prin fermentarea mierii amestecate cu apă; hidromel.

MURS//Ă II ~e *f* Aluniță artificială.

A MURSECÂ mursec *tranz. pop. rar* 1) A rupe în bucăți cu dinții; a sfârteca; a sfâșia. 2) *(despre oameni)* A mânca cu lăcomie, înghițind pe nemestecate; a devora. 3) A bate crunt; a snopi în bătaie.

MUSACĂ ~le *f culin.* Fel de mâncare din carne tocată și din felii de legume (pătlăgele vinete, dovlecei sau cartofi), așezate în straturi și coapte la cuptor.

MUSAI *adv.* 1) În mod obligatoriu; numaidecât; neapărat; negreșit. 2) Cu multă îndărătnicie; morțiș.

MUSCEL ~e *n. geomorf.* Porțiune de teren de la poalele munților, acoperită cu pășuni, fânețe și livezi, care constituie zona de tranziție dintre munți și dealuri.

MUȘCHETĂR ~i *m. arh., ist.* Infanterist înarmat cu o muschetă.

MUSCHET//Â ~e *f arh., ist.* Armă de foc portativă din Evul Mediu, asemănătoare cu archebuza, pulberea căreia se aprindea cu un fitil, iar tragerea se efectua de pe un suport fixat în pământ.

A MUSTRĂ mustrez *tranz.* A trata cu reproșuri și observații aspre; a dojeni. ♦ **A-l ~ pe cineva cugetul** (*sau* **conștiința**), a avea remușcări; a-i părea rău pentru faptele comise.

MUSTR//Â ~e *f înv.* Exercițiu militar; instrucție.

MUSULMĂN I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. rel.* 1) Care ține de mahomedanism; referitor la mahomedanism. 2) Care profesează mahomedanismul; de credința lui Mahomed; mahomedan.

MUSULMĂN II ~i *m. rel.* Adept al mahomedanismului; mahomedan.

MUȘCHETĂR ~i *m. v.* **MUȘCHETAR**.

MUȘTERÎ//U ~i *m. fam.* Persoană care cumpără mărfuri cu regularitate la același magazin sau frecventează în permanență același local public; client.

MUȘAMĂ ~le *f* 1) Pânză cu o față impermeabilă, folosită în calitate de material protector. 2) Bucată dintr-o astfel de pânză, folosită ca fața de masă în bucătărie.

A MUȘAMALIZĂ mușamalizez *tranz.* 1) *(fapte reprobabile)* A tăinui în mod intenționat, prezentând într-o lumină favorabilă. 2) *(lucruri neplăcute)* A ține sub tăcere pentru a da uitării.

MUTĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care poate fi mutat; în stare să fie supus mutării; deplasabil. 2) Care poate fi transformat; în stare să fie supus transformării; transformabil.

MUTELC//Â ~i *f* Piesă metalică, prevăzută cu o gaură filetată, care servește, împreună cu șurubul, la asamblarea unor piese; piuliță.

A MUTILĂ mutilez *tranz.* 1) *(ființe)* A face să-și piardă integritatea fizică (printr-o rană gravă sau prin amputarea unui membru); a schilodi; a sluți; a schilăvi. 2) *fig. (obiecte, lucrurim, creații* etc.) A deteriora în mod grav; a strica. **Mi-a mutilat textul.**

MUTR//Â ~e *f pop. depr.* 1) Față antipatică. 2)

Ansamblu de trăsături specifice feței; expresie a feței; chip; figură; fizionomie; mină. 3) Ființă umană; om; persoană.

MUTUĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care implică un raport dublu și simultan; în relație bilaterală și concomitentă; reciproc. **Ajutor ~.**

MUZ//Â ~e *f.* 1) Zeiță a poeziei, inspiratoare a poeților. 2) Inspirație poetică, evocată prin imaginea unei femei. 3) Izvor al inspirației poetice. 4) Operă poetică.

MUZICI//ĂN ~eni *m*. 1) Persoană cu pregătire și cunoștințe speciale, care compune sau execută compoziții muzicale. 2) Persoană care cunoaște arta muzicală și poate aprecia muzica.

MUZICI//ĂNÂ ~ene *f (feminin de la* **muzician**) *v.* **MUZICIAN**.

MUZICUȚ//Â ~e *f* Armonică de gură.

NABĂB ~i *m.* 1) *arh. (în India și în alte țări orientale din epoca medievală; folosit și ca titlu pe lângă numele respectiv)* Guvernator de provincie sau mare demnitar la curtea suveranului. 2) *fig.* Persoană foarte bogată, care își etalează opulența.

NAGÂȚ I ~i *m*. *zool.* Pasăre de baltă, migratoare, de talie mică, cu moț și penaj colorat; bibic.

NAGÂȚ II ~i *m*. *fam.* Dispoziție de moment, puțin motivată logic, neașteptată și stranie; naz; moft; toană; capriciu. **A avea ~i. A-și arăta ~ii.**

NAIĂDĂ *f* 1) *mitol. (în mitologia greacă)* Divinitate ocrotitoare a fântânilor, a râurilor și izvoarelor; nimfă de apă. 2) *fig.* Femeie tânără, frumoasă și grațioasă; nimfă.

NĂI ~uri *n*. 1) Instrument muzical popular de suflat, compus din mai multe fluiere de dimensiuni diferite, dispuse în ordinea mărimii lor și unite între ele. 2) Fluier de trestie, prevăzut cu șapte găuri.

NAIV ~ă (**~i**, **~e**) 1) Care manifestă sinceritate și curățenie morală; dotat cu candoare; ingenuu, candid; inocent. 2) *(despre persoane)* Care vădește credință exagerată din lipsă de experiență sau din ignoranță; lesne crezător; credul. 3) Care denotă o viziune copilărească; lipsit de maturitate; infantil; pueril. **Afirmație ~ă.** 4) *(despre artă, opere de artă)* Care ignorează perspectiva, legile proporțiilor și ale compoziției. **Pictură ~ă.**

NAIVIT//ĂTE ~ăți *f* 1) Caracter naiv; candoare; ingenuitate; 2) Faptă comisă de un om naiv.

A NARĂ narez *tranz. (întâmplări, istorii* etc.) A expune într-o succesiune logică și într-o formă anumită; a povesti; a istorisi.

NARAȚIUN//E ~i *f* 1) Expozeu în care se narează într-o formă literară anumite fapte; povestire; istorisire. 2) Parte a unui discurs în care se narează faptele.

NARCÎ//S ~și *m*. 1) *peior.* Om îndrăgostit de propria sa persoană. 2) Tânăr de o frumusețe deosebită.

NARCÎS//Ă ~e *f* 1) *bot.* Plantă erbacee decorativă, cultivată pentru florile sale albe sau galbene, cu parfum fin; zarnacadea. 2) Floare a acestei plante; zarnacadea.

NARCISISM *n*. Admirație exagerată, uneori chiar patologică, față de calitățile fizice ale propriei persoane.

NARCOMĂN ~i *m*. Persoană care suferă de narcomanie.

NARCOMANÎE *f* Stare patologică, constând în atracție morbidă pentru narcotice.

NARCOTIC I (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care provoacă narcoză; cu proprietatea de a provoca narcoză. **Substanță ~ă.** 2) *(despre stări)* Care a apărut sub influența unei substanțe stupefiante; provocat de un stupefiant.

NARCOTIC II ~e *n*. Substanță care are proprietatea de a provoca narcoză.

NARCOZ//Ă ~e *f* Stare de pierdere a sensibilității sau a cunoștinței, provocată în mod artificial cu ajutorul unui narcotic (mai ales în cazul intervențiilor chirurgicale); anestezie generală. **NATĂL ~ă** (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de locul nașterii; legat prin naștere; de

baştină. **Pământ ~. Oraș ~.**

Sat ~.

NATALITĂTE *f.* 1) Număr care exprimă raportul dintre copiii născuți și numărul populației dintr-o țară. 2) Frecvență a nașterilor într-o anumită grupă a populației. **Sporirea ~ății.**

NATÂȚIE *f. sport* Gen de sport nautic care constă din diferite probe de înot.

NATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este moștenit prin naștere; propriu din naștere; înnăscut. **Talent ~.** 2) *(despre metale și unele minerale)* Care se află în natură în stare pură; necombinat cu alte substanțe. **Argint ~.**

NÂTRIU *n. chim.* Element chimic, metal alcalin, alb-argintiu, maleabil și ductibil, foarte reactiv, având diverse întrebuințări în tehnică; sodiu. **NATRON** *m. chim.* Carbonat hidratat de natriu.

NATURÂL I *adv.* 1) În mod firesc; potrivit naturii lucrurilor; ușor; simplu. 2) De acord; desigur; bineînțeles; evident.

NATURÂL II *n. v.* **NATURALEȚE**.

NATURÂL III ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de natură; propriu naturii. **Fenomen ~.** 2) Care a apărut fără intervenția omului; de la natură. **Resurse ~e. Bogății ~e.** 3) Care este în conformitate cu natura lucrurilor; potrivit naturii lucrurilor; firesc; normal. **Lucru ~. În mod ~.** 4) *(în opoziție cu* **artificial**) Care este obținut direct din natură; produs din mijloace existente real în natură. **Mătase ~ă**. 5) Care este moștenit de la natură; transmis pe cale ereditară; înnăscut. **A avea un dat ~.** 6) Care este conform cu natura cuiva; propriu, specific cuiva; înnăscut, nativ. **Abilitate ~ă.** 7) Care corespunde logicii interne a lucrurilor; în concordanță cu natura lucrurilor. **Explicație ~ă**. 8) Care este lipsit de artificialitate sau rafinament; fără artificialitate sau rafinament. **Ton ~. Gest ~.**

NATURALEȚE *f* 1) Caracter natural; lipsă de artificialitate. **Apreciez ~ea gesturilor sale.** 2) Comportament natural; purtare lipsită de afecțiune. **A avea multă ~e în comportament.**

NATUR//Ă ~i *f* 1) Ansamblu de ființe și lucruri aflate în jurul nostru; lume materială. 2) Ansamblu de particularități fizice sau morale (proprii unei ființe sau unui om); caracter; fire. 3) Caracter specific; esență. **~a lucrurilor.** 4) Principiu de organizare a lumii. **Ordinea ~ii**.

NAȚIONÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de nație; propriu nației. **Poet ~.** 2) Care aparține unui stat; propriu unui stat. **Venit ~.**

NAȚIUN//E ~i *f* Comunitate istorică de oameni, constituită în procesul apariției și dezvoltării și caracterizată prin comunitatea teritoriului, a vieții economice, a istoriei, a limbii și a facturii psihice, manifestate în particularități specifice ale culturii. **~ea română. ~ea franceză.**

A NAUFRAGIÂ naufragiez *intranz.* 1) *(despre nave maritime)* A suferi un naufragiu. 2) *fig. (despre persoane)* A suferi un eșec total în viață.

NAUFRÂGI//U ~i *n*. 1) Accident suferit de o navă care duce la scufundarea sau la imposibilitatea de a-și continua calea; catastrofă maritimă. 2) *fig.* Ruină completă; eșec total.

NAUTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de navigația pe apă; propriu navigației pe apă. 2) *(despre probe sportive)* Care se practică pe apă.

NAVÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de nave; propriu navelor. **Port ~. Transport ~.**

NÂV//Ă ~e *f* Vehicul destinat transporturilor de mărfuri sau de pasageri (în mediul acvatic sau aerian).

A NAVIGÂ navighez *intranz.* 1) *(despre nave maritime, aeriene, cosmice)* A se deplasa plutind (pe apă, prin aer sau prin cosmos). 2) *(despre persoane)* A călători cu o navă. 3) *prin spec., tehn. inform.* A căuta (pe internet), vizitând diferite site- uri.

NAVIGÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre ape, căi)* Care permite navigația; bun pentru navigație.

NAVIGÂȚI//E ~i *f* 1) Acțiunea de a naviga și

rezultatul ei; navigare. 2) Transport naval. 3) Știință care se ocupă de studiul navelor.

NAZ nazuri *n. mai ales la pl. fam.* Dispoziție de moment, puțin motivată logic, neașteptată și stranie; nagâț; moft; toană; capriciu. **A face ~uri.**

NAZÎR ~i *m.* 1) *arh., ist. (în Imperiul otoman)* Șef de departament bizantin. 2) Guvernator turc al unui oraș. 3) Funcționar superior de administrație, însărcinat cu supravegherea personalului; supraveghetor administrativ.

NĂBĂDÂI *f pl. pop.* Acces de mânie nestăpânită; furie.

NĂBĂDĂI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) *uneori, și poet.*Care are năbădăi; cu năbădăi; supărăcios. **Copil ~os. Fire ~oasă.** 2) *(despre animale)* Care are nărav; cu nărav; nărăvaș. **Un cal ~os.**

A NĂCLĂÎ năclăiesc *tranz. pop. (obiecte care pot absorbi lichide)* A face să se năclăiască.

A SE NĂCLĂÎ se năclăiește *intranz. pop.* 1) *(despre obiecte, materiale poroase* etc.) A se acoperi sau a se îmbiba cu o substanță cleioasă sau cu murdărie. **Părul s-a năclăit.** 2) *(despre sânge)* A deveni vâscos; a se închega; a se coagula.

NĂDUF *n. pop.* 1) Căldură înăbușitoare; năduşeală. 2) Senzație de sufocare, fiind simptomul mai multor boli; astmă. 3) Supărare, amestecată cu mânie sau cu invidie.

NĂLUC//Ă ~i *f* 1) *mitol. (în mitologia populară)* Ființă imaginară, care provoacă spaimă; vedenie; arătare; fantomă; nălucire. 2) *fig.* Imagine înșelătoare și fugitivă; iluzie; himeră; închipuire.

NĂME//TE ~ți *m.* Strat gros de zăpadă viscolită și îngrămădită în formă de val; troian. **~i de zăpadă.**

NĂPÂST//Ă ~e *f* 1) Nenorocire grea. 2) Acuzație fără temei. 3) *înv., ist.* Bir suplimentar plătit de locuitorii unui sat în locul celor fugiți.

A NĂPĂSTUÎ năpăstuiesc *tranz. (persoane)* 1) A face să suporte o năpastă; a urgisi. 2) A învinui fără nici un temei; a acuza fără motiv.

NĂPRÂSNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se produce pe neașteptate; cu repeziciune și violență; brusc, fulgerător și violent. **O furtună ~că.** 2) *(despre sentimente, acțiuni* etc.) Care se manifestă cu forță de nereținut; fără stăpânire; năvalnic; impetuos. 3) *(despre persoane)* Care are înclinație să acționeze sub influența imboldurilor momentane; înclinat spre acțiuni necugetate; nestăpânit; impulsiv.

A NĂPUSTI I năpustesc *tranz. pop. reg.* A înconjura din toate părțile; a năpădi; a împresura; a învălui.

A NĂPUSTI II năpustesc *tranz. înv. reg.* A lăsa să rămână singur; a părăsi; a abandona.

A SE NĂPUSTI mă năpustesc *intranz.* (*despre ființe)* A se arunca cu lăcomie sau cu violență; a năvăli; a tăbărî; a se repezi, a năpădi.

NĂTĂFL//EȚ ~eață (**~eți**, **~ețe**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care este incapabil de a se descurca singur; în stare a se lăsa ușor păcălit; nătâng; bleg.

NĂTĂRÂ//U ~i *adj. m. și substantival (despre persoane)* Care denotă lipsă de inteligență; greu de cap; prost; neghiob, tâmp; tont; nătâng; netot; nerod; năuc; stupid.

NĂTÂN//G ~ă (**~i**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care denotă lipsă de inteligență; greu de cap; prost; neghiob; tâmp; tont, nătărău; netot; nerod; năuc; stupid.

NĂUC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane)* 1) Care este incapabil să judece limpede, aflându-se într-o stare de tulburare temporară; buimac; zăpăcit. **A fi ~ de somn.** 2) Care denotă lipsă de inteligență; greu de cap; prost; neghiob; tâmp; tont; nătărău; nătâng; netot; nerod; stupid.

NĂVRÂP ~i *m. arh. ist.* 1) Ostaș care făcea parte din armata neregulată a Imperiului Otoman. 2) Ostaș care făcea incursiuni într-o țară străină în scopuri de jaf.

NEÂ *f poet.* Precipitație atmosferică în formă de fulgi albi, care se așterne pe pământ; zăpadă; omăt.

NEAGRESIUNE *f:. polemol.* ♦ **Pact de ~,** convenție dintre state prin care acestea se obligă să nu

întreprindă unul împotriva altuia acțiuni armate. **NEÂNT** *n.* 1) *filoz.* Lipsă de existență; neființă; inexistență. 2) Spațiu deșert; gol; hău; vid; abis.

NEÂOȘ ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre locuitori, limbă, datini, floră, faună* etc.) Care este specific locului dat; originar din locul respectiv; băștinaș; autohton; indigen. 2) *(despre lucruri, creații* etc.) Care se distinge prin originalitate incontestabilă; cu caracter adecvat; indiscutabil; veritabil; autentic.

NEAOȘÎE *f* Caracter neaoș.

NEAOȘISM ~e *n*. Element de limbă neaoș.

NEAPĂRÂ//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care este de mare necesitate; absolut necesar; indispensabil. **Remarcă ~ă.** 2) Care se produce în mod fatal; imposibil de a fi ocolit; iminent. **Deznodământ ~.**

NEAPĂRÂT II *adv.* În mod obligatoriu; cu orice preț. **Voi veni ~.**

NEBUL//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* 1) Care este lipsit de claritate; fără claritate; neclar; cețos; pâclos; neguros; obscur. **Imagine ~oasă**. 2) Care se deslușește cu dificultate; lipsit de precizie. **Contururi ~oase**. 3) *fig.* Care este lipsit de claritate; învăluit de mister; neclar; misterios; ciudat. **Trecut ~os.**

NECESÂR I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care prezintă trebuință imperioasă; reclamat în mod obligatoriu; trebuincios. **Condiții ~e activității. Prezență ~ă**. 2) *(despre persoane și caracterele lor)* Care reclamă prezență obligatorie; cerut în mod imperios; indispensabil. **Calitate ~ă. Aptitudine ~ă cercetării.**

NECESÂR II *n*. Lucru care reclamă prezență obligatorie pentru un mod normal de existență sau de acțiune. **A avea tot ~ul pentru demararea proiectului.**

NECESARMENTE *adv.* În mod necesar; ca o necesitate.

NECESIT//ÂTE ~ăți *f.* 1) Caracter necesar. **~atea oxigenului**. **~atea muncii.** 2) Lucru necesar. **-ățile vieții**. 3) Stare care necesită, impune (o acțiune). **~ de a acționa**. 4) *filoz.* Categorie filozofică, care reflectă relațiile necesare, legice și obiective dintre fenomenele lumii materiale.

NECHIBZUÎNȚ//Ă ~i *f* 1) Lipsă de chibzuință; nesăbuință. 2) Faptă nechibzuită; nesăbuință.

NECONDIȚIONÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care urmează să fie acceptat fără condiții; fără rezerve. **Pace ~ată.**

NECROLOG ~uri *n*. 1) Articol consacrat unei persoane care a murit, conținând date din viața și activitatea defunctului. 2) Anunț de ziar prin care se aduce la cunoștință decesul cuiva. 3) Discurs rostit la o înmormântare.

NECROLOGIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de necrologie; prin care se anunță decesurile. **Rubrică ~ă**. 2) Care conține un necrolog; consacrat unui defunct. **Articol ~. Notă ~ă**.

NECROLOGIE *f* Listă în care sunt trecute numele tuturor persoanelor celebre decedate într-o anumită perioadă de timp.

NECROMÂN//T ~ți *m*. Persoană care practică necromanția; spiritist.

NECROMÂNTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de necromanție; propriu necromanției.

NECROMANȚÎE *f.* Practică ocultă ce constă în evocarea spiritelor celor morți pentru a afla viitorul; spiritism.

NFCROPOL//Ă ~e 1) *arh., ist. (în antichitate)* Cimitir de proporții mari, subteran sau aflat la suprafața solului. 2) Cimitir mare, ornat cu monumente funerare.

NECROPSÎ//E ~i *f. med., anatom.* Disecare și examinare a unui cadavru în scopuri științifice sau pentru a stabili cauza morții; autopsie.

NECROFÂG ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre unele animale)* Care se hrănește cu cadavre; cu proprietatea de a se alimenta cu cadavre.

NECTÂR ~e *n*. 1) *bot.* Lichid zaharat secretat, mai ales, de florile plantelor melifere. 2) *mitol. (în mitologia greacă)* Băutură a zeilor despre care se

credea că ar conferi imortalitate celor care o beau. 3) *fig.* Băutură savuroasă. 4) Băutură răcoritoare, obținută din pulpă de fructe sau reconstituită din concentrat de sucuri.

NECTARIFER ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care produce nectar; producător de nectar. **Plantă ~ă.**

NECUVIÎNȚ//Ă ~e *f* 1) Lipsă de bună cuviință; indecență. 2) Faptă sau vorbă necuviincioasă.

NECUVIINCI//6S ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj. (despre manifestări ale oamenilor)* Care este lipsit de bună cuviință; fără bună cuviință; obraznic; indecent.

NEDELICATEȚE *f* 1) Lipsă de delicatețe; indelicatețe. 2) Faptă sau vorbă nedelicată; indelicatețe. **A comite o ~e în raport cu cineva.**

NEFÂ//ST ~stă (**~și**, **~ste**) *adj.* Care aduce nenorocire; cu consecințe dezastruoase; fatal; funest. **Politică ~stă**. **Întâmplare ~ă.**

NEFER ~i *m*. *arh. ist.* 1) Soldat turc. 2) Soldat din corpul arnăuților; poteraș.

NEFIINȚĂ *f* Lipsă de existență; inexistență; neant. **A trece în neființă.**

NEFRITĂ *f med.* Stare patologică constând în inflamarea rinichilor.

A NEGÂ neg *tranz. (adevăruri, fapte, fenomene lucruri)* 1) A declara ca neadevărat; a tăgădui. 2) A declara ca inexistent; a contesta.

NEGHI//6B ~oabă (**~obi**, **~oabe**) *adj. fam.* 1) *și substantival (despre persoane și manifestările lor)* Care manifestă lipsă de inteligență; lipsit de judecată; prost; nerod; netot; tâmp; nătâng; nătărău; tont; năuc; stupid. 2) Care denotă lipsă de îndemânare; lipsit de îndemânare; neîndemânatic; stângaci.

NEGHIOBÎ//E ~i *f fam.* 1) Caracter neghiob; spirit lipsit de inteligență. 2) Faptă sau vorbă neghioabă; prostie: nerozie.

A NEGLIJÂ neglijez *tranz.* A lăsa fără atenție; a lăsa fără grija cuvenită. ~ **îndatoririle**. **A-și ~ sănătatea**. **A-și ~ prietenii**.

NEGLIJÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi neglijat; în stare să fie trecut cu vederea. **Factor de loc ~.**

NEGLIJEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *și adverbial (despre persoane și manifestările lor)* Care neglijează convenințele; fără să acorde interesul cuvenit unor reguli, ritualuri, etichete etc.; nepăsător; indolent. **Aspect exterior ~. Ținută ~ă. A se îmbrăca ~.** 2) *(despre persoane și manifestările lor)* Care desfide ordinea; neobișnuit cu ordinea; dezordonat; indolent. 3) Care vădește lipsă de grijă sau de interes; fără grijă sau interes. **Scris ~. A trage o linie ~tă.**

NEGLIJENȚ//Ă ~e *f.* 1) Atitudine neglijentă; lipsă de grijă; nepăsare; indolență. 2) Greșeală mică, făcută din neatenție; lipsă de precizie. ~ **de stil**.

A NEGOCIÂ negociez 1. *tranz*. 1) (*afaceri*, *înțelegeri, căsătorii* etc.) A pune la cale ca intermediar; a mijloci; a intermedia; a media. 2) *înv*. (*rente*, *titluri, hârtii de valoare* etc.) A transmite prin operații comerciale. **2**. *intranz.* A duce tratative (în vederea încheierii unor convenții (economice, politice, culturale); a trata.

NEGOCIÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi negociat; bun de negociat. **Preț ~.**

NEGOCIÂN//T ~ți *m*. 1) *înv.* Persoană care negociază; participant la negocieri. 2) *și substantival, comerț* Persoană care se ocupă cu negoțul; negustor; comerciant.

NEGOȚ ~uri *n.* 1) Proces economic de realizare a mărfurilor sub formă de vânzare-cumpărare; comerț; negustorie. 2) Activitate comercială particulară; comerț particular; negustorie.

NEGRES//Ă ~e *f* Femeie de rasă neagră.

NEGREȘIT *adv.* Fără îndoială; cu siguranță; neapărat.

NEGUSTOR ~i *m.* Persoană care negustorește; comerciant; negociant.

NEGUSTORÎ//E ~i *f.* 1) *econ.* Proces economic de realizare a mărfurilor sub formă de vânzare-cumpărare; comerț; negoț. 2) *comerț* Activitate comercială particulară; comerț particular; negoț. 3)

Ocupație a negustorului. 4) Afacere comercială.

NEGUȚĂTOR ~i *m. v.* **NEGUSTOR**.

NEICĂ *m. pop.* 1) *(cuvânt de adresare a unei persoane tinere către un bărbat mai în vârstă)* Nene; bade. 2) *(cuvânt de adresare a unei fete către bărbatul iubit)* Bade.

NEMERNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane)* 1) Care produce dezgust prin josnicia sa; capabil să producă fapte nedemne; ticălos; mârșav; netrebnic. 2) *fam., reg.* Care este inutil ca valoare; lipsit de valoare; netrebnic. 3) *înv.* Care trezește compătimire; vrednic de milă; nenorocit; sărman; netrebnic.

NEMERNICIE *f* 1) Caracter nemernic; netrebnicie. 2) Faptă sau vorbă nemernică; netrebnicie. **A comite o ~e.**

NEOFÎ//T ~ți *m.* 1) *rel.* Persoană convertită recent la o religie; prozelit. 2) *prin ext., polit.* Adept recent al unei doctrine sau al unui partid.

NEOGREC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care aparține Greciei moderne sau populației ei; din Grecia modernă. **Limba ~ă.**

NEOLATIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre limbi)* Care s-a dezvoltat din limba latină; de origine latină; romanic. 2) *(despre popoare)* Care se trage de la romani; descendent din romani.

NEOLOGISM ~e *n. lingv.* Element de limbă care a pătruns recent în uz.

NEOSTOÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. pop.* 1) (*despre persoane)* Care este mereu în mișcare, fără să obosească; aflat în permanență în acțiune; neobosit; neistovit; infatigabil. 2) *(despre acțiuni, stări* etc.) Care se desfășoară sau persistă fără întrerupere; fără încetare; neîntrerupt; neîncetat; necurmat; necontenit; neobosit; nepregetat; continuu. **Dureri ~te.**

NEPĂRTINÎRE *f.* Caracter nepărtinitor; lipsă de părtinire; obiectivitate; imparțialitate.

NEPĂRTINIT//OR ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj. (despre persoane și deciziile, acțiunile lor)* Care nu este părtinitor; fără părtinire; imparțial; obiectiv.

NEPRECUPEȚÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* (*despre ajutor, sprijin)* Care nu precupețește; acordat cu generozitate; fără condiții; necondiționat.

NEPREGETÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care nu pregetă; fără zăbavă; harnic. 2) *(despre acțiuni)* Care se desfășoară fără întrerupere; fără încetare; neîntrerupt; neîncetat; necurmat; necontenit; neobosit; neostenit; continuu.

NEPRIHĂNÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care este fără prihană; plin de candoare; nevinovat; curat; pur; candid; cast. 2) *fig. poet. (despre obiecte concrete)* Care este neatins; fără pete; nepătat; imaculat.

NEPTUNIU *n. chim.* Element chimic, metal transuranian, argintiu, maleabil, radioactiv, sintetizat pe bază de reacții nucleare.

NER//OD ~oadă (**~ozi**, **~oade**) *adj. fam.,* 1) *și substantival depr. (despre persoane și manifestările lor)* Care denotă lipsă de inteligență; mărginit la minte; prost; neghiob; tâmp; tont; nătărău; nătâng; netot; năuc; stupid; imbecil. 2) Care nu are nici un sens; lipsit de rațiune; prostesc; nătâng; stupid.

Frică ~oadă.

NEROZÎ//E ~i *f* 1) Caracter nerod. 2) Faptă sau vorbă neroadă; stupiditate.

NESÂȚ *n.* Dorință foarte puternică; poftă fără margini; aviditate; lăcomie. **A sorbi o băutură cu ~. A-l privi pe cineva cu ~.**

NESĂBUÎNȚ//Ă ~e *f* 1) Lipsă de săbuință; nechibzuință; nesocotință. 2) Faptă nesăbuită.

NESĂBUÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre atitudini, gesturi, vorbe, fapte, acțiuni ale persoanelor)* Care denotă nesăbuință; lipsit de chibzuință; nesocotit; nechibzuit.

NESĂȚI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) Care nu este sățios; fără saț; lacom; avid; nesătul. 2) Care nu are saț la mâncare sau băutură; lipsit de saț. 3) *(despre mâncăruri)* Care nu satură; incapabil să sature. 4) *fig.*

Care are porniri nestăpânite; fără astâmpăr.

NESIGURÂNȚĂ *f* 1) Lipsă de siguranță. 2) Lipsă de abilitate; stângăcie.

NET netă (**neți**, **nete**) *adj.* 1) *și adverbial* Care are caracter precis; lipsit de ambiguitate; categoric. **Răspuns net.** 2) *(despre venituri)* Care rezultă după scoaterea cheltuielilor și impozitelor; fără cheltuieli și rețineri; curat; neto. 3) *(despre greutatea mărfurilor)* Care rezultă după scoaterea greutății ambalajului; fără greutatea ambalajului; fără dara; neto.

NETO *adj. invar, și adverbial* 1) *comerț (despre greutatea mărfurilor)* Care rezultă după scoaterea greutății ambalajului; fără greutatea ambalajului; fără dara; net. 2) *econ. (despre venituri)* Care nu include cheltuielile și impozitele; fără cheltuieli și rețineri; curat; net.

NET//OT ~oată (**~oți**, **~oate**) *adj. și substantival (despre persoane și manifestările lor)* Care denotă lipsă de inteligență; mărginit la minte; prost; neghiob; tâmp; tont; nătărău; nătâng; nerod; năuc; stupid; imbecil.

NETREBNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. pop.* 1) *și substantival* Care este inutil ca valoare; lipsit de valoare; nemernic. 2) *fam., depr.* Care produce dezgust prin josnicia sa; capabil să producă fapte nedemne; nemernic. 3) *pop., fam.* Care trezește compătimire; vrednic de milă; nenorocit; sărman; nemernic.

NETREBNICIE *f.* 1) Caracter netrebnic; nemernicie. 2) Faptă sau vorbă netrebnică; comportament netrebnic; nemernicie.

NEURÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. med.* Care ține de sistemul nervos; propriu sistemului nervos.

NEURASTENIC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. med.* Care ține de neurastenie; propriu neurasteniei. **Stare ~ă**.

NEURASTENIC II ~i *m. med.* Bolnav de neurastenie.

NEURASTENIC//Ă ~e *f med.* (*feminin de la* **neurastenic**) *v.* **NEURASTENIC II**.

NEURASTENIE *f med.* Nevroză care se manifestă prin irascibilitate, insomnie, oboseală și lipsă de voință.

NEURON ~i *m. med., anatom.* Celulă nervoasă.

NEUTRÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. v.* **NEUTRU**.

NEUTRALITÂTE *f* 1) Caracter neutral. 2) *jur. v.* **NEUTRALISM**.

A NEUTRALIZÂ neutralizez *tranz.* 1) A face neutru, inofensiv; a lipsi de posibilitatea de a se manifesta activ; a reduce la neputința de a acționa; a anihila. 2) *(teritorii, state, localități* etc.) A declara neutru; a plasa în afara oricăror conflicte sau convenții. 3) *(culori)* A face să piardă strălucirea sau efectul (printr-o altă culoare). 4) *lingv. (unități de limbă)* A pune în situația de a avea aceleași trăsături (pierzându-le pe cele distinctive). 5) *chim. (compuși chimici)* A face să piardă atât caracterul acid, cât și cel bazic. 6) *fiz. (corpuri fizice)* A lipsi de sarcină electrică; a face să piardă sarcina electrică.

A SE NEUTRALIZĂ mă neutralizez *intranz.* A deveni neutru; a căpăta neutralitate.

NEUTRALIZĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival* Care neutralizează; cu proprietatea de a neutraliza. **Factori ~ți.**

NEUTRALISM *n. jur. (în dreptul internațional)* Doctrină politică care preconizează ideea neutralității față de statele aflate în conflict.

NEUTR//U ~ă (**~i**, **~e**) 1) *adj. (despre state)* Care preconizează refuzul de a adera la una din părțile aflate în conflict; în stare de neutralitate politică (sau militară). 2) *(despre persoane)* Care refuză să adere la partide sau curente politice sau religioase; în stare de inaderență politică sau religioasă. 3) Care este lipsit de aderență politică sau religioasă.

4) Care este lipsit de proprietăți bine pronunțate; fără originalitate; inexpresiv; șters. **Culori ~e**. **Stil ~**. 5) *lingv. (despre gen)* Care nu are caracteristici nici masculine, nici feminine; ambigen. 6) *chim.* Care nu are caracteristici nici de acid, nici de bază. **Sare ~ă**. 7) *fiz.* Care nu are sarcină electrică; cu sarcină electrică

pozitivă și negativă egală.

NEVEROSIMIL ~ă (**~i**, **~e**) Care pare a fi neadevărat; de necrezut; incredibil. **Un caz ~.**

NEVEROSIMILITĂTE *f rar* Caracter neverosimil.

NEVOIAȘ ~ă (**~i**, **~e**) *și substantival* Care nu dispune de mijloace de existență; lipsit de mijloace de existență; fără mijloace materiale; sărman; sărac; mizer. **Un om ~.**

NEVOLNIC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. pop. și substantival* Care este lipsit de putere; fără putere; neputincios.

NEVOLNIC II ~i *m. arh., ist. (în epoca feudală)* Țăran care depindea cu tot avutul său de stăpânul pământului pe care trăia; șerb; iobag; sclav.

NEVRĂLGIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de nevralgie; provocat de nevralgie. **Boli ~ce. Dureri ~ce. ♦ Punct (**sau **centru) ~,** a) parte a corpului în care este localiuată o nevralgie; punct sensibil, dureros. b) *fig.* Parte dificilă, greu de rezolvat a unei situații, discuții, probleme etc.; partea cea mai spinoasă a unui lurcu.

NEVRALGÎ//E ~i *f. med.* Stare patologică constând în durere acută de origine nervoasă, localizată în special la cap.

NEVREDNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care nu este vrednic; lipsit de vrednicie.

NEVREDNICIE *f.* 1) Stare nevrednică. **A trăi în ~e**. 2) Caracter nevrednic. **A-și manifesta ~ia**.

NICHEL *n. chim.* Element chimic, metal feromagnetic alb-argintiu, strălucitor, maleabil și ductibil, foarte rezistent, aproape inoxidabil, având diferite întrebuințări în tehnică.

NICOTINĂ *f* Substanță toxică alcaloidă sub formă de lichid incolor, uleios care se extrage din tutun.

NICOTINISM *n.* Stare patologică constând în intoxicarea organismului cu nicotină; tabagism.

NICROM *n. chim.* Aliaj de nichel și de crom (cu adaus de fier sau de mangan) folosit, mai ales, la fabricarea rezistențelor electrice.

NICTEMER *n. med.* Durată de 24 ore consecutive; interval de timp care cuprinde o zi și o noapte.

NIMB nimburi *n.* 1) (*în pictura religioasă)* Disc luminos executat în jurul capului la persoanele divinizate; aureolă. 2) *fig.* Zonă strălucitoare care înconjoară un lucru sau o persoană. 3) *fig.* Aspect care denotă prezența unor calități excepționale.

NIMBOSTRĂTUS *n. meteor.* Varietate de nori, de culoare cenușie închisă, care se formează la o altitudine de aproximativ 800 m și aduc, de regulă, precipitații atmosferice.

NÎMBU//S ~și *v.* **NIMBOSTRATUS**.

NITRĂ//T ~ți *m. chim.* Sare a acidului azotic; azotat.

NITRURĂ *f. chim.* Compus chimic rezultat din combinarea azotului cu un metal; azotură.

NIVEL I ~e *n. topogr. v.* **NIVELMETRU**.

NIVEL II ~uri *n.* 1) Înălțime a unui loc în raport cu un plan orizontal de referință. **A fi la ~ul mării.** 2) *fig.* Etapă de ordin calitativ sau cantitativ (în dezvoltarea unui lucru sau a unui proces, fenomen etc); treaptă. 3) *geod.* Subdiviziune stratigrafică a etajelor și subetajelor. 4) *topogr.* Instrument care servește la efectuarea lucrărilor de nivelment; nivel. 5) *fiz., teh.* Valoare intensivă a unei mărimi în raport cu o valoare de referință. 6) *lingv.* Fiecare dintre treptele structurii ierarhice a unităților limbii. **~ul lexical al limbii.**

A NIVELĂ I nivelez *tranz.* 1) *(suprafețe, terenuri* etc.) A face să devină neted, plan; a netezi; a îndrepta; a aplana. ~ **un drum**. 2) *fig.* A aduce la același nivel; a situa pe același plan; a egala.

A NIVELĂ II nivelez *tranz. (diferența de înălțime)* A determina cu ajutorul nivelului.

NIVEL//Ă ~e *f. constr.* Instrument pentru verificarea orizontalității unei piese, mașini, instalații etc. sau a verticalității unui perete în curs de construcție.

NIVELMENT ~e *n*. Ansamblu de metode, procedee și operații geodezice cu ajutorul cărora se determină nivelul punctelor terestre ale unui teren.

NIVELMETR//U ~e *n*. Instrument care servește la

efectuarea lucrărilor de nivelment.

NOATEN ~i *m. pop.* 1) Miel de la înțărcare până la doi ani. 2) Mânz între șase luni și doi-trei ani.

NOBIL I ~i *m. înv. (mai ales în statele feudale și în unele state capitaliste)* Persoană care face parte din pătura socială privilegiată având titlu ereditar; aristocrat.

NOBIL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane și manifestările lor)* Care vădește înalte calități morale; cu sentimente alese. 2) Care impune respect și admirație prin distincția sau autoritatea sa firească; cu eleganță perfectă. 3) Care se impune prin superioritate categorică; cu calități distincte de superioritate. ♦ **Metal ~,** metal prețios. 4) Care ține de nobilime; propriu nobilimii; de nobil.

NOBILIME *f.* 1) Pătură socială a nobililor. 2) Mulțime de nobili.

NOBILIĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de nobil; propriu nobilului; de nobil. **Titlu ~.**

NOBLEȚE *f.* 1) Caracter nobil. 2) Stare de nobil.

NOCIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre substanțe, medii* etc.) Care poate aduce daune organismelor vii; în stare să dăuneze organismelor vii; vătămător; dăunător. 2) *fig.* Care are o acțiune negativă; cu repercusiuni negative; dăunător. **Doctrină ~ă**. **Influență ~ă**.

NOCIVITĂTE *f.* Caracter nociv. **~ a unei substanțe**. **~ a unei doctrine**.

NOCTAMBUL ~i *m.* 1) Persoană care suferă de noctambulism; lunatic; somnambul. 2) *fig.* Persoană care își petrece nopțile în distracții.

NOCTAMBULISM *n*. Stare patologică a psihicului, constând în executarea inconștientă și automată în timpul somnului a unor acțiuni complicate și coordonate, de care bolnavul nu-si poate aminti la trezire; somnambulism.

NOCTURN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de noapte; propriu nopții. **Peisaj nocturn**. 2) Care are loc noaptea; din timpul nopții. **Plimbări ~e.** 3) *(despre păsări răpitoare, insecte, animale)* Care acționează noaptea; de noapte. 4) *(despre flori)* Care se deschide numai noaptea; cu proprietatea de se deschide doar noaptea; de noapte.

NOCTURN//Ă ~e *f* 1) *muz.* Piesă simfonică cu caracter meditativ și melancolic. 2) *sport* Competiție sportivă care are loc seara.

NODĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care constituie nodul unei probleme; referitor la esența unei chestiuni. 2) *transp.* Care ține de locul de intersecție a unor căi de comunicație; referitor la punctul de întretăiere a mai multor căi de comunicație. **Punct ~.**

NOIÂN ~e *n.* 1) Cantitate sau număr mare; mulțime. **Un ~ de vise.** 2) Întindere fără margine; nemărginire; nesfârșit; imensitate. 3) Prăpastie foarte adâncă; hău; abis; genune.

NOIM//Ă ~e *f.* 1) Semnificație profundă și ascunsă (a unei afirmații, a unui cuvânt sau lucru); tâlc. ♦ **Cu ~,** cu înțeles; logic. 2) Folosire prevăzută în funcție de utilitate; scop; rost; sens. 3) *înv.* Imagine convențională, bazată pe o anumită corespondență; simbol.

NOÎȚ//Ă ~e *f pop.* Pată mică, albă, care apare uneori pe suprafața unghiilor de la mână (considerat ca fiind un semn al procurării unui element vestimentar nou).

NOJÎȚ//Ă ~e *mai ales la pl.* 1) Curelușă sau șiret care servește la legarea opincilor de picior. 2) Gaură prin care se trece această curelușă.

NOMÂ//D I ~zi *m*. Persoană sau trupă de persoane care practică nomadismul.

NOMÂ//D II ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) Care ține de nomadism; propriu nomadismului. **Viață ~dă**. **Popor ~.** 2) *fig., fam. (despre persoane)* Care se deplasează în permanență; obișnuit să-și schimbe mereu locul de trai.

NOMENCLATURE ~*i* *f.* 1) Ansamblu de denumiri speciale clasificate riguros și folosite într- un anumit domeniu (al științei, tehnicii, artei etc.).

2) Listă sau catalog realizat după anumite principii, care include enumerarea elementelor unei colecții.

3) Schemă a unei instituții în care se indică posturile sau unitățile din subordinea sa. 4) *prin ext.* Totalitatea persoanelor care ocupă diferite posturi și funcții în cadrul acestei scheme. 5) *fam., mai ales peior.* Categorie socială privilegiată a vârfurilor politice, într-un regim dictatotial, care a acaparat puterea politică și economică absolută, beneficiind de mari avantaje.

NOMINÂL ~e (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de nume; propriu numelui; de nume. **Valoare ~ă.** 2) Care conține un nume; cu nume în componență. **Indice ~.** 3) *fig. și adverbial* Care figurează numai cu numele; doar cu numele; formal; fictiv. **A fi prezent doar ~.** 4) *lingv.* Care face parte din categoria numelui; cu valoare sau funcție de nume. **Flexiune ~ă. Clasă ~ă.**

NOMINATIV I ~i *m*. *lingv.* Caz direct al declinării numelui, cu funcție specifică de subiect.

NOMINATIV II ~ă (**~i**, ~e) *adj.* Care numește; cu proprietatea de a numi.

NONAEDR//U ~e *n*. *geom.* Poligon cu nouă fețe.

NONAGENÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* Care a atins vârsta de nouăzeci de ani; cu vârsta de nouăzeci de ani.

NONAG//ON ~oane *n*. *înv. geom.* Poligon cu nouă laturi și cu nouă unghiuri; eneagon.

NONSENS ~uri *n*. Vorbă sau faptă lipsită de sens; absurditate.

NONVALOÂRE *f* Lipsă de valoare. **NOPTIER//Ă ~e** *f* Măsuță de noapte.

NORD I *n*. 1) Punct cardinal, care se află în direcția stelei polare; miază-noapte; septentrion. 2) Parte (a globului pământesc, a unui continent, a unei țări etc.) situată în această direcție, în raport cu restul teritoriului. 3) Ansamblu de popoare care locuiesc în această regiune. 4) *rar* Vânt puternic, care suflă din această direcție; crivăț.

NORD II *adj. invar v.* **NORDIC**. **A se deplasa în direcția ~.**

NORDIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se află la nord; situat în direcția de nord. 2) Care vine de la nord sau este orientat spre nord. 3) *și substantival (despre persoane)* Care este originar de la nord.

NOSTÂLGIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de nostalgie; propriu nostalgiei. **Stare ~ă.** 2) Care denotă nostalgie; plin de nostalgie. **Un spirit ~. Versuri ~e.**

NOSTALGÎ//E ~i *f* 1) Stare melancolică provocată de regretul obsedant pentru meleagul natal, persoanele dragi sau pentru anumite evenimente din trecut. 2) Dor de călătorii, de necunoscut.

NOSTIM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* l) Care provoacă râsul; plin de haz; hazliu; spiritual; amuzant. **Întâmplare ~ă.** 2) Care trezește simpatie; capabil să atragă, prin calitățile sale; atrăgător; simpatic. **Personaj ~.**

Povestire ~ă.

NOSTIMÂD//Ă ~e *f rar* Vorbă sau faptă nostimă; glumă amuzantă.

NOTÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care merită ă fi notat (datorită meritelor sale); demn de atenție; remarcabil. **Un savant ~. Un artist ~.**

NOTABILIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Caracter notabil. 2) Persoană notabilă, care deține un rang înalt în ierarhia socială; personalitate.

NOTÂR ~i *m.* Funcționar public învestit cu dreptul de a autentifica acte juridice, a legaliza semnături, a elibera copii de legalizare ale unor documente etc.

NOTARIÂT ~e *n.* 1) Instituție sau birou unde își exercită funcțiile notarul. 2) Funcție de notar. 3) Durată de exercitare a acestei funcții.

NOTORIET//ÂTE ~ăți *f* 1) Caracter notoriu; faimă; reputație. **A se bucura de ~e.** 2) Persoană notorie; celebritate. **A fi ~e într-un domeniu.**

NOTORI//U ~e (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este știut de toți; cunoscut de toată lumea; renumit. **Un nume ~u.** 2) Care este recunoscut de toți; cu faimă deosebită; celebru; ilustru. **Un artist ~u.**

NOȚIONÂL ~Ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de noțiuni; propriu noțiunilor; conceptual. **Aparat ~.**

NOȚIUN//E ~i *f* 1) Formă logică generalizată și

abstractizată a gândirii umane, care reflectă esența obiectelor și fenomenelor din realitate; concept. 2) Cunoștință intuitivă elementară despre valoarea unui obiect. 3) *la pl.* Cunoștințe elementare dintr-un anumit domeniu.

NOVÎC//E ~i *adj. m. și substantival* Care face primii pași într-un domeniu de activitate; lipsit de experiență; începător.

NOVÂC ~i *m. arh. mitol. (în mitologia populară)* Personaj imaginar, foarte înalt și înzestrat cu forță fizică fantastică; uriaș; gigant; colos; titan.

NUÂNȚ//Ă ~e *f* l) Varietate pe care o poate avea o culoare sau un sunet sub raportul intensității, fără a trece în altă culoare sau în alt sunet. 2) Formă de manifestare (a realității) în procesul de trecere de la o stare la alta. 3) *fig.* Diferență minimă, abia sesizabilă dintre lucruri de aceeași natură. 4) *fig.* Particularități delicate suplimentare; coloratură ușoară de altă natură.

NUBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care a ajuns la vârsta căsătoriei; aflat la vârsta la care poate să se căsătorească. 2) *rar (despre unele părți ale corpului)* Care este format complet din punct de vedere anatomic; apt pentru reproducere.

NUBILITÂTE *f.* 1) Stare nubilă. 2) Perioadă nubilă.

NUD I nudă (**nuzi**, **nude**) *adj.* 1) *(despre persoane sau despre corpul lor)* Care nu este acoperit cu nici un veșmânt; fără nici o haină; neîmbrăcat; gol. 2) Care este exprimat direct; redat fără artificii. **Stil ~. Afirmație ~dă**.

NUD II nuduri *n.* 1) Corp omenesc complet dezbrăcat. 2) Operă de artă plastică, care reprezintă un corp de om complet dezbrăcat.

NUDÎSM *n.* 1) Doctrină care promovează ideea vieții în aer liber în stare de nuditate completă. 2) Expunere la soare a corpului gol în scopuri curative.

NUDIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Stare nudă; corp omenesc nud; goliciune. 2) *fig.* Lipsă de artificii; simplitate.

NUL nulă (**nuli**, **nule**) *adj.* 1) Care este egal cu zero; lipsit de valoare; de nimic; lipsit de validitate. 2) *sport (despre meciuri)* Care se termină la egalitate. 3) *jur. (despre acte)* Care nu are valoare legală; considerat ca inexistent din lipsa valorii legale.

NULIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Caracter nul. 2) Persoană nulă.

NUMERÂR *n.* Sumă de bani în monede sau bancnote; bani gheață; bani peșin; bani cheș; bani lichizi.

NUMISMÂ//T ~ți *m.* 1) Persoană care colecționează monede și medalii vechi. 2) Specialist în numismatică.

NUMISMÂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de numismatică; propriu numismaticii.

NUMISMÂTICĂ *f.* 1) Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă de studiul monedelor și al medaliilor vechi. 2) Ocupația de numismat; colecționare de monede și medalii vechi.

NUNȚIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. înv. v.* **NUPȚIAL**.

NUPȚIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de nuntă; de nuntă. **Ceremonie ~ă**. **Pat ~**. 2) *(despre animale)* Care ține de împerechere. **Zbor ~ al albinelor**.

NUR nuri *m. mai ales la pl.* Capacitate (a unei femei de a plăcea); vino-ncoace; lipic, sexapil.

Femeie cu nuri.

NURLÎ//U ~e (**~i**) *adj. (mai ales despre femei)* Care are nuri; cu lipici.

NUTRIMENT ~e *n.* Substanță alimentară care poate fi asimilată direct; hrană.

NUTRITIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nutrește; cu proprietatea de a nutri. **Substanță ~ă**. 2) Care ține de nutriție; propriu nutriției. **Funcție ~ă**.

OÂCHEȘ ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care are părul și pielea de culoare închisă; cu părul și pielea de culoare negrie; negricios; smolit; brunet. 2) *(despre lucruri)* Care bate în negru; de culoare închisă. 3) *(despre persoane și ochii lor)* Care are pete negre în jurul ochilor.

OÂSTE oști *f* 1) *înv.* Ansamblu de forțe armate ale unui stat (sau o parte a acestora); armată. 2) *fam.* Serviciu militar; cătănie. 3) *pop.* Mulțime de ostași. 4) *fig.* Mulțime de persoane.

OÂZ//Ă ~e *f* 1) Loc într-un pustiu nisipos, acoperit cu vegetație datorită existenței unei surse de apă. 2) *fig.* Loc sau moment ce creează condiții pentru destindere și recreație.

OBÂDĂ obezi *f* 1) Parte periferică a unei roți de lemn. 2) *teh.* Parte periferică a unei roți de automobil, pe care se montează cauciucul. 3) *la pl. arh. (în Evul Mediu)* Instrument de tortură format din două bucăți de lemn, fiecare fiind prevăzută cu câte o scobitură în formă de semicerc care, închizându-se, imobilizau picioarele sau mâinile condamnaților.

OBÂRȘI//E ~i *f* 1) Punct de plecare; punct inițial; început; origine. 2) Apartenență prin naștere la un popor, la un neam sau la o pătură socială; proveniență; origine. 3) Loc de naștere; baștină. 4) Loc unde pornește albia unei ape curgătoare; izvor; sursă.

OBELISC ~uri *n.* Monument comemorativ sau decorativ constând dintr-un singur bloc de piatră, lucrat, de regulă, în fațete și ascuțit la vârf.

OBERLÎHT ~uri *n.* 1) Partea de sus a unei ferestre sau a unei uși, care se deschide separat și servește la iluminarea sau aerisirea unei încăperi. 2) Fereastră făcută în podul unei case sau în tavanul unei încăperi, pentru a permite pătrunderea luminii naturale; luminator; hublou.

OBEZ ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care are exces de grăsime; foarte gras.

OBEZITÂTE *f* Stare obeză; exces de grăsime. **A avea ~e.**

OBIECT ~e *n.* 1) Corp material solid, cunoscut direct cu ajutorul simțurilor; lucru. 2) Bun material rezultat din procesul muncii. **~ de consum**. **~ de uz casnic**. 3) Materie asupra căreia este orientată activitatea spirituală sau artistică. **~ de cercetare. ~ de descriere**. 4) Ființă sau lucru pentru care cineva manifestă un sentiment. **~ de admirație**. 5) *ed.* Disciplină de studiu într-o instituție de învățământ. 6) *filoz.* Corp sau fenomen existent în realitate în afara subiectului și independent de conștiința acestuia. 7) *lingv, gram.* Parte de propoziție care indică asupra cui este orientată acțiunea verbului; complement.

OBIECTIV I ~e *n.* 1) *teh.* Parte compusă din una sau mai multe lentile convergente, făcând parte dintr-un aparat optic (lunetă, microscop, aparat de fotografiat etc.), care este orientată spre obiectul supus cercetării. 2) *milit.* Punct asupra căruia este orientată o operație militară; țintă. 3) *fig.* Scop precis spre care tinde cineva.

OBIECTIV II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și adverbial (despre persoane și manifestările lor)* Care denotă exactitate în procesul de reflectare a realității; lipsit de elementul personal, afectiv; nefalsificat; veridic. **Declarații ~e.** 2) *filoz. (în opoziție cu* **subiectiv**) Care există în afara conștiinței și independent de ea; cu existență independentă. **Realitatea ~ă.**

OBIECȚI//E ~i *f* Argument adus împotriva unei opinii sau afirmații pentru a o combate; observație. **A avea ~ii la ceva. A face o ~e cuiva.**

A OBLĂDUI oblăduiesc *înv.* **1**. *tranz.* 1) A dirija, stând în frunte; a conduce; a cârmui; a guverna; a administra. 2) A lua sub protecție; a ocroti; a păzi; a supraveghea; a proteja. **2**. *intranz.* A fi domn; a se afla la domnie; a domni.

OBLIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se abate de la verticala sau perpendiculara unei drepte sau a unui plan; fără caracter paralel sau perpendicular în raport cu o

dreaptă sau cu un plan; pieziș; plecat; înclinat. **Linie ~ă. Plan ~.** 2) *(despre ochi)* Care are colțurile ridicate spre tâmple; cu părțile laterale ridicate în sus; codat. 3) *lingv., gram.:* ♦ **Caz ~,** orice caz cu excepția nominativului.

OBLIC//Ă ~e *f* Linie dreaptă care formează un unghi diferit de 0° sau de 90° în raport cu un plan sau cu o altă dreaptă.

A OBLIC//Î oblicesc *tranz.* 1) *înv*. A găsi după multă căutare; a dibui. 2) *pop., fam.* A prinde de veste; a afla.

A OBLIGÂ oblig *tranz. (persoane)* 1) A pune cu forța (să facă ceva); a pune în necesitatea (de a face ceva); a sili; a forța; a constrânge; a impune. 2) *(despre îndatoriri de ordin juridic sau moral)* A face să fie dator; a îndatora. **Legea ~ă**. **Noblețea lor ne ~ă**. 3) A servi, impunând să aibă recunoștință, obligații. **Nu vreau să-l oblig la ceva.**

A SE OBLIGÂ mă oblig *intranz*. A-și asuma sarcina; a se însărcina.

OBLIGAT//OR -oare (**~ori**, **-oare**) *adj. v.* **OBLIGATORIU**.

OBLIGATORÎ//U ~e (**~i**) Care obligă; cu caracter de obligație. **Învățământ ~.**

OBLIGÂȚI//E ~i *f* 1) Sarcină obligatorie; datorie. 2) *jur.* Act juridic care obligă o persoană la o anumită acțiune. 3) *econ., fin.* Hârtie de valoare care se emite cu ocazia unui împrumut de stat.

OBLU oablă (**obli**, **oable**) *adj. și adverbial* 1) Care are aspect de linie dreaptă; fără cotituri; drept. 2) *(despre terenuri, câmpii)* Care are o suprafață dreaptă; fără ridicături sau adâncituri; plan; neted.

3) *(despre înălțimi, urcușuri)* Care este aproape vertical; cu pantă repede; abrupt.

OBOL I *m. înv., ist.* Monedă veche, egală cu a șasea parte dintr-o drahmă, cu circulație și în Moldova medievală.

OBOL II ~uri *n.* 1) Contribuție adusă la realizarea unei acțiuni. 2) Contribuție la realizarea unei activități comune; prinos; aport. ♦ **A-și da ~ul (la ceva),** a-și aduce contribuția.

OBOR oboare *n*. 1) Loc special amenajat pentru vânzarea vitelor; târg de vite. 2) Loc împrejmuit, unde se țin vitele; țarc; ocol.

OBOR//OC ~oace *n*. 1) *înv.* Recipient cilindric larg la gură, făcut, de obicei, din coajă de tei și servind la păstrarea și transportul cerealelor. 2) Conținut al unui asemenea recipient. 3) Unitate de măsură a capacității, folosite, de regulă, pentru cereale. ♦ **~ mare,** oboroc cu o capacitate de 44 ocale. ♦ **~ mic,** oboroc cu o capacitate de 22 ocale. 4) Unealtă primitivă de pescuit, în formă de cilindru fără fund, împletită din nuiele.

OBSCEN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre gesturi, cuvinte, atitudini* etc.) Care șochează prin lipsă de rușine; lipsit de pudoare; trivial; scabros; pornografic; nerușinat.

OBSCUR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este lipsit de lumină; fără lumină; sumbru. **Local ~.** 2) *fig.* Care este greu de înțeles; lipsit de claritate. **Discurs ~. Trecut ~.** 3) *fig.* Care este puțin cunoscut sau chiar necunoscut; fără merite sau calități deosebite; de importanță redusă; mediocru. **Personaj ~.**

OBSCURANTISM *n*. 1) Stare obscură; înapoiere culturală. 2) Atitudine ostilă față de propagarea științei și a culturii în mase.

OBSCURIT//ÂTE ~ăți *f.* 1) Caracter obscur. 2) Lipsă de inteligibilitate. 3) Stare obscură.

A OBSEDÂ obsedează *tranz. (despre gânduri, idei, sentimente* etc.) A preocupa în permanență și completamente; a urmări; a preocupa.

OBSESI//E ~i *f.* 1) Gând sau imagine care obsedează; preocupare mintală obsedantă; idee fixă; psihoză. 2) *med*. Tulburare a sistemului nervos manifestată prin apariția involuntară în conștiință a unor idei sau temeri obsedante.

OBSTÂCOL ~e *n*. 1) Factor care împiedică sau îngreuiază realizarea unei acțiuni; stavilă; piedică; impediment. 2) *sport* Obiect material care se instalează pe parcursul unei curse.

OBSTRUCȚI//E ~i *f* 1) *med.* Astupare parțială sau totală a unui canal anatomic tubular (trahee, bronhie, intestin, ureter etc.), care împiedică circulația materialelor solide sau lichide; ocluzie; obliterație. 2) *polit. (în unele state)* Tactică de luptă folosită în parlament de partidele și fracțiile politice, constând în a împiedica sau a paraliza dezbaterile sau luarea unei hotărâri prin discursuri interminabile.

OBTUZ ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *geom.*: ♦ **Unghi ~,** unghi mai mare decât un unghi drept. 2) *fig., fam. (despre persoane și manifestările lor)* Care denotă lipsă de pricepere intelectuală; lipsit de pătrundere; greu de cap; opac. **Expresie ~ă**. **Spirit ~**.

OBUZ ~e *n*. Proiectil de artilerie.

OBUZIER ~e *n*. *milit.* Tun de calibru mediu, cu țeava relativ scurtă, care lansează obuze pe o traiectorie foarte înaltă, pentru a atinge o țintă situată în spatele unui obstacol.

OCĂ ocale *f arh.* 1) Unitate de măsură a greutății și capacității (egală aproximativ cu un kilogram sau cu un litru și jumătate). 2) Vas care corespunde acestei unități de măsură. 3) Cantitate de marfă măsurată cu acest vas.

OCÂZI//E ~i *f* 1) Situație favorabilă; circumstanță avantajoasă; moment oportun; prilej. 2) Eveniment festiv; festivitate. 3) *pop.* Mijloc de transport găsit la întâmplare.

OCCIDENT *n.* 1) Punct cardinal situat spre soare-apune; vest; apus. 2) Spațiu geografic situat spre soare-apune (în special Europa de vest). 3) Ansamblu de țări și popoare situate în acest spațiu; apus.

A OCCIDENTALIZĂ occidentalizez *tranz. (persoane, cultură* etc.) A face să se occidentalizeze.

A SE OCCIDENTALIZĂ mă occidentalizez *intranz. (despre persoane, cultură* etc.) A deveni occidental; a căpăta caractere occidentale; a se adapta culturii și civilizației occidentale.

OCHEĂD//Ă ~*e* *f.* Privire semnificativă aruncată pe furiș; semn cu ochiul.

OCHEĂN ~e *n*. Instrument optic pentru examinarea amănunțită cu un singur ochi a obiectelor situate la distanțe mari de observator; lunetă.

OCÎN//Ă ~e *f înv.* Suprafață de pământ moștenit.

OCNĂȘ ~i *m. înv.* Persoană condamnată la muncă silnică în ocnă.

OCN//Ă ~e *f* 1) Mină de sare; sărărie; salină. 2) *înv*. Închisoare subterană pentru cei condamnați la muncă silnică în minele de sare. 3) *pop.* Instituție corecțională în care își ispășesc pedeapsa persoanele condamnate la privațiune de libertate; pușcărie; închisoare; penitenciar.

OCNIȚ//Ă ~e *f pop., reg.* Adâncitură în pereții caselor țărănești, în care se păstrează obiecte de uz casnic; nișă; firidă.

A OCROTI ocrotesc *tranz. (ființe, lucruri)* A lua sub protecție; a lua în paza sa; a păzi; a supraveghea; a proteja.

OCROTIT//OR I ~oare (**~ori**, **-oare**) *adj.* Care ocrotește; chemat să ia sub ocrotire. **Ton ~.**

OCROTITOR II ~i *m*. Persoană care ia sub ocrotire (pe cineva sau ceva).

OCTAGENĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* Care a atins vârsta de optzeci de ani; în vârstă de optzeci de ani.

OCUL//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care ține de ocultism; propriu ocultismului. 2) Care este ascuns și necunoscut prin natura sa; cu înțeles ascuns; tainic; misterios. ♦ **Științe ~te,** pseudo-științe care studiază așa-zisele fenomene tainice, accesibile doar unui grup de oameni inițiați.

OCULTISM *n*. l) Concepție pseudo-științifică, care recunoaște existența în natură a unor forte ascunse, accesibile numai unor oameni „inițiați". 2) Obiect de studiu și practică pseudo-științifică a științelor oculte.

ODALÎSC//Ă ~e *înv*. *f* 1) Sclavă în serviciul femeilor din haremul turcesc; cadână. 2) Femeie din haremul turcesc. 3) Soție de turc; cadână.

OD//Ă ~e *f literat.* Creație literală lirică cu caracter solemn, în care se face elogiu.

ODG//ON ~oane *n*. 1) Funie groasă, gudronată și folosită mai ales în marină. 2) Funie groasă.

ODI//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care trezește o atitudine extrem de negativă, plină de indignare și repulsie; cu proprietatea de a provoca ură, indignare și dezgust.

ODISEE *f* 1) *fig., poet.* Călătorie lungă și cu multe peripeții. 2) Succesiune de peripeții aventuroase.

ODOR I odoare *n*. 1) *înv*. Obiect confecționat din metal prețios și împodobit cu pietre scumpe; giuvaier; bijuterie. 2) Obiect de mare valoare. 3) *fam., afect.* Ființă iubită. 4) *lapl.* Veșminte scumpe și obiecte de cult prețioase.

ODOR II ~uri *n*. *pop.* Miros plăcut; parfum; mireasmă; aromă.

ODORĂN//T ~ tă (**~ți, ~te**) *adj. și substantival* Care emană odor; cu miros plăcut; mirositor.

Plante ~te.

ODRÂSL//Ă ~e *f.* 1) *fam.* Persoană (de orice vârstă) în raport cu părinții săi; copil. 2) Pui de animal domestic; prăsilă. 3) Ramură tânără, care crește din rădăcina sau tulpina unei plante mature; lăstar; mlădiță.

A OFENSĂ ofensez *tranz. (persoane)* A înjosi prin vorbe sau purtare nedemne; a jigni; a insulta.

OFENS//Ă ~e *f* Vorbă sau faptă care ofensează; insultă.

OFENSIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care participă sau trece la ofensivă; în stare de ofensivă. **Trupe ~e**. **Acțiuni ~e**. **Apărare ~ă.** 2) Care servește la ofensivă; pentru ofensivă. **Armă ~ă**.

OFENSÎV//Ă ~e *f* 1) *milit.* Acțiune de atac a unor forțe armate cu scopul de a nimici inamicul și de a cuceri terenul ocupat de acesta. 2) *sport* Atac organizat al unei echipe sportive asupra echipei adverse. 3) *fig.* Acțiune energică de amploare, realizată prin participarea mai multor persoane în vederea atingerii unui scop anumit. **~ă diplomatică**.

A OFERI ofer *tranz.1)* A pune la dispoziție; a propune. **A oferi un ajutor.** 2) A da în semn de atenție sau respect. **~ un cadou**. **~ un buchet**. 3) *comerț (prețuri)* A da pentru o marfă (în cursul unor negocieri). 4) *fig.* A expune pentru a fi văzut; a arăta vederii; a înfățișa; a prezenta. **Cerul oferă o priveliște miraculoasă.**

OFERTĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival* Care face o ofertă.

OFERT//Ă ~e *f* 1) Propunere făcută în legătură cu realizarea unei acțiuni. **A avea o ~ă de lucru atrăgătoare.** 2) *jur.* Act prin care se legalizează, de obicei, o astfel de propunere. 3) *econ.* Totalitate de mărfuri aflate la un moment în circulație.

A OFICIĂ oficiez *tranz.* 1) *(acte publice sau private)* A săvârși cu mare solemnitate; a celebra. **~ o căsătorie**. 2) *(ritualuri bisericești)* A îndeplini printr-o ceremonie religioasă.

OFICIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care provine de la administrația sau autoritățile de stat; stabilit prin legi de stat. 2) Care reprezintă administrația statului; cu funcție administrativă. **Persoană ~ă**. 3) *și adverbial* Care este caracteristic pentru actele guvernamentale sau documentele administrative; în maniera actelor de stat. **Stil ~**. **A primi ~**. 4) Care se face în conformitate cu cerințele de stat; organizat de autoritățile competente. **Ceremonie ~ă**. **Vizită ~ă**. 5) *fig. (despre persoane și manifestările lor)* Care manifestă gravitate și răceală în comportament; caracterizat prin comportament grav și rece.

OFICIALIT//ĂTE ~ăți *f.* 1) Caracter oficial; atitudine oficială. 2) Persoană oficială. 3) *mai ales la pl.* Reprezentant oficial al autorităților de stat.

A OFICIALIZĂ oficializez *tranz.* A face să capete caracter oficial; a legaliza. **A oficializa căsătoria.**

OFICIALMENTE *adv.* În mod oficial; cu oficialitate.

OFICINĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre preparate*

medicale) Care este produs în oficină; preparat în farmacie; farmaceutic. 2) *(despre plante)* Care este folosit în oficină la prepararea medicamentelor; utilizat în farmacologie.

OFICÎN//Ă ~e *f* 1) Laborator anexat la o farmacie, unde se prepară unele medicamente. 2) Mediu social unde se urzesc intrigi, calomnii sau comploturi. ~ **de spionaj**. ~ **de false noutăți**.

OFICI//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj. și substantival (despre publicații)* Care reprezintă poziția unui guvern, a unui partid sau a unei grupări politice, deși nu este legat oficialmente de către acestea.

OFÎCI//U ~i *n*. 1) Serviciu administrativ special în cadrul unei întreprinderi sau instituții. ~ **poștal**. ~ **comercial**. ♦ **Din ~**, a) în conformitate cu o dispoziție a autorităților oficiale; b) în baza situației oficiale; în mod automat. 2) Local al acestui serviciu. 3) *înv. ist.* Decret domnesc. 4) *rel.:* ♦ **~ divin,** slujbă bisericească; serviciul religios.

A SE OFILI mă ofilesc *intranz.* 1) *(despre plante)* A pierde vlaga și frăgezimea; a se veștezi. 2) *fig. (despre persoane)* A pierde prospețimea fizică; a se veștezi; a se ramoli.

OFRĂND//Ă ~e *f* 1) *rel.* Dar oferit divinității sau reprezentanților ei; prinos. 2) Dar oferit unei biserici; prinos. 3) *fig.* Donație oferită în semn de venerație și de recunoștință; prinos; omagiu. 4) Contribuție materială filantropică.

OGĂR ~i *m.* Câine de vânătoare cu botul lung, cu corpul suplu, înalt și iute la fugă.

OGIVĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. arhit.* Care are forma unei ogive; în formă de ogivă. **Arcadă ~ă.**
Fereastră ~ă.

OGÎV//Ă ~e *f* 1) *arhit.* Arcadă caracteristică stilului gotic, constituiș din două arcuri de cerc care, intersectându-se, dau naștere unui vârf în formă de unghi ascuțit. 2) *teh.* Parte anterioară de formă conică a unui proiectil sau a unei rachete.

A OGOÎ ogoiesc *tranz.* A face să se ogoiască.

A SE OGOÎ mă ogoiesc *intranz.* 1) (*despre fenomene, acțiuni, stări* etc.) A pierde din intensitate (până la încetare); a se potoli; a se domoli. **Furtuna s-a ogoit. Durerea s-a ogoit.** 2) *fam. (despre ființe)* A ajunge la o stare sufletească de liniște; a căpăta (din nou) calmul; a se liniști; a se calma; a se domoli.

OGUR ~uri *n. rel.* Semn prevestitor de bine; pează bună.

OLĂC I ~e *n. arh., ist.* 1) (*în Moldova medievala)* Serviciu de curieri domnești. 2) Serviciu de transport pentru personal și corespondență; trăsură poștală; poștă; poștalion; diligentă.

OLĂC II ~i *m. înv. ist.* Curier domnesc (de obicei, călare).

OLEAGIN//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj. (despre plante și semințele lor)* Care conține ulei; cu ulei în componență.

OLFACTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de olfacție; destinat perceperii mirosurilor. **Nerv ~. Senzație ~ă. Mucoasa ~ă**

OLFĂCȚI//E ~i *f.* Simț al mirosului.

OLIGĂRH ~i *m*. Adept al oligarhiei; membru al unei oligarhii.

OLIGĂRHIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de oligarhie; propriu oligarhiei.

OLIGARHÎ//E ~i *f.* 1) Formă de conducere statală în care puterea politică și economică aparține unui grup restrâns de persoane privilegiate. 2) Stat cu o astfel de formă de guvernământ.

OLÎV//Ă ~e *f* Fruct al măslinului; măslină.

OLOG oloagă (**ologi**, **oloage**) *adj. și substantival*
1) Care nu are ambele picioare sau are numai unul.
2) Care se află în imposibilitatea de a se folosi de picioare; cu picioarele paralizate. 3) *(despre picioare)* Care nu funcționează; incapabil să funcționeze.

OMAGIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este în semn de omagiu.

OMĂGI//U ~i *n*. 1) Donație oferită în semn de venerație și de recunoștință; prinos; ofrandă. 2) *arh.,*

ist. Jurământ prin care un vasal se declară om al suveranului, promițându-i fidelitate și devotament absolut.

OMBILIC ~ uri *n*. Cicatrice rămasă pe abdomen după căderea cordonului ombilical.

OMBILICĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de ombilic; propriu ombilicului. ♦ **Cordon ~,** organ care face legătura între făt și corpul mamei.

A OMITE omit *tranz.* A lăsa la o parte în mod voit; a trece sub tăcere.

OMNIBUZ ~e *n*. 1) Autobuz intraurban sau interurban având o rută fixă. 2) *înv.* Trăsură cu multe locuri, folosită în trecut pentru transportarea în comun a călătorilor pe un traseu fix.

OMNIPOTEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care este potent în toate; cu putere absolută; atotputernic.

OMNIPOTENȚ//Ă ~e *f* Caracter omnipotent; putere absolută; atotputernicie.

OMNIPREZEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care este prezent pretutindeni; cu prezență în tot locul; ubicuu.

OMNISCIEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care știe tot; cunoscător de toate; atotștiutor.

OMNIVOR ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* Care se nutrește cu produse atât de origine vegetală, cât și de origine animală; în stare să mănânce de toate.

OMOFON ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival lingv. (despre cuvinte)* Care se pronunță la fel (dar se scrie diferit); cu pronunțarea identică (dar cu grafie distinctă).

OMOGEN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este constituit din părți componente de același gen; cu structură uniformă. 2) *mat. (despre funcții, polinoame)* Care au termeni de același grad în raport cu ansamblul de variabile; cu termeni de același grad.

A OMOLOGĂ omologhez *tranz.* 1) *jur. (acte scrise particulare)* A aproba în urma unei verificări prealabile (dând valoare juridică); a valida. 2) *(mostre de produse industriale)* A aproba în mod oficial în vederea fabricării în serie. 3) *(obiecte)* A declara conform anumitor norme. ~ **o piscină**. 4) *sport (rezultate, performanțe sportive)* A recunoaște oficial (după verificarea corespunzătoare).

ONCTU//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* 1) Care are aspect de grăsime; îmbibat cu grăsime; unsuros. **A avea mâinile, fața -oase.** 2) *fig. (despre persoane și manifestările lor)* Care manifestă o amabilitate afectată și artificială; cu purtare afectată și artificială; mieros; dulceag.

A ONDULĂ ondulez 1. *intranz.* 1) A se legăna ca valurile unei ape; a undui. **Părul ei ondulează pe spate.** 2) A înscrie o linie șerpuitoare; a șerpui. **Râul ondulează. 2**. *tranz.* A face să se onduleze.

A SE ONDULĂ se ondulează *intranz*. 1) (*despre păr*) A se face bucle. 2) *(despre păr)* A fi aranjat în bucle. 3) *(despre materiale, stofe* etc.) A căpăta formă de valuri.

ONE//ST ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* Care se conformează corectitudinii morale; corect și de bună credință; cinstit; integru.

ONESTITĂTE *f.* 1) Caracter onest; probitate; integritate; cinste. 2) Comportament onest; corectitudine; probitate.

ONOĂRE *f.* 1) Demnitate morală, care onorează conduita; cinste. 2) Autoritate morală de care se bucură cineva. 3) Amor propriu. 4) Semn distinctiv care se acordă cuiva pentru merite recunoscute; cinste. **A munci pentru ~**. **Panou de ~**.

ONOMASILOGÎE *f lingv.* Disciplină lingvistică care studiază denominația pornind de la noțiuni și stabilind semnul verbal care corespunde noțiunii respective.

ONOMĂSTIC ~ă (**~i**, **~e**) Care ține de onomastică; propriu onomasticii. **Studiu ~. Sistem ~. ♦ Zi ~ă,** ziua numelui.

ONOMĂSTICĂ *f* 1) Ansamblu de nume proprii dintr-o limbă. 2) *lingv.* Disciplină lingvistică care studiază numele proprii. 3) Zi a numelui.

ONOMATOPEE *f lingv.* Cuvânt care prin forma sa

sonoră imită sunete sau zgomote din natură; cuvânt imitativ.

ONOR ~uri *n*. 1) Stimă deosebită; prețuire înaltă. 2) *la pl.* Funcții administrative înalte; demnități; ranguri.

A ONORĂ onorez *tranz.* 1) *(persoane)* A înconjura cu onor; a trata cu mult respect și considerație (pentru anumite merite) ~ **un scriitor**. 2) *(despre persoane suspuse)* A trata cu considerație de pe o poziție de superioritate (recurgând la un gest sau act care subliniază atitudinea respectivă față de inferiori). **L-a ~at cu o strângere de mână**. **Ne ~ează cu** *(sau* **prin**) **prezența sa**. 3) A umplea de onoare; a face să se bucure de onoare. **Această sinceritate vă ~ează**. 4) A trata cu multă considerație; a prețui în mod deosebit. **A-și ~ profesia**. 5) *(datorii bănești)* A achita la termen. 6) *fig. (obligații, angajamente* etc.) A îndeplini cu corectitudine.

ONORABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* Care poate fi onorat; demn de onoare.

ONORÎFI//C ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre titluri, funcții* etc.) Care conferă onoare (fără avantaje materiale); acordat în semn de onoare (fără a fi retribuit). 2) *(despre persoane)* Care deține un titlu sau exercită o funcție de onoare.

OPÂC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre corpuri)* Care se opune trecerii luminii; lipsit de transparență; intransparent; nestrăveziu; mat. 2) Care se opune trecerii radiațiilor; impenetrabil de radiații. 3) Care este lipsit de strălucire; fără strălucire; mat. 4) *fig.* Care denotă lipsă de pricepere intelectuală; lipsit de pătrundere; greu de cap; obtuz.

OPÂL ~e *n*. 1) Mineral format din siliciu hidratat sau gelatinos cu aspect de sticlă, divers colorat, întrebuințat la confecționarea obiectelor decorative. 2) Piatră semiprețioasă confecționată din acest mineral.

OPALESCEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care conține caracteristici de opal; cu reflexe și culoare de opal.

OPALESCENȚĂ *f fiz.* Caracter opalescent; aspect de opal.

OPALÎN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. v.* **OPALESCENT**.

OPERÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi operat; în stare să fie supus unei operații.

OPERÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care produce efectul scontat; capabil să dea rezultatul dorit; eficace. **Criteriu ~t.**

OPERATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de operații; propriu operațiilor. 2) *(despre persoane)* Care acționează repede și cu efect; expeditiv.

OPERATIVITÂTE *f* Caracter operativ.

OPERATOR ~i *m*. 1) Lucrător specializat în efectuarea unor operații tehnice sau în manipularea unor aparate. 2) Persoană care operează, execută o acțiune. ~ **de cinema**. 3) *înv.* Medic specializat în operații chirurgicale; chirurg.

OPERÂȚI//E ~i *f* 1) Acțiune efectuată în vederea realizării unui scop. 2) *med.* Intervenție chirurgicală. 3) *fin., comerț* Afacere comercială sau financiară; tranzacție. ~ **avantajoasă**. 4) *milit.* Ansamblu de manevre coordonate, efectuate de trupele militare în vederea realizării unui plan de luptă. 5) *matem.* Calcul efectuat asupra unor mulțimi de elemente.

OPER//Ă I ~e *f* 1) Activitate de amploare realizată cu un anumit scop pozitiv. 2) Lucrare de valoare într-un anumit domeniu de activitate (literatură, artă, știință). 3) Ansamblu de lucrări ale unui om de creație. ♦ **Opera omnia,** operă integrală a unui creator de artă, de literatură, a unui savant etc. 4) *la pl.* Ediție care cuprinde toate sau cele mai reprezentative lucrări ale unui autor.

OPER//Ă II ~e *f. muz.* 1) Compoziție muzical - dramatică de proporții mari scrise pe un libret cu subiect literar și interpretată de soliști, cor și de orchestră. 2) Reprezentație teatrală a unei astfel de compoziții. 3) *prin contig.* Clădire în care se dau asemenea reprezentații; teatru liric.

OPERET//Ă ~e *f muz.* 1) Compoziție muzical - dramatică de proporții mari scrisă pe un libret cu caracter sentimental, în care cupletele cântate alternează cu dialogul și cu dansul. 2) Reprezentație teatrală a unei astfel de compoziții. 3) *prin contig.* Clădire în care au loc asemenea reprezentații.

A OPINĂ opinez 1. *tranz. (de regulă, urmat de o completivă)* A spune, exprimând o opinie; a fi de părere; a socoti; a gândi; a considera. **2**. *intranz.* Și exprima atitudinea (acceptând sau respingând o părere); a lua poziție; a-și spune păsul; a-și da cu părerea.

OPÎNI//E ~i *f* Poziție intelectuală într-un domeniu determinat; punct de vedere asupra unui obiect; părere; judecată.

A OPLOȘI oploșesc *tranz. pop., fam.* 1) A face să se oploșească. 2) *(persoane)* A primi, acordând favoruri abuzive și nemeritate.

A SE OPLOȘI mă oploșesc *intranz. pop., fam. (despre ființe pribege)* A-și găsi adăpost; a se adăposti; a se aciua: a se pripăși.

OPONEN//T ~ți *m*. 1) Persoană care face parte dintr-o opoziție. 2) Persoană care face opoziție cuiva într-o discuție publică.

OPORTUN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care convine locului și timpului respectiv; corespunzător situației; prielnic; favorabil; propice.

OPORTUNISM *n*. Atitudine lipsită de principialitate a unei persoane sau a unui grup de persoane care, pentru a-și atinge scopul, se conformează după circumstanțele oportune unor poziții și opinii contradictorii; conformism.

OPORTUNÎ//ST I ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* Care ține de oportunism; propriu oportunismului.

OPORTUNÎ//ST II ~ști *m*. Adept al oportunismului.

OPORTUNITĂTE *f* Caracter oportun.

OPOZÎȚI//E ~i *f* 1) Raport dintre lucruri care nu pot coexista decât opunându-se. 2) Relație dintre persoane cu idei sau interese opuse. 3) Grup de persoane care se opun majorității. 4) *polit.* Grup sau partid politic care se opune partidului aflat la putere. **~e parlamentară.**

OPRESIUN//E ~i *f* 1) Ansamblu de acțiuni care oprimă omul; asuprire; împilare. 2) Greutate în respirație (însoțită de dureri pectorale); sufocație; dispnee; năduf. 3) *fig.* Tulburare psihică însoțită de indispoziție și de depresiune sufletească.

OPRESIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care oprimă; bazat pe opresiune; asupritor; împilator.

OPRESOR ~i *m*. Persoană care oprimă; om care exercită o opresiune; asupritor; împilator.

A OPRIMĂ oprim *tranz. (colectivități sau persoane)* A lipsi de drepturi prin abuz de putere; a asupri; a împila.

OPROBRIU *n*. Dispreț prin care societatea condamnă faptele nedemne sau persoanele care le comit. **~ public**. **A arunca ~l asupra cuiva**.

A OPTĂ optez *intranz. (urmat de un complement indirect cu prepoziția* **pentru**) A se pronunța făcând alegerea între două sau mai multe alternative. **~ pentru europenizare**.

OPTATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care optează; în stare să exprime o dorință. 2) *lingv., gram.:* ♦ **Mod ~,** mod al verbului care exprimă realizarea acțiunii ca fiind dorită. ♦ **Propoziție ~ă,** propoziție care exprimă o dorință.

OPTIM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este cel mai bun, mai potrivit, mai favorabil sau mai indicat. **Varianta ~ă.** 2) Care asigură cea mai bună eficiență; în stare să corespundă cel mai bine intereselor urmărite. **Condiții ~e.**

OPTIMISM *n*. 1) Concepție asupra vieții, dominată de încredere în viitor și în oameni. 2) Tendință de a vedea părțile pozitive ale oamenilor și ale realității.

OPTIMÎ//ST I ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* Care ține de optimism; propriu optimismului.

OPTIMÎ//ST II ~ști *m*. Adept al optimismului;

persoană pătrunsă de optimism.

OPULEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care manifestă bogăție; din belșug; bogat; îmbelșugat. **Trai ~.** 2) *fig. (despre persoane sau părți ale corpului lor)* Care se caracterizează prin amploarea formelor; cu forme dezvoltate; corpolent. **Femeie ~tă**. **Piept ~**.

ORACOL I ~e 1) *arh. (în lumea antică)* Voință a divinității exprimată prin profeți și apostoli. 2) Răspuns al divinității la întrebările adresate de oameni în locurile sfinte. 3) Loc (templu, sanctuar etc.) unde, potrivit unor credințe religioase, se consultă o divinitate). **~ul din Delphi.** 4) *fig.* Sentință care pretinde a fi infailibilă.

ORACOL II ~i *m.* 1) *arh. (în antichitate)* Divinitate care se crede că prevestește viitorul. 2) *fig.* Persoană cu mare autoritate, ale cărei considerații sunt socotite drept adevăruri indiscutabile.

ORANJ *adj. invar.* Care este format prin combinarea culorii galbene și roșii; de culoare portocalie; portocaliu.

ORANJÂD//Ă ~e *f* Băutură răcoritoare, preparată din suc de portocale, zahăr și apă.

ORATOR ~i *m*. 1) Persoană care ține un discurs în public. 2) Persoană care are darul de a vorbi frumos și liber în public.

ORATORI//U ~i *n*. 1) *muz.* Compoziție muzicală de proporții, scrisă pe un libret cu subiect lirico- dramatic de natură religioasă sau, de cele mai multe ori, laică și interpretată de cor, soliști și orchestra simfonică. 2) *înv*. Loc dintr-o încăpere rezervat pentru rugăciuni; capelă; paraclis.

ORÂȚI//E ~i *f* 1) *folc.* Poezie populară ritualică, ce conține urări de bine, felicitări, recitată cu diferite ocazii (de Anul Nou, la nuntă, la cumetrie). **~ de nuntă.** 2) *înv*. *v*. **ORAȚIUNE**.

ORAȚIUN//E ~i *f înv.* Discurs ceremonios rostit cu anumite ocazii.

ORĂT//ÂNIE ~ănii *f* Pasăre de curte.

A ORBECĂI orbecaiesc *intranz.* A rătăci dintr-o parte în alta prin întuneric, pipăind ca un orb.

ORBÎT//Ă ~e *f.* 1) Traiectorie în formă de curbă închisă, descrisă de un corp căruia i se aplică o mișcare periodică. 2) Traiectorie curbă a unui corp ceresc, având drept sursă de mișcare un alt corp ceresc. 3) Cavitate osoasă în care se află globul ocular. 4) *fig.* Sferă de acțiune sau de influență.

ORDI//E ~i *f* 1) *arh*. Oaste turcească sau tătară. 2) *pop. reg.* Mulțime neorganizată de oameni; gloată.

ORDINÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este lipsit de particularități proprii; fără trăsături specifice; obișnuit; banal. **Un caz ~.** 2) Care urmează ordinea stabilită; de rând. **Întâlnirea ~ă a șefilor de stat.** 3) Care are o calitate obișnuită; lipsit de valoare; prost; comun. **Un tip ~. Un produs ~.**

ORDINAT//OR ~oare *n. cibern., electron., tehn. inform.* Aparat electronic pentru prelucrarea și vizualizarea informațiilor provenite de la o serie de periferice; computer; calculator.

ORDONÂNȚ//Ă I ~e *f.* Ordin scris al unei autorități administrative.

ORDONÂNȚ//Ă II ~e *f. înv.* Soldat aflat la dispoziția unui ofițer pentru servicii personale.

ORFÂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* Care a pierdut ambii părinți sau numai pe unul dintre ei. **~ de tată.**

ORFELINÂT ~e *n*. Instituție filantropică unde se întrețin și se educă copiii orfani sau săraci.

ORG//Ă ~i *f* Instrument muzical pneumatic de mari proporții constând dintr-un sistem de tuburi sonore, care, fiind acționate de claviaturi și pedale, emit sunete asemănătoare unei întregi orchestre simfonice.

ORGÎ//E ~i *f.* 1) *arh. (în antichitatea eleno- romană)* Sărbătoare solemnă în cinstea lui Dionisos (la eleni) și a lui Bachus (la romani), zeul vinului și al veseliei. 2) *fig.* Petrecere destrăbălată, cu exces de mâncăruri și de băutură; bacanală; saturnalii.

ORGOLI//U ~i *n*. Opinie foarte avantajoasă, de cele mai multe ori exagerată, asupra valorii sau importanței personale, care depășește categoric

aprecierile altora.

ORGOLI//OS ~oasă (**~oşi**, **-oase**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care este plin de orgoliu; vanitos; mândru; încrezut. 2) *(despre manifestări, sentimente ale oamenilor)* Care denotă orgoliu; trădând o vanitate exagerată. **Un egoism ~.**

ORIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care produce oroare; plin de oroare sau de dezgust; abominabil. **Crimă ~ă**. **Strigăt ~.**

ORIENT *n*. *(în opoziţie cu* **occident**) 1) Spaţiu geografic situat spre soare-răsare (în special Asia şi Africa de Est); răsărit; est. 2) Ansamblu de ţări şi popoare situate în acest spaţiu; răsărit.

A ORIENTĂ orientez *tranz.* 1) *(persoane, colective* etc.) A face să se orienteze. 2) *(instalaţii, aparate* etc.) A aranja într-o anumită poziţie faţă de un anumit reper (un punct cardinal, o direcţie, un obiect).

A SE ORIENTĂ mă orientez *intranz*. 1) (*despre fiinţe)* A şti să determine locul aflării sau direcţia mişcării (după anumite semne). **~ pe teren**. **~ după soare**. 2) *fig.* A găsi soluţia cea mai bună (într-o anumită împrejurare). 3) *(urmat de un complement indirect cu prepoziţia* **după**) A acţiona conform unei linii de conduită; a se călăuzi; a se conduce.

ORIENTĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi orientat; în stare să fie supus orientării.

ORIENTĂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*în opoziţie cu* **occidental**) 1) Care ţine de orient; propriu orientului. 2) Ore se află în orient; situat la orient; din orient. 3) Care descinde din orient; originar din orient.

ORIENTĂL II ~i *m*. (*în opoziţie cu* **occidental**) Persoană care face parte din populaţia de bază a unei ţări sau regiuni din orient.

ORIENTATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care serveşte la orientare; menit să orienteze; informativ. **Reper ~.**

ORIFÎCI//U ~i *n*. Loc deschis prin care o cavitate sau un spaţiu închis comunică cu exteriorul sau cu altă cavitate sau spaţiu închis.

ORIGINĂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) (*despre acte*, *documente, opere de artă, fotografii* etc.) Care constituie forma de origine; produs pentru prima oară; servind bază pentru copii, reproduceri sau multiplicări. 2) *(despre opere, teorii, idei* etc.) Care se impune prin valoare irepetabilă; de valoare autentică; inedit. 3) *(despre oameni de artă sau ştiinţă)* Care realizează o operă de valoare irepetabilă; producător de opere autentice. 4) Care se caracterizează prin trăsături puţin obişnuite; ieşit din comun; neobişnuit; bizar; curios.

ORIGINĂL II ~e *n*. 1) *(în opoziţie cu* **copie**) Exemplar iniţial şi unic, care constituie originea unei opere de artă sau a unui act scris. 2) (*în opoziţie cu* **traducere**) Lucrare în limba în care a fost scrisă. 3) (*în opoziţie cu* **variantă**) Manuscris în forma prezentată de autor.

ORIGINĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre oameni, animale, plante* etc.) Care îşi trage originea; de origine. 2) *(despre acte, opere de artă şi literare)* Care este format de la început; iniţial. **Versiune ~ă a textului. Sens ~ al cuvântului.**

ORÎGIN//E ~i *f* 1) Moment iniţial al unei existenţe; punct de plecare; început; izvor; sursă. 2) Apartenenţă socială sau etnică; obârşie; provenienţă; ascendenţă. 3) *matem.* Punct geometric, situat pe o axă, în raport cu care se stabileşte poziţia oricărui punct al axei.

A ORNĂ ornez *tranz. (lucruri, obiecte)* A face să devină (mai) frumos, adăugând elemente decorative; a împodobi; a înfrumuseţa.

ORNAMENT ~e *n.* 1) Detaliu care ornează un ansamblu; element decorativ. 2) *muz*. Notă sau grup de note care servesc la ornarea unei melodii fără a-i modifica linia melodică.

A ORNAMENTĂ ornamentez *tranz.* A împodobi cu ornamente; a înzestra cu elemente decorative; a decora.

ORNAMENTĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care conţine ornamente; prevăzut cu ornamente. **Stil ~.** 2) Care serveşte drept ornament; cu destinaţie de

ornamentare; decorativ. **Element ~. Plantă ~ă. ORNIC ~e** *n. înv.* Ceasornic de perete. **ORNITOLOG ~i** *m.* Specialist în ornitologie.

ORNITOLOGIE *f* Compartiment al zoologiei care studiază păsările.

OROĂRE orori *f* 1) Sentiment de dezgust puternic, amestecat cu groază. 2) Faptă sau vorbă oribilă. 3) Situație oribilă.

OROLOGI//U ~i *n*. Ceas de dimensiuni mari, fixat în locuri publice (pe fațada unei clădiri sau pe un turn) ori pe un perete interior și prevăzut, de regulă, cu un mecanism sonor, care anunță principalele unități de timp.

A OROPSI oropsesc *tranz.* 1) *(persoane)* A face să suporte o pacoste, o năpastă, o urgie; a urgisi; a năpăstui. 2) *înv. (ființe)* A forța să părăsească un loc; a alunga; a izgoni. 3) *înv. (bătrâni, bolnavi, copii)* A lăsa fără îngrijire; a lăsa la voia întâmplării.

ORTOGRAFÎ//E ~i *f lingv.* Ansamblu de reguli care stabilesc scrierea corectă a cuvintelor dintr-o limbă. **~a limbii române contemporane.**

ORTOGRĂM//Ă ~e *f lingv.* Model de scriere corectă care necesită aplicarea unei reguli ortografice.

ORTOMĂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. înv.* 1) *(despre ciobani)* Care posedă multe oi. 2) *și substantival* Care se impune prin aspectul exterior; cu aspect exterior impunător; chipeș; arătos; impozant. 3) *(despre cai)* Care aleargă foarte repede; iute de picior.

OSANĂI *interj. (folosit ca exclamație, mai ales, în imnurile religioase)* Laudă! Mărire! Slavă!

OSANĂ II ~le *f mai ales la pl.* Laudă exagerată. **A-i cânta cuiva ~le.**

OSÂRDI//E ~i *f înv.* Stăruință deosebită; râvnă; ardoare; zel.

A OSCILĂ oscilez *intranz.* 1) A se mișca alternativ dintr-o parte în alta; a se legăna; a pendula. 2) *fig.* A nu se putea hotărî; a sta în cumpănă; a șovăi; a ezita.

OSCILĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care oscilează; cu ritm în oscilație. 2) *fig.* Care trece de la o alternativă la alta; caracterizat prin șovăiri; șovăitor; ezitant; fluctuant. **A face un pas ~t.**

OSCILAT//OR ~oare *n*. Dispozitiv tehnic care generează oscilații.

OSCILATORI//U ~e (**~i**) *adj.* 1) Care este de natura oscilațiilor; asemănător cu oscilațiile. **Fenomen ~.** 2) Care ține de oscilații; propriu oscilațiilor. **Metodă ~e**.

OSCILĂȚI//E ~i *f* 1) Fenomen de mișcare alternativă și simetrică, într-o direcție și în alta, a unui corp care revine în permanență la poziția inițială; vibrație; pendulare; balansare. 2) *fiz.* Variație periodică în timp a unei mărimi fizice, susținută de transformarea unei energii dintr-o formă în alta. 3) Variație alternativă și iregulată a unei mărimi**. ~a tensiunii arteriale**. 4) *fig.* Lipsă de constanță (în opinii sau în comportament). **~a conduitei**.

OSCILOGRĂF ~e *n. fiz.* Aparat pentru înregistrarea grafică a oscilațiilor.

OSCILOGRĂM//Ă ~e *f* Diagramă obținută pe ecranul unui oscilograf.

OSEMINTE *n. pl.* Totalitate de oase uscate și descărnate ale unei ființe moarte demult.

A OSIFICĂ osific *tranz.* A face să se osifice.

A SE OSIFICĂ se osifică *intranz*. 1) A deveni os; a se transforma în țesut osos; a căpăta structură osoasă.. 2) *fig.* A deveni tare ca un os; a căpăta consistență de os.

OSMÂN I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. arh., ist.* Care aparținea populației de bază a statului feudal turc.

OSMÂN II ~i *m. arh., ist.* Persoană care făcea parte din populația de bază a statului feudal turc; otoman.

OSMANLÎ//U I ~e (**~i**) *v.* **OSMAN II**.

OSMANLÎ//U II ~i *m. înv. v.* **OSMAN I**.

A OSPĂTÂ ospătez *tranz. (persoane)* 1) A trata cu mâncare și băutură (din belșug). 2) A face să bea sau să mănânce oferind (din belșug); a servi; a trata **~ cu cireșe**.

A SE OSPĂTÂ mă ospătez *intranz. (despre*

persoane) 1) A sta la masă; a lua masa; a mesi; a mânca. 2) *fam*. A consuma timpul bând şi mâncând; a chefui; a benchetui.

OSPÎCI//U ~i *n*. Spital pentru alienaţi mintali; casă de nebuni; balamuc.

OSPITALIER ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care primeşte bine oaspeţii; primitor. 2) *(despre case, ţări* etc.) Care oferă o primire bună.

OSTÂTIC ~i *m*. Persoană civilă, oferită sau reţinută de către cineva (un stat, o organizaţie, un terorist etc.) drept garanţie pentru realizarea unor obligaţii asumate sau impuse ori pentru prevenirea unor acţiuni împotriva statului ori a organizaţiei sau a persoanei respective.

OSTENTATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi adverbial (despre acţiuni, fapte, manifestări ale oamenilor)* Care manifestă ostentaţie; realizat cu ostentaţie; demonstrativ; provocator. **Tuse ~ă. A râde ~.**

OSTENTÂŢI//E ~i *f* Etalare excesivă şi indiscretă a unui avantaj sau a unei calităţi.

OSTIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane şii manifestările lor)* Care manifestă intenţii agresive; caracterizat printr-o atitudine plină de ură; duşmănos; vrăjmaş; potrivnic; neprietenesc; inamic. **Privire ~ă.**

OSTILIT//ÂTE ~ăţi *f.* 1) Caracter ostil. **Acţiunile lui au ~e.** 2) Atitudine ostilă; duşmănie; vrajbă; vrăjmăşie. **Între ei e numai ~.** 3) *la pl. polemol.* Ansamblu de operaţii militare între statele aflate în război.

A OSTOÎ ostoiesc *tranz. pop. reg.* A face să se ostoiască.

A SE OSTOÎ mă ostoiesc *intranz. pop. reg.* 1) *(despre persoane)* A-şi recăpăta echilibrul sufletesc; a căpăta (din nou) calmul; a se linişti; a se domoli; a se calma; a se ogoi. 2) *(despre acţiuni sau procese)* A pierde din intensitate; a se ogoi; a se potoli.

A OSTRACIZÂ ostracizez *tranz*. 1) (*persoane*) A exclude din viaţa publică, persecutând. 2) *fig. (cuvinte sau expresii)* A scoate din uz cu ostentaţie, considerând nedorit.

OSTRACISM *n*. 1) *arh., ist. (în Grecia antică)* Judecată a poporului, prin care un cetăţean, considerat ca fiind periculos pentru stat, era exilat pentru zece ani. 2) Decizie de excludere sau de îndepărtare de la putere a unei persoane sau a unei grupări politice.

OSTREŢ ~e *n*. 1) *mai ales la pl.* Vergea dintr-un gard. 2) Gard din astfel de vergele. 3) Gard de nuiele sau de trestie, care se aşează de-a curmezişul unei ape pentru a opri trecerea peştilor şi a uşura prinderea lor.

OSTR//OV ~oave *n*. 1) Insulă în mare. 2) Insulă fluvială sau lacustră, formată în urma unui proces de acumulare.

OTÂVĂ *f* 1) Iarbă care creşte în acelaşi an pe un teren cosit sau păşunat. 2) Câmp pe care creşte astfel de iarbă.

OTOMÂN I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. arh., ist.* Care făcea parte din populaţia de bază a statului feudal turc; osman.

OTOMÂN II ~i *m. arh., ist.* Persoană care făcea parte din populaţia de bază a statului feudal turc; osman.

A SE OŢĂRl mă oţărăsc *intranz. pop., fam.* 1) Aşi ieşi din fire; a se burzului; a se mânia. 2) A se strâmba la faţă în semn că ceva (o mâncare sau o băutură) e rău la gust.

OVÂL I ~uri *n.* Figură plană, formată dintr-o curbă convexă închisă, asemănătoare cu contururile unui ou de găină.

OVÂL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este de forma unui ou de găină; cu forma unei curbe convexe închise; eliptic.

OVÂŢI//E ~i *f mai ales la pl.* Manifestare publică entuziastă a admiraţiei, însoţită de aprobare; aclamaţie.

A OVAŢIONÂ ovaţionez *tranz*. (*persoane*) A primi cu ovaţii; a susţine prin strigăte de aprobare; a aclama.

OVIFORM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are forma unui ou; de forma unui ou; ovoid.

OVIN ~ă (**~i**, **~e**) 1) *(despre animale)* Care ţine de oi şi de capre; caracteristic pentru oi şi capre. 2) *(despre*

produse) Care vine de la oi sau de la capre. **OVÎN//Ă ~e** *f zool.* 1) *la pl. zool.* Grup de animale rumegătoare de talie medie, cornute (mai ales masculii), având corpul acoperit cu lână (reprezentanți: oaia, capra, muflonul etc.). 2) *la sing.* Animal care face parte din acest grup.

OVOÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* Care are forma unui ou; de forma unui ou; oviform.

OXIDAT!V ~ă (**e**, **~e**) *adj.* 1) *chim.* Care se poate oxida; în stare să se oxideze; cu proprietatea de a se oxida. 2) *biol.* Care influențează arderile din organism; oxidant.

OZON *n*. Gaz odorant de culoare albastră, care se formează în aer când oxigenul este supus descărcărilor electrice, fiind folosit ca antiseptic și la sinteze organice.

PACIEN//T ~ți *m*. 1) *med.* Persoană bolnavă care este obiectul unui tratament sau examen medical. 2) *înv.* Persoană supusă unui supliciu; martir; victimă.

PÂCT ~e *n*. 1) *jur.* Convenție internațională cu caracter solemn, care reglamentează relațiile dintre două sau mai multe state. **A semna un ~ de neagresiune.** 2) Document scris care certifică această convenție. 3) Ansamblu de state legate printr-o astfel de convenție.

PÂDIN//Ă ~i *f geomorf.* Suprafață plană sau ușor adâncită, în vârful unui deal sau al unui munte.

PADIȘÂH ~i *m*. (*în unele țări din Orientul Apropiat și Mijlociu)* Conducător absolut al țării; monarh; suveran.

PAG pagă (**pagi**, **page**) *adj. (mai ales despre cai)* Care este de culoare neagră sau roșcată, având pete albe.

PÂGOD//Ă ~e *f (la unele popoare orientale*) Edificiu de cult, constând din câteva etaje suprapuse cu streșinile întoarse în sus.

PAHÂRNIC ~i *m*. 1) *arh., ist.* (*în Moldova medievală)* Boier de divan responsabil de băutura domnului, de administrarea podgoriilor domnești, de aprovizionarea curții cu vin și de strângerea impozitului pe vii și pe vin. 2) *fam. peior.* Persoană care toarnă băutură în pahare în timpul unei petreceri.

PAIÂȚ//Ă ~e *f* 1) Actor comic de circ sau de bâlci, vopsit și îmbrăcat caraghios; măscărici; comediant; bufon; saltimbanc. 2) *fig., fam. peior.* Persoană lipsită de individualitate.

PAJ paji *m*. *arh.* 1) *(în Evul Mediu, în țările occidentale)* Fiu de nobil aflat în serviciul unui rege sau mare demnitar pentru a deprinde mânuirea armelor și pentru a învăța manierele de la curte. 2) *prin ext.* Copil de casă. 3) Pieptănătură feminină, care imită pe cea a pajului.

PÂJIȘT//E ~i *f* Teren pe care crește iarbă măruntă și deasă, folosită ca nutreț sau pentru pășunat.

PÂJUR//Ă ~i *f* 1) Pasăre răpitoare de munte, de talie mare, cu cioc puternic și cu gheare lungi și ascuțite; vultur imperial. 2) Simbol care reprezintă o pasăre de acest fel cu unul sau două capete și care servește drept semn distinctiv pe stemele, steagurile, pecețile și monedele unor țări. 3) Stemă sau emblemă cu asemenea simbol.

PAL pală (**pali**, **pale**) *v*. **PALID**.

PALÂNCĂ pălănci *f înv. reg.* 1) Construcție primitivă de fortificație, făcută din trunchiuri de copaci așezate orizontal sau din pari groși, bătuți în pământ și legați între ei; palisadă. 2) Construcție rudimentară folosită ca gard sau ca adăpost pentru animale.

PALAVRAGÎ//U ~i *m*. Persoană care spune palavre; flecar; limbut; guraliv.

PALÂVR//Ă ~e *f* Vorbă goală; afirmație lipsită de seriozitate; baliverna; brașoavă; fleac; parascovenie.

PALEOGRÂF ~i *m*. Specialist în paleografie.

PALEOGRÂFIE *f* Compartiment al istoriei, care studiază textele vechi în scopul de a le descifra, de a le data, de a le descrie și de a stabili autenticitatea lor.

PALEONTOLOG ~i *m*. Specialist în paleontologie.

PALEONTOLOGIE *f.* Știință care studiază organismele vii, existente pe pământ în perioada preistorică, fiind bazată pe cercetarea fosilelor.

PALEOSLÂV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. lingv.* Care ține de limba veche slavă; propriu limbii vechi slave.

PALEOSLÂVĂ *f lingv.* Limba veche slavă.

PALET//Ă ~e *f* 1) *arte plast.* Placă de lemn pe care pictorul își întinde și își amestecă culorile. 2) *prin ext.* Ansamblu de culori, caracteristic pentru opera unui pictor; cromatică; colorit. 3) *fig.* Măiestrie artistică a pictorului. 4) *fig.* Ansamblu de mijloace expresive folosite în creația unui om de artă. 5) *sport* Rachetă mică de lemn, acoperită cu cauciuc sau cu plută și folosită pentru a lovi mingea la ping-pong. 6) *teh.* Piesă a unei mașini cu rotor de forma unei aripi cu fețe curbe.

PALIATIV I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre medicamente, tratamente* etc.) Care atenuează simptomele unei boli, fără a suprima cauza bolii. 2) *fig. (despre propuneri, soluții, măsuri* etc.) Care are un efect provizoriu și aparent; cu eficacitate incompletă și pasageră.

PALIATIV II ~e *n*. *med.* Medicament care atenuează simptomele unei boli, fără a suprima cauza ei.

PÂLI//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. (despre oameni)* 1) Care are tenul feței de culoare galbenă; galben la față (din cauza unei boli sau emoții); livid. 2) *(despre lumină)* Care este lipsit de intensitate; fără strălucire; stins. 3) *(despre culori)* Care se caracterizează prin intensitate scăzută; cu intensitate slabă; șters; estompat; spălăcit. 4) *fig.* Care este lipsit de vigoare sau de colorit personal; fără vigoare sau colorit individual; searbăd; fad. **Un răspuns ~. O voce ~ă.**

PALIER ~e *n.* 1) *teh.* Organ de mașină pe care se fixează un ax sau un arbore și care permite acestora o mișcare de rotație sau de oscilație; lagăr. 2) *arhit.* Parte orizontală plană de la fiecare cotitură a unei scări din interiorul unui bloc; odihnă; platformă. 3) *constr.* Ansamblu al planșeelor unei construcții situate la același nivel. 4) Porțiune orizontală a unei căi ferate sau a unui drum.

PALISÂD//Ă ~e *f.* Construcție primitivă de fortificație, făcută din trunchiuri de copaci așezate orizontal sau din pari groși, bătuți în pământ și legați între ei; palancă.

PALISÂNDR//U ~i *m.* 1) *bot.* Arbore exotic din America de Sud, cu lemn aromat, tare și greu, de culoare violacee cu nuanțe negre și galbene, folosit la confecționarea mobilei scumpe și a unor instrumente muzicale. 2) Lemn al acestui arbore.

PALMÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *bot. (despre frunze)* Care are forma unei palme cu degetele depărtate; în formă de palmă cu degetele desfăcute; palmiform. 2) *(despre picioarele unor animale sau păsări)* Care are degetele unite printr-o membrană.

PALMIER ~i *m*. 1) *la pl. bot.* Specie de arbori exotici subtropicali, cu tulpina înaltă și dreaptă, neramificată, având în vârf o coroană de frunze palmate sau penate (reprezentanți: cocotierul, curmalul, rafia, sagotierul etc.). 2) *la sing.* Arbore din această specie.

PALMIPED ~e *n*. 1) *la pl. zool.* Grup de păsări acvatice cu picioarele palmate (reprezentanți: gâsca, rața, albatrosul, pinguinul-imperial, lebăda, cormoranul, goelandul, pescărușul, pelicanul, pinguinul). 2) *la sing.* Pasăre din acest grup.

PAL//OÂRE ~ ori *f* 1) Aspect pal; înfățișare pală; paliditate. **Paloarea feței.** 2) Culoare ștearsă.

PÂLOȘ ~e *n*. *înv.* Sabie lată cu două tăișuri, încovoiată la vârf.

A PALPÂ palpez *tranz.* 1) *med. (bolnavi sau regiuni ale corpului)* A apasă ușor cu degetele (pentru a determina afecțiunea); a pipăi. 2) *teh. (obiecte, piese* etc.) A examina cu palpatorul sau cu mâna (pentru a determina asperitățile).

A PALPITÂ palpit *intranz.* 1) *(despre inimă)* A bate mai repede și mai puternic decât de obicei sau a bate neregulat (din cauza unei emoții, a unui efort sau a unei boli); a zvâcni. 2) *(despre oameni)* A fi cuprins de o emoție puternică; a fremăta; a vibra. 3) *fig.* A decurge într-un ritm viu; a pulsa. **Viața ~ă**.

PALPITÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care palpită; în stare de palpitație. **Inimă ~ă. Ritm ~.** 2) Care provoacă palpitații; producător de emoții puternice; emoționant; mișcător. **Scenă ~tă**.

PALPIȚÂȚI//E ~i *f.* 1) *med.* Bătaie neregulată și mai accelerată a inimii (provocată de emoții, eforturi, boli etc.). 2) *fig.* Stare afectivă care se manifestă prin modificări de ordin neuro-vegetativ în funcționarea organismului; emoție puternică.

PALU//STRU ~ștră (**~ștri**, **~stre**) *adj.* Care ține de bălți; propriu bălților; de baltă. **Regiune ~ă. ♦ Friguri ~stre,** malarie.

PAMFLET ~e *n*. *literat.* Creație publicistică cu un acut caracter satiric, de proporții reduse, în proză sau în versuri, în care sunt atacate cu violență aspectele negative din viața societății.

PAMFLETÎ//ST ~ști *m*. Autor de pamflete.

PAMPÂS ~uri *n*. 1) *geomorf (în zona subtropicală a Americii de Sud)* Câmpie vastă, acoperită cu iarbă înaltă și arbuști. 2) Vegetație care acoperă această câmpie.

PAN pani *m*. *înv., ist. (în Evul Mediu)* 1) Titlu dat nobililor polonezi. 2) Nobil care purta asemenea titlu. 3) *prin analog.* Titlu dat marilor dregători și boieri din Moldova medievală. 4) Persoană care purta acest titlu.

PANACE//U ~e *n*. 1) *înv. (în practica alchimiștilor și în medicina veche)* Medicament universal, considerat ca având proprietatea de a vindeca toate bolile. 2) *fig.* Remediu împotriva tuturor relelor; formulă prin care se pretinde că pot fi soluționate toate problemele.

PANAMÂ ~le *f* 1) Împletitură făcută din frunzele unei specii de palmier. 2) Pălărie confecționată dintr-o astfel de împletitură. 3) Țesătură fină de bumbac sau de in, care imită această împletitură și care este folosită la confecționarea unor obiecte de îmbrăcăminte ușoară.

PANARÎȚI//U ~i *n. med.* Inflamație purulentă a țesuturilor digitale; sugel.

PANCÂRT//Ă ~e *f* Panou fixat, care cuprinde o lozincă sau un anunț.

PANDEMONIU *n*. 1) *mitol.* Capitală imaginară a infernului. 2) Adunare a demonilor. 3) *fig.* Adunare neorganizată a unor persoane cu opinii contradictorii. 4) *fig.* Loc unde domnește corupția și dezordinea.

PANDUR ~i *m*. *arh. ist.* 1) Soldat din oastea lui Tudor Vladimirescu. 2) Militar din divizia „Tudor Vladimirescu". 3) Țăran răzvrătit, care se retrăgea în păduri și lupta împotriva asupritorilor, făcând dreptate celor săraci; haiduc.

PANEGIRIC ~e *n*. 1) *arh. (în antichitate)* Discurs public în care se proslăveau faptele de vitejie ale strămoșilor sau se elogiau oamenii iluștri. 2) *fig.* Laudă exagerată; elogiu emfatic; ditiramb; apologie.

PANOPLÎ//E ~i *f* 1) Colecție de arme (luate drept trofeu) prezentate pe un panou, servind ca ornament. 2) Panou pe care este aranjată o astfel de colecție.

PANORÂM//Ă ~e *f.* 1) Priveliște vastă, care poate fi contemplată din toate părțile; vedere circulară. 2) *fig.* Viziune de ansamblu. **~ istoriei literare**. 3) Tablou de mari dimensiuni, cu obiecte în relief pe prim-plan, executat pe peretele unei încăperi circulare, iluminat într-un anumit fel și destinat a fi privit din centru. 4) Clădire circulară, în care este expus un asemenea tablou. 5) *fam.* Spectacol de bâlci, cu participarea scamatorilor, acrobaților și a animalelor exotice.

PANOU ~ri *n*. 1) Suprafață plană (de lemn, de metal, de stofă etc.) servind drept suport pentru inscripții

(afișe, anunțuri, avize, lozinci etc.); baner. ~ **publicitar.** 2) Suport de lemn al unui tablou. 3) *constr.* Prefabricat folosit la construirea clădirilor.

A PANSÂ pansez *tranz.* 1) *(răni sau organe vătămate)* A înfășură cu un bandaj (aplicând medicamente), a bandaja. 2) *(animale domestice)* A curăța cu țesala; a țesăla.

PANSAMENT ~e *n*. Material steril (vată, tifon) cu care se pansează o rană sau un organ vătămat, pentru a le proteja de infecții și pentru a fixa medicamentele.

PANTALONÂR ~i *m*. 1) *înv. fam., depr. (în secolul al XIX-lea)* Tânăr cu idei progresiste, care se îmbrăca după moda occidentală; bonjurist. 2) *pop. (în trecut)* Persoană care purta haine orășenești; ciofligar. 3) *înv. fam., depr.* Persoană care locuiește la oraș; orășean; târgoveț. 4) Croitor care confecționează pantaloni.

PÂNT//Ă ~e *f* 1) *geomorf* Porțiune de teren cu suprafața înclinată față de un plan orizontal; povârniș; coastă. **~ă abruptă.** 2) *fig.* Tendință spre viață ușoară și spre rău. 3) *mat*. Unghi ascuțit, format de o dreaptă cu o orizontală sau cu un plan orizontal. 4) Tangență trigonometrică a acestui unghi.

PANTEISM *n*. *filoz.* Doctrină filozofică metafizică, care identifică divinitatea cu natura.

PANTEÎ//ST I ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj. filoz.* Care ține de panteism; propriu panteismului.

PANTEÎ//ST II ~ști *m*. *filoz.* Adept al panteismului.

PANTEON ~uri *n.* 1) *arh. (în antichitatea greacă și romană)* Templu consacrat tuturor zeilor. 2) Criptă monumentală, consacrată memoriei oamenilor iluștri ai unei națiuni. 3) *fig.* Ansamblu de personalități celebre.

PANTER//Ă ~e *f* 1) *zool.* Mamifer exotic carnivor, de talie mare, având corp puternic și mlădios, coadă lungă și blană galbenă cu pete negre; pardos. ♦ **~ africană,** leopard. ♦ **~ americană,** jaguar. ♦ **~ a zăpezilor,** irbis. 2) Blană a acestui mamifer. 3) *fig. fam., depr.* Femeie rea, mânioasă și violentă.

PANTOMIM ~i *m*. Actor de pantomimă; mim.

PANTOMÎM//Ă ~e *f* 1) Reprezentație teatrală în care acțiunea dramatică și imaginile artistice sunt exprimate prin gesturi, dansuri și mimică, fără a se recurge la limbaj. 2) Artă de exprimare a ideilor și sentimentelor prin gesturi și mimică. 3) Ansamblu de gesturi și de mișcări cu ajutorul cărora se exprimă anumite idei și sentimente. 4) *fig.* Atitudine afectată și ridiculă.

PANȚÎR ~i *m*. *milit. înv. ist. (în trecut)* Soldat mercenar călare, care făcea parte dintr-o unitate militară însărcinată cu paza frontierei și cu transmiterea știrilor oficiale.

PAPĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *bis.* Care ține de papa de la Roma; propriu papei de la Roma; pontifical. **Tiară ~ă**. 2) Care ține de catolicism; propriu bisericii catolice.

PAPALITĂTE *f bis.* 1) Instituție de conducere religioasă și politică a bisericii catolice în frunte cu papa. 2) Funcție, autoritate de papă. 3) Durată de timp în care un papă își exercită funcția; pontificat. **PĂP//Ă ~i** *m*. *bis.* Șef suprem al bisericii catolice.

PAPETĂRÎ//E ~i *f* 1) *comerț* Magazin sau raion al unui magazin, unde se vând articole de scris (caiete, hârtie, creioane, tocuri etc.); birotică. 2) Fabrică de hârtie.

PAPI//ON ~oane *n*. Cravată bărbătească, legată în forma aripilor de fluture.

PAPIOT//Ă ~e *f.* 1) Sul mic de carton, pe care se înfășoară ața de cusut. 2) Ață de cusut înfășurată pe un astfel de sul. 3) *înv*. Sul mic de hârtie pe care femeile își răsuceau părul pentru a-l bucla.

PAPÎRU//S I ~și *m*. Plantă erbacee acvatică (care crește pe malurile Nilului), tulpina căreia servește la împletirea coșurilor și la fabricarea foilor de scris.

PAPIRUS II ~uri *n*. 1) *arh.* Hârtie de scris obținută în antichitate din tulpina papirușilor. 2) Manuscris vechi, realizat pe astfel de hârtie.

PAPÎ//ST ~ști *m*. *rel.* 1) Persoană de credință

catolică; catolic. 2) Adept al papismului.

PAPISTĂȘ ~i *m. înv. reg. peior* Persoană de credință catolică; catolic; papist.

A PARĂ parez *tranz. sport (lovituri la scrimă)* A face să nu-și atingă ținta (prin contralovituri).

PARACLIS ~e *n. bis.* 1) Loc dintr-o încăpere, rezervat pentru rugăciuni; capelă; oratoriu. 2) *(în biserica ortodoxă)* Slujbă religioasă de laudă și de invocare a unui sfânt. 3) Culegere de rugăciuni închinate sfinților.

PARADÎGM//Ă ~e *f* l) *lingv, gram.* Ansamblu asociativ de elemente ale limbii, aparținând aceleiași clase morfosintactice sau/și semantice, care posedă între ele relații virtuale de substituție. 2) Totalitate de forme flexionare ale unui cuvânt. 3) Model de declinare sau de conjugare. 4) *filoz.* Lume a ideilor; totalitate de idei.

PARADIS ~uri *n*. 1) *rel.* Loc imaginar din cer, unde se crede că ajung după moarte sufletele celor fără păcate; rai; eden. 2) *fig.* Loc care încântă și desfată privirea și sufletul; rai; eden. 3) Stare de fericire perfectă; rai; eden.

PARADOX ~uri *n*. 1) Opinie sau lucru care vine în contradicție cu rațiunea general acceptată. 2) Raționament, aparent just, care duce la concluzii contradictorii, ce nu pot fi considerate nici adevărate, nici false; antinomie.

A PARALIZĂ paralizez *tranz.* 1) *(ființe sau părți ale corpului lor)* A face să se paralizeze; a damblagi. 2) A face imobil; a reduce la imobilitate; a imobiliza. 3) *fig.* A reduce la neputință. 4) *(acțiuni sau activități)* A împiedica să se desfășoare; a opri; a neutraliza; a periclita. ~ **transportul**. ~ **orice inițiativă**.

A SE PARALIZĂ mă paralizez *intranz.* 1) *(despre ființe)* A deveni paralitic; a se damblagi. 2) *(despre părți ale corpului)* A fi lovit de paralizie; a înceta de a-și îndeplini funcțiile vitale.

A PARAFRAZĂ parafrazez *tranz.* (*enunțuri străine)* A reda prin parafrază; a exprima prin cuvinte proprii.

PARAFRĂZ//Ă ~e *f.* 1) Expunere sau exprimare dezvoltată a conținutului unui text, al unei comunicări orale etc., într-o formulare personală. 2) Text sau comunicare orală cu o astfel de formulare.

PARAFULGER ~e *n*. Instalație de protecție împotriva fulgerelor; paratrăsnet.

PARAPET ~e *n*. 1) *constr.* Perete jos care servește la delimitări (la terase, poduri, scări, șosele etc.); parmaclâc; balustradă. 2) *milit.* Întăritură de pământ la redute sau la tranșee, având destinația de a proteja combatanții de focul inamicului.

PARAPON *n. înv. fam.* Stare sufletească deprimantă; dispoziție rea; supărare.

PARASCÂNTEI *n*. Instalație de protecție împotriva incendiilor prin reținerea scânteilor.

PARASCOVENI//E ~i *f de obicei la pl., fam., depr.* 1) Vorbă goală; afirmație neserioasă; balivernă; palavră; brașoavă; fleac. 2) Faptă nesocotită cu urmări neplăcute, dar lipsite de gravitate; boroboață; năzbâtie; bazaconie.

PARASOL ~uri *n înv.* Umbrelă de soare.

PARATRĂSNET ~e *n.* Instalație de protecție împotriva trăsnetelor; parafulger.

PARAVĂN ~e *n*. 1) Panou sau perete subțire de lemn sau de stofă care izolează o parte a unei încăperi de restul spațiului. 2) Obiect care împiedică vederea. 3) *fig.* Lucru sau persoană care servește drept pretext pentru a ascunde un alt lucru sau persoană.

PARBRIZ ~e *n*. *teh.* Geam montat în partea din față a unui vehicul.

PARCEL//Ă ~e *f* Porțiune de teren de mărimi variabile, delimitată în vederea exploatării.

PARCHET I ~e *n*. *constr.* 1) Material de construcție constând din piese de lemn de esență tare, înguste și scurte, folosite la pardosirea încăperilor. 2) Pardoseală făcută din acest material.

PARCHET II ~e *n*. Porțiune dintr-o pădure în curs de exploatare.

PARCHET III ~e *n. jur. (în unele state)* Instituție judiciară specială care funcționează pe lângă instanțele judecătorești și este în drept să exercite acțiuni penale și să susțină acuzarea în procesele penale.

A PARCURGE parcurg *tranz.* 1) (*distanțe*, *drumuri* etc.) A trece de la un capăt la altul (sau dintr-o parte în alta); a acoperi; a străbate; a traversa. ~ **toată regiunea**. 2) *(ziare, reviste, cărți* etc.) A examina în grabă; a răsfoi; a frunzări; a scana. ♦ ~ **cu privirea** (*sau* **cu ochii**), a citi în fugă. **PARDESIU ~ri** *n.* Palton subțire, care se poartă de obicei primăvara și toamna.

PARDOS//EĂLĂ ~eli *f.* Strat dintr-un material rezistent (scânduri, parchet, asfalt, mozaic, ciment etc.), cu care se pardosește o suprafață pe care se circulă.

PAREMÎ//E ~i *f* Expresie concisă, deseori figurată, care conține o generalizare în formă de povață sau de gând înțelept; vorbă din bătrâni; aforism popular; proverb.

PAREMIOLOGIE *f.* 1) Disciplină care se ocupă de studierea și sistematizarea paremiilor. 2) Totalitate de paremii dintr-o limbă.

PARIT//ÂTE ~ăți *f.* 1) Caracter par. 2) Egalitate valorică; echivalență de valoare sau de importanță.

PARIU ~ri *n.* Convenție între două sau mai multe persoane care, susținând lucruri contrare, se obligă să dea o compensație materială (de obicei bănească) persoanei care va avea dreptate; rămășag; prinsoare.

PARLAMENT ~e *n.* 1) Organ legislativ suprem, total sau parțial eligibil. 2) Clădire în care își ține ședințele acest organ.

PARLAMENTÂR I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de parlament; propriu parlamentului.

PARLAMENTÂR II ~i *m.* Membru al parlamentului.

PARLAMENTÂR III ~i *m.* Persoană delegată, pe timp de război, să parlamenteze cu inamicul în vederea stabilirii unui armistițiu..

PARMÂC ~i *m. pop., reg.* Stâlp la prispă sau la pridvor, care susține streașina acoperișului; pop.

A PARODIÂ parodiez *tranz.* 1) *(opere artistice, mai ales literare)* A imita, făcând o parodie. 2) *(acțiuni, mișcări, gesturi)* A reproduce în manieră grotescă (pentru a obține un efect comic sau satiric).

PAROL//Ă ~e *f* 1) Cuvânt sau formulă convențională secretă, folosită de militari sau de membrii unei organizații conspirative pentru identificare reciprocă. 2) *înv. rar* Promisiune solemnă; cuvânt de onoare. 3) *tehn. inform.* Cuvânt sau expresie care permite accesul la un calculator, la un cont, la o rețea, la un site, la o pagină web etc. **PARONIM ~e** *n. lingv., lexicol.* Cuvânt asemănător cu altul din punctul de vedere al formei, dar deosebit ca sens de acesta.

PAROXISM ~e *n.* 1) Grad superior de intensitate a unui sentiment sau a unei stări; punct culminant. 2) *rar* Tulburare extremă; surescitare.

PARPALEC ~i *m.* 1) *înv.* Vânzător ambulant de covrigi și de plăcinte. 2) *fam., depr. rar* Persoană cu ocupații neserioase; covrigar.

PARSEC ~i *n. astronom.* Unitate de măsură a distanței (egală cu 3,26 ani-lumină).

PARTENER ~i *m.* l) Persoană care participă la o acțiune comună, luată în raport cu alta sau cu altele. 2) Țară cu care o altă țară întreține anumite relații.

PARTENERIÂT ~e *n.* 1) *econ. (în economia de piață)* Asociere a doi sau mai mulți parteneri de afaceri, în vederea realizării unui obiectiv comun. 2) *prin ext.* Sistem care asociază parteneri pe diverse criterii comune (politice, economice, sociale etc.).

PARTER ~e *n.* 1) *arhit.* Parte a unei clădiri cu mai multe etaje, situată la nivelul solului. 2) Parte a unei săli de spectacole, cuprinsă între scenă și fundul sălii. 3) Totalitate de spectatori, aflați în această parte a sălii. 4) Parte a unui parc sau a unei grădini publice, plantată cu flori sau cu iarbă.

A PARTICIPÂ particip *intranz.* 1) A acționa

alături de altcineva (la realizarea în comun a unui lucru, a unei acțiuni); a lua parte. 2) A contribui cu mijloacele proprii (la o acțiune de interes comun).
3) A se afla alături de cineva, împărtășind sentimentele lui.

PARTICULARIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Caracter particular; notă distinctivă. 2) Circumstanță particulară.

PARTÎD//Ă ~e *f* 1) Durată a unui joc sportiv sau distractiv, la sfârșitul căreia se stabilesc câștigătorii. **O ~ă de șah.** 2) Acțiune de divertisment, organizată cu participarea mai multor persoane. 3) Căsătorie contractată în urma unor demersuri prealabile. 4) Persoană care constituie obiectul contractării unei asemenea căsătorii. **Și-a ales o ~ă bună.** 5) *muz.* Fragment al unei partituri destinat unui interpret dintr-un ansamblu sau unui grup de interpreți, care cântă în unison.

PARTITUR//Ă ~i *f. muz.* Text al unei compoziții muzicale cuprinzând toate părțile ei vocale sau instrumentale dispuse astfel pe portative, încât să poată fi urmărite concomitent.

PARȚIÂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care reprezintă numai o parte a unui întreg; cu referire la numai o parte a unui tot. **Mișcare ~ă**. 2) Care se produce numai în parte; realizat doar în parte. **Mobilizare ~ă**. **Eclipsă ~ă**.

PARȚIÂL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (în opoziție cu* **imparțial**) *(despre persoane)* Care este de partea cuiva, fără a ține cont de adevăr; cu părtinire; părtinitor.

PARȚIALITÂTE *f rar (în opoziție cu* **imparțialitate**) 1) Atitudine parțială; părtinire. 2) Stare de spirit parțial.

A PARVENI parvin *intranz.* 1) A obține în mod ilicit o situație materială nemeritată. 2) *(despre știri, scrisori* etc.) A ajunge la destinație. 3) *(despre zgomote, sunete)* A se răspândi, venind de departe, până la un loc anumit.

A PASÂ pasez *tranz.* 1) *sport (mingea)* A trimite unui coechipier (în timpul jocului). 2) *(lucruri, bani* etc.) A face să ajungă (direct sau indirect) la altcineva; a pune în posesiunea cuiva; a transmite. 3) *(fructe sau legume)* A zdrobi, trecând printr-o sită.

PASÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi acceptat; în stare să fie acceptat fără a fi suficient de bun; acceptabil; admisibil. **A avea o notă ~ă.**

PASÂJ I ~e *n*. 1) Stradă mică, care unește două artere de circulație, amenajată între două rânduri de clădiri și folosită de pietoni ca loc de trecere dintr-o stradă în alta. 2) Loc de traversare a unei străzi. **Folosiți ~ele subterane.** 3) Încrucișare la diferite niveluri a două sau a mai multor căi de comunicație.

PASÂJ II ~e *n*. Trecere periodică în masă a păsărilor călătoare dintr-o regiune în alta.

PASÂJ III ~e *n*. Fragment dintr-o lucrare artistică, muzicală etc.

PASAREL//Ă ~e *f* 1) Punte mobilă care face legătura dintre chei și bordul unei nave ancorate. 2) Pod îngust pentru pietoni, situat la înălțime peste o cale de comunicație.

PÂSĂMITE *adv.. pop. (exprimă probabilitatea, posibilitatea, eventualitatea unor vorbe, fapte, acțiuni, evenimente etc.)* După cât se pare; pe semne; probabil.

PASIENȚ//Ă ~e *f (la jocul de cărți)* Combinare a cărților de joc conform anumitor reguli, pentru a se amuza sau pentru a ghici.

A PASIONÂ pasionez *tranz.* 1) A face să se pasioneze. 2) *(despre cărți, filme, ocupații* etc.) A interesa trezind un viu interes.

A SE PASIONÂ mă pasionez *intranz*. 1) A deveni plin de pasiune. 2)A fi cuprins de o pasiune.

PASIUN//E ~*i* *f* 1) Sentiment de afecțiune puternică și durabilă; patimă. **A avea o ~e mare pentru lectură.** 2) Obiect sau cauză a unui astfel de sentiment. **Teatrul e ~ea mea.**

PASIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane și*

manifestările lor) Care dă dovadă de lipsă de interes; lipsit de inițiativă personală; inactiv. 2) *lingv., gram. și substantival (despre verbe și categorii verbale)* Care are formă ce indică faptul că acțiunea realizată de cineva sau ceva o suferă subiectul. **Diateză ~ă.**

PASIVITÂTE *f.* 1) Caracter pasiv; atitudine pasivă. 2) Stare de spirit pasivă.

PASTÎL//Ă ~e *f* 1) Preparat farmaceutic de forma unui disc mic, care se administrează pe cale bucală; tabletă, hap; pilulă; comprimat. 2) Produs alimentar zaharos de forma unui disc mic.

PASTORÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de păstori; propriu păstorilor; de păstor; păstoresc; ciobănesc; mocănesc; păcurăresc. 2) Care ține de viața de la țară; caracteristic vieții de la țară; câmpenesc; rustic. 3) *(despre creații literare sau muzicale)* Care zugrăvește viața de la tară; cu scene din viața păstorilor; idilic; câmpenesc; bucolic.

PASTORÂL//Ă ~e *f. literat., muz.* Operă literară sau muzicală, în care este zugrăvită în mod idealizat frumusețea vieții pastorale; bucolică.

PAȘALÂC ~uri *n.* 1) *arh., ist. (în Imperiul Otoman)* Provincie guvernată de un pașă. 2) *fig.* Țară cu guvernare despotică.

PÂȘ//Ă ~i *m. arh., ist. (în Imperiul Otoman)* Guvernator al unei provincii sau înalt demnitar.

PATENT//Ă ~e *f* 1) Document care adevereşte dreptul unui inventator asupra invenției sale; brevet. 2) *econ.* Certificat pentru dreptul de a face comerț sau de a exercita o liberă profesie. 3) Impozit anual plătit de comercianți sau de liber-profesioniști pentru acest drept.

PATERN ~ă (**~i, ~e**) *adj. și adverbial* Care este propriu tatei; caracteristic pentru tată; de tată.

PATERNITÂTE *f* 1) Stare paternă. 2) Sentiment patern. 3) Legătură de rudenie între tată și copilul său. 4) Drept de autor.

PATETIC ~i (**~i**, **~e**) *adj.* Care manifestă mult patos; plin de patos. **A vorbi pe un ton ~.**

PATETISM *n*. Caracter patetic; atitudine patetică.

PATEU ~ri *n. culin.* 1) Preparat culinar din foi mici de aluat cu umplutură (de carne tocată, de brânză etc.), prăjit de obicei în unt sau ulei. 2) Preparat culinar în formă de pastă, făcut din carne, ficat sau pește, amestecat cu condimente; paștet.

PÂTIM//Ă ~i *f* 1) Sentiment de afecțiune puternică și durabilă; pasiune. 2) Înclinație spre rele; viciu. **A avea ~a tutunului.** 3) *înv.* Suferință fizică la care este supus cineva; caznă.

PATINĂ I *f* 1) Strat subțire de culoare verde, care se formează cu timpul pe suprafața obiectelor de bronz sau de aramă, ca urmare a procesului de oxidare. 2) Depunere care se formează pe suprafața unor obiecte din piatră, din lemn etc., sub influența factorilor atmosferici.

PATÎN//Ă II ~e *f sport* Obiect de metal format dintr-o șină cu elemente de legătură, care se fixează perpendicular pe talpa ghetei pentru a luneca pe gheață. ♦ **~ă cu role (**sau **cu role, pe rotile),** obiect de metal prevăzut cu patru role și cu elemente de legătură pentru fixarea de talpa ghetei, cu care se poate deplasa pe sol, în mișcări asemănătoare cu cele de pe patinoar; skating.

PATISERÎ//E ~i *f.* 1) Aluat fin, preparat cu mult unt, din care se fac pateuri, plăcinte sau diferite prăjituri. 2) Mulțime de produse alimentare din acest aluat. 3) Local în care se vând și se consumă astfel de produse.

PATOLOGIE *f* 1) Ramură a medicinei care se ocupă de studiul bolilor și al efectelor provocate de acestea. 2) Deviere de la starea normală de funcționare a organismului; tulburare; afecțiune.

PÂTOS *n*. 1) Entuziasm înflăcărat. 2) Capacitate a unei opere de artă, muzicală sau figurativă, de a suscita o puternică emoție afectivă sau estetică, ca urmare a intensității dramatice pe care o conține. **Patosul muzicii lui Beethoven.** 3) *fig., depr.* Însuflețire falsă; emfază; afectare.

PATRIARHÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care amintește

simplitatea moravurilor şi a traiului strămoşesc; în spiritul tradiţiilor străvechi. **Trai ~.**

PATRICI//ÂN ~eni *m. arh., ist.* 1) (*în Roma antică)* Persoană care, prin naştere, aparţinea clasei superioare de cetăţeni romani, bucurându-se de mari privilegii; nobil roman. 2) (*în Evul Mediu)* Persoană care făcea parte din nobilime; nobil; senior; aristocrat.

PATRICÎD I *n*. Crimă care constă în uciderea tatălui.

PATRICÎ//D II ~zi *m. şi adjectival* Persoană care şi-a ucis tatăl.

PATRIMONI//U ~i *n.* 1) Bun material moştenit de la părinţi; posesiune ereditară. 2) Totalitate de bunuri materiale sau spirituale, care aparţin unei colectivităţi; bun public. ~ **cultural.**

PATRIOTÂR//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. şi substantival* Care face paradă de patriotism; cu manifestări de patriotism fals.

PATRIOTISM *n*. Sentiment profund de dragoste şi devotament faţă de patrie şi popor.

PATR//ON I ~oane *n*. 1) Tub metalic sau de carton, care conţine o capsă, material exploziv, proiectil sau alice, folosit la armele de foc portative. 2) Bucată cilindrică de exploziv folosit în mine la dislocarea straturilor. 3) *electr.* Corp cilindric de porţelan, în care este introdus firul fuzibil al unei siguranţe electrice; buşon.

PATRON II ~i *m*. 1) *arh., ist. (în Roma antică)* Patrician care avea sub protecţie oamenii liberi, de condiţie socială inferioară, numiţi clienţi. 2) Proprietar al unei întreprinderi comerciale sau industriale, care are în subordine muncitori salariaţi. 3) *rel*. Sfânt considerat drept ocrotitor al unei persoane, al unei biserici sau al unei colectivităţi care îi poartă numele. 4) *înv*. Persoană ocrotitoare.

PATRONÂJ ~e *n*. 1) Ajutor sau sprijin acordat cuiva; protecţie. **Festival de teatru organizat sub ~ul guvernului.** 2) (*în unele ţări)* Societate de binefacere. **~ul săracilor.**

A PATRULÂ patrulez *intranz.* 1) *milit.* A fi patrulă; a face serviciul de patrulă. 2) *fig., fam.* A merge mult.

PATRUPE//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. şi substantival (despre fiinţe)* Care are patru picioare; cu patru picioare; cvadruped.

PAUPER ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre oameni, grupuri sociale)* Care se află într-o stare permanentă de sărăcie extremă; lipsit de mijloace de existenţă; foarte sărac; mizer.

PAVÂJ ~e *n*. 1) Strat de blocuri (de piatră, de lemn etc.) cu care se acoperă un drum sau un teren; caldarâm. 2) Porţiune de teren acoperită cu un asemenea strat.

PAVILI//ON I ~oane *n*. 1) *arhit.* Construcţie uşoară, de dimensiuni mici, de regulă de formă circulară, situată într-o grădină, într-un parc, la marginea unei păduri sau pe malul unui lac şi servind mai ales ca adăpost. 2) Fiecare dintre clădirile făcând parte dintr-un ansamblu de construcţii destinate aceluiaşi scop (spital, cazarmă, staţiune balneară etc.). 3) *înv*. Cort militar, care servea drept adăpost pentru căpeteniile armatei.

PAVILI//ON II ~oane *n*. 1) Drapel care se arborează pe navele maritime pentru a indica apartenenţa naţională, compania navală căreia îi aparţine nava sau pentru a fi folosit la anumite semnalizări pe mare. **Navă sub ~ul Republicii Moldova.** 2) Drapel al unei organizaţii sau asociaţii, care se arborează pe clădiri cu ocazia unor festivităţi. ~ **în bernă.**

PAVILI//ON III ~oane *n*. 1) Extremitate în formă de pâlnie a unor instrumentelor muzicale de suflat. 2) Instrument acustic în formă de pâlnie, care intensifică vibraţiile sonore, fiind folosit de persoanele cu auz slab; cornet acustic. 3) *înv.* Pâlnie acustică a unui receptor telefonic sau a unui megafon. 4) *anatom.* Lamă fibrocartilaginoasă plisată, acoperită cu o piele fină, situată pe părţile laterale ale capului, care face parte din urechea externă şi care captează sunetele şi le dirijează spre canalul auditiv; parte exterioară

vizibilă a urechii. **~ul urechii.**

A PAVOAZÂ pavoazez *tranz. (clădiri, săli, străzi* etc.) A împodobi cu drapele, portrete şi placarde (cu ocazia unor sărbători sau ceremonii).

PÂV//ĂZĂ ~eze *f.* 1) *arh., ist. (în antichitate şi în Evul Mediu)* Armă defensivă cu care luptătorii îşi protejau corpul de loviturile inamicului; scut. 2) *fig.* Persoană sau obiect care protejează; scut.

PĂCURÂR I ~i *m. reg.* Persoana care păzeşte, paşte şi îngrijeşte oile; cioban; păstor.

PĂCURÂR II ~i *m*. 1) *înv*. Negustor ambulant, care vindea păcură şi gaz lampant prin sate; găzar. 2) Muncitor care extrage păcură.

PÂCURĂ *f* Lichid vâscos de culoare brună- închisă, rămas după prelucrarea primară a ţiţeiului şi folosit, mai ales, drept combustibil şi la fabricarea uleiurilor de uns, a motorinei grele şi a altor produse; ţiţei brut; mazut.

PĂGÂN I ~i *m*. 1) Persoană care se închină zeilor sau idolilor; idolatru. 2) (*în concepţia credincioşilor creştini)* Persoană de altă credinţă. 3) Persoană care se abate de la dogmele religiei creştine; eretic. 4) Persoană rea la suflet.

PĂGÂN II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de religia politeistă sau de cultul idolilor; propriu religiei politeiste sau cultului idolilor. 2) *fig., mai ales depr* Care este cuprins de patimă; dominat de o patimă; pătimaş; cumplit.

PĂGUBÂŞ ~i *m*. Persoană care a suferit o pagubă.

PĂLMÂŞ ~i *m*. *înv*. Ţăran sărac care, neavând vite de muncă şi inventar agricol, îşi câştiga mijloace pentru existenţă muncind la alţii.

PĂMĂTUF ~uri *n.* 1) *înv.* Instrument primitiv, format dintr-un mănunchi de cârpe prinse de o prăjină, cu care se curăţă funinginea din cuptoare sau sobe sau praful din încăperi. 2) Obiect format dintr-un smoc de fire de păr prinse într-un mâner, cu care se săpunește faţa la bărbierit. 3) Smoc de pene cu care se ung preparatele culinare puse în cuptor.

PÂNUR//Ă ~i *f înv.* Ţesătură groasă de lână, care se producea în condiţii casnice şi din care se confecţionau haine ţărăneşti; aba; dimie.

PĂS păsuri *n.* Durere sufletească apăsătoare. **A-şi spune păsul.**

A PĂSÂ I pasă *intranz. (de obicei, în construcţii negative sau interogative)* A fi cuprins de grijă; a se nelinişti; a se îngrijora. ♦ **Nu-i pasă de nimic, este** indiferent faţă de orice. ♦ **Nici nu-mi pasă,** nu mă interesează deloc.

A PĂSÂ II pasă *intranz. înv.* A se deplasa, părăsind locul iniţial; a pleca; a se duce. ♦ **Pasă**! Pleacă! du-te! mergi!

A PĂSUÎ I păsuiesc *tranz. (persoane, instituţii)* A lăsa să beneficieze de răgazul necesar pentru a se achita de o obligaţie.

A PĂSUÎ II păsuiesc *tranz. teh. (piese tehnice)* A face să se potrivească exact (în procesul asamblării); a ajusta.

A PĂŞUNÂ păşunez 1. *intranz*. (*despre animale erbivore)* A mânca iarbă (sau alte plante), rupând cu gura direct de pe teren; a paşte. **2**. *tranz. (vitele)* A supraveghea în timpul păscutului; a paşte; a păstori.

PĂŞUN//E ~i *f* Teren necultivat, acoperit cu vegetaţie ierboasă, unde pasc vitele; imaş; islaz; suhat; toloacă.

PĂTIMÂŞ ~ă (**~i**, **~e**) *adj*. 1) *(despre persoane)* Care este cuprins de patimă; dominat de patimă; păgân; cumplit. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă patimă; determinat de patimă; pasionat. **Iubire ~ă**. 3) *înv. şi substantival (despre persoane)* Care suferă de o boală; suferind; bolnav.

PÂLNÎ//E ~i *f* 1) Obiect de forma unui con gol şi prelungit printr-un tub îngust, care serveşte la turnarea lichidelor în vasele cu gura strâmtă; leică. 2) Instrument acustic de formă conică, care serveşte la amplificarea sunetelor emise sau recepţionate. 3) *teh.* Dispozitiv de formă conică din componenţa unui sistem tehnic, care serveşte la evacuarea sau la încărcarea unui material. 4) *geomorf.* Depresiune de

teren de formă conică; văgăună.

A PÂNGĂRI pângăresc *tranz.* 1) *(lucruri sau ființe considerate sacre)* A supune unei batjocuri, unui sacrilegiu; a spurca; a huli; a profana. 2) A pune în contact cu ceva murdar; a spurca.

PÂRDĂLNIC I ~ă (**~i**, **~e**) *pop. rar și substantival (mai ales despre copii)* Care face năzbâtii; năzbâtios.

PÂRDĂLNIC II ~i *m. mai ales art. pop., reg.* Spirit rău; drac; diavol.

A SE PÂRGUÎ se pârguiește *intranz. (despre fructe, legume, cereale)* A intra în faza maturității; a începe să se coacă.

PÂRJOĂL//Ă ~e *f culin.* 1) Bucată de carne friptă pe grătar. 2) Chiftea mare, dată prin pesmeți și prăjită în grăsime.

PÂRJOL ~uri *n.* 1) Foc mare și puternic; incendiu violent și mistuitor. 2) *fig.* Nenorocire mare și grea, care se abate asupra unei colectivități; dezastru; flagel; calamitate; prăpăd. 3) *pop.* Căldură mare și înăbușitoare; arșiță.

PÂRLEĂZ ~uri *n. pop., reg.* Trecătoare îngustă peste un gard.

PECUNIĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de bani; propriu banilor; bănesc. **Afaceri ~e.**

PEDAGOGIE *f* Știință care se ocupă de studiul metodelor de instruire și de educare a tinerei generații.

PEDĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane)* 1) Care manifestă un spirit exagerat de disciplină și de punctualitate (mai ales în lucruri neînsemnate); caracterizat prin meticulozitate deosebită. 2) Care face paradă de erudiție afectată; cu pretenții de erudiție.

PEDE//STRU ~stră (**~ștri**, **~stre**) *adj. și substantival* 1) *(despre persoane)* Care merge pe jos. 2) *(despre ostași)* Care se deplasează și luptă pe jos.

PEDIATRIE *f* Ramură a medicinii care se ocupă de studiul bolilor de copii, de tratarea și de profilaxia acestora; medicină infantilă.

PEDOLOGIE *f* Știință care se ocupă de studiul genezei, evoluției și compoziției solurilor.

PEGĂ//S I ~și *m.* 1) *mitol. (în mitologia greacă)* Ființă imaginară în chip de cal cu aripi. 2) *fig.* Simbol al inspirației poetice.

PEGĂS II *m. astronom.* Constelație din emisfera nordică a cerului.

PEHLIVĂN ~i *m.* 1) *înv.* Actor de circ care prezenta în piețe și la bâlciuri exerciții acrobatice ușoare; saltimbanc. 2) *fig.* Persoană care se ține de înșelăciuni; șarlatan; coțcar; panglicar; saltimbanc. 3) *fig.* Persoană pusă pe glume; om mucalit.

PEIORATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*despre cuvinte, expresii, afirmații, elemente de limbă)* Care comportă o idee de rău; care depreciază lucrul sau persoana denumită; cu sens defavorabil; depreciativ.

PELERIN ~i *m.* 1) Persoană care face un pelerinaj; peregrin. 2) Persoană care călătorește mult; călător.

PELERINĂJ ~e *n.* 1) *rel.* Călătorie făcută de credincioși într-un loc considerat sfânt; hagealâc. 2) Călătorie în locuri renumite din punct de vedere istoric sau cultural. 3) Trecere continuă; perindare.

PELERÎN//Ă ~e *f.* 1) Haină largă fără mâneci, adesea cu glugă, care se îmbracă peste alte haine și se încheie numai la gât. 2) Articol vestimentar femeiesc în formă de guler foarte lat, care acoperă umerii, purtat peste palton sau peste rochie.

PELÎCUL//Ă ~e *f* 1) Bandă subțire, flexibilă și transparentă, de celuloid sau de alt material sintetic, folosită în industria fotografică și în cinematografie pentru înregistrarea imaginii și a sunetului; film. 2) Strat fin, format pe suprafața unei substanțe solide sau lichide; pojghiță. 3) Membrană organică foarte subțire. **~a exterioară a frunzei**.

PELT//EÂ ~ele *f* 1) *culin.* Produs alimentar în formă de jeleu, preparat din suc de fructe fiert cu zahăr. 2) *fig.* Vorbire sau scriere lipsită de concizie; comunicare orală sau scrisă prolixă.

PELTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care rostește defectuos unele sunete. 2) *(despre vorbire)*

Care trădează o rostire defectuoasă.

PELUZ//Ă ~e *f.* Teren acoperit cu iarbă deasă şi tunsă scurt; gazon.

PENÂJ ~e *n.* Totalitate de pene ale unei păsări; penet.

PENÂL I ~e *n. v.* **PENAR**.

PENÂ//L II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. jur*. Care ţine de urmărirea şi pedepsirea infractorilor; cu caracter represiv.

PENÂLTI ~uri *n. sport (la fotbal, handbal)* Lovitură directă executată de la 11 metri în poarta echipei adverse pentru încălcarea regulilor de joc în careul de 16 metri.

PENÂR ~e *n*. Cutioară dreptunghiulară în care elevii îşi ţin accesoriile pentru scris.

PENDUL ~e *n*. 1) Corp solid care, sub acţiunea unei forţe, poate oscila în jurul unui punct sau al unei axe fixe. 2) Dispozitiv care, oscilând, reglează funcţionarea unui mecanism. 3) *v*. **PENDULĂ**.

PENDUL//Ă ~e *f* Ceas de perete, funcţionarea căruia este reglată de un pendul.

PENEL ~uri *n*. 1) Pensulă mică cu care se pictează. 2) *fig. prin ext.* Măiestrie artistică a unui pictor; stil propriu unui pictor.

PENET ~uri *n*. 1) Totalitate de pene ale unei păsări; penaj. 2) Mulţime de pene.

A PENETRÂ penetrez 1. *tranz*. (*medii*, *obiecte sau organisme)* A parcurge dintr-o parte în alta; a străbate. **2**. *intranz.* A intra, avansând (într-un mediu); a pătrunde.

PENETRÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj*. Care poate fi penetrat; în stare să fie penetrat. **Strat ~.**

PENIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care produce o impresie neplăcută; cu proprietatea de a provoca o jenă supărătoare. **Stare ~ă.**

PENÎNSUL//Ă ~e *f geomorf.* Porţiune de uscat care pătrunde adânc în mare, fiind scăldată de apă din trei părţi.

PENITENCIÂR ~e *n*. Instituţie în care îşi ispăşesc pedeapsa persoanele condamnate la privaţiune de libertate; temniţă; închisoare; puşcărie.

PENSI//ON ~oane *n. înv. (în unele state)* Instituţie instructiv-educativă particulară sau publică, destinată, mai ales, copiilor de nobili.

PENSUL//Ă ~e *f* Instrument de vopsit sau de colorat, format dintr-un smoc de păr sau de fire sintetice, prins într-o coadă.

PENUMBR//Ă ~e *f* 1) Zonă de trecere între lumină şi umbră. 2) Zonă luminată slab; semiobscuritate; semiîntuneric.

PENURIE *f* 1) Lipsă acută (a unor bunuri necesare); criză. **~ de bani. ~ de energie.** 2) *înv*. Sărăcie mare; mizerie.

PEPINIER//Ă ~e *f* 1) Teren agricol rezervat pentru cultivarea şi înmulţirea materialului săditor, 2) *fig.* Instituţie care pregăteşte în permanenţă specialişti într-un anumit domeniu activitate.

PEPÎT//Ă ~e *f* Bucată de metal (mai ales de aur) în stare nativă.

A PERCEPE I percep *tranz. (obiecte şi fenomene din lumea înconjurătoare)* A cunoaşte prin mijlocirea organelor de simţ şi prin reflectare în conştiinţă; a sesiza prin simţuri şi cu ajutorul gândirii. **Urechea omului nu ~ ultrasunetul**. **A ~ o nuanţă**.

A PERCEPE II percep *tranz. fin. (impozite, taxe, sume de bani* etc.) A primi drept contribuţie sau ca amendă (de la persoane sau întreprinderi).

PERCEPTIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care poate fi perceput; în stare să fie perceput; sesizabil. 2) Care poate fi pătruns cu mintea; în stare să fie înţeles cu facilitate; inteligibil; sesizabil. 3) *fin. (despre impozite, taxe)* Care poate fi încasat.

PERCEPTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate percepe; în stare să perceapă.

PERCEPTOR ~i *m*. *înv.* Funcţionar însărcinat cu încasarea impozitelor şi a taxelor oficiale.

PERCEPŢI//E ~i *f* 1) Proces psihic prin care obiectele şi fenomenele din realitatea obiectivă sunt percepute direct cu ajutorul organelor de simt. 2)

psihol. Imagine a obiectelor și fenomenelor din lumea obiectivă, rezultată din acest proces psihic. 3) Capacitate perceptivă.

PERCHEZÎȚI//E ~i *f* Cercetare a unei încăperi, a unei persoane suspectate sau a domiciliului acesteia, operată de reprezentanții organelor în drept în scopul descoperirii corpurilor delicte sau a altor probe materiale.

PERC//ÎCĂ ~e *f pop., reg.* 1) Smoc de păr lăsat puțin pe frunte; moț. 2) Șuviță de păr care acoperă fruntea unui cal; perciune.

PERCIUN//E ~i *m*. 1) *mai ales la pl.* Șuviță de păr care acoperă tâmpla și care se prelungește în jos pe obraz (la bărbați). 2) Barbă care crește de o parte și de alta a feței, de la tâmple până la bărbie; favorit. 3) *rar* Șuviță de păr care acoperă fruntea unui cal; percică.

A PERCUTĂ percutez *tranz.* 1) *med*. *(regiuni ale corpului)* A lovi ușor și repetat cu degetele, pentru a detecta și diagnostica o afecțiune internă pe baza sunetului produs. 2) *milit. (capsa sau focosul unei grenade, mine, bombe)* A lovi cu percutorul, pentru a provoca aprinderea explozibilului.

PERCUT//OR -oare *n*. Piesă metalică a unei arme de foc, care, lovind capsa sau focosul unei încărcături explozive, provoacă detonația.

PEREGRIN ~i *m*. 1) *rel.* Persoană care face un peregrinaj; pelerin. 2) *prin ext.* Persoană care cutreieră lumea.

A PEREGRINĂ peregrinez *intranz*. 1) (*despre credincioși)* A merge timp îndelungat (pe jos) spre un loc considerat sfânt; a face peregrinaj. 2) A călători prin locuri îndepărtate sau prin țări străine; a cutreiera lumea.

PEREGRINĂJ ~e *n*. *rel*. Călătorie făcută de credincioși într-un loc considerat sfânt; hagealâc; pelerinaj.

PEREMPTORI//U ~e (**~i**) *adj.* Care este imposibil de a fi contestat; fără posibilitatea de a provoca obiecții; incontestabil; neîndoielnic; evident. **Dovadă ~e.**

PEREN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre plante)* Care trăiește și rodește mai mulți ani, având rădăcină persistentă; cu capacitatea de a trăi și a rodi mai mulți ani de-a rândul; vivace. 2) *fig.* Care durează un timp îndelungat; de durată mare; durabil;
persistent. **Operă de artă ~ă.**

PERFEC//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care corespunde absolut tuturor cerințelor; lipsit de defecte; desăvârșit.

PERFECT II *n*. *lingv, gram.* Ansamblu de forme verbale care exprimă o acțiune efectuată și terminată până la momentul vorbirii; trecut.

PERFECT III *adv.* 1) Foarte bine; excelent. 2) (*în replici)* De acord; așa este; exact.

A PERFECȚIONĂ perfecționez *tranz.* 1) A face să devină mai bun din punct de vedere calitativ; a face să se apropie de perfecțiune; a desăvârși. **~ un aparat**. 2) *(persoane)* A face să se perfecționeze.

A SE PERFECȚIONĂ mă perfecționez *intranz*. *(despre persoane)* A-și ridica calificarea, acumulând cunoștințe și abilități noi într-un domeniu de activitate.

PERFÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care, sub aparențe binevoitoare, ascunde intenții dușmănoase; cu intenții ostile ascunse; viclean; fățarnic; ipocrit. 2) *(despre manifestări ale oamenilor, fenomene* etc.) Care este periculos fără a părea astfel; cu pericol ascuns.

PERFIDÎ//E ~i *f* 1) Caracter perfid. 2) Faptă sau vorbă perfidă.

A PERFORA perforez *tranz.* 1) A supune unei operații de găurire; a străpunge, făcând găuri. **~ o piesă metalică**. **~ bilete**. 2) A face să se perforeze.

A SE PERFORA se perforează *intranz.* 1) A se deteriora prin apariție de găuri; a se găuri. 2) *(despre organe sau țesuturi)* A căpăta o gaură (din cauza unei boli).

PERFORAT//OR I ~oare *n*. Unealtă, mașină sau aparat de perforat.

PERFORATOR II ~i *m*. Muncitor specializat în operații de perforare.

PERFORMÂNȚ//Ă ~e *f* 1) Rezultat obținut de o persoană într-o competiție sportivă. 2) Succes deosebit obținut într-un domeniu de activitate. 3) *teh.* Indice calitativ de funcționare sau de randament (al unui motor, sistem tehnic, al unei mașini-unelte etc.).

PERGAMENT *n*. *arh.* 1) Piele de animal prelucrată special, pe care se scria în trecut. 2) Text scris pe astfel de piele.

PERGOL//Ă ~e *f arhit.* Construcție ușoară într-un parc sau într-o grădină, constând dintr-o rețea de grinzi de lemn susținute de coloane, pe care se întind plante agățătoare decorative.

A PERICLITA periclitez *tranz*. A împiedica, expunând unui pericol; a primejdui. **A periclita circulația rutieră.**

PERICOL ~e *n*. Situație care amenință existența sau integritatea unei ființe sau lucru; circumstanță amenințătoare; primejdie.

PERIFERÎ//E ~i *f* Parte situată la margine. **~a orașului.**

A SE PERIMA se perimează *intranz.* 1) *(despre idei, concepții* etc.) A pierde valoarea odată cu trecerea timpului; a deveni neactual; a se învechi. 2) *jur. (despre acțiuni judiciare)* A se anula în mod automat din cauza depășirii termenului prevăzut de lege.

A SE PERINDÂ se perindă *intranz. (despre obiecte, lucruri, fenomene* etc.) A trece unul după altul (prin fața ochilor).

PERIPEȚÎ//E ~i 1) Eveniment imprevizibil și impresionant. 2) Serie de situații riscante, care intervin într-o acțiune dramatică (descrisă într-o operă literară); pățanie; aventură.

PERÎPL//U ~e *n*. Călătorie maritimă de lungă durată.

PERISC//OP ~oape *m*. *milit.* Aparat optic care permite unui observator să vadă câmpul de luptă dintr-un adăpost (tranșee, blindaj etc.), din tancuri sau din submarine.

PERL//Ă ~e *f* 1) Formație, de regulă, sferică, de culoare argintie, cu luciu de sidef, care se formează în scoicile unor moluște și este utilizată la confecționarea bijuteriilor; mărgăritar. 2) Bijuterie din această formație. 3) *fig.* Persoană cu merite mari. 4) *fig.* Lucru de valoare mare. 5) *iron.* Eroare grosolană și ridicolă.

PERMANEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial* Care există fără întrerupere; cu durată lungă; neîntrerupt; continuu. **A avea program ~.**

PERMEÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care permite trecerea unui lichid sau a unui gaz; cu proprietate de a permite trecerea unui fluid.

PERMIS ~e *n*. Autorizație oficială scrisă, eliberată de un organ competent, în virtutea căreia posesorul acesteia poate beneficia de anumite drepturi sau poate exercita o anumită activitate.

A PERMITE permit *tranz.* 1) *(acțiuni)* A da voie (să se efectueze ori să aibă loc); a îngădui; a încuviința. **~ intrarea în parc**. 2) *(construit cu dativul subiectului și urmat, de regulă, de un conjunctiv sau un infinitiv)* A-și da voie în mod conștient; a-și asuma dreptul; a trece de limita bunei cuviințe; a-și îngădui. ♦ **A-și ~ prea multe,** a fi obraznic cu cineva.

PER//ON ~oane *n*. Platformă într-o gară, situată de-a lungul căii ferate și servind la înlesnirea urcării și coborârii pasagerilor în și din vagoane.

A PERORA perorez 1. *intranz.* A vorbi mult și cu emfază. **2**. *tranz. rar fam. (idei, probleme, teze* etc.) A susține cu multă ardoare.

A PERPETUĂ perpetuez *tranz.* A face să se perpetueze.

A SE PERPETUĂ se perpetuează *intranz. (despre procese, acțiuni* etc.) 1) A deveni perpetuu.

2) A fi perpetuu; a dura constant (mereu sau timp îndelungat); a se menține veșnic. **Din păcate, această anormalitate se perpetuează.**

PERPETU//U ~ă (**~i, ~e**) *adj.* Care durează la

nesfârşit; cu existentă nesfârşită; veşnic; etern.

PERPETUUM *n*. : ♦ **~ mobile,** mecanism tehnic imaginar, care ar fi capabil să funcţioneze fără încetare, să producă energie sau să efectueze lucru mecanic fără a primi energie din exterior.

PERPLE//X ~ă (**~cşi**, **~e**) *adj. (despre persoane şi manifestările lor)* Care vădeşte surprindere şi nedumerire; cu uimire şi dezorientare. **Am rămas ~.**

A PERSECUTĂ persecut *tranz*. 1) (*persoane*) A urmări insistent, pricinuind neplăceri; a prigoni. 2) *fig. (despre idei, sentimente, amintiri)* A nu slăbi nici pentru un moment; a stăpâni în permanenţă; a prigoni; a chinui; a obseda; a urmări.

A PERSEVERĂ perseverez *intranz*. A păstra statornicie (în acţiuni, atitudini sau sentimente); a sta cu fermitate pe aceleaşi poziţii; a stărui; a persista; a stărui.

PERSEVEREN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj. (despre persoane şi acţiunile, manifestările lor)* Care perseverează; cu multă stăruinţă; stăruitor; tenace. **Muncă ~tă.**

PERSEVERENŢ//Ă ~e *f* 1) Caracter perseverent. 2) Atitudine perseverentă. **A manifesta ~ă în acţiuni.**

A PERSIFLĂ persiflez *tranz*. (*despre persoane, autori, aomeni de creaţie* etc.) A trata cu batjocură; a lua în derâdere; a zeflemisi. **Scriitorul ~ează moravurile timpului**.

A PERSISTĂ persist *intranz.* 1) A păstra statornicie (în acţiuni, atitudini sau sentimente); a sta cu fermitate pe aceleaşi poziţii; a stărui; a persevera. 2) A-şi perpetua existenţa; a continua să fie; a se menţine; a dăinui; a stărui; a dura. **Gerurile au ~at până în aprilie**. **Durerea mai ~ă**.

PERSOĂN//Ă ~e *f* 1) Reprezentant al speciei umane privit în ansamblul trăsăturilor sale fizice, psihice, morale; fiinţă umană; om; individ; ins. 2) Om (sau organizaţie) luat în raport cu societatea şi privit ca subiect de drepturi şi de obligaţii. **~ă fizică. ~ă juridică.** 3) *lingv., gram.* Categorie gramaticală proprie mai ales pronumelor şi verbelor, care indică vorbitorul, interlocutorul sau pe cel despre care se vorbeşte.

PERSONĂJ ~e *n*. 1) Persoană care joacă un rol important în viaţă sau în societate. **Un ~ controversat.** 2) *literat.* Erou ai unei opere literare sau teatrale. **~ central.** 3) Figură umană reprezentată într-o operă plastică. **Un ~ pozitiv.**

PERSONĂL I *n*. Totalitate de persoane salariate (care lucrează într-o întreprindere sau într-o instituţie).

PERSONĂL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care aparţine unei persoane; propriu unei persoane; particular; privat; individual. **Bun ~**. 2) Care este specific pentru o anumită persoană; caracteristic unei persoane; individual. **Merit ~**. 3) Care comportă amprenta unei persoane; cu trăsături distincte proprii unei persoane. **Idee ~ă**.

PERSONALIT//ÂTE ~ăţi *f* 1) Totalitate de trăsături morale şi/sau intelectuale proprii unei persoane, prin care se evidenţiază individualitatea. 2) Persoană cu aptitudini şi calităţi morale deosebite; persoană notabilă. **~e marcantă din domeniul lingvisticii.**

A PERSONIFICÂ personific *tranz.* 1) *(animale, plante, fenomene, lucruri)* A reprezenta ca pe o persoană, înzestrând cu însuşiri omeneşti; a umaniza; a personaliza. **Poetul personifică codrul.** 2) A prezenta, dând expresie materială. **El ~ă onestitatea**. 3) A exprima ca pe un simbol; a constitui un simbol; a simboliza. **Balanţa personifică justiţia.**

PERSPECTÎV//Ă ~e *f* 1) Aspect agreabil al unui colţ din natură, văzut de la o anumită distanţă. 2) Aspect (al unui obiect) văzut din depărtare. **~a căii ferate**. 3) *metodol.* Modalitate de interpretare; punct de vedere. **Fenomen social cercetat din ~ă istorică**. 4) *mat*. Reprezentare tridimensională a unui obiect, reprodusă la scară diferită pe o suprafaţă plană, păstrând proporţia dintre dimensiunile obiectului. 5) *fig.*

Posibilitate de dezvoltare sau de realizare în viitorul apropiat. **Proiectul are ~e.**

PERSPICÂCE *adj. invar.* 1) *(despre persoane)* Care este dotat cu un spirit pătrunzător; capabil să pătrundă în esența lucrurilor. 2) *(despre mintea și manifestările oamenilor)* Care dă dovadă de spirit de pătrundere; cu finețe spirituală; pătrunzător; subtil; sagace.

PERSPICACITÂTE *f* Caracter perspicace; finețe; inteligență; luciditate; sagacitate.

A PERSUADÂ persuadez *tranz.* (*persoane*) A face să creadă și să adereze completamente la ceva.

PERSUASIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care persuadează; capabil să convingă; convingător. **Argument ~.**

PERTURBÂȚI//E ~i *f* 1) Lipsă de regularitate în funcționarea unui sistem sau a unui fenomen. **~ii atmosferice.** 2) *fig.* Modificare în rău în viața unui individ sau a unei colectivități.

PERUC//Ă ~i *f* Obiect confecționat din păr, din lână sau din fiire sintetice etc., care se poartă pe cap, peste păr sau în locul părului natural; coafură de păr fals.

PERUZ//EÂ ~ele *f.* 1) Mineral opac, de culoare albastră-deschisă sau verzuie, folosit ca piatră semiprețioasă. 2) Piatră semiprețioasă din acest mineral; turcoază.

A PERVERTI pervertesc *tranz. (persoane)* A face să se pervertească; a strica; a deprava; a corupe.

A SE PERVERTI mă pervertesc *intranz.* (*despre persoane)* 1) A se abate de la normele morale, aflându-se sub o influență dăunătoare; a pierde demnitatea și cinstea; a se deprava; a se corupe; a se strica. 2) *(despre organe)* A nu (mai) funcționa normal (datorită unei denaturări); a se deregla.

PESIMISM *n.* (*în opoziție cu* **optimism**) 1) Viziune asupra vieții pătrunsă de deznădejde, de neîncredere în viitor și în oameni. 2) *filoz.* Concepție filozofică idealistă conform căreia în lume predomină răul ca trăsătură inerentă. 3) Stare sufletească de deprimare, de neliniște și amărăciune.

PESIMÎ//ST I ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj. (în opoziție cu* **optimist**) 1) Care ține de pesimism; propriu pesimismului. **Atitudine ~stă**. 2) *(despre persoane)* Care manifestă pesimism; pătruns de pesimism.

PESIMÎ//ST II ~ști *m*. 1) Persoană predispusă la pesimism. 2) Adept al pesimismului filozofic.

PESME//T ~ți *m*. *gastron.* 1) Felie sau bucată de pâine uscată special în cuptor sau rolă; posmag. 2) Pâine uscată, pisată mărunt.

PESTRIȚ ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are pete mici de diferite culori; cu pete de culori diferite. **Flori ~e.** 2) *fig. (despre lucruri, ansambluri, colectivități* etc.) Care conține elemente de natură sau de origine diferită; format dintr-un amestec de elemente de tot felul; amestecat; eterogen. **Societate ~ă.**

PEȘCHEȘ ~uri *n.* 1) *arh., ist.* Dar în bani sau în natură, oferit de domnitor Porții Otomane. 2) *fam.* Obiect oferit cu o anumită ocazie; dar; cadou.

PEȘIN *adj. și adverbial, rar* : ♦ **Bani ~,** bani în numerar; bani gheață; bani cheș. ♦ **A plăti ~,** a plăti pe loc, în numerar; a plăti cheș.

PETÎȚI//E ~i *f* Cerere scrisă, mai ales colectivă, adresată unui organ al puterii de stat, în care se formulează o opinie sau o revendicare de interes general; memoriu.

A PETRIFICĂ petrffic *tranz.* A face să se petrifice.

A SE PETRIFICĂ se petrffică *intranz.* 1) A se transforma în piatră sau în mineral. 2) A deveni tare ca piatra. 3) (*în basme)* A se transforma în stană de piatră.

PEZEVENCHI *m. fam. peior.* Persoană care umblă cu viclenii și înșelăciuni; coțcar.

PIĂ//STRU ~ștri *m. arh., ist.* Monedă turcească de argint, cu valoare variabilă, care a circulat și în Țara Moldovei.

PIC picuri *n*. 1) Părticică globulară de lichid; strop. **~ de apă.** 2) Parte minimală; fărâmă. **~ de pâine**. 3) Durată scurtă. **~ de timp**. 4) Cantitate mică. **Vreau doar un ~ de vin.**

PICADOR ~i *m*. Luptător călare într-o coridă, care întărâtă taurul cu împunsături de suliță sau intervine în ajutorul toreadorului sau al matadorului când viața acestora este în pericol.

PICĂJ ~e *n*. Manevră prin care un avion pichează.

PICĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre mâncăruri, băuturi* etc.) Care pișcă de limbă; cu gust înțepător; condimentat. 2) *(despre gust, savoare* etc.) Care produce o senzație înțepătoare; caracterizat printr-o senzație neplăcută. 3) *fig. (despre persoane și manifestările lor)* Care trezește interes; cu aspect exterior atrăgător; nostim; seducător. 4) *fig. (despre glume, anecdote)* Care conține o anumită doză de indecență; cu o ușoară nuanță obscenă; pipărat.

PICĂ *f* Animozitate ascunsă; pizmă. **A avea pică pe cineva. A-i purta pică cuiva.**

PICHET ~e *n*. 1) *milit.* Subunitate militară care asigură securitatea trupelor în marș. 2) Subdiviziune de grăniceri însărcinată cu paza unui sector de frontieră.

A SE PICHIRISÎ mă pichirisesc *intranz. înv. fam. (despre persoane)* A se simți jignit; a se ofensa; a se ofusca.

PICI *m*. *pop., fam.* Copil de sex masculin; băiat mic; puști; băiețel.

PICNIC ~uri *n*. Masă luată în comun la aer liber.

A PICOTI picotesc *intranz.* A ațipi repetat, la intervale scurte, șezând sau stând în picioare; a moțăi; a dormita; a somnola.

PICTURĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de pictură; propriu picturii.

PICTUR//Ă ~i *f* 1) Ramură a artelor plastice, care reprezintă realitatea în imagini artistice create cu ajutorul culorilor aplicate pe o suprafață plată (pânză, hârtie, lemn, sticlă etc.). 2) Creație artistică pictată; operă creată de un pictor; tablou; pânză. 3) Ansamblu de opere pictate.

PÎCUP ~uri *n*. Aparat pentru reproducerea și transformarea în curenți variabil a sunetelor înregistrate pe un disc; electrofon.

PIDOSNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. pop., fam.* 1) *(despre persoane)* Care face totul pe dos; cu purtări ieșite din comun. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care este contrar așteptărilor; ieșit din comun.

PIES//Ă ~e *f.* 1) Element constitutiv (al unui ansamblu); parte componentă (a unui tot); exemplar. **~a unei colecții**. 2) *(în jocurile sportive, de societate și mai ales, la șah)* Obiect cu semnificație specială (rege, regină, nebun, cal, turn, pion); figură. 3) Ban de metal de mică valoare; monedă. 4) Act scris (cuprins într-un dosar sau într- o colecție). 5) *teh.* Element component (al unui sistem tehnic). 6) *literat.* Operă dramatică; creație literară destinată reprezentării pe scenă. 7) Operă muzicală de proporții reduse (de obicei instrumentală); bucată; compoziție.

PIETÂTE *f* 1) *rel.* Sentiment religios, care constă în respectarea și exercitarea conștiincioasă a practicilor bisericești; cucernicie; cuviosie; pioșenie. 2) *prin ext.* Atitudine plină de respect, de dragoste și duioșie.

PIETON ~i *m.* Persoană care merge pe jos (pe o arteră de circulație).

PIGMEN//T ~ți *m*. 1) Substanță organică de origine vegetală sau animală, care colorează țesuturile și organele. 2) *chim.* Substanță colorantă de origine minerală, organică sau metalică, folosită în industria vopselelor și a lacurilor.

PIGME//U ~i *m*. 1) *mitol. (în mitologia antică)* Persoană care aparținea unei populații legendare de pitici din regiunea Nilului. 2) Negroid făcând parte dintr-o populație de statură mică. 3) Persoană de statură foarte mică; pitic; liliputan. 4) *fig. depr.* Persoană lipsită de valoare; om de nimic; pitic.

PIJAMÂ ~le *f* Îmbrăcăminte ușoară de noapte sau de interior constând din pantaloni și bluză.

PILÂF ~uri *n*. *culin.* Fel de mâncare pregătită din orez cu carne (de pasăre, de oaie etc.).

PILÂ//STRU ~ștri *m*. *arhit.* Element arhitectural în

formă de stâlp paralelipipedic, prevăzut cu o bază și cu un capitel și angrenat în zidărie, care servește ca element decorativ sau/și de rezistență.

PÎL//Ă I ~e *f* 1) *teh.* Dispozitiv care transformă energia termică sau chimică în energie electrică. 2) *fig., fam.* Sprijin sau ajutor ilegal, dat cuiva de o persoană (influentă) pentru a obține un avantaj. ♦ **A pune** (sau **a băga**) **o ~ă,** a interveni în mod abuziv în favoarea cuiva sau pentru sine; a solicita o protecție ilegală pentru cineva sau pentru sine. ♦ **A avea ~e,** a se bucura de protecția cuiva.

PÎL//Ă II ~e *f.* 1) Unealtă de lăcătușerie, formată dintr-o bară de oțel călit, având pe toată suprafața dinți mărunți și ascuțiți, cu ajutorul cărora se prelucrează prin pilire piese metalice. 2) Instrument mic în formă de lamă, prevăzut cu crestături și folosit la netezirea unghiilor.

PILON ~i *m*. *arhit.* Stâlp de beton armat sau de metal, folosit în calitate de picior sau de suport la bolți sau ca element arhitectural decorativ.

PILO//T I ~ți *m*. 1) Persoană specializată în conducerea unui avion; aviator. 2) Marinar specializat în manevrarea navelor (mai ales în condiții grele de navigație). 3) Mecanic de locomotivă specializat în conducerea trenurilor pe sectoarele cu circulație dificilă.

PILO//T II ~ți *m*. *constr.* Stâlp care se bate în pământ la adâncime mare, pentru a consolida un teren sau pentru a susține o construcție de mari dimensiuni.

PILUL//Ă ~e *f* Preparat farmaceutic de forma unui disc mic, care se administrează pe cale bucală; tabletă; hap; pastilă; comprimat.

PINACOTEC//Ă ~i *f* 1) Colecție mare de opere pictate. 2) Muzeu în care se expune și se păstrează colecții de acest fel.

PING//EA ~ ele *f* Bucată de piele sau de cauciuc, care se aplică pe partea anterioară a tălpii la încălțăminte, înlocuind-o pe cea uzată.

PINTEN I ~i *m*. 1) *(la unele animale și păsări)* Proeminență cornoasă în partea de dinapoi și de jos a piciorului. 2) *(la unele plante)* Parte care reprezintă o protuberanță, o proeminență sau o excrescență.

PINTEN II ~i *m.* 1) Obiect de metal, în formă de potcoavă, prevăzut cu o rotiță, fixat de călcâiul încălțămintei unui călăreț, cu ajutorul căruia se îmboldește calul la mers. 2) Lovitură dată cu un astfel de obiect. **A da ~i calului.**

PINTEN//OG ~oagă (**~ogi**, **~oage**) *adj. și substantival* 1) *(despre unele animale)* Care are pete de culoare albă în regiunea pintenilor; cu pete albe în partea inferioară a picioarelor. 2) *(despre păsări)* Care are pinteni; cu pinteni.

PION ~i *m*. 1) *(la jocul de șah)* Figură de șah, având cea mai mică valoare, care se așează, la începutul partidei, înaintea celorlalte piese. **~ul reginei**. 2) *fig., fam., peior.* Persoană lipsită de autoritate, fiind folosită fără a i se cere consimțământul.

PIONIER I ~i *m*. *înv., ist. (în fosta Uniune Sovietică și în alte foste țări)* Membru al organizației comuniste a copiilor de la 10 la 14 ani.

PIONIER II ~i *m*. 1) Colonist care se instalează primul într-un ținut necunoscut pentru a-l defrișa. 2) *fig.* Deschizător de drumuri noi într-un domeniu de activitate umană.

PI//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care este stăpânit de pietate; pătruns de evlavie religioasă; cuvios; cucernic; evlavios. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă o stimă deosebită; pătruns de respect afectuos.

PIOȘENI//E ~i *f rar rel.* Sentiment religios, care constă în respectarea și exercitarea conștiincioasă a practicilor bisericești; cucernicie; cuviință; pietate.

PÎP//Ă ~e *f* Obiect folosit la fumat, având o parte îngroșată cu o cavitate înăuntru, în care se pune tutunul, și alta în formă de tub, prin care se trage fumul; lulea.

A PIPERNICI pipernicesc *tranz. pop.* A face să se

pipernicească.

A SE PIPERNICI mă pipernicesc *intranz. pop.* A se opri din dezvoltare sau a-şi micşora dimensiunile; a rămâne sau a deveni mic; a se chirci; a se prizări.

PÎPOT//Ă ~e *f* 1) Parte a aparatului digestiv al păsărilor, în care se mistuie hrană; rânză. 2) *fam. (la om)* Parte a aparatului digestiv, în care se digeră alimentele; stomac.

PIROG//Ă ~i *f* Barcă îngustă, lungă şi plată, făcută dintr-un trunchi scobit de copac, din scoarţă de copac sau din piei cusute, folosită de unele popoare din Africa şi Oceania.

A PIROGRAVĂ pirogravez *tranz*. (*desene*, *inscripţii* etc.) A grava pe o suprafaţă cu ajutorul unui vârf metalic incandescent.

A PIROTÎ pirotesc *intranz.* 1) *v.* **A PICOTI**. 2) *(despre persoane)* A fi într-o stare de depresie morală sau de moleşeală fizică; a lâncezi; a tânji. 3) *(despre fiinţe)* A suferi îndelung de o boală; a zace; a gogi; a boli.

PIRPIRÎ//U ~e (**~i**) *adj. pop.* 1) *(despre organisme vii)* Care s-a oprit din dezvoltare sau a degenerat; cu dimensiuni reduse din cauza dezvoltării anormale; pipernicit; jigărit. 2) *(despre persoane)* Care poartă haine sărăcăcioase sau subţiri. 3) *(despre îmbrăcăminte)* Care este sărăcăcios, subţire şi nepotrivit cu vremea friguroasă; jerpelit.

PIRUET//Ă ~e *f* 1). Figură de dans care constă dintr-o rotire completă, pe loc, executată de dansator pe vârful unui picior. 2) Rotire rapidă a corpului în jurul axei sale verticale. 3) *fig.* Trecere bruscă de la o opinie la alta.

PISĂL//OG I ~oagă (**~ogi**, **~oage**) *adj. şi substantival (despre persoane)* Care plictiseşte prin insistenţa sa supărătoare; caracterizat prin repetarea supărătoare a aceluiaşi lucru; sâcâitor.

PISĂL//6G II ~oage *n.* Unealtă de uz casnic, rotunjită la un capăt ca o măciucă, cu care se pisează boabe în piuă; pilug.

PISCICULT6R ~i *m.* Specialist în piscicultură.

PISCICULTURĂ *f.* Ramură a zootehniei, care se ocupă de studierea metodelor de creştere şi de înmulţire a peştilor.

PISCÎN//Ă ~e *f.* 1) Bazin într-un parc sau într-o grădină, în care cresc peşti. 2) Bazin de înot.

PISCIV6R ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi substantival* Care se hrăneşte cu peşte.

PITÂC I ~e *n. înv. ist.* 1) Act domnesc de ridicare la rang boieresc. 2) Dispoziţie scrisă.

PITÂC II ~i *m.* 1) *înv*. Monedă rusească sau austriacă, de argint sau de aramă, cu circulaţie şi în Ţara Moldovei. 2) *pop., fam.* Monedă de mică valoare; ban; gologan.

PITÂR ~i *m. arh., ist. (în Moldova medievală)* Dregător care avea în grija sa aprovizionarea curţii domneşti şi a oştirii cu pâine.

PITECANTR6P ~i *m*. Om fosil, descoperit pe insula lava, cu caractere intermediare între maimuţele antropoide şi omul primitiv.

A PITI pitesc *tranz.* 1) *(fiinţe)* A face să se pitească. 2) *(obiecte)* A pune într-un loc ferit; a ascunde; a dosi.

A SE PITI mă pitesc *intranz. pop. (despre fiinţe)* 1) A-şi micşora statura prin aplecare sau ghemuire (pentru a nu fi observat sau pentru a se feri de ceva); a se tupila. 2) A se pune la adăpost într-un loc ferit; a se ascunde; a se dosi.

PITIC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care s-a oprit din dezvoltare (din cauza unei boli sau a lipsei de condiţii); cu dimensiuni reduse, ca urmare a unei boli sau a condiţiilor nefavorabile; nedezvoltat. 2) *(despre unele plante şi animale)* Care aparţine unei specii puţin înalte; caracterizat prin înălţime mică, specifică speciei date. 3) *fig. (despre obiecte)* Care este de dimensiuni foarte reduse; caracterizat prin proporţii mici; minuscul; miniatural.

PITIC II ~i *m.* 1) Persoană de statură foarte mică; pigmeu; liliputan. 2) *fig.* Persoană lipsita de valoare;

om de nimic; pigmeu. 3) *folc. (în basme)* Personaj fantastic de statură foarte mică, vioi și isteț.

PITIT *adv.* Pitindu-se pentru a nu fi văzut; pe ascuns; pe neobservate; tiptil.

PITOR//ESC ~ească (**~ești**) *adj. și substantival)* 1) Care atrage atenția prin varietatea coloritului și a formei; caracterizat prin originalitate; plin de farmec; încântător; fermecător. 2) *(despre limbă, stil* etc.) Care exprimă realitatea prin imagini vii; caracterizat printr-o manieră originală de exprimare; colorat. 3) *(despre tradiții, obiceiuri, cultură)* Care se impune prin originalitate națională; caracterizat printr-un caracter național specific.

PIUĂ pive *f* Vas (de metal, de lemn, de piatră etc.) de diverse forme, în care se pisează diferite produse alimentare sau materiale solide.

PIULÎȚ//Ă I ~e *f.* Piuă mică.

PIULÎȚ//Ă II ~e *f teh.* Piesă de metal, prevăzută cu o gaură filetată, care servește, împreună cu șurubul, la asamblarea altor piese; mutelcă.

PIUNEZ//Ă ~e *f* Cui mic cu capul rotund și plat, cu vârf triunghiular și scurt, desprins din mijlocul acestuia, folosit la fixarea colilor de hârtie pe o suprafață.

PIVNICER ~i *m. arh., ist. (în Moldova medievală)* Dregător care avea în grija sa viile și pivnițele domnitorului.

PIZMÂȘ ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* 1) *(despre persoane)* Care pizmuiește; cu pizmă. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă pizmă; caracterizat prin pizmă.

PÎZM//Ă ~e *f.* 1) Sentiment de nemulțumire egoistă, provocat de situația cuiva în societate sau de realizările cuiva; invidie. 2) Animozitate ascunsă (față de cineva); pică.

PIZMĂR//EȚ ~eață (**~eți**, **~ețe**) *adj. v.* **PIZMAȘ**.

PLACÂRD//Ă ~e *f.* Placă de material (pânză, hârtie, lemn) pe care este scris un text cu conținut agitatoric; placat; pancartă; lozincă.

PLACÂT ~e *n.* Placă de material (pânză, hârtie, lemn) pe care este scris un text cu conținut agitatoric; placardă; pancartă; lozincă.

PLÂCĂ plăci *f.* Bucată de material (lemn, metal, piatră etc.) cu fețele plane și de grosime uniformă și mult mai mică în raport cu fețele.

PLACHET//Ă ~e *f* Carte mică și subțire, care cuprinde opere literare de dimensiuni reduse. **~ă de versuri.**

PLÂCHI//E ~i *f reg., culin.* 1) Fel de mâncare asemănătoare cu pilaful, pregătită din orez sau din păsat, cu carne, cu pește sau cu grăsime, dată la cuptor. 2) Fel de mâncare de pește (cu multă ceapă, untdelemn, condimente), preparată la cuptor.

PLACÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. și adverbial* Care manifestă blândețe și calm; cu blândețe și calm.

PLAF//ON ~oane *n*. 1) Suprafață orizontală care limitează o sală, o încăpere în partea ei superioară; tavan; pod; bagdadie. 2) *fig.* Limită superioară, care nu poate fi depășită.

PLÂGĂ plăgi *f* 1) Vătămare locală a unui țesut organic, provocată de o traumă; rană; leziune. 2) *fig.* Catastrofă de mari proporții; nenorocire mare și grea, care se abate asupra unei colectivități; pacoste; prăpăd; dezastru; calamitate; năpastă; flagel.

A PLAGIÂ plagiez *tranz. (mai ales texte literare sau științifice străine)* A reproduce integral sau parțial, prezentând drept creație proprie.

PLÂI ~uri *m*. 1) Regiune de munte sau de dealuri, aproape plană, acoperită cu pășuni. 2) Versant de munte sau de deal. 3) *poet.* Spațiu de așezare a unei comunități etnice. 4) Drum care trece printr-o regiune muntoasă.

PLAIVÂZ ~e *n. pop., fam.* Instrument de scris sau de desenat; creion.

PLÂJ//Ă ~e *f* Porțiune de teren de pe malul unei ape, acoperită cu nisip, unde se fac băi de soare.

A PLANÂ planez *intranz.* 1) *(despre păsări)* A zbura cu aripile întinse, fără a bate din ele. 2) *(despre*

avioane sau planoare) A pluti prin aer, fără a folosi motorul. 3) *fig.* A domina prin dimensiuni sau prin valoare.

PLANETÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de planete; propriu planetelor. 2) Care cuprinde întregul glob pământesc; propriu întregului glob pământesc; mondial. **Expansiune ~ă**.

PLAN//OR ~oare *n*. Aparat de zbor fără motor, care planează cu ajutorul curenților de aer.

PLÂNȘ//Ă ~e *f* 1) Piesă plană de lemn, cu lungimea mai mare decât lățimea și subțire. 2) Coală de hârtie, mai groasă ca de obicei, pe care sunt reproduse desene, fotografii etc., folosită ca ilustrație într-o carte. 3) Carton pe care este executată o ilustrație servind ca material didactic; tabel. 4) Placă de lemn sau de metal, în care se sapă litere sau note muzicale, folosită în gravură. 5) Placă de beton folosită la pavarea drumurilor.

PLANȘET//Ă ~e *f* 1) Planșă mică, care servește ca suport pentru hârtie la desen sau pentru diferite lucruri tehnice. 2) Scândură lată, pe care se întinde aluatul în foi.

A PLANTÂ plantez *tranz.* 1) *(butași, puieți, răsad* etc.) A pune în pământ, ca să crească; a sădi. 2) *(stâlpi, pari* etc.) A înfige în pământ, fixând. ♦ **A se ~ în fața cuiva,** a se posta provocator în fața cuiva; a se înfige; a se proțăpi**.** ♦ **~ mine,** a mina.

PLANTÂȚI//E ~i *f.* 1) Teren plantat; suprafață cultivată cu plante. 2) Gospodărie agricolă de mari dimensiuni, specializată în cultivarea plantelor tehnice sau alimentare.

PLANT//ON ~oane *n. milit.* Serviciu de pază în interiorul cazărmilor sau al clădirilor militare, executat de ostași neînarmați.

PLANTUL//Ă ~e *f. bot.* Plantă mică nedezvoltată, abia ieșită din sămânță.

PLANTUR//OS ~oăsă (**~oși**, **~oăse**) *adj. (despre persoane și părți ale corpului lor)* Care are forme pline; cu forme proeminente. O femeie **~oasă.**

PLĂPUMĂ plăpumi *f.* Învelitoare groasă pentru dormit; iorgan.

A PLASĂ plasez *tranz.* 1) A pune (printr-un efort special) într-un anumit loc (realizând o intenție). ~ **într-un post**. ~ **o minge**. ~ **o replică**. ♦ **~ în câmpul muncii,** a aranja la lucru. 2) *(sume, capitaluri* etc.) A folosi ca investiție; a investi. 3) *(mărfuri, bilete* etc.) A realiza contra cost sau gratuit.

PLĂS//Ă I ~e *f.* 1) Împletitură cu ochiuri mari, confecționată din fire textile, sintetice sau metalice, din care se fac diferite obiecte; fileu. 2) Săculeț pentru cumpărături confecționat dintr-o astfel de pânză (cu ochiuri mai mici).

PLĂS//Ă II ~e *f. înv. admin.* Subdiviziune administrativă în cadrul unui județ.

PLĂSMĂ *f* 1) *biol., med.* Parte lichidă a sângelui, a limfei sau a lichidului seminal. ♦ ~, gazoasă substanță gazoasă în stare ionizată. 2) *fiz.* Substanță aflată într-o stare de agregare asemănătoare celei gazoase, puternic ionizată, alcătuită din particule neutre (atomi și molecule) și dintr-o însemnată cantitate de purtători de sarcină liberi (electroni, ioni negativi și ioni pozitivi), care emite radiații electromagnetice, îndeosebi lumină, și care este considerată cea de a patra stare de agregare a materiei. ♦ **Televizor** (sau **ecran**) **cu ~ă,** televizor sau ecran, la care pixelii sunt redați cu ajutorul unei rețele de mici incinte în care se formează plasma și ai cărui pereți sunt acoperiți cu substanțe fluorescente care emit cele trei culori principale, roșu, albastru și verde.

PLĂSTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre corpuri solide)* Care poate fi ușor deformat; în stare să fie modelat; flexibil; maleabil. 2) *(despre persoane)* Care are mușchii și articulațiile foarte flexibile. **O gimnastă foarte ~ă.** 3) Care ține de sculptură și pictură; referitor la sculptură și pictură. **Arte ~e.** 4) *literat.* Care conține o mare putere de evocare; cu multă putere de sugestie; sugestiv. **O imagine ~ă.**

PLASTICITĂTE *f.* 1) Caracter plastic. 2) Însușirea

de a fi plastic. **Material cu un grad mare de ~.** 3) *fig.* Caracter suplu; suplețe.

PLASTOGRĂF ~i *m*. Persoană care plastografiază; falsificator de documente sau de semnături.

PLASTR//ON ~oăne *n*. 1) Parte din față, apretată și detașabilă, a unei cămăși bărbătești; manișcă. 2) Garnitură detașabilă din partea din față a unei bluze sau rochii; manișcă. 3) Piesă de protecție care acoperă pieptul unui scrimer.

PLAT plată (**plăți**, **plate**). *adj.* 1) *(despre obiecte)* Care are lățimea și lungimea cu mult mai mare decât grosimea; de formă lată și turtită; lătăreț. 2) *geomorf (despre forme de relief)* Care este întins și neted; cu suprafață netedă și întinsă. 3) (*mai ales despre apa minerală)* Care este lipsit de un conținut de gaz carbonic dizolvat; neacidulat; necarbogazos. 4) *fig. depr.* Care este sărac în imagini artistice; lipsit de expresivitate artistică; searbăd; banal. 5) *(despre persoane) fam., depr.* Care se caracterizează prin lipsă de personalitate; lipsit de caracter personal.

PLATĂN ~i *m*. Arbore exotic cu tulpina înaltă, groasă, cu scoarța de culoare verzuie, ce se desprinde de pe tulpină, cu coroana mare, bogat ramificată și cu frunze adânc crestate, cultivat ca plantă ornamentală.

PLATFORM//Â ~e *f.* 1) *teh.* Suprafață plană orizontală a unui vehicul sau a unui aparat de ridicat, pe care se instalează obiectele de transportat. 2) Vagon al unui vehicul public, fără acoperiș și cu pereții foarte joși, folosit pentru transportarea mărfurilor. 3) Parte a unui vehicul de transport în comun din apropierea ușilor, pe unde urcă și coboară pasagerii. 4) *constr.* Element de construcție plan. 5) *arhit.* Parte orizontală plană de la fiecare cotitură a unei scări din interiorul unui bloc; odihnă; palier. 6) Suprafață plană de teren, situată la o anumită altitudine. 7) *fig.* Ansamblu de idei care este pus la baza unei acțiuni politice în comun. **~ă electorală**.

PLATONIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *filoz.* Care ține de filozofia lui Platon; propriu filozofiei lui Platon. 2) *prin ext. (despre sentimente)* Care are caracter pur ideal; pe o atracție pur spirituală; curat; spiritualizat. 3) Care are caracter teoretic; fără efect practic; lipsit de posibilitatea de a fi transpus în practică. **Protestație ~ă**.

PLATONISM *n*. *filoz.* Doctrină filozofică a lui Platon și a discipolilor săi, care afirma că reală este doar „lumea ideilor”, lumea materială fiind numai o copie a celei dintâi.

PLÂTOȘ//Â ~e *f înv* Armură de forma unui pieptar pe care îl îmbrăcau luptătorii, pentru a-și proteja pieptul și spatele de loviturile adversarului; cuirasă.

PLATOU I ~ri *n. geomorf* Întindere de teren, relativ plată, care este situată la o anumită altitudine și domină împrejurimile; podiș.

PLATOU II ~ri *n*. 1) *teh*. Dispozitiv dreptunghiular sau circular, având o față plată, pe care se fixează diferite obiecte în vederea prelucrării sau verificării lor. 2) Tavă mare pe care se aduc mâncărurile la masă. 3) *cinema* : ♦ **~ de filmare**, interior special amenajat pentru filmare.

PLAUZIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi considerat ca fiind adevărat; în stare să fie admis ca fiind real; verosimil; admisibil. **Argumente ~e.**

PLÂPÂN//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) *(despre ființe)* Care este lipsit de vigoare; firav; gingaș. 2) *(despre plante)* Care este lipsit de sevă; fără sevă. 3) *fig. (despre persoane)* Care se lasă ușor impresionat; sensibil.

PLÂS//EÂ ~ele *f* Placă de metal, de os sau de lemn, care acoperă mânerul unui cuțit (sau al unei unelte).

PLÂV//ÂI ~aie (**~ăi**) *adj.* 1) *(despre culoarea părului sau a lânii la animale)* Care este de culoare alb-gălbuie sau alb-cenușie. 2) *(despre persoane)* Care are păr de culoare deschisă; cu păr blond; bălai.

PLÂVÂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre boi și vaci și culoarea părului lor)* Care este alb-gălbui sau alb-cenușiu.

A PLÂSMU//Î plăsmuiesc *tranz.* 1) A produce în

urma unui efort (intelectual sau fizic) susținut; a crea; a realiza. **A plăsmui o operă de artă.** 2) *(planuri, idei, proiecte)* A-și reprezenta în minte; a-și schița în gând; a zămisli; a concepe; a plămădi.

PLEBE *f. arh., ist.* 1) (*în Roma antică)* Populație liberă fără ocupație permanentă, care trăia din câștiguri ocazionale. 2) (*în Evul Mediu)* Pătură socială care includea orășenii cei mai săraci. 3) (*în societatea burgheză)* Pătură socială fără drepturi, asuprită și exploatată.

PLEBE//U ~i *m. arh., ist.* 1) (*în Roma antică)* Persoană care făcea parte din plebe. 2) (*în Evul Mediu)* Orășean sărac. 3) (*în societatea burgheză)* Persoană fără drepturi sociale, asuprită și exploatată.

PLEBISCIT ~e 1) *arh., ist. (în antichitatea romană)* Lege adoptată la o asamblee a plebei. 2) *polit.* Metodă de consultare a voinței poporului într-o problemă de importanță generală; referendum.

PLECTR//U ~e *n.* Placă mică cu care se pun în vibrație coardele unor instrumente muzicale de ciupit.

PLED pleduri *n*. Cuvertură viu colorată, de lână sau de fire sintetice; pătură ușoară.

A PLEDĂ pledez *intranz.* 1) *jur.* A apăra (în calitate de avocat) interesele unei părți (în fața justiției). 2) A rosti o pledoarie. 3) *fig.* A se pronunța cu ardoare (pentru o idee, o cauză, o doctrină etc.).

PLEDOARÎ//E ~i *f* 1) *jur*. Cuvântare rostită de un avocat în cadrul unui proces, prin care pledează pentru una din părțile implicate în proces. 2) *fig.* Susținere aprinsă, orală sau scrisă, a unei cauze sau a unei idei.

PLEIĂD//Ă ~e *f* 1) Grup de persoane remarcabile, care activează în același domeniu și sunt unite prin concepții și scopuri comune. 2) *chim.* Grup de izotopi ai aceluiași element chimic. 3) *la pl. art. astronom.* Ansamblu de stele din constelația Taurului; cloșca-cu-pui.

PLENĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre ședințe, adunări)* Care se ține cu participarea tuturor membrilor; în prezența întregii componențe. 2) *și adverbial* Care include toate elementele componente; în componență integrală; deplin; complet.

PLENĂR//Ă ~e *f* Reuniune în plen; întrunire cu participarea tuturor membrilor unui organ de conducere.

PLENIPOTENȚIĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* Care reprezintă conducerea unui stat pe lângă guvernele altor state, având puteri depline. **Ambasador extraordinar și ~.**

PLENIPOTENȚ//Ă ~e *f.* 1) Potență deplină. 2) Împuternicire în baza căreia o persoană acționează într-o anumită problemă de stat. 3) Act prin care se acordă o astfel de împuternicire.

PLENITUDINE *f* Caracter deplin; stare plină; plinătate.

PLEONĂSM ~e *n. lingv., stil.* Eroare de exprimare constând în folosirea paralelă a unor cuvinte sau expresii identice sau apropiate ca sens.

PLEȘ pleșuri *n*. 1) Parte a capului de pe care a căzut părul; chelie; calviție. 2) *geomorf.* Suprafață de teren lipsită de vegetație.

PLEȘUV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* 1) *(despre persoane)* Care are pleș; cu pleș; chel. 2) *(despre suprafețe, munți* etc.) Care este lipsit de vegetație; fără vegetație. 3) *rar (despre arbori)* Care este lipsit de frunze; fără frunze; desfrunzit.

PLETOR//Ă ~e *f.* 1) *med.* Supraabundență de sânge în organism sau într-o parte a lui. 2) Stare patologică provocată de supraabundență de sânge (sau de alt lichid). 3) *fig.* Cantitate mare; abundență. **~ă a produselor lactate pe piață**.

PLIĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi pliat; în stare să fie pliat. **Poster ~.**

PLICTIS//EĂLĂ ~eli *f.* Stare de plictisire.

A PLISĂ plisez *tranz. (fuste, rochii)* A înzestra cu pliseuri; a cuta.

PLISC pliscuri *n*. 1) Organ cornos care constituie o prelungire a gurii păsărilor; cioc; clanț. 2) *fam., depr.* Cavitate a capului omului, delimitată de buze, în care

se află limba și dinții și care servește ca organ al alimentării și al vorbirii; gură. 3) *prin ext.* Parte a unor obiecte care are forma acestui organ al păsărilor.

PLIU ~ri *n*. Cută adâncă făcută la un obiect de îmbrăcăminte.

PLOC//ON ~oane *n*. 1) *arh., ist. (în Moldova medievală)* Dar oferit de supuși Porții otomane curții domnești sau moșierului. 2) *fam.* Cadou făcut unei persoane pentru a obține o favoare sau drept mulțumită pentru un serviciu; prinos.

PLONJ//ON ~oane *n. sport* Salt orizontal al unui jucător (de fotbal, de handbal, de volei etc.) realizat în vederea interceptării mingii.

PLURIVOC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate avea mai multe interpretări; cu mai multe înțelesuri; echivoc; ambiguu. **Expresie ~ă.**

PLUSVALOÂRE *f econ.* Valoare creată în procesul de producție peste valoarea forței de muncă.

PLUTÂȘ ~i *m.* 1) Muncitor specializat în conducerea unei plute. 2) Meșter de plute.

PLUT//Ă ~e *f* 1) Ansamblu plutitor, format din trunchiuri de copaci prinse împreună și transportate pe o apă curgătoare. 2) Ambarcație simplă făcută din bușteni sau din scânduri unite între ele.

PLUTOCRÂ//T ~*ți* *m. polit. (în societatea bazată pe exploatare)* Persoană care face parte din plutocrație.

PLUTOCRÂȚI//E ~i *f polit.* 1) Formă de guvernământ în care puterea de stat este concentrată în mâinile celor mai bogați reprezentanți ai claselor dominante. 2) Pătură conducătoare dominantă, care constituie baza materială a acestei forme de guvernământ.

PLUVIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este produs de ploaie; provenit din ploaie. **Apă ~ă**. 2) Care ține de ploaie; în raport cu ploaia. **Regim ~**.

PLUVIOGRÂF ~e *n. meteor.* Pluviometru înregistrator.

PLUVIOMETR//U ~e *n. meteor.* Aparat pentru determinarea cantității de precipitații atmosferice, căzută pe o anumită suprafață într-o anumită perioadă de timp.

PNEU ~ri *n*. Ansamblu format din anvelopă și din camera de aer, care se fixează la roțile unor vehicule.

POÂRĂ *f pop.:* ♦ **A se pune în ~ cu cineva**, a) a se împotrivi cuiva; a se opune. b) a se lua la ceartă cu cineva.

POCÂL ~e *n*. 1) Pahar mare folosit mai ales pentru băut. 2) Conținutul unui astfel de pahar.

A POCĂI pocăiesc *tranz. rel. (persoane)* A face să se pocăiască.

A SE POCĂI mă pocăiesc *intranz. rel*. 1) A-și recunoaște păcatele făcute, cerând iertare de la providență. 2) *fam.* A avea remușcări; a regreta.

POCINOG ~uri *n*. Început de bun augur.

POCITÂNI/E ~i *f v.* **POCITURĂ**.

POCITUR//Ă ~i *f pop., fam. peior.* Ființă pocită; ființă cu defecte fizice; monstru. 2) Lucru bizar.

PODGHEÂZ ~uri *n*. 1) *înv.* Unitate militară trimisă pentru jaf într-o țară străină. 2) *fam. :* ♦ **A umbla în ~uri,** a rătăci fără rost; a hoinări.

PODGOR//EÂN ~eni *m*. Persoană care se ocupă de cultivarea viței-de-vie; viticultor.

A PODIDI podidesc *tranz.* 1) *(despre plâns, râs, somn,* etc.) A cuprinde în chip năvalnic; a năpădi. 2) *(despre lacrimi, sânge)* A umple brusc, începând să curgă cu putere.

PODIUM ~uri *n*. 1) *sport* Platformă mică cu trepte, pe care urcă învingătorii unei probe sportive. 2) Estradă demontabilă, instalată într-o sală sau la aer liber, pe care se ține o conferință sau se prezintă un spectacol.

PODGORI//E ~i *f* 1) *geomorf.* Regiune, de obicei deluroasă, cultivată cu mari plantații de viță de vie; regiune viticolă. 2) *înv*. Regiune de la poalele unui munte.

POETÂR//D ~zi *m. peior. v.* **POETASTRU**.

POETÂ//STRU ~ștri *m. peior.* Poet lipsit de talent.

A POETIZÂ poetizez *tranz. (fapte, idei* etc.) A

prezenta într-un aspect poetic; a înfrumuseța.

POETIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de poezie; caracteristic poeziei. 2) Care ține de poeți; propriu poeților; de poet. **Fire ~ă**. 3) Care conține caracter de poezie; cu un conținut de poezie. **Peisaj ~**.

POETICĂ *f* 1) Ramură a teoriei literaturii care se ocupă de studiul creației poetice. 2) Tratat de poezie. **~a lui Boileau**. 3) Teorie generală despre esența și istoria poeziei.

POFIDĂ *f:*. ♦ **În ~a cuiva** *(său* **a ceva**), în ciuda cuiva (sau a ceva).

POG//ÂCE ~ăci *f pop., reg. gastronom.* 1) Turtă de mălai coaptă în cuptor. 2) Azimă din făină de grâu.

POG//ON ~oane *n*. 1) *înv.* Unitate de măsură pentru suprafețe de teren agricol, egală aproximativ cu jumătate de hectar. 2) Lot de pământ de această mărime.

POI//ÂNĂ ~eni *f.* Teren fără copaci (acoperit cu iarbă și flori) dintr-o pădure; luminiș; colnic.

A POLEI poleiesc *tranz.* 1) *teh. (obiecte sau piese de metal)* O acoperi cu un strat subțire de metal inoxidabil (în scop protector sau decorativ); a sufla; a spoi. **~ cu argint**. 2) *fig. (despre lumină sau surse de lumină)* A învălui într-o lumină strălucitoare; a face să strălucească (ca poleiul). 3) *fig. (stări de lucruri, situații* etc.) A prezenta într-o lumină mai favorabilă decât este în realitate; a înfrumuseța; a șlefui.

POLEMIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de polemică; referitor la polemică. **Articol ~.** 2) Care are caracter de polemică; cu caracter de polemică.

Dezbatere ~ă.

POLEMIC//Ă ~i *f* Discuție în contradictoriu. **~ literară**. **~ științifică**. **~ politică**.

POLIÂNDR//Ă ~e *f și substantival* 1) *bot. (despre plante)* Care are mai multe stamine; cu mai multe stamine. 2) *(despre femei)* Care are mai mulți soți; cu mai mulți soți.

POLIANDRÎE *f arh. (mai ales în perioada matriarhatului)* Formă de căsătorie în care o femeie are concomitent mai mulți soți.

POLICÂNDR//U ~i *n*. Suport cu mai multe brațe pentru lumânări sau becuri electrice, care se atârnă de tavan; lustră; candelabru.

POLICROM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are mai multe culori; decorat în mai multe culori. **Lumini ~e.** 2) *fig.* Care constă din mai multe componente variate, eterogene. **Viață ~ă. Societate ~ă.**

POLIEDR//U ~e *n*. *geom.* Corp geometric cu mai multe fețe poligonale.

POLIGÂM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre plante)* Care are flori masculine și feminine; cu flori hermafrodite și unisexuate. 2) *și substantival (despre persoane)* Cre este căsătorit în același timp cu mai multe persoane de sex opus.

POLIGAMIE *f.* 1) Căsătorie poligamă. 2) (*la plante)* Caracter poligam.

POLIGLO//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane)* Care vorbește mai multe limbi; cunoscător al mai multor limbi. 2) *(despre scrieri, opere* etc.) Care este scris în mai multe limbi; cu corespondențe în mai multe limbi. **Dicționar ~.**

POLISEMÂNTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. lingv., lexicol. (despre cuvinte, expresii)* Care are mai multe sensuri; cu sensuri multiple.

POLISEMANTISM *n. lingv., lexicol.* *v.* **POLISEMIE**.

POLISEMIE *f lingv., lexicol.* 1) Caracter polisemantic. 2) Fenomen de limbă care constă în posibilitatea unităților denominative de a avea mai multe sensuri.

POLITEHNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de diferite domenii tehnice sau de diferite științe tehnice; propriu acestor domenii sau științe.

POLITEȚ//E ~i *f* 1) Comportament politicos; atitudine amabilă; amabilitate. 2) Vorbă sau gest care exprimă un astfel de comportament.

POLITICI//ÂN ~eni *m*. 1) Om politic. 2) *peior*. Persoană care activează în politică, urmărind interese

personale; afacerist politic.

POLITICIANISM *n*. *peior.* Atitudine de politician.

POLITIC//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* Care manifestă bun simț și serviabilitate; conform regulilor bunei cuviințe; amabil; gentil.

POLIȚ//Ă I ~e *f* 1) Suport de scândură așezat în poziție orizontală pe un perete sau într-un dulap, pe care se țin diferite obiecte. 2) Mobilier prevăzut cu astfel de suporturi.

POLIȚ//Ă II ~e *f* 1) *fin.* Act financiar în baza căruia debitorul este obligat, la ordinul creditorului, să plătească beneficiarului o sumă de bani la un anumit termen; trată. ♦ **A plăti cuiva ~a,** se răzbuna pe cineva. 2) *societ.*: ♦ **~ă de asigurare,** document prin care se confirmă încheierea unui contract de asigurare.

POLIVALEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *chim. (despre elemente chimice sau radicali)* Care are mai multe valențe; cu valențe multiple. 2) *fig.* Care are valori multiple; cu mai multe valori. **Expresie ~tă.**

POLTRON ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care este lipsit de curaj și de demnitate; fără curaj și demnitate.

A POLU//Â ~ez *tranz. (medii înconjurătoare, ape, aer* etc.) A face să devină nociv (din cauza unor reziduuri, deșeuri, gazelor de eșapament etc.); a vicia.

A SE POLU//Â se ~ează *intranz. (despre medii înconjurătoare, ape, aer* etc.) A deveni nociv (din cauza unor reziduuri, deșeuri, gazelor de eșapament etc.); a se vicia.

POLUÂRE *f.* Acțiunea de a (se) polua și rezultatul ei; viciere. **Poluarea sonoră este foarte nocivă pentru organism. Poluare chimică**.

POLUÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care poluează; capabil să polueze. **Factor ~. Sunete ~e.**

POLUÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care a fost supus poluării; viciat. **Aer ~t. Mediu ~t.**

A POMĂZUÎ pomăzuiesc *tranz. arh., ist. (domnitori, regi)* A pune pe tron, ungând cu mir; a mirui.

POMET I ~uri *n*. 1) Teren pe care cresc pomi fructiferi; livadă. 2) Mulțime de pomi fructiferi.

POMET II ~uri *n*. Mulțime de diferite fructe; cantitate mare de poame.

POMEȚI *m. pl.:* ♦ **Pomeții obrajilor**, proeminențele osoase ale obrajilor; umerii obrajilor.

A POMPÂ pompez *tranz. (lichide sau gaze)* 1) A trage (înăuntru) cu ajutorul unei pompe; a aspira. 2) A împinge cu ajutorul unei pompe; a refula.

POMP//Ă I ~e *f. teh.* Mașină mecanică sau manuală pentru pomparea unui fluid.

POMP//Ă II ~e *f.* 1) Paradă plină de fast într-o ceremonie. 2) Frumusețe plină de strălucire; splendoare; fast.

POMP//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj. și adverbial* 1) Care se caracterizează prin pompă deosebită; plin de pompă; luxos; fastuos. 2) *(despre stil, vorbire)* Care conține o solemnitate ridiculă; plin de emfază; umflat; bombastic; emfatic.

PONDERÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care posedă pondere; în stare să fie cântărit; cu greutate. **Om ~.** 2) *fig.* Care are valoare și importanță (mare). **Argument ~.**

PONDERÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Cate ține de pondere; propriu ponderii.

PONDER//E ~i *f* 1) Forță cu care un corp apasă asupra unei suprafețe; greutate. 2) *fig.* Importanță recunoscută într-un anumit domeniu; prestigiu; autoritate.

PON//OR ~oare *n. pop., reg.* Coastă abruptă rezultată din surpări sau prăbușiri de teren.

PONORÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. pop., reg.* (*despre terenuri)* Care are multe ponoare; cu multe ponoare; surpat.

PON//OS ~oase *n. pop. reg.* 1) Consecință neplăcută. **A trage ~oasele**. 2) Imputație falsă prin care se discreditează o persoană; defăimare; bârfeală; calomnie.

PONT ponturi *n. rar* Aluzie răutăcioasă; vorbă înțepătoare; împunsătură.

A PONTĂ I pontez *tranz.* 1) *(muncitorii, slujbașii unei întreprinderi, ai unei instituții* etc.) A trece în listele de prezență la locul de muncă. 2) *(timpul de muncă, volumul muncii prestate)* A fixa într-un registru special (în vederea retribuției).

A PONTĂ II pontez 1. *intranz.* A participa la jocurile de hazard, mizând. **2**. *tranz. (sume de bani)* A pune în joc drept miză; a miza.

A PONTĂ III pontează *intranz. (despre ogari câini de vânătoare* etc.) A se opri (brusc) locului, adulmecând vânatul.

PONTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. arh.* Care ține de Marea Neagră (numită în antichitate Pontul Euxin); din regiunea Mării Negre; caracteristic pentru Marea Neagră.

PONT//ON ~oane *n*. 1) Pod plutitor improvizat, format dintr-o platformă de scânduri susținută de bărci sau de alte vase legate între ele. 2) Ambarcație care susține platforma unui astfel de pod. 3) Platformă construită pe o ambarcație și destinată acostării navelor. 4) Vas fără motor și fără punte, care fiind remorcat, servește la transportul mărfurilor.

POPIC ~e *n*. 1) *la pl. (în jocurile de societate)* Joc distractiv cu nouă piese cilindrice de lemn, așezate vertical, care constă în doborârea lor cu ajutorul unei bile de lemn, aruncată pe un jgheab. 2) *la sing.* Piesă cilindrică de lemn folosită în acest joc.

POPICĂR ~i *m*. Jucător de popice.

POP//OR ~oare *n*. 1) *sociol.* Comunitate de oameni care locuiesc pe același teritoriu, vorbesc aceeași limbă și au aceleași tradiții culturale. 2) Ansamblu de persoane care locuiește pe un anumit teritoriu. 3) Totalitate de oameni de o anumită naționalitate; neam; seminție. 4) *pop.* Mulțime de oameni; lume.

POPORĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. pop., înv.* *v.* **POPULAR**.

POPORĂN I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. pop., înv.* *v.* **POPULAR**.

POPORĂN II ~i *m*. *înv*. *rel.* Persoană credincioasă care făcea parte dintr-o parohie.

A POPULĂ populez *tranz. (teritorii)* A ocupa, stabilindu-se cu traiul.

POPULĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de popor; propriu poporului. **Mișcare ~ă**. 2) Care provine din popor; creat de popor. **Cântec ~**. **Armată ~**. 3) Care este făcut pentru necesitățile poporului. 4) Care se bucură de simpatia poporului; iubit de popor. **Melodie ~**. 5) *(despre persoane)* Care se bucură de aprecierea poporului; cunoscut de popor. **Personalitate ~ă**.

POPULARITĂTE *f.* 1) Caracter popular. 2) Apreciere populară înaltă pentru calități deosebite; reputație; renume; faimă. **A se bucura de popularitate.**

A POPULARIZĂ popularizez *tranz*. (*idei*, *publicații, personalități* etc.) A face să devină popular, cunoscut unui cerc mai larg de persoane; a face să capete popularitate; a vulgariza.

POPULĂȚI//E ~i *f* 1) Totalitate de persoane care locuiesc pe un anumit teritoriu. 2) *biol.* Totalitate de reprezentanți ai unei specii de plante sau de animale dintr-o anumită regiune geografică.

PORNOGRĂF ~i *m*. Autor de scrieri sau desene pornografice.

PORNOGRĂFIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de pornografie; cu conținut de pornografie.

PORNOGRAFIE *f.* 1) Interpretare obscenă și imorală a problemelor legate de sex. 2) Lucrare pretins artistică (scriere, desen, fotografie etc.) care prezintă scene obscene, destinate a fi comunicate publicului. 3) *fig., fam., depr.* Faptă sau vorbă obscenă.

POR//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* 1) *(despre corpuri solide)* Care conține mulți pori; cu pori mulți. 2) *(despre sol)* Care este bine afânat; înfoiat.

PORTĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi uşor purtat sau transportat; în stare să fie purtat sau transportat; portativ. **Telefon ~.**

PORTĂL ~uri *n.* 1) *arhit.* Intrare principală monumentală, bogat ornamentată într-un edificiu.

2) *tehn. inform.* Site web care oferă o multitudine de servicii şi informaţii (e-mail, forum, motor de căutare, ştiri etc).

PORTATIV I ~e *n. muz.* Sistem de cinci linii paralele, egal distanţate între ele, pe care şi între care se scriu notele muzicale.

PORTATIV II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi uşor purtat sau transportat; în stare să fie purtat sau transportat; portabil.

PORTĂRE//L ~i *m.* 1) *arh., ist.* Slujbaş la curtea domnească subordonat portarului. 2) *jur., înv.* Funcţionar care execută sentinţele judecătoreşti; executor judiciar.

PORTDRAPEL I ~i *n.* 1) Persoană care poartă un drapel; stegar. 2) *fig.* Persoană activă şi recunoscută ca fiind în fruntea unui curent sau a unei mişcări sociale, politice etc.

PORTDRAPEL II ~e *n.* Toc de piele, prins de o curea, în care se fixează coada drapelului pentru a-l purta mai uşor.

PORTIER//Ă ~e *f* Uşă cu geam la un vehicul.

PORTMONE//U ~e *n.* Pungă de piele sau de alt material, în care se poartă banii de buzunar.

PORTOFEL ~e *n.* Obiect de buzunar confecţionat din piele sau din alt material, în formă de copertă cu mai multe despărţituri interioare, în care se poartă bani (de hârtie) şi acte.

PORTOFOLI//U ~i *n.* 1) Funcţie de şef; post de conducere. **Ministru fără ~.** 2) *înv. v.* **PORTOFEL**.

A PORTRETIZĂ portretizez *tranz. (persoane)* A prezenta în formă de portret (prin mijloace artistice).

PORTUĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ţine de port; caracteristic portului; de port. **Echipament ~.**

A POSEDĂ posed *tranz.* 1) *(bunuri materiale)* A deţine în calitate de proprietar; a avea în stăpânirea sa; a stăpâni. 2) *(domenii de activitate teoretică sau practică)* A cunoaşte bine, a stăpâni. **~ materia**. **Acest medic ~ă o bogată experienţă**.

POSIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi substantival* Care poate avea loc; cu putinţă. **Întâlnire ~ă.**

POSIBILIT//ĂTE ~ăţi *f.* 1) Caracter posibil. 2) Lucru posibil. **E o ~e ce nu poate fi exclusă.** 3) Mijloc posibil. **Am mai mult ~ăţi de a acţiona. ♦ A avea ~ăţi materiale,** a avea mijloace materiale substanţiale.

A POSPĂÎ pospăiesc *tranz. pop., reg.* 1) *(obiecte)* A acoperi cu un strat subţire. 2) *fig.* A realiza în grabă, fără a depune toată străduinţa; a face de ochii lumii.

A SE POSPĂÎ mă pospăiesc *intranz. pop., reg. (despre persoane)* 1) A ajunge la o situaţie materială relativ bună; a se chivernisi; a se înţoli. 2) A-şi potoli foamea cu te miri ce.

POSPOLÎ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj. înv. ist.* Care consta din nobili polonezi; alcătuit din nobili polonezi.

A POSTĂ postez *tranz.* 1) *(persoane, obiecte)* A face să se posteze. **L-am postat în faţa uşii.** 2) *tehn. inform. (imagini, texte, imprimări audio şi video etc.)* A plasa pe un site; a publica pe internet.

A SE POSTĂ mă postez *intranz.* (*despre persoane)* A ocupa o poziţie (ca de supraveghetor).

POSTAMENT ~e *n. constr., teh.* Suport de piatră, de metal sau de lemn, servind ca bază de susţinere sau de fixare pentru un monument, o maşină sau un aparat.

POSTĂ//RE ~ări *f. tehn. inform.* 1) Acţiunea de a posta şi rezultatul ei. 2) Imagine, text, document etc. plasate pe un site sau pe o reţea socială din internet; post.

POSTBELIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ţine de perioada de după război; din perioada de după război.

POSTELNIC ~i *m. arh., ist.* 1) *(în Moldova medievală)* Boier de divan care avea în grija sa odaia de dormit a domnului şi audienţele de la curte. 2) (*în*

sec. XVIII) Boier de divan care se ocupa de afacerile externe ale țării,

POSTERI//OR -oară (**~ori**, **-oare**) *adj.* 1) Care se petrece mai târziu în succesiune temporală. **Eveniment ~.** 2) Care se află în partea de dinapoi; așezat în partea dindărăt. **Partea ~ă a corpului.** 3) *fonet. (despre sunete vocale)* Care se articulează în partea de dinapoi a cavității bucale; pronunțat în partea din urmă a cavității bucale. **Vocală ~ă.**

POSTERITÂTE *f* 1) *înv.* Succesiune de persoane cu descendență comună. 2) Succesiune de generații viitoare. **Posteritatea ne va aprecia.**

POSTMERIDI//ÂN ~ană (**~ani**, **~ene**) *adj.* Care are loc după amiază; din a doua jumătate a zilei. **E ora 6 ~.**

POST-MORTEM *adv. și adjectival* După moarte; după încetarea din viață. **Titlu post-mortem.**

POSTPU//S ~să (**~și**, **~se**) *adj. lingv.* (*despre unele părți de vorbire)* Care se pune după cuvântul determinat; plasat după cuvântul determinat. **Articol ~.**

POSTTONIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. lingv., fonet.* (*despre sunete și silabe)* Care urmează după o silabă sau după o vocală accentuată; situat după o silabă sau după o vocală accentuată.

POSTULÂN//T ~ți *m*. Persoană care caută un post.

POSTULÂT ~e *n*. Teză teoretică generală, care este recunoscută ca justă fără demonstrație.

POSTUM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre opere literare, științifice* etc.) Care a văzut lumina zilei după moartea autorului; publicat după moartea autorului. 2) *(despre distincții)* Care se conferă după moarte; acordat după moarte. 3) *jur. (despre copii)* Care a apărut pe lume după moartea tatei; născut după moartea tatei.

POȘET//Ă ~e *f* Geantă mică în care femeile poartă acte, bani și accesorii de toaletă.

POȘTALI//ON I ~oane *f arh.* Trăsură de poștă. **POȘTALION II ~i** *m. arh.* Cal de poștă. **POȘTALION III ~i** *m. arh.* Surugiu de poștalion.

POT//ÂIE ~ăi *f.* 1) *pop., fam.* Câine jigărit; javră; cotarlă; jigodie. 2) *fig. fam., depr.* Persoană fără caracter.

POTENȚ//Ă ~e *f rar* 1) Posibilitate de realizare. 2) Forță fizică; putere; tărie; vigoare.

POTL//OG ~oage *n*. Petic de piele cu care se cârpește încălțămintea.

POTLOGÂR ~i *m*. 1) *fam., depr.* Persoană necinstită, care înșeală pe alții (profitând de naivitatea sau încrederea lor); șarlatan. 2) *înv.* Cizmar care punea potloage la încălțăminte.

POTPURIU ~ri *n*. 1) Piesă de muzică ușoară, mai ales instrumentală, constând din fragmente împrumutate din diverse surse. 2) *fig.* Amestec de lucruri eterogene.

POTRICÂL//Ă ~e *f. reg., înv.* 1) Unealtă de metal cu vârf ascuțit cu care se fac găuri în obiecte de piele (curele, opinci etc.) sau în urechile vitelor (ca semn). 2) Gaură făcută cu această unealtă.

POTR//OC ~oace *n. reg.* 1) *la pl.* Măruntaie de pasăre. 2) Ciorbă acrișoară făcută din măruntaie de pasăre. 3) Mâncare foarte sărată. 4) Vin foarte acru. **A POZÂ pozez 1**. *intranz. (despre persoane)* 1) A lua o anumită poză (pentru a servi drept model unui pictor, unui sculptor sau pentru a fi fotografiat). 2) *fig.* A lua o atitudine afectată (pentru a produce impresie). **2**. *tranz. (imagini de ființe, obiecte, locuri* etc.) A fixa pe o placă sau pe o hârtie fotografică (cu ajutorul unui aparat special); a fotografia.

POZÎȚI//E ~i *f.* 1) Loc ocupat de cineva sau de ceva. 2) Mod de așezare sau de situare în spațiu. **~e orizontală**. 3) Situație dictată de circumstanțe. **~e critică.** 4) Situație socială; rang. **~ de director**. 5) Punct de vedere particular; părere; judecată, opinie. **~a ta nu e clară.** 6) *milit.* Loc pe care sunt situate trupele pe front sau vasele de război pe mare. **~e de luptă**. **~e defensivă**.

PRACTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de practică;

caracteristic practicii. **Aplicații ~e.** 2) Care poate fi folosit sau mânuit cu ușurință; bine adaptat necesităților cotidiene; comod. **Instrument ~**. 3) Care aduce profit; cu valoare reală. **Considerații ~e**. 4) *(despre persoane și manifestările lor)* Care posedă capacitatea de a se orienta în viața de toate zilele; cu simțul realității dezvoltat. **Om ~**. **Spirit ~**. **Inteligență ~ă**.

A PRACTICĂ practic *tranz.* 1) (*o meserie, un lucru* etc.) A exercita în mod sistematic; a profesa. ~ **medicina**. ~ **un mod de viață sănătos**. 2) A pune în aplicare; a folosi; a întrebuința; a utiliza; a uzita. ~ **o metodă de cercetare**.

PRACTICĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care poate fi practicat; în stare să fie aplicat în practică. **Sport ~.** 2) *(despre drumuri, locuri)* Care poate fi traversat fără pericole; în stare bună.

PRĂCTIC//Ă ~i *f* 1) Activitate volitivă care vizează un rezultat concret; acțiune de transformare a lumii materiale în procesul de producție. 2) Mod concret de exercitare a unei activități. **~a vieții**. 3) Ansamblu de metode și procedee aplicate în anumite condiții concrete. 4) Ansamblu de deprinderi concrete, dobândite în procesul exercitării unei profesii sau specialități; experiență. 5) Proces de aplicare și de verificare într-un domeniu concret de activitate a cunoștințelor teoretice acumulate prin studiu.

PRACTICI//ĂN ~eni *m. și adjectival* Persoană care cunoaște latura practică a profesiei sale. **Medic** *r^J*

.

PRACTICISM *n*. 1) Tendință caracterizată prin preocuparea exclusivă de probleme practice. 2) Spirit sau simț practic.

PRAGMĂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de pragmatism; propriu pragmatismului. 2) *și substantival* Care apreciază realitatea pornind de la valoarea practică a acesteia; fondat pe utilitatea practică a realității. **Spirit ~.** 3) *peior. (despre oameni)* Care acționează (sau judecă) în funcție de conjunctură sau de utilitatea nemijlocită, în dauna obiectivității.

PRAGMĂTICĂ *f* 1) Compartiment al semiologiei care studiază valoarea semnelor verbale în funcție de atitudinea subiectului vorbitor. 2) *lingv.* Disciplină care se ocupă cu studiul limbii privită nu ca sistem de semne, ci ca acțiune și interacțiune comunicativă. 3) *tehn. inform.* Ansamblul de relații dintre caractere sau grupe de caractere și semnificația atribuită acestora în contextul în care sunt utilizate.

PRAGMATISM *n*. 1) *filoz.* Curent filozofic care susține că unicul criteriu al adevărului este utilitatea practică a realității obiective. 2) *prin ext.* Atitudine a unei persoane care pune preț numai pe utilitatea practică.

PRAGMATÎ//ST I ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* *v.* **PRAGMATIC**.

PRAGMATÎ//ST II ~ști *m*. 1) Adept al pragmatismului. 2) Persoană pragmatică; utilitarist.

PRAMĂTI//E ~i *f fam., peior.* Persoană josnică și amorală.

PRAPUR I ~e *n.* 1) *arh., ist. (în epoca medievală)* Steag militar care era purtat de ostași în vârful lăncii. 2) *rel.* Steag bisericesc, purtat la anumite solemnități sau procesiuni religioase.

PRAPUR II ~i *m. pop., reg.* Membrană care acoperă organele din cavitatea abdominală; peritoneu.

PRÂVIL//Ă ~e *f înv.* 1) Regulă imperativă adoptată de organul legislativ al unei țări și apărată de puterea de stat; lege. 2) Carte care conține astfel de reguli imperative. 3) *rar* Normă tradițională a unei colectivități, legată de un ceremonial și transmisă din generație în generație; datină; obicei; rânduială.

PRAVOSLAVNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *rel.* Care ține de biserica creștină răsăriteană; propriu bisericii creștine răsăritene; ortodox. 2) *și substantival* Care se conformează practicilor religioase ale bisericii creștine răsăritene; susținător al bisericii creștine răsăritene. 3) *fig.* Care manifestă smerenie; plin de

cucernicie; smerit; cucernic; evlavios.

PRAVOSLAVNICÎE *f înv. rel.* Religie pravoslavnică; ortodoxie.

PRÂSLEA *m. fam.* 1) (Apelativ sau epitet pentru un) copil născut ultimul într-o familie; mezin. 2) Copil mic; prichindel.

PREÂJMĂ *f* Loc în apropiere; împrejurime; vecinătate.

PREALÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se realizează înaintea unei acțiuni; care precedă o acțiune; făcut înainte de realizarea unei acțiuni; preliminar. ♦ **În ~,** dinainte; din timp.

PREÂMBUL ~uri *n*. 1) Parte introductivă (a unui discurs, a unei lucrări sau a unui document). 2) *fig.* Moment care precedă o acțiune.

PRECÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre stări de lucruri, situații* etc.) Care depinde de anumite condiții nesigure; lipsit de siguranță; incert. 2) *(despre construcții)* Care denotă lipsă de trăinicie; lipsit de rezistență; șubred. 3) *fig.* Care vădește lipsă de valoare; lipsit de valoare. **Judecată ~ă.**

PRECÂU//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* (*despre persoane*) Care acționează luând toate măsurile de protecție; în stare să prevadă eventualele pericole; prevăzător; prudent; circumspect.

PRECAUȚI//E ~i *f* 1) Comportament precaut. 2) Atitudine precaută; prudență; circumspecție; previziune.

A PRECEDÂ preced *tranz. (procese, lucruri* etc.) A anticipa într-o succesiune (în timp sau/și în spațiu).

PRECEDEN//T I ~tă (~ți, ~te) *adj.* Care precede (în spațiu sau în timp); dinainte; antecedent; anterior; premergător. **Anul ~. Elevul ~.**

PRECEDENT II ~e *n*. Fapt produs în trecut și luat drept exemplu sau justificare pentru faptele ulterioare similare. ♦ **Fără** ~, așa cum nu s-a mai văzut; nemaipomenit; nemaivăzut.

PRECEPT ~e *n*. 1) Formulă care exprimă o modalitate de comportare; principiu călăuzitor; linie de conduită; regulă. **~e morale.** 2) Propunere argumentată; sfat; recomandare.

A PRECIPITÂ precipit *tranz*. 1) A face să se precipite; a grăbi; a zori; a accelera. **A precipita evenimentele.** 2) A înfăptui cu prea multă grabă. ~ **afacerile**.

A SE PRECIPITÂ mă precipit *intranz*. 1) (*despre persoane)* A acționa (cu prea) multă grabă; a se repezi. 2) *(despre evenimente, acțiuni* etc.) A se desfășura mai repede ca de obicei; a căpăta un ritm accelerat de desfășurare. 3) *(despre particulele unor substanțe solide)* A se separa dintr-o soluție, așezându-se la fund; a forma un precipitat; a se depune; a se așeza; a se sedimenta.

PRECÎ//S ~să (**~și**, **~se**) *adj.* 1) *(despre gânduri, idei, enunțuri)* Care este exprimat clar; lipsit de confuzii. 2) Care corespunde totalmente adevărului; în totală conformitate cu realitatea; exact. **Informație ~să**. 3) *(despre instrumente de măsurat)* Care funcționează cu exactitate; la limită de exactitate. **Un cântar ~.**

PRECOC//E ~e (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre organisme vegetale)* Care se dezvoltă sau se coace înainte de timpul obișnuit; caracterizat prin dezvoltare sau coacere înainte de momentul normal. 2) *(despre organisme animale)* Care se dezvoltă foarte repede; caracterizat prin creștere foarte rapidă.

A PRECONIZĂ preconizez *tranz.* l) *(idei, teze, doctrine* etc.) A aduce la cunoștință publică; a pune în circulație; a emite; a înainta; a lansa. 2) *fig.* A recomanda (sau a dori) în mod insistent. **Preconizez să plec mai devreme.**

A PRECUPEȚI precupețesc 1 . *tranz*. 1) *(zarzavaturi, produse alimentare, pasări* etc.) A cumpăra (de la unii) mai ieftin și a vinde (altora) mai scump. 2) *fig. (în construcții negative) (eforturi, viață, sănătate* etc.) A nu cruța în semn de maximă participare (la ceva). **2**. *intranz.* A practica ocupația de precupeț; a fi precupeț.

PRECURSOR ~i *m*. Persoană care, prin activitatea

sa, creează condițiile necesare pentru dezvoltarea ulterioară a unei activități mai ample; înaintaș.

PRECUVÂNT//ĂRE ~ări *f înv*. Comentariu plasat la începutul unei cărți; cuvânt înainte; cuvânt introductiv; preambul; prolog; prefață.

A PREDĂ predau *tranz.* 1) *(obiecte sau, mai rar, persoane)* A da în mână; a înmâna; a remite. 2) *(lecții, materii de studiu)* A expune oral în fața auditoriului (într-o instituție de învățământ) cu scop instructiv; a ține.

A SE PREDĂ mă predau *intranz*. A se lăsa învins.

PREDECESOR ~i *m*. 1) Persoană care a precedat pe cineva într-un domeniu de activitate; premergător; înaintaș; antecesor. 2) *mai ales la pl.* Persoană care a precedat generația actuală; înaintaș; strămoș.

A PREDESTINĂ predestinez *tranz*. (*în superstiții și în creația folclorică)* A supune unor acțiuni viitoare, prestabilind mersul lucrurilor; a sorti; a soroci; a ursi; a hărăzi.

A PREDICĂ predic 1. *intranz*. *rel*. A rosti o predică; a propovădui. ♦ **~ în deșert** (*sau* **în pustiu**), *fig.* a vorbi în zadar. **2**. *tranz. fig. (idei, concepții, învățături* etc.) A propaga cu insistență. **PREDICĂT ~e** *n*. *lingv., gram.* Parte principală a propoziției care atribuie subiectului o acțiune, o stare sau o însușire.

PREDICATOR ~i *m*. *rel.* 1) Persoană care predică; propovăduitor. 2) Conducător al unei comunități religioase creștine.

PREDILEC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care produce o plăcere deosebită; cu proprietate de preferință; preferat; favorit. **Elev ~. Materie de studiu ~ă.**

PREDILECȚI//E ~i *f* Preferință deosebită. **A avea o ~e pentru cineva sau ceva.**

PREDISPOZÎȚI//E I *f* 1) Dispoziție naturală; atracție înnăscută spre o anumită activitate; înclinație; aplecare; vocație. 2) Stare de sensibilitate a organismului care permite să contracteze anumite boli.

A PREDOMINĂ predomin *intranz*. A ocupa o poziție dominantă (prin cantitate, forță, valoare, greutate, importanță etc.); a avea superioritate numerică sau valorică; a precumpăni; a prepondera; a prevala.

PREFABRICĂT I ~e *n*. 1) *gastronom.* Produs industrial aflat într-o fază intermediară de prelucrare. 2) *constr.* Element de construcție fabricat în prealabil într-o întreprindere pentru a fi montat și asamblat cu alte elemente pe șantier.

PREFABRICĂ//T II ~tă (**~ți**, **~te**) *adj*. Care servește la fabricarea unui produs industrial finit.

PREF//ÂȚĂ ~ețe *f.* Comentariu plasat la începutul unei cărți; cuvânt înainte; cuvânt introductiv; prolog.

A PREFERÂ prefer *tranz.* 1) *(despre persoane)* A considera ca fiind mai acceptabil (în raport cu altceva sau cu altcineva). 2) A necesita în calitate de mediu sau de condiții propice existenței și dezvoltării. **Ciupercile ~ă terenurile umede**. ♦ **De preferat,** de dorit; preferabil.

PREFERÎNȚ//Ă ~e *f.* Avantaj prin care este preferată o ființă, un lucru sau o situație în raport cu altele; precădere.

PREFEUDÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care precedă feudalismul; anterior feudalismului. **Epoca ~ă**

PREFIX ~e *n*. *lingv., morf.* Afix care se atașează înaintea radicalului sau a temei pentru a forma un derivat.

PREGET ~e *n*. *pop.* Lipsă de activitate; inactivitate. ♦ **Fără ~,** neîntrerupt; fără încetare.

PREGNÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care este extrem de vizibil; care se impune prin evidență; cu caracter implicit. **Trăsătură ~ă.**

PREGNÂNȚ//Ă ~e *f* Caracter pregnant.

PREIMPERIALÎ//ST ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* Care precedă imperialismul; anterior imperialismului.

PREISTORIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de preistorie; caracteristic preistoriei. **Epocă ~ă.** 2) *fig. peior.* Care este foarte vechi; de mare vechime; ieșit din uz; demodat. **Haină ~ă.**

PREISTORIE *f* Epocă din istoria umanității, de la apariția omului până la apariția primelor izvoare scrise.

A PREÎNTÂMPINÂ preîntâmpin *tranz.* 1) *(persoane)* A atenționa din timp asupra consecințelor posibile ale unei acțiuni; a preveni. 2) *(fenomene, acțiuni* etc.) A face să nu se producă, recurgând la măsuri preventive de precauție; a preveni.

PREJUDEC//ÂTĂ ~ăți *f* Opinie preconcepută, de cele mai multe ori eronată și defavorabilă, impusă de mediu sau de educație; prejudiciu.

A PREJUDICIÂ prejudiciez *tranz.* (*persoane*) A face să suporte un prejudiciu.

PREJUDÎCI//U ~i *n.* 1) Pierdere materială sau morală provocată cuiva; daună; pagubă. 2) Opinie preconcepută, de cele mai multe ori eronată și defavorabilă, impusă de mediu sau de educație; prejudecată.

PRELEGER//E ~i *f* 1) Lecție făcând parte dintrun curs universitar. 2) Conferință publică.

PRELIMINÂR ~ă (**~i**, **~e**) 1. *adj.* Care precedă pregătind un alt lucru considerat ca fiind mai important. **2.** *s.n. la pl. v.* **PRELIMINARIU**

PRELIMINÂRI//U ~i *n. mai ales la pl.* Ansamblu de operații preliminare; preparative.

A PRELUÂ preiau *tranz. (răspunderea, funcții, sarcini* etc.) A lua în grija sa; a lua asupra sa; a-și asuma.

A PRELUDÂ preludez *intranz.* 1) *muz. (despre muzicanți, cântăreți)* A interpreta drept pregătire începutul unei piese muzicale, încercându-și vocea sau instrumentul. 2) *fig.* A anticipa printr-o acțiune preliminară.

PRELUDI//U ~i *n.* 1) *muz.* Succesiune de note cântate de un interpret pentru a lua tonalitatea necesară. 2) Parte introductivă a unei compoziții muzicale. 3) Piesă instrumentală independentă de formă liberă, de proporții mici. 4) *fig.* Acțiune care precedă altă acțiune, anunțând începutul ei; acțiune preliminară.

PREMATUR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și adverbial* Care se produce înainte de vreme; realizat prea devreme; pretimpuriu. **Naștere ~ă.** 2) *și substantival (despre copii)* Care a văzut lumina zilei înainte de termen; născut înainte de termen.

A PREMEDITÂ premeditez *tranz.* (*acțiuni reprobabile)* A pune la cale dinainte, cu bună știință; a precugeta. **A premedita un atac.**

PREMEDITÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care este meditat din timp; chibzuit dinainte; precugetat. **Omor ~.**

PREMERGĂT//OR I ~oare (**~ori**, **oare**) *adj. (de obicei, construit cu Dativul)* Care premerge; precedent; anterior. **Eveniment ~ întâlnirii de la vârf.**

PREMERGĂTOR II ~i *m.* Persoană care a precedat pe cineva într-un domeniu de activitate; predecesor; antecesor; înaintaș.

PREMERGĂT//OR III ~oare *n.* Suport mobil, alcătuit dintr-un scăunel fixat pe un schelet cu roți, care este folosit pentru a ajuta copiii mici (sau bolnavii în stadiul de recuperare) să-și păstreze echilibrul, atunci când învață să meargă (din nou).

PREMIER//Ă ~e *f* 1) Reprezentație primară în fața publicului. **~a unui spectacol de teatru.** 2) Eveniment care inaugurează o anumită activitate. **♦ În ~ă,** pentru prima dată.

PREMÎS//Ă ~e *f* 1) Afirmație (sau factor) din care decurge o concluzie; punct de plecare (al unei acțiuni, al unei argumentații etc.). 2) *log.* Propoziție plasată, de regulă, înaintea unui raționament, din care se deduce o anumită concluzie.

PREMI//U ~i *n.* Recompensă materială sau spirituală, acordată pentru succese deosebite sau pentru realizări remarcabile într-un domeniu de activitate.

PREMONOPOLÎ//ST ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* Care precedă monopolurile; anterior apariției și dezvoltării

monopolurilor. **Industria ~ă.**

PRENUME *n*. Nume individual dat unui om la naștere, prin care se distinge fiecare membru al unei familii; nume de botez; nume mic.

A PREOCUPÂ preocup *tranz.* 1) *(despre gânduri, idei, sentimente* etc.) A urmări un timp îndelungat. 2) *(persoane)* A face să se preocupe.

A SE PREOCUPÂ mă preocup *intranz*. (*despre persoane)* A se interesa îndeaproape.

PREOPINEN//T ~ți *m*. Persoană care își exprimă opinia înaintea altei persoane în cadrul unei întruniri, a unei dezbateri; antevorbitor.

A PREPARÂ prepar *tranz.* 1) A face să fie gata de cu vreme; a pregăti; a orândui. 2) *chim. (substanțe noi)* A obține pe cale experimentală. 3) *ed.* A face să capete cunoștințe sau/și deprinderi într-un domeniu oarecare; a învăța; a pregăti; a instrui. 4) *culin. (bucate sau băuturi)* A face printr- o operație culinară (fierbere, coacere, prăjire etc.); a pregăti; a găti.

PREPARATIVE *f pl.* Ansamblu de operații preliminare; preliminarii.

PREPEL//EÂC ~eci *m*. *pop., reg.* Par cu crăcane scurte, înfipt în pământ, pe care se pun la țară oalele ca să se usuce sau de care se atârnă diferite obiecte; olar.

PREPELICÂR ~i *m*. Câine de vânătoare de talie mare, cu urechile lăsate în jos și cu părul scurt, folosit, mai ales, la vânat de prepelițe, potârnichi și alte păsări; brac.

PREPONDEREN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care preponderează; de importanță sau valoare superioară; precumpănitor; dominant. **Zonă ~tă. Temperaturi ~te.**

PREPONDERENȚ//Ă ~e *f* Caracter preponderent; precumpănire; superioritate.

PREPOTEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre oameni)* Care este deosebit de potent sub aspect social; cu mare autoritate; foarte influent. **Un politician ~t.**

PREPOTENȚ//Ă ~e *f rar* Caracter prepotent.

PREPOZIȚIE I *f lingv. (în opoziție cu* **postpoziție**) Poziție a unui element de limbă înaintea cuvântului la care se raportă său la începutul cuvântului din componența căruia face parte.

PREPOZÎȚI//E II ~i *f. lingv., gram.* Parte (de vorbire auxiliară, invariabilă), care exprimă relațiile sintactice de subordonare dintre un substantiv (sau un substitut al acestuia) și un alt cuvânt.

PRERI//E ~i *f* 1) *geogr. (în America de Nord)* Suprafață cu clima temperat-continentală, cu relief de câmpie ușor vălurită, cu podișuri netede, acoperită cu plante erbacee care sunt folosite ca furaj. 2) *biol.* Vegetație care crește pe o asemenea suprafață.

PREROGATÎV//Ă ~e *f* Privilegiu (de a acționa, de a interveni, de a decide etc.), acordat în exclusivitate unui organ de stat sau unei persoane oficiale. **Aceasta este ~a Guvernului.**

A PRESĂ presez *tranz.* 1) *(obiecte)* A supune unei acțiuni de apăsare (pentru a face mai compact, a modifica, a forma sau a stoarce lichidul). 2) *fig. (persoane)* A determina printr-o presiune permanentă și îndelungată (să acționeze într-un anumit fel); a sili.

PRESĂ I *f* 1) Ansamblu de publicații periodice și cotidiene; literatură publicată (gazete, reviste, cărți etc.). **Presă scrisă. Presă electronică.** 2) Activitate editorială. 3) *prin ext.* Corp al jurnaliștilor.

PRES//Ă II ~e *f* 1) *teh.* Instalație destinată să exercite o presiune asupra unui corp solid pentru a-l comprima sau pentru a lăsa o urmă asupra acestuia. 2) *poligr.* Mașină tipografică de imprimat.

A PRESCRIE prescriu *tranz.* 1) *(medicamente sau tratamente)* A recomanda (în scris) în scopul însănătoșirii; a sfătui să urmeze cu scrupulozitate. ~ **unui bolnav odihnă absolută**. 2) *înv. (texte)* A trece cuvânt cu cuvânt pe o altă foaie; a transcrie; a copia. 3) *rar (indicații, instrucțiuni, interdicții* etc.) A fixa ca obligator. 4) *jur. (pedepse penale, obligații bănești* etc.) A face să piardă valabilitatea printr-o prescripție;

a anula.

PRESCRÎPȚI//E ~i *f* 1) *jur.* Prevedere impusă printr-o lege sau printr-un regulament. 2) Recomandare privind respectarea anumitor condiții în dependență de situația concretă. **Trebuie să urmezi întru totul ~ile medicului.**

PRESENTIMENT ~e *n.* Sentiment subiectiv și instinctiv, de cunoaștere intuitivă și vagă a realității, care nu poate fi cunoscută cu mijloace naturale; presimțire. **A avea un ~.**

A PRESIMȚI presimt *tranz.* A simți din timp (cu ajutorul intuiției); a întrevedea foarte vag. **A presimți un pericol.**

PRESIUN//E ~i *f* 1) Forță care acționează pe suprafața unui corp. 2) *fiz.* Mărime fizică egală cu raportul dintre forțele care acționează asupra unei suprafețe. 3) *fig.* Constrângere morală sau materială. **A exrcita ~e asupra cuiva.** 4) *fig.* Stare de apăsare sufletească.

A PRESTĂ prestez *tranz. (munci, activități)* A efectua în virtutea unei obligații sau în calitate de datorie.

PRESTĂNȚĂ *f* Atitudine impunătoare; aspect impozant.

PRESTIDIGITATOR ~i *m*. 1) Actor de circ sau de estradă care, folosindu-se de agerimea mâinilor și rapiditatea gesturilor, produce iluzii optice, făcând ca obiectele să dispară, să apară, să-și schimbe focul sau aspectul; iluzionist; fachir; scamator. 2) *fig.* Persoană care posedă o mare abilitate în mișcarea mâinilor.

PRESTIDIGITĂȚIE *f.* Tehnica și arta prestidigitatorului.

PRESTIGI//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* Care are prestigiu; cu prestigiu. **Un festival de cinema ~.**

PRESTIGÎ//U ~i *n*. Autoritate exercitată de o persoană sau de un lucru asupra altora.

A PRESUPUNE presupun *tranz*. 1) (*urmat, de regulă, de o propoziție completivă)* A admite ca adevărat sau posibil; a bănui. **Presupun că voi reuși.** 2) *(lucruri sau acțiuni prealabile)* A avea drept condiție de bază; a implica; a impune; a cere. **Succesul ~ muncă**.

PREȘ preșuri *n.* 1) Covor lung și îngust, care se așterne în încăperi, pe culoare sau pe scările unei clădiri. 2) Covor mic, așezat la intrarea unei case, de care se șterge talpa încălțămintei.

PREȘCOLÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de perioada care precedă vârsta școlară; caracteristic pentru vârsta de dinainte de scoală. 2) *și substantival (despre copii)* Care are vârsta de dinainte de școală; în vârsta de la 3 la 6 ani.

A SE PRETÂ mă pretez *intranz.* 1) *(despre persoane)* A avea predispoziție de a înfăptui ceva (mai ales reprobabil). 2) A fi foarte convenabil; a putea fi adaptat. **Acest sol se ~ează anumitor culturi**.

PRETENDEN//T ~ți *m.* 1) Persoană care pretinde ceva. **~ la un post de lucru.** 2) Persoană care pretinde la puterea suverană. **~ la tron.** 3) Bărbat care aspiră la căsătoria cu o femeie.

PRETENȚI//E ~i *f.* 1) *jur.* Revendicare a unui privilegiu în baza unui drept pretins. 2) *jur.* Drept la care pretinde o persoană. 3) Opinie exagerată despre meritele proprii, însoțită de dorința ambițioasă ca această opinie să fie susținută și de alte persoane.

PRETENȚI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) Care are pretenții excesive; cu multe pretenții. **Copil ~. Patron ~.** 2) *peior. (despre persoane)* Care își dă aere de superioritate nejustificată; plin de sine. 3) Care reclamă o atenție deosebită. **Un automobil ~. O plantă ~oasă.**

PRETEXT ~e *n*. Cauză aparentă, invocată de o persoană pentru a ascunde adevăratul motiv al acțiunilor sale.

A PRETINDE pretind 1. *tranz.* 1) A solicita într-o formă categorică. **~ bani**. 2) *(urmat, de regulă, de o propoziție completivă)* A susține cu insistență și tărie. **~ că-i adevărat**. 3) A implica în mod necesar; a

impune; a necesita; a cere; a reclama; a implica; a presupune. **Scrisul ~ talent**. **2**. *intranz.* A considera că are dreptul (la ceva); a aspira în mod deschis. **~ la un titlu.**

PREȚI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) Care are preț mare; de mare valoare materială sau spirituală; valoros; important. **Un studiu ~.** 2) *(despre persoane)* Care este înalt prețuit pentru intelectul sau chipul său moral. **Un specialist ~.** 3) Care se caracterizează prin rafinament exagerat; lipsit de naturalețe și simplitate.

PREȚIOZITÂTE *f* 1) Caracter prețios (al unui lucru). 2) Caracter afectat al limbii și al stilului.

A PREVALÂ prevalez *intranz.* A ocupa o poziție dominantă (prin cantitate, forță, greutate, valoare, importanță etc.); a avea superioritate numerică sau valorică; a predomina; a precumpăni; a prepondera.

PREVĂZĂT//OR ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj.* Care prevede cu perspicacitate eventualele pericole; dotat cu darul de a evita neplăcerile posibile; precaut; circumspect.

A PREVEDEÂ prevăd *tranz.* 1) A intui din timp (pe bază de date cunoscute); a vedea în perspectivă cu mult înainte; a întrevedea. **A prevedea viitorul.** 2) A asigura drept completare necesară (pentru a întregi un ansamblu); a înzestra. **A prevedea cu răsuflătoare o încăpere.** 3) *jur. (despre legi)* A indica cu precizie (cum trebuie să se procedeze într- o anumită situație); a prescrie. **Legea prevede neamestecul în treburile persoanei.**

A PREVENI previn *tranz.* 1) *(persoane)* A face în prealabil atent (asupra anumitor consecințe posibile, a unei eventualități etc.); a avertiza; a preîntâmpina. 2) *(fenomene, acțiuni* etc.) A face să nu se producă, recurgând la măsuri de precauție; a preîntâmpina. **A preveni un pericol. A preveni căderea unui corp.** 3) *rar (dorințe, gusturi* etc.) A îndeplini înainte de a fi exprimat.

PREVENTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care tinde să prevină realizarea unui rău sau răspândirea unei boli; destinat să preîntâmpine o calamitate. **Măsuri ~e.** 2) *jur. (despre arest, închisoare sau detențiune)* Care constă în reținerea provizorie a unui inculpat în timpul unui proces judiciar.

PREVENȚI//E ~i *f. jur.* Arest preventiv; detențiune preventivă.

A PREVESTI prevestesc *tranz.* 1) A stabili din timp prin deducție sau intuiție, aducând la cunoștință; a prezice. 2) *fig.* A semnaliza prin sine însuși. **Norii ~esc ploaie**.

PREVESTÎR//E ~i *f* Semn prevestitor.

PREVESTIT//OR -oare (**~ori**, **-oare**) *adj. și substantival* Care prevestește; în stare să prevestească.

PREVIZIUN//E ~i *f.* 1) Capacitate de prevedere a unui eveniment sau a evoluției lui viitoare. 2) Opinie formată pe baza acestei capacități. 3) Fapt prevăzut.

PREZBÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival med.* Care este atins de prezbitism; suferind de prezbitism.

PREZBITISM *n*. *med.* Anomalie a văzului, constând în faptul că omul vede mai bine obiectele îndepărtate decât pe cele apropiate.

PREZENTĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se prezintă bine; cu aspect plăcut; arătos; chipeș. **Bărbat ~.**

A PREZICE prezic *tranz.* A stabili din timp prin deducție sau prin intuiție, aducând la cunoștință; a prevesti. ♦ **A ~ viitorul,** a pretinde că se poate afla viitorul (ghicind în cărți, în palmă, în bobi, în cafea, în aștri etc.).

PREZÎDI//U ~i *n*. Grup de persoane alese de o asistență pentru a prezenta o întrunire publică.

PREZUMȚI//E ~i *f.* 1) Opinie fondată numai pe aparențe; presupunere; supoziție. 2) Opinie prea avantajoasă și neîntemeiată despre sine; supraestimare proprie. 3) *jur.* Recunoaștere a unui fapt ca autentic din punct de vedere juridic, până la proba contrară. ♦ **~e de nevinovăție,** considerare a unui cetățean acuzat și implicat într-un proces judiciar ca nevinovat și tratat ca atare, până la pronunțarea

sntinței judecătorești (definitive).

PREZUMȚI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* Care are prezumții; cu prezumții.

PRIB//EĂG ~eagă (**~egi**, **~ege**) *adj.* 1) *și substantival* Care rătăcește din loc în loc; aflat în pribegie. 2) *și substantival fam.* Care umblă mult și fără rost; fără căpătâi; hoinar; vagabond. 3) *fig.* Care stă singur; în singurătate; solitar. **Stea ~eagă**.

A PRICOPSI pricopsesc *tranz. pop. (persoane)* A face să se pricopsească.

A SE PRICOPSI mă pricopsesc *intranz. pop. (despre persoane)* 1) A-și crea o situație bună în viață (fără a o merita); a se căpătui. 2) *înv.* A acumula cunoștințe; a învăța; a se instrui.

PRIHĂNĂ *f.* Vină morală. ♦ **Fără ~,** curat; nevinovat; neprihănit.

PRIÎNȚ//Ă ~e *f rar* Atitudine priincioasă; bunăvoință.

PRILEJ ~uri *n.* Situație favorabilă; circumstanță avantajoasă; moment oportun; ocazie.

PRIMADON//Ă ~*e* *f* Solistă de operă sau de operetă, care interpretează rolurile principale.

PRIMĂR I ~i *m.* (*în unele țări)* Conducător administrativ al unui municipiu, oraș, sat sau al unei comune.

PRIMĂR II ~i (**~i**, **~e**) *adj.* Care ocupă primul loc într-o succesiune; de prim rang; începător; primordial; inițial.

PRIMĂT I *n.* 1) Caracter prim; întâietate. 2) Importanță primordială; primordialitate. **A deține**

~ul într-o ierarhie.

PRIMĂT II ~e *n. biol.* 1) *la pl.* Ordin de mamifere superioare cu cea mai mare dezvoltare a creierului (reprezentanți: maimuțele și omul). 2) *la sing.* Animal din acest ordin.

PRIMITIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de primele stadii ale societății umane; din perioada de început a omenirii; străvechi. **Comuna ~ă**. **Societatea ~ă.** 2) *(despre persoane)* Care ignoră realizările civilizației; rămas în urmă în privința nivelului de dezvoltare; necivilizat; sălbatic. 3) Care are un caracter extrem de simplu; caracterizat prin simplitate extremă; rudimentar. **Construcție ~ă**. 4) *fig. depr. (despre persoane și manifestările lor)* Care se caracterizează prin lipsă de educație și cultură; lipsit de educație și cultură; necioplit; ; înapoiat; grosolan. 5) Care se află în starea de origine; în formă inițială de existență. **Viață ~ă.**

PRIMITIVISM *n.* 1) Stare primitivă; caracter primitiv. 2) Lipsă de cultură; stare de înapoiere. 3) Tendință în arta din sec. XIX-XX, constând în adoptarea normelor preconizate în perioada primitivă de dezvoltare a culturii.

PRIMITIVITĂTE *f v.* **PRIMITIVISM**.

PRIMORDIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care există de la început; în stare primară de existență; inițial; originar. **Instinct ~**. 2) Care are mare importanță; de primă importanță; principal; esențial.

PRINCIPĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are mare importanță; de primă importanță; de frunte; esențial; primordial. ♦ **Propoziție ~ă,** *gram.* propoziție independentă din componența unei fraze formate prin subordonare.

PRINCIPĂT ~e *n.* Stat guvernat de un principe. **~ul Monaco.**

PRÎNCIP//E ~i *m.* 1) Descendent al unei familii regale sau imperiale; prinț. 2) Conducător al unui principat. 3) *arh., ist. (în Imperiul Roman)* suveran.

PRINCIPES//Â ~e *f.* 1) Fiică a unui suveran; Conducător absolut al țării; împărat; monarh; prințesă. 2) Soție a unui principe; prințesă.

PRINCIPIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are la bază un principiu; conform unui principiu; bazat pe anumite principii. **Chestiune ~ă**. **Atitudine ~ă.** 2) Care respectă anumite principii; cu principii. **Om ~.**

PRINCIPIALITĂTE *f.* 1) Caracter principial. 2) Atitudine principială.

PRINCÎPI//U ~i *n.* 1) Teză fundamentală; idee de bază. 2) Cauză primară. 3) Punct de vedere propriu; convingere personală.

PRINOS ~uri *n.* 1) *rel.* Dar oferit divinității sau reprezentanților ei; ofrandă. 2) Dar oferit unei biserici; ofrandă. 3) *prin ext.* Donație oferită în semn de venerație și de recunoștință; ofrandă; omagiu; plocon. 4) *înv.* Contribuție la o cauză socială; aport; obol.

PRIORITĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este primul în timp, în rang sau în drepturi; caracterizat prin întâietate. **Domeniu ~.**

PRIORITĂTE *f* Caracter prioritar; întâietate. **A da ~e cuiva** (sau **la ceva).**

PRIPĂS *n. pop., înv.* Pui de animal domestic. ♦ **De ~,** *fam.* fără stăpân.

PRÎPÂ *f.* Grabă mare. ♦ **În ~,** în grabă, repede. ♦ **Fără ~,** fără grabă.

A PRIPÂȘÎ pripășesc *tranz. pop., reg.* A face să se pripășească; a oferi adăpost; a oploși.

A SE PRIPÂȘÎ mă pripășesc *intranz. pop., reg. (despre ființe pribege)* A-și găsi adăpost; a se aciua; a se oploși.

A PRIPI pripesc *tranz. pop.* 1) *(acțiuni, procese* etc.) A face să se desfășoare într-un ritm mai rapid (uneori nejustificat); a zori; a grăbi. 2) A supune unui eșec din cauza realizării în pripă. 3) *(carne sau alte alimente)* A coace la repezeală numai pe de asupra; a pârpăli. 4) *pop. (despre soare)* A încălzi foarte puternic; a dogorî.

A SE PRIPI mă pripesc *intranz. pop.* 1) A acționa prea repede, în pripă; a se grăbi. 2) A-și expune corpul pentru un timp scurt la o sursă de căldură; a se încălzi

uşor (la foc sau la soare); a se pârpăli.

PRIP//OR -oare *n. geomorf.* Versant abrupt; prăvăliş; repeziş; răsturniş.

PRIPOR//OS ~oasă (**~oşi**, **~oase**) *adj. geomorf. (despre relief)* Care are (multe) pripoare; plin de pripoare.

A PRISOSI prisosesc *intranz.* 1) A întrece prin cantitate limita necesară; a fi de prisos. 2) *rar* A fi inutil.

A PRIVĂ privez *tranz. (persoane, lucruri* etc.) A face să nu (mai) beneficieze (de ceva necesar); a lipsi. **~ de drepturi.**

PRIVĂ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* Care aparţine unei singure persoane ca individ izolat; în posesiunea unui individ aparte; particular; personal; individual. **Proprietate ~tă.**

PRIVAŢIUN//E ~i *f mai ales la pl.* Lipsă de mijloace necesare; sărăcie; mizerie. **A se supune la ~i.**

PRIVELIŞT//E ~i *f* 1) Aspect al unui colţ din natură, privit dintr-un anumit punct. 2) *fig.* Spectacol sau eveniment neobişnuit care se desfăşoară înaintea ochilor.

A PRIVILEGIĂ privilegiez *tranz.* (*persoane*) A susţine în mod abuziv, acordând privilegii (adesea nemotivat şi în detrimentul altora); a părtini; a avantaja; a favoriza; a proteja.

PRIVILEGI//U ~i *n*. Drept particular acordat unui individ sau unei colectivităţi, pe care ceilalţi membri ai societăţii nu-l posedă; avantaj exclusiv. **Gândirea este un ~ al speciei umane**.

PRÎZ//Ă ~e *f.* 1) *electric., teh.* Dispozitiv pentru conectarea unui receptor mobil de energie electrică cu o sursă de curent. 2) Dispozitiv prin care se poate lua un fluid dintr-o conductă. 3) *med.* Doză (mică) de medicament. 4) *fig., fam.* Simpatie de care se bucură cineva; trecere. **A avea ~ă la spectatori.**

A PRIZĂRI prizăresc *tranz. pop., fam. (fiinţe, plante)* A face să se prizărească.

A SE PRIZĂRI mă prizăresc *intranz. pop., fam. (despre fiinţe, plante)* A se opri din dezvoltare sau a-şi micşora dimensiunile; a rămâne sau a deveni mic; a se pipernici; a se chirci.

PROĂŞ//CĂ ~te *f pop.* Şuvoi de apă sau de noroi care ţâşneşte de undeva şi împroaşcă.

PROBĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care poate să se producă; în stare să se producă. **Eveniment ~.** 2) Care poate să se adevereacă; posibil să fie adevărat. **Ipoteză ~ă.**

PROBABILIT//ĂTE ~**ăţi** *f* Caracter probabil.

PROB//Ă ~e *f* 1) Fapt care serveşte la confirmarea unui adevăr. 2) Acţiune prin care se constată dacă cineva sau ceva corespunde anumitor cerinţe; încercare. 3) Gen de sport. **~ă de canotaj.** 4) Parte dintr-un material sau substanţă după care se poate stabili calitatea întregului; mostră; eşantion. **A lua ~a apei din râu.**

PROBITĂTE *f* 1) Caracter onest; integritate; onestitate; cinste. 2) Comportament onest; corectitudine; onestitate.

PROBLEMĂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care constituie o problemă; cu existenţă sau reuşită dubioasă; îndoielnic; nesigur. **Caz ~.**

A PROCEDĂ procedez *intranz.* 1) A acţiona într- un anumit mod; a face un lucru într-un anumit fel. **Eu voi proceda anume astfel.** 2) A-şi îndrepta atenţia (spre o altă activitate decât cea interioară); a trece; a purcede. **Să procedăm la desfăşurarea agendei.**

PROCEDE//U ~e *n*. Mijloc folosit pentru a ajunge la un anumit rezultat; manieră; modalitate. **-eficient. ~ literar. ~ stilistic.**

PROCEDUR//Ă ~i *f. 1)* Ansamblu de reguli de organizare a ordinii administrative, folosite în scopul de a atinge un anumit rezultat. 2) Serie de formalităţi care trebuie executate într-un proces. 3) *jur.* Ramură a dreptului care determină sau studiază regulile de organizare a proceselor juridice. **~ă judiciară.**

PROCES -e *n.* 1) Desfăşurare în timp a unui eveniment sau fenomen. 2) Succesiune de acţiuni sau de operaţii prin care se realizează o lucrare. 3) *jur.* Activitate realizată în vederea soluţionării unor litigii sau a stabilirii şi sancţionării faptelor care încalcă legea; acţiune judecătorească. **- penal.**

PROCES//Â -ez *tranz.* 1) *tehn. inform. (semnale, date etc.)* A prelucra pe un calculator, prin intermediul unui procesor. 2) *fig. prin ext. (situaţii, afirmaţii etc.*) A analiza în minte; a cântâri în minte, făcând anumite deducţii. 3) *ind. alim. (materii prime, produse)* A supune unor procese tehnologice de prelucrare.

PROCESÂ//T -tă (-ţi, -te) *adj.* 1) *tehn. inform. (despre semnale, informaţii* etc.) Care a fost supus procesării; prelucrat prin intermediul unui procesor. 2) *(despre produse, alimente)* Care a fost obţinut printr-un proces de fabricaţie special. **Mâncare -tă.**

PROCESIUN//E -i *f* 1) Şir lung de persoane care merg în mod solemn în aceeaşi direcţie; alai; cortegiu. 2) *rel.* Ceremonie religioasă în cursul căreia credincioşii merg în coloană, cântând imnuri şi rostind rugăciuni.

PROCES//OR -oare *n.* 1) *tehn. inform.* Dispozitiv care are rolul de unitate centrală de control şi de calcul într-un calculator şi care interpretează şi execută instrucţiunile; nucleul funcţional al unui calculator. 2) Program general al unui sistem de exploatare, care execută o funcţie complexă omogenă. 3) *electron.* Aparat electronic sau circuit integrat, specializat pentru operaţii complexe sau pentru transformarea esenţială a semnalelor.

PROCLITIC -ă (**-i**, **-e**) *adj. lingv., gram. (despre elemente de limbă)* Care, neavând accent propriu, este aşezat înaintea altui cuvânt, cu care formează corp fonetic comun. **Articol -.**

A PROCOPSI procopsesc *tranz. v.* **A PRICOPSI**.

A SE PROCOPSI mă procopsesc *intranz. v.* **A SE PROCOPSI**.

A PROCREÂ procreez *tranz.* A face să apară pe lume; a naşte.

A PROCURÂ procur *tranz.* 1) A obţine în urma unui efort (contra paltă); a căpăta; a dobândi; a achiziţiona. 2) *rar* A face să se producă; a pricinui; a cauza. **Lectura îmi procură plăceri**.

PROCUR//Ă -i *f. jur.* 1) Drept acordat unei persoane de a acţiona în numele alteia. 2) Act legalizat care certifică acest drept.

PRODIGI//OS -oasă (**-oşi**, **-oase**) *adj.* Care uimeşte prin intensitate sau varietate; ieşit din comun (prin bogăţie, varietate, intensitate, cantitate etc.); uluitor; uimitor. **Idei -e.**

PRODUCTIV -ă (**-i**, **-e**) *adj.* 1) *econ.* Care poate produce; eficient. **Mijloace -e. Întreprindere -ă.** 2) *(despre activităţi, acţiuni* etc.) Care dă un mare randament; cu proprietatea de a aduce un randament mare; eficent. 3) *(despre animale sau plante)* Care se înmulţeşte uşor şi repede; cu proprietatea de a se înmulţi cu rapiditate şi cu facilitate; fecund; prolific. 4) *lingv., gram. (despre afixe, elemente de compunere)* Care formează mereu elemente noi; cu derivate numeroase.

PRODUCTIVITÂTE *f.* 1) Caracter productiv. **-ea efortului depus.** 2) Capacitate de producere a bunurilor materiale. **-ea unei întreprinderi.**

PRODUCŢI//E -i *f* 1) *econ.* Proces în cadrul căruia oamenii creează bunuri materiale necesare existenţei şi dezvoltării societăţii. 2) Totalitate de produse obţinute în rezultatul procesului de muncă (fizică sau intelectuală).

PRODUF ~uri *n. pop., reg.* Gaură pe suprafaţa îngheţată a unei ape, prin care se prinde peşte sau se ia apă; copcă.

PRODUS I ~e *n.* 1) Bun material obţinut dintr-un proces de muncă. 2) Substanţă obţinută pe cale naturală sau în laborator.

PRODUS II ~e *n.* 1) Rezultat al unui proces social.

2) Rezultat al activității psihice. 3) *matem.* Rezultat al unei înmulțiri.

PROEMINEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care depășește în relief părțile din jur; ieșit în relief. 2) *fig. (despre persoane)* Care se distinge prin calități deosebite; ieșit din comun prin capacități.

PROEMINENȚ//Ă ~e *f* 1) Caracter proeminent; stare proeminentă. 2) Parte proeminentă; ridicătură; protuberanță.

PROFÂN ~ă (**~i**, **~e**) 1) *adj. și substantival (despre persoane)* Care nu este inițiat (într-un domeniu de activitate); fără cunoștințe; neștiutor; ignorant. 2) *rel.* Care nu ține de religie; străin de religie; laic.

A PROFANÂ profanez *tranz. (lucruri sau ființe considerate sacre)* A supune unei batjocuri, unui sacrilegiu; a pângări; a huli; a spurca.

A PROFERÂ proferez *tranz. (amenințări, blesteme* etc.) A enunța cu glas răstit.

A PROFESÂ profesez 1. *tranz.* 1) (*meserii, ocupații, activități* etc.) A exercita în mod sistematic; a practica. 2) *(opinii, convingeri)* A susține în mod public, argumentând. **2**. *intranz.* A fi profesor; a preda o disciplină într-o instituție de învățământ.

PROFE//T ~ți *m*. 1) *rel*. Persoană care își atribuie darul de a fi capabilă să tălmăcească voința lui dumnezeu și să prezică viitorul; proroc. 2) *fig.* Persoană care, pătrunzând în esența lucrurilor, prevede desfășurarea evenimentelor ulterioare; proroc; vizionar.

A PROFETIZÂ profetizez *tranz. rar (în concepțiile religioase)* A prezice ca profet; a proroci.

A PROFEȚI profețesc *tranz. v.* **A PROFETIZA**.

A PROFILÂ profilez *tranz.* A face să se profileze; a contura.

A SE PROFILÂ se profilează *intranz*. A-și delimita bine profilul; a se închega în contururi precise; a se contura.

PROFILÂCTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. med.* Care ține de profilaxie; propriu profilaxiei; de profilaxie. **Mijloace ~e.**

PROFILAXIE *f* 1) *med.* Ansamblu de acțiuni medico-sanitare întreprinse pentru a preveni bolile contagioase. 2) *teh.* Ansamblu de măsuri destinate să preîntâmpine defectarea și uzarea mecanismelor.

PROFIT ~uri *n*. 1) *econ.* Formă transformată a plusvalorii, care reprezintă venitul unui producător. 2) *fig-* Venit material sau spiritual; câștig; folos; beneficiu.

A PROFITÂ profit *intranz.* A exploata anumite împrejurări pentru a obține un profit.

PROFUN//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care pătrunde ușor în esența lucrurilor; înzestrat cu mare putere de pătrundere; ager la minte; pătrunzător; perspicace. 2) *(despre sentimente, gânduri, judecăți* etc.) Care manifestă o mare putere de pătrundere; cu multă pătrundere; adânc. 3) *(despre ochi, privire)* Care denotă o intensă trăire interioară. 4) *(despre voce, ton* etc.) Care vine din fundul plămânilor; cu tonalitate joasă; adânc; grav.

PROGENITUR//Ă ~i *f.* 1) Copil care descinde dintr-o familie; urmaș; vlăstar. 2) Animal sau grup de animale tinere în raport cu animalele care le-au născut.

PROGRAM ~e *n.* 1) Plan de activitate, întocmit după etape. 2) Ansamblu de principii, de scopuri și de sarcini, care privesc activitatea unui partid politic, a unui guvern sau a unei organizații obștești. 3) Conținut al unei reprezentații (de teatru, de concert, de radio, de televiziune etc.). 4) Publicație în care este prezentat conținutul unei asemenea reprezentații. 5) Desfășurare a activității unei unități (comerciale, prestatoare de servicii etc.) sau a unei persoane, împărțită pe ore și repetat periodic; orar. **~ ul magazinului. A avea ~ de muncă redus.** 6) *tehn. inform.* Ansamblu de instrucțiuni codate cu ajutorul

cărora un calculator electronic rezolvă o problemă dată.

A PROGRAM//A ~ez 1. *tranz.* 1) *(activități, evenimente)* A stabili printr-un program; a organiza conform unui program. 2) *(persoane)* A include într-un program. **M-am programat la dentist.** 3) *(evenimente)* A planifica pentru o anumită dată. **Operația e programată pentru luna viitoare. 2.** *intranz. tehn. inform.* A elabora produsele- program (software-urile) necesare activităților realizate cu ajutorul calculatorului.

PROGRAMATOR I ~i *m. tehn. inform.* 1) Specialist în programarea de calculatoare; profesionist care realizează programe (soft-uri) de calculatoare. 2) Specialist în întreținerea calculatoarelor.

PROGRAMATOR II *n. tehn. inform.* Echipament necesar pentru stabilirea conținutului (programarea) unei memorii permanente programabile; codificator.

PROGRES ~e *n*. 1) Proces de dezvoltare de la o stare inferioară la una superioară; mers înainte; dezvoltare în linie ascendentă; propășire. 2) Schimbare spre bine. **A avea ~e.**

PROGRESÎ/ST ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* 1) Care ține de progres; contribuind la progres; favorabil progresului. **Factor ~st.** 2) *și substantival (despre persoane și manifestările lor)* Care este adept al progresului; susținător al progresului. **A avea gândire ~stă.**

PROGRESIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* Care progresează; constituind un progres; în dezvoltare continuă.

A PROHIBI prohibesc *tranz. (producerea, vânzarea, importul sau exportul de mărfuri)* A interzice în mod oficial. **A prohibi producerea și vânzarea stupefiantelor.**

PROHIBITIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care interzice; care oprește în mod legal. **Măsuri ~e.**

PROHIBÎȚI//E ~i *f* 1) Măsură prohibitivă asupra producerii, vânzării, exportului sau importului unor mărfuri. 2) Măsură legală de interzicere; interdicție. **~a fumatului în locuri publice. ~a consumului de alcool la volan.**

A PROHODÎ prohodesc *tranz*. l) *rel.* A supune ritualurilor prohodului. 2) A duce la groapă, cântând prohodul.

PROIECT ~e *n*. 1) Plan prin care se intenționează realizarea unor acțiuni viitoare. 2) Text inițial al unui plan de activitate socială. 3) *teh.* Schemă a unui sistem tehnic sau a unei construcții care conține calculele, desenele și explicațiile necesare. **PROIECTIL ~e** *m*. *milit.* Corp metalic exploziv, care se lansează de o armă de foc sau este lăsat să cadă peste o țintă, pentru a o distruge.

PROIECT//OR ~oare *n*. 1) Aparat pentru proiectarea la distanță a fasciculelor de lumină. 2) Aparat pentru proiectarea imaginilor pe un ecran; aparat de proiecție.

PROIECȚÎ//E ~i *f* Imagine a unui corp proiectat pe un plan sau pe un ecran.

PROLETCULTISM *n*. *înv.,ist. (în arta, literatura și cultura sovietică din anii 1917-1932)* Curent care promova ideea creării unei culturi noi, „pur proletare", rupte de tradiție, renunțându-se la moștenirea culturală.

PROLETCULTÎ//ST I ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* Care ține de proletcultism; propriu proletcultismului.

PROLETCULTÎ//ST II ~ști *m.* Adept al proletcultismului.

A PROLIFERA proliferează *intranz.* 1) *(despre organisme)* A-și mări numărul de exemplare ale speciei prin generare; a se perpetua prin generare; a se înmulți; a se reproduce. 2) *(despre celule sau țesuturi celulare)* A se înmulți exagerat de repede.

PROLÎ//X ~xă (**~cși**, **~xe**) *adj.* 1) *(despre acte de vorbire, stil)* Care conține prea multe cuvinte; exprimat prea detaliat şi incoerent. 2) *(despre persoane)* Care se exprimă confuz; lipsit de concizie

și coerență.

PROLOG I ~i *m*. *arh. (în teatrul antic)* Actor care recita partea introductivă a unei piese de teatru.

PROLOG II ~uri *n*. 1) *arh. (în teatrul antic)* Parte a unei piese de teatru, care preceda intrarea corului în scenă și în care se expunea subiectul piesei. 2) Parte introductivă a unei opere literare sau muzicale; introducere. 3) Comentariu plasat la începutul unei cărți; cuvânt înainte; cuvânt introductiv; prefață; preambul.

PROMENÂD//Ă ~e *f. livr.* Mers în voie în scopul de a se recrea.

A PROMITE promit *tranz.* 1) A se angaja în mod verbal să ofere în viitor; a făgădui. **A promite un împrumut**. **A promite o carte**. 2) *(urmat, de regulă, de un conjunctiv)* A accepta benevol ca angajament; a făgădui. **A promis să vină**. 3) *fig.* A arăta cu anticipare. **Roadă promite să fie bună**.

PROMOROÂCĂ *f. meteor.* Strat subțire de gheață, care se formează iarna pe ramurile copacilor și pe alte obiecte; chiciură.

PROMORÂR *m*. *pop.* A unsprezecea lună a anului; noiembrie.

PROMOTOR ~i *m*. Persoană care dă primul impuls; persoană care promovează pentru prima dată (o acțiune, o idee etc.). **~i ai progresului.**

PROMOȚI//E ~i *f* Totalitate de persoane care absolvesc în același an ciclul de învățământ.

A PROMOVÂ promovez *tranz.* 1) *(persoane)* A ridica într-un post sau într-un grad superior; a propune la o muncă mai responsabilă; a înainta; a avansa. 2) *(elevi, studenți* etc.) A aprecia cu note pozitive, admițând la etapa următoare de studii. 3) *(o clasă, un curs, un ciclu de studii)* A termina cu note pozitive. 4) *(idei, cauze, doctrine* etc.) A susține, făcând să se bucure de (un larg) succes.

PROMP//T ~tă (~ți, ~te) *adj.* 1) *și substantival* Care se produce repede și fără întârziere; realizat într-un timp foarte scurt. 2) *(despre persoane)* Care acționează repede și la timp.

PROMPTITUDINE *f* Caracter prompt.

A PROMULGÂ promulg *tranz*. *jur*. (*legi*, *convenții* etc.) A aduce la cunoștință publică cu titlul de document executoriu.

PRONOMINÂL ~ă (~i, ~e) *adj. lingv.* Care ține de pronume; propriu pronumelui. **Sistem ~.** 2) Care are valoare de pronume; cu valoare de pronume**. Adjectiv ~.**

PRONOSTIC ~uri *n*. Ipoteză emisă asupra posibilităților de desfășurare a unor evenimente, acțiuni sau fenomene, bazată pe cunoașterea împrejurărilor care le generează; prognoză.

A PRONUNȚÂ pronunț *tranz*. 1) (*sunete*. *silabe*, *cuvinte* etc.) A emite cu ajutorul organelor vorbirii; a rosti; a articula. 2) *jur. (sentințe, hotărâri* etc.) A declara, pornind de la prevederile legii; a aduce la cunoștința publicului după dezbaterile legale.

A SE PRONUNȚÂ mă pronunț *intranz*. (*despre persoane fizice sau juridice)* A-și exprima punctul de vedere (asupra unei chestiuni); a-și expune părerea; a se rosti.

A PROPAGĂ propag *tranz.* 1) *(lumină, căldură, sunete, mirosuri, boli* etc.) A face să se propage; a împrăștia în toate părțiile; a răspândi. 2) *(idei, realizări, publicații, știri* etc. A face cunoscut unui cerc larg de persoane; a răspândi; a disimina.

A SE PROPAGĂ se propagă *tranz.* 1) *(despre lumină, căldură, sunete, mirosuri, boli* etc.) A cuprinde spații tot mai largi; a se împrăștia în toate părțile; a se răspândi. 2) *(despre idei, realizări, publicații, știri* etc.) A deveni cunoscut unui cerc larg de persoane; a se răspândi.

A PROPĂȘÎ propășesc *intranz. înv.* A trece printr- o serie de schimbări spre o treaptă superioară (de dezvoltare); a face progrese; a progresa.

PROPĂȘIRE *f înv.* Proces de dezvoltare de la o stare

inferioară la una superioară; dezvoltare în linie ascendentă; mers înainte; progres.

PROPICE *adj. invar.* 1) Care asigură atingerea unui scop; favorabil; oportun; prielnic. **Moment ~**. 2) Care corespunde bine împrejurărilor; extrem de potrivit. **Ploaie ~. Mediu ~ sănătății.**

PROPORȚI//E ~i *f* Raport dintre dimensiunile unor obiecte sau dintre dimensiunile părților unui întreg. 2) Mărime fizică care poate fi măsurată; dimensiune. ♦ **A lua ~i,** a crește foarte mult. 3) *mat*. Egalitate între două rapoarte constituite din patru elemente.

A PROPORȚIONĂ proporționez *tranz*. *(dimensiuni, cantități, bugete* etc.) A potrivi într-o proporție justă; a distribui, conformând just; a echilibra. **~ cheltuielile cu venitul**.

PROPORȚIONĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care formează o proporție. **Numere ~e.** 2) Care este în corespundere cu o anumită proporție. ♦ **Impozit ~,** *fin.* Impozit stabilit în raport cu venitul cuiva.

PROPORȚIONALITĂTE *f* Caracter proporțional.

PROPRI//U ~e (**~i**) *adj.* l) Care aparține unei persoane; aflat în proprietatea cuiva; personal. 2) Care individualizează în mod deosebit; cu trăsături individualizatoare; individual; caracteristic. ♦ **Sens ~**, sens inițial (denotativ) al unui cuvânt. ♦ **~ - zis,** la drept vorbind; de fapt.

A SE PROPTI mă proptesc *intranz*. (*urmat de un substantiv - nume de obiecte concrete, cu prepoziția* **de**) A se folosi ca de o proptea; a se sprijini; a se rezema.

A PROPULSĂ propulsez *tranz*. (*mijloace de transport, sisteme tehnice)* A face să se miște înainte (prin exercitarea unei forțe de împingere).

A PROPUNE propun *tranz.* 1) *(acțiuni, activități* etc.) *(urmat, mai ales, de o completivă)* A face cunoscut în calitate de sfat (sau de dispoziție); a recomanda. **Propun să nu renunțăm la această idee.** 2) *(proiecte, rapoarte, candidaturi* etc.) A prezenta spre examinare și aprobare; a înainta; a recomanda. 3) A pune la dispoziție (în semn de atenție, respect, bunăvoință); a oferi.

PROR//Ă ~e *f. (în opoziție cu* **pupă**) Parte de dinainte a unei nave.

PROROC ~i *m*. 1) *rel.* Persoană care își atribuie darul de a fi capabilă să tălmăcească voința lui dumnezeu și să prezică viitorul; profet. 2) *fig. prin gener.* Persoană care, pătrunzând în esența lucrurilor, prevede desfășurarea evenimentelor ulterioare; profet; vizionar.

A PROROCI prorocesc *tranz*. 1) (*în concepțiile religioase)* A prezice ca proroc; a profetiza. 2) *fig. prin ext. (evenimente viitoaare)* A prevedea, anunțând; a profetiza; a prrevesti.

A PROROGĂ prorog *tranz. (ședințe sau adunări ale forurilor superioare sau legislative cu date fixate prin lege)* A amâna pentru o dată ulterioară.

A PROSCRIE proscriu *tranz.* 1) *arh. (la romani)* A condamna crunt (la moarte sau la exil) fără judecată (afișând numai numele celui osândit). 2) *înv. (persoane)* A expulza din țară pentru o vină de ordin politic. 3) *fig. (idei, activități* etc.) A pune sub interdicție; a interzice.

PROSPECT ~e *n*. 1) Expunere scurtă a concepției și conținutului unei lucrări în curs de apariție. 2) Imprimat pliant care conține parametrii tehnici, calitățile și condițiile de vânzare ale unui produs (industrial, tehnic, farmaceutic, cosmetic etc.).

A PROSPECTĂ prospectez *tranz.* 1) *geodez. (terenuri)* A cerceta în prealabil cu scopul de a detecta zăcăminte minerale utile. 2) *econ. (prețuri, cereri, oferte de piață)* A studia în detalii pentru a descoperi surse de profit.

PROSPER ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se dezvoltă în condiții favorabile; aflat în stare de înflorire. **Economie ~ă. Țară ~ă. Viață ~ă.**

A PROSPERĂ prosper *intranz.* A se dezvolta în condiții favorabile; a fi prosper.

PROSPERITĂTE *f* 1) Caracter prosper. 2) Situație prosperă.

A SE PROSTERNĂ mă prosternez *intranz. (despre persoane)* 1) A se închina adânc (în semn de respect deosebit, de adorație sau de umilință). 2) *fig.* A manifesta o admirație servilă (față de cineva); a se ploconi.

PROSTRĂȚIE *f med.* Stare patologică constând în indiferență totală față de toate cele din jur, provocată de slăbire fizică sau psihică extremă; lipsă de interes pentru orice activitate; apatie.

PROTAGONÎ//ST -ști *m*. 1) Interpret al rolului principal într-un spectacol de teatru sau într-un film. 2) *fig. prin ext.* Personaj central. 3) *fig.* Animator al unei mișcări sau acțiuni.

A PROTECTĂ protectez *tranz. înv. v.* ***A*** **PROTEJA**.

PROTECT//OR -oare (**-ori**, **-oare**) *adj.* 1) *și substantival* Care protejează; cu funcție de protecție. **Organ de stat ~.** 2) *(despre manifestările oamenilor)* Care denotă bunăvoință; plin de bunăvoință; binevoitor; condescendent. **Zâmbet -.** 3) *polit. (despre state)* Care ține în dependență colonială alt stat.

PROTECTORĂT ~e *n*. *polit.* 1) Formă de dependență colonială care permite statului protector să dirijeze politica externă și, într-o mare măsură, pe cea internă a statului protejat. 2) Stat sau teritoriu aflat în dependența unui stat protector.

PROTECȚI//E ~i *f* 1) Persoană care protejează. 2) Sprijin acordat cuiva de o persoană influentă. 3) Ansamblu de măsuri care protejează pe cineva sau ceva.

A PROTEGUÎ proteguiesc *tranz. înv. v.* **A PROTEJA**.

PROTEIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *biochim.* Care ține de proteină sau de proteidă; propriu proteinei sau proteidei. 2) *(despre unele substanțe)* Care își modifică forma în permanență; cu formă în permanentă schimbare.

A PROTEJĂ protejez *tranz.* 1) *(ființe, lucruri)* A pune la adăpost (de eventualele pericole sau incidente); a lua sub paza sa; a păzi; a ocroti; a supraveghea. 2) *(persoane)* A susține în mod abuziv, acordând protecție (adesea, nemotivat și în detrimentul altora); a avantaja; a privilegia; a favoriza.

PROTEST ~e *n*. 1) Manifestare deschisă, prin care o persoană își exprimă dezacordul față de o acțiune socotită ca fiind ilegitimă sau injustă. 2) *polit. (în relațiile internaționale)* Atitudine oficială de dezacord a unui stat față de acțiunile injuste sau periculoase, comise de un alt stat. 3) *jur. (în economia unor state)* Act public de constatare prin judecată a neachitării la termenul stabilit a unei polițe.

A PROTESTĂ protestez 1. *intranz*. A-și declara în mod deschis și energic dezacordul față de o acțiune, considerată ca nedreaptă; a exprima un protest. **2**. *tranz jur., econ.* : ♦ **~ o poliță,** a stabili pe cale judiciară neachitarea în termen a unei polițe.

PROTESTATÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care conține un protest; de protest. **Gest ~. Manifestație ~ă.** 2) *și substantival* Care protestează; aflat în protest.

PROTOISTORIE *f* Epocă intermediară între preistorie și istorie.

PROTOTIP ~uri *n*. 1) Tip primar; model prim; original. 2) Exemplar prim de probă al unui sistem tehnic, care se experimentează înaintea producerii lui în serie. 3) *fig.* Model perfect (al cuiva sau a ceva).

PROTUBERÂNȚ//Ă ~e *f.* 1) Parte proeminentă; ridicătură; proeminență. 2) *astron.* Nor de gaz incandescent care se formează pe marginea discului solar.

A PROȚĂPÎ proțăpesc *tranz. pop., reg.* A face să se proțăpească. 2) A lovi cu putere; a izbi.

A SE PROȚĂPÎ mă proțăpesc *intranz. pop., reg.* 1) A ocupa o poziție verticală fixă, stând ca un proțap. 2) *fam., peior.* A se posta ostentativ (înaintea cuiva).

PROVENIENȚ//Ă ~e *f* Apartenență socială sau etnică; obârșie; origine; ascendență. **A fi de ~ă nobilă.**

PROVERB ~e *n*. Expresie populară concisă, deseori figurată, care conține o generalizare a experienței de viață în formă de povață sau de gând înțelept; vorbă din bătrâni; aforism popular.

PROVERBIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de proverb; propriu proverbului. **Fondul ~ al limbii române.** 2) *fig.* Care este de natura proverbului; cu caracter de proverb; cunoscut ca un proverb; de pomină. **Zgârcenie ~ă.**

PROVIÂNT ~uri *n*. *înv.* Rezervă de hrană; provizie.

PROVIDENȚĂ *f* 1) *rel.* Forță divină; divinitate; pronie; dumnezeire. 2) *fig.* Concurs de împrejurări favorabile. 3) *fig.* Persoană care contribuie la salvarea sau la fericirea cuiva.

PROVIDENȚIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) (*în concepțiile religioase)* Care vine de la providență; trimis de providență. 2) Care apare la momentul potrivit printr-un joc al hazardului; provocat de un factor fericit; salutar. **Întâlnire ~ă.**

PROVINCIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de provincie; propriu provinciei. **Mediul ~.** 2) *și substantival* Care locuiește în provincie; din provincie. 3) *fig. (despre persoane) și substantival* Care denotă un comportament nemanierat (ca în provincie); lipsit de maniere; necioplit.

PROVINCIALISM ~e *n*. 1) *lingv.* Element de limbă caracteristic numai vorbitorilor unei provincii; regionalism. 2) *fig., peior.* Comportament de provincie; atitudine provincială.

PROVÎNCI//E ~i *f* 1) (*în unele țări)* Unitate teritorială și administrativă. 2) Teritoriu al unei țări, situat în afara capitalei, având unele caracteristici specifice. 3) *arh., ist. (în antichitatea romană)* Țară cucerită de romani și administrată de un guvernator.

PROVÎZI//E ~i *f. mai ales la pl.* 1) Ansamblu de lucruri utile sau necesare subzistenței, apărării sau întreținerii, care formează o rezervă pentru o anumită perioadă de timp. 2) Rezervă de hrană; proviant.

PROXIM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se caracterizează prin apropiere maximă; cel mai apropiat în timp sau în spațiu.

PROZÂIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de proză; caracteristic prozei. **Genul ~.** 2) *(despre poezie) fig.* Care conține multe elemente caracteristice prozei; lipsit de expresivitate; fără valoare artistică; plat. 3) *fig.* Care este lipsit de individualitate; fără originalitate; de rând; comun; banal; insipid.

PROZAISM *n*. 1) Caracter prozaic. 2) *fig.* Prezență în poezie a elementelor prozaice; lipsă de expresivitate; platitudine.

PROZATOR ~i *m.* Autor de opere literare în proză.

PROZELÎ//T ~ți *m*. 1) *rel.* Persoană convertită de curând la o altă credință; neofit. 2) *fig.* Adept nou și înflăcărat al unei doctrine sau al unei concepții; neofit.

PROZODIE *f.* Ramură a poeticii, care se ocupă de studiul structurii versurilor.

PRUDEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial* Care acționează luând toate măsurile de prevedere; în stare să prevadă eventualele pericole; prevăzător; precaut; circumspect.

PRUDENȚĂ *f.* Comportament prudent; atitudine prudentă; precauție; circumspecție; previziune.

A PRUJÎ prujesc *intranz. pop. reg.* A spune prujituri; a face glume; a șugui.

PRUJITUR//Ă ~i *f. pop. reg.* Povestioară hazlie; snoavă; anecdotă.

PRUNC prunci *m*. 1) Copil în primele luni de viață; bebeluș. 2) *înv., reg.* Persoană de sex masculin luată în raport cu părinții săi; fiu; fecior; copil.

A PRUNCI pruncesc *intranz. pop.* A trăi perioada prunciei; a-și petrece pruncia; a copilări.

PRUNCIE *f. rar.* Perioadă a vieții copilului de la naștere până la adolescentă; viață de prunc; copilărie.

PRUNCUCIGĂȘ ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival jur.* Care își ucide pruncul.

PRUND prunduri *n*. Pietriș mărunt amestecat cu nisip, care se află mai ales în albiile râurilor și pe malurile apelor, fiind folosit în construcție sau ca așternut rutier.

A PRUNDÎ prundesc *tranz. rar v.* **A PRUNDUI**.

A PRUNDUI prunduiesc *tranz. (drumuri, curți, terenuri* etc.) A acoperi cu prund.

PSEUDONIM ~e *n*. Nume de împrumut pe care îl adoptă un om de creație (scriitor, artist, pictor, savant etc.) și sub care este cunoscut publicului; criptonim.

PSEUDOPATRIO//T ~ți *m*. Patriot fals.

PSEUDOȘTIÎNȚ//Ă ~e *f* Știință falsă.

PSIHIC I. *n*. 1) *psihol.* Capacitate a materiei superior organizate de a reflecta realitatea obiectivă. 2) Ansamblu de procese și fenomene de natură cognitivă, afectivă și volițională care se produce în sistemul nervos. 3) Structură sufletească proprie unui om.

PSIHIC II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de structura sufletească a omului; propriu structurii sufletești a omului. **Procesele ~e din organism.**

PSIHOLOGÎ//E ~i *f* 1) Știință care studiază activitatea psihică a omului (memorie, rațiune, inteligență, temperament, caracter etc.), senzațiile și percepțiile. 2) Ansamblu de fenomene psihice care caracterizează o persoană sau o colectivitate; mentalitate.

PSIHOZ//Ă ~e *f* 1) *med.* Stare patologică a psihicului, constând în tulburări ale comportamentului, gândirii sau afectivității bolnavului. 2) Gând sau imagine care obsedează; idee fixă; obsesie.

PUBER ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care a atins vârsta pubertății; ajuns la pubertate.

PUBERTĂTE *f* Perioadă a vieții omului, cuprinsă între copilărie și adolescență, caracterizată prin accelerarea dezvoltării fizice, psihice și prin apariția unor caractere sexuale secundare (la băieți: pilozitate, modificare a vocii; la fete: creștere a sânilor, menstruație).

PUBLIC I *n*. 1) Număr mare de oameni; colectivitate mare de persoane; mulțime; norod; lume. 2) Ansamblu de persoane care asistă la un spectacol sau la o conferință. ♦ **Marele ~,** masele largi ale populației. ♦ **în ~,** în văzul lumii; în fața unui număr mare de oameni.

PUBLIC II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care aparține unei colectivități (mari) de oameni; propriu unei (mari) colectivități de oameni. **Conștiință ~ă.** 2) Care aparține întregului popor; pus la dispoziția tuturor. **Televiziune ~ă.** 3) Care aparține statului; de stat. **Bunuri ~e.** 4) Care are loc în fața (sau cu participarea) unei colectivități; prezentat în fața (sau cu participarea) unui număr mare de oameni. **Dezbatere ~ă.**

A PUBLICĂ public *tranz.* 1) *(cărți, articole, știri, hotărâri* etc.) A face să apară pe calea tiparului; a tipări; a edita. 2) *(știri, noutăți* etc.) A face cunoscut unui cerc larg de persoane (pe calea tiparului, a mijloacelor electronice etc.), a anunța în mod public; a răspândi; a divulga.

A SE PUBLICĂ mă public *intranz. (despre persoane)* A fi mereu prezent în presă; a se tipări.

PUBLICĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi publicat; în stare să fie publicat.

PUBLICĂȚI//E ~i *f* 1) Scriere publicată (sau postată în mijloacele electronice); text tipărit (sau postat în mijloacele electronice); tipăritură (sau postare). **~ electronică. ~ tipărită.** 2) Organ de presă care apare cu o anumită periodicitate.

PUBLICÎ//ST ~ști *m.* Scriitor sau jurnalist care se

ocupă de publicistică; autor care publică în presă articole cu tematică social-politică.

PUBLICISTICĂ *f* 1) Literatură care tratează probleme actuale ale vieții social-politice, prezentată, mai ales, în publicații periodice (ziare și reviste). 2) Totalitate a publicațiilor periodice; presă. 3) Ocupație de publicist; gazetărie; jurnalistică; ziaristică.

PUBLICITĂTE *f.* 1) Caracter public. 2) Difuzare în public a informațiilor prin intermediul mijloacelor de informare în masă.

PUDIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care are pudoare; plin de pudoare; ruşinos; decent. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă pudoare; cu pudoare. **Comportament ~.**

PUDICITĂTE *f.* 1) Caracter pudic. 2) Comportament pudic.

PUDOĂRE *f* 1) Sentiment de decență în comportare; rușine. 2) Curățenie morală; castitate.

PUDR//Ă ~e *f.* 1) Produs cosmetic sub formă de pulbere fină și moale, ușor parfumat, folosit în calitate de fard. 2) Material solid transformat în particule mici și fine; colb; pulbere. 3) Substanță pulverulentă medicamentoasă, folosită contra iritațiilor pielii.

PUDRIER//Ă ~e *f* Cutioară pentru pudră.

PUERIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de copii; propriu copiilor; de copil; copilăresc; infantil. **Maladie ~ă.** 2) *fig.* Care denotă naivitate de copil; lipsit de seriozitate; copilăros. **Comportament ~. Gândire ~ă.**

PUGILISM *n*. *sport* Gen de luptă intre doi adversari care se bat pe ring cu pumnii, îmbrăcați în mănuși speciale, respectând anumite reguli stricte, box.

PUGILÎ//ST ~ști *m*. Sportiv care practică pugilismul; boxer.

PULBERE *f* 1) Material solid transformat în particule foarte mici și fine; praf; colb; pudră. 2) *înv.* Praf de pușcă.

PULMON ~i *m*. *anatom.* Fiecare dintre cele două organe de respirație, situate simetric în cavitatea toracică; plămân; bojoc.

PULMONĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de pulmoni; propriu pulmonilor. **Ventilație ~ă.** 2) Care este localizat la pulmoni. **Tumoare ~ă.**

PULS pulsuri *n*. 1) Dilatare și contractare ritmică a arterelor sub influența sângelui pompat de inimă. **A lua cuiva ~ul.** 2) Loc unde se simte această dilatare și contractare ritmică a arterelor. 3) *fig.* Mișcare sau atmosferă dominantă. **~ul unei situații. ~unei conferințe.**

A PULSĂ pulsează *intranz.* 1) *(despre sânge)* A circula ritmic prin vasele sangvine. 2) *(despre inimă)* A-și exercita funcția; a funcționa. 3) *fig. (despre procese, lucruri* etc.) A decurge într-un ritm viu; a palpita.

A PULVERIZĂ pulverizez *tranz.* 1) *(materiale solide)* A face să se pulverizeze. 2) *fig.* A preface în pulbere; a distruge complet; a desființa. **~ un dușman**. 3) *(substanțe lichide sau pulverulente)* A împrăștia în diferite direcții (transformând în particule foarte mici).

A SE PULVERIZĂ se pulverizează *intranz*. A se transforma în pulbere; a deveni pulbere.

PUMNĂL ~e *n*. Armă albă în formă de cuțit cu lamă scurtă, cu două tăișuri și cu vârful ascuțit; jungher; stilet.

PUNCTIFORM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are formă de punct; cu formă de punct. 2) Care apare și dispare la anumite intervale; intermitent. **Sclipire ~ă.**

PUNCTUĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care respectă întocmai termenul stabilit; caracterizat prin realizarea la timp a celor promise. 2) *și adverbial* Care are loc la momentul stabilit; realizat la timpul fixat. 3) *lingv., gram. (despre verbe)* Care arată că acțiunea se petrece într-un singur moment.

PUNCTUALITĂTE *f* 1) Caracter punctual. 2) Atitudine punctuală.

PUNCTUĂȚI//E ~i *f. lingv* 1) Ansamblu de sisteme

grafice convenționale, care marchează structura enunțului, pauzele și modificările intonației. 2) Compartiment al gramaticii care indică utilizarea corectă a acestor semne.

PUNGĂȘ ~i *m*. 1) Hoț de buzunare. 2) *fig., fam., peior.* Persoană șmecheră, care se folosește de credulitatea oamenilor, trăgând foloase personale.

PUP//Ă ~e *f* (în opoziție cu **proră**) Parte posterioară a unei nave.

PUPIL ~i *m*. Copil orfan aflat sub tutela cuiva.

PUPILĂR I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de pupil; propriu pupilului; de pupil.

PUPILĂR II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. anatom.* Care ține de pupilă; propriu pupilei; de pupilă. **Margine ~ă a irisului.**

PUPÎL//Ă I ~e *f anatom.* Orificiu central al irisului care permite pătrunderea luminii în ochi și care are rolul de a adapta vederea în funcție de luminozitate și de distanță; lumină a ochiului.

PUPÎL//Ă II ~e *f (feminin de la* **pupil**) *v.* **PUPIL**.

PUR I pură (**puri**, **pure**) *adj.* 1) *(despre corpuri, substanțe* etc.) Care are o compoziție omogenă; fără elemente străine; curat; neamestecat. **Apă ~ă.** 2) Care este lipsit de imperfecțiuni fizice sau materiale; fără defecte fizice sau fără pete; nepătat; imaculat. **Zăpadă ~ă.** 3) *(despre persoane)* Care este lipsit de defecte de ordin moral; fără păcate; fără prihană; neprihănit; curat; cast. 4) Care corespunde realității obiective; în conformitate cu realitatea obiectivă; veritabil; autentic. **Adevărul ~. Rațiunea ~ă.** 5) *(despre sunete, voce* etc.) Care are sonoritate bună; caracterizat prin sonoritate de cristal; limpede; clar; cristalin. 6) Care nu este nimic mai mult sau altceva (decât ceva); care se limitează exclusiv la ceva. **Teorie ~ă.**

PUR II puri *m*. *bot.* Plantă erbacee comestibilă cu gust de usturoi, având frunze lungi, liniare și flori roze sau roșii.

A PURCEDE purced *intranz.* 1) *(despre ființe)* A pleca din locul în care se află; a se pune în mișcare, părăsind locul inițial; a porni. **A purcede la drum.** 2) *înv. (despre ființe, evenimente)* A începe să se manifeste. ♦ **~ grea** *(sau* **îngreunată**), a rămâne însărcinată. 3) *(despre persoane)* A-și îndrepta atenția (spre o altă activitate decât cea anterioară); a trece; a proceda. **A purcede la acțiune.** 4) *rar A* acționa într-un anumit mod; a face un lucru într-un anumit fel; a proceda.

A PURIFICĂ purific *tranz.* 1) *(substanțe, materiale, medii* etc.) A face să fie pur; a curăța de impurități. **A purifica apa, aerul.** 2) A elibera de tot ce este dăunător sau inutil. **A-și purifica organismul.** 3) *(persoane)* A face să se purifice.

A SE PURIFICĂ mă purific *intranz.* (*despre persoane)* A deveni (mai) curat moralicește.

PURISM *n*. Tendință eronată de purificare a limbii de elemente socotite străine.

PURIT//ĂTE ~ăți *f.* 1) Caracter pur; curățenie; limpezime; claritate. 2) Curățenie sufletească; neprihănire; nevinovăție; inocență; candoare; castitate.

PURPUR//Ă I ~e *f.* 1) Culoare roșie-închisă. 2) Substanță colorantă de culoare roșie-închisă (preparată pe cale sintetică, în trecut fiind extrasă din sucul unor moluște); porfiră. 3) Stofă plușată de preț, vopsită cu această substanță; porfiră. 4) *arh. (mai ales la romani)* Haină confecționată din această stofă și purtată în trecut de regi, împărați sau domnitori; porfiră.

PURPUR//Ă II ~e *f med.* Boală caracterizată prin apariția pe piele și pe mucoase a unor pete roșii, hemoragice, ca urmare a ruperii capilarelor sangvine.

PURPURÎ//U ~e (**~i**) *adj. și substantival* Care are culoarea purpurei; de culoarea purpurie; roșu- închis; vișiniu; rubiniu.

PURSÂNGE *adj. invar. și substantival (despre unele animale, mai ales despre cai)* Care este de rasă pură;

de sânge pur.

PURULEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre răni, bube, erupții)* Care elimină puroi; care puroiază; cu puroi; supurant.

PURULENȚ//Ă ~e *f.* Stare purulentă.

PURUREA *adv. v.* **PURURI**.

PURURI *adv. înv.* În tot timpul; veșnic; mereu; totdeauna. ♦ **De-a pururi,** (pentru) totdeauna; pe veșnicie; în veci; veșnic.

PUSTNIC ~i *m*. 1) *rel.* Călugăr care s-a retras într- un loc ferit de lume, ducând o viață aspră; sihastru; schimnic; anahoret; ermit; ascet. 2) *fig.* Persoană care duce o viață izolată și aspră; sihastru.

PUȘCH//EĂ ~**ele** *f. med.* 1) Umflătură mică și dureroasă care se face pe limbă; bășică; aftă. 2) Boală care se manifestă prin apariția unor astfel de umflături.

PUȘLAMĂ ~le *f. fam.* 1) Om de nimic; lichea; secătură. 2) Persoană fără ocupație serioasă; derbedeu; haimana.

PUȘTĂN ~i *m*. *fam.* Băiat ajuns la vârsta adolescenței; băiețandru; copilandru.

PUȘTĂNC//Ă ~e *f fam.* Fată ajunsă la vârsta adolescenței; fetișcană; copilandră.

PUȘTI *m*. *fam.* Băiat mic; băiețel; pici.

PUTREFĂCȚI//E ~i *f* 1) Proces de descompunere a substanțelor organice (de natură animală sau vegetală), care se produce în natură sau în interiorul organismelor vii sub influența fermentației microbiene; putrezire. 2) *fig.* Stare de degradare morală; putreziciune.

QATARI//ÂN ~ană (~eni, ~ene) *adj. și substantival (despre persoane)* Care face parte din populația de bază a statului Qatar; originar din Qatar.

QIGONG *n.* Complex de tehnici tradiționale chineze, folosite pentru păstrarea energiei.

QUADRÎVIUM *n. arh.* 1) *(în Evul Mediu)* Grup de patru discipline școlare (aritmetica, geometria, astronomia, teoria muzicii) care, împreună cu cele tri discipline din trivium (gramatica, retorica, dialectica), constitueau cele șapte arte liberale, care formau materia de învățământ a școlilor latine. 2) *ed.* Treaptă imediat următoare învățământului elementar (trivium), în care se predau aceste discipline școlare.

QUARK quarkuri *n. fiz.* Particulă elementară, considerată a fi indivizibiliă, ca și electronul, care interacționează prin forța nucleară puternică și care constituie materia așa-numită „grea” (sau barionică).

QWERTY *adj. invar. tehn. inform., electron. (despre tastatura unui calculator, a unui telefon* etc.) Care respectă standardele necesare scrierii în limba engleză, având literele **q, w, e, r ,t, y** ca prime taste, de la stânga la dreapta, pe primul rând de sus.

RABÂT ~uri *n*. *comerț* Reducere din prețul unei mărfi la vânzarea cu ridicata. ~ **comercial.**

RABATÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*despre elemente de construcții, de mobilier, organe de mașini* etc.) Care se poate roti în jurul unei axe (orizontale).

Fotoliu ~.

RÂBI//E ~i *f med.* Boală provocată de o infecție virotică, frecventă la animale (câini, lupi, pisici) și transmisibilă și la om, care se manifestă prin accese nervoase puternice (convulsii, paralizii etc.); turbare.

RÂBIN ~i *m*. *rel.* Conducător spiritual al unei comunități mozaice, care oficiază ceremoniile și practică învățământul religios.

RÂBL//Ă ~e *f fam., depr.* 1) Lucru vechi și deteriorat;

vechitură; hleab. 2) *fig.* Animal bătrân şi slab; gloabă.

RÂCL//Ă ~e *f pop., reg.* Ladă de formă specială, în care se pune mortul pentru a fi înmormântat; sicriu; coşciug. 2) Cutie de lemn cu capac, în care se păstrează unele produse alimentare. 3) Ladă de lemn de dimensiuni mari şi ornamentată (în care se păstrează hainele). 4) Despărţitură a unui hambar (unde se ţin cereale, fân etc.). 5) Porţiune dreptunghiulară de teren, semănată cu legume sau cu flori (mărginită de cărări); vatră. 6) Pânză urzită cu două feluri de bumbac.

A RADIÂ I radiez 1. *tranz. (raze de lumină său de căldură, unde sonore* etc.) A emite în toate direcţiile; a împrăştia radiat. **2**. *intranz. (despre persoane sau feţele lor)* A exprima încântare. ~ **de bucurie**.

A RADIÂ II radiez *tranz. (cuvinte, inscripţii* etc.) A face să dispară (dintr-un registru, dintr-o listă), rozând cu o radieră sau tăind cu o linie de condei.

RÂD//Ă ~e *f geogr.* Bazin natural de dimensiuni mari din apropierea unui port, servind la adăpostirea navelor împotriva vânturilor, a valurilor şi a curenţilor de apă.

RADIÂL ~ă (**~i**r **~e**) *adj.* Care se răspândeşte dintrun punct în direcţii diferite (ca nişte raze); dispus în formă de raze. **Străzi ~e.**

RADIÂN ~i *m. matem.* Unitate de măsură a unghiurilor plane.

RADIÂN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* Care radiază; în stare să emită radiaţii. **Substanţă ~tă.**

RADIÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj. v.* **RADIAL**.

RADIAT//OR ~oare *n.* 1) *teh.* Dispozitiv pentru răcirea apei sau a uleiului în motoarele cu ardere internă. 2) Bloc dintr-un sistem de încălzire centrală, care constă din tuburi sau coloane tubulare şi prin care circulă un fluid; calorifer. 3) Dispozitiv de răcire a tranzistoarelor.

RADIAŢI//E ~i *f.* 1) Emisie de raze. 2) Ansamblu de unde sau de particule emise de un corp. **~e solară. ~e atomică.**

RADICÂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de esenţa lucrurilor sau a fiinţelor; de bază; fundamental; esenţial. **Schimbare ~ă.** 2) *şi substantival (despre persoane şi manifestările lor)* Care preconizează reforme sociale profunde.

RADICÂL II ~i *m*. 1) *matem.* Număr care e ridicat la o anumită putere de numărul dat. 2) *matem.* Simbol care indică operaţia de extragere a unui astfel de număr. 3) *chim.* Grup de atomi care se comportă în reacţiile chimice ca un element unic, fără a se modifica. 4) *lingv., morfol.* Parte a unui cuvânt, dotată cu sens lexical, care este comună tuturor cuvintelor din aceeaşi familie; rădăcină.

RADICÂL III *adv.* Din temelie; cu desăvârşire; cu totul; complet.

RADICÂL IV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre frunze, spini* etc.) Care creşte de la rădăcină; crescut din rădăcină.

RADIER//Ă ~e *f* Obiect de birotică, constând dintr-o placă mică de cauciuc şi folosit la ştergerea celor scrise pe hârtie; gumă.

RADIOÂCTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) (*despre unele elemente chimice)* Care emite radiaţii; cu proprietatea de a emite radiaţii. **Substanţă ~ă.** 2) *(despre zăcăminte, surse)* Care conţine corpuri cu proprietatea de a emite radiaţii.

RADIOACTIVITÂTE *f* Proprietate pe care o posedă unele elemente chimice (radiu, uraniu, stronţiu etc..) de a se transforma prin dezintegrare în alt element ca urmare a modificării nucleului atomic, emiţând radiaţii corpusculare sau electromagnetice.

RADI//OS ~oasă (**~oşi**, **~oase**) *adj.* 1) Care radiază; cuprins de strălucire; strălucitor; luminos. **Ochi ~şi.** 2) *(despre persoane sau despre figura lor)* Care exprimă satisfacţie şi bunătate; cuprins de fericire şi satisfacţie; strălucitor. **Faţă ~oasă.**

RAFÂL//Ă ~e *f* 1) Bătaie de vânt de scurtă durată, bruscă şi puternică. 2) Serie continuă de împuşcături rapide ale unei arme de foc.

RAGLÂN ~e *n*. 1) *şi adjectival* Croială specială a

unor elemente vestimentare la care partea superioară a mânecii începe de sub guler. 2) Haină cu asemenea croială.

RAIÂ ~le *f arh., ist.* Teritoriu străin, ocupat şi administrat de autorităţile militare turceşti.

RÂID ~uri *n*. *milit.* Incursiune rapidă, întreprinsă de o unitate militară pe teritoriul inamicului.

RÂIT//Ă ~e *f.:* ♦ **A da** (*sau* **a trage**, **a face**) **o ~,** a face o vizită scurtă.

A SE RALIÂ mă raliez *intranz. (despre persoane, trupe militare* etc.) 1) A se grupa pentru a acţiona în comun; a se uni. **Trupele s-au ~at**. 2) *(despre persoane)* A se alătura, susţinând; a adera. ~ **la o părere**. ~ **la un partid**.

RALIU ~ri *n*. *sport* Competiţie automobilistică pe distanţe mari, combinată adesea cu probe speciale.

RAMBURS ~uri *n.* 1) Sistem de expediere a mărfurilor prin poştă, conform căruia destinatarul achită contravaloarea mărfii sau taxa de transport. 2) Cost de mărfuri sau al taxelor de transport plătit de către destinatar expeditorului.

A RAMBURSĂ rambursez *tranz. (sume de bani datorate)* A întoarce prin ramburs; a achita la primirea unei mărfi expediate.

A SE RAMIFICĂ se ramifică *intranz. (despre arbori, drumuri, conducte, diferite structuri* etc.) A se despărţi în ramuri; a porni dintr-un punct în mai multe direcţii.

A SE RAMOLI mă ramolesc *intranz*. (*despre persoane)* A-şi pierde vigoarea fizică şi/sau intelectuală (în special din cauza vârstei înaintate); a se răblăgi; a se rebegi; a se hârbui.

RĂMP//Ă ~e *f.* 1) Platformă orizontală situată la nivelul pardoselii unui vehicul, care înlesneşte operaţiile de încărcare sau descărcare a mărfurilor. 2) *constr.* Balustradă a unei scări sau a unui pod. 3) Parte din faţă a unei scene, unde sunt instalate aparatele de iluminare. ♦ **A vedea lumina ~ei,** a fi jucat în faţa publicului; a fi pus în scenă. ♦ **A chema la ~,** a cere prin aplauze ca artiştii să reapară pe scenă la sfârşitul spectacolului. 4) *geomorf.* Porţiune înclinată a unui drum.

RANCHIUN//OS ~oasă (**~oşi**, **~oase**) *adj. (despre persoane)* Care poartă ranchiună; obsedat de ranchiună; răzbunător; duşmănos.

RANCHIUN//Ă ~e *f* Sentiment de ură ascunsă, susţinut de dorinţa răzbunării.

RANDAMENT ~e *n*. 1) Folos obţinut în urma unui efort; eficienţă. 2) *econ.* Caracteristică a eficienţei unui sistem tehnic, bazată pe raportul dintre energia folosită util şi energia consumată de acest sistem. 3) Capacitate de producţie a unui muncitor într-o anumită unitate de timp.

RANG ranguri *n*. 1) Treaptă într-o ierarhie administrativă sau diplomatică, în dependenţă de importanţa funcţiei. 2) Grad militar. **A fost ridicat la ~ul de colonel.**

RĂNIŢ//Ă ~e *f* Sac purtat în spate în care soldaţii, vânătorii, turiştii îşi pun alimentele şi alte lucruri necesare.

RAPĂC//E ~ (**~i**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care caută să se îmbogăţească repede şi brutal; foarte lacom de câştig; hrăpăreţ; cupid. 2) *fig.* Care tinde să cuprindă tot mai mult şi mai repede; orientat spre învăluire totală şi rapidă. **Flăcări ~.**

RAPACITĂTE *f* Caracter rapac.

RAPÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. şi adverbial* 1) Care se efectuează repede; realizat într-un timp scurt. ♦ **Tren ~**, tren care circulă cu viteză mare şi care opreşte numai la staţiile mari. 2) *(despre fiinţe)* Care acţionează repede; capabil să acţioneze cu viteză mare.

RAPIDITĂTE *f* Caracter rapid.

RAP//ORT I ~oarte *n*. 1) Comunicare orală sau scrisă, prezentată în faţa unei adunări sau autorităţi, care conţine informaţii despre o activitate personală sau colectivă. 2) *milit.* Prezentare verbală sau scrisă a situaţiei unei unităţi militare, făcută de un subaltern

unui comandant.

RAPORT II ~uri *n*. 1) Legătură pe care spiritul o stabilește între diverse obiecte sau fenomene distincte; relație. 2) *matem.* Cât a două mărimi de același fel.

RAPORTOR I ~i *m*. Persoană care prezintă un raport; referent.

RAPORT//OR II ~oare *n*. *geometr.* Instrument în formă de cerc sau de semicerc gradat, care servește la măsurarea unghiurilor.

RAPSO//D ~zi *m*. 1) *arh. (în Grecia antică)* Cântăreț peregrin de poeme epice (mai ales ale lui Homer); aed. 2) Autor și interpret de poeme epice; poet epic.

RAPSODÎ//E ~i *f.* 1) *muz.* Compoziție muzicală instrumentală, de formă liberă, care are la bază motive de inspirație populară. **~ile lui G. Enescu.** 2) *arh. (în Grecia antică)* Fragment dintr-un poem epic recitat de un rapsod.

RAREFIÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care rarefiază; cu proprietatea de a rarefia.

RARISIM ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se întâlnește extrem de rar. **Efect ~.**

RÂS//Ă I ~e *f. biol.* 1) Categorie sistematică intermediară între specie și individ. 2) Ansamblu de organisme animale cu anumite trăsături ereditare comune; soi. 3) Grup etnic mare, format pe un anumit teritoriu din cele mai vechi timpuri, unitar prin origine și prin caracterele ereditare comune (pigmentația pielii, forma capului, a ochilor, a nasului, a buzelor, proporția grupurilor de sânge etc.).

RÂS//Ă II ~e *f* Haină de postav, largă și lungă până la călcâi, purtată de preoți și călugări.

RASIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *biol.* Care ține de rasele umane; propriu raselor umane. 2) *societ.* Care ține de rasism; propriu rasismului.

RASISM *n. societ.* 1) Teorie social-politică reacționară care susține inegalitatea biologică și intelectuală a raselor umane, justificând astfel dominarea și exploatarea așa-ziselor popoare „inferioare”. 2) (*în unele state)* Acțiune de discriminare rasială.

RASÎ//ST I ~ști *m*. Adept al rasismului.

RASÎ//ST II ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj. v.* **RASIAL**.

A RATA ratez 1. *tranz. (ocazii)* A nu folosi la timp. **2**. *intranz. (despre arme)* A nu lua foc (după apăsarea pe trăgaci).

A SE RATÂ mă ratez *intranz*. *rar* (*despre persoane)* A nu izbuti să se realizeze prin crearea unor valori reale.

RÂT//Ă ~e *f* Cotă dintr-o datorie care urmează să fie achitată regulat, la date stabilite din timp.

RATEU ~ri *n*. *teh.* 1) Defect în funcționarea unui motor, care constă în arderea incompletă a combustibilului, producându-se o explozie falsă. 2) Explozie produsă de un motor cu un asemenea defect.

RATICÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. (despre substanțe)* Care ucide șoarecii; cu proprietatea de a ucide șoarecii.

RÂȚI//E ~i *f* 1) Cantitate de alimente care revine unei ființe într-o zi, pentru a-și menține existența. 2) *matem.* Număr constant, egal cu diferența sau cu câtul a doi termeni consecutivi ai unei progresii aritmetice sau geometrice.

A RAȚIONÂ I raționez *intranz. (despre oameni și unele ființe)* 1) A pune în funcțiune rațiunea (pentru a-și forma idei, păreri, concepții etc.); a cugeta; a judeca. **~ asupra unei probleme**. 2) A poseda facultăți intelectuale; a avea rațiune; a fi capabil de a efectua operații logice cu ajutorul rațiunii; a gândi; a cugeta. **Delfinii ~ează.**

A RAȚIONÂ II raționez *tranz*. (*materiale*, *produse* etc.) A împărți în rații (pentru a reduce consumul).

RAȚIONÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și adverbial* Care este în conformitate cu cerințele rațiunii; potrivit cu cerințele rațiunii; logic. **A avea un trai ~. A cheltui banii ~.** 2) *(despre persoane)* Care posedă rațiune practică; dotat cu rațiune practică. 3) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care manifestă rațiune; bazat pe rațiune. **Spirit ~. Cultură ~ă**.

A RAȚIONALIZÂ raționalizez *tranz.* 1) (*timp, activități)* A face să devină mai eficient prin folosirea rațională și prin introducerea unor metode avansate. 2) *(materiale, produse* etc.) *v.* **A RAȚIONA II**. 3) *matem. (expresii algebrice cu radical)* A transforma într-o expresie echivalentă fără radical.

RAȚIONAMENT ~e *n.* 1) Operație a rațiunii constând dintr-o înlănțuire de judecăți, în baza căreia se trage o anumită concluzie logică. 2) Argument rațional prin care se afirmă sau se neagă ceva.

RAȚIUN//E ~i *f.* 1) Facultate a conștiinței umane de a cugeta și de a înțelege sensul și relațiile dintre fenomene în conformitate cu anumite principii logice; judecată dreaptă; gândire; minte; intelect. 2) Explicație a unei acțiuni sau stări; motiv; temei; cauză.

RAVÂGI//U ~i *n.* Distrugere cauzată de forțele naturii (inundații, furtuni, epidemii etc.). **Furtuna a făcut ~ii.**

RÂZI//E ~i *f.* Control inopinat realizat de organele în drept în scopul descoperirii unor infractori.

RĂBOJ ~uri *n*. 1) *înv.* Bucată de lemn pe care se însemnau în trecut, prin crestături, diferite socoteli (zilele de muncă, banii datorați, numărul de vite etc.). 2) Calcul numeric; socoteală. 3) Crestătură făcută la urechea unei vite pentru a o putea deosebi. **RĂDVÂN ~e** *n*. Trăsură de lux acoperită, montată pe arcuri și trasă de mai mulți cai.

A SE RĂFUÎ mă răfuiesc *intranz.* A cauza un rău drept răsplată pentru prejudiciile aduse anterior; a se răsplăti; a se socoti; a se achita. ~ **cu dușmanul**.

A RĂPI răpesc *tranz.* 1) *(ființe)* A lua cu forța, ducând cu sine și ținând în stăpânirea sa. 2) *fig. (mai ales despre moarte)* A lipsi de zile (smulgând dintre cei vii). ♦ ~ **viața** *(sau* **zilele**), a ucide. 3) *(bunuri materiale* etc.) A-și însuși prin abuz de putere; a lua cu forța, însușindu-și în mod nelegal. ~ **teritorii străine**. 4) *(lucruri inerente unei persoane)* A face să nu mai posede. ~ **libertatea**. ~ **liniștea**. 5) *fig. (persoane)* A ademeni prin farmec; a atrage, cucerind atenția și seducând; a captiva. **Lectura l-a răpit completamente**. ♦ ~ **inima,** a cuceri dragostea.

A RĂPUNE răpun *tranz. pop.* 1) *(ființe)* A lipsi de viață (premeditat sau din întâmplare); a omorî; a ucide. **L-a răpus printr-o împușcătură**. **Boala l-a răpus**. 2) *și fig. (inamici, adversari)* A învinge, distrugând complet.

A RĂSFĂȚÂ răsfăț *tranz. (mai ales copii)* A face să se răsfețe; a răzgâia.

A SE RĂSFĂȚÂ mă răsfăț *intranz.* 1) A se alinta peste măsură (simțindu-se admirat); a se răzgâia. 2) A se lefăi dedându-se plăcerilor; a se desfăta. 3) A se întinde în voie (ocupând un loc mai mare decât trebuie).

RĂSPÂNTI//E ~i *f.* 1) Loc de întretăiere a două sau a mai multor drumuri; răscruce; intersecție. 2) *fig.* Moment crucial în viața unei persoane sau a unei colectivități; răscruce; cotitură.

RĂSTÂV ~uri *n*. 1) Fâșie de pământ cultivată cu un singur fel de plante. 2) *tipogr.* Bară metalică dințată folosită la fixarea formelor tipografice în rame.

RĂSTOÂC//Ă ~e *f pop., reg.* 1) Loc puțin adânc al unei ape stătătoare sau curgătoare; vad. 2) Braț de râu abătut din matca lui și secat cu scopul de a prinde mai ușor pește.

RĂSUR//Ă ~i *f bot.* Trandafir sălbatic; măcieș; rujă.

RĂȘÎN//Ă ~i *f* Substanță lipicioasă inflamabilă, secretată de conifere și de alte plante sau obținută pe cale sintetică, având diverse întrebuințări (în prepararea lacurilor, cleiurilor, la obținerea maselor plastice etc.).

A RĂȘLUÎ rășluiesc *tranz.* 1) *(lemn, piatră* etc.) A prelucra prin desprindere de așchii. 2) *(semințe)* A curăța de coajă: a descoji; a decortica. 3) *pop. (așezări omenești)* A șterge de pe fața pământului. 4) *fig. (bunuri materiale)* A-și însuși prin abuz de putere; a

lua cu forța, însușindu-si în mod nelegal; a răpi.

RĂTĂCÂN//Ă ~e *f. pop.* Groapă adâncă; hârtop.

RĂVÂȘ ~e *n.* 1) *înv.* Crestătură pe răboj. 2) Comunicare scrisă, trimisă unei persoane; scrisoare; epistolă. 3) Scrisoare intimă.

A RĂVĂȘI răvășesc *tranz.* 1) *(lucruri)* A întoarce pe o parte și pe alta, împrăștiind, amestecând (pentru a găsi ceva); a răscoli. 2) *(părul)* A împrăștia în toate părțile. 3) *fig. A* supune unor emoții puternice; a răscoli; a tulbura. **Amintirile iau răvășit sufletul**.

RĂZEȘ ~i *m. arh., ist. (în Moldova medievală)* Țăran liber, care stăpânea în devălmășie o bucată de pământ din moșia satului, moștenită din tată în fiu; moșnean.

RĂZL//EȚ ~eață (**~eți**, **~ețe**) *adj.* 1) Care este situat aparte; despărțit de mediul din jur; stingher; separat; izolat. 2) Care rătăcește din loc în loc; în stare de vagabondaj; hoinar; pribeag. 3) *(despre sunete, vorbe)* Care este lipsit de legătură; fără continuitate; izolat; sporadic.

RĂZLOG ~i *m. înv.* Despicătură lungă din trunchiul unui copac, folosită la facerea gardurilor.

RĂZMERÎȚ//Ă ~e *f pop.* Răscoală spontană și neorganizată.

A RĂZVRĂTI răzvrătesc *tranz.* A face să se răzvrătească; a revolta.

A SE RĂZVRĂTI mă răzvrătesc *intranz.* 1) A se ridica la luptă (împotriva nedreptăților, abuzurilor, asupritorilor etc.); a înceta de a se supune; a face răscoală; a se răscula; a se revolta. 2) A întreprinde un act de violență contra puterii de stat; a organiza o rebeliune.

RÂMNIC ~e *n. pop., reg.* Iaz pentru creșterea și înmulțirea peștilor; helești.

RÂNCE//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* (*mai ales despre alimente)* Care a căpătat gust și miros neplăcut (din cauza alterării); cu gust și miros neplăcut.

A RÂNCHEZÂ rânchează *intranz.* (*despre cai*) A scoate sunete stridente, prelungi și răsunătoare, caracteristice speciei; a mihoti; a necheza.

RÂNDAȘ ~i *m. înv.* Persoană de serviciu, care făcea muncile de rând într-o gospodărie particulară; slugă.

A RÂURÂ râurează *intranz. rar* 1) A curge fără încetare și din abundență, ca un râu. 2) *fig.* A se asemăna cu valurile unui râu; a vălura. **Mătasea râurează.**

RÂVN//Ă ~e *f* 1) Pornire lăuntrică intensă (de a face ceva); aspirație; dorință. **~a de a cunoaște multe.** 2) Însuflețire deosebită (într-o acțiune, într-o activitate); sârguință; zel. **A munci cu multă ~.**

A REABILITÂ reabilitez *tranz.* 1) A face să se reabiliteze. 2) *jur.* A repune în drepturi (anulând consecințele juridice ale unei condamnări neîntemeiate).

A SE REABILITÂ mă reabilitez *intranz.* A-și recăpăta prestigiul știrbit, buna reputație.

REACTÂNȚ//Ă ~e *f fiz.* Rezistență pe care o opun curentului alternativ elementele inductive (bobinele) și cele capacitative (condensatoarele) într-un circuit electric.

REACTIV I ~e *n. chim.* Substanță care reacționează în mod specific într-o reacție chimică.

REACTIV II ~ă (**~i**. **~e**) *adj.* 1) *fiz.* Care ține de reactanță; propriu reactanței. 2) Care exercită o reacție; în stare să provoace o reacție. **Forță ~ă**. 3) Care apare sub acțiunea forței de reacție; provocat de forța de reacție. 4) Care acționează sub acțiunea forței de reacție; pus în funcțiune de forța de reacție.

REACȚÎ//E ~i *f.* 1) Acțiune provocată de o altă acțiune. 2) *chim.* Interacțiune dintre două sau mai multe substanțe, care sunt antrenate în transformări chimice. 3) Răspuns al unui sistem excitabil la un stimulent intern sau extern. 4) *v.* **REACȚIUNE**.

A REACȚIONÂ reacționez *intranz.* 1) A manifesta o schimbare (ca răspuns la o acțiune sau o excitare exterioară). 2) *(despre persoane)* A manifesta o schimbare de atitudine sau de comportament. **~ la complimente**. **~ prompt**. 3)

(despre persoane) A-şi expune categoric punctul de vedere; a lua atitudine.

REÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *şi substantival* Care există în lumea înconjurătoare independent de conştiinţa omului; cu existenţă obiectivă. **Fiinţe ~e.** 2) Care corespunde lumii înconjurătoare. **Imagine ~ă**. 3) Care poate fi realizat; în stare să fie transpus în viaţă; realizabil. **Plan ~.** 4) Care posedă o calitate intrinsecă; cu originalitate indiscutabilă; autentic; veritabil. **Un talent ~.**

REALIT//ÂTE ~ăţi *f* 1) Existenţă obiectivă; stare reală. 2) Lucru concret, care există în mod real. **E o ~, nu o invenţie.** 3) Caracter real. 4) Lume existentă în afara conştiinţei umane şi independent de ea; natură; univers. **~ înconjurătoare.**

A REALIZÂ realizez *tranz.* 1) *(planuri, idei, dorinţe, obligaţii* etc.) A face să devină real; a aduce la îndeplinire; a transforma în fapt; a înfăptui. 2) *(lucrări, opere* etc.) A produce în urma unui efort susţinut; a crea; a plăsmui. 3) *(mărfuri, produse, bunuri, proprietăţi* etc.) A lichida, transformând în bani; a vinde; a desface.

A SE REALIZÂ mă realizez *intranz.* 1) (*în special despre artişti)* A se manifesta ca talent. 2) *(despre persoane)* A-şi atinge scopurile; a-şi îndeplini dorinţele (mai ales cele care ţin de activitatea profesională).

REALIZÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi realizat; în stare să fie transpus în viaţă; real.

REALMENTE *adv.* În mod real; în corespundere cu realitatea; în realitate.

A REANGAJÂ reangajez *tranz.* A angaja din nou.

A SE REANGAJÂ mă reangajez *intranz.* 1) *(despre militari)* A rămâne în rândurile armatei active după terminarea serviciului militar obligator. 2) A reveni în forţă în câmpul muncii.

REÂVĂN reavănă (**reveni**, **revene**) 1) (*despre sol*, *substanţe, materii)* Care conţine o cantitate abia simţită de apă sau de alt lichid; cu o cantitate mică de apă în componenţă. 2) *(despre vânt, aer)* Care răcoreşte; cu adiere rece; răcoritor.

A REBEGI I rebegesc *tranz. (oameni, părţi ale corpului acestora)* A face să se rebegească. **Frigul mi-a rebegit mâinile.**

A REBEGI II rebegesc *intranz. (despre oameni, mebre, părţi ale corpului lor)* A îngheţa foarte tare, înţepenind.

A SE REBEGI mă rebegesc *intranz.* (*despre persoane)* A pierde vigoarea fizică şi/sau intelectuală; a se răblăgi; a se hârbui; a se ramoli.

REBEL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *şi substantival (despre persoane)* Care participă activ sau instigă la o rebeliune; participant sau instigator al unei rebeliuni; răzvrătit; revoltat. 2) *fig.* Care vădeşte nesupunere; în stare de revoltă. **Spirit ~.**

REBELIUN//E ~i *f* 1) Acţiune rebelă; răzvrătire; revoltă. 2) Totalitate de rebeli.

REBUS ~uri *n*. 1) Joc constând dintr-un ansamblu de desene, semne, litere sau cifre care reprezintă direct sau indirect cuvinte sau o frază ce urmează a fi descifrate. 2) *fig., fam.* Scriere sau lucru greu de descifrat; şaradă.

REBUT ~uri *n*. Produs care nu corespunde cerinţelor prevăzute de standarde şi nu poate fi utilizat în conformitate cu destinaţia sa.

RECALCITRÂN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj. (despre persoane)* Care se opune cu îndărătnicie; în stare a nu se lăsa convins; încăpăţânat; îndărătnic; refractar; nesupus.

RECALCITRÂNŢ//Ă ~e *f.* Caracter recalcitrant.

A RECALIFICÂ recalific *tranz*. A califica din nou; a supune unei noi calificări.

A RECAPITULĂ recapitulez *tranz.* *(lucruri spuse, studiate sau întâmplate)* A repeta punct cu punct, examinând din nou şi punând accentul pe momentele esenţiale (pentru a ţine mai bine minte).

RECENSĂM//ÂNT ~fnte *n.* Acţiune oficială de înregistrare statistică a populaţiei, a bunurilor, a

animalelor, a vehiculelor etc. dintr-o țară sau dintr-o regiune. **~ul populației și al locuințelor.**

RECEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial* Care există de puțin timp; petrecut sau apărut de curând; proaspăt. **Studiu ~. Construcție ~ă.**

A RECENZĂ I recenzez *tranz. (lucrări literare, științifice, cinematografice, spectacole teatrale* etc.) A aprecia printr-o recenzie; a prezenta critic, indicând părțile pozitive și cele negative.

A RECENZĂ II recenzez *tranz.* A supune unui recensământ. **A ~ populația.**

RECENZEN//T ~ți *m*. Autor al unei recenzii.

RECENZI//E ~i *f* Analiză scurtă, cu comentarii și cu aprecieri critice, a unei lucrări științifice sau a unei opere de artă.

RECENZOR ~i *m*. Persoană care participă la realizarea unui recensământ.

A RECEPTĂ receptez *tranz. (unde sonore sau de lumină, radiații* etc.) A prinde cu ajutorul unui receptor; a recepționa; a capta.

RECEPTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care receptează; cu proprietatea de a recepta. **Aparat ~.** 2) *(despre persoane, minte* etc.) Care receptează ușor impulsurile din afară (informații, observații etc.); capabil de a primi impresii din exterior.

RECEPTIVITĂTE *f* Caracter receptiv.

RECEPT//OR I -oare (**~ori**, **-oare**) *adj.* Care receptează; cu proprietatea de a recepta (o acțiune mecanică, un curent, un mesaj, un semnal etc.). **Organ ~. Nerv ~.**

RECEPT//OR II -oare *n*. 1) Aparat sau instalație care receptează o energie brută transformând-o în energie utilizabilă. 2) Aparat destinat receptării undelor electromagnetice. 3) *telecom.:* ♦ **~ telefonic,** dispozitiv care transformă curentul alternativ în unde sonore, reproducând sunetul inițial. 4) Parte a aparatului telefonic prin care se ascultă și prin care se vorbește.

RECEPTOR III ~i *m.* 1) *lingv.* Persoană care primește și decodează un mesaj realizat conform reguluilor unui cod specific; interlocutor; cititor. 2) *med. (în opoziție cu* **donator**) Persoană care primește sânge de la un donator.

RECEPȚI//E ~i *f* 1) Luare în primire a unor materiale pe baza verificării lor cantitative și calitative. 2) Serviciu dintr-un hotel, care se ocupă de evidența și cazarea oaspeților. 3) Reuniune cu caracter festiv, organizată de o persoană (oficială) cu un anumit prilej. **A da o ~.** 4) *teh.* Primire a unei anumite forme de energie brută pentru a o transforma în energie utilizabilă. 5) *telecom.* Captare a semnalelor de telecomunicații, urmată de amplificarea și transformarea lor într-un mesaj (sonor, optic sau grafic) asemănător și de aceeași natură cu mesajul transmis.

RECHIZITE *f pl.* Totalitate de obiecte și materiale de scris; ansamblu de accesorii pentru scris.

RECHIZÎȚI//E ~i *f* Măsură excepțională (aplicată mai ales pe timp de război), prin care statul obligă pe cetățeni să-i pună la dispoziție diferite materiale.

A RECHIZIȚIONĂ rechiziționez *tranz*. (*bunuri materiale)* A lua temporar de la cetățeni (în cazuri excepționale) pentru nevoile statului; a folosi prin rechiziție; a supune unei rechiziții.

RECIDÎV//Ă ~e *f* 1) *jur.* Infracțiune comisă de o persoană condamnată anterior. 2) *med*. Reapariție a unei boli după vindecare.

RECIPÎS//Ă ~e *f* Document oficial, de obicei detașat dintr-un carnet special, prin care se confirmă primirea pentru expediere a unor lucruri (bani, bunuri materiale, expediții poștale etc.).

RECIPROC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* 1) Care acționează concomitent unul asupra altuia; care se influențează unul pe altul; în raport de influență bilaterală și simultană; mutual. 2) *(despre convenții, acorduri* etc.) Care obligă în egală măsură părțile contractante.

RECIPROCIT/ÂTE ~ăți *f.* Caracter reciproc.

A RECITÂ recit *tranz. (texte, mai ales în versuri)* A spune pe de rost, expresiv și cu intonația corespunzătoare; a declama.

RECITÂL ~uri *n*. Concert sau manifestație artistică cu un program susținut de un singur interpret (solist). **~ de pian. ~ de poezie.**

RECITATIV ~e *n*. *muz.* Melodie sau fragment dintr-o bucată muzicală, interpretate în formă de declamație, care comentează acțiunea într-o operă și face legătură între arii.

A RECLAMÂ I reclam *tranz.* 1) *(drepturi, ceva care i se cuvine sau aparține subiectului)* A pretinde, pornind de la prevederile legii; a cere; a revendica. 2) *jur. (persoane)* A acuza de o infracțiune (făcând o plângere către o autoritate). 3 *(despre acțiuni)* A face să fie necesar; a implica în mod obligatoriu; a necesita; a impune; a cere. **Cercetarea reclamă un efort continuu.**

A RECLAMÂ II reclamez *tranz. (mărfuri, mode* etc.) A lăuda prin intermediul reclamei (subliniind calitățile).

RECLAMAGÎ//U I ~i *m*. *fam., peior.* Persoană care face reclamații, fără a avea motive suficiente.

RECLAMAGÎ//U II ~i *m*. . *fam., peior.* Persoană care își face reclamă; lăudăros.

RECLAMÂN//T ~ți *m*. 1) Persoană care reclamă. 2) *jur.* Persoană care înaintează o reclamație unei instanțe judecătorești.

RECLAMÂȚI//E ~i *f jur.* Cerere oficială adresată unui organ administrativ de stat în legătură cu încălcarea unui drept; jalbă; plângere.

RECLÂM//Ă ~e *f.1) manag.* Publicitate realizată pe diverse căi (anunțuri, publicații, radio, televiziune etc.) în scopul de a câștiga interesul publicului pentru marfă, pentru un spectacol, pentru o carte, pentru folosirea unor servicii etc. 2) Mijloc de publicitate (articol dintr-o publicație, afiș, prospect, placardă, panou etc.) cu ajutorul căruia se face această publicitate. 3) Prezentare elogioasă și exagerată a meritelor unei persoane în scopul de a-i crea popularitate. **A-i face cuiva ~ă.**

A RECOLTÂ recoltez *tranz.* 1) *(cereale, legume. fructe* etc.) A strânge de pe terenurile cultivate. 2) *med. (spută, suc gastric, urină* etc.) A lua în mici cantități (pentru a face analize de laborator).

A RECOMANDÂ recomand *tranz*. 1) A formula în calitate de sfat (sau dispoziție); a propune. **El îmi recomandă să fiu prudent**. 2) A prezenta, lăudând și scoțând în evidență avantajele; a propune. **~ un produs**. **~ o metodă**. 3) *(proiecte, rapoarte, candidaturi* etc.) A prezenta spre examinare și aprobare; a înainta; a propune. 4) *(persoane)* A prezenta pentru a obține bunăvoința și protecția (cuiva). 5) *(persoane)* A face să fie cunoscut, menționând numele și alte informații; a prezenta. 6) *(scrisori, colete poștale* etc.) A supune unei taxe speciale, care garantează înmânarea sub semnătura destinatarului.

RECOMANDÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi recomandat; în stare să fie recomandat. **Regim ~.**

A RECOMPENSÂ recompensez *tranz*. (*persoane sau acțiunile lor)* A răsplăti printr-o recompensă. **~ munca cuiva**.

RECOMPENS//Ă ~e *f.* 1) Favoare care compensează; răsplată; gratificație. 2) Bun material sau spiritual acordat pentru a compensa un serviciu, un merit particular sau o acțiune realizată; răsplată. **A da cuiva o ~ă (în bani sau în obiecte).**

A RECONCILIA reconciliez *tranz.* A concilia din nou; a împăca.

A SE RECONCILIA se reconciliază *intranz. A* se concilia din nou (unul cu altul); a se împăca.

RECONCILIABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi reconciliat; în stare să fie conciliat din nou. **Părți ~e.**

A RECONFORTA reconfortez *tranz. (persoane)* A face să se reconforteze; a întrema.

A SE RECONFORTA mă reconfortez *intranz. (despre persoane)* A căpăta forțe noi (după o boală sau

după o stare de oboseală sau de depresiune); a se întrema; a-și reveni. **Bolnavul s-a ~at**.

RECONFORTAN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre substanțe, medicamente, factori* etc.) Care reconfortează; cu proprietatea de a restabili forțele fizice sau psihice; întăritor; fortifiant; tonic. **Aerul de munte este ~.**

A RECONSIDERA reconsider *tranz.* (*opere, autori, evenimente care au fost deja apreciate)* A aprecia în alt fel (dintr-un punct de vedere nou). ~ **moștenirea literară**.

RECONSTITUAN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre substanțe, medicamente, factori* etc.) Care reconstituie forțele organismului; cu proprietatea de a reda energie corpului; remontant; întăritor.

A RECONSTRUI reconstruiesc *tranz.* 1) A construi din nou. 2) *lingv. (elemente de limbă)* A supune unei operații de identificare a fazelor anterioare de evoluție (în special, pe baza legilor fonetice).

RECORD ~uri *n*. 1) *sport* Rezultat obținut într-o competiție sportivă, care depășește nivelul atins mai înainte, constatat și înregistrat oficial. 2) Realizare remarcabilă într-un domeniu de activitate; performanță.

RECORDMAN ~i *m*. *sport* Sportiv care a stabilit un record.

A RECREA I recreez *tranz.* A crea din nou.

A RECREA II recreez *tranz.* A face să se recreeze.

A SE RECREA mă recreez *intranz.* A se opri un timp oarecare dintr-o activitate (pentru a-și reface capacitatea de muncă); a se odihni; a se repauza.

RECREATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care recreează; cu proprietatea de a recrea.

A RECTIFICA rectific *tranz.* 1) *(texte, enunțuri, calcule* etc.) A transforma din greșit în corect; a corecta. 2) A aduce în conformitate cu destinația sa; a face să corespundă uzual. ~ **traseul unei rute**. 3) *chim. (amestecuri lichide)* A supune unei operații de separare a componenților volatili prin distilare. 4) *teh. (suprafețe metalice)* A prelucra prin așchiere, pentru a netezi (cu ajutorul unui abraziv).

RECTO *n*. *(în opoziție cu* **verso**) Parte din față a unei pagini, medalii etc.

RECTILÎNI//U ~e (**~i**) *adj.* 1) *(despre mișcări)* Care se desfășoară în linie dreaptă; în formă de linie dreaptă. 2) *geom. (despre figuri geometrice)* Care este mărginit de linii drepte; limitat de linii drepte.

RECTITUDIN//E ~i *f* 1) Caracter rectiliniu. 2) *fig.* Spirit de dreptate; justețe.

RECTOR ~i *m*. Conducător al unei instituții de învățământ superior.

A RECULEGE reculeg *tranz.* A culege din nou.

A SE RECULEGE mă reculeg *intranz*. (*despre persoane)* 1) A-și veni în fire (după o stare de emoție puternică); a-și recăpăta echilibrul sufletesc; a se regăsi. 2) A se adânci în meditație; a-și aduna gândurile; a medita profund.

RECUNOSCĂT//OR ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care recunoaște binele ce i s-a făcut; stăpânit de recunoștință.

RECUNOȘTÎNȚ//Ă ~e *f.* 1) Sentiment de recunoaștere a datoriei față de un binefăcător; gratitudine. 2) *înv.* Recompensă pentru o binefacere.

A RECUPERA recuperez *tranz. (timp, bunuri spirituale sau materiale etc. pierdute)* A obține din nou; a începe a poseda din nou; a recâștiga; a redobândi. 2) *(resturi sau deșeuri de materiale, energie)* A aduna pentru a nu pierde și a pune din nou în folosință (total sau parțial). ~ **fier vechi**. 3) *(timp de lucru pierdut)* A lucra ulterior înlocuind.

RECUPERABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi recuperat.

RECUREN//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre boli)* Care recidivează; cu proprietatea de a reveni. 2) Care revine la punctul inițial; cu proprietatea de a reveni la poziția inițială. **Nerv ~.**

RECUREN//T II ~ți *m*. *jur.* Persoană care face un

recurs în justiție.

RECURENȚ//Ă ~e *f.* Caracter recurent. **~a unei maladii.**

A RECURGE recurg *intranz.* 1) A se adresa pentru susținere (într-o situație dificilă); a face apel pentru a cere ajutor; a apela. **A recurge la cineva.** 2) A se servi în anumite circumstanțe; a se folosi pentru a obține ceva; a apela. **~ la minciuni**. **~ la forță**.

RECURS ~uri *n*. *jur.* Cerere adresată unei instanțe judecătorești superioare pentru a anula sau a modifica decizia unei instanțe judecătorești inferioare. **A face ~.**

A RECUZĂ recuz *tranz. jur.* 1) *(membri ai completului de judecată, judecători, asesori, martori)* A respinge ca incompatibil cu funcția pe care o exercită. 2) A nu recunoaște ca adevărat; a respinge ca inexact; a contesta. **~ un argument**.

RECVIEM ~uri *n*. 1) *rel. (în biserica catolică)* Slujbă religioasă oficiată pentru pomenirea unei persoane decedate. 2) *muz.* Compoziție muzicală compusă pe textul liturgic al mesei funebre.

A REDACTĂ redactez *tranz.* 1) *(texte scrise)* A controla și a corecta sub aspectul formei și al conținutului conform unor cerințe speciale (în vederea pregătirii pentru tipar). 2) *(studii, documente, scrieri* etc.) A formula în scris; a scrie.

REDĂCTOR ~i *m*. 1) Persoană specializată în lucrări de redactare. 2) Persoană care lucrează în permanență la redacția unui ziar, a unei edituri etc., îngrijind și răspunzând de lucrările care se tipăresc.

♦ **Redactor-responsabil** (sau **redactor-șef**), conducător responsabil al unei redacții, al unei publicații, care are răspunderea oficială a ceea ce se publică.

REDINGOT//Ă ~e *f.* Haină bărbătească de ceremonie, lungă până la genunchi, de culoare neagră, ajustată în talie șl prevăzută cu două rânduri de nasturi.

A REDRESĂ redresez *tranz.* A face să se redreseze; a readuce la starea normală (după o perioadă de perturbare); a îndrepta; a reface; a restabili. **~ o situație**. ♦ **~ curentul electric,** *fiz.* a transforma curentul electric alternativ în curent continuu.

A SE REDRESĂ mă redresez *intranz.* 1) A reveni la normal (după o perioadă de perturbare); a se îndrepta; a se reface; a se restabili. **Situația s-a redresat.** 2) *fig. (despre persoane)* A-și recăpăta starea normală (după o boală sau un stres); a-și reveni. **Bolnavul s-a redresat**.

A REDUCE reduc *tranz.* 1) A face să se reducă; a împuțina; a scădea; a micșora; a diminua. ♦ **~ la tăcere,** a face să nu spună nimic. 2) *matem. (fracții sau expresii algebrice)* A micșora printr-un divizor comun; a simplifica. 3) *(angajați)* A elibera din serviciu în urma micșorării statelor. 4) *chim. (substanțe, combinații)* A elibera de oxigen cu ajutorul unui agent chimic.

A SE REDUCE se reduce *intranz. unipers.* 1) A deveni mai mic la număr, dimensiuni sau intensitate; a scădea în număr, cantitate, dimensiuni, intensitate etc.; a se micșora; a se împuțina; a scădea; a descrește; a se diminua. **Suferințele s-au redus.** 2) A avea drept esență; a consta; a se mărgini; a se limita; a se rezuma. **Toată neînțelegerea se reduce la ambiție.**

REDUCTIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poale fi redus; în stare să fie redus. **Număr ~.**

REDUNDÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care ține de redundanță; propriu redundanței. 2) Care reprezintă o redundanță; superfluu. **Detalii ~.**

REDUNDÂNȚ//Ă ~e *f* 1) *lingv., stil.* Defect stilistic constând în abundență inutilă de cuvinte și expresii folosite la redarea unei idei. 2) Surplus nejustificat de informație la transmiterea unui mesaj.

REDUT//Ă ~e *f arh. (în trecut)* Fortificație mică de formă poligonală, înconjurată de șanțuri.

A REEDUCÂ reeduc *tranz. (persoane)* A educa din nou; a supune unei noi educații.

REEXPORT ~uri *n*. Export de mărfuri importante.

A REFERÂ refer *tranz. v.* **A REFERI**.

A SE REFERÂ mă refer *intranz. v.* **A SE REFERI**.

REFERÂT ~e *n*. 1) Dare de seamă (scrisă) asupra unei activități. 2) Apreciere critică a unei lucrări științifice. 3) Raport scurt pe marginea unei cercetări, prin care se propune o soluție.

REFERENDUM ~uri *n*. *polit.* Metodă de consultare prin vot deschis a voinței poporului referitoare la o problemă importantă de stat; plebiscit.

REFEREN//T ~ți *m.* 1) Specialist într-o instituție, competent într-un anumit domeniu, care informează și dă consultații în probleme legate de specialitatea sa; consilier. 2) Persoană care prezintă un referat într-o ședință; raportor.

A REFERI refer *rar intranz.* A face un referat.

A SE REFERI mă refer *intranz.* 1) (*despre persoane)* A face trimitere (ca la o autoritate) la o sursă bibliografică. ~ **la părerea cuiva**. 2) A se alătura printr-un raport; a avea atribuție; a se raporta; a ține (de). **Aceasta se referă la altă chestiune.**

REFERÎNȚ//Ă ~e *f* 1) Informație care se referă la o anumită persoană. **Pentru a te angaja, ai nevoie de o ~ă.** 2) : ♦ **Lucrare de ~,** lucrare (dicționar, îndrumar, ghid, tratat etc.) care este consultat în permanență. 3) Notă sau indicație precisă, care se referă la o anumită lucrare. **~ă bibliografică.**

REFERIT//OR ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj. (urmat de prepoziția* **la**) Care se referă, se raportă; privitor.

A REFLECTÂ I reflect *tranz.* 1) A face să se reflecte. **Oglinda reflectă obiectele.** 2) *(gânduri, sentimente* etc.) A exprima prin cuvinte sau prin alte mijloace de expresie; a reda; a manifesta. **Fața sa nu reflectă nimic.** 3) *(realitatea în artă)* A reda prin mijloace artistice; a oglindi; a înfățișa; a reprezenta.

A REFLECTÂ II reflectez *intranz.* A gândi mult și profund (asupra unui lucru); a cugeta; a medita. **Am reflectat mult asupra acestei situații.**

A SE REFLECTÂ mă reflect *intranz*. 1) (*despre raze, unde, sunete* etc.) A se întoarce în mediul inițial după contactul cu alt mediu. 2) *(despre obiecte sau ființe)* A-și proiecta imaginea (pe o suprafață lucioasă); a se oglindi; a se răsfrânge. 3) A avea impact; a se răsfrânge. **Angoasele tale se reflectă și asupra mea.**

REFLECȚI//E ~i *f* Examinare profundă asupra unei idei, situații sau probleme; meditație.

REFLEX I ~e *n*. 1) Reacție adecvată (automată și involuntară) a organismului la o excitare. 2) Rază de lumină reflectată.

REFLE//X II ~xă (**~cși**, **~xe**) *adj.* Care se produce în mod spontan; produs fără participarea voinței. **A avea un gest ~.**

REFLEXÎBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se poate reflecta; în stare să se reflecte.

REFLUX ~uri *n.* 1) *(în opoziție cu* **flux**) Fenomen natural, constând în coborârea nivelului apei mărilor și oceanelor în cadrul fenomenului de maree; maree descendentă. 2) *fig.* Micșorarea intensității unui proces.

REFORM//Ă ~e *f.1)* Transformare radicală sau parțială, operată în vederea ameliorării unei stări de lucruri din viața politică, socială sau economică. **~ă socială. A opera ~a justiției.** 2) *arh., ist. (în Europa din sec. XV-XVI)* Mișcare socială, politică și religioasă, generată de ascensiunea burgheziei și acutizarea contradicțiilor de clasă, care susținea secularizarea averilor clerului, simplificarea ierarhiei și cultului catolic, introducerea limbilor naționale în serviciul divin și revenirea la forma primară a creștinismului, ceea ce a dus la apariția unui nou curent în creștinism - protestantismul.

REFRACTÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) (*despre unele materiale)* Care rezistă la temperaturi înalte; cu proprietatea de a rezista la temperaturi înalte. **Cărămidă ~ă.** 2) *fig. (despre persoane)* Care opune rezistentă influenței străine; lipsit de receptivitate. **A fi ~ la tot ce este nou.**

REFREN ~uri *n*. 1) Vers sau grup de versuri care se

repetă după fiecare strofă a unei poezii. 2) *muz.* Frază muzicală care se repetă la sfârșitul fiecărui cuplet al unui cântec. 3) *fig.* Enunț care se repetă mereu într-o formă invariabilă.

REFRIGERENT I ~e *n*. *teh.* Aparat dintr-o instalație de distilare, care servește la condensarea vaporilor produși prin distilare.

REFRIGEREN//T II ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care refrigerează; cu proprietatea de a scădea temperatura.

A SE REFUGIÂ mă refugiez *intranz. și fig.* A se retrage (undeva, dintr-un loc periculos) pentru a-și garanta securitatea; a părăsi un loc, evitând o neplăcere. ~ **în străinătate**. ~ **în indiferență**.

REFUGI//U ~i *n*. 1) Loc unde se refugiază o persoană pentru a se feri de o primejdie; azil; adăpost. 2) Perioadă de timp petrecută ca refugiat într-un anumit loc. 3) *transp.* Platformă din mijlocul unei străzi largi, care ușurează traversarea acesteia de către pietoni.

A REFUZÂ refuz *tranz.* 1) *(oferte, solicitări* etc.) A nu consimți să primească. ~ **un cadou**. ~ **ajutorul cuiva**. 2) *(urmat de o propoziție completivă cu verbul la conjunctiv)* A considera inacceptabil pentru sine; a nu accepta. **Refuză să participe.** 3) *(persoane)* A trata cu refuz. **L-am invitat în ospeție, dar m-a refuzat.**

A REGENERÂ regenerez *tranz*. 1) A face să se regenereze. 2) *(materiale sau produse uzate)* A repune în uz, restabilind proprietățile inițiale.

A SE REGENERÂ mă regenerez *intranz*. 1) *(despre un organism sau despre părțile lui)* A reveni la condiția inițială; a-și recăpăta integritatea anatomică; a se restabili; a se reface. 2) *(despre persoane)* A-și recăpăta starea normală (fizică sau/și morală); a se reface.

REGICID I ~e *n*. Crimă constând în asasinarea unui rege sau a unui monarh.

REGICÎ//D II ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. și substantival* 1) *(despre persoane)* Care a ucis un rege. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care ține de asasinarea unui rege; relativ la asasinarea unui rege. **Revoluție ~dă**.

REGÎ//E ~i *f* 1) Concepție specifică de interpretare a unui text dramatic. 2) Activitate de conducere a jocului actorilor și a montării unui spectacol (teatral, cinematografic etc.). ~ **artistică.** ~ **tehnică.** 3) Ocupație a regizorului. 4) *(în unele societăți)* Mod de gestiune a unui serviciu public. ~ **de transport electric.** 5) *înv.* Chioșc sau mic magazin, unde se vindeau produse de tutun și articole pentru fumători; tutungerie.

REGIM ~uri *n*. 1) Formă de guvernământ a unui stat. ~ **parlamentar.** 2) Sistem de reglementare a unei activități sau de funcționare a unei instituții sau întreprinderi; program. ~ **de activitate. ~de muncă.** ~ **non-stop.** 3) *teh.* Ansamblu de condiții care determină funcționarea unui sistem tehnic. 4) *lingv, gram.* Raport gramatical între două cuvinte dependente unul de altul.

REGIMENT ~e *n*. *milit.* 1) Unitate militară din componența unei divizii, constând din câteva batalioane, divizioane sau escadrile. 2) Efectiv al acestei unități.

REGIONALISM ~e *n*. *lingv. lexicol.* Fapt de limbă caracteristic numai vorbitorilor dintr-o anumită regiune; provincialism; localism.

REGISTRATUR//Ă ~i *f* Serviciu dintr-o instituție sau dintr-o întreprindere, care operează diferite înregistrări (programări, corespondență etc.).

REGÎSTR//U I ~e *n*. *admin.* Caiet în care se înscriu diferite date și acte cu caracter administrativ; condică; catastif.

REGÎSTR//U II ~e *n*. 1) *teh.* Placă care servește la reglarea deschiderii unei conducte. 2) *telecom. (la stațiile telefonice automate)* Dispozitiv care servește la selectarea automată a numărului telefonului chemat.

REGÎSTR//U III ~e *n*. *muz.* Scară muzicală a unui instrument sau a unei voci, cuprinsă între nota cea mai

de jos și nota cea mai de sus.

REGIUN//E ~i *f* 1) Teritoriu de proporții mari, care se impune prin anumite caractere specifice (de climă, de relief, resurse economice etc.); ținut; zonă. 2) *admin. (în unele țări)* Unitate administrativă și teritorială, constând din mai multe raioane și orașe.

A REGIZĂ regizez *tranz.* 1) *(spectacole)* A conduce în calitate de regizor. 2) *fig. (acțiuni, operații* etc.) A organiza pe ascuns; a pune la cale, conducând din umbră.

REGIZOR ~i *m*. Persoană specializată în regia filmelor sau a spectacolelor.

A REGLEMENTĂ reglementez *tranz.* A aduce în conformitate cu un regulament; a supune unor norme. **~ circulația rutieră**.

REGLEMENTĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se face sau este conform unui regulament; în concordanță cu un regulament. **Timp ~.** 2) Care ține de regulamente; propriu regulamentelor. **Regim ~.**

REGLOR ~i *m*. Muncitor specializat la reglarea unor sisteme tehnice.

REGN regnuri *n*. Categorie sistematică, utilizată în clasificarea lumii vii. **~ul animal. ~ul vegetal.**

REGRES ~e *n*. 1) (*în opoziție cu* **progres**) Întoarcere de la o stare superioară de dezvoltare la una inferioară; mers înapoi (în dezvoltare). 2) Schimbare în rău; declin. **A fi în ~.**

A REGRESĂ regresez *intranz.* A reveni la o stare anterioară (scăzând în cantitate, calitate, intensitate etc.); a lua calea regresului; a da înapoi; a decădea.

REGRET ~e *n*. Părere de rău; remușcare; căință. **A avea ~e târzii.**

A REGRETĂ regret 1. *intranz*. A fi cuprins de regret. **Regret sincer. 2**. *tranz. (fapte sau acțiuni)* A îndura cu greu, fiind cuprins de regret. **~ o pierdere**.

REGRETĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre acțiuni, fapte* etc.) Care poate fi regretat; în stare să producă regret. **Situație ~ă.**

REGULAMENT ~e *n*. Ansamblu de reguli cu caracter normativ, care reglează diverse activități.

REGULARIT/ÂTE ~ăți *f* Caracter regulat. **~ea trăsăturilor. ~ea reliefului.**

A REINTEGRÂ reintegrez *tranz. (persoane)* 1) A face să se reintegreze. 2) A repune în drepturi.

A SE REINTEGRÂ mă reintegrez *intranz. A* se integra din nou. **A se ~ în societate. A se ~ în câmpul muncii.**

A RELATÂ relatez *tranz. (știri, evenimente, fapte* etc.) A reda prin cuvinte (oral sau în scris) cu precizie și în detalii; a spune; a comunica. **Ziarele ~ează ultimele evenimente din lume**.

RELATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care constituie sau implică o anumită relație; aflat în relație. 2) Care prezintă o relație; aflat în raport reciproc. **Dimensiuni ~e**. 3) Care există numai în relație; existent numai în relație. **Totul este ~. 4) (***urmat de un determinativ introdus cu prepoziția* **la)** Care se raportează (la ceva sau la cineva); care are atribuție (la ceva sau la cineva). **Exemple ~e la cercetarea de față.**

RELÂȚI//E ~i *f.* 1) Legătură existentă între fenomene, obiecte, procese, proprietăți sau între persoane; raport. **~e de rudenie.** 2) *matem.* Legătură între un cuplu de elemente. 3) Legătură de dependență sau de influență reciprocă (între persoane, popoare sau state). **~ii de vecinătate. ~ii internaționale.**

RELAXÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre substanțe, medicamente, factori* etc.) Care relaxează; cu proprietatea de a relaxa. **Exerciții cu efect ~.**

RELE//U ~e *n*. 1) *teh.* Dispozitiv care permite unei energii relativ slabe să declanșeze o energie mai puternică. 2) *teh.* Dispozitiv care servește la transmiterea unui semnal radioelectronic, amplificându-l. 3) *electric.* Dispozitiv care permite comutarea unui circuit electric cu ajutorul unui semnal de comandă. **~ electric.** 4) Grup de cai de curse, de câini de vânătoare, de ștafete etc. care sunt înlocuiți prin alții în timpul unei curse.

A RELEVÂ relev *tranz.* A distinge din restul elementelor de același fel; a scoate la iveală; a pune în evidență; a evidenția; a reliefa; a remarca; a sublinia. **A releva esența unui fenomen.**

RELÎCV//Ă ~e *f* 1) Obiect păstrat ca o amintire scumpă din trecut; vestigiu. **~e ale unei culturi milenare.** 2) *la pl. rel., bis.* Rămășiță (oseminte, resturi de îmbrăcăminte etc.) aparținând unei persoane, considerată ca sfântă; moaște.

RELIEF ~uri *n*. 1) *geomorf* Formă a suprafeței terestre. ~ **muntos. ~neted.** 2) Proeminență care se evidențiază pe un plan. **A ieși în ~.**

A RELIEFÂ reliefez *tranz.* 1) A face să se reliefeze. 2) A distinge din restul elementelor de același fel; a scoate la iveală; a pune în evidență; a evidenția; a releva; a remarca; a sublinia.

A SE RELIEFÂ se reliefează *intranz*. (*despre obiecte care au contururi)* A se distinge prin anumite trăsături; a ieși în relief; a se remarca; a se evidenția.

A RELUÂ reiau *tranz.* 1) A lua din nou. 2) *(activități întrerupte)* A continua mai departe. **A-și relua activitatea de muncă.**

REMAIÂ remaiez *tranz. (ciorapi și alte obiecte tricotate)* A repara prinzând ochiurile scăpate sau rupte.

A REMANIÂ remaniez *tranz*. 1) (*organe de conducere)* A supune unor modificări de natură componențială sau structurală; a modifica în ceea ce privește componența sau structura. **A ~ guvernul.** 2) *(materiale, mașini* etc.) A face să devină mai bun din punct de vedere calitativ sau să revină la starea de mai înainte; a îmbunătăți; a ameliora; a remedia.

REMARCÂBIL ~ă (~i, ~e) *adj.* 1) Care poate fi remarcat; în stare să fie remarcat. **Un detaliu ~.** 2) Care se remarcă prin calități deosebite; notabil. **Un savant ~.**

REMÂRC//Ă ~i *f.* Observație scrisă sau orală, cu caracter explicativ; enunț care conține un comentariu; notă. **A face o ~ă nedorită.**

A REMEDIÂ remediez *tranz.* A face să devină mai bun din punct de vedere calitativ sau să revină la starea de mai înainte; a îmbunătăți; a ameliora; a remania. **Am remediat situația.**

REMEDI//U ~i 1) Substanță care previne sau tratează o boală; leac; medicament. 2) *fig.* Mijloc de remediere a unei stări de lucruri; soluție.

REMINISCENȚ//Ă ~e *f.* 1) Amintire vagă în care domină tonalitatea afectivă. **~e ale trecutului.** 2) Urmă materială, abia perceptibilă, a unor realități trecute; rămășiță vagă.

A REMITE remit *tranz.* 1) A da în mână; a da în posesie; a înmâna; a preda. **A remite un colet poștal.** 2) *fin., cont. (datorii ale debitorilor)* A șterge de pe lista de plată (renunțând la dreptul de a reclama achitarea).

REMITEN//T I ~tă (~ți ~te) *adj. (despre boli)* Care slăbește din intensitate la anumite intervale de timp.

REMITEN//T II ~ți *m. fin.* 1) Posesor al unei polițe. 2) Persoană care transmite un titlu de credit (cambie, cec etc.) unei alte persoane prin girarea ei; girant.

REMÎZ//Ă ~e *f* 1) *(la șah)* Situație în care partenerii consimt ca partida în care sunt angajați să se termine la egalitate. 2) Remunerație sub forma unei cote procentuale, acordată lucrătorilor din comerț în funcție de cantitatea de mărfuri vândute.

A REMORCÂ remorchez *tranz.* 1) *(vehicule cu sau fără motor, aflate în pană)* A atașa (cu un cablu sau cu un lanț) și a trage cu ajutorul unui vehicul autopropulsat. 2) *fig. (persoane)* A lua cu sine (mai mult cu forța); a duce după sine.

REMORC//Ă ~i *f* Vehicul fără autopropulsie, remorcat de un autopropulsor și destinat pentru transportul de persoane sau de mărfuri.

REMORCHER ~e *n*. Navă de mic tonaj, cu motor propriu de mare forță de tracțiune, care remorchează ambarcații fără propulsie proprie.

A REMUNERÂ remunerez *tranz*. (*persoane sau*

activități ale lor) A plăti în bani sau în natură; a retribui. ~ **o colaborare**.

REMUNERÂȚI//E ~i *f.* Sumă de bani acordată pentru prestarea unui serviciu sau a unei munci; plată; retribuție. **~e în bani și obiecte.**

REMUȘC//ÂRE ~ări *f.* Părere de rău chinuitoare; mustrare de cuget; căință. **A avea mari ~ări.**

RENÂȘTER//E ~i *f* 1) Naștere nouă; trezire la o viață nouă; avânt fizic și spiritual. **~e națională.** 2) Mișcare social-politică și culturală în istoria Europei Occidentale și Centrale din sec. XIV-XVI, determinată de lupta burgheziei împotriva feudalismului și caracterizată prin promovarea unei concepții optimale despre demnitatea și măreția omului, prin mari invenții și descoperiri geografice, prin înflorirea științelor și artelor și prin trezirea interesului pentru cultura antică. 3) Epocă istorică care include perioada de timp când s-a manifestat această mișcare. **~ea italiană.**

A RENEGÂ reneg *iranz.* 1) *(doctrine, idei* etc.) A nu (mai) recunoaște ca aparținând sie; a renunța de a mai împărtăși; a repudia. 2) *(rude, prieteni, patrie* etc.) A declara străin (negând relațiile anterioare).

RENEGÂ//T ~ți *m*. 1) Persoană care s-a lepădat de patrie sau de creația sa. 2) Persoană care a renunțat la convingerile sale anterioare.

A RENOVÂ renovez *tranz.* A face sa devină iarăși nou; a reînnoi. **A renova o clădire.**

A RENTÂ rentează *intranz.* A aduce rentă, câștig, beneficii. **Micul comerț rentează. ♦ (Nu) ~ează,** (nu) merită osteneală; (nu) este rentabil.

RENTÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* Care rentează; în stare să aducă câștig; profitabil; avantajos. **Afacere ~ă.**

RENT//Â ~e *f. econ.* Venit regulat pe care îl aduce o proprietate imobiliară (clădiri, terenuri agricole) sau una mobiliară (capital în formă bănească sau sub formă de hârtii de valoare), fără ca posesorul acesteia să depună vre-o activitate productivă.

RENUME *n.* 1) Opinie (favorabilă sau nefavorabilă), pe care o are publicul pentru o persoană sau pentru un lucru; reputație. **A avea un bun ~e.** 2) Opinie publică pozitivă asupra unei persoane sau a unui lucru; faimă; slavă; popularitate; reputație. **Specialist cu ~e mondial. RENUMÎ//T ~tă** (**~ți**, **~te**) *adj.* Care se bucură de un nume bun; cu renume; vestit; cunoscut; popular; reputat. **Un inventator ~. Un vin ~.**

A RENUNȚĂ renunț 1. *tranz. (urmat de o propoziție completivă cu predicatul la conjunctiv sau de o propoziție infmitivală, introdusă prin prepoziția* **de**) A nu mai dori; a înceta în mod voluntar să mai vrea. **A renunțat să participe**. **A renunțat să-l mal viziteze**. **A renunțat de a mai pleca**. **A renunțat a-l mai vedea**. **2**. *intranz.* A înceta de a mai râvni (la ceva). ~ **la anumite comodități**. 2) A se retrage în mod benevol; a abdica. ~ **la putere**, **la tron**. 3) A înceta de a participa, de a exercita. ~ **la un drept**. 4) A înceta de a mai întrebuința sau de a practica. ~ **la fuma**t.

A REPARĂ repar *tranz.* 1) *(obiecte)* A readuce în stare bună; a repune în funcțiune; a drege; a tocmi. ~ **încălțămintea**. 2) *fig.* A modifica în bine (făcând să dispară consecințele grave); a îndrepta; a corecta; a corija. ~ **o greșeală**. ~ **o pierdere**. 3) *(daune, pagube)* A plăti cu preț echivalent; a acoperi; a despăgubi.

REPARĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care poate fi reparat; în stare să fie reparat. **Pantofi ~i.** 2) *fig.* Care poate fi corectat; în stare să fie corectat; corigibil. **Eroare ~ă**.

A REPARTIZĂ repartizez *tranz.* 1) (*bunuri materiale, spirituale* etc.) A da conform unor reguli sau principii (făcând parte fiecăruia); a împărți; a distribui. ~ **rolurile**. 2) *(oameni)* A distribui într-un spațiu (dând fiecărui o anumită misiune). 3) A împărți în prealabil, prevăzând modul de utilizare; a eșalona (în timp și în spațiu). **A ~ fondurile alocate.**

A REPATRIĂ repatriez *tranz. (emigranți, prizonieri* etc.) A face să se repatrieze.

A SE REPATRIĂ mă repatriez *intranz*. (*despre emigranți, prizonieri* etc.) A se întoarce din nou în patrie; a reveni în patrie (după pribegie de mai mulți ani).

A SE REPAUZĂ mă repauzez *intranz*. *rar* 1) A face un repaus; a se opri un timp oarecare dintr-o activitate (pentru a-și reface capacitatea de muncă); a se odihni; a se recrea. 2) *înv.* A fi în mormânt; a dormi somnul de veci; a zace; a odihni.

REPER ~e *n*. 1) Obiect sau detaliu care servește drept punct de orientare. **~e de teren. ~e teoretice.** 2) *matem.* Ansamblu de vectori având origine comună și formând un sistem de referință.

A REPERĂ reperez *tranz.* 1) *(poziții, puncte* etc.) A determina cu ajutorul unui reper. ~ **artileria dușmană**. 2) A marca prin repere. **A repera trecerea pietonală.**

REPERCUSIUN//E ~i *f.* Efect al unei acțiuni; urmare; consecință. **A avea ~i grave asupra sănătății.**

A REPERCUTĂ I repercutez *tranz.* A percuta din nou.

A REPERCUTĂ II repercutez *tranz*. A face să se repercuteze.

A SE REPERCUTĂ se repercutează *intranz*. 1) *(despre unde sonore sau unde de lumină)* A se propaga reflectându-se. 2) *fig.* A se face simțit; a se transmite, generând anumite efecte; a se propaga, având anumite urmări; a se resimți; a se răsfrânge. **Stresul se repercutează asupra sănătății fizice și morale.**

REPERTORI//U ~i *n.* 1) Registru sau caiet în care materia este clasată într-o anumită ordine, pentru a facilita consultarea. 2) Listă a pieselor care se joacă într-un teatru în timpul unei stagiuni. **~ul teatrului liric.** 3) Ansamblu de roluri sau de bucăți muzicale realizate de un interpret. **Are în ~ roluri foarte diferite.**

REPETEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival* Care repetă o clasă sau un an de studii, din cauză că nu a obținut note de trecere. **Elev ~.**

REPETITO//R I ~oare *n*. Sală de meditație într-un internat. **M-am retras în ~.**

REPETITOR II ~i *m.* 1) Persoană care dă lecții particulare; meditator; preparator. **Am nevoie de un ~ la matematică.** 2) *ed. muz.* Pianist care acompaniază un vocalist sau un instrumentist.

A REPLICĂ replic *intranz.* A răspunde prompt și categoric printr-o replică (pentru a respinge ceva sau pe cineva); a riposta.

REPLIC//Ă ~i *f* 1) Răspuns scurt și răspicat, care combate o afirmație; ripostă. **A spune ceva în ~ă.** 2) Răspuns brusc și impertinent; ripostă. **A da cuiva ~a necesară.** 3) *(la teatru)* Parte din dialogul scenic, care reprezintă răspunsul unui actor la cele spuse anterior de partenerul său. 4) (*în artele plastice)* Operă de artă care reproduce originalul și care este executată de autor sau sub supravegherea lui; copie; reproducere. **Există mai multe ~i ale statuei Lupoaicei.**

REPORTĂJ ~e *n*. 1) Specie publicistică, uneori având valoare literară, care conține informații asupra unor probleme generale sau ocazionale, culese la fața locului. 2) Articol publicat în presa periodică, care conține astfel de informație.

REPORTER ~i *m*. 1) Jurnalist specializat în realizarea reportajelor. 2) Autor de reportaje.

A REPREZENTĂ reprezint *tranz.* 1) A aminti prin forma sa concretă; a înfățișa; a evoca. **Restaurantul ~ă o cetate**. 2) *(lucruri absente sau abstracte)* A face să apară în formă concretă (prin intermediul unui alt obiect sau semn care îi corespunde). **Macheta reprezintă viitoarea construcție.** 3) *(persoane sau obiecte)* A exprima prin sine ca exponent; a înfățișa. ~ **țara**. ~ **conducerea**. 4) *(realitatea în artă)* A reda prin mijloace artistice; a înfățișa; a oglindi; a reflecta. 5) A evoca prin mijloace plastice. **Tabloul ~ă niște ruine**.

6) A însemna prin sine; a constitui. 7) *(imagini percepute anterior)* A reproduce în memorie; a-și imagina. 8) *(piese de teatru)* A arăta publicului prin mijloace scenice; a interpreta; a juca.

REPREZENTĂN//T ~ți *m*. Persoană autorizată cu drept reprezentativ. ~ **plenipotențiar al unui stat.**

REPREZENTĂNȚ//Ă ~e *f. dipl.* Organ care reprezintă interesele unui stat pe teritoriul altui stat. **~ă diplomatică a unui stat.**

REPREZENTATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care reprezintă; cu proprietatea de a reprezenta. **Lucrare lexicografică ~ă.** 2) *(despre organe sau sisteme de guvernare)* Care reprezintă o colectivitate și acționează în numele ei.

REPREZENTĂȚI//E ~i *f.* Prezentare în fața publicului a unor opere artistice (teatrale, coregrafice, cinematografice, de circ etc.); spectacol. **~e teatrală.**

A REPRIMĂ reprim *tranz.* 1) *(acțiuni de revoltă, de opoziție* etc.) A împiedica de a se desfășura; a potoli prin violență; a înăbuși. 2) *(sentimente, tendințe)* A împiedica de a se manifesta (sau de a se dezvolta); a înfrânge.

REPRÎZ//Ă ~e *f* 1) *sport* Parte a unui joc sportiv (fotbal, hochei, baschet, handbal etc.). 2) Fază în desfășurarea unui proces. 3) *teh.* Etapă de lucru a unei operații tehnice.

A REPROBĂ reprob *tranz. (fapte)* A considera drept condamnabil; a nu încuviința; a condamna.

REPROBĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi reprobat; în stare să fie reprobat; condamnabil. **O acțiune ~ă.**

A REPRODUCE reproduc *tranz.* 1) A face să se reproducă; a înmulți. 2) A reda exact; a reprezenta cu fidelitate. ~ **cuvintele cuiva**. ~ **realitatea**. 3) *econ. (procesul de producție)* A repeta în permanență. 4) *(tablouri, desene, fotografii, texte* etc.) A produce în mai multe exemplare identice (după un original); a multiplica.

A SE REPRODUCE se reproduce *intranz.* 1) A se produce din nou; a se repeta. 2) *biol. (despre organisme)* A-și mări numărul de exemplare ale speciei prin generare; a se perpetua prin generare; a se înmulți; a prolifera.

REPRODUCȚI//E ~i *f.* 1) Reluare continuă a procesului de producție. 2) *biol.* Proces de perpetuare a speciei prin generare; înmulțire. 3) *arte plast. (în opoziție cu* **original**) Lucrare în mai multe exemplare identice, făcută după un original.

REPROȘ ~uri *n*. Observație făcută în semn de nemulțumire sau de regret; imputare; mustrare; dojană. **A face cuiva ~uri.**

A REPROȘĂ reproșez *tranz. (acțiuni sau fapte reprobabile)* A atribui ca învinuire (sub formă de reproș); a imputa. **A reproșa cuiva ceva.**

REPROȘĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi reproșat; în stare să fie supus reproșurilor. **Gest ~.**

A REPUDIĂ repudiez *tranz.* 1) *(persoane sau lucruri)* A îndepărta de la sine (din dispreț); a respinge. 2) *(păreri, concepții, vederi* etc.) A nu mai recunoaște ca aparținând sie; a renunța de a mai împărtăși; a renega.

A REPUGNĂ repugnă *intranz. unipers. (construit cu dativul)* A inspira repugnanță; a produce repulsie; a displăcea totalmente. **Gluma ta îmi repugnă.**

REPUGNĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care repugnă; cu proprietatea de a repugna; respingător; dezgustător; repulsiv. **Aluzie ~tă.**

REPUGNĂNȚĂ *f* Sentiment sau senzație care repugnă, produce scârbă; dezgust; silă; aversiune; repulsie. **A trezi cuiva ~ă.**

REPULSI//E ~i *f* Sentiment sau senzație care produce scârbă; dezgust; silă; aversiune; repugnanță. **A avea ~e față de ceva sau cineva. REPULSIV ~ă** (**~i**, **~e**) *adj.* Care produce repulsie; cu proprietatea de a produce scârbă; respingător; dezgustător; repugnant. **Comportament ~.**

Atitudine ~ă. Figură ~ă.

A REPURTĂ I report *tranz. rar* A purta din nou.

A REPURTĂ II repurtez *tranz.:* ♦ **~ o victorie** (*sau* **un succes**), a ieși învingător (mai ales într-o competiție sportivă).

REPUTĂȚI//E ~i *f* 1) Opinie favorabilă sau defavorabilă, pe care o are publicul pentru o persoană sau pentru un lucru; faimă; renume. **A avea o ~ bună sau proastă.** 2) Opinie publică pozitivă asupra unei persoane sau a unui lucru; faimă; slavă; popularitate; renume. **Ai o ~ bună.**

A SE RESEMNĂ mă resemnez *intranz*. (*despre persoane)* A se împăca (în cele din urmă) cu o situație defavorabilă (înfrângând propria voință); a accepta un rău sub presiunea împrejurărilor. **M-am resemnat cu înfrângerea.**

RESENTIMENT ~e *n*. Ostilitate față de o persoană, provocată de amintirea unor neplăceri suportate în trecut. **A avea ~e față de cineva. RESPECT ~e** *n*. Sentiment sau atitudine de înaltă prețuire față de o persoană pentru vârsta, meritele sau calitățile acesteia; cinste; stimă; considerație; deferență.

A RESPECTĂ respect *tranz.* 1) *(persoane sau valori umane)* A trata cu respect (izvorât dintr-un sentiment de înaltă apreciere); a stima. 2) *(condițiile unui contract, prevederile legii* etc.) A îndeplini întocmai.

A SE RESPECTĂ mă respect *intranz.* A ține la autoritatea sa. **Un profesor care se respectă.**

RESPECTĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* 1) Care poate fi respectat; demn de respect; stimabil. **Savant ~.** 2) Care se impune prin mărime; de proporții mari; considerabil. **Vârstă ~ă.**

RESPECTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* 1) Care se referă la persoana sau la obiectul despre care este vorba; corespunzător. 2) *(despre mai multe persoane sau despre mai multe lucruri)* Care se referă la fiecare în parte.

RESPECTU//6S ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care exprimă respect; plin de respect. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care vădește respect; cu respect.

A RESPINGE resping *tranz.* 1) A îndepărta de la sine. 2) *(rugăminți, cereri* etc.) A supune unei soluționări negative; a nu satisface. 3) *(oferte, solicitări* etc.) A nu consimți să primească; a refuza. 4) *(dușmani, armate* etc.) A sili să se retragă.

RESPONSĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane)* Care poartă o răspundere; răspunzător. **A fi ~ de un domeniu de activitate.** 2) *(în opoziție cu* **iresponsabil**) *și adverbial* Care vădește gândire matură și poate constitui un sprijin pentru cineva; cu spirit matur; serios. **Om ~. A se comporta ~.** 3) Care poartă o vină. **A fi ~ de un eșec.**

RESPONSABILITĂTE ~ăți *f* 1) Simț responsabil; atitudine responsabilă față de obligațiile proprii. **A avea simțul acut al ~ății.** 2) Funcție sau sarcină responsabilă.

A RESTABILI restabilesc *tranz*. 1) A face să se restabilească. 2) A readuce la starea normală (după o perioadă de perturbație); a îndrepta; a reface; a redresa. **~ economia națională.** 3) *(fapte, adevăruri, întâmplări* etc.) A prezenta într-o lumină adevărată și fără urmă de artificii. 4) *lingv. (elemente de limbă)* A supune unei operații de identificare a fazelor anterioare de evoluție (în special pe baza legilor fonetice).

A SE RESTABILI mă restabilesc *intranz*. 1) A se stabili din nou. 2) A reveni la condiția inițială; a se reface; a se regenera.

RESTĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care se află în restanță; rămas în urmă. 2) *(despre datorii, sume de bani)* Care nu este achitat la timp; neachitat la termen.

RESTANȚIER ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* Care are o restanță; cu restanțe. **Student ~.**

RESTĂNȚ//Ă ~e *f* 1) Sumă de bani neachitată la termen. 2) Lucrare nerealizată la timp. 3) Examen care nu a fost susținut la timp.

A RESTAURĂ restaurez *tranz*. 1) (*picturi*, *monumente de arhitectură* etc.) A readuce la starea

inițială, respectând forma și stilul. 2) *(forme de guvernământ, dinastii, suverani* etc.) A instaura din nou. 3) *(persoane)* A face să se restaureze.

A SE RESTAURĂ mă restaurez *intranz. rar (despre persoane)* A-și recăpăta forțele fizice mâncând; a se reface.

A RESTITUI restitui *tranz. (obiecte împrumutate)* A da înapoi; a înapoia; a întoarce.

A RESTRÂNGE restrâng *tranz.* A reduce la anumite limite; a limita. ~ **cheltuielile**.

A SE RESTRÂNGE mă restrâng *intranz.* (*despre persoane)* A trece la un mod de viață mai modest; a-și limita cheltuielile pentru trai; a se strâmtora.

RESTRICTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care restrânge; care produce restricții; menit să limiteze; limitativ. **Legea prevede măsuri ~e.**

RESTRÎCȚI//E ~i *f.* Măsură care restrânge un drept sau o libertate; îngrădire. **~ii de circulație.**

RESTRIȘTE *f. pop.* Situație de încercări grele; vreme de cumpănă; șir de nenorociri. **Timpuri de restriște.**

A RESTRUCTURA restructurez *tranz.* A structura din nou; a supune unor schimbări privind structura.

RESURS//Ă ~e *f mai ales la pl.* Totalitate de rezerve care pot fi valorificate. **~e materiale. ~e intelectuale.**

REȘEDÎNȚ//Ă ~e *f* 1) Sediu al unei autorități sau al unei persoane oficiale; rezidență. **~ă prezidențială.** 2) Clădire (sau localitate) unde se află acest sediu. **~a ambasadei.** 2) Loc în care cineva trăiește temporar. **Țară de ~ă. Oraș de ~ă. RETOR ~i** *m.* 1) *arh. (în antichitatea greco-romană)* Profesor de retorică. 2) *înv.* Persoană elocventă, care poate ține un discurs în public, făcând uz de stil elevat; orator.

RETORICĂ *f* 1) Artă a elocvenței. 2) Știință care se ocupă de studiul acestei arte.

A RETRACTA I retractez *tranz.* (*opinii împărtășite anterior)* A înceta de a mai susține (ca nefiind drept); a retrage; a dezminți. **Îm retractez afirmațiile anterioare.**

A SE RETRACTA I mă retractez *intranz.* A recunoaște falsitatea celor spuse sau scrise anterior. **A RETRACTA II retractez** *tranz. (țesuturi sau organe)* A face să se retracteze; a contracta. **Melcul își retractează coarnele.**

A SE RETRACTA II se retractează *intranz. (despre țesuturi sau organe)* A se mișca înapoi, micșorându-și mărimea; a se retrage în interior; a se contracta.

A RETRAGE retrag *tranz.* 1) A face să se retragă. 2) A mișca înapoi. ~ **mâna**. 3) A lua înapoi. **Îmi retrag semnătura. Îmi retrag susținerea.** 4) A renunța de a mai prezenta; a înceta de a mai înainta. **A-și ~ candidatura**. 5) *(opinii împărtășite anterior)* A înceta de a mai susține (ca nefiind drept); a dezminți; a retracta.

A SE RETRAGE mă retrag *intranz.* 1) A se îndepărta, mergând spre locul de pornire. 2) A se da de o parte; a se duce într-o parte. 3) A pleca, părăsind un loc (o încăpere, o localitate etc.). 4) *(despre armate)* A da înapoi în fata dușmanului. 5) A părăsi un domeniu de activitate sau o funcție. **A se retrage din post.** 6) A se izola de tumultul vieții; a merge (într-un loc) pentru a-și găsi refugiu. **S-a retras la țară.** 7) *(despre ape)* A reintra în albie (după revărsare). 8) *(despre mare)* A fi în reflux.

A RETRIBUÎ retribui *tranz. (persoane sau activitatea lor)* A plăti în bani sau în natură; a remunera.

RETRIBUȚI//E ~i *f* Sumă de bani acordată pentru prestarea unui serviciu sau a unei munci; plată; remunerație. **A primi ~e în bani sau în obiecte.**

RETROGRA//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. (în opoziție cu* **progresist**) (*mai ales despre persoane și atitudinile lor)* Care se opune progresului, susținând o etapă precedentă; reacționar. **Spirit ~.**

RETROSPECTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de retrospecție; orientat spre trecut. **O privire ~ă.**

RETROSPECȚI//E ~i *f.* Privire în trecut.

RETUȘ ~uri *n*. Rectificare făcută la o fotografie, la un tablou, la un desen sau la un text după terminarea procesului principal.

A RETUȘA retușez *tranz. (tablouri, fotografii, desene, texte* etc.) A rectifica prin retuș.

REȚET//Ă ~e *f* 1) Prescripție eliberată de medic, în care se indică medicamentele necesare unui bolnav și modul lor de întrebuințare. 2) Formular pe care este scrisă o asemenea prescripție. 3) *culin.* Ansamblu de indicații privind proporția de materie primă și modul de preparare a unei mâncări sau băuturi. **~ă culinară.** 4) *fig* Soluție practică pentru rezolvarea unei probleme dificile. **El are ~e pentru toate situațiile.**

A REVALORIFICĂ revalorific *tranz.* 1) A valorifica din nou. 2) *teh. (organe de mașină, piese tehnice* etc.) A face din nou bun pentru folosire.

REVANȘĂR//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane și atitudinile lor)* Care caută să-și ia revanșa cu orice preț. **A avea un spirit ~.** 2) *polit. (despre persoane, grupări politic, state sau atitudini ale acestora)* Care promiovează revanșa pentru o pierdere suportată. **Acest stat duce o politică ~ă. Grupare ~ă.**

A REVELĂ revelez *tranz.* 1) A face să se reveleze; a face cunoscut; a dezvălui. 2) *(pelicule fotografice, filme* etc.) A trata cu o soluție chimică specială (pentru a căpăta imaginea latentă); a developa.

A SE REVELĂ mă revelez *intranz*. A deveni cunoscut; a apărea în mod manifest; a se dezvălui; a se manifesta.

REVELAT//OR I ~oare (~ori, ~oare) *adj.* Care revelează; cu capacitatea de a revela. **O mărturie ~oare.**

REVELAT//OR II ~oare *n*. *fotogr.* Soluție chimică folosită pentru a face vizibilă imaginea latentă; developator.

REVELĂȚI//E ~i *f* Descoperire neașteptată a unui fenomen sau a unui adevăr ascuns. **Am avut o ~e uluitoare.**

REVELI//ON ~oane *n*. 1) Noapte de Anul Nou. 2) Petrecere care se face în această noapte.

A REVENDICĂ revendic *tranz*. 1) (*ceva care i se cuvine sau aparține subiectului)* A cere pe bază legală; a pretinde, pornind de la prevederile legii; a reclama. **Îm revendic drepturile.** 2) A-și asuma totalmente; a lua în întregime asupra sa. **~ o responsabilitate**.

REVENDICATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care revendică; cu proprietatea de a revendica. **A înainta în judecată o cerere ~ă.**

REVER ~e *n*. Porțiune a unei haine care se încheie în față, îndoită în afară, în prelungirea gulerului.

REVERENȚ//Ă ~e *f.* 1) Plecăciune în semn de profund respect. **A face cuiva ~e.** 2) Sentiment de înaltă prețuire; venerație.

REVERENȚI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj. (despre persoane și atitudinile, gesturile lor)* Care manifestă reverență; deosebit de politicos;
ceremonios. **A face o plecăciune ~ă.**

REVERÎ//E ~i *f.* Stare plăcută de vis; visare.

REVERS ~e *n*. 1) (*în opoziție cu* **avers**) Parte din dos a unui lucru (monedă, foaie, medalie etc.). 2) *fig.* Aspect ascuns, diametral opus celui obișnuit.
Există și ~ul problemei.

REVERSIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) (*în opoziție cu* **ireversibil**) Care poate reveni la starea inițială; în stare să revină la loc. **Un proces ~.** 2) *jur. (despre un bun)* Care se întoarce în posesia fostului proprietar. 3) *(despre rente, pensii)* Care la moartea titularului poate trece asupra altei persoane. 4) *(despre unele procese fizice, chimice)* Care se poate produce succesiv în sensuri diferite.

REVÎST//Ă ~e *f.* 1) Publicație periodică (cu apariție în formă de carte tipărită sau în formă electronică), în care se tratează probleme literare, științifice, politice etc. și care poate apărea lunar, bilunar, trimestrial, anual. **Revistă electronică. Textos! este o ~ă în linie**

de semantică. 2) Spectacol de varietăți. **Am fost la teatrul de ~ „Constantin Tănase”.**

A REVOCĂ revoc *tranz.* 1) *(ordine, dispoziții, legi* etc.) A face nevalabil printr-o dispoziție oficială; a anula; a contramanda; a abroga; a aboli. **~ un arest**. 2) *(titulari)* A înlătura din funcție; a destitui; a demite.

REVOCĂBIL ~ă (**~i**, **-e**) *adj.* Care poate fi revocat; în stare să fie revocat. **Deputat ~.**

REVOLTĂN//T I ~tă (**~ți**, **-te**) *adj. v.* **REVOLTĂTOR**.

REVOLTĂN//T II ~ți *m.* Persoană care participă la o revoltă; răsculat.

REVOLT//Ă ~e *f* 1) Mânie provocată de o nedreptate; indignare. **A fi plin de ~ă.** 2) Acțiune violentă împotriva unei nedreptăți; răzvrătire; rebeliune. **~ă populară.**

REVOLTĂT//OR ~oare (**~ori**, **-oare**) *adj.* 1) Care provoacă revoltă; în stare să revolte. **Chemare -oare. Cinism -or.** 2) Crea exprimă revoltă; plin de revoltă. **Ton -. Voce -oare.**

REZECȚI//E -i *f med.* Intervenție chirurgicală prin care se taie și se înlătură parțial sau integral un organ sau un țesut afectat. **~e stomacală.**

A REZERVĂ rezerv *tranz.* 1) *(locuri, bilete* etc.) A pune în rezervă (cu destinație specială); a păstra; a reține. **Mi-am rezervat un bilet de avion pentru luna octombrie. ♦ A-și ~ dreptul,** a păstra pentru sine dreptul. 2) *fig. (în creațiile populare) (despre soartă, providență* etc.) A stabili dinainte. **Nu știu ce-mi rezervă destinul.**

REZERVATĂR I ~ă (**-i**, **-e**) *adj. și substantival jur.* 1) *(despre moștenitori)* Care are dreptul la rezervă succesorală. 2) *(despre state)* Care formulează o rezervă la încheierea unui tratat sau a unei convenții.

REZERVATĂR II ~i *m.* Persoană care face o rezervare (de bilete, hotel etc.).

REZERV//Ă -e *f* 1) Totalitate de bunuri materiale puse la păstrare pentru a fi folosite în caz de nevoie. 2) *milit.* Grup de persoane care au satisfăcut serviciul militar și care urmează să fie mobilizați în caz de război. 3) Unitate militară neangajată în luptă, care intervine în luptă în caz de necesitate. 4) Persoană sau obiect care poate fi folosit în caz de nevoie. 5) Lipsă de încredere; îndoială. **Am mari ~e în privința lui.**

REZERV//OR ~oare *n*. Recipient pentru depozitarea fluidelor, materialelor pulverulente sau granulare. **~ de apă.**

A REZIDĂ rezidă *intranz.* 1) A avea drept principiu de bază al existenței sale; a consta. 2) A se manifesta ca esență. **Dificultatea rezidă în lipsă de timp**.

REZIDEN//T I ~ți *m*. *dipl.* 1) Reprezentant diplomatic inferior în grad ministrului plenipotențiar sau ambasadorului. 2) Reprezentant diplomatic al unui stat colonial într-un protectorat. **REZIDEN//T II ~tă** (**~ți**. **-te**) *adj. (depsre persoane)* Care locuiește într-un stat străin.

REZIDENȚ//Ă -e *f* 1) Sediu al unui rezident; reședință. 2) Sediu al unei persoane oficiale; reședință. **~ă prezidențială.**

REZIDENȚIĂL ~ă (**-i**, **-e**) *adj.* 1) Care ține de rezidenți; propriu rezidenților. **Misiune ~ă.** 2) Care servește drept reședință; de reședință. **Palat -.**

REZIDUĂL ~ă (**-i**, **-e**) *adj.* Care formează un reziduu. **Ape -e. Valoare -ă.**

REZIDUU -ri *n*. Materie care rămâne din prelucrarea chimică sau fizică a unui material brut.

A REZISTĂ rezist *intranz.* 1) *(despre persoane)* A manifesta tărie (la acțiunea unor forțe din afară); a nu se lăsa învins. **~ în lupte**. **- la frig**. 2) *(despre materiale)* A nu se modifica sub acțiunea factorilor externi.

REZISTEN//T ~tă (**~ți**, **-te**) *adj.* 1) Care rezistă; capabil să suporte acțiunea factorilor externi. **Material de construcție ~ la frig.** 2) *(despre ființe)* Care suportă cu ușurință totul (oboseala, greutățile, boala etc.).

REZISTENȚ//Ă -e *f* 1) Caracter rezistent.

Persoană cu multă rezistență. 2) Forță de opunere. **Rezistența metalelor la încălzire.**

REZIST//OR -oare *n. electricit.* Element dintr-un circuit electric cu inductivitate şi capacitate redusă, care este prevăzut să degajeze o valoare termică determinată şi este folosit în construcția reostatelor, a aparatelor de încălzire electrică şi în electrotehnică.

REZOLUȚI//E ~i *f* 1) Decizie a unei colectivități, a unei reuniuni, adoptată în urma dezbaterilor. **A adopta o rezoluție.** 2) *admin.* Inscripție făcută de o persoană pe un document oficial, conținând hotărârea luată. **A pune o rezoluție pe un document.**

A REZOLVĂ rezolv *tranz. (probleme)* A examina amănunțit, oferind o soluție; a dezlega; a soluționa.

REZ//ON ~oane *n*. 1) Temei justificativ. **Acțiunile tale nu au nici un rezon.** 2) Judecată dreaptă; rațiune. **Ceea ce spui are rezon.**

REZONĂBIL ~*ă* (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care poate rezona bine; cu judecată; chibzuit. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care este făcut în mod normal; în limitele normalității. **A înainta pretenții ~e.**

A REZULTĂ rezultă *tranz. unipers.* A decurge în mod firesc; a urma. **Rezultă că eu am avut dreptate.**

A REZUMĂ rezum *tranz.* 1) (*cele scrise sau spuse)* A reda pe scurt, relevând punctele principale; a expune în mai puține cuvinte. 2) *înv.* A conține în sine; a cuprinde; a întruni; a îngloba; a însuma.

A SE REZUMĂ se rezumă *intranz.* A avea drept esență; a se reduce; a consta; a se mărgini; a se limita. **Totul se rezumă la acest incident.**

REZUMATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care reprezintă un rezumat; în formă de rezumat. **A face o prezentare ~ă a situației.**

A RICOȘĂ ricoșez *intranz. (despre proiectile, gloanțe* etc.) A-şi schimba brusc direcția de zbor în urma lovirii de un obstacol.

RÎCȘ//Ă I ~i *f transp. (în unele țări din estul şi sudul Asiei)* Cărucior cu două roți, tras de un om, folosit pentru transportul de pasageri sau de încărcături.

RÎCȘ//Ă II ~i *m*. Persoană care trage o ricşă.

RID riduri *n*. Încrețitură pe suprafața pielii (mai ales pe obraz); zbârcitură; cută. **A avea ~uri în jurul ochilor.**

RIDICOL I *n. mai ales art.* Motiv care provoacă râsul.

RIDICOL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care provoacă râsul; în stare să stârnească râsul; caraghios. **A avea un comportament ~.** 2) *(despre sume, cantități* etc.) Care este de proporții foarte scăzute; foarte mic; neînsemnat; insignifiant; derizoriu.

RIGÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) (*în opoziție cu* **flexibil**) Care rezistă la eforturile de deformare; cu proprietatea de a rămâne drept la acțiunea forțelor exterioare; inflexibil. **Un guler ~.** 2) *fig. (despre persoane sau manifestările lor)* Care refuză compromisurile; intransigent.

RIG//OĂRE ~ori *f* 1) *v*. **RIGUROZITATE**. 2) *la pl.* Principii severe. **Trebuie respectate ~orile de redactare a lucrării.**

RIGUR//OS ~oasă (**~oşi**, **-oase**) *adj. şi adverbial* 1) Care se impune prin exigență şi strictețe; de scrupulozitate deosebită şi strictă. **Un stil ~. Principii ~oase. A urma ~ perscripțiile medicului.** 2) Care exclude orice abatere; de severitate inflexibilă. **A efectua un control ~. Un examinator ~.**

RIGUROZITĂTE *f.* 1) Caracter riguros. 2) Atitudine riguroasă.

A RIPOSTĂ ripostez 1. *intranz*. 1) A da ripostă (cuiva sau la ceva); a obiecta în mod energic. 2) *sport* A răspunde printr-un atac îndată după atacul adversarului; a contraataca. **2**. *tranz. (urmat, mai ales, de o completivă)* A răspunde prompt şi categoric (pentru a respinge ceva sau pe cineva); a replica. **I-am ripostat că nu are dreptate.**

RISÎP//Ă ~e *f* Cheltuială nechibzuită. **Nu e bine să faci ~ă.**

RISC riscuri *n*. Pericol eventual mul mult sau mai

puțin previzibil. **Uneori, trebuie să-ți asumi anuimte riscuri, pentru a reuși.**

A RISCĂ risc 1. *tranz.* 1) A expune unui risc; a pune în primejdie. **A-și risca viața**. 2) *(urmat de o propoziție completivă cu conjunctiv)* A-și asuma riscul. **El riscă să nu fie înțeles**. **2**. *intranz. (despre ființe)* A se expune unui risc.

A SE RISCĂ mă risc *intranz. înv.* A se expune unui risc, biruind frica sau jena; a îndrăzni; a se încumeta; a cuteza.

RISCĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre acțiuni, situații* etc.) Care comportă risc; plin de riscuri; periculos; primejdios. **Aventură ~ă.**

RIT rituri *n.* 1) *v.* **RITUAL**. 2) *rel.* Credință religioasă; cult; religie; confesiune. **A fi de ~ vechi.** 3) *fig.* Practică tipizată și invariabilă; tipic.

RITM ritmuri *n.* 1) Succesiune regulată în timp (a unor elemente). 2) *(în muzică, versificație, dans)* Organizare armonioasă a sunetelor sau a mișcărilor; tact; cadență. **Muzică în ritm sincopat.** 3) Viteză de execuție; grad de iuțeală. **Totul s-a întâmplat într-un ritm vertiginos.**

RIVĂL ~i *m.* Persoană care rivalizează cu o altă persoană în atingerea aceluiași scop; potrivnic; adversar; concurent.

ROBO//T ~ți *m.* 1) *teh.* Mecanism automat care poate executa, după un program stabilit, operații complicate, asemănătoare cu cele realizate de om. 2) *fig.* Persoană redusă la stare de automat.

ROBU//ST ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care are o constituție fizică puternică, bine dezvoltat fizicește. 2) *fig.* Care manifestă putere și rezistență; puternic și rezistent. **A avea o sănătate ~ă.**

ROH//ĂTCĂ ~ătci *f. reg. înv.* Loc de intrare în oraș, unde se încasau taxele pentru mărfurile ce se aduceau spre vânzare; barieră.

ROL//Ă ~e *f* 1) *teh.* Piesă de forma unei roți mici sau a unui cilindru, care se rotește în jurul unui ax, pentru a face să lunece mai bine un lanț, o curea de transmisie etc. 2) *teh.* Piesă de contact la unele troleibuze, formată dintr-o roată cu șanț, care se rostogolește pe firul cu curent electric. 3) *reg.* Cuptor al unei mașini de gătit.

ROMANCIER ~i *m*. Autor de romane.

ROMĂNTIC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de romantism; propriu romantismului. **Muzică ~ă.** 2) *fig. și substantival (despre persoane)* Care manifestă sensibilitate și exaltare, pasiunea fiind mai puternică decât rațiunea; cuprins de sensibilitate și exaltare deosebită. **E un ~ incurabil. ROMĂNTIC II ~i** *m*. Om de creație (scriitor, artist, pictor, compozitor etc.) care se încadrează în romantism.

ROMANTISM *n.* 1) Curent artistic și literar, apărut la începutul sec. XIX ca reacție împotriva canoanelor formale ale clasicismului și caracterizat prin tendința evadării în trecut, prin prevalarea sentimentului asupra rațiunii și a imaginației asupra analizei critice. 2) *fig.* Atitudine romantică; comportament romantic.

ROMĂNȚ//Ă ~e *f.* 1) *literat.* Poezie lirică cu note sentimentale, având, de obicei, inspirație erotică. 2) *muz.* Cântec sentimental, având la bază o astfel de poezie.

ROMANȚI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care manifestă sensibilitate și exaltare; înclinat să idealizeze realitatea; visător. 2) Care predispune la visare; în stare să provoace melancolie. **Atmosferă ~oasă.**

ROMB romburi *n. geom.* Paralelogram cu toate laturile egale și unghiurile opuse egale.

ROND I ronduri *n*. 1) Suprafață circulară, mai ridicată decât terenul din jur, cultivată cu flori. 2) Piață mică de formă circulară, de unde pornesc mai multe artere de circulație, având în centru o plantație de flori sau un monument. 3) Inspecție de noapte, care controlează santinelele.

RON//D II rondă (**ronzi**, **ronde**) *adj.* Care are formă circulară; cu formă circulară; rotund. **Față ~ dă**. ♦

Scriere ~dă, scriere cu litere rotunde.

RONDOU ~ri *n.* 1) Loc de formă circulară, amenajat în grădini, în piețe sau în localuri. 2) Manevră de schimbare a direcției unei nave în sens opus.

ROPOT ~e *n.* 1) Zgomot puternic, cadențat și uniform, produs de unele fenomene naturale (ploaie, grindină, valuri, torente de apă), ființe sau obiecte (copitele cailor, motoare etc.). 2) Goană a cailor.

ROST rosturi *n.* 1) Destinație a unui lucru, în funcție de utilitatea lui; noimă; sens; menire. 2) Bază rațională care justifică existența unui lucru sau realizarea unei acțiuni; sens. **~ul vieții**. 3) Situație în societate. **Și-a făcut un rost în viață.** 4) Stare de lucruri. **A înțelege rostul lucrurilor.** 5) *reg. (la războiul de țesut)* Spațiu în formă de unghi, format de cele două plane ale firelor de urzeală, prin care se trece suveica cu firul de țesut.

A ROSTUI rostuiesc *tranz.* 1) *(activități, acțiuni, afaceri, evenimente* etc.) A așeza conform unor cerințe de ordin practic. 2) *(persoane)* A aranja într-un loc bun. 3) *rar* A găsi la repezeală. 4) *(urzeala, la războiul de țesut)* A face să formeze un rost. 5) *constr. (rosturile dintre cărămizile unei construcții)* A astupa cu mortar sau cu alt material (pentru a împiedica pătrunderea apei).

ROTOFEI ~e *adj.* 1) *(despre ființe)* Care are forme rotunjite; cu forme rotunde; durduliu; dolofan. 2) *(despre lucruri)* Care are forme circulare; de formă circulară; rotund.

RUBEDENI//E ~i *f. pop., fam.* 1) Persoană care face parte din aceeași familie cu alte persoane, unite între ele prin legături de sânge sau prin alianță; neam; rudă. 2) Legătură de sânge sau prin alianță între persoane care fac parte din aceeași familie; rudenie.

RUBEOL/ZÂ ~e *f med.* Boală contagioasă și infecțioasă, provocată de un virus, frecventă la copii, care se manifestă prin erupție de piele, febră și inflamații ganglionare.

RUBRIC//Â ~i *f* 1) Coloană dintr-un formular sau dintr-un registru, marcată prin două linii verticale sau orizontale, care urmează a fi completată. 2) Compartiment permanent al unei publicații periodice, rezervat materialelor dintr-un anumit domeniu.

RUD//Â ~e *f* Persoană care face parte din aceeași familie cu alte persoane, unite între ele prin legături de sânge sau prin alianță; neam; rubedenie. **A fi rudă cu cineva.**

RUDENI//E ~i *f* Legătură de sânge sau prin alianță între persoane care fac parte din aceeași familie; rubedenie. **A fi în relație de rudenie cu cineva.**

RUDIMENT ~e *n.* 1) Organ rudimentar. 2) *fig. mai ales la pl.* Ansamblu de noțiuni elementare ale unei științe sau arte.

RUDIMENTÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care abia începe să se formeze; aflat în stare incipientă de dezvoltare. **În formă ~ă.** 2) *fig.* Care conține noțiuni la nivel neevoluat; elementar; primitiv.

RUG I ruguri *n.* 1) *arh.* Foc format dintr-o grămadă de lemne, pe care se ardeau în antichitate jertfele aduse zeilor, iar în Evul Mediu ereticii. 2) Foc format dintr-o grămadă de lemne, aprins cu diferite ocazii (pentru a se încălzi, a lumina etc.).

RUG II ruguri *n. bot.* 1) Tulpină târâtoare a unor plante erbacee. 2) Arbust spinos din familia rozaceelor, cu fructe negre; mur.

A RUINĂ ruinez *tranz.* A face să se ruineze. ♦ **Ași ruina sănătatea,** a-și distruge sănătatea.

A SE RUINĂ mă ruinez *intranz.* 1) *(despre construcții)* A se preface în ruine; a se dărâma. 2) *fig. (despre persoane)* A deveni sărac; a sărăci.

RUJ rujuri *n. cosmet.* Preparat cosmetic folosit pentru colorarea buzelor; roșu de buze.

RUJEOLĂ *f med.* Boală contagioasă și infecțioasă, provocată de un virus, frecventă la copii, care se manifestă printr-o erupție de pete roșii pe piele și pe mucoase; cori; pojar.

A RULĂ rulez 1. *tranz.* 1) *(materiale textile, fire* etc.)

A înfășura în formă de sul; a suci. 2) *(corpuri, sisteme tehnice* etc.) A face să se miște prin rostogolire, împingând. ~ **un fotoliu**. 3) *(terenuri, suprafețe)* A netezi cu ajutorul unui obiect în rostogolire; a tasa. 4) *econ., fin. (fonduri bănești)* A face sa circule; a pune în circulație. **2**. *intranz.* 1) *(despre vehicule)* A se deplasa cu ajutorul roților sau al rotilelor. 2) *cinema (despre filme)* A se proiecta pe ecran; a fi în circulație.

RULĂD//Ă I ~e *f muz.* Vocaliză într-un tempo rapid, constând dintr-o succesiune de note interpretate pe o singură silabă.

RULĂD//Ă II ~e *f culin.* 1) Prăjitură preparată din foi de aluat rulate, coapte și umplute cu dulceață, cu cremă sau cu altă umplutură. 2) Fel de mâncare preparat din mușchi de vacă sau de porc umplut cu pireu de cartofi, cu ou, verdeață etc. și copt la cuptor în formă de rulou.

RULĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care rulează; în stare să se deplaseze prin rulare. **Bandă ~tă.**

RULET//Ă ~e *f* 1) Instrument pentru măsurarea lungimilor, constând dintr-o panglică gradată, care se strânge prin rulare pe un disc, într-o cutie, cu ajutorul unei manșe. 2) (*la unele jocuri de noroc)* Dispozitiv format dintr-un disc rulant, divizat în mai multe compartimente numerotate, și dintr-o bilă care se rostogolește odată cu discul, indicând la oprire numărul câștigător. 3) Joc de noroc în care se folosește acest dispozitiv.

RUM//OĂRE ~ori *f* Zgomot surd și confuz, produs de mai multe voci.

RURĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de sat; propriu satului; de la sat; sătesc. **Drum ~. Zgomote ~e.**

RUSTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de viața de la țară; propriu vieții de la țară; câmpenesc. **Port ~. Tablou ~.** 2) *iron.* Care vădește lipsă de educație și delicatețe; lipsit de maniere alese; necioplit; grosolan.

RUȘFET ~uri *n. arh. (în Moldova medievală)* 1) Sumă de bani sau dar adus unei persoane pentru a obține ceva în mod ilegal; mită. 2) Obligație suplimentară, în muncă sau în natură, prestată de țărani pe moșia boierilor.

RUT//Ă ~e *f* Cale prestabilită, care urmează să fie parcursă (de o persoană sau de un vehicul).

RUTIER ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de rute; propriu drumurilor. **Trafic ~. Semne ~e.**

RUTÎN//Ă ~e *f* 1) Obișnuință de a gândi și de a acționa întotdeauna în același fel. 2) Abilitate obținută printr-o practică îndelungată. **~a gătitului.**

SABĂT ~uri *n.* 1) *rel. (la mozaici și la unele secte creștine)* Zi de sărbătoare, marcată sâmbăta și consacrată cultului divin. 2) *arh. (în Evul Mediu)* Adunare a vrăjitoarelor care, conform superstițiilor populare, se ținea sâmbăta la miezul nopții sub președinția Satanei. 3) *fig.* Agitație frenetică; zgomot produs de o mulțime gălăgioasă; vacarm.

A SABOTĂ sabotez *tranz. (acțiuni colective, situații, lucruri* etc.) A împiedica în mod intenționat și pe ascuns, pentru a zădărnici; a căuta să neutralizeze din rea voință. **A sabota negocierile.**

SĂCĂ ~le *f înv.* Butoi instalat pe un cadru cu două sau patru roți, cu care se cără apă.

SACAGÎ//U ~i *m. înv.* Persoană care cără apă (potabilă) cu sacaua; apar.

SACÂZ ~uri *n*. Produs obținut din rășină de conifere, cu diferite întrebuințări (în industria hârtiei, a lacurilor și a cauciucului, în electronică, la frecarea arcușurilor etc.); colofoniu. **~ de vioară.**

SACERDO//T ~ți *m. livr.* Persoană care oficiază toate actele serviciului religios; preot.

SACERDOTĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de sacerdoți; propriu sacerdoților. **Mantie ~ă. Castă ~ă.**

SACERDOȚÎ//U ~i *n.* 1) Funcție de sacerdot; demnitate de preot. 2) Totalitate de sacerdoți; cler. 3) *fig.* Lucru demn de venerat.

SACOU ~ri *n*. Haină bărbătească ușoară, fără căptușeală, purtată peste cămașă, acoperind partea superioară a corpului.

SACOȘ//Ă ~e *f* Săculeț pentru cumpărături.

A SACRIFICĂ sacrific *tranz.* 1) *(vieți, principii* etc.) A oferi în formă de sacrificiu; a ceda benevol, având conștiința unei privațiuni. 2) *(animale)* A ucide pentru satisfacerea unor necesități. 3) *arh. (în antichitate) (ființe)* A oferi ca sacrificiu; a ucide după un anumit ritual, ca dar adus divinității; a jertfi.

A SE SACRIFICĂ mă sacrific *intranz*. (*despre persoane)* A se devota fără rezerve; a se deda cu prețul propriului sacrificiu; a se consacra. ~ **unei cauze nobile**.

SACRIFÎCI//U ~i *n*. 1) Efort constând în renunțarea voluntară la un lucru scump în folosul cuiva sau pentru realizarea unui scop; jertfă. **A face ~ii mari pentru cineva.** 2) *arh. (în antichitate)* Ofrandă adusă divinității după un anumit ritual. **A aduce un miel drept ~u.**

SACRILEG ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival înv. (despre persoane)* Care comite un sacrilegiu; culpabil de un sacrilegiu; profanator.

SACRILEGI//U ~i *n*. Profanare a lucrurilor considerate sacre sau demne de respect; pângărire.

SACROSĂNC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *rel. (despre persoane și manifestările lor)* Care denotă un respect religios excesiv; cu respect religios foarte puternic. 2) *fam., iron.* Care are drepturi excepționale; cu drepturi exagerate sau chiar absurde; intangibil; inviolabil.

SĂCR//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de religie; cu caracter religios; sfânt. **Muzică ~ă.** 2) *fig.* Care inspiră sentimente luminoase și înălțătoare; demn de venerație absolută; sfânt. **Memorie ~ă.**

SADEĂ *adj*. *invar.* 1) *(despre substanțe, materiale* etc.) Care are o compoziție omogenă; neamestecat cu nimic; de un singur fel; curat; pur. 2) *(despre persoane)* Care aparține unei pături sociale sau profesionale în mod evident; cu apartenență socială sau profesională de netăgăduit; veritabil; autentic.

SĂDIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care manifestă sadism; înclinat spre sadism. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care vădește sadism; plin de sadism.

SADISM *n*. Plăcere perversă de a vedea suferințele altuia; cruzime extremă.

SAFIR ~e *n*. 1) Mineral cristalizat și foarte dur, de culoare albastră. 2) Piatră prețioasă obținută din acest mineral. **Un inel de ~.**

SAFTEÂ *f.* 1) Prima vânzare dintr-o marfă. 2) *fig.* Început care prevestește o reușită. 3) *fig. fam.* Prima întrebuințare a unui lucru. **I-am făcut safteaua!**

SÂGA *f literat. (în vechea literatură scandinavă)* Povestire istorică cu elemente mitologice, în proză, cu intercalări de versuri.

SAGÂCE *adj. invar.* *(despre persoane)* Care pricepe ușor și repede; cu minte ageră și spirit pătrunzător; perspicace; subtil.

SALAHOR ~i *m*. *înv*. Lucrător necalificat, plătit cu ziua, care îndeplinește munci grele și rău plătite (mai ales la construcții).

SALÂM ~uri *n*. *gastronom.* Cârnat afumat și uscat pentru a se conserva mai bine.

SALÂRI//U ~i *n*. Sumă de bani acordată unui angajat pentru munca prestată; leafă; remunerație. **A-și ridica ~ul de la bancomat.**

SÂLB//Ă ~e *f* Podoabă, constând din unul sau mai multe șiraguri de mărgele, monede sau de alte obiecte decorative, purtată la gât.

SALIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care conține sare; cu sare în componență. **Aer ~.** 2) *chim.* Care are proprietăți de sare; cu caracter de sare. **Oxid ~.**

SALINITÂTE *f* 1) Caracter salin. 2) Cantitate de sare din componența unui sol sau a unei ape. **A stabili gradul de ~e a solului.**

SAL//ON ~oane *n*. 1) Cameră dintr-un apartament, destinată primirii musafirilor. 2) Sală de expoziții. 3) Sală de festivități. 4) Cenaclu literar, artistic, filozofic etc., ai cărui membri au o orientare critică asemănătoare, o estetică și o ideologie comună. **Salon muzical.** 5) Cameră de spital, cu mai multe paturi, unde sunt ținuți și îngrijiți bolnavii.

SALOPET//Ă ~e *f* Haină de lucru purtată, de obicei,

peste hainele obișnuite pentru a le proteja; combinezon. **~ă de constructor.**

SALT salturi *n*. 1) Mișcare de desprindere bruscă a unui corp de pe poziția inițială și de deplasare într-o anumită direcție; săritură. 2) Transformare calititativă a obiectelor și fenomenelor, determinată de schimbările cantitative treptate în procesul dezvoltării. **A face un ~ calitativ mare.**

SALTIMBÂNC ~i *m*. 1) *înv*. Actor de circ cu înfățișare caraghioasă, care prezenta în piețe și la bâlciuri exerciții acrobatice ușoare; pehlivan. 2) *fig. fam., peior.* Persoană neserioasă, care manifestă nestatornicie în păreri și în atitudini.

SALUBRITÂTE *f.* 1) Caracter salubru. 2) Stare generală favorabilă a condițiilor sanitare și igienice dintr-o localitate. **Serviciul de ~e al municipiului.**

SALUBR//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre aer, climă* etc.) Care are o acțiune favorabilă asupra organismului; favorabil sănătății; sănătos.

A SALVÂ salvez *tranz.* 1) *(ființe sau obiecte)* A scoate dintr-o situație complicată; a scăpa. ♦ **~ aparențele**, a face față; a ascunde realitatea, prezentând numai aspectul voit. 2) *rel.* A face să capele fericire eternă, eliberând de păcate; a mântui.

SÂLV//Ă ~e *f* Tragere simultană din mai multe guri de foc.

SAMAVOLNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. rar* 1) *(despre persoane)* Care acționează după bunul plac, fără a lua în considerație voința și drepturile altora. 2) *(despre acțiuni)* Care este realizat în baza unei decizii personale; făcut după bunul plac; arbitrar.

SAMAVOLNICÎ//E ~i *f* l) Acțiune arbitrară. 2) Faptă samavolnică.

SAMSÂR ~i *m*. 1) Persoană care mijlocește o afacere negustorească; misit; intermediar. 2) *fig. fam.* Persoană care face din orice lucru obiect de negoț.

SANCTUÂR ~e *n*. 1) *rel.* Parte a unei biserici, declarată sfântă, unde accesul profanilor este interzis; altar. 2) *rel.* Edificiu destinat oficierii ceremoniilor religioase; lăcaș de cult. 3) *fig.* Loc inviolabil; parte foarte intimă.

A SANCȚIONĂ sancționez *tranz.* 1) *(legi, dispoziții, acte* etc.) A aproba, dând sancțiune (printr-o semnătură); a confirma printr-o sancție; a confirma. 2) *(persoane)* A pedepsi, aplicând o sancțiune.

SANCȚIUN//E ~i *f* 1) Act prin care șeful statului aprobă o lege trecută prin parlament, pentru a o face executorie. 2) Aprobare oficială a unui act de către o instanță superioară celei care l-a emis, pentru a-i imprima valabilitate. 3) *jur.* Măsură represivă pentru încălcarea unei legi; pedeapsă. ♦ **~ penală**, pedeapsă prevăzută de legile penale. 4) *jur. (în dreptul internațional)* Măsură de constrângere de natură politică, economică sau militară, aplicată unui stat de către o organizație internațională, pentru a reprima un act de război sau posibilitatea unui asemenea act. **A aplica sancțiuni unui stat.**

SĂNDVIȘ ~uri *n*. Fel de mâncare constituit din două felii de pâine între care se pun alimente reci (unt, salam, jambon, brânză etc.).

SANGEĂC I ~uri *n*. 1) *arh., ist. (în Moldova medievală)* Steag turcesc pe care-l trimitea Poarta otomană la înscăunarea noului domn. 2) *v.* **SANGEACAT**.

SANGEĂC II ~i *m. arh.* Guvernator al unui sangeacat.

SANGEACĂT ~e *n*. *arh., ist. (în Imperiul otoman)* Subdiviziune administrativă a unui pașalâc.

SANGUÎN//Ă ~e *f* 1) Mineral care conține oxid de fier natural. 2) Creion roșu-nchis, mina căruia este confecționată din acest mineral. 3) Desen executat cu un asemenea creion. 4) Litografie care imită un asemenea desen.

SANGUIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de sânge; propriu sângelui. **Grupă ~ă**. 2) *psihol. (despre persoane)* Care are o circulație activă a sângelui. **Temperament ~.**

SANITĂR I ~i *m.* 1) Lucrător medical din personalul inferior, care se ocupă de îngrijirea bolnavilor şi execută diverse lucrări auxiliare; infirmier. 2) Soldat instruit pentru a acorda primul ajutor răniţilor şi a-i ridica şi transporta de pe câmpul de luptă.

SANITĂR II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de sănătate; propriu sănătăţii; de sănătate. 2) Care se referă la ocrotirea sănătăţii publice; destinat ocrotirii sănătăţii publice. **Serviciu ~.** 3) *(despre aparate, instalaţii igienice)* Care serveşte la distribuirea, folosirea şi evacuarea apei din apartamente. **Bloc ~.**

SANTINEL//Ă ~e *f* Soldat înarmat, care stă de pază la un post.

SARABĂND//Ă ~e *f.* 1) Vechi dans popular spaniol, executat într-un tempo lent şi lasciv. 2) Melodie după care se execută acest dans. 3) Piesă muzicală compusă în ritmul acestui dans.

SARCĂSM ~e *n.* 1) Ironie insultătoare; batjocură usturătoare. 2) Vorbă aspră şi batjocoritoare.

SARCĂSTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care exprimă sarcasm; plin de sarcasm; caustic. **Replică ~ă.** 2) Care face uz de sarcasm; înclinat spre sarcasm. **Un vorbitor ~.**

SARCOFĂG ~e *n.* 1) Sicriu antic din piatră sau din alt material dur, cu ornamente artistice. 2) Monument funerar în formă de sicriu.

SARDANAPĂLIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*despre ospeţe*, *petreceri, mod de trai* etc.) Care excelează în belşug şi în lux; exagerat de îmbelşugat şi de luxos.

SARDANAPALÎSM *n.* Viaţă luxoasă şi amorală; trai sardanapalic (în genul lui Sardanapal, regele antic al Asiriei).

SARDONIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi adverbial (despre râs, zâmbet)* Care exprimă o intenţie răutăcioasă; cu răutate; maliţios; batjocoritor; sarcastic. **Un râs ~.**

SARDONIX *n.* 1) Varietate de agat cu dungi albe care alternează cu cele de culoare oranj. 2) Piatră semipreţioasă din acest mineral.

SÂRIC//Ă ~i *f. reg.* Manta lungă şi miţoasă, ţesută din fire groase de lână şi purtată, mai ales, de ciobani.

SARMÂ ~le *f culin.* Preparat culinar din carne tocată amestecată cu orez şi alte ingrediente, învelită în foi de varză sau de viţă de vie; găluşcă.

SARSAILĂ *m. mitol. (în mitologia populară)* Personaj imaginar care reprezintă forţa răului, considerat drept duşman principal al lui Dumnezeu şi al omenirii; drac; necurat; demon; satană; diavol.

SAŞÎ//U ~e (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care se uită cruciş; cu privire crucişă; încrucişat. 2) *(despre privire, ochi)* Care este orientat cruciş; cu orientare crucişă.

SATÂN//Ă ~e *f (în creştinism)* Personaj imaginar care reprezintă forţa răului, considerat drept duşman principal al lui Dumnezeu şi al omenirii; drac; demon; diavol; sărsăilă; necurat.

SATÂNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este caracteristic satanei; în spiritul satanei; diabolic; demonic. **Bucurie ~ă.** 2) *fig.* Care denotă răutate şi viclenie; cu proprietăţi de satană; diabolic; demonic. **Un tip ~. Versuri ~e.**

SATELÎ//T ~ţi *m.* 1) Corp ceresc (natural sau artificial) care gravitează pe o orbită eliptică în jurul unei planete. 2) Roată dinţată a unui mecanism planetar.

SATIR ~i *m.* 1) *mitol. (în mitologia greacă)* Personaj imaginar prezentat ca un monstru păros, cu coarne mici, urechi mari şi ascuţite şi cu picioare de cal sau de ţap, personificând brutalitatea. 2) *fig., peior.* Persoană cinică şi desfrânată.

SATÎR//Ă ~e *f* 1) *literat.* Specie a poeziei lirice, în care sunt atacate moravurile sociale şi cusururile omeneşti. 2) Creaţie literară care are un asemenea caracter. 3) Categorie estetică, care ridiculizează în mod violent şi caricatural moravurile sociale şi cusururile omeneşti. 4) *fig.* Critică persiflantă.

SATIRIC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de satiră; propriu satirei. **Teatru ~.** 2) Care face uz de satiră;

înclinat spre satiră. **Autor ~. Reportaj ~.**

SATIRIC II ~i *m*. Autor de satire.

A SATIRIZÂ satirizez *tranz. (laturi negative ale oamenilor sau ale realității)* A biciui prin satiră; a critica în mod batjocoritor. **A satiriza viciile sociale.**

A SATISFÂCE satisfac *tranz*. 1) (*persoane*) A mulțumi, provocând satisfacție. 2) *(dorințe, cereri* etc.) A face să se realizeze; a traduce în fapt. 3) *(curiozitate, pofte)* A mulțumi din plin. 4) *(exigențe)* A respecta cu strictețe.

SATISFÂCTI//E ~i *f*. 1) Sentiment de mulțumire. 2) Fapt ce produce mulțumire; motiv care satisface.

SATRÂP ~i *m*. 1) *arh. (în Persia)* Guvernator cu puteri nelimitate al unei satrapii. 2) *fig.* Persoană despotică; tiran.

SATRAPÎ//E ~i *f*. 1) *arh. (în Persia)* Diviziune administrativ-teritorială. 2) *fig.* Guvernare despotică; tiranie.

SATURÂȚIE *f* 1) *chim.* Stare a unei soluții saturate. 2) *fig.* Stare de intensitate maximă a unui fenomen sau satisfacție maximă. 3) *fig.* Dezgust provocat de o asemenea stare.

SAȚIETÂTE *f* Stare de satisfacție completă a unei necesități sau a unei dorințe.

SAVÂN//Ă ~e *f geogr. (în zona tropicală)* Câmpie întinsă, acoperită cu vegetație rezistentă la secetă.

SAVÂN//T I ~i *m*. Persoană specializată în cercetări științifice, având cunoștințe vaste într-un anumit domeniu; om de știință; învățat. ~ **cu renume mondial.**

SAVÂN//T II ~tă (~ți, ~te) *adj*. 1) *(despre persoane)* Care posedă cunoștințe vaste și profunde; cu cunoștințe multe și variate; erudit; doct. 2) Care conține multă știință; cu multă erudiție. **Creație ~ă.** 3) Care este inaccesibil publicului larg. **Un text ~.** 4) *lingv. (despre cuvinte, construcții)* Care este împrumutat (recent) din limba greacă sau latină sau e format din elemente grecești sau latinești. 5) *prin ext. (despre elemente de limbă)* Care este folosit, mai ales, de oamenii instruiți; livresc.

SAVARÎN//Ă ~e *f culin.* Prăjitură preparată din aluat moale, copt în forme speciale, care se servește fiind îmbibat cu sirop și cu lichior sau rom și garnisită cu frișca bătută, gem sau marmeladă.

SAV//OÂRE -ori *f*. 1) Gust ales. **~ea unui vin.** 2) *fig.* Calitate a unui lucru, care îl face deosebit de agreabil. **~ea unei anecdote.**

A SAVURÂ savurez *tranz.* 1) *(mâncăruri gustoase sau băuturi alese)* A mânca sau a bea pe îndelete și cu plăcere (pentru a prelungi senzațiile gustative). 2) *fig. (priveliști, întâmplări, știri* etc.) A percepe cu o deosebită satisfacție. ~ **crepusculul**.

SAVUR//OS ~oasă (~oși, -oase) *adj*. 1) Care este plin de savoare; cu gust plăcut; delicios. **Gust ~. Băutură ~oasă. Pește ~os.** 2) *fig.* Care este deosebit de agreabil; cu calități agreabile; plin de farmec; încântător. **O melodie ~oasă.**

SĂLÂȘ ~e 1) Construcție rudimentară improvizată în câmp, servind ca adăpost; colibă; odaie. 2) Adăpost temporar; gazdă vremelnică. 3) Încăpere sau grup de încăperi, în care locuiește sau poate locui o persoană; locuință; casă. 4) *înv*. Așezare omenească de proporții mici; cătun. 5) Adăpost pentru animale. 6) Așezare mică de țigani nomazi.

A SĂLĂȘLUI sălășluiesc 1. *intranz.* A-și avea sălașul; a fi stabilit cu traiul; a locui; a trăi. **2**. *tranz.* 1) A asigura cu sălaș; a găzdui. 2) A face să se sălășluiască.

A SE SĂLĂȘLUI mă sălășluiesc *intranz*. A se stabili cu traiul (într-un loc).

A SĂRĂDUÎ sărăduiesc *tranz. înv. (sumane)* A împodobi cu găitane.

SĂRĂNTOC ~i *m. fam., peior.* Persoană săracă.

SÂN//EÂȚĂ ~ețe *f înv.* Pușcă primitivă cu cremene; flință.

SÂRG *n.*: ♦ **Cu ~**, a) cu râvnă; b) repede; iute. ♦ **De ~** , repede; îndată.

SCABR//OS ~oasă (~oși, -oase) *adj.* Care șochează

decența; lipsit de pudoare; trivial; obscen; indecent. **Expresii ~oase.**

SCABROZIT//ÂTE ~ăți *f.* 1) Caracter scabros. 2) Vorbă sau faptă scabroasă.

SCAFÂNDR//U I ~e *n*. 1) Aparat pentru scufundări individuale în apă. 2) Echipament izolant pentru piloți și cosmonauți.

SCAFÂNDR//U II ~i *m*. Persoană echipată cu un aparat special, care efectuează diverse lucrări sub apă.

SCÂL//Ă ~e *f telecom.* Placă gradată a unui aparat de radio, pe care sunt indicate posturile și lungimile de undă.

SCÂLPEL ~e *n*. *med*. (*în medicina legală)* Cuțit chirurgical cu tăiș convex, folosit mai ales la disecții.

SCAMATOR ~i *m*. Persoană care escamotează; artist de circ care face scamatorii; iluzionist; prestidigitator.

SCAMATORÎ//E ~i *f* 1) Faptă de scamator; acțiune realizată de un scamator. 2) Iscusință a scamatorului. 3) *fig.* Faptă sau acțiune asemănătoare cu cea a scamatorului; mistificare; înșelăciune; potlogărie; șarlatanie.

A SCANDÂ scandez *tranz.* 1) (*în special versuri latinești sau grecești)* A recita cu voce tare, evidențiind structura metrică. 2) *(îndemnuri, sloganuri* etc.) A striga într-un ritm susținut, evidențiind fiecare cuvânt sau silabă (în timpul unor manifestații, competiții etc.).

SCANDÂL -uri *n*. 1) Faptă imorală, săvârșită de persoane considerate ca fiind cinstite. 2) Vâlvă produsă de o astfel de faptă. 3) Gălăgie mare, însoțită de scandări; larmă. **A face ~.** 4) Caz care provoacă indignarea opiniei publice; faptă reprobabilă care provoacă indignarea publicului. **~ public.**

SCANDALAGÎ//U ~i *m.* Persoană care face scandal; vociferant.

SCÂNER ~e *n. tehn. inform.* Aparat folosit opentru introducerea în calculator a imaginilor existente pe suport extern (fotografii, texte, hărți, desene tehnice, planuri etc.).

A SCÂLCIÂ scâlciez *tranz.* 1) *(încălțămintea)* A face să se scâlcieze; a șonți; a scrombăi; a scălâmba. 2) *fig. (cuvinte)* A rosti greșit; a schimonosi; a poci.

A SE SCÂLCIÂ se scâlciază *intranz. (mai ales despre încălțăminte)* A-și pierde forma inițială (prin întrebuințare îndelungată sau neglijentă); a se șonți; a se scrombăi; a se scălâmba.

SCENARÎ//U ~i *n*. 1) Acțiune a unei piese (de teatru). 2) Text care cuprinde subiectul (unei piese de teatru, al unui spectacol sau al unui film), precum și indicațiile tehnice și de regie. 3) *prin ext. fig.* Desfășurare programată; plan desfășurat (al unei acțiuni). **~ul unui protest public.**

SCENET//Ă ~e *f* Piesă de teatru de proporții reduse, într-un act și cu puține personaje.

SCEPTR//U ~e *n*. 1) Baston încrustat cu metal și cu pietre scumpe, purtat de un suveran ca simbol al puterii supreme. 2) *prin contig. fig.* Autoritate suverană; putere supremă; domnie. **A deține ~ul puterii în stat.**

SCHEL//Ă ~e *f* 1) *mai ales la pl.* Construcție provizorie auxiliară (de lemn sau de metal), care servește ca suport pentru muncitori și pentru materiale, ridicată pe un șantier în vederea lucrărilor de construcție sau de reparație a unei clădiri; eșafodaj. 2) Punte de legătură dintre o navă și țărm.

SCHEMÂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* 1) Care constituie o schemă; în formă de schemă. **Crochiu ~.** 2) Care este prezentat în linii generale; redus la caracterele esențiale. **Plan ~.** 3) Care este reprezentat într-o formă foarte simplificată; lipsit de detalii; superficial.

SCHEMATISM *n*. 1) Caracter schematic. 2) Tendință spre schematizare.

SCHEM//Ă ~e *f* 1) Desen care conține trăsăturile esențiale ale obiectului reprezentat, fără a indica forma, ci numai relațiile și funcționalitatea. 2) Plan redus, care permite o viziune de ansamblu și sumară asupra unei lucrări; schiță.

SCHEPSIS *n. fam.* Capacitate de pătrundere în esența lucrurilor; spirit pătrunzător; perspicacitate.

SCHERZO *n. muz.* Piesă (sau parte dintr-o piesă) muzicală cu caracter viu, vesel și rapid.

SCHÎU ~ri *n.* 1) Patină lungă (de lemn, metal sau plastic), folosită pentru a aluneca pe zăpadă. 2) Sport de iarnă, practicat cu astfel de patine.

SCHÎJ//Ă ~e *f* 1) Parte mică dintr-o bombă sau dintr-un proiectil, rezultată prin explozia acestora. 2) *rar* Aliaj de fier, carbon și alte elemente (siliciu, fosfor, sulf etc.), produs, mai ales, în furnale; fontă; tuci.

SCHIL//OD ~oadă (**~ozi**, **~oade**) *adj. și substantival* 1) *(despre ființe)* Care are unul sau mai multe membre anchilozate, mutilate sau deformate; cu o parte de corp anchilozată, mutilată sau deformată. 2) *(despre membre)* Care a fost supus mutilării; ciuntit; deformat; anchilozat.

SCHIMNIC ~i *m. rel.* Persoană care trăiește într- un loc izolat de lume, petrecându-și viața în post și rugăciuni; pustnic; sihastru; anahoret; ermit; ascet.

A SCHINGIUÎ schingiuiesc *tranz.* 1) A supune unor chinuri (fizice sau morale) groaznice; a tortura. 2) *fig. (cuvinte, melodii* etc..) A denatura, încălcând grav corectitudinea firească; a poci; a stâlci; a mutila.

SCHIOR ~i *m.* 1) Persoană care schiază. 2) Sportiv care face schi.

SCHISMATIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival rel.* Care formează o schismă; separat prin schismă.

SCHÎSM//Ă ~e *f.* 1) *rel.* Separare a credincioșilor unei comunități religioase ca urmare a unor neînțelegeri dogmatice și a recunoașterii unor autorități diferite. 2) *fig. înv.* Dezbinare provocată de deosebiri de idei sau de principii; sciziune.

SCHÎȚ//Ă ~e *f* 1) Plan redus, care permite o viziune de ansamblu, sumară asupra unei lucrări; schemă. 2) Formă inițială a unei lucrări artistice sau științifice. 3) *literat.* Creație literară epică, în proză, de dimensiuni reduse, în care se redă, de obicei, un singur episod din viața personajelor.

A SCINDÂ scindez *tranz.* A face să se scindeze.

A SE SCINDÂ se scindează *intranz.* A se despărți în elemente componente; a se descompune; a se dezagrega. **Coaliția s-a scindat.**

A SCIZIONÂ scizionez *tranz. (colectivități, organizații, mișcări* etc.) A face să se scizioneze.

A SE SCIZIONÂ se scizionează *intranz. (despre colectivități, organizații, mișcări* etc.) A suferi o sciziune; a se despărți în fracțiuni (pe baza diferențierii de principii).

SCLAV ~i *m.* 1) *arh., ist. (în sclavagism)* Persoană lipsită de drepturi și de mijloace de producție, de munca și de viața căruia dispunea stăpânul; rob; serv. 2) *prin ext.* Persoană aservită; rob. 3) *fig.* Persoană care se supune cu servilitate voinței altuia; rob.

SCLAVÎ//E ~i *f* 1) Stare de sclav; situație de rob; robie. 2) Dependență totală din punct de vedere politic, social și economic; robie.

SCLEROZ//Ă ~e *f. med.* Stare patologică, constând în modificarea structurii normale a unui organ sau a unui țesut, ca urmare a proliferării unui țesut conjunctiv.

A SE SCLIFOSI mă sclifosesc *intranz. pop., fam. (despre persoane, mai ales despre copii)* 1) A plânge prefăcut, trăgând zgomotos și repetat aerul pe nas; a se smiorcăi. 2) *depr.* A avea o comportare de copil cu nazuri; a face fasoane; a se fasoni; a se marghioli; a se fandosi.

A SCLIPUÎ sclipuiesc *tranz. pop., fam.* 1) *(stări, averi)* A aduna cu greu, puțin câte puțin; a înjgheba; a agonisi. 2) *fig.* A face în grabă, din elemente răzlețe și insuficiente (aflate la îndemână); a înjgheba; a închipui; a înfiripa; a improviza.

SCOBIT//OÂRE ~ori *f* Bețișor subțire de lemn, ascuțit la capete, cu care se scobesc rămășițele de alimente dintre dinți, pentru a le îndepărta.

SCOC scocuri *n. reg.* 1) Canal prin care curge apa pentru a pune în mișcare roata morii sau a joagărului; lăptoc; uluc. 2) Groapă care se face la căderea apei din

acest canal. 3) Canal pentru scurgerea unui lichid. 4) Jgheab înclinat, folosit la transportul prin alunecare a unor materiale (bușteni, produse miniere etc.).

A SCOCIORÎ scociorăsc *fam.* **1**. *intranz*. A răscoli prin toate ascunzișurile, căutând cu râvnă; a cotrobăi; a scotoci; a scormoni **2**. *tranz.* 1) *fig. (sentimente, amintiri, întâmplări* etc.) A face să reînvie (producând durere sufletească); a răscoli; a scormoni. 2) A scobi, pătrunzând în adânc; a scormoni.

A SCOFÂLCÎ scofâlcesc *tranz*. *pop.* A face să se scofâlcească.

A SE SCOFÂLCÎ mă scofâlcesc *intranz*. *pop.* 1) *(despre persoane)* A se trage la față prin slăbire excesivă. 2) *(despre obiecte din lemn, carton, piele* etc.) A-și pierde forma inițială (din cauza căldurii sau/ și a vechimii); a se deforma prin încovoiere; a se scoroji; a se coșcovi.

SCOLÂ//ST ~ști *m*. 1) *arh. filoz.* Adept al scolasticii. 2) *fig.* Cărturar care studiază partea formală a științei, ignorând practica.

SCOLĂSTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *filoz.* Care ține de scolastică; propriu scolasticii. 2) *fig.* Care ține de partea formală; rupt de viața practică.

SCOLĂSTICĂ *f* 1) *arh.* Filozofie religioasă, predată în școlile medievale catolice din Europa, caracterizată printr-o metodă dogmatică și prin subordonarea filozofiei față de teologie. 2) Sistem de învățământ din Evul Mediu, bazat pe această filozofie. 3) *fig.* Mod formalist de gândire și de activitate intelectuală, rupt de viață și de practică.

SCORPI//E ~i *f.* 1) *v.* **SCORPION**. 2) *fig. folc.* Ființă fantastică, închipuită ca un monstru feminin cu mai multe capete vărsând foc prin nări, sângele căreia ar avea proprietăți miraculoase.

SCORPION ~i *m.* 1) *zool.* Animal nevertebrat exotic, din clasa arahnidelor, asemănător cu păianjenul, având un abdomen mobil, în partea posterioară a căruia se află glande veninoase care se deschid în vârful unui ac. 2) *mai ales art. astronom.* Constelație zodiacală din emisfera australă. 3) Semn care ocupă locul al optulea din zodiac.

SCRIB scribi *m*. 1) *înv.* Funcționar de cancelarie, care redacta și copia acte; copist; pisar; grămătic. 2) *fig.* Condeier fără valoare. 3) *arh. (la vechii evrei)* Cărturar care tălmăcea cărțile lui Moise și interpreta poporului normele juridice.

SCRIMĂ *f sport* 1) Gen de sport care cuprinde probe de sabie, de spadă și de floretă. 2) Artă de mânuire a armelor albe (sabia, spada și floreta).

SCRIN scrinuri *n*. 1) Dulăpior jos cu mai multe sertare suprapuse, în care se păstrează lenjerie; comodă. 2) Cutiuță căptușită și ornamentată, în care se păstrează bijuterii.

SCRIPTE *f pl. înv.* 1) Registre de evidență. 2) Note din aceste registre.

SCROT scroturi *n*. *med., anat.* Țesut cutanat în formă de săculeț, în care se află testiculele.

SCRUPUL ~e *n*. Sentiment foarte dezvoltat al onoarei și al corectitudinii morale, manifestat în viața morală sau în cea profesională.

SCRUPUL//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care are scrupule; dotat cu scrupule; conștiincios; corect. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă scrupule; cu multă exigentă morală. **Sinceritate ~oasă**. 3) *și adverbial (despre persoane și faptele, acțiunile lor)* Care acționează cu multă grijă; făcut cu mare atenție.

SCRUPULOZITĂTE *f.* Caracter scrupulos; corectitudine; conștiinciozitate. **A cerceta un subiect cu multă scrupulozitate.**

A SCRUTĂ scrutez *tranz.* 1) A privi insistent și pătrunzător; a cerceta atent cu privirea. ~ **întunericul**. 2) *fig.* A analiza amănunțit (pentru a pătrunde în esența lucrurilor).

SCUL//Ă ~e *f. mai ales la pl.* 1) Obiect acționat manual în vederea executării unei operații de muncă; unealtă; instrument. 2) Parte activă a unei mașini-

unelte, care vine în contact direct cu materialul care se prelucrează. 3) *fig. peior.* Persoană sau lucru de care se folosește cineva pentru a obține un rezultat; instrument; unealtă. 4) *înv*. Obiect de preț; giuvaier; bijuterie.

A SCULPTĂ sculptez 1. *tranz*. 1) (*imagini artistice tridimensionale)* A crea prin cioplirea sau modelarea unui material (lemn, piatră, bronz etc.), exprimându-și atitudinea față de realitate. 2) A împodobi cu sculpturi și ornamente. ~ **mobila**. **2**. *intranz.* A fi sculptor; a practica sculptura.

SCULPTURZ/Ă ~i *f* 1) Ramură a artelor plastice, care reprezintă realitatea în imagini artistice tridimensionale, create prin sculptarea sau modelarea unor materiale dure sau maleabile. 2) Artă a sculptării. 3) Creație artistică sculptată; operă realizată de un sculptor.

SCULPTOR ~i *m*. Artist plastic care sculptează.

SCUN//D scundă (**scunzi**, **scunde**) *adj.* 1) *(despre ființe)* Care este de statură mică; mic de stat; mărunt. 2) *(despre lucruri)* Care este de înălțime mică; puțin înalt; jos.

SCURTCIRCUIT ~e *n.* 1) *fiz.* Legătură electrică cu rezistență foarte mică între două puncte cu potențiale diferite ale unui circuit. 2) *electricit.* Întrerupere a curentului electric ca urmare a stabilirii unei astfel de legături.

SCUT scuturi *n*. 1) *arh. (în antichitate și în Evul Mediu)* Armă defensivă de lemn, de metal sau de piele, cu care luptătorii își apărau corpul de lovituri; pavăză. 2) Blazon de forma acestei arme. 3) *fig. prin anal.* Persoană sau lucru care protejează. 4) *fig.* Protecție de care se bucură cineva. 5) Mască sau paravan protector, folosit de sudori.

SCUTIER ~i *m.* 1) *arh. (în Evul Mediu)* Tânăr nobil care purta scutul și celelalte arme ale seniorului său. 2) *înv*. Ostaș înarmat cu scut.

A SCUZĂ scuz *tranz.* 1) *(persoane)* A face să nu se mai simtă vinovat; a ierta. 2) *(acte, manifestări ale oamenilor)* A trata cu indulgență, dând uitării.

3) *(despre lucruri)* A face să fie legitim, servind drept scuză; a îndreptăți. **Scopul scuză mijloacele.**

A SE SCUZĂ mă scuz *intranz. (despre persoane)* A-și cere scuze (pentru o greșeală, pentru un deranj etc.); a cere iertare; a-și exprima regretul (pentru o greșeală, o întâmplare etc.).

SCUZĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi scuzat; în stare să fie scuzat.

SEĂRB//ĂD ~ădă (**serbezi**, **serbede**) *adj.* 1) *(despre alimente)* Care este lipsit de savoare; fără gust; fad; insipid. **Mâncare ~ădă**. 2) *fig.* Care este lipsit de expresie; fără colorit expresiv; palid; fad; insipid. **O relatare ~ădă.**

SECĂTUR//Ă ~i *f fam.* Om de nimic; pușlama; derbedeu.

SECHESTR//U ~e *n*. *jur*. Măsură oficială destinată să prevadă înstrăinarea de către un debitor a bunurilor sale materiale până la achitarea unei datorii. **A pune ~ pe bunurile cuiva.**

SECOL ~e *n*. 1) Perioadă de timp egală cu o sută de ani, al cărei început sau sfârșit este determinat în mod arbitrar; veac. 2) *prin ext.* Perioadă foarte lungă de timp; veac. 3) Perioadă de timp considerată ca fiind o unitate istorică cu anumite caracteristici; epocă. **Secolul luminilor.**

SECRET I ~e *n*. 1) Fapt ce trebuie ținut ascuns; lucru care nu trebuie divulgat; taină. 2) Mijloc ascuns, cunoscut de un număr redus de persoane, care asigură reușita unei acțiuni; cheie a succesului.

3) Loc izolat într-o închisoare.

SECRE//T II ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care este ținut ascuns; cunoscut numai unui număr redus de persoane. 2) Care este plasat în așa fel, încât nu se vede; ascuns vederii; mascat; camuflat. **Loc ~. Ușă ~ă.** 3) *(despre persoane)* Care își ascunde natura sau conduita sa adevărată; care nu face confidențe, discret.

SECULĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care există de secole;

de vârsta unui secol. **Arbore ~.** 2) Care dăinuiește de secole; cu existență foarte îndelungată. **Tradiții ~e.**

A SECULARIZĂ secularizez *tranz.* (*bunuri bisericești sau mănăstirești)* A trece în proprietatea statului.

SECUN//D I ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) Care urmează imediat după primul (după loc, timp, importanță, rang etc.); al doilea. 2) Care urmează după un fapt de importanță maximă; de importanță fără primordialitate.

SECUN//D II ~zi *m*. *milit.* Ofițer de marină cu funcția de adjunct al căpitanului unei nave.

A SECUNDĂ secundez *tranz.* 1) (*persoane*) A ajuta (la înfăptuirea unei acțiuni), fiind alături. 2) *(despre lucruri, obiecte abstracte)* A persista pentru a face complet. **Planul doi al picturii secundează.**

SECUNDÂN//T ~i *m.* 1) Persoană care secundează. 2) *sport* Arbitru secund. 3) *înv.* Martor la un duel.

SECUNDÂR I ~e *n. (la ceasornice)* Ac ce indică secundele.

SECUNDÂR II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ocupă un loc secund; situat pe locul al doilea. 2) *fig.* Care se caracterizează prin importanță secundă; de importanță redusă.

SECURITÂTE *f* 1) Situație fără pericol; lipsă de primejdie; siguranță. 2) Totalitate de organe și de măsuri (politice, economice, militare, juridice), care privesc apărarea orânduirii sociale și de stat, a inviolabilității și independenței statului.

SECVENȚ//Ă ~e *f* 1) Succesiune ordonată de elemente, de operații sau de fenomene. **O ~ă sonoră. O ~ă discursivă.** 2) Serie de fapte care se succed într-o anumită ordine și formează un tot unitar. **O ~ă din viața cuiva.**

SEDATÎV I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre substanțe, medicamente)* Care calmează durerea sau excitațiile; cu proprietatea de a calma activitatea funcțională a unui organ; calmant.

SEDATÎV II ~e *n*. *farm.* Medicament care are proprietatea de a calma durerea sau excitațiile; calmant.

SEDENTÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care obișnuiește să stea mai mult într-un loc; obișnuit să stea acasă. 2) *(despre ocupații ale oamenilor)* Care se exercită într-un singur loc; fără deplasare. **Serviciu ~. Activitate ~ă.**

SEDI//U ~i *n*. 1) Loc unde își desfășoară activitatea o organizație sau o instituție. 2) *fig.* Loc de apariție și de propagare a unor idei sau influențe; centru; focar.

SEDUCAT//OR I ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj.* 1) Care seduce; în stare să seducă. **Zâmbet ~. Artist ~.** 2) *(despre lucruri)* Care exercită o atracție puternică; cu proprietatea de a cuceri; ispititor; cuceritor.

SEDUCĂTOR II ~i *m*. Persoană care seduce o domnișoară sau o doamnă.

A SEDUCE seduc *tranz. (persoane)* 1) A căuta să pună stăpânire pe deplin (prin comportare, exterior, vorbe etc.); a câștiga, ademenind într-un mod irezistibil; a cuceri. 2) *fig. (despre lucruri, activități* etc.) A atrage foarte puternic; a fascina; a captiva. **Lectura mă seduce total.** 3) A atrage prin promisiuni false (profitând de încredere și abuzând de buna credință); a face să-și piardă virtutea, inocența; a ademeni. **A seduce o fată.** 4) A determina să se abată de la normele morale; a corupe; a perverti.

SEGMENT I ~e *n*. 1) Parte distinctă a unui întreg. **~ de intestin**. **~ul de dreapta al eșichierului politic.** 2) *geometr.* Porțiune de dreaptă sau de curbă, delimitată de două puncte fixe sau de două extremități. 3) *biol.* Parte a corpului unor viețuitoare, care reprezintă o structură aproape identică; metamer.

SEGMEN//T II ~i *m*. *teh.* Piesă metalică în formă de inel elastic, care asigură etanșeitatea dintre piston și cilindrul în interiorul căruia se deplasează. **SEIF ~uri** *n*. 1) Casă de bani. 2) Încăpere special amenajată în care se păstrează bani, documente și obiecte de valoare.

SEIMEN ~i *m. arh. (în Moldova sec. XVII-XVIII)* Ostaș mercenar, care făcea parte dintr-un corp de pedeștri, însărcinat cu paza curții domnești.

SEISM ~e *n.* 1) Cutremur de pământ. 2) *fig.* Tulburare socială de mari proporții.

SEISMIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de seisme; propriu seismelor. 2) *(despre regiuni)* Care se caracterizează prin seisme frecvente; caracterizat prin seisme frecvente. **Zonă ~ă.** 3) *(despre stații, aparate)* Care servește la înregistrarea seismelor; destinat înregistrării seismelor.

SELEC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care se distinge prin calități deosebite; ales. **Persoană ~ă. Gusturi ~e.**

A SELECTĂ selectez 1. *tranz. (obiecte sau ființe)* A alege după un anumit criteriu. **2**. *intranz. telecom.* A recepționa posturile de emisie, delimitându-le unele de altele.

SELECTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și adverbial* Care se caracterizează prin selecție; bazat pe selecție. **Sondaj ~. Ediție ~ă. A ancheta ~.** 2) *(despre sisteme tehnice)* Care poate realiza o selecție între câteva elemente de aceeași natură.

SELECȚÎ//E ~i *f* 1) Operație de alegere. **~a exemplelor. ~a eșantioanelor.** 2) *zooteh.* Proces prin care se selectează animalele cu anumite caractere și aptitudini în vederea perpetuării speciei. 3) Știință care se ocupă de studiul metodelor de ameliorare și obținere a unor rase și specii superioare de animale și plante.

A SELECȚIONĂ selecționez *tranz.* 1) *v.* **A SELECTA**. 2) *(specii, rase, soiuri)* A obține (pentru prima dată) sau a îmbunătăți prin selecție artificială.

A SE SELECȚIONĂ se selecționează *intranz. (despre animale sau plante)* A trece prin selecție naturală; a suferi selecția naturală.

SELECȚIONĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi selecționat; în stare să fie selecționat. **Echipă sportivă ~ă. SELENĂR ~ă** (**~i**, **~e**) *adj.* Care este caracteristic Selenei; referitor la lună; lunar. **Spațiu ~. Lumină ~ă.**

SELENÎT I *n.* Varietate de ghips de culoare albă-gălbuie, din care se produc obiecte decorative.

SELENÎ//T II ~ți *m.* Locuitor imaginar al Lunii.

SEMĂNTICĂ *f* 1) Parte a semioticii care se ocupă cu studiul raportului semnelor cu obiectele desemnate. **~a artei.** 2) *lingv.* Ansamblu de sensuri proprii unităților unei limbi. 3) Ramură a lingvisticii care cercetează sensurile unităților lexicale și mutațiile acestor sensuri; semasiologie.

SEMESTRIĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de semestru; referitor la semestru. **Plan ~.** 2) (*și adverbial)* Care se produce în fiecare semestru. **Examen ~. Taxă ~ă.** 3) *(despre publicații periodice)* Care apare în fiecare semestru.

SEMESTR//U ~e *n.* 1) Perioadă de șase luni consecutive; jumătate de an. 2) *ed.* Jumătate dintrun an școlar sau universitar.

SEM//EȚ ~eață (**~eți**, **~ețe**) *adj. și adverbial* 1) Care exprimă demnitate și mândrie; plin de demnitate și mândrie; măreț; falnic; trufaș. **Mers ~. Alură ~eață.** 2) *(despre persoane și manifestările lor)* Care se remarcă prin curaj; plin de avânt; curajos; îndrăzneț. **Un răspuns ~.** 3) *rar depr. (despre persoane)* Care are o părere exagerată despre calitățile sale; cu opinie exagerată despre sine; mândru; fudul; încrezut.

SEMEȚÎE *f.* 1) Caracter semeț; fală; măreție. 2) Atitudine semeață. 3) Comportament semeț; fudulie; mândrie.

SEMIANALFABE//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care este pe jumătate analfabet; cu cunoștințe de carte reduse.

SEMICOLONIE ~i *f.* Stat independent, care depinde din punct de vedere economic de un stat imperialist.

SEMICONDUCTOR I ~oare *n. fiz.* Material cu conductibilitate electrică intermediară între cea a metalelor și cea a izolatoarelor.

SEMICONDUCTOR II ~oare (**~ori**, **~oare**) *adj. fiz.*

1) *(despre materiale)* Care are conductibilitate electrică intermediară; cu proprietăți de semiconductor. 2) *(despre dispozitive)* Care funcționează folosind semiconductori; bazat pe folosirea semiconductoarelor.

SEMIDOC//T ~tă (~ți, ~te) *adj. și substantival (despre persoane)* Care este numai pe jumătate doct; cu cunoștințe reduse și superficiale; puțin instruit.

SEMIFABRICAT ~e *n.* Produs fabricat parțial, care necesită o prelucrare ulterioară, pentru a deveni produs final.

SEMILUN//Ă ~i *f* 1) Aspect al Lunii în primul și ultimul pătrar, văzută în formă de semicerc. 2) Semn simbolic al islamismului. 3) *fig.* Imperiul otoman.

SEMINAR ~e *n*. 1) *ed.* Lecție practică în școala superioară, în cadrul căreia studenții își fixează și își aprofundează cunoștințele teoretice. 2) Cerc de studii în cadrul unei organizații obștești sau al unei instituții care urmărește perfecționarea calificării profesionale sau ridicarea nivelului de pregătire; training. 3): **~ teologic,** instituție de învățământ mediu pentru pregătirea preoților.

SEMINARÎ//ST ~ști *m.* Student al unui seminar teologic.

SEMINCER I ~i *m*. 1) Arbore lăsat de sămânță la tăierea unei păduri în vederea regenerării naturale a pădurii. 2) Plantă agricolă lăsată neculeasă (după recoltare), destinată producerii de semințe. 3) Loc pe care se cultivă plante de sămânță. 4) Știulete de porumb păstrat nedezghiocat pentru sămânță.

SEMINCER II ~ă (~i, ~e) *adj.* Care ține de plante pentru sămânță; referitor la plantele pentru sămânță. **Arbore ~. Fond ~.**

SEMINȚÎ//E ~i *f* 1) Totalitate a oamenilor de o anumită naționalitate; neam; norod; popor. 2) Totalitate de urmași care au un strămoș comun; neam; viță; familie. 3) Specie de animale; rasă.

SEMIOBSCUR ~ă (~i, ~e) *adj.* Care este pe jumătate obscur; pe jumătate întunecat; insuficient luminat. **Stradă ~ă.**

SEMIOBSCURITATE *f* 1) Caracter semiobscur. 2) Lumină semiobscură; semiîntuneric. **A trăi în semiobscuritate.**

SEMIZE//U ~i *m*. *mitol. (în mitologia greacă)* Persoană născută dintr-un zeu și o muritoare sau dintr-o zeiță și un muritor.

SEMNAL ~e *n*. 1) Semn convențional (acustic, optic, luminiscent etc.) prin care se transmite o informație la distanță. 2) Dispozitiv special pentru transmiterea unor astfel de semne convenționale. 3) Sunet convențional de recunoaștere a unui post de radio sau a unei emisiuni radiofonice. **~ radiofonic.** 4) *telecom.* Mesaj transmis cu ajutorul mijloacelor de comunicație la distanță. 5) Fapt ce anunță sau determină începerea unei acțiuni. **A da semnalul de atac.**

SEMNALMENT ~e *n*. Ansamblu de semne exterioare ale unei persoane, după care aceasta poate fi identificată.

SEMNĂTUR//Ă ~i *f* Nume al unei persoane scris cu propria sa mână sub textul unui act, al unei scrisori etc., pentru a confirma exactitatea, sinceritatea celor relatate sau pentru a-și asuma o anumită responsabilitate; iscălitură. **~ă apocrifă. ~ă electronică.**

SEMNIFICATIV ~ă (~i, ~e) *adj.* 1) Care semnifică net; cu semnificația precisă. **Element ~.** 2) Care exprimă cu claritate; cu înțeles precis. **Formă ~.** 3) Care vorbește de la sine; plin de înțeles; grăitor; elocvent; concludent. **Gest ~.** 4) *fig.* Care prezintă valoare; de anumită importanță; important; însemnat.

SEMNIFICAȚI//E ~i *f* 1) *lingv.* Sens actual al unui cuvânt, ca unitate de limbă; accepție. 2) Valoare potențială sau actuală (a unui fapt sau a unui lucru). **~a unui gest, a unei mimici. ~a unui simbol.**

SENAT ~e *n*. 1) *arh., ist. (în Roma Antică)* Organ suprem al puterii de stat. 2) *polit. (în unele state)* Cameră superioară a parlamentului. 3) *ed. (în*

instituțiile de învățământ superior) Organ de conducere colectivă, format din profesori universitari și din studenți aleși, fiind prezidat de rector. **~ul Universității.**

SENATOR ~i *m.* Membru al unui senat.

SENS sensuri *n.* 1) Conținut logic interior; înțeles. 2) *lingv.* Plan al conținutului, reprezentând o reflectare a realității obiective în conștiința omului. **~ lexical. ~ gramatical.** 3) Suport rațional; logică a gândirii. **Spusele sale au ~.** 4) Bază rațională care justifică existența unui lucru sau realizarea unei acțiuni; rost. **~ul vieții. ~ul unei intervenții.** 5) Destinație a unui lucru în funcție de utilitatea acestuia; rost; noimă. 6) Direcție spre care este orientată o mișcare. **Drum cu mișcarea într-un singur ~.**

SENSIBIL ~ă (**-i**, **-e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care este capabil să reacționeze la acțiunea factorilor externi; apt de a simți puternic acțiunea impresiilor fizice. 2) *(despre ființe)* Care reacționează cu ușurință la durere; în stare să simtă durerea fizică. 3) *(despre lucruri)* Care poate fi perceput cu ușurință de organele de simț sau de spirit. 4) *(despre organe sau organisme)* Care poate reacționa la cele mai slabe excitații; capabil să reacționeze la cele mai ușoare excitații. 5) Care poate fi ușor constatat; în stare a fi constatat ușor; vădit. **Scădere ~ă a temperaturii**. 6) *(despre instrumente, aparate sau materiale)* Care reacționează la cele mai mici variații ale unor factori externi; cu proprietatea de a indica cele mai ușoare modificări ale agenților externi. **Cântar ~.**

SENSIBILITATE *f* 1) Caracter sensibil. 2) Receptivitate emotivă; afectivitate; emotivitate.

SENTENȚI//OS -oasă (**-oși**, **-oase**) *adj.* 1) *(despre stil, vorbire, ton* etc.) Care conține sentințe; cu sentințe în conținut. 2) *(despre persoane)* Care folosește multe sentințe în vorbire; cu obișnuința de a face uz de multe maxime.

SENTIMENT ~e *n.* 1) *psihol.* Proces psihic care reflectă atitudinea emoțională afectivă complexă și care este manifestarea unei tendințe sau a unei intenții; simțământ; pasiune. 2) Convingere proprie; impresie intimă.

SENTIMENTAL ~ă (**-i**, **-e**) *adj.* 1) Care ține de sentimente; propriu sentimentelor. **Explozie ~ă.** 2) *și substantival (despre persoane)* Care se lasă ușor stăpânit de sentimente; dotat cu o sensibilitate deosebită. 3) Care provoacă sentimente; cu proprietate de a trezi sentimente; afectiv. **Melodie ~ă. Versuri ~e.**

SENTÎNȚ//Ă ~e *f.* 1) *jur.* Decizie a unei instanțe judecătorești. 2) Enunț lapidar care exprimă în mod dogmatic o idee, un principiu sau o normă de conduită; aforism; maximă; adagiu.

SENZAȚI//E ~i *f* 1) *psihol.* Fenomen psihic prin care se reflectă nemijlocit în conștiința omului însușirile obiectelor și fenomenelor din realitatea obiectivă ca urmare a acțiunii acestora asupra organelor de simț. 2) Fapt care produce o impresie puternică. **A avea ~a de fericire.**

SENZAȚIONAL ~ă (**-i**, **-e**) *adj.* Care produce senzație; cu proprietatea de a impresiona puternic. **Spectacol ~.**

SENZITIV ~ă (**-i**, **-e**) *adj.* 1) Care ține de simțuri; legat de simțuri. 2) Care simte; cu facultatea de a simți. **Organ ~. Țesut ~.**

SENZORIAL ~ă (**-i**, **-e**) *adj.* 1) Care ține de organele de simț; propriu organelor de simț. **Percepție ~ă.** 2) Care se realizează prin simțuri; mijlocit de simțuri. **Cunoaștere ~ă.**

SENZUAL ~ă (**-i**, **-e**) *adj.* 1) Care desfată simțurile; cu proprietatea de a desfăta simțurile. **Muzică ~ă. Ambianță ~ă.** 2) *și substantival (despre persoane și manifestările lor)* Care trădează senzualitate; înclinat spre plăcerile trupești. **Privire ~ă. Mers ~.**

SENZUALITÂTE *f.* 1) Temperament senzual; atracție spre plăcerile trupești; sexualism; erotism. 2)

Sensibilitate senzorială.

A SEPARÂ separ *tranz. (obiecte sau persoane aflate la un loc)* A face să se separe; a despărți.

A SE SEPARÂ mă separ *intranz.* A înceta de a (mai) fi laolaltă sau la un loc; a se despărți. **SEPARATISM** *n. polit.* Tendință spre separare. **SEPARATÎ//ST I ~stă** (**~ști**, **~ste**) *adj. polit.* Care ține de separatism; propriu separatismului.

SEPARATÎ//ST II ~ști *m. polit.* Adept al separatismului.

SEPAREU ~ri *n*. Cameră sau loc separat într-un local public.

SEPULCRÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de sepulcru; propriu sepulcrului; funerar. 2) Care evocă moartea, asemănător cu moartea; funebru.

SEPULCR//U ~e *n*. Loc unde este înmormântat corpul unui decedat; mormânt.

SER//Ă ~e *f* Construcție cu acoperiș și pereți de sticlă sau dintr-un material transparent, care servește pentru cultivarea plantelor în timpul rece.

SERDÂR ~i *m*. 1) *arh., ist. (înMoldova medievală)* Comandant de oaste și, mal ales, de călărime. 2) *(în sec. XVIII-XIX)* Boier de rang mijlociu.

SERENÂD//Ă ~e *f muz.* 1) Cântec interpretat noaptea sub ferestrele unei persoane în semn de omagiu sau de dragoste. 2) Piesă de muzică vocală sau instrumentală cu caracter liric de tipul acestui cântec.

SERICICULTUR//Ă ~i *f* Ramură a zootehniei, care se ocupă de creșterea viermilor de mătase. **SERI//E ~i** *f* 1) Succesiune determinată și limitată (de elemente omogene care constituie un ansamblu); șir; rând. 2) Ansamblu de obiecte de același fel, aranjate într-o anumită ordine. **O ~ de timbre**. 3) Categorie de clasificare. **~ia unei obligații**. 4) Partidă de articole sau de produse industriale, fabricate după același standard. **A fabrica haine în ~.** 5) Număr de ordine aplicat pe produsele de același fel, fabricate în cantități mari. 6) *matem.* Șir de numere sau de expresii care se succed conform unor anumite legi. 7) *chim.* Ansamblu de compuși derivați unul din altul, care au aceeași formulă generală.

SERPENTÎN//Ă ~e *f.* 1) Drum șerpuit, construit special pentru a ușura urcușul în pantă. 2) Parte cotită a unui astfel de drum. 3) Fâșie lungă și îngustă de hârtie colorată, înfășurată strâns, care, fiind aruncată, se desfășoară în formă de spirală și este folosită drept mijloc de amuzament la petreceri. **SERV servi** *m*. 1) *arh. (în sclavagism)* Persoană lipsită de drepturi și mijloace de producție, de munca și de viața căreia dispunea stăpânul; rob; sclav. 2) *arh. (în feudalism)* Țăran dependent de feudal; iobag; șerb. 3) *înv.* Persoană angajată în serviciul cuiva pentru treburi casnice; servitor; slujitor.

SERVÂN//T ~ți *m*. 1) *milit.* Soldat care deservește o gură de foc. 2) Persoană care efectuează diverse lucrări tehnice într-o instituție.

A SERVI servesc 1. *tranz.* 1) *(persoane, cauze, idealuri* etc.) A sprijini prin activitate permanentă; a sluji. ~ **patria**. 2) *(persoane)* A asigura cu cele solicitate. ~ **un client**. 3) *(persoane)* A face să bea sau să mănânce, oferind (din belșug); a ospăta; a trata. ~ **cu ceai**. 4) *(mâncăruri, băuturi)* A oferi la masă. 5) (*masa*, *dejunul, prânzul, cina)* A oferi, punând bucatele și cele necesare pe masă. 6) *(mingea sau cărțile de joc)* A pune în joc. 7) *(guri de foc)* A asigura cu material explozibil. ~ **un tun**. **2**. *intranz.* 1) *pop.* A fi slujbaș; a sluji. ♦ ~ **ca ostaș,** a face serviciul militar. 2) *(despre obiecte)* A fi util; a fi de folos; a sluji. 3) A (putea) fi folosit (drept); a ține locul (de). ~ **drept mărturie**.

A SE SERVI mă servesc *intranz.* A se folosi în calitate de instrument; a face uz (în vederea obținerii unui rezultat); a se sluji.

SERVIÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care își oferă cu plăcere și promptitudine serviciile; gata întotdeauna să-și ofere serviciile; amabil; îndatoritor; binevoitor.

SERVIABILITÂTE *f.* Caracter serviabil; spirit amabil; amabilitate.

SERVÎCI//U ~i *n*. 1) Muncă particulară efectuată în timpul unei activități; slujbă. 2) Obligație permanentă a unui salariat; slujbă. 3) Domeniu special de activitate. ~ **meteorologic**. 4) Complet de obiecte utilizate pentru a servi masa.

SERVIET//Ă ~e *f* Geantă de piele cu mai multe compartimente, de formă dreptunghiulară, pliantă, cu mâner și încuietoare, care servește pentru a purta acte, cărți, caiete sau diverse hârtii.

SERVIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care manifestă umilință; lipsit de demnitate; slugarnic. **Un tip ~. Un comportament ~.** 2) *fig. și adverbial* Care se conformează riguros unui model; lipsit de originalitate și inițiativă.

SESIUN//E ~i *f* 1) Perioadă de ședință a unui organ reprezentativ, judiciar sau științific, în care se iau în discuție și se rezolvă probleme importante. 2) *ed.*: ~ **de examene,** perioadă de examene în sistemul învățământului, mai ales în cel superior.

A SESIZÂ sesizez *tranz.* 1) *(esența lucrurilor)* A-și însuși prin activitatea gândirii; a ajunge să pătrundă cu mintea; a înțelege; a pricepe; a discerne. 2) *(organe, persoane abilitate)* A pune la curent în mod oficial (pentru a se lua măsuri). **A sesiza organele de drept despre o încălcare financiară.**

A SE SESIZÂ mă sesizez *intranz* A reacționa la o informație primită; a ține cont de știrile parvenite. **Procuratura s-a sesizat în cazul dat.**

SESIZÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi sesizat; în stare a fi sesizat; perceptibil. **Puls ~.**

SEV//Ă ~e *f.* 1) *biol.* Lichid care conține săruri minerale absorbite din sol și care circulă prin vasele plantelor, servind drept nutriție. 2) *fig.* Sursă de energie fizică sau morală; putere; vigoare.

SEVER ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care se caracterizează prin lipsă de indulgență; fără indulgență. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care vădește asprime; cuprins de neînduplecare; aspru. 3) Care exclude abaterile de la reguli; prompt în pedepsire sau în blamare. 4) *(despre prescripții, reguli, legi)* Care impune prin gravitate; cuprins de seriozitate grav; serios. **Aspect ~.** 5) Care este de o gravitate mare; de proporții; grav. **A avea probleme ~e.**

SEVERITÂTE *f.* 1) Caracter sever. 2) Comportament sever; asprime.

SEXTET ~e *n*. *muz.* 1) Ansamblu de șase interpreți care execută împreună o compoziție muzicală. 2) Compoziție muzicală scrisă pentru un astfel de ansamblu.

A SFÂRTICÂ sfârtec *tranz. v.* **A SFÂRTECÂ**

A SFÂRTECÂ sfârtec *tranz.* A rupe în bucăți (cu mâinile, dinții, colții, ghearele etc.); a sfâșia.

SFETNIC ~i *m*. 1) *înv.* Demnitar cu care se sfătuia un monarh; consilier. 2) *fig.* Persoană care dă sfaturi; sfătuitor; povățuitor.

SFI//ÂLĂ ~eli *f.* 1) Caracter sfios. 2) Comportament sfios.

A SFIDÂ sfidez *tranz.* *(persoane, lucruri)* A înfrunta cu dispreț (neglijând pericolele); a desfide.

SFIDĂT//OR -oare (**~ori**, **-oare**) *adj. și adverbial* Care sfidează; cu dispreț.

A SFII sfiesc *tranz. (persoane)* A face să se sfiască; a rușina; a jena.

A SE SFII mă sfiesc *intranz. (despre persoane)* A fi cuprins de rușine, de jenă; a nu îndrăzni; a se rușina; a se jena.

SFINX I sffncși *m.* 1) *mitol. (în mitologia greacă și egipteană)* Monstru fabulos cu corp de leu, cap de om și aripi de vultur, care ucidea călătorii, când aceștia nu rezolvau enigma pe care le-o propunea.

2) Monument de piatră reprezentând acest monstru.

3) *fig.* Persoană enigmatică prin comportamentul său misterios.

SFINX II sffncși *m*. *entomol.* Fluture care zboară noaptea și pe înserate.

SFI//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care se sfiește; lipsit de îndrăzneală; rușinos; timid. 2)

(despre manifestări ale oamenilor) Care denotă lipsă de îndrăzneală; cuprins de jenă; timid**. Privire ~oasă**.

SIBARÎ//T ~ți *m*. 1) *arh. (în antichitate)* Locuitor al orașului antic Sybaris. 2) *fig.* Persoană care trăiește în lux, trândăvie și desfrâu.

SIBÎL//Ă ~e *f arh. (în antichitatea greco-romană)* Divinitate feminină legendară căreia i se atribuie capacitatea de a prezice viitorul.

SIBÎLIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de sibile; propriu sibilelor. 2) *fig. și adverbial* Care are caracter ascuns; greu de înțeles; enigmatic; misterios; obscur; confuz. **Aluzii ~e. A vorbi ~.**

SICOFÂN//T ~i *m*. *înv.* Persoană care face un denunț (fals); denunțător; delator; turnător.

SIDEF ~uri *n*. 1) Substanță dură, lucioasă, de culoare albă și cu irizații, care formează stratul intern al valvelor și al cochiliilor unor moluște. 2) Obiect confecționat din această substanță. **O brățară de sidef.**

SIDERÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de aștri; propriu aștrilor; astral. **Spațiu ~.**

SIGÎLI//U ~i *n*. 1) Obiect constând dintr-o placă cu mâner, pe care este gravată în relief o monogramă, o efigie, o emblemă etc. și care se aplică pe diverse obiecte (scrisori, acte oficiale, colete, încăperi etc.) pentru a le atribui caracter de integritate sau valabilitate. 2) Semn imprimat pe un obiect cu un astfel de obiect. 3) Pecete de ceară roșie cu un astfel de semn. 4) *fig.* Semn distinctiv; marcă. **A avea ~ul calității.**

SIGURÂNȚ//Ă ~e *f.* 1) Situație fără pericol; lipsă de primejdie; securitate. **A fi în deplină ~ă.** 2) Lipsă de îndoială; convingere fermă; certitudine. **Am toată ~a că el nu minte.** 3) Caracter sigur în acțiuni; exactitate în realizarea unei acțiuni; dibăcie; dexteritate. **A avea ~ă în acțiuni.** 4) Dispozitiv al unei arme de foc care împiedică descărcarea accidentală a acesteia. 5) Dispozitiv care protejează un sistem tehnic împotriva acțiunii dăunătoare sau nedorite. **~ electrică.** 6) (*în trecut)* Poliție politică secretă.

SIHÂ//STRU ~ștri *m*. 1) *rel.* Persoană credincioasă care trăiește într-un loc izolat de lume, petrecându- și viața în post și rugăciuni; pustnic; schimnic; anahoret; ermit; ascet. 2) *fig.* Persoană care duce un mod de viață izolat.

SILOGISM ~e *n*. 1) *log.* Raționament constând din trei judecăți (majoră, minoră și concluzivă), concluzia fiind dedusă din judecata majoră prin intermediul celei minore. 2) *prin ext., fig.* Raționament formal, care nu este legat de realitate.

SILUET//Ă ~e *f* 1) Imagine a unui lucru sau a unei ființe proiectată în formă de umbră pe un fond luminos. 2) Configurație a corpului unei persoane; aspect general al corpului omenesc; alură a unei persoane. 3) Desen al profilului unei persoane, executat urmând umbra proiectată pe față.

A SILUI siluiesc *tranz.* 1) *(persoane)* A determina prin forță; a pune să facă contrar propriei voințe; a constrânge; a violenta. 2) *fig. (norme, legi* etc.) A aplica într-un mod denaturat; a viola.

SILVICULTOR ~i *m*. Specialist în silvicultură.

SILVICULTURĂ *f* 1) Știință care se ocupă de studiul culturii, amenajării, protecției și exploatării pădurilor. 2) Ramură a economiei forestiere care include îngrijirea, protecția, cultivarea pădurilor, precum și asigurarea industriei forestiere cu materie primă.

SIMANDIC//OS -oasă (**~oși**, **-oase**) *adj. fam., adesea peior.* 1) *(despre persoane)* Care se distinge prin eleganță și rafinament; cu comportament elegant și rafinat. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care dă dovadă de gust și pretenții rafinate; cu gust și pretenții alese.

SIMBOL ~uri *n*. 1) Semn care reprezintă un alt lucru în baza unei corespondențe. **Albul e ~ul purității morale.** 2) Semn convențional folosit în știință și tehnică. **~uri chimice. ~uri matematice.** 3) Procedeu expresiv în artă și în literatură, prin care se substituie

numele unui lucru prin numele unui semn. 4) Imagine sau obiect cu valoare evocatoare, magică sau mistică. **Bufnița e ~ul înțelepciunii, la români.**

SIMBRÎ//E ~i *f înv.* 1) Plată în bani sau în natură acordată unei persoane angajate la stăpân. 2) Salariu plătit soldaților mercenari.

SIMFONÎ//E ~i *f.* 1) *muz.* Compoziție muzicală amplă pentru orchestră, constând din trei sau patru părți. 2) *fig.* Ansamblu armonios de elemente care concurează la producerea unui anumit efect.

SIMILÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este de același fel; de aceeași natură; asemănător; analog. **Un caz ~.**

SIMILITUDIN//E ~i *f* 1) Relație între două lucruri sau acțiuni care seamănă exact; asemănare; analogie. 2) Comparație bazată pe existența unor proprietăți comune între două lucruri.

SIMPÂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care inspiră simpatie; plin de simpatie; plăcut; agreabil. **Copil ~.**

SIMPATÎ//E ~i *f* 1) Afinitate morală; sentiment de atracție între două sau mai multe persoane. 2) *fam.* Persoană față de care cineva nutrește afecțiune sau dragoste.

SIMPLISM *n*. 1) *v*. **SIMPLITATE**. 2) Tendință spre simplificare excesivă. 3) Nivel intelectual scăzut; mărginire intelectuală.

SIMPLÎ//ST -stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* 1) *(despre raționamente, concepte)* Care simplifică lucrurile în mod exagerat; bazat pe simplism. 2) *(despre persoane)* Care judecă în mod simplu; lipsit de subtilitate intelectuală.

SIMPLITÂTE *f.* 1) Caracter simplu. 2) Lipsă de artificialitate; originalitate. 3) (*în opere de artă)* Lipsă de podoabe inutile, artificiale. 4) Comportament simplu, lipsit de prefăcătorie; credulitate; naivitate.

SIMPOZI//ON -oane *n*. 1) Discuție asupra unei teme științifice sau literare, pe baza unor referate ținute în fața publicului. 2) *arh. (în antichitate)* Continuare a unui banchet, când se discuta, se dansa și se cânta.

SIMPTOM ~e *n*. 1) *med.* Fenomen care indică prezența unei boli. 2) *fig.* Indiciu al unei stări anormale.

A SIMULÂ simulez 1. *tranz.* 1) A prezenta ca fapt real, recurgând la înșelăciune. **~ boala**. **- adevărul**. 2) *(despre lucruri)* A fi numai în aparență. **Decorul simulează un cadru**. **2**. *intranz.* A crea impresie falsă (pentru a induce în eroare); a se preface.

SIMULÂCR//U ~e *n*. 1) Acțiune simulată. 2) Aparență înșelătoare. 3) Imagine falsă a realității.

SIMULÂN//T -ți *m*. Persoană care simulează (mai ales o boală).

SIMULTÂN -ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial (despre evenimente, acțiuni* etc.) Care se raportează la același moment temporal; în același timp; concomitent.

SIMUÎN *n*. Vânt puternic, uscat și fierbinte, care bate în deșerturile africane.

SINAGOG//Ă ~i *f* 1) *rel. (la mozaici)* Comunitate religioasă, care cuprinde credincioșii unei localități sau unui cartier. 2) Clădire destinată oficierii cultului mozaic.

SINANTROP ~i *m.* Fosilă asemănătoare cu pitecantropul, care prezintă concomitent caractere primitive de maimuță și caractere evoluate de om, descoperită în China.

SINCER ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care recunoaște adevărul; dispus a-și exprima gândurile fără a le ascunde; neprefăcut; franc; cinstit; deschis. 2) *(despre sentimente, manifestări ale oamenilor)* Care exprimă lipsă de prefăcătorie; fără prefăcătorie; franc; cinstit; neprefăcut. **Un sărut ~.**

SINCERITATE *f* 1) Caracter sincer; lipsă de prefăcătorie; francheță; loialitate. 2) Vorbă sau faptă comunicată în secret; confidență; confesiune.

A SINCHISI sinchisesc *tranz. rar* A face să se sinchisească; a neliniști; a îngrijora.

A SE SINCHISI mă sinchisesc *intranz. (mai ales la forma negativă)* A fi cuprins de neliniște; a intra la griji; a se neliniști; a se îngrijora.

SINCRON ~ă (**~i**, **~e**) *adj. v.* **SINCRONIC**. 2)

(despre fapte, fenomene, evenimente, sisteme fizice sau tehnice) Care conține un fenomen cu evoluție simultană. **Traducere ~ă.**

SINCRONIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre fapte, fenomene sau evenimente)* Care se produce în același timp; realizat în același timp; simultan; concomitent. 2) Care ține de fapte, fenomene sau evenimente cu existență sau realizare în aceeași perioadă de timp. 3) *(despre metode de cercetare)* Care se face fără a ține cont de evoluția istorică;
static. **Analiză ~ă.**

SINCRONIE *f lingv. (în opoziție cu* **diacronie**) Stare a limbii la un moment dat al dezvoltării sale, considerată ca fiind un ansamblu de fapte ce formează un sistem.

SINCRONISM *n*. Caracter sincronic; simultaneitate. **Sincronism în mișcări. Sincronism în gândire.**

SINDROFÎ//E ~i *f fam.* 1) Petrecere în familie. 2) Ansamblu de persoane care participă la o astfel de petrecere.

SINECUR//Ă ~i *f fam., depr.* Funcție bine remunerată, care presupune a nu face nimic sau aproape nimic.

SINECURÎ//ST ~ști *m. fam., peior.* Persoană care deține o sinecură.

SINISTRÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane)* Care a suferit pagube de pe urma unui sinistru. 2) Care a fost atins de un sinistru; supus unui sinistru.

SINÎ//STRU I ~stră (**~ștri**, **~stre**) *adj.* 1) Care prevestește o nenorocire sau o catastrofă; prevestitor de rău. **Vis ~.** 2) Care îngrozește; producător de groază; îngrozitor; înfricoșător; înfiorător. **Un tablou ~.**

SINÎSTR//U II ~e *n*. Eveniment natural (incendiu, inundație, cutremur de pământ etc.) cu urmări catastrofale și mari pierderi materiale; prăpăd; urgie; dezastru; calamitate.

SINONIM ~e *adj. mai ales n. și substantival lingv. (despre cuvinte, afixe sau expresii)* Care are sens identic; cu același sens.

SINONIMIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. lingv.* Care ține de sinonime; propriu sinonimelor. **Relații ~e.**

SINONIMIE *f lingv.* Fenomen de limbă constând din existența cuvintelor, afixelor sau expresiilor sinonime.

SINTEZ//Ă ~e *f* 1) (*în opoziție cu* **analiză**) Metodă de cercetare științifică care constă în recompunerea obiectului din elementele în care a fost descompus cu scopul cunoașterii diferitelor lui aspecte; metodă de demonstrație bazată pe trecerea de la particular la general, de la simplu la compus, pentru a se ajunge la generalizare. 2) Formare a unui întreg material din elemente. **~a luminii. ~ culorilor.** 3) Lucrare științifică care generalizează rezultatele esențiale ale unei probleme sau ale unei discipline.
4) *chim.* Preparare a unui compus din substanțe simple.

A SE SINUCIDE mă sinucid *intranz. (despre persoane)* A se ucide pe sine însuși (în urma unui șoc de natură patologică); a-și curma viața; a-și face seama.

SINUCIGAȘ ~i *m.* Persoană care s-a sinucis sau a încercat să se sinucidă.

SINU//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) *(despre drumuri, râuri* etc.) Care cotește des; cu multe cotituri; cotit; șerpuit. 2) *fig. (despre caracterul oamenilor)* Care șovăie; plin de reticente; șovăielnic; nehotărât; schimbător.

SINUOZIT//ÂTE ~ăți *f.* 1) Caracter sinuos. 2) Loc de cotire (a unui drum sau a unui curs de apă); cotitură; curbătură; șerpuitură. 3) Linie sinuoasă.

SIPET ~e *n*. Cufăr de lemn cu capac boltit, uneori ornamentat și ferecat cu cercuri de fier, în care se păstrează haine sau obiecte de valoare.

SIREN//Ă I ~e *f* 1) *mitol. (în mitologia greacă)* Ființă fabuloasă cu cap și corp de femeie, cu picioare și aripi

de pasăre, iar mai târziu cu coadă de pește, care, prin cântecele sale, ademenea navigatorii în locuri periculoase, unde aceștia își găseau moartea. 2) *fig.* Femeie care ademenește prin grațiile și farmecul manierelor sale.

SIREN//Ă II ~e *f* l) Aparat care emite sunete puternice, utilizat pentru semnalizări. 2) Sunet emis de un astfel de aparat.

SISTEM ~e *n*. 1) Ansamblu de elemente (materiale sau ideale) cu anumite trăsături comune, aflate în relații de interdependență și de interacțiune, care formează un tot organizat. 2) Mod de organizare. **~ul organelor de drept.** 3) Formă de guvernământ; regim; orânduire. **~ feudal**. **~ democratic. ~ prezidențial.** 4) Metodă de lucru. **~ de 8 ore de program.** 5) Ansamblu coordonat de procedee, folosit pentru a obține un rezultat; metodă; manieră; plan; mijloc. **~ de calcul.** 6) Metodă de clasificare. 7) *geol.* Totalitate de depozite formate în decursul unei perioade geologice. 8) *teh.* Aparat sau dispozitiv format din elemente asociate într-un mod mai mult sau mai puțin complicat.

A SITUÂ situez *tranz.* 1) A face să se situeze. 2) A plasa cu ajutorul gândirii, imaginației sau a mijloacelor artistice (în timp, în spațiu sau într-un ansamblu de valori).

A SE SITUÂ mă situez *intranz*. 1) A deține un anumit loc (în spațiu, în timp sau într-un sistem ierarhic de valori). ♦ **~ pe o** (**anumită**) **poziție**, a) a lua o (anumită) atitudine; a-și expune punctul de vedere; b) a avea o părere personală; a susține un (anumit) punct de vedere. ♦ **~ pe punctul de vedere** (**al cuiva**), a accepta opinia cuiva; a adera la punctul de vedere (al cuiva).

SITUÂȚI//E ~i *f.* 1) Ansamblu de împrejurări în care se află o persoană, o colectivitate, un popor sau o țară la un moment dat; stare de fapt. **~ politică. ~ economică.** 2) Totalitate de condiții în care se află o persoană, un lucru sau un fenomen; stare de lucruri. **~ materială. ~ precară.** 3) Poziție socială sau materială. **Am o ~ bună.** 4) Totalitate de bunuri materiale pe care le posedă o persoană sau o colectivitate; avere. 5) Dispoziție spirituală; stare sufletească. 6) Document prin care se prezintă o stare de lucruri; scurtă dare de seamă. **A prezentat ~a la zi în domeniu.**

SLIN slinuri *n*. *pop.* Strat de murdărie, adesea unsuros, depus pe piele, pe îmbrăcăminte sau pe obiecte folosite timp îndelungat, fără a le curăța; [li]p; [je]g.

SLIP slipuri *n*. Chiloți de baie pentru bărbați.

SMALȚ smalțuri *n*. 1) Substanță opacă, de diverse culori, formată din diferiți oxizi anorganici, care se aplică pe suprafața unor obiecte metalice sau de ceramică pentru a le face impermeabile, pentru a le feri de oxidare sau pentru a le înfrumuseța; email. 2) Substanță lucioasă, de culoare albă, care acoperă suprafața vizibilă a dinților.

SMARALD ~e *n.* 1) Mineral foarte transparent (de obicei, de culoare verde), folosit ca piatră prețioasă. 2) Piatră prețioasă din acest mineral.

SMĂLȚUÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care a fost supus smălțuirii; acoperit cu smalț.

SMÂRC smârcuri *n*. 1) Loc mocirlos, acoperit, de obicei, cu vegetație; mlaștină; baltă. 2) Ochi de apă pe un astfel de loc. 3) *(în basme)* Loc îndepărtat, unde se află izvoarele mării.

SMEÂD I *n*. Momeală care se aruncă în apă, pentru a ademeni peștii, în locul unde este aruncată undița.

SM//EÂD II ~eadă (**~ezi**, **~ede**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care are fața de culoare negricioasă și palidă; cu fața negricioasă și palidă. 2) *(despre față)* Care este negricios și palid; de culoare negricioasă și palidă.

SMERENIE *f înv.* 1) Atitudine smerită. 2) Comportament respectuos.

SMIC//EÂ ~ele *f* 1) Ramură roditoare de măr sau de păr, flexibilă, tăiată cu toți mugurii vegetativi. 2)

Ramură subțire și flexibilă ruptă dintr-un arbore sau dintr-o plantă.

SMÎRN//Ă ~e *f* Rășină extrasă din scoarța unui arbore exotic, care la ardere răspândește un miros specific, având diverse întrebuințări (în medicină, în parfumerie, în ceremoniile religioase).

SMOCHIN ~i *m. bot.* Arbore exotic cu fructe dulci, miezoase și suculente.

SMOCHÎN//Ă ~e *f* Fruct al smochinului.

SMOCHING ~uri *n*. Veston de ceremonie, confecționat din drap negru, foarte deschis în față și cu reverele de mătase.

A SMULGE smulg *tranz.* 1) *(obiecte)* A trage cu putere pentru a scoate sau pentru a schimba locul de aflare. ~ **iarbă**. ~ **o carte**. ♦ **A-și smulge barba** *(sau* **părul din cap**), a-și exterioriza în mod evident durerile fizice sau spirituale. 2) *(obiecte)* A lua cu forța. ~ **o carte din mână**. 3) *fig. (secrete, mărturii* etc.) A obține datorită unei insistențe excesive. 4) A face să se smulgă. ♦ ~ **din ghearele morții,** a salva de la moarte.

A SE SMULGE mă smulg *intranz*. l) A se rupe brusc (din locul de aflare). 2) A se da la o parte printr-o mișcare bruscă. 3) *fig.* A înceta de a mai fi împreună; a se despărți.

A SMUNCI smuncesc 1. *tranz*. (*obiecte*) A trage brusc și cu putere (pentru a scoate sau pentru a schimba locul de aflare). **2**. *intranz. (despre arme de foc, mecanisme* etc.) A avea recul; a recula.

A SE SMUNCI mă smuncesc *intranz*. (*despre ființe)* A produce mișcări bruște și convulsive (din cauza unor dureri puternice sau pentru a scăpa dintr-o strânsoare); a se zbate.

SNOÂV//Ă ~e *f literat.* Povestire de proporții mici, de origine populară, în care se biciuiesc diferite metehne; istorioară hazlie; anecdotă.

SNOB snobi *m*. Persoană care admiră și imită fără discernământ moda, manierele și opiniile personale din sferele înalte.

SNOBISM *n*. Comportament de snob.

SOBRIETÂTE *f.* Caracter sobru; austeritate. **A fi îmbrăcat cu sobrietate.**

SOBR//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care conține strictul necesar, fiind privat de ornamente inutile; simplu. **Stil ~. Artă ~ă. Îmbrăcăminte ~ă**. 2) *fig. (despre persoane)* Care manifestă moderație în consumul de alcool și de alimente; cu simțul măsurii; cumpătat; moderat; auster.

SOCIÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane)* 1) Care poate trăi în relații bune și permanente cu oamenii; capabil să întrețină relații bune și permanente cu oamenii; comunicativ. 2) Care poate stabili ușor relații cu oamenii; capabil să se integreze cu ușurință în societate; comunicativ; prietenos.

SOCIET//ÂTE ~ăți *f* 1) *econ.* Tip de sistem social istoricește determinat, bazat pe relațiile de producție. 2) *polit.* Comunitate de oameni care trăiesc într-o anumită orânduire socială. 3) Organizație întemeiată pentru o acțiune comună. ~ **sportivă**. 4) *(în trecut)* Cerc limitat de persoane, mai ales din clasele privilegiate. **Înalta ~.** 5) *econ.* Asociație de persoane care obțin beneficii din exploatarea bunurilor materiale comune. 6) Grup de persoane care își petrec timpul liber împreună; companie; anturaj.

SOCIOLOGIE *f* Știință care se ocupă de studiul legităților de dezvoltare și de funcționare a sistemelor sociale.

SOCLU ~ri *n*. 1) Bază pe care se fixează o statuie sau un alt obiect decorativ; piedestal; postament. 2) Bază a unui edificiu. 3) Parte de metal a unui bec electric, care se înșurubează în dulie.

SOFÂ ~le *f* Canapea îngustă și joasă, având, de obicei, un capăt mai ridicat.

SOFISM ~e *n*. 1) *log.* Raționament corect în aparență, dar fals în realitate. 2) *fig.* Argument fals.

SOFÎ//ST ~ști *m.* 1) *arh. (în antichitatea greacă)* Filozof sau orator profesionist. 2) Persoană care face uz de sofisme.

SOFISTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care constituie un sofism; de natura sofismului.

SOFISTICĂ *f* 1) Artă a sofiștilor greci. 2) Modalitate de raționare bazată pe sofisme; argumentare falsă.

SOL I *m*. *invar. muz.* 1) Notă muzicală situată pe a cincia treaptă a gamei do major. 2) Sunet corespunzător acestei note.

SOL II soluri *n*. Suprafață a scoarței terestre, pe care se merge, se construiesc case și pe care cresc plantele; pământ.

SOL III soli *m*. 1) *înv*. Reprezentat însărcinat să ducă tratative oficiale. 2) *rar* Persoană împuternicită cu o misiune specială; trimis; delegat. **SOL IV** *n*. Soluție coloidală.

SOL V soli *m*. Unitate monetară principală din Peru.

SOL//Ă ~e *f* Porțiune de teren agricol cultivată cu aceeași plantă în cadrul unui asolament.

SOLD//Ă ~e *f. înv.* Salariu plătit militarilor; simbrie.

SOLEMN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* 1) Care este celebrat cu pompă; cu fast; sărbătoresc; festiv. **Ceremonie ~ă.** 2) *(despre persoane)* Care are o importanță deosebită; cu gravitate proprie ocaziilor deosebite; important; grav; serios. 3) *(despre manifestări ale oamenilor*) Care denotă un caracter măreț, plin de afecțiune; afectat; grav; ceremonios; emfatic; pompos. **Ton ~**.

SOLEMNIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Caracter solemn. **Discurs de o ~ admirabilă**. 2) Sărbătoare solemnă; ceremonial.

A SOLICITÂ solicit *tranz.* 1) A cere cu insistentă. **~ o carte**. **~ o întrevedere**. 2) *(persoane)* A deranja cu o cerere. 3) A pretinde pornind de la prevederile oficiale; a cere. **~ o audiență**. 4) A face să apară; a trezi; a provoca; a suscita. **~ interesul cuiva**.

SOLICITUDIN//E ~i *f livr.* Atenție afectuoasă; atitudine binevoitoare și susținută.

SOLÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) (*în opoziție cu* **lichid**, **gazos**) Care își păstrează forma relativ constantă; caracterizat prin formă constantă. **Suubstanță ~ă.** 2) Care rezistă la acțiunea forțelor exterioare; caracterizat prin existență îndelungată; rezistent; puternic; tare; dur. **Construcție ~ă.** 3) *fig. (despre persoane și manifestările lor)* Care este serios și important; înzestrat cu seriozitate și importanță. **A avea un aspect ~.** 4) Care are o constituție fizică puternică; caracterizat prin forță și rezistență; robust; viguros. 5) Care impresionează prin exterior; cu exterior impresionant; impunător.

SOLIDĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* 1) Care este comun pentru mai multe persoane cu aceleași interese și responsabilitate; legat prin comunitate de interese și acțiuni. 2) *jur. (despre responsabilități, obligații, angajamente)* Care depinde de mai multe persoane; dependent de mai multe persoane. 3) Care este legat prin contact direct, formând un ansamblu unitar. **Membri ~i ai unei organizații.**

SOLIDARITĂTE *f* 1) Caracter solidar. 2) Spirit solidar. **~ de castă**. 3) Situație solidară; dependență mutuală. **~ a două fenomene**.

A SOLIDARIZĂ solidarizez *tranz. (piese sau obiecte)* A face să fie solidar.

A SE SOLIDARIZĂ mă solidarizez *intranz.* A se arăta (în vorbe sau/și în fapte) solidar (cu cineva sau cu ceva); a se declara solidar (cu cineva sau cu ceva).

SOLIDITĂTE *f* 1) Caracter solid. 2) *fig.* Aspect solid; înfățișare impunătoare. 3) Stare solidă.

SOLÎ//ST ~ști *m*. Artist care execută un solo.

SOLITĂR I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se găsește singur; singuratic; izolat. 2) *(despre locuri)* Care se află în depărtare; situat departe. **Parc ~**. 3) *(despre ființe)* Care trăiește singur; retras; singuratic.

SOLITĂR II ~e *n*. Diamant montat singur la o bijuterie sau ca piesă principală într-un grup de pietre mai mici.

SOLITUDIN//E ~i *f* 1) Situație solitară; singurătate. **A prefera ~ea.** 2) Loc solitar. **A trăi în ~e.**

SOLO *n*. *invar.* Compoziție muzicală sau parte a ei destinată pentru a fi interpretată de un singur vocalist

sau de un instrumentist. **Solo la pian. Solo la vioară.**

SOLUBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se poate dizolva; în stare a se dizolva. **Sare ~ă în apă.** 2) Care poate fi soluționat; în stare să fie soluționat; rezolvabil. **Chestiune ~ă.**

SOLUBILITĂTE *f.* 1) Caracter solubil. 2) Cantitate maximă de substanță care poate fi dizolvată într-o anumită cantitate de solvent.

SOLUȚI//E I ~i *f* 1) Amestec omogen la scară moleculară, constituit din două sau mai multe substanțe. 2) Lichid care conține o substanță solidă dizolvată.

SOLUȚI//E II ~i *f* 1) Operație mintală care, analizând o pluralitate complexă de elemente, depășește o dificultate sau o problemă practică sau teoretică. 2) Rezultat al acestei operații mintale. 3) Mod de rezolvare a unei probleme, a unei dificultăți.

A SOLUȚIONĂ soluționez *tranz.* (*probleme*) A examina amănunțit, oferind o soluție; a dezlega; a rezolva.

SOLVĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. fin.* Care este în stare să-și achite datoriile bănești; capabil să-și plătească datoriile. **Client ~ al unei bănci.**

SOLVABILITĂTE *f fin.* Posibilitate solvabilă. **Și dovedi ~ea.**

SOLVEN//T I ~ți *m.* 1) Substanță, mai ales lichidă, care are proprietatea de a dizolva alte substanțe; dizolvant. 2) Lichid în care un corp este dizolvat.

SOLVEN//T II ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *înv. și substantival ed. (despre elevi, studenți)* Care plătea taxe pentru studii sau pentru internat. 2) *v.* **SOLVABIL**.

SOLVENȚĂ *f. v.* **SOLVABILITATE**.

A SOMĂ somez *tranz. (persoane)* 1) A obliga prin amenințare; a pune cu forța. ~ **manifestanții să se împrăștie**. ~ **pe cineva să răspundă**. 2) *jur.* A cere avertizând conform legilor în vigoare. ~ **un debitor să plătească**.

SOMBRER//O ~e *n.* Pălărie (de fetru) cu boruri largi (de origine spaniolă).

SOMIT//ÂTE ~ăți *f* Persoană eminentă; personalitate; notorietate; celebritate.

SOMNAMBUL ~i *m.* Persoană care suferă de somnambulism; lunatic; noctambul.

SOMNAMBULISM *n. med.* Stare patologică a psihicului care se manifestă prin executarea automată și inconștientă în timpul somnului a unei activități motrice complicate și coordonate, de care bolnavul nu-și amintește la trezire.

SOMNIFER ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre substanțe)* Care provoacă somnul; cu proprietatea de a provoca somnul; suporifer.

SOMNOLEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care somnolează; aflat în somnolență. 2) *fig. (despre persoane)* Care manifestă lipsă de activitate; aflat în inactivitate; inactiv.

SOMNOLENȚ//Ă ~e *f* 1) Stare intermediară între somn și veghe; toropeală; moleșeală. 2) *fig.* Lipsă de activitate; inactivitate.

SOMPTU//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj. și adverbial* Care denotă o eleganță impunătoare și foarte costisitoare; plin de fast; fastuos. **Palat ~.** **Toaletă ~oasă. A fi îmbrăcat ~.**

SOMPTUOZITÂTE *f* 1) Caracter somptuos; splendoare. 2) Lucru somptuos.

SONÂT//Ă ~e *f muz.* Compoziție muzicală pentru unul sau două instrumente alcătuită din trei sau patru măsuri, care prezintă o succesiune logică unitară.

A SONDÂ sondez *tranz.* 1) *(terenuri, ape, organe biologice interne* etc.) A supune unor cercetări cu ajutorul sondei. 2) *fig. (persoane)* A examina pe ascuns, căutând să afle starea de spirit, intențiile. 3) *fig. (gânduri, intenții* etc.) A încerca să afle pe căi ocolite. ♦ ~ **terenul,** *fig.* a căuta să afle din timp starea de lucruri sau de spirit (pentru a avea siguranță).

SOND//Ă ~e *f* 1) *geodez.* Gaură cilindrică forată în scoarța terestră în vederea exploatării unor hidrocarburi fluide sau în vederea explorării rocilor.

2) Instalație specială care servește la exploatarea hidrocarburilor fluide din scoarța terestră sau la exploatarea rocilor. 3) Aparat care servește la extragerea unei probe dintr-un material compact, pulverulent sau granular. 4) Instrument pentru determinarea adâncimii unei ape și pentru recunoașterea naturii fundului acesteia. 5) Aparat pentru exploatarea verticală a atmosferei.

SONDOR ~i *m*. Persoană care lucrează la o sondă.

SONERÎ//E ~i *f* 1) Dispozitiv de semnalizare sonoră. 2) Sunet produs de acest dispozitiv. 3) Buton care pune în funcțiune acest dispozitiv.

SONOR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care produce sunete; producător de sunete. **Metal ~**. 2) Care are un sunet armonios și pătrunzător; cu sunet agreabil și pătrunzător. **Voce ~ă**. **Râs ~**. 3) Care amplifică și propagă sunetele; cu rezonanță bună. **Sală ~ă**. **Spațiu ~**. 4) Care ține de sunete sau de senzațiile auditive; de natura sunetului. **Vibrație ~ă**. **Undă ~ă**. **Sursă ~ă**. **Fond ~**. 5) *(despre consoane)* Care se articulează cu participarea coardelor vocale; pronunțat cu ajutorul coardelor vocale. 6) *(despre filme cinematografice)* Care comportă înregistrarea sunetelor; însoțit de vorbire și de muzică.

SONORIT//ÂTE ~ăți *f* Caracter sonor.

SOPORIFER I ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre substanțe)* Care provoacă somnul; cu proprietatea de a provoca somnul; somnifer.

SOPORIFER II ~e *n*. *farm.* Medicament care are proprietatea de a provoca somnul; somnifer.

SOPRÂN ~e *n*. *muz.* 1) Voce de femeie sau de copil cu cel mai înalt registru. 2) Instrument muzical cu registru corespunzător acestei voci.

SOPRÂN//Ă ~e *f muz.* Femele care are o voce cu cel mai înalt registru.

SORDÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. livr.* 1) Care este foarte murdar; caracterizat prin murdărie extremă.

2) *fig.* Care provoacă scârbă, repulsie; caracterizat prin meschinărie odioasă; dezgustător; respingător; repulsiv; repugnant. **Crimă ~dă**.

SORGINTE I *n. înv.* Loc de unde izvorăște o apă; izvor.

SORGÎN//TE II ~ți *f fig.* Sursă de informație.

SOR//OC ~oace *n*. 1) *înv.* Dată fixată printr-o convenție sau dispoziție pentru efectuarea unui lucru, a unei acțiuni sau pentru achitarea unei datorii; termen; scadență. 2) *rel. (în practica religioasă)* Zi fixată pentru pomenirea morților. 3) (*în superstiții și în creațiile folclorice)* Forță supranaturală care se crede că ar determina dinainte desfășurarea evenimentelor; soartă; destin; ursită; fatalitate.

SORȚ sorți *m. mai ales la pl.* 1) Mod de alegere, realizat prin aruncarea zarurilor, prin tragerea unor bilete etc., astfel, încât cuvântul decisiv revine întâmplării. **A trage la ~i.** 2) Zar sau bilet folosit în această alegere.

SPADASIN ~i *m*. 1) Luptător cu spada. 2) *înv.* Amator de a se bate la duel; duelgiu. 3) *sport* Sportiv care practică probele de spadă.

SPÂD//Ă ~e *f* 1) Sabie triunghiulară și îngustă cu două tăișuri; spangă. 2) *sport* Probă sportivă de scrimă, practicată cu această armă.

SPAHÎ//U ~i *m*. *arh., ist.* Militar din cavaleria otomană, recrutat din rândurile aristocrației militare.

SPÂNGĂ spăngi *f înv.* Sabie triunghiulară și îngustă cu două tăișuri; spadă.

SPASM spasme *n*. Contracție bruscă, involuntară și violentă a unui mușchi sau a unui grup de mușchi; convulsie.

A SPAȚIÂ spațiez *tranz. (obiecte, litere, cuvinte, rânduri* etc.) A separa prin spații (mai mari); a așeza la o anumită distanță unul de la altul; a rări; a distanța.

SPAȚIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de spațiu; din domeniul spațiului. **Cercetări ~e.** 2) Care se referă la spațiul interplanetar; propriu spațiului cosmic. **Navă ~ă.**

SPAȚIALITÂTE *f* Caracter spațial.

SPAȚI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* Care are mult

spațiu; cu spațiu mult; încăpător; vast; mare; întins; amplu. **Local ~.**

SPÂȚI//U ~i *n*. 1) Întindere nelimitată în care se află toate corpurile. 2) Întindere a universului, cu excepția atmosferei terestre. 3) Suprafață determinată. ~ **vid**. ~ **rezervat**. 4) Întindere de aer; cer. **A privi în ~**. 5) Volum determinat. ~ **ocupat de mobilă**. 6) Distanță între două puncte sau între două obiecte. ~ **între cuvinte**. 7) Durată care separă două momente. ~ **de timp.** 8) *filoz.* Formă obiectivă și universală de existență a materiei, în care are loc mișcarea acesteia.

SPĂLĂCÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care a fost supus spălăcirii; lipsit de culori vii; decolorat; șters. 2) *fig.* Care este lipsit de expresie; fără expresie; palid; searbăd; șters; fad. **Culori ~e.**

SPĂTÂR I ~e *n*. Parte mai înaltă a unui scaun sau a unui fotoliu de care își sprijină spatele persoana care șede; spetează; rezemătoare.

SPĂTÂR II ~i *m*. *arh., ist. (în Evul Mediu)* Dregător mare la curtea domnească, care purta la ceremonii spada și buzduganul domnitorului și comanda oștirea în timp de război.

SPECI//E ~i *f.* 1) *biol.* Categorie sistematică fundamentală, inferioară genului și superioară individului sau elementului concret. 2) *biol.* Ansamblu de organisme animale sau vegetale cu anumite trăsături și însușiri ereditare comune; soi; varietate; rasă. 3) *filol.* Categorie de opere literare, care constituie o subdiviziune. **Romanul e o ~ a genului epic**.

SPECIFIC I *n. sing.* Notă specială; trăsătură distinctivă; caracter propriu.

SPECIFIC II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are un caracter special; caracterizat printr-o notă proprie; distinctiv; particular. **Căldură ~ă**. **Microb ~**. **Trăsătură ~ă.** 2) *(despre mărimi)* Care se raportează la o anumită unitate sau cantitate dintrun tot. **Greutatea specifică a apei.**

SPECIFICITATE *f v.* **SPECIFIC I**.

SPECIMEN ~e *n*. 1) Ființă sau obiect care ilustrează o categorie. 2) *fig*. Reprezentant tipic al unui grup de oameni cu trăsături negative; subiect; individ; tip.

SPECTACOL ~e *n*. 1) Activitate artistică sau sportivă care constituie un tot întreg, reprezentată în public; reprezentare artistică sau sportivă în fața publicului. ~ **dramatic. ~ muzical.** 2) *fig.* Ansamblu de lucruri sau de fapte care se oferă privirii, provocând anumite reacții; scenă impresionantă; priveliște.

SPECTACUL//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* Care constituie un spectacol atrăgător; cu proprietatea de a frapa atenția. **Un apus de soare ~.**

SPECTACULOZITATE *f* Caracter spectaculos.

SPECTATOR ~i *m.* 1) Persoană care asistă la un spectacol sau la o competiție sportivă. 2) *fig*. Martor ocular la un eveniment.

A SPERA sper 1. *tranz. (urmat mai ales de o propoziție completivă)* A aștepta cu încredere (mai mult sau mai puțin fermă); a conta. **2**. *intranz.* A nutri sau a avea speranță; a trage nădejde; a nădăjdui.

SPERANȚ//Ă ~e *f* 1) Sentiment al unei persoane care speră; credință sigură; nădejde. 2) Persoană sau lucru care constituie obiectul acestui sentiment.

SPERJUR I ~uri *n*. Jurământ fals făcut în fața justiției.

SPERJUR II ~i *m*. Persoană care depune un jurământ fals sau care își încalcă jurământul.

SPÎCHER ~i *m*. Crainic la o stație de radio sau la televiziune.

A SPILCUÎ spilcuiesc *tranz. pop. (măi ales bărbații)* A găti, manifestând o grijă exagerată față de aspectul exterior; a dichisi; a sclivisi; a ferchezui.

SPIRIT ~e *n*. 1) *filoz.* Factor ideal al existenței, interpretat ca fiind produs superior al activității creierului omenesc; conștiință; gândire; duh. 2) Rezultat al activității creierului omenesc; minte; rațiune; intelect. 3) Capacitate intelectuală; aptitudine

de imaginație; istețime a minții; deșteptăciune; talent; inteligență. 4) Factură psihică și morală; fire; caracter; natură. 5) Mod de gândire sau de comportare, care constituie esența unei persoane. 6) Persoană considerată sub raportul activității sale intelectuale. **~e mari**. 7) Opinie publică; părere a colectivității. **A potoli ~ele.** 8) *filoz. (în filozofia idealistă)* Factor imaterial, identificat cu divinitatea și opus materiei; duh. 9) (*în concepțiile religioase)* Ființă imaginară, supranaturală și imaterială, care provoacă spaimă; vedenie; arătare; nălucă; fantomă; duh; stafie. 10) (*în superstiții)* Suflet al unui mort; duh; strigoi; stafie; fantomă. 11) *la pl.* Vorbă de duh; banc; anecdotă.

SPIRITUAL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de spirit; propriu spiritului; sufletesc; imaterial; ideal; intelectual. **Universul ~ al omului.** 2) Care are spirit; dotat cu inteligență; ager; inteligent. **Om ~.**

3) Care denotă vivacitate de spirit; plin de spirit; ager; inteligent. **Glumă ~ă**. 4) (*în filozofia idealistă)* Care ține de factorul imaterial; caracteristic pentru factorul imaterial; divin. 5) (*în concepțiile religioase)* Care aparține bisericii; propriu religiei; bisericesc; religios. **Concert ~.**

SPIȚER ~i *m. înv.* Lucrător într-o spițerie; farmacist.

SPIȚERÎ//E ~i *f înv.* 1) Local în care se preparau și se vindeau medicamente; farmacie. 2) Totalitate de preparate medicale, care se vindeau într-un astfel de local; medicamente. 3) Ocupație a spițerului.

SPLEEN [cuvânt engl.] *n.* Plictiseală, fără motiv aparent, caracterizată prin dezgust pentru orice; blazare.

SPLENDI//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. și adverbial* 1) Care impresionează prin calități perfecte; cu însușiri strălucite; magnific; superb. **Timp ~. Poezie ~dă**. 2) Care este de o frumusețe uimitoare; foarte frumos; superb; minunat. **Panoramă ~dă**.

SPLEND//OÂRE ~ori *f* 1) Frumusețe splendidă. **~ea crepusculului.** 2) Lucru splendid.

SPONTÂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* 1) Care se produce de la sine; fără participarea voinței. **Mișcare ~ă**. **Gest ~.** 2) *(despre persoane)* Care se exprimă direct; capabil de a se comporta liber. 3) Care apare brusc, pe neașteptate. 4) *(despre plante)* Care crește de la sine; necultivat; sălbatic.

SPONTANEITÂTE *f* Caracter spontan.

SPORÂDIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* Care apare, se manifestă din când în când; lipsit de continuitate; de natură neregulată.

SPORADICITÂTE *f* Caracter sporadic.

A SPOROVĂÎ sporovăiesc *intranz.* A vorbi mult și pe îndelete; a sta la taifas; a tăifăsui.

SPRINȚÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se află mereu în mișcare; plin de zburdălnicie; zglobiu; jucăuș; zburdalnic. **Copil ~.** 2) *fig.* Care denotă lipsă de statornicie; nestatornic; spulberatic; fluturatic; hoinar. **Gând ~.**

SPUTNIC ~i *m.* Satelit artificial al pământului.

STABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care rămâne în aceeași stare; bine așezat sau fixat; neclintit; imobil. **Construcție ~ă. 2**) Care se menține la același nivel; cu nivel constant; neschimbat; statornic. **Venituri ~e.** 3) Care locuiește permanent în același loc; cu loc de trai neschimbat; sedentar.

A STABILI stabilesc *tranz.* 1) A pune să stea nemișcat (într-un loc sau într-o poziție); a face să stea stabil (într-un loc sau într-o poziție); a instala. 2) *(timpul, locul, valoarea* etc.) A arăta într-o înțelegere prealabilă; a fixa prin deliberare; a hotărî; a decide. **~ un termen**. **~ prețul**. **~ un impozit**. 3) A face să intre în acțiune; a instaura. **~ un record**.

4) *(fapte)* A identifica ca real sau adevărat; a constata. 5) A scoate la iveală, demonstrând caracterul real; a face să apară așa cum este în realitate. **~ adevărul**. 6) A face să se stabilească; a statornici.

A SE STABILI mă stabilesc *intranz.* (*despre persoane, ființe)* A se așeza cu traiul (într-un loc)

(pentru un timp îndelungat sau pentru totdeauna); a se statornici.

STACOJÎ//U ~e (**~i**) *adj.* Care este de culoare roşie aprinsă; de culoarea stacojului sau a racului fiert. **Cer ~u.**

STÂDI//U ~i *n*. 1) Perioadă distinctă în evoluția unui proces sau fenomen natural sau social. 2) *arh. (în antichitatea greacă)* Unitate de măsură pentru lungime, care varia între 147 şi 192 m.

STÂFI//E ~i *f* 1) (*în superstiții)* Ființă imaginară, supranaturală şi imaterială, care provoacă spaimă; duh; spirit; vedenie; arătare; nălucă; fantomă. 2) (*în superstiții)* Suflet al unui mort; duh; strigoi; fantomă; spirit. 3) *fig., fam., depr.* Persoană slabă, înaltă şi urâtă.

STAFILOCOC ~i *m*. Bacterie sferică, care produce procese purulente.

STÂGI//U ~i *n*. 1) Perioadă de timp în care un angajat începător exercită o anumită activitate, în vederea formării sau perfecționării profesionale. 2) Durată de timp în care se desfăşoară o astfel de activitate.

STAGIUN//E ~i *f.* Perioadă a anului în care teatrele dau reprezentații în mod regulat; sezon teatral.

STÂMBĂ stamburi *f.* 1) Țesătură subțire de bumbac, cu desene colorate, folosită pentru confecționarea îmbrăcămintei de vară pentru femei. 2) *la pl.* Varietăți ale unei astfel de țesături.

STAMÎNĂ ~e *f bot.* Organ bărbătesc al florilor, care produce polen.

STÂN/Ă ~e *f* Bolovan mare şi greu.

A STANDARDIZÂ standardizez *tranz.* 1) A face să corespundă unui standard; a aduce în conformitate cu un standard. 2) *depr.* A limita la un standard; a lipsi de varietate; a face conform unui stereotip; a şablona.

STÂNIŞT//E ~i *f* 1) *pop.* Loc răcoros, unde se odihnesc animalele în timpul verii la amiază. 2) *înv.* Tabără militară; cantonament. 3) *fig.* Aşezare omenească; localitate.

STAR I staruri *n*. Ambarcație sportivă cu vele, condusă de două persoane.

STAR II staruri *n*. Vedetă feminină la cinema.

STÂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *fiz.* Care ține de statică; propriu staticii. **Curent ~. Stare ~ă.** 2) Care este lipsit de evoluție; fără mişcare.

STÂTICĂ *f fiz.* Ramură a fizicii care are drept obiect de studiu echilibrul sistemelor de forțe.

STÂTIVE *f pl.* Instalație casnică pentru țesut; război de țesut.

A STATORNICI statornicesc *tranz*. 1) A face să se statornicească. 2) *rar* A face să intre în acțiune; a stabili; a instaura**. ~ alte rânduieli**.

A SE STATORNICI mă statornicesc *intranz*. 1) A se aşeza cu traiul (într-un loc) (pentru un timp îndelungat sau pentru totdeauna); a se stabili. 2) *(despre obiceiuri, idei* etc.) A intra adânc în uz; a deveni obişnuit; a se încetăți; a se împământeni; a se înrădăcina.

STATUT ~e *n*. 1) Document care conține un ansamblu de dispoziții, prin care se determină scopul, structura şi principiile de activitate ale unei organizații, întreprinderi sau instituții. 2) Situație reală. **~ul femeii în societate**. 3) Stare de fapt; poziție. **~ social al unei persoane.**

STÂȚI//E ~i *f* 1) Punct de staționare, special amenajat, pe o linie de cale ferată sau pe alte căi de comunicație, destinat urcării şi coborârii călătorilor sau încărcării şi descărcării mărfurilor. **~e de metrou. ~e de tren.** 2) Loc special amenajat în oraşe, unde staționează transportul în comun pentru urcarea şi coborârea pasagerilor. **~e de autobuz.** 3) Centru înzestrat cu un ansamblu de instalații, având diferite scopuri. **~ telefonică**.

A STAȚIONÂ staționez *intranz*. 1) (*despre vehicule, nave* etc.) A se opri din mers pentru câtva timp (pentru încărcare sau descărcare). **Trenul staționează**. 2) *(despre motoare, mașini de lucru* etc.) A fi în stare de repaos; a se afla în inactivitate; a nu funcționa; a stagna. 3) *(despre nivelul apelor)* A se menține

neschimbat.

STAȚIUN//E ~i *f.* 1) : ♦ ~ **balneară**, localitate cu izvoare de apă termală sau minerală și cu condiții climaterice bune pentru tratamentul diferitor boli. 2) *arheol.* Loc unde se observă vestigiile unei așezări umane din epocile primitive.

STÂVIL//Ă ~e *f* 1) Element de construcție care servește la închiderea sau deschiderea apei într-o lucrare hidrotehnică. 2) Element al unui stăvilar care, prin ridicare și coborâre, reglează curgerea apei. 3) Obiect sau îngrămădire de obiecte care formează un obstacol în calea unei mișcări. 4) *fig.* Factor care împiedică realizarea unei acțiuni; piedică; obstacol.

STÂNJEN ~i *m. înv.* 1) Unitate de măsură pentru lungimi, variind de la 1,96 m. la 2,33 m. 2) Lungime sau cantitate de material corespunzătoare acestei unități de măsură.

A STÂNJENI stânjenesc *tranz.* A împiedica să se simtă liber în acțiuni; a stingheri; a incomoda; a jena. **Prezența ta îl snjenește.**

A SE STÂNJENI mă stânjenesc *intranz. (despre persoane)* A fi cuprins de timiditate sau de emoții; a se stingheri; a se rușina; a se sfii; a se jena.

STELÂJ ~uri *n.* Piesă de mobilier formată din rafturi suprapuse, pe care se păstrează cărți sau alte obiecte; etajeră mare.

STEREOTIP I ~uri *n.* 1) *poligr.* Copie a zațurilor folosită la tipărirea edițiilor de mare tiraj sau fa reeditarea acestora; clișeu; model. 2) Comportament comun. 3) *(în exprimare)* Opinie banală; formulă trivială.

STEREOTIP II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care a apărut în formă neschimbată; tipărit după un model făcut anterior. **Ediție ~ă a unei lucrări.** 2) *v.* **STEREOTIPIC**.

STEREOTIPIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se prezintă în permanență sub aceeași formă; neschimbat. 2) Care are un comportament comun; cu comportament identic. 3) Care denotă lipsă de originalitate; fără originalitate; șablonard. **Exprimare ~ă**

STERIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre ființe)* Care este lipsit de posibilitatea de reproducere; inapt de a reproduce; sterp. 2) *(despre plante)* Care este incapabil să producă semințe sau fructe; lipsit de capacitatea de a produce semințe sau fructe; sterp. 3) *(despre sol)* Care are o fertilitate redusă; neproductiv; neroditor; nefertil; arid. 4) *fam. (despre alianțe de căsătorie)* Care a rămas fără copii; fără urmași. **Mariaj ~**. 5) *(despre roci)* Care este lipsit de minereu; fără minereu. 6) *(despre instrumente medicale, pansamente)* Care a fost supus sterilizării; prelucrat în vederea sterilizării; dezinfectat. 7) *fig.* Care este lipsit de eficiență; fără utilitate; inutil. **Discuție ~ă**. **Efort ~**.

STIGMÂT I ~e *n.* 1) *arh.* Semn distinctiv imprimat cu un fier roșu pe corpul sclavilor sau al delincvenților. 2) *fig.* Semn dezonorant; pată rușinoasă.

STIGMÂT II ~e *n.* 1) *bot.* Extremitate superioară a pistilului, unde se reține și germinează polenul. 2) *zool.* Orificiu din regiunea laterală a corpului unor insecte, prin care aerul pătrunde în trahee.

A STIGMATIZÂ stigmatizez *tranz.* 1) *arh. (sclavi sau infractori)* A marca printr-un stigmat; a însemna cu un fier roșu. 2) *fig. (persoane, fapte, spuse reprobabile)* A condamna în mod public; a califica drept josnic; a osândi; a înfiera; a blama. ~ **o trădare**.

STIHÎ//E ~i *f* 1) Fenomen natural care se manifestă cu o forță violentă. 2) *filoz. (în filozofia antică)* Fiecare dintre elementele de bază ale naturii (foc, apă, aer, pământ). 3) (*în superstiții)* Duh rău care personifică forța oarbă a naturii. 4) *fig.* Forță oarbă care acționează în mediul social.

STILET ~e *n.* 1) Pumnal mic cu lamă triunghiulară foarte fină. 2) Tijă de sondare a unei cavități sau a unei plăgi.

A STILIZÂ stilizez *tranz.* 1) *(texte, motive muzicale* etc.) A supune unor modificări de formă

sau/și de conținut, păstrând esențialul; a prelucra. 2) *arte plastice (obiecte din natură)* A reprezenta, simplificând formele pentru a obține un efect decorativ.

STILOU ~ri *n*. Ustensilă de scris, prevăzută cu un rezervor de cerneală sau de pastă care alimentează automat penița (sau un vîrf tabular cu o bilă de oțel ori de agat) în timpul scrisului; toc rezervor.

STIMÂBIL ~ă (~i, ~e) *adj. și substantival (despre persoane)* Care poate fi stimat; demn de stimă; respectabil.

STIMĂ *f.* 1) Sentiment favorabil determinat de o opinie bună față de o persoană pentru meritele sau pentru calitățile acesteia; respect; cinste; considerație; deferență; condescendență. 2) Atitudine care decurge din acest sentiment.

A STIMULĂ stimulez *tranz.* 1) *fiziol. (țesuturi, organe, celule și funcții ale lor)* A face să-și intensifice activitatea printr-un stimul; a excita. 2) *(persoane, manifestări și activități ale lor)* A susține pe toate căile (moral și material); a face să- și ia avânt. ~ **o inițiativă**. ~ **micii producători.** 3) A face să-și sporească activitatea, potențialul; a face să se intensifice. ~ **industria alimentară**. ~ **agricultura.**

STIMULENT ~e *n*. 1) Factor care stimulează; îndemn; impuls; imbold. ~ **material.** ~ **moral.** 2) *med.* Medicament care stimulează activitatea fizică sau psihică a organismului; excitant.

STINDĂRD ~e 1) *înv., astăzi poetic* Bucată de stofă de o anumită culoare sau din fâșii de anumit e culori, atașată la un suport, care servește drept semn distinctiv al unei națiuni, al unui stat, al unei unități militare sau al unei organizații; steag; flamură; drapel. 2) *fig.* Simbol de adeziune (la ceva).

A STINGHERI stingheresc *tranz.* A împiedica să se simtă liber în acțiuni; a stânjeni; a incomoda; a jena. **Haina îmi stinghерește mișcările.**

A SE STINGHERI mă stingheresc *intranz*. *(despre persoane)* A fi cuprins de timiditate sau de emoție; a se rușina; a se sfii; a se jena; a se stânjeni. **STÎV//Ă ~e** *f* Movilă de obiecte de același fel (lemne, cărămizi etc.) așezate ordonat unele peste altele.

STOIC I ~ă (~i, ~e) *adj.* 1) Care ține de stoicism; propriu stoicismului. 2) *fig. și adverbial (despre persoane)* Care suportă cu tărie vicisitudinile vieții; dotat cu tărie sufletească; ferm.

STOIC II ~i *m*. 1) Adept al stoicismului. 2) *fig.* Persoană care suportă cu tărie vicisitudinile vieții.

STOICISM *n*. 1) *arh. filoz. (în antichitatea greco-romană)* Curent filozofic care conținea elemente materialiste în problema cunoașterii și care susținea indiferența față de vicisitudinile vieții, considerând virtutea drept unicul bun adevăr. 2) *fig.* Atitudine plină de bărbăție și fermitate; tărie sufletească.

A STOPĂ I stopez 1. *intranz. (despre vehicule, mecanisme* etc.) A se opri din mers. **2**. *tranz.* A face să-și întrerupă mișcarea. ~ **un taxi.**

A STOPĂ II stopez *tranz. (ciorapi, tricouri* etc.) A repara, prinzând ochiurile scăpate și oprind deșirarea, destrămarea lor; a remaia.

STOR storuri *n*. Perdea de protecție a interiorului unei încăperi contra căldurii și luminii; transparent. **A STRANGULĂ strangulez** *tranz*. 1) (*ființe*) A priva de respirație, strângând puternic de gât (până la asfixiere); a gâtui; a sugruma. 2) *(despre haine, cingători* etc.) A incomoda prin strângere; a sugruma. 3) *fig. (căi de curgere a unui fluid)* A îngusta pe o anumită porțiune; a gâtui; a sugruma.

4) *fig. (acțiuni, manifestări ale persoanelor* etc.) A împiedica să se dezvolte sau a suprima printr-o constrângere insuportabilă; a sugruma. ~ **libertatea**.

A SE STRANGULĂ mă strangulez *intranz*. 1) *(despre râuri, drumuri, conducte* etc.) A deveni (mai) îngust pe unul din segmentele sale; a se sugruma. 2) *și fig. (despre persoane)* A pierde pentru un moment respirația; a se sugruma. ~ **de furie**.

STRĂNI//U ~e (~i) *adj.* Care șochează prin aspectul său neobișnuit, prin felul de a se manifesta etc.; ieșit

din comun; ciudat; bizar. **Un personaj ~. Un fenomen ~.**

STRATEG ~i *m*. 1) *milit.* Comandant, bun cunoscător al strategiei militare. 2) *prin ext.* Specialist în strategie. 3) *arh. (în Grecia antică)* Magistrat care era responsabil de toate operațiunile militare.

STRATEGIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de strategie; propriu strategiei. **Plan ~. Demers ~.** 2) Care prezintă interes pentru strategia militară; important din punct de vedere militar. **Poziție ~ă**. **Punct ~**. **Drum ~**.

STRATEGÎ//E ~i *f* 1) *milit.* Știință care se ocupă de planificarea, organizarea și conducerea operațiilor militare într-un război. 2) Ansamblu de operații și manevre, realizate în vederea atingerii unei victorii. ~ **de dezvoltare**.

STRĂBUN I ~i *m*. *poet. v.* **STRĂBUNIC**.

STRĂBUN II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane)* Care aparține generațiilor precedente; privitor la generațiile anterioare; strămoșesc; ancestral. 2) Care este moștenit de la generațiile precedente; din vremuri foarte îndepărtate; strămoșesc; străvechi, ancestral. **Glie ~ă**. **Pământ ~. Tradiții ~e.**

STRĂBUNIC ~i *m*. Tată al bunicului sau al bunicii în raport cu strănepoții.

STRĂBUNÎC//Ă ~i *f* Mamă a bunicului sau a bunicii în raport cu strănepoții.

STRĂDĂNI//E ~i *f* Efort (fizic sau intelectual) stăruitor, care se depune în vederea atingerii unui scop; silință; stăruință; sârguință.

STRĂDUÎNȚ//Ă ~e *f v.* **STRĂDANIE**.

A SE STRĂDUI mă străduiesc *intranz. (despre persoane)* A depune multă silință sau osteneală.

STRĂMOȘ ~i *m*. Persoană care aparține generațiilor precedente; străbun.

STRĂMOȘ//ESC ~ească (**~ești**) *adj.* 1) Care aparține strămoșilor; privitor la generațiile anterioare; străbun; ancestral. **Pământ ~. Credință ~ească.** 2) Care este moștenit de la strămoși; din vremuri foarte îndepărtate; străvechi; străbun; ancestral. **Tradiții ~ești.**

STRICT I *adv.* Cu strictețe; în mod sever.

STRIC//T II strictă (**stricți**, **stricte**) *adj.* 1) *(despre prescripții și alte acțiuni codificate)* Care necesită a fi respectat întocmai; aplicat în conformitate cu prevederile de rigoare; sever. 2) *(despre persoane)* Care exclude orice abatere de la normă; exigent în aplicarea regulilor; aspru; sever. **STRIDEN//T ~tă** (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre sunete, zgomote, strigăte* etc.) Care este în același timp intens și ascuțit; lipsit de armonie; neplăcut la auz.

2) *(despre culori)* Care este prea viu; bătător li ochi; țipător; aprins.

STRINGEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care necesită soluționare imediată; fără amânare; arzător; presant. **Necesitate ~tă.**

STRINGENȚĂ *f.* Caracter stringent.

STRIP-TEASE [pron.: **striptiz**] [cuvânt engl.] *n*.

1) Spectacol de cabaret său de varieteu, în cursul căruia una sau mai multe dansatoare se dezbracă pe scenă treptat și lent sub acompaniament muzical. 2) *fig.* Comportament exhibiționist.

STRUCTUR//Ă ~i *f* 1) Mod de organizare internă a elementelor sau a părților care constituie un ansamblu concret sau abstract; constituție; factură.

2) Ansamblu de relații dintre elementele unui sistem; rețea de relații.

A STUDIĂ studiez 1. *tranz.* A însuși prin instruire. ~ **istoria**. ~ **o limbă străină**. 2) A analiza din punct de vedere științific; a investiga. ~ **problema folosirii energiei eoliene**. 3) A supune unui examen atent (pentru a cunoaște mai bine, pentru a lua o decizie etc.); a cerceta; a investiga; a sonda. ~ **terenul**. ~ **colectivitatea**. **2**. *intranz.* A-și face studiile; a urma cursurile unei instituții de învățământ.

A SE STUDIĂ mă studiez *intranz*. (*despre persoane)* A-și concentra atenția asupra ținutei

(știindu-se examinat de cei din jur); a-și cerceta cu grijă propria persoană.

STUDIO ~uri *n.* 1) *(la un centru de radiodifuziune, de televiziune)* Local special amenajat și înzestrat cu echipament respectiv, unde se înregistrează sau de unde se transmit direct în eter programele. 2) *cinema* Întreprindere care se ocupă cu producția de filme. **~u cinematografic.** 3) Atelier de lucru al unui artist plastic. 4) Obiect de mobilier având forma unui divan prevăzut cu o ladă în care se păstrează așternutul de pat. 5) Teatru mic pe lângă un teatru mare și reputat, în care sunt valorificați actorii începători sau sunt prezentate spectacolele experimentale.

STUDI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj. (despre persoane)* Care studiază cu stăruință; sârguincios la învățătură.

STUDI//U ~i *n*. 1) Activitate intelectuală depusă în vederea soluționării unor probleme științifice într- un anumit domeniu; cercetare științifică. 2) Lucrare științifică. 3) Proces de acumulare a cunoştinţelor; învățătură. 4) *la pl.* Ansamblu de cunoștințe acumulate în acest proces; învățătură. 5) Materie de învățământ. 6) *arte plastice* Schiță preliminară executată de artiștii plastici în procesul de elaborare a unei opere de artă. 7) *muz.* Compoziție muzicala destinată, mai ales, pentru exerciții.

STUPEFÂCȚI//E ~i *f* Uimire profundă care împiedică orice reacție.

STUPEFIÂN//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care stupefiază; cu proprietatea de a stupefia. **Situație ~tă. Factor ~. Substanță ~tă.**

STUPEFIÂNT II ~e *n*. Substanță care stupefiază, provocând prin folosire repetată, obișnuința și intoxicarea organismului.

STUPEFIÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care a fost supus stupefierii; frapat de stupefacție; uimit; uluit.

STUPÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) Care este lipsit de sens; fără rost; absurd. 2) *fam. (despre persoane și manifestările lor)* Care denotă lipsă de inteligență; lipsit de inteligență; prost; nătâng; neghiob; tâmp; tont; nătărău; netot; nerod.

STUPIDIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Caracter stupid. 2) Vorbă sau faptă stupidă.

STURLUBÂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. peior.* Care manifestă neastâmpăr; fără astâmpăr; neastâmpărat; zburdalnic; zvăpăiat.

SUÂV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care produce finețe fermecătoare; cu gingășie deosebită; delicat; grațios; fin. **Gust ~. Miros ~.**

SUAVITÂTE *f* Caracter suav; finețe; gingășie; delicatețe.

A SUBALIMENTÂ subalimentez *iranz. (ființe)* A alimenta sub normă; a hrăni insuficient; a subnutri.

SUBALPÎN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care vine imediat după zona alpină; situat la poalele munților. **Zonă ~ă.** 2) Care ține de zona de la poalele munților; propriu zonei de la poalele munților. **Climă ~ă. Peisaj ~.**

SUBALTERN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care (într-o ierarhie) se subordonează unui șef; aflat în subordine.

A SUBAPRECIÂ subapreciez *tranz*. (*persoane sau lucruri)* A aprecia sub valoarea reală; a subestima; a subevalua.

SUBCONȘTIENT *n*. *psihol.* Totalitate de fenomene psihice inconștiente care intervin în calitate de elemente ale proceselor mintale active.

SUBDIVIZIUN//E ~i *f.* Parte subdivizată, obținută dintr-un tot care a fost deja divizat; subîmpărțire. **~e teritorială. ~e administrativă.**

A SUBESTIMÂ subestimez *tranz*. (*persoane sau lucruri)* A aprecia sub valoarea reală; a subaprecia; a subevalua. **Am subestimat acest pericol.**

A SUBEVALUÂ subevaluez *tranz*. (*persoane sau lucruri)* A evalua, a aprecia sub valoarea reală; a subaprecia; a subestima.

SUBIECT ~e *n*. 1) Totalitate de fapte și acțiuni care constituie conținutul unei opere de artă. 2) Problemă

care stă la baza unor preocupări; chestiune despre care se scrie sau se vorbește. 3) Motiv legitim al unei acțiuni sau al unui sentiment; cauză; pricină. 4) *filoz.* Om ca ființă activă și conștientă înzestrat cu capacități cognitive, care studiază lumea înconjurătoare ca obiect al cunoașterii. 5) Reprezentant tipic al unui grup de oameni cu trăsături negative; specimen; individ; tip. 6) *log.* Termen al unei judecăți, reprezentând obiectul gândirii. 7) *lingv., gram.* Parte principală a propoziției formată dintr-un grup nominal care atribuie verbului-predicat caracteristicile de număr, persoană și, eventual, de gen.

SUBIECTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de subiect; propriu subiectului. **Atitudine ~ă**. 2) Care se referă la afectivitatea subiectului; bazat pe caracterul personal al unui subiect. **Gust ~**. **Viziune ~ă**. 3) *(în opoziție cu* **obiectiv**) Care ține de subiectivism; propriu subiectivismului.

SUBIECTIVISM *n*. 1) *filoz.* Orientare filozofică care neagă posibilitatea reflectării obiective a realității, considerând-o drept un produs al propriei gândiri sau drept o simplă reprezentare a propriei conștiințe. 2) *v.* **SUBIECTIVITATE**.

SUBIECTIVÎ//ST I ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* 1) Care ține de subiectivism; propriu subiectivismului. **Concepție ~stă**. 2) Care manifestă subiectivism; bazat pe impresii personale; lipsit de obiectivitate; neobiectiv. **Critică ~ă.**

SUBIECTIVÎ//ST II ~ști *m*. 1) *filoz.* Adept al subiectivismului. 2) Persoană subiectivă.

SUBIECTIVITATE *f* 1) Caracter subiectiv. 2) Atitudine subiectivă.

SUBÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial* Care se produce într-un timp scurt și pe neașteptate; momentan și imprevizibil; brusc. **Moarte ~ă.**

SUBLIM I *n*. Formă superioară a perfecțiunii. **A reflecta sublimul în artă.**

SUBLIM II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care merită admirație; de superioritate perfectă; divin; elevat; extraordinar. **Un sentiment ~. Iubire ~ă.**

SUBLIMITATE *f* Caracter sublim.

SUBMARIN I ~e *n*. Vas militar capabil să navigheze și sub apă; submersibil.

SUBMARIN II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care se află sub suprafața sau la fundul mării; aflat sub suprafața sau la fundul mării. 2) Care ține de mediul de sub suprafața apei; propriu acestui mediu. **Lume ~ă. Faună ~ă.**

SUBMERSIBIL I ~e *n*. *mar.* Vas militar capabil să navigheze și sub apă; submarin.

SUBMERSIBIL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre nave)* Care este adaptat a se scufunda și a pluti sub apă; capabil să se scufunde și să plutească sub apă.

A SUBMINA subminez *tranz. (persoane, activități* etc.) A combate, uneltind (pentru a compromite sau a zădărnici). ~ **autoritatea cuiva**.

SUBNUTRÎȚI//E ~i *f* Nutriție insuficientă; subalimentație. **A suferi de ~e.**

SUBSEMNA//T ~ți *m*. Persoană care semnează sub cele scrise (sau spuse).

SUBSIDIAR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care constituie un element accesoriu; adus pentru a susține un lucru mai important; secundar; suplimentar; complementar; auxiliar. **Venit ~. Fonduri ~e.**

SUBSÎDI//U ~i *n*. Sumă de bani acordată cu titlul de ajutor; ajutor bănesc; dotație; subvenție.

SUBSOL ~uri *n*. 1) Parte a scoarței terestre aflată sub solul arabil. 2) Ansamblu de formații geologice care se află în interiorul scoarței terestre. 3) Parte a unei clădiri situate mai jos de suprafața solului; etaj subteran. 4) Spațiu din partea de jos a unei pagini de ziar, unde se publică articole mari (de obicei, foiletoane). 5) Parte din josul unei pagini de carte, unde se fac trimiteri bibliografice sau note explicative.

SUBSTÂNȚ//Ă ~e *f.* 1) Materie din care sunt formate lucrurile. ~ **lichidă**. ~ **gazoasă**. ~ **solidă**. 2) *filoz.* Esența calitativă a materiei, care există prin sine însuși și constituie esența lucrurilor indiferent de

varietatea și modificarea lor. 3) *chim., fiz.* Corp fizic omogen din punct de vedere al structurii și al compoziției. 4) Parte concretă sau imaterială a lucrurilor și a fenomenelor.

SUBSTANȚIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de substanță; propriu substanței. 2) Care reflectă esența lucrurilor; caracteristic pentru esența lucrurilor; esențial; principal. 3) Care se impune prin importanță; de importanță deosebită; important; considerabil. **Contribuție ~ă.** 4) *și adverbial (despre alimente, bucate, mâncare)* Care conține multe substanțe nutritive; bogat în substanțe hrănitoare; consistent. **Am mâncat ~.**

SUBSTITUEN//T ~ți *n*. Substanță care poate substitui o altă substanță cu proprietăți similare.

A SUBSTITUI substitui *tranz. (obiecte sau persoane)* 1) A schimba ca necorespunzător (punând în loc altceva sau pe altcineva); a înlocui. 2) *(titulari)* A schimba (într-o calitate), ținând locul (temporar); a înlocui; a suplini.

SUBSTRÂT ~uri *n*. 1) Strat peste care se află alt strat. 2) *filoz.* Bază materială a unor fenomene sau stări, care există independent de calitățile lor și constituie esența lor. 3) *lingv.* Ansamblu de elemente păstrate într-o limbă din limba populației autohtone de altă dată. **~ul dacic al limbii române.** 4) *fig.* Suport adevărat, dar ascuns; motiv; cauză. **Înțeleg bine care e ~ul venirii lui neanunțate.**

SUBTERÂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se află sub pământ; aflat sub pământ. **Pasaj ~.** 2) Care se face sub pământ; executat sub pământ. **Circulație ~ă**.

SUBTERÂN//Ă ~e *f* 1) Galerie aflată sub pământ. 2) Pasaj aflat sub pământ.

SUBTERFUGI//U ~i *n*. Mijloc abil și ocolit de a ieși dintr-o situație complicată și neplăcută.

SUBTIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și adverbial (despre persoane și manifestările lor)* Care denotă capacitatea de pătrundere în esența lucrurilor; capabil să facă cele mai fine distincții; perspicace; sagace. 2) *(despre persoane)* Care manifestă agerime rafinată; capabil să soluționeze probleme dificile; perspicace. 3) Care necesită o examinare amănunțită; caracterizat prin dificultate de pătrundere ca urmare a caracterului său delicat. **Scheme ~e**. 4) *rar* Care se caracterizează prin proprietăți foarte fine; deosebit de fin; diafan. **Parfum ~.**

SUBTILIT//ÂTE ~ăți *f.* 1) Caracter subtil; tenuitate. 2) Finețe deosebită. 3) *mai ales la pl.* Judecată sau gândire de finețe excesivă. **~ăți goale.** 4) *la pl.* Ceea ce este greu de distins sau de recunoscut. **~ățile argumentărilor.**

SUBTITLU ~ri *n*. 1) Titlu secundar, plasat după titlul principal al unei cărți, al unui articol, pe care îl completează. 2) Text rezumat al dialogurilor unui film cinematografic, imprimat la baza imaginii de pe peliculă.

SUBURBÂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de o suburbie; propriu unei suburbii; din suburbie. **Populație ~ă**. 2) *(despre mijloace de transport în comun)* Care face legătura dintre suburbii și oraș; local. 3) *fig. (despre limbaj, comportări, atitudini)* Care manifestă incultură, proprie suburbiilor; lipsit de cultură; necivilizat.

SUBURBÎ//E ~i *f* 1) Cartier de la marginea unei urbe (a unui oraș) mare; mahala. 2) Populație a acestui cartier.

SUBVERSIUN//E ~i *f* Acțiune subversivă.

SUBVERSIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care constituie un pericol pentru stat; orientat spre răsturnarea ordinii de stat existente. **Organizație ~ă.** 2) Care subminează valorile acceptate în general; susceptibil de a periclita valorile unanim acceptate. **Acțiuni ~e.**

A SUCĂLÎ sucălesc *tranz. pop., reg.* 1) *înv. (fire textile)* A înfășură (pe țevi) cu ajutorul sucalei. 2) *(persoane)* A nu lăsa în pace deranjând mereu; a bate la cap; a moronci; a sâcâi. 3) *fam.* A face de mântuială; a cârpăci.

A SUCCEDĂ succed 1. *intranz.* A urma înlocuind (în

timp sau în spațiu). **Ziua succede nopții. A succede cuiva la conducere**. **2**. *tranz. pop.* A substitui în timp (preluând obligațiile). **A-l ~ pe președinte**.

SUCCES ~e *n*. 1) Rezultat favorabil, obținut ca urmare a depunerii unui efort fizic sau intelectual; reușită; izbândă. 2) Aprobare publică. **A avea ~e**.

SUCCESIUN//E ~i *f* 1) Ansamblu de elemente succesive; totalitate de obiecte sau ființe care se succed; șir; serie; înșiruire; rând. 2) *polit.* Transmitere a puterii politice conform unor reguli speciale. 3) *jur.* Transmitere a unui patrimoniu lăsat de un defunct unei sau mai multor persoane vii. 4) *jur.* Patrimoniu transmis de un defunct succesorilor săi; moștenire.

SUCCESIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* 1) Care se succede; cu proprietatea de a urma unul după altul; consecutiv. **Evenimente ~e.** 2) Care se petrece treptat; în desfășurare treptată. **Evoluție ~ă.**

SUCCESOR ~i *m*. 1) Persoană care succede o altă persoană; urmaș; continuator. 2) *jur*. Persoană care obține un patrimoniu prin testament sau prin lege; moștenitor.

SUCCÎN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial (în opoziție cu* **prolix**) 1) *(despre acte de vorbire, texte)* Care constă din puține cuvinte; redat pe scurt; în cuvinte puține; concis; lapidar; laconic; sumar. 2) *(despre persoane)* Care se exprimă în puține cuvinte; caracterizat prin exprimare scurtă; concis; lapidar; laconic.

A SUCOMBĂ sucombă *intranz.* 1) A suferi o înfrângere într-o luptă; a se lăsa învins într-o luptă. **Armatele inamice au sucombat**. 2) *livr.* A înceta de a mai trăi; a se stinge din viață; a muri; a răposa; a se sfârși; a deceda.

SUCULEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care conține mult suc; cu mult suc; zemos; mustos. **Fruct ~.** 2) Care are gust foarte plăcut; cu savoare deosebită; delicios; savuros. **Carne ~ă.** 3) *fig.* Care are conținut bogat; cu multe idei; plin de miez. **Propuneri ~e.**

SUCULENȚĂ *f* Caracter suculent; savoare.; delicatețe.

SUDĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care poate fi sudat; în stare să fie sudat. **Metale ~e.**

SUFICIEN//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *și adverbial* Care satisface cerințele; în cantitatea necesară; satisfăcător; destul. 2) *peior. (despre persoane)* Care manifestă prin atitudine o satisfacție excesivă față de sine; plin de sine; înfumurat; îngâmfat; vanitos; arogant.

SUFICIENT II *m*. Calificativ între „insuficient” și „bine”, cu care se notează uneori probele de evaluare curentă sau finală (la examene).

SUFICIENȚ//Ă ~e *f* 1) Caracter suficient. 2) *peior.* Atitudine suficientă; vanitate; aroganță.

A SUFOCĂ sufoc *tranz.* *(despre medii, stări, sentimente* etc.) A face sa se sufoce; a înăbuși.

A SE SUFOCĂ mă sufoc *intranz.* 1) *(despre ființe)* A nu putea respira normal (din cauza lipsei de aer, a aerului impur, a căldurii etc.); a se înăbuși. 2) *fig. (despre persoane)* A simți într-un impas moral (din cauza unor condiții nefavorabile); a se înăbuși.

SUFRAGERÎ//E ~i *f* 1) Cameră în care se servește masa. 2) Mobilier pentru asemenea cameră.

SUFRAGÎ//U ~i *m*. *înv*. Persoană de serviciu care servea la masă.

SUFRÂGI//U ~i *n.* 1) Act prin care o persoană își exprimă voința și prin votare; scrutin; vot. **A supune ~ului.** 2) Drept de vot. **A-și exercita ~ul.** 3) Mod de exercitare a acestui drept; sistem de votare. **~ universal.** 4) Opinie favorabilă; adeziune. **A-și da ~ul.**

A SUGERA sugerez *tranz. (idei, gânduri, soluții* etc.) 1) *(despre lucruri)* A face să apară în mintea cuiva printr-o asociație. 2) *(despre persoane)* A prezenta drept sfat, sugestie. **~ o soluție**.

SUGESTI//E ~i *f.* 1) Influență exercitată asupra voinței unei persoane pentru a provoca o anumită

reacție. 2) *med.* Metodă curativă de influență verbală, dirijată asupra psihicului unui bolnav, pentru a trata unele tulburări neuropsihice. 3) Reprezentare sau fapt inspirat sau sugerat; idee; gând.

SUGESTIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care sugerează; cu proprietatea de a provoca sugestiuni; evocator. **Imagine ~ă.**

SUGESTIVITATE *f* Caracter sugestiv.

A SUGRUMĂ sugrum *tranz.* 1) A lipsi de respirație, strângând puternic de gât (până la asfixiere); a gâtui; a strangula. 2) *(despre haine, cingători* etc.) A incomoda prin strângere; a strangula. 3) *fig. (căi de curgere a unui fluid)* A îngusta pe o anumită porțiune; a gâtui; a strangula. 4) *fig. (acțiuni, manifestări, libertăți, activități* etc.) A împiedica să se dezvolte sau a suprima printr-o constrângere insuportabilă; a strangula. ~ **presa**.

A SE SUGRUMĂ mă sugrum *intranz.* 1) (*despre râuri, drumuri, conducte* etc.) A devenii (mai) îngust pe unul din segmentele sale; a se strangula. 2) *(despre persoane)* A pierde pentru un moment respirația; a se strangula. ~ **de râs**.

SUÎT//Ă ~e *f* 1) Grup de persoane care însoțește un demnitar; alai; tacâm; cortegiu; escortă. 2) *muz.* Compoziție muzicală constând dintr-o serie de piese instrumentale scrise în aceeași tonalitate. 3) Ansamblu de fragmente selectate dintr-o operă de proporții mai mari. 4) *fig.* Ansamblu de persoane sau de obiecte (materiale sau spirituale), care constituie o anumită succesiune.

SULIMĂN ~uri *n. înv.* Preparat cosmetic pentru față (de obicei de culoare roșie); fard de față.

A SULIMENÎ sulimenesc *tranz.* A colora cu suliman (pentru a da un aspect plăcut); a da cu suliman; a farda.

SULTĂN ~i *m. arh., ist. (în Imperiul Otoman și în alte țări musulmane)* Conducător absolut al țării; monarh; suveran.

SUMĂR I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre acte de vorbire, expuneri, texte)* Care constă din puține cuvinte; redat pe scurt; în puține cuvinte; concis; lapidar; laconic; succint. 2) *(despre acțiuni)* Care este făcut în pripă; realizat fără pregătiri prealabile; superficial; rapid; expresiv. 3) *și adverbial, și fig., peior. (despre îmbrăcăminte)* Care constă din articole puține (lăsând să se vadă goliciunea).

SUMĂR II *adv.* 1) În câteva cuvinte; pe scurt. 2) Numai cu strictul necesar. **A mobila sumar o odaie.**

SUMĂR III ~e *n.* 1) Conținut scurt (al unei lucrări); rezumat. 2) Tablă de materii; cuprins.

SUMBR//U ~ă (**~i**, **~e**) 1) Care este slab luminat; cu puțină lumină; întunecos; obscur. **Încăpere ~ă.** 2) *(despre culori)* Care tinde spre negru; apropiat de negru. **Nuanță ~ă**. **Verde ~.** 3) *fig. (despre persoane)* Care este cuprins de tristețe; cu înfățișarea plină de melancolie; trist; posomorât; întunecat; tenebros. 4) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă severitate internă; chinuit de gânduri. **Față ~ă**. **Reflecții ~e**. 5) *fig.* Care conține o enigmă tristă; caracterizat prin neînțelegere a esenței. **Istorie ~ă**. **Circumstanțe ~e.**

SUPERB -ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* 1) Care se impune prin măreție; plin de măreție și lux; măreț; splendid; magnific; impozant; impresionant; impunător. 2) Care este foarte frumos; de o frumusețe strălucitoare; splendid. 3) *(despre situații, poziții)* Care se impune prin calități remarcabile; caracterizat prin proprietăți excelente. 4) *fig. peior. (despre persoane și manifestările lor)* Care denotă aroganță și mândrie; plin de trufie și dispreț; semeț; trufaș; măreț.

SUPERFICIAL -ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se manifestă la suprafață; caracteristic pentru suprafață; de suprafață. **Ape ~e.** 2) *(despre persoane, manifestări, acțiuni ale acestora)* Care tratează numai părțile de suprafață ale problemelor; lipsit de profunzime. **Spirit -**. 3) *(despre fapte, acțiuni ale oamenilor)* Care este făcut în pripă; realizat fără

pregătiri prealabile; rapid; sumar; expeditiv. **Analiză -ă**.

SUPERI//OR I -oară (**-ori**, **-oare**) *adj.* 1) Care se află în partea de sus; situat deasupra în spațiu. **Nivel ~. Etaj ~.** 2) Care ocupă treapta cea mai înaltă într- o ierarhie; suprem; prim. **Organ de conducere ~.**
3) *biol.* Care a atins un nivel mai înalt de evoluție; cu o evoluție avansată. **Animal -. Vegetație -oară**.
4) *fig. (despre persoane și manifestările lor)* Care denotă cunoștințe, merite, forță etc. mai mare (în raport cu alții); caracterizat prin calități care depășesc norma. **Inteligență -oară**.

SUPERIOR II ~i *m*. Persoană care deține un post sau o funcție mai mare în raport cu altele din subordinea sa; șef. **Mă subordonez -orilor.**

SUPERSTÎȚI//E -i *f* 1) Credință primitivă în forțe supranaturale. 2) *la pl.* Ansamblu de astfel de credințe. 3) Comportament bazat pe credința în forțe supranaturale. 4) Credință în semne prevestitoare.

SUPERSTIȚI//OS -oasă (**-oși**, **-oase**) *adj.* 1) Care crede în superstiții; care are superstiții; stăpânit de superstiții. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care este bazat pe superstiții; plin de superstiții.

SUPEU -ri *n*. Masă care se servește seara târziu (mai ales după un spectacol, o reprezentație); cină târzie.

SUPLETÎV -ă (**-i**, **-e**) *adj. lingv. (despre forme gramaticale)* Care completează paradigma formelor flexionare ale unui cuvânt care își modifică radicalul.

SUPLEȚE *f* 1) Caracter suplu; flexibilitate; elasticitate; maleabilitate. 2) *fig.* Comportament suplu.

SUPLIMENT -e *n*. 1) Parte, element, componentă etc. care se adaugă (la ceva) în vederea completării; spor. **- de presiune**. **- de plată**. **- alimentar.** 2) Fasciculă tipărită aparte pentru a suplini o lipsă. **- ilustrat al unei reviste**.

SUPLIMENTAR -ă (**-i**, **-e**) *adj.* Care servește drept supliment; folosit în calitate de supliment.

A SUPLINI suplinesc *tranz.* 1) *(persoane, obiecte posturi* etc.) A schimba (într-o calitate), ținând locul temporar; a substitui; a înlocui. **A suplini un profesor titular. A suplini postul de profesor universitar.** 2) A întregi, adăugând ceea ce lipsește; a completa; a complini. **A suplini suma de bani necesară.**

SUPLINIT//OR -oare (**-ori**, **-oare**) *adj. și substantival (în opoziție cu* **titluar**) *(despre persoane)* Care suplinește; cu funcția de suplinire. **Membru - al unei asamblei.**

SUPLÎCI//U -i *n*. Suferință fizică sau morală foarte puternică; caznă; tortură.

SUPL//U -ă (**-i**, **-e**) 1) *adj. (despre oameni și părți ale corpului lor)* Care denotă grație și eleganță; caracterizat prin grație și eleganță; mlădios; elastic.
2) *(despre obiecte)* Care se îndoaie ușor; în stare să fie îndoit cu ușurință; mlădios; flexibil; elastic; maleabil.
3) *fig. (despre persoane)* Care se adaptează docil la situație sau voinței cuiva; capabil de a se acomoda cu facilitate la situații sau voinței altora; mlădios; elastic.

A SUPORTĂ suport *tranz.* 1) *(suferințe fizice sau morale)* A îndura cu tărie și calm; a suferi. **~ frigul**. 2) *(greutăți fizice)* A putea să susțină. 3) *(persoane)* A accepta, admițând prezența și făcând abstracție de neajunsuri; a răbda; a suferi; a tolera. 4) *fapte supărătoare)* A admite în mod conștient și tacit; a suferi; a îngădui; a tolera.

SUPOZÎȚI//E ~i *f* 1) Fapt admis ca fiind adevărat, fără a se aduce argumente; lucru ipotetic; presupunere; ipoteză. **A face ~i.** 2) *log.* Enunț care servește drept premisă ipotetică pentru alte enunțuri.

A SUPRAALIMENTĂ supraalimentez *tranz.* A alimenta peste măsură; a supranutri.

SUPRABUGETĂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care depășește prevederile bugetului; peste prevederile bugetului; extrabugetar. **Cheltuieli ~e.**

A SUPRAEVALUĂ supraevaluez *tranz.* A evalua peste măsură; a supraestima; a supraaprecia.

SUPRANATURĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(în concepțiile mistice)* Care se pretinde că ar exista de asupra naturii;

inexplicabil prin realitatea naturală; atribuit unei forțe supraumane; miraculos; fantastic. **Ființă ~ă.** 2) *și substantival* Care depășește capacitatea de înțelegere a omului; incapabil de a fi cuprins de mintea omului. 3) Care pare a fi inexplicabil; de proporții prea mari pentru lucrurile și ființele naturale; extraordinar. **Geniu ~. Talent ~. Forță ~ă.**

SUPRANUME *n*. 1) Nume adăugat la numele individual al unei persoane, în semn de cinste sau pentru a distinge de altele purtând .același nume. 2) Nume specific care substituie numele veritabil al unei persoane; poreclă.

SUPRAOM supraoameni *m*. 1) Om înzestrat cu calități excepționale care depășesc limitele facultăților umane. 2) *filoz. (în filozofia lui Nietzsche)* Tip de om superior care trebuie să apară și care s-ar afla față de omul actual în același raport în care se află omul actual față de maimuță.

SUPRASENSÎBIL ~ă (~i, ~e) *adj.* 1) *(despre ființe)* Care este peste măsură de sensibil; foarte sensibil. 2) *(despre sunete)* Care depășește capacitatea de percepere cu ajutorul organelor de simț; incapabil a fi perceput cu simțurile.

A SUPRAVEGHEĂ supraveghez *tranz. (persoane, lucruri, bunuri materiale)* 1) A ține sub ocrotire; a ocroti; a păzi; a proteja. ~ **un copil**. 2) A avea sub pază; a urmări cu atenție sporită (exercitând un control permanent); a străjui.

SUPREM ~ă (~i, ~e) *adj.* Care ocupă treapta cea mat înaltă într-o ierarhie; superior; prim.

SUPREMAȚÎ//E ~i *f* Situație supremă; poziție dominantă.

A SUPRIMĂ suprim *tranz.* 1) *(posturi)* A face să nu mai existe; a lichida; a desființa. 2) *(drepturi, legi)* A face să nu mai aibă efect legal; a abroga. 3) *(alimente, mărfuri* etc.) A scoate din întrebuințare; a interzice. 4) *(cuvinte, pasaje de text)* A face să nu mai figureze; a scoate; a elimina. 5) *(publicații)* A împiedica să apară sau a face să înceteze de a mai apărea; a interzice. ~ **un articol**. ~ **o revistă**.

SUPUȘENIE *f* 1) Caracter supus. 2) *înv*. Situație a unei persoane supuse unei țări; cetățenie.

SURDÎN//Ă ~e *f* Dispozitiv folosit la unele instrumente muzicale pentru a slăbi intensitatea sunetelor emise. ♦ **În ~**, a) încet; înăbușit; b) în taină; pe ascuns.

SURESCITĂ//T ~tă (~ți, ~te) *adj.* Excitat peste măsură; supus supraexcitării.

SURGHIUN ~uri *n*. 1) Măsură represivă constând în expulzarea din țară sau din locul de trai a unei persoane care s-a făcut vinovată față de puterea de stat; exil. 2) Stare a unei persoane expulzate din țară sau din locul de trai.

A SURMENĂ surmenez *tranz.* A face să se surmeneze; a istovi; a extenua.

A SE SURMENĂ mă surmenez *intranz. (despre persoane)* A se simți lipsit complet de puteri (în urma unei activități fizice sau, mai ales, intelectuale); a obosi peste măsură; a se istovi; a se extenua.

SURMENĂJ ~e *n*. Stare de oboseală excesivă, rezultată dintr-un mare efort fizic sau intelectual.

SUROGĂT ~e *n*. 1) Produs calitativ inferior substituentului, având cu acesta calități asemănătoare aparente; erzaț. 2) *fig.* Imitație frauduloasă; rezultat al unei contrafaceri.

A SURPRINDE surprind *tranz.* 1) *(persoane)* A prinde fără veste (asupra unui fapt); a prinde în flagrant delict. 2) A lua pe neașteptate; a prinde pe nepregătite. **Ploaia ne-a surprins la întoarcere**. **Dușmanul a fost surprins în plină noapte**. 3) A impresiona prin ceva neprevăzut; a mira; a uimi; a minuna. **Am fost surprins de gestul lui.** 4) *(manifestări, acțiuni ale oamenilor)* A descoperi pe neașteptate. **I-am surprins privirea îndreptată asupra mea.**

SURPRÎZ//Ă ~e *f* 1) Lucru surprinzător; fapt care surprinde. **Călătorie fără ~e**. 2) Emoție provocată

cuiva prin surprindere. **Am avut surpriza de a-l întâlni chiar aici.** 3) Cadou acordat cuiva prin surprindere. **Oferindu-mi cartea, mi-ai făcut o surpriză plăcută.**

SURS//Ă ~e *f* 1) Loc de apariție sau de existență; punct de plecare. **~ă de informație**. **~ă termală**. **~ă de petrol**. **~ă de lumină**. 2) Mijloc de existentă. **Trăiește fără o ~ă sigură**. 3) Document sau text original la care se face referință. **A indicat ~a în paranteze**. 4) Operă care furnizează unui om de creație o temă sau o idee; izvor de inspirație. **~ă de inspirație.**

SURUGÎ//U ~i *m.* 1) *înv.* Persoană care conduce o diligență, un poștalion sau o trăsură boierească, stând călare pe unul dintre cai. 2) Constelație din emisfera boreală; vizitiu.

SUSCEPTIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care se ofensează cu facilitate; capabil să se supere ușor; șifonabil; supărăcios. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă un simț neobișnuit; cu sensibilitate acută. **Delicatețe ~ă**. 3) *(despre obiecte)* Care poate fi supus modificării; capabil a fi modificat; posibil.

SUSCEPTIBILITĂTE *f* Caracter susceptibil.

A SUSCITĂ suscit *tranz.* 1) A face să se producă; a pricinui; a cauza; a stârni; a provoca. **~ neplăceri**. **~ discuții în controversă**. 2) A face să apară; a face să se nască; a stârni; a provoca. **~ atenția**.

SUSPEC//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care dă de bănuit; care inspiră îndoieli; dubios; îndoielnic. **Un tip ~. Vizită ~tă.** 2) Care este de valoare incertă. **Informație ~tă**. **Băutură ~tă**.

A SUSPENDĂ suspend 1 . *tranz*. 1) A prinde (în sau de ceva), lăsând să atârne liber în jos; a agăța; a anina; a spânzura. **~ un lustru**. 2) *fig. (activități, procese, acțiuni judiciare* etc.) A întrerupe pe un timp. **~ ostilitățile**. 3) *(publicații)* A împiedica să apară un anumit timp. 4) *(persoane îndeplinind anumite funcții)* A scoate temporar din serviciu. **~ un învățător**. **~ un judecător**. **2**. *intranz. rar* A atârna liber (în jos).

SUSPICI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* Care denotă suspiciune; plin de suspiciune; bănuitor; neîncrezător. **Privire ~oasă**. **Un individ ~.**

SUSPICIUN//E ~i *f* 1) Atitudine care denotă neîncredere. 2) Comportament care manifestă incertitudine față de alte persoane. **A avea ~i**. 3) Lipsă de încredere. **O ~e legitimă**.

A SUSTRAGE sustrag *tranz.* 1) *(lucruri, bunuri străine)* A lua prin viclenie și amăgeli; a-și însuși prin diferite mașinații; a fura. **~ un document dintr-un dosar**. **~ bani din casă**. 2) *(persoane)* A face să se abată, încurcând; a distrage. **Zgomotul îl sustrage de la lucru**. ♦ **~ atenția** (**cuiva**), a îndrepta atenția (cuiva) în altă parte.

A SE SUSTRAGE mă sustrag *intranz. (despre persoane)* A ocoli îndeplinirea unei obligații, recurgând la viclenie; a se eschiva. **A se sustrage de la îndatoririle părintești.**

SUTÂȘ ~i *m. înv. ist.* Comandant peste o sută de ostași.

SUVENIR ~e *n.* 1) Imagine păstrată în memorie; amintire. 2) Obiect (procurat sau primit în dar) care evocă o amintire. 3) Obiect care se vinde turiștilor.

SUVERÂN I ~i *m*. 1) Persoană care exercită puterea supremă într-un stat; conducător suprem și unic al unui stat; monarh. 2) *fig.* Persoană care dispune liber de soarta sa, de acțiunile și de actele sale.

SUVERÂN II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ocupă cea mai înaltă treaptă a unei ierarhii; cu autoritate extrem de mare; suprem. **Putere ~ă**. 2) *(despre state, popoare)* Care posedă independență națională, politică și economică; independent.

SUVERANITÂTE *f.* 1) Caracter suveran. 2) Autoritate suverană. 3) *fig.* Forță suverană; putere supremă.

SUZERÂN I ~i *m. arh. ist. (în Evul Mediu)* Latifundiar feudal de care depindeau alți feudali aflați

în raport cu acesta în relații de vasalitate.

SUZERÂN II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. arh., ist. (despre state)* Care își exercită influența asupra altui stat, aflat cu acesta în relații de vasalitate, amestecându- se în politica internă a acestuia.

SUZERANIT//ÂTE ~ăți *f. arh., ist.* 1) Drept al suzeranului asupra vasalilor săi. 2) Drept al unui stat suzeran asupra altui stat.

ȘABL//ON ~oane *n*. 1) Model de mărime naturală, după care se execută o piesă de aceeași dimensiune și de aceeași formă; tipar; prototip. 2) Instrument cu care se verifică dimensiunile unei piese fabricate sau în curs de producție. 3) *lingv.* Expresie stereotipă; clișeu verbal.

ȘABLONÂR//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) Care este produs după un șablon. **Obiect de veselă ~.** 2) *fig.* Care este lipsit de originalitate; fără spirit inventiv; stereotip. **Expresie ~ă.**

ȘACÂL ~i *m*. 1) *zool.* Mamifer carnivor sălbatic, asemănător cu lupul, dar de talie mai mică, care se hrănește, în special, cu cadavre și care trăiește în sudul Asiei, în nordul Africii și în sud-estul Europei. 2) *fig.* Persoană avidă, rapace și josnică, care profită de victoria altora.

ȘÂFER ~i *m*. *înv*. Persoană necinstită, care mijlocea o afacere comercială; mijlocitor; intermediar; samsar.

ȘALUP//Ă ~e *f.* Ambarcație mică cu motor, folosită în transportul persoanelor sau a mărfurilor și la operații de remorcare în radă și în apropierea coastei.

ȘAMÂN ~i *m.* 1) *rel.* Slujitor al șamanismului. 2) Persoană despre care se crede că ar putea comunica cu spiritele; vrăjitor.

ȘAMANISM *n. rel. (astăzi la unele popoare din Asia, America, Africa și Indonezia)* Religie primitivă, caracterizată prin cultul pentru natură și prin credință în spirite.

ȘAMBELÂN ~i *m*. *arh. (în monarhiile Europei occidentale din trecut)* Demnitar de rang superior, care avea în grija sa camera suveranului.

ȘAMOT//Ă ~e *f* 1) Argilă arsă și măcinată, utilizată la prepararea produselor refractare. 2) Cărămidă sau placă refractară, obținută din astfel de argilă.

ȘAMP//ON ~oane *n*. *cosmet.* Produs cosmetic în formă lichidă, de praf ori de cremă, care conține săpun sau detergenți, uleiuri, parfumuri și uneori substanțe colorante, folosit la spălatul sau la colorarea părului.

ȘAN șanuri *n*. *(în meseria ciubotarului)* Piesă de lemn de forma labei piciorului, care se introduce în încălțăminte pentru a-i menține forma la procesul de finisare sau pentru a o ține întinsă pentru ca să nu se deformeze; calup; calapod.

ȘANDRAMÂ *f pop.,reg.* 1) Construcție primitivă făcută de obicei din scânduri, în prelungirea acoperișului unei case țărănești. 2) Acoperiș de șindrilă. 3) *fam., peior.* Clădire mare, veche și deteriorată.

ȘÂNS//Ă ~e *l* 1) Probabilitate de a obține un succes; posibilitate de reușită. **Am o ~ă dintr-o mie.** 2) Ansamblu de circumstanțe favorabile; concurs de împrejurări fericite; noroc; fortună. **Am avut ~a de a-l avea de profesor.**

ȘANSONET//Ă ~e *f. muz.* Cântec de proporții reduse, originar din Franța, de natură populară, cu conținut vesel și burlesc (uneori frivol).

ȘANTÂJ ~e *n*. 1) Faptă reprobabilă constând în exercitarea unei presiuni morale asupra cuiva sau în amenințarea cu demascarea unor acțiuni compromițătoare, realizată în scopul de a extorca bani

sau de a obține un avantaj. 2) Mijloc folosit pentru a realiza această faptă reprobabilă. **A recurge la ~e.**

A ȘANTAJÂ șantajez *tranz. (persoane)* A supune unui șantaj; a face să fie cuprins de frica divulgării unui secret.

ȘANTIER ~e *n*. Loc pe care sunt plasate materialele de construcție și instalațiile necesare și unde se construiește sau se repară un obiect (o clădire, un pod, o șosea, un baraj, un obiect industrial etc.).

ȘARABÂN//Ă ~e *f reg.* Căruță mare.

ȘARÂD//Ă ~e *f* Joc ce constă în aflarea unui cuvânt cu ajutorul părților sau al silabelor sale constituente, al unor cifre sau desene, fiecare dintre acestea formând un cuvânt aparte.

ȘARG șargă (**șargi**, **șarge**) *adj. și substantival (despre cai)* Care are păr galben-deschis; cu părul de culoare galben-deschis.

ȘÂRJ//Ă I ~e *f.* 1) Reprezentare caricaturală prin exagerarea trăsăturilor negative ale unui personaj sau ale unei situații. 2) *literat.* Creație artistică constând în exagerarea caricaturală a trăsăturilor negative ale unui personaj sau ale unei situații. 3) *sport (în unele jocuri)* Acțiune impetuoasă, întreprinsă împotriva adversarului. 4) *înv. milit.* Atac violent și neașteptat (al unei trupe). **~a de cavalerie**.

ȘÂRJ//Ă II ~e *f (în siderurgie)* 1) Cantitate de minereu, fondant și combustibil, care se încarcă într-un furnal. 2) Cantitate de metal lichid obținut într-o singură încărcătură de turnal. 3) Ansamblu de operații executate în procesul de încărcare, prelucrare și scoatere a materialului din furnal.

ȘARLATĂN ~i *m. fam.* Persoană necinstită, care profită de credulitatea altora, înșelându-i; înșelător; farsor; escroc; impostor; șuler.

ȘARM *n.* Ansamblu de calități seducătoare (ale unei persoane, ale unui lucru etc.); farmec; grație.

Fata aceasta are mult șarm. Viața de licean are mult șarm.

ȘASÎU ~ri *n*. *teh.* 1) Cadru rigid, care se montează pe roți și susține organele unui sistem tehnic. 2) Ansamblu metalic rezistent, care se montează pe roțile unui autovehicul și care susține caroseria.

ȘATEN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre păr)* Care este de culoare cafenie deschisă; de culoarea castanei; castaniu. 2) *(despre persoane)* Care are păr de culoare cafenie deschisă; cu păr castaniu.

ȘĂTR//Ă ~e *f* 1) Cort în care se adăposteau țiganii nomazi. 2) Totalitate de corturi ale unei comunități de țigani nomazi. 3) Comunitate de țigani nomazi. 4) Chioșc de scânduri acoperit cu pânză, în care negustorii își vând mărfurile la târg.

A ȘCOLARIZĂ școlarizez *tranz. (copii de vârstă școlară)* A înscrie la școală; a încadra în procesul de învățământ.

ȘELĂR ~i *ni.* 1) Persoană care confecționează șei sau alte obiecte de harnașament. 2) *înv.* Negustor de articole de harnașament.

ȘENĂL ~e *n*. Canal navigabil, natural sau artificial, servind pentru pătrunderea navelor în port sau pentru trecerea acestora printr-un loc îngust.

ȘENÎL//Ă ~e *f teh.* Organ de deplasare constând dintr-o bandă metalică articulată, care permite unor vehicule (tancuri, tractoare, autocamioane) să circule pe orice teren și să înfrunte anumite obstacole.

ȘERB șerbi *m*. *arh.* 1) (*în epoca feudală)* Țăran dependent de feudal; iobag; serv. 2) (*în orânduirea sclavagistă)* Persoană lipsită de drepturi și de mijloace de producție, de munca și viața căreia dispunea stăpânul; rob; sclav.

ȘEVALET ~e *n*. *arte plast.* Suport de lemn pe care pictorul fixează cartonul sau pânza în timpul lucrului.

ȘIAC ~uri *n*. 1) *text.* Postav aspru de lână, de culoare închisă, țesut în condiții casnice, din care se confecționează haine țărănești de iarnă și rase călugărești. 2) Haină confecționată din acest postav. **ȘIC I** *n*. Eleganță dezinvoltă, bazată pe un gust ales. **A avea șic în îmbrăcăminte.** 2) Rafinament spiritual; lucru amuzant. **O glumă cu mult șic.**

ȘIC II *adj*. *invar.* 1) Care vădește un gust rafinat; extrem de elegant. **Costum ~.** 2) Care corespunde gusturilor unei persoane; în conformitate cu gusturile cuiva. **Aperitiv ~.**

ȘIC III șicuri *n*. *pop.* Foiță de metal lucios, care se aplică în calitate de podoabă pe unele haine femeiești; paietă; fluture. **O bluză cu șicuri.**

A ȘICANĂ șicanez 1. *tranz. (persoane)* A trata cu șicane; a sâcâi fără motive serioase. **2**. *intranz.* A umbla cu șicane. **Hai, nu șicana!**

ȘICĂN//Ă ~e *f* 1) Deranj iritant provocat de cereri și pretenții nejustificate; sâcâială fără motiv. **A supune pe cineva la ~e.** 2) Motiv lipsit de temei; subtilitate falsă; tertip. **Ne e decât o ~ă!** 3) *teh.* Obstacol montat pe circuitul unui fluid pentru a-i micșora viteza, a modifica direcția sau pentru a-i uniformiza debitul.

A ȘIFONĂ șifonez *tranz.* A face să se șifoneze.

Mi-am șifonat tare hainele.

A SE ȘIFONĂ mă șifonez *intranz*. 1) (*despre materiale, îmbrăcăminte* etc.) A pierde netezimea și forma; a se boți; a se mototoli. 2) *fig. fam., peior. (despre persoane)* A deveni ursuz ca urmare a nemulțumirii de acțiunile sau vorbele cuiva; a se bosumfla; a se îmbufna; a se oțeti.

ȘINDRÎL//Ă ~e *f constr.* Scândurică de brad, subțire și îngustă, folosită la acoperitul caselor.

ȘIRET I ~uri *n.* 1) Șnur (de obicei, de bumbac) cu care se încheie încălțămintea sau unele obiecte vestimentare. 2) Fâșie îngustă de țesătură sau de împletitură, cu care se întăresc cusăturile hainelor sau se împodobesc unele piese vestimentare. 3) Sfoară de bumbac îmbrăcată în mătase colorată sau în fir și folosită ca podoabă pentru unele obiecte (uniforme militare, draperii, tapițerii etc.); ceapraz; șnur; găitan; brandenburg; pasmant.

ȘIR//ET II ~eată (**~eți**, **~ete**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane)* Care știe să profite de naivitatea sau de bună credință a oamenilor, inducându-i în eroare; priceput în atingerea scopurilor prin procedee abile; hâtru; șmecher. 2) *(despre persoane)* Care manifestă abilitate în acțiuni; plin de abilitate în acțiuni. 3) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă prefăcătorie; caracterizat prin abilitate; șmecher; viclean. **Privire ~eată**.

ȘIRETENI//E ~i *f* 1) Caracter șiret; hâtrie. **A avea multă ~e.** 2) Faptă sau vorbă șireată; viclenie. **A recurge la ~i.**

ȘIRETLIC ~uri *n*. Procedeu șiret; manevră iscusită prin care se maschează realitatea; vicleșug; truc; tertip; șmecherie. **A umbla cu ~uri.**

ȘIST șisturi *n*. *geol.* Rocă sedimentară sau metamorfică care are proprietatea de a se desface în foi subțiri.

ȘLĂGĂR ~e *n*. *muz.* Cântec la modă; melodie care se bucură de mare popularitate. **~ul verii.**

ȘLEĂHTĂ șlehte *f* 1) *arh., ist. (în Polonia medievală)* Nobilime măruntă. 2) Corp de armată constituită din nobili polonezi. 3) *fam., depr.* Grup numeros și neorganizat de oameni.

ȘLEP șlepuri *n*. Navă cu sau fără propulsie proprie, folosită pentru transportarea mărfurilor, mai ales pe apele interioare.

ȘLIȚ șlițuri *n*. 1) *constr.* Șanț mic, scobit într-o piesă sau într-un element de construcție. 2) (*în vestimentație)* Despicătură decorativă făcută la marginea inferioară sau la mânecile unui obiect de îmbrăcăminte. 3) Deschizătură la partea din față a pantalonilor; prohab.

ȘMECHER ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și substantival (despre persoane)* Care știe să profite de naivitatea sau de bună credință a oamenilor, inducându-i în eroare; priceput în atingerea scopurilor prin procedee abile; hâtru; șiret. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă prefăcătorie; caracterizat prin abilitate; șiret; viclean. **Privire ~ă**.

ȘOC șocuri *n*. 1) Contact brusc și violent între două corpuri sau între două ființe. **S-a produs un șoc. ♦ De ~,** *(despre trupe militare)* care este destinat special pentru lupte ofensive sau pentru acțiuni directe. 2) Emoție violentă, puternică și brutală. **Am avut un adevărat șoc.**

ȘOIM ~i *m*. 1) *zool.* Pasăre sedentară răpitoare de zi, de

talie medie, cu cioc scurt și curbat, care se hrănește numai cu pradă vie. 2) *fig.* Bărbat curajos și semeț. 3) Cal sprinten și aprig.

ȘOIMĂR ~i *m*. *înv*. 1) Persoană care creștea și dresa șoimi de vânătoare. 2) Persoană care vâna cu ajutorul șoimilor dresați.

ȘOLDĂNI ~e *n*. *pop., reg.* Șold mare (mai ales de pasăre); copan.

ȘOLDĂN II ~i *m*. 1) *pop.* Pui de iepure, de la naștere până la un an. 2) *fig., fam., peior.* Termen folosit în raport cu un copil sau cu un tânăr zburdalnic.

ȘOLTÎC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival fam. (despre copii, tineri)* Care face pozne; înclinat spre năzbâtii; șotios; năzbâtios; ștrengar; poznaș.

ȘOLTUZ ~i *m*. *arh., ist.* 1) *(în Moldova medievală)* Cârmuitor al unui oraș, care era ajutat în activitatea sa de un sfat format din 6-12 pârgari. 2) Persoană care avea acest titlu.

ȘOMÂJ *n.* 1) Fenomen social-economic constând în inactivitatea forțată o unui număr mare de muncitori, din cauza lipsei de muncă ca rezultat al dezechilibrului dintre cererea și oferta forței de muică. 2) Stare de șomer. **A fi în ~.**

ȘOMER ~i *m.* Persoană aptă de muncă, care este lipsită de posibilitatea de a-și găsi de lucru, la un anumit moment.

ȘORICEL *m. (diminutiv al lui* **șoarece)** 1) Șoarece mic; șoricuț. 2) *prin spec., tehn. inform.* Dispozitiv periferic conectat la calculator, care, fiind acționat manual și deplasat pe o suprafață, antrenează deplasarea cursorului pe ecran; maus**.**

ȘORT șorturi *n*. Obiect de îmbrăcăminte în formă de pantaloni scurți, folosit în vacanță, la plajă sau pentru sport.

ȘORȚ șorțuri *n*. 1) Obiect de îmbrăcăminte purtat dinainte peste hainele obișnuite pentru a le proteja în timpul lucrului. 2) Piesă din portul popular, constând dintr-o bucată dreptunghiulară de lână sau de bumbac, de obicei, împodobită cu broderii și purtată peste fustă.

ȘOSET//Ă ~e *f* Ciorap scurt, care acoperă piciorul până de asupra gleznei.

ȘOȘON ~i *m*. Obiect de încălțăminte confecționat din pâslă sau din cauciuc, care se poartă peste pantofi pentru a-i proteja de umezeală sau de noroi. **ȘOTI//E ~i** *f* Faptă cu urmări neplăcute, dar lipsită de gravitate; boroboață; năzbâtie; poznă; bazaconie; cabazlâc. **Copiii fac ~ii.**

ȘOVIN I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de șovinism; propriu șovinismului. **Tendință ~ă. Acte ~e. ȘOVIN II ~i** *m*. Adept al șovinismului.

ȘOVINISM *n*. Naționalism agresiv și extremist, care propagă exclusivismul național, intoleranță față de alte națiuni, superioritatea unei națiuni în raport cu altele, atățând ura și dușmănia între popoare.

ȘPÂCLU ~ri *n*. *constr.* Unealtă formată dintr-o lamă triunghiulară de oțel, de obicei cu mâner de lemn, folosită la tencuit sau la chituit.

A ȘPARLÎ șparlesc *tranz. pop. fam. (lucruri mărunte)* A fura cu abilitate; a șterge; a șterpeli; a ciordi. ♦ **A o ~** (**de undeva**), a pleca pe neobservate (de undeva); a o șterpeli; a o șterge.

ȘTACHET//Ă ~e *f* 1) *sport* Bară subțire, instalată transversal pe două suporturi, peste care se execută sărituri în înălțime. 2) Scândură îngustă și lungă, din care se fac garduri. 3) Gard făcut din astfel de scânduri.

A ȘTERPELI șterpelesc *tranz. pop. fam.* (*lucruri mărunte)* A fura cu abilitate; a șterge; a șparli; a ciordi. ♦ **A o ~** (**de undeva**), a pleca pe neobservate (de undeva); a o șterge; a o șparli.

ȘTÎM//Ă ~e *f mitol. (în mitologia populară)* Ființă imaginară, înzestrată cu forțe supranaturale și reprezentată în chip de femeie, care ocrotește apele, pădurile, munții și comorile.

ȘTIOÂLN//Ă ~e *f pop., reg.* 1) Loc adânc în albia unui râu, unde apa formează un vârtej; bulboană; vâltoare. 2) Baltă mocirloasă.

ȘTRAND șranduri *n*. Teren special amenajat pe malul unei ape sau prevăzut cu un bazin de apă, unde se face plajă, baie sau sport nautic.

ȘTRENGÂR ~i *m*. *și adjectival* 1) Copil zburdalnic și poznaș. 2) *fam.* Bărbat afemeiat; om ușuratic.

ȘUBRE//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) (*despre persoane)* Care are o constituție fizică nerezistentă; lipsit de vigoare; firav; plăpând; pirpiriu; slab; fragil; gingaș; debil; prizărit. 2) Care are puțină rezistență; lipsit de trăinicie; slab. **Gard ~. Sănătate ~dă**. 3) *(despre teorii, concepții, argumente* etc.) Care poate fi ușor combătut; lipsit de fundament științific; neîntemeiat; discutabil.

ȘUI I șuie (**șui**, **șuie**) *adj. pop., reg. (despre ființe)* Care este grațios în mișcări; cu mișcări grațioase; mlădios.

ȘUI II șuie (**șui**, **șuie**) *adj. și substantival fam., depr. (despre persoane)* Care manifestă lipsă de inteligență; tulburat la minte; zălud; zurliu; zănatic; țicnit.

ȘULER ~i *m.* 1) *(la jocul de cărți)* Persoană care trișează; trișor. 2) *fam., peior.* Persoană necinstită, care profită de credulitatea altora, înșelându-i; înșelător; farsor; escroc; impostor; șarlatan.

A SE ȘUPURÎ mă șupuresc *intranz. pop. (despre persoane)* A trece pe furiș; a se introduce pe furiș (undeva); a se furișa.

ȘUR//Ă ~i *f* Construcție pe lângă o gospodărie țărănească, în care se depozitează nutrețul și cerealele, unde se adăpostesc vitele sau unde se păstrează uneltele și vehiculele.

ȘUT șuturi *n*. 1) *sport (în unele jocuri sportive)* Lovitură puternică dată în minge sau în puc cu mâna, cu piciorul, cu capul sau cu crosa. 2) *fig., fam.* Lovitură puternică dată cuiva (cu piciorul). **A da cuiva un șut.**

ȘUVÎȚ//Ă ~e *f.* 1) (*de păr*, *de lână* etc.) Smoc de fire. 2) (*de stofă, de teren* etc.) Fâșie lungă și îngustă. 3) (*de lichid, de fum* etc.) Dungă subțire; dâră.

ȘVAB I șvabi *m*. 1) Gândac de bucătărie; libarcă. 2) Gândac nocturn, de talie mare, de culoare negru-cafeniu; gândac negru; gândac de casă.

ȘVAB II șvabi i *m*.1) *la pl.* Populație compusă mai ales din germani (originari din Suabia) colonizați în mod succesiv în Banat, Transilvania și în unele localități din Bucovina, în prima jumătate a sec. 18. 2) Persoană care aparține acestei populații.

ȘVÂIȚER *n*. Varietate de brânză, asemănătoare cu cașcavalul, preparată prin fermentație îndelungată în condiții speciale, având goluri mari în masa ei.

T

TAB taburi *n. tehn. inform.* Filă care se folosește pentru a deschide mai multe pagini web în aceeași fereastră a unui browser web.

TÂB//ĂRĂ ~ere *f* 1) Loc de staționare temporară a unor grupe de oameni (turiști, sportivi, vânători etc.) sau a unor unități militare, în corturi sau sub cerul liber; lagăr; campament. **A-și instala ~a lângă un râu.** 2) Loc de oprire în timpul unei călătorii sau al unui marș; cantonament. 3) *înv.* Grup de care, în mers sau în popas; convoi. 4) Totalitate a forțelor armate ale unui stat (sau o parte a acestora); armată. **~a inamicului.** 5) *fig.* Grup opus altui grup; grupare. 6) *polit., soc.* Grup (al unui partid, al unei asociații, al unei organizații etc.) constituit în opoziție cu alt grup; grupare aflată în opoziție cu altă grupare. **~ă politică. ~a adversă.**

TABEL ~e *n*. 1) Ansamblu de cifre, de date, de informații prezentate în scris în mod metodic și după o anumită ordine, pentru a facilita consultarea. 2) Listă de termeni, cifre, simboluri, grupate într-un mod sistematic (în șiruri și coloane), în vederea folosirii rapide sau în vederea efectuării unor calcule. 3) *ed., did.* Material didactic format dintr-o coală de hârtie pe care este desenată o ilustrație a temei de studiu; poster didactic; planșă. 4) *matem.* Tablou în care sunt date valorile unei funcții pentru anumite valori ale argumentelor. **~ matematic.**

TABELÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are forma de tabel; în formă de tabel. **Listă ~ă. Informație ~ă.**

TABIET ~uri *n*. Deprindere pe care o persoană și- o

satisface cu regularitate, cu strictețe și cu meticulozitate. **Și-a făcut ~ul de dimineață.**

TABLET//Ă ~e *f.* 1) *farm.* Preparat medicamentos, de forma unui disc mic, care se administrează pe cale bucală; pastilă; hap; comprimat; pilulă, 2) *gastronom.* Preparat alimentar dulce, solid, prezentat în formă de placă dreptunghiulară. **~ de ciocolată**. 3) *jurnalism* Articol publicistic de dimensiuni mici, care tratează o problemă de actualitate.

TABU ~uri *n*. 1) *arh. rel. (în societatea primitivă)* Sistem de interdicții cu caracter religios, aplicate unor obiecte, ființe sau cuvinte (care le denumeau), considerate sacre sau impure; interdicție de ritual; rit interzis. 2) *lingv.* Evitare, din superstiție sau din pudoare, a folosirii unor cuvinte și substituirea lor prin altele; interdicție de limbaj. 3) Obiect despre care este interzis să se discute.

A TACHINĂ tachinez *tranz.* 1) *(persoane)* A trata cu glume inofensive; a necăji în glumă; a zădărî. 2) *fig. rar (despre gânduri, melodii* etc.) A urmări insistent, necăjind; a obseda; a chinui.

A SE TACHINĂ mă tachinez *intranz*. (*despre persoane)* A face schimb (în glumă) de vorbe înțepătoare (unul cu altul).

TACÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care se subînțelege și se admite fără a fi exprimat. **Aprobare ~tă**.

TACITURN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* (*despre persoane*) Care vorbește puțin; tăcut din fire; închis în sine; posac.

TACÂM tacâmuri *n*. 1) Totalitate de obiecte de care se servește o persoană care mănâncă; serviciu de masă. 2) Ansamblu de obiecte sau de unelte necesare pentru realizarea unei acțiuni sau îndeletniciri; garnitură; echipament. 3) *rar* Totalitate de piese folosite pentru înhămarea unui cal; harnașament. 4) *înv.* Grup de persoane care însoțește un demnitar; alai; cortegiu; escortă; suită. ♦ **~ de lăutari,** taraf. 5) *fig., fam., peior.* Grup de indivizi uniți în vederea unor scopuri suspecte; gașcă; clan; taraf; cârdășie; tagmă.

TAG taguri *n. tehn. inform.* Cuvânt-cheie relevant sau termen asociat unei piese de informație (pagină Web, imagine, post al unui blog, nume etc.) pentru a o descrie, oferind totodată posibilitatea includerii acesteia într-un sistem de clasificare; etichetă.

TĂGM//Ă ~e *f* 1) Totalitate de persoane care țin de aceeași categorie socială sau profesională. 2) *fig., fam. peior.* Grup de indivizi uniți în vederea unor scopuri suspecte; clan; clică; tacâm; taraf; gașcă; cârdășie.

TAIFĂS ~uri *n*. *fam.* Conversație plăcută, intimă, pe teme minore; pălăvrăgeală; flecăreală. **A sta la ~ cu cineva.**

TAIFUN ~uri *n*. *meteor.* Ciclon tropical care se produce în mările Chinei și Japoniei și provoacă calamități enorme.

TALENT ~e *n*. 1) Aptitudine remarcabilă, naturală sau achiziționată, pentru o anumită activitate (în special, artistică); dar; har. **A avea ~ul de a convinge oamenii. A avea ~ în muzică.** 2) Persoană înzestrată cu capacități deosebite într-un anumit domeniu de activitate. **A fi un ~ adevărat.**

TĂLER I ~e *n*. 1) Vas plat (de metal, de lut sau de lemn) din care se mănâncă; farfurie; talger. 2) Fiecare dintre cele două discuri ale unei balanțe; tas. 3) *mai ales la pl. muz.* Instrument muzical de percuție, constituit din discuri de alamă, puțin concave, care, fiind lovite unul de altul, marchează ritmul sau cadența într-o orchestră; talger. 4) *sport* Disc de argilă arsă, care servește ca țintă mobilă în tirul sportiv. 5) *la pl. sport* Probă sportivă care constă în trageri cu arma de vânătoare în astfel de discuri.

TĂLER II ~i *m*. *înv*. Monedă austriacă de argint, care a circulat și în principatele dunărene.

TĂLI//E ~i *f.* 1) Parte mai subțire a corpului omenesc, situată la joncțiunea dintre torace și abdomen; mijloc. 2) *(la obiecte de îmbrăcăminte)* Parte care acoperă această regiune a corpului; mijloc. 3) Parte a unei rochii care acoperă bustul; corsaj. 4) Parte a corpului omenesc, cuprinsă între umeri și șolduri; trunchi; bust. 5) Dimensiune a corpului

omenesc, luată de la sol până la partea superioară a craniului; înălțime; mărime; statură. 6) Mărime după care se confecționează articole vestimentare; tip standard al unei serii de confecții. **Haine de ~e mare**. 7) Dimensiune a corpului unui animal. 8) *fig.* Grad de dezvoltare intelectuală; nivel intelectual. 9) *fig.* Calitate sau ansamblu de calități (deosebite) ale unor obiecte, fenomene, fapte, idei etc., raportate la normele ideale ale timpului sau la necesitățile sociale și la idealurile generate de acestea; însemnătate; valoare; nivel. **A fi un jucător de ~e internațională.**

TALISMÂN ~e *n.* 1) Obiect pe care sunt încrustate diverse semne consacrate, căruia i se atribuie de către superstițioși virtuți magice de protejare a purtătorului; amuletă; fetiș. 2) Obiect aducător de noroc.

TALMUDÎ//ST ~ști *m.* 1) *rel.* Persoană specializată în interpretarea talmudului. 2) *fig.* Persoană care înțelege și interpretează lucrurile în mod dogmatic, scolastic, făcând uz de exces de subtilități și de exprimare artificială.

TAMBUR I ~e *n.* 1) *teh.* Piesă în formă de cilindru gol cu diverse întrebuințări în tehnică; tobă. 2) *arhit.* Bază cilindrică sau prismatică a unei cupole. 3) *constr.* Spațiu format din două uși duble la intrarea într-o clădire, servind drept mediu izolant pentru interior. 4) Platformă la intrarea într-un vagon de cale ferată.

TAMBUR II ~i *înv.* Toboșar militar. **~ major.**

TAMBURÎN//Ă ~e *f. muz.* Tobă portativă de dimensiuni mici, cu pielea întinsă pe o singură parte și prevăzută de jur împrejur cu plăci de metal sau cu zurgălăi.

TAMP//ON ~oane *n.* 1) *teh.* Piesă constând dintrun disc mare de oțel și un resort puternic, plasată la extremitățile vehiculelor drumului de fier pentru a amortiza șocurile și pentru a menține o anumită distantă între vehicule. ♦ **Stat ~,** *polit.* stat care, prin situația sa geografică, se află între două state puternice și ostile. 2) *med.* Pachet mic de vată sau de tifon sterilizat care se aplică pe o rană sau se introduce într-o cavitate a organismului pentru a opri o hemoragie sau pentru a absorbi secrețiile purooioase. **Aplică pe rană un ~ steril.** 3) *fig. societ.* Obiect sau persoană care amortizează antagonismele dintre persoane sau comunități. 4) *înv.* Obiect de birou, format dintr-un suport curb, pe care se aplică hârtie sugativă, folosit pentru a usca cerneala după scriere.

TANANÂ ~le *f* 1) Dans popular țigănesc. 2) Melodie după care se execută acest dans.

TANDREȚE *f* 1) Atitudine tandră. 2) Vorbă sau faptă tandră.

TÂNDR//U ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane și manifestările lor)* Care denotă delicatețe și gingășie; plin de delicatețe și gingășie.

TAPET ~e *n.* 1) Piesă de hârtie sau de stofă, imprimată cu desene decorative, care se aplică pe pereții camerelor, substituind zugrăveala. 2) *înv.* Covor mic; covoraș. ♦ **A pune** (*sau* **a aduce**) **pe ~,** a pune (sau a aduce) în discuție. **A pune pe ~ un subiect de discuție.**

A TAPISÂ tapisez *tranz.* 1) *(obiecte de mobilă)* A acoperi cu materiale speciale (stofă, pânză, gobelen, piele etc.); a capitona. 2) *(pereții unei încăperi)* A acoperi cu tapet; a tapeta.

TAPISERÎ//E ~i *f* 1) Lucru de mână cusut pe canava cu fire de lână sau de mătase după conturul unui desen. 2) Țesătură ornamentală din lână sau din mătase cu care se împodobesc unele obiecte de mobilă sau pereții unei camere.

TARÂB//Ă ~e *f.* 1) Masă improvizată în piețe sau pe străzi, pe care negustorii ambulanți își expun marfa. ♦ **De ~,** de prost gust; vulgar; trivial. 2) *înv.* Tejghea de cârciumă la care stătea vânzătorul.

TARANTEL//Ă ~e *f.* 1) Dans popular din sudul Italiei cu un ritm foarte rapid, care se execută acompaniat de chitară, de tamburină sau de castaniete. 2) Melodie după care se execută acest dans.

TARANTUL//Ă ~e *f entomol.* Păianjen de pământ,

de talie mare, veninos, cu patru ochi mari și numeroși ochi mai mici, răspândit în regiunile meridionale.

TARAF ~uri *n*. 1) Formație mică de lăutari, care interpretează melodii populare. 2) *fig., fam., depr.* Grup de indivizi uniți în vederea unor scopuri suspecte; clan; clică; tagmă; tacâm; gașcă; cârdășie.

TARDIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care se produce după momentul așteptat; realizat spre fine; târziu. **Apariție ~ă**. **Maturitate ~ă**. 2) Care se dezvoltă prea încet; cu dezvoltare lentă. **Fruct ~**. **Om ~**.

TARIF ~uri *n*. 1) Sistem de norme oficiale stabilit pentru retribuirea diferitelor prestări de serviciu, pentru transportul de pasageri și de marfă sau pentru realizarea anumitor articole. 2) Tabel sau listă care indică taxele pentru servicii publice. **A plăti serviciile conform ~ului.**

TÂRTAR ~uri *n*. 1) *mitol. (în mitologia antică)* Loc situat în fundul infernului, unde se credea că erau chinuiți titanii aruncați acolo de Zeus. 2) *rel. (în religia creștină)* Loc de chinuri veșnice, unde se crede că nimeresc după moarte sufletele celor păcătoși; gheenă; iad; infern.

TÂRTOR ~i *m*. 1) *rel.* Căpetenie a dracilor. 2) *fig.* Conducător despotic al unei gaște. 3) *fig.* Persoană crudă, fără scrupule, care comite fapte reprobabile, apelând la teroare.

TAS tasuri *n*. 1) Recipient plat de formă rotundă. 2) Fiecare dintre cele două discuri ale unei balanțe; taler.

A TASTÂ tastez *tranz. tehn. inform. (documente, texte, mesaje, caractere etc.*) A scrie prin acționarea tastaturii.

TASTATUR//Ă ~ri *f.* 1) *tehn. inform.* Componentă periferică a calculatorului, care permite utilizatorului să introducă în unitatea centrală a acestuia date (litere, cifre, semne speciale) prin apăsarea unor taste; dispozitiv cu taste, care servește la introducerea datelor în calculator. 2) *telecom.* Totalitatea butoanelor de comandă la un aparat de telefon fix sau mobil; claviatură.

TÂST//Ă ~e *f.* Fiecare dintre clapele unei tastaturi, la calculator.

TÂȘCA tăști *f rar* Geantă de piele sau de pânză, în care se țin diferite obiecte (bani, tutun etc.). **~a vânătorului.**

TAVÂN ~e *n*. 1) Suprafață plană care formează partea superioară a unei încăperi; pod; bagdadie; plafon. 2) Parte subterană a unei excavații miniere subterane. **~ul minei.**

TAVERN//Ă ~e *f* Cârciumă sărăcăcioasă, murdară și întunecoasă aflată, de regulă, la subsol.

TĂBĂCÂR ~i *m*. Muncitor specializat în tăbăcirea pieilor; dubălar; argăsitor.

TĂBĂRÂȘ ~i *m*. *înv*. Ostaș care făcea parte dintr-o tabără.

A TĂBĂRÎ tăbărăsc *intranz.* 1) A se arunca cu lăcomie sau cu violență; a năvăli; a se năpusti; a se repezi; a năpădi. ~ **asupra mâncării**. ♦ ~ (**cu gura**) **asupra cuiva,** a se repezi (cu gura) la cineva; a adresa cuiva o avalanșă de mustrări și de reproșuri. 2) *înv*. A se așeza cu tabăra pentru popas; a-și face tabără.

A TĂGĂDUI tăgăduiesc *tranz. (adevăruri, fapte, fenomene)* A declara ca neadevărat; a nega.

A TĂLĂZUÎ tălăzuiește *intranz.* 1) *(despre apele din mări și oceane)* A se agita în talazuri; a se ridica în valuri mari și învolburate. 2) *fig.* A se legăna ca valurile unei ape; a ondula; a undui.

TĂPȘÂN ~e *n*. 1) *geomorf* Porțiune de teren neted și ușor înclinat pe versantul unui munte sau la baza unui deal. 2) Loc viran, puțin mai ridicat decât terenul din jur, din mijlocul unui sat, unde se face hora sau unde se strâng oamenii în zilele de sărbătoare.

TĂRÂM ~uri *n*. 1) Teritoriu de mare întindere de pământ, având anumite caracteristici specifice; zonă; regiune; ținut; meleag. 2) Sferă de activitate; domeniu. **A activa pe ~ul pedagogic.**

TĂU tăuri *n*. 1) Apă stătătoare, noroioasă și de adâncime mică; baltă. 2) Lac de munte; iezer. 3) *înv.* Prăpastie fără fund; hău; genune; abis.

TÂRC//OL -oale *n.*: ♦ **A da** *(sau* **a face**) **~oale** *(sau* **un ~**), a) a se învârti în preajma cuiva sau a ceva; b) a face curte.

TÂRL//Ă ~e *f pop.* 1) Construcție primitivă în afara satului, unde se adăpostesc oile și ciobanii vara și unde se prepară produse alimentare din laptele de oaie; stână; oierie. 2) Loc unde se află această construcție. 3) *(despre oi sau despre alte animale)* Grup mare; turmă; ciurdă.

TEÂCĂ teci *f* 1) Cutie de metal sau de piele, în care se țin săbii, cuțite sau alte obiecte tăioase; toc. **A scoate sabia din teacă.** 2) Parte a unei unelte manuale cu lamă, în care se fixează coada sau mânerul. **A pune cuțitul în teacă.**

TEÂPĂ *f pop.* 1) Grup de ființe cu o trăsătură comună; fel; soi. 2) Condiție socială; stare; treaptă; rang. **A fi de aceeași ~ă.**

TELECOMUNICÂȚI//E ~i *f* 1) Transmitere și recepție de informații la distanță. 2) Ansamblu de mijloace și procedee de comunicare a informațiilor la distanță.

TELEGHIDÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre avioane, proiectile, aparate tele, climatizoare* etc..) Care este acționat și condus prin teleghidare; acționat și dirijat la distanță.

TELEMECÂNICĂ *f.* Știință care se ocupă de mijloacele acționării și conducerii la distanță a proceselor tehnice.

TELEMETRIE *f.* Disciplină care se ocupă de măsurarea la distanță cu ajutorul telemetrului.

TELEMETR//U ~e *n*. Aparat pentru măsurarea la distanță cu ajutorul procedeelor acustice, optice sau radioelectrice.

TELEPÂTIE *f* Capacitate psihologică (contestată de unii) constând în transmiterea gândurilor și a sentimentelor la distanță; comunicare extrasenzorială. **A avea telepatie. Prin telepatie.**

TELURIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de pământ; propriu pământului; de pământ. **Rumoare ~ă.** 2) *fig.* Care este de culoarea pământului; întunecat ca pământul. **Față ~ă.**

TEMÂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de o temă; propriu unei teme; realizat pe baza unei teme. **Dezbatere ~ă. Dicționar ~.**

TEMÂTIC//Ă ~i *f* Ansamblu de teme dezvoltate de un artist, de un scriitor, de o școală, de un cercetător etc. într-o operă artistică sau științifică. **TEMBEL ~ă** (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane și manifestările lor).* 1) Care exprimă nepăsare; caracterizat prin indiferență; nepăsător; indiferent; indolent. 2) *fam. și substantival* Care denotă facultăți intelectuale reduse; cu proprietăți mintale reduse; imbecil; tâmpit; idiot.

TEMEN//EÂ ~ele *f* Salut făcut printr-o plecăciune (după obiceiul musulmanilor); talâm. ♦ **A face (cuiva) ~ele,** *fig.* a fi exagerat de politicos (cu cineva).

TEMERÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care este de o îndrăzneală excesivă; îndrăzneț peste măsură; cutezător. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă îndrăzneală imprudență; caracterizat prin hazardare excesivă. **Proiect ~.**

TEMERITÂTE *f* Caracter temerar; îndrăzneală excesivă.

TEMNICER ~i *m.* Supraveghetor la o închisoare; gardian.

TEMNIȚ//Ă ~e *f* Instituție în care își ispășesc pedeapsa persoanele condamnate la privațiune de libertate; pușcărie; închisoare; penitenciar.

A TEMPERÂ temperez *tranz. (persoane și manifestările lor)* A face să se tempereze; a potoli; a domoli; a modera.

A SE TEMPERÂ se temperează *intranz.* 1) *(despre fenomene ale naturii)* A scădea în intensitate; a pierde din intensitate; a se ogoi; a se potoli. 2) *(despre persoane și manifestările lor)* A se calma, înfrânându-se; a se potoli; a se domoli; a se modera; a se ogoi.

TEMPERAMENT ~e *n*. 1) *psihol.* Ansamblu de particularități psihice care condiționează reacțiile,

susceptibilitatea și comportamentul unei persoane; fire. 2) Energie vitală. **A avea mult ~.** 3) Apetit sexual; predispoziție activă spre dragoste. **Persoană cu ~.**

TEMPERÂNȚ//Ă ~e *f* Caracter temperat; simț al măsurii; cumpătare; moderație; sobrietate. **A se comporta cu ~ță.**

TEMPERÂ//T ~tă (~ți, **~te**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care știe să-și tempereze instinctele interne; în stare a-și modera instinctele interne; cumpătat; moderat. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă reținere și calm. **Gest ~. Acțiune ~tă**. 3) *(despre climă, regiuni* etc.) Care are o temperatură nici prea caldă, nici prea rece; caracterizat prin temperatură moderată.

TEMPL//U ~e *n*. 1) *arh. (în antichitate)* Edificiu special amenajat pentru practicarea cultului religios. 2) Biserică monumentală. 3) *fig.* Loc sau edificiu unde are loc o acțiune comparabilă cu oficierea cultului religios. **~ al culturii**.

TEMPO *n*. 1) *muz.* Viteză de execuție a unui pasaj sau a unei lucrări. 2) *prin ext.* Viteză de desfășurare a unei acțiuni; ritm; cadență. 3) Ritm al vorbirii.

TEMPORÂL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de tâmple; propriu tâmplelor. **Zonă ~ă.**

TEMPORÂL II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de timp; propriu timpului; de timp. **Spațiu ~.**

TEMPORÂR ~ă (**~i**, (**~e**) *adj.* Care durează puțin timp; de durată redusă; vremelnic; trecător; provizoriu. **Funcție ~ă**. **Putere ~ă**. **Indispoziție ~ă.**

TENÂC//E ~ (**~i**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care ține mult la opiniile sau la deciziile sale; caracterizat prin atașament puternic față de opinii și decizii; stăruitor; perseverent; dârz; înverșunat. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă dârzenie puternică; cuprins de dârzenie mare. **Voință ~. Rezistență ~**. 3) *(despre corpuri dure)* Care rezistă la acțiunea forțelor externe; rezistent la distrugere. **Piatră ~.**

TENACITÂTE *f* 1) Caracter tenace; stăruință; dârzenie; perseverență. 2) *teh*. Capacitate de rezistență la rupere. **~ea materialelor.**

TENCUI//ÂLĂ ~eli *f. constr.* Strat de mortar aplicat pe suprafața pereților și a tavanului, pentru a le proteja și pentru a le netezi.

TENDENȚI//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* (*despre oameni și acțiunile, faptele lor)* Care manifestă o tendință inexplicabilă; cu tendințe lipsite de obiectivitate. **Om ~os**.

TENDÎNȚ//Ă ~e *f* 1) Forță care orientează activitatea omului spre un anumit scop. **~a spre bine.** 2) Dorință puternică; năzuință; aspirație. **Am avut ~a de a abandona competiția.** 3) (*în opere artistice)* Poziție social-politică a autorului; atitudine față de realitatea reflectată. 4) Orientare comună a unei categorii de persoane. **Vezi care sunt ~ele în societate.** 5) Evoluție într-un anumit sens; direcție; orientare. **~a spre progres.**

TEND//ON ~oane *n. med., anatom.* Țesut conjunctiv fibros care leagă mușchii de oase.

TENEBR//Ă ~e *f. mai ales la pl. livr.* Obscuritate profundă; întuneric de nepătruns; întunecime; beznă.

TENEBR//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* 1) Care este cufundat în tenebră; cuprins de tenebră; întunecos; obscur; sumbru. **Închisoare ~oasă**. 2) *fig. (despre persoane)* Care are un aspect trist; cu înfățișare tristă; posomorât; întunecat; sumbru. 3) *fig.* Care este greu de înțeles; cu multe înțelesuri; plin de mister; misterios. **Aluzie ~oasă.**

TEN//OR -oare *n*. *muz.* 1) Voce bărbătească cu cel mai înalt registru. 2) Instrument muzical de suflat al cărui registru corespunde acestei voci.

TENOR II ~i *m*. *muz.* Cântăreț care are vocea cu cel mai înalt registru.

TENSIUN//E ~i *f* 1) Stare de încordare; întindere. **~a mușchilor**. 2) *fig.* Stare încordată, însoțită de zbucium sufletesc. **~e nervoasă.** 3) *fiz.* Forță interioară care acționează asupra suprafeței unui spațiu închis.

A TENTĂ tentez *tranz.* A supune unei ispite; a ispiti;

a ademeni; a momi. **Mă tentează tot ce e nou.**

TENTĂCUL ~e *n*. (*la unele animale acvatice)* Organ alungit, musculos și mobil, care servește la pipăit, la prinderea hranei și la deplasare. **~lele caracatiței.**

TENTATÎV//Ă ~e *f* 1) Acțiune prin care se încearcă a se ajunge la un rezultat; încercare. **Am făcut mai multe ~e de a-l convinge.** 2) *jur.* Încercare neizbutită de a comite o infracțiune. **~de omor.**

TENTĂȚI//E ~i *f* Motiv care tentează o persoană la acțiune; dorință puternică; ispită. **Are ~a de a gusta din toate plăcerile lumii.**

TERACOT//Ă ~e *f constr.* Material de construcție în formă de plăci mici, obținută din argilă arsă și emailată, folosite pentru acoperirea pereților sau a sobelor.

TERAPÎ//E ~i *f.* 1) *v*. **TERAPEUTICĂ**. 2) *med.* Ansamblu de procedee și metode care implică tratamentul unei anumite boli.

TERAPEUTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de terapeutică; propriu terapeuticii. **Remediu ~.**

TERAPEUTICĂ *f med.* Ramură a medicinii care se ocupă de studiul bolilor interne, precum și de metodele de tratare și profilaxie a acestora.

TERASAMENT ~e *n*. *constr.* 1) Ansamblu de lucrări, constând în modificarea formei naturale a pământului în vederea realizării unei construcții. **Lucrări de ~.** 2) Masă de pământ deplasată și dispusă în formă de ridicătură, servind ca bază pentru o construcție (mai ales cale ferată, șosea, dig etc.). **~ de cale ferată.**

TERE//STRU ~stră (**~ștri**, **~stre**) *adj.* 1) Care ține de pământ; propriu pământului; pământesc. **Suprafață ~stră**. 2) Care trăiește pe pământ; situat pe pământ. **Animal ~stru**. **Floră ~stră**. 3) Care se realizează pe pământ; caracterizat prin deplasare pe pământ. **Transport ~stru**.

TERGIMĂN ~i *m*. *înv.* Persoană cu funcția oficială de a traduce; dragoman; tălmaci; traducător; interpret; translator.

A TERGIVERSĂ tergiversez *tranz*. A nu face, amânând de azi pe mâine; a tărăgăna.

TERIBIL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care inspiră teroare; producător de groază; îngrozitor; terifiant. **Armă ~ă**. **Coșmar** ~. 2) Care are putere mare; de mare intensitate. **Efort ~**. **Vânt ~**. **Lovitură ~ă**. 3) Care iese din comun (în sensul bun, pozitiv); caracterizat prin calități neobișnuite; extraordinar; formidabil. **Un tip ~**. **Un cântec ~**. **Un film ~**. 4) Care se caracterizează prin agresivitate sporită; foarte dezagreabil; agresiv; turbulent. **Copil ~**.

TERIBIL II *adv.* 1) Foarte puternic; în mod deosebit. **M-am speriat ~**. 2) *(urmat de prepoziția* **de**) Extrem; foarte; extraordinar. **~ de frumoasă.**

TERMEN I ~e *n.* 1) Limită fixată în timp, printr-o dispoziție sau printr-o înțelegere mutuală, la care urmează să se execute o obligație; soroc. 2) Clauză prevăzută într-un contract sau într-o convenție.

TERMEN II ~i *m.* 1) *lingv.* Unitate nominativă cu sens strict delimitat, care desemnează o noțiune proprie unui anumit domeniu de activitate. **~ din medicină, din fizică.** 2) Cuvânt sau expresie proprii unui vorbitor. **A vorbit în ~i normali.** 3) *mat.* Element simplu aflat în relații cu altele.

TERMIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de căldură; propriu căldurii; de căldură. **Valoare ~ă. Prelucrarea ~ă a alimentelor.** 2) Care produce căldură. **Centrală ~ ă**. **Agent ~.**

TERMINAL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și substantival* Care constituie ultimul element (dintr-o succesiune); aflat la extremitate. **Punct ~**. **~ele unui aeroport.** 2) Care se dezvoltă la vârf; dispus la capăt. **Flori ~e**. **Parte ~ă**.

TERMINOLOGÎ//E ~i *f* 1) Totalitate de termeni de specialitate, folosiți într-o știință sau într-un domeniu de activitate. **~a turismului. ~a dreptului comunitar.** 2) *lingv.* Disciplină științifică care se ocupă de studiul termenilor.

TERMOCENTRÂL//Ă ~e *f* Centrală electrică care funcționează pe baza energiei termice; centrală

termoelectrică.

TERMOS ~uri *n*. Recipient izolant, care permite păstrarea unui lichid la o temperatură constantă timp de mai multe ore.

TER//OÂRE ~ori *f* 1) Frică extremă, care paralizează conștiința. **A semăna ~oare**. **A trăi în ~oare**. 2) Regim social-politic fondat pe frică, pe intimidare și pe violență polițistă. 3) Perioadă de dominație a unui atare regim. **În timpul ~oarei**.

A TERORIZÂ terorizez *tranz. (persoane)* A supune terorii; a înspăimânta, recurgând la mijloace de intimidare.

TERȚET ~e *n*. *muz.* 1) Ansamblu format din trei executanți (instrumentiști sau vocaliști); trio. 2) Compoziție muzicală scrisă pentru un astfel de ansamblu; trio. 3) *v*. **TERȚINĂ**.

TERȚIÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care constituie a treia fază a unei evoluții. **Accident ~**. ♦ **Eră ~ă,** *ist.* eră geologică care a succedat era secundară și a precedat era cuaternară; neozoic.

TERȚÎN//Ă ~e *f. literat.* 1) Poezie de formă fixă, compusă din strofe a câte trei versuri, dintre care primul rimează cu al treilea vers, în timp ce al doilea vers rimează cu primul și al treilea din strofa următoare. 2) Strofă dintr-o astfel de poezie.

TEST teste *n*. 1) *ed.* Probă (scrisă sau orală) de evaluare a cunoștințelor și competențelor unui elev sau student. ♦ **Test grilă,** probă scrisă de evaluare, întocmită sub formă de grilă. 2) *med.* Mijloc fizic sau chimic de recunoaștere și măsurare a unui fenomen, a unui proces biologic etc. ~ **de graviditate. ♦ Test (**sau **control) antidoping,** control efectuat de autoritățile sportive pentru a identifica și pedepsi folosirea substanțelor care îmbunătățesc artificial performanțele sportivilor sau ale animalelor utilizate în competiții sportive.

TESTAMENT ~e *n*. 1) *jur.* Act juridic unilateral, revocabil până la moartea autorului, prin care acesta formulează dispozițiile (în special cu privire la avere), care urmează a fi îndeplinite după moartea sa. ♦ **Vechiul Testament,** parte a Bibliei, care cuprinde textele religioase de până la nașterea lui Christos. ♦ **Noul Testament,** parte a Bibliei care cuprinde textele religioase de după nașterea lui Christos. 2) *fig.* Operă a unui artist, de obicei scrisă ultima în plan cronologic, care constituie expresia supremă a mentalității și artei sale.

TESTATOR ~i *m. jur.* Persoană care a făcut un testament; autor al unui testament.

TESTEMEL ~e *n. pop.* Basma de pânză subțire, împodobită cu flori colorate pe un fond negru.

TESTICUL ~e *n*. *med., anatom.* 1) Glandă genitală masculină pereche, care produce spermatozoizi și hormoni masculini. 2) Organ format din această glandă și din învelișul acesteia.

TESTIMONI//U ~i *m*. 1) Fapt ce servește la demonstrarea unui adevăr; mărturie; dovadă. 2) Document prin care se confirmă o probă; certificat; dovadă; adeverință; justificativ.

TEXTIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre materiale, fibre, unelte* etc.) Care servește la țesut sau la tricotat; destinat țesătoriei. 2) *(despre plante)* Care conține fibre pentru țesut; cu fibre de țesut în componență. 3) Care confecționează țesături; producător de țesături. **Industrie ~ă**. **Fabrică ~ă**.

TEXTUÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este în conformitate cu textul; reprodus cuvânt cu cuvânt, fără a modifica textul original. **Referință ~ă.**

TEZÂUR ~e *n*. 1) Cantitate mare de monede, de metale prețioase, de pietre scumpe, de bijuterii sau de alte obiecte de preț, adunate la un loc. 2) Totalitate de bani sau obiecte prețioase ascunse de multă vreme în pământ și descoperite întâmplător; comoară. 3) *fin.* Ansamblu de mijloace financiare efective, care se află în depozitul unei bănci de emisie. 4) *econ.* Ansamblu de bunuri materiale de care dispune un stat la un moment dat. ~ **național.** 5) Loc unde se păstrează finanțele statului sau ale unei bănci; trezorerie. 6) *fig.*

poet. Lucru sau ființă prețioasă și dragă; comoară. 7) Patrimoniu spiritual al unei societăți, acumulat pe parcursul istoriei de o anumită comunitate. ~ **cultural. ~ material și imaterial.** 8) Operă celebră (mai ales dicționar sau enciclopedie), de mare valoare. 9) *lexicogr.* Dicționar care tinde să prezinte ansamblul integral, toată bogăția lexicală a unei limbi.

TEZ//Ă ~e *f* 1) Afirmație enunțată și susținută într- o discuție. 2) Opinie care este considerată drept adevărată, urmând a fi demonstrată prin argumente. 3) *mai ales la pl.* Idee principală formulată concis, care urmează să fie dezvoltată și demonstrată. 4) *la pl.* Culegere în care sunt expuse astfel de idei. 5) *(în opoziție cu* **antiteză**) *log*. Enunț strict determinat, care urmează să fie argumentat în cadrul unei demonstrații. 6) Operă științifică prezentată pentru a fi susținută public, în vederea obținerii unui grad științific (de doctor în științe). 7) *ed.* Lucrare scrisă de elevi la sfârșitul unei perioade de studiu. **O ~ă de licență.**

TICHÎ//E ~i *f* 1) Acoperemânt de cap de formă sferică, care acoperă numai creștetul capului. 2) Bonetă care se îmbracă înainte de somn; scufie. 3) Scufie pentru copiii mici.

A TICLUI ticluiesc *tranz.* 1) *pop., fam.* A întocmi cu îndemânare, aranjând, potrivind și improvizând. ~ **o plângere**. 2) *fig. (minciuni, neadevăruri* etc.) A crea în imaginație; a născoci; a izvodi; a inventa.

TIF//ON ~oane *n*. Pânză subțire de bumbac, higroscopică, cu țesătură foarte rară, folosită în medicină la pansare.

TIHĂR//ÂIE ~ăi *f pop.* Loc râpos acoperit cu vegetație deasă.

TÎHN//Ă ~e *f* 1) Liniște sufletească; viață lipsită de griji; calm; pace. 2) *înv.* Stare de plăcere; satisfacție.

TILÎNC//Ă ~i *f muz.* Instrument muzical popular de suflat, de forma unui fluier scurt fără găuri laterale, făcut mai ales din coajă de salcie, care scoate sunete acute.

TÎMBR//U I ~e *n*. Calitate specifică a unui sunet, care permite a-l distinge de alt sunet cu aceeași înălțime, intensitate și durată, dar provenit din altă sursă sonoră; sonoritate.

TÎMBR//U II ~e *n.* Imprimat de dimensiuni mici, pe care se indică valoarea lui convențională și care, fiind emis de stat, se aplică pe scrisori drept taxă poștală sau pe unele acte oficiale drept impozit.

TIMÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care manifestă lipsă de îndrăzneală; lipsit de îndrăzneală; sfios; ruşinos. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă lipsă de siguranță și curaj; fără siguranță și curaj. **Protest ~.**

TIMONIER ~i *m*. Marinar care manevrează timona și transmite semnale.

TIMON//Ă ~e *f mar.* Roată cu mânere, care servește la manevrarea manuală a unei nave.

TINĂ *f* 1) Pământ muiat de apa ploilor sau a zăpezilor topite; noroi; glod. 2) Loc cu asemenea pământ. 3) *fig.* Acțiune sau vorbă murdară; murdărie. 4) *fig.* Comportament josnic; decădere morală.

TINICH//EA ~ele *f* 1) Foaie subțire de oțel, folosită mai ales la acoperitul caselor și la confecționarea diferitelor obiecte; tablă. 2) *fam., peior.* Obiect de metal de calitate proastă. 3) Recipient de metal subțire.

TINICHIGÎ//U ~i *m*. 1) Meseriaș care face sau repară obiecte de tinichea. 2) Muncitor care execută piese sau obiecte de construcții din tinichea.

TIP I tipuri *n*. 1) Model ideal care reunește proprietățile esențiale ale tuturor obiectelor și fenomenelor de același fel; obiect sau lucru ideal, care determină forma și caracteristicile unei serii de obiecte, lucruri sau fenomene; etalon. 2) Individ sau exemplar care servește drept model pentru un grup de ființe sau de obiecte, incluzând trăsăturile specifice esențiale ale acestora; specimen.

TIP II tlpi *m*. *fam.* Persoană excentrică; om cu comportament original; individ; subiect.

TIPIC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care constituie un model

ideal; cu proprietăți de model ideal; caracteristic; distinctiv; original. **Un caz ~.**

TIPIC II *n.* 1) Caracter specific; particularitate. 2) Ansamblu de proprietăți specifice unui fenomen artistic sau unui personaj literar, care exprimă în artă esența realității.

TIPIC ~uri *n.* 1) Consecutivitate tipizată și invariabilă de desfășurare a unei acțiuni sau procesiuni. **Își respectă metodic ~ul de dimineață.** 2) *rel.* Carte care cuprinde regulile de oficiere a serviciului divin. 3) Regulă de oficiere a slujbelor religioase. **~ bisericesc.**

TIPICÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* 1) Care acordă importanță exagerată lucrurilor mărunte; preocupat în mod exagerat de aspectele mărunte ale lucrurilor; meticulos; pedant. **Un cercetător ~. Un ~ imposibil.** 2) Care manifestă o scrupulozitate exagerată; înclinat spre aspectul formal al lucrurilor. **Profesor ~.** 3) *înv.* Persoană care respectă cu strictețe tipicul bisericesc.

TIPSÎ//E ~i *f* 1) Tavă mare, rotundă, de metal, uneori ornamentată, pe care se servește mâncarea sau băuturile; tablă. 2) *la pl. muz.* Instrument muzical de percuție constând din două talere de aramă, care sunt lovite unul de altul; chimval.

TIPTIL *adv.* 1) Fără zgomot; încet. **A intra ~.** 2) Pe furiș; pe nesimțite. **A pleca ~.**

TIRÂD//Ă ~e *f.* 1) *retor.* Fragment dintr-un discurs, în care oratorul dezvoltă detaliat și cu emfază o idee. 2) Suită de fraze sau de versuri recitate fără întrerupere de un personaj de teatru. 3) *fig.* Frază lungă, rostită cu emfază și vehemență.

TIRÂJ ~e *n.* 1) Cantitatea de exemplare în care se tipărește o carte sau o publicație periodică. **Carte cu ~ mic. Revistă de ~.** 2) Multiplicare prin copiere a unui film pentru obținerea numărului necesar de copii. 3) *teh.* Circulație a aerului și a gazelor carburante într-o instalație de încălzire cu focar.

TIRAN ~i *m.* 1) *polit.* Conducător absolut, care își exercită puterea în mod arbitrar, despotic și cu cruzime; despot; potentat. 2) *fig.* Persoană autoritară care își impune voința sa prin cruzime; om crud, cu trăsături dictatoriale; satrap.

TIRANIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de tiranie; propriu tiraniei; de tiran; despotic. **Regim ~.** 2) *fig. (despre persoane)* Care tiranizează; cu calități de tiran; despotic. **Soț ~.** 3) *fig.* Care obsedează în permanență; caracterizat prin obsesie permanentă; chinuitor; obsedant. **Pasiune ~ă**.

TIRANÎ//E ~i *f* 1) *arh., polit. (în antichitatea greacă)* Formă de conducere politică în care puterea de stat se afla în mâinile unui tiran; despotism; autocrație. 2) *fig.* Caracter tiranic; forță imperioasă. **~a pasiunilor**. **~a modei**. 3) Faptă sau vorbă tiranică.

A TIRANIZA tiranizez *tranz.* 1) *(despre persoane)* A trata cu cruzime (ca un tiran); a supune unor chinuri fizice și/sau morale. **A tiraniza oamenii.** 2) *fig. (despre gânduri, sentimente* etc.) A urmări întruna și în mod dureros; a tortura; a frământa; a chinui; a obseda.

TITAN I ~i *m.* 1) *mitol. (în mitologia greacă)* Divinitate formată din doisprezece uriași care, declarând război zeilor din Olimp, au fost înfrânți și aruncați în tartar. 2) *fig.* Persoană înzestrată cu o forță fizică sau spirituală extraordinară; gigant. **~ al gândirii filozofice.**

TITAN II *n. chim.* Element chimic, metal dur, alb-argintiu, rezistent la coroziune, răspândit în natură în formă de compuși și folosit în aliaje la construcția navelor și a rachetelor, precum și, sub formă de oxid, ca pigment alb în pictură.

TITLU I ~ri *n.* 1) Nume acordat de autor operei sale sau unei părți a acesteia, care indică tema materiei tratate. 2) *la pl.* Traducere a dialogului, imprimată sub imaginea unui film vorbit într-o limbă străină. 3) Calificare obținută printr-un efort fizic sau spiritual (într-un domeniu de activitate). **~ de campion**. ~

științific. 4) Sarcină responsabilă permanentă; funcție; post. ~ **de director**. ~ **de profesor**. **Candidat la un** ~. 5) Nume calificativ. ~ **de prieten**. ~ **de cetățean**. ~ **de aliat**. 6) Denumire onorifică (desemnând o demnitate, un rang sau o funcție înaltă). ~ **de conte**. ~ **de suveran**. ~ **de mareșal**. ~ **nobiliar**. 7) *jur.* Act juridic care certifică deținerea unui drept. ~ **de proprietate**. ~ **de moștenitor**.

TÎTL//U II ~e *n*. 1) Proporție a unui metal nobil dintr-un aliaj, exprimată în părți la mie. 2) *ind. text.* Număr care indică gradul de finețe a firului de mătase și a fibrelor sintetice; titru.

TITULÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival* 1) Care deține un titlu sau un post pe baza unei numiri legale; cu titlu acordat în mod legal. **Membru ~ al unei Academii. Profesor ~.** 2) Care posedă pe baze juridice; cu drept legal de posesiune. **Persoană ~ă a unui permis**. 3) Care deține rolul principal într-o piesă de teatru; în rolul principal.

TOÂC//Ă ~e *f.* 1) *rel.* Placă de metal în care se bate pentru a anunța începutul slujbei religioase sau anumite momente ale acesteia. 2) Sunet produs când se bate această placă. 3) *înv*. Timp al zilei (dimineața sau seara) când se anunța utrenia sau vecernia la biserică. 4) Bară de metal în care se bate pentru a anunța începutul sau terminarea lucrului pe un șantier sau într-un atelier.

TOÂST ~uri *n*. Discurs mic, prin care se invită a închina paharul în sănătatea unei persoane sau cu prilejul unui eveniment sau acțiuni. **A rosti un ~ în cinstea cuiva.**

TOG//Ă ~i *f* 1) *arh., ist. (la romani)* Mantie lungă și largă, fără mâneci, purtată peste tunică, lăsând descoperit brațul și umărul drept. 2) Haină de ceremonie, lungă până la pământ, cu mâneci largi; robă. ~ **de avocat**. ~ **de profesor**.

TOI ~uri *n.* 1) Moment de maximă intensitate în desfășurarea unei acțiuni sau a unui fenomen; punct culminant. **Petrecerea e în ~. Am venit în ~ul petrecerii. În ~ul iernii.** 2) Forfotă a unei mulțimi de oameni; învălmășeală. **A se afla în ~ul mulțimii.** 3) *înv.* Grup dezorganizat; cârd.

TOIÂG toiege *n*. 1) Băț lung și drept, care servește la mers în calitate de sprijin. 2) Lovitură dată cu un astfel de băț. 3) *fig.* Ajutor, sprijin dezinteresat. **A fi ~ul cuiva la bătrânețe.** 4) Baston purtat ca simbol al unei demnități sau autorități. ~ **papal.**

TOLB//Ă ~e *f.* 1) Geantă purtată la șold, în care vânătorii păstrează merindele și vânatul. 2) *înv*. Toc pentru săgeți; faretră.

A TOLERÂ tolerez *tranz.* 1) *(persoane)* A accepta, admițând prezența și făcând abstracție de neajunsuri; a suporta; a suferi; a răbda. 2) *(fapte supărătoare)* A admite în mod conștient și tacit; a suporta; a suferi; a îngădui. **El nu tolerează dezordinea și minciuna.** 3) *med. (tratamente, medicamente)* A suporta fără reacție patologică.

A TOLOCĂNÎ tolocănesc *pop.* **1**. *tranz. (persoane)* A nu lăsa în pace, deranjând mereu; a bate la cap; a moronci; a sâcâi. **2**. *intranz. (despre persoane)* A vorbi mult și fără rost; a trăncăni; a flecari; a pălăvrăgi.

TONÂJ ~e *n*. 1) Greutate a unui corp, exprimată în tone. 2) Capacitate de transport a unei nave, exprimată în tone-registru. 3) Capacitate volumetrică a unei nave maritime, exprimată în tone de apă dezlocuită. 4) Greutate maximă pe care o poate transporta un vehicul.

TONIC I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *lingv., fonet. (despre vocale sau silabe)* Care poartă accent; cu accent; accentuat. 2) *și substantival (despre substanțe, medicamente, băuturi* etc.) Care fortifică organismul; cu proprietatea de a stimula activitatea organismului; întăritor; reconfortant; fortifiant; tonifiant.

TONIC II ~e *n*. Medicament (sau băutură) care are proprietatea de a fortifica organismul; reconfortant;

fortifiant; tonifiant.

TOP I topuri *n*. 1) Pachet de hârtie cu un număr fix de coli. 2) *înv*. Val de postav.

TOP II topuri *n*. Clasament al preferințelor pentru opere sau oameni de artă, stabilit pe baza aprecierilor publicului sau ale specialiștilor. **Topul vedetelor de cinema**. **A fi în top.**

TOPÂZ ~e *n*. 1) Silicat fluorat de aluminiu, cristalizat, transparent, de culoare galbenă, întrebuințat în tehnică și ca piatră prețioasă. 2) Piatră prețioasă din acest mineral.

TOPICĂ *f lingv., gram.* 1) Ordine de eșalonare a cuvintelor în propoziție sau a propozițiilor în frază. 2) Compartiment al sintaxei, care se ocupă de studiul ordinii cuvintelor în propoziție sau a propozițiilor în frază.

TOPOGRAFIE *f* 1) Ramură a geodeziei, care se ocupă de reprezentarea grafică pe un plan a formelor de relief în vederea întocmirii hărților geografice. 2) Descriere a configurației unui loc.

TOPONIMIE *f* 1) Totalitatea denumirilor de localități și de locuri dintr-o regiune sau dintr-o țară. 2) *lingv.* Ramură a lingvisticii, care se ocupă de studiul toponimelor; toponomastică.

TOPTÂN *n*. *comerț:* ♦ (**A vinde**) **cu ~ul**, a) (a vinde) cu ridicata; angro; b) în cantități foarte mari; din belșug.

TOREADOR ~i *m*. Luptător cu taurii în arenă, la o coridă; torero.

TORENT ~e *n*. 1) Curs puternic de apă, care apare în urma ploilor mari sau după topirea bruscă a zăpezilor și care vine cu o mare viteză și forță de eroziune; șuvoi. 2) *fig.* Cantitate mare și intensă; abundență enormă. **~ de lacrimi**. **~ de oameni**.

TORÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) Care este foarte cald; de o căldură extremă; arzător; dogoritor. **Climă ~dă**. 2) Care radiază o căldură excesivă; arzător; dogoritor. **Soare ~**.

TOROP//EÂLĂ ~eli *f* 1) Stare de moleșeală, care precede somnul; somnolență. 2) Căldură mare; arșiță.

A TORPILÂ torpilez *tranz.* 1) *(nave maritime)* A scufunda cu ajutorul torpilelor. 2) *fig. (acțiuni, activități, planuri* etc.) A împiedica să se realizeze; a face să eșueze; a zădărnici. **~ negocierile**.

TORPÎL//Ă ~e *f* Proiectil submarin autopropulsat, folosit împotriva obiectivelor maritime, fiind lansat de nave, submarine sau avioane.

TORS torsuri *n*. 1) Parte superioară a corpului omenesc, fără cap și fără membre; trunchi. 2) Sculptură care reprezintă această parte a corpului omenesc.

A TORTURÂ torturez *tranz.* 1) *(ființe)* A supune la torturi, la chinuri groaznice; a schingiui. 2) *fig. (despre gânduri, sentimente* etc.) A urmări întruna în mod dureros; a frământa; a chinui; a tiraniza. 3) *rar (cuvinte, expresii* etc.) A denatura, încălcind grav corectitudinea firească; a schingiui; a stâlci; a poci. **~ limba**.

TORȚ/Ă ~e *f* 1) Aparat rudimentar, constituit dintr-un băț înfășurat la un capăt cu câlți îmbibați cu o substanță inflamabilă, care servește la luminat în timpul unor procesiuni sau manifestări de masă; faclă. 2) *prin anal.* Descărcare electrică de înaltă frecvență, având aspectul unei flăcări de lumânare.

TOS *adj. invar.* : ♦ **Zahăr ~,** zahăr în formă de cristale mărunte.

TOTALIT//ÂTE ~ăți *f* 1**)** Reuniune a tuturor elementelor constitutive ale unui întreg; ansamblu; integralitate; total. 2) Caracter total. 3) Număr deplin (de elemente); ansamblu.

TRADÎȚI//E ~i *f* 1) Ansamblu de datini, concepții, legende, obiceiuri, practici religioase și morale, constituite în cadrul unei comunități sociale și transmise din generație în generație. **~i populare.** 2) Obicei statornicit demult; practică uzuală; uzanță. **Prin ~.**

TRADIȚIONAL ~ă (~i, **~e)** *adj.* 1) Care corespunde tradiției; bazat pe tradiție. **Obicei ~.** 2) *și adverbial*

fam., adesea iron. În virtutea unei obișnuințe; în mod familiar; din totdeauna; obișnuit. **Așa se procedează ~.**

TRAFORÂJ ~e *n.* 1) Decupare a unor modele desenate pe plăci de furnir sau de metal subțire, cu ajutorul unui ferestrău special. 2) *cu valoare colectivă* Ansamblu de obiecte obținute în acest fel.

TRAMBULÎN//Ă ~e *f* 1) *sport* Instalație specială, de pe care sportivii execută sărituri în apă, sărituri cu schiurile sau sărituri de gimnastică. 2) *fig.* Factor sau situație care îl ajută pe cineva să se lanseze, să progreseze într-un domeniu anumit.

TRÂMP//Ă ~e *f.1) înv., reg.* Schimb în natură; troc. 2) *fam.* Afacere realizată cu ajutorul unor intermediari; aranjament.

TRANCHILIZÂN//T I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre substanțe, medicamente, factori* etc.) Care tranchilizează; cu proprietatea de a calma; calmant.

TRANCHILIZÂNT II ~e *n. farm.* Medicament care are proprietatea de a tranchiliza; calmant.

TRANSALPIN ~ă (~i, ~e) *adj. (în opoziție cu* **cisalpin**) Care se află dincolo de munții Alpi; situat dincolo de munții Alpi.

TRANSATLÂNTIC I ~ă (~i, ~e) 1) Care traversează Oceanul Atlantic. **Navă ~ă. Zbor ~.** 2) Care se află dincolo de Oceanul Atlantic; situat dincolo de Oceanul Atlantic. **Țări ~e**.

TRANSATLÂNTIC II ~e *n*. Navă mare de pasageri care traversează Oceanul Atlantic, făcând legătura între Europa și America.

A TRANSBORDĂ transbordez 1. *tranz.* 1) *(călători, mărfuri, încărcături)* A trece dintr-un vehicul în altul. 2) *(locomotive, vagoane) A* trece de pe o linie pe alta (cu ajutorul unui transbordor). **2.** *intranz.* A schimba vehiculul în cursul unei călătorii; a face o transbordare.

TRANSBORD//OR -oare *n.* 1) Navă folosită la transbordarea mărfurilor sau a călătorilor. 2) Platformă mobilă, servind la mutarea vagoanelor sau a locomotivelor de pe o linie pe alta.

TRANSCAUCAZI//ĂN -ană (**~eni**, **~ene**) *adj.* Care se află dincolo de munții Caucaz; situat dincolo de munții Caucaz.

A TRANSFERĂ transfer *tranz.* 1) A face să se transfere. 2) *fin. (sume de bani)* A face să treacă de pe un cont pe alt cont (de la o persoană sau instituție la alta). **~ banii**. 3) (*energii*) A face să treacă de la un generator la un receptor.

A SE TRANSFERĂ mă transfer *intranz. (despre persoane)* A trece de la un loc (de lucru, de studii etc.) la altul.

A TRANSFIGURĂ transfigurez *tranz.* A face să se transfigureze. **Soarele a transfigurat natura. Fericirea l-a transfigurat.**

A SE TRANSFIGURĂ mă transfigurez *intranz*. 1) A căpăta o altă înfățișare sau o altă expresie. **Artistul s-a transfigurat complet.** 2) A căpăta un alt caracter; a-și schimba radical starea de spirit.

A TRANSFORMĂ transform *tranz*. 1) A face să se transforme; a schimba; a preface; a preschimba; a modifica; a converti. **~ natura**. **~ curentul alternativ în curent continuu**. 2) *(valori, funcții, construcții sintactice* etc.) A echivala cu un alt corespondent, schimbând unele elemente și păstrând altele. **~ o ecuație**.

A SE TRANSFORMĂ mă transform *întranz*. 1) *(despre lucruri concrete sau abstracte)* A căpăta o altă formă sau un alt conținut; a trece dintr-o formă în alta; a suferi modificări; a se schimba; a se preface; a se modifica. **Satele se ~ă în orașe**. **Materia se ~ă**. **Dragostea lor s-a transformat în căsătorie.** 2) *(despre persoane)* A-și schimba caracterul, felul de a fi; a se modifica. **Ea s-a transformat înspre bine.**

TRANSFUG ~i *m*. 1) Militar care dezertează în timp de război, pentru a trece de partea inamicului. 2) Persoană care își părăsește în mod ilegal patria.

TRANSFUZI//E ~i *f med.* Metodă de tratament

biologic, constând în administrarea pe cale intravenoasă a unei cantități de sânge, de ser fiziologic sau de plasmă sangvină.

TRANSGRESIUN//E ~i *f.* 1) Mișcare a apelor maritime, care înaintează asupra unor suprafețe mari de uscat, ca urmare a coborârii nivelului scoarței terestre. 2) *prin ext.* Deviere fără temei spre un alt domeniu. **~e de la normal spre anormal.**

TRANSHUMĂNȚ//Ă ~e *f* Migrațiune periodică a păstorilor cu turmele de oi, vara la munte și iarna la șes.

TRANSIGEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. (despre persoane)* Care face concesii; caracterizat prin admiterea compromisurilor.

TRANSIGENȚ//Ă ~e *f* Caracter transigent.

TRANSLATOR ~i *m*. Persoană cu funcția oficială de a traduce; interpret; traducător.

TRANSLITERĂȚI//E ~i *f lingv.* Transcriere literă cu literă a unui text dintr-un alfabet în altul, fără a se ține cont de pronunțarea reală a acestora.

TRANSLUCÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj. (despre corpuri, materiale* etc.) Care lasă să treacă lumina, fără a permite ca obiectele să fie distinse clar.

TRANSMISIUN//E ~i *f.* 1) Emisiune radiofonică. 2) *jur*. Trecere a unui drept sau a unui bun de la o persoană la alta.

TRANSPARENT I ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care lasă să treacă lumină, permițând să se distingă obiectele; în stare să fie străbătut de raze solare și electromagnetice, fără a le absorbi sau a le difuza; străveziu. 2) *fig. (despre piele, ten* etc.) Care este foarte gingaș; caracterizat prin gingășie deosebită; fin; diafan. 3) *fig.* Care are un sens ușor descifrabil; cu sens ușor de înțeles sau de ghicit; clar; evident. **Aluzie ~tă**.

TRANSPARENT II ~e *n*. Foaie de hârtie liniată care se pune sub altă foaie, pentru a scrie în rânduri drepte.

A TRANSPIRA transpir *intranz.* 1) A elimina sudoare prin porii pielii; a asuda. 2) *(despre obiecte de sticlă, ceramică, faianță)* A se acoperi la suprafață cu vapori condensați; a asuda. **Geamul a ~t**. 3) *(despre plante)* A elimina apă sub formă de vapori. 4) *fig. (despre idei, planuri, sentimente, informații secrete* etc.) A ieși la suprafață; a deveni cunoscut, evident; a nu mai rămâne secret, necunoscut; a se vădi. **Știrea a transpirat**.

A TRANSPLANTA transplantez *tranz.* 1) *(legume, flori și alte culturi}* A scoate din seră sau din răsadniță și a planta într-un loc stabilit; a răsădi. 2) *(plante, animale)* A muta dintr-o regiune în alta, dintr-un mediu în altul (în vederea aclimatizării). 3) *fig. (obiceiuri, idei, instituții* ș. a.) A muta dintr-un loc în altul, făcând să prindă rădăcini. 4) *med. (organe, țesuturi* etc.) A înlocui pe cale chirurgicală; a grefa.

A TRANSPUNE transpun *tranz.* A reda în altă formă prin alte mijloace (decât cele inițiale). **~ o ecuație**. **~ o melodie**. **~ cuvintele unei fraze**.

A SE TRANSPUNE mă transpun *întranz.* A se strămuta imaginar (în altă situație sau în alt timp).

TRANSSIBERI//ÂN I ~ană (**~eni**, **~ene**) *adj.* Care străbate Siberia. **Magistrală ~ă.**

TRANSSIBERI//ÂN II ~ene *n*. Cale ferată care traversează Siberia.

A TRANȘÂ tranșez *tranz.* 1) *(probleme, situații, conflicte, cazuri dificile)* A examina amănunțit, oferind o soluție; a soluționa. 2) *(carnea unui animal sacrificat)* A împărți în tranșe (cu ajutorul unui instrument dur și tăios); a tăia în bucățele.

TRÂNȘ//Ă ~e *f* l) Grup de obiecte de același fel produse sau distribuite în etape succesive. 2) Bucată mică, tăiată din ceva comestibil. **O ~ de pâine.**

TRANSVERSÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care traversează pe perpendiculară lungimea unei suprafețe. **Suprafață ~ă.**

TRANZÂCȚI//E ~i *f* Contact încheiat între două sau mai multe părți pe bază de concesii reciproce asupra transmiterii unor drepturi sau asupra schimbului de mărfuri; convenție; acord.

TRÂNZIT ~uri *n*. 1) Trecere (de mărfuri sau de persoane) dintr-o țară în alta prin teritoriul unei a treia țări. 2) *(despre trenuri, pasageri, mărfuri)* Trecere printr-o stație sau printr-o țară fără alte staționări decât cele strict necesare pentru schimbarea direcției. **A avea viză de ~.**

TRANZITIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj. lingv*. (*despre verbe*) Care admite complement direct; cu acțiune care se răsfrânge în mod direct asupra obiectului.

TRANZÎȚI//E ~i *f.* Trecere de la o stare sau de la o formă la alta. **Perioadă de ~e de la economia socialistă la economia de piață.**

TRÂP//Ă ~e *f.1)* Ușă sau capac care închide o deschizătură orizontală la nivelul podelei unei case, a unei scene sau la nivelul punții unei nave. 2) Deschizătură închisă de o asemenea ușă.

TRAPEZ I ~e *n*. 1) *geometr.* Patrulater cu două laturi paralele, numite baze. 2) *sport* Aparat de gimnastică constând din două coarde verticale, fixate de plafon și unite la bază printr-o bară. 3) Leagăn improvizat, care se face în colivii sau în cuști pentru păsări sau animale.

TRAPEZ II ~i *m. anat.* Mușchi plat care ocupă partea posterioară și superioară a trunchiului.

TRASE//U ~e *n.* 1) Direcție în formă de linie, urmată de o cale de comunicație. 2) Cale prestabilită, urmată cu o anumită regularitate de un vehicul sau de o ființă; rută. 3) Drum în spațiu parcurs de un corp în mișcare; traiectorie.

A TRATĂ tratez l. *tranz.* 1) *(persoane)* A supune efectelor unui comportament, acționând (în mod diferit). ~ **bin**e. ~ **rău**. ~ **de la egal la egal**. 2) *(persoane)* A supune efectelor unui comportament, operând după împrejurări (cu ceva). ~ **cu bunăvoință**. ~ **cu vorbe de ocară**. 3) *(persoane)* A face sa bea sau să mănânce, oferind (din belșug); a servi; a ospăta. ~ **cu ceai**. ~ **cu prăjituri**. 4) *(persoane)* A aprecia într-un fel oarecare, atribuind calificativul respectiv. ~ **drept un minciunos**. 5) *med. (bolnavi sau bolile acestora)* A supune unui ansamblu de procedee medicale curative; a lecui. 6) *(substanțe, materiale* etc.) A supune acțiunii unui agent chimic sau fizic (pentru a modifica compoziția sau calitățile, pentru a distruge germenii bolilor etc.). ~ **cu acid**. ~ **semințele cu insecticide**. 7) *(probleme, teme, subiecte* etc.) A aborda, dezvoltând prin investigații speciale. 8) *(probleme, teme)* A prezenta (oral sau în scris) în urma unor cercetări. **2**. *intranz.* 1) *(despre persoane, lucrări, studii* etc.) A avea ca obiect de cercetare; a vorbi oral sau în scris. **Autorul tratează despre evoluția demografică**. **Lucrarea tratează despre originea poporului romanic de est.** 2) *(despre părți oficiale interesate)* A duce tratative (în vederea încheierii unor convenții economice, politice etc.); a negocia.

TRATATIVE *f pl.* Discuții oficiale între două sau mai multe părți interesate, purtate în vederea încheierii unui tratat. **A duce ~e cu cineva.**

TRAUMATISM ~e *n*. 1) *v*. **TRAUMĂ**. 2) Ansamblu de traume care apar la grupe de populație cu condiții identice de muncă sau de trai. 3) Ansamblu de tulburări fizice sau psihice provocate organismului de factori externi violenți.

TRĂUM//Ă ~e *f.* 1) Leziune corporală gravă, provocată de factori externi violenți. 2) Emoție violentă, care modifică personalitatea unui om, insensibilizându-l la emoții de aceeași natură.

A TRAVERSĂ traversez *tranz*. 1) (*obiecte situate transversal față de linia mișcării)* A străbate, deplasându-se de-a curmezișul în cealaltă parte; a trece. ~ **strada**. ~ **un râu**. 2) *(suprafețe întinse, spații* etc.) A parcurge de la un capăt la altul sau dintr-o parte în alta; a străbate; a pătrunde. **Ploaia a traversat acoperișul**. 3) *(mulțimi de oameni)* A parcurge dintr-o parte în alta, croindu-și drum (cu coatele); a străbate. 4) *(stări durabile, perioade de timp)* A depăși, suportând. ~ **o criză sufletească**.

TRAVERS//Ă ~e *f. constr.* 1) Bară de rezistență așezată transversal pe axa longitudinală a unei

construcții sau a unui sistem tehnic. 2) Bară transversală instalată sub șinele de cale ferată, de care acestea se fixează prin șuruburi.

A TRAVESTI travestesc *tranz*. A face să se travestească.

A SE TRAVESTI mă travestesc *intranz*. 1) A-și schimba îmbrăcămintea pentru a nu putea fi recunoscut (la un bal, la teatru); a se deghiza. ~ **în haine femeiești**. 2) *(despre actori)* A juca roluri diferite în aceeași piesă (schimbându-și respectiv costumația). 3) *fig.* A se ascunde sub aparențe înșelătoare cu scopul de a induce în eroare; a se masca; a se camufla.

A TRĂDĂ trădez *tranz.* 1) *(persoane, interese, cauze, idealuri, sentimente* etc.) A părăsi în mod perfid sau laș (trecând de partea adversă). ~ **Patria**. ~ **prietenul**. 2) *fig. (despre facultăți fizice sau psihice)* A nu mai sluji ca înainte; a da de sminteală. **Memoria îl trădează**. 3) *fig. (persoane)* A arăta așa cum este în realitate; a da de gol. **L-a trădat privirea**. 4) *(manifestări ale persoanelor, stări de spirit* etc.) A face să se manifeste; a scoate la iveală.

Vocea lui trădează neliniște.

TRĂGÂC//I I ~e *n.* Dispozitiv la armele de foc, de care se trage cu degetul arătător pentru a împușca.

TRĂGÂCI II ~ *m.* Persoană care trage cu o armă de foc.

TRĂGÂC//I III ~e (~i, ~e) *adj. pop. (despre animale)* Care trage bine la ham sau la jug; de tracțiune.

TRÂMB//Ă ~e *f* 1) Sul mare de material textil; val. 2) Masă de apă, de zăpadă, de praf, de fum etc., ridicată în sus și răsucită de vânt; vârtej; trombă. 3) *fig.* Succesiune continuă; șir; lanț; rând; serie. 4) *(despre ființe)* Grup mic; pâlc; ceată.

TRÂNDAV ~ă (~i, ~e) *adj. și substantival depr. (despre persoane)* Care trândăvește; plin de lene; leneș.

TREN//Ă ~e *f* Parte alungită de la spate a unei rochii, care se târăște pe jos; coadă. **~a miresei.**

TRENCI ~uri *n*. Pardesiu impermeabil cu centură.

TRENING ~uri *n*. 1) Costum sportiv de flanelă sau de tricot, constând din pantaloni și bluză și purtat, mai ales, la antrenamente. 2) Metodă de relaxare prin autosugestie.

TREPĂDUȘ ~i *m*. 1) *fam.* Persoană care treapădă fără astâmpăr. 2) *fam., peior.* Persoană fără demnitate și autoritate, care treapădă făcând servicii mărunte și adesea înjositoare.

A TREPIDÂ trepidez *intranz.* 1) (*mai ales despre motoare)* A produce vibrații puternice, cu frecvență mare și cu amplitudine mică. 2) *fig. (despre ființe)* A nu-și afla locul de emoții; a fi cuprins de un sentiment puternic; a palpita; a fremăta; a vibra.

TREPIED ~e *n.* 1) Scaun fără spetează cu trei picioare. 2) Suport cu trei picioare, pe care se fixează un aparat topografic sau fotografic. 3) Suport metalic (de campanie) pe care se pun la foc ustensilele de bucătărie.

TRES//Ă ~e *f* 1) Șiret din fire sau bandă metalică care se aplică la unele uniforme pentru a indica gradul; galon. 2) *mar*. Parâmă folosită la legarea navelor, având acțiune perpendiculară asupra axei navei. 3) *electric.* Înveliș textil sau metalic al unui cablu electric. 4) *arhitect.* Motiv arhitectural ornamental, plat sau convex, în formă de benzi împletite.

A TRIÂ triez *tranz.* 1) *(mărfuri, produse, obiecte)* A repartiza în clase sau în categorii pe baza anumitor criterii; a selecționa; a clasa. 2) *fig. A* alege cu multă atenție; a selecta. **A-și tria impresiile**.

TRIÂD//Ă ~e *f* Grup din trei elemente care constituie o unitate.

TRIB triburi *n*. 1) *arh. (în comunitatea primitivă)* Formă de organizare economică și social-politică, caracterizată prin comunitate etnică reală, prin limbă și teritoriu comun și prin conducător ales. 2) *fig.* Familie numeroasă.

TRIB ORD ~uri *n*. Parte situată în dreapta unei nave,

privită de la pupă spre proră.

TRIBUN ~i *m*. 1) *arh. (în Roma antică)* Magistrat însărcinat să apere drepturile și interesele plebei. 2) *fig.* Persoană dotată cu talent oratoric și publicistic, care luptă pentru interesele poporului.

TRIBUN//Ă ~e *f.* 1) Estradă sau loc înălțat, de unde un orator se adresează publicului. 2) Construcție cu mai multe rânduri de bănci așezate în amfiteatru, de unde se poate urmări desfășurarea unei competiții sportive sau a unei festivități. 3) *fig.* Focar sau mijloc de difuzare în public a unor idei.

TRIBUT ~uri *n*. 1) Contribuție forțată, impusă unui stat învins de către un stat învingător sau plătită de un stat altui stat în semn de dependență sau de obligație. 2) *fig.* Concesie spirituală impusă de circumstanțe. **A plăti ~ pentru promovare.**

TRIBUTÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *înv.* Care plătește tribut; aflat în dependență economică. **Stat ~.** 2) *fig. și substantival* Care are o obligație; care datorează. **Sunt ~ul tău.**

TRICEFÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care are trei capete; cu trei capete. **Acvilă ~ă.**

TRÎCEP//S ~și *m. anatom.* Mușchi care se prinde prin trei ligamente la una dintre extremități.

A TRICOTÂ tricotez 1. *tranz. (obiecte de îmbrăcăminte* etc.) A confecționa prin împletirea fibrelor textile. **2**. *intranz.* A practica ocupația tricotezei.

TRIENÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care durează trei ani; cu o durată de trei ani. **Funcție ~ă**. **Ciclu ~. Perioadă ~ă.** 2) Care are loc o dată în trei ani. **Congres ~. Expoziție ~ă**. 3) Care se dezvoltă complet în trei ani; cu o durată de dezvoltare de trei ani. **Plantă ~ă.**

TRIFURCÂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care are trei ramuri; cu trei ramuri. **Coarne ~e.**

TRIL triluri *n*. 1) *muz.* Ornament muzical constând în alternarea rapidă a unui sunet de bază cu sunetul vecin, superior sau inferior. 2) Cântec al unor păsări, asemănător cu efectul sonor al acestui ornament muzical.

TRILINGV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care cunoaște trei limbi; în stare să vorbească trei limbi. **Vorbitor ~.** 2) Care este scris în trei limbi; redactat în trei limbi. **Inscripție ~ă**.

TRILOGÎ//E ~i *f.* 1) *arh. (în Grecia antică)* Ansamblu de trei tragedii, subiectele cărora se continuă unul pe altul. 2) Ansamblu de trei opere distincte, care formează o serie, elaborată de același autor și caracterizată prin unitate tematică.

TRIMESTR//U ~e *n*. 1) Durată de trei luni. 2) Parte a anului calendaristic, egală cu trei luni. 3) *ed.* Diviziune a anului școlar, echivalând cu a patra parte a acestuia.

TRIO *n*. *la sing.* 1) *muz.* Ansamblu format din trei executanți (vocaliști sau instrumentiști). 2) Compoziție muzicală scrisă pentru un astfel de ansamblu. 3) Parte secundă a unei compoziții muzicale, mai melodioasă și mai liniștită decât celelalte două. 4) *prin ext.* Grup de trei persoane nedespărțite, unite prin interese sau gusturi comune.

TRI//OR ~oare *n*. *teh. agric.* Mașină agricolă care servește la separarea semințelor de culturi agricole de impurități; vânturătoare.

TRIPARTÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care are trei părți; constituit din trei părți. **Pliant ~t**. 2) *(despre pacte, înțelegeri, convenții, acorduri* etc.) Care are loc prin asocierea a trei state sau a trei partide; realizat între trei state sau trei partide. **Acord ~**. 3) Care include reprezentanți a trei state; cu reprezentanți din trei state. **Comisie ~tă**.

A TRIPLÂ triplez *tranz.* A mări de trei ori; a face să fie de trei ori mai mare; a întrei. **~ eforturile**.

TRIPLET ~e *n*. Exemplar care ocupă ultimul loc într-un grup constituit din trei exemplare identice.

TRÎPL//U ~ă (**~u**, **~e**) *adj.* 1) Care este de trei ori mai mare; întreit. **Doză ~ă**. 2) Care este format din trei părți; constituit din trei elemente. **~ salt**.

A TRIȘÂ trișez 1. *intranz.* 1) (*mai ales la jocul de*

cărți) A folosi mijloace necinstite. 2) A folosi mijloace necinstite, pentru a induce în eroare. **2**. *tranz. (parteneri de joc)* A înșela, măsluind cărțile; a păcăli.

TRIUMF ~uri *n*. 1) *arh. (în Roma antică)* Onoare acordată unui conducător de oști care a obținut o victorie strălucită, constând în întâmpinarea solemnă a acestuia. 2) Victorie strălucită. 3) Succes decisiv; reușită mare. 4) Manifestație glorioasă. 5) Satisfacție mare.

TRIUMFÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de triumf; referitor la triumf. **Arc ~. Coloană ~ă**. 2) Care se face cu triumf; susținut de triumf. **Marș ~**. 3) Care constituie un triumf; cu caracter de triumf. **Succese ~e. Apariție ~ă.**

TRIVIÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este lipsit de originalitate; caracterizat prin lipsă de originalitate; comun; ordinar; vulgar; banal; plat. **Limbaj ~.** 2) Care denotă lipsă de pudoare; fără pudoare; indecent; scabros; obscen. **Comportament ~.**

TRIVIALIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Caracter trivial. **~atea stilului**. 2) Vorbă sau faptă trivială. **A spune ~ăți.**

TROFE//U ~e *n.* 1) *arh. (în antichitate)* Echipament al unui dușman învins, expus pe un trunchi de copac în semn de victorie. 2) Monument comemorativ al unei victorii, pe care sunt expuse armele celor învinși sau figurează reprezentări simbolice ale celor învinși. 3) Pradă de război, luată de la dușman.

TROGLODÎ//T ~ți *m.* 1) *arh., ist.* Om preistoric care locuia în caverne. 2) Persoană care locuiește în condiții primitive. 3) *fig.* Persoană cu un nivel de viață foarte scăzut. 4) *fig.* Persoană grosolană, necivilizată, cu idei perimate.

TROMP//Ă ~e *f* 1) *zool. (la unele mamifere)* Organ tubular care este o prelungire musculară a nasului și servește la pipăit și la apucat. 2) *entomol. (la unele insecte)* Organ bucal de supt. 3) *med., anatom.* Canal de eliminare a ovulelor formate în ovar.

TROMPET//Ă ~e *f muz.* Instrument muzical de suflat, cu clape, constând dintr-un tub de alamă îndoit de două ori, terminat la un capăt cu o deschizătură în formă de pâlnie, care emite sunete clare și pătrunzătoare; goarnă.

TRON tronuri *n*. 1) Scaun sculptat și împodobit, pe care stau monarhii în timpul ceremoniilor. 2) *prin contig., fig.* Autoritate supremă; putere suverană. **~ul Marii Britanii.**

TROTINET//Ă ~e *f* Vehicul mic pentru copii, constând dintr-o platformă orizontală mică, montată pe două roți și dintr-o bară verticală de direcție, care se pune în mișcare fiind împinsă cu un picior.

TRUBADUR ~i *m*. 1) *arh. (în Franța din sec. XII-XIII)* Poet liric care compunea versuri în limba provensală veche, pe care le recita cu un acompaniament muzical pe la curțile marilor feudali. 2) *fig.* Poet peregrin.

TRUC trucuri *n*. 1) Manevră abilă de falsificare a realității; tertip; șiretlic; stratagemă. 2) Procedeu folosit de iluziniști.

TRUFANDÂ ~le *f mai ales la pl.* 1) Fruct sau rod care apare primul în cursul fiecărui an. 2) Marfă de acest fel, pusă pentru prima oară în vânzare în anul dat.

TRUFÂȘ ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și substantival (despre oameni)* Care este peste măsură de mândru; plin de mândrie exagerată; înfumurat;. îngâmfat; orgolios; arogant; vanitos; infatuat. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă satisfacție exagerată; cuprins de o prea mare mulțumire de sine. 3) Care manifestă mândrie și demnitate; plin de mândrie și demnitate; măreț; falnic; semeț; grandios.

TRUFÎ//E ~i *f* 1) Comportament trufaș; vanitate; fatuitate; orgoliu; complezență; ostentație. 2) Caracter trufaș; vanitate; fatuitate.

A TRUNCHIÂ trunchiez *tranz.* 1) *(obiecte, ființe)* A lipsi de o parte integrantă. 2) *fig. (texte, lucrări)* A reduce, știrbind simțitor conținutul; a ciopârți.

TRUP//Ă ~e *f* 1) *milit.* Grup regulat și organizat de soldați dintr-o unitate militară. 2) Totalitate de soldați care formează o subdiviziune militară. 3) *la pl.*

Totalitate de forțe militare. **~e de infanterie. ~e aeropurtate.** 4) *prin ext.* Colectiv de actori care lucrează împreună; ansamblu. **~ de teatru. ~ de cinema. ~ de circ.**

TRUPEȘ ~ă (**~i**, **~e**) *adj. pop. (despre oameni, mai ales despre bărbați*) 1) Care are trup bine făcut; bine dezvoltat fizicește; zdravăn; voinic; robust. 2) Care are trup mare și gras; cu trup mare și gras.

TRUS//Ă ~e *f.* 1) Cutie sau geantă, cu mai multe compartimente, în care se țin instrumente sau unelte necesare pentru executarea anumitor operații. **~ă de cosmetici.** 2) Ansamblu de obiecte dintr-o astfel de cutie sau geantă. **~ă medicală. ~ă de manichiură.**

TRUVER ~i *m. literat.* 1) *arh. (în Franța medievală)* Poet liric care compunea versuri în vechea franceză de nord, pe care le recita cu un acompaniament muzical specific pe la curțile marilor feudali. 2) Poet care compune versuri într-o manieră savantă și rafinată.

TUB tuburi *n.* 1) Piesă cilindrică, rectilinie sau îndoită, goală în interior, cu diverse întrebuințări; țeavă. 2) Recipient cilindric de metal maleabil sau de masă plastică, conținutul căruia (preparate cosmetice, medicamente, alimente etc.) se scoate prin apăsare. **Un tub de cremă.** 3) Organ natural, lung și rotund. **~ digestiv**.

TUB//Ă ~e *f muz.* Instrument muzical de suflat cu clape, constând dintr-un tub de alamă răsucit de mai multe ori, terminat la un capăt cu un pavilion larg, care emite sunetele cele mai grave.

TUL tuluri *n*. *text.* Țesătură fină, rară și transparentă, cu ochiuri rotunde sau poligoane, din care se confecționează perdele sau cu care se garnisesc unele articole vestimentare femeiești.

A TULI tulesc *intranz. fam.:* ♦ **A o tuli la** *(sau* **de**) **fugă** (*sau* **la sănătoasa**), a pleca repede și pe neobservate; a o lua la fugă. ♦ **Tule-o**! *sau* **tulea!,** Pleacă (iute) de aici! Întinde-o! Șterge-o!

TULNIC ~e *n*. *muz.* Instrument muzical de suflat, asemănător buciumului, confecționat din coajă de tei sau de salcie și folosit la semnalizări.

TUMB//Ă ~e *f* Rostogolire a corpului peste cap.

TUMULT ~uri *n*. 1) Agitație zgomotoasă și dezordonată; zarvă; vacarm. 2) *(despre ape)* Curs rapid și zgomotos; tălăzuire. 3) *fig.* Zbucium sufletesc; agitație psihică.

TUMULTU//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj.* 1) Care se face cu tumult; plin de tumult; impetuos. **Ritm ~.** 2) *(despre ape)* Care curge repede și zgomotos; clocotitor; învolburat; năvalnic; violent. 3) Care tulbură sufletul; producător de agitație interioară. **Pasiune ~oasă**. **Amintire ~oasă**. 4) *fig.* Care denotă avânt; plin de avânt; înflăcărat; însuflețit. **Viață ~oasă.** 5) Care are o cantitate mare; abundent; bogat. **Flori ~oase.**

TUNÎC//Ă ~i *f.* 1) Vestă de uniformă (militară, școlară etc.), încheiată până la gât, care se poartă peste cămașă. 2) *înv*. Bluză femeiască, lungă până aproape de genunchi (și ajustată în talie). 3) *bot.* Membrană care acoperă corpul unor organisme animale sau vegetale ori anumite părți ale acestora. **~a bulbului de ceapă.**

TUR tururi *n*. 1) *teh.* Mișcare circulară în jurul unui ax sau al unui punct fix; turație; rotație. 2) Deplasare liniară pe un anumit traseu, cu revenire în punctul de plecare. ♦ **Tur-retur** (sau **tur și retur)**, dus și întors; plecare și sosire. **Un bilet de călătorie tur-retur**.3) Plimbare scurtă; raită. **A face ~ul orașului.** 4) Acțiune dificilă care se soldează cu o reușită. **~ de forță**. 5) *sport* Parte a unei competiții sportive; etapă într-un campionat. **A participa la ~ul doi al competiției.** 6) *(la jocul de cărți)* Ciclu în care fiecare partener distribuie pe rând cărțile.

TURÂȚI//E ~i *f* l) Mișcare circulară în jurul unui ax sau/și al unui punct fix; rotație; tur. 2) Număr de mișcări de acest fel efectuate de un corp rotitor într- o unitate de timp. **~le motorului.**

TUR//Ă I ~e *f* 1) Totalitate de persoane care lucrează

împreună într-o întreprindere, într-o instituție în același timp; schimb. 2) Interval de timp cât lucrează un colectiv de oameni într-o întreprindere, într-o instituție etc. **~ă de noapte.**

TUR//Ă II ~e *f (la șah)* Piesă în formă de turn crenelat, care se deplasează numai în linie dreaptă și în două direcții; turn.

TURBĂN ~e *n.* 1) *(în unele țări orientale)* Acoperământ pentru cap purtat de bărbați, constând dintr-o bandă lungă de pânză (albă) care se înfășoară în jurul capului. 2) Acoperământ pentru cap constând dintr-o fâșie de pânză pe care femeile o înfășoară în jurul capului, purtat în loc de pălărie.

TURBULEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre fluide)* Care prezintă turbulență; agitat. **Ape ~e.** 2) *(despre persoane și manifestările lor)* Care se caracterizează prin agitație și violență; agitat și violent.

TURBULENȚĂ *f.* 1) Agitație turbulentă. 2) Caracter turbulent. 3) *meteor.:* **♦ Turbulența aerului**, stare a aerului, în care sunt prezente mișcări turbulente. **Am intrat într-o zonă de turbulență a aerului.**

TURISM ~e *n*. 1) Activitate cu caracter recreativ și/sau sportiv, constând în parcurgerea pe jos (în grupuri) a locurilor greu de străbătut, în scopul fortificării fizice a organismului. 2) Călătorie efectuată pe jos și cu un vehicul în scopuri recreative sau cognitive.

TURMENTĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre oameni)* Care a ajuns în stare de turmentare; amețit de băutură; beat. 2) *geomorf (despre forme de relief)* Care are aspect neregulat; accidentat.

A TURNĂ I torn *tranz.* 1) *(substanțe lichide, pulverulente, granuloase)* A face să curgă prin răsturnarea unui recipient (în, pe sau peste ceva); a vărsa. **~ apă în pahar**. **~ benzină în carburator**. **~ grâu în sac**. **♦ ~ ulei pe rană,** a alina durerea cuiva. **♦ ~ la pumni**, a trage (cuiva) pumni. **♦ ~ gaz în foc,** a ațâța și mai tare spiritele. **♦ Toarnă cu găleata** (*sau* **ca din găleată**), plouă torențial. **♦ ~ la copii,** a naște mulți copii. 2) *teh. (obiecte)* A confecționa, vărsând un amestec special într-un tipar. **~ un clopot**. **~ o statuie de bronz**. 3) *fam.* A compune la repezeală. **~ o scrisoare**. **♦ ~ la gogoașe** (*sau* **verzi și uscate**), a spune minciuni. 4) *fam. (persoane)* A învinui de lucruri considerate reprobabile și ținute în taină, dându-le în vileag cu intenții rele (în fața unor persoane sau organe oficiale); a denunța; a pârî.

A TURNĂ II turnez *tranz. cinema:* **♦ ~ un film,** a realiza un film de cinema.

TURNĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care se rotește în jurul unui ax central; care pivotează în jurul unui ax; rotitor. **Ușă ~tă. Scenă ~tă.**

TURNE//U ~e *n*. l) Deplasare a artiștilor pentru a da reprezentații în altă localitate. 2) Deplasare a sportivilor pentru a participa la diferite competiții. 3) Călătorie oficială cu itinerar prestabilit. **~ de inspecție**.

TURNIR ~e 1) *arh. (în Evul Mediu occidental)* Competiție în cadrul unor sărbători, în cursul cărora cavalerii se întreceau în mânuirea armelor. 2) *sport* Competiție cuprinzând mai multe serii de probe sau de manșe.

TURNUR//Ă ~i *f* l) Schimbare bruscă și neașteptată în desfășurarea evenimentelor; cotitură; întorsătură. **Lururile au luat o ~ă neașteptată.** 2) Manieră de gândire exprimată prin ordinea eșalonării cuvintelor în frază.

TUTEL//Ă ~e *f* 1) *jur.* Autorizație acordată cuiva prin lege de a avea grijă de o persoană (minoră, bătrână, alienată) lipsită de capacitatea de a acționa independent și/sau de bunurile acesteia. 2) Instituție legală sau care are drept scop tutelarea minorilor sau a persoanelor puse sub interdicție. 3) Sprijin vigilent; ocrotire; protecție. **A beneficia de ~a unor prieteni. A fi sub ~a părinților.** 4) *fig.* Drept (abuziv) de a ține pe cineva în dependență jenantă. **A ține pe cineva sub**

~ă.

TUTOR//E ~i *m. jur.* Persoană însărcinată să

exercite o tutelă; epitrop.

ȚAMBĂL ~e *n.* Instrument muzical popular de percuție, constând dintr-o cutie de rezonanță de formă trapezoidală, pe care sunt întinse coarde metalice care produc sunete fiind lovite cu două ciocănașe speciale.
ȚAMBALAGÎ//U ~i *m.* Muzicant care cântă la țambal.
ȚĂNȚOȘ ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial (mai ales despre oameni și manifestările lor)* Care vădește orgoliu dezagreabil; plin de sine; fudul; mândru; încrezut; înfumurat; îngâmfat; semeț; arogant. **A păși ~. A fi tare ~.**
ȚĂRCĂ țărci *f* 1) *ornitol.* Pasăre sedentară de talie mică, cu aripi scurte și coadă lungă, cu penaj negru pe spate și alb pe piept și pe partea inferioară a aripilor; coțofană. 2) *fig., peior.* Femeie guralivă. **ȚĂRIN//Ă ~i** *f* Suprafață de teren agricol cultivată. **A ȚĂRCUÎ țărcuiesc** *tranz. pop.* 1) (*vite*, *oi*) A închide în țarc. 2) *(terenuri, suprafețe)* A prevedea cu un țarc; a înzestra cu un gard (de jur împrejur); a îngrădi; a împrejmui.
ȚĂRÂNĂ *f* 1) Sol fărâmițat mărunt; pământ. 2) Strat superior al scoarței terestre; sol. 3) *fig.* Ansamblu de rămășițe ale unei ființe după moarte; oseminte.
ȚĂRM ~uri *n*. 1) Mal al unei ape mari. **~ul mării.** 2) Regiune situată pe malul unei ape mari. **~ul Mării Mediterane.**
A ȚĂRMUÎ țărmuiesc *intranz. (despre vase de navigație)* A trage (și a se opri) la țărm; a acosta.
A ȚĂRMURI țărmuresc *tranz. (terenuri, suprafețe, proprietăți etc.)* A delimita printr-un hotar; a hotărnici; a demarca.
A SE ȚĂRMURI mă țărmuresc *intranz*. (*despre terenuri, suprafețe, proprietăți etc.)A* avea hotar comun (unul cu altul).
ȚÂRFÂ//IĂLĂ ~ieli *f. pop., fam.* 1) Ploaie mică și de scurtă durată. 2) Noroi apos; fleașcă.
A ȚÂRLÂÎ țârlâi *intranz. pop. fam., peior. (despre instrumente muzicale sau interpreți)* A produce sunete ascuțite și neplăcute.
ȚÂȚÂN//Ă ~i *f.* 1) Dispozitiv metalic format din două plăci articulate pe un ax, care, prinse respectiv de un cadru fix și de un panou mobil, fac posibilă închiderea și deschiderea lor; balama. 2) Articulație a valvelor unei scoici. 3) *pop.* Rădăcină a unui furuncul.
ȚEĂSTĂ țeste *f* 1) (*la om și la animale vertebrate)* Ansamblu de oase ale capului; cutie cranială; craniu; tidvă; scăfârlie. 2) (*la broaștele țestoase, crustacee* etc.) Organ dur, format din tegumente osoase, care protejează corpul; carapace; țest; crustă.
ȚELIN//Ă I ~e *f bot.* Plantă legumicolă aromatică, cultivată pentru rădăcină și frunzele sale, folosite drept condiment și în scopuri medicinale.
ȚELIN//Ă II ~e *f* Suprafață de pământ neprelucrată un timp îndelungat și acoperită cu vegetație; pârloagă.
ȚES//ĂLĂ ~ele *f* Unealtă asemănătoare cu o perie, folosită pentru a curăța pielea și părul vitelor (mai ales ale cailor).
A ȚESĂLĂ țesăl *tranz.* 1) (*cai sau vite cornute)* A curăța cu țesala. 2) *fig. fam.* A bate tare; a chelfăna; a scărpina; a scărmăna; a pieptăna.
ȚEST țesturi *n. pop.* 1) Capac de lut sau de tuci cu care se acoperă pâinea pusă la copt pe vatra încinsă. 2) Organ dur, format din tegumente osoase, care protejează corpul; carapace; țeastă; tidvă.
ȚIDUL//Ă ~e*f fam.* Comunicare scurtă, scrisă pe o bucată mică de hârtie; bilet.
ȚÎGL//Ă ~e *f* Obiect de argilă arsă sau din ciment, în

forma de plăci, folosit la acoperirea caselor; oală.
ȚÎCĂ *m. fam*. Termen de adresare a unei persoane în etate către un băiat.
ȚINTÂȘ I **~i** *m*. Persoană care ține și trage bine (cu o armă); ochitor; trăgător.
ȚINTÂȘ II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care ține bine. **A fi un bun țintaș**. 2) *(despre privire, ochi)* Care este ațintit într-un anumit punct; orientat într-o anumită direcție; pironit; fix.
ȚINUT//Ă ~e *f* 1) Poziție a corpului; modalitate de a ține corpul; poză. **~ă corectă.** 2) Manieră de conduită; comportament. **A avea o ~ă demnă, adecvată.** 3) Modalitate de a se îmbrăca. **~ elegantă.** 4) Ansamblu de haine ce constituie un mod specific de a se îmbrăca. **~ă de călătorie**. **~ă de gală**.
ȚIPÂR ~i *m. ihtiol.* Pește dulcicol de talie mică sau medie, cu corpul lung asemănător cu al șarpelui, acoperit cu solzi mărunți, care trăiește la fundul apelor stătătoare; chișcar.
ȚIPENIE *f pop. (folosit, mai ales, în construcții negative)* Ființă umană; om. **Nu este nici ~ de om.**
ȚISTÂR ~i *m. zool.* Mamifer rozător de câmpie, de talie mică, cu corpul lung, cu ochi mari, cu coadă stufoasă, cu blană de culoare galbenă-cenușie, care aduce daune semănăturilor; popândău.
ȚOȘ//CĂ ~ti *f pop.* Săculeț în care se păstrează diferite lucruri; trăistuță.
ȚURCÂN I ~i *m. înv.* Persoană care se ocupă de creșterea oilor.
ȚURCÂN II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și substantival (despre oi)* Care are lână lungă și aspră; cu lână lungă și aspră; bârsan.
ȚURC//Ă I ~i *f* 1) Bucată scurtă de lemn ascuțită la ambele capete pentru a putea să sară în sus la lovirea ei cu un băț, folosită într-un joc vechi pentru copii. 2) Joc pentru copii bazat pe această bucată de lemn.
ȚURC//Ă II ~i *f înv.* Căciulă mare și mițoasă, confecționată din blană de oaie țurcană.
TURCĂN//ESC I ~ească (**~ești**) *adj.* Care este caracteristic pentru țurcani; propriu țurcanilor. **Fluier ~esc**.
ȚURCĂN//ESC II ~ească (**~ești**) *adj.* Care este făcut din blană de oaie țurcană sau din lână țurcană. **Căciulă ~ească**.
ȚUȘ//CĂ ~ti *f pop., reg.* Basma răsucită și înnodată la un capăt, folosită la un joc distractiv.

UBICUITÂTE *f* 1) Caracter ubicuu. 2) *(despre divinități)* Proprietate supranaturală constând în a fi prezent în mai multe locuri în același timp.
UBÎCU//U ~ă (**~i**) *adj.* Care se află concomitent peste tot; prezent pretutindeni; omniprezent. **Agent ~u.**
UGILÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) (*despre plante*) Care a fost supus ugilirii; ofilit; veștezit. 2) *fig*., *fam. (despre persoane)* Care se află într-o stare de spirit apăsătoare; cuprins de o stare sufletească apăsătoare; trist. 3) *fig., fam. (despre persoane)* Care manifestă supușenie înjositoare; umilit.
A UIMI uimesc *tranz. (persoane, colectivități)* 1) A face să se uimească; a impresiona prin ceva neprevăzut; a surprinde (în sens bun sau rău); a mira; a minuna. **Ezitarea ta mă uimește. Talentul său m-a uimit. A uimit toată lumea.** 2) *înv.* A face să ajungă buimac; a aduce la buimăceală; a buimăci; a năuci; a zăpăci; a ului.
A SE UIMI mă uimesc *intranz. (despre persoane) A* fi cuprins de mirare sau de admirație; a rămâne profund impresionat (în sens bun sau rău); a se mira;

a se minuna. **Mă uimesc de nepăsarea ta. Mă uimesc de performanțele tale.**

UITUC ~ă (**~i**, **~e**) *și substantival fam. (despre persoane)* Care uită ușor; cu memoria slabă.

ULCER ~e *n*. 1) Leziune pe suprafața pielii sau a unor mucoase, care se cicatrizează greu. 2) *med.* Boală constând în apariția unor astfel de leziuni pe suprafața unor organe. ~ **stomacal**. ~ **duodenal**. ~ **varicos**.

ULTERI//OR ~oară (**~ori**, **~oare**) *adj. și adverbial* Care va urma în viitor; după momentul vorbirii. **Generații ~oare**. **Va vorbi ~ despre tine**.

ULTIMATIV ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care conține un ultimatum; cu caracter de ultimatum. **Afirmații ~e. Termen ~.**

ULTIMĂTUM ~uri *n*. 1) *dipl.* Notă diplomatică prin care un stat prezintă altui stat o condiție definitivă, refuzul căreia antrenează luarea unor măsuri de constrângere. **A înainta un ~.** 2) Decizie irevocabilă care nu suferă contestarea; exigență imperativă. **A pune cuiva un ~.**

ULTRĂJ ~e *n*. 1) *jur.* Infracțiune constând în ofensă adusă unei autorități oficiale aflate în exercițiul funcțiunii, constând din vorbe, texte, desene, gesturi sau amenințări. 2) *prin ext.* Ofensă foarte gravă; afront. ~ **contra bunelor moravuri.**

A ULUI uluiesc *tranz. (persoane)* A face să se uluiască. **Știrea m-a uluit.**

A SE ULUI mă uluiesc *intranz. (despre persoane)* 1) A ajunge la buimăceală; a deveni buimac; a se buimăci; a se zăpăci; a se năuci. 2) A fi puternic impresionat (de ceva neprevăzut); a rămâne foarte mirat; a se uimi peste măsură.

UMĂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care aparține omului; propriu omului; omenesc. **Natură ~ă**. **Organism ~. Forță ~.** 2) Care are caracteristici de om; cu trăsături de om. **Creatură ~ ă**. **Ființă ~ă**. 3) Care ține de om. **Știință ~. Geografie ~ă**. 4) *și adverbial (despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă omenie; cuprins de dragoste de oameni; cu compasiune și comprehensiune; omenos.

UMANITĂR ~ă (**~i ~e**) *adj.* Care vizează interesele și prosperitatea umanității; plin de umanitate; devotat omenirii. **Sprijin ~. Acord ~. ♦ Război ~**, război desfășurat pe teritoriul unui stat, în care sunt trimiși soldați din alte state declarați în misiune din motive umanitare, de către anumite forțe care atentează la ordinea internațională și care, dacă s-ar respecta legalitatea în vigoare, ar trebui trase la răspundere pentru violarea păcii și securității internaționale.

UMANITĂTE *f* l) Caracter uman; spirit omenesc. **A avea umanitate.** 2) Compasiune și bunăvoință față de nenorocirile altora. **A trata pe cineva cu umanitate.** 3) Totalitate a oamenilor de pe glob; neam omenesc; omenire; lume.

A UMANIZĂ umanizez *tranz.* 1) *(oameni)* A face să se umanizeze; a face (mai) uman. 2) *(animale, lucruri* etc.) A trata ca pe o persoană, înzestrând cu însușiri omenești; a personifica.

A SE UMANIZĂ mă umanizez *intranz.* (*despre oameni)* A deveni (mai) uman; a se perfecționa ca om.

UMIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* 1) *(despre persoane)* Care are o comportare extrem de respectuoasă; plin de smerenie; smerit; supus. 2) *(despre persoane)* Care are o atitudine simplă; lipsit de pretenții; modest. 3) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care denotă un comportament foarte respectuos; cuprins de supunere și de modestie. **Fire -ă**. **Manieră -ă**. **Voce -ă**. 4) *fig. (despre obiecte, încăperi, locuri* etc.) Care denotă sărăcie; caracterizat prin sărăcie; sărăcăcios.

A UMILI umilesc *tranz. (persoane)* A face să se umilească; a înjosi.

A SE UMILI mă umilesc *intranz.* (*despre persoane)* A adopta (în mod voit sau nu) o atitudine de inferioritate (față de cineva), (pentru a câștiga o favoare); a deveni umil; a se înjosi.

UMOR *n*. 1) Dispoziție spre glume și ironii,

ascunse sub o seriozitate aparentă. **A fi plin de umor. A avea umor.** 2) Vorbă care exprimă o astfel de dispoziție.

UMORÎ//ST ~ști *m*. 1) Autor de creații umoristice. 2) Persoană cu umor; om glumeț.

UMORISTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care conține sau exprimă umor; plin de umor. **Schiță ~ă.**

UNANIM ~ă (**~i**, **~e**) *adj. și adverbial* 1) Care exprimă un acord total, acceptat de toți membrii unei colectivități; comun; general. **Aprobare ~ă**. 2) *la pl. (despre persoane)* Care au aceeași opinie; de aceeași părere.

UNANIMITATE *f* 1) Caracter unanim**. Unanimitatea acțiunii**. 2) Expresie a comunității de opinii a unei colectivități; consimțământ general. **Unanimitate de opinii. ♦ În -,** cu aprobarea tuturor; cu toții.

A UNDI I undesc *tranz.* 1) *(pește)* A pescui cu undița. 2) *fig. (informații)* A culege câte puțin, în mod indirect.

A UNDI II undește *v.* **A UNDUI**.

A SE UNDI se undește *intranz. v.* **A SE UNDUI**.

A UNDUI unduiește 1. *intranz.* 1) *(despre ape)* A face unde; a se mișca ușor și periodic în sus și în jos; a se legăna în valuri mici. 2) A se legăna ca valurile unei ape; a ondula; a tălăzui. **Grânele ~iesc**. **2**. *tranz.* A face să se unduiască; a ondula.

A SE UNDUI se unduiește *intranz.* 1) *v.* **A UNDUI.** 2) A căpăta forme de unde; a se ondula.

UNDUI//OS -oasă (**-oși**, **-oase**) *adj.* l) Care unduiește; care face unde; care se mișcă în unde. **Suprafață ~oasă.** 2) *fig. (despre sunete)* Care are modulații; plăcut auzului; modulat; melodios. 3) *fig., peior. (despre persoane)* Care manifestă lipsă de stabilitate în opinii sau în comportare; lipsit de stabilitate în poziții sau în opinii; schimbător.

A UNELTI uneltesc 1. *tranz. (acțiuni dușmănoase sau lucruri reprobabile)* A organiza pe ascuns; a pune la cale în taină; a conspira; a conjura. **2**. *intranz.* A pune la cale un complot; a conspira; a conjura.

UNELTIT//OR I -oare (**-ori**, **-oare**) *adj. înv.* Care uneltește; înclinat spre uneltiri.

UNELTITOR II ~i *m*. Persoană care uneltește; conspirator; complotist; intrigant.

UNIC -ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este numai unul; singur. **Copil ~.** 2) Care se impune prin calități neobișnuite; caracterizat prin originalitate deosebită; fără seamăn; excepțional. **Destin ~**. **Rezultat ~.** 3) Care este același pentru mai multe situații. **Principiu ~**. **Soluție -ă**. **Regim ~**. 4) Care formează un tot indisolubil. **Front ~**.

A UNIFICĂ unific *tranz.* 1) *(obiecte răzlețe)* A uni într-un tot întreg; a face să fie unic. **~ un stat**. 2) A face să fie la fel; a aduce la același numitor. **~ unitățile de măsură**. **~ ortografia**.

UNIFORM -ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care are mereu aceeași formă; cu caracteristici constante. **Viață -ă**. **Culoare -ă**. 2) Care este constant în timp și în spațiu; lipsit de variații. **Mișcare -ă**. **Viteză -ă**.

UNIFORM//Â ~e *f* Costum reglementar care prezintă aceeași formă după croială, model, pânză și culoare, obligatoriu pentru anumite categorii de profesiuni, pentru elevi etc. **~ă militară**. **~ școlară**.

UNIFORMITATE *f* 1) Caracter uniform. **~ea vieții**. 2) Lipsă de variații; absență de modificări. **~ea cerului**.

UNISON 1) *muz.* Sunet unic produs de mai multe voci sau instrumente; ansamblu de sunete produse simultan de mai multe voci sau instrumente. 2) *fig.* Concordanță perfectă; acord deplin. **A fi în unison.**

UNITÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care formează o unitate. **Stat ~**.

UNIVERS ~uri *n.* 1) Ansamblu de ființe și lucruri, manifestate în diversele lor forme de existență și infinite în timp și în spațiu; lume; cosmos; natură.

2) Suprafață a globului pământesc; pământ; lume.

3) Totalitate a oamenilor care locuiesc pe globul pământesc. 4) Ansamblu al corpurilor cerești, privit

ca un sistem unic, infinit în timp și în spațiu; galaxie. 5) Mediu sau domeniu de activitate. **Universul muzicii**. 6) Mediul sau lumea imediată în care trăiește cineva sau ceva. **Universul familiei sale.** 7) *fig.* Totalitate de preocupări și interese ale cuiva.

UNIVERSAL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de univers; propriu universului. **Gravitație ~ă**. 2) Care caracterizează lumea întreagă; caracteristic lumii întregi. **Istorie ~ă**. 3) Care are cunoștințe în toate domeniile; cu cultură foarte vastă; enciclopedic. **Spirit ~.** 4) Care se referă la o totalitate de obiecte sau ființe; caracteristic pentru clase întregi de obiecte sau ființe. **Remediu ~**. **Principiu ~**. 5) *(despre mașini, unelte, aparate)* Care poate exercita mai multe operații; bun pentru executarea mai multor operații.

UNIVOC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre cuvinte, expresii* etc.) *(în opoziție cu* **plurivoc**) Care păstrează același sens în contexte diferite; cu o singură interpretare semantică.

UPERCUT ~uri *n*. *sport (la box)* Lovitură acordată adversarului de jos în sus, mai ales sub bărbie.

URAGÂN ~e *n*. 1) *meteor.* Ciclon tropical, caracterizat prin vânt foarte violent și ploi torențiale, care aduce distrugeri mari; vijelie. 2) Vânt violent însoțit de ploaie; furtună. **S-a stârnit un uragan.** 3) *fig.* Forță distrugătoare. 4) *fig.* Mișcare impetuoasă.

URBÂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de urbe; propriu urbei; din urbe; de oraș; orășenesc; citadin. **Centru ~. Populație ~ă**. **Transport ~**. 2) Care denotă politețe rafinată; caracterizat prin maniere civilizate. **Comportament ~. Atitudine ~ă**.

URBE *f livr.* l) Localitate de proporții mari, fiind centru administrativ, industrial, comercial, cultural și politic; oraș. 2) Populație a unei astfel de localități.

URETR//U ~e *f med., anatom.* Canal membranos prin care se elimină urina din organism.

URGEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și adverbial* Care necesită acțiune rapidă; fără tărăgănare; grabnic. **Intervenție ~ă. Ajutor ~.**

URGENȚ//Â ~e *f* 1) Caracter urgent. **~a deciziei**. 2) Necesitate urgentă; situație urgentă. **În caz de ~. Măsuri de ~ță**.

URGÎ//E ~i *f. pop.* l) Nenorocire mare; năpastă. 2) Fenomen social sau natural care aduce mari nenorociri prin violența sa; prăpăd; calamitate; dezastru. 3) *fig., fam., depr.* Ființă care provoacă cuiva tot felul de neplăceri; ființă dezagreabilă și primejdioasă.

URINÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj. med., fiziol.* Care ține de secreția și evacuarea urinei din organism. **Aparat ~.**

URÎNĂ *f fiziol.* Lichid sercetat de rinichi, colectat în vezică înainte de a fi eliminat din organism prin

uretru.

URSÎT//Ă ~e *f. (în superstiții, povești* etc.) Forță supranaturală care se crede că ar predetermina desfășurarea evenimentelor; soartă; destin; fatalitate.

URSITOÂRE *f.* 1) (*în superstiții, povești* etc.) Ființă care se crede că poate hotărî soarta omului. 2) *v.* **URSITĂ**.

URSUZ ~ă (~i, **~e**) *adj. (despre persoane)* Care este în permanență trist și nemulțumit; cuprins în permanență de rea dispoziție și nemulțumire; posac; morocănos.

URS//Ă ~e *f. astronom.*: ♦ **Ursa Mare**, constelație formată din șapte stele situate astfel, încât seamănă cu un car cu oiște; Carul Mare. ♦ **Ursa Mică**, constelație asemănătoare cu cea precedentă, având distanțele dintre stele mai mici; Carul Mic.

A URZI urzesc *tranz.* 1) *(fire textile)* A așeza în stative sau în războiul de țesut, trecând prin spete sau înfășurând pe suluri. 2) *fig. (planuri, idei, gânduri* etc.) A-și reprezenta în minte; a schița în gând; a zămisli; a plăsmui; a concepe. 3) *fig. (acțiuni dușmănoase sau lucruri reprobabile)* A organiza pe ascuns; a pune la cale în taină; a țese; a unelti.

USTENSÎL//Ă ~e *f* Obiect de uz curent (cu funcție de sculă sau de unealtă).

UTIL I ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care satisface o necesitate; cu folos; folositor. **Sfat ~. Carte ~ă.**

UTIL II *n*. Lucru folositor. **A vedea ~ul în toate.**

UTILÂJ ~e *n*. Ansamblu de sisteme tehnice (dispozitive, aparate, mașini etc.) și de unelte necesare realizării unei activități de producție.

UTILITÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care urmărește efecte utile; centrat pe interese materiale. **Scopuri ~e.**

UTILITARISM *n*. 1) *filoz.* Concepție filozofică care consideră utilul drept criteriu fundamental al acțiunilor oamenilor. 2) Spirit utilitar; cult pentru util. **A căuta în toate utilitarismul.**

UTILITARÎ//ST I ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj.* Care ține de utilitarism; propriu utilitarismului. **Teorie ~stă**.

UTILITARÎ//ST II ~ști *m*. 1) *filoz.* Adept al utilitarismului. 2) *prin ext.* Persoană care apreciază realitatea prin prisma profitului personal și a utilității ei; pragmatist.

A UTILIZÂ utilizez *tranz.* A pune în aplicare; a folosi; a întrebuința; a uza. **A utiliza tehnici și mijloace noi de informare.**

UTOPÎ//E ~i *f* 1) *filoz.* Proiect progresist privind construirea unei societăți ideale, fără a ține cont de legitățile obiective de dezvoltare a societății umane; plan irealizabil al unei societăți. 2) *fig.* Intenție fantezistă; ideal irealizabil. **Ceea ce-ți dorești e o adevărată ~.**

UVERTUR//Ă ~i *f muz.* Compoziție muzicală orchestrală, care precede o operă, un oratoriu etc., fiind destinată să introducă spectatorul în atmosfera operei care urmează.

UVULÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *anatom*. Care ține de uvulă; referitor la uvulă. 2) *fonet. (despre sunete)* Care se articulează cu participarea uvulei; pronunțat cu ajutorul uvulei.

UVUL//Ă ~e *f anatom.* Apendice muscular din partea posterioară a cavității bucale, care contribuie la închiderea foselor nazale în procesul deglutiției; omușor; luetă.

UZ uzuri *n*. 1) Aplicare în practică pentru satisfacerea unor necesități; întrebuințare; folosire. 2) *lingv.* Modalitate, consfințită prin tradiție, de folosire curentă a unităților de limbă în vorbire. 3) *jur*. Drept real care permite unei persoane de a se folosi de un lucru care aparține altei persoane.

A UZÂ uzez *f* **1**. *tranz.* 1) A face să se uzeze. **A uza mobilierul.** 2) A pune în uz; a pune la contribuție; a folosi; a întrebuința; a utiliza. ~ **metode moderne**. **2**. *intranz.* A face uz; a se servi, punând în aplicare; a se folosi. **Uzează de forță**.

A SE UZĂ se uzează *intranz.* 1) *(despre lucruri)* A se învechi prin întrebuințare sau exploatare excesivă; a ieși din uz; a se ponosi. 2) *fig. (despre persoane)* A-

și slei forțele fizice; a-și ruina sănătatea; a se consuma. 3) *lingv. (despre îmbinări expresive de cuvinte) A* pierde expresivitatea, prospețimea.

UZĂNȚ//Ă ~e *f.* Obicei statornicit demult; practică uzuală; tradiție. **Conform ~elor diplomatice.**

UZĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care a fost supus uzării; stricat prin uzare îndelungată; deteriorat; degradat. 2) *fig. (despre persoane)* Care este sleit de forțe fizice; cu sănătatea ruinată.

UZÎN//Ă ~e *f* Întreprindere industrială de mari proporții, dotată cu mașini, agregate, instalații etc., cu ajutorul cărora materia primă (sau semifabricatele) este transformată în produse finite.

A UZURPĂ uzurpez *tranz. (bunuri, drepturi, titluri* etc.) A-și însuși în mod ilicit. **~ puterea**.

UZURPATOR ~i *m.* Persoană care uzurpează un drept, o calitate sau puterea de stat. **~i de putere.**

UZUR//Ă ~i *f.* 1) Deteriorare progresivă prin uz îndelungat. **~a fizică și morală a lucrurilor.** 2) *fig.* Stare de epuizare temporară a capacităților fizice și spirituale în urma unui supraefort.

VACĂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *(despre posturi, funcții, locuri de muncă* etc.) Care este liber (la un moment dat) și urmează a fi ocupat; neocupat de nimeni; fără titular. **Catedră ~tă**. 2) *jur. (despre funcții, bunuri moștenite)* Care nu este reclamat de moștenitori; disponibil.

VACĂRM ~uri *n*. 1) Gălăgie mare, produsă de o mulțime de oameni (care se ceartă, strigă, se veselesc etc.); hărmălaie; tevatură. 2) Zgomot asurzitor. **Vacarmul unui șantier**.

VACCIN ~uri *n. med., farm.* Substanță microbiană (solubilă) obținută pe cale medicinală care, fiind administrată în scopuri profilactice, contra unor maladii infecțioase microbiene sau parazitare, creează o stare de imunitate sporită a organismului unui individ. **A injecta** (sau **a inocula**) **un ~ antivariolic**.

A VACCINĂ vaccinez *tranz*. (*persoane*) A imuniza printr-un vaccin.

VAD vaduri *n*. 1) *geomorf.* Adâncitură în scoarța terestră, săpată de o apă curgătoare; albie; matcă. 2) Loc pe cursul unei ape, unde apa este puțin adâncă și permite trecerea (pe jos, călare sau cu un vehicul) de pe un mal pe altul. 3) *fig.* Loc care oferă o șansă de salvare.

VAGABON//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) (*mai ales despre persoane)* Care rătăcește fără rost (prin lume); fără un loc de trai stabil. **Câine ~. Triburi ~de**. 2) *și substantival (despre persoane)* Care nu are un domiciliu și un loc de muncă stabil; boschetar.

A VAGABONDĂ vagabondez *intranz*. (*mai ales despre persoane)* A fi vagabond; a hoinări; a rătăci.

VAGMÎ//STRU ~ștri *m*. *înv*. *ist.* Militar cu grad de sergent-major, având funcții administrative în cavalerie și în artilerie.

VALĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *jur.* Care întrunește toate condițiile cerute de o lege sau de o autoritate și poate servi drept bază pentru un anumit drept; valid. **Contract ~. Tesatament ~.** 2) Care are o valoare recunoscută; acceptat ca fiind bun. **Poliță ~ă. Legitimație ~ă**. **Bilet ~.** 3) Care este (sau poate fi)

admis ca fiind bun sau adevărat; plauzibil.

Explicație ~ă.

VALĂH ~i *m. înv. ist.* Nume dat în trecut de către alte popoare locuitorilor Munteniei şi Moldovei.

VALE//T ~ți *m*. 1) *înv*. Servitor în casele boiereşti; fecior; lacheu. 2) *(la jocul de cărți)* Carte de joc pe care este înfățișată figura unui cavaler şi care urmează, ca valoare, după rege şi damă; fante.

VALÎ//D ~dă (**~zi**, **~de**) *adj.* 1) *(despre oameni)* Care este plin de sănătate; apt pentru o muncă sau pentru o activitate oarecare; sănătos. 2) *(despre acte oficiale, acțiuni* etc.) Care întruneşte toate condițiile cerute de o lege sau de o autoritate şi poate servi drept bază pentru un anumit drept; valabil.

Pașaport ~.

A VALIDĂ validez *tranz. jur.* 1) *(acte de procedură, acțiuni juridice, alegeri, mandate efective* etc.) A recunoaşte ca fiind valid; a confirma ca fiind valabil. 2) *(acte de identitate, permise, abonamente etc.)* A supune unei proceduri de verificare a valabilității; a testa în scopul stabilirii valabilității. 3) *transp. (taxe de călătorie)* A plăti prin intermediul unui card de călătorie, cu ajutorul validatorului. 4) *(idei, ipoteze, teorii* etc.) A atesta ca valid; a demonstra ca fiind valabil. 5) *tehn. inform. (aplicații, fişiere* etc.) A face să parcurgă anumiți paşi de verificare şi aprobare.

VALÎZ//Ă ~e *f* Obiect de bagaj portabil (din piele, carton, material plastic etc.), de formă rectilinie, cu încuietoare; geamantan. ♦ **A-şi face valiza,** a se pregăti de plecare; a merge în călătorie.

VĂLMEŞ *adv. înv.* De-a valma; în neorânduială; laolaltă; claie peste grămadă.

VALOĂRE valori *f* 1) Totalitate a însuşirilor care conferă preț sau importanță unui lucru sau unei persoane; însemnătate; merit. **~ea aplicativă unei cercetări ştiințifice. ♦ De ~**, *(despre lucruri)* a) care costă mult; de preț; scump; prețios; b) care este de mare importanță; prețios. **Propunere de ~.** *(despre persoane)* înalt apreciat; cu merite; merituos; valoros; important. ♦ **A pune** (*sau* **a scoate**) **în ~** (**ceva** *sau* **pe cineva**), a face să valoreze, demonstrând meritele (cuiva sau a ceva). 2) *econ., fin.* Expresie bănească a costului unui lucru, al unui bun, al unei activități etc. **~e în bani şi obiecte.** 3) *mat*., *fiz.* Mărime pusă în raport cu o altă mărime conform unui anumit procedeu de măsurare. 4) *muz*. Durată relativă a unei note sau a unei pauze muzicale. 5) *lingv.* Rol pe care un cuvânt îl are în sistemul limbii (sau în discurs).

A VALORĂ valorez *intranz.* A reprezenta o anumită valoare; a se impune prin calitățile sale; a prețui; a costa. **Încăpățînarea nu valorează nimic. A VALORIFICĂ valorific** *tranz*. 1) A pune în valoare; a examina calitativ şi cantitativ, stabilind valoarea; a aprecia; a evalua; a estima; a prețui. 2) *(rezultate ale activității ştiințifice, cunoştințe, materii prime)* A folosi din plin în activitatea de muncă; a pune în aplicare (cu folos). 3) *(persoane, lucruri)* A evidenția, accentuând valoarea.

A VALSĂ valsez *intranz.* A dansa un vals.

VALTRĂP ~uri *n*. Bucată de postav, împodobită cu cusături, care se pune pe spinarea calului sub şa.

VALUT//Ă ~e *f* 1) Unitate monetară a unui stat, definită printr-o cantitate de metal prețios. **Dolarul este ~ă forte. Leul este ~ă națională.** 2) Totalitate a mijloacelor băneşti ale unui stat, exprimate în moneda altui stat, care se folosesc în relațiile de plată şi de decontare internaționale.

VÂLV//Ă ~e *f.* 1) Fiecare dintre cele două părți ale cochiliei (bivalve) a unor moluşte sau crustacee. **Valvele unei scoici**. 2) Fiecare dintre pereții unor fructe (păstăi, capsule) care se desfac, permițând căderea semințelor din interior. 3) *teh.* Sistem (al diferitor maşini sau armături), care reglează debitul unui fluid (lichid, gaz) într-o conductă, asigurând, în special, circulația într-un singur sens.

VÂMĂ vămi *f.* 1) Instituție de stat care efectuează controlul intrării şi ieşirii mărfurilor şi a altor bunuri în şi din țară. 2) Punct sau loc unde funcționează o

astfel de instituție. 3) Taxă care se plătește pentru mărfurile importate sau exportate.

VÂMEȘ ~i *m.* 1) Funcționar care exercită controlul și taxarea mărfurilor ce trec prin vamă. 2) *înv.* Dregător învestit cu funcția de a încasa veniturile vamale.

VAMPIR ~i *m.* 1) *entomol.* Liliac mare din America de Sud și Centrală, care suge sângele păsărilor și al animalelor adormite. 2) *mitol.* Personaj fantastic, despre care se crede că ar suge sângele oamenilor vii. 3) *fig.* Persoană care se îmbogățește prin exploatarea cruntă a altora. 4) Criminal care ucide pentru plăcerea de a vedea curgând sângele.

VAN vană (**vani**, **vane**) *adj.* 1) Care nu are nici un rost; lipsit de sens; fără efect; zadarnic; inutil. **Efort ~. ♦ În ~,** fără rost; în zadar; degeaba. 2) Care nu are un temei real; neîntemeiat; iluzoriu. **Speranțe ~e**.

VANDÂL ~i *m.* 1) *la pl. arh., ist.* Grup de triburi germanice care, emigrând în sec. V de pe țărmurile Mării Baltice, au distrus o parte din Imperiul Roman de Apus. 2) Persoană care făcea parte din aceste triburi. 3) *fig.* Persoană care distruge fără cruțare valorile culturale ale unui popor.

VANDALISM *n.* 1) Distrugere fără cruțare a bunurilor și valorilor culturale și artistice ale unui popor. **~ul trebuie curmat sub toate formele.** 2) Atitudine sau faptă de vandal. **Act de vandalism.**

VANIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Atitudine de înfumurare sfidătoare și disprețuitoare; trufie; superbie; fatuitate. **A avea ~e.** 2) *la pl.* Lucru lipsit de valoare, de importanță; deșertăciune; zădărnicie.

A VAPORIZÂ vaporizez *tranz. (lichide)* A face să se vaporizeze; a evapora.

A SE VAPORIZÂ se vaporizează *(despre lichide)* A se transforma în vapori; a trece din stare lichidă în stare gazoasă; a se evapora.

A VARIÂ variez 1. *tranz.* A face să capete o formă deosebită; a schimba. **2**. *intranz.* 1) A suferi multe modificări într-un timp scurt. **Limba variază mereu.** 2) A se realiza sub forme sau nuanțe diverse. **Culoarea cameleonului variază în funcție de mediu.**

VARIÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (în opoziție cu* **constant**) 1) Care se schimbă mereu; schimbător; nestatornic; instabil; inconstant. **Timp ~. Vânt ~.** 2) *(despre mărimi, cantități* etc.) Care poate avea mai multe valori distincte (în raport cu o valoare constantă). 3) Care poate să se realizeze în forme sau nuanțe diverse. **Culoare ~ă.**

VARIABILIT//ÂTE ~ăți *f.* 1) Caracter variabil. **~ea gusturilor. ~ea unei funcții.** 2) *biol.* Proprietate a organismelor vii de a-și modifica caracteristicile morfologice sau fiziologice sub acțiunea unor factori interni sau externi. 3) *lingv.* Proprietate a unei unități de limbă de a prezenta mai multe forme de manifestare.

VARIÂNT//Ă ~e *f.* 1) Formă concretă de manifestare a unui etalon sau a unui arhetip. 2) Formă a unui lucru, care diferă puțin de o formă luată ca bază sau ca tip. **~a unui text**. 3) Formă a unui text reprodus, care se deosebește puțin de un text inițial; versiune. **O ~ă a baladei „Miorița”.** 4) *Ungv.* Formă a unei unități de limbă, prezentând o abatere față de forma acceptată ca normă. **~ dialectală**. **~ stilistică**.

VARIÂȚI//E ~i *f.* 1) Trecere de la o stare sau de la o formă, de la o valoare etc. la alta; diferență dintre două stări, forme, valori etc. succesive; modificare; schimbare; transformare. **~a temperaturii**. **~a intensității**. 2) *muz.* Modificare a unei teme prin intermediul anumitor procedee. 3) *muz.* Compoziție muzicală, constând dintr-o temă și din modificările acesteia. 4) *matem.* Modificare a valorii (unei mărimi, a unei funcții).

VARIET//ÂTE ~ăți *f* 1) Caracter variat; diversitate; felurime. **~ de bucate.** 2) Ansamblu format din elemente variate, oferind impresia unei continue schimbări. **~ de tonuri**. 3) *biol.* Subdiviziune a unei specii, caracterizată prin variația

trăsăturilor individuale. ~ **de prune**. 4) *la pl.* Spectacol sau emisiune distractivă, conținând atracții variate (cântece, dansuri, numere de circ etc.). **Teatru de ~ăți.**

VARIETEU ~ri *n*. 1) Spectacol de gen ușor, conținând numere recreative, cu caracter atractiv (dansuri, acrobație, cântece etc.). 2) Teatru unde au loc asemenea reprezentații; teatru de varietăți.

VARIOL//Ă ~e *f med.* Maladie epidemică de natură virotică, caracterizată prin erupții de vezicule (sau prin pete roșii) pe suprafața pielii, care, uscându-se, lasă cicatrice; vărsat.

VAS vase *n*. 1) Recipient din diferite materiale (sticlă, lemn, metal, lut, plastic etc.) de formă și de dimensiuni diferite, destinat pentru păstrarea sau transportarea diverselor materiale (în special, a lichidelor). 2) *la pl.* Totalitate a recipientelor folosite la prepararea sau la servirea mâncării la masă; veselă; blide; văsărie. 3) *anatom.* Organ tubular închis, care permite circulația unor lichide organice (sânge, limfă) în organism. **~e limfatice**. **~e sanguine**. ♦ **~e capilare,** cele mai mici vase sanguine, care asigură legătura dintre vene și artere. 4) *fiz.:* ♦ **~e comunicante,** două (sau mai multe) vase, unite între ele la bază printr-un tub de legătură, astfel încât un lichid turnat într-unul din vase trece și în celelalte, ajungând în toate la același nivel. 5) Vehicul cu o anumită destinație, realizând transportul în diferite medii (acvatic, aerian sau cosmic); navă. ~ **maritim**. ~ **de pescuit**. ~ **aerian**. **VASCULAR ~ă** (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de vasele circulatorii (sanguine sau limfatice) dintr-un organism. ♦ **Sistem ~,** totalitate a vaselor circulatorii ale unui organism. ♦ **Plante ~e,** plante superioare, înzestrate cu vase prin care circulă seva.

A VASCULARIZÂ vascularizez *tranz. (țesuturi, organe* etc.) A străbate cu o rețea de vase sanguine.

VASILÎ//SC ~ști *m*. *folc.* Personaj imaginar, asemănător cu un șarpe, despre care se crede că ar ucide cu privirea.

VA//ST vastă (**vești**, **vaste**) *adj.* 1) *(despre suprafețe, terenuri, regiuni* etc.) Care este de dimensiuni foarte mari; foarte întins; foarte larg; imens. 2) *(despre construcții)* Care este de proporții foarte mari; cu mult spațiu; amplu; spațios. **Catedrală ~ă**. **Sală ~ă**. 3) *(despre abstracte)* Care depășește cu mult strictul necesar sau un nivel obișnuit. **Cunoștințe ~e**. **Cultură ~ă**. 4) Care se impune prin număr, cantitate. **Un grup ~ de copii**. **VASTITÂTE** *f* Caracter vast.

VÂTMAN ~i *m*. Persoană care conduce tramvaiul; conducător de tramvai.

VÂZĂ I *f. la sing.* Autoritate pe care o are o persoană (sau un lucru), datorită anumitor calități sau merite; prestigiu. ♦ **De ~,** care se distinge prin merite deosebite; cu valoare recunoscută; vestit; marcant. **Savant de ~**. ♦ **Cu ~,** care are acces liber (datorită unor merite); cu trecere; cu prestigiu; influent.

VĂZ//Ă II ~e *f. Nas* (de sticlă, ceramică, cristal) în care se pun flori.

A VĂDI vădesc *tranz.* 1) A pune în evidență; a scoate la iveală; a evidenția; a reliefa; a releva. **A vădi calități deosebite.** 2) *(persoane)* A arăta așa cum este; a da pe față; a da de gol; a trăda; a denunța.

A SE VĂDI mă vădesc *intranz. (despre persoane)* A se tace văzut; a ieși la iveală; a releva.

VĂDRĂRÎT *n. la sing. arh. ist.* Dijmă care se plătea (în Moldova) pentru fiecare vadră de vin.

A VĂIETĂ vaiet *tranz. pop., reg. (persoane)* A regreta cu îndurerare; a compătimi; a plânge.

A SE VĂIETĂ mă vaiet *intranz. pop., reg. (despre persoane) A* scoate vaiete; a se tângui; a se văicăra; a se lamenta; a se plânge; a se căina.

VĂP//ĂIE ~ăi *f* 1) Ansamblu de flăcări mari (de culoare roșie), apărute în procesul arderii în mediu aerian; pară. 2) Emanație cu o temperatură foarte înaltă, provenită de la o sursă de căldură puternică; arsură; dogoare.

VĂTĂF ~i *m. arh. ist. (în Moldova şi Muntenia medievală)* Persoană însărcinată cu dirijarea şi supravegherea muncii pe o moşie boierească; vechil.

A VĂTĂMĂ vatăm *tranz.* 1) A supune unei leziuni corporale; a răni. **Mi-am vătămat un deget.** 2) *fig.* A îndurera printr-o traumă psihică sau morală; a răni; a traumatiza; a leza.

A SE VĂTĂMĂ mă vatăm *intranz*. A se îmbolnăvi de hernie.

VĂTĂŞÎ//E ~i *f arh. ist. (în Moldova şi Muntenia medievală)* 1) Funcţie de vătaf. 2) Persoană care deţinea această funcţie.

VÂLV//Ă ~e *f* Agitaţie mare, produsă de un fapt ieşit din comun; zarvă; gălăgie.

VÂLVĂT//ĂIE ~ăi *f pop.* Foc mare cu văpăi; pălălaie.

VÂLVOI *adj. invar. (despre păr)* Care este în neorânduială; în dezordine şi ridicat în sus; zbârlit. **A avea părul vâlvoi.**

VÂNTR//EĂ ~ele *f înv. mar.* Pânză de corabie.

VÂRCOLĂC ~i *m*. (*în superstiţii)* Fiinţă fantastică, care se credea că mănâncă luna sau soarele (în timpul eclipselor).

VÂRTU//TE ~ţi *f pop.* Forţă sau energie care fac ca o fiinţă să aibă o sănătate perfectă şi să fie în plină dezvoltare; putere de viaţă; vitalitate; vigoare

VECHIL ~i *m*. *înv. ist. (în Moldova şi Muntenia)* Persoană însărcinată cu dirijarea şi supravegherea muncii pe o moşie boierească; om de încredere al unui moşier; vătaf.

VEDENI//E ~i *f* 1) Reprezentare imaginară a unor lucruri ireale, ca produs al unei stări patologice a psihicului; halucinaţie; nălucire; viziune. **A avea ~i**. 2) (*în superstiţii)* Lucru sau fiinţă supranaturală, care apare în cuget sau în faţa ochilor în mod neaşteptat şi nedesluşit, provocând spaimă; arătare; nălucă; fantomă.

VEDET//Ă ~e *f* l) Artist (sau artistă) (de teatru, cinema, operă, estradă etc.) care se bucură de o mare popularitate; stea; star. 2) *fig.* Persoană care se impune într-un domeniu de activitate. 3) Navă militară de tonaj mic, care patrulează lângă ţărm. 4) *poligr.* Rând dintr-un text, evidenţiat prin caractere grase.

A VEGETĂ vegetez *intranz.* 1) *(despre plante)* A se afla în proces de vegetaţie. 2) *fig. (despre persoane)* A duce o viaţă lipsită de interes şi de activitate.

VEGETĂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ţine de plante; propriu plantelor. **Ţesut ~.** ♦ **Regn ~,** una dintre cele două subdiviziuni de clasificare a organismelor vii; totalitate a plantelor. 2) Care este obţinut din plante; extras din plante. **Ulei ~.**

VEGETARI//ĂN ~ană (**~eni**, **~ene**) *adj.* 1) Care constă din produse vegetale (şi lactate); **Alimentaţie ~ă**. **Regim** ~. 2) *şi substantival (despre persoane)* Care consumă numai produse vegetale (şi lactate).

A VEGHEÂ veghez 1. *intranz.* A sta treaz în timpul nopţii (din motive diferite). **2**. *tranz.* 1) *(bolnavi)* A avea în grijă, stând noaptea la căpătâi. 2) *(persoane, bunuri materiale)* A ţine în veghe; a păzi; a străjui. 3) *(activităţi)* A lua sub ocrotire; a ocroti; a păzi; a proteja. **A veghea buna desfăşurare a unui examen.**

VEHEMEN//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* Care vădeşte multă energie şi emoţionează profund; de o mare forţă expresivă; antrenant; violent; impetuos. **Discurs** ~. **Protest ~.**

VEHICUL ~e *n*. 1) Mijloc de transport care se deplasează pe o cale de comunicaţie (terestră, acvatică, aeriană), fiind, de cele mai multe ori, autonom. 2) *fig.* Cale sau mijloc de transmitere, de propagare a ceva. **Limbajul este ~ul gândirii**.

A VEHICULÂ vehiculez *tranz*. A pune în circulaţie; a face să circule.

VEL *adj. invar. înv. (precedă un titlu sau un rang boieresc din orânduirea feudală)* Mare. **Vel spătar**. **Vel vornic**.

VEL//Ă ~e *f* 1) Pânză care, sub acţiunea curenţilor de

aer, asigură deplasarea unei nave. 2) *la pl.* Sport practicat cu ambarcații cu pânze.

VELEÂT ~uri *n*. 1) *înv*. Dată fixată pentru realizarea a ceva; termen; soroc. 2) *fig. pop., reg.* Durată a vieții. ♦ **A-i trece** (**cuiva**) **~ul,** a-i trece (cuiva) viața. 3) *fig. pop.* Sfârşit al vieții; moarte; soroc.

VELEIT//ÂTE ~ăți *f* Pretenție nejustificată; ambiție deșartă. **A avea ~ăți.**

VELÎNȚ//Ă ~e *f* Țesătură țărănească groasă, de lână, albă sau în dungi colorate, folosită ca pătură, cuvertură sau covor.

VELÎ//T ~ți *adj. m. înv. ist. și substantival (despre boieri)* Care se afla pe treptele de sus ale ierarhiei rangurilor; de prim rang; fruntaș.

VENÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre persoane)* Care face orice pentru bani; lipsit de moralitate; fără scrupule.

VENDET//Ă ~e *f* 1) Obicei răspândit în Corsica, constând într-o ură neîmpăcată şi o dorință arzătoare de răzbunare, care are la bază o ofensă sau un omor şi care se transmite din tată în fiu. 2) *fig.* Sete de răzbunare sângeroasă.

A VENERÂ venerez *tranz. (persoane)* A trata cu o stimă exagerată; a adora; a idolatriza; a diviniza.

VENETIC I ~i *m. înv. ist.* Moneda de aur veche, răspândită în trecut în Veneția (şi în alte regiuni).

VENETIC II ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi substantival (despre persoane) şi depr.* Care este venit din alte părți şi considerat străin în locul unde s-a stabilit cu traiul.

VENTIL ~e *teh.* Piesă care servește (la unele aparate sau mașini) ca organ de închidere a unei supape.

A VENTILÂ ventilez *tranz.* 1) *(încăperi, spații închise)* A curăța de aerul viciat prin ventilație. 2) *fig. (idei, noutăți* etc.) A pune în circulație.

VENTRILOC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi substantival (despre persoane)* Care poate vorbi fără a mişca buzele şi cu o voce înfundată, ce pare a veni din burtă.

VENTUZ//Ă ~e *f.* 1) Vas mic de sticlă, care se aplică pe corpul omului, după ce a fost rarefiat aerul din el prin încălzire, pentru a provoca o revulsie (mai ales în caz de răceală). 2) Organ al unor animale, cu ajutorul căruia ele se pot lipi de corp (pentru a suge sângele).

VERACITÂTE *f* 1) Însuşire de a fi în corespundere cu adevărul; caracter veridic; veridicitate; autenticitate. **Veracitatea unei măririi**. 2) Însuşire de a fi în corespundere cu realitatea; caracter fidel; fidelitate: **A povesti cu ~**.

VERDICT ~e *n.* 1) *jur.* Hotărâre a unei instanțe judecătoreşti asupra vinovăției sau nevinovăției acuzatului, dată pe baza deliberării juraților**. ~ de culpabilitate**. **~ de achitare**. 2) *fig.* Hotărâre decisivă (a unei autorități) care nu admite contraziceri. **A da un ~.**

VERGUR//Ă ~e *f înv.* Fată castă; fecioară; virgină.

VERIDIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este în corespundere cu realitatea. **Caz ~.** 2) Care este în corespundere cu adevărul; adevărat; autentic; neîndoielnic. **Mărturie ~ă**.

A VERIFICĂ verific *tranz.* 1) *(date, noutăți, teze, afirmații* etc.) A supune unui control; a controla. 2) *(persoane)* A examina pentru a stabili în ce măsură corespunde funcției pe care o deține sau care i se acordă.

VERIGHET//Ă ~e *f* Inel fără pietre de podoabă, purtat ca simbol al legăturii dintre logodnici sau soți.

VERITĂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care există sau are loc în realitate; real; adevărat; autentic. **O istorie ~ă**. 2) Care nu este imitat; conform aparenței; pur; autentic. **Aur ~**. 3) Care corespunde întru totul unui ideal. **Un prieten ~**. **O dragoste ~ă**.

VERNISĂJ ~e *n*. Deschidere oficială a unei expoziții de artă (în special, de pictură).

VEROSIMIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care pare a fi adevărat şi inspiră încredere; plauzibil. **Explicație ~ă. Motiv ~.**

VERSĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* (*despre persoane*) Care are cunoştințe solide şi experiență într-un domeniu oarecare; priceput; competent.

VERSATIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (mai ales despre*

persoane) Care își schimbă cu ușurință părerile; nestatornic; schimbător; instabil; neconstant. **Opinie publică ~ă**.

VERSET ~e *n*. Paragraf din textele religioase, de obicei numerotat, care cuprinde un gând complet. **~ele unui psalm.**

A VERSIFICĂ versific 1. *intranz*. A compune versuri; a fi versificator; a stihui. **2**. *tranz. (texte în proză, teme, motive)* A transpune în versuri.

VERSIFICATOR ~i *m*. 1) Persoană care scrie versuri sau transpune un text în versuri. 2) *fam., depr.* Persoană care scrie ușor versuri, fără a avea dar poetic; poet lipsit de talent.

VERSIUN//E ~i *f* 1) Traducere a unui text dintr-o limbă în alta. **~ea latină a Bibliei**. 2) Formă a unui text reprodus, care se deosebește puțin de un text inițial; variantă. 3) Formă în care este expus sau prezentat un eveniment. **Versiunea ta e diferită de a lui.**

VERSO *n. la sing. (în opoziție cu* **revers**) Fața opusă a unei foi tipărite sau scrise; parte din dos a unei coli de hârtie; contrapagină.

VERTIGIN/OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) *adj. și adverbial* Care se produce cu iuțeală mare; foarte repede; fulgerător; furtunos. **Schimbări ~oase. Timpul trece ~.**

VERVĂ *f* Calitate (a unui om) de a manifesta imaginație și fantezie în vorbă; brio. **Orator cu ~.** ♦ **A fi în ~,** a fi însuflețit; a avea mult avânt.

VESELĂ *f la sing. (cu valoare colectivă)* Totalitatea recipientelor folosite la prepararea sau la servirea mâncării la masă; vase; blide.

VEST *n. la sing. geogr.* 1) (*în opoziție cu* **est**) Punct cardinal, opus răsăritului, situat în direcția în care apune soarele; apus; asfințit. 2) Spațiu geografic situat în această direcție; apus; occident.

3) Totalitate a țărilor și a popoarelor situate în această parte a globului; apus; asfințit; occident.

VESTĂL//Ă ~e *f* 1) *arh., ist. (în antichitate)* Preoteasă aflată în slujba zeiței Vesta, care trebuia să întrețină în permanență focul sacru pe altarul din templul acesteia. 2) *fig.* Femeie care respectă cu strictețe principiile etice și morale.

VEST//Â ~e *f* Piesă de îmbrăcăminte, de obicei croșetată, deschisă în față, cu mâneci, acoperind corpul până la talie și purtată peste cămașă.

VESTIÂR ~e *n.* Încăpere special amenajată la intrarea într-un așezământ public, unde se lasă paltoanele și pălăriile; garderobă.

VESTIBUL ~uri *și* **~e** *n.* 1) Cameră de intrare într- o casă (sau într-un apartament); antreu. 2) *anatom.* Prima cavitate a urechii interne.

VESTÎGI//U ~i *n*. Urmă sau rămășiță care amintește despre ceva dispărut demult; relicvă. **~ii ale unei civilizații**. **~ii ale unui templu**.

VESTIMENTÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de îmbrăcăminte; propriu îmbrăcămintei. **Gust ~. Cheltuieli ~e**.

VEST//ON ~oane *n*. 1) Haină de uniformă militară care acoperă partea superioară a corpului. 2) Piesă de îmbrăcăminte bărbătească, făcând parte dintr-un complet, care se poartă peste cămașă și acoperă partea superioară a corpului; sacou; haină.

VEȘM//ÂNT -fnte *n*. 1) *pop.* Obiect de îmbrăcăminte; haină; strai. 2) *la pl.* Totalitate a obiectelor de îmbrăcăminte purtate de o persoană; haine.

VETERÂN ~i *m*. 1) *arh., ist. (în Roma antică)* Soldat bătrân, care a făcut milităria timp îndelungat și a participat la lupte; vechi combatant. 2) Persoană care a desfășurat o lungă activitate de muncă într-o instituție sau într-un domeniu de activitate.

VETO *n. la sing.:* ♦ **Drept de ~,** drept al unei persoane sau al unui stat de a se opune la aprobarea unei decizii sau legi în organizația din care face parte.

VETU//ST ~stă (**~ști**, **~ste**) *adj. (despre lucruri, obiecte, clădiri, instalații* etc.) Care este ieșit din uz sau din modă; învechit; perimat; vechi; demodat.

Haină ~stă. **Cuvinte ~ste**.

A VEXÂ vexez *tranz. (persoane)* A răni în amorul propriu; a jigni; a insulta; a ofensa.

VEZÎC//Â ~i *f* Organ cavitar membranos, în care se înmagazinează lichide secretate de organism (pentru a fi evacuate); băşică. **~ urinară**. **~ biliară**.

A VIÂ viez *intranz.* 1) *arh*. A se afla în viaţă; a fi viu; a vieţui; a trăi. 2) *(despre sentimente, atitudini* etc.) A continua să existe; a dura; a dăinui; a trăi; a persista.

VIÂBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care este în stare să trăiască sau să dureze (timp îndelungat); apt de a trăi (timp îndelungat). **Un copil ~**. **O acţiune ~ă**. **VIADUCT ~e** *n*. Pod lung, susţinut de arcuri de beton, care asigură continuitatea unei căi de comunicaţie peste o vale adâncă sau deasupra unei alte căi de comunicaţie.

A VIBRÂ vibrez *intranz.* 1) *(despre corpuri sau medii)* A produce vibraţii; a fi în vibraţie; a trepida. 2) *(despre sunete)* A se auzi sunând tare şi prelung; a răsuna. 3) *(despre voce)* A avea o sonoritate tremurătoare (din cauza unei emoţii); a tremura. 4) *(despre persoane)* A fi cuprins de un sentiment puternic; a palpita; a fremăta; a trepida.

VIBRÂŢI//E ~i *f fiz.* Mişcare periodică oscilatorie, de o amplitudine mică şi de o frecvenţă relativ înaltă; mişcare a ceva care vibrează; oscilaţie. **~ile motorului.**

VICÂR ~i *m*. *bis*. Preot sau episcop care ţine locul unui demnitar bisericesc de rang mai înalt.

VICE *(Element de compunere cu valoare de „locţiitor', „adjunct', servind la formarea unor substantive)*.

VICEDIRECTOR ~i *m*. Director adjunct.

VICEVERSA *adv.* 1) Invers. 2) Reciproc.

A VICIÂ viciez *tranz.* 1) A face şi se vicieze; a strica. 2) *jur. (acte, clauze)* A face să nu mai fie valabil; a invalida.

A SE VICIÂ mă viciez *intranz.* 1) *(despre aer)* A deveni impur; a se face infect; a se strica. 2) *fig. (despre persoane)* A ajunge în stare de declin moral; a se destrăbăla; a se dezmăţa; a se strica; a decădea; a se desfrâna; a se corupe; a se deprava; a degrada; a se declasa; a degenera.

VICIÂ//T ~tă (**~ţi**, **~te**) *adj.* 1) *(despre aer)* Care este plin de impurităţi; infectat; stricat; alterat; poluat. 2) *fig. (despre persoane)* Care are multe vicii; cu porniri rele; depravat; corupt.

VICINÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre drumuri)* Care face legătura între două localităţi (rurale) vecine.

VICISITUDIN//E ~i *f mai ales la pl.* 1) Succesiune de împrejurări sau evenimente nefavorabile. 2) Nelinişte sufletească; tulburare; frământare; zbucium; tribulaţie.

VÎCI//U ~i *n*. 1) Neajuns grav, constând în sfidarea normelor eticii şi moralei. **Om cu multe ~ii.** 2) Imperfecţiune gravă; defect; neajuns; defectuozitate. **~ al formei**.

VICLEŞUG ~uri *n*. 1) Caracter viclean; viclenie. 2) Manifestare de om viclean. 3) Manevră iscusită, prin care se maschează realitatea; şiretlic; stratagemă; truc; tertip. **A recurge la ~uri.**

VICON//TE ~ţi *m*. *ist*. 1) Titlu în ierarhia nobiliară, inferior celui de conte şi superior celui de baron. 2) Persoană deţinătoare a acestui titlu.

VÎCTIM//Ă ~e *f.* 1) Persoană care suferă de pe urma unei întâmplări nefericite sau a unor circumstanţe defavorabile; jertfă. **A fi ~ă a unei escrocherii.** 2) *arh., ist. (în antichitate)* Fiinţă oferită drept sacrificiu zeităţilor; jertfă.

VICTORI//E ~i *f* Reuşită într-un război, în lupte de orice natură, în competiţii; biruinţă; izbândă. **A repurta o victorie.**

A VIDÂ videz *tranz. (spaţii închise)* A face să fie vid; a lipsi complet de aer.

A VIDANJÂ vidanjez *tranz. (haznale)* A goli în vederea curăţării.

VÎDM//Ă ~e *f pop. fam.* 1) Femeie care face vrăji; vrăjitoare. 2) *(în superstiţii)* Lucru sau fiinţă supranaturală, care apare în cuget sau în ochi, în mod

neașteptat și nedeslușit, provocând groază; nălucă; arătare; fantomă; vedenie.

VIEZUR//E ~i *m. zool.* Mamifer carnivor cu trupul greoi, acoperit cu peri cenușii lungi și aspri, cu picioare scurte și cap lunguieț; bursuc.

VIGILEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care vădește atenție sporită; foarte atent. **Supraveghetor ~.** 2) Care stă conștiincios la straja intereselor publice și de stat. **Armata națională este ~ă.**

VIGILENȚĂ *f.* 1) Caracter vigilent. 2) Atitudine vigilentă.

VIGOÂRE *f la sing.* 1) Forță sau energie care fac ca o ființă să aibă sănătate perfectă și să fie în plină dezvoltare; putere de viață; vitalitate; robustețe. **A avea multă ~e.** 2): **♦ În ~** *(despre legi, dispoziții* etc.) Care la un moment oarecare se aplică pe larg; valabil într-o anumită perioadă de timp; valid.

VIGUR//OS ~oasă (**~oși**, **~oase**) 1) Care este plin de vigoare; puternic; voinic; robust; solid; viril. **Bărbat ~. Brațe ~oase**. 2) *fig.* Care se manifestă din plin și eficace. **Sentiment ~. Stil ~.**

VIL vilă (**vili**, **vile**) *adj. (despre oameni și manifestările, acțiunile, faptele lor)* Care inspiră dispreț; lipsit de demnitate; fără curaj și loialitate; josnic; abject; nedemn.

VÎL//Ă ~e *f* Casă în stil original, construită în afara orașului sau într-o stațiune balneoclimaterică (având în jur grădină).

VILEÂG ~uri *n*. 1) *înv.* Cantitate mare de oameni; mulțime; gloată. 2): **A da** (*sau* **a scoate**) **în ~**, a) a face cunoscut tuturor; b) a scoate la iveală; a da pe față.

VILEGIATUR//Ă ~i *f.* Petrecere a vacanțelor (de vară) în afara orașului (la țară sau într-o stațiune balneară).

VILIGIATUR//Ă ~i *f. v.* **VILEGIATURĂ**.

VINĂRS ~uri *n. reg.* Băutură alcoolică tare; rachiu.

VINĂȚ ~uri *n. mai ales lapl.* Varietăți de vinuri.

VINĂRÎCI *n. la sing. înv.* Dijmă pentru vie, în vin, reprezentând a zecea parte din recoltă și plătită în trecut domniei.

VINICOL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de cultura viței de vie și de producerea vinului. **Producție ~ă.** 2) Care se ocupă de cultura viței de vie și de fabricarea vinului; viticol. **Regiune ~ă**. **Industrie ~ă**.

VINIET//Ă ~e *f tipogr.* Motiv ornamental de la începutul sau de la sfârșitul unei cărți sau a unui capitol.

A VINIFICĂ virn'fic *tranz. (must de struguri)* A supune vinificației.

VINTÎL ~e *n*. *v*. **VINTIR**.

VINTÎR ~e *n*. Unealtă de pescuit, constând dintrun sac de plasă îmbrăcat pe cercuri dispuse unul deasupra altuia.

VINTRE *f pop.* Parte a corpului dintre torace și bazin, în care se află viscerele; pântece; abdomen; burtă.

VIOĂRĂ I viori *f* Instrument muzical cu patru coarde, mișcate de un arcuș.

VIOĂR//Ă II ~e *f înv. bot.* Plantă erbacee mică, cu flori albastre sau violete; viorea.

VIOĂRĂ III *adj*. *la f. poet. (despre ape curgătoare)* Care este foarte curat; limpede; cristalin.

A VIOLĂ violez *tranz.* 1) *jur. (legi, angajamente, dispoziții* etc.) A nesocoti, comițând o abatere; a încălca. 2) *(obiecte bine închise)* A deschide cu forța; a forța. 3) *(lucruri sau ființe considerate sacre)* A supune unui sacrilegiu; a pângări; a spurca; a huli; a profana. 4) *(persoane de sex feminin)* A supune unui viol; a necinsti; a silui.

VIOLEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) Care se produce cu o forță sau intensitate mare; teribil; puternic; intens. **O furtună ~tă**. 2) Care necesită multă forță și energie. **Efort ~.** 3) *(despre persoane)* Care se înfurie foarte repede; fără reținere în acțiuni și în exprimare; impetuos; nestăpânit; impulsiv; brutal; irascibil. 4) Care acționează puternic asupra simțurilor; izbitor; viu; puternic. **Impresie ~ă**. 5) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care vădește impulsivitate.

A VIOLENTĂ violentez *tranz.* A supune unui act de

violență; a sili; a forța. **A violenta o persoană.**

VIOLONÎ//ST ~ști *m*. Persoană care cântă la vioară; viorist.

A VIRĂ virez 1. *intranz.* 1) *(despre vehicule)* A schimba direcția mișcării; a face un viraj; a coti. 2) *fig. (despre persoane)* A schimba tema discuției; a trece la altă vorbă. **2**. *tranz.* 1) *fin., cont. (sume de bani)* A transfera prin virament. 2) *chim. (copii fotografice)* A trata cu o soluție specială pentru a schimba culoarea.

VIRĂJ ~e *n*. 1) Mișcare a unui vehicul care își schimbă (brusc) direcția. 2) Curbură a traseului unei rute sau al unei piste; cotitură; cot; întorsătură. 3) *chim.* Schimbare a culorii unui indicator ca semn al sfârșitului unei reacții. 4) Transformare chimică, pe care o suferă imaginea fotografică.

VIRAMENT ~e *n*. 1) *fin., cont.* Operație de trecere a unei sume de bani de pe un cont pe altul, fără folosirea ei în numerar. 2) Plată fără numerar, efectuată prin trecerea la bancă a unei sume din contul plătitorului în contul beneficiarului.

VIRĂN ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre terenurile dintr-o localitate)* Care este neîngrădit și fără vreo construcție.

VIRGIN ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* l) *(despre persoane)* Care nu a avut niciodată legături sexuale; cast; feciorelnic. 2) *fig. (despre persoane)* Care este plin de nevinovăție; neprihănit; cast; nevinovat; inocent; candid. 3) *(despre lucruri)* Care încă nu a fost în uz; neatins; pur; curat; proaspăt. 4) *(despre locuri)* Care încă nu a fost cultivat; nevalorificat; necultivat; neexplorat; neexploatat.

VIRIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care constituie un semn al bărbăției; caracteristic pentru bărbați; de bărbat; bărbătesc. **Forță ~ă**. 2) *fig*. Care este plin de vigoare; viguros; puternic; voinic; robust.

VIROÂG//Ă ~e *f rar geomorf* Râpă mică mocirloasă, formată de apa ploilor, de inundații sau prin părăsirea albiei de către un râu.

VIRTU//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care respectă cu strictețe normele etice și morale; plin de virtuți; cu multe virtuți. 2) *(despre manifestări ale oamenilor)* Care vădește virtute. **Conduită ~oasă**.

VIRTUOZ ~i *m*. *și adjectival* Persoană cu aptitudini deosebite, care vădește o tehnică superioară în mânuirea unui instrument muzical. **Un virtuoz al pianului.**

VIRTUOZIT//ÂTE ~ăți *f* 1) Caracter virtuoz. 2) *fig.* Măiestrie deosebită în exercitarea unei activități; dexteritate. **A cânta la vioară cu multă virtozitate.**

VIRTU//TE ~ți *f* Forță morală prin care omul tinde către bine și frumos; perfecțiune morală. **♦ În ~tea,** în baza; conform.

VIRULEN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* 1) *med.* (*despre substanțe, microbi* etc.) Care are o toxicitate mare; capabil să producă boli grave. 2) *(despre boli)* Care este cauzat de un virus; de proveniență virotică. 3) *fig.* Care este foarte aprig și veninos; plin de venin; distrugător. **Critică ~tă**.

VÎRU//S ~și *m.* 1) *med.* Agent patogen, invizibil cu microscopul obișnuit, care se reproduce numai în interiorul celulelor vii și provoacă diverse boli infecțioase. 2) *prin ext.* Toxina acestui agent. 3) *fig.* Sursă a unui rău moral. 4) *tehn. inform.* Program menit să infecteze sau să distrugă informația și care ajunge într-un calculator fie prin intermediul unor fișiere provenind din surse infestate, fie prin mesaje e-mail. **~ informatic.**

VISCOZIT//ÂTE ~ăți *f.* Caracter vâscos; proprietate a fluidelor de a opune rezistență la curgere, datorită frecării interioare.

VIST *n*. *la sing.* Nume dat unui joc de cărți.

VISTIER ~i *m. arh., ist. (în Moldova și Muntenia medievală)* Mare dregător care avea în grija sa vistieria statului, încasarea și repartizarea birului; mai marele vistieriei.

VISTIERIE ~i *f arh., ist. (în Moldova și Muntenia medievală)* 1) Local unde se păstra tezaurul public. 2)

Instituție care administra tezaurul țării.

VISTIERNIC ~i *m. arh., ist. v.* **VISTIER**.

VITÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care este foarte important pentru viață; indispensabil vieții. **Funcții ~e**. 2) Care constituie viața; propriu vieții. **Forță ~ă**. **Principii ~e**. 3) *fig.* Care este de o însemnătate foarte mare (pentru viață); esențial. **Problemă ~ă**. **VITALITÂTE** *f la sing.* Caracter vital; putere de viață; vigoare; robustețe.

A VITAMINIZÂ vitaminizez *tranz.* (*produse alimentare)* A îmbogăți în vitamine.

VITICOL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de cultura viței de vie și de producerea vinului; vinicol. 2) Care se ocupă de cultura viței de vie și de fabricarea vinului; vinicol. **Regiune ~ă**.

VITICULTOR ~i *m.* Persoană care se ocupă de cultivarea viței de vie (și de producerea vinului); podgorean; vier.

VITRÂJ ~uri *n. rar* 1) Coridor de sticlă la intrarea într-o clădire. 2) Perete de sticlă; geamlâc.

VITRÂLI//U ~i *n.* Fereastră constând din plăci de sticlă colorate sau pictate, montate într-un cadru de metal.

VITREG ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* l) *(despre părinți și copii)* Care nu este rudă de sânge, înrudirea rezultând dintr-o nouă căsătorie a unuia dintre părinți. 2) *fig. (despre împrejurări, destine* etc.) Care este în defavoarea unui proces sau a unei persoane; nefavorabil; defavorabil; neprielnic; impropice.

VIVÂCE *adj. invar.* 1) *(mai ales despre persoane și manifestările lor)* Care este foarte ager și vioi; plin de vitalitate. 2) *(despre plante, animale mici)* Care este apt de a rezista timp îndelungat unor factori sau unor condiții nocive sănătății sau vieții; robust; rezistent. 3) *și adverbial muz. (despre modul de executare a unei bucăți muzicale)* Cu o mișcare vioaie, rapidă; cu vioiciune.

VIVÂT *interj. (se folosește ca urare de sănătate, de proslăvire, mai ales când se ciocnesc paharele cu băutură)* Trăiască. La mulți ani.

A VIZÂ I vizez *tranz. (acte oficiale)* A certifica printr-o viză.

A VIZÂ II vizez 1) *(obiecte)* A prinde în vizor; a ochi; a ținti. 2) *fig.* A avea în vedere (printr-o aluzie); a ține în centrul de interese; a ținti; a ochi; a privi; a interesa. **Aceasta nu mă vizează.**

VIZAVI *adv.* 1) Peste drum. **A locui ~.** 2) Față în față. **A fi așezați ~.** 3) Față de ..; în raport (cu...). **Nu știu nimic**

VÎZ//Ă ~e *f* 1) Formulă specială sau ștampilă însoțită de o semnătură, care se aplică de către o autoritate pe un document pentru a-l face valabil. 2) *prin spec.* Mențiune aplicată pe pașaportul unei persoane în baza căreia i se permite să intre (sau să iasă) pe (sau de pe) teritoriul unei țări străine. **A solicita o ~ă.**

VIZIBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care poate fi văzut. 2) *(despre lucruri abstracte)* Care poate fi perceput, sesizat; perceptibil; sesizabil. 3) *fig.* Care se manifestă deplin și nu trezește nici o îndoială; manifest; vădit; evident; neîndoielnic.

VIZIER//Ă ~e *f.* 1) *înv*. Parte din față a coifului, care putea fi coborâtă pentru a proteja fața și ochii de lovituri. 2) Parte din față a unei caschete sau a unui chipiu care, ieșind în afară, servește drept acoperiș pentru ochi; cozoroc. 2) Dispozitiv optic circular de dimensiuni mici, montat într-o ușă pentru a permite să se vadă din interior spre exterior; vizor; vizetă.

A VIZIONÂ vizionez *tranz. (filme, spectacole)* A privi în calitate de spectator.

VIZIONÂR ~i *m*. 1) Persoană care prin forța minții poate prevedea desfășurarea evenimentelor din viitor. 2) *fig.* Persoană care are viziuni, revelații supranaturale; fantast.

VIZIR ~i *m. arh. ist.* Înalt demnitar (ministru) în Imperiul Otoman și în alte țări musulmane.

A VIZITÂ vizitez *tranz.* A vedea, făcând o vizită.

A vizita un bolnav. A vizita un sit turistic.

VÎZIT//Ă ~e *f* 1) Acțiunea de a vizita (pe cineva sau

ceva) (cu anumite scopuri). **A veni în ~**. 2) Consultație sau control medical acordat de un medic (la spital sau la domiciliu) unui bolnav. ♦ **Carte de ~,** bucată mică de carton de formă dreptunghiulară, pe care este scris numele și datele unei persoane și care este oferită cuiva, în diverse scopuri.

VIZITÎ//U ~i *nu* Persoană care mână caii la o trăsură; surugiu.

VIZIUN//E ~i *f* 1) Percepere a lumii materiale cu ajutorul văzului. 2) Acțiunea de a vedea, de a-și reprezenta în minte; reprezentare. 3) Mod de a înțelege și interpreta lucrurile; concepție. **~ asupra lumii**. 4) *fig.* Reprezentare imaginară a unor lucruri ireale ca produs al unei stări patologice a psihicului; halucinație; nălucire; vedenie.

VIZUÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de văz; propriu văzului. **Senzație ~ă**. ♦ **Memorie ~ă,** memorie care reține imaginile vizuale.

VIZUÎN//Ă ~i *f.* Adăpost subteran pe care și-l sapă unele animale sălbatice; bârlog. **~ă de vulpe.**

VLĂDÎC//Ă ~i *m.* 1) *arh.* Persoană care domină; stăpânitor; domnitor. 2) *bis.* Episcop ortodox; arhiereu.

A VLĂGUÎ vlăguiesc *tranz.* 1) A face să se vlăguiască. 2) *(piei de animale)* A prelucra într-o tăbăcărie.

A SE VLĂGUÎ mă vlăguiesc *intranz.* A deveni lipsit de vlagă; a se istovi. **M-am vlăguit cu totul.**

VLĂSTÂR ~i *m*. 1) Ramură nouă, care răsare din rădăcina sau tulpina unei plante; mlădiță; lăstar. **Copacul a dat ~i.** 2) *fig.* Descendent al unei familii; urmaș. **~ de nobili.**

VOÂL ~uri *n*. 1) Țesătură foarte fină și transparentă din bumbac, mătase sau fibre sintetice. 2) Bucată din această țesătură, care servește femeilor pentru a-și acoperi fața sau capul; văl. **Pălărie cu ~.**

A VOALÂ voalez *tranz.* 1) A acoperi cu un voal. 2) *fig.* A ascunde vederii; a masca; a camufla. **A voala adevărul.**

A SE VOALÂ mă voalez *intranz.* 1) *(despre voce sau sunete)* A pierde claritatea și sonoritatea; a se estompa. 2) *(despre un material fotografic)* A se înnegri, venind în contact cu lumina.

VOCABULÂR ~e *n*. 1) *lingv.* Totalitate a cuvintelor dintr-o limbă; lexic. 2) Totalitate a cuvintelor specifice unui anumit domeniu de activitate practică sau spirituală (știință, artă, tehnică etc.). 3) Dicționar succint sau specializat. 4) Ansamblu de cuvinte, care constituie bagajul verbal al unei persoane; limbaj. **A avea un ~ sărac.**

VOCÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care ține de voce; propriu vocii. **Sunet ~.** 2) Care participă la producerea vocii. **Coarde ~e**. 3) *muz.* Care este destinat pentru voce. **Piesă muzicală ~ă**.

A VOCALIZÂ vocalizez 1. *intranz. muz.* A cânta fără cuvinte, executând vocalize. **2.** *tranz. lingv., fonet.* A face să se vocalizeze.

A SE VOCALIZÂ se vocalizează *intranz. lingv., fonet. (despre consoane)*. A deveni vocală.

VOCÂȚI//E ~i *f.* Aptitudini deosebite, care fac ca o persoană să fie predispusă pentru un anumit domeniu de activitate practică sau spirituală (în special, artă, știință).

A VOCIFERÂ vociferez *intranz.* A vorbi cu furie și cu voce ridicată.

VODEVIL ~uri *n. literat.* Comedie ușoară (de proporții mici), având intercalate în text cuplete cântate pe melodii cunoscute.

VOIÂJ ~uri *n*. Deplasare a unei persoane într-un loc îndepărtat; călătorie. **Agenție de ~.**

A VOIAJÂ voiajez *intranz.* A face un voiaj; a călători.

VOIEVO//D ~zi *m. arh. ist.* 1) *(în Moldova și Muntenia medievală)* Titlu purtat de domnitorii țării; vodă. 2) Conducător militar al unei regiuni. 3) Căpetenie de țigani; bulibașă.

VOLÂN I ~e *n*. Fâșie de stofă fină sau de dantelă, încrețită sau gofrată, folosite la garnisirea unor

obiecte de îmbrăcăminte femeiască sau a unor cuverturi.

VOLÂN II ~e *n*. *teh.* Dispozitiv circular, cu ajutorul căruia conducătorul unui automobil orientează roțile directoare ale acestuia în direcția necesară.

VOLÂN//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj.* Care nu este unit cu întregul; desprins dintr-un întreg; detașabil; mobil. **Pod ~. Scară ~tă**. ♦ **Foaie ~tă,** foaie de hârtie, scrisă de mână sau tipărită, care se difuzează în public ca manifest sau înștiințare.

VOLATIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. (despre lichide)* Care trece cu ușurință în stare de vapori (la temperatură obișnuită).

A SE VOLATILIZA se volatilizează *intranz.* 1) *(despre lichide)* A deveni volatil; a se evapora repede. 2) *fig.* A dispărea fără urmă; a se face nevăzut.

VOLIȚIONÂL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de voință; propriu volițiunii; determinat de voință; volitiv. **Efort ~. Act ~.**

VOLNIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. înv. (despre oameni!)* Care poate acționa după voia sa; liber în acțiuni; slobod; liber.

VOL//OC ~oace *n*. Unealtă de pescuit, folosită în ape puțin adânci, constând dintr-o plasă întinsă la cele două capete pe un suport de lemn, cu care este trasă prin apă.

VOLUBIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care vorbește repede și cu ușurință; cu un bogat debit verbal; locvace. 2) *(despre plante)* Care își încolăcește ușor tulpina în jurul unui suport.

VOLUNTÂR I ~i *m*. 1) Persoană care cere singură să facă serviciul militar, fără a avea această obligație. 2) Persoană care se oferă să facă ceva dezinteresat.

VOLUNTÂR II ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) *și substantival (despre oameni)* Care acționează de bună voie; din proprie inițiativă. 2) Care își impune voința; autoritar. 3) *(despre acțiuni)* Care se face fără constrângere.

VOLUPT//ÂTE ~ăți *f* 1) Plăcere mare a simțurilor. 2) Plăcere estetică sau morală deosebită; desfătare sufletească; încântare.

A VOMITÂ vomit *tranz. (alimente)* A da afară din stomac pe gură.

VORNIC ~i *m*. *arh. ist.* 1) (*în Moldova și Muntenia medievală)* Mare dregător al curții domnești, însărcinat cu conducerea treburilor interne și gospodărești. 2) Primar al unui sat sau oraș.

VORNICE//L ~i *m*. 1) *arh*. Slujbaș, subaltern al unui vornic, însărcinat cu treburi judecătorești de importanță mai mică (în județe și sate). 2) Tânăr care poftește și cinstește oaspeții la nunțile țărănești (rustice).

VOROÂV//Ă ~e *f. înv.* 1) Unitate de bază a vocabularului; cuvânt; vorbă. 2) Discurs ținut în fața cuiva; cuvântare.

A VOTÂ votez 1. *intranz.* A-și exprima opinia prin vot; a-și da votul. **Am votat cu liberalii.** 2. *tranz. (candidaturi)* A alege prin vot.

VRAF vrafuri *n*. 1) Grămadă de fân sau de grâu, așezată în jurul unui stâlp. 2) Movilă de lucruri puse în neorânduială.

VRÂIȘTE I *adj. invar. și adverbial* 1) Care este lăsat în voia soartei; în mare dezordine. 2) *(despre uși, ferestre)* Care este larg deschis.

VRÂIȘTE II *f la sing.* Lipsă totală de ordine; neorânduială; dezordine.

VRÂN//Ă ~e *f* Gaură mică la butoaiele înfundate, prin care se toarnă sau se scurge vinul.

A VULCANIZÂ vulcanizez *tranz*. 1) (*cauciuc brut)* A trata cu sulf la temperaturi înalte pentru a obține un produs foarte elastic. 2) *(obiecte de cauciuc)* A repara prin lipire.

VULG *n*. *la sing. arh. depr.* Pătura de jos a populației; plebe.

VULGÂR ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care nu are nimic neobișnuit; comun; obișnuit; banal; trivial; ordinar; neoriginal. 2) *(despre persoane și manifestările lor)* Care este lipsit de pudoare și rafinament; grosolan; josnic.

A VULGARIZÂ vulgarizez *tranz.* 1) (*idei, cunoștințe științifice, literare)* A răspândi în rândul maselor largi; a populariza. 2) A interpreta în mod simplist; a banaliza. 3) A face să se vulgarizeze.

A SE VULGARIZÂ mă vulgarizez *intranz.* A deveni vulgar.

A VULNERÂ vulnerez *tranz. (persoane)* A lovi în locul slab.

VULNERABIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* 1) Care poate fi vătămat cu ușurință; lezabil. 2) *fig.* Care poate fi ușor atins; cu multe laturi slabe. **Loc ~.**

WATERPOLO *n. sport* Polo pe apă.

WATT waţi *m. fiz.* Unitate de măsură a puterii electromagnetice, egală cu puterea unui curent constant de un amper şi tensiunea de un volt.

WATTMETR//U ~e *n. fiz.* Instrument de măsurare în waţi a puterii electromagnetice dintr-un circuit electric.

WEB *n. tehn. inform.* Sistem supermedia, care permite accesul la internet.

WEBER ~i *m. fiz.* Unitate de măsură a fluxului de inducție magnetică, egală cu fluxul produs la străbaterea unei spire de o forță electromotoare de un volt.

WEEK-END [**ufkend**] *n.* 1) Sfârşit de săptămână. 2) Interval de timp de sâmbătă până luni, folosit pentru odihnă.

WHISKY [**uiski**] *n.* Băutură alcoolică obținută prin fermentarea şi distilarea succesivă a unor cereale (orz, ovăz, secară), răspândită, mai ales, în Anglia şi în America de Nord.

WOLFRAM *n. chim.* Element chimic, metal dur, greu, cenuşiu-deschis, folosit la fabricarea filamentelor pentru becuri electrice şi a oţelurilor speciale (ca element de adaos); tungsten.

WOLFRÂMI//C ~ă (**~i**, **~e**) *adj.* Care ține de wolfram.

WOLFRAMÎT *n.* Minereu de culoare brună-închisă, din care se extrage wolframul.

XENÎSM ~e *n. lingv.* Element de limbă (cuvânt, sintagmă etc.) de origine străină, introdus într-o limbă fără a fi adaptat la sistemul fonetic, morfologic şi lexical al limbii respective.

XENOFIL ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi substantivai (despre persoane)* Care adoră străinii şi tot ce este străin.

XENOFILÎE *f* Atitudine de xenofil; dragoste (exagerată) față de tot ce este străin.

XENOFOB ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi substantival (despre persoane)* Care manifestă ură şi dispreț față de persoanele de altă naționalitate; dușmănos față de tot ce este străin.

XENOFOBIE *f.* Atitudine de xenofob; ură față de tot ce este străin.

XENON *n. chim.* Element chimic, gaz nobil incolor şi inodor, întâlnit în atmosferă în cantități mici, folosit

la umplerea becurilor electrice.

XEROFÎL ~ă (**~i ~e**) *adj. (despre plante sau animale)* Care poate trăi în locuri lipsite de umiditate.

XEROGRÂF ~e *n.* Aparat folosit în xerografie.

XEROGRAFÎE *f poligr.* Procedeu de tipar, folosit pentru a reproduce unele imagini şi documente prin intermediul unui strat de material sensibil la lumină.

XEROX *n.* Aparat folosit la reproducerea imaginilor şi documentelor prin procedeul xerografiei; fotocopiator.

XILOFÂG ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi substantival (despre unele insecte)* Care se hrăneşte cu lemn, săpând în el galerii.

XILOF//6N ~oane *n. muz.* Instrument muzical de percuţie, constând dintr-o baterie de plăci de lemn, diferite ca mărime şi acordate diferit, care emit sunete când sunt lovite cu două ciocănaşe de lemn.

XILOFONÎ//ST ~ şti *m. muz.* Persoană care cântă la xilofon.

XILOGRAFÎE *f poligr.* Procedeu de tipar, constând în imprimarea pe hârtie a unor desene - clişee săpate pe plăci de lemn; xilogravură.

XILOGRAVUR//Ă ~i *f poligr.* 1) Procedeu de tipar, constând în imprimarea pe hârtie a unor desene-clişee săpate pe plăci de lemn; xilografie. 2) *arte plast.* Artă a gravurii în lemn. 3) Stampă obţinută prin acest procedeu.

YANKEU ~i *m.* Cetăţean al Statelor Unite ale Americii.

YÂR//D ~zi *m.* (*în Anglia)* Unitate de măsură a lungimii (egală cu 0,914 m.).

YEN ~i *m.* (*în Japonia)* Unitate bănească.

Y6GA *m.* 1) *filoz. (în India)* Şcoală filozofică care preconizează adâncirea cunoaşterii eului în scopul eliberării persoanei de viaţa materială. 2) Ansamblu de exerciţii fizice şi spirituale, constând în încetinirea la maximum a respiraţiei, a bătăilor inimii în vederea stăpânirii depline a organismului uman.

YOGHÎ//ST ~şti *m.* 1) Adept al filozofiei Yoga. 2) Persoană care practică sistemul de exerciţii Yoga.

YTERBIU *n. chim.* Element chimic cu carcater metalic, făcând parte din familia pământurilor rare.

YTRÎU *n. chim.* Element chimic asemănător cu elementele din familia pământurilor rare.

ZA zale *f* 1) Fiecare dintre verigile care constituie un lanţ. 2) *arh. la pl.* Îmbrăcăminte de protecţie, făcută din inele sau solzi de metal şi purtată în antichitate şi în Evul Mediu de către oşteni sau cavaleri.

A ZÂCE zac *intranz.* 1) A sta în poziţie orizontală; a se afla întins. ~ **pe iarbă**. 2) A sta culcat din cauza

unei boli serioase; a fi bolnav (timp îndelungat). **~ la pat**. **~ de tifos**. 3) A fi înmormântat; a dormi somnul de veci; a odihni. 4) *(despre sentimente, deprinderi, zăcăminte minerale* etc.) A sta ascuns; a se afla în stare latentă. **O idee indefinită zace în subconștient. Cărbunele zace în pământ.** 5) A se afla într-o anumită stare de mai mult timp. **Hainele zac pe podea. ♦ ~ la închisoare,** a fi întemnițat.

ZAHARICĂLE *f pl.* Produse de cofetărie; dulciuri.

A ZAHARISI zaharisesc *tranz. (tonul sau timbrul vocii)* A face mieros; a îndulci.

A SE ZAHARISI se zaharisește *intranz.* 1) *(despre dulcețuri sau miere)* A deveni mai dens datorită cristalizării zahărului din componentă. 2) *fig.* A-și pierde vigoarea fizică și/sau intelectuală (în special din cauza vârstei înaintate); a se ramoli; a se răblăgi; a se rebegi; a se hârbui.

ZAIAFET ~uri *n. arh.* Petrecere mare cu lăutari; chef.

A ZAHARIFICĂ zaharific *tranz.* (*glucoza*, *zaharoză)* A transforma în zahăr.

ZAÎF ~ă (**~i**, **~e**) *adj. înv.* Care este ușor bolnav și indispus; cu indispoziție.

ZAIFLÎC ~uri *n. arh.* Stare de ușoară indispoziție.

ZALHANĂ ~le *f arh.* Loc unde se tăiau vitele (în special, ovinele).

ZAMB//OL ~oale *n . pop., reg.* Coș de papură.

ZAMPARAGÎ//U ~i *m. pop.* , *fam., depr.* Persoană fără ocupație permanentă, care se ține de rele; derbedeu; haimana; vagabond.

ZAR zaruri *n.* Cub mic, având imprimate pe fiecare față un număr de puncte de la 1 la 6, folosit la jocurile de hazard. **A arunca zarurile.**

ZARĂF ~i *n. arh. ist.* Persoană care practica ocupația de a schimba bani; cămătar.

ZARF zarfuri *n. înv.* Suport cu mâner de aur sau de argint în care se punea ceașca sau paharul de cafea sau de ceai, ca să nu frigă degetele.

ZARÎF ~ă (**~i**, **~e**) *adj. pop., reg.* Care este foarte frumos; minunat; atrăgător.

ZĂRVĂ *f.* Zgomot foarte mare, produs de o mulțime de oameni (care se ceartă); gălăgie mare; vacarm; larmă. **A face zarvă.**

ZARZAVĂT ~uri *n. mai ales la pl.* Plante legumicole, cultivate în grădini, mai ales pentru frunzele sau rădăcinile lor, care se folosesc în alimentație; verdețuri. **Supă cu ~uri.**

ZAVER//Ă ~e *f.1) înv. ist.* Nume dat răscoalei grecilor împotriva turcilor din 1821, condusă de Al. Ipsilanti. 2) *fig.* Acțiune violentă a maselor populare împotriva unei nedreptăți; răscoală; răzvrătire; rebeliune; revoltă.

A SE ZAVERGISÎ mă zavergisesc *intranz. înv.* A face zaveră; a se ridica la luptă (împotriva nedreptăților, abuzurilor, asupritorilor etc.); a se răzvrăti; a se răscula.

ZUVERGÎ//U ~i *m.* 1) *înv. ist.* Participant la zaveră. 2) *fig.* Persoană care ia parte la o rebeliune; răzvrătit; rebel; revoltat.

A ZAVISTUÎ zavistuiesc *înv.* **1**. *tranz.* A trata cu zaviste; a invidia. **2**. *intranz.* A face intrigi; a pune la cale mașinație.

ZAVRAGÎ//U ~i *m.* 1) *înv.* Țigan nomad; șătrar. 2) *fig. fam., peior.* Persoană căreia îi plac scandalurile; om care caută ceartă; scandalagiu.

A ZĂBOVI zăbovesc 1. *intranz. (despre persoane)* 1) A lucra cu zăbavă; a munci prea încet. 2) A se reține mai mult decât trebuie; a fi în zăbavă; a întârzia. **2**. *tranz. (persoane)* A face să se rețină măi mult decât trebuie.

A SE ZĂBOVI mă zăbovesc *intranz.* A-și petrece timpul de muncă sau de odihnă; a avea o ocupație drept distracție; a se ocupa.

ZĂBRĂNIC ~e *n.* 1) Țesătură fină, din mătase, borangic sau lână, de culoare neagră. 2) Pânză subțire de culoare neagră, care se îmbracă sau se atârnă la haină în semn de doliu; văl de doliu.

ZĂCĂM//ÂNT -fnte *n.* 1) Acumulare de substanțe

minerale utile, aflată în scoarța pământului. 2) Loc unde se găsește o asemenea acumulare.

A ZĂDĂRNICI zădărnicesc *tranz. (acțiuni, planuri, uneltiri* etc.) A face să se zădărnicească; a împiedica; a dejuca; a strica; a contracara.

A SE ZĂDĂRNICI se zădărnicește *intranz. (despre acțiuni, planuri, uneltiri* etc.) A deveni zadarnic; a eșua.

A ZĂDĂRÎ zădăr *tranz.* 1) *(ființe)* A aduce în mod conștient într-o stare de iritare; a ațâța; a incita; a stârni; a întărâta; a hărțui. 2) *(persoane)* A bate la cap; a necăji întruna cu diferite pretenții sau reproșuri; a hărăzi; a hărțui; a sâcâi; a sucăli; a moronci. 3) *fig. (persoane)* A determina la acțiuni dușmănoase; a face să se revolte; a tulbura; a răscoli; a incendia; a instiga; a împinge; a stârni; a ațâța; a monta; a incita. 4) *(focul, jăraticul)* A amesteca (cu ceva), pentru a face să ardă mai tare; a răscoli; a scormoni; a zgândări.

ZĂGÂZ ~uri *n*. Construcție făcută de-a curmezișul albiei unei ape curgătoare pentru a-i bara cursul și a-i ridica nivelul; baraj; stăvilar.

A ZĂGĂZUI zăgăzuiesc *tranz.* 1) *(torente de apă)* A opri cu ajutorul unui zăgaz; a iezi; a îndigui; a stăvili. 2) *fig., fam. (acțiuni, planuri, idei* etc.) A împiedica să se manifeste; a zădărnici; a frâna; a înfrâna.

A ZĂHĂÎ zăhăiesc *tranz. pop., reg. (persoane)* A necăji întruna cu diferite pretenții sau reproșuri; a bate la cap; a moronci; a zădări; a sucăli; a sâcâi; a hărțui.

A ZĂLOGÎ zălogesc *tranz. pop., reg.* 1) *(obiecte)* A da în calitate de zălog; a pune gaj; a amaneta. 2) *(obiecte)* A lua în calitate de zălog; a lua în gaj; a amaneta. 3) *(persoane)* A oferi în calitate de ostatic. 4) *(persoane)* A reține în calitate de ostatic.

A ZĂLUZI zăluzesc *intranz. (despre persoane)* A fi zălud; a-și face de cap; a se ține de pozne; a se nebuni.

A SE ZĂLUZI mă zăluzesc *intranz.* (*despre persoane)* A deveni zălud; a-și ieși din minți; a pierde facultatea de a judeca normal; a se sminti; a se scrânti; a se țicni; a înnebuni; a se zăpăci.

A ZĂMISLI zămislesc *tranz.* 1) *(ființi)* A face să-și ia începutul (prin fecundare). 2) A face să se zămislească. 3) *fig. (acțiuni, planuri, idei* etc.) A pune la cale; a izvodi; a brodi; a concepe.

A SE ZĂMISLI mă zămislesc *intranz*. 1) A lua ființă; a apărea pe lume; a căpăta viață; a se naște. 2) *fig.* A-și lua începutul; a lua naștere; a se constitui; a se forma.

ZĂNÂTIC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. pop., fam.* Care este lipsit de facultatea de a judeca normal; fără dreapta judecată; țicnit; smintit.

A ZĂNGĂNI zăngănesc 1. *intranz*. (*despre obiecte de metal sau de sticlă)* A produce un zgomot strident la lovire, ciocnire sau rostogolire; a zornăi; a zdrăngăni; a zurui. **2**. *tranz. (obiecte de metal sau de sticlă)* A face să producă un zgomot strident prin ciocnire, lovire sau rostogolire; a zornăi: a zdrăngăni; a zurui.

ZĂNOÂG//Ă ~e *f* 1) *geomorf* Depresiune adâncă în munți, de formă circulară, cu versantele abrupte. 2) Teren fără copaci într-o pădure, acoperit cu iarbă și flori.

A ZĂPĂCI zăpăcesc *tranz.* 1) *(persoane)* A face să se zăpăcească. 2) *fig., fam. (lucruri)* A întoarce pe o parte și pe alta, împrăștiind, încâlcind, amestecând (pentru a găsi ceva); a răvăși; a răscoli.

A SE ZĂPĂCI mă zăpăcesc *intranz*. (*despre persoane)* 1) A pierde facultatea de a judeca normal; a se sminti; a se scrânti; a se zăluzi; a se țicni; a se zărghi; a înnebuni. 2) A ajunge în stare de zăpăceală; a se năuci; a se buimăci; a se ului; a se zăuși. 3) A fi cuprins de un sentiment de stingherealã; a se fâstâci; a se încurca.

A ZĂPĂÎ zăpăie *intranz. pop. (mai ales despre câini)* A scoate sunete ascuțite, scurte și sacadate; a face „ham-ham”; a lătra; a hămăi; a bate.

ZĂPLÂZ ~uri *n*. Gard de scânduri sau de uluci, care împrejmuiește o curte sau o grădină.

A ZĂPSÎ zăpsesc *tranz. pop., fam.* 1) *(persoane)* A

prinde fără veste asupra unui fapt; a surprinde. 2) A observa la momentul potrivit; a prinde de veste.

ZĂPUȘ//EÂLĂ ~eli *f* Căldură foarte mare și înăbușitoare; zăduf.

A ZĂPUȘÎ zăpușește *intranz. (despre surse de căldură)* A emana radiații fierbinți; a pârjoli; a pârli; a frige; a dogorî.

A ZĂRGHI zărghesc *tranz. pop. fam. (persoane)* A face să se zărghească; a sminti; a scrânti; a zăluzi; a ticni; a zăpăci.

A SE ZĂRGHI mă zărghesc *intranz. pop. fam. (despre persoane)* A pierde facultatea de a judeca normal; a se sminti; a se scrânti; a se zăluzi; a se ticni; a se zăpăci; a înnebuni.

ZĂRGHÎ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. pop. fam. (despre persoane)* Care este lipsit de facultatea de a judeca normal; fără dreapta judecată; smintit; ticnit; zănatic.

A ZĂRI zăresc *tranz.* 1) *(obiecte, ființe)* A vedea în zare, fără a face o distincție netă; a întrezări; a întrevedea. 2) *(obiecte, ființe)* A vedea în treacăt; a distinge fugitiv cu privirea; a observa. 3) A descoperi din întâmplare.

A SE ZĂRI se zărește *intranz.* A-și face apariție; a se lăsa văzut; a apărea; a se arăta; a se ivi. ♦ **~ de ziuă,** a se face ziuă; a se lumina de ziuă.

A ZĂRVĂÎ zărvăiesc *intranz. pop.* (*despre persoane)* A face zarvă.

ZĂTICN//EÂLĂ ~eli *f pop. reg.* Acțiunea de a se zăticni; întrerupere a activității datorită jenei; stânjeneală.

A ZĂTICNI zăticnesc *tranz. pop. (persoane)* A împiedica să se simtă liber în acțiuni; a stingheri; a stânjeni; a incomoda.

A SE ZĂTICNI mă zăticnesc *intranz. pop. reg. (despre persoane)* A se întrerupe dintr-o activitate; a se opri.

A ZĂTONÎ zătonesc *tranz. pop. reg. (torente de apă)* A opri cu ajutorul unui zăton; a zăgăzui; a îndigui; a iezi.

A SE ZĂTONÎ mă zătonesc *intranz. pop. reg.* 1) *(despre pești)* A se aduna într-un zăton. 2) *(despre persoane)* A prinde poftă de ceva bun; a căpăta un obicei plăcut; a se nărăvi. **A se zătoni la mâncare bună.**

A ZĂTRÎ zătresc *tranz. pop.* 1) *(ființe, orașe* etc.) A face să nu mai existe; a șterge de pe fața pământului; a nimici; a prăpădi; a distruge. 2) *(obiecte)* A lăsa, uitând locul.

A ZĂUȘI zăușesc *tranz. pop. (persoane)* A face să se zăușească.

A SE ZĂUȘI mă zăușesc *intranz. pop.* (*despre persoane)* A ajunge în stare de zăușeală; a se năuci; a se buimăci; a se ului; a se zăpăci.

ZĂVO//D ~zi *m. pop. reg. înv.* 1) Câine mare ciobănesc; câine medelean; dulău. 2) Grup de ființe care se caracterizează prin însușiri comune; specie; soi. **~ de cai**.

ZĂVOI zăvoaie *n*. Pădurice de pe malul unei ape (curgătoare); luncă.

A ZĂVORÎ zăvorăsc *tranz.* 1) (*uși*, *porți, obloane, încăperi* etc.) A încuia cu zăvorul. 2) *(obiecte sau piese tehnice)* A bloca cu zăvor. 3) *(persoane)* A pune la închisoare; a băga în temniță; a întemnița; a închide. 4) *(persoane)* A pune în cătușe; a fereca; a încătușa. 5) *(persoane)* A face să se zăvorască.

A SE ZĂVORÎ mă zăvorăsc *intranz. (despre persoane)* A se închide cu zăvorul.

ZÂZÂNI//E ~i *f* Ciocnire de păreri sau de interese; neînțelegere; intrigă.

A ZÂZÂÎ zâzâie *intranz. (despre insecte)* A produce zumzete; a zumzăi; a bâzâi.

A ZÂMBI zâmbesc *intranz.* 1) A râde fără sunet, printr-o ușoară deschidere a buzelor; a surâde. 2) *fig. A* avea un aspect agreabil. **Natura îți zâmbește.** 3) *fig.* A prevesti o perspectivă ispititoare; a surâde. **Soarta îi zâmbește.**

ZÂRNOÂIC//Ă ~e *f înv. pop., reg.* Femeie care face vrăji; vrăjitoare.

ZBANGHÎ//U ~e (**~i**) *adj. pop.* 1) *(despre persoane)* Care se uită cruciș; cu ochi care privesc în diferite părți; sașiu; încrucișat. 2) *(despre ochi)* Care privește cruciș; încrucișat; sașiu. 3) *fig. (despre persoane)* Care nu poate sta locului; fără astâmpăr; neastâmpărat; zvăpăiat; zburdalnic.

A ZBÂTE zbat *tranz. pop. (prețuri)* A reduce prin târguială.

A SE ZBÂTE mă zbat *intranz.* 1) *(despre ființe)* A produce mișcări bruște și convulsive din cauza unor dureri puternice sau pentru a scăpa dintr-o strânsoare; a se smuci; a se zvârcoli. 2) A se mișca încolo și încoace; a nu sta locului; a nu-si găsi locul; a se zvârcoli; a se agita; a se frământa. ♦ **~ ca peștele pe uscat,** a depune eforturi mari pentru a scăpa dintr-o situație critică. ♦ **~ de moarte,** a fi în ghearele morții; a trage să moară. 3) *(despre inimă)* A bate mai repede și mai puternic decât de obicei sau a bate neregulat (din cauza unei emoții, a unui efort sau a unei boli); a zvâcni; a se zbate. 4) *fig.* A depune eforturi deosebite. **Mă ~ să devin student**.

A ZBÂRCI zbârcesc 1. *intranz.:* ♦ **~ din nas**, a) a manifesta nemulțumire; b) a fi mofturos; a face mofturi. **2**. *tranz.:* ♦ **~ sprâncenele,** a lua o înfățișare supărată; a se încrunta.

A SE ZBÂRCI mă zbârcesc *intranz.* 1) (*despre piele)* A face zbârcituri; a căpăta riduri; a se rida; a se încreți; a se cuta. 2) *fig. fam.* A manifesta nemulțumire printr-o grimasă; a se încreți.

A SE ZBÂNȚUÎ mă zbânțui *intranz. fam.* A se juca sărind și alergând; a fi neastâmpărat; a zburda; a se zbengui; a se zbihui.

A ZBÂRLI zbârlesc *tranz.* 1) A face să se zbârlească. 2) (*ape*) A face să se miște în valuri mici la suprafață.

A SE ZBÂRLI mă zbârlesc *intranz.* 1) (*despre păr, blană, pene)* A se ridica în sus; a se face vâlvoi; a se ciufuli. 2) *fig. (despre persoane)* A deveni furios; a se înfuria; a se zborși. 3) *(despre timp)* A se schimba în rău; a deveni nefavorabil; a se strica; a se înrăutăți.

A ZBÂRNÂÎ zbârnâi *intranz.* 1) A produce un sunet strident, asemănător celui de insecte în zbor, de obiecte în vibrație sau de motor în funcțiune; a face „zbâr-zbâr”. 2) *(despre vânt)* A produce un zgomot ascuțit și continuu; a vâjâi; a fluiera; a șuiera. 3) *(despre sonerie, telefon* etc.) A produce un sunet semnalizator; a suna. 4) *fig. (despre persoane)* A vorbi încet și nedeslușit; a bodogăni; a bombăni; a îngăima; a îndruga.

ZBENG ~uri *n. v.* **ZBENGUIALĂ**.

ZBENGHI ~uri *n. v.* **ZBENG**.

ZBENGUI//ÂLĂ ~eli *f* Acțiunea de a se zbengui; joacă voioasă, însoțită de sărituri; zburdălnicie; zbânțuială.

A ZBICI zbicesc *tranz.* A face să se zbicească; a zvânta.

A SE ZBICI se zbicește *intranz.* A se usca puțin (la suprafață); a se zvânta. **Fructele s-au zbicit.**

A ZBORȘI zborșesc *tranz. pop., reg.* 1) *(păr, pene)* A face vâlvoi; a zbârli; a ciufuli. 2) *(persoane)* A face să-și înfoaie părul; a zbârli.

A ZBIERÂ zbier *intranz.* 1) *(despre unele animale)* A scoate sunete stridente caracteristice speciei; a produce zbierături. 2) *fig. depr. (despre persoane)* A scoate țipete; a țipa; a striga; a rage. 3) *fam. (mai ales despre copii)* A plânge cu glas tare; a buhai; a rage.

A ZBIHUÎ zbihuiesc *tranz. pop. rar (persoane)* A scutura cu putere; a zgudui.

A SE ZBIHUÎ mă zbihuiesc *intranz.* A se juca, sărind și alergând; a fi neastâmpărat; a zburda; a se zbânțui.

ZBIR zbiri *m. arh.* 1) Persoană oficială (mai ales polițist) care manifestă lipsă de milă și brutalitate. 2) *fig. fam.* Om foarte crud și brutal; tiran.

A SE ZBORȘÎ mă zborșesc *intranz. fam.* 1) *(despre persoane)* A deveni furios; a se înfuria; a se zbârli. 2) *(despre unele alimente)* A pierde proprietățile pozitive

(sub influența factorilor exteriori); a se descompune; a se strica; a se înăcri; a se altera.

A ZBUCIUMĂ zbucium *tranz. (ape)* A face să se zbuciume. **Vântul zbuciumă marea**.

A SE ZBUCIUMĂ mă zbucium *intranz*. 1) A fi cuprins de zbucium; a se neliniști; a se îngrijora; a se măcina; a se frământa; a se agita. 2) *(despre ape)* A se mișca în valuri mari; a se tulbura; a se jimba; a se agita. **Marea se zbuciumă**.

A ZBURĂ zbor 1. *intranz.* 1) *(despre păsări și insecte)* A se porni în zbor; a-și lua zborul. 2) *(despre aparate de zbor)* A se ridica în aer; a decola. 3) *(despre păsări și insecte)* A se mișca în aer cu ajutorul aripilor; a se afla în zbor. 4) *(despre aparate de zbor)* A se deplasa pe calea aerului sau prin spațiul interplanetar. 5) *(despre obiecte)* A fi purtat de vânt prin aer. 6) *(despre proiectile)* A se mișca prin aer cu mare viteză. 7) *(despre persoane)* A călători cu un aparat de zbor. 8) *fig. (despre ființe)* A se mișca foarte repede; a alerga; a goni. ~ **ca gândul**. 9) *(despre timp)* A trece repede și pe neobservate. 10) *(despre zvonuri, vești* etc.) A se răspândi cu repeziciune. 11) *(despre gânduri, idei* etc.) A se succeda cu repeziciune. **2**. *tranz. fam.* 1) *(persoane oficiale)* A da afară, ca fiind necorespunzător; a răsturna; a concedia; a destitui; a scoate; a elibera. 2) *(obiecte sau ființe)* A culca la pământ; a prăvăli; a doborî. ♦ ~ **cuiva capul,** a decapita pe cineva. ♦ **A-și zbura creierii,** a se sinucide cu o armă de foc. ♦ ~ **dintr-un post,** a părăsi în mod forțat un post.

A ZBURĂTĂCI zburătăcesc 1. *tranz. pop.* 1) *(păsări, animale)* A alunga, aruncând cu un obiect. 2) *(pomi fructiferi)* A bate, aruncând cu un obiect (pentru a face să cadă fructele). 3) *(zăpadă, frunze* etc.) A roti în vârtej, împrăștiind; a spulbera. **Vântul zburătăcește frunzele de toamnă.** 4) *fig. (persoane)* A face să aibă un rost în viață; a căpătui.

2. *intranz. (despre păsări) v.* **A SE ZBURĂTĂCI**.

A SE ZBURĂTĂCI mă zburătăcesc *intranz*. 1) *(despre păsări)* A se împrăștia, ridicându-se în aer. 2) *fig., fam. (despre pui, copii)* A deveni independent, fiind în stare să-și procure singur mijloace pentru existență.

A ZBURDĂ zburd *intranz.* A se juca sărind și alergând; a fi neastâmpărat; a se zbengui; a se zbânțui; a se zbihui.

A ZDOHNÎ zdohnesc *intranz. pop. fam.* 1) *(despre ființe)* A înceta de a mai trăi; a muri; a pieri. 2) *peior. (despre persoane)* A muri ca un animal.

A ZDRĂNGĂNI zdrăngănesc 1. *intranz*. 1) *(despre obiecte de metal sau de sticlă)* A produce un zgomot strident la lovire; a zornăi; a zăngăni. **2**. *tranz. fam.* 1) *(obiecte de metal sau de sticlă)* A face să producă un zgomot strident prin ciocnire; a zornăi; a zăngăni. **El zdrăngănește cheile**. 2) *(melodii)* A cânta, ciupind coardele (unui instrument muzical). 3) *depr.* A cânta fără pricepere (la un instrument muzical cu coarde).

A ZDRELI zdrelesc *tranz.* A face să se zdrelească; a juli.

A SE ZDRELI mă zdrelesc *intranz.* A se răni ușor; a se juli; a se jupui; a se excoria.

A ZDRENȚUÎ zdrențuiesc *tranz.* A face să se zdrențuiască.

A SE ZDRENȚUÎ se zdrențuiește *intranz. (despre haine, cărți* etc.) A se preface în zdrențe; a se rupe în bucăți (prin întrebuințare îndelungată); a se ferfeniți.

A ZDROBI zdrobesc *tranz.* 1) *(obiecte fragile sau casante)* A face să-și piardă integritatea, prefăcând în cioburi; a sparge în bucăți; a sfărâma; a zdrumica. 2) *(ființe) A* face să nu mai existe; a șterge de pe fața pământului; a zvânta; a distruge; a nimici; a prăpădi. 3) *fig. (persoane) A* distruge producând dureri sufletești.

A SE ZDROBI mă zdrobesc *(despre persoane) A* fi cuprins de zbucium; a se zbuciuma; a se neliniști; a se îngrijora; a se frământa; a se agita; a se zvârcoli.

A ZDRONCĂNÎ zdroncănește *intranz. pop. (despre*

vehicule) A produce un zgomot asurzitor continuu (din cauza zdruncinăturilor); a hurui.

A ZDRUMICĂ zdrumic *tranz.* 1) (*obiecte fragile sau casante)* A face să-şi piardă integritatea, prefăcând în cioburi; a sparge în bucăţi; a sfărâma; a zdrobi. 2) *fig.* A face să nu mai existe; a şterge de pe faţa pământului; a zvânta; a distruge; a nimici; a zdrobi; a prăpădi.

A ZDRUNCINĂ zdruncin *tranz*. A face să se zdruncine; a hurduca.

A SE ZDRUNCINĂ mă zdruncin *intranz*. 1) *(despre vehicule sau persoane în mişcare)* A se mişca brusc şi repetat în direcţii opuse; a se clătina cu putere; a se zgâlţâna; a se zgâlţâi; a se zgudui; a se hurduca. 2) *(despre concepţii, convingeri* etc.) A deveni şubred; a pierde din duritate; a se şubrezi; a se zgudui.

A ZDUPĂÎ zdupăiesc *intranz.* A face „zdup"; a produce zgomot cu picioarele în timpul mersului sau alergării; a tropăi.

A ZECIUÎ zeciuiesc *tranz.* 1) *arh. (ţărani)* A face să dea zeciuiala; a dijmui. 2) *fig., fam. (bunuri străine)* A-şi însuşi în mod abuziv în baza unei situaţii privilegiate; a dijmui. 3) *(despre războaie, epidemii* etc.) A omorî în proporţii mari; a cosi; a decima.

ZEIE *f* 1) Divinitate păgână feminină; zeiţă. 2) *fig.* Femeie foarte frumoasă; zeiţă.

ZEFIR I ~i *n*. Vânt uşor de primăvară, care bate dinspre apus; adiere de vânt mică şi plăcută; boare.

ZEFIR II ~uri *n*. 1) *text.* Pânză fină de bumbac, folosită la confecţionarea unor obiecte de îmbrăcăminte, mai ales de lenjerie. 2) *gastronom.* Preparar de cofetărie, produs din albuş de ou, zahăr şi pictină.

A ZEFLEMISÎ zeflemisesc *tranz*. (*persoane*) A trata cu zeflemele; a lua în râs; a ironiza; a batjocori.

ZEFLEM//EA ~ele *f* Glumă batjocoritoare; bătaie de joc. ♦ **A lua în ~,** a lua în râs; a-şi bate joc (de cineva sau de ceva).

A ZEIFICĂ zeific *tranz.* 1) *(persoane)* A iubi ca pe o zeitate; a idolatriza; a zeifica; a diviniza; a adora. 2) *(fiinţe)* A trece la rândul zeităţilor; a diviniza; a zeifica; a idolatriza.

ZEL zeluri *n*. Stăruinţă foarte mare în realizarea unei acţiuni; râvnă; sârguinţă. ♦ **Exces de ~**, stăruinţă exagerată la realizarea unei acţiuni.

ZELĂR ~e *n*. *arh*. Îmbrăcăminte de protecţie, făcută din inele sau solzi de metal şi purtată în antichitate şi în Evul Mediu de către oşteni sau cavaleri; za.

A SE ZEMOŞÎ se zemoşeşte *intranz.* 1) A deveni zemos; a se face suculent; a se zemui. 2) A-şi pierde forma prin presare sau strângere; a se turti; a se strivi; a se chiflici.

A ZEMUÎ zemuieşte *intranz.* A lăsa zeamă; a musti.

A SE ZEMUÎ se zemuieşte *intranz.* A obţine aspect de zeamă; a deveni zemos; a se zemoşi.

ZEPELIN ~e *n*. Aparat de zbor cu înveliş de metal umplut cu hidrogen sau cu alt gaz; dirijabil; aerostat.

ZEŢÂR ~i *m.* Muncitor la tipografie, care culege caracterele tipografice după manuscris.

A ZEŢUÎ zeţuiec *tranz. (texte)* A pregăti pentru tipar, alegând zaţurile şi aşezându-le în culegar; a culege.

ZEVZEC ~ă (**~i**, **~e**) *adj. şi substantival fam. (despre persoane)* Care vădeşte lipsă de inteligenţă; prost; neghiob; nătărău; nerod; tâmp; tont; netot.

A ZGÂÎ zgâiesc *tranz. pop. fam. (ochii)* A deschide larg; a holba.

A SE ZGÂÎ mă zgâiesc *intranz. pop. fam.* 1) A se uita cu ochii larg deschişi (şi cu prea mare curiozitate); a se holba. 2) A-şi schimba expresia normală a feţei (în mod voit salt involuntar); a face grimase; a se strâmba; a se sluţi; a se schimonosi. 3) A se uita cu batjocură.

A ZGÂLŢÂNÂ zgâlţân *tranz. v.* **A ZGÂLŢÂI**.

A SE ZGÂLŢÂNÂ mă zgâlţân *intranz.* **A SE ZCÂLŢÂI**.

A ZGÂLŢÂI zgâlţâi *tranz.* A face să se zgâlţâie.

A SE ZGÂLŢÂI mă zgâlţâi *intranz.* A se mişca brusc şi repetat în direcţii opuse; a se clătina cu putere;

a se zgudui; a se zdruncina; a se hurduca.

A ZGÂNDĂRÎ zgândăresc *tranz.* 1) *(pământ, gunoi, paie* etc.) A răscoli (cu o unealtă specială) pentru a afâna; a scormoni; a scurma; a râcâi. 2) *(focul, jăraticul)* A amesteca (cu ceva) pentru a face să ardă mai tare; a răscoli; a scormoni; a zădărî. 3) *(răni, bube)* A irita prin rupere, scormonire sau râcâire. 4) *fig. (sentimente, amintiri* etc.) A readuce în memorie (producând durere sufletească); a scormoni; a răscoli. 5) *fig. (ființe)* A aduce în mod intenționat într-o stare de iritare; a zădărî; a apta; a incita; a stârni; a întărită.

A SE ZGÂRCI mă zgârcesc *intranz.* 1) (*despre persoane)* A se face ghem; a se ghemui; a se zguli; a se strânge; a se zgribuli. 2) *(despre plante)* A se opri din dezvoltare sau a-și micșora dimensiunile; a rămâne sau a deveni mic; a se chirci; a se pipernici; a se prizări. 3) *(despre persoane)* A manifesta zgârcenie; a se calici; a se scumpi.

A ZGÂRIÂ zgârii *tranz.* 1) *(ființe sau părți ale corpului)* A răni ușor pe suprafața pielii cu unghiile, cu ghearele sau cu un obiect ascuțit. 2) *(obiecte)* A tăia la suprafață cu o unealtă ascuțită; a scrijeli; a cresta. ♦ ~ **hârtia**. a) a scrie neciteț și necaligrafic; b) a scrie literatură lipsită de valoare artistică. 3) *fig., fam. (terenuri, pământ* etc.) A ara rău, scormonind numai la suprafață; a zgrepăna. 4) *fig., fam. (urechea, auzul, mirosul, gustul* etc.) A supăra cu o senzație neplăcută.

ZGÂRIE-NORI *m*. Clădire foarte înaltă, cu multe etaje.

ZGLOBÎ//U ~e (~i) *adj.* Care vădește ușurință în mișcări; sprinten; vioi; iute.

A ZGOMOTÂ zgomotez *intranz.* 1) A produce zgomote. 2) *(despre persoane)* A face gălăgie; a strica liniștea; a striga. 3) *(despre ape, vânt)* A produce un zgomot lin, continuu și plăcut; a murmura; a susura; a șopti; a zvoni.

A ZGORNÎ zgornesc *tranz. (animale de vânat)* A scoate din culcuș; a stârni.

A ZGREPȚĂNÂ zgreapțăn *pop.* **1**. *intranz*. A atinge un obiect cu ghearele, cu labele sau cu unghiile, producând un zgomot supărător; a zgâria. **Mâța zgreapțănă la ușă**. **2**. *tranz. fig., fam. (terenuri, pământ)* A ara rău, scormonind numai la suprafață; a zgâria.

A SE ZGREPȚÂNĂ mă zgreapțăn *pop.* 1) A se freca cu unghiile sau cu un obiect (pentru a înlătura senzația de mâncărime); a se scărpina. 2) A se ridica cu greu în sus, făcând uz de mâini, de labe sau de gheare; a se cățăra. 3) A se apuca strâns cu ghearele, cu mâinile sau cu labele; a se agăța; a se anina; a se prinde.

A SE ZGRIBULI mă zgribulesc *intranz.1)* A se face ghem (pentru a se face nevăzut); a se ghemui; a se zguli; a se strânge; a se zgârci. 2) A se strânge ghem din cauza frigului.

A ZGUDUI zgudui *tranz.* A face să se zguduie.

A SE ZGUDUI mă zgudui *intranz.* 1) *(despre obiecte)* A se mișca brusc și repetat în direcții opuse; a se clătina cu putere; a se zgâlțâi; a se zdruncina; a se hurduca. 2) *(despre pământ)* A se afla în seism; a se cutremura. 3) *fig. (despre persoane)* A fi cuprins de emoții puternice; a se tulbura. 4) *fig. (despre conștiință* etc.) A deveni șubred; a pierde din duritate; a se șubrezi; a se zdruncina.

A SE ZGULI mă zgulesc *intranz. pop.* A se face ghem; a se ghemui; a se zgribuli; a se zgârci; a se strânge.

A SE ZGURI se zgurește *intranz. rar v.* **A SE ZGURIFICA**.

A ZGURIFICĂ zgurffic *tranz*. A face să se zgurifice.

A SE ZGUREFICĂ se zgurffică *intranz*. 1) *(despre sobe, coșuri* etc.) A se acoperi cu zgură; a prinde zgură. 2) *(despre obiecte)* A se transforma în zgură.

ZIĂR ~e *n*. Publicație periodică, care apare de obicei zilnic și conține știri și informații actuale din diferite

domenii; gazetă.

ZIARÎ//ST ~ ști *m.* Persoană care lucrează sau colaborează la un ziar; gazetar; jurnalist.

ZICĂL//Â ~e *f* Expresie concisă, deseori figurată, care conține o povață sau un gând înțelept; zicătoare; zisă.

A ZIDI zidesc *tranz.* 1) *(construcții, case* etc.) A prevedea cu ziduri; a înzestra cu o zidărie. 2) *(clădiri, case* etc.) A realiza prin lucrări de zidărie; a construi; a clădi; a ridica; a înălța; a dura. 3) *fig.* A crea în imaginație; a construi; a născoci; a ticlui; a izvodi; a inventa. ~ **o lume nouă**. 4) *(persoane)* A fixa în zid. 5) *rel. (lumea animală și vegetală)* A face să ia ființă; a întemeia; a înființa; a fonda.

A SE ZIDI se zidește *intranz.* A lua naștere; a lua ființă; a se forma; a sa constitui.

A ZIDUÎ ziduiesc *tranz.* A înconjura cu un zid.

ZÎMBR//U ~i *m. zool.* Animal sălbatic din familia bovinelor, cu capul mare, cu coarne scurte, întoarse în afară, cu gâtul și bărbia acoperite de păr lung, care, fiind pe cale de dispariție, este ocrotit în rezervații naturale; bour.

A ZIMȚUÎ zimțuiesc *tranz. (obiecte)* A prevedea cu zimți.

A ZINCĂ zinchez *tranz. teh. (obiecte sau piese de metal)* A acoperi cu un strat subțire de zinc; a spoi cu zinc.

A ZINCUÎ zincuiesc *tranz. v.* **A ZINCA**.

ZÎS//Â ~e *f.* 1) Ceea ce a fost zis; spusă; vorbă; afirmație. 2) Expresie concisă, deseori figurată, care conține o povață sau un gând înțelept; zicală; zicătoare.

ZLOĂT//Â ~e *f* Ploaie amestecată cu zăpadă; lapoviță.

ZLO//T ~ți *m*. 1) Unitate monetară din Polonia. 2) *înv.* Monedă de aur sau de argint, care a avut o largă circulație în sec. XVIII în țările europene.

ZLOTĂȘ ~i *m*. *arh*. Persoană cate avea îndatorirea să încaseze impozitele; încasator de impozite.

ZLOT//OS ~oasă (**~oși**, **-oase**) *adj.* l) *(despre timp)* Care se caracterizează prin zloată; cu zloată. 2) *fig.* Care este din abundență; cu prisosință; îmbelșugat.

A SE ZMĂCINĂ mă zmacin *intranz. rar (despre persoane)* A fi cuprins de zbucium; a se neliniști; a se îngrijora; a se zbuciuma; a se frământa; a se agita.

ZODIĂC ~e *n. astron.* Zonă de pe bolta cerească, divizată în 12 părți egale (constelații) corespunzătoare lunilor anului, pe unde trece drumul aparent al Soarelui.

ZODI//E ~i *f astrol.* 1) Fiecare dintre cele 12 constelații ale zodiacului. 2) Constelație care corespunde lunii de naștere a unei persoane și care, conform superstițiilor, are o anumită influență (bună sau rea) asupra destinului acesteia. 3) *fig.* Forță supranaturală care se crede că ar determina dinainte derularea evenimentelor; destin; soartă; ursită.

A ZOLÎ I zolesc *tranz. pop.* 1) *(rufe)* A spăla cu leșie. 2) *(rufe)* A spăla prost. 3) *fig. (persoane)* A trata cu asprime; a freca.

A ZOLÎ II zolesc *tranz. pop. (aluat, pâine)* A amesteca îndelung, apăsând (pentru a obține o masă omogenă); a frământa.

A SE ZOLÎ mă zolesc *intranz. pop., fam.* A fi cuprins de neliniște; a se neliniști; a se îngrijora; a se zmăcina; a se frământa; a se zbuciuma; a se agita.

A ZONIFICĂ zorn'fic *tranz.* A împărți în zone.

ZOOLATRÎ//E ~i *f rel. (în religia anticilor)* Cult al animalelor; credință în animale.

A ZORI I zoresc 1. *intranz.* 1) A lucra cu grabă; a se grăbi. 2) A merge repede. **2**. *tranz.* 1) *(acțiuni, procese* etc.) A face să se desfășoare într-un ritm mai rapid (uneori nejustificat); a grăbi; a pripi; a precipita; a accelera. 2) *(persoane)* A forța să acționeze mai repede. 3) A susține cu stăruință. 4) *(persoane)* A sili printr-o presiune permanentă și îndelungată (să acționeze într-un anumit fel); a presa.

A ZORI II zorește *intranz. unipers.* A se ivi zorile; a se face ziua. **Zorește de ziuă**.

A SE ZORI I mă zoresc *intranz. v. A* **ZORI I**.

A SE ZORI II se zorește *intranz. unipers. v.* **A ZORI II**.

A ZORNĂÎ zornăi 1. *intranz. (despre obiecte de metal sau de sticlă)* A produce un zgomot strident la lovire, ciocnire sau rostogolire; a zdrăngăni; a zăngăni; a zurui. **2**. *tranz. (obiecte de metal sau de sticlă)* A face să producă un zgomot strident la lovire, ciocnire sau rostogolire; a zdrăngăni; a zăngăni.

ZORZOĂNE *f. pl. fam.* Obiecte sau detalii ieftine și lipsite de gust, folosite ca podoabe; găteli de prost gust.

A ZUGRĂVI zugrăvesc 1. *tranz.* 1) *(pereți)* A acoperi cu un strat de apă, de var, amestecată cu humă și coloranți, iar uneori și cu desene care imită tapetul. 2) *(tablouri, portrete, peisaje* etc.) A reprezenta în imagini cu ajutorul pensulei și al culorilor; a picta. 3) A reprezenta sau a sugera prin desen; a desena. 4) *(litere)* A scrie caligrafic; a caligrafia. 5) *fig. (gânduri, sentimente, idei* etc.) A prezenta prin cuvinte sau printr-un mijloc artistic; a exprima; a reflecta; a oglindi; a reda. 6) A face să se zugrăvească; a desena; a contura; a profila. **2**. *intranz.* A fi zugrav; a practica ocupația de zugrav.

A SE ZUGRĂVI se zugrăvește *intranz.* 1) A se arăta în contururi precise; a se profila; a se contura; a se desena; a se izvodi. 2) *(despre stări psihice)* A căpăta manifestare exterioară; a se exterioriza. **ZULIĂR ~ă** (**~i**, **~e**) *adj. înv.* 1) Care are gelozie; stăpânit de gelozie; gelos. 2) Care poartă pizmă; plin de invidie; pizmaș; invidios.

ZULÎE *f. înv.* 1) Sentiment de nemulțumire egoistă, provocat de situația sau de succesele cuiva; invidie; pizmă. 2) Sentiment dureros, care pune stăpânire pe cineva și îl face să nutrească dorința de posesie exclusivă a unei persoane iubite; gelozie.

A ZULIPSÎ zulipsesc *tranz. înv. (soțul, soția* etc.) A trata cu gelozie; a bănui de infidelitate; a teme.

ZULUF ~i *m. pop.* Șuviță de păr răsucită în spirală; buclă; cârlionț.

ZUMARICĂLE *f. pl. înv.* Acces de mânie nestăvilită; isterie; năbădăi; toane.

A ZUMZĂÎ zumzăie *intranz. (despre insecte) A* produce zumzete; a zuzui; a bâzâi; a zâzâi.

A ZUPĂÎ zupăiesc 1. *intranz. (despre persoane) A* produce zgomot cu picioarele în timpul mișcării sau al alergării; a tropăi; a zdupăi. **2**. *tranz. A* bate, producând zgomote puternice.

ZURBĂ ~le *f înv.* 1) Acțiune violentă a maselor împotriva unei nedreptăți; răzvrătire; răscoală; rebeliune; revoltă. 2) *fig.* Zgomot foarte mare, produs de o mulțime de oameni (care se ceartă); gălăgie mare; zarvă; vacarm; larmă.

ZURBAGÎ//U ~i *m*. 1) *înv*. Participant la o zurba; răzvrătit; rebel; răsculat. 2) *fig., fam*. Persoană pusă pe certuri; om certăreț; scandalagiu.

ZUBRĂL//Ă ~e *f arh. v.* **ZURBA**.

ZURBALÎC ~uri *n. arh. v.* **ZURBA**.

ZURGĂLĂ//U ~i *m. mai ales la pl.* Clopoțel de formă sferică, cu găurele și cu o bilă înăuntru, care sună când este mișcat.

A ZURUÎ zuruiesc 1. *intranz. (despre obiecte de metal sau de sticlă)* A produce un zgomot strident la lovire, ciocnire sau rostogolire; a zdrăngăni; a zângăni; a zornăi. **2**. *tranz. (obiecte de metal sau de sticlă)* A face să producă un zgomot strident la lovire, ciocnire sau rostogolire; a zdrăngăni; a zângăni; a zornăi.

A ZUZUI zuzuie *intranz. pop.* 1) *(despre ape curgătoare)* A produce un zgomot lin, continuu și plăcut; a susura; a murmura; a șopti. 2) *(despre insecte)* A produce zuzete; a zumzăi; a bâzâi; a zâzâi.

ZVĂPĂIĂ//T ~tă (**~ți**, **~te**) *adj. și substantival (despre persoane)* Care nu poate sta locului; fără astâmpăr; neastâmpărat; zburdalnic. **A ZVÂCNI zvâcnesc** *intranz.* 1) *(despre inimă, puls, tâmple* etc.) A bate mai repede și mai puternic decât de obicei sau a bate neregulat (din cauza unei emoții, a unui efort

sau a unei boli); a palpita. 2) *(despre ființe)* A intra sau a ieși repede și pe neașteptate; a țâșni. 3) A se ridica brusc în picioare.

A ZVÂNTĂ zvânt *tranz.* 1) A face să se zvânte; a zbici. 2) *fig.* A face să nu mai existe; a șterge de pe fața pământului; a nimici; a distruge; a zdrobi; a prăpădi. ♦ **~ în bătaie** (*sau* **în bătăi**) **pe cineva,** a bate foarte tare pe cineva; a prăpădi în bătăi. 3) *pop. fig. (conținutul unui recipient)* A lăsa gol, lipsit de conținut; a goli. ~ **un pahar cu vin**. ♦ *(despre persoane)* **Bea de zvântă,** bea foarte mult. ♦ *(despre persoane)* **Mănâncă de zvântă,** mănâncă foarte mult.

A SE ZVÂNTĂ mă zvânt *intranz*. 1) A se usca puțin (la suprafață); a se zbici. **Pământul s-a zvântat**. **Rufele s-au zvântat**. 2) *(despre lacrimi, ochi, obraji)* A se usca, fiind șters cu o batistă.

A SE ZVÂRCOLI mă zvârcolesc *intranz.* 1) A face mișcări bruște și convulsive (din cauza unor dureri puternice sau pentru a scăpa dintr-o strânsoare); a se zbate; a se smunci. 2) A se răsuci în așternut de neliniște. 3) A fi fără astâmpăr; a se mișca încolo și încoace de neastâmpăr. 4) *fig*. A fi cuprins de zbucium; a se neliniști; a se zbuciuma; a se îngrijora; a se zdrobi; a se agita.

A ZVÂRÂÎ zvârâi *intranz. (despre păsări sau obiecte în zbor)* A produce un sunet strident și șuierător; a face „zvâr-zvâr”.

A ZVECUĂ zvecuiesc *tranz. (fețe de încălțăminte)* A trage pe calapod.

ZVEL//T zveltă (**zvelți**, **zvelte**) *adj.* 1) *(despre persoane)* Care are multă grație; foarte subțire în talie; suplu; grațios. 2) *(despre obiecte, construcții)* Care are forme armonioase și ușoare; sprinten.

A ZVONI zvonesc 1. *tranz. (obiecte de metal, de sticlă)* A face să răsune. **2**. *intranz. (despre ape, vânt)* A produce un zgomot lin, continuu șl plăcut; a murmura; a susura; a șopti; a zgomota.

A SE ZVONI se zvonește *intranz. unipers. pop. (despre vești, știri, vorbe) A* circula în calitate de zvon; a se răspândi; a se auzi. **Se zvonește că vor crește prețurile la gaze.**